NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
2 E
15

F. Stephani Carnevalis, à Francica

¶ Quę hoc volumine continetur:

H S

Liber de intellectu.
Liber de ſenſu.
Liber de nichilo.
Ars oppoſitorum.
Liber de generatione.
Liber de ſapiente.
Liber de duodecim numeris.
Epiſtolę complures.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

¶ Inſup mathematicū opus quadripartitū ¶ De Numeris Perfectis ¶ De Mathematicis Roſis ¶ De Geometricis Corporibus ¶ De Geometricis Supplementis

¶CAROLVS BOVILLVS SAMAROBRINVS CELEBERRIMO PATRI FRANCISCO DE HALLEVVIN AMBIANENSI PRESVLI S. P. D.

EAm animi portionem ampliſſime pater quā intellectricem nū-
cupamus: ois qui philoſophie ſtudijs vel puſillā impēderit ope-
ram/pre ceteris animi dotibꝰ preclariſqꝫ nature donis: vt longe
maximatē, vt delectiſſimā & precipuā nouit merito extollēdā.
vtpote qua & homo ꝭhō eſt: et qua ſui cōpos effectus/imorta-
litatem & beatitudinē/fertur natus indipiſci. Hec eteni intelli-
gendi facultas/tanto reliquis anteit viribus/quāto mutis animātibꝰ homo:
& quanto anima corpore euadit pſtantior. Homo ſiquidē vnꝰ terreni or-
bis ſortitus imperiū: adminiſtrāde mundane rei publice/moderandiſqꝫ cū-
ctis animantibus a natura preficitur. Vis vero intellectiua/haud diſpari cul-
mine: in minore mundo reſidere conſpicitur. Eodē quippe faſtigio & apice
locata: humani totius domicilij rem familiarē/ab eadē natura adminiſtrare
eiqꝫ preeſſe iubetur. tēperare moderariqꝫ quicquid ſupereſt humanarū vi-
rium: quas vt ancillulas/ in intellectiue virtutis famuletiū/ natura cōdidit ei-
demqꝫ ſubeſſe voluit. Igitur maximoperepreciū fuerit vnicā hanc animi vim
ſupmāqꝫ poteſtatē: pre ceteris altiꝰ/ ꝓfundiuſqꝫ rimari. ac trutinatiore diſpi
cere indagine: ſoli ne homini/an cuiuis alteri creature itellectualis huiuſmodi
competat facultas? Promēdū inſuper erit/q̄ lato ab reliquis diſcrimine/ea vis
diſſociata: nullo materie cōmercio/ nulla corporeorū organorū cōione/ꝓpri-
as pagat fūctiōes. Hūanꝰ eni itellectꝰ/licet materiali cōditꝰ vaſculo/ in corpo
re deliteat: tñ & iure imortalitatis & imaterialis fūctionis atqꝫ operatiōis li
bertate: par angelico/abiuncto & ex toto imateriali intellectui cēſetur. diſtāt
duntaxat: ꝙ prior ille ſimplicior/ab initio cōſumatꝰ/ & a ſua ipſiꝰ origine cō-
templatiuus euadit. Humanū vero imprimis practicū eſſe, ſublunari mūdo
adeſſe/ ſenſibiliū rerū prehenſare & imbibere ſpecies; diuina lege cautū eſt:
q̄ glomerari voluiqꝫ in ſeipſum/ q̄ cōtēplatiuū eſſe proprieqꝫ notionis opifi-
cem & ſui ſpeculatorē/eidem ſit indultū. Si eni materiei pōdus/ ſi ima rerum
naturalium hypoſtaſis (vt ſūma quedā earū alteritas diſcordia atqꝫ diuiſio)
orbiculari earum cōuerſioni ac proprie agnitioni obeſſe creditur: iure angeli-
cus intellectus/qui primus extra materiā factus eſt: vt exors ſui diſſidētia &
priuationis vmbra: cōditus in orbe eſt. perſeueratqꝫ in ſui glomere/ gyro &

Arcera vehiculi vndecūqꝫ opti genus

cōtēplatione euiternꝰ. Porro hūanꝰ/ quē materiei arcera obtegit/ qui corpo-
reo clauſꝰ vehiculo ꝑ mūdū circūfert: diſpāſus qdē ē ab initio edituſqꝫ aut in
linea recta aut in orbe medio atqꝫ iperfecto. demū tñ nichil obſtante mate-
riei obice ac mole: aut ſeſe in curuā lineā a recta cōtrahit aut ab orbe medio
in totū & ꝑfectum explicat orbē. in quo & pari euiternitate & ſui gnaritudi-
ne cōſumatus: receptui a mūdo/in ſeipſū canit Itaqꝫ paucula que in hoc opu-
ſculo de vtriuſqꝫ (preſertim humani) intellectus natura/ pertractāda ſuſcepi

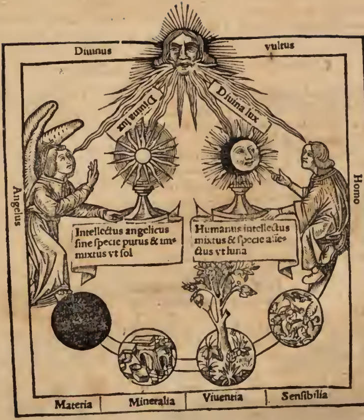
mus: tuo nomini dicata/hilaro vultu obuijſqꝫ manibus ſuſcipito. corūqꝫ primitias/q̄ excultus in tua domo noſtre mentis ꝓtulit agellꝰ: grato beniuoloqꝫ animo tibi offerri ſuſtineto. Vale

¶ Ioannis Belloy/vimacui dodecaſticon ad lectores

¶ Qui cupit Angelice rimari mentis honores
  Necnon humane noſcere mentis opus
Hunc legat exortum nitido de fonte libellum
  Qui ſitit hinc grato proluat ora mero
Sit procul inuidie monſtrum liuorqꝫ faceſſat
  Hinc tua iam valeant ſcommata Rhinoceros
Hic licet exiguo textus ſermone: miniſtrat
  Attamen e ſpina ſuaueolente roſas.
Ambroſiam malis tenuis tibi ſermo recondat
  Qꝫ culte voces lurida ſenſa tegant.
Hos igitur lector parui ne pende labores
  Inde ſed ingenium noſcere diſce tuum.

Nicolai Caronis auxiacenſis
Hectaſticon ad librum.

¶ Scrinia nunc linquens in mundum publicus exi
  Grandia prompturus dogmata parue liber
Pone metus ſi quis liuor tentabit acerbus
  Blaterat in doctos lingua proterua viros
Si quod Ariſtoteles que vel Plato ſenſa locutus
  Arguit hec maſtix hoc mage rodet opus
Ergo tibi immiſſos cūctis expande labores
  Intrepidus mentes gramine paſce tuo.

¶ Hec figura/ candide lector: tibi vtrū𝔮 intellectum preſẽtat. angelicū in ſpecie puri et niti diſſimi ſolis: in quo ſincera lux/ ſine vultu aut effigie/ oculis offertur. humanū vero in ſpecie lune: cuius ſpecularis orbis/ in circunſtantis luminis medio/ maculoſo quopiā vultu at𝔮 effigie figuratur. Angelicus quippe intellectus/ cū ſine ſpecie intelligat ſit𝔮 ī addictus materiei: purus cādidus & infiguratus manet vt ſol. Humanus vero qui & addictus eſt materiei/ & ſpecierum ſuſceptione conſumatur: & in vultū quendā at𝔮 effigiem concreſcit eſt𝔮 figuratus intellectus. porro inter vtrū𝔮 intellectum ex parte ſuperiore: ſtat diuinus vult9/ toti9 lucis initium: & a quo in vtrū𝔮 intellectū/ intellectualis lux deriuatur. ex parte vero altera/ cetere creature diſponūtur: materia/ ſubſiſtentia/ viuentia & ſenſibilia: eo ordine quo poſt angelicum intellectum & ante humanum/ eſſendi initium accepere.

¶ CAROLI BOVILLI SAMAROBRINI / LIBER DE INTELLECTV: AD REVERENDVM IN CRISTO PATREM FRANCISCVM DE HALLEVVIN / PONTIFICEM AMBIANORVM.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

¶ Q tantum gemini / creati intellectus. CAP. I.

1 ¶ Duo ſunt a deo creati intellectus / ãgelicus et humanus: ille purus / ſeparatus et ſimplex: hic vero corpori / ſenſui et materiei cõiunctus.

¶ Deus ſumma vnitas eſt: omnium fons / initium et origo. Ab ea autem vnitate et ſuperſubſtantiali omnium fonte / tres manarunt creature: prima ſimpliciter intelligibilis / ſecũda ſenſibilis / tertia harũ media intelligibilis et ſenſibilis. Simpliciter intelligibilis eſt angelus / angelicuſue intellectus: natura inſenſibilis / ſeparatus ab oi corpore et materia. Eſt eni ſpiritus ſeipſum fulciens / in ſe ſubſiſtens / per ſe operans / ſeq; mouens. Senſibilis creatura: eſt quecũq; materiali / corporeaue mole diſtẽditur. Intelligibilis vero & ſẽſibilis eſt homo: qui ſolus vtriuſq; nature et intelligibiliũ / & ſenſibiliũ medius reperitur. Humanus eni intellectus coniunctus ſenſui: i materia et corpore fertur / ſtabilitur / mouetur. Primũ igitur creauit deus extrema intellectum et corpus: abinuicem ſeparata. Intellectũ per ſe ſine corpore: et corpus per ſe / ex materia ſine intellectu. Deinde velut coniunctis extremis / produxit ex eis mediũ: intellectum in corpore & corpus intellectu preditum. Intellectum autẽ illum primũ per ſe / ſine corpore ſubſiſtentẽ: angelicum vocamus. Hunc vero ſecundũ / corpori coniũctũ: humanum. Et amborũ intellectuũ: idem eſt officium / finis vnus. vt in diuinã illam / ſumãq; monadem: iugi intentione recurrant / illi cohereant atq; inſerantur

2 ¶ Angelicus intellectus: a pricipio in omniũ ſcibiliũ actu factus: oia nouit. Humanus vero ab initio vt omnium potens & in omnium potẽtia factus: actu tandem omnium & ſcientia perficitur.

¶ Duo ſunt ſimpliciſſima & prima rerum omnium extrema: eſſe & poſſe / actus et potentia. Angelicus intellectus eſt eſſe / et actus omnium. Humanus vero: omnium poſſe et potẽtia. Si igitur angelicus intellectus ab ſue creationis initio / eſt eſſe et actus: idem intellectus ab initio / indiuiſibiliter et ſine tẽpore perfectus eſt / et ex natura et momẽto ſue creationis cuncta ſit vniuerſa. Humanus vero intellectus ab inſtanti ſue creationis eſt potentia omniũ: ſecũdum tempus angelico itellectui equanda. Vnde fit vt angelicus ſit vt punctũ: quod eſt linee initium. Humanus vero vt linea: que eſt explicatio & motus puncti. Angelicus enim intellectus: perfectus eſt ſimul totus ſimul / in vnitate / in puncto / in indiuiſibili. Humanus vero ſenſim perficitur: in numero / in tempore et in linea. Fit iterum vt angelicus intellectus ſit vt curua linea: humanus vero vt recta. Eſt eni curua linea / natura prior et vniformior. recta vero natura poſterior / ſenſibilior et explicatio curue. Curua item linea idẽtitatis linea ẽ: et vnitatis extremorum. Recta vero / alteritatis eſt et diuerſitatis.

3 ¶ Diſtant igitur angelicus et humanus intellectus: ſicut & queuis duo oppoſita. vt actus et potentia / lux & tenebre / ſcientia et ignoratio / principiũ & finis / imobile & mobile / immediatum et mediatum / natura et ars.

¶ Oppoſita dicimus nõ contraria aut adinuicem pugnantia: ſed que cum ſeſe ex aduerſo reſpiciant / adinuicẽ conuertantur / et alterum alterius eſt perfectio. vt actus / perfectio eſt potentie: lux tenebrarum: ſcientia ignorationis: et natura artis. Intellectus quoq; angelicus: perfectio quedã eſt humani intellectus. Nam haud aliter humanus intellectus / q̃ per ſubliniorem angelicũ: ad deum prouehitur / fitq; diuini luminis capax. Et ambo itellectus adinuicem aliquo pacto conuertuntur: angelicus ad humanũ / prouehendi illius i deũ cauſa: Humanus vero ad angelicũ: vt cuius medio & arcana inſinuatione / diuina illa inuiſibilis lux ad ſe vſq; pertingat.

4 ¶ Angelicus intellectus eſt vt actus / lux / ſcientia / principium / immobile immediatum & natura. Humanus vero vt potentia / tenebre / ignoratio / finis / mobile / mediatum & ars.

¶ Angelicus itellectus: eſt actus: quia eſſe. lux eſt / vt qui primo apparuit: & ãte omnẽ crea

turam/ ex diuina vnitate proceſſit. ſemperq; deo aſtans: īmenſum diuini & imixti luminis pelagus/ ſupra humanū modum haurit. Sciētia eſt: quia veriſſima omnium et abſtractiſſima conceptio. principium rurſus: quia prior humano itellectu/ et vnitū et punctum primū/ omnis creature: a quo cepta ē explicari et produci vniuerſorum linea. Immobile: nam ſine motu/ ſimplici et indiuiſibili omnium eſſe perficitur. Immediatū: vt qui attiguus eſt et proximus deo: et ſine medio ortus a deo. Natura: vt qui natura perfectus eſt: nullo motu/ nulla arte/ egēs: cui nichil addi/ a quo demi nichil poſſit. Humanꝰ autē intellectus/ potentia eſt: vt qui ab initio nichil eſt/ fieri tamē ōnia poteſt. Tenebre: vt qui haudquaq̄ ſimplici & primo/ ſed permixto/ adumbrato/ ſecundoue lumine(per angelici intellectus mediū)a deo illuſtratur. Finis: nam āgelico poſterior & qui tantū in fine perficitur. Mobile: vt qui p angelicum intellectum in deum fertur/ temporeq; cōſumatur. Mediatum: nā ab ipſo deo/ āgelici intellectus capedine/ atq; interuallo diſcluſus. Ars: vt qui ichoatꝰ a natura/ arte perfici eget. et qui productus a natura/ in eſſe ſimplici: demū compoſito/ ſecundo/ ſtudioſoue eſſendi modo ſuipſius operatione/ duplicatur.

¶ Quecunq; tamen angelice illi menti ab initio inſunt: eadem et humane/ in fine. Et vt principium & natura angelicum: ita et finis & ars/ humanum perficiunt intellectum. 5

¶ Nichil moueat quēpiam: nos angelicum itellectum principiū dixiſſe: humanū vero finē. cum principium omne videatur fine eſſe ignobilius/ & finis ſit quedā principii perfectio. Angelicus autem intellectus: natura perfectior ſit humano/ atq; eminentior. Nam dūtaxat in ſubiecto et ente eodem(quod principio et fine variatur)verum eſt ignobilius eſſe pricipiū: finē vero preſtātiorē. vt hō pfectior ē in fine: q̄ in principio. In diuerſis autē ſubiectis: vt angelo et homine/ aut in eo quod ſemper idē et immutabile eſt/ vt in angelo: aut principiū et finis/ eodē ſe habent modo: aut principiū fine illuſtrius et preſtantius euadit. Angelus eni principiū eſt creature dei et nobiliſſima creatura: a qua explicari cepta eſt creaturarū linea. Homo vero finis eſt creature dei: et creaturarum omnium periodus/ angelo paulo inferior. Sicut igitur angelica mens a principio eſt in eſſe et in actu omnium: ita et humana in fine. Et ſicut natura perfectus eſt angelus: ita et homo arte cōſummatur. Et āgelicus intellectus vt indiuiduus et ſimplex: differētiis caret perfecti et imperfecti/ actus et potentie. Eſt enim tam in pricipio/ q̄ in fine perfectus et in actu omniū: potentiam nullā habens/ actu ipſo anteriorem. Humanus autē differentiam recipit vtrāq;: antea iperfectus/ inanis & in potentia vniuerſorum. tādem vero perfectus/ ac plenus: poſteaq̄ ſeipſum mundana natiuatione/ ac rationali actu et intellectuali ſpecie referciuit.

¶ Hinc inter angelicum & humanum intellectum eſt ſumma ab initio inequalitas. In fine autem ambo intellectus equātur: tātuſq; eſt ab arte humanus/ quātus a natura angelicus. 6

¶ Quanta eſt diſtantia inter omne et nichil: tanta eſt ab initio inequalitas/ inter āgelicū/ atq; humanū intellectum. hic enim(vt diximus)ab initio nichil ē: ille vero ab initio eſt oia. Arte autem & tempore perficitur humanus intellectus. fitq; cōtinue aliquid: quo ad omnia factus ſit/ & angelico intellectui euaſerit equalis. Vnde fit vt intellectus angelicus/ ſit intellectus immobilis: qui in vno/ ſimplici & indiuiduo/ ante omnia et ſupra omnia: ſine omniū ſpeciebus/ in proprio ſuo eſſe omnia eſt. Humanus vero intellectus eſt intellectus mobilis/ per omnia diſcurrens: et qui per ipſorū omnium ſpecies/ omnia fit.

¶ Angelicus eni intellectus/ ſimul atq; factus eſt: omnia imobiliter didiſcit. Humano autem intellectui/ innata eſt rerum oim ignorantia: quem neceſſe eſt actione/ propria circūlatione & arte: in rerū oim peruenire noticiam. 7

¶ Angelicus intellectus eſt purus actus: cui nichil ineſt potentie. is igitur ab initio/ ē quicquid eſſe poteſt: et nichil aliud fieri natus ē. Nā ſi natus eſſet aliquid fieri/ quod non eſſet ab initio: ineſſet illi eius entis potentia. & minime eſſet actus purus et ſeparatus: ſed alicui potentie permixtus. Angelicus itaq; itellectus/ nō modo omnia immobiliter didiſcit: ſed et eſt omnia ſine motu. Oritur eni omnis motus ex priuatione/ potentia et defectu. Nulla autē eſt in angelo priuatio: nulla in eo potentia/ aut defectus. Rurſum intellige ſicut āgelicus intel-

lectus/ eſt purus ab initio actus/ qui nichil non eſt: ita & humanū intellectum eſſe ab initio ſimplicem puramq; potentiā: que actu quidem nichil eſt/ ſeu omnia non eſt: fieri tamen oia ſit nata. Hanc rerum omniū priuationem: vocamus ignorātiam/ intellectui humano innatam. Perficitur autem is itellectus: arte/ motu & actionibus plurimis: quibus omnium rerū capeſſit/ recipitq; ſpeciem/ fitq; actu omnia. Non eni intellectus humanus eſt nichil ſimpliciter (nam ex ſimpliciter non ente/ nichil fit) ſed eſt ab initio/ ſolo actu nichil: potentia vero omnia eſt. Eſt enim ab initio nullus actus: eſt tamē omnium capax facultas et ſpeculatrix potentia. Vnde fit vt hec duo/ actu omnia et potentia omnia: ſint tanq̄ angelicus/ atq; humanus intellectus. Nam hic vniuerſalis potentia eſt: ille vniuerſalis actus.

8 ¶ Et vt angelicus intellectus/ ab initio omnia eſt & nichil fieri poteſt: ita & humanus omnia ab initio fieri poteſt/ nichil eſt.

¶ Simplex/ purus et ſeparatus actus/ omne eſſe claudit: omne vero poſſe/ omnēq; potentiā excludit. ſimplex quoq; potentia omnē excludit actum: vt que poteſt omnia: nichil eſt. vniuerſalis autem & purus actus: eſt (vt diximus) angelicus intellectus. vniuerſalis vero potētia intellectus humanus. Creauit igitur de⁹: omnia anteq̄ fierent/ in āgelico intellectu. qui eſt actu omnia: et ante omnia creatus eſt/ cūctis ſublimior. Statuitq; quoq; duo tota vniuerſalia/ tanq̄ rerū omnium extrema & maxima. vniuerſale affirmatiuū et vniuerſale negatiuū/ omne ſcilicet & nichil: illud ante oia/ hoc poſt omnia. Angelicus eni intellectus: eſt prima et antiquiſſima dei creatura/ actu omnia. Humanus vero/ creaturarum vltima: actu nichil. Vnde fit vt omnē ſuam creaturā/ concluſerit deus inter duos intellectus/ angelicum & humanum. velut inter ingentia mundi luminaria/ ſolem et lunā: vt hoc pacto ab vtraq; parte vniuerſum eius opus intellectuali lumine illuſtretur.

9 ¶ Vt rurſum angelicus intellectus/ eſt omniū eſſentia: ita & humanus/ omnium potentia & nulla eſſentia. In fine tamen eſt & omnium eſſentia.

¶ Angelicus intellectus eſt omnium eſſe: humanus vero omniū poſſe. formentur igitur hec duo: ab eſſe/ eſſentia: & ab eo quod eſt poſſe/ potentia: erit intellectus angelicus omnis eſſentia/ ſiue omniū eſſentia. Humanus vero: omnis potentia/ ſiue potentia omni & nullius eſſentia/ id eſt nullius actus/ ſiue nichil in actu. qui tamen in fine perfectus: euadit omnis eſſentia/ ſiue omnia in actu. Perficitur enim tempore/ intellectus humanus: fitq; continue aliud et aliud/ quoad omnia factus ſit. Vnde fit vt perpulcre trifariam deus omnia creauerit: ſcilicet in eſſe ſimplici/ in fieri poſſe et in continue fieri. In eſſe ſimplici per angelicum intellectum. In poſſe fieri/ per humanum intellectum: qui eſt poſſe fieri omnium. In continue fieri/ per eſſe et poſſe: quando humanus intellectus continue perficitur/ fitq; actu: id quod fieri natus eſt. Creauit item deus omnia ante omnia/ omnia in omnibus: et omnia poſt omnia. Omnia ante omnia: per angelicum intellectum. omnia in omnibus/ per ipſa omnia: quando in ſeipſis a deo ſunt (poſt angelum) creata. omnia vero poſt omnia/ per humanum intellectum: qui quodam modo omnia eſt & poſt omnia creatus eſt. Fit iterum vt omnia ſint tantum tria. duo ſcilicet extremi intellectus/ quorum vterq; eſt omnia: & reliqua omnia queq; in vtriuſq; intellectus medio clauduntur. Et eorum quodlibet eſt quodlibet: & omnia omnia. Nam tantum de tribus dicimus omne: et eorū quodlibet eſt omne. Manifeſtū eſt item vniuerſum dei opus eſſe trinū: abſolutum/ cōtentūq; duobus extremis intellectibus et amborum medio. Angelicus enim & humanus intellectus: ſunt diuini operis extrema. Mediū autem: eſt omnis ſenſibilis creatura/ ſiue materia: poſt angelū/ āte hominem creata. Omne igitur quod fecit deus: vel eſt actus ſimplex/ vel potētia ſimplex/ vel actus et potentia. & horum trium: vnūquodq; eſt vnū/ totum et omne. Actus enim ſimplex eſt totus actus/ potētia ſimplex: tota & vniuerſalis potentia. Actus et potentia ſimul: totum ſunt ex actu et potētia. Iterum omne quod creatū eſt: vel eſt omne aut nichil: aut aliquid & aliquid non. Nulla eni creatura media: per ſe eſt omnia. ipſa tamē aliquid eſt. igitur omnis media creatura: aliquid eſt & aliquid non eſt. omnes tamē medie ſimul ſumpte/ ſunt omnia. Creauit igitur deus vniuerſalia extrema/ affirmatiuū et negatiuū: et particularia media/ affirmatiuū pariter & negatiuum. Et hec rurſum vera ſunt: ante oia creatū eſt omne: id eſt angelicus intellectus. In omnibus/ creata ſunt oia: propter ipſa omnia. Poſt omnia/ creatum eſt nichil: id eſt humanus intellectus: qui ab ſue creationis initio/ actu nichil eſt: eſt tamen omnium potens. Hec quoq; veriſſima ſunt: omnia ſunt vnum. vt in angelo. Omnia ſunt plurima: ſcilicet i ſeipſis

Omnia ſunt nichil: vt in homine: quia ab initio (vtpote nulla affectus ſpecie/ omniſq; rationalis forme exors) nichil eſſe eorũ que ſunt: veriſſime pronunciatur.

¶ Vtriuſq; intellectus coniũctio & equalitas: haudquaq̃ ex angelici/ ſed hũani intellectus natura procedit. 10

¶ Angelicus intellectus ab initio/ atq; ex ſua natura: eſt omnia. Hũanus vero ab initio/ fieri omnia poteſt. in fine autem/ cũ omnia euaſit: angelico intellectui factus eſt equalis/ eiq; coniungitur. Hec igitur equalitas/ atq; cõiunctio: haudquaq̃ ex angelici intellectus natura pendet. vt qui ſemper idẽ eſt & immutabilis/ nullaſq; principii et finis differentias receptans: ſed ex humani natura & demutatione accidit. Perficitur enim humanus intellectus/ in angelicum: atq; ad angelici perfectionem/ vnitatẽ & equalitatem cõſcendit. Sicut in humanis maxime abinuicem in initio diſtant qui docet & qui diſcit. ille quidẽ actu omnia: hic vero nichil adhuc nouit. Ambo tamẽ in fine: & ſimiles doctrina fiunt & equales. Hec autẽ equalitas: ex imitatione eius pẽdet/ qui diſcit. Qui eni docet: immutabilis eſt et ſemper idem. Qui autem diſcit: aſſidue in altum mittitur/ quoad norit oia. ſitq; ſimilis ei qui ſe docuit.

¶ De ſimplicitate angelici intellectus: & pmixtione humani. Cap. II.

¶ Angelicus intellectus eſt vt omnium preſentia/ inſtantia & actus. Humanus vt omnium diſtantia/ potentia/ & futurum. 1

¶ Preſens eſt inſtans mediũ: & actus omnium ſimplex. Diſtantia autem: abſentia rei eſt et potentia. Eſt igitur angelicus intellectus ſimilis preſenti: human⁹ autẽ futuro. Sunt eni oia in angelico intellectu preſẽtia: in humano futura. Et ſicut ſolum preſens/ eſt in eſſe: futurũ autem actu in poſſe & potẽtia in eſſe: ita & angelicus intellectus actu eſt i omniũ eſſe. Humanus vero actu in poſſe omniũ: & potentia in eſſe omnium. Et ſicut eſſe/ conſiſtit in indiuiſibili & puncto: poſſe vero in quodã ſectili & in linea: ita & angelicus intellectus ſecundũ indiuiſibile & punctum eſt omnia. Humanus vero ſecũdum lineã oia fieri natus eſt. vnico enim termino vt ſimplici natura: angelicus itellect⁹/ omnia repẽte factus eſt. Duorum autẽ terminorum fluxione/ natura ſcilicet & arte: hũan⁹ intellectus ſenſim/ ac diuiſibiliter oia fit.

¶ Angelicus intellectus/ ſicut a materia abiũctus ẽ: ita & ſine ſpecie itelligit. 2

¶ Angelicus intellectus vtrobiq; modo eſt ſimplex: eſſentia ſcilicet & intellectione. vnius enim ſimplicitas eſt et alterius. Nam ſi angelicus intellectus/ ſuo ipſo eſſe perfectus eſt: vnde illi aduentabit ſpecies ad eius perfectionem neceſſaria? Ab eo ſiquidẽ (quẽ aſtruis eſſe purũ actum) omnẽ potentiam excludis. Si igitur eum indigere ſpecie & intelligere per ſpeciẽ poſueris: erit ad huiuſmodi ſpeciẽ in potentia. & innata eidem erit aliqua priuatio: aduentitia & peregrina huiuſmodi ſpecie perficiẽda. Eſt enim intellectualis ſpecies: ad id in quo recipi nata eſt/ vt act⁹. Id vero quod eam captat & recipit: vt potentia & ſubiectũ. Eſſet igitur angelicus itellectus/ aduentãtis potẽtia ſpeciei/ ipſa vero exotica ſpecies/ vt ei⁹ act⁹. Et qua ratione poſueris eundẽ coniunctum ſpeciei: dicas profecto et materiei eſſe permixtũ. Rurſum angelicus intellectus/ ante oia factus eſt. igitur & anteq̃ omnia fierent nouit ipſe oia. Nam eo ipſo quod eſt: omnia eſt. & eodẽ ipſo ſuo eſſe: nouit ſe nichil nõ eſſe. Non itaq; omnia euaſit per omniũ ſpecies. vt qui anteq̃ eſſent vlle rerũ ſpecies/ erat omnia: & nouerat ſe eſſe oia. Nouit igitur angelicus intellectus omnia/ nõ per ipſa omnia: neq; per ipſorũ omnium ſpẽs: ſed ſimpliciter & pſe: intuitu & cõtẽplatione ſui eẽ/ anteq̃ oia fierent. Eſt eni eſſe angelicum purus actus: & eſſe quiddam omniũ/ ante omne eẽ: primaue & ſimpliciſſima oim conceptio.

¶ Humanus intellectus vt cõiunctus eſt materiei: ita & per ſpeciem itelligit. 3

¶ Humanus intellectus: & ſubſtantia & actione/ permixtus eſt. ſubſtantia: quia in materia degit & ſubiecto in corpore fertur. Actione vero: quia eius intellectio/ haud ſine exotica et aduentitia ſpecie fieri poteſt. Qui eni deficit a ſimplicitate ſubiecti: deficit & a ſimplicitate obiecti. & qui mixtus eſt ſubiecto: mixtus eſt & obiecto. Impoſſibile eni eſt humanum intellectum: e continenti & ex ſemetipſo/ noſſe vniuerſa. ſed per omniũ ſpecies/ omnia fit. Eſt eni omnium potentia. potentia autẽ perfici & impleri nequit/ niſi ab aduẽtante actu. Vniuerſorum autẽ ſpecies ſunt quidam actus: quorũ habitus & plenitudo/ nũcupatur humani intellectus perfectio/ lux et ſcientia. Ex his iterũ manifeſtum eſt intellectum angelicũ: eſſe purũ/ eſſe imixtum & ſine ſpecie. Nam cum ſit natura ſimplex: vno tantũ exprimitur/ cõtineturue termino. Eſt enim omniũ ſimplex eſſe/ ſine poſſe: ſiue ſola eſſentia/ ſine potentia. Rurſũ in eo

ipſoidem ſunt eſſe & ſcire/ eſſentia & ſciētia: que in humano intellectu (vt qui geminis clauditur terminis) reperiuntur diuerſa. Aliud enī eſt eius eſſe/ aliud ſcire: alia eius eſſentia/ alia ſcientia. Ineſt enim illi ab initio & a natura eſſe: ſcire autē nōdū niſi in fine & ab arte. Si igitur veriore quopiā & eminentiore modo/ angelicus intellectus eſt omnia/ q̄ humanus: humanus autē omnia eſt. dūtaxat quia omnia nouit/ omniūq; ſcientiā indeptus eſt: erit angelicus/ omnia ſecundum eſſe. Eſt enī eſſe verius quippiā ac preſtantius: q̄ ſcire. & eſſentia eminētior ſcientia. & quod in homine eſt ſcire: eſt in angelo eſſe.

4 ¶ Quicquid eſt: vnum eſt et trinum.

¶ Vnum tantū eſt creans/ deus. Quod vero creatum: eſt trinū. omne enim quod creatū eſt: aut eſt extremū/ aut medium. ſi extremū: intellectus eſt aut angelicus/ aut humanus. Diximus enim hec eſſe creaturarum extrema. Si mediū: eſt ſenſibilis creatura poſterior angelo/ homine prior creata. Omne igitur quod ē/ vnū & trinū eſt. Nā p̄ter hec/ nichil ē: deus/ angelus/ ſenſibilis creatura/ homo. vnus ē opifex/ opus eius trinū. opifex quid ſit/ ſcire nullus poteſt. opus autē ipſius: eſt aut actus/ aut potentia/ aut vtriuſq; vnio: ſiue aut eſſe/ aut fieri poſſe aut continue fieri.

5 ¶ Quicquid eſt; eſt omne & totum: et quodlibet/ quodlibet.

¶ In ſuperiore propoſitione/ deū inter ea que ſunt poſuimus. in preſenti vero deum excludentes/ ea tantū eſſe dicimus: que a deo facta ſunt. Hec autē diximus eſſe tria: geminos itellectus angelicum & humanū/ et omnē mediā creaturam. Tantum igitur tria ſunt que facta ſunt: duo extrema & mediū. & eorum vnūquodq; eſt totū & omne: & quodlibet/ quodlibet. Intellectus quippe angelicus/ eſt eſſe omniū: et vniuerſalis omniū actus. Humanus intellectus/ eſt omniū poſſe: & vniuerſalis omniū potentia. Et quecūq; inter vtrūq; intellectum relinquuntur: ſunt omnia ſecundū ſubſtantiā/ ex actu & potētia. Intellectus enim angelicus: eſt vt ſimplex omnium actus. humanus/ vt ſimplex et vniuerſalis omniū potētia. Quicquid vero ſupereſt: ſenſibile eſt & eorum mediū/ ex actu ex potentia. Sunt enim tantum hec tria: actus omnium/ potentia omnium/ & ſubſtantia omnium. et eorum vnūquodq;/ eſt totum & omne: et quodlibet/ quodlibet.

¶ Creauit deus omnia in intellectu.

6 ¶ Creauit deus (vt ſuperius oſtendimus) tantum tria/ duo extrema: et eorū mediū. Eius enī opus eſt trinū. duo extrema: ſunt vterq; intellectus/ angelicus et humanus: hic vt omniū potentia/ ille vt omniū actus. Mediū vero eſt omnis reliqua ſubſtātia inter angelū et hominē: hoc prior/ illo poſterior. Omniū igitur rerum mete/ fines et naturales termini: ſunt ambo intellectus. Atqui omnia: ſuis finibus & terminis arcentur/ claudūtur & cōtinētur. omne quoq; medium/ in ſuis clauditur extremis. Sunt itaq; omnia/ ideſt omnium rerū ſubſtātie: in intellectu. Clauduntur enim vna ex parte: angelico/ altera humano intellectu. Rurſū in pricipio et in fine: ſunt omnia. Angelicus autem intellectus: principiū eſt omnis creature. Humanus vero: omnis creature periodus & finis. Sunt igitur omnia/ i intellectu creata: et extra intellectum nichil creatum.

7 ¶ Angelicus et hūanus intellect⁹: ad inuicē rationes habēt forme et materie.

¶ Finge actum verū & perfectum: ſeparatū ab omni potentia. hic erit angelicus intellectus/ qui nichil nō eſt. finge & ex oppoſito potentiam veram/ ac ſimplicem: ab omni ſeparatam actu. hic erit humanus intellectus: qui ab initio nichil ē/ preter id quod eſt: ſcilicet omnium potentia. Eſt enim humanus intellectus omniū potentia/ & nichil aliud ab initio q̄ omniū potentia. Quando enim dicim⁹ humanū intellectum nichil eſſe: haud propriū ei⁹ eſſe deſtruimus. Eſt enim propriū eius eſſe: rerum omniū potentia/ ſed nullā eidem a natura volumus ineſſe ſpeciem: nullū in eo naturalem eſſe actū. cuius habitu: aliquid/ id eſt alicui rei ſimilis dici poſſit. Participatione enī ſpeciei: intellect⁹ id fieri/ aut ei ſimilis fieri dicitur/ cuius ſpecie impregnatur. Intellectū igitur humanū natura nichil eſſe: non eſt ipſum ſimpliciter nichil eſſe aut ſimpliciter eſſe non ens: ſed eſt ipſum a natura nullius rei habere ſpeciē. potis eſt autem omnem exhaurire ſpeciem et omnia fieri: & ad id factus natuſue eſt vt omnia fiat: & aliquando omnia factus ſit. Et q natura ſeparat⁹ eſt ab omni ſpecie: arte ſola fit omniformis/ omniue ſpecie inſignis. Eſt igitur angelicus intellectus ſimilis forme et actui: humanus vero materie & potētie. Eſt enī forma/ eſſe rei naturalis: materia vero eius potētia. Diſtant autem q̄ materia & forma ſemper cōiuncta & agglutinata ſunt: & vnū aliquid conſi-

ciunt/ vt rem naturalē. Ambo autē intellect⁹/ ſemper abinuicē ſunt ſeparati: et nichil vnum conſtant. Et in ipſis intellectibus: fit motus ab actu/ ad potentiā. Angelicus enim intellect⁹ (qui eſt actus) creatus eſt prior. Humanus vero (qui potentia) poſterior. In re autē naturali motus fit e contrario a potentia ad actum: a materia ad formā. Prima eni rei naturalis pars materia eſt: ſecunda autē pars forma.

¶ Omnia preter ſuam naturam/ ſublimiore quodā modo/ ſunt in intellectu angelico. ſecūdū ſuas ſpecies, in hūano: ſcd̄m materiā & ſubſtātiam i ſeipſis. 8

¶ Aliter omnia ſunt in intellectu angelico/ aliter in ſeipſis & aliter in humano. In intellectu angelico/ ſunt preter ſuam naturā & ſupra naturam: ſine ſpecie vlla/ aut materia/ aut ſubſtātia. Erat enim angelicus intellectus omnia: priuſq̄ fierēt omnia. Porro in hūano intellectu/ ſunt omnia ſecundū ſuas ſpecies: vt qui tandē omnium ſpeciebus afficitur/ euaditq; omniformis. In ſeipſis autē ſubſiſtunt oia ſecūdum ſe: ſenſibiliter/ ſecundū materiā & ſubſtātiam.

¶ Ruiſum in angelico intellectu ſunt omnia ante eſſe: in ſeipſis/ in eſſe/ i humano poſt eſſe. 9

¶ Quicquid eſt/ eſt vnū: & nichil eſt preter vnū. Angelicus intellect⁹ vnus ē: ſimiliter et humanus vnus. Omnes autē medie creature inter vtrū℞ intellectum (que in preſenti propoſitione/ dicuntur omnia) licet plurime ſint & varie: pari quoq; modo/ vnū aliquid ſunt. Finiūt enim ad vtrūq; intellectum: ratione et denominatione ſenſibilis medij/ ſuntq; vt amborum intellectuū medium. Et ſicut in trino rerū ordine/ vtrūq; extremū eſt vnū: ita et mediū quodam modo oportet eſſe vnū. Triplex igitur eſt vnum/ quod creatū eſt: vnū ante eſſe vnum in eſſe & vnū poſt eſſe. Vnū ante eſſe/ eſt angelicus intellectus: qui omnia eſt anteq̄ fierent. tanq̄ ſimpliciſſima/ diuina & prima eorū omnium que facturus erat deus: conceptio. Vnum in eſſe: eſt omnis media creatura: angelico intellectu poſterior/ humano prior facta. Omne enim qd̄ in intellectuū medio creatū eſt: eſt vnū i eſſe. Vnū vero poſt eſſe/ eſt intellectus humanus: qui ſupmus atq; nouiſſimus/ poſt omnia eſt factus. Fecit eni de⁹ ante omnia/ angelicum intellectū. Deinde in omnibus/ omnia fecit: & in ſeipſis ſingula. Poſtremo vero/ ſiue poſt omnia/ humanū fabricatus intellectum: ab ſua operatiōe quieuit. Vniuerſa igitur queq; ſubſiſtunt/ id eſt vniuerſe medie creature (nā he ſunt omnia) ſunt i intellectu angelico/ velut ante eſſe: in ſeipſis/ vt in eſſe: in humano deniq; intellectu/ poſt eſſe. In angelico intellectu ſunt ſecundum eſſe intellectuale. In ſeipſis ſecundum ſenſibile/ ac naturale eſſe. In humano vero/ ſecūdum rationale eſſe ſubſiſtunt.

¶ Q. deus: eſt vtriuſq; intellectus obiectum. Cap. III.

¶ Vtriuſq; intellectus idē eſt obiectum: ſummū ſcilicet bonum eorum principium: cuius naturali lumine illuſtrantur. 1

¶ Sicut in corpore ſunt gemini ſenſus: interior vnus/ alius exterior: & amborū idē obiectū ſenſibilis ſcilicet/ materialiſue ſubſtantia: ita & in ſpiritu duo reperiūtur intellect⁹ (omnis eni intellectus/ imaterialis et ſpiritus quidā eſt) vnus interior/ exterior alius. & amborū vnū/ atq; idem eſt obiectū: ſuprema ſcilicet intellectualis & imaterialis ſubſtantia: rerum opifex oim/ ſumme bona/ cōditrix vtriuſq; intellectus/ fons & pelagus tot⁹ lucis. cuius participatione/ vterq; intellectus illuſtratur: & in infinitam huiuſmodi ſubſtantiā/ perpetuo intendit. Sicut enim omnis numerus/ haud aliūde q̄ vnitatis (que fons eſt omniū numerorū) participatione & ſubſiſtit & vnus eſt numerus: ideoq; naturali quedā modo vnitati coheret: vt ab ea conuelli ac diſſeparari nequeat: ita & intellectuū/ angelici et hūani dualitas: precipua quadā et perpetua intentionis vi: in ſūmā illā recurrit monadē/ vt tot⁹ ſue ſubſtātie atq; ſciētie initiū. illi deniq; inſeparabiliter coheret atq; inſeritur: illā iugiter veneratur/ adnuratur/ cōtēplatur.

¶ Angelicus intellectus: ei obiecto eſt immediatus et proximus. humanus vero ab eodem obiecto: angelici intellectus medio diſtare comperitur. 2

¶ Prima dei creatura/ angelus eſt: tempore omni creatura antiquior. Vltima homo: diuini operis & temporis finis. Inter igitur deū & angelū: nulla eſt media creatura. quare & angelicus intellectus/ ſuapte ipſius natura: coniunctus eſt & proximus ſuo obiecto. ad quod nulla media intercapedine diſcurrit: ſed ſimpliciſſimo & primo eius radio illuſtraī. humanus vero intellectus (vt qui angelicū itellectū receſſit/ illiq; ſubſidet) angelici medio: ſecundo & minus

ſimplici lumine a deo illuſtratur/ in deū fertur/ fitq; deus. Omnis eni intellectus id fieri: eiue aſſimilari natus eſt: quod vt naturalis intelligentie capeſſit. & potentia omnis/ ad id natura inſtituta & facta eſt: vt trāſeat euadatq; in obiectū. ſed que proxima/ attigua & cōiuncta eſt obiecto eidē quoq; ſimilior fit: & pri⁹ illi atq; altius inſerit: ampliorcq; luce donat. Que vero ab obiecto emin⁹ diſtat: cōgruo ordine ꝑ ꝑpiorē: illi⁹ i ſeſe lumē admittit: i illudq; ſubuehit.

3 ¶ Vnde fit vt angelicus intellectus, ſit natura immobilis et ſimplex. humanus vero mobilis & per multa diſcurrens: priuſq̄ in obiectum perueniat.

¶ Omnis motus: fit de extremo/ in extremū/ per mediū. vbi autē nullum fuerit mediū: extrema attigua ſint & proxima oportet/ nullumq; ibi motū poſſibile ē reperiri. Eſt enim diſtātia: cuiuſuis motus initiū. Angelic⁹ igitur intellect⁹/ vt attiguus & proximus deo: ſine motu perfectus eſt: & coniūctus deo. Nullo eni medio: in eū nixuit/ ac fertur. ſed fixus & imobilis: ſimplici ſtatu (quo iugiter deo aſtat) in ſeipſo perficitur. Humanus vero intellectus: & angelico intellectu & omni ſenſibili materialiue creatura poſterior/ cōiunct⁹ & admixtus ſenſui: (inprimis per omniū ſenſibiliū creaturarū gradus diſcurrit/ q̄ ad angelicā ſimplicitatē & diuinam vnitatem peruehatur pluribuſq; medijs ad optatū finem/ diuināq; noticiam ꝑtendit.

4 ¶ Tantū in extremis ſui operis, eſt & inhabitat deus: in medijs non eſt.

¶ Ad huius ꝑpoſitionis veritatem: finge deū haud aliud eſſe q̄ (vt & Mercurius & pleriq; aiunt) imenſā lucem. ſiue (vt diuus Dionyſius ſēſit) infiniti luminis pelagus: quod ipſā mētis hebetat aciem. adeo vt tenebrarū/ potiuſq̄ luminis nomine cenſeatur. Ad hunc imodū. de⁹ lux eſt: lux autē i his eſt ſolis: que lucis ſūt capacia. & que natura ꝑparata/ atq; ad ſuſcipiēdā lucem idonea: qualia ſunt ſpecula. Atqui duo tantū ſūt naturalia diuine lucis ſpecula/ duoue ingentia luminaria: angelicus & hūanus intellectus. angelicus vt ſol: humanus vt luna. Ab his vero intellectibus: diximus vniuerſum dei opus claudi/ cingi/ cōtineri. & eſſe vtrūq; intellectū: diuini toti⁹ operis extrema. angelicū/ initiū: humanū/ finē. Tātū igitur in extremis ſui operis (id eſt i angelo atq; hoie: ſiue in āgelico atq; hūano intellectu) eſt & ihabitat de⁹. In medijs vero vt i ceteris ſēſibilib⁹/ materialibuſue creaturis nō eſt. q̄ nullā dei ſpūalē & inuiſibilē recipiunt lucē: nullā ei⁹ ſcientiā et agnitionē cōſequūtur. Et ꝑfecto dicere tantū i ſui operis extremis eſſe deū: ē dicere deū ſolis extremis creaturis angelo atq; hoi cognitū/ perſpectūq; eē. & haud plura q̄ duo: eē naturalia diuine lucis ſpecula/ totiuſq; diuinitatis tēpla. Speculū diuine lucis primū eſt angelicus intellectus: ſimilis corpori trāſparenti: qd in profundū lumē admittit/ totūq; illuſtrat. Speculū vero diuine lucis ſcdm: eſt hūanus intellect⁹. ſimilis his ſpeculis: que dūtaxat vna ſui ſuperficie illuſtrata/ rerū imagines in ſe ſuſcipiūt: in profundo vero et reliqua ſupficie/ tnebroſa manēt & obſcura. Celeſte quoq; dei tēplū eſt angelus: templū vero dei in terris homo. habitat eni deus ꝑ angelū in celo/ ꝑ hoiem: in terra.

¶ Deus vt vtriuſq; intellectus obiectū: actus eſt & ſubſtantia vtriuſq;. vterq;
5 vero intellect⁹: vt ei⁹ q̄dā emanatio/ ſplēdor/ apparitio & cognitiua potētia.

¶ Obiectum actus eſt/ cognitiue potentie. actus autē & obiectū: natura prius eſt/ potētia & cognitrice facultate. Omnis enim potentia id fit: quod act⁹ antea ſubſiſtit & naturaliter eſt. Prius eſt igitur obiectū/ cognitiua poteſtate. vt intelligibile/ prius eſt intellectu: & ſenſibile/ prius ſenſu. omniſq; veritas ſua ſimilitudine: & ſubſtātia/ accidente prior. Diximus autem deum: vtriuſq; intellectus/ angelici atq; humani naturale eſſe obiectū: fontēq; totius ipſorū luminis/ ſcientie/ veritatis & agnitionis. dedit enim ſubſtantiā vtriq; intellectui: atq; ad ſui imaginem vtrūq; procreauit. quos et circa ſe intentos/ ne decidāt: fulcit fouet/ ſua lampade illuſtrat/ iūgitq; ſibi. Vterq; igitur intellectus ad deū: eſt vt potētia quedā ipſius cognitiua/ diuini ꝗ luminis receptaculū/ ſpeculum diuine imaginis: diuinitatis emanatio/ ſplendor & apparitio. Erat enim deus ab eterno: veraciter et in ſemetipſo ſubſiſtens/ ſolus ante omnē creaturam. Nondū tamen vlli innotuerat: necdū extra ſe profectus/ cuiq̄ apparebat. Apparuit autē primū/ in initio & conſūmatiōe ſui operis: binaq; lāpade (prima angelici extrema humani intellectus) in ſuo opere reſplendeſcere cepit.

6 ¶ Id fiunt angelicus atq; humanus intellectus: quod eſt actu deus.

¶ Omnis potētia fieri dicitur obiectum: & aſſimilari obiecto. eſt eni obiectū actus et prius. deus autem poſitus eſt vtriuſq; intellectus obiectum. id igitur fiunt perpetua in deū inten-

tione/ diuinorũq; radiorũ patula ſuſceptione vterq; intellectus: quod eſt actu de⁹. Nititur enĩ ſuapte natura vterq; intellectus in deũ: vt diuinitatis particeps diuinuſ q; fiat. Etenim finis/ conſũmatio & perfectio vtriuſq; intellectus: eſt deus. vt quantũ quiſq; diuinitatis eſt capax: pro modulo ſuo euadat in deũ. Primus tamen (vt diximus) angelicus euadit in deũ: ſimplicioreq; & illuſtriore radio/ immobiliter perficitur. Humanus autẽ haud aliter q̃ ab angelico in deũ traductus: deo adunatur fit q; de⁹. Sed dicet fortaſſis quiſpiam: cur angelicũ intellectũ prius vocitantes ſimplicem et purũ actũ: diximus eũ nichil fieri poſſe et eſſe velut omnium eſſentiam. Nunc autem vtrũq; potentiã nũcupamus et fieri poſſe deũ. Ad hec dicimus: angelicum intellectũ quãdoad inferiores et poſteriores creaturas materiales et ſenſibiles cõparatur: veraciter exprimi/ vt omniũ eſſe/ vt ſimplicẽ actũ: et nichil fieri poſſe. et eẽ ab initio vniuerſa: queq; in humanũ intellectũ ſenſim/ diuiſibiliter et in tempore traducũtur. Si autẽ ad deum vtriuſq; itellectus comparatio fiat: vterq; ad deũ quodã modo potentia eſt/ idq; fieri potens: qd eſt deus. Angelic⁹ tñ potẽtia ꝑpior eſt/ deo contigua/ ſine motu perfecta. Hũanus vero potẽtia ſecũda/ ſemotior a deo motu egẽs: vt in deũ euadat/ diuitateq; repleatur.

¶ Non eodem modo ambo intellectus: ad deum et ad diuinum opus/ ſeſe habere comperiuntur. 7

¶ Ambo intellectus ad deũ: vno tantũ/ eodemq; nomine (vt potẽtie) cenſentur. Eſt enĩ de⁹ actus et ſubſtantia vtriuſq;: ambo vero intellectus cognitiue quedã dei facultates. Differentias tamen habent adinuicem/ ſub nomine potẽtie prime et ſecũde: imobilis et mobilis: ab initio et in fine perfecte. Nam prior et ab initio perficitur angelus a deo: poſterior vero et in fine homo. Ambo autẽ intellect⁹ ad diuinũ opus/ id eſt ad omnẽ reliquã creaturã materialẽ et ſenſibilem/ diuina cognitione et intellectu carentẽ: variis cenſentur nominibus. habentq; adinuicem differẽtias actus et potentie. Angelicus enim intellectus (vt ſepe diximus) eſt act⁹ et eſſe omniũ: humanus vero omniũ potentia et poſſe.

¶ Ante omnia eſt deus fons omniũ, nichil omniũ. Deĩde angelus: omnium actus. Hinc ſubſiſtunt oĩa: poſtremus homo/ omniũ potentia. Rurſũ nichil. 8

¶ Vniuerſum quicquid eſt aliquid: aut actus eſt aut potentia. et preter hec/ nichil eſt aliud preter ipſum aliquid quod eſt ex actu et potentia. Quicquid enim eſt (nam deus eſt ante eſſe et quid ſit indiffinibile) aut actus eſt aut potẽtia/ aut ex actu et potẽtia. Deus autẽ anterior et prior eſt actu: vt qui ipſum condidit actũ. deus igitur initium quidẽ ẽ omniũ: ſed nichil eſt omnium. neq; enim actus eſt omniũ: neq; ipſa omnia/ neq; omniũ potẽtia. Condidit autem deus primitus omniũ actum/ purũ et ſeparatũ: vt angelũ. qui cũ ſit vniuerſalis et tot⁹ actus: omnia eſt ab initio/ et fieri nichil poteſt. Eſt enim non aliud q̃ omniũ actus. et ſi quid aliud eſſet angelus/ q̃ omniũ actus: nõ eſſet prima et ſimpliciſſima dei creatura diuini operis initiũ. Deinde producto conditoq; omniũ actu: ex eius permixtione et vnione cum potẽtia/ facta ſunt omnia. quoad ſenſim iminui cepit ipſe actus: eoq; ex toto deficiẽte/ ſuꝑma orta eſt oium potentia que eſt homo/ vltima dei creatura/ et qui actu quidem nichil eſt/ omnia autem fieri poteſt. Nichil enim aliud eſt ab initio homo/ q̃ id quod eſt/ ſcilicet omnium potentia/ omniũ actu perfici nata. Poſt hominem nichil creauit deus: neq; actum neq; potẽtiam/ neq; ſubſtãtiam aliquã totam. Creauit igitur deus hec tantũ tria: actum omniũ/ ſubſtãtiam omniũ/ ſiue ipſa omnia/ et potentiam omniũ. atq; horũ extrema ſcilicet actus et potentia omniũ: ſunt ſeparata/ ſimplicia et tota. Media vero (ipſa ſcilicet omnia) coniuncta ſũt: et ex actu et potẽtia. Angelicus enim intellectus/ ab initio omnia eſt: fieri nichil poteſt. Humanus omnia fieri poteſt: nichil eſt. Medie creature/ aliquid quidẽ ſunt et aliquid nõ ſunt. Nam quãta illis ineſt vis actuum: tantũdem eſſe dicantur. Quãta vero eſt ipſa potentie participatio: hactenus nõ eſſe probantur. Eſt enim actus ipſum eſſe: potentia vero/ ipſũ non eſſe. Sed queret aliquis cũ oĩa ſubſiſtant ex actu et potentia/ preter ipſa omniũ extrema/ actum ſcilicet et potentiã (que natura ſimplicia et ſeparata ſunt) cur deus non prius actũ et potẽtiam ſtatuit ad eſſe/ q̃ omnia? cum videãtur actus et potentia (ex quibus ipſa media conflãtur) omniũ eſſe extrema et pres. ſed primo omniũ produxit actum/ deinde omnia: poſtremã vero vniuerſorum potentiam? Dicimus deũ ab extremo in extremum/ per media proceſſiſſe. et a maximo inchoaſſe: conſũmaſſe in minimo. Eſt enim angelicus intellectus (vt qui maxime et ſupemmẽter omnia eſt) idipſum maximũ/ nichil fieri natũ. Humanus vero (vt qui ab initio nichil eſt) ipſius minimi ratione finiendus eſt/ tanq̃ pene nichil: fieri tñ omnia natus. Et proceſſit in creatione omniũ

deuſ ab vniuerſali/toto/ſimplici & ſeparato actu: ad actū pticulatē/mixtū & cōiūctū. Et ecōtrario a potētia particulari & cōiūcta: ad potētiā vniuerſalē ſimplicē/ſeparatā & totā. Eſt eni vniuerſalis actus/angelicus intellectus: actꝰ vero minor/actꝰ ē rei cuiuſlibet. Minorē quoq; potētiā/eodē modo vniuſcuiuſq; potētiā nūcupamꝰ. Maiorē & vniuerſalē potētiā: humanū itellectū/ſeparatū ab initio ab oi actu nulla illitū ſpecie: & actu nichil. In pſenti ſiquidē ſermone/cū de oim potētia loquimur: nō materiā volumꝰ itelligi/ſed humanū intellectū. qui ad oīs itelligibiles ſpecies ſeſe habet: vt & materia ad naturales formas. Sicut eni materia ſenſibiliū oim naturaliūue formarū eſt potētia: ita & humanꝰ itellectꝰ itellectualiū & ſupnaturaliū ſpecierū. & fieri poſſūt tā materia/q̄ itellectꝰ: ſinguli ſuo modo oiformes.

9 ¶ Omnia ſunt ſeparata in intellectu: extra vero intellectū coniuncta.

¶ Diximus deū nichil eſſe oim: neq; actū/neq; potētiā/neq; ſubſtātiā: eſſe autē ipſū/vniuerſorū fōtē atq; initiū. Diximꝰ itē oim nichil eſſe pter actū & potētiā: que ſūt vt rerū oim extrema & primarie particule. Sūt eni oia ex actu & potētia. Atqui i itellectu angelico (qui eſt ante oia) eſt actꝰ ſine potētia. In humano vero (q poſt oia factus eſt) eſt potētia ſine actu. Porro inter vtrūq; (poſt inquā angelū & ante ipſū hoiem) in medijs creaturis: cōiūcta ſunt actus & potētia. Oēs eni medie creature: actui & potētie participāt. Oia igit ſunt ſeparata i intellectu: cōiuncta extra itellectū. ideſt actꝰ & potētia ſeparata ſunt i extremis cōiūcta in medio. Sūt eni actꝰ & potētia oia: & pter ea creatū eſt nichil. q cū i extremis intellectibus/angelico atq; humano ſeparata ſint: in medijs tantū creaturis reperiūtur cōiuncta.

1 ¶ De vtriuſq; intellectꝰ ſpeculari natura: & illuſtratione a deo. Cap. IIII.

VTerq; itellectus perpetua/ac ſtabili circa deum ſede locatus/vt verum ac naturale diuine lucis ſpeculum: beneficos eiꝰ in ſe ſuſcipit radios/diuinamq; geſtat effigiem.

¶ Vt a bono nil niſi bonū exorit: ita et a deo/nil pter diuinū deoq; ſimile oriri poteſt. & ab eo quod eſt: nil etiā niſi quod eſſentie et ſubſtātie participat. Oē eni quod ab aliquo ortū eſt initio: diſſimile illi p oia eſſe nequit. ſed quādā eiꝰ referat naturā/oportet. Diuina autē ſubſtantia/vt opifex & cōditrix oim: veritas ē oim et ſubſtātiale initiū. Oia vero ſūt vt ptenuis eius ſimilitudo et exiguū veſtigiū: q̄ i cōſpectu illiꝰ verſant ſemp. Eteni nuſq̄ abeſſe poſſūt illi/qui poſuit tenebras latibulū ſuū: quiq; ima & pfunda abyſſi ſcrutat: cuius oculis/nuda ſunt oia & adapta. Et ſi cuncta in cōſpectu illius ſūt: pcipue tamē illi iugiter aſtāt & corā eo verſant ſemp/angelicꝰ atq; humanus intellectꝰ. ad hoc a deo facti: vt cunctis pſint creaturis. ſintq; ingētia diuini totiꝰ operis luminaria: & precipua diuine lucis ſpecula. i quibꝰ excepta diuina lux diuinaq; in eis iudiculata & expreſſa effigies: demū ſup reliquū dei opꝰ fundi & expādi queat. Vnde fit vt & hac de cauſa/vniuerſū ſuū opus ſtatuerit deꝰ i vtriuſq; intellectꝰ medio. ne quid hoc pacto diuini ſit luminis exors: aut diuina careat effigie/aut decidat ab eſſe. Diuini eni totiꝰ operis (vt ſepe diximꝰ) vtraq; ora et extremitas eſt intellectus: eſt diuini ſplendoris emanatio diuinaq; effigies et eſſe.

2 ¶ Per materiale ſpeculū: de vtroq; intellectu philoſophari licet.

¶ Materiale ſpeculū: eſt ſpeculū & receptaculū viſibilis huiꝰ lucis/arte ex quauis materia factū. Sicut eni viſibilis huiꝰ ſolis lux: ſignū eſt iterioris alterius intellectualis & inuiſibilis lucis: ita & corpora ſpirituum/ſenſibilia/intelligibiliū: & materialia/immaterialium ſunt ſigna. Nata eſt autē mens noſtra: p ſēſibilia & ea q nobis familiaria & cognita ſūt: ad ea penetrare q ſūt nobis icognita/ſub ficticijs aut naturalibꝰ ſignis expſſa. De igit vtroq; intellectu (qui inuiſibilis & incorporeꝰ eſt) per materialia ſigna philoſophari licebit: vt per ſolaris lucis ſpecula. Eſt eni vterq; itellectꝰ: diuine illiꝰ ſpiritalis iuiſibiliſq; lucis naturale ſpeculū.

3 ¶ Sicut ars ex materia et corpore/duo fingit ſolaris lucis ſpecula/vnū trāſparēs alterū intrāſparēs: ita & deus oim opifex rerū/duo inuiſibilis ſue lucis ſpecula i ſpiritu cōſtituit/angelicū et humanū intellectū: hunc intranſparentem/illum perlucidum ac dyaphanum totum.

¶ Ars (vt aiunt) imitatur naturam et ad nature ſimilitudinem/pleraq; operatur. fingitq; et exprimit rerum imagines: ex quibus ad verarum rerum naturam atq; ſubſtantiam licet aſſurgere. Eſt autem ars poſterior natura: nobis tamen notior. ideoq; et vniuerſum artis

opus:ſignum quiddam eſt naturalis ac diuini toti⁹ operis/illiuſue cõgrua expreſſio & imago. Ars ex ſenſibili materia & corpore/ duo fingit viſibilis huius lucis ſpecula: vnum tranſparens alterum intranſparens. Tranſparens dicitur quod in profundum & ſecundum ſe totum:lumen admittit vt aer/aqua/berillus/criſtallus/vitrum & plereq; gemme. Intranſparens vero:quod vna tantum ſuperficie illuſtratur. vt que ex eadem ferme materia(vt vitro) ad ſuſcipiendas preſentandaſq; imagines fiunt. ſed vna ex parte luto/ pice/ plumbo aut alia quauis imperlucida obſcuraue ſubſtantia oblita:ab luce ſunt impenetrabilia. Hec igitur duo ſpecula ſicut ab humana induſtria/ ad captandam viſibilẽ ſolis huius lucem ſunt facta:ita & vtrũq; intellectum conſtituit deus in ſpiritu ad hauriendum/ continendum & perferendum ſolis inuiſibilis acumen/ diuinãq; exprimendam effigiem.

¶Angelicus intellectus perſimilis eſt tranſparenti ſpeculo:humanus intrãſparenti. 4

¶Speculum tranſparens:ſimplicius eſt & vniformius intranſparente. totũq; luci efficitur peruium/ nec vlla in eo eſt partiũ aut ſuperficierũ differentia:vt alia actui/ alia potentie ſimilis dici poſſit. Intranſparentis autẽ ſpeculi:alia quidẽ ſuperficies(vt que luminoſo obiecta eſt corpori)eſt vt actus:alia vero(ex priuatione luminis)vt potentia. Angelicus igitur intellectus natura ſimplex & mixtus:ſimilis eſt tranſparenti ſpeculo. Humanus vero natura materiei permixtus:ſimilis intranſparẽti. Et ſicut ex eadem materia ſpeculari/ pſpicua luciſue capaci/ fit ab arte vtrũq; ſpeculum/ vt ex criſtallo aut vitro:additione autem et permixtione diſſimilis materiei vt plumbi aut picis/ fit alterum intranſparens:ita et vterq; intellectus angelicus atq; humanus/ ex conſimili ſpiritali & incorporea ſubſtantia/ diuine lucis capaci a deo facti ſunt. addita tamen eſt alteri(vt humano intellectui)diſſimilis materies/ vt corpus cui permixtus eſt:& qua ab angelico intellectu/ diſtare cõperitur.

¶Vnde fit vt ſub angelo:ſit aliqua creatura/diuine lucis capax. ſub homine vero aut poſt hominem nulla. 5

¶Liquet hec illatio/ ex vtriuſq; ſpeculi natura. ¶Nam lucis radius/ tranſparenti incidens ſpeculo:ad vlteriora & inferiora penetrat. Incidens autem ſpeculo intranſparenti: ad vlteriora haudquaq̃ pertingit. vt cuius opacitate aut continetur figiturq; immobilis:aut ad ſuperiora reciprocari cogitur. Que igitur de viſibili lumine / in viſibilibus ſpeculis contingunt:intellige & de intellectuali lumine in vtroq; intellectu. Angelicus quippe intellectus vt ſpeculum tranſparẽs totus diuino perfuſus lumine: id quoq; ad inferiora(vt ad humanum vſq; intellectum)traducit. Humanus autẽ intellectus/vt intranſparens ſpeculum ob relique materie cui coniunctus eſt impedimentũ: diuinum in ſeſe continet figitq; radiũ/ ne ad vlteriora protendatur neue inferiori creature rationis experti pelluceat. Diuini igitur totius radij diuineq; ſcientie ortus & apparitio:prima eſt in angelo. occaſus vero eiuſdẽ et vltima apparitio/ in hoĩe:qui diuine ſcientie finis terminus & cõſummatio eſt.

¶Sicut ſpeculum tranſparens/eſt ſolius ferme luminis capax: intranſparens vero luminis & imaginis/quã viſibiliter oculo preſentat: ita & angelicus intellectus/eſt vt ſolius diuini luminis capax. Humanus vero diuino in lumine diuinã quoq; in ſe effictam geſtat preſentatq; effigiem. 6

¶Lux eſt colorũ et viſibiliũ omniũ actus:ſine qua neq; colorũ ſpecies/ neq; ſuſcepte ĩ ſpeculis rerum imagines oculo preſentãtur. luciſq; preſentia/ quecunq; videri nata ſunt: actu viſibilia fiunt. cunctiſq; coloribus & viſibilibus rebus : prior eſt/ ſimplicior & antiquior lux. Colores vero & cetera viſibilia:ſunt vt lucis ſubſidẽtie atq; hypoſtaſes. Trãſparẽtia igitur ſpecula(que ſimplicia & vniformia eſſe dicta ſunt & ypoſtaſi diſſimiliq; materia carentia)ipſam quidẽ lucem ſine ypoſtaſi ideſt ſine ſpecie & imagine receptant:ſuntq; ſimplicia infigurata ac ſolius luminis ſpecula. Intranſparentia autem/ que ex tranſparentibus additione ypoſtaſis diſſimiliſq; materie fiunt:collecto imprimis contentoue in ſe luminis radio rei demũ viſibilis imaginẽ(vt ipſius luminis ypoſtaſin)oculis preſentant. Vnde fit vt tranſparentibus ſpeculis/ inſit actus luminis purus: ſine admixtione potentie aut viſibilis ſpeciei aut imaginis. Intranſparentibus vero ineſt luminis actus cum potentia:id eſt cum viſibili ſpecie & rei imagine/ que in ſpeculo mediante lumine viſitur. Proportionabiliter igi-

tur & de vtroq; intellectu dicendum eſt/ angelicum intellectum ſuſceptaculum eſſe ſimplicis actus: ideſt diuini luminis ſine ypoſtaſi & ſpecie. humanum vero capacem eſſe vtriuſq; actus ſcilicet & potentie/ tam diuini luminis q̄ diuine ſpeciei. Recepta enim eſt in humano intellectu diuina effigies: que mediante diuino lumine in eo viſitur atq; demonſtratur. Diuinum autem lumen prius eſt hac ipſa effigie/ & eſt vt eius actus: ipſa vero effigies eſt vt diuini luminis ypoſtaſis & potentia.

7 ¶ Vnde fit iterum vt angelicus intellectus perſimilis ſit ſoli: humanus vero lune.

¶ Nam ſol ſimilis eſt tranſparenti ſpeculo: luna vero intranſparenti. Ineſt quippe phœbeo orbi: ſimplex luminis actus/ ſine ypoſtaſi. lunari vero globo ineſt lumen/ cum potentia atq; ypoſtaſi. In ſole lux ſola viſitur: ſine vllius rei ſpecie/ imagine aut maculoſa facie. In luna lumē quidem ineſt: ſed cum admixtione imaginis et ſpeciei. que mortaliū oculis ſeſe viſibilē preſtat: & quā maculoſam faciem vocant. Hec autem maculoſa & pallidula facies/ circunſtante ſe lumine viſibilis: potētia eſt & ypoſtaſis eiuſce luminis/ ſeu diuina quedam caligo atq; effigies lune indita & cunctis obiecta mortalibus. ſimilis ei ſpeciei atq; imagini que in tranſparentibus ſpeculis (vt quedam luminis potentia atq; ypoſtaſis) demonſtratur Eſt igitur haud immerito angelicus intellectus/ ſoli: humanus vero lune/ perſimilis. Ineſt eni angelico: diuina lux ſincera & pura/ ſine admixtione ſpeciei. In humano vero diuina effigies/ nebula & caligo: circunſtāte diuino lumine (haud ſecus ac in luna/ maculoſa facies) demōſtratur Et ſicut ſol & luna/ duo ſunt ingentia mundi luminaria: ita & angelus & homo/ due ſunt precipue diuini totius operis creature. & angelus vt ſol preeſt diei: ideſt regioni intelligibilium. Homo vero vt luna/ preeſt nocti: id eſt ſenſibili mundo. Eſt enim intelligibilis mundus/ lucis regio & dies. ſenſibilis vero/ nox eſt & tenebrarum regio.

¶ Q; angelicus intellectus ſit interior & cōtēplatiuus: humanus vero vt exterior & actiuus. Cap. V.

1 ANgelicus intellectus/ a tribus ſeparatus eſt & abiūctus: a ſpecie/ a ſenſu/ & a materia. quibus humanus addictus eſt & cōiunctus.

¶ Q; ſpecie careat et ſine ſpecie intelligat/ angelicus intellectus: ſatis in ſuperioribus oſtēdimus. vtpote qui erat actu omnia/ anteq̄ fierent omnia: & anteq̄ vlle eſſent rerum ſpecies. Sunt enim omnia poſt angelicum intellectū facta. ipſe quoq; rerum ſpecies/ natura poſteriores ſunt rebus ipſis: quarum ſunt ſpecies. Omnis item ſenſus/ eſt ī corpore & materia. Angeli autem immateriales & incorporei ſūt. Et materia angelis poſterior eſt/ & poſt angelos creata. Abiuncti igitur ſunt natura angeli: & a ſpecie ſiue ab rei imagine/ & a ſenſu & a materia. Sunt enim ſimplices ſpiritus & puri intellectus/ & primordiales rerū omnium actus. Intellectus autē human9: natura cōiunctus eſt materiei & ſenſui. & haud alter q̄ in materia & corpore ſubſiſtere: & ſenſuum adminiculo perfici & intellectuales rerum haurire ſpecies natus eſt. eius item ſcientia/ plenitudo & perfectio: eſt rei ſenſibilis intellectualis ſpecies & imago. Intellectus autē angelicus: natura abiunctus eſt et a ſpecie/ & a ſenſu & a materia. Humanus vero natura quidem coniunctus eſt & ſenſui & materie: nō autē ſpeciei. Nullius quippe rei geſtat in ſe a natura effigiem: niſi fortaſſis diuine ſubſtantie ſuiq; principij/ vt pridocuimus. Eſt enim intellectus humanus/ creaturarum omnium ſpeculatrix quedam facultas: natura nichil/ niſi omnium potentia. et que ſigillatim ſuapte ipſius induſtria et arte cōſumatur: hauriens & captans rerum ipſarum ſpecies/ quoad euaſerit actu omnia.

2 ¶ Vnde fit vt angelicus intellectus ſit vt intellectus interior: humanus vero vt exterior.

¶ Nam angelicus intellectus ab iis que extra ſe ſūt/ vt a creaturis: nichil capit. Habet eni & eſt oia a natura. & minime ab ipſis ſingulis/ ſed cōtinēter & ex ſeipſo diſcit nouitq; vniuerſa. Manet quippe intra ſe immobilis: cum in vno & imperti ac minimo/ ſuper omnia videat/ intueat & ſpectet oia. Hoc eni pacto angelicus intellectus/ non modo oia ſpeculari ſed & eſſe vniuerſa p̄dicat: quo & indiuidu9 pyramidis vertex/ oēs eorū q̄ ad baſi ſūt pūctor varietatē/ vniformiter ābit & ad vnitatē colligit. Hūan9 aūt vt pficiat: fit extra ſeipſū miſcetq;

ſenſibus.quorũ per valuas et aditus: ſpecies a mũdo ad ſe vſq; deferuntur . Motu et diſcur=
ſu eget: vt qui haudquaq̃ a natura in puncto/ in vno & indiuiduo perficiatur: ſed per ipſa oia
in corpore et ſenſibus peregrinus agatur. vt cominus cũcta intueatur/ fiatq; tãdem ex ipſo•
rum omnium ſpecie omniformis.

¶ Fit iterum vt angelicus intellectus ſit ſolum contemplatiuus: humanus 3
vero initio practicus/ tandem contemplatiuus.

¶ Contemplatio/ eſt interna mentis motio et operatio: praxis vero exterior. Eadẽ enim ſpi•
ritalis vis idemue anim9: vt ſine diſſimilis materiei opecula/ libere & per ſe in ſeipſum fer=
tur/ vtue proprios agit gyros: meditari & cõtẽplari dicitur. vt vero diſſimili aliquo iuuatur/
cum famuletio & adminiculo aut ſenſuũ aut corporis vtitur : practicus quodã modo & ne=
gocioſus dicẽdus. Atq angelicus intellectus/ nudus eſt intellectus: abiũctus et a ſenſibus &
a corpore. añ ortũ oim i ſeipſo cõſumat9 & q iugiter ſeipſo/ ſine vlla intercurrẽte materiei
vmbra ſine corporea nocte liqdo & clare ituet vniuerſa. Human9 vero i corporis euectiõe
motitatur/ & famulante imprimis ſenſu/ q̃cunq; extra ſe in mũdo ſunt: intra ſeipſum tandẽ
aduehit. & q ab initio ſenſibus obtect9/ extra ſeipſum ſpeculatus eſt omnia: valet poſtremo
ſine vllo ſenſuum opitulamine/ per ſe & libere eadem omnia in ſeipſo contueri. Eſt igit an•
gelicus intellectus ſolum cõtemplatiuus. vt cuius eſt ſimplex & vnica operatio: que interna
meditatio & contemplatio vocitatur. Humanus vero in initio/ ſimilis eſt practico & actiuo:
q̃diu in exteris & mundanis negociatur . In fine autem refertus & exuberans ſpeciebus :
Diuus Dionyſius. ſimilis angelico/ quietus/ arcanus & cõtemplatiuus euadit. eiq; (vt diuus Dionyſius ait) ſup•
fluunt cum rebus ſenſibilibus ſenſus.

¶ Angelicus intellectus eſt diuina omnium precognitio & preconceptio: 4
quam ſecuta eſt omnium creatio & productio.

¶ Deus eſt ab eterno: & ab eterno omnia creare voluit/ que tamen nõ ab eterno ſed aliquã=
do produxit. certiſq; procedens initijs: angelicũ intellectum ſtatuit/ totius ſue creature ini=
tium. Sunt enim angelici illi intellectus primi & puriſſimi dei partus: diuineq; omnium opi•
ficis mẽtis precognitiones & preconceptiões. & velut eorũ immateriales archetypi & exẽ=
plaria prima : que denuo creanda & futura erant ex materia. Preuidit enim precognouit et
concepit in angelis deus vniuerſa: que deinceps erat facturus. Extra materiam et ante ma=
teriam id in angelicis ſpiritibus proſpexit: quod deinceps in materia/ ſenſibiliter adimple•
uit. Duplex tamen eſt diuina creandorum omnium precognitio/ & preſcientia. vna in=
Duplex omniũ p̃cognitio. creata et eterna: qua dicimus deum ab eterno precognouiſſe & preſciuiſſe omnia/ que con
tingenter erant futura . quopacto etiam & angelos precognouiſſe & preſciuiſſe dictitatur.
Hec vero precognitio & preſcientia eſt ipſe deus. Nã quicquid in deo eſt/ deus eſt. Alia ve=
ro eſt precognitio dei creata: que eſt opus dei primũ/ immateriale & intelligibile. quo produ
cto & actu ſubſiſtente: dicimus vniuerſas dei creaturas (et ſi nondũ ſubſiſtant) eſſe conce=
ptas. diuinãq; mentem primã omniũ creaturarũ conceptionem & abſolutiſſimã formã pe=
periſſe: que eſt angelicus intellectus . Quẽadmodũ nubens mulier: primo/ ſimplicius et ſola
Analogia. mẽte cõcipit habiturã ſe ex matrimonio filiũ. Deide ſecũdo in vtero/ a viro ipregnata: eũdẽ
filium cõcipit priuſq̃ pariat. Prima autẽ mentalis & ſimpliciſſima mulieris de filio precogni=
tio: ſimilis eſt prime illi diuine & increate omnium precognitioni. Secunda quoq; mulieris
preſcientia & vterina filij conceptio : ſecundam omniũ diuinam preſcientiã/ rite emulatur.
Sicut enim prima filij in mulieris mente conceptio/ nichil ad filium ipſum attinet & neq; fi=
lij pars eſt: ita & prima illa & antiquiſſima creaturarum omnium/ in mẽte diuina preconce=
ptio: pars non eſt creaturarum neq; creatura. Secunda vero que eſt angelorum creatio: ad
creaturas ſpectat. Eſt enim angelus creatura: & ſimpliciſſim9 omnium creaturarum actus.
Et ſicut mulier poſtq̃ concepit in vtero filium/ paulo poſt parit eundem & naſcitur filius/ in=
tegre totuſq; ſubſiſtens & viſibilis apparens: ita & deus poſtq̃ in angelo concepit oẽs crea•
turas/ eas deinde viſibiliter peperit/ creauit in ſua ſubſtantia & materia compleuit.

¶ Vnde manifeſtum eſt/ cur angelus ſit natura inuiſibilis: & celi interſtitio a 5
viſibilibus creaturis abiunctus.

¶ Ex precedente liquet angelum vniuerſe nature eſſe conceptũ: & vt filium in matris vtero
& conceptionis ſue loco. Filius autẽ in conceptionis ſue loco & matris vtero: inuiſibilis eſt.
nec antea videri poteſt/ q̃ naſcatur: q̃ e minoris mũdi tenebris promatur in maioris mundi
lucem. Et hoc ſenſibile ſignũ eſt angelicam ſubſtantiam natura eſſe inuiſibilẽ. Ruſum ſicut

in minore mundo/ homine fieri videmus: ita & in maiore mundo & vniuerſo proportionabiliter fieri intelligendum eſt. In minore autem mundo vt i muliere: conceptionis & natiuitatis filij thalami: interiecto diſtare vtero cōperiuntur. In maiore igitur mundo pari quoq; modo inter vniuerſe nature totiuſq; mundi conceptus & partus: interluat maioris mūdi vterus (ideſt celū. Sunt enim angeli vniuerſe nature cōceptus & ſimplices ſpiritus natura inuiſibiles: interſtite celo a viſibilibus creaturis abiūcti. viſibiles autem creature/ part9 ſunt maioris mundi: & velut naſcentes angeli/ extra maioris mundi vterū (ideſt celū) prodeūtes corpore veſtiti/ viſibiles. & qui ex ſpiritu & materia conſlantur.

6 ¶ Sicut prima mentis humane operatio eſt accidentalis cōceptio: ita & prima diuine mentis operatio eſt ſubſtantialis conceptio/ que eſt ſubſtantialiū conceptionum (ideſt angelorum) productio.

¶ Ars ad ſimilitudinem nature: humana vero mens/ ad imaginem diuine mētis operatur. E diuine autem mentis & ipſius nature ſcatebris proſiliunt ſubſtātie/ ipſeq; rerū veritates. humana vero mens & ars: in accidentibus & rerum ſimilitudinibus negociātur. Ideo & humane mentis conceptus: accidentia ſunt/ eidem menti inexiſtentia. diuine autem mētis cōceptus (quos angelos vocamus) vere ſunt ſubſtantie: per ſe extra diuinā mentē ſubſiſtētes. & que ab eadem omniū opifice mente: ante omnia repente emerſerunt. Sicut enim nichil prius/ purius & ſimplicius poteſt ab humana mente proferri/ q̄ interna ipſius cōceptio: que ab eadem humana mente diſtincta/ atq; diuerſa eſt. & illi inexiſtens: ita & id ſincerum/ infeculentum/ ſimplex. immateriale/ & primū: quod repente e diuina mēte ante omnia/ in eſſe proſilijt: angelum vocamus/ humane mentis conceptui reſpōdentem/ ac ſimilē. Sicut enim humane mentis conceptus natura inuiſibiles/ ſeſe oculis abdidere: ita et eminētiſſimi angeli/ natura omnē oculorum ſubterfugiunt contuitum. Et ſicut illi humane ſemper inſunt mēti: ita et hi iugiter aſtare deo/ in celo probantur.

7 ¶ Vnde iterum manifeſtum eſt humane mēti nullā a natura ineſſe ſpeciem: ſed eā ad diuine mētis ſimilitudinē/ vniuerſarū ſuarū notionū eſſe opificem.

¶ Sicut enim diuina illa ſubſtātialis mens: cunctarum opifex eſt ſubſtantialiū notionum & conceptionum vniuerſe nature/ quos angelos nūcupamus: ita & humana mens/ opifex eſt vniuerſarū que ipſi inſunt notionū. & antea ſubſiſtit: q̄ ſit vlla ipſius notio & conceptio. Et profecto dicere humane menti inſitam eſſe aliquā a natura ſpeciē/ illi congenitam/ & coeuā: eſt dicere aliquē angelorū eſſe ab eterno/ deo congenitum & coeuū. Et ſicut humana mens non eſſet illius opifex notionis: que illi diceretur coeua/ queue a natura eidē probaretur inſita: ita & mens diuina illius ſubſtātialis conceptionis (ideſt angeli) nō eſſet opifex: que illi ſtatueretur coeterna. Sicut igitur diuina mēs/ omnes maioris mūdi conceptus (ideſt angelos) duratione trāſcendit/ & eorum eſt efficiens cauſa: ita & humana mens/ omnes minoris mundi (ideſt hominis) notiones/ duratione precedit: & earū eſt efficiēs cauſa. Intereſt autē: q̄ diuina mēs increata/ ingenita/ & eterna: infinito & incōprehenſibili a nobis euo/ angelos precedit. humana vero mens/ definito temporis ſpacio: ſuas notiones exuperat.

¶ Q diuina mēs: oia in āgelico cōcepit intellectu/ ſcripſit i hūano. Cap. VI.

Sicut vniuerſa ſunt a diuina mente in angelico intellectu cōcepta: ita & in humano ſcripta & figurata.

1 ¶ Angeli (vt ſuperius oſtēdim9) ſunt ſimpliciſſimi oim cōceptus. quib9 productis/ diuina mēs oia cōcepiſſe/ omniūq; rerū ſtatuiſſe initia dicititatur. Sicut igitur ſcriptura/ extime diſtat a conceptu: velut rerū vltimū & finis (Eſt enim ſcriptura ſupremus litterarius caracter/ vltimaue doctrinalis notula) ita & hūanus intellectus/ extrem9 eſt ab angelico: & eſt/ vt rerū vltimū & creaturarū oim finis. Et q̄cūq; cepta ſūt in āgelico itellectu: finita ſunt/ cōſumata & pfecta in hūano. Et ſicut primū diſcipline ſignū/ qd ab humana mēte ſcaturit eſt cōceptus/ vltimū vero ſcriptura: ita & primū qd a diuina emerſit pdijtue mente: eſt angelicus itellectus/ vltimū vero quod illa ipſa peperit: hūanus intellectus. & primū ens quod eſſe cepit/ eſt angelus: vltimū homo. Et vt in angelo diuina mens cōcepiſſe omnia dicitur: ita & in homine/ ſcripſiſſe vniuerſa.

2 ¶ Non ſicut angelici intellectus eſſentia/ conceptus omnium dicitur/ diuine ſemper aſtans mēti: ita & humani intellectus eſſentia/ dicenda omnium ſcri-

ptura:ſed quia in eo deſcribi & figurari omnia poſſunt.

¶Tametſi omnia in angelico intellectu cōcepta & in humano ſcripta dicātur: diuerſis ta-
men hec modis contingūt. Non enim in angelico dicūtur oia cōcepta/ quia i angelico ſint
rerū omniū conceptus:ſed quia ipſe ſit vniuerſorū prima & ſimpliciſſima conceptio: diuine
ſemper aſtās & preſētiſſima mēti. In humano vero/ dicūtur oia ſcripta:haud quia hoc pacto
ſecundum ſuum eſſe/ ipſe ſit omnium ſcriptura:ſed quia tabula eſt oim:preparata/ & com-
planata a natura:vt in ea pingantur/ ſcribant̃ & figurentur oia. vtue cūctarū rerum ſpecies
cōmodiꝰ ſuſcipiet/ geſtetq vniuerſorū effigiē. Et angelicꝰ intellectꝰ hoc ipſo qd ē/ cū ſit ſim
plex/ē oim cōceptio. hūanꝰ vero nō hoc ipſo qd eſt/ ſed qd poteſt: oim eſt ſcriptura & figura.

¶Vnde manifeſtum eſt angelicum intellectum eſſe impaſſibilem: humanū
vero paſſibilem, ſpecierumq ſuſceptiuum. 3

¶Satis i ſuperioribꝰ oſtēdimus/ angelicū intellectū eſſe impaſſibilē. vt qui nullā intꝰ admit-
tit peregrinā ſpeciē: qui nulla inſculpi poteſt exteriore tudicula ac forma. Eſt eni vt tranſpa-
rens ſpeculū/ in quo viſitur ſola lux:ſpecies vero aut imago nulla. Ois quippe actus:eſt ſua-
pte natura impaſſibilis. Angelicꝰ autē intellectꝰ eſt actus. Humanus vero intellectus ſēſim
rerum/ vt diximus/ colligit ſpecies: illis ipſis afficitur eaſq ſuſcipit et intus admittit. & eſt vt
intrāſparens ſpeculū:in quo cū lumine & in circūſtātis luminis meditullio/ viſit̃ imago. per-
inde atq in lunari globo circunſtante lumine:maculoſus quiſpiam exprimitur vultus.

¶Omnis intellectus/ vt huiuſmodi:apathes ideſt impaſſibilis eſt. 4

¶Nam ois intellectus/ vt intellectus eſt:eſt actus. et eſt ea vis ſimplex:q̃ oim ituitiua/ pſpe-
ctiua/ & iudicatiua nūcupat̃. Omnis autē actus/ eſt impaſſibilis. nullus igitur intellectus/ vt
intellectus:eſt paſſiuus. Hūanus eni intellectus paſſibilis quidē eſt/ non tamē ſecundū ſe:ſed
propter meōriā in qua recipiūtur rerū imagines & intellectuales ſpecies. quas intellectꝰ cū
a mūdo & ſenſibilibꝰ ſubſtātijs captant: iterno memorie prōptuario/ ad futuras cōtēplatio-
num & conſiderationū veriſſimas intra ſe cōuerſiones & circulares lationes/ cōmēdare ſo-
let. Proprietas autē & ratio intellectꝰ/ eſt iudiciū & intuitio ſpecierū/ ſiue in exteriore obie-
cto/ velut in pricipio: ſiue in interiore meōria vt in fine. Quod vero iudicat & intuetur ſpe-
ciem/ vt huiuſmodi eſt/ eam non ſuſcipit/ neq illius eſt ſubiectum. ſed in alio quopiā eā di-
iudicat et ituetur. Ipſa eteni imago. cū i vno vt ſubiecto reſideat & collocetur:ab eo deniq
Analogia ſpeculi. quod eidem ſubiecto circūfuſū eſt/ vt ab eius actu & intuitiua facultate diiudicatur. vt ima-
go eſt equidē ipſa in ſpeculo:ſed non videtur a ſpeculo. videtur autē & conſpicit̃ ab oculo:
et nō eſt in oculo. Oculꝰ igitur eſt vt intellectus. Speculū vt meōria: imago vero in ſpeculo
vt intellectualis ſpecies i meōria. Intellige itaq ex oculo & ſpeculo fieri aliquid vnū: id totū
ſimile erit hūano intellectui. cuius actus/ qui eſt vere intellectus & vt oculus: erit ipaſſibilis
eius vero potentia que eſt memoria et vt ſpeculum/ paſſibilis erit.

¶Vnde fit vt vtriuſq intellectus tā angelici/ q̃ humani:ſit neceſſaria diſcre- 5
tio/ in intellectum/ atq memoriam.

¶Vtriq intellectui ꝓpriū eſt itelligere & aliquid intuerī: ſiue idem/ ſiue diuerſū/ ſiue p ſe/
ſiue p ſpeciē. Id igit̃ totum quod intelligit/ ſine ſue ſubſtātie diuiſione: neceſſario in ſeipſum
flectitur/ euaditq in ſe numeroſū. Nempe in eo pars partē diiudicat/ & pars parti eſt obie-
cta. diciturq alia intelligens alia intellecta. et eſt aliquid ipſius/ quod dicitur totius intelle-
ctionis actus/ et vis intuitiua:aliud vero eiuſdē intellectionis potētia/ que ab altera ſpecta-
tur. Et harū duarū vna eſt vt intellectus:alia vt meōria. Et hec in intellectu humano/ clariꝰ
perpēduntur. Intellectus enim hūanus eſt vna aliqua tota ſubſtātia/ ſpiritalis/ iuiſibilis/ in-
diuidua/ incorruptibilis. qui cū per ſpecies intelligat: id ſolū ipſius quod prehenſat/ iudicat
et intuetur ipſas notiones ac ſpecies: actus et intellectus dicitur. id vero ipſius/ quod eas re-
ceptat et ſuſcipit: eius potentia et memoria eſt. Et hec duo/ actus et potentia intellectus &
memoria: veraciter req ipſa ſine totius humani animi diuiſione abinuicem diſcreta et in-
ſeparabilia numerantur. Similiter et in angelico intellectu dicendum. licet enim ab an-
gelico intellectu tollantur rerum ſpecies et imagines/ dicaturq per ſeipſum intelligere vni-
uerſa: vis tamen ipſius intuitiua et perſpectiua/ actus eſt et vt intellectus. que vero perſpe-
ctioni et intuitioni ſeipſam ſubdit: potētie et memorie ſimilis dicatur. Et hec quoq i ange-
lo ſine angelice ſubſtantie diuiſione et diſſectionē: eodem modo quo et in humano re ipſa
diſtinguūt̃ et ſeparī abiuicē nequeunt. atq idipſū implent/ quod vocamꝰ angelicū itellectū.

6 ¶ Et ſi in angelico intellectu vt & in humano reperiantur actus & potentia: licet tamen eundem purum vocitare actum.

¶ In angelo reperiũtur actus et potentia: ideſt intellect⁹ & meõria. Angelus tamẽ ſimplex eſt eſſentia & purus actus: propter tria. ſcilicet propter carentiam materie. quia abiunctus eſt & ſeparatus a materia & eſt vt abſoluta forma. propter carentiam ſpecierũ: quia per ſeipſum et nõ per ſpecies oia intelligit. tertio quia ab initio ante tempora perfectus eſt. et actu omnia. Human⁹ autem intellectus: et coniunctus eſt materiei & per ſpecies intelligit. & ab initio eſt vt omniũ priuatio & potentia: in fine tamen euadit (vt diximus) omnis formis.

7 ¶ Deus anteq̃ fierent omnia: ea concepit in angelico intellectu. deinde omnia protulit & fecit. poſtremo ea in humano intellectu deſcripſit.

¶ Diximus tria eſſe facta: vnũ ante eſſe/ vnum in eſſe/ et vnũ poſt eſſe. que ſunt intellectus angelicus/ ſenſibiles creature/ & humanus intellectus. Senſibiles creature primit⁹ a deo cõcepte ſunt in angelis: deinde iuxta proprias eſſentias producte & exorte ſunt. Vltimo vero in humano intellectu (qui vltim⁹ omniũ eſſe cepit) figurate & deſcripte. Et ſicut tria ſunt q̃ ab humana mente in minore mundo orta habent conceptus/ vox/ ſcriptura: ita & a diuina mente/ tria in maiore mundo prodiere: conceptus omnium/ vox & ſubſtantia omniũ/ ſcriptura & figura omniũ. Vniuerſorum primi & purissimi conceptus ſunt angeli. omniũ voces ſunt ipſemet rerũ ſubſtantie que a deo poſt angelos manarunt. omnium deniq; ſcripture/ humanus intellectus. in quo poſtq̃ oia ſubſtiterũt omnia deus pingi/ atq; deſcribi voluit.

8 ¶ Vnde fit vt rerũ ſubſtantie/ tametſi in ſeipſis corruptionis reſolutione tabeſcant & effluant ab eſſe: in vtroq; tamẽ intellectu fixe ſunt & permanẽtes.

¶ Inter conceptum & ſcripturã media eſt vox: ſuapte natura fluxa et ad momẽtũ euanida perſimilis rerũ ſubſtãtijs/ que in vtriuſq; intellectus medio create ſunt. Angelicus enim intellectus/ ſimilis eſt conceptui: hũanus ſcripture. Supereſt vt relique ſubſtãtie: voci reſpondeant. Sicut igitur e trib⁹ his litteralibus ſignis cõceptu/ voce/ ſcriptura: ſoli conceptus fixi ſunt et ſtabiles in mẽte/ ſcripture vero quoquo etiã pacto in exteris ſubiectis vt ſchoedis et chartis fixe & permanẽtes/ at voces cõtinuo diſparent & labuntur: ita et ſenſibiles creature in ſeipſis fluxe et euanide/ haud aliter q̃ in vtroq; intellectu pſeuerãt/ perduranteq; in euum.

¶ De duplici actione humani intellectus. Cap. VII.

1 Humani intellectus duplex eſt actio: vna exterior/ alia interior.

¶ Angelici intellectus (vt ſepe oſtẽdimus) ſimplex eſt & interior operatio: quia ex ſemetipſo & ſola intuitione ſui/ ſine vlla aut ſpecie aut imagine deprehẽdit oia. Ideo enim contẽplatiuus dicitur: & eius actio cõtẽplatio. vt qui ab exteris nichil diſcit/ aut ſuſcipit: ſed ab initio perfectus eſt/ et actu oia. Hũan⁹ autẽ intellect⁹ quia ab initio potẽtia eſt oim/ et in fine actu oia: aliã in pricipio/ aliam in fine exercet operationem. In principio ſiquidẽ circa mũdũ operationẽ habet iperfectã: qua extra ſeipſũ factus ſenſuiue cõiunctus: naturã oim ab ipſis ſingulis diſcit/ eorũq; ſpecies ſuſceptat. In fine vero pfecta operatione potitur: quãdo conceptis intra ſe et repoſitis in meõria rerũ omniũ ſpeciebus: nullo deinceps exteriore eget obiecto nulloue ſenſuũ iuuatur adminiculo. ſed iamiam perfectus & angelico ſimilis intellectui: ad internam ſolã ſui meõriã cõuertit/ et aſſeruata in ea rerũ omnium intellectualia ſpectra ſpeculatur: que operatio hũana cõtẽplatio vocat: humani ue intellectus ad ſeipſum reuocatio/ ſtatus in ſeipſo/ finis et quies.

2 ¶ Exteriore ſui operatione diſcit humanus intellectus & omnia fit: iteriore vero perfectus/ & immobilis: omnia in ſeipſo contemplatur.

¶ Hec ex ſuperiore ſatis eſt manifeſta. Nã hũan⁹ itellectus potẽtia eſt olm. & ad hec natus/ factuſq; eſt: vt aliquãdo fiat oia/ & oim ſpecieb⁹ ipleat/ qui eſt oim priuatio. Ab initio igitur cõiũctus ſẽſui/ ad exteriorẽ mũdũ (i quo a natura repoſita ſũt oia) cõuertit/ & mediãte ſẽſu p ipa oia: o a fit. oia vero fact⁹: et exteriorẽ mũdũ & ſẽſuũ efficia & organa linquẽs: ſimplex & abſolutus in ſeipſũ remeat/ & oim cõtemplatiõe in ſeipſo potitus in ſeipſo manet imobilis.

3 ¶ Vñ fit vt itellectio ſit cõtẽplatiõis iitiũ: & act⁹ itellect⁹ ſit prior actu meõrie

¶ Diſtant intellectio & contemplatio: vt iperfectum & perfectum. Omnis enim cõtẽplatio/ intellectio eſt & intellectualis operatio Non omnis autẽ intellectio/ eſt cõtemplatio. Nã primarie/ mũdane/ & iperfecte hũani intellectus operationes: quib⁹ haud ſine ſenſuũ opitu-

lamine per oim ſpecies oia fit:intellectiones/ non cōtēplationes dicūtur. Secūde autē & interne ipſius operationes/ quibꝰ oia illi per memoriā preſētia fiūt: & cōteplationes/ & intellectiones vocātur. Rurſum intellectui hūano propriū eſt intellectualibꝰ affici & imbui ſpeciebus. Memorie autē illas aſſeruare & cōtinere propriū. Et actus intellectus/ eſt intellectualiū ſpecierū acquiſitio. Actus vero memorie earū continētia & reſeruatio. Precedit igitur actus humani intellectus/ actum memorie.

¶Fit iterū vt mundus/ neceſſario ſit prior humano intellectu: & is ſit practicus in mundo/ contemplatiuus in ſe. 4

¶Obiectū omne/ tēpore prius eſt: cognitiua ſui poteſtate. Eſt enim obiectū actus/ & in actu ſubſiſtens: quod potētia fieri poteſt & futura eſt. Mūdus autē qui locus eſt oim: eſt humani intellectus naturale obiectū. & vniuerſa que ſunt in mundo/ humano intellectui per ſenſus natura innoteſcūt/ preſentātur/ obuciūtur: vt ab eis ediſcat & fiat oia. Prior igitur mundus creari & fieri debuit: q̄ hūanus intellectus. Et quādiu iperfectꝰ adhuc & vacuus hūanus intellectus/ per ſenſum circa mūdū negociatur: practicꝰ & acquiſitiuus dicit̄. poſtq̄ vero perfectꝰ & plenꝰ/ ſpecies acquirere deſiit. & ad ſeipſū ſolū cōuertit̄: cōtēplatiuꝰ merito dicēdus.

¶Idem eſt numero/ req; ipſa vnus humanus intellectus practicus & cōtemplatiuus: ſolo diſtans officio & obiecto. 5

¶Inter humanū intellectū practicū & contemplatiuum: nulla numeri/ aut rei differitudo reperitur. Sunt enim nūero & re ipſa vnus/ atq; idem intellectus/ ſolo diſtās reſpectu/ officio/ & obiecto. Nā hūanus intellectꝰ vt cōiūctus ſenſui fertur/ reſpicitq; mūdū/ vt adhuc ſpeciebus diteſcit: practicus vocetur. vt vero idem ipſe a ſpecierū diſquiſitione reſedit: vt relictis ſenſibus & mūdo/ ad internā ſui memoriā deflexus: queſitarū a mūdo ſpecierū ſpeculatione focillatur/ paſcitur/ enutrit̄: tū primū: ſpeculatiuus & contēplatiuus dicat̄. Obiectū enim practici intellectus/ eſt mūdꝰ. Speculatiui obiectū memoria. Vnde fit vt plꝰ abiuicem diſtēt ambe animi ptes itellectꝰ & meōria: q̄ intellectus practicus & contemplatiuus. Nam

Illatio. intellectus practicꝰ & contēplatiuꝰ: ſunt vnꝰ/ atq; idē intellectus ſubſtātia/ re & nūero: ſola ratione/ reſpectu & officio diducti diuerſiq;. Intellectꝰ autē & meōria/ ſiue intellectus agēs & intellectus poſſibilis: ſunt vnus & idē intellectus hūanus idē ſolū ſubſtātia: re vero & ratione abinuicē diſtincti/ atq; diuerſi. Intellectꝰ rurſū practicꝰ & cōtēplatiuꝰ: ſunt eadē animi pars: quā ai actū/ vi ſpeculatricē & itellectū nūcupamꝰ. Aſt itellectꝰ & meōria/ gemie quedā ſunt et extreme eiuſdē animi ptes: q̄rū hec animi potētia. illa vero eiuſdē actꝰ vocitat̄.

¶Humani intellectus memoria eſt alter mundus qui microcoſmus dicitur/ maioris mundi ſpeculum: verum contemplatiui intellectus obiectum. 6

¶Hec ꝓpoſitio intelligēda eſt de meōria pfecta/ ab intellectu (vt aiunt) impꝛgnata: & oim rerū ſpeciebꝰ & imaginibꝰ ornata/ atq; fecūdata. Nā practicꝰ intellectus oim q̄ in maiore ſūt mūdo ſubſtātiarū & rerū: deſumptas ſpecies meōrie cōmendat. in cuiꝰ prōptuario ad futurarū contēplationū officia & pfectas ſui operatiōes: reponi et aſſeruari iubet. Repoſitis igit̄ hoc pacto ab itellectu practico/ i meōria rerū oim ſpēbꝰ & imaginibꝰ: nichil nō ē meōria/ nullus eſt exors ratiōis & ſpeciei. Equalis eni eſt & ſimilis maiori mūdo. vtpote i quo nulla eſt ſubſtātia: cuius nō ſpecies & imago/ ſit in meōria. Et ſicut maior & exterior mūdus/ armariū eſt & repoſitoriū ſubſtātiarū oim: ita & huiuſmodi meōria (q̄ & minor mūdꝰ) prōptuariū & repoſitoriū eſt oim imaginū & intellectualiū ſpecierū & verū ipſū intellectꝰ obiectū. Sicut enim maior mūdꝰ oia eſt/ quia in eo ſunt oim rerū vere et naturales ſubſtātie: ita & minor mūdus/ ſiue meōria eſt oia/ q̄a in ea rerū oim vere & intellectuales ſaluantur imagines.

¶Aliꝰ eſt actꝰ intellectꝰ/ aliꝰ meōrie: aliꝰ vtriuſq; cōmunis/ q̄ cōtēplatio dicit̄ 7

¶Aliquo pacto actus itellectꝰ ē trinꝰ. Nā itellectꝰ itellectuales acquirit ſpecies: eas reponit i meōria & ſpeculat̄ i meōria. Meōria vero primū ab itellectu ſpēs capeſcit/ eas cōſeruat: & itellectui tādē ſpeclatiuo p̄ntat. Proprij igit̄ ſūt itellectꝰ/ actꝰ hi: ſpēꝝ acqſitio/ earū i meōria depoſitio/ & i eadē ſpeculatio. Proprij vero meōrie: earū receptio/ cōſeruatio/ & itellectui rep̄ſētatio. Cōmunis aūt actꝰ vtriuſq;: eſt cōtēplatio. Nā cōtēplatio: ſiplicitr diffiniri neq̄t: neq; per ſolū intellectum/ neq; per ſolā memoriam. ſed velut actus mediꝰ & ab vtroq; procedēs: vtrum ꝗ in ſua diffinitione & ratione cōplectit̄. fieri enim cōtēplatio dicit̄/ quādiu reſeruatas in memoria ſpecies/ ſpeculatur intellectus: repreſentante/ atq; offerente eas illi memoria. Contemplatio igitur velut preſtantiſſima/ & vltima vtriuſq; animi partium operatio: per

tertium vtriuſq; actũ/ ſpeculationem ſcilicet & repreſẽtationem diffinitur. Nã hi duo vltimi vtriuſq; actus: ſe mutuo cõſectantur & adinuicẽ conuertuntur. Qui enim fiet vt intellectus quippiam intus ſpeculetur: non offerente illi ſpecies memoria? Et quo pacto ſi ſpecies aſſeruatas offert memoria: nõ illas intellectus ſpectabit? Intellectus quippe & memoria nuſq̃ ſibi inuicẽ abſunt. Duo autem primi actus intellect9/ et duo primi actus memorie: ſunt actus intellectus practici/ & practice memorie. Vltimus vero actus vtriuſq;: actus eſt vtriuſq; contẽplatiui. Et intellectus in duobus primis actibus/ vt in acquiſitione ſpecierum et depoſitione earũdem in memoria: operatur per ſe ſine memoria. Similiter & memoria in duob9 primis actib9 receptione ſcilicet & conſeruatione ſpecierum: per ſe ſine intellectu operatur. Vltim9 autem vtriuſq; actus/ illi9 inquã ſpeculatio/ huius vero repreſẽtatio: neutri per ſe ſine altero aut alteri9 officio adeſt.

8 ¶Humanus intellectus/ quicquid intellexit: iterum intelligit.

¶Humanus intellectus quicquid intellexit vt practicus: iterum vt cõtemplatiuus intelligit. & quicquid coniunctus ſenſui preuidit in maiore mundo: rurſũ ſine ſenſus adminiculo ſpeculatur in minore mundo/ ideſt in interna ſui memoria. Vidit autem prius in maiore mũdo omnia: quando vt practic9 & negocioſus vniuerſorum ſpecies a mundo deſumpſit. videt & poſterius eadem omnia in ſeipſo: ideſt in interiore ſui memoria. Quicquid igitur prius intellexit humanus intellectus: iterum intelligit.

9 ¶Vnde fit vt meõria/ ſit ſcd̃a itelligẽtia: ſiue intelligẽtie reſũptio/ & iteratio.

¶Simplex & prima alicuius intellectualis ſpeciei deprehẽſio: proprie ad intellectum referenda eſt dicendaq; verus & proprius eius act9 ſiue intellectio. Secunda autem eius deprehenſio ad memoria ſpectat. vt que ab ipſius ſpeciei in memorie exedris permanentia/ proficiſcitur. Omnis enim intellectualis ſpecies cum primũ deprehenſa eſt ab intellectu: ſublabratur/ tranſitue ad memoriam/ vt ad promptuarium & receptaculum ſpecierũ. que ſi iterũ preſẽtabitur intellectui: ab ſola memoria illi offeretur. omnium igitur intellectualiũ ſpecierum/ ſiue itellectionũ/ aut itelligẽtiarũ reſũptio et iteratio: aut eſt memoria aut a memoria.

10 ¶Fit rurſum vt haud abſq; ratione/ dixerit Plato: ſcientiam eſſe memorie reſumptionem. Platonis opinio.

¶Sciens dicitur non qui diſcit: ſed qui perfectus eſt/ notionibus plenus & contemplari potens. cuius memoria ab intellectu impregnata: omnium que in maiore ſunt mundo ſubſtãtiarum rationes/ habitus/ ſpecies & imagines retentat: vt eas in cõtemplationis officio preſentet intellectui. Eſt enim ſcientia huiuſmodi imaginũ in anima/ ſiue in memoria plenitudo: & minoris mundi cum maiore equatio. quãdo quidem ſicut maior mundus eſt omnis ſubſtantia/ & omnium ſubſtantiarum locus/ actu continens omnem ſubſtãtiã: ita & minor mundus homo/ eſt omnis imago/ omnis intellectualis ſpeciei locus/ omnem continere ſpeciem natus. Si igitur ſcientia eſt habit9 memorie/ & perfectio & plenitudo memorie: & ſcientie actus eſt cõſideratio & contẽplatio: ipſa vero cõtemplatio eſt memorie reſumptio: tantum diſtabit a memorie reſumptione ſcientia/ quantum a contẽplatione. Atqui contẽplatio aut ſcientia eſt aut ſcientie actus. igitur et memorie reſumptio: aut eſt ſcientia/ aut ſcientie actus. Eſt eni meõrie reſũptio contẽplatio: & eorũ que ſunt in meõria intellectui repreſẽtatio. Quippe tunc reſumere meõriã dicitur intellectus: quãdo ad ſeſe reuocat et ea actu ſpeculat/ q̃ ſũt in meõria. Et hec meõrie reſũptio ſiue cõtẽplatio: pfecta ſciẽtia ẽ/ et actu ſciẽtia.

¶De ortu intellectualium ſpecierum a mũdo: tranſitu earum per humanũ intellectum/ et ſtatu in memoria. Cap. viij.

1 OMnis ſenſibilis ſubſtantia: vere eſt & ſubſiſtit in mũdo/ extra intellectum: humano tamen intellectui a natura preſentata.

¶Sẽſibiles ſubſtãtie ſublunares ſũt & ſubceleſtes: ſicut itellectuales ſuplunares & ſupceleſtes. vtraſq; ei ſubſtãtias itellectuales & ſẽſibiles/ viſibiles et inuiſibiles: intericeta dirimit celi moles. Oĩs igit̃ ſẽſibilis ſubſtãtia/ q̃ intra celi ãbitũ viſit/ et celo cõtinet̃: habet eſſe et ſubſiſtere extra intellectũ/ i eo quẽ vocam9 mũdũ et vniuerſũ. q̃ ois i eo verſetur ſubſtantia: obiecta et p̃ſentata a natura hũano intellectui/ vt fiat alter mundus: maiori/ naturaliue mundo ſimilis/ equalis coniunctus atq; vnus.

2 ¶Mundus ab initio actu eſt omnia: que fieri natus eſt homo.

¶Omnia hic dicim9 creata: preter vtrũq; intellectũ: angelicũ et hũanũ. ſiue preter angelũ

& hominē: que dicta ſunt oim eſſe extrema. Et hoc pacto mundus eſt ab initio actu omnia:
ideſt / ois ſubſtātia & oēm continens ſubſtātiā. Homo autē(vt ſepe diximus)cauſa ſui intel
lect⁹: per ſenſū oia fieri poteſt. et eſt ab initio ois potentia: que p oim ſpecies tandē oia fit.

ℭHomo omnia fit: preter ſubſtātiam & materiam.

ℭMundus omnia eſt ſecūdū ſubſtātiam & materiam: vt qui eſt totius materie et ſubſtan- 3
tiarum omnium / cōtinentia et locus. homo autē neq; omnia fieri / neq; omnia eſſe poteſt eo
modo quo mundus: per veras ſcilicet rerū ſubſtantias. ſed duntaxat citra materiā per rerū
ſpecies / ratiōes et imagines. Nam ſi in materiali et viſibili ſpeculo / recipi nequit rei viſibilis
veritas et ſubſtātia / ſed ſola ipſius immaterialis imago et ſpecies: quāto magis i imateriali
ſpeculo (vt in humano intellectu)nulla recipi poterit ſubſtantia aut materies / ſed ſola ima-
terialis et intellectualis vniuſcuiuſq; rei ſpecies.

ℭIntellectuales ſpecies / per quas homo omnia fit: ortum habent in mūdo / 4
tranſitum per humanum intellectum / finem & ſtatum in memoria.

ℭSicut rei viſibilis imago / ortū habet a re viſibili: tranſitum per aerem / finem & ſtatum in
ſpeculo / in quo liquido viſibilis demonſtratur: ita & rerum que ſunt in mūdo intellectuales
ſpecies / ortum habent in mundo a rebus ipſis: tranſitum per humanum intellectum / finē &
ſtatum in memoria. Nā cum intellectus ſit ipaſſibilis: impoſſibile eſt huiuſmodi ſpecies de-
morari in intellectu. ſed confeſti pergunt ad memoriā: que cū ſit intima & penitiſſima ani-
mi pars et velut quedā baſis itellectualis apicis: nuſq; vltra mēoriā itellectualiū ſpecierū ſeſe
motus extēdit. ſed in ea ppetuo ad futuras cōtēplationes demorātur / ſtabiliunt / aſſeruātur.

ℭVnde fit vt hūane itellectiōis iitiū ſit mūd⁹ itellect⁹ mediū: finis ſit mēoria 5

ℭCuiuſuis motus tres ſunt termini: a quo / per quē / ad quem. Mūdus terminus eſt a quo ori
untur ſpecies: intellect⁹ terminus / per quem feruntur: memoria terminus ad quem feruntur
& in quo recipiuntur. Eſt enim ipſa totius intellectionis finis. Et ante mundum in humana
eruditione & humani intellectus conſumatione / nichil eſt: & poſt memoriā nichil. diſtātq;
maxime abinuicē mūdus & memoria: vt extrema initiū & finis. Sicut & in ipſa rerū ſpecula
ri iſpectione / an̄ rē viſibilē nichil eſt & poſt ſpeculū nichil. Hec eni ſūt inſpectionis extrema.
In vtriuſq; autē medio / eſt aer aut aqua: per q̄ a re viſibili / ad ſpeculū trāſit deferturq; ſpēs.

ℭRerum ſpecies vt in mūdo ab ipſis rebus oriuntur: nondū intellectuales 6
ſunt ſed ſenſibiles / & in ſenſibus primum recipiuntur.

ℭQuicquid eſt in mūdo: eſt ſenſibilis ſubſtātia. Qualis autē fuerit ois ſubſtantia: talis eſt
& eius ſpecies & naturalis imago. A ſēſibilibus igitur ſubſtantijs que in mundo ſunt: haud
alie q̄ ſenſibiles vibrātur / procedūt / oriūtur ue ſpecies: que primū in ſēſibus recipiūtur. & ex
quibus hūanus intellectus / ſub ipſis ſenſib⁹ delitens. intellectuales ſpecies aut defecatione
quadā ipſarū / aut rationali coniectura elicit / abſtrahit / profert.

ℭSicut ſenſibiles ſubſtantias natura varijs accidentibus operuit: ita & plu- 7
ribus ſenſibus / humanū intellectū.

ℭRationabile eſt / vt q̄le eſt obiectū: tale ſit & ſubiectū ſiue cognitrix eius poteſtas & ſpe-
ctatrix facultas. Sēſibilis aūt ſubā: eſt ſubāi pura / mixta accidētib⁹: quorū alluuiōe ſēſibilis
fit. Subſtātia eni pura / p ſe ſiue accidētibus: inſēſibilis & ſoli intellectui pura eſt. quēadmo-
dum & accidētia / ſunt ipſa vere ſenſibilia: ſunt et ꝓpria ſenſuū obiecta. Sicut igitur ſēſibilis
ſubſtātia eſt ſubſtātia accidētibus cōiūcta / & accidētib⁹ obtecta: ita & hūan⁹ intellect⁹ (cui
ipſa ſēſibilis ſubſtātia obiecta eſt) intellect⁹ eſt haud purus / ꝓpatulus aut nud⁹: ſed ſēſibus
addictus / ſub ſēſuū organis arcan⁹ / corporea mole obtect⁹. Referendū igit eſt id mūdi / qđ
in aperto eſt / ad id hois qđ ē in aperto: ideſt accidentia mūdi / ad ſēſus hois. & id mundi qđ
occultū velatūq; eſt accidētib⁹: ad id hois qđ ſēſibus eſt adoptū / ideſt ſubſtātia ad itellectū.
Hoc eni pacto tot⁹ homo: toti⁹ erit arbiter / iudex & ſpeculator mūdi: & ps hois / ptis mundi.
Senſus arbiter erit accidētiū: intellect⁹ vero ſubſtātiarū. Extrema hois / extrema mūdi intue-
buntur: illius quoq; iteriora / huius intima & arcana rimabūt. Ad hūc eni modū / toti ſpecta-
trici potētie: totum obiectum offeretur / nudabitur / pateſcet.

ℭA mundo ad ſenſum hominis rei ſpecies eſt ſenſibilis: ab intellectu vero
ad memoriam intellectualis. 8

¶Hec quattuor in hoīs cōſumatione/ ſe ad hūc modū ſequūt. Mūdus/ ſenſꝰ/ intellectꝰ/ memoria. Rerū autē ſpecies oriūt a mūdo: feruntq; per ſenſū & intellectū/ vſq; ad meōriā: in q̄ ſtatū ſuiq; motꝰ finē habent. Mutat autē ipſa ſpecies ſuā originē primāq; naturā exuit: cum ex maiore mūdo miorē mūdū ſubit. In vtroq; eni mūdo eiuſdē nature eſſe nequit. In maiore quippe mūdo: ipſa ſpecies/ ſenſibilē ſortita eſt naturā. in minore autē mūdo/ in naturā ſe intelligibilē cōuertit. Toto eteni ſpacio quo ab ſuo ipſius fonte & minore mūdo. fertur adusq; hominis ſenſū: naturā ſeruat ſēſibilē. toto vero reliquo interuallo. quo lares ſubiēs animi/ ab intellectu fertur ad memoriam & ſtat manetq; in memoria: intelligibilis vocatur.

9 ¶Vnde fit vt cū alterꝰ nature ſit ſpēs in ſēſu & alterꝰ ī itellectu: ſit aliq̄d medīū cōe īter vtrūq;/ ī quo ſpēs ipſa mutet naturā/ fiatq; ex ſēſibili itellectualis.

¶Species & imago naturalis rei ī ſēſu: ſenſibili nature eſt aſcribēda. In intellectu vero nature itellectuali poſcit aſcribi. Hec autē mutatio cū nō fiat in ſēſu/ neq; in itellectu: in medio aliquo fiat oportet. qđ quodā modo vtriq; ſit cōmune: ſecretiꝰ & abditiꝰ ſēſu: intellectu vero extimꝰ & manifeſtius. Hoc aūt mediū (vt et Remūdꝰ lullius ſentit) eſt ſenſus interior: qui cōmunis ſēſus dicitur ſiue imaginatio & phantaſia. Ait eni in ipſa imaginatione: ſenſibiles huiuſmodi ſpecies defecari & euadere puriores. indeq; trāſire cominus ad intellectum: nudatas omni materia & priſca accidentium eluuie ſpoliatas. Remundꝰ Lullius.

10 ¶Fit iterum vt ipſius ſenſibilis ſubſtantie ſpecies & naturalis imago non ſit ſimplex: ſed ex vtraq; natura/ ſenſibili et intellectuali.

¶Nam qualis eſt ſenſibilis ſubſtātia: talis eſt & eius ſpecies. Sēſibilis autē ſubſtātia habet aliquid ex vtraq; natura: ex inquā ſēſibili & intellectuali. Quāta eni illi vis ineſt accidētiū: tantūdē naturā ſenſibilē imitatur. Quātā vero ſubſtantiā ſortita eſt: tantum illi ineſſe de intellectuali natura aſſeueramꝰ. Ipſa igiť ſēſibilis ſubſtātie ſpecies/ habet pari pacto & aliquid ex vtraq; natura: quo vtrāq; repreſentet exprimatue naturā. De natura intellectuali habet in repreſentatione ſubſtātie: de ſēſibili vero in expreſſione accidētiū. Ipſa itaq; ſenſibilis ſpecies/ cū nō ſit ſimplex ſed vtriuſq; nature: reſolui/ ſpoliari & nudari accidētibus poteſt. atq; ad intellectualē naturā reduci. & hoc pacto e ſenſuū valuis aut pomeriis peruenire in exedras intellectus et memorie. Q̄ȝ ſi ſimplicē dixeris ipſā ſenſibilis ſubſtātie naturalē imaginē: aut nature erit ſolū ſēſitiue aut ſolū itellectualis. Si nature ſolū ſēſitiue: repſentabit offeretq; ſola accidētia/ eritq; ſpecies accidētiū. Si ſolū intellectualis: erit ſpecies ſolꝰ ſubſtātie/ nulla repſentās accidētia. Ipſa autē poſita eſt totꝰ eſſe ſpecies: repſentās ſubſtātiā cū accidētibus/ & accidentia cū ſubſtātia. Q̄ȝ ſi poſueris eā de natura ſolū ſēſibili: quomō poterit ex ipſius in interiore ſēſu defecatiōe/ relinqui itellectualis notio/ q̄ in itellectū e ſēſu penetret. Nā defecatio: eſt accidētiū ſpoliatio. Et ſi de natura ſolū intellectuali dixeris: nō poterit eſſe ſēſibilis ſubſtantie ſpecies/ nec ſubſiſtere in mundo & a mundo ferri ad hominem. Nichil eni intellectuale mundus gignit. In eo nil intellectualis ſpiritalis ue nature/ natum eſt ſubſiſtere. cum ſola mens humana: ſit ſimplicium & mere intellectualium locus.

¶Q̄ȝ omnia prius fuerunt in intellectu & extra intellectum facta/ tandem in intellectum reuertantur. Cap. VI.

1 ANte mundum factus eſt intellectus: & iterum poſt mundum factus intellectus.

¶Mūdus (vt ſuperiꝰ oſtendimꝰ) eſt omnia. Aſt ante omia/ factus eſt angelicus intellectus: poſt omnia vero humanus. Mundus igitur dyadem intellectualem/ mediam diſpartitur: vt qui in medio duorū intellectuum/ angelici atq; humani eſt factus.

2 ¶Eſt etiam intellectus ſenſu anterior & prior: & intellectꝰ ſenſu poſterior.

¶Sicut in ſuperiore dictū eſt de mūdo: ita & de ſēſu dicēdū in pſenti. Angelicꝰ eni itellectꝰ ante ſēſū creatus eſt: hūanꝰ vero poſt ſēſū. In āborū autē intellectuū medio/ creatꝰ eſt ſēſꝰ. Nam ſenſꝰ cum mūdo (vt cū animalibꝰ/ que poſt angelos ante hoiem creata ſūt) eſt factꝰ.

3 ¶Vnde fit vt omnia prius fuerint in intellectu: & extra itellectum facta ſint/ tandemq; in intellectum reuertantur.

¶Oia (vt ī prioribꝰ ppoſitiōibꝰ docuimꝰ) priꝰ fuerūt ī angelico itellectu: vt in vtero & cōceptionis ſue loco. Deide velut naſcētia & foras pdeūtia: ex occulto in aptū facta ſūt & poſita extra intellectū in ſeipſis/ ī ſua natura & ī ſenſu. Sūt eni oia ī ſeipſis & ſcdm ſe ſenſibilia.

Illatio. Rurſum ex aperto in abditũ reuertuntur: cum in intellectu humano fiunt. Humanus enim intellectus fieri natus eſt omnia: & omniformis in fine eſt factus. Et ex hac illatione: poſſumus elicere harum duarum propoſitionũ veritatem. Nichil eſt in ſenſu: quin prius fuerit in intellectu. Et nichil eſt in intellectu: quin prius fuerit in ſenſu. Prima vera eſt propter angelicũ intellectũ: ſecunda propter humanũ. Nichil enim eſt ſẽſibile aut cõſiſtens in mũdo: quod nõ prius per intelligibile eſſe/ fuerit quoquopacto in angelico intellectu: & quin poſtea in homine/ fiat rurſũ intelligibile & extra mundũ. Poſſum/ etiã relicto angelico intellectu: vtriuſq; propoſitionis in ſolo homine/ dare veritatis locũ: ſed in eo veritates tranſponũtur. Nã ſecunda primo vera eſt et ſecũdo prima. Cũ enim per ſenſũ diſcat homo vniuerſa/ aut a natura ſiue a mũdo aut alius ab alio homine: hoc pacto nichil eſt in hũano intellectu/ qui prius fuerit in ſenſu. nichil in homine/ quin prius fuerit extra hominẽ. Poſtq̃ vero homo vniuerſa

Pedotribatus ludi magiſteriũ Pedotribes preceptor. didicit & factus eſt omnia conſumatus & perfectus: is ſolus alium hominẽ docere poteſt. & in alterius mẽtem ſuopte pedotribatu transferre: queq; ſibi prius inſunt. Atqui docendi media & inſtrumẽta: ſũt ſenſibilia. Voces quippe audibiles ſũt: ſcripture oculis peruie. Et quaſcunq; voces is qui docet profert/ quaſcunq; ſcripturas proponit: ab eius mente deriuãt atq; oriuntur. Erit igitur hoc pacto mens ſenſibiliũ fons atq; initium. & nichil erit in ſenſu: quin prius fuerit in intellectu. Itaq; conſiderato eo homine qui diſcit: nichil eſt in intellectu/ qui prius fuerit in ſenſu (ideſt in vocibus & ſcripturis). ſumpto vero eo qui docet: nichil eſt in ſẽſu (ideſt in vocibus & ſcripturis) quin prius fuerit in intellectu. Vox enim omnis & ſcriptura: ab eo exoritur conceptu/ qui eſt in mẽte docentis. Et ſi vtrũq; ſimul perſpexeris qui docet & qui diſcit: diſpoſitis contra ſeſe & ex aduerſo duobus conceptibus/ eius qui docet & qui docetur velut diſtantibus extremis: & poſitis in medio litteralibus notis/ conceptibus/ vocibus atq; ſcripturis: fit motus ab intellectũ docẽtis ad intellectũ diſcentis. Nam cõceptus qui prius menti docentis ineſt: transferendus eſt in diſcentis mentẽ. vt fiat mens diſcentis plena: docentis mente nichilo inferior. Transfertur autem huiuſmodi conceptus de mente in mentẽ non per ſe: ſed obtectus expreſſuſq; vocibus & ſcripturis. Rurſum igitur in hoc ordine: vera eſt vtraq; propoſitio/ eo modo quo prius: nichil eſſe in ſenſu/ id eſt in vocibus & ſcripturis (q̃ ſunt ſenſibilia quedã) quin prius fuerit in intellectu docentis. & nichil eſſe in intellectu diſcẽtis: quin prius fuerit in ſenſu (ideſt in vocibus & ſcripturis).

¶ Diuina operatio/ que eſt vniuerſorum creatio: velut in quodam circulo eſt facta. 4

¶ Nam deus creare inchoauit ab intellectu: & itellectu creare deſijt. Eſt autẽ circulus: cuius finis/ aut idem eſt aut coniunctus principio. Diuina igitur operatio/ qua ſtatuit deus ad eſſe vniuerſa: facta eſt in circulo. vtpote que cepta ab intellectu: deſijt in intellectu.

¶ Vnde manifeſtum eſt cur homo cum vltimus creatus ſit: proximum tamẽ angelis ſortitus eſt locum/ cunctis ſenſibilibus creaturis eminentior. 5

¶ Cũ enim ex precedente diuina operatio qua creauit vniuerſa/ facta ſit in circulo: coniunxit deus totius ſui operis finem/ initio. Diuini autem operis initium/ angelus eſt: finis homo. Coniuncti igitur ſunt a deo & proximi loco facti: angelus & homo. Angelus natura ſuperior (vt & antiquior) deo attiguus eſt: homo vero ab angelo/ paulo imminutus. Rurſum quecũq; diſſimili medio diſtant extrema: ſunt ſimilia. Eſt enim duplex diſſimilitudo/ quam habẽt ad medium: ſue ſimilitudinis cauſa. Angelicus autem intellectus & humanus diſtant abinuicem: medio ſenſu ſeu medijs ſenſibilibus creaturis. Vniuntur igitur adinuicem: ex oppoſitiõe & diſſimilitudine medij. Duplex enĩ ipſorũ ad mediũ diſcrimẽ geminuſq; receſſus: cauſa ẽ copule/ ppinquitatis & mutui acceſſus eorũdẽ. Rurſũ aliã eiuſce rei afferimus cauſã: cur hõ ſupma & nouiſſima creatura/ cũctis ſẽſibilibus creaturis: ẽ & dignitate & loco eminẽtior & ipſis angelis cõiũctus. Deus duos ſpũs creauit: vnũ p ſe ſubſiſtere natũ ſine corpe/ quẽ vocamus ãgelũ. Alterum natum in corpore ſubſiſtere: quẽ dicimus humanũ ſpiritum. Quia igitur angelicus ſpiritus vt per ſe potens nullo ad ſubſiſtendum egebat: creatus eſt ab initio totus & per ſe. Humanus vero haud aliter ſubſiſtere q̃ in corpe natus: creari poſt corpus debuit. Oportuit enĩ prius a deo fabricari/ excudi & componi humanũ corpus humani ſpiritus domicilium: q̃ humanum procreari ſpiritum. Nempe & materies/ ex qua corpus huiuſmodi conflatur: humano ſpũ creata eſt prior. Sed & humanũ corpus haud aliter creari debebat/ q̃ poſt omnes ſenſibiles creaturas: que ſunt ipſius materiei & humani corporis particule. Omnis enim ſenſibilis materialiſue ſubſtantia: ad ſalutem humani corporis eſt pernecesſaria. & eſt vt quedam

humani corporis pars. Id quippe conflatum eſt ex vniuerſis que ſunt in mundo. et eſt vt omnium ſenſibiliũ creaturarũ materialis apex/ terminus et finis. Eſt & opus ex materia preſtãtiſſimum: quod conſeruari et ſaluari eget ex omnibus que ſunt in mundo. Debuit igitur homo a deo creari vltimus: & fieri poſt omnia/ que ipſius ſalutem procurant/ queue ſunt illi ad eſſe in mundo neceſſaria. Creauit enim deus imprimis angelum/ deinde materiam/ hinc materie partes: ideſt ſenſibiles creaturas: ſine quibus non poteſt eſſe homo. Poſtremo hominẽ angelo vicinum/ coniunctum & proximum. In quo creandi modo proceſſit deus: vt ab angelo ad materiã/ a perfectis ad imperfecta. Vt vero a materia per ſenſibilia/ ad hominem: ab imperfectis ad perfecta.

6 ¶ Manifeſtum iterum eſt omnem ſenſibilem creaturam: eſſe vt per ſe hominis corpus.

¶ Humanum corpus conflatum eſt a deo: in omniũ ſenſibilium harmonia et mediocritate. ita vt vnaqueq; ſenſibilis creatura: ſit vt humani corporis pars aliqua. humanum vero corpus per ſe: ſit vt omnium totum & centrum. Omnes enim materiei partes & ſenſibiles creature/ tribus tantum formis diducunt: eſſentia/ vita & ſenſu. Nam intellectualis forma vt huiuſmodi: minime actus eſt materiei & corporis. quandoquidem ſine vllo materiei et corporis commercio: exerceatur intellectio. Fit enim hec in ſpiritu: vtpote que eſt intelligentie aut anime ſeipſam motitantis operatio. Et licet intellectualis anima addicta ſit et materiei & corpori: ſub ea tamen ratione/ qua intellectualis vocitatur: a materia & corpore eximitur/ et neq; materiam neq; corpus: ſed ſeipſam ſolam ciet ac mouet. Cetere autem tres forme ſenſitiua/ vegetatiua/ eſſẽtialis cum ſibiipſi adeſſe/ ſeq; ipſas motitare nequeãt: dũtaxat materiei & corpori adſunt ſuaq; motitant ſubiecta. Vnde illas merito materiales et corporeas formas nuncupamus: que nichil motionis et proprie actionis extra corpus/ materiam et ſubiecta recipiunt. Omnẽ itaq; materiei partem preter humanum corpus/ trine tantum forme complectuntur: eſſentialis/ vitalis/ ſenſitiua. Humanum autem corp9/ ceteris materie partibus inſignius: animam geſtat immortalem/ primum intellectus & mẽtis domicilium. a qua eidem corpori: trium ſuperiorum formarum actus: eſſe inquã/ viuere et ſentire induntur. Eſt igitur humanum corpus per ſe/ vt cetera omnis ſenſibilis creatura: & quante cetere omnes materiei partes. & omnis ſenſibilis creatura/ finẽ habet in humano corpore: facta propter humani corporis ſalutem. Nichil enim quod ex materia eſt: humane anime ſalutem procurat. nichil materiale aut corporeum: alẽdo immateriali aut incorporeo enti cõfert. Et ex hac illatiõe plurima poſſũt iferri: nichil ſcilicet a natura ianiter aut ocioſe factum. nichil caſſum eſſe/ aut ſine fine. Precipuũ verũq; medicine obiectum eſſe humanum corpus: vt ex omni ſenſibili ſubſtantia/ ex toto deniq; mundo ſalus ipſius caueatur. Et intellectum/ oculũue medici: verſari debere inter mũdum et humanum corpus vt ſingula mundi referat ad humanum corpus: velut partes ad totum. Illatio vna. Quod ſit medicine obiectum.

7 ¶ Homo omnia eſt: et ſpiritu & corpore.

¶ Diximus quopacto homo omnia fit ſpiritu et intellectu: per omnium ſpecies/ quib9 omnia fit. Eſt autem omnia etiam et corpore: cum haudquaq̃ ſit minus eius corpus/ q̃ ſenſibilis mundus. et nulla ſit(vt diximus) ſenſibilis ſubſtantia/ non humani corporis pars: non propter humanum corpus facta.

8 ¶ Vnde fit vt hominis anima in humano habitet corpore: tanq̃ equale in equali/ totum in toto. ſimiliter et hominis corpus in mundo.

¶ Hominis anima eſt totum intellectus/ ideſt totum intelligibile: quod intellectualiter omnia euadit. hominis vero corpus eſt totum ſenſus: ideſt totum ſenſibile. Vtrũq; autem hominis et eius anima/ et eius corpus: eſt(vt dictum eſt)omnia. Anima quidem ſpiritaliter & citra materiam omnia fit: corp9 vero cum materia/ rerum ipſarum ſubſtantias depaſcit. Et omnia omnibus ſunt equalia. Habitat igitur hominis anima/ in eius corpore: ſicut totum intellectus/ in toto ſenſus/ & equale in equali. Identidem & hominis corpus habitat/ ſaluatur ferturq; in mundo: vt equale in equali & totum in toto. Etenim mundus omnia: ideſt omnis ſenſibilis ſubſtantia. cum nulla extra mundum/ ſit ſenſibilis ſubſtantia. Et profecto non irrationabilis erat eius opinio: qui ab vnaquaq; mũdi parte & ſubſtantia: ſublata detractaue atomo/ ex tot atomis conflabat humanum corpus: quotquot ſũt in mundo ſubſtantie. & numerũ eundẽ aiebat eſſe mundi & humani corporis: humanũ quoq; corpus Philoſophica opinio de numero mũdi & humani corporis.

defluxum quendam eſſe atomorum vniuerſi.

¶ Quopacto humanus intellectus/ dicatur eſſe in corpore et non eſſe in corpore. Cap. X

IN materia & corpore quatuor habitant forme: ſubſtantiua/ vegetatiua/ ſenſitiua et rationalis quam intellectiuam vocamus. 1

¶ Extra materiam et corpus: tantum vna reliquitur forma angelica/ ante oẽm materiã creata. In materia vero et corpore reperiũtur quatuor: ſubſtantiua/ vegetatiua/ ſenſitiua et intellectiua. Subſtantiua dat materiei eſſe. Vegetatiua/ vitam eidem imprimit. Senſitiua/ ſenſationis eſt cauſa. Intellectiua/ intellectionis. Omnis enim ſenſibilis creatura: aut intelligit aut ſentit/ aut viuit/ aut ſubſiſtit.

¶ Tres inferiores forme: et ſubſtantia & operatione ſunt in materia. ſuprema autem rationalis et intellectiua: ſubſtantia quidem et reipſa eſt in corpore: functione et operatione extra corpus. 2

¶ Subſtãtiua forma: dat corpori eſſe & ſubſiſtere. Vegetatiua illud viuificat/ nutrit/ dat incrementum. Sẽſitiua in corpore & corporeis organis: ſenſationem perficit. Rationalis autem & intellectualis vis: nullũ cum corpore/ in ſua operatione habet cõmercium. Nam intellectualis operatio/ ſimilis eſt curue linee: cuiꝰ idem eſt principiũ & finis. ceterarum vero formarum actus et operationes/ rectas lineas imitantur quarũ ſunt diuerſa extrema: aliud initium/ alius finis. Senſibiles enim forme: initia quidẽ ſunt & efficientes cauſe ſuarum operationum. Illas attamen operationes minime in ſeſe recipiunt: ſed in materia et corpore/ eaſdem recipi oportet. Vnde fit vt in eis: aliud ſit producens/ aliud recipiens: aliud principiũ/ alius finis. In operatione autẽ & officio intellectꝰ: eadẽ eſt cauſa efficiens/ materialis et ſuſceptiua: eadem producens/ eadẽ recipiens: eadem que actus & que potentia. Ipſa eteni rationalis & immortalis anima/ creata in orbe: in actum & potentiã diducitur/ cuius actus agenſue intellectus: in potentia propria poſſibilſue intellectu: intellectiones oẽs profert.

¶ Intellectus ſiue ſit ſuarum notionum opifex ſiue eas recipiat a mundo: intellectiones omnes in ſe/ aut profert aut recipit. 3

¶ Intellectus imperfectus et inconſumatus: notiones omnes per ſenſum recipit a mundo. que (vt dictum eſt) in interiore ſenſu defecantur: a quo ĩ ĩtellectũ ſublabrantur ac penetrãt. Huiuſmodi enim deſertus vacuuſue intellectus: cum nõdũ ſui cõpos euaſerit/ neq; rerũ ſcientiam inbiberit: naturam imitari nequit/ aut aliquid ad nature ſimilitudinem in ſeipſo proferre: cuius nulla a natura ſuſceperit initia. Conſumatus autem intellectus per ſeſe operatur & opifex eſt ſuarum notionum: naturãq; ſolus imitari poteſt. Vterq; igitur intellectus et qui ſuarũ notionum eſt cauſa/ et qui non eſt cauſa: intellectiones ipſas ſiue notiones omnes et ſpecies/ in ſeſe nõ in corpore profert aut recipit. Intellectus enim agens & intellectus poſſibilis licet reipſa diſtincti/ atq; diuerſi ſint: ſubſtantia tñ ſunt vnus intellectus et vna numero rationalis anima/ immortalis: cuius actus a potentia inſeparabilis eſt. Et intellectꝰ agens: eſt ea animi pars quã ſpeculatricem nuncupamus. Intellectus vero poſſibilis/ eſt ipſa intellectualis memoria: omnium intellectualium ſpecierum receptatrix.

¶ Tantum ſimile a ſimili patitur 4

¶ Nã ſenſibile patitur a ſenſibili/ intellectuale ab intellectuali/ ſenſus a ſenſu/ intellectus ab intellectu. Senſibile a ſenſibili: vt corpus humanum a mundo. Omnia etenim que ſunt mũdi: neceſſaria ſunt ad ſalutem humani corporis. cum omnis ſenſibilis ſubſtantia: ſit eidem aut in alimentum aut medicamentum a deo attributa. Intellectuale ab intellectuali: vt anima ſiue intellectus/ ab intelligibilibus ſpeciebus. Senſus a ſenſu: vt ſenſus interior ab exteriore. Eſt enim interior ſenſus/ vt quedam exterioris memoria: & vt penitior locus in quo ſenſibilia ſpectra & colliguntur & reſeruãtur. Senſus quippe exterior/ preeſt ſenſibilibus ſpeciebus a mundo captandis: eaſq; receptas a mundo/ ad interiorem ſenſum introducit. Interior vero/ illas intus aſſeruare iubetur. Intellectus denique ab intellectu patitur: vt intellectus patiens ab intellectu agente. qui ſunt vnus/ totus ſubſtantialis intellectus & vna numero anima: non tamẽ eadẽ numero animi pars.

¶ Sicut ſenſibiles ſpecies ſubſiſtere nequeunt in intellectu/ ſed tantũ in mũ- 5

do:ita & intellectuales/ſubſiſtere nequeunt in mundo/ſed tantum in intellectu.

¶Senſibiles ſpecies aut ſunt in interiore ſenſu/aut in exteriore: aut in aere aut in aqua/ aut in alijs medijs corporibus:per que a rebus ipſis emicant / vibrantur/ funduntur. nec in aliquo alio ſubiecto:q̄n materia et corpore receptantur. In immateriali enim & diſſimili ſubiecto/vt in intellectu:ſubſiſtere non poſſunt. Intellectuales autē ſpecies licet a mundo et ſenſibilibus ſpeciebus deriuatitie ſint: habent tamen eſſe extra mundum & materiam. Stant enim & permanent in intellectu poſſibili:a quo emigrare nequeunt

6 ¶Quāuis intellectuales ſpecies ſint in intellectu: intellectus in anima animain corpore et materia:non tamen dicuntur intellectuales ſpecies habere eſſe et ſubſiſtere in materia et corpore.

¶Nam ſeparari poſſunt anima & intellectus a corpore:permanentibus in intellectu notionibus intelligibilibus ſue ſpeciebus. Nō igitur habent intellectuales ſpecies verū eſſe& ſubſiſtere in corpore:vt ſine quo eſſe veraciter poſſunt.ſed in ſolo intellectu/ſine quo eſſe nequeunt:licet poſſit ſine ipſis eſſe intellectus. Nam inconſumatus et inconditus diſciplinis intellectus:ab initio(vt diximus)inanis eſt rerumqꝫ ſpeciebus deſtitutus.

7 ¶Intellectus humanus etſi ſeparabitur a materia/non erit ocioſus: nec a propria ſpeculatione intellectualiue operatione fatiſcens/intermittetur.

¶Nam humanus intellectus quādiu in corpore ſubſiſtit: nullo ad propriam operationem vtitur corporis commercio/ſed ſine materie et corporis officio:intellectualem perficit operationem. Si igitur degens in corpore:ſine corporis vſu/propria actione potitur et ocioſus non eſt:quanto magis extra corpus factus/ eadem operatione(ſine vlla ſui immutatione) potietur & ocioſus non erit. Ipſius enim anime ſubſtantia/ incorruptibilis natura atqꝫ immortalis:tota integra et ſalua extra corpus/ cum virtutibus omnibus et ſpeciebus intelligibilibus fieri poteſt. atqꝫ in hoc(licet innaturali)ſtatu:intellectuales operationes/ in ſemetipſa congrue perficit vt prius.

8 ¶Sicut angelicus intellectus/natus eſt per ſeſe ſubſiſtere extra corpus : ita et humanus ſubſiſtere in corpore eſt natus.

¶Angelicus intellectus purus eſt:et per ſe ſubſiſtere natus vt prius oſtendimus. Humanꝰ vero natus eſt ſubſiſtere in corpore:et in hoc ab angelo differt/ paulo inferior. Si igitur humani intellectus natura eſt ſubſiſtere in corpore:non debet natura eſſe extra corpus: neqꝫ diſiungi aut ſeparari a corpore. Et ſi quādo extra corpus fiet:hoc preter naturā/ alia quadā cauſa eueniet. Et iterum cum ſit immortalis & incorruptibilis: natus eſt quandoqꝫ corpori reſtitui. vt in gradu proprio & ſuapte ipſius natura/ ſemper ſubſiſtat. Et hinc pendere cognoſcimus future reſurrectionis myſterium. Facta quippe ſunt & creata a deo vniuerſa:vt eo modo quo eſſe nata ſunt/ ſubſiſtant. nec ſtatuit aut ſinere poteſt deus/ quicquam in rerū natura inane atqꝫ ocioſū. Atqui nata eſt(vt diximus)rationalis anima eſſe & ſaluari in corpore. vt pote cui complures inſunt vires: quas niſi corpori addicta & agglutinata/ exercere nequit. Nonnūq̄ igitur ex bonitate & clementia dei futurum eſt: vt reſolutū in atomos corpus/ priſcā corporis formam recipiat/ fiatqꝫ rurſum eternum anime domicilium. De myſterio future reſurrectionis.

¶Qꝫ vterqꝫ intellectus eo quo creatus eſt modo conſumatur. Cap. XI.

1 VTerqꝫ intellectus/quo modo ſubſtātialiter exortus eſt:ita & ſcientia perficitur.

¶Angelici intellectꝰ/ſpecie plures ſūt atqꝫ differētes: genere tamē ſūt vnus atqꝫ idē intellectus. Humanus vero intellectꝰ/ ſpeciei diſcrimina cū ſubterfugiat: dūtaxat n̄uero/ ſingulari & idiuiduo diuelliſ euaditqꝫ plurimꝰ. Singulorū q̄ppe hoim/ vnꝰ ē & peculiaris intellectꝰ: oēs t̄n humani itellectꝰ/ ad apicē & faſtigiū ſpeciei: vnicus intellectus vocantur. Angelicus autē intellectus totus ſimul repenteqꝫ exortus eſt: nō vnus poſt aliū. quandoquidē et oēs angeli/ ſimul creati ſunt:eodēqꝫ momēto/ ſubſtantiā acceperūt. Humanus autē intellectus(ſecūdū ſpeciē dico)diuidue & in tēpore ſubſtantiā accepit:factus non

totus ſimul/ſed parte poſt partē/ideſt indiuiduo poſt indiuiduū. Explicitus eni eſt per ſingularū & indiuiduorū numerū. & hic adhuc iperfectus/indies exoritur: ſucceditqꝫ intellectui intellectus/quoad ſpecies humani intellectus ſuo numero impleatur. Vterqꝫ igitur intellectus: eodē modo ſcientia perficitur/quo & ſubſtātia. Angelico quippe intellectui/repente & ſubſtātiā: et vniuerſorū ſcientiā/obtigiſſe fatemur. Humano vero intellectui & ſubſtantia et ſcientia: ſenſim/diuiduē & i tpe affuere. ſubſtātia quidē/ cū vnus poſt aliū oriat. ſcientia vero: cū non ſimul oia ſit fieri natus: ſed prius vnū/poſterius aliud fiat quoadoia ſit factus.

¶ Vtriqꝫ intellectui/quale obtigit eſſe primū/tale & ſecundum. 2

¶ Hec eſt ferme eadem cum precedente. Nam eſſe primum: eſt eſſe ſimpliciter/ quod eſſe ſubſtātiale appellamus. Eſſe vero ſecūdū: eſt eſſe ſecundū quid/quod eſſe rationale ſiue ſciētificū vocant. Vtriuſqꝫ igitur intellectus primū eſſe: lex eſt ſecundi eſſe eorūdē. Quali ortu eorū ſubſtantia emerſit: tali & ſcientia emergit. Cuius eni genus/repente ortū eſt: huic et ois ſcientia repēte affuit. Cuius vero ſpecies/ſingularibꝰ & indiuiduis diuiduē & in tēpore explicatur: huiꝰ quoqꝫ i[..]uidua & ſingularia/cūctorū ſciētiā: diuiduē piter ſeſimqꝫ recipiūt.

¶ Angelicorum intellectuum genus eſt vnum ſpecies plurime et varie. Hu- 3
manorum vero intellectuum/vnica eſt ſpecies. ſingularia vero multa et nume-
ro indefinita.

¶ Ois angelicus & ſeparatus intellectus: per ſe/vna quedā ſpecies eſt. oēs vero ſimul/vnū tantū genus cōſtant. ois autē humanus itellectus: per ſe eſt ſingulare quiddā. oēs vero humani ſimul: vnica tantū ſpecie claudūtur. Nā cū angelicus intellectus/ſit paulo eminētior humano: hic ad humanū ſeſe habet/aut ſicut genus ad ſpeciē: aut ſicut ſpecies ad idiuiduū. Quo eni modo angelicū intellectū vocaueris genus: dic humanū eſſe ſpeciem. & ſi angelicum dixeris eſſe ſpeciē: humanus abs te ſingularis & indiuiduus eſt appellādus. Angelicus ſiquidē/ vnus eſt genere: ſpecie varius atqꝫ diuiſus. Humanus vero ſpecie vnicꝰ: nūero plurimus ac varius euadit. Et ſicut angelicū genꝰ habet eſſe in ſolis ſpeciebus: ita et humana ſpecies in ſolis indiuiduis.

¶ Omnis humana intelligentia: eſt vt vnius angelice intelligentie numerus. 4

¶ Nēpe queuis angelica intelligētia/per ſe vna ſpecies eſt: oēs vero ſimul: vnum genꝰ. Aſt quelibet hūana intelligētia ſingularis eſt & idiuidua. oēs vero hūane itelligētie ſimul: vnicā adimplēt cōſtantqꝫ ſpeciē. Oes itaqꝫ humane itelligētie ſimul ſūt vt vnius angelice itelligētie nūerꝰ. quēadmodū & vniuerſa ſingulariū multitudo: vni cuipiā ſpeciei ꝓbat equalis.

¶ Vnde fit vt non recte ſenſerit impius Auerrois: omniū hoim vnū eūdēqꝫ 5
eſſe cōmunē intellectum/a cunctis ſeparatum.

¶ Nā ſicut deus angelicorū itellectuū genꝰ/i ſpecies partitꝰ eſt: ita & humanorū itellectuū ſpeciē/in ſingularia & indiuidua eadē lege diſpeſcuit. Et ſicut ois angelicꝰ itellectꝰ eſt vna ſpecies: ita et ois hūanus/vnū hoc aliquid eſt & ens ſingulare. oi ita ꝗ hoi: ineſt ꝓprius/peculiaris & ſingularis itellectꝰ. Rurſū q̄cquid pſe degit ſepatū & abiūctū a materia: aut genꝰ aut ſpecies eſt. q̄cquid vero cōiūctū eſt materiei: vnū nūero eſt & ſingulare & idiuiduū. Eſt

Argumēta quibus impij Auerrois opinio falſa demõſtratur.

eni materies rerū vltimū: totiꝰ ſingularitatis et idiuiduitatis cauſa. ois autē hūanꝰ itellectꝰ: addictus eſt et cōiūctus materiei. ois igit hūanꝰ intellectꝰ: idiuiduꝰ eſt/ ſingularis/ ꝓpriꝰ et nūero vnus. Deniqꝫ fieri nequit vt eiuſdē entis/ſimul genꝰ cū ſpeciebꝰ: aut ſpecies cū ſingularibꝰ/eodē modo ſubſiſtat. Nā cuiꝰ generis ſpecies/actu & vere extra mētē/in rerū natura degūt: id genus dūtaxat ratione & intelligētia colligit. & nequaq̄ in rerū natura: ſed i ſola mēte reperitur. Angelicū eni genꝰ/ i ſola mēte ſubſiſtit: angelice vero ſpecies/extra mentē in rerū natura eſſe receperūt. Et eodē modo ſi cuius ſpeciei ſingularia/habet eſſe extra mētē: neceſſe eſt eāipſā ſpeciē/ſola ratione & intelligētia/lectam ex indiuiduis/mēti ineſſe: nullāqꝫ in rerū natura recipere ſubſtātiā. Humana eteni ſpecies/quā deus in ſingularia diſpeſcuit: dūtaxat ratione & intelligentia colligitur. nullūqꝫ aliud eſſe q̄ mentis eſſe ſortita eſt: vt cuius ſingularia et partes/extra mentē in mundo veraciter ſubſiſtūt. Qui eni toti alicui naturale verūqꝫ eſſe aſcribit: id ſimul a partibꝰ aufferat oportet: iiſqꝫ ſolū rationis & mētis eſſe relinquat. Et contra qui partes in rerum natura collocauerit: earum tota in ſola mente collocare debet. Si enim genus eſt in natura: eius ſpecies & ſingularia/inerūt ſoli menti. Similiter & ſi ſpeciē ſtatuis in mūdo aut in eſſe ſubſtātiali: neceſſe eſt eius indiuidua mēti ſoli ineſſe. Si vero ſingularia in mundo ſunt: eius ſpecies & genus/ haud aliter q̄ in mente ſub-

ſiſtunt. Cum igitur oīs humanus intellectus ſingulare & hoc aliquid eſſe/ī rerū natura ex-
tra mentē ſuſceperit: impoſſibile eſt aliū eſſe humanū intellectū a ſingularib9 intellectibus
ſeparatū. qui ſit tanq̄ ſingulariū intellectuū ſpecies: veraciter extra mētē/in rerū natura col-
locata/cūctis hoībus/ vt arabs Auerrois ipſe edocuit cōis. Sicut enī ſecuit deus angelicū Arabs.
intellectū in ſpecies: ita & humanū in ſingularia. Et ſicut null9 eſt alius angelicus intelle- Auerrois.
ctus ſeparatus a ſpecialibus intellectibus / qui vocet eorū genus ſitq̄ꝫ cunctis angelis cōis:
ita & nullū aliū eſſe humanū intellectū/a ſingularibus intellectibus ſeparatū fatemur: qui
ſit vt ſingularium vera & abſtracta ſpecies/ cunctis hominibus cōmunis.

6 ¶ Quilibet humanus intellectus repente totuſq̄ꝫ ſimul exoritur: in tēpore
tamen eruditur et conſumatur.

¶ Hec propoſitio/ad intelligentiam priorū adiecta eſt. Nā cū diximus hūanū intellectū eo-
dē modo ſcientiā indipiſci quo & ſubſtātiā/adeptus eſt: de humano intellectu ſecundū ſpe
ciē loquebamur/ non de ipſis ſingulis. Totus quippe humanus itellectus ſecūdū ſpeciem:
diuidue & ſubſtantiā recipit & ſcientiā. Vnus quippe intellect9 poſt aliū exoritur: & alius ab
alio edocetur atq̄ꝫ eruditur. Aſt quilibet humanus intellectus aliter ſubſtantiā/ aliter ſciētiā
naciſcitur. Nā repente quilibet ad eſſe procedit: cū ſit ipers et indiuiduus animus. & neq̄ꝫ
prior vna eius pars: alia vero poſterior/ a deo profertur. ſed ſimul totus animus/ ſimul gemi
ne animi partes intellectus & memoria: omneſq̄ꝫ eius vires in eſſe producūtur. Eruditur au
tem ſingularis oīs intellectus/diuidue & in tēporis fluxione: cū non ſimul omnia fiat/ ſed pri
us vnius/ poſtea alterius ſcientiam indipiſcatur.

¶ Q; angelici et humani intellectus ſe habent quomodo fluxe & permanentes qualitates. Cap. XII.

1 ANgelici intellectus fluxis qualitatibus: humani vero permanenti-
bus ac ſtatis comparantur.

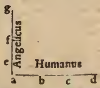
¶ Nā fluxe qualitates/ repētē toteq̄ꝫ ſimul intēdunt. pmanentes vero particulatī
ſenſimq̄ꝫ excreſcūt. Illarū nūerus ī vnitate pfertur: harū vero nūerus diuidue &
in nūero ſuccedit. Angelici quoq̄ꝫ intellect9/ ſimul cūcti ſūt facti: eodēq̄ꝫ momēto oīm ſciē-
tiam indepti ſunt. humani vero intellectus/ alius poſt aliū creātur: rerūq̄ꝫ ſciētias diſcurſu /
progreſſione ac tēporis fluxione imbibere nati perhibētur. Sūt igit̄ illi fluxis: hi vero ſtatis
permanentibuſue qualitatibus/ merito comparandi.

2 ¶ Vnde fit vt angelicus intellectus potior ſit liberior ac vegetior humano.

¶ Nam ſucceſſiua qualitas: potior eſt/ liberior ac vegetior permanente. Vt lux maioris eſt &
amplioris/ q̄ color plenitudinis. Eſt & colore liberior/ preſtantior atq̄ꝫ vegetior. Minus q̄ppe
materiei materialibuſue ſubiectis/ addicta ē q̄ color: magiſq̄ꝫ ipſā oculoru aciē/ ſuo acumine
perſtringit. Aſt angelicus intellectus fluxe qualitati: humanus vero/ ſtate atq̄ꝫ pmanēti cō-
paratur. Eſt igitur angelicus intellectus: humano potior / liberior ac vegetior. Humane
ſiquidem intelligentie vis: pauxillū ex materia remiſſior euadit: & ad capeſcenda intelli-
gibilia ad ſingula exterebranda: paulo q̄ angelica acies/ hebetiori acumine reperitur.

3 ¶ Angelicorum intellectuum linea/ ad lineam humanorum intellectuum:
creat angulum rectum.

¶ Sit recta linea a b c d: a dextro in ſiniſtrū/ aut a ſiniſtro in dextrū
producta: hanc voco lineā humanorū intellectuū. Nam celeſtis la-
tionis delatio atq̄ꝫ ſucceſſio: aut a dextro in ſiniſtrum aut a ſiniſtro
in dextrū pertranſit. Humani vero intellectus/ temporū curriculis
celeſtiq̄ꝫ delatione alius poſt alium procreantur: a primus/ deinde
b hinc c et d. Sit autē recta alia a e f g/ ad priorē perpendicularis.
Velut ab imo ſurſum aut a ſummo deorſum protēſa: hanc dico eſſe
lineā angelicorū intellectuū Nam cuncti angelici intellect9 a e f g:

ſimul exorti ſunt/ ſimulq̄ꝫ & ſubſtantiā & vniuerſorū ſcientiā acceperunt. In linea autē a e f
g/ nulla contingit ſucceſſio: cū tota ſit in inſtanti a/ ad eſſe producta. Nā neq̄ꝫ in celo ab imo
in ſurſum aut contra ab eo quod eſt ſurſum/ in deorſum celi: contingit vlla ſucceſſio. Ange
licorū igitur intellectuū linea/ad humanorū intellectuū lineā: creat angulum rectum. cu-
ius alterū et precipuum latus/ a e f g: repente totūq̄ꝫ ſimul exortū eſt. reliquo vero minuſq̄ꝫ
precipuo lateri: diuidua/ temporanea & ſucceſſiua obtigit origo.

¶ Cum ab aſtronomis celi longitudo/ definiatur ab ortu in occaſum: latitudo vero a meridie/ in ſeptentrionem: fit vt in celeſti circulo/ hec differentia angelica: illa vero humana vocetur. 4

¶ Latitudo celi/ vt aſtronomis placet: diſtantia eſt a meridie in ſeptētrionē. Eius vero longitudo: diſtantia ab ortu in occaſum. Fit autē vt dixImꝰ oīs celeſtis delatio oīſue ſucceſſio: aut ab ortu in occaſū aut ab occaſu in ortū. Nā prima & precipua ſphera: ab oriente in occidentē defertur. Secunde vero lationes/ contra ab occaſu conuertūtur in ortū. Eſt eni oriens dextrū celi: occaſꝰ vero pars eſt celi ſiniſtra. Eſt itaq; ea dyametrus que orīetis occidētiſq; punctū dirimit/ humana linea: qua humani intellectus diuidue et in tēpore procreant. Cetera vero dyametrꝰ/ que hāc perpēdiculariter ſecat: a meridie i ſeptētrionē ꝓtenſa/ que & celi vocat latitudo: cū ſucceſſio in ea nulla contingat/ angelicis ſpiritibus ſeparatiſue intellectibꝰ cōpetit. In latitudine igitur celi/ ſtatuendus eſt angelorū numerus: qui vnice atq; indiuidue/ totus ſimul in eſſe proceſſit. In celeſti vero longitudine/ numerus eſt hominū collocandus: qui ſenſim celeſtiſq; lationis aſſiduo fluxu abſoluitur/ perficitur/ conſumatur.

¶ Ex natura ꝑmanētis qualitatis: liquet humanū animū eſſe immortalem. 5

¶ Hec ſignū vnum proponit quo humani animi imortalitatē: quoquopacto ratione claudere liceat ex natura ꝑmanentis qualitatis depromptū. Nā diximꝰ humani intellectus ſpeciē: perſimilē eſſe ſtate permanentiue qualitati. Eo eni modo totius humani intellectus ſpecies per partes & ſingulares intellectus accreſcit/ abſoluitur/ cōſumatur: quo & ꝑmanentis qualitatis per partes varioſq; gradus abſoluitur intētio. Prior eni gradus vnꝰ/ q̄ alius exoritur. Ad totius vero qualitatis intētionē ꝑfectāq; ſubſtātiā: neceſſarius eſt priorū graduū cū poſterioribus ſtatus ac ꝑmanentia. Si eni prior/ aduentante poſteriore dilaberetur: ſtaret ꝑmanens qualitas ſemꝑ imperfecta/ nunq̄ tota/ integra/ abſoluta. Metire igitur humani intellectus ſpeciē hac permanēte qualitate: ſingulares intellectus (qui aſſidue in eſſe procedunt) referens ad totius qualitatis gradus: & clare deprehēdes ſingulorū & indiuiduorū intellectuū immortalitatē. Nā ſingulares huiuſmodi intellectꝰ ſigillati ꝓferūtur: vt demū totꝰ humani ai ſpecies ſuū eſſe recipiat ipſaq; tota abſoluatur. Stāt itaq; ſaluāturq; priores intellectus cū poſterioribꝰ. quāq̄ e ſenſibili regione eq; corporū ſuorū clauſtris: veraciter abire & emigrare (alioq̄ nature ordine) iubeant. Si eni ortu poſteriorū intellectuū priores interirēt abirentue in nichilum: irrita eſſet humani intellectus ſpecies. vtpote integrū totūq; ſui eſſe nunq̄ ſortitura.

¶ Rurſum ex eruditione cuiuſuis humani intellectꝰ: perſpicuum eſt humanum animum eſſe immortalem. 6

Hec ſignū aliud affert: quo pariter cōſtet humanū animū eſſe imortalē. Nā cū humanꝰ intellectus erudit/ cū diſciplinā ipſā oimq; ſciētiā capeſcit: intellectualiū ſpecierū diuidua & multifaria ſuſceptione oia fit. Que autē ſpecies/ prius in animi thalamos irruperūt: haud continuo labūtur/ neq; poſteriorū aduētu pellūtur a memoria. ſed ſimul cum poſteris manētes ſalue & integre in memorie prōptuario perdurāt. Earū quippe nūerus/ eſt & animi nūerus: nec earū vlla: cōſumato deeſſe poterit animo. cū dicat humanus animꝰ omniū eſſe potentia: oia fieri nata. Quod ſi priores ſpecies poſteriorū aduentu e finibus ai liminari depelliq; potueris: animū facis irritū/ inanē atq; ocioſū. qui cū ſit fieri oia natus: euadet tamē oia nunq̄ tolliturq; ꝑ ab eodē imarceſcibilē ſapiētie fructū. Nā ſapiētia/ oim eſt rerū agnitio. Cū igitur eodē modo totiꝰ humani itellectus ſpēs/ ſubſtātia ꝑficiatur: quo & qſq; ſingularis intellectꝰ/ ſapiētie nitore illuſtrat: neceſſe eſt vt ſicut ſtata atq; imortalis itellectualiū ſpecierū frequētia fructus eſt & cōſumatio cuiuſuis ſingularis ai: ita & fixus imortaliſue ſingulariū itellectuū nūerus ſit integritas & abſoluta cōſumataue ſubſtātia totiꝰ humani intellectꝰ. Eſt eni accidentariꝰ ſpērū nūerꝰ figura & vmbra/ ſubſtātialis ſingulariū intellectuū pluralitatis. Et ſicut vnuſquiſq; ſingularis itellectus/ itellectualiū ſpecierū nūero adipletur ꝑficiturq; i eo ſapientie cādor: ita & totiꝰ hūani intellectꝰ ſpecies/ ſingulariū itellectuū nūero ſubſtātialiter

Obiectio.

eſt adipſenda/ pficienda/ cõſumãda. Sicut igiť itellectualibꝰ ſpẽbus/ imortalis ĩ mẽte ſiue in memoria deputata eſt ſedes: ita & cũctis ſingularibꝰ intellectibꝰ/ inoblitterabilẽ extra mẽtẽ/ in ipſa rerũ natura mãſionẽ deũ prouidiſſe atteſtamur. Intellectualiũ q̃ppe accidẽtiũ ſiue ſpẽrũ ſedes: eſt ipſa mẽoria. Subſtãtiarũ vero mãſio: ipſa rerũ natura. cõperit eni (vt diximꝰ) vtriſqꝫ tã vmbris & ſpeciebus/ q̃ veritatibꝰ & ſingulis intellectibus: indelebile imortaleqꝫ domicilium: his in rerum natura/ illis vero in memoria.

7 ¶ Numerus cuiuſuis hũani itellectꝰ: eſt vt oim hũanorũ itellectuũ nũerus.

¶ Quilibet ſingularis itellectꝰ/ fieri oia natꝰ ẽ. cũ itaqꝫ factꝰ ẽ oia: ieſt illi itellectualiũ oim ſpecierũ frequẽtia. quẽ accidẽtariũ & vmbratilẽ ſpecierũ nũerũ: cuiuſlibet ſingularis intellectus nũerũ appellamꝰ. dicimuſqꝫ hũc nũerũ: eſſe vt ſubſtãtialẽ oim ſingulariũ itellectuũ numerũ/ quo tota humani itellectꝰ ſpecies eſt abſoluẽda. Eſt eni accidẽs: vmbra quedã & figura potioris ſubſtãtie. ea quoqꝫ q̃ mẽti iſunt: ſigna & imagines ſũt eorũ/ que aut ſunt aut futura ſunt i mũdo ſiue in ipſa rerũ natura. Id eni i quolibet ſingulari itellectu/ ſub accidẽtario ſpẽrũ numero p̃ſignať: qđ deinceps in rerũ natura/ ſub veraci & ſubſtãtiali ſingulariũ itellectuũ nũero futurũ ẽ & adiplẽdũ. Priꝰ nũerať & exprimiť i parte: qđ poſtea futurũ ẽ i toto.

8 ¶ Vnde fit vt vterqꝫ humanꝰ intellectus tam vniuerſalis, q̃ ſingularis: abſoluendus & conſumandus ſit in ſapientia.

¶ Singularis intellectꝰ/ eſt quilibet humanus intellectus. Vniuerſalis vero intellectus/ eſt totus humanꝰ intellectus ſcđm ſpeciẽ: ideſt ſingulariũ omniũ intellectuũ numerus. & hoc pacto vtrũqꝫ intellectum/ in ſapientia abſoluẽdum cõſumandũqꝫ fatemur. Nã quilibet ſingularis intellectꝰ/ perfici natus eſt intellectualiũ ſpecierum multitudine: que illiꝰ ſapientia litterariuſue theſaurus nuncupatur. Vniuerſalis vero ſiue totus intellectꝰ: pari ſingularium intellectuum numero/ diuidue & in tẽpore eſt abſoluendus. Liquet autẽ (per precedentẽ) hunc ſubſtantialẽ ſingularium intellectuũ numerũ: eſſe vt accidentariam intellectualiũ ſpecierũ frequentiã. Si igitur intellectualiũ ſpẽrũ numerꝰ eſt ſapiẽtia: erit & ſingularium intellectuum multitudo ſapientia quedã. Cõſumandus itaqꝫ eſt vterqꝫ intellectus/ in ſapientia. ſingularis in ſapientia vmbratili/ figurata & accidentaria: vniuerſalis vero/ in ſapientia potiore/ veraci & ſubſtantiali.

9 ¶ Fit iterũ vt ſicut accidentarius intellectualium ſpecierum numerus/ ſapiẽtia eſt & lux animi: ita & ſubſtantialis ſingularium intellectuum numerus ſit lux & ſapientia mundi.

¶ Minor ſapientia/ minoris mundi ideſt hominis ſiue animi eſt ſapiẽtia. Maior quoqꝫ ſapientia: maioris mundi lux eſt & ſapientia. Eſt autẽ minor ſapientia. intellectualiũ ſpecierum numerus: qui recipitur & ſubſiſtit in minore mundo/ ideſt in hoie ſiue in aio: que eſt accidẽtium intellectualiumue ſpecierum regio. Maior autẽ ſapientia/ eſt ſubſtantialis omniũ ſingulariũ intellectuũ numerus: quem intellectualiũ ſpecierũ numero/ parem & proportionabilem eſſe docuimus. Et hec ſecunda ac potiſſima ſapientia: ſubſiſtit degitqꝫ in mundo/ velut ratio/ numerus & lux mundi. Eſt enim mundus ſubſtantiarũ regio: et cõtinẽs omnem ſubſtantiã locus. Et cũ omnis ſapientia ſit lux/ ratio/ finis & perfectio eius in quo eſt: erit vt ſicut intellectualiũ ſpecierũ numerus/ lux eſt animi: ita & ſingulariũ intellectuum multitudo/ ſit lux/ ratio finis & perfectio mundi. Intellectualiũ ſpecierum preſentia/ bene eſſe affert aio. Humanorũ vero intellectuũ plenitudo bene eſſe mundo/ largitur. Exors ſpecierũ animus/ in tenebris verſatur. Mũdus vero humana deſtitutus p̃ſentia: atrã pariter noctẽ ſubit. Duplex ſapientia.

¶ Qz intellectus ſimul multa non intelligit. Cap. XIII.

1 INtellectus eſt vnitas memorie: memoria vero numerus intellectꝰ.

¶ Sicut vnitas eſt ante omnes numeros & omnium numerorum fons: numerꝰ vero omnis/ poſterior eſt vnitate & ipſius primarie vnitatis multiplicatio atqꝫ reſumptio: ita et intellectus eſt ante memoriam fons atqꝫ initium memorie. memoria vero intellectui ſuccedit: tanq̃ pars ai iterior & p̃funda: & vt ipſiꝰ intellectꝰ pluritas/ multitudo/ reſũptio. Licet eni intellectꝰ & memoria (quippe q̃ ſũt vnꝰ rationalis & imortalis animꝰ) natura ſint ſimul creata: itellectꝰ tamẽ ob duas cauſas/ anterior & prior memoria eſſe pronũciatur. Primo quia collocatꝰ eſt i valuis memorie: & eſt vt anterior animi pars qua in exedras animi intellectuales ſpecies irrũpũt. Memorie vero velut i p̃fundo ſubſidẽs/ vltima aie pars eſt: q̃ itellectualibꝰ it obuiã ſpeciebꝰ illarũqꝫ delatiões & motus ſiſtit.

Sicut et vnitas in valuis omnium numerorũ eſt collocata. Numeri vero in profundo/ & poſteriore parte vnitatis. Secundo quia operatio intellectus/ prior eſt & anterior operatione memorie. vtque impregnatur ab intellectu: et omnes ab illo traduce/ captat recipitq; ſpecies. Et cũ (vt dictum eſt in precedentibus) ſimplex et prima cuiuſuis ſpeciei intelligibilis deprehenſio: ſit intellectio & proprius intellectus actus: ſecũda vero eius deprehenſio/ ſit prime intellectionis reſumptio/ frequentia & iteratio ſpectãs ad memoriã (Quippe ſecũdo intelligere recolere eſt: recolere vero actus eſt memorie et quiddã memorari) neceſſe eſt vt in ſola vnitate & ſimplicitate iudicij & primogenie apprehẽſionis/ cõſiſtat ipſa intellectio. Recordatio vero ſiue memoria: in dualitate & omni deinceps numero/ cõſiſtere probatur. Eſt igitur intellectus/ vnitas memorie: memoria vero dualitas & numerus intellectus.

¶ Vnde fit vt intellectus/ ſimul multa non intelligat: ſed continue tantum vnum. 2

¶ Nam intellectus eſt indiuiſibilis/ & quiddã inſectile minimũ/ vt vnitas. Impoſſibile eſt autem quod indiuiſibile eſt: ſimul duo aut plurima contingat/ captet/ apprehendat: ſed continue tantũ vnũ. Per multa quidẽ & immenſa id diſcurrere poſſe fatemur: ſed nunq̃ duobus ſimul adeſſe duoue aut plura vnice complecti. ſed continue tantum vni adeſt: tantum vnum contingit/ ſublabrat introducitue in animum. Et hec facile intelliges per magnitudinẽ et punctum. Finge enim punctum mobile: idq; per totam rectam lineã/ ab vno eius extremo ad alterum diſcurrere. aut contra. punctũ immobile: lineã vero rectã ſuper punctũ ferri ab initio ad finẽ. fieri nequit vt huiuſmodi punctũ: ſimul duobus aut pluribus/ totius recte linee punctis adſit: aut ſimul duo queuis attangat ſed continue tantũ vni adeſt. Hec autẽ puncti ſuper rectã lineã/ aut recte linee ſuper punctũ delatio atq; defluxus: ſimilis eſt intellectioni & primarie apprehenſioni intelligibiliũ ſpecierũ. Eſt enim intellectus ſimilis puncto & vnitati: intelligibiles vero ſpecies ſunt vt linea & numerus. Eadẽ erit & propior quidẽ analogia: ſi puncti & linee loco/ ſumpſeris vnitatẽ & numerũ: vnitate ſuper numerũ/ aut numero ſuper vnitatẽ diſcurrente. Nã intellectuales ſpecies/ haud cõtinue ſunt aut ſibiuicẽ herẽtes/ vt puncta in linea: ſed mutuo abiũcte/ diſcrete/ diducte/ vt vnitates i nũero.

Analogia

¶ Et intellectus eſt indiuiſibilis: et id quod intelligitur indiuiſibile. 3

¶ Ex precedẽtibus duabus: manifeſtũ eſt itellectũ eſſe indiuiſibilẽ & partiũ expertẽ. Quippe qui eſt vt vnitas & punctũ. id autẽ quod intelligitur eſt eius obiectũ: quod ipſe intellect9 ſuapte intelligentia capeſcit. Id quoq; (vt ſub intelligentiã cadit) eſt impers: per precedentem illationẽ. Nam ſi diuiſibile dixeris/ quia id totũ ſimul capit intelligitue intellectus: erit vt ſimul duo aut plura intelligat. Intelligit autẽ (vt poſitum eſt) aſſidue tantũ vnũ. Quicqd igitur intellectus ſublabrat & apprehendit: vt hoc pacto ſub intelligentiã cadit inſectile eſt & partium expers.

¶ Quicquid eſt vnum: eſt indiuiſibile. 4

¶ Vnum hic intelligimus vere preciſe & ſimpliciter vnũ: vt intellectus hoc pacto vere vn9 eſt. Similiter & quicquid intellectus actu deprehendit vere eſt vnũ. Quod eni diuiſibile eſt vnũ non eſt: ſed multa. Idcirco & vnum ſenſibile: non eſt vere vnũ. Vnũ vero intelligibile eſt vere vnũ: & vnum ſimpliciter/ vt quod diuidi & plura eſſe nequeat.

¶ Intellectus non modo ſimul multa non intelligit: ſed & neq; bis idem. 5

¶ Sicut non poſſunt ſimul duo eſſe in intellectu & ab eo ſublabrari atq; intelligi: ita & neq; intellectus bis idem intelligit. Nam ſi dixeris/ ſecundo idem intelligit/ dico quoniã non intelligit ſed recolit iterat ac reſumit: quod primo itellexit. igitur iam non intellectio eſt: ſed recordatio & memoria. Eſt eni mẽoria intelligentie dualitas/ numerus/ iteratio/ reſumptio. Et prima dũtaxat rei eiuſdẽ perſpectio & vnialis apprehenſio: ad intellectũ referenda eſt/ et intellectio vocitanda. Secunda vero referenda ad memoriã: & minime intellectio/ ſed recordatio dictitanda. Nam intelligere ſimpliciter vnice & primo: intelligere eſt. At iterum intelligere/ ſiue ſecundo aut tertio intelligere: iam non intelligere eſt/ ſed recolere reſumere & recordari.

¶ Intellectus repente et in inſtanti intelligit. 6

¶ Nam intellectus eſt impers: & id etiã quod intelligitur/ eſt abſq; quantitate & numero partiũ. Qualia igitur ſũt totius intellectiõis extrema/ ſpeculatrix inquã potẽtia et ſpectabile obiectum: tale eſt & interſtes temporis mediũ/ in quo coniũguntur & copulantur. In in-

ſtanti igiẽ & indiuiſibili tẽporis fit ipa extremorũ copula: q̃ eſt itellectio & intelligibilis rei ab intellectu dep̄henſio. Rurſũ quia vtrũq; eſt idiuiſibile & itellect⁹ et id qđ itelligiẽ: vtrũq; totum alterũ ſimul abſoluit & nõ parte poſt partem. Intelligibile quippe totũ: toti ſimul expanditur & adaperitur intellectui/ ac totũ ſimul ſubit intellectũ. adeo vt nulla ex parte neq; ipſius intellectus neq; intelligibilis: fieri poſſit in intellectione ſucceſſio. Si eñi in itellectione contingeret fluxus atq; ſucceſſio: aut intellect⁹ eſſet partibilis/ aut intelligibile aut vtrũq;.

7 ¶ Vnde fit vt nulla intellectualis ſpecies: duobus momentis aliquoue tempore perſeueret in intellectu.

¶ Si enim aliquod intelligibile ſiue aliqua ĩtellectualis ſpecies/ duob⁹ momẽtis aut aliquo tempore perſeueret in itellectu: intellectus intelliget bis idẽ. Nã ſemel in primo momẽto & prima parte tẽporis intelliget: deinde ſecũdo/ in ſecũdo inſtanti/ & ſecunda temporis parte. Atqui pri⁹ p̄ſitũ ẽ/ itellectũ nõ itelligere bis idẽ. Rurſũ ois itellectualis ſpẽs poſtq̃ i itellectũ p̄ucta ẽ: cõtinuo trãſit ad mẽoriã/ in q̃ recipienda ẽ & aſſeruãda. ita vt nequeat primo & ſecundo momẽto manere/ ſubſiſtere & reſidere in itellectu. Secũdo enim momẽto fieret ei⁹ ſpeciei ab intellectu reſumptio: qui actus eſt memorie/ nõ intellectui proprius. Et ſicut inter vnitatẽ et numerũ non eſt dabile mediũ (nam ſola vnitas eſt vnitas: vnitatis vero prima et minima iteratio/ extemplo ab vnitate labitur ad numerũ: & numer⁹ ac dualitas cẽſetur) ita & inter intellectum atq; memoriã/ que ſũt extreme animi partes: mediũ in animo interhiat nullum/ in quo ipſa intellectualis ſpecies reſideat/ Hec enim eo dũtaxat quo oritur & captatur momẽto perſeuerat in intellectu: reliquo vero toto tẽpore/ ſaluatur in memoria. Eſt eñi intellectus vnitas/ primitas & ort⁹ intellectualiũ ſpecierũ: mẽoria vero earũ dualitas/ finis/ numerus/ multitudo. Tantũ eñi ſemel ſiue ſecundũ vnitatẽ/ aut vno tantũ inſtãti: eſt & ſubſiſtit omnis intellectualis ſpecies in intellectu. pluries autẽ ſiue ſecundũ nũerũ: aut pluribus inſtantibus ſubſiſtit in mẽoria. Nec poſſibile eſt dicas de eadẽ ſpecie: primo et ſecũdo ſubſiſtit in intellectu. ſed primo tantũ et vnice i intellectu: ſecũdo vero diuidue aut quouis nũero in mẽoria. in qua ſtabilis eſt: permanens/ ſalua & euiterna. Et hic de intellectu agente & practico loquimur: vt intelligibilẽ ſpeciẽ ab exteriore obiecto emẽdicat/ diſquirit/ receptat: & eandem ad mẽoriã cõfeſtim trãſmittit. Nã poſſibilis intellect⁹/ eſt ipſamet mẽoria. Speculatiuus vero intellectus: pluries eandem ſpeciem/ a memoria reſumit.

8 ¶ Non eſt dabile primũ tẽporis inſtans: quo intellectualis ſpecies ſubſiſtit in memoria.

¶ Nam ois intellectualis ſpecies: oritur et incipit intellectualis eſſe in intellectu. Et in eodẽ per precedentẽ/ ſolo quo orta eſt inſtãti perſeuerat: confeſtiq; trãſit ad memoriã. Omni igiẽ alio inſtanti/ poſtq̃ fuit & cepit eſſe in intellectu: cũ ſit in animi thalamos introducta/ eſt & ſubſiſtit i memoria. Sed iter quecũq; duo inſtãtia: reliquũtur alia inſtãtia/ numero infinita. Impoſſibile enim eſt duo inſtãtia: ſibiinuicem in tẽpore eſſe attigua & proxima. Poſt igitur illud primũ inſtãs/ quo intellectualis ſpecies cepit eſſe in animo/ captata & deprehenſa ab intellectu: nullũ eſt aliud primum/ quo ceperit eſſe in memoria.

9 ¶ Intellect⁹ (licet intellectualis ſpecies primo in eo ſubſiſtat) paſſibilis nõ eſt ſed ſola memoria.

¶ Nã nichil in inſtanti pati/ nullaq; momẽtanea fieri paſſio diciẽ. Fit enim omnis paſſio in tempore. Intellectualis autẽ ſpecies: ſolo inſtãti/ habet eſſe in intellectu. Cetero autem toto tempore & euo: habet eſſe & ſtabilitur in memoria. igitur & intellectus ab intellectuali ſpecie/ manet impaſſibilis: ſola vero memoria ab ea paſſibiliter ac diuidue afficitur.

¶ Comparationes intellectus & memorie adiuicem. Cap. XIIII.

OMnis ĩtelligibilis ſpecies eſt ſucceſſiua i itellectu/ p̄manẽs i mẽoria.

1 ¶ Omnis quippe intellectualis ſpecies/ ſolo inſtãti in itellectu perſeuerat: in memoria vero/ aut ſecundum tempus aut in futuro toto euo ſaluatur. Succedit igitur & tranſit omnis ſpecies per intellectum: ſtat vero figiturq; in memoria.

2 ¶ Intellectus aut nichil eſt/ aut tantum vnum eſt: & continue aliud et aliud. Memoria vero aut nichil eſt/ aut multa/ aut omnia.

¶ Intellectus (vt ſepe diximus) ab initio nichil eſt. Nullam enim ingenitam habet ſpeciẽ/ nulla naturali affectus eſt imagine. Eſt tamen potentia omnium/ & natus eſt fieri omnia. & aliquãdo incipit omnia fieri/ & cõtinue fit aliquid: quamdiu ſigillati aliqua intelligibilis

ſpẽs illũ ſubit. Et cũ (vt probatũ eſt) duo ſimul intelligere nequeat/ ſed tantũ vnũ impers & minimũ: nõ poteſt ſimul eſſe duo/ ſed tantũ vnũ. Impoſſibile eni eſt vt due itelligibiles ſpecies: ſimul & ex equo in ora/ in ãguſtias & fauces intellectꝰ irrũpant/ ſimulue in animo recipiant. Et rurſũ cũ nulla intellectualis ſpecies/ duobus momentis perſeueret in intellectu: intellectus nõ eſt bis idem aut duobꝰ momẽtis idẽ. ſed cõtinuo ſpeciei ſuccedit alia ſpecies: quoad decurſa ſit & abſoluta itelligibiliũ ſpecierũ linea itaq; factus oia intellectꝰ. Eſt igitur intellectꝰ aliud uo aliud & aliud: & nũq̃ ſimul duo aut plura. Et hec iterum de practico & acquiſitiuo intellectu/ vt prius dicunt. Nã ſpeculatiuꝰ intellectus/ qui relicto exteriore obiecto & mundo: in adytis animi/ ſolã internã meõriã ſpeculat: immutabilis eſt & ſẽper idẽ. Porro memoria ante operationẽ practici intellectꝰ nichil eſt: quippe inanis & vacua. deĩde fit aliquid/ per alicuius ſpeciei ſuſceptionẽ. Poſtq̃ vero multis ditata eſt speciebꝰ: eſt plurima. Deinde conſũmato ſpecierũ curriculo: cũ iã deſut intellectus eſſe practicus/ cũ circa memoriã ſpeculatiuus eſſe incipit: memoria eſt omnia/ perpetuo omnia futura.

¶ Intellectus ab initio nichil eſt/ aliquando fit omnia: factꝰ vero omnia/ rurſum in fine nichil eſt. 3

¶ Intellectus: intellectus agẽs. Nã is (vt diximꝰ) ab initio nichil eſt. incipit autẽ aliquando fieri omnia: & cõtinue fit aliquid & aliquid/ aliud & aliud: quoad oia factus ſit. Omnia autẽ factus/ rurſũ in fine nichil eſt. Nã vt ab initio nullã geſtabat ſpeciem & nichil erat: ita & in fine nullã rurſũ probatur habere in ſe ſpeciem. Omnẽ quippe intelligibilem ſpeciem/ depoſuit i meõria: que ſola eſt oia & ſpecierũ oim locꝰ. In ipſo vero itellectu/ nulla pſeuerat ſpẽs.

¶ Sicut mũdus per ſenſum/ omnia preſentat intellectui: ita & itellectꝰ omnia que habet a mũdo/ memorie imprimit. Memoria vero in fine eadem omnia/ intellectui preſentat. 4

¶ Nichil denegat mũdus humano intellectui: nulla ab eius ſubſtrahit intuitu. ſed omnem quam in ſe cõtinet ſẽſibilem ſubſtantiã: eidem per ſenſũ preſẽtat ſeq; totũ cognitioni & luſtrationi eius offert. Similiter et intellectus nichil abſcõdit a meõria: nichil nõ illi cõmendat & iprimit. Quicquid priꝰ per ſenſꝰ in mũdo (vt practicus) vidit: in illã traducit. Rurſum memoria/ neq; mũdo/ neq; intellectu reperitur infidelior. vt aliquid ab itellectu ſuſceperit: quod nõ illius ſpeculationi & arcane actioni obuiam ire iubeat: ſingula in fine referens ac illi perpetuo obiiciẽs. Impoſſibile ei eſt aliquid interire eorũ que recipiũt in meõria: aut aliquid eſſe in memoria/ quod ſit ſpeculatiuo intellectui iperuiũ/ occultũ/ incognitũ. Totꝰ eni ſpeculatiuus intellectus: eſt in tota memoria/ vt actus in potentia/ totam iugiter perluſtrat memoriam illiq; ſemper adeſt et omnia que in ea ſunt videt. Nẽpe intellectus & lux eſt memorie: & opifex autorue eorum omnium que ſunt i memoria.

¶ Omnia priꝰ erãt in mũdo/ tranſierunt per intellectũ/ facta ſũt in meõria. 5

¶ Hec ex precedentibus/ euadit q̃ manifeſtiſſima. Nã intellectus omnia que ſunt in mũdo/ in ſuã tranffert memoriã: ſibi cõſubſtãtialem/ coeuã atq; vnã. Eſt enim medius inter mũdũ et ſuãipſius memoriã. vt practicus ab initio/ reſpiciens mũdũ: vt vero ſpeculatiuus/ in fine/ conuerſus in meõriã. Igit intellectꝰ trãſitus quidã eſt: & defluxꝰ oim a mũdo/ ad meõriam.

¶ Memoria eſt immutabilis. quod ſemel facta eſt ſemper eſt. 6

¶ Intellectualis ſpẽs poſtq̃ recepta ẽ i meõria: pſeuerat ſaluaturq; in meõria: & id qd ſemel facta eſt meõria: nõ mõdiu ſed ſemper eſt futura. Quo eni ſemel (vt canũt) eſt ibuta recẽs: ſeruabit odorẽ/ teſta diu. Eſt eni meõria ſtatꝰ/ cõſeruatio/ futurũ euũq; ſpecierũ. ſicut & itellectus ex oppoſito dicit intelligibiliũ ſpecierũ motꝰ/ tranſitꝰ/ decurſus/ tẽpus et preſẽs. Nã ſicut de tẽpore nõ habemus (Vt aiunt) niſi preſẽs/ nũc & inſtans: et eſt ſolũ tẽpus quando fit & nõ pmanet: euũ autẽ incõſũmabile eſt fixũ et permanẽs: ita et intellectuales omnes ſpecies/ in itellectu dũtaxat ſecũdum nũc et inſtãs preſens reſidere dicte ſunt: in meõria vero ſtant p euũ. Rurſũ ois intellectualis ſpecies/ haud in aliquo alio ſubſiſtere nata eſt: q̃ i minore mũdo et in hois anima. intrat autẽ ac ſubit hois animum/ per valuas intellectꝰ: a quo e veſtigio trãſit ad meõriã et recipitur in meõria. Eſt eni intellectꝰ anterior animi pars: & qui ſolus omnes intellectuales ſpecies/ intus admittit. Meõria vero pars eſt anime interior: cui aſſeruãdas ſpecies/ intellectus cõmendat. A memõria vero ad intellectũ/ regreſſꝰ fieri neq; vllus: vt relinquẽs meõriã intellectualis ſpecies/ ad intellectũ & ad ipſa ai ora nauſeoſa re-

uertat. Et in alio nullo ſubſiſtere poteſt/ q̃ in meōria. Perſeuerat igitur iugiter ac ſtat in memoria. Si eni digredi et exterminari ab aia/ intellectualē ſpeciē poſueris: neceſſe eſt vt fiat ei⁹ a meōria/ ad intellectū regreſſio. ſitq; ſpēs ad itellectū reciproca: vt iiſdē valuis quib⁹ miorē mūdū aimq; ſubiit/ ſeſe foris nauſeoſa ꝓripiat. Omnis autē ſpecies oſtēſa eſt/ tantū ſemel & vno inſtāti: nata eſſe in faucib⁹ intellect⁹. Ruſ⁹ itelligibiliū entiū/ nichil interit. Intellectualis autē ſpecies/ eſt intelligibile quiddā. iterit igit̄ ipſa nūq̃. Et ſi nūq̃ iterit: ſēper eſt et ſubſiſtit. vbi eſſe & ſubſiſtere eſt nata: ſcilicet i miore mūdo/ in animo/ in deniq; meōria. Eſt igit̄ et animus et meōria imutabilis: & quicquid ſemel eſt facta ſēper eſt futura. Intellige rurſū lineam cui/ cui ſimillimus eſt animus. Eſt enim animus imortalis: creatus in euo/ habens durationis initium/ finem nullum habiturus. linea vero cui/ ab certo pariter orta initio: nullam periodū offendit. Si igitur totus animus/ ſimilis eſt euo: erit prima & anterior animi ps (quam vocamus intellectū) ſimillima eui initio/ id eſt primario toti⁹ eui pūcto ſiue ipſi⁹ eui origini. reliqua vero animi pars/ quam memoriam vocam⁹: ſimilis erit ei toti/ quod in euo poſt primū eius punctum relinquitur. Hoc autem eſt infinitū et ſine fine. Eſt itaq; et memoria ſine fine: et quicquid eſt in memoria/ memorie coeuiternum. Eſt enim intellectus duntaxat punctum/ fons & ortus intellectualiū ſpecierum. Memoria vero earum eſt infinita linea numerus/ conſeruatio et euum.

7 ¶ Intellectus ſigillatim eſt omnia: memoria vero eſt omnia ſimul.

¶ Nam per omnia diſcurrit intellectus. et cōtinue eſt aliud & aliud: quoad ſit abſoluta intelligibilium linea. Omnia autem continue recipiuntur in memoria & conſeruātur in memoria. & quecūq; ab initio ad finem/ in ea recepta ſunt: ſimul in ea perſeuerant. In fine igit̄ illi omnia inſunt. & eſt ipſa omnia ſimul.

8 ¶ A mundo ad intellectum/ vna fit pyramis ſenſibilis: ab intellectu vero ad memoriam reliqua intellectualis.

¶ Figura que exurgit a tota ſimul multitudine ad vnitatem: aut ab vnitate/ ad totam pluralitem: aut eſt pyramis aut pyramidi ſimilis. In mundo autē eſt et ſubſiſtit tota entiū multitudo: verſanturq; in eo cuncta ſimul ſenſibilia. Similiter et in memoria/ tota ſubſiſtit intellectualium ſpecierum frequētia: in qua omnes intellectuales ſpecies ſunt/ ſaluāturq; ſimul. Mundus igitur ſimul eſt oia: itidem et memoria ſimul omnia. Intellectus autem nunq̃ eſt omnia ſimul: ſed continue tantum vnum/ minimum/ & impers. Eſt igitur intellectus apex mundi et memorie & vtriuſq; centrum. A mundo itaq; et memoria ad intellectum: fiunt in vtrāq; partem/ due pyramides. ſenſibilis vna: cuius baſis mūd⁹/ alia intellectualis: cuius baſis/ memoria. Intellectus vero conus eſt et vertex communis vtriuſq;.

9 ¶ Memoria perinde atq; itellectus: eſt indiuiſibilis et impartibilis.

¶ Nā meōria eſt itellectui cōſubſtātialis: rei tātū & ratiōis diſcrimīe/ ab itellectu diſtinguēda. Sunt eni intellect⁹ et meōria: vni⁹ rationalis & imortalis aie/ vna atq; idiuidua ſubſtātia que (vt aiūt) tota eſt toti corpori: & tota cuilibet ei⁹ pti pſens. Eſt igit̄ memoria eiuſdē nature/ cui⁹ & itellect⁹: imaterialis icorruptibilis/ inſēſibilis simplex/ nō quāta/ idiuidua & iptibilis. Quicquid enim diuidi poteſt: ſenſibile/ materiale & corruptibile ſit/ oportet.

10 ¶ Vnde fit vt in memoria ſint omnia vtrobiq; ſimul: & tempore & loco.

¶ Senſibiliū ſubſtātiarū & eorūq̃ ſūt in mūdo: differitudines ac circūſtātie/ ſūt tēp⁹ & loc⁹. Nā ſcd̄m locū & tp̄s: q̃ttuor fiūt rez eſſēdi ſiml̄ modi. Aut ei aliq̃ & tēpore et loco diuidūt̄. vt Nabuchodonoſor & Dauid. hic eni tēpore prior & ātiquior. ille poſterior. hic hieroſolimorū: ille Babyloniorū regno potiti ſūt. Aut aliqua loco quidē cōiūcta ſūt/ tp̄e diducta: vt Dauid & Ioſias. Ambo eni diuerſis etatib⁹ Iheroſolimorū reges extitere. Aut loco diducta ſūt/ tp̄e vero cōiūcta: vt Dauid & Naas āmonites. Ambo quippe ſyncroni & cōtēporanei: diuerſis in locis regni ſceptris pfuere: Dauid in Iheruſalē/ Naas in Rabath filiorū Ammon. Aut aliq̃ demū loco et tempore ſunt ſimul. hoc autem modo/ nulla in mundo ſubſiſtunt entia. Nam quecunq; in mundo ſunt/ ſenſibilia ſunt: & que ſine aut vtriuſq; aut alterius (loci ſcilicet aut temporis) differentia/ ſubſiſtere nequeunt. Quod igitur fieri nequit in mūdo: commodius fit et adimpletur in homine/ mundo minore. cuius impers & inſciſſilis memoria: ſimul omnia/ ſuis finibus excipit. omnem intra ſe recludit ſpeciem: nō modo ſimul loco & tempore/ ſed & ſupra locum & tempus/ modo quopiam ſenſibilibus eminentiore.

Primꝰ modꝰ	Poſterius	Prius
	Nabuchodonoſor	Dauid
	Babylon	Ihrlm

Secũdus	Poſterius	Prius
	Ioſias	Dauid
	Iheruſalem	

Tertius	Preſẽs tũc	
	Naas	Dauid
	Rabath	Ihrlm

Quartus	Idem tempus
	Hoc modo nulla in mundo ſunt ſimul
	Idem locus

¶ Que ſit figura intellectui & que memorie apta. Cap. XV.

INtellectus eſt vt aie pars anterior: memoria vero interior: & vt anime profundũ & vltimum. 1

¶ Sicut ſenſibile ſpeculũ duabus cõflatur ſuperficiebus: vna illuſtri & anteriore/ ꝑ quã in eo recipitur & itroducit̃ imago. Alia interiore/ ꝓfunda & opaca: que eandẽ imaginẽ fulcit/ cõtinet/ viſui repñ̃tat facitq̃ apparere: ita & in aia/ duas pari analogia animaduerte ſuperficies duo pũcta geminoſq̃ aſpectꝰ. Suꝑficies animi anterior: ea eſt que intra animum ſpecies admittit. interior vero & ꝓfunda/ que iiſdẽ ſpeciebꝰ it obuiã: queue eas claudit/ cõtinet/ alteri facici repñ̃tat & apparere facit. Prima/ intellectꝰ: ſecũda/ memoria nũcupat̃.

¶ Intellectus natus eſt per omnia ferri/ diſcurrere penetrare: memoria vero ſtare immobilis eſt nata. 2

¶ Intellectus ex attactu oim: oia ediſcit. haurit vniuerſorũ ſpecies: refertq̃ cunctorũ veſtigia & ſigillaria/ ad memoriã. Debet igit̃ ſenſibꝰ euectus ferri & diſcurrere per mũdũ & penetrare per oia. vt i ipſis rerũ adytis factus/ vt intra oia receptus: rerũ naturã clarius/ emedullatius & intimiꝰ tuneat̃/ ſcrutetur/ intueatur. Memoria autẽ ſtare imobilis eſt nata & ſubſidere itellectui: vt q̃ nichil a mũdo/ ſed oia ab intellectu ꝑſtolatur. Fit eni itellectꝰ eminꝰ: quodã motu & ab ipſo mũdo oia. Meõria vero cominꝰ/ ſine motu & ab ipſo itellectu: oia fit. Eſt autẽ ſemotior a mũdo intellectꝰ: q̃ ab intellectu meõria. breuioreq̃ radio/ memoria ab intellectu: q̃ intellectus a mũdo rerũ ſpecies deſumit.

¶ Vnde fit vt intellectui/ ad motũ & penetrandũ ꝑ oia: propriũ ſit acumen. 3

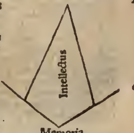
¶ Nam cuicũq̃ ineſt acumen et angularis apex: id facilime per omnia fertur/ ac penetrat et intra cuncta/ nulla vi admittitur. Vt angulus acutus/ facilius omnia ſubibit et cuncta ſubulabit: q̃ obtuſus. aptior quoq̃ eſt ad motũ/ q̃ obtuſus. difficilius quippe reſiſtit mediũ acuto angulo q̃ obtuſo. minuſue ab obtuſo angulo/ diuelluntur aer aut aqua/ per q̃ delatio motuſue exercetur/ q̃ ab acuto

¶ Intellectus eſt maxime actiuitatis & nullius continentie. Memoria nulliꝰ actiuitatis eſt & maxime continentie. 4

¶ Intellectus eſt ſuapte natura agens: memoria vero paſſibilis. Quaſcũq̃ eni ſpecies captat a mũdo intellectus/ haud ſibiipſi illas imprimit: ſed ſtatim cõmẽdat memorie. que licet nulliꝰ ſit actiuitatis/ nullaſue diſquirat a mundo ſpecies: diſpanſiſſima tamen eſt et ampliſſime cõtinentie. Omnia quippe in illã deriuantur/ in ea fulciũtur ſaluãturq̃: quecunq̃ practicus intellectus circa mundum negocioſus/ in animũ introducit.

¶ Angulus acutus/ intellectui eſt proprius: obtuſus vero memorie. 5

¶ Nã acutꝰ angulus/ eſt ad penetrandũ aptior obtuſo: & minoris cõtinẽtie & capacitatis. Obtuſus vero cũ ad penetrãdũ ſit hebes: cõtinẽtie tñ & capacitatis/ reperitur eſſe maioris.

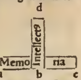

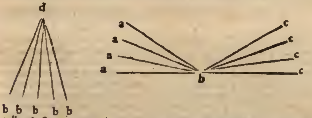
¶ Intellectus et memoria: adinuicem ſũt tranſpoſiti. 6

¶ Nã finge intellectũ/ angulũ eſſe acutũ: meoriã vero obtuſũ. Intellectꝰ velut dux ꝑuius & parochus animi: ſuapte natura i ante ꝑgit/ ꝑ oia penetrãs. Meõria vero pediſſequa intellectus: oia que ab illo captant̃ in ſeſe receptat & ſaluat. Eſt igit̃ anguli acuti (qui eſt intellectꝰ) acumẽ in ante cõuertẽdũ. Anguli vero obtuſi (que eſt memoria) latera ſũt in ante cõuertẽda: acumẽ vero poſtrorſũ. Hoc ei pacto memoria ab vtraq̃ parte & latere: cõplectet̃/ recipiet/ ambibit q̃cũq̃ ꝑuio intellectui occurrẽt.

7 ℂ Acutiſſimus & obtuſiſſimus angulus: ſunt vere intellectus & memoria.

ℂ Nã quãto angulus acutior: tanto terebrãti oia itellectui euadit ſimilior. quãto vero obtuſior: tanto ſimilior fuſe capaciq; memorie. Acutiſſimus igiť & obtuſiſſimus anguli: itellectui & memorie ſunt q̃ ſimilimi. Sit itaq; recta linea a b c: & ſit recta b d ſup eã a medio eius pũcto perpẽdicularis. Linea b d eſt acutiſſimꝰ angulus: linea vero a b c obtuſiſſimꝰ eſt. Eſt igiť linea b d vt intellectꝰ: linea vero a b c vt mẽoria. Nã & linea b d i añ ꝓminẽs: ad motũ iprimis & ad terebranda ſingula cõgruit. linea vero a b c ad motum ieptior: ab rerũ penetratu ac terebratiõe fatiſcit. diſpãſis tñ i vtrãq; ptẽ lacertis b a & b c: rerũ cõplexibꝰ & cõtinẽtijs venit accõmoda. Q₃ autẽ linea b d ſit acutiſſimus angulꝰ: linea vero a b c obtuſiſſimꝰ hic liquet. Sit angulꝰ b d b ſẽſibiliter acutꝰ. Intra eũ facio aliũ acutiorẽ b d b: & iterũ acutiorẽ aliũ b d b & ita deiceps. quoad itelligã cõiuncta eſſe latera b d & d b: et lineã b d ſeu d b intellectualẽ angulũ acutiſſimũ eſſe, oim acutorũ finẽ. Similiter fiat angulꝰ a b c ſenſibiliter obtuſꝰ. circa eũ facio aliũ angulũ obtuſiorẽ a b c: & iterũ obtuſiorẽ aliũ a b c. quoad linee a b & b c: erunt ſibiuicẽ directe & vna tota linea a b c. quã dico angulũ eſſe nõ ſenſibiliter obtuſum, ſed itellectualẽ obtuſiſſimum: duorum rectorum angulorum ſpacium & omnium obtuſorum finem.

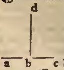
8 ℂ Triangulus eſt figura intellectꝰ: circulus vero memorie figura.

ℂ Nã ſicut intellectꝰ eſt ante memoriam: memoria vero poſt intellectũ, in animi ſita profundo: ita & triangulꝰ anterior eſt circulo: velut omniũ poligoniarũ dux. circulꝰ vero triãgulũ comitať: velut poligoniarũ finis, ꝓfundũ & oim vltimũ. Rurſũ triãgulꝰ oẽm poligoniã, angulorum precellit acumine: ad motum & penetrandum merito ſuper oẽs aptiſſimus. Circulus vero obtuſiſſima & fuſiſſima poligonia ẽ: & oim angulorũ ſimplegma, coicidẽtia & viiformitas: ad motũ & exterebrãda entia incõgrua. Ipſi quoq; triangulo, minimus aſcribitur captus & continẽtie vis. circulũ vero contra: capaciſſimo ambactu & cunctis poligonijs cõtinẽtiorẽ eſſe volunt oẽs, & ampliſſime continentie.

9 ℂ Vnde fit vt qui acutiſſimo ſunt ingenio, minus valeant memoria: & qui ingenio obtuſiore, interdum tenacioris memorie comperiantur.

ℂ Si enim plus dederis intellectui ſubſtrahis a memoria: & ſi plus memorie, tollis ab intellectu. Quanto enim acutior eſt intellectus: tanto magis ab eo rapitur memoria. Et quanto obtuſior & extenſior memoria: tanto magis ad memoriam et conſeruationẽ ſpecierũ rapiť hominis animus: vt earũ acquiſitioni minus intendat. Nã cũ ꝓpriũ ſit intellectui diſcurrere, ferri, moueri: memorie vero, propria ſit quies & ſubſidẽtia: difficile eſt animũ motui ſimul & quieti eſſe intentum. Et quanto plus valet animus ad motũ: tãto minꝰ ad quietem. quãtoq; plus valet ad quietem: tanto tardior ad motum cenſeatur.

10 ℂ Vera & eq̃liſſima animi diſpoſitio: eſt i ꝑpẽdiculo & duobꝰ rectis ãgulis.

ℂ Sit vt prius linea b d ſup a b c perpẽdicularis. Fiant ſup lineam a b c duo anguli recti a b d & c b d. dico hanc figurã: eſſe velut optimã & equaliſſimã, animi diſpoſitionẽ. Nã linea b d eſt acutiſſimꝰ angulꝰ, aptiſſimꝰ ad penetrãdum: & vt optima ipſius intellectus diſpoſitio. linea vero a b c eſt obtuſiſſimus angulꝰ ſũme cõtinentie & capacitatis: & vt ipſius mẽorie vera & equaliſſima adaptatio. Simul igiť linee b d & a b d que duos cõtinent ãgulos rectos: veriſſimam et equabiliſſimam vtriuſq; animi virtũ, intelligentie ſcilicet atq; memorie, diſpoſitionem congruentiam & naturam exprimunt.

ℂ Q₃ angelicus intellectus ad humanum: eſt vt intellectus ad memoriam.

Cap. XVI

ANgelicus intellectus/anterior eſt humano:humanus vero angelico poſterior/et vt angelici profundum et vltimum.

¶ Angelicus intellectus antiquior eſt humano:& ī anteriore ad deū parte collocatus/velut ꝑimus & dux hūane in deū ſubuectionis. Humanus vero poſt angelicū factus & ſitus eſt:tanq̄ imū & ꝓfundū itellectuū diuineq; lucis & cognitiōis vltimū.

¶ Vnde fit vt angelicus intellectus et humanus: ſeſe adinuicem habeāt vt 2
intellectus & memoria.

¶ Nā ſicut intellectus eſt/anterior animi pars/in ipſius aīe valuis & aditibꝰ collocata:memoria vero interior aīe pars/reſidēs ſub itellectu: ita & angelicꝰ intellectꝰ/humano anteſtat itellectui/deo vicinior & ꝓpior. Hūanꝰ vero ſtat ſub angelico/eo paulo iferior. Et ſicut primogenia dūtaxat eiuſdē itelligibilis ſpēi captatio/ē vere itelligētia: ſecūda vero eiꝰ ſpeculatio nō vere & ſimpliciter eſt itelligētia ſed intelligētie reſūptio & iteratio/quā vocanꝰ memoriā:ita & ſolus angelicus intellectꝰ/eſt vere ſimpliciter & primogenīꝰ intellectꝰ/& vt intellectualis vnitas. Humanꝰ vero haud ſimpliciter & vere eſt intellectus:ſed ſecūdus intellectus & primi itellectꝰ iteratio/reſūptio/dualitas/& velut quedā angelici itellectꝰ mēoria. Diffiniuimꝰ eni priꝰ intellectū ſimplicitate/primitate & vnitate. memoriā vero dualitate & alio quouis numero.

¶ Diuine lucis radius ortus a deo/tranſit per angelicum intellectū: ſtat ma- 3
netq; in humano.

¶ Sicut in hoīe/intellectꝰ eſt trāſitꝰ oīm intellectualiū ſpecierū/que ſenſibiliter oriūtur a mūdo:earū vero ſtatꝰ & vltimū/dicta eſt memoria:ita & angelicꝰ intellectꝰ/tranſitus qdā eſt & ipluuiū diuine lucis/q̄ a deo ſui motꝰ habet initiū. hūanꝰ vero ſtatꝰ ē & meta eiuſdē lucis:q̄ in hūana mente collecta/in diuinā quādā ſpeciē vultūq; figurat̄. Sicut eni nulla intellectualis ſpecies/ꝑſeuerat aut manet in intellectu:ſed penetrās ꝑ intellectū/fert̄ tranſitq; cōfeſti ad memoriā:ita & diuina illa lux/recepta primū in angelico intellectu: in illo haudquaq̄ figit̄ aut immobilis cōtinet̄:ſed ꝑ illiꝰ trāſparētiā:ī hūanū vſq; itellectū defertur.

¶ Vnde manifeſtum eſt deum ad vtrūq; itellectum/eo ſe modo habere:quo 4
mundus ad humanum intellectum & humanam memoriam.

¶ In primaria & excutanea eruditiōe & cōſumatiōe hūani itellectꝰ a mūdo/ꝑſenſibilium ſpecies:initiū motꝰ & ortꝰ ſpecierū/eſt mūdꝰ. Mediū vero earūue trāſitꝰ: hūanꝰ itellectꝰ. Finis autē motus & ſpecierū ſtatus: hūana mēoria. In hoc itaq; motu ante mūdū nichil eſt & poſt memoriā nichil. In arcana autē alia potiore eruditiōe & cōſumatione hūani intellectus a deo/ſiue ī ſuſceptiōe itelligibilis iuiſibiliſq; lucis: deꝰ ꝑiter eſt totiꝰ motꝰ initiū & fōs expetite a mēte claritatis. Angelicꝰ vero intellectꝰ mediū eſt:ꝑ quod lux eadē ſuccedit atq; defert̄. Humanꝰ autē finis & diuine eiuſdē lucis ſtatꝰ. Eſt igitur deꝰ ad angelicū & humanū intellectū:ſicut mūdꝰ ad humanū intellectū humanāq; memoriā. Vnde fit vt ante deū/nullum ſit diuine lucis iubar:& poſt hominē iterū nullū. ſicut neq; ante mūdū/vlla eſt ſēſibilis ſpecies:neq; poſt memoriā vlla. Diuina quoq; lux/ī deo eſt vt ī fōte. In āgelo/vt ī fluuio & delatione ſui. In homine vero vt in mari ſuiue curriculi periodo.

Deus primum ab eterno ſibiipſi cognitus eſt:deīde angelico intellectui ino- 5
tuit. poſtea humano/ac deinceps alteri nulli

¶ Lux eſt eorū que abdita/arcana & incognita ſūt:apparitio/ſciētia/reſeratio & demōſtratio. Lux autē primū in deo eſt: qui et ipſe tota/ſincera & imaculata lux eſſe diffinit̄: q̄ ſibiipſi ab eterno aderat/ſemetipſā cōtuebatur/librabat/appēdebat. Deīde diuina illa lux creationis motu extra ſe ꝓfecta:duo ſibi ſuſceptacula/domicilia & naturalia ſpecula adaptauit/angelicū hūanūue itellectū. & in angelico primū recepta:demū ꝑ eūdē/ī hūanū quoq; intellectū deriuari voluit:atq; in eo ipſo figi colligi & figurari/ſui ſplēdoris iubar. Nichil quippe poſt humanū intellectū:diuine illiꝰ inuiſibilis lucis/efficitur capax. Igitur deꝰ ī primis & ab eterno ſibiipſi (modo nobis ignoto) cognitꝰ & peruiꝰ extitit. Angelico deinde itellectui & humano:per inhabitationē diuine ſue lucis/poſt creata ſecula innoteſcit. 6

¶ Vnde fit vt trina ſit diuina cognitio:diuina/angelica/humana.

¶ Quod ꝑfectū eſt:trinū eſt. Diuina autē cognitio & ſciētia/eſt ꝑfectū qddā. diuina igitur ſcietia/eſt & trina:diuina/angelica/humana. Diuina:eſt qua deꝰ deo pellucet & peruius fit.

Angelica:qua deũ angelꝰ cõtẽplaꝛ. Humana qua deꝰ hoi ſuffulget & inoteſcit. Et he tres ſciẽtie ſũt eiuſdẽ obiecti ſcilicet dei:ſed diuerſorũ ſubiectorũ dei/angeli/hominis.

7 Scietia dei prima mẽs eſt:ſecũda intellectus/tertia:ratio.

Hec tria mẽs/intellectꝰ/ratio:licet a pleriſq; nullã puteꝛ habere differẽtiã/latiſſimo tamen diſtant iteruallo. Nã mẽs eſt ſoliꝰ dei. Intellectus angeli. Ratio hois. Mẽs eni dicitur ea vis:qua deꝰ ſeipſũ ꝓhẽdit & intuetur. Intellectꝰ:qua deꝰ ab angelo captaꝛ. Ratio qua deꝰ ab hoie. Mẽs eſt qua idẽ/dinoſcitur a ſeipſo. Intellectꝰ: quo ꝓximũ ꝓximo et attiguo/ſine medio reuelatur. Ratio qua/ꝗ medio aliquo interluiante diſcludũtur:ſibiiuicẽ p mediũ nudantur. Rationi qppe propriũ eſt: vt p mediũ diſcurrẽs ſenſũ/ad finẽ oggraſſetur. Igitur & deus ipſe cũ ſit vnicũ & ſui et ãgeli/& hois obiectũ:a ſeipſo mẽte dinoſcitur/ab ãgelo itellectu & ſine medio. ab hoie vero: ratiõe p mediũ angelũ diſcurrẽte/ſubulãte & pgrẽte finẽ.

8 Cognitio ratione humana inferior/ſenſus dicitur:ad quam vſq; diuine lucis/inuiſibilis radius minime pertingit.

Sub hũana ratiõe/alia eſt cognitio quã ſenſũ vocamꝰ:ad quã vſq; minime ptingit/diuine lucis imaculatũ iubar. Et hec vltima & extima eſt cognitionũ oim:& velut ois diuine ſcientie nox/occaſus/tenebre atq; ypoſtaſis. Sicut eni terra/ꝓſtantiorib9 trib9 elemẽtis ſubſidens:ſuopte põdere in imo & mũdi cẽtro colligiꝛ:ita & ſenſitiua dinoſcẽdi vis/a ceteris intellectualiũ cognitionũ viribus/velut abiecta & humiſtrata terripanij vice calcatur & poſtergatur. Et ſicut terra cũ ſuperiorib9 trib9 elemẽtis/cõuenit ferme ſolo noie elemẽti. Sũt eni quatuor elemẽta/ita & ſenſꝰ cognitio/pene ſolo noie/ceteris tribus cõtẽplatiuis facultatibus copulatur:cũ ſit & vocetur cognitio. Sũt eni cognitiones quatuor. Et ſicut tria preſtãtiora elemẽta ignis/aer/aqua:iterna aliqua vi motrice & naturali agitatione ꝓdita cernunꝛ (Ignis ſiquidẽ ab actu ꝓprio fertur cõcitaturue in altũ. Ventꝰ qui aer quidã eſt/in latũ rapitur. Aqua p ſeipſã vitale actũ gerẽs:in lõgũ diffluitat eq; ſuis fõtib9 in mare labitur. Terra vero velut fex & retrimentũ ſuperiorũ elemẽtorũ:ſuapte natura manet imota iq; nullam locorũ differẽtiã p ſeipſã defertur)ita & celſiores tres cognitiones:mens itellectꝰ/ratio hãc adinuicẽ cognationẽ habẽt:ꝙ ſunt cognitiones diuine/que circa deũ vt obiectũ verſitur. Mẽs etenim vt ignis tẽdit in altum. Intellectui lateralis aſpectus cõgruiꝛ. Ratio/in lõgum/fertur. Mẽs vt corpꝰ eſt. Intellectꝰ vt ſupficies. Ratio vt linea. Extrema vero ſenſꝰ cognitio & pũcto & terre ſimilis dicaꝛ. puncto:ꝙ caret iteruallo ſitq; cognitionũ breuiſſima. que ſupra aut extra corpꝰ fundi nequeat:ꝙq; nichil aliud/ꝗ corporeũ & materiale:captare & intueri ſit nata. Terre vero eadẽ de cauſa:ꝙ preſſa in imo/celos exterebrare/celeſtia rimari entia veteꝛ. que diuino lumine/nuſꝗ feriatur: ſitq; diuine totius gnaritudinis/ſcientie & aſſurrectionis expers.

Libri de intellectu finis. Gratie deo vtriuſq; intellectus opifici totiuſq; lucis fonti inuiſibili.

F H

¶Tabula eorum que in libro de intellectu pertractantur.

Libri de intellectu capita 16

Cap.I.

Q tantum gemini creati intellectus propoſitiones 10

Cap.II.

De ſimplicitate angelici intellectus:& permixtione humani. propōnes. 9

Cap.III.

Q deus eſt vtriuſq intellectus obiectum Propōnes. 9

Cap.IIII.

De vtriuſq intellectus ſpeculari natura:& amborum illuſtratione a deo. Propoſitiones. 7

Cap.V.

Q Angelicus intellectus ſit interior & cōtemplatiuus:hūanus vero vt exterior/practicus/actiuus.Propoſitiones. 7

Cap.VI.

Q diuina mens omnia in angelico concepit intellectu:ſcripſit in humano. Propoſitiones. 8

Cap.VII.

De duplici actione hūani itellect⁹:praxi ſcilicet & cōtēplatiōe Propōnes.10

Cap.VIII.

De ortu intellectualium/ſpecierum a mundo: tranſitu earum per humanū intellectum & ſtatu earumdē in memoria.Propoſitiones. 10

Cap.IX.

Q omnia prius fuerunt in intellectu:& extra intellectum facta/ tandem in intellectum reuertantur.Propoſitiones. 8

Cap.X.

Quopacto humanus intellectus/ dicatur eſſe in corpore: & non eſſe in corpore.Propoſitiones. 8

Cap.XI.

Q vterq intellectus eo quo creatus eſt modo conſumatur.Propoſitiones.6

Cap.XII.

Q angelici & humani intellectus ſe habent quomodo fluxe et permanētes qualitates.Propoſitiones. 9

Cap.XIII.

Q intellectus ſimul multa non intelligit.Propoſitiones. 9

Cap.XIIII.

Comparationes intellectus & memorie adinuicem.Propoſitiones. 10

Cap.XV.

Que ſit figura intellectui & que memorie apta .Propoſitiones 10

Cap.XVI.

Q angelicus intellectus ad hūanū eſt vt intellectus ad meōriā. Propōnes. 8

¶ CAROLVS BOVILLVS SAMAROBRINVS AMPLISSIMO PATRI CAROLO DE GENLIS PONTIFICI NOVIODVNENSI. S. P. D.

CVm libellum de intellectu imprimis edidiſſem / ſacratiſſime preſul: tantiſper laxatis mentis habenis / a nouorum opuſculorũ editione ſuꝑſedebã: quoad menti ingereret ſeſe / quid potiſſimũ poſt intellectũ afferrem in medium: cuiue generi emedullãdo atq; retegẽdo / noſtra famularetur oratio. Affuit aũt illico ſenſuũ genꝰ: quod quia cognatum quidẽ eſt vicinumq; intellectui / preſertim hũano: de ſeipſo quoq; verba facere a nobis ĩpetrauit. Egre quippe ferebat / ſi vim intellectiuã prouidam totiꝰ humane rei domeſtice matremfamilias / ceterarumq; viriũ ſagaciſſimã moderatricem / proloquuti effatiq; eramus: niſi & quotquot eidem ſubſint ancillule / quibuſue illi miniſtrãt ordinibꝰ / pari tractatulo ꝓmeremꝰ. Ratꝰ itaq; hanc ſenſuũ obiurgationem merito cõpeſcendam / ſatiſq; eſſe faciundũ humani intellectꝰ pediſſequis: vniuerſã eiꝰ cliẽtelã hoc opere pro viribus referandã ſuſcepi. Eſt autẽ ſẽſuũ turba: in hexadis primi ꝑfecti nuẽri examine ac lance / perpulcre penſata / diſcreta & numerata. Quinq; eñi ſunt quos limentinos & excutaneos nũcupare ſolemꝰ: Tactus / Guſtus / Olfactꝰ Viſus / Auditꝰ / qui ad hũani corporis podium & cuticulã exporrecti: eorũ que citra hominẽ ſunt / cenſores euadunt & arbitri. primũq; mũdanarum ſpecierum cõmeatum: ſuis infundibulis in hominis exedras ac thalamos ĩportant. Supereſt vero ſenſus aliꝰ / horum quinq; ſenſuum materialis apex: natura ſubcutaneus /释internꝰ abditusq; ĩ cerebro: quam nos imaginationem vimq; noctilucorum ſpectrorum ac viſorum inſpectricem / nuncupamus. Hec enim ſolerti officio / ſpecierum defecationi iuſſa preeſſe: allata ab extimis limentiniſue ſenſibus mundanarum rerum ſigillaria ac ſpecies (elimata prius ab eis omni materialiũ atomorum ſcobe) in penetralia intellectus / in totiꝰ hũane cognitionis penitiſſimũ receſſum & eminẽtiſſimum verticẽ tranſmittit. Nã intellectus & huic imaginatiue facultati & excutaneis ſẽſibus preſidens: ſupremã hoĩnis operationẽ molif̃ paſcitq; animũ defecatiſſimarũ & imaterialiũ ſpecierũ ſuffitu. His etenim ſeptenis cognitionum viribus: natura minorem mũdum / maiori mũdo commode exequauit. tantiſq; facibus / humanã ſubſtantiam illuſtrauit: quãtis erronum lampadibus maioribuſue ignibꝰ celeſtia corpora ſuccendit atq; adornauit. Que igitur poſt tractatulum de intellectu / oĩ ſi de ſenſu dicere / in opuſculi formã redegimus: ſub clariſſimi tui nominis tutelam / prelo demãdari curauimus. quo & poſticã liuidulorum ſannam ac Rhinocerotiam naſitatem / nichil expalleſcant: & illuſtriorem ſibi lucem vendicent. Vale.

d

MENS.
INTELLECTVS
RATIO
IMAGINATIO
AVDITVS.
VISVS
OLFACTVS
GVSTVS.
TACTVS
DEVS.
ANGELVS.
ANIMA.
CORPVS.
SONVS
COLOR
ODOR
SAPOR
LOCVS
POTĒTIE.
OBIECTA.
COGNITIO
VITA.
ESSENTIA.
ARBOR COGNITIVARVM ANIME VIRIVM.
ET OBIECTORVM EARVMDEM.

¶CAROLI BOVILLI SAMAROBRINI: LIBER DE SENSIBVS AD REVERENDVM IN CHRISTO PATREM CAROLVM DE GENLIS PRESVLEM NOVIODVNENSEM.

¶Senſus diuiſio. Cap. I.

1 SEnſuum alius eſt exterior/ alius interior. Exterior in humani corporis ſuperficie ſitus eſt/ maiori mūdo expoſitꝰ. Interior vero intus abditus eſt: & minoris mundi ſenſus.

¶Exterior ſenſus in humani corporis ſupꝑficie ſitꝰ dicit/ ob ſua organa: que in apto & propatulo ſūt/ i valuis hūani corporis a natura ſita & collocata. Sunt enim velut ſpiracula & infumibula quedā: iterius delieſcētis aialis flamme/ humaniq; ſpiritꝰ ꝑpetuo ſeſe in corpore agitātis. Interior vero ſenſꝰ i corpe abditꝰ eſt/ ſituſq; in ꝓfundo: velut exteriorū ſenſuū centrū/ oibus cōmune. ad quem (vt ad mare omnes aque) exteri omnes ſenſus/ omneſq; ſēſibiles ſpecies feruntur/ rapiuntur/ terminantur.

2 ¶Minor mūdus/ in medio eſt maioris mundi: eiuſq; locꝰ/ eſt maior mūdus.

¶Minor mūdꝰ eſt hō. maior vero mūdꝰ: eſt ois ꝑter hoinē ſubſtātia/ ſiue creata ſiue increata. Nā quicquid eſt ꝑter hominē: quoquo pacto hūano aut ſenſui aut intellectui obiectū dinoſci & cōprehēdi ab hoie poteſt. Si autē ſpecialiꝰ maiorē mundū ſumi volueris: dicemus maiorē mundū eſſe/ quicquid eſt ꝑter hoinē ſenſibile/ quicquid eius ſenſibꝰ obiectū. vt vniuerſā mūdi machinā/ a terra ad firmamētū. quā dicimꝰ naturalē eſſe hominis locū: & in eius medio creatū hoinē/ natūq; ſubſiſtere. Nā cū terra ſit totiꝰ mūdi mediū & cētrū: homo natꝰ factuſq; in ſupꝑficie terre/ degit in mūdi medio. Etenī terra celi & firmamēti collatione/ nullius quātitatis & molis eſt: ſed vt minima indiuidua/ & vt ipartibile quiddā mūdi cētrū. Ea igit quātitas q̄ eſt a terre cētro/ ad eiꝰ ſupꝑficiē (que eſt totiꝰ terrene molis & profūditatis ſemidyameter) cū celo collata/ ſit nulla & ipartibilis: liquet hominem terrene ſupꝑficiei accolam: haud minꝰ eſſe in vero firmamēti totiuſq; mūdi medio/ q̄ ſi in ipſo degeret terre cētro.

3 ¶Totus maior mundus/ toti minori: totuſq; minor toti maiori adeſt.

¶Sicut locās corpꝰ & locatū ſūt attigua/ ſeq; cōtingunt mutuis ſupꝑficiebꝰ cōcaua & cōuexa: ita & ambo mūdi minor & maior/ inuicē ſūt ꝓximi & attigui. Minoris quippe ſupꝑficies cōuexa/ maioris cōcauā exoſculat. Eſt enī minor mūdus/ in medio maioris a natura ſitus. totoq; maiore ambit: vt ab illo & ſubſtātiā & virtutē et ꝑfectionē recipiat: vt ue illiꝰ vndecūq; defluētibꝰ in ſe radijs feriatur. Et nichil eſt in maiore mūdo (id eſt ſub firmamēto) quod nō propter minorē ſit factū: idq; oē natū eſt trāſferri & iportari in hominē. Eſt enī minor mūdꝰ maioris finis. Maior vero minoris domiciliū & habitaculū: vniuerſa q̄que habet hoi ꝑſētās eiq; ꝑ ſenſꝰ infundēs. Et quicquid eſt hoinis eſt ex maiore mūdo: & quicqd eſt maioris mūdi: ꝓpter hoinē eſt. Et ſiquid eſt maioris mūdi qd nō eſt propter hoinē: id ocioſū/ inane & ſine fine dicatur. Habent igit maior/ minorq; mūdꝰ maximā adinuicē nature cognationē: vt alter alteri/ totꝰ ſemper adſit & quecunq; ſunt vnius: ſint aut alterius/ aut ex alio. Mundum ꝓpter hominē factū.

4 ¶Maior mundus minore natura prior eſt: agitq; in minorem.

¶Maior mūdus minoris eſt domiciliū. prior igit a deo creatꝰ eſt maior mundꝰ. qui cū ꝓpter minorē factꝰ ſit: minor mūdꝰ prior extitit in itētione/ & mēte diuina. vt q̄ ab eterno ꝑſpeclata & cōtēplata minorē/ ſuāq; imaginē: fabricare iprimis cepit illiꝰ habitaculū manſionē ac domū: deide illā ꝑductā eidē iſudit. Agit autē maior mūdꝰ i minorē/ nō vt ꝑſtātior: ſed iuſſus a deo illi famulari. & oim (quas in ſe geſtat) rerū/ ſenſibiles illi miniſtrare/ offerre ac ꝑſētare ſpecies: quibus ad maioris ſubſtantiam & equalitatem/ minor eſt aſſumendus. Vnde fit vt minor mundus/ maiori adſit: conuexa ſui ſuperficie. Maior vero minori/ ſuperficie ſui cōcaua. Eſt enim conuexa ſuperficies paſſionis propria. Concaua vero actionis ē terminus. Illatio.

5 ¶Maior mundus adeſt ſoli minori non ſibiipſi: minor vero & maiori adeſt & ſibiipſi.

¶Id alicui adeſt: quod ei iungitur atq; inſeritur. Maior autem mundus/ cum totus propter minorem eſſe dictus ſit: adeſt totus minori/ tranſfertur/ tranſitq; in minorem: & vt principiū in finem illi iungitur. inſeriturq;. Omnis enim maioris mundi intētio eſt: vt ſeſe recta in illū

infundat/ eum q̃ omni ſua ſubſtantia ſpecierum virtute impleat. Porro nulla maiori mũdo ineſt virtus: qua reciprocari reuerti in ſeipſum/ ſibiipſi adeſſe/ ſeq; ituerí poſſit. vt qui haud quaq̃ propter ſe ſed propter alium factus/ illi ſe totum inſinuet. Minor vero mundus exteriore quidem ſenſũ maiori aſtat mundo: factuſq; extra ſeipſum/ eũ totum perluſtrat. Interiore vero ſenſu in ſeipſum reciprocus: relicto mundo ſibiipſi adeſt. atq; intra ſeipſũ/ aſſeruatis omnium rerum ſpectris & imaginibus: vniuerſa ſpeculatur.

¶ Senſus exterior eſt maioris & minoris mundi copula. 6

¶ Nam per ſenſuum organa/ hominis animus diſcẽdi auidus: quoquopacto ſeſe corporis clauſtris exerit imiſceturq; toti ſenſibili mundo/ ac per ſingula diuiduſe fertur. & per eadẽ ſenſoria rerum omniũ ſpecies ab exteriore & maiore mundo: in minorem & interiorem mundum ad ſenſũ vſq; interiorẽ & phãtaſiã deuoluunt. Eſt igitur is ſenſus qui in humani corporis ſuperficie ſitꝰ eſt (quẽ exteriorem vocamus) vtriuſq; mundi maioris/ minoriſq; copula/ nexus & vinculũ: idq; quo minor mundus in maiore/ maiorq; in minore fit

¶ Quemadmodum corpus naturale eſt anime vehiculum: ita & ſenſus ipſius intellectus. 7

¶ Sicut hominis anima non per ſe ſed per corpus eſt in ſẽſibili mũdo/ vt que corporis vehiculo ſuper terram inambulat: ita & hominis intellectus (que eſt ſuprema & ſpiritalis pars animi) haud per ſe ſed per ſenſus & in ipſis ſenſibus inuectus: ſenſibiles ſubſtãtias ſpeculari natus eſt. quemadmodum latius in libro de intellectu docuimus.

¶ Homo eſt anima mundi. 8

¶ Nam ſicut hominis corpꝰ ad eius animã: ita & mũdus totus ad hominem. Et ſicut hoĩs anima ad tuũ ipſius corpus: ita & homo ad vniuerſũ. Preſidet eni anima toti corpori/ illud regit & iplet. eſtq; corporis finis ac tã ſibiipſi q̃ corpori adeſt. ſibiipſi quidẽ pvim itellectiuã: qua nichil corpori cõmunis eſt ſed in ſeipſa manet. corpori vero per vtrumq; ſenſũ interiorem & exteriorẽ: quorum operationes exercet pficitq; in corpore. Homo autẽ idẽtidẽ toti preeſt mundo velut totius mundi finis. & (vt dictũ eſt) tam ſibiipſi q̃ vniuerſo adeſſe poteſt. ſibiipſi bifariam, geminiſq; viribus: itellectu ſcilicet & interiore ſẽſu. His eteni geminis viribus receptui a mundo canit. reditq; in ſeipſũ. Adeſt autem mũdo ſolo exteriore ſenſu: quo extra ſeipſũ fit. ipſiq; mundo congreditur. Porro tã mundus q̃ hominis corpus/ nullo pacto ſibi adeſſe queunt: ſed dũtaxat his adſunt / propter que facta ſunt: mundꝰ homini/ corpus anime. Carent enim mundus & hoĩs corpus circulari omni vi: qua in ſeipſa conuertantur. ſed recta mundꝰ homini/ corpus anime a natura adeſſe / ancillari famulariq; iubẽtur. Vnde fit vt hoĩs anima ſit minor anima: homo vero totus/ aĩa maior/ id eſt maioris mũdi. & haud minꝰ ad vniuerſi cõplementũ/ & ſubſtãtialẽ integritatẽ ſit neceſſarius homo: q̃ ad hominis ſubſtãtiã aĩa. & ſicut qui ab hoĩe tollit aĩam/ hominẽ ſoluit: relicto ſine vita moribũdo corpore: ita & q ab vniuerſo hominem tollit: vniuerſũ/ omniumq; rerũ pmiſcet ordines: omnia ſine fine ocioſa & inania relinquẽs.

Quo pacto homo adſit mũdo.

¶ Interioris & exterioris ſenſus differentie. Cap. II.

Exterioris ſenſus/ fluxa eſt & preſentanea operatio. Interioris vero fixa & permanens. 1

¶ Fit enim exterior ſenſatio dũtaxat preſentibus obiectis & ſenſibilibus ſubſtãtijs: quarum abſentia/ ſtatim & ipſam ſẽſationem intermitti oportet. Eſt eni ſenſꝰ exterior: in anteriore hominis parte & humani corporis ſuperficie collocatus. et maiori expoſitus mundo/ obuiuſq; ſpeciebus: que aſſidue a ſenſibilibus ſubſtãtijs manãtes ad hominẽ feruntur. He autem ſpecies in exteriorum ſenſuum organis atq; ſenſorijs / haudquaq̃ pmanent: ſed ad breue euanide diſparent atq; ꝑtereunt. Que tamẽ ad interiorem vſq; penetrãt: in eo ſiſtuntur ac permanent/ ſuntq; interiori ſenſui obiectorum & ſenſibilium ſubſtantiarũ loco. hoc eni pacto mater omniũ natura/ homini minori mundo ꝓuidit/ cauit/ proſpexit: vt qui non ſemper adeſt mundo et ſẽſibiles ſubſtantias habet preſentes: earũ intra ſe/ vt i interiore ſenſu ſpectra et phantaſmata/ retentet. i quibꝰ vis ipſius intuitiua aſſidue ſeſe ꝓ veris ſubſtantijs imaginum ſpeculatione exerceat.

¶ Interior ſenſus: eſt vt exterioris memoria. 2

Nã ſicut i libro de itellectu diximꝰ: itellectũ valuas eẽ & ẽteriorẽ aĩe ptẽ/ mẽoriã vero iteriorẽ et itellectũ ſpẽrũ acqſitiuũ/ mẽoriam vero earũ cõſeruatiuã: ita & de vtroq; ſenſu dicere licet.

Exteriorem ſenſum/eſſe exteriorem humani corporis partem:interiorem vero profundam
& abditā.atq; exteriore ſenſu admitti intus ſenſibiles ſpecies:interiore aſſeruari & cōtineri.
Et ſicut ille ſenſibiliū ſpecierū tranſitus eſt:ita & hic earū continentia. Vnde fit vt exterior Illatio.
ſenſus ſimilis ſit practico intellectui: interior vero ſpeculatiuo & contemplatiuo. Et ſenſi-
biles ſpecies ſunt velut ſucceſſiue/ et ad momentum euanide:in exteriore ſenſu. In interiore
vero fixe et permanentes.

2 ℭ Exterior ſenſus neq; ſimul plura:neq; bis idem ſentit.

ℭ Sicut de intellectu practico dictū eſt/qui neq; ſimul duo neq; bis idem intelligit:ita & de
exteriore ſenſu dici intellige. Nā indiuiſibiliter fit ipſa exterior ſenſatio/ & ad vnū aliquod
vt ad indiuiſibile et centrum:ſenſitiua tota fertur pyramis. Sicut et ipſa ſēſibilis ſpecies/ſe-
cundum pyramidē & conū : ad ipſius ſenſus defertur acumen. Senſitiua vero pyramis:eſt
que a ſenſu defertur ad obiectū. Sēſibilis autē q̄ ab obiecto ad ſenſū. Et licet nōnullorū exte-
riorum ſenſuū ſecta & diuiſa ſint organa: eorū tamē (vt poſterius dicemus) & intus ſub ipſis
organis in homine/ et exterius in mūdo: vis tota ſenſitiua collecta eſt/in minimo aliquo &
puncto coniuncta.et ambo eiuſdem ſenſus ſenſoria/ſunt vnus ſenſus:et ſentiunt vt vnum.

Senſus igitur exterior continue tantum vnum ſentit. Quod autem neq; ſentiat repetatue bis
idem: hinc liquet. Nā ſēſibilis ſpecies: eſt idipſum quod eſt veraciter ſenſibile. vt que ſola in
ſenſu recipitur: et qua ſola ſenſus afficitur. Atqui ſenſibilis huiuſmodi ſpecies: in exteriore
ſenſu fluxa et inſtabilis eſt. Aut enim continuo in interiorem ſenſum trāſit ac penetrat: aut
euanida interit. nec reuocare eamdē ſpeciem poteſt ſenſ9 exterior: neq; ab obiecto/ neq; ab
interiore ſenſu. ab interiore quidē ſenſu eam non repetit: a quo ad exteriorem fit regreſſio
nulla. Nā ſpectra in interiore aſſeruata: ad exteriorē haudquaq̄ reuertūtur. Ab obiecto vero:
itidem non reſumit. Nam poſtq̄ ad interiorē ſenſum pertranſijt/ in eoq; aſſeruatur: ſuperua-
caneū erit ſenſū repetere ab exteriore obiecto ſpeciē/ quā intus habet. Fit igitur neq; ſimul
duorū aut pluriū: neq; bis aut plures eiuſdē ſenſatio. Vnde fit vt exterior ſenſus p oia ſenſi- Illatio
bilia diſcurrens: ſit continue tantū vnū/ et aliud ac aliud. Interior vero in fine/ et adipleto
exterioris curriculo: ſit ſimul ſenſibilia omnia.

3 ℭ Exterioris ſenſus operatio/ interioris operationē tempore precedit.

ℭ Nam exterior ſenſ9 in valuis & veſtibulo hominis eſt ſitus: vt nichil a mūdo niſi per ipſi9
valuas ſubire hominē et in hominem ingredi poſſit. Is igitur haud immerito ſenſus qui ho-
mini antiſtat/ velut parochus & prodrom9: primas ſibi in operatione partes vendicat/ pri-
muſq; operat̄. & prima mundi in hominē incidentia tela & ſpicula ſua acie obtūdit/ excipit:
& in interiorem ſenſum traducit. Sicut enim memōrie poſterior eſt q̄ intellectus operatio:
& ab intellectu impregnatur/ impleturq; mēoria: Ita & interior ſenſus nil in ſeſe cōtinet: niſi
quod in ipſum a mūdo/ per exteriorem ſenſum manauit/ fluxit/ pertrāſijt.

4 ℭ Quicquid ſit ſenſ9 exterior/ ſit & interior ac nunq̄ exterior ſenſus/ ſine in-
teriore feritur.

ℭ Senſus exterior ferri et diſcurrere per omnia ſenſibilia natus eſt: et omnibus ſenſibilibus
feriri ſpeciebus. Adeſt autem ſemper illi interior/ illi ſemper coniunctus & proximus. natus
omnes in ſeſe transferre & cōſeruare ſpecies: quas primitus exterior ſenſus a mundo haurit Nature
& que illico ab eo diſpereūt. Proſpexit autē in hūc modū prouida nature diſpēſatio homini prouidētia.
vt nichil fiat exterior ſenſus ſine interiore: nunq̄ feriatur extimus a ſenſibilib9: qui et ab ip-
ſis feriatur moueaturq; interior. nulla ſpecies a mundo exteriori incidat: que non in interi-
orē penetret & in ipſo interiore aſſeruetur. vt ſit in fine interior ſenſus ſēſibilia omnia fact9. Obiectio.
Et qui dixeris exteriorem ſenſum per ſe ſine interiore moueri : ocioſam ipſam ſenſationem
facis. quippe momētaneam/ preſentaneā & repente euanidam: cuius paulopoſt nullū exta-
bit veſtigium. Si autem interiorem ſenſum exteriori adiungis : velut illius cenſorem & ar-
bitrum ſpecierūq; ſenſibiles defecantem atq; reſerantē: ſēſationem ipſā haud facies irritam:

ſed ſecundam/ permanẽtem/ fixam/ ſtabilẽ. Et velut quoddam humane eruditionis/ ac perfectionis initium. Et ſicut in libro de intellectu diximus nõ moueri intellectum ſine memoria/ ita et hoc in loco dicendum eſt/ haud ſenſum extimũ ſine intimo moueri. Aliud quoq; huic ſimile inferre poſſumus: ſcilicet non moueri ſenſum vllum ſine intellectu. et nichil a mundo ad hominis ſuperficiem & exteriorem ſenſum perferri: quod non ad vſq; eius intima/ intellectum et memoriam penetret inq; fundum vſq; animi deriuetur.

Illatio.

¶ Et interior ſenſus exteriorem: et exterior interiorem ciet mouetq;. 5

¶ Senſus interior (vtpote perfectior) prior eſt in intẽtione/ exteriore ſenſu: exterior vero prior/ ſola operatione. Et exterioris operatio/ eſt propter interiorem: vt huc impleatur & perficiatur omni ſenſibili ſpecie. Sicut & intellectus prior eſt intentione et perfectior vtroq; ſẽſu. Poſterior tamẽ eſt intellectus operatio/ operatiõe ſẽſus: et ambo ſenſus/ propter intellectum facti. Quemadmodum igitur conſumandus perficiendusue intellect⁹/ ſẽſum imprimis ciet/ excitat ac mouet: illumq; mundo explicat/ per quem ſpecies a mundo ad ſe introducende ſunt: ita & interior ſenſus primitus exteriorem mouet/ illum aperit exponitq; mũdo. Poſtremo vero exterior recepta a mundo ſpecie: eã in interiorem ſenſum traducit. atq; hoc pacto interiorem mouet. Imprimis igitur intellectus interiorem mouet ſenſum: interior vero exteriorẽ deinde motitat. Poſtremo ſpeciem traducendo/ mũdus exteriorem ciet. Exterior interiorem: interior intellectũ/ a quo memoria que eſt hominis vltimũ mouetur.

¶ Exterior ſenſ⁹ eſt iterdiu vegetior: Interior vero nocte ſerenior & clarior. 6

¶ Diximus exteriorem ſenſationem/ fieri duntaxat in ſenſibilium ſubſtantiarum et mundi preſentia. Interiorem vero abſentibus etiam rebus fieri: per ſpectra & phãtaſmata. Eſt autẽ ſenſibilium ſubſtantiarum & mundi preſentia dies: eorum vero abſẽtia nox et tenebre. Et ſenſitiua vis que ab intus manans: exteriores ſenſus vegetat eoſq; in actu & officio cõtinet: preſente ſole exteriora opplet ſenſoria. Abceſſu vero ſolis: intus ſe colligit/ eoq; reuertitur vnde manarat. cuius abſentia/ exteriores ſenſus aut elanguidi fatiſcunt: aut penitus intermittunt. Interior autẽ ſenſus/ geminis ex cauſis (& exterioris interpolatione/ & veluti recepta tota virtute) ſerenior/ clarior et lucidior ſe prodit.

¶ Interior ſẽſatio ſine exteriore fieri poteſt: exterior vero ſine iteriore nuſq̃. 7

¶ Exterior eni ſẽſatio: fit dũtaxat p̃ſẽtibus ſẽſibilibus ſubſtãtijs. Interior vero & p̃ſentib⁹ & abſentibus. Et ſenſus interior (vt diximus) imprimis ciet/ mouetq; exteriorem: atq; illi ſẽper adeſt: vt largiens virtutem illumq; adaperiens & explicans mundo. Exterior autem nõ ſẽp interiori adeſt aut interiorem mouet: ſed dũtaxat cum in illum ſenſibilem traducit ſpeciẽ. qua intus ſuſcepta: vbi receptui canit interior/ ſeq; ad ſeipſum reuocat: ſpoliatur illico exterior ſenſitiua virtute. eiuſq; ſenſatio tam diu intermittitur: quoad inde ad ipſũ ſenſitiua redeat virtus/ ab eo quo prius effluxerat loco ſcilicet ab interno ſenſorio.

¶ Ab interiore ſenſu: ſenſitiua vis in exteriorem deriuatur. 8

¶ Nam ſicut ſoli ineſt per ſe lux/ que a ſole deriuatur in lunam: ita et interiori ſẽſorio/ ineſt per ſe tota ſenſitiua virtus: que ab interiore/ in exteriora funditur ac deriuatur organa. Et ſicut luna/ interſtite inter ſe et ſolem terra) iterdum toto lumine priuatur: & nũq̃ niſi media parte illuſtratur: ſol autem immutabilis eſt/ plena ſemper cãdidiſſimi luminis face ſplendicans: ita & exterior ſenſus ab interiore (interhiantib⁹ vaporibus) ſenſitiua virtute nudatur. & media tantũ naturalis diei parte (quem diem artificialem vocamus) ſenſationes exercet: noctu conquieſcit ac ſilet. Interior vero ſenſitiua ſemper virtute plenus: totius diei naturalis ſpacio in actu eſſe et ſenſationem exercere poteſt. Et de his amplius in ſequentibus dicemus: vbi de organis et ſenſorijs/ aptus ſe offeret locus.

¶ Interiorem ſenſum natura: Exteriorem operatione eſſe priorem Cap. III.

OMnis anime cognitio: quanto interior/ tanto natura prior: actu vero poſterior. 1

¶ Interiora exterioribus: & preſtantiora ſunt et natura priora. vt intellectus intima eſt & perfectiſſima anime vis: & interiore & exteriore ſenſu potior ac natura prior. Neq; hic natura priora dicuntur/ que prius creata & facta a deo ſunt. Nam hoc pacto

humanus intellectus/ omnium natura poſtremus & vltimus diceret. ſed que diuino propoſito & intentione/ priora ſunt & vt aliorum fines Humanus enim intellectus/ poſterior animali ſenſu factus & creatus eſt: illo tamē eſt natura prior. vtpote perfectior/ dignior nobilior/ & vt eius finis: diuino propoſito et intentione prior/ & propter quem animalis ſenſus prius eſt factus. Sicut igitur animalis ſēſus/ tempore & creationis ordine prior eſt humano intellectu: ita & ſenſus humanus/ prior eſt actione eodem intellectu. Nam human9 & ſenſus & intellectus: licet gemine ſint totius anime vires & re & ratione differentes: vna tamē ſunt humana & rationalis anima: īpers/ & indiuidua. cui concreate ſunt omnes eius vires/ naturaleſue potentie. que licet & tempore & creationis ordine ſimul & coeue cenſeantur: actu tamen & operatione ſibiinuicem ſuccedunt: & alia prior excercetur/ alia poſterior. Materiales/ immaterialibus ſunt officio priores: corporee incorporeis exteriores/ ſubulaneis & internis.

2 ¶ Vnde fit vt licet ſenſus vterq; ſimul facti ſint: ſit tamen alter natura/ alter actu & officio prior.

¶ Non modo vterq; anime ſenſus: ſed & intellectus & vniuerſe anime vires/ ſimul ad eſſe producte ſunt/ ſimulq; cum anima eſſe ceperunt. In inſtāti quippe & impartibili tēporis/ creata eſt anima. Omnes quoq; eius vires & naturales facultates: haud aliud q̄ momentaneum habuere initium. In toto corpore tota/ & in qualibet corporis parte tota eſt impartibilis anime ſubſtantia. vniuerſe itidem eius vires/ in toto ſunt corpore omnes: & in qualibet corporis parte omnes. vbi tota anima: ibi vis itellectiua ibi imaginatiua/ ibi ſenſitiua/ ibi vegetatiua. vbiq; in toto corpore tota anima: vbiq; & omnes eius vires. Preſente preſentes: & emigrāte illa e corpore/ ſimul omnes eius vires corpori abeſſe oportet. Immortalis eſt anima tota: immortales & cuncte eius poteſtates. nonmodo naturales: ſed & acquiſite illarum medio: vere/ ſpiritaleſq; virtutū diuitie. Vt poſteaq̄ eſſe cepit aīe ſubſtātia/ ſēp ē futura: ita & ſēp omnia poterit eritue equepollens. naturalium dico potentiarum & virium habitu: non corporeorum organorum/ aut actionum preſentia. vt minui nequit eius ſubſtantia: ita neq; eius vlla minui/ aut interire potentia. Vnde fit vt huiuſmodi naturalium anime potentiarum: aliter q̄ ex tempore & creationis ordine/ differitates ſint expetende. Diſtant enim primitus in anima/ & re & ratione. q non vna: ſed plures & varie ſint anime facultates. quib9 (vt vna tantum eſſe) ita plura poſſe anima dicitur. Et hec eſt prima & ſimpliciſſima earum differentia/ quam habent in anime ſubſtantia/ & vt ipſi anime inſunt: omnis alterius corporee differētie cauſa. Diſtant enim in corpore bifariam: q alie corporeo funguntur organo alie (vt intellectiua) incorporeo. Et que corporales ſunt/ corporeoue exercentur organo: pluribus ruſum explicantur organis. Nempe imaginatiua/ interiore vno ſe continet ſenſorio. Senſitiua exterioribus pluribus. Ruſum alie priores in officio/ poſteriores alie. Exterior quippe ſenſus primus eſt in actu. prior circa maiorem mundum negociatur/ q̄ interior ſenſus in minore mundo/ vllam operationem perficiat. Et ſenſus vterq;/ prior eſt officio: intellectu. Nam ſicut ferme ſe habet ſenſus exterior/ ad interiorem: ita & interior ad intellectum. Exterior autem ſenſus: actu/ officio & operatione prior eſt interiore. quemadmodū & actus intellectus: prior eſt actu memorie. Eſt igitur actus vtriuſq; ſenſus: tempore prior actu intellectus. q̄q̄ ſenſus vterq;/ ſit natura poſterior intellectu.

Cūctas aīe vires & natales & acquiſitas eē imortales.

Illatio.

Virium aīe differentie due.

Alia differētia.

Intellectus	Natura	Primus	Actione	Vltimus
Sēſus interior	Natura	Medius	Actione	Medius
Senſ9 exterior	Natura	Vltimus	Actione	Primus

3 ¶ Fit iterum vt & ſenſuum & omnium anime virium/ differentie ſint trine.

¶ Nā et ſenſus ipſi & vniuerſe anime vires: primitus natura & ſubſtantia diſtant in anima vt ipſi anime inſunt/ vtue plures eius facultates & naturales potentie dicuntur. Habent enī & hanc differītatē: in aīa a corpore emigrante/ ac p ſe preter naturā ſubſiſtēte. Diſtāt aūt ſcđo organis: qb9 multifarie ab aīe īdiuidua vnitate explicāt: ſiue hec icopea ſi: ſiue corpea.

Tertia — Tertio diſtant et actionum operationumue ſucceſſione: q alie pri⁹. alie poſterius propriũ exerceant actum. Nam materiale organum: prius eſt actu / immateriali: & exterius interiore. Eſt autem immateriale organum: vera ac propria anime memoria / intellectualium ſpecierũ promptuarium quo vis intellectiua exercetur / eiuſq; ſpeculatio perficitur.

¶ Interius organum ab initio nichil eſt: fit continue per exterius / aliquid & aliquid: quoad omnia factus ſit ſenſibilia. 4

¶ Senſus eſt ſenſibilium omnium potentia: & receptaculum ſenſibilium omnium ſpecierũ. quod natum eſt omnibus ſenſibilibus affici. Hoc autem natura nichil eſt / ideſt nullã habet inditam immixtãue ſenſibilem ſpeciem: per quam dicatur eſſe aliquid / id eſt aliquod ſẽſibile. precipue autem ſenſus interior (vt verior permanentior & per ſe ſenſus) eſt ſenſibilium potentia: que per exteriorẽ fit continue aliquid et aliquid / quoad omnem intra ſe, in interiore ſcilicet ſenſorio & corporea memoria / ſenſibilium contineat ſpeciem ſitq; omniformis.

¶ Senſitiua virtus in exteriore ſenſorio practica eſt: in iteriore ſpeculatiua. 5

¶ Senſitiua quippe virtus in exteriore ſenſorio: dũtaxat ſpecierum ſenſibiliũ acquiſitioni incumbit. que vbi ad interiora tranſmiſſe / in interiore ſenſorio cõtinẽtur: rurſum eis anima afficitur illas intuetur ac ſpeculatur. Atq; is eſt perfectus ſenſus: quam imaginationem & phantaſiam vocamus.

¶ Sicut exterior ſẽſus ſe habet ad totum hominem: ita et interior ad hominis partem, vt ad animam. 6

¶ Nam exterior ſenſus ſicut in valuis eſt / i ſuperficie & anteriore toti⁹ hominis parte ſit⁹: ita & interior in valuis anime / et in anteriore eius parte. Et ſicut exterior ſenſ⁹ ſe habet ad mundum: ita & interior ad hominis corpus. Eſt enim exterior ſenſus aſpectus hominis in mundũ: quodã modo inter mundũ atq; hominẽ medius / & vt mundi atq; hominis ſcirpus. Interior vero ſenſus oculus eſt anime. quo illa deſpicit in corpus: aliquo pacto inter corpus animãq; medius & vt anime ora extremaue ſuperficies.

¶ Vnde manifeſtum eſt ſenſum omnem / vt ad animã exteriorem eſſe. 7

¶ Sicut enĩ ſenſus exterior / eſt exterior ad totũ hominẽ / velut totius hominis extremitas / mundiq; cõtingentia: ita et interior ora eſt extremaue ſupficies anime / corporiſq; cõtingẽtia & attactus. Et ſicut ſenſu exteriore reſpicit homo mundũ: qui eſt extra hominis ſubſtãtiã et nulla ſubſtantie ipſius pars: ita et interiore ſenſu / deſpicit aia in corp⁹ / et ea ſpeculatur q̃ ſuo ipſius corpori inſunt. Corp⁹ autem nullo pacto pars eſt anime neq; ad ipſius ſubſtãtiã ſpectat: ſed extra animã (licet anime a natura coniunctum) relinquitur.

¶ Sicut ex anima & corpore fit minor homo: ita & ex homine & mundo fit maior homo; quod vocamus vniuerſum. 8

¶ Diximus totũ hominẽ eſſe animã mũdi: & eodẽ modo ſe ad mundũ habere / quo anima ad corpus. Sicut igitur quicquid eſt i homine preter animã / hoc ipſius corpus eſſe dicim⁹: ita & in vniuerſo dicendum eſt. quicquid in vniuerſo eſt preter hominem (quam diximus animam mundi) eſſe vniuerſi / ipſiuſue maioris hominis corpus. Et ex homine et mũdo cõſtare maiorẽ hominem ideſt vniuerſum: cuius corpus mundus: aia vero minor homo. Eſt autem mundus: omnis reliqua corporea & ſenſibilis ſubſtantia / preter hominẽ: facta a natura propter hominem / humanoue vſui dicata. ſicut et corpus anime ſubditum eſt & illi a natura famulari iubetur. Et ſicut in minore homine ab animo in corpus nulla ratio null⁹ue intellect⁹ expatiat: ſed ſol⁹ ſẽſus / vita aut ſubſtãtia: ita et i hoie maiore (ideſt vniuerſo) extra eius animã (qui eſt minor homo et ipſe homo) nullam eſt accipere rationẽ nullũue intellectum: ſed duntaxat hec tria ſenſum / vitam / et ſubſtantiam. Nam preter hominem: nulla ſenſibilis creatura ratione aut intellectu predita eſt: habet tamen aut ſenſum / aut vitam / aut ſubſtantiam.

Quid mũdus.

¶ De duplici anime aſpectu / recto & circulari. Cap. IIII.

1 ANime duplex eſt aſpectus: alius rectus quo deſpicit in corp⁹ / aut in mundum. Alius orbicularis & reciprocus: quo ſeipſam intuetur.

¶ Gemini ſunt anime oculi: alius extimus in ſuperficie anime ſitus: quo recta in corpus / aut vltra corpus in mundum deſpicit. & hunc oculum vocamus ſenſum /

ſiue interiorem ſiue exteriorē. Interiorem vt corpus. Exteriorem vero vt mundū cōſpica-
tur. Vterqꝫ enim ſenſus extremitas eſt anime & ad animā exterior. Aliꝰ eſt aīe interior ocu
lus/ ſitus in anime profundo: quo nō corpori/ ſed ſibimetipſi cōgreditur & quo neutiq̄ attā
git corpus/ neqꝫ patet aut explicatur corpori. ſed in gyrum conuerſa/ in ſeipſam flectitur/
ſeqꝫ cōprehendit. & hunc oculum: rationē aut intellectū nūcupamus. Hic enim oculus cū
ſit anime inditus & velut in eius centro ſitus: nullo pacto corpus delābit. ſed a corpore
abiunctus eſt. Eo quippe oculo anima manet in ſeipſa: que ceteris oculis/ & mundo & pro-
prio corpori communis ſocialiſqꝫ fit.

2 ¶ Senſitiua virtus anime a natura indita eſt: & vis eſt anime/ ab anima inſe
parabilis nichil tamen anima ea vi in ſeipſa operatur aut ad ſeipſam con-
uertitur.

¶ Senſitiua virtus vis eſt anime/ ſita in anima ipſi anime a natura indita: et ab anima in-
ſeparabilis. nichil tamen anima ſecundū eam vim in ſeipſa operatur: neqꝫ ad ſeipſam cō-
uertitur. ſed in aliud/ vt in corpus/ tranſit eiuſmodi facultatis operatio/ eamqꝫ vim exercet
anima non in ſuoipſius/ ſed in corporis ambitu: in quo ſenſatiōes ipſe recipiūtur. nulla eni
ſenſibilis ſpecies in anima: ſed in ſolo corpore omnis ē recipi nata. Sicut & vis vegetatrix:
pars eſt quidē anime & in anima/ & ab anima inſeparabilis. eam tamen vim anima nichil
ad ſeipſāꝰ: ſed ad corporis focillationē cōuertit/ illud ea ipſa viuificās/ nutriēs/ & augēs.

3 ¶ Vnde fit vt interioris ſenſus organum/ licet intꝰ abditum ſit & occultum:
ſit tamen extra animam in corpore.

¶ Interioris ſenſus organum/ receptaculū eſt & cōſeruatio ſenſibiliū ſpecierū que per exte
riora ſenſoria in humani corporis ſuperficie ſita: ad ipſum penetrant. Diximꝰ animā/ a ſen
ſibilibꝰ ſpēbꝰ/ apathē id eſt ipaſſibilē eſſe/ nullāqꝫ ſenſibilē ſpeciē poſſe recipi ī aīa: vt q̄ ſit itel
lectualis celeſtiſqꝫ nature. Recipiūtur igit̄ ſēſibiles ſpēs/ & aſſeruanť extra aīam: ī aliqua cor Senſibilē
poris parte/ q̄ dicit̄ interioris ſenſus organū/ naturaleue ſenſoriū imaginationis. in quo vis ſpeciē
ipſa anime ſenſitiua: dū aſſeruata ſpectra & phantaſmata ſpeculatur/ interiorē ſenſationē haudquaꝗ
pficit. Vis itaqꝫ imaginatiua ſuapte ipſius operatione ciet corpus internāue aliquā corpo- recipi anı
ris partem: que reſeruatas ſenſibiles ſpecies/ anime ſecundū rectū preſentat. ma.

4 ¶ Sicut mundus exterioris ſenſus geſtat & continet obiecta: ita & huma-
num corpus interioris.

¶ Exterioris ſenſus obiecta/ ſūt ſenſibiles ſubſtātie. Interioris autē: ſpectra/ phātaſmata &
rerum imagines. ſenſibiles autē ſubſtātie oēs ī mūdo ſunt. earū vero imagines/ ſpectra &
phantaſmata: in interna aliqua & abdita corporis parte aſſeruātur. Sicut igitur mundus
geſtat & cōtinet in ſe/ ſenſuū exteriorū obiecta: ita & humanū corpus ſenſus interioris. &
ſicut vocare licet mundū exteriorū ſenſuum obiectū: ita & humanū corpus ſenſus interio-
ris ipſiuſue imaginationis.

5 ¶ Sicut ſuprema mundi pars concaua (que dicitur firmamentum) eſt verū
ſenſus exterioris/ vt viſus obiectum: ita & ſuprema hominis pars itidem cō-
caua (quod cerebrum nuncupamus) eſt verum interioris ſenſus/ atqꝫ imagi
nationis obiectum.

¶ Perpulchra ſimilitudo & analogia/ maioris mundi ad minorē: & firmamenti ad cerebrū
Nam ſuprema mundi ſenſibilis pars eſt firmamentū: quod eſt maximū & ſupremu ſenſibi-
lium corporū: omnia in ſe continens ſenſibilia. Siquidē qui ſupra firmamentū ſunt celi: in-
uiſibiles & inſēſibiles ſunt/ carētes planeta & ſtella. vltimū autē quod exteriori nudatur ſen
ſui eſt firmamentū: ſuapte natura viſibile & ſub quo fit finiturqꝫ oīs exterior ſenſatio: au-
ditio/ viſio/ olfactio/ guſtatio/ & attactus. Firmamentū igitur quod eſt maioris mūdi caput:
haud immerito exterioris ſenſus verū/ ac totū eſſe probatur obiectū. vt quod oīa in ſe ſenſi
bilia claudit/ eaqꝫ ſenſui exteriori pſētat/ & ſub quo & in cuius ambitu omnis pficiť exterior
ſenſatio. Et que de firmamento & exteriore ſenſu in mūdo dicta ſunt: intellige in homine
de cerebro & interiore ſenſu dici. Omnis enim interior ſenſatio finitur/ clauditurue ſub ce-
rebro. que eſt ſuprema hominis pars/ velut celū cōcaua: & intus ad animā cordi inſidentē
cōuerſa. In ea quippe ſpectra omnia/ omneſue imagines & ſpecies ſenſibiles: reponūtur/ aſ
ſeruantur/ atqꝫ ipſi anime obijciūtur. Vnde fit vt ſicut exterior ſenſus/ eſt ſenſus firmamen-
ti/ & eorū que ſunt ſub firmamento id eſt ſenſibilis mundi: ita & ſenſus interior ſit ſenſus ce Illatio.

rebri/ & eorum que in cerebro/ aut ſub cerebro continentur/ ideſt totius humani corporis. Et ſicut in firmamēto & i maioris mundi capite: repoſita ſunt & aſſeruata a natura/ ſenſibilia rerum oim & ſubſtantiarū ſigna/ ſenſibileſq; imagines: quas exteriori ſenſui/ natura preſentāt: ita & in cerebro & minoris capite mundi: inſunt ab hominis arte & operatione ſenſibiles omniū rerū ſpecies: que noctiluca ſpectra & phātaſmata vocamꝰ/ interioris ſenſus obiecta.

¶ Anime vtriuſq; mundi maioris & minoris/ ſedes eſt in medio: ſenſibile vero eius obiectum in extremo. 6

¶ Maioris mundi anima eſt homo: minoris vero mundi ideſt hominis anima/ eſt ipſamet anima. Sedet autem (vt diximus) homo in medio mundi/ & firmamenti: itidem & hominis anima/ medium in eius corpore obtinet locum. Firmamētū autē: ſenſibile eſt hominis obiectū: & exterioris totꝰ ſenſus limes ac terminus. Caput vero in hoie/ interioris eſt ſenſꝰ obiectum. Hoc autem in homine/ illud in mundo: paribus ideſt extremis ſupremiſq; locis diſponuntur.

¶ Sicut in maiore mundo/ preſentia ſolis aut nubium: ſtellarum a minore mundo/ auffert aſpectum: ita & in minore mundo/ exteriorum ſenſuum vigilantia aut vaporum preſentia: internam ſpectrorū & phantaſmatum inſpectionem confundit. 7

¶ Sol in maiore mūdo/ cor eſt in homine. nubes in maiore mūdo: vapores ſūt in hoie. Solis preſentia: ſtellarū tollit aſpectū. Naturalis vero caloris (qui a corde procedit) in humano corpore preſentia: exteriores vegetat/ concitatue ſenſus. a quibus interdiu prepeditur & cōfunditur interna ſenſatio: eorūue que in cerebro repoſita ſunt inſpectio. Et ſicut a ſole eleuantur nubes: que rurſum in maiore mundo/ interhiant inter inſpectricē potentiam (que eſt homo) & eius obiectum/ quod eſt firmamentum ipſāq; ſenſationem prepediunt: ita & a corde in hoie/ ſurſum ſpirant fumi: qui cerebri frigore denſantur/ cerebrum/ eiuſq; ſpectra nubilant. atq; ab inſpectrice facultate (cuius ſedes eſt in corde) eius obiecta & phantaſmata diſcludunt.

Analogia.

¶ Vera ac naturalis hominis ſedes: eſt in ſole in ipſoue celo ſolis. 8

¶ Nam ſol cor eſt maioris mundi: homo vero maioris mundi anima. Sicut igitur minoris mundi anima/ naturalem ſortita eſt in minoris mundi corde ſedem: ita & rationabile eſt maioris mundi animā/ naturalem in maioris mundi corde obtinere ſedem. Hominis igitur vera ac naturalis ſedes: eſt aut in ipſo ſolis orbe/ aut i eius celo. Rurſū phœbeus orbis: verum eſt & perfectum maioris mundi mediū. vt quod ab extremis maioris mundi corporibꝰ equali ſpacio libratur: quinto loco firmamento inferior/ quinto quoq; loco elemētari corpore ſuperior. aut ſi vis quarto loco ab extremis planetarū orbibus ſaturno/ ac luna. Naturalē autē hominis ſedē/ oſtendimus eſſe in mundi medio. orbis igit̃ ſolis/ vera eſt hominis ſedes.

¶ Terram eſſe in in extremo mundi: ſolem vero in medio. Cap. V.

Firmamentum & terra/ extrema ſunt mundi: maxime abinuicem diſſita/ ac diſſimillima: hec in imo/ illud in ſummo. 1

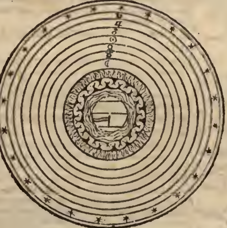
¶ Supra firmamentū/ atq; infra terrā: nullū eſt ſenſibile corpus etherogeneum/ diſſimiliſq; ſpeciei: quod mundi ſit pars. Omnia vero que ſunt mundi omneſue ſenſibiles mundi ſpecies: & ingentia corpora/ ſiue ſubſtantiales partes/ quibus conſtat ſenſibilis mundus: inter firmamenti ac terre clauduntur ambitū. Sunt igitur firmamentum & terra vera ſenſibilis mundi extrema: maxime abinuicē diſſita/ ac diſſimilia. Hec in imo: illud in ſummo collocata. Hec vt omnium potentia & ypoſtaſis: illud vt omnium ſupereminentia et ſupremus actus.

¶ Orbis ſolis eſt verum mundi medium. 2

¶ Nam ſi ipſos dūtaxat planetarum celos inſpexeris: ſol quarto a luna/ quarto quoq; loco a ſaturno diſtat. Eſt igitur ſolaris orbis/ planetarum medius. Extra autem ipſos planetarū

orbes/ ſupra atq; infra: relinquũtur & alia quidem corpora diſſimilis nature/ & a planetis/ & ab inuicem. ſupra quippe ſaturnum ſtat firmamentum: vltimum & maximum ſenſibilium et velut totum ſenſus. Infra lunam ſuperant elementa quatuor: ignis/ aer/ aqua/ terra. que licet etherogenea/ & ab inuicē differentia ſint: quia tamē vna / ſimpliciq; ratione(qua & corruptibilia & inuicem tranſmutabilia & ſenſibilium omnium ſeminaria quedā ſunt)ab etherea/ celeſtiue ſubſtantia diſtare comperiũtur: ſimplici quoq; nomine ea complectamur vocemuſq; elementare corpus. Cõflatur eni vniuerſus ſenſibilis mũd⁹/ geminis corporib⁹: elementari & celeſti. atq; id totum quod a centro terre/ ad firmamenti circunferentiam/ conuexamq; ſuperficiem clauſum interiacet: ſenſibilē mundum/ totiuſq; ſenſibilis mundi corpus & omne id quod eſt ſenſibile vocitamus. Hoc itaq; pacto diſtinctis ſenſibilis mundi corporibus: ſcilicet in elementare corpus & celeſte: ſiue inter elementum/ planetam/ & ſtellā ſiue firmamentum: ſol iterum verum ſenſibilis mundi obtinet medium. Relinquit enim ſub ſe corpora quatuor: planetas tres Venerem. Mercuriũ/ Lunam & Elementum. itidem & ſupra ſe corpora quatuor planetas tres: Martem/ Iouē/ Saturnũ/ & Stellam ſiue Firmamentum.

Senſibilē mundum geminiſcō ſtare corporibus.

3 ¶ Vnde fit vt vniuerſa ſenſibilis mundi machina ſit tripartita: in elementum: /planetam & ſtellam.

¶ Reſumentes altius/ ab eo quicquid eſt & ab omni ſubſtantia: dicimus aliam eſſe ſubſtantiam incorpoream/ aliam corporeā. Incorporea ſubſtantia eſt tripartita in deum/ in angelum primum & puriſſimum mundi actum: et in animam. Corporea ſubſtantia: in celos omnes in elementa & ea que in eis ſunt diducitur. Rurſum e corporeis ſubſtātijs/ alie ſenſibiles/ alie inſenſibiles. Inſenſibiles ſunt celi/ qui ſupra firmamentum: quibus neq; planeta/ neq; ſtella ineſt. Senſibiles ſunt quecunq; a terra/ firmamento continentur. Firmamentũ innumeris eſt ſtellis conſpicuum Planetarum celi: ſinguli/ ſingulis planetis notantur. Elementa aut viſu/ aut attactu percipiuntur. Vniuerſam igitur ſenſibilis mundi machinam nũcupamus: quod eſt a centro terre/ ad conuexum et ambitum firmamenti/ qui eſt terminus viſus/ totiuſq; ſenſus finis. quam corpoream molem dico eſſe tripartitam: in elementum/ planetam & ſtellam. atq; ex ijs tribus/ conflatum eſſe ſenſibilem mundum. Et planetam eſſe ſenſibilis mundi medium: elementum vero & ſtellam ſenſibilis mundi extrema.

¶Reſolutis vniuerſis ſenſibilis mundi corporibus/ad ſoliditatem & pleni- 4
tudinem:liquet amplius ſolem eſſe in ſenſibilis mundi medio/terram autē
ſiue elementum in extremo et imo.

Orbiū diuiſio.

¶Orbium:alius eſt ſolidus/alius concauus. Solidus eſt qui a centro ad circunferentiam/ſimili corpore eſt plenus:vt terra/planete et ſtelle. Concauus eſt qui aliū intra ſe claudit/continetue orbem:vt elementa/preter terram/& celi vniuerſi. Orbis ſolidus eſt orbis in actu:cui nichil potētie/diſſimilitudinis & alteritatis ineſt. Orbis vero concauus/orbis eſt in potentia:plenus diſſimilitudine & alteritate. Reductis igitur vniuerſis ſenſibilis mundi corporibus ad actum/ſoliditatē & plenitudinē:vt vnuſquiſq; orbis ſeipſo ſit plenus/aliū continens nullū:erunt omnia ſenſibilis mundi corpora/extra ſeinuicē/recta quadam linea & longitudine diſtantia. eruntq; huius diſtantie & longitudinis extrema:firmamentum & terra/ſiue elementū. media autē planete:quorū medius ſol. In eo igitur mundi ſtatu & actu:liquido apparet terram/ſiue elementū haud in ſenſibilis mūdi medio/ſed i extremo & imo collocari/ſolē vero in medio.

¶Omne celū eſt potentia eius quod illi ineſt:ſiue pla- 5
nete/ſiue ſtelle:

¶Nā celū omne/orbis eſt concauus:planeta vero & ſtella/orbes ſunt ſolidi toti & integri. Concauus autē orbis potentia quedam eſt:ſolidus vero actus concauo ſimplicior. Item celū fert in ſeſe planetam aut ſtellā:haud ſecus q̄ ſubiecta potentia actum. ipſeq; planeta aut ſtella:eius cui ineſt celi/eſt vt lux/ocul9 & actus.

¶Senſibilis mundi corpora:per planetam & ſtellam 6
in actum reſoluuntur.

¶Senſibilis mundi corpora precipue celi/in potentia eſſe dicuntur:q̄diu alterū/alterū cōtinet/ſeq; iuicē cōplectūtur. Tunc eni celi ipſi ſunt orbes concaui. In actu autē fiunt:cū ſolidi ſunt & extra ſeinuicē recta linea diſtantes. quā diſtantiā & rectitudinē:in planetis ipſis & ſtellis experimur. Sunt enim ipſorū celorū actus:diſtantq; ab inuicē/& ab elementari corpore:recta linea. ſuntq; extra ſeinuicē:elementū in imo/ſtella ſiue firmamentum in ſummo planeta in medio. Quod igitur fieri nequit per ipſoſmet celos:fit per eorum actus/ideſt per planetā & ſtellā. ipſi nēpe celi non per ſe:ſed per ſuos actus/ad actum(id eſt ad ſoliditatem et plenitudinem)reducuntur.

Quid orbes in actu fieri.

¶Vnde fit vt in vnoquoq; planeta/totius ſui celi ſit collecta virtus ſitq; pla- 7
neta nobilioris ſubſtantie:q̄ ſuum celum & aliquo pacto ſuo celo equalis.

¶Omnis actus nobilioris eſt ſubſtantie q̄ ſua potentia. planeta autem actus eſt ſui celi. nobilior igitur eſt & ſubtilior ſuo celo. Et cū omnis actus ſit ſue potentie vnitas:potentia vero/ſui actus multitudo:quicquid in potentia diuiſum/ſparſumq; eſt:collectū eſt & cōiunctum in eius actu. & quicquid ipſi potentie multifarie ineſt:vnice collecteq; actui ineſſe cōperitur.. Idem igitur eſt & equale:quod & potentie & actui ineſt. ſed aliter ineſt potentie/aliter actui. vt eadem virtus eſt in potentia/eadem in actu:fuſa & ſparſa in potentia/collecta coniunctaue in actu. Eadem quoq; ſiue equalis eſt ſubſtantia:que potentia & que actus dicitur. Vt fuſa/vt expanſa & alterius capax ſubſtantie:potentia dicitur. vt vero defecatior tota ſibi adeſt:ſeq; minore q̄ prius mole et ſpacio complectitur:actus dicitur. Vnde fit vt omnis planeta/ſit ſui totius celi defecatio:& in actum ſolidumue orbem reductio. ſitq; planeta tantus(ideſt tante ſubſtantie)quantum ſuum celum:et vt quiddā celum purius ac defecatius.

¶Imaginationis in ſuſceptiuam & iudicatiuam diuiſio. Cap.VI.

1 IMaginationis/ interiorisue ſenſus pars alia/ eſt phantaſmatũ ſuſce/ptiua/alia iudicatiua.

¶Omni cognitioni hoc propriũ ineſt: vt alius ſit eius actus/ alia potentia. alia potentia/ aliud obiectũ. aliud iudicatiuũ/ aliud ſuſceptiuũ ſiue p̄ſentatiuũ. Impoſſibile enim eſt ſimpliciter idẽ eſſe quod ſpeciẽ intuetur ac iudicat: & quod eam ſuſceptat. Nã et in anima (que ſuapte natura indiuiſibilis eſt) id quod fert ſpeciei iudiciũ/ intellect⁹ eſt/ & impaſſibilis animi actus. quod vero ſpecies ſuſcipit & intellectui preſentat: pars eſt animi paſſibilis/ eiuſue potẽtia & memoria. Si igitur interna & indiuiſibilis animi cognitio: i partes duas iudicatiuã & p̄ſentatiuã/ actũ & potẽtiam ſeſe diſpeſcuit: quanto magis ipſa imaginatio/ que extrinſeca eſt animo: in partes eaſdẽ actũ & potentiã/ erit diſtinguenda. Et actũ quidem imaginationis/ dicimus eã vim: que phantaſmata ſpeculatur. potentiam vero eam corporis partẽ: que ſpectra ipſa ſuſcipit/ cõtinet eaq; intuitrici & iudicatiue facultati p̄ſẽtat. De agente & poſſibili intellectu.

2 ¶Imaginationis pars iudicatiua eſt impaſſibilis: preſentatiua vero ſola paſſibilis.

¶Nam ſicut intellect⁹ impaſſibilis eſt/ memoria vero ſola paſſibilis: ita & ea vis que ſpectra intuetur. impaſſibilis eſt. & ea non in ſe: ſed in corpore deprehendit. corpus vero/ aut definita aliqua corporis pars: ſpectrorũ ſuſceptiua/ obiectiua & preſentatiua eſt.

3 ¶Imaginationis vis iudicatiua/ pars eſt animi immortalis: preſentatiua vero corporis pars eſt/ cum corpore interire nata.

¶Sicut animus hominis totus ſubſtantia & natura immortalis eſt: ita & omnis eius naturalis vis/ ac potentia/ eſt immortalis & euiterna. ſemperq; ipſi animo (ſiue in corpore ſiue extra corpus ſit) inexiſtere nata. Non modo autẽ imaginationis actus: ſed & omniũ ſenſuũ exteriorũ actus & iudicatiue vires: naturales quedã ſunt animi poteſtates/ animo a natura indite: haud minus q̃ anim⁹ cui inſunt immortales. Corpus autẽ corruptibile eſt: & partes eius omnes corruptioni obnoxie & aliquando interiture. Idẽtidẽ & mundus.

4 ¶Vnde fit vt anime a corpore ſeparate: vis inſit imaginatiua/ ocioſa.

¶Anime ſeparate a corpore/ inſunt ſenſitiue oẽs vires ocioſe: & ſine ſuarum operationum actu. Nichil tamen imutata eſt vis ipſa ſenſitiua ſiue exterior ſiue interior. ſed vtraq; priuata eſt ſpectabili obiecto: interior ſenſus corpore/ exterior mundo: nullãq; exercere poſſunt operationẽ. Sine etenim corpore imaginatio: et ſine mundo/ exterior ſenſatio fieri nequit. quandoquidẽ exteriori ſenſui mundus/ ſiue firmamentũ: interiori vero corpus/ ſiue cerebrũ omnia preſentant.

5 ¶Omnis anime vis: natura/ ſuo debet organo eſſe coniuncta: vt propriam operationem exerceat.

¶Omnis anime vis & naturalis potentia: eſt vt ſit eius actus & operatio. Exerceri autẽ nequit vlla eius operatio: niſi vis ipſa actiua/ ſuo coniũcta ſit organo: & actus ſue potẽtie adſit. Nã operatio/ mediũ quiddã eſt iter actũ & potẽtiã: & vtriuſq; motus & finis. Vis eni anime/ quẽ actum dicim⁹: in cognitione/ mouetur iudicio. potentia vero/ quã vim ſuſceptiuam paſſibilem & preſentatiuã nuncupamus: ſpecierũ preſentatione/ ipſi actui/ naturaliue potẽtie adeſt/ dimoueturq;. Iudicat enim vis animi totiuſue cognitionis actus: quecunq; illi ab organo & ſuſceptrice potentia (ſiue exteriore ſiue interiore/ ſiue corporeo ſiue ſpiritali) offeruntur. Hic autẽ potentiã ipſam cognitiuã: ſiue vim animi/ naturalẽue eius potẽtiã (vt imaginationẽ & exteriorem ſenſum) totius ipſius cognitionis/ ſiue ſenſationis actũ vocitam⁹. Quid hic potẽtia vocetur. Eius autẽ organũ vt humanũ corpus aut mundum: cognitionis ipſius potentiã. Actũ eni cenſemus quicquid impaſſibile eſt: potentiam vero quicquid paſſibile. Licet pleriq; diuerſo quodã modo ſumentes actũ & potentiã: ex oppoſito ipſa exteriora obiecta & organa/ vocitent actus: potentias vero ipſas animi vires. q̄ vt aiunt ſenſus ſiue interior ſiue exterior/ ſit potentia talis: quale ſenſibile ſiue internus ſiue externus actu. fit autem (vt aiunt) vis omnis ſenſitiua ſenſatione & operatione talis: quale eſt ſenſibile actu.

6 ¶Vnde manifeſtum eſt animã debere iterum corpori reſtitui/ atq; hominẽ mundo. corpus quoq; & mundum/ a deo nonnunq̃ eſſe inſtauranda.

¶ Diximus prius vt ſicut ſe habet anima ad corpus: ita & homo ad mũdũ. Aia quippe/ aīa eſt corporis: homo vero aia mũdi. Et rurſũ ſicut iterior ſenſus ad aiam & corpꝰ: ita & exterior ad hoiem & mũdũ. Interiore ei ſenſu: iũgitur aia corpori/ deſpicitue i corpꝰ. Exteriore vero / hõ mũdo cõgredit: atq; in mũdũ ſpectat. Et vt exterior ſenſꝰ ad hominẽ totũ eſt exterior: cũ ſit extrema hois facies eiuſq; ſupficies/ qua mũdũ cõtigit: ita & iterior/ ad totũ qdẽ hoiem pbat iterior: ad aiam vero dicẽdꝰ exterior: & vt illiꝰ extrema ſupficies & corporeus quidam attactus.

Anima	Corpus	Homo	Mundus
Senſus	interior	Senſꝰ	exterior

Et vt interior ſenſus finit clauditurue corpore: ita & exterior ſẽſus mũdo. icipit tamẽ vterq; ab aia. hic autẽ vltra mũdũ ſiue firmamẽtũ: ille vero vltra humanũ corpus/ ſiue cerebrum haudquaq̃ ptingũt. Vt igit exterioris ſenſꝰ verũ ac naturale organũ eſt mũdus/ i quo fit ois exterior ſenſatio: ita et interioris ſenſus verũ ac naturale organum eſt corpus/ in quo omis ab aia exercet interna ſẽſatio. Et ſicut gemini ſũt ſenſꝰ interior & exterior: ita & oportet ſenſibile eſſe bipartitũ/ in interiꝰ & exterius. Interiꝰ ſenſibile/ corpꝰ eſt: quod oia interno ſenſui preſentat. Exterius ſẽſibile mũdus: qđ oia extriſecꝰ ſẽſibilia hoi ipſi offert. Si igit id verũ ẽ:

Ratio animã aſſeuerans imortalem.

aie noſtre ſubſtãtiã/ cõditã eſſe in euo/ nunq̃ue interiturã: aderũt illi ſemp (ſiue in corpore/ ſiue extra corpꝰ) vniuerſe eiꝰ vires/ naturaleſue poteſtates. Extra autẽ corpꝰ ſubſiſtẽti: plurime eiꝰ vires ocioſe relinquũtur. vt quibꝰ deſũt ipſa ſubiecta & organa: & exercẽdarũ naturaliũ operationũ facultates. vt ſubſtantiua/ vegetatiua/ motiua: & pcipue (de quibꝰ nobis eſt pſens ſermo) ſẽſitiua & imaginatiua. Hãc eni vim dũtaxat i ſubiecto corpore: illã vero i mũdo ciere/ atq; exercere aia nata ẽ. Et cũ ois natural aie vis & potẽtia: ſit pter opatonẽ que ab ea proficiſcitur: debet & naturalis potẽtie euiterne/ ſempq; manẽtis: euiterna/ cõtinua & iugis eſſe operatio. Alioqui (quod cõtra naturã eſt) vis ai inanis atq; ocioſa manebit. Si quãdo igit (quauis ex cauſa & pter fortaſſis naturã) ſeparabit a corpore aia ſubſiſtetue ad tẽpꝰ extra corpꝰ/ & hõ extra mũdũ: neceſſe tamẽ eſt eã rurſũ iſeparabiliter/ pprio corpori couniri/ eiq; reſtitui. Similiter & hominẽ mũdo. & inſtaurari a deo: humanũ corpus/ imaginationis organũ: pariter & mũdũ vt exterioris ſenſus obiectum.

¶ Sicut anime natura/ eſt eſſe in corpore: ita & hominis in mundo. 7

¶ Sicut corpus eſt natiũ aie domiciliũ ita & mũdus totius hois. & vt i corpe ſaluari nata eſt aia: ita & hõ totus ſaluari & eſſe natus in mũdo. & haud aliter q̃ pter naturã/ aia extra corpus: & extra mũdũ/ hõ fieri poſſũt. Quod autẽ pter naturã eſt pperuari/ codẽq; ſemp mõ ſe habere neqt. oẽ quippe violẽtũ/ finitũ eſt: defecte virtutis/ incõſtãs cito mutabile. Quod autẽ eſt ſecundũ naturã/ cũ cõtrarietate & pugnãtia careat: ppetuũ eſſe poteſt & ſemp idẽ Impoſſibile igit eſt aiam ſemp eſſe extra corpꝰ/ aut hoiem extra mũdũ. Vbi autẽ aia corpori reſtituta fuerit/ & hõ mũdo: tũ naturalibꝰ ſuis domicilijs/ emigrare poterũt nũq̃: naturalibuſq; ſuis operationibus/ infinito euo: oẽs animi vires perfruentur.

¶ Anime immortalitatem/ ſequitur corporis inſtauratio: immortalitas hominis/ innouatio mundi/ perſeuerantia vniuerſi. 8

¶ Si hominis (vt ceterorũ animãtiũ) interiret aia: in nichilũ ſenſibilia abirẽt omnia. vt que propter hominis corpus ſunt facta: hois vero corpꝰ propter animã. Quicquid eni ocioſum eſt & ſine fine: confeſſum a natura tollendũ eſt. Humani autẽ corporis & ſenſibilium omniũ finis: eſt rationalis aia. Haud igitur aliũde humanũ corpus & ſenſibilia oia: ſuam ſortiuntur perſeuerantiam/ ſueue ſubſtantie ſtabilitatẽ & permanentiam: q̃ ab humana anima. que in circulo et in euo cõdita/ ſibiq; perpetuo coherens: totius ſue ſubſtantie immobilitate fixa eſt et idẽtitate ſtabilita. Arguimus igitur imprimis: ex anime immortalitate iſtaurationẽ corporis futuram. Vt que nata eſt eſſe in corpore: et pter naturam extra corpus ſubſiſtit. Quod

Illatio prima.

autem preter naturã eſt: incõſtans & cito mutationis euadit. Deinde corporis inſtaurationem: ſequitur totius humane ſubſtantie/ in imortalitate perſeuerantia. Eſt enim totus homo ex anima & corpore: non anima tantum/ neq; ſolum corpus: ſed anime & corporis cõplexio naturaliſue ſcirpus ac vnio. Hoĩs autẽ immortalitatem & permanentiam: ſequi neceſſe eſt & inſtaurationem mundi. quẽ eodem ad hominem modo ſe habere/ quo & corpus ad animã oſtendimus. Si enim homo/ quedam eſt anima mundi: erit & mundus quoddam hominis corpus. & vt in ſeparatione anime a corpore/ relabitur ad tempus in atomos corpus/ quod viuificatur ab anima: ita & ſublato e medio homine/ ſeparatoq; eo a mundo: mũ

Illatio ſcđa

Illatio tertia.

dus qui ab homine regitur/ad tempus interibit. Inſtaurabuntur autem rurſum a deo/ corpus & mundus: & habitabit anima in corpore/ homo vero in mundo. Et ſicut ex anima & corpore fit vnū natura/ qđ hoiem nūcupam9: ita & ex hoie & mūdo fit vnū aliquod/ quod vocamus vniuerſū/ ſiue maiorē hoiem: ex maiore aia ideſt hoie et maiore corpe ideſt mundo. Hui9 quoqȝ toti9 vniuerſi perſeuerātiā atqȝ immortalitatem: ex minoris hominis imortalitate/ & permanentia liquido inferimus. Conſtat igitur e ſola animi immortalitate(ob deuitandā ocioſitatem/ & effugandum atqȝ eliminādū id quod violentum & contra naturam eſt)hec quatuor iferri: imprimis inſtaurationem corporis/ deinde immortalitatem hominis: hinc innouationē mundi/ poſtremo idētitatem & pſeuerātiā vniuerſi.

Illatio q̄rta

Anima	Corpus	Homo	Mundus
Homo		Vniuerſum	

ℭ Quot ſunt generatim/ cognitiue animi vires. Caput. VII.

1 ANime: naturalis vis ineſt omnium diſcretiua/ atqȝ cognitiua.

ℭ Aima fieri omnia poteſt. & non modo que creata ſunt & ab ſeſe diuerſa/ illi cognoſcere datū eſt. ſed & de9 ipſe expatare ſeſe illi voluit: portionēqȝ tribuit nōnullam/ qua pro ſuo modulo: diuinitatis formet conceptus. alia quoqȝ notionis particula fit anima ſibi ipſi manifeſta/ ſeqȝ intuet: atqȝ alijs idētidē viribus/ reliquas cōſpicit creaturas. adeo vt nil ſit in rerum natura: nullaue ſubſtantia ſiue increata/ ſiue creata: que ipſius anime vim intuitricem & ſingulorum cognitiuam effugiat. queue non aliquo pacto ab ea prehendatur/ atqȝ internoſcatur.

2 ℭ Quot ſunt internoſcibilia obiecta: totidem ſunt & cognitiue anime vires.

ℭ Rationabile eſt eundem eſſe obiectorum internoſcibiliū/ & cognitiuarum potentiarum numerum. vt vniciuiis dinoſcende ſubſtantie: peculiaris aliqua animi vis & naturalis potentia reſpōdeat: & diiudicetur/ atqȝ internoſcatur ſimile a ſimili. Eodem quippe numero/ natura ſingulas animi vires & potentias: quo & mūdanas ſubſtantias & actus prouide dimenſa eſt. vt ad ſingulas internas animi vires: ſinguli exteriores actus ferantur. nullaqȝ ſit mundi ſubſtantia: exors ſue animaduerſionis & ſpeculationis ab anima. Quandoquidem vniuerſa que quoquomodo ſubſiſtunt/ ſiue increata ſiue creata: propterea ſubſiſtūt/ vt vel a ſeipſis/ vel ab alijs dinoſcantur: veniātqȝ vel in ſuā/ vel i aliorum noticiam. Eſt eni ſcientia omnis & cognitio: ſubſtantie quedam perfectio ac finis. idqȝ quod eſt: perfectiore ac nobiliore modo/ ſubſiſtere & eſſe/ cognitum dicitur: q̄ incognitum. Ignorantia quippe omnis tenebris eſt perſimilis: ſcientia vero luci. verius autem ſubſiſtere vnūquodqȝ in luce: q̄ in tenebris merito dicatur.

Verius eſſe vnumqđqȝ cognitū q̄ ignotum.

3 ℭ Internoſcibilia imprimis obiecta/ in duplici differentia reperiūtur: materiali & imateriali/ ſenſibili & inſenſibili/ corporea & incorporea.

ℭ Hec tria immaterialia ſunt deus/ angelus/ anima: eadem ſūt & inſenſibilia & icorporea. Omnis vero reliqua ſubſtantia: materialis eſt/ ſenſibilis corporea. Omnem autem reliquam ſubſtantiā/ duobus exprimimus: corpore ſcilicet & mundo. Subeſt enim anime/ proximum & immediatum corpus. Corpori vero mundus/ qui propter humanum corpus/ eſt factus: ſicut & humanum corpus propter animam.

Trina eſſe immaterialia entia.

4 ℭ Vnde fit vt & cognitiones anime: in geminas tantum differentias iprimis ſoluantur/ ſenſitiuam & intellectiuam.

ℭ Iiſdem differentiis & ſubſtantias omnes & anime cognitiones: imprimis mima/ dualiue ſectione partimur. illas in ſenſibiles & intellectuales: has in ſenſum & intellectum. Senſum enim anime/ vocamus omnem ipſius vim: qua prehenſat/ noſcitatue quicquid materiale/ corporeumqȝ eſſe mōſtrauimus: vt proprium corpus & mūdum. eodē ſenſus nomine: imaginatiuam & ſenſitiuam anime partem complectentes/ finientesqȝ. Intellectum autem generatim nuncupamus: eam vim qua anima ſeipſam/ angelum/ deumqȝ contuetur. que ſunt immateriales/ intelligibilesue ſubſtantie.

Quid generati itellectus.

5 ℭ Vniuerſas rerum ſubſtantias: hoc pulcherrimo ordine/ in quinqȝ parti-

mur: Deum/ Angelum/ Animam/ Corpus/ Mundum.

1	Deus	
2	Angelus	
3	Anima	
4	Corpus	
5	Mundus	

¶ Nam eternus/ increatus/ immenſuſq; deus cunctis haud immerito eminens creaturis: primū obtinet locum. Angelus vt ſimpliciſſimus/ primuſq; rerum omniū productus a deo actus: ſecundo ſtatuēdus eſt loco. Eſt enim & ipſi deo attiguus & proxim9. Porro anima licet omnium creaturarū ſit vltima: tamen (vt in libro de intellectu docuimus) ſupremū ſenſibilium/ & angelis proximum ſortita eſt locū. Eſt eni anima: ſenſibilium omniū actus & ſitus. Deinde anime vltimū & proximū eſt corp9: quod illi famulatur ſubditurq;. quod ue eādē in ſublunarē hanc regionē: pegrinatum ductitat ac vehit. Extremo autem atq; imo loco/ poſitus eſt mundus: vt humani corporis circūſtantia ac natiuum eius domicilium.

¶ Vnde fit vt ſecundum totidem obiecta: diſtribuende ſint anime cogniti- 5
ones/ in ſingulas ſingulis aptatas ac proprias.

¶ Anima internoſcitat mūdū/ proprium corpus/ ſeipſam/ angelū ac deum. Hec autem ſūt diuerſiſſima obiecta. varie igitur ſunt/ ac ſingulis proprie anime vires. Qua enim vi intuetur mundum/ ſenſitiuā nūcupamus/ ſeu exteriorē ſenſum. Qua corpus inſpectat proprium: imaginatiuū/ interiorēue ſenſum. Qua ſeſe conſpicatur/ ſibiq; fit manifeſta: vocitanda eſt ratio. vt que anime propria eſt: & a qua peculiarius ipſa rationalis cenſetur. tanq̄ huiuſmodi appellatione/ illi ab equali cognitione indita: qua neq; inferiora deſpicit/ neq; ſuperiora inſpectat: ſed in ſua ſede cōtinet/ ſibiq; coheret. Qua vero angelus illi aperitur/ reuelatur/ fitq; notus: vis intellectiua vocetur. Intellectus eni angelis proprius eſt/ vt & anime ratio. Qua deniq; deū ipſum/ quouis modo cōtēplari & ſpeculari lubet: illa mentis portio adeſſe dicenda. Eſt enim mens ratione/ atq; intellectu ſuperior: & conſumata dei cognitio.

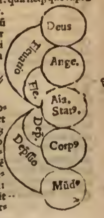
Cognitiōes aie	Mens	Intellectus	Ratio	Imaginatio	Senſus
Obiecta	Deus	Angelus	Anima	Corpus	Mundus

Fit iterum vt anima ſit numerus/ meſura et equalitas oim: ſitq; cūctis pſens. 6

¶ Nam quotquot ſunt ſubſtantiarū genera: tot illi cognitiuas poteſtates ineſſe monſtrauimus. quinario numero/ & ſubſtantias omnes: & cognitiuas anime vires finientes. Numerat igitur anima/ ac metitur omnia. Equalitas eſt omniū: nūerus & menſura. Omnibus eſt preſens: ſenſu mūdo/ imaginatione/ corpori: ratiōe ſibiipſi adeſt/ ſpiritui itellectu: mēte deo.

¶ Aia cognitiuis quinq; virib9 p̄dita: duab9 fit ſe inferior/ duabus ſe precellit
reliqua vero media: in propria ſe ſpecula ſede & equalitate continet. 7

¶ Anima imaginatione (vt ſuperius oſtendimus) in corpus deſpicit: ſenſu vero in mūdum. Fit igitur duabus iis inſpectiuis viribus/ ſe inferior. Nam corpus anime: mundus vero humano corpori ſubeſſe monſtrata ſunt. Porro ratione in ſeipſa cōtinetur: qua neq; que ſupra & altiora ſe/ neq; que inferiora & depreſſiora: ſed ſeipſam ſolā cōtuetur. Rurſum intellectu & mente: ſeipſam tranſcendit. Illo quippe in angelū ſeq; regentē & illuſtrantē ſpiritum eleuatur: hac vero deum conſpicatur. Geminis igitur cognitionibus/ animā hinc in corpus/ mūdūq; deprimi illic vero in angelū/ deumq; ſuſtolli: media deniq; in ſtatu cōtineri euadit manifeſtum.

¶ He quinq; cognitiue animi potentie: initio/ fonteq; cōue- 8
niunt/ diſſitevero ſunt fine/ atq; obiecto.

¶ Quinq; (quas diximus) cognitionū riuuli: eodem anime ſcatent inoriunturq; fonte. in diuerſas tamen diffluitant partes/ variiſq; ſpaciis et obiectis finiuntur. Ratio orta in aia: in vtrāq; effluens partē/ vndecūq; clauditur finiturue in anima. nec aliud quippiā q̄ anime ſubſtātiam irrorat. Imaginatio vero digreſſa ab anima: ad corporis vſq; fines protēditur/ totūq; corpus perluſtrat: vltra aut extra corpus/ nichil attingens. Sēſus autem progreſſus ab anima: expatat ſeſe in mundum/ mundiq; finibus arcetur. Similiter & ex parte oppoſita intellectus ortus in anima: ſeq; natiuo anime fonte prorīpiens: ad angeli ſe vſq; limitem extendit arceturq; angelica ſubſtātia. Mēs vero pari ab anima ſcaturigine emer-

in deum vſq; penetrat/ diuinaq; ſubſtantia finitur. Cunctis igitur aie viribus: commune eſt unicū/ fons viꝰ anime ſubſtātia. ſpacia autē earū exporrectiones & obiecta diuerſa.

¶ Quis ſit harū quinq; cognitionum/ naturalis ordo. Cap. VIII.

1 Exteriorum & ſenſibilium cognitio: prior eſt interiorum & intelligibilium cognitione.

¶ Signa priꝰ a nobis dinoſcūtur/ ijs quorū ſunt ſigna. Sēſibilia autē/ ſigna ſunt intelligibiliū: exteriora interiorū/ materialia imaterialiu/ corporea icorporeorū. Procedit igit noſtra ois ſciētia & cognitio: ab exteriorıbꝰ ad iteriora. A ſēſibilibus ad intelligibilia: & ab his q̄ nobis cōiūcta & familiaria ſūt: ad ea q̄ procul ſūt & a nobis diſtātiſſima.

2 ¶ Anima ſenſim vi cognitionum/ a mundo eſtaxillat eleuatq; ſe in corpus: a corpore in ſeipſam/ a ſemetipſa in angelum/ a quo in deum.

¶ Anima in medio eſt oim: deus & mūdus extrema ſūt. Nichil ſupra deū/ nichil infra mūdum. Supra mūdū eſt corpus: ſupra corpꝰ/ anima: aie ſuccedit angelus: cui preeſt deus. Aia exteriore ſenſu mūdo adeſt/ & i mūdo eſt. Exteriori ſēſui ſuccedit imaginatio. quo a mūdo ſeſe in corpꝰ/ eſtaxillat ac recipit. Cōſummata vero imaginatiōe/ ſuccedit ratio: qua ſibiipſi cōgreditur aia/ ſeq; ītuetur. perfecta vero ratiocinatione recipit intellectū: quo angelū conſpicatur. Intellectum deniq; ſequitur mens: que deo animam innectit inſeritq;.

Mundus	Corpus	Anima	Angelus	Deus	
1	2	3	4	5	
Anime diſcurſus a mundo ad vſq; deum.					

¶ Vnde ſit vt oia in vno finiantur deo: ſintq; propter vnum.

3 ¶ Nulla eſt rerū diſcluſio/ nullaue diſſonantia: que ſubſtantiarū omniū paci/ vnitati & cotinuitati obſit. Vno quippe & cōtinuo ordine: omnia ſibiiuicē coherēt/ atq; in ſe mutuo finiūt. Mundus in corpore: corpꝰ in aia: anima in ſpiritu ſiue in angelo. Angelꝰ in deo: deus autē in ſeipſo. Rurſum ſenſꝰ in imaginationē tranſit. Imaginatio in rationē. Ratio in intellectū/ Intellectus in mentē. Mens vero in ſe reciproca: ſibiipſi modū/ terminūq; iponit. Deus angelū regit: Angelus aiam/ Anima corpꝰ: corpus mundū. Mens indē intellectui preeſt. Rationi intellectꝰ. Ratio imaginationi/ ſenſui imaginatio. Superiora igitur natura inferioribus: & priora & p̄ſtantiora ſunt. Inferiora tamē nobis priora & manifeſtiora. Et licet intellectus a mente ſit exortus/ Ratio ab intellectu/ a ratione deducta imaginatio: & ab imaginatione ſenſus: Inferiores tamē cognitiones/ prius tēpore in nobis vigent: priuſue a nobis excercentur: ſuperiores autem poſterius.

4 ¶ Primus anime motus eſt a mundo: ſecundus a corpore. tertius a ſeipſa: quartus ab angelo/ ſupremus a deo.

¶ Primus aiam pulſitat/ ciet. mouetq; mūdus: cum exercetur exterior ſenſatio. Conſumato mūdano motu/ oritur corporis motꝰ: quo vis aie imaginatiua pulſatur. Cum deſiit mouere animā corpus: mouetur aia a ſeipſa rationēq; excercet. Hinc ab angelo intellectu: poſtremo mēte a deo pulſatur. Reſpicit eni/ ſpectatue iprimis aia mundū: deinde corpꝰ/ hinc ſeipſam poſtea angelū/ vltimo deū. & longiſſimis interuallis deū mundūq; cōſpicatur. Medijs: Corpus & angelū: breuiſſimo ſeipſā. Sunt enim deus & mundus/ ad animam extrema vltima: corpus vero & angelus: interiora & medioxima extrema.

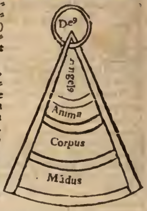
¶ Omnes quinq; anime cognitiones: in recta eadē linea/ deſignare.

5 ¶ Sit recta linea/ a/ b/ c quā diuido in equas partes in puncto b: in quo ſtatuo aie cētrū. dei vtrāq; medietatem a b & b c: ſeco tribꝰ equis ptibꝰ. a/ b. i/ a/ d. d/ e & e b b c vero i b f f g & g c. & i pūctis extremis a & c/ colloco in pucto a/ mūdū: in c vero deū. In ſecūdis extremis d & g: ind cōſtituo corpus/ i g vero angelū. in vtriſq; vero e & f: pone rurſū animā. linea igitur b a/ qua mundū anima ſpectat: ſenſus dicitur. linea b d qua corpus: imaginatio. b e. & b f: quibus in vtrāq; partem/ ſeipſam conſpicatur Ratio. b g Intellectus b c vero mens.

Mūdꝰ	Corpꝰ	Aia	Aia	Aia	Angelꝰ	Deꝰ
A	D	E	B	F	G	C

¶ Anima prius videt oia in mundo: deinde in ſuo corpore/ tertio in ſeipſa: quarto in angelo/ vltimo in deo.

¶Hec ex prioribꝰ euadit q̃ manifeſtiſſima. Primꝰ eni (vt diximus) mũdus oia aie preſẽtat/ ſecundũ ſubſtantiã per ſenſũ. deinde corpꝰ eadẽ oia offert: non vt mũdus/ in ſubſtantia: ſed in phãtaſmate & nocti luco ſpectro. Tertio loco/ Rationales omniũ ſpecies/ i ſeipſa cõſpicit. Hinc ad ſimplicem puriuſq; nature actũ vt angelũ, quẽ & omnia eſſe docuimus) cõtemplandũ fertur. Extremo vero loco/ linquens creaturas omnes: oia quo pacto (anteq̃ fierent) eterno ſuo inerant fonti atq; initio/ meditatur. 7

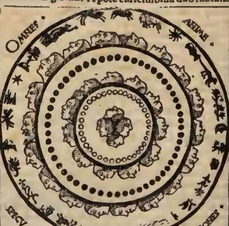
Vñ fit vt quodlibet: ſit i quolibet & i ſingulis oia.

¶Omnia ſunt in mũdo: omnia in corpore/ oia in aia/ omnia in angelo/ oia in deo. & de horũ ſingulis: vere enũciare poſſumꝰ/ quoniã omnia eſt. Oia rurſum in ſenſu ſunt/ oia in imaginatiõe: omnia in ratione/ oia in intellectu/ omnia in mente. ſed nõ eodẽ (vt diximꝰ) modo/ ſunt in ſingulis oia. Transfert eni ſenſꝰ/ omnia a mundo in corpꝰ. Imaginatio omnia a corpore in animã. Ratio ab aia omnia in angelũ. Intellectus omnia ab angelo in deum refert. Mens omnia in deo continet. Sicut eni primitus oia a deo/ ſuperſubſtãtialiter orta ſũt: ita & harum cognitionum vi/ ab extremo imoq; mũdo: omnia per ſpecies in deum reſoluũtur/ ſuoq; reſtituuntur initio.

¶Speculationes & cognitiões aie pingẽde ſunt: quibꝰ i ſingulis oia videt. 8

Differẽter oia eſſe in quolibet.

¶Anima eſt in medio oim: & ſenſibiliũ & intelligibiliũ. vt pote cui ſenſibilia duo ſubſunt: corpꝰ & mũdus/ cui ve preſunt intellectualia bina: Angelꝰ ac deus. ita vt vtrãq; naturam congrue exprimere videatur aia: & eſſe ambarũ vinculũ & eodem ſe habere modo/ ad vtraq; & ſenſibilia & itelligibilia. Scribo igit centro a tres circulos: quos eadẽ dyametro partior medios & ſuperiores medietates voco intelligibiles/ inferiores vero ſẽſibiles Interiorẽ autẽ circulũ/ voco aie circũferentiã. in cuius concauo ambitu diſpono rationales veraſq; aie ſpecies. & circa a/ centrũ: pingo totum oculũ/ aut totas facies: huiuſmodi rationaliũ ſpecierũ intuitrices. Hec eni erit peculiaris & ꝓpria anime operatio: qua in ſemetipſa rationabiliter videt & intuetur omnia Deide ſecũdi circuli inferiorẽ medietatẽ voco corpꝰ/ ſuperiorẽ angelum. & in vtriuſq; medietatis cõcauo/ deſigno iterum omnia/ per quaſcunq; notas. q̃ in inferiore medietate/ erũt vt imaginationis ſpectra: in ſuperiore vero/ vt angelice ſpecies. Et circa vtrãq; conuexam medietatem/ iterioris circuli: pingo iterum oculos totos totaſq; facies. quarum he ſpectra intuentes/ erunt vt anime imaginatio: qua in corpus deſpicit corporeaſq; ſpecies & phantaſmata ſpeculatur. ille vero ſurſum angelicarum ſpecierum intuitrices/ erunt vt anime intellectus. Deniũ in tertij quoq; & maximi circuli concauo: pĩgo iterum quibuſcumq; notis vniuerſa. In inferiore medietate omnia/ vt ſunt in mundo: ſecundũ ſenſibiles ſubſtantias/ mundanaſue ſpecies. In ſuperiore vero omnia/ vt in deo: trãſcendenter/ & per rationes rerũ ſimplices inſunt que omnium exemplaria dicuntur. Aliter quippe ſunt omnia in mundo/ aliter in corpore. ſimplicius in anima/ ſimplicius in angelo/ ſimpliciſſime in deo. Et rurſum circa ſecundũ circulum in eius conuexo: pingantur oculi

toti/ toteq; facies. quarum que inferioris medietatis: erunt vt exteriores anime ſenſꝰ. quibꝰ anima mũdo congreditur/ hauriens a mũdo vniuerſa. que vero ſuperioris medietatis: erũt vt anime mẽs & ſupremꝰ aie aclucidiſſimus oculus/ quo deũ videt tranſitq; i deũ. His itaq; tribus circulis/ ſcripto circa eorum centrũ rationis oculo: oĩs anime cognitio/ omniſue ſpeculatio ſcribitur/ pingitur exprimitur. qua omnia videt in mundo/ omnia i corpore/ omnia in ſe/ omnia in angelo/ oĩa i deo. Nam a centro ad interiorẽ circũferentiã: rationalis anima omnia in ſemetipſa conſpicit. Ab interiore vero circũferẽtia ad ſecũdã: hinc imaginatiõe/ omnia in corpore: hinc intellectu/ omnia in angelo ſpeculatur. A ſecũda deniq; circũferentia ad tertiam: hinc ſẽſu mũdũ hinc mẽte deũ/ vniũſa eſſe pronũciat. Et ex hac deſcriptiõe atq; monogrãmo: liquet concauã ſuperficiem/ omnium eſſe ſuſceptiuã & preſentatiuã. Cõuexam vero omnium inſpectiuam/ intuitiuã/ & indicatiuam.

9 ¶ Hinc manifeſtum eſt rationẽ in centro anime collocari: & eam ad circũferentiã vſq; anime protendi. Imaginationem vero ſitam eſſe in anime circũferentia: protendi ad vſq; corpus. Senſum deniq; ſitum in corporis ſuperficie/ extendi ad vſq; mundum.

¶ Nam aliter pingi nequit aia intuens/ videnſq; ſeipſã: niſi ab eius centro vt oculo & actu vniuerſa ipſius circunferẽtia/ vt potentia ſpectetur & cõſpiciatur. Eſt igitur ratio in aie cẽtro collocãda: vt verus anime oculus/ ſuã ſpectans circũferentiam: in cuius concauo rationabiliter ſiue per rationales ſpecies oĩa cõtinẽtur. In anime autẽ circũferentia: alius (cõuexa ex parte) pingendꝰ eſt oculus/ qui corpus attingit/ in eoq; pariter omnia videt: quã vocamꝰ imaginationẽ. cuius actus/ eſt vt aie cõuexa circũferẽtia: potentia vero corporis ſuperficies cõcaua/ vt cerebrũ: cui oĩa phãtaſmata inſũt. Rurſũ i cõuexa corporis ſuperficie/ alius pingendus oculus eſt: ſpectans mundũ/ quem ſenſũ dicimus. cuius actus eſt corporis conuexa ſuperficies: potentia vero & preſentatiua pars/ ſuperficies mundi concaua.

¶ Comparatio harum quinq; cognitionum: ad quinq; terre zonas ac plagas. Cap. IX.

QVinq; que dicte ſũt anime cognitiones: perpulchre quinis terre zonis/ regionibus ac plagis coaptari ac reſpondere videntur.

1 ¶ Mundus ab aſtronomis in quinq; zonas/ ac regiones: ſecundum ſolis diſcurſũ atq; ambitum ſectus eſt. In extremas duas/ perpetuo frigore rigentes: in geminas temperatas/ & in mediam torridam. Ad mundi igitur ſimilitudinem: perpulchre & animã ipſam/ in totidem plagas/ regioneſue diſpartiri licet. Nã cũ (vt diximus) aia ſit omnia & minor quidã mũdus: omnia vtiq; ipſi anime inſũt. Omnia autem dicta ſunt eſſe quinq;: mũdꝰ corpus/ anima/ angelus/ deus. Cum hec igitur omnia ſint in anima: & in anime claudantur contineãturue ſubſtãtia: horũ vnicuiq; propria aliqua anime pars/ ac regio aptãda eſt. totaq; anime ſubſtantia/ in quinq; plagas diſtribuenda.

2 ¶ Deus & mundus/ extremas anime obtinent zonas: his vero proximas angelus & corpus/ mediam anima.

¶ Sit circulus qcũq;/ a/ b: repſentans vniuerſã anime ſubſtantiam. quem inſtar terre (vt Aſtronomi iubent) partior in quinq; zonas: per quinq; paralellas & equidiſtantes rectas a b/ c d/ e f/ g h/ & i k. quarũ a b ſit vt equinoctialis: c d vt circulus capricorni: e f vt circulus antarcticꝰ: g h vt circulꝰ cãcri: i k vt circulus arcticꝰ: & l pũctꝰ arctici poli: m ãtartici/ o vero totiꝰ cẽtrũ. His hoc pacto diſtinctis/ ſtatuatur deus in regione arctica que ſupra nos eſt/ vt in i. l k. Mundus vero in regione antarctica/ arctice oppoſita: que eſt e m f. Angelꝰ vero in regione noſtra habitabili: vt in g i k h. Corpus vero in oppoſita temperata: vt in c e d f. Anima autem in regione media/ torrida & ſole peruſta vt in c g h d.

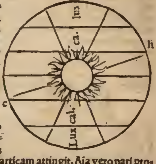
Habet enim anima partem aliquam a medio ad ſuperiora tendentē: & partem aliam qua a medio ad inferiora cōuertitur. atq; ideo omnis que a ſole perambulatur regio: tota illius eſt regio ac manſio.

¶ Sicut ſol a torrida zona nuſq̄ dimouetur/ ſuper quam meat aſſidue: ita & 3
a media regione haudquaq̄ egreditur/ emigratue anima.

¶ Sol in zodiaco fertur iugiter/ mediam permeans terre plagam: ad extremas nunq̄ pertingens. Anima autem nuſq̄ & ipſa dimouetur a medio: vtpote que eſt omnium medium. Diuelli nequit a ſeipſa: nec ptopriā liquere ſedem. Adeſt enim iugiter ſibi ipſi/ ſeipſam igne proprio perluſtrat/ torret exuritue aſſidue. Extremis tamen regionibus adeſt/ eo quo in ſequenti dicemus modo.

¶ Sicut ſol extremis mūdi regionibus/ virtute aut caloris aut luminis adeſt: 4
ita et anima extremas ſui plagas/ aut calore aut lumine ſcientie opplet.

¶ Vbi abſens eſt ſolis ſubſtantia: preſentiſſima eſt eiꝰ virtus/ vt calor aut lux. Torrida zona exuſta eſt ſolis preſentia: caloris & luminis abundantia. In proximis autem zonis ſol ſubſtantia abeſſe comperitur: temperato tamem calore & lumine illis adeſt. In extremis vero nulla iterum eſt ſolis preſentia. Calor in eis remiſſiſſimus/ aut nullus apparet: lux tamen illis adeſt. Eſt enim calor minoris q̄ lux plenitudinis: & impeditioris motꝰ. Sic & aīa licet ſoli ſibiipſi ſubſtātialiter ſit preſens/ & in ſeipſa ſola ſubſiſtens: calore tamen vitali/ corpori adeſt corpuſq; refouet. Mūdo vero/ angelo/ ac deo: vi luminis/ ideſt cognitionis & ſcientie adeſſe cōprobatur. Nam & mundum & angelum ac deū: vis vt diximꝰ aīe cognitiua pluſtrat.

¶ Sicut ſol temperatas zonas in ſolſtitiorū pūctis attingit: ita & aīa hinc angelo/ hinc corpori euadit attigua. 5

¶ Sol in puncto h & c (que dicuntur ſolſtitia hoc capricorni/ illud cancri caput) vtraſq; tēperatas regiones cōtingit: ad vlteriora tamē nuſq̄ illiꝰ preſentia fertur. neq; enim temperatas zonas ſubintrat: neq; articam/ aut antarticam attingit. Aīa vero pari proportione: angelo & proprio corpori/ efficitur attigua. diſtat autē ſemper & adeo & a mūdo: quibus (vt oſtendimus) ſola adeſt ſcientie cognitioniſq; virtute.

¶ Vt ſolis in zodiaco declinationes/ inflexioneſue a medio gemine ſunt: vna 6
ad cancrum/ reliqua ad capricornum: ita & anima in vtramq; a medio ptē aut eleuatur/ aut deprimitur.

¶ Nam ſicut ſol in cancro: magmentum eſt dierum: in capricorno vero/ eorum decrementum: In equinoctiali dierum ac noctium equalitas: ita & anima/ cum per intellectum eleuatur in angelū: fit quodā modo ſeipſa potior ac pſtantior. cū vero imaginatione deſcēdit in corpus: fit ſeipſa contractior ac paulo minor: In ſeipſa autem & in medio manens: perſtat ſibiipſi equalis & vna.

¶ Vnde fit vt equator ſit rationis circulus: ac propria anime ſedes.

¶ Nam ratio medietas eſt & equalitas omnium. Id enī omne rationabile cenſemus: quod 7
mediocre & equale/ neq; abundans neq; deficiens/ non maius aut minus. At in ſolo equatore: cōtingit dierū ac noctiū eqnalitas. In eo igitur ipſa ratio/ ipſaue rationalis anima: vt extremorū & inequaliū bilanx/ eſt haud imerito locanda. Nā & in humano quoq; corpore: veram ac propriam anime ſedem/ tribuimus in medio/ vt in corde. vt ex equo toti aſtans corpori: illud inſito calore foueat/ impleatq; vita.

¶ Quinq; exteriores ſenſus: eſſe vt harum quinq; cognitionum ſigna. Cap. X.

HAs quinq; cognitiones: natura in humani corporis ſuperficie/ quinis ſenſibus (quos exteriores nuncupamus) expreſſit. 1

¶ Exteriora interioribus/ notiora & manifeſtiora ſunt: atq; ipſorũ interiorũ ſẽſibilia quedã ſigna. Cognitiue autẽ quinq; anime vires (quibuſde hactenus ſumus locuti) ipſi anime in-dite ſunt & in ea natura delitentes. earũ quoq; interni ſũt & abditi actus: & q internis orga-nis perficiũtur. preter ſenſitiuam: cuiꝰ organũ in aperto & propatulo eſt/ expoſitũ mundo: ſitum in humani corporis ſuperficie. Et hac de cauſa natura in ſola vi ſẽſitiua: que omniũ extima & manifeſtiſſima eſt/ oẽs quiq; (quas denarrauimꝰ) cognitiones expreſſit/ eamq; in organa quinq; diſtribuit: ſpacio/ gradu/ loco in hũano corpore ſeparata. a quibus totidẽ pe-culiares manant ſenſus/ quos exteriores nũcupamus. E quinq; ſiquidẽ quas diximꝰ cogni-tionibus: due ſunt ſupra animã/ due infra animã/ vna i anima. quãtoq; magis ab ea que oim humillima & abiectiſſima eſt/ ad altiorem & preſtantiorẽ cõtendimus: tanto magis in inte-riora & abditiora penetramꝰ. rerũq; varietatẽ in vnitatem: latamq; baſium fuſionẽ/ in vniꝰ verticis anguſtiam colligimus. Abditior quippe eſt imaginatio ſenſu: imaginatione/ ratio. Intellectus ratione penitior. Mens cunctis interior/ ſibiq; maxime inſita. Et vt exprimitur mens intellectu: ita & intellectus in rationem diſſoluitur. Ratio/ in imaginationem ſeſe ex-plicat: imaginatio in ſenſum abit. Vnde fit vt haud imerito ſuperiores omnes cognitiones (velut e ſuis fõtibus in ſenſuũ maria dilabentes) ſunt quodã modo in ſẽſu: vt & omnes aque in mari. Eſt enim vis ſenſitiua: ima & humillima omniũ cognitio. in quã velut in mare & ſui profluuij finem: ſuperiorũ omniũ fontiũ aque natura decurrũt/ ſeq; recipiunt. Quini igitur ſunt exteriores ſenſus: de quibus (quia oportune ſe obtulit ſermo) ſigillati poſtea dicemꝰ. Illatio

2 ¶ Exteriorum ſenſuũ ſinguli: vno ordine/ ſingulis cognitiuis anime viribus coaptantur.

¶ Vis (vt diximus) ſẽſitiua: in quinq; corporis partes ſe fũdit/ diſtribuitq; in quinq; organa loco & ordine diſtãtia. Tactꝰ licet in toto ſit corpore fuſus: verius tamẽ & peculiarius in ma-nibus/ que organorũ organa dicũtur/ locandus eſt. guſtus in linga. olfactus in naribus. in oculis viſus. in auribus auditus. Et hic naturalis eſt quinq; exteriorũ ſenſuũ ordo: ab igno-biliore ad preſtantiſſimum.

Mens	Intellectus	Ratio	Imaginatio	Senſus
Auditus	Viſus	Olfactus	Guſtus	Tactus
Aures	Oculi	Nares	Lingua	Manus
1	2	3	4	5

3 ¶ Tactus vt omniũ extimus: ſenſus eſt mundi/ ideoq; ſenſui toti coaptãdꝰ.

¶ Quod ſit verũ ac ꝓpriũ tactꝰ organũ/ poſtea ſuo loco diſſeremꝰ. dicã autẽ nũc manꝰ orga-na tactꝰ. Manꝰ extime ſũt hũano corpi. vt q̃s hũano toti corpori: i parte mũdi vt aere vel aq̃ circũferre licet. Nulla etenĩ hũani pars ẽ corpis: q̃ manuũ fugitare poſſit attactũ. & q̃dcũq; nobis a mũdo obuiũ: ſiue ſimile/ ſiue diſſimile corpꝰ occurrit: obuijs iprimis manibꝰ/ illud attrectamus & excipere ſolemꝰ. Eſt igit̃ haud imerito tactꝰ/ exteriorum oim ſẽſuũ extimus: velut eorũ prodromus/ id eſt ꝑcurſor & vt ſenſus mundi. atq; ideo coaptãdus cõparãduſq; ſenſui: quã quinq; cognitiuarum anime virium vltimã/ extremamq; eſſe docuimus.

4 ¶ Guſtus eadem proportione imaginationi reſpondet.

¶ Nam ſicut imaginatio a mũdo & hõis ſuperficie: ſeſe receptat in corpus/ & ab aĩa in cor-pore finitur (Eſt eni imaginatio/ corporis interna quedam ſenſatio) ita & guſtus qui tactui ſuccedit/ mũdũ & exteriora corpora linquens: hũanũ corpus pauxillũ ſubintrat/ ſeq; in ore abdere incipit. Eſt eni tactu abditior: ꝑinde atq; ipſius organũ/ tactꝰ organo penitiꝰ. Manꝰ quippe i exteriore aere & mũdo motitant: lingua vero in aere iterno/ vt in ore & aula palati

5 ¶ Olfactus rationi reſpondere probatur.

¶ Nam ſicut ratio in medio eſt omniũ cognitionũ: duabus ſuperior/ duabus quoq; inferior ita & olfactꝰ inter quinq; exteriores ſenſus mediũ ſortitus eſt locũ. linquens ſup ſe viſum atq; auditũ: ifra autẽ guſtũ & attactũ. Et ſicut ratio relicto & mũdo & corpe ſeſe itra aĩmã colli-git/ ac recipit: ita & olfactꝰ magis q̃ guſtꝰ & attactꝰ corpori iſitꝰ ẽ: & i aĩalis corpe abditior.

6 ¶ Viſus eſt vt quidam intellectus.

¶ Intellectus (vt in libro de itellectu docuimꝰ) eſt repẽtina & momẽtanea ſpecierũ intelli-gibilium deprehenſio. que vno tantũ momento in intellectu perſeuerant/ ſtatimq; in me-moriam deuoluũtur. Poteſt igitur haud abſq; ratione cõparari itellectui viſus. Eſt eni viſus luminis ſenſus & perceptio. Lucis autem inſtantanea ẽ & ſubitanea origo. viſiui quoq; radij

momento (vt pleriqꝫ ſētiūt) ſe ab oculis proripiūt/ ferūturqꝫ ad rē viſibilē. Itaqꝫ cū vtriqꝫ & viſui & intellectui: vis inſit multa ſubito peragrās & fere imēſe atqꝫ indiffinite capacitatis rationabiliter viſui intellectus proportionabilis dicatur.

¶ Supereſt vt menti reſpondeat auditus. 7

¶ Nam ſicut mens ſuprema eſt & preſtātiſſima aīe cognitio: ita & auditus ceteros quattuor ſenſus/ & loco precellit & dignitate. De eiꝰ tamē preſtātia & nobilitate/ poſtea dicturi ſumꝰ. Et ſicut mens oībus eſt cognitionibus abditior ita & ipſius auditus ſenſoria/ in penetralibꝰ corporis humani altius ceteris oībus ſenſoriis inſita ſunt & intus abdita. Cōſtat igitur exteriores oēs quinqꝫ ſenſꝰ: quinqꝫ cognitiuis aīe viribus perpulchre poſſe coaptari. tactū exteriori ſēſui/ guſtū/ imaginationi. Rationi olfactū/ viſū itellectui/ menti auditū. Omnes quoqꝫ cognitiuas aīe vires: aliquopacto vi ſenſitiue ineſſe.

¶ Sicut ſenſus in vno tantum genere/ vt animalis reperitur: ita & ratio in vnica tantum hominis ſpecie. Intellectus in ſolis angelis. Mens proprie ſoli deo ineſt. 8

¶ Senſus in hac propoſitione: & ꝓ exteriore & pro iteriore ſumēdꝰ eſt. Ineſt autē huiuſmodi ſenſꝰ: vni tantū ſpecialiſſimo & indiuiduo generi vt animali. Eſt eni animal ſpecialiſſimū genus in plura genera inſectile & ipartibile. Senſus igitur/ & animalis genus cōuertuntur: vt in omni & ſolo animāti reperiri ſenſus poſſit. Ratio vero que ſe plus ſenſu/ ad vnitatē colligit. vni tantū ineſt ſpecialiſſime & indiuidue hominis ſpeciei/ & cū homine conuertitur: atqꝫ homini/ vt homini propria eſt. Intellectus ſolis ineſt angelis: quorū quilibet per ſe vnā efficit ſpeciem. Mens deo ſoli propria eſt. Nā intellectus & mēs: tametſi prius adeſſe anime dicti ſint: hoc ex participatione cōtingit. Vera eni & propria anime cognitio ratio eſt: a qua & rationalis ipſa cenſetur: intellectum tamē illi adeſſe diximus: quantā angelorum aſſequit̄ noticiā. Mentē vero ipſius diuinā ſcientiā/ eſſe dictātes. Porro hic aliter intellectū diffinimꝰ immediatā eſſe dei cognitionē: qua ſine medio ab attiguis & proximis angelis/ iternoſcitur deus. Mentē vero cognitionē cenſemus: qua deus ſibiipſi innoteſcit. et qua deus a deo: idē ab eodē cognitus eſt. Sicut & rationē proprie finimꝰ: cognitionē eſſe dei mediatā/ aliquoue medio comparatam & acquiſitam. Et hoc pacto ſoli homini propria eſt ratio. Solis angelis intellectus/ ſoli deo mens.

Senſus & animal cōuertuntur.

Alia intellectꝰ diffinitio.

¶ Exteriorum ſenſuum differentie. Cap. XI.

¶ Senſuum exteriorum alius vniuerſalis eſt/ vt tactus: in toto animalis & genere & corpore fuſus. Ceteri peculiares ſunt. 1

¶ Tactus vtrobiqꝫ vniuerſalis eſt ſenſus: & genere inquam animalis & corpore. vt qui in qualibet eſt aīalis ſpecie & in quauis corporis parte. Omni quippe animali tactus ineſt. atqꝫ in toto expanſus fuſuſqꝫ corpore eſt. Eſt enim hec prima animalium/ a vegetantibꝰ differentia: vt quātūcunqꝫ emortua/ imperfecta/ aut zoophita credantur: pulſata tamen et velut acumine aliquo/ in quauis corporis parte terebrata: aliquanto corporis motu aut dilatata/ aut in ſe cedētia: animātia eſſe ipſo ſolo attactu probent. Guſtus quoqꝫ vt alimenti ſenſus iocundi & iniocundi: partim vniuerſalis/ partim peculiaris eſſe cōperit̄. Vniuerſalis eſt genere: particularis corpore. Habet eni certā aliquā in corpore ſedem/ ſibiqꝫ partē aliquam corporis animalis deligit cui vis ipſius inſidet: et in qua vt naturali organo/ ſuam operationē ꝑficit. Ineſt tamē omni animali: atqꝫ in toto aīalis genere (vt alimentarie voluptatis & triſtitie arbiter) reperitur. Ceteri aūt tres ſenſus olfactꝰ/ viſus/ auditus: vtrolibet peculiares ſunt & proprij. Nā neqꝫ omni inſunt aīali/ neqꝫ totū aīalis obtinuere corpꝰ. Inſunt eni duntaxat animantibus ꝑfectis: ſupremas quorū arces ſūmaqꝫ faſtigia obſedere: que capita nuncupamus.

Guſtū parti vniuerſalē parti peculiarē eſſe.

¶ Eorum rurſum quidam ſine medio afficiuntur: quidam vero per mediū. 2

¶ Mediū: mediū exterius/ vt aer aut aqua. Internū eni mediū: aut caro eſt/ aut organum in quo vis ipſa ſenſitiua obtegitur. Rurſꝰ igit̄ ſenſuū exteriorū: alij ſine medio a ſenſibilibus afficiūtur/ alij ꝑ mediū. Afficiūtur ſine medio tactus & guſtus. Id eni quod attactu/ guſtuqꝫ percipitur: ſuperipoſitū ſit carni & animali attiguū oportet. Ceteri autē ſenſus ſēſibilibꝰ ſpeciebꝰ: aere aut aqua interſtite afficiūtur. Sunt eni aer & aqua media elementa: in quibꝰ vt plurimū aīaliū vita cōſiſtit. & q̄ ipſa animātia circunſtāt/ per eaqꝫ vt rara & ſubtilia motitātur. Extrema autē elemēta terra & ignis: minus nobis cognita minuſqꝫ familiaria ſunt. nec

In medijs pluſqꝫ i extremis elemētis animaliū conſiſtere vitā.

in eorū profūdo mouentur: neq; per ipſa ſenſibiles ſpecies ad nos ferūtur/ipſiſq; afficimur.

3 ¶ Iterum exteriorum ſenſuū/alij ſunt coniuncti atq; indiuiſi organi: alij vero ſenſorium ipſum congeminant atq; condiuidunt.

¶ Quorūdā exteriorū ſēſuū: tota vis ſēſitiua vnico ſe cōtinet/colligitq; ſēſorio. Quorūdā vero ſecta ſūt atq; diuiſa organa. Imi abiectiſſimiq; ſēſuū tactꝰ et guſtꝰ: coiūcti ſūt organi. Tactꝰ i toto corpe/Guſtꝰ i ligua. Supiores vero ſenſꝰ olfactus/viſꝰ. auditꝰ: ſua cōgeminant organa. Vis qppe olfactiua: i geminas ſe expatat aperitq; nares. Viſiua: patulicat aperitq; ſeſe i ābos oculos. Auditiua duabꝰ ē auribꝰ iſuſa. Tres igit̄ recēſuimꝰ exteriorū ſēſuū differitudies Vniuerſaliū ſcilicet & particulariū: imediatorū & mediatorum: diuiſiſēſorij & indiuiſi. atq; in his tribus diuerſitatibus/ abiectiſſimi duo tactus & guſtus: a ceteris tribus diſtare comperti ſunt. Ambo eni tactus & guſtus: & vniuerſarij ſunt/ & imediati/ & cōiuncti atq; indiuiſi organi. Olfactꝰ vero/ viſus & auditus: vno noie ſunt & peculiares & mediati & diuiſi ſēſorij.

Auditus	Viſus	Olfactus	Guſtus	Tactus
Particulares			Vniuerſales	
Mediati			Immediati	
Diuiſi organi			Organi indiuiſi	

4 ¶ Particulares ſenſus vniuerſalibus: mediati imediatis/ & qui ſenſoriū diuidūt/ his qui coniuncto ſunt organo: perfectiores & preſtantiores ſunt.

¶ Nam quanto quippiam minꝰ triuiale/ minuſq; cōmune fuerit: tanto cenſetur preſtātius Vniuerſales autē ſenſus dicti ſunt: qui in toto aīalis aut genere/ aut corpore inſunt. Particulares vero perfectorū animātiū ſūt proprij. Certas eni ſibi delegerūt animaliū ſpecies quibꝰ ſolis iſūt: & peculiarē aliquā i aīalis corpe obtinēt ſedē. neq; eni i toto ſūt aīalis genere/ neq; in corpore toto. Rurſū hi ſenſꝰ perfectiores/ preſtātioreſq; cenſēdi ſunt: qui i animalis corpore/ ſunt loco ſublimiores. particulares autē ſenſus vniuerſalibus enunct imediatis mediati & qui diuiſi ſūt ſenſorij / ijs quibus coniūctū atq; vnū eſt organū. Sunt igitur illi natura his potiores & preſtantiores.

5 ¶ Mediatis ſenſibus: vis ſenſitiua amplior atq; intētior ineſt/ q̄ immediatis.

¶ Nā vis que longius fertur/ que ad plura pertingit/ que exteriora media penetrat: amplior intēſior/ fortiorq; eſt/ ea q̄ ſe ſolo fundit/ cōtinetq; organo: & q̄ dūtaxat incubātia ſibi obiecta & ſuo attigua ſenſorio cominꝰ diiudicat ac percipit. Mediatorū autē ſenſuum vis ſenſitiua: & ſua ipſi/ organa/ & exteriora media opplet. Fert eni diſtātiū/ & pene abſētiū rerū iudiciū tanq̄ his cōiūcta/ pxima & preſētes/ que porro ſunt/ loco amota atq; ſeparata. Vis vero guſtus & attactus: humani corporis ſuperficie/ eiteq;: vt ſimul ambitur/ ita & finitur. nichilq; dep̄hēdit eorū que interſtite aut aere aut aqua: ab humano corpore diſiuncta/ diſſociataq; ſunt.

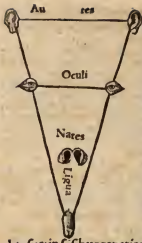
6 ¶ Vnde fit vt hec cauſa eſſe deprehendatur: cur mediatorū ſenſuum geminata/ diuiſaq; ſint ſenſoria.

¶ Amplior atq; intenſior trium ſuperiorum/ q̄ duorū inferiorum ſenſuum virtus: cauſa eſt cur iidem ſenſus & mediati ſunt & diuiſi ſenſorij. Nam vis intenſior: maioris eſt plenitudinis: inq; plura media diffundere ſeſe nata eſt pluribuſq; cōtineri/ reſerari & manifeſtari oſtiis & organis. Puſilla autē vis remiſſius agit: intus ſeſe cōtinēs/ cominꝰ ſenſibilia diiudicās. vtq; fortior euadat/ ſeſe ad vnum colligit/ diuidi reſpuit/ vni tātū atq; indiuiſo organo iſuſa.

7 ¶ Quanto ſenſus eminentior fuerit: tanto illius ſenſoria/ maiore ſunt interuallo diſſociata.

¶ Guſtus indiuiſi & coniuncti eſt organi. Eius enim ſenſorium lingua. Olfactꝰ primus ſua aperit diuiditq; ſenſoria: ſed minimo interuallo/ ac ſpacio. Diſtant enim ambe nares ſola cartilaginea macerie. Viſꝰ poſt olfactū/ latior eſſe icipit ſeq; geminis diſtiguit oculis: quorū amplior eſt q̄ duarum narium intercapedo. Auditus vero extrema latitudine reſeratur: ſeq; in dyametrum/ rectāq; diſtantiam adaperit. ſpectans vna aure dextrum latus alia ſiniſtrū totoq; capite diſſociata ſunt eius ſenſoria. Hec autē ex ſenſitiue virtutis abundantia/ atq; intenſione contingunt. vt quanto hec in altiore & eminētiore ſenſu intēditur tāto & ampliore cōtineatur ſpacio/ ſuorumq; diſtātiam augeat organorum.

8 ¶ Vnde manifeſtum eſt ſuperiores quattuor ſēſus/ qui ī animalis capite collocantur: haud inuenuſtam continere pyramidem.

℄Aures due/plus diſtãt q̃ vtriq; oculi. hi quoq;/pluſq̃ ãbe nares/he pluſq̃ lingua: que coniũcta eſt atq; idiuiſa. Hi igiť ſenſus quattuor audit⁹/ viſus/ olfactus/ & guſtus/qui i animalis capite ſunt ſiti: haud inuenuſtã claudant (ſed euerſã) pyramidem. cuius conus/ vertexq; in lingua/ baſis in aurib⁹. Poſſumus & alias ſenſibus exterioribus aptare differẽtias: ex diuerſitate poſitionum & locorum. Auditus quippe loco permixtus eſſe videtur: ſpectans (vt dixim⁹) in partes locorũ duas dextrã & ſiniſtram. viſus & olfactus poſitione & loco ſimplices ſunt: vt qui vtriſq; ſuis ſẽſorijs/ in eãdem porriguntur poſitionum differentiam. Ambo quippe oculi in anteriorem ſpectãt partem. Gemine autem nares in deorſum protenduntur/ reſlantq; in ima. Guſtus quoq; haud minus loco ſimplex euadit. Nam lingua e ſuperiore parte: admota pretẽtat alimenta/ ferturq; quodãmodo in ſurſum. Supereſt ſenſus nullus: qui peculiariter in poſtrorſum ferri videatur/ ſitq; retrograd⁹: preter attactũ. Hic enim vniuerſalis ſenſus eſt ſpectans in omnem poſitionum differẽtiam ſitq; ſecundum totum corpus/ totius ſphere plenitudinem occupans: ſurſum/ deorſum/ dextrum/ ſiniſtrũ/ ante & poſt.

℄Qualiter tres anguli rectilinei acutus/ rectus/ obtuſus: in ſẽſibus reperiantur. Cap. XII.

EOrum ſenſuum qui ſua diuidunt geminãtq; ſenſoria: ſenſitiua vis in vtroq; ſenſorio eſt vna. 1

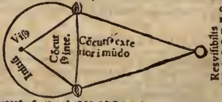
℄In olfactu/ viſu atq; auditu/ licet diuiſa/ geminataq; ſint ſenſoria: in vtroq; tamẽ eiuſdem ſenſus organo atq; ſenſorio/ ſẽſitiua vis ſimplex/ vna atq; indiuiſa cõſiſtit. vna quidem ſpecie: & eiuſdem ſimplicis obiecti: vt odoris/ coloris/ aut ſoni ferre nata iudicium. Et ab vtroq; ſimul ſenſorio: tãtum vna perficitur ſenſatio: auditio/ viſio/ olfactio.

℄Vnde fit vt ambo eiuſdem ſenſus ſenſoria: ſentiant vt vnum.

℄Eadẽ enim eſt ſpecie/ naturalis aĩe potentia & ſẽſitiua virtus vtriq; infuſa organo. ſimul tempore ciens/ mouẽſq; vtrũq; ſẽſoriũ: ad ſenſibilẽ recipiendã ſpeciẽ. ſimulq; feriũtur ambo ſenſoria: a ſimplici & eiuſdẽ nature obiecto/ quod ipſi ſenſui eſt ꝓpriũ. Et neq; in vno vna/ & in alio alia perficitur ſẽſatio: ſed in vtroq; eadẽ excercetur operatio. Ambo enim ſenſoria vnice ſimulq; ſiue a minore ſiue a maiore mũdo mouẽtur. a minore mũdo idest ab ea que homini ineſt ſenſitiua virtute: q̃ vtrũq; aperit/ rẽſeratq; ſenſoriũ ferẽs vnũ in vtroq; iudiciũ a maiore vero mũdo/ id eſt ab eo quod in mũdo eſt obiecto ſiue ab obiecti ſpecie: que ſimul vnicoue motu in vtroq; organo recipitur.

℄Sicut a geminis eiuſdem ſenſus ſenſorijs/ fit ad exterius obiectum in maiore mundo concurſus: ita & ab ijſdem ſenſoriis/ fit concurrentia in minore mundo: ad interiorem vim ſenſitiuã/ que ipſi⁹ ſẽſationis fõs eſt atq; initium. 3

℄Ab vno (vt dixim⁹) & eodẽ ſenſibili obiecto: vt ſono/ colore: odore. eiuſdẽ ſẽſ⁹ ambo afficiũtur mouenẽq; ſẽſoria/ aures/ oculi/ nares. Et eadẽ eſt eiuſdẽq; ſpeciei vis ſenſitiua vt auditiua: q̃ vtriq; ĩfuſa eſt aurib⁹. eadẽ viſiua q̃ in ambob⁹ oculis. olfactiua eadẽ/ ĩ gemis narib⁹. Fiũt igiť ab vtriſq; eiuſdẽ ſẽſ⁹ ſẽſorijs/ gemi cõcurſ⁹: vn⁹ exterior ĩ maiore mũdo/ ab ipſis ſẽſorijs ad vnũ aliqd ıdẽq; obiectũ. ali⁹ iterior ĩ minore mũdo/ ideſt in ipſo aĩali vt hoie: ab

ijſdẽ ſenſoriis/ ad eãdẽ vi ſẽſitiuã: ſiue ad ipſi⁹ ſẽſatiõis fõtẽ atq; initiũ/ & vnde ſẽſitiua vis ĩ ipa manat ſẽſoria. Nõ eni ſẽſitiua ipſa vis: primit⁹ & pſe/ gemis infuſa ẽ ſẽſoriis. Alioqui diuerſa eſſet ſpẽ: vni⁹ nature ĩ ſẽſorio vno & alteri⁹ ĩ altero: ſed ab aliqua alia vniali & cõiũcta aialis parte/ ipſis ſẽſorijs abditiore atq; iteriore: in ipſa organa manat/ deriuaturq;.

℄Cum omni dualitate ſit vnitas prior: rationabile eſt eorum ſenſuum qui 4

organum diuidunt]vim ſenſitiuam ante ipſa organa intus eſſe coniunctam.

¶Hec ferme ex precedente liquet. Nam nulla per ſe & prima eſſe poteſt dualitas: que non manarit ab vnitate: & que non priorē & anteriorē habeat vnitatem/ ad quā coniuncta ſit ipſius alteritas atq; diuiſio. Sēſitiua igitur virt9: que in duob9 eiuſdē ſenſus ſenſorijs quātitate/ poſitione/ ac loco dualis/ diuiſaq; reperitur: cum per ſe ac primo minime ipſis organis inſit: in anteriore aliqua priore & interiore animalis parte coniuncta ſit/ collecta & vna numero neceſſe eſt, atq; hunc locum/ hancue internā animalis partē: totius ſenſationis fontē/ initiūq; vocamus. a quo vis ipſa ſenſitiua: ſe in vtraq; fundens organa geminis oſtijs minore ſe mundo exerens/ reſerat/ expanditq; maiori mundo.

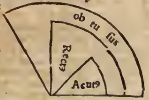
5 ¶Vnde fit vt inter huiuſmodi ſenſuum organa & ſuos fontes [ſuaue initia: rectilinei quidam conſtituantur anguli.

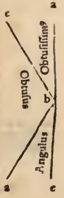
¶Rectilineus angulus: in duabus rectis lineis & tribus punctis conſiſtit. A geminis autē eiuſdē ſenſus organis/ ad internā vim coniūctā: ad eāue partē abditā/ in qua coniuncta eſt vnaqueq; vis ſenſitiua/ & vnde ſeſe in organa fundit: recte due linee producte/ claudunt. cōtinentq; totius ſenſus angulum. iſq; totus angulus ipſi animali/ minoriq; mundo ineſt. Et hoc tantum in auditu/ viſu & olfactu contingit. quos ideo bifidos/ diſpartitos angulareſq; ſenſus nūcupare poſſumus. Vnde fit vt exteriorū ſenſuū tres: trini reperiantur auditus/ viſus/ olfactus. Nam eorum ſinguli ſunt angulares. Angulus autem omnis eſt trinus: punctorum trinitatem quibus due linee cōflantur inuoluēs.

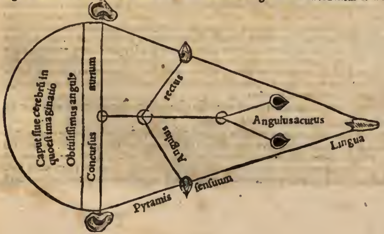

6 ¶Olfactus in angulo ferme acutiſſimo conſiſtit: auditus in obtuſiſſimo. ſupereſt vt viſus in medio & recto.

¶Apud Geometras/ tres ſunt angulorum rectilineorū ſpecies: rectus/ obtuſus acutus. Rectus: medius et equalis eſt. Obtuſus & acutus extremi: hic recto minor/ ille maior. Rectus neq; magis ſuſcipit/ neq; minus. Quocunq; autē acuto dabilis eſt acutior: vſq; ad acutiſſimū. Quocunq; itē obtuſo/ ad obtuſiſſimum vſq; dabilis obtuſior. Acutiſſimus autem eſt: quando due linee: omne excludunt ſpaciū/ ſuntq; cōiuncte & linea vna. Vt ſit acutus a/ b/ c: iūganturq; linee a b/ & b c: ita vt a &, c fiant pūctū vnū. linee a b/ & b c oē excludūt ſpaciū/ ſūtq; linea vna: q̄ vocaꝶ acutiſſim9 angul9. Obtuſiſſim9 autē eſt duorum rectorum ſpacium: & cum in tantum ſeſe angulus aperit/ vt ei9 linee ad directionem perueniant/ ſintq; ſibiinuicem directe: & linea iterum vna. Vt ſi obtuſus a b c/ ſeſe euſq; dilatet: vt linee a b & b c ad directionem pducte, ſint vna linea a b c: hec dicenda eſt obtuſiſſimus angulus. Dicimus igitur quoniam exterior ſenſus: ab acutiſſimo angulo/ ſeſe aperire incipit vſq; ad obtuſiſſimum. Diſtant enim olfactus ſēſoria (quas nares dicim9) angulo ferme acutiſſimo, vt inter quorum fiſtulas ac tubos/ itercepta eſt ſola tenuis cartilago. Porro auditus ſenſoria obtuſiſſimo/ ac maximo angulo diſtenta videntur: & ad vſq;

duorum rectorum peruenire diſtantiã. Eſt enim auris/ auri cõtrapoſita: dextro vna ĩ latere alia in ſiniſtro capitis collocata. Et ſi extremos ſenſ⁹ auditũ/ olfactũq: extremis angulis obtuſiſſimo et acutiſſimo dimenſi ſum⁹: ſupereſt vt eadem lege medium viſum/ medio recto angulo non inconcinniter metiamur. atq eam concurrentiã que fit ab vtriſq oculis: ad internum viſiue virtutis fontem: recto angulo coaptemus.

¶ Q̄ exteriores ſenſus ſint tripartiti: alij boni vtilis/ alij delectabilis/ alij honeſti. Caput. XIII.

Sicut bona ſunt tripartita: in vtilia/ delectabilia & honeſta: ita & tripartiti ſenſus vtilium/ delectabilium/ & honeſtorum. 1

¶ Vtilia bona ſunt corporis bona/ naturales ſiue corporis neceſſitudines. vt veſtes et queq operimenta/ omniſq ſuppellex: cibus item & potus/ ſine quibus ſaluari nequit animalis corpus. Delectabilia vero ſunt: ſine quibus eſſe quidẽ poteſt animalis corpus/ hilaritatẽ tamen ac iocunditatẽ preſtant. vt varij flores/ vnguenta/ ſagmata & queq huiuſmodi ſunt/ que ſuauiter hominẽ totũ afficiunt. Honeſta autẽ bona ſunt diſcipline/ omneſq virtutes: que propria ſunt animi bona. E quinq igitur exterioribus ſenſibus alij vtilium eſſe bonorum videntur: quidã delectabilium & quidam honeſtorum. vt in ſequentib⁹ propoſitionibus ſumus oſtenſuri.

Sagmata odorifere diſtillatiões

¶ Vt vtilia bona ſunt corporis/ honeſta vero animi: ita & delectabilia/ quodam modo totius hominis eſſe videntur. 2

¶ Hominẽ i hec tria partimur: corpus/ aiam/ totũ. dicimuſq vtilia bona/ referenda eſſe ad corpus: honeſta ad animũ/ delectabilia vero ad totũ. Alia quippe ſunt corpori propria/ alia animo/ alia vtriq cõmunia/ que toti ſunt ꝓpria. Corpus per ſe deorſum/ ad inferiora raptat. Anima ſuapte natura/ ad ſuperiora tollitur. Totũ vero: nexus eſt & amor vtriuſq: quo continentur ambe partes in medio. Itaq alia quidẽ ſunt bona ob que diſquirẽda: deprimitur/ deijciturue corpus in mũdũ. Alia vero quorũ amore/ oblita neſciaue corporis aia: ſeſe quodã modo illius clauſtris excerit/ tollitq pro virib⁹ ad ſidera. Alia deniq ſunt que vtriq parti epithalamiũ/ ſiue hymeneũ canũt: quibuſue coercẽtur ĩ medio/ copulant inuicẽ/ coeũtq ĩ toto.

¶ Tactus & guſtus vtilium ſunt bonorum: viſus & auditus honeſtorum/ olfactus delectabilium. 3

¶ Tactus & guſtus: exteriorũ ſenſuũ/ ſunt abiectiſſimi & vulgatiſſimi. Cũctis quippe aiantibus ad naturaliũ neceſſitudinũ prouidẽtiã: a natura deputati ſunt. ita vt/ preſẽte tactu/ cõfeſtim id cui ineſt: iudicemus/ probemuſq eſſe animal/ atq eo abſente non eſſe animal. Comitatur autẽ guſtus attactũ: & ab eo ſeparatur nunq̄. Vt eni is iudex eſt naturalis/ conuenientiſq loci: ita & ille pretentator naturalis/ conuenientiſq alimenti. Naturalis autem locus & aptũ conuenienſq alimentũ: prime ſunt/ ſummeq animalium neceſſitudines. ſine quib⁹ animaliũ ſaluti/ natura conſulere nequit. Viſus autẽ & auditus (vt latius poſtea oſtenſuri ſumus) diſcipline ſenſus vocitantur/ omniũ preſtantiſſimi & liberaliſſimi. qui vt guſtus & tact⁹ ad corporis carniſue ſalutẽ: ita & ipſi ad ſpiritus/ atq animi paſtũ/ eaq haurienda que animum erudiunt/ perpoliunt/ virtuteq conſumant: facti atq inſtituti a natura videntur. Vera quippe & propria animi bona: ſunt diſcipline/ ſcientie/ omneſq virtutes & quecũq ꝓpter ſe bona ſunt/ que liberalia & honeſta nũcupantur. Porro olfact⁹ (quẽ ſupius rationalẽ/ equalẽ/ mediũq ſenſum dictitauimus) & honeſtior/ liberaliorq eſt guſtu & attactu: min⁹ tñ liberalis viſu & auditu/ minuſq aio aut corpori ꝓprius q̄ extremi. Is eni factus eſt partim vt aiam in corpus euocet: parti vt corpus tẽperet/ carnẽq emolliatur. Arbiter eni eſt & captator odore ſuaueolentie: quam varia ceromata/ hedyſmata & pleraq huiuſmodi/ naribus inſpirant. Hec autem ex myropolijs/ potius in hominũ oblectametũ: q̄ perneceſſariũ vſum/ multo ſumptu ac precio comparantur.

Guſtus tactui ſemper cõiunctus.

Hedyſmata & ſagmata eadem.

¶ Primarie & ſumme corporis neceſſitudines ſunt due: exterior vna loci & operimenti: alia interior/ cibi & potus. 4

Aiali pneceſſaria ſunt/ ſine quib⁹ eſſe & ſaluari nõ poteſt: vt ſine naturali/ conuenientiq loco ſine itẽ cibo et potu. Extra eni naturalẽ locũ: ſtatim corrũpit/ diſperitq aial. Et ſine cibo aut potu cõfeſti fame/ ſitiq cõficieṫ/ emarceſcet/ tabeq reſolueṫ. Loci autẽ neceſſitas corpori extera eſt/ perinde atq locus: quẽ cõſtat aialis eſſe circũſtantiã/ tangentẽ cõtinentẽq aial. Reducitur autẽ & ad locũ/ veſtimẽtorũ & operimẽtorũ neceſſitudo. vt que aial operiũ/ circũ

ſtat cõtinet/ac tãgit. Porro cibꝰ & potus interiores animalis neceſſitates vocãtur. nõ enim animal ipſũ circũſtant/ aut cõtinẽt: ſed ab aiali aſſumuntur/ introrſꝰ recipiũtur/ atq; in eius ſubſtãtiã couertũtur. Quo fit vt guſtꝰ ſit nobilior attactu: queadmodũ cibꝰ & potus ipſa operimẽta/ vniuerſãq; ſupellectilẽ ꝓcellũt. Id eni quod in aiali recipiẽdũ eſt & in eius ſubſtãtiã couertẽdũ: eo preſtãtiꝰ eſt qͣ tãtũ circa aial cõſiſtit/ nec verti in eiꝰ ſubſtãtiã poteſt.

5 ¶ Vnde fit vt tactus ſit ſenſꝰ cõuenietis loci & cõſiſtẽtie aialis in mundo.

¶ Haud imerito tactus primꝰ eſt & ꝑneceſſariꝰ aialis ſenſꝰ: ſine quo eſſe nõ poteſt aial. Nã ſũma/ primaq; rerũ oim ſiue aiatarũ/ ſiue inanimatarũ neceſſitas: eſt vt ſint in loco. Et q̄ primũ aliquid factũ eſt/ ſubſiſtit in loco: nec aliter eſſe poteſt q̄ in loco. ita vt hec ſimul/ & couerſa videatur: eſſe/ & eſſe in loco. Nõ eſſe itẽ in loco/ & non eſſe. Oĩa igit̃ ſiue inaiata ſiue animantia q̄ ꝓmũ facta ſunt & ſubſiſtũt: in loco ſunt. Sed iaiata ſenſũ loci nullũ recipiũt nullũq; ferunt circũſtantis corporis iudiciũ. Nã et hac de cauſa a natura in proprio/ cõueniẽtiq; loco ſita & collocata ſunt/ in quo ſaluari egent. Aialibꝰ autẽ inditus eſt circũſtantis ſe corporis ſenſus: ferũtq; iudiciũ cõmode & incõmode ſedis ſueue in mũdo cõſiſtẽtie. que ſi iperfecta ſũt/ viq; motiua deſtituta vt zoophita: i naturali/ proprioq; loco innaſcũtur/ gignũturq;. Si vero ꝑfecta et ſi in cõtrarijs fuerint locis: affecta cõtrariorũ & iſalubriũ dolore/ atq; triſtitia: continuo in naturalẽ ſe/ propriũq; locũ trãſferũt in eoq; immorantur. Illatio.

6 ¶ Fit iterũ vt tactus i toto ſit aialis corpore fuſꝰ: fiatq; ſecũdũ ſpherã totã.

¶ Nã aial ſecundũ totã ſui ſuperficiẽ/ eſt in loco: cũ ſit vndecũq; locãti/ circũſtantiue corpori attiguũ. Nulla eni aialis pars nuda/ aut vacua relinquitur: que nõ locãte corpore contenta ſit & adopta. Oĩ igitur aialis parti ſenſũ oportet loci ineſſe. Is autẽ attactꝰ eſt. quãdoquidẽ idẽ fere eſſe dicimus in loco eſſe: et vndecunq; a locante corpore circũcingi ac tangi In toto itaq; aiali ſiue i qualibet corporis ipſiꝰ parte: fuſus eſt tactꝰ. fitq; tactꝰ ſecũdũ oẽm poſitionũ differẽtiã: ſurſũ/ deorſũ/ dextrũ/ ſiniſtrũ ante & poſt: quod eſt ſecundum ſpheram totam totiuſq; ſphere plenitudinẽ.

7 ¶ Animaliũ ꝓprie/ naturaleſue conſiſtentie & loca: vt plurimum in medijs ſunt elementis.

¶ Extrema elemẽta ſũt terra & ignis: q̄ minus tẽperata ſũt/ minuſq; saluti aialiũ cõducẽtia. Media autẽ ſunt aqua & aer: tẽperata/ magiſq; ꝑmixta. In quibꝰ aialia/ q̄ ex pluribꝰ cõmixta ſunt: meliꝰ q̄ in ſimplicioribꝰ extremis ſaluãtur. Obeſt eni nimia terre craſſities/ ne p eã oggraſſentur animãtia: ne ve in eius ꝓfundo dimoueãtur. Ignis quoq; natiui/ atq; inſiti caloris acumine: aialiũ extẽplo & cõtẽperamẽta & corpora diſſoluit. Media autẽ elemẽta/ conſultura animaliũ saluti: nimiã ſuarũ qualitatũ vim pauxillũ remittere/ atq; iterlaxare a natura iubẽtur. Eadẽ quoq; elemẽta raritudine & ſubtilitate ſui: in ꝓfundũ aialia admittũt exercendiſq; eorũ delationibus progreſſioni/ natationi & volatui ſeſe vt diuiſibilia & facile cedẽtia preſtãt. In medijs igit̃ elemẽtis aere/ & aqua: vt plurimũ ſũt proprie/ naturaleſue animaliũ conſiſtẽtie/ & loca. Nã tametſi ſup terrã/ vt ſũme craſſitiei & ſpiſſitudinis degãt vniuerſa animãtia ſitq; illa oibus ſubiecta/ velut cũctorũ imobile tẽpauiũ: haud tamẽ i terra vt in loco celi ſubſiſtũt. cũ mime a terrea mole/ ſed ab aere aut aq̄: vndecũq; occludant̃ ac circuntegãtur. Id autẽ dicit̃ aialis locꝰ/ nõ quo ſtabilitur animal: ſed quo continetur circundatur/ ambiturq;.

¶ Qz delectatio & triſtitia: ſũt paſſiões animaliũ ſeſꝰ comites. Cap. XIIII

1 INanimalia & que ſenſum loci aut nutrimenti habent nullũ: haudquaq̄ contrarijs paſſionibus/ delectatione & triſtitia afficiuntur.

¶ Nam que nullũ loci aut nutrimenti ferunt iudiciũ: haudquaq̄ percipiunt ſi in naturali/ aut cõtrario reſideant loco. neq; ſi cõueniẽs/ aut diſcõueniens fuerit nutrimentũ. Nullã igit̃ ex naturali loco/ aut cõueniẽti alimẽto delectationẽ: nullãue ex contrario aut loco aut nutrimẽto triſtitiã incurrũt. Afficiũtur quidẽ paſſionibus quibuſdã: vt mortis aut vite ſalutis & corruptionis: non tamẽ delectatione atq; triſtitia. Vegetãtia quippe vniuerſa conueniẽti alimẽto: vitalẽ ſaluãt/ retinẽtq; aiam. cõtraria vero/ venenataq; nutritiõe itermortũtur. Similiter & inaiata/ nullãq; aiam ſortita: i naturali ſaluant̃ loco/ i cõtrario vere corrũpũtur. He tamen & vegetãtibus & inaiatis permutationes ſine paſſionibus delectatione et triſtitudine competunt.

2 ¶ Delectatio & triſtitia paſſiones ſunt ſenſus/ vt tactus comites.

¶ Minimus abiectiſſimuſq; ſenſuũ tactus eſt: quẽ loci ſenſũ nuncupamus/ in toto anima-lis corpore fuſum. Hic igitur tactus/ conſtitutus a natura/ vt loci & conſiſtentie animalis in mundo cenſor ac iudex: primus vel ſolus(ſemper tamen guſtus coniunctus)cũctis ineſt animalib⁹. & vt p̃curſur ceterorũ ſenſuum: naturalẽ eorũ perquirit locũ in quo prim⁹ caſtrametatur eiuſq; comites ſunt delectatio & triſtitudo. Delectatio ex naturalis aut conuenientis loci perceptione atq; iudicio: triſtitia vero ex contrario aut loco/ aut nutrimento. Vnde fit
Illatio vt paſſiones delectatio & triſtitia: cum animali & attactu conuertantur. Ineſt enim cunctis ac ſolis aialibus attactus. Vniuerſa itẽ & ſola animalia: delectatione ac triſtitia/ afficiũtur.

¶ Somnus item & vigilia: paſſiones ſunt ſenſuum & animalium

¶ Somnus eſt exteriorum ſenſuũ potentia eorũue ceſſatio: & a proprijs actibus intermiſſio 3
Vigilia vero eorũ eſt actus: & in ſuis operationibus pſeuerantia. Oĩs enĩ finita numerataq; virtus defatigabilis eſt: et q̃ non ſemp queat intendi. Vnde fit vt huiuſmodi virtus quan-
Illatio doq; in actu ſit/ quandoq; vero in potentia. In actu eſt cum propriam operationẽ exercet In potẽtia vero cum ab actu & operatione intermittitur. Senſitiua igitur virtus/ cũ preſens exteriorib⁹ organis adeſt(quod accidit iterdiu)tũ proprias exercere operatiões/ & vigila-re animal/ mundoq; adeſſe dicitur. Cũ vero ſe ad interiora reuocat: proprias operationes i-termittit/ ac tum non mũdo: ſed ſibi ſoli/ adeſſe animal poteſt. & hanc actuũ intermiſſionẽ/ exteriorũue ſenſuũ ceſſationẽ & vacationẽ: animalis ſonũ & requiẽ nũcupamus.

¶ Somno ſimul omnes exteriores ſenſus: ſunt ab actionibus ſoluti/ atq; in-termiſſi. 4

¶ Nam ſomnus & vigilia: non huius/ aut huius ſunt exterioris ſenſus paſſiones: ſed totius generatim exterioris ſenſus. Diffiniri enim generiter vigilia poteſt: ſenſitiue totius virtutis in exterioribus ſenſorijs manſio. Somnus vero/ eius ab iiſdem organis abſentia/ diſcluſio/ & in intima corporis reciprocatio. qua ſimul ſe in interiora recipiente: confeſtim exteriores omnes ſenſus laſſeſcunt/ defatiſcunt/ actuſq; remittunt: que intermiſſio animalis ſomnus vocitatur. Non enim huius aut illius exterioris ſenſus intermiſſio/ & ab actu ſolutio/ anima-lis dicitur ſomnus: quandoquidẽ alio vacante ſenſu/ vigilare alius & in actu eſſe poteſt. Vt
Illatio clauſis oculis nichil quidẽ videmus: ſonos tamen auribus captamus. & obturatis auribus/ nichil audire: videre tamen licet. Vnde fit vt omnis ſomnus iuſte vocetur ſenſuũ laxatio & intermiſſio: non tamen oĩs ſenſuũ intermiſſio/ ſomnus eſt dicenda.

¶ Vnde fit vt ſomnus ſit eius ſenſus ab actu ſolutio & intermiſſio: qui in animali eſt primus vt attactus. 5

¶ Nam ſolut[illegible]o ſenſu qui in animali eſt primus/ vt attactu: ceteri intermittantur oportet Non autẽ ſi ceteri peculiares vacent: vacare tactũ/ aut intermitti neceſſe eſt. Contingit enĩ pluribus de cauſis: vt interdiu & in vigilia/ nullus quatuor peculiariũ minorũq; ſenſuũ au-ditus/ viſus/ olfactus & guſtus ſit in actu/ nullus in eorũ fungatur opere aut actione ꝓpria tactus tamen ſolus ſuo fungatur officio. qui vnus ſi(recipiente ſeſe in interiora/ ſenſitiua virtute)ſoluatur & intermittatur: mox & ceteri quatuor vacabunt/ & q̃ete animal ſomnoq; perfruerur.

¶ Senſitiua virtute preſente: ſolus tactus/ non eſt in noſtra poteſtate/ vt non ſentiat. Ceteri in noſtra ſunt poteſtate: vt aut ſoluantur/ aut intẽdantur. 6

¶ Cum ſenſitiua virtus preſens eſt/ & ad extrema corporis fuſa/ in poteſtate noſtra non eſt non tangere. eſt autẽ in noſtra poteſtate/ vt ceteri ſenſ⁹ intermittãtur/ ſoluãturq;. Vt ſi ob-turaueris aures/ ac nares: os clauſeris/ atq; ocellos: tunc preſente ſenſitiua virtute exteriora ſenſoria aures/ oculos/ nares/ linguãq; infundente: vacabunt auditus/ viſus/ olfactus & gu-ſtus. Solus vero tactus erit in actu & officio. Impoſſibile enim eſt laxari tactũ: quoad extre-me corporis ſuperficiei/ ſenſitiua vis affuerit/ totumq; corpus infuderit. Vigilabit igitur aial tametſi ſolus tactus/ ſuo fungatur officio/ ceteris intermiſſis.

¶ Vnde fit vt in vigilia tactus ſit in actu continuo: ceteri vero quandoq; in actu/ quandoq; in potentia. 7

¶ Hec illatio ex precedente manifeſta relinquitur. Nam ſemp eſt preſens/ & adiacens ani-mali locus: circunſtans animal. preſente igitur ſenſitiua virtute & ea in carne/ ſiue anima-lis extremitate recepta: vitari nequit loci ſenſatio & perceptio/ que eſt propria tactus opera-tio. Ceteri autem ſenſus(vt docuimus)multis ex cauſis in vigilia laxari & intermitti poſſunt

Solū igitur tactū/ animali vigilante in continuo actu & aſſidua loci/ circunſtantiſue corporis ſenſatione eſſe oportet. Nam non eſſe in loco nequit animal: eoq; vigilante/ non ſentiri locum ipoſſibile eſt. Eius itaq; ſenſus paſſiones/ ſunt ſomnus & vigilia: quo ligato atq; ſopito/ ligantur/ ſopiunturq; ceteri. et quē vt ceteri vigilent/ ſuiſq; fungantur actibus: imprimis vigilare/ ſuoq; fungi officio neceſſe eſt.

Tactum omnium eſſe ſimpliciſſimum. Cap. XV.

1 Per ſolam ſenſitiue virtutis preſentiā que eſt vigilie cauſa: tactus in actu fit.

Senſitiua virtus/ geminos in corpore recipit motus: quandoq; corporis extremitatibus preſens/ quandoq; iiſdē abſens. Preſens dicitur: quādo toti infuſa eſt corpori. Abſens vero: quando in mediū & centrū ſe colligit. Sicut eni oriente ſole ſpargitur in mundū lux/ quo ſenſibilia nudantur reſeranturue oculis: eodem vero in occaſum labēte/ ſeſe ſimul colligit lux/ aut in oppoſitū tranſfert hemiſperiū: & hec eſt ſilentij quietiſq; mundi cauſa: ita & in lucis ortu/ ac diei initio: fundente & expandente ſe ſenſitiua virtute in totum animalis corpus: totū illico aial expergiſcitur/ ſurgitq; a ſomno. Et imprimis eius tactꝰ in actu fit/ ac propria operatione fungitur. ceteri quoq; ſenſꝰ ſua adaperiunt organa/ ſuiſq; fungūtur officijs. Ac tum que in mūdo ſunt/ p ipſos ſenſꝰ animali innoteſcunt totiq; mūdo adeſſe aial ꝓnunciatur. In occubitu autē lucis & ſolis maioris mūdi: rurſū ſenſitiua animalis vis (quos animales ſpiritus vocant) cū maioris mundi luce/ ac ſole abdere ſe incipit/ ſeq; in interiora colligit/ exteriora corporis membra deſerit: ſenſus ipſos exteriores linquit/ eorū artat clauditq; ſenſoria. Qua abſente/ ſeq; condente: fit illico ſenſationū vacatio & intermiſſio: quā minoris mundi/ ideſt ipſiꝰ animalis quietē/ ſomniūq; vocamus.

Eundē lucis et ſenſitiue virtutis eſſe motum.

2 Senſitiua virtus lux eſt minoris mundi: ſomni & vigilie cauſe.

Animal eſt minor mūdus. Quecunq; igiť in maiore fiunt mūdo: proportionaliter fiunt & in animali. Maior autē mundus/ ſomno variať & vigilia/ ſecundū lucis ſoliſue/ aut abſentiam aut preſentiā. Abſentia eni lucis ſilet maior mundus ac dormit. Ortu vero & acceſſu lucis/ expergiſcitur ac vigilat. Porro minor mundus animal/ aut homo: a maiore cū regať/ ſimul maioris mundi motu raptatur: dormiente dormitat & vigilāte vigilat. Senſitiua igiť virtus in animali ſolis ac lucis vicem obtinet. que oriente in mūdū ſole/ animali quoq; inoritur: ſeq; in totū fundit animalis corpus/ ciet/ mouetq; animal. tactū imprimis (ideſt vniuerſam aialis carnē) ceterorūq; ſenſuū organa infundēs atq; implēs. Reuocante vero ſe ad occaſum maioris mundi luce & ſole: minor quoq; mūdus diurnis fatiſcens operibus/ atq; vigilijs: continuo labaſcere incipit. donec abdita/ receptaq; in intimis ſenſitiua virtute: exteriores ſenſus penitus elāgueſcunt/ actioneſq; remittunt. Eadem igiť ſunt in animali/ que & in mundo: & proportionabiles in vtroq; motus. atq; in ipſis ſomnus et vigilia: eodē modo ex lucis aut abſentia/ aut preſentia contingunt.

Eadē i aīali & mundo eſſe.

3 Vnde fit vt ſimpliciſſimus omniū ſenſuum/ ſit tactus.

Nam is ſenſus eſt ſimplicior: qui ſimpliciore & leuiore cauſa in actu fit. Preſente autē ſola ſenſitiua virtute: tactū in actu eſſe oſtendimꝰ/ & fieri illico loci ſenſationē. Atqui ſenſitiue virtutis preſentia qua ſe in animalis corpꝰ fundit/ illudue opplet/ ac fouet: animalis eſt vigilia. in qua (vt diximus) tactus eſt in actu continuo/ ſuoq; fungitur officio. Is igiť ſenſus/ haud immerito omniū eſt ſimpliciſſimus. Nulla quippe re alia/ vt in actu ſit tactus opus eſt: q̄ ſola ſenſitiue virtutis p̄ſentia. Immediatus eni eſt tactꝰ: & ſuo ſemp obiecto attiguus.

4 Ceteri quatuor ſenſus/ vt in actu ſint: pluribus egent.

Ceteri ſenſus guſtus/ olfactus/ viſus & auditus peculiares ſunt non in toto corpore ſed quiq; in ſtata aliqua corporis parte ſiti: que propriū vniuſcuiuſq; organū vocatur. Et hec corporis pars: proprijs quibuſdā affecta eſt qualitatibus/ eſtq; alteriꝰ a toto corpore naturalis contēperamenti. Iis itē ſenſibus nō ſemp ſua adſunt obiecta: ſed quādoq; preſentia ſūt/ quandoq; ſeparata. Nō enim ſemper adeſt animali: ſonus color/ odor/ aut ſapor. Egent igitur hi ſenſus pluribus cauſis/ vt ſuis fungantur officijs. Imprimis ſenſitiue virtutis preſentia: ſine qua neq; tactus/ neq; alius ſenſus vllus in actu & officio eſſe poteſt. Egent & recta organi diſpoſitione/ ac bona valitudine: Illius item reſeratione & adapertione. Obiecti inſup preſentia/ & conuenienti affectione medij: vt aeris/ aut aque. Nā ſiqua harū cauſarū defuerit/ oberit ſenſationi: & aut nulla/ aut imbecilla/ infirmaq; erit ſenſatio.

¶ Sonꝰ motu & colliſione excitatur: lumine color/igne odor/humore ſapor.

¶ Preter cauſas quas in ſuperiore propoſitione recenſuimus/ quibus quattuor peculiares 5
ſenſus in actu fiũt: alie ſingulis proprie adijciũtur. In auditu motus. In viſu lumẽ/ In olfactu, ignis ſiue calor. In guſtu aqua/ ſiue humor. Nam ſonus fit ſine motu/ nullus. Cauſa ẽ enim et elicitur ſonus oĩs/ vt aliqua & colliſione corporum. eo quoq; motu quo ſonus elicitur: eiꝰ ſpecies in aures defertur/ qua intus recepta/ fieri dicitur auditio. Lumen colorũ ſpecies: ciet transfertq; in viſum. ſine etenim lumine ſopiti colores: aut nullas vibrant/ funduntq; ſpecies: aut percipi & iudicari ab oculo nequeunt. Pariq; modo ſine igne/ aut colore: odora ſubſtantia (velut rhus aut alia aromata) nullam vel perpaucã in nares ſpirat fragrantiã. admoto autem igne continuo in gratos ſuauiſſimoſq; odores/ ac ſuffitus diſſoluitur. Sapor denique vbi humoris eſt priuatio: vel nullus/ vel perexiguus ſentitur. in humoris autẽ diſtillatione illico ſe prodit/ reſerat expanditq;. Et hac de cauſa vbi guſtu prelibanda ſubſtãtia/ exors/ fuerit humoris: natura interni humoris abundãtiam/ ori ac lingue indidiſſe videtur: continuo fõte aſſiduiſq; laticibꝰ intꝰ manantẽ/ ſeq; reparantẽ: quã ſaliuã nuncupamꝰ. Eget igitur (vt diximus) tactus: ſola ſenſitiue virtutis preſentia/ vt ſit in actu & officio. Ceteri vero cauſis egent pluribus: quas ipſi recenſuimus.

¶ Aut nullum eſt tactus organum: aut caro eſt/aut ſimplex aĩalis cõplexio.

¶ Tactus ex toto ceteris ſenſibꝰ eſt diſſimilis: vt vniuerſalis/ imediatus/ primus/ ſimpliciſſimus/ abiectiſſimus: et animalis/ vt animal eſt/ ſenſꝰ. Is igitur cum ſit animalis/ vt animal eſt ſenſus: in ſimpliciſſima animalis complexione/ naturaliue elementarium qualitatum (quas primas vocant) temperamento conſiſtit. Hec enim eſt cauſa/ cur in toto animalis corpore: vnus atq; eiuſdem nature fuſus eſt tactus: quia totum animalis corpus vnius eſt prime et ſimpliciſſime complexionis/ eiuſdẽq; cõtẽperamenti. Alioqui non vnum animal: ſed plura eſſent animalia. Tota quoq; animalis caro: vnica tantum prima & ſimpliciſſima elementarium qualitatũ proportione/ atq; harmonia: affecta eſt & a natura intẽperata. qua tota ipſa ſenſitiue totius virtutis: eodẽ modo & per oẽs ſui partes/ eſt ſuſceptiua. Eſt enim caro: primarium & vniforme ſenſitiue totius virtutis organũ & totum ſenſus: vt quod cetera geſtat organa/ reliquiſue ſenſibus ſubeſt. Reliquorũ enĩ ſenſuum peculiares & proprie ſũt harmonie: differẽtes & ab inuicẽ/ & a naturali totius animalis tẽperamento/ in quo haud ſecus ferũtur ac ſtabiliuntur q̃ partes in toto. Vnde fit vt particulares ſenſus diſcrimen habeant organorũ. Vbi enim eodẽ organo fungerentur: confunderetur diuerſorũ ſenſatio. Tactus autẽ nullum particularium ſenſuum obturbat: cum tamen & in eorũ organis/ exerceatur tactus officium. Nullum igitur eſt peculiare tactus ſenſorium: ſed id vniuerſale eſt/ totum atq; vniforme. Vt vniuerſum animalis corpus/ aut tota eius caro: ita natura affecta/ atq; intemperata: vt ſit totius ſenſitiue virtutis vniformiter ſuſceptiua/ totiuſq; ſenſus naturale organum. Conſtat autem q̃ abſoni & ſuperflui ſint: qui tactus organum/ volũt aliud eſſe ab animalis natura/ complexione & carne. cum tactus ſit animalis/ vt animal eſt ſenſus. Hi etenim per totum animalis corpus: neruiceos quoſdam ſubcutaneos intexunt cancellos/ cartilagineaſq; plagellas: ſub carne (vt aiunt) delitentes/ eaſq; totas vocant organum tactus. Q; ſi vt volũt ita tactui/ animalis natura cauiſſet atq; prouidiſſet: quotquot Rhombi interſecantibus ſe neruiceis cancellis/ eſſent intercepti: expertes eſſent tactus/ & infinite animalis partes inſenſibiles. Inſuper & is etiam neruus: in animalis deartuatione/ atq; anatomia proderet ſeſe/ atq; appareret. Apparuit autem hactenus nullus.

Cur tactus i toto corpore fuſus.

Tactu nullũ ſẽſum confundi.

¶ Homo tactu: cunctis animantibus preſtat:

¶ Hec propoſitio liquido ex precedentibus infertur. Nam tactus ſenſus eſt animalis/ vt eſt 7
animal. Cui enim tactus adeſt: id eſt animal. & a quo tactus diſperijt: id quoq; animal eſſe cõtinuo deſijt. Debet igitur animalium preſtantiſſimum & primũ/ in eo cuncta animantia precellere ſenſu: qui eſt animalis/ vt animal eſt ſenſus/ primuſq; ſenſuum. Atqui animalium natura preſtantiſſimum & primum: eſt homo. Homo itaq; tactu cunctis animantibus preſtat/ eaq; p̃cellit. licet a pleriſq; aĩalibꝰ ĩ ceteris/ ſecũdiſq; ſẽſibꝰ ſupetur. Eſt enĩ hõ ptenuis/ ac facile penetrabilis cuticule: molliſſime iſup ac delicatiſſime carnis/ & acutiſſimi tactus.

¶ Q; ſicut duplex eſt animalis ſenſus/ interior & exterior: ita & duplex eiꝰ ſomnus. Cap. XVI.

CVm ſomnus ſit ſenſus ligatio/ & a ꝓprijs actibus ſolutio/ ſitq; ſenſus 1
duplex/ exterior et iterior: neceſſe eſt et aĩalis/ geminos eſſe ſõnos.

¶Somnum bifariã diffinire poſſumus: aut animalis quietem/ aut ſolam exteriorum ſenſuum ligationẽ. Prius de ſomno: vt ipſius tactꝰ/ exteriorũue ſenſuũ ligatione (per ſenſitiue virtutis abſẽtiã & i itima receſſu) ſumus locuti. Nunc vero vniuerſalius ſõnũ ſumẽtes: eũ diffinimus animalis quietẽ/ ſenſuſue ligationẽ. Sicut igitur gemini ſunt ſenſꝰ exterior alius alius interior: ita & ſenſuũ duplex eſt ligatio & a proprijs actibus ſolutio/ ceſſatio & intermiſſio. Duplex itẽ animalis quies: iperfecta vna/ alia perfecta. Imperfecta animalis quies: eſt ſola exteriorũ ſenſuũ ligatio. Perfecta vero & exterioris & interioris intermiſſio.

2 ¶Oĩs corporea aĩalis virtus & operatio: finita & fatigabilis eſt.

¶Vtraq; animalis vis & imaginatiua & ſenſitiua: corporea finita & fatigabilis eſt. Exercetur enim imaginatio ab anima in corpore: ſimiliter et ſenſitiua. Sola autẽ ea vis que aut infinita eſt/ aut immaterialis: libera/ incorporea/ abſoluta & cui nichil obſiſtit/ cui nil aduerſatur/ nichilq; contrariũ eſt: veraciter infatigabilis eſt & eodẽ ſemp ſe habens modo. Que autem materialis eſt & addicta corpori: non caret contrariorũ pugna & aduerſantia. Vnde fit vt tanq̃ violenta/ ſit mutabilis: & aliter continuo ſe habere poſſit.

3 ¶Vnde fit vt neuter ſenſꝰ/ poſſit i actu eſſe cõtinuo: ſed qñq; laxari debeat atq; intermitti.

¶Neq; interior ſenſus/ neq; exterior: poſſunt in actu eſſe cõtinuo. vt qui aſſidua operatione (cũ corporei & materiales ſint) fatiſcentes: laxandi & intermittendi ſint. et (vt diximus) aut alterꝰ ipſorũ/ aut amborũ interpolatio: aĩalis ſõnus & requies vocitatur.

4 ¶Si exterior ſenſus i actu fuerit: erit & iterior in officio. hic autẽ ſine illo/ in actu eſſe poteſt.

¶Interior ſenſus quodãmodo ad exteriorẽ: ſicut & tactus ad ceteros quatuor particulares ſenſus guſtũ/ olfactũ/ viſum & auditũ ſe habere probatur. Sicut eni tactus exteriorũ ſenſuum/ eſt primꝰ & vniuerſalis: ita et interior ſenſus/ exteriore prior eſt: & primus ſimpliciter ſenſꝰ/ cõiſq; ſenſus nũcupãdus. Sicut igitur ceteri peculiares ſenſus/ ſine tactu in officio eſſe nequeũt (ligato eni tactu/ ligãtur: & haud prius a ſõno ſoluuntur/ q̃ ſolutus ſit tactus) ita & totus ſenſus exterior/ ſine interiore: in actu eſſe nequit. Poteſt autẽ interior/ ſopito exteriore: ſuo fungi officio. Vis quippe ſenſitiua: licet ab interiore ſenſorio/ in extremas corporis partes deriuetur: interno tamen ſemp aſtat ſenſorio. Exterioribus autem organis/ nunc preſens ea infundit: nunc vero abſens/ ea linquit ac deſerit.

5 ¶Primus ac ſuperficialis animalis ſomnus: eſt paſſio tactus.

¶Hec ex ſuperiorbꝰ/ euadit q̃ manifeſtiſſima: Nã ſopito tactu: oĩs ligatur ſẽſus exterior. & hũc extremũ/ ac ſupficialẽ aĩalis volumꝰ eẽ ſõnũ. Cõtigit ei/ & vt plurimũ accidit: ſopito exteriore oĩ ſẽſu/ iteriorẽ i actu eẽ/ ſuoq; defũgi officio. Vt cũ dormiẽtes phãtaſmata ſpeculamur. et cũ q̃ iterdiu exteriore ſẽſu hauſimꝰ: rurſũ nobis cõſopitis/ noſtrã ciẽt imaginationẽ.

6 ¶Verus animalis ſomnus: paſſio eſt iterioris ſenſus eiuſq; ligatio.

¶Verus quippe aĩalis ſõnus: eſt & imaginatiue et ſenſitiue virtutis/ a ꝓprijs actibꝰ intermiſſio. Si ei (vt plurimũ cõtingit) ſolus exterior ſenſꝰ ſopitꝰ/ ligatuſq; ſit: interior vero phãtaſmata ſpeculet: fatiga/ laſſeſcitq; imaginatio. & a pfecta veraq; q̃ete ꝓpedit aĩal: altero tm̃ ſenſu ſopitũ/ altero vero ĩq̃etũ ac vigilãs. Si autẽ ligatꝰ eſt iterior q̃ primꝰ eſt ſẽſꝰ: erũt & ſcđi oẽs ſẽſus quos exteriores vocamꝰ ſopiti & itermiſſi. & nulla cognitiua aĩalis vis corporea/ ac materialis erit in actu & officio: ſed vtraq; laxata quieta atq; intermiſſa. Et hunc verum animalis/ integrum/ perfectũq; ſomnum diffinimus.

7 ¶Sopito exteriore ſenſu/ ſine interiore/ liberior eſt interior: & clarior/ ac manifeſtior imaginationis operatio.

¶Cũ fit exterior ſẽſatio/ fit ſimil & iterior. & vigilãte exteriore ciet vigilatq; iterior. Amboeni ſimul mouẽtur. ſed exterior ſẽſꝰ moueť a ſubſtãtijs q̃ i mũdo ſũt. iterior vero a ſpectris/ q̃ in interiore organo/ vt cerebro aſſeruãtur. Sed fortior ẽ veritatis/ q̃ ſimilitudinis motꝰ: illiuſq; motio huiꝰ motũ obturbat & apparere nõ ſinit. Peride atq; violẽtior ſonꝰ: etſi neutiq̃ explodit/ exſufflatq; minorẽ: eũ tñ obtũdit/ nec ſinit audiri. Luce quoq; ãpliore: remiſſior & vmbratilis lux operiť atq; abſorbeť: maiori tñ & illuſtriori ſẽp collucet/ vibratq; q̃ poteſt ſuorũ radioꝝ ſpicula. Lux eni ſolis/ haud ſtellarũ fulgoribꝰ eſt cõtraria: neq; eoꝝ obelos/ radioſue retũdit pellitq; e medio. Sũt q̃ppe ſtelle interdiu/ ſimul cũ ſole micãtes. affuſa tñ illuſtriore & validiore luce oculorũ acies/ licet ſtellarũ ſplẽdoribꝰ feriať: earũ nullũ fert diſcrimẽ/ nullũq; iudiciũ pſẽtit. quoad occũbẽte ſole/ ſiderei q̃ latuere ſplẽdores: liberiꝰ/ oculoꝝ aciei reuelanť.

Lux ſolis luci ſtellarum minime cõtraria

¶ Sicut igitur in maiore mundo: ita & in minore/ vt in animali contingit. Exterior eni ſenſus interiori minime contrarius cenſetur: neqꝫ veritas contraria ſimilitudini/ neqꝫ mundus animali. Neqꝫ que in mundo eſt ſubſtātia: ei quod eſt in animali ſpectro & phantaſmati euadit cōtraria. Simul enim ſubſtantia que eſt in mundo/ exteriorem mouet ſenſum: & eius ſpectrū quod aſſeruatur in cerebro/ interiorē vim imaginatiuā. quod fit interdiu: ipſo animali/ vtroqꝫ ſenſu vigilante. Exterioris tamen ſenſus motio: interioris motionē corripit/ eā ſecum rapit/ & apparere non ſinit. Sopito autem exteriore/ eoue ligato/ atqꝫ intermiſſio perſeuerare (vt diximus) in actu & officio poteſt interior. iſqꝫ tunc liberior exiſtit: & clarior ac manifeſtior euadit eius operatio. Tūc enim recepta in interiore organo ſenſitiua tota virtute: animal mundum mūdanaſqꝫ ſubſtantias deſerit/ adeſtqꝫ ſibiipſi. eorū que prius exterioribus ſenſibus hauſit: ſpectra/ ſigillaria & phantaſmata in interiore cernens ſenſorio. Non igitur vigilante exteriore ſenſu: ligatur/ aut intermittitur interioris operatio. ſed duntaxat apparere deſinit: que ſopito exteriore/ demū liberior clariorqꝫ ſe prodit.

¶ Comparatio vtriuſqꝫ mundi/ maioris & minoris adinuicem: in ſomno vtroqꝫ & vtraqꝫ vigilia. Cap. XVII.

Vterqꝫ ſomnus/ ſicut in animali: ita & in mundo reperitur. 1

¶ Nam animal eſt minor mundus: mundus vero eſt vt animatum quoddam. Omnia igitur que in animali fiunt: ꝑportionabiliter fiunt & in mūdo. variaturqꝫ mundus ſicut & animal ſomno & vigilia: et ſomno quidē vtroqꝫ & vtraqꝫ vigilia. Diximus enim duos eſſe ſomnos: quēdam ſuperficialē/ ſiue exteriorē: alium profundum/ interiorem & verum. Hic vtriuſqꝫ ſenſus eſt ligatio: & vera/ ac tota animalis quies. ille autē ſolius exterioris eſt conſopitio & vinculum.

¶ Quod eſt in animali exterior ſubſtantia/ hoc in mundo ſol: & que in hoc ſtelle/ hec in illo viſa nocturna noctilucaue ſpectra. 2

¶ Si quomodo vterqꝫ ſomnus in mūdo contingat/ rite ipſi dinoſcere volumus: recta imprimis eorū que ſunt in mundo/ ad ea que ſunt in animali: attendēda eſt & obſeruāda ꝑportio. Sumamus igitur pro exteriore/ mundaue ſubſtantia in animali: ſolem in mundo. & pro nocturnis illo viſis/ ac noctilucis ſpectris ſtellas firmamēti. & ꝑportionē vtorūqꝫ/ i vtriſqꝫ mirabili congruentia adaptemus. Sicut eni exterior ſubſtantia/ animali quandoqꝫ preſens eſt & quādoqꝫ abſens (Preſens eni dicitur interdiu: quando exteriorem ſenſum mouet. Abſens autem noctu: cum lucis & ſolis abſentia/ exteriorē ſenſum ciere mouereqꝫ deſiit) ita & ſol quandoqꝫ mundo adeſt/ quandoqꝫ vero abeſt. Adeſt interdiu cum ſuper nos meat: nocte vero abeſt/ cum in noſtro haudquaqꝫ viſitur hemiſperio. Et ſicut ſpectra & phātaſmata: nunqꝫ ab animali dimouentur/ ſemperqꝫ illi preſentia ſunt: in interno aſſeruata ſenſorio/ licet non aſſidue ſpectentur: ita & a mundo/ noſtroue hemiſperio nuſqꝫ abſcedunt/ dimouēturqꝫ ſtelle ſuntqꝫ nobis ſemper preſentes: licet non ſemper viſantur atqꝫ appareant. Et ſicut interdiu lucente ſole: ſimul ſplendicant/ micantue ſtelle/ earum tamen interpolata eſt (ſolaris lucis claritate) & offuſa apparitio: ita & cum exterior ſubſtātia/ animalis exteriorem ſenſum motitat: ſimul & que in interiore ſenſorio ſpectra aſſeruantur: ſenſum animalis interiorem ciere/ mouereqꝫ ſolent. Huius tamen motio/ ab illius motione correpta offunditur: ſeqꝫ prodere & apparere prohibetur. Lapſo vero in occaſum lucetio ſole eoqꝫ ſub terras in antichthonum hemiſperio meante: vt iā iam liberior eſt & propalatior ſtellarum aſpectus: Ita & cum exterior ſubſtantia/ exteriorē ſenſum mouere deſinit: liberius cuncta ſpectra & interna phātaſmata/ ſeſe imaginatiue virtuti prodere atqꝫ demonſtrare incipiunt. Et quicunqꝫ diligentius hanc proportionem attenderit: mirā profecto reperiet in vtroqꝫ/ animali ſcilicet & mundo concordiam. videbitqꝫ nichil vtriqꝫ deeſſe: quo minus omni ex parte/ ſit integra ac perfecta vtrorumqꝫ adinuicem proportio.

Amplior analogia.

¶ Solis preſentia eſt mundi vigilia eius vero abſentia/ primus eſt ac ſuperficialis mundi ſomnus. 3

¶ Sol preſens dicitur/ cum in noſtro eſt hemiſperio. Abſens vero cum in inferiore vectitatur Sole autem preſente: vigilat vterqꝫ mundus & maior & minor. Nam minor maiorem ſectatur: a quo & ſubſtantiam recipit & virtutem illiqꝫ conuigilat & eo ſopito cōſopit. Abſente autem ſole: vterqꝫ illico mundus primo/ ſimplici/ ſuperficiali & exteriore ſomno obſidetur

maior per phoebee lucis abſentiam: que noctu inferius hemiſperiū peruagatur/ ſeq; in anthictonas tranſfert. minor vero ſiue ipſū animal: per ſenſitiue eiuſdem virtutis/ ab exterioribus organis abceſſum. Senſitiuā quippe animalis virtutem: ſolari lumini proportionabilem eſſe prius docuimus. Sicut enim ſolaris lux: interdū noſtro preſēs eſt hemiſpherio/ interdū in occultius & inferius hemiſperiū labitur: ita & ſenſitiua virtus/ nunc aīalis exteriori hemiſperio/ ideſt extremitati & exterioribꝰ organis aſtat. nunc vero ad interius hemiſperium/ ideſt ad internū ſenſorium ſe colligit: exteriora linquens ac deſerens. Nā ſicut in mūdo duo ſunt hemiſperia: ita & in animali duo ſenſoria: interius & exterius. Atq; in ſolo exteriore contingit ſenſitiue virtutis viciſſitudo & alterna reciprocatio.

Potentie		Obiecta		
Interior ſenſꝰ	Exterior	Sol	Stelle	
Animal		Mundus		

4 ❡ Sol eſt vt exterioris ſenſus obiectum/ ſtelle vero vt interioris.

❡ Nam ſol eſſe dictus eſt/ vt exterior mundi ſubſtātia: qua moueri natus eſt exterior ſēſus. Stelle vero ſunt vt mundi ſpectra & phantaſmata: que ſopito exteriore ſenſu ac mūdo: ſeſe phantaſtice ſpeculationi demōſtrant. Sicut enī ſpectra diffiniūtur aſſeruate in interno ſēſorio/ vt in animalis cerebro/ ſenſibiliū rerum ſpecies: ita & ſtelle/ quodāmodo ſunt mūdanarum ſubſtantiarū vitales/ vere & perfecte ſpecies: aſſeruate in mundi cerebro/ vt in firmamento.

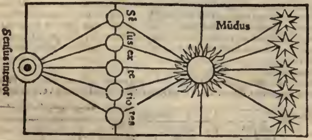
5 ❡ Quemadmodum exterior mundi ſubſtātia/ cauſa eſt & initium ſpectrorum: ita & ſolis lux/ luminis ſtellarum.

❡ Confirmatur ſingulorum que diximus proportio: manifeſta & euidenti analogia. Que enim animali inſunt ſpectra: ea vis aīe ſenſitiua ab exteriore & mundana ſubſtātia hauſit. Eſt enim ſubſtantia accidentis & veritas ſue ſimilitudinis cauſa. pariquoq; pacto & ſtellarū ſplendores: ab ſolis lumine deducti/ & deriuati ſunt. Sicut enim oīs ſubſtantia/ ab vna tantum ſubſtantia emerſit: ita & ois lux aut ſplendor/ vnius tantū lucis eſt deriuatio. Haud igitur abſq; ratione dictum ſit: ſtellas phantaſmatis/ ſolem vero exteriori/ mundaneq; ſub-

6 ſtantie eſſe proportionales.

❡ Sicut exterior ſenſus in exteriore & anteriore animalis parte ſitus eſt/ interior vero in interiore & animalis profundo: ita & ſol in anteriore eſt mūdi parte ſtelle vero in altiore/ remotiore & interiore.

❡ Alia iterum eiuſdem analogie cōfirmatio. Nā ſicut exterior ſenſus in extremitate eſt animalis interior vero in eius profundo ita & ſol in anteriore eſt & citeriore mundi parte/ ipſi animali quod degit in terra viciniore. Stelle autē ī interiore/ vlteriore & altiore ſunt mūdi parte ab animali & a terra maiori intercapedine diſtantes. Vnde fit vt perq̄ rationabile ſit exteriorem & citeriorem mūdi partem / exteriori animalis parti eſſe obiectā: & interiorem interiori. & vt quemadmodum ſol exteriores ſenſus aperit ac ciet: ita & ſtelle ipſe interiorē delābant & exoſculentur.

7 ❡ Sicut in animali exteriores omnes ſenſus terminant/ finiunturq; in interiori/ qui ideo communis & totum ſenſus vocitatur: ita & in mundo/ ſenſibilia

omnia ſiniuntur/clauduntur q; firmamento: quod ideo ſenſibile commune ac totum ſenſus dici poteſt.

¶ Vltimus/ centralis/ penitiſſimuſq; ſenſus eſt interior. in quem exteriores omnes/ vt in medium & cõmune centrum procurrũt. & ad quem vſq;/ ſenſibiles omnes ſpecies/ per exteriores ſenſus irrumpunt. qui ideo totus eſt ſenſus: id omne cõtinens/ complectẽſq; quod eſt ſẽſibile. Sunt enim phantaſmata extreme/ vltimeq; ſenſibiles ſpecies. quibus vlteriores & interiores nulle in animalis corpore ſenſiue reperiuntur. Nam ſi que interiores & penitiores animali inſunt ſpecies/ ſpectris ipſis & phantaſmatibus preſtantiores: he neq; ſenſui neq; corpori inſũt. ſed ſoli animo: vt pote que intellectuales & inſenſibiles ſunt. In mundo autẽ firmamentum/ eadem proportione finis eſt ſenſus & ſenſibiliũ omnium terminus: & vt cõmune totumq; ſenſibile. cõtinens id omne quod ſenſu percipi poſſit: & in quo fixe ſunt extreme & vltime ſenſibiles ſpecies vera mundi ſigillaria omniũq; rerũ imagines ſcilicet ſtelle. quibus vlteriores & altiores nulle ſunt/ ſenſibus peruie. Et ſi quos celos altiores eſſe firmamẽto non inficiabimur: ſẽſibiles tamen eſſe negamus/ ſed aut rationales aut intellectuales eſſe fatemur. Eſt enim ratio ſenſu: intellectus vero/ ratione ſuperior.

¶ Quo pacto verus in vtroq; & animali & mundo ſomnus contingat. Cap. XVIII.

VErus animalis ſomnus: eſt exterioris ſubſtantie ab exteriore ſẽſu/ & interiorum ſpectrorum ab interna atq; imaginatiua vi/ diſcluſio & eorum inapparitio.

¶ Vero interiore/ profundo integro/ perfectoq; aialis ſomno: ſopitũ eſſe vtrumq; ſenſũ oportet & exteriorem & interiorem. Hi autem ſopiti ſomnoq; ſepulti eſſe nequeunt: niſi fiat ab vtroq;/ proprij ſui obiecti diſcluſio. & ni ſpectatiua vtraq; vis (ſc. & que extrinſecus in mundo/ ſenſibiles ſubſtantias: & que intus in corpore/ vt in cerebro ſpectra & phãtaſmata intuetur) ab obiectiua & preſentatiua potentia/ aliquo pacto diſcludat atq; ſeparetur. Diximus eni mundum eodẽ modo ſe ad exteriorẽ ſenſum habere: quo & aialis corpꝰ ad interiorẽ. Mundũ quippe ſẽſibiliũ ſubſtãtiarũ promptuariũ eſſe: ex quo oia/ ſenſus exterior haurire iubetur. Aialis vero corpus/ penuariũ eſſe atq; apothecã ſpectrorũ & phantaſmatum: ex quo interior vis ſpectatiua oia deſumit atq; cõtuetur. Transfert eni exterior ſenſꝰ omnia a mũdo in aialis corpus. que vbi in aialis corpore recepta & condita ſunt: ab interiore ſenſu intꝰ viſũtur/ ſpectantur conſpiciũturq;. Sicut igitur mũdꝰ omnia exteriori obijcit ſenſui: ita & aialis corpus interiori oia preſentat. Et q̃diu illi mũdus/ huic vero aialis corpus aſtiterit/ illuxerit & apparuerit: tãdiu vterq; ſẽſus erit in actu & officio: & mouebitur ac vigilabit animal. Neceſſe itaq; eſt ad verã/ perfectãq; aialis quietẽ: vt & mundus ab exteriore ſẽſu/ & animalis corpus/ ſiue interna phãtaſmata: ab interiore ſẽſu quoquopacto diſcludant. vt denique hoc modo vtraq; inſpectiua/ ac ſẽſitiua aialis vis: conquieſcat/ iterpolet ac ſileat.

¶ Eadẽ proportione verus mũdi ſõnus: eſt & ſolis & ſtellarũ inapparitio.

¶ Nam ſolem perſimilẽ eſſe oſtendimus exteriori ſubſtantie/ que exteriorẽ ſenſum ciet: aut ſenſitiue toti virtuti quos animales ſpiritus vocant. cuius preſentia exteriores ſenſus/ cõtinẽtur in officio: & cuius in interiora receſſu & reciprocatiõe/ itermitti coguntur. Stellas vero pari proportione ſpectris & phantaſmatis reſpõdere documꝰ. que abſente a mundo/ noſtroue hemiſperio ſole: nocturna viſione dephẽdũtur. diciq; poſſũt ſtelle: mũdi ſpectra/ phãtaſmata/ ſpẽs viſaq; nocturna. Nã & ea que aiali inſunt ſpectra: eodẽmodo abſẽte aialis ſole/ id eſt ſẽſitiua virtute intꝰ recepta: nocte aial cient/ viq; motitãt internã. Sicut igitur verus ac profundus aialis ſõnus/ eſt nõ modo ſubſtãtie exterioris ab exteriore ſenſu. ſed & iternorũ ſpectrorũ ab iteriore ſẽſu diſcluſio: ita & verus perfectuſq; mũdi ſõnus: eſt nõmodo ſolis abſẽtia/ ſed & ſtellarũ inapparitio. Eſt eni ſol/ vt exterioris ſenſus obiectũ: ſtelle vero vt interioris

Animal		Obiecta		
Anima	Corpus	Sol	Selle	
Sẽ. exterior	Interior	Subã	Spectra	

¶ Sicut in maiore mundo nubium iterſtitio/ nocturnus a nobis tollitur ſtel-

larum aſpectus: ita & in animali; nebularum vaporumq; itercapedine: ſpectra ipſa nocturnaq; viſa/ a vi imaginatiua diſcluduntur.

¶ Ad ſuperficialem/ excutaneũ & imperfectum animalis mũdiq; ſomnum/ ſuppetit cauſa vna quã diximus. In aiali ſcilicet ſenſitiue virtutis in iteriora receſſ⁹ & reciprocatio: qua exteriores omnes ſenſus interpolantur. In mundo vero: ſolis/ luciſue abſentia: que eſt iperfectus mundi ſomnus. Ad verũ autem & perfectũ vtriuſq; ſomnũ: alie exquiri deſũt cauſe quibus in mundo ſtelle: & in animali ſpectra/ ac phantaſmata/ cõuelari/ adoperiri & obnubilari queant: quominus internam intuitricẽ/ ſpectatricemq; vim fatigent eiq; illuceant. (Veri ſomni cauſe.) He igitur cauſe/ in mundo quidem ſunt nubes: in animali vero halitus/ vapores/ ac interne nebule. que a corde ſurſũ ad cerebrum illate cerebrum intelant atq; obnubilant: cunctaq; ſpectra ab interna ſpectatrice vi diſcludunt. Cum enim ſtelle ſint noſtro ſemper preſentes hemiſperio: haud aliter a nobis diſcluduntur/ noſtriſue oculis occidunt: q̃ aut ſolis/ aut nubium/ aut vtriuſq; preſentia. Nã ſole vt diximus preſẽte: continuo diſparet earum aſpect⁹. Hic tamẽ earum occaſus contingit in ipſa mundi vigilia. Sopito autem poſt occaſum ſolis mundo: continuo micantes ſtelle ſeſe produnt. que ad nubium denſitudine & opacitate etiam nocturnus earum a nobis aſpectus tollitur. & hũc ſolis per ſe/ ſtellarum vero interſtitib⁹ nubibus occaſum/ atq; inapparitionẽ: perfectam mundi requiẽ/ verumq; ſomnum nũcupamus. Similiter & cũ aiali ſemper inſint ſpectra ſintq; ſemper illi preſentia/ vt que nuſq̃ ab animali emigrãt: ſicut & neq; ſtelle a noſtro hemiſperio/ haud aliter poſſũt animali non apparere/ nõ illi collucere/ neutiq̃ interiori ei⁹ vi reuelari: niſi medium quiddã vt interſtea ſpirit⁹ ac vapor/ ipſa ſpectra ab imaginatrice facultate diſſociet prohibeatq; internam fieri ſenſationem. Hoc igitur in animali interhyans medium: quod internas eius partes/ ſpectatiuam & preſentatiuam/ ſiue potentiam obiectumq; ab inuicem dirimit: proxima & immediata cauſa eſt/ vt vero perfectoq; ſomno animal potiatur. Verus itaq; aialis ſõnus: duabus de cauſis contingit. prima receſſu virtutis ſenſitiue/ ab exterioribus mẽbris & ſenſorijs. ſecunda acceſſu & interhyantia vaporum: qui a corde ad cerebrum ſublati/ preſentatiuam internam ab intuitrice quoquopacto abducunt.

4 ¶ Interior animalis ſpectatiua/ ſita eſt in eius medio vt in corde: preſentatiua vero in extremo/ vt in capite.

¶ Statue ſpectatiuam animalis internam/ in eius medio vt in corde: preſentatiuam vero in extremo/ vt in capite aut in cerebro. Nam he animalis partes/ ſibiinuicem cõtrapoſite ſũt/ ſeq; conſpicãtur: & diuerſiſſimarum ſũt naturarum. Omnia etenim interna ſpectra & phãtaſmata: repoſita ſunt in animalis cerebro/ tanq̃ in interiore ſenſorio. Vis igitur eorũ ſpectatrix & intuitiua: ſecundum rectam diſtantiam amouetur diſtatq; a cerebro. vt hoc pacto liberius que illi inſunt: conſpicari & ſpeculari valeat. Eſt enim cerebrum/ quiddam interni ſenſ⁹ ſpeculum: omnia illi obiciens/ atq; repreſentans. Que autem in ſpeculo eſt imago a ſpeculo haudquaq̃ cernitur: aut cõſpicitur. ſed ab alia aliqua vi/ abiuncta & ſeparata a ſpeculo: que eidem ſpeculo eminus recto ſiſtitur aſtatq; interuallo. Omnis quippe inſpectio omniſue intuitio/ fieri in rectam diſtantiam eſt nata: & inter ea extrema: que quadam dyametro adinuicem cõuertunt/ ſeq; reſpiciũt. Inter autem cor animalis & eius cerebrum: recta eſt & dyametralis oppoſitio. & adinuicem he due animalis partes: vt precipue & relatiue ſibiq; reſpondentes conuertuntur. (Inſpectio ois recta linea ab ſoluitur.) Rationabile igitur eſt: vt quemadmodum ſpectrorum & phantaſmatum/ preſentatiua & ſuſceptiua in cerebro ſita eſſe dicitur: ita & eorũ iudicatiua/ ſpectatrix & intuitiua: in animalis corde cenſeatur eſſe collocata. Cor aũt/ in animalis ſitum eſt medio. Cerebrum vero in extremo. Obtinet itaq; interna vis ſpectatrix/ animalis medium. Suſceptiua & preſentatiua/ in extremo ſita eſſe probatur. Eſt enĩ/ vt frequẽter diximus/ Animal per omnia ſimile & proportionabile Mundo. vtpote cuius totũ toti: & partibus partes/ rite cõgruũt ac naturaliter adaptãtur. Et hac quoq; de cauſa fieri mõſtrauimus: vt & ipſũ Aial/ Mundi & Mundus/ ipſius Aialis nomen atq; appellationẽ pmixti recipiant. dicamuſq; & Aaial eſſe quendã Mũdũ: & Mundũ eſſe Aial quoddã. vel ſi cũ differentia pferri malueris: dicemus ſicut Aial eſt minor mũd⁹ ita & Mũdus/ maius Animal.

5 ¶ Animal eſt ſpectatiua vis mundi ſita in mundi medio: cuius ſuſceptiua & preſentatiua/ eſt extremum mundi corpus: vt firmamentum.

Licet de his in huius opuſculi initio (vt in quarto capite) paucula tetigerimus: tamen non incaſſum fuerit/ ad complendam & animalis & mundi proportionem/ veramq; analogiam: & ex prioribus nonnulla reſumpſiſſe: & que omnem hanc ſimilitudinē abſoluant addidiſſe. Diximus igitur quecunq; in minore fiunt mūdo/ proportionabiliter fieri & ī maiore. In minore autem mūdo/ vt in animali: alia eſt eius pars ſpectrorū preſentatiua vt caput: alia corū ſpectatiua/ ſita (vt dixim⁹) in aialis medio: vt i corde. Nā & vera aie ſedes eſt i corde. Senſus autē iterior/ eſt ab aia in corp⁹. Fit eni interior ſenſ⁹ icū aia aut propriū corpus/ aut corporis partē: aut q̄ i ea ſita ſūt/ cōſpicatur. In mūdo igitur proportionabiliter/ alia eſt vis preſentatiua: alia iudicatiua. preſentatiuā firmamentum eſſe/ ſepius docuimus. Supereſt vt que ſit mūdi vis apprehenſiua & intuitiua/ demonſtremus. Dictū iam a nobis eſt ipſum animal vt hominem: animā eſſe mundi. Sicut enim ſe habet animalis anima/ ad proprium corpus: ita & totum animal vt homo/ ad mundum. Atqui in animali/ preſentatiua vis eſt eius corpus: ſpectatiua vero eius anima. & ab anima in corpus/ internam ſenſationē fieri oſtendimus. Erit igitur & totum animal vt homo/ vis quedam mundi ſpectatiua & intuitiua: ſita a natura in mundi medio/ vt in terra. ſuſpiciens ad mundi extremum/ vt firmamentum ſidera & ſtellas: que ſunt velut mundi ſpectra & phantaſmata. ſicuti & vis animalis ſpectatrix (que eſt eius anima in medio/ vt in corde ſita) ſuſpicit ad ſuperiorem animalis partem/ vt ad cerebrum: repoſitas i eo internas ſpecies cūctaq; viſa nocturna/ ſopito animali deprehendit. Sūt igitur mirabili congruentia: omnia in aiali & mūdo ꝓportionabilia.

Analogia qua vt aia ad corpus ita totum animal ad mūdum.

Vnde fit vt ad verum vtriuſq; & animalis & mundi ſomnum: ſit neceſſaria caligo/ vtriuſq; ſpectatiuam a preſentatiua dirimens/ atq; diſcludens. 6

Ad veram vtriuſq; (animalis ſcilicet & mundi) quietem: cum primo & ſuperficiali ſomno (qui in mundo per lucis ſolaris abſētiam: in animali vero per ſenſitiue virtutis in interiora receſſum contingit) addēda eſt ea caligo: que ſummam vtriuſq;/ extremāq; partem dirimat diſcludatue a media. Nā mediam partem cor vtriuſq;: & veram anime ſedem/ ipſiuſq; ſpectantis facultatis locum eſſe docuimus. extremam vero cerebri/ capitis/ obiectiue & preſentatricis nomine in vtroq; mundo finiuimus. Sicut enim animal eſt in mundi medio/ ita & aialis anima in animalis medio. & ſicut animal vis eſt ſpectatiua mūdi: ita & aia vis eſt ſpeculatrix aialis. & quēadmodū ſpectāda mūdi: i mūdi capite/ cerebro & extremo faſtigio collocantur vt in firmamento: ita & animalis ſpectanda vt phantaſmata in ipſius animalis capite/ ac cerebro locata ſunt. Poſt igitur ſolis occaſum: ſicut interſtes nubecula/ inter animal & firmamentum: verū mūdi procreat ſomnum: ita & in animali poſt ſenſitiue virtutis occaſum/ & in intima receſſum: interhyans caligo/ inter eius cor & cerebrum: animalis ſpectatiuam a preſentatiua diſiungit/ gignitq; verum animalis ſomnum.

	Sēs⁹ iterior		Spectra			
Aial	Anima	Caligo	Cerebrū	Sēs⁹ exterior	Tenebre	Subā ſēſibilia
	Cor		Corpus			
	Spectatiua	Medium	Preſentatiua	Spectatiua	Medium	Preſentatiua

Figura veri perfectiq; ſomni in animali

Sol	Terra	Animal	Nubes	Stelle	Firmamētū
Sol ſub terra in inferiore hemiſpherio: noctis cauſa.	Mundi medium in quo ſita eſt vis ſpectatiua.	Mundi ſpectatiua ſiue mundi anima in medio.	Media nubes ſpectatiuam a preſentatiua dirimens.	Spectanda mundi nocturnaq viſa.	Preſentatiua mundi ſiue eius caput.
Figura vere perfecteq mundi quietis.					

¶ Q in vero animalis ſomno: ſomnia contingant nulla. Cap. XVIIII.

1 Verum animalis perfectumq ſomnum: ſomnia ſequūtur nulla.

¶ Nam ſomnia dicūtur/ cum ſpectra & phantaſmata: interiori vi ſpectatiue/ ſeſe oſtentant/ atq demonſtrant. Aſt in vero animalis ſomno: interni vapores et ſubcutanee caligines/ interiorem vim ſpectatiuā a ſpectris & phantaſmatis diducunt. In vero igitur animalis ſomno: nulla fit interior ſenſatio/ aut imaginatio/ aut ſōniorum/ ſpectrorumue apparitio.

2 ¶ In vero animalis ſomno: vis anime motiua/ in actu eſſe deſijt: vegetatiua vero/ in actu & officio perſeuerat.

¶ De vi anime ſecūdum locū motiua intelligimus. Nam animali/ ſomno ſepulto: ſenſitiua vis ab exterioribus/ receptui cecinit/ inq parte animalis interna recepta eſt & illi inſepulta. Quo fit vt flaccidū/ elanguidūue animal: ſenſim linquere ſeſe atq deſerere cogatur & omnem exteriorem intermittere actum. Motus autem ſecundum locum: exterior eſt animalis actus. Vis igitur anime ſecundū locum motiua: non modo in vero/ ac perfecto: ſed & in ſimplici/ ac exteriori animalis ſomno/ in actu protinus eſſe deſijt. Porro vegetatiua vt digeſtiua/ nutritiua & augmētatiua: cum internā ſit & internis fungens organis/ in actu & officio perſeuerat. Et non modo proprio non priuatur actu: verum recepta intus ſenſitiua tota & vitali corporis virtute: fortior euadit/ fitq liberior digeſtio/ cibi cococtio/ animalis nutritio & augmentatio.

3 ¶ Interni vapores et fumi/ quibus animalis perfectus elicitur ſomnus: ab animalis vi vegetatiua et corde eleuantur/ ſicut et in mundo nubes a ſole.

¶ Nam hi vapores & fumi: ſopito animali/ vt plurimum gignūtur. Ab ea igitur vi eliciūtur que animali ſopito/ ſomnoq ſepulto: in actu & officio perſeuerat. Hanc autem vim vegetatiuam eſſe diximus: que i ſomno liberior & fortior eſt/ q in vigilia. Atqui vis hec vegetatrix/ naturalis eſt anime potentia/ anime inſita: perinde atq ſenſitiua. Anime vero propria/ naturaliſue ſedes: in corde eſt & in animalis medio. Sicut igitur in mundo nubes a ſole: ita & in animali/ interni vapores & fumi: a vi vegetante & corde/ ſurſum halant/ ſpirātq ad cerebrum. Vnde fit vt rurſum dinoſcatur ſol: cor eſſe et vita mundi et vt naturalis anime mundi/ ideſt hominis ſedes. Sicut enim ſpirituum & vaporum animalis cauſa/ eſt animalis vegetatrix & vita/ in eius corde ſita: ita & halituū/ ſpirituūq mundanorū ac nubiū cauſa eſt mundi vegetatiua & vita in eius corde locata. Et ſicut animalis anima/ naturalē habet in eius corde ſedem: ita & hominis (quem diximus verā eſſe mundi animam) naturalis ſedes eſt in mūdi medio/ ideſt in ſole & corde. Eſt enim ſol verum mundi medium, vt qui ab extremis mundi corporib9 firmamento & terra equidiſtare comperitur. Illatio

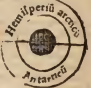
¶ Sicut ſol eſt in mundi medio/ inter firmamentum et terram: ita & anima-
4 lis cor/ eſt in animalis medio inter eius celum et terram.

Precipue mundi partes ſunt tres: ſol/ firmamentū/ terra. que(vt in huius operis initio docuim⁹) his trib⁹ nominibus exprimūtur: planeta/ ſtella/ elementū. Planetes medi⁹ eſt: ſtella & elementum extrema ſunt & vltima mundi corpora. In imo ſubſidet elementū: ſtella in ſummo reſidet/ obtinetq; mūdi arcem. Stella imobilis/ nūq̄ a noſtro dimouetur hemiſperio. Elementum quoq; fixū ac ſtabile eſt. ſol inter vtrūq; medius fertur: nunc in ſuperiore/ nunc in inferiore hemiſperio. Cū enim ſuperius permeat: vigilat mundus. cū vero in inferius delapſus eſt: mūdus cōſopeſcit ac dormit. In animali igitur/ cuncta mundo proportionabilia repeniuntur. habetq; pariter precipuas partes tres: celum ſiue firmamentū/ aut ſtellā: deide ſolē: poſtremam terrā ſiue elementū. Animalis celū eſt eius cerebrum: quod viſcerū omniū excelſiſſimū eſt/ obtinetq; eius tholum & arcē: & quo venarū ac ſpirituū vis omnis/ a corde tendit ac deſinit. Animalis elementū aut terra: eſt eius venter/ aut ima pars ventris natura humida. a qua cordis calor haud ſecus q̄ ſol a terra: nubes & vapores eleuat/ tollitq; ad animalis culmen. Porro animalis ſol aut planeta/ eſt vt monſtrauimus eius cor: ſitum in ei⁹ medio inter ventrem & cerebrum: quas conſtat extremas eſſe animalis partes.

Proportionabilia		Mundus		
	Terra	Sol	Firmamentum	
	Elementū	Planeta	Sella	
	Venter	Cor.	Cerebrum	
		Animal		

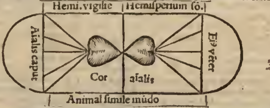
Sicut in mundo duo ſunt hemiſperia ſuperius & inferius/ inter que ſol natura meat/ nunc vni nunc alteri preſens: ita & in animali duo ſunt hemiſperia/ ſuperius vnū aliud inferius: inter que animalis cor conuertitur/ nunc vni/ nunc alteri preſens.

Celebrata ſunt duo mundi hemiſperia: vnū noſtrū/ quod arcticū nuncupamus & vt ad nos ſuperius: aliud antichthonū & antarcticū/ quod ad nos eſt inferius. His autē duobus mundi hemiſperijs admirando reſpōſu: coaptātur duo animalis hemiſperia/ aliud ſuperius/ iferius aliud. Superius animalis hemiſperiū: eſt pars eius ſuperior a corde ad cerebrū. Inferius vero pars eius inferior/ a corde ad ima & profunda ventris. Superius animalis hemiſperium: eſt hemiſperium ſenſus/ ſiue ſenſitiue virtutis: & in quo oīs exercetur ſēſatio. Inferius vero/ eſt hemiſperiū vite ſiue vegetatricis facultatis: vt in quo exercetur digeſtio & animalis nutritio. Sicut igitur ſol in mundo/ inter vtrūq; fertur hemiſperiū/ nūc arctico nunc antarctico preſens: ita & animalis cor/ nūc eius ſuperiora/ nunc inferiora reſpicit ac fouet.

Cum ſuperiora intuetur/ eaq; focillat: exercetur aīalis ſenſatio/ & vigilare dicitur animal. Cū vero ſuperiora linquens/ ad inferiora vt ad ventrē conuertitur: conſopitur animal/ intermittiturq; ſenſatio: exercende vegetationis & nutritionis cauſa. Atq; hi duo cordis in animali reſpectus & motus: ſunt alterne/ vigilie ipſius & ſomni cauſe.

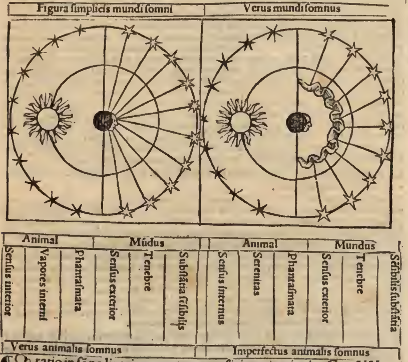
Illatio. Vnde fit vt ſuperi⁹ aīalis hemiſperiū: vocari q̄at hemiſperiū vigilie/ diei & lucis. Inferi⁹ vero

ſomni noctis & tenebrarum. Et ex hac propoſitione plurima inferri poſſunt ab his: qui rectam animalis & mūdi proportionē ſeruare nouerint. Vt in antarctico hemiſperio/ plus eſſe

humidi q̄ aridi & ſicci. & ſi qui in eo hoies degunt/ hos vētricolas eſſe: pluſq; vegetatricē & nutritionis officium q̄ ſēſitiuam exercere: belutos demum & irrationabiles eſſe. Vniuerſum quoq; mundum/ eſſe haud imerito vt quoddam animal: vita/ ac ſenſu preditum. vita in inferiore hemiſperio: ſenſu in ſuperiore. Solis quoq; lationem & cōuerſionē/ vt cauſa eſt ſōni & vigilie mundi: ita & cordis in animali conuerſionem/ variūq; & ſuccedaneū in vtrāq; cir hemiſperia reſpectū: ſomni & vigilie animalis eſſe cauſam. Et interdiu in animali exercent ſenſationem exteriorem. noctu vero vegetationem/ vt nutritionem: a qua interna quoq; ſēſatio eleuatis/ denſatiſq; vaporibus: nocte occluditur/ atq; intermittitur. qua interpolata: verus/ perfectuſq; ſuccedit animalis ſomnus. Ad verum quippe perfectumq; animalis ſomnum: hec vt neceſſaria exquiruntur. Cordis catabaſis ſiue ad inferius animalis hemiſperiū conuerſio. Exteriorum ſenſuum interpolatio/ Vegetatio ſiue nutritio/ Vaporum eleuatio ad cerebrum. Eorum concretio & incrudatio. que ſpectra a corde diſcludit/ dirimitq; preſentatiuam ab inſpectiua: qua interiectione/ verus ac perfectus oritur animalis ſomnus.

Vera ſōni & vigilie animalis cauſa

ℭ Q ratio in ſōno ligari nequeat eaq; preſit imaginationi. Cap. XX.

Ratio vis eſt animi ſpiritalis & incorporea: imaginatione penitior/ atq; interior.

ℭ Sicut imaginatio interior eſt & profūdior/ exteriore ſenſu: ita & imaginatione ratio. Exterior enī ſenſ9 fit a corpore/ ī mūdū: imaginatio vero ab aīa/ in corp9: ratio autē ab aīa in aiam. ſenſim quippe ſe colligit aīa a mūdo ꝑ corpus: in ſeipſā. q̄ ſicut exteriore ſenſu ſolū conſpicat/ mūdū: ita & ſēſu iteriore ꝓpriū ſpeculat̄ ītuetur vē corp9. ratione verò ſibiipſi cōgreditur/ ſeq; ſolā intuetur/ cernit/ apprehēdit. Quo fit vt rationis extrema ſint hec duo: anima/ anima. Imaginationis vero extrema: anima/ corpus. Exterioris autem

¶ Sonꝰ motu & colliſione excitatur: lumine color/ igne odor/ humore ſapor.

¶ Preter cauſas quas in ſuperiore propoſitione recenſuimus/ quibus quatuor peculiares ſenſus in actu fiũt: alie ſingulis proprie adijciũtur. In auditu motus. In viſu lumẽ/ In olfactu ignis ſiue calor. In guſtu aqua/ ſiue humor. Nam ſonus fit ſine motu/ nullus. Cauſat enim et elicitur ſonus oĩs/ vi aliqua & colliſione corporum. eo quoq; motu quo ſonus elicitur: eiꝰ ſpecies in aures defertur/ qua intus recepta/ fieri dicitur auditio. Lumen colorũ ſpecies: ciet transfertq; in viſum. ſine etenim lumine ſopiti colores: aut nullas vibrant/ fundũtq; ſpecies: aut percipi & iudicari ab oculo nequeunt. Pariq; modo ſine igne/ aut calore: odora ſubſtantia (velut thus aut alia aromata) nullam/ vel perpaucã in nares ſpirat fragrantiã. admoto autem igne continuo in gratos/ ſuauiſſimoſq; odores/ ac ſuffitus diſſoluitur. Sapor deniq; vbi humoris eſt priuatio: vel nullus/ vel perexiguus ſentitur. in humoris autẽ diſtillatione illico ſe prodit/ reſerat expanditq;. Et hac de cauſa vbi guſtu prelibanda ſubſtãtia/ exors/ fuerit humoris: natura interni humoris abundãtiam/ ori ac lingue indidiſſe videtur: continuo fõte aſſiduiſq; laticibꝰ intꝰ manantẽ/ ſeq; reparantẽ: quã ſaliuã nuncupamꝰ. Eget igitur (vt diximus) tactus: ſola ſenſitiue virtutis preſentia/ vt ſit in actu & officio. Ceteri vero cauſis egent pluribus: quas ipſi recenſuimus. 5

¶ Aut nullum eſt tactus organum: aut caro eſt/ aut ſimplex aĩalis cõplexio.

¶ Tactus ex toto ceteris ſenſibꝰ eſt diſſimilis: vt vniuerſalis/ imediatus/ primus/ ſimpliciſſimus/ abiectiſſimus: et animalis/ vt animal eſt/ ſenſꝰ. Is igitur cum ſit animalis/ vt animal eſt ſenſus: in ſimpliciſſima animalis complexione/ naturaliue elementarium qualitatum (quas primas vocant) temperamento conſiſtit. Hec enim eſt cauſa/ cur in toto animalis corpore: vnius atq; eiuſdem nature fuſus eſt tactus: quia totum animalis corpus vnius eſt prime et ſimpliciſſime complexionis/ eiuſdẽq; cõtẽperamenti. Alioqui non vnum animal: ſed plura eſſent animalia. Tota quoq; animalis caro: vnica tantum prima & ſimpliciſſima elementarium qualitatũ proportione/ atq; harmonia: affecta eſt & a natura intẽperata. qua tota ipſa ſenſitiue totius virtutis: eodẽ modo & per oẽs ſui partes/ eſt ſuſceptiua. Eſt enim caro: primarium & vniforme ſenſitiue totius virtutis organũ & totum ſenſus: vt quod cetera geſtat organa/ reliquiſue ſenſibus ſubeſt. Reliquorũ enĩ ſenſuum peculiares & proprie ſũt harmonie: differẽtes & ab inuicẽ/ & a naturali totius animalis tẽperamento/ in quo haud ſecus ferũtur ac ſtabiliuntur q̃ partes in toto. Vnde fit vt particulares ſenſus diſcrimen habeant organorũ. Vbi enim eodẽ organo fungerentur: confunderetur diuerſorũ ſenſatio. Tactus autẽ nullum particularium ſenſuum obturbat: cum tamen & in eorũ organis/ exerceatur tactus officium. Nullum igitur eſt peculiare tactus ſenſorium: ſed id vniuerſale eſt/ totum atq; vniforme. Vt vniuerſum animalis corpus/ aut tota eius caro: ita natura affecta/ atq; intemperata: vt ſit totius ſenſitiue virtutis vniformiter ſuſceptiua/ totiuſq; ſenſus naturale organum. Conſtat autem q̃ abſoni & ſuperflui ſint: qui tactus organum/ volũt aliud eſſe ab animalis natura/ complexione & carne. cum tactus ſit animalis/ vt animal eſt ſenſus. Hi etenim per totum animalis corpus: neruiceos quoſdam ſubcutaneos intexunt cancellos/ cartilagineaſq; plagellas: ſub carne (vt aiunt) delitentes/ eaſq; totas vocant organum tactus. Q2 ſi vt volũt ita tactui/ animalis natura cauiſſet atq; prouidiſſet: quotquot Rhombi interſecantibus ſe neruiceis cancellis/ eſſent intercepti: expertes eſſent tactus/ & infinite animalis partes inſenſibiles. Inſuper & is etiam neruus: in animalis deartuatione/ atq; anatomia proderet ſeſe/ atq; appareret. Apparuit autem hactenus nullus. 6

Cur tactus i toto corpore fuſus.

Tactu nullum ſẽſum confundi.

¶ Homo tactu: cunctis animantibus preſtat:

¶ Hec propoſitio liquido ex precedentibus infertur. Nam tactus ſenſus eſt animalis/ vt eſt animal. Cui enim tactus adeſt: id eſt animal. & a quo tactus diſperijt: id quoq; animal eſſe cõtinuo deſijt. Debet igitur animalium preſtantiſſimum & primũ/ in eo cuncta animantia precellere ſenſu: qui eſt animalis/ vt animal eſt ſenſus/ primuſq; ſenſuum. Atqui animalium natura preſtantiſſimum & primum: eſt homo. Homo itaq; tactu cunctis animantibus preſtat/ eaq; p̃cellit. licet a pleriſq; aĩalibꝰ: ĩ ceteris/ ſecũdiſq; ſẽſibꝰ ſupetur. Eſt enĩ hõ ptenuis/ ac facile penetrabilis cuticule: molliſſime iſup ac delicatiſſime carnis/ & acutiſſimi tactus. 7

¶ Q2 ſicut duplex eſt animalis ſenſus/ interior & exterior: ita & duplex eiꝰ ſomnus. Cap. XVI.

CVm ſomnus ſit ſenſus ligatio/ & a pprijs actibus ſolutio/ ſitq; ſenſus duplex/ exterior et iterior: neceſſe eſt et aĩalis/ geminos eſſe ſõnos. 1

¶Somnum bifariã diffinire poſſumus: aut animalis quietem/ aut ſolam exteriorum ſenſuum ligationẽ. Prius de ſomno: vt ipſius tactꝰ/ exteriorũue ſenſuũ ligatione(per ſenſitiue virtutis abſentiã & i itima receſſũ)ſumus locuti. Nunc vero vniuerſalius ſõnũ ſumẽtes: eũ diffinimus animalis quietẽ/ ſenſuſue ligationẽ. Sicut igitur gemini ſunt ſenſꝰ exterior alius alius interior: ita & ſenſuũ duplex eſt ligatio & a proprijs actibus ſolutio/ ceſſatio & intermiſſio. Duplex itẽ animalis quies: iperfecta vna/ alia perfecta. Imperfecta animalis quies: eſt ſola exteriorũ ſenſuũ ligatio. Perfecta vero & exterioris & interioris intermiſſio.

2 ¶Oĩs corporea aĩalis virtus & operatio: finita & fatigabilis eſt.

¶Vtraq; animalis vis & imaginatiua & ſenſitiua: corporea finita & fatigabilis eſt. Exercetur enim imaginatio ab anima in corpore: ſimiliter et ſenſitiua. Sola autẽ ea vis que aut infinita eſt/ aut immaterialis: libera/ incorporea/ abſoluta & cui nichil obſiſtit/ cui nil aduerſatur/ nichilq; contrariũ eſt: veraciter infatigabilis eſt & eodẽ ſemp ſe habens modo. Que autem materialis eſt & addicta corpori: non caret contrariorũ pugna & aduerſantia. Vnde fit vt tanq̃ violenta/ ſit mutabilis: & aliter continuo ſe habere poſſit.

3 ¶Vnde fit vt neuter ſenſꝰ/ poſſit i actu eſſe cõtinuo: ſed qñq; laxari debeat atq; intermitti.

¶Neq; interior ſenſus/ neq; exterior: poſſunt in actu eſſe cõtinuo. vt qui aſſidua operatione (cũ corporei & materiales ſint)fatiſcentes: laxandi & intermittendi ſunt. et(vt diximus)aut alterꝰ ipſorũ/ aut amborũ interpolatio: aĩalis ſõnus & requies vocitatur.

4 ¶Si exterior ſenſus i actu fuerit: erit & iterior in officio. hic autẽ ſine illo/ in actu eſſe poteſt.

¶Interior ſenſus quodã modo ad exteriorẽ: ſicut & tactus ad ceteros quatuor particulares ſenſus guſtũ/ olfactũ/ viſum & auditũ ſe habere probatur. Sicut eni tactus exteriorũ ſenſuum/ eſt primꝰ & vniuerſalis: ita et interior ſenſus/ exteriore prior eſt: & primus ſimpliciter ſenſꝰ/ cõiſq; ſenſus nũcupãdus. Sicut igitur ceteri peculiares ſenſus/ ſine tactu in officio eſſe nequeũt(ligato eni tactu/ ligãtur: & haud prius a ſõno ſoluuntur/ q̃ ſolutus ſit tactus) ita & totus ſenſus exterior/ ſine interiore: in actu eſſe nequit. Poteſt autẽ interior/ ſopito exteriore: ſuo fungi officio. Vis quippe ſenſitiua: licet ab interiore ſenſorio/ in extremas corporis partes deriuetur: interno tamen ſemp aſtat ſenſorio. Exterioribus autem organis/ nunc preſens ea infundit: nunc vero abſens/ ea linquit ac deſerit.

5 ¶Primus ac ſuperficialis animalis ſomnus: eſt paſſio tactus.

¶Hec ex ſuperioribꝰ/ euadit q̃ manifeſtiſſima: Nã ſopito tactu: oĩs ligatur ſẽſus exterior. & hũc extremũ/ ac ſupficialẽ aĩalis volumꝰ eẽ ſõnũ. Cõtigit ei/ & vt plurimũ accidit: ſopito exteriore oĩ ſẽſu/ iteriorẽ i actu eẽ/ ſuoq; defũgi officio. Vt cũ dormiẽtes phãtaſmata ſpeculamur. et cũ q̃ iterdiu exteriore ſẽſu hauſimꝰ: rurſũ nobis cõſopitis/ noſtrã ciẽt imaginationẽ.

6 ¶Verus animalis ſomnus: paſſio eſt iterioris ſenſus, eiuſq; ligatio.

¶Verus quippe aĩalis ſõnus: eſt & imaginatiue et ſenſitiue virtutis/ a pprijs actibꝰ intermiſſio. Si ei(vt plurimũ cõtingit)ſolus exterior ſenſꝰ ſopitꝰ/ ligatuſq; ſit: interior vero phãtaſmata ſpeculeť: fatigať/ laſſeſcitq; imagiatio. & a pfecta veraq; qete ꝓpediť aĩal: altero tñ ſenſu ſopitũ/ altero vero iqetũ ac vigilãs. Si autẽ ligatꝰ eſt iterior q̃ primꝰ eſt ſẽſꝰ: erũt & ſcdi oẽs ſẽſus/ quos exteriores vocamꝰ ſopiti & itermiſſi. & nulla cognitiua aĩalis vis corporea/ ac materialis erit in actu & officio: ſed vtraq; laxata quieta atq; intermiſſa. Et hunc verum animalis/ integrum/ perfectũq; ſomnum diffinimus.

7 ¶Sopito exteriore ſenſu/ ſine interiore/ liberior eſt interior: & clarior/ ac manifeſtior imaginationis operatio.

¶Cũ fit exterior ſẽſatio/ fit ſimil & iterior. & vigilãte exteriore cieť vigilatq; iterior. Ambo eni ſimul mouẽtur. ſed exterior ſẽſꝰ moueť a ſubſtãtijs q̃ i mũdo ſũt. iterior vero a ſpectris/ q̃ in interiore organo/ vt cerebro aſſeruãtur. Sed fortior ẽ veritatis/ q̃ ſimilitudinis motꝰ: illiuſq; motio hurꝰ motũ obturbat & apparere nõ ſinit. Peride atq; violẽtior ſonꝰ: etſi neutiq̃ explodit/ exſiſlatq; minorẽ: eũ tñ obtũdit/ nec ſinit audiri. Luce quoq; ãpliore: remiſſior & vmbratilis lux operiť atq; abſorbeť: maiori tñ & illuſtriori ſẽp collucet/ vibratq; q̃ poteſt ſuorũ radioꝝ ſpicula. Lux eni ſolis/ haud ſtellarũ fulgoribꝰ eſt cõtraria: neq; eoꝝ obelos/ radioſue retũdit pellitq; e medio. Sũt qppe ſtelle interdiu/ ſimul cũ ſole micãtes. affuſa tñ illuſtriore & validiore luce oculorũ acies/ licet ſtellarũ ſplẽdoribꝰ feriať: earũ nullũ fert diſcrimẽ/ nullũq; iudiciũ pſẽtit, quoad occũbẽte ſole/ ſiderei q̃ latuere ſplẽdores: liberiꝰ/ oculoꝝ acici reuelanť.

Lux ſolis luci ſtellarum minime cõtraria

¶ Sicut igitur in maiore mundo: ita & in minore/ vt in animali contingit. Exterior enī ſenſus/ interiori minime contrarius cenſetur: neqꝫ veritas contraria ſimilitudini/ neqꝫ mundus animali. Neqꝫ que in mundo eſt ſubſtātia: ei quod eſt in animali ſpectro & phantaſmati euadit cōtraria. Simul enim ſubſtantia que eſt in mundo/ exteriorem mouet ſenſum: & eius ſpectrū quod aſſeruatur in cerebro/ interiorē vim imaginatiuā. quod fit interdiu: ipſo animali/ vtroqꝫ ſenſu vigilante. Exterioris tamen ſenſus motio: interioris motionē corripit/ eā ſecum rapit/ & apparere non ſinit. Sopito autem exteriore/ eoue ligato/ atqꝫ intermiſſio perſeuerare (vt diximus) in actu & officio poteſt interior. iſqꝫ tunc liberior exiſtit: & clarior ac manifeſtior euadit eius operatio. Tūc enim recepta in interiore organo ſenſitiua tota virtute: animal mundum mūdanaſqꝫ ſubſtantias deſerit/ adeſtqꝫ ſibipſi. eorū que prius exterioribus ſenſibus hauſit: ſpectra/ ſigillaria & phantaſmata in interiore cernens ſenſorio. Non igitur vigilante exteriore ſenſu: ligatur/ aut intermittitur interioris operatio. ſed duntaxat apparere deſinit: que ſopito exteriore/ demū liberior clariorqꝫ ſe prodit.

¶ Comparatio vtriuſqꝫ mundi/ maioris & minoris adinuicem: in ſomno vtroqꝫ & vtraqꝫ vigilia. Cap. XVII.

Vterqꝫ ſomnus/ ſicut in animali: ita & in mundo reperitur. 1

¶ Nam animal eſt minor mundus: mundus vero eſt vt animatum quoddam. Omnia igitur que in animali fiunt: proportionabiliter fiunt & in mūdo. variaturqꝫ mundus ſicut & animal ſomno & vigilia: et ſomno quidē vtroqꝫ & vtraqꝫ vigilia. Diximus enim duos eſſe ſomnos: quēdam ſuperficialē/ ſiue exteriorē: alium profundum/ interiorem & verum. Hic vtriuſqꝫ ſenſus eſt ligatio: & vera/ ac tota animalis quies. ille autē ſolius exterioris eſt conſopitio & vinculum.

¶ Quod eſt in animali exterior ſubſtantia/ hoc in mundo ſol: & que in hoc ſtelle/ hec in illo viſa nocturna noctilucaue ſpectra. 2

¶ Si quomodo vterqꝫ ſomnus in mūdo contingat/ rite ipſi dinoſcere volumus: recta imprimis eorū que ſunt in mundo/ ad ea que ſunt in animali: attendēda eſt & obſeruāda proportio. Sumamus igitur pro exteriore/ mundaue ſubſtantia in animali: ſolem in mundo. & pro nocturnis illo viſis/ ac noctilucis ſpectris ſtellas firmamēti. & proportionē vtorūqꝫ/ in vtriſqꝫ mirabili congruentia adaptemus. Sicut enī exterior ſubſtantia/ animali quandoqꝫ preſens eſt & quādoqꝫ abſens (Preſens enī dicitur interdiu: quando exteriorem ſenſum mouet. Abſens autem noctu: cum lucis & ſolis abſentia/ exteriorē ſenſum ciere mouereqꝫ deſiit) ita & ſol quandoqꝫ mundo adeſt/ quandoqꝫ vero abeſt. Adeſt interdiu cum ſuper nos meat: noctu vero abeſt/ cum in noſtro haudquaq̄ viſitur hemiſperio. Et ſicut ſpectra & phātaſmata: nunq̄ ab animali dimouentur/ ſemperqꝫ illi preſentia ſunt: in interno aſſeruata ſenſorio/ licet non aſſidue ſpectentur: ita & a mundo/ noſtroue hemiſperio nuſq̄ abſcedunt/ dimouēturqꝫ ſtelle ſuntqꝫ nobis ſemper preſentes: licet non ſemper viſantur atqꝫ appareant. Et ſicut interdiu lucente ſole: ſimul ſplendicant/ micantue ſtelle/ earum tamen interpolata eſt (ſolaris lucis claritate) & offuſa apparitio: ita & cum exterior ſubſtātia/ animalis exteriorem ſenſum motitat: ſimul & que in interiore ſenſorio ſpectra aſſeruantur: ſenſum animalis interiorem ciere/ mouereqꝫ ſolent. Huius tamen motio/ ab illius motione correpta offunditur: ſeqꝫ prodere & apparere prohibetur. Lapſo vero in occaſum lucentio ſole eoqꝫ ſub terras in antichthonum hemiſperio meante: vt iā tam liberior eſt & propalatior ſtellarum aſpectus: Ita & cum exterior ſubſtantia/ exteriorē ſenſum mouere deſinit: liberius cuncta ſpectra & interna phātaſmata/ ſeſe imaginatiue virtuti prodere atqꝫ demonſtrare incipiunt. Et quicunqꝫ diligentius hanc proportionem attenderit: mirā profecto reperiet in vtroqꝫ/ animali ſcilicet & mundo concordiam. videbitqꝫ nichil vtriqꝫ deeſſe: quo minus omni ex parte/ ſit integra ac perfecta vtrorumqꝫ adinuicem proportio.

Amplior analogia.

¶ Solis preſentia eſt mundi vigilia eius vero abſentia/ primus eſt ac ſuperficialis mundi ſomnus. 3

¶ Sol preſens dicitur/ cum in noſtro eſt hemiſperio. Abſens vero cum in inferiore vectitatur. Sole autem preſente: vigilat vterqꝫ mundus/ & maior & minor. Nam minor maiorem ſectatur: a quo & ſubſtantiam recipit & virtutem illiqꝫ conuigilat & eo ſopito cōſopit. Abſente autem ſole: vterqꝫ illico mundus primo/ ſimplici/ ſuperficiali & exteriore ſomno obſidetur

maior per phoebee lucis abſentiam: que noctu inferius hemiſperiũ peruagatur/ ſeq; in anthictonas transfert. minor vero ſiue ipſũ animal: per ſenſitiue eiuſdem virtutis/ ab exterioribus organis abceſſum. Senſitiuã quippe animalis virtutem: ſolari lumini proportionabilem eſſe prius docuimus. Sicut enim ſolaris lux: interdũ noſtro preſẽs eſt hemiſperio/ interdũ in occultius & inferius hemiſperiũ labitur: ita & ſenſitiua virtus/ nunc aialis exteriori hemiſperio/ ideſt extremitati & exteriorib⁹ organis aſtat. nunc vero ad interius hemiſperium/ ideſt ad internũ ſenſorium ſe colligit: exteriora linquens ac deſerens. Nã ſicut in mũdo duo ſunt hemiſperia: ita & in animali duo ſenſoria: interius & exterius. A tq; in ſolo exteriore contingit ſenſitiue virtutis viciſſitudo & alterna reciprocatio.

Potentie		Obiecta		
Interior ſens⁹	Exterior	Sol	Stelle	
Animal		Mundus		

4 ℂ Sol eſt vt exterioris ſenſus obiectum/ ſtelle vero vt interioris.

ℂ Nam ſol eſſe dictus eſt/ vt exterior mundi ſubſtãtia: qua moueri natus eſt exterior ſẽſus. Stelle vero ſunt vt mundi ſpectra & phantaſmata: que ſopito exteriore ſenſu ac mũdo: ſeſe phantaſtice ſpeculationi demõſtrant. Sicut eni ſpectra diffiniũtur aſſeruate in interno ſẽſorio/ vt in animalis cerebro ſenſibiliũ rerum ſpecies: ita & ſtelle/ quedam ſunt mũdanarum ſubſtantiarũ vitales/ vere & perfecte ſpecies: aſſeruate in mundi cerebro/ vt in firmamento.

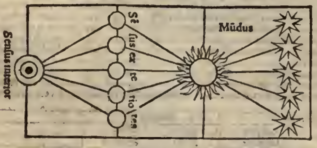
5 ℂ Quemadmodum exterior mundi ſubſtãtia/ cauſa eſt & initium ſpectrorum: ita & ſolis lux/ luminis ſtellarum.

ℂ Confirmatur ſingulorum que diximus proportio: manifeſta & euidenti analogia. Que enim animali inſunt ſpectra: ea vis aie ſenſitiua ab exteriore & mundana ſubſtãtia hauſit. Eſt enim ſubſtantia accidentis & veritas ſue ſimilitudinis cauſa. pariquoq; pacto & ſtellarũ ſplendores: ab ſolis lumine deducticij & deriuaticij ſunt. Sicut enim ois ſubſtantia/ ab vna tantum ſubſtantia emerſit: ita & eis lux aut ſplendor/ vnius tantũ lucis eſt deriuatio. Haud igitur abſq; ratione dictum ſit: ſtellas phantaſmatis/ ſolem vero exteriori/ mundaneq; ſub-

6 ſtantie eſſe proportionales.

ℂ Sicut exterior ſenſus in exteriore & anteriore animalis parte ſitus eſt/ interior vero in interiore & animalis profundo: ita & ſol in anteriore eſt mũdi parte ſtelle vero in altiore/ remotiore & interiore.

ℂ Alia iterum eiuſdem analogie cõfirmatio. Nã ſicut exterior ſenſus in extremitate eſt animalis interior vero in eius profundo ita & ſol in anteriore eſt & citeriore mundi parte: ipſi animali quod degit in terra viciniore. Stelle autẽ i interiore/ vlteriore & altiore ſunt mũdi parte ab animali & a terra maiori intercapedine diſtantes. Vnde fit vt perq̃ rationabile ſit exteriorem & citeriorem mũdi partem / exteriori animalis parti eſſe obiectã: & interiorem interiori. & vt quemadmodum ſol exteriores ſenſus aperit ac ciet: ita & ſtelle ipſe interiorẽ delãbant & exoſculentur.

7 ℂ Sicut in animali exteriores omnes ſenſus terminant/ finiunturq; in interiori/ qui ideo communis & totum ſenſus vocitatur: ita & in mundo/ ſenſibilia

omnia finiuntur/clauduntur q; firmamento: quod ideo ſenſibile commune ac totum ſenſus dici poteſt.

¶ Vltimus/ centralis/ penitiſſimuſq; ſenſus eſt interior. in quem exteriores omnes/ vt in medium & cõmune centrum procurrũt. & ad quem vſq;/ ſenſibiles omnes ſpecies/ per exteriores ſenſus irrumpunt. qui ideo totus eſt ſenſus: id omne cõtinens/ complectẽſq; quod eſt ſẽſibile. Sunt enim phantamata extreme/ vltimeq; ſenſibiles ſpecies. quibus vlteriores & interiores nulle in animalis corpore ſenſuue reperiuntur. Nam ſi que interiores & penitiores animali inſunt ſpecies/ ſpectris ipſis & phantaſmatibus preſtantiores: he neq; ſenſui neq; corpori inſũt. ſed ſoli animo: vt pote que intellectuales & inſenſibiles ſunt. In mundo autẽ firmamentum/ eadem proportione finis eſt ſenſus & ſenſibiliũ omnium terminus: & vt cõmune totumq; ſenſibile. cõtinens id omne quod ſenſu percipi poſſit: & in quo fixe ſunt extreme & vltime ſenſibiles ſpecies/ vera mundi ſigillaria omniũq; rerũ imagines ſcilicet ſtelle. quibus vlteriores & altiores nulle ſunt/ ſenſibus peruie. Et ſi quos celos altiores eſſe firmamẽto non inficiabimur: ſẽſibiles tamen eſſe negamus/ ſed aut rationales aut intellectuales eſſe fatemur. Eſt enim ratio ſenſu: intellectus vero/ ratione ſuperior.

¶ Quo pacto verus in vtroq; & animali & mundo ſomnus contingat. Cap. XVIII.

VErus animalis ſomnus: eſt exterioris ſubſtantie ab exteriore ſẽſu/ & interiorum ſpectrorum ab interna atq; imaginatiua vi/ diſcluſio & eorum inapparitio.

¶ Vero interiore/ profundo integro/ perfectoq; aĩalis ſomno: ſopitũ eſſe vtrumq; ſenſũ oportet & exteriorem & interiorem. Hi autem ſopiti ſomnoq; ſepulti eſſe nequeunt: niſi fiat ab vtroq;/ proprij ſui obiecti diſcluſio. & ni ſpectatiua vtraq; vis (ſc. & que extrinſecus in mundo/ ſenſibiles ſubſtantias. & que intus in corpore/ vt in cerebro ſpectra & phãtaſmata intuetur) ab obiectiua & preſentatiua potentia/ aliquo pacto diſcludat atq; ſeparetur. Diximus eni mundum eodẽ modo ſe ad exteriorẽ ſẽſum habere: quo & aĩalis corpꝰ ad interiorẽ. Mundũ quippe ſẽſibiliũ ſubſtãtiarũ promptuariũ eſſe: ex quo oĩa/ ſenſus exterior haurire iubetur. Aĩalis vero corpus/ penuariũ eſſe atq; apothecã ſpectrorũ & phantaſmatũ: ex quo interior vis ſpectatiua oĩa deſumit atq; cõtuetur. Transfert eni exterior ſenſꝰ omnia a mũdo in aĩalis corpus. que vbi in aĩalis corpore recepta & condita ſunt: ab interiore ſenſu intꝰ viſũtur/ ſpectantur conſpiciũturq;. Sicut igitur mũdꝰ omnia exteriori obijcit ſenſui: ita & aĩalis corpus interiori oĩa preſentat. Et q̃diu illi mũdus/ huic vero aĩalis corpus aſtiterit: illuxerit & apparuerit: tãdiu vterq; ſenſus erit in actu & officio. & mouebitur ac vigilabit animal. Neceſſe itaq; eſt ad verã/ perfectãq; aĩalis quietẽ: vt & mundus ab exteriore ſẽſu/ & animalis corpus/ ſiue interna phãtaſmata: ab interiore ſẽſu quoquo pacto diſcludant. vt denique hoc modo vtraq; inſpectiua/ ac ſẽſitiua aĩalis vis: conquieſcat/ iterpolet ac ſileat.

	Exterioris ſenſus officium.

¶ Eadẽ proportione verus mũdi ſõnus: eſt & ſolis & ſtellarũ inapparitio. 2

¶ Nam ſolem perſimilẽ eſſe oſtendimus exteriori ſubſtantie/ que exteriorẽ ſenſum ciet: aut ſenſitiue toti virtuti quos animales ſpiritus vocant. cuius preſentia exteriores ſenſus/ cõtinẽtur in officio: & cuius in interiora receſſu & reciprocatiõe/ itermitti coguntur. Stellas vero pari proportione ſpectris & phantaſmatis reſpõdere docuimꝰ. que abſente a mundo/ noſtroue hemiſperio ſole: nocturna viſione dephẽdũtur. diciq; poſſũt ſtelle: mũdi ſpectra/ phãtaſmata/ ſpẽs viſaq; nocturna. Nã & ea que aĩali inſunt ſpectra: eodẽ modo abſente aĩalis ſole/ id eſt ſẽſitiua virtute intꝰ recepta: nocte aĩal cient/ viq; motitãt internã. Sicut igitur verus ac profundus aĩalis ſõnus/ eſt nõ modo ſubſtãtie exterioris ab exteriore ſenſu. ſed & iteriorũ ſpectrorũ ab iteriore ſẽſu diſcluſio: ita & verus perfectuſq; mũdi ſõnus: eſt nõ modo ſolis abſẽtia/ ſed & ſtellarũ inapparitio. Eſt eni ſol/ vt exterioris ſenſus obiectũ: ſtelle vero vt interioris

Animal		Obiecta		
Anima	Corpus	Sol	Stelle	
Sẽ. exterior	Interior	Subã	Spectra	

¶ Sicut in maiore mundo nubium iterſtitio/ nocturnus a nobis tollitur ſtel-

larum aſpectus: ita & in animali/ nebularum vaporumq; itercapedine: ſpectra ipſa nocturnaq; viſa/ a vi imaginatiua diſcluduntur.

¶ Ad ſuperficialem/ externaneū & imperfectum animalis mūdiq; ſomnum/ ſuppetit cauſa vna quā diximus. In aiali ſcilicet ſenſitiue virtutis in interiora receſſus & reciprocatio: qua exteriores omnes ſenſus interpolantur. In mundo vero: ſolis/ luciſue abſentia: que eſt imperfectus mundi ſomnus. Ad verū autem & perfectū vtriuſq; ſomnū: alie exquirende ſūt cauſe quibus in mundo ſtelle: & in animali ſpectra/ ac phantaſmata/ cōuelari/ adoperiri & obnubilari queant: quominus internam intuitricē/ ſpectatricemq; vim fatigent eiq; illuceant. Veri ſomni He igitur cauſe in mundo quidem ſunt nubes: in animali vero halitus/ vapores/ ac interne cauſe. nebule. que a corde ſurſū ad cerebrum illate cerebrum intelant atq; obnubilant: cunctaq; ſpectra ab interna ſpectatrice vi diſcludunt. Cum enim ſtelle ſint noſtro ſemper preſentes hemiſperio: haud aliter a nobis diſcluduntur/ noſtriſue oculis occidunt: q̄ aut ſolis/ aut nubium/ aut vtriuſq; preſentia. Nā ſole vt diximus preſēte: continuo diſpare earum aſpectus. Hic tamē earum occaſus contingit in ipſa mundi vigilia. Sopito autem poſt occaſum ſolis mundo: continuo micantes ſtelle ſeſe produnt. que ad nubium denſitudine & opacitate etiam nocturnus earum a nobis aſpectus tollitur. & hūc ſolis per ſe/ ſtellarum vero interſtitibus nubibus occaſum atq; inapparitionē: perfectam mundi requiē/ verumq; ſomnum nūcupamus. Similiter & cū aiali ſemper inſint ſpectra ſintq; ſemper illi preſentia/ vt que nuſq̄ ab animali emigrāt: ſicut & neq; ſtelle a noſtro hemiſperio/ haud aliter poſſūt animali non apparere/ nō illi collucere/ neutiq̄ interiori eius vi reuelari: niſi medium quiddā vt interſtea ſpiritus ac vapor/ ipſa ſpectra ab imaginatrice facultate diſſociet prohibeatq; internam fieri ſenſationem. Hoc igitur in animali interhyans medium: quod internas eius partes ſpectatiuam & preſentatiuam/ ſiue potentiam obiectumq; ab inuicem dirimit: proxima & immediata cauſa eſt/ vt vero perfectoq; ſomno animal potiatur. Verus itaq; aialis ſōnus: duabus de cauſis contingit. prima receſſu virtutis ſenſitiue/ ab exterioribus mē[bri]s & ſenſorijs. ſecunda acceſſu & interhyantia vaporum: qui a corde ad cerebrum ſublati/ preſentatiuam internam ab intuitrice quoquopacto abducunt.

4 ¶ Interior animalis ſpectatiua/ ſita eſt in eius medio vt in corde: preſentatiua vero in extremo/ vt in capite.

¶ Statue ſpectatiuam animalis internam/ in eius medio vt in corde: preſentatiuam vero in extremo/ vt in capite aut in cerebro. Nam he animalis partes/ ſibi inuicem cōtrapoſite ſūt/ ſeq; conſpicātur: & diuerſiſſimarum ſūt naturarum. Omnia etenim interna ſpectra & phāntaſmata/ repoſita ſunt in animalis cerebro/ tanq̄ in interiore ſenſorio. Vis igitur eorū ſpectatrix & intuitiua: ſecundum rectam diſtantiam amouetur diſtatq; a cerebro. vt hoc pacto liberius que illi inſunt: conſpicari & ſpeculari valeat. Eſt enim cerebrum/ quiddam interni ſenſus ſpeculum: omnia illi obiiciens/ atq; repreſentans. Que autem in ſpeculo eſt imago a ſpeculo haudquaq̄ cernitur: aut cōſpicitur. ſed ab alia aliqua vi/ abiuncta & ſeparata a ſpeculo: que eidem ſpeculo eminus recto ſiſtitur aſtatq; interuallo. Omnis quippe inſpectio omniſue intuitio fieri in rectam diſtantiam eſt nata: & inter ea extrema: que quadam dyametro adinuicem cōuertunt/ ſeq; reſpiciūt. Inter autem cor animalis & eius cerebrum: recta eſt & dyametralis oppoſitio. & adinuicem he due animalis partes: vt precipue & relatiue ſibiq; reſpondentes conuertuntur. Rationabile igitur eſt: vt quemadmodum ſpectrorum & phantaſmatum/ preſentatiua & ſuſceptiua in cerebro ſita eſſe dicitur: ita & eorū iudicatiua/ ſpectatrix & intuitiua: in animalis corde cenſeatur eſſe collocata. Cor aūt/ in animalis ſitum eſt medio. Cerebrum vero in extremo. Obtinet itaq; interna vis ſpectatrix/ animalis medium. Suſceptiua & preſentatiua/ in extremo ſita eſſe probatur. Eſt enim (vt frequēter diximus) Animal per omnia ſimile & proportionabile Mundo. vtpote cuius totū toti: & partibus partes/ rite cōgruūt ac naturaliter adaptātur. Et hac quoq; de cauſa fieri mōſtrauimus: vt & ipſū Aial/ Mundi & Mundus/ ipſius Aialis nomen atq; appellationē permixti recipiant. dicamuſq; & Aaial eſſe quendā Mūdū: & Mundū eſſe Aial quoddā. vel ſi cū differentia proferri malueris: dicemus ſicut Aial eſt minor mūdus ita & Mūdus/ maius Animal.

Inſpectio ois recta linea ab ſoluitur.

5 ¶ Animal eſt ſpectatiua vis mundi ſita in mundi medio: cuius ſuſceptiua & preſentatiua/ eſt extremum mundi corpus: vt firmamentum.

¶ Licet de his in huius opuſculi initio (vt in quarto capite) paucula tetigerimus: tamen non incaſſum fuerit/ ad complendam & animalis & mundi proportionem/ veramq; analogiam: & ex prioribus nonnulla reſumpſiſſe/ & que omnem hanc ſimilitudinē abſoluant addidiſſe. Diximus igitur quecunq; in minore fiunt mūdo/ proportionabiliter fieri & i maiore. In minore autem mūdo/ vt in animali: alia eſt eius pars ſpectrorū preſentatiua vt caput: alia eorū ſpectatiua/ ſita (vt dixim⁹) in aialis medio: vt i corde. Nā & vera aie ſedes eſt i corde. Senſus autē iterior/ eſt ab aia in corp⁹. Fit enī interior ſenſ⁹: cū aia aut propriū corpus aut corporis partē: aut q̄ i ea ſita ſūt cōſpicatur. In mūdo igitur proportionabiliter/ alia eſt vis preſentatiua: alia iudicatiua. preſentatiuā firmamentum eſſe/ ſepius docuimus. Supereſt vt que ſit mūdi vis apprehenſiua & intuitiua/ demonſtremus. Dictū iam a nobis eſt ipſum animal vt hominem: animā eſſe mundi. Sicut enim ſe habet animalis anima ad proprium corpus: ita & totum animal vt homo/ ad mundum. Atqui in animali/ preſentatiua vis eſt eius corpus: ſpectatiua vero eius anima. & ab anima in corpus/ internam ſenſationē fieri oſtendimus. Erit igitur & totum animal vt homo/ vis quedam mundi ſpectatiua & intuitiua: ſita a natura in mundi medio/ vt in terra. ſuſpiciens ad mundi extremum/ vt firmamentum ſidera & ſtellas: que ſunt velut mundi ſpectra & phantaſmata. ſicuti & vis animalis ſpectatrix (que eſt eius anima in medio/ vt in corde ſita) ſuſpicit ad ſuperiorem animalis partem/ vt ad cerebrum: repoſitas i eo internas ſpecies cūctaq; viſa nocturna/ ſopito animali deprehendit. Sūt igitur mirabili congruentia: omnia in aiali & mūdo ꝓportionabilia.

Analogia qua vt aia ad corpus ita totum animal ad mūdum.

¶ Vnde fit vt ad verum vtriuſq; & animalis & mundi ſomnum; ſit neceſſaria caligo/ vtriuſq; ſpectatiuam a preſentatiua dirimens/ atq; diſcludens. 6

¶ Ad veram vtriuſq; (animalis ſcilicet & mundi) quietem: cum primo & ſuperficiali ſomno (qui in mundo per lucis ſolaris abſētiam: in animali vero per ſenſitiue virtutis in interiora receſſum contingit) addēda eſt ea caligo: que ſummam vtriuſq;/ extremāq; partem dirimat diſcludatue a media. Nā mediam partem cor vtriuſq;: & veram anime ſedem ipſiuſq; ſpectantis facultatis locum eſſe docuimus. extremam vero cerebri/ capitis/ obiectiue & preſētatricis nomine in vtroq; mundo finiuimus. Sicut enim animal eſt in mundi medio: ita & aialis anima in animalis medio. & ſicut animal vis eſt ſpectatiua mūdi: ita & aia vis eſt ſpeculatrix aialis. & quēadmodū ſpectāda mūdi: i mūdi capite/ cerebro & extremo faſtigio collocantur vt in firmamento: ita & animalis ſpectanda vt phantaſmata in ipſius animalis capite/ ac cerebro locata ſunt. Poſt igitur ſolis occaſum: ſicut interſtes nubecula/ inter animal & firmamentum: verū mūdi procreat ſomnum: ita & in animali poſt ſenſitiue virtutis occaſum/ & in intima receſſum: interhyans caligo/ inter eius cor & cerebrum: animalis ſpectatiuam a preſentatiua diſiungit/ gignitq; verum animalis ſomnum.

	Sēſ⁹ iterior		Spectra			
Aial	Anima	Caligo	Cerebrū	Sēſ⁹ exterior	Tenebre	Subā ſēſibilia
	Cor		Corpus			
	Spectatiua	Medium	Preſentatiua	Spectatiua	Medium	Preſentatiua

Figura veri perfectiq; ſomni in animali

Sol	Terra	Animal	Nubes	Stelle	Firmamētū
Sol ſub terra in inferiore hemiſpherio: noctis cauſa.	Mundi medium in quo ſita eſt vis ſpectatiua.	Mundi ſpectatiua ſiue mundi anima in medio.	Media nubes ſpectatiuam a preſentatiua dirimens.	Spectanda mundi nocturnaqꝫ viſa.	Preſentatiua mundi ſiue eius caput.

Figura vere perfecteqꝫ mundi quietis.

¶ Qꝫ in vero animalis ſomno: ſomnia contingant nulla. Cap. XVIIII.

1 VErum animalis perfectumqꝫ ſomnum: ſomnia ſequūtur nulla.

¶ Nam ſomnia dicūtur/ cum ſpectra & phantaſmata: interiori vi ſpectatiue/ ſeſe oſtentant/ atqꝫ demonſtrant. Aſt in vero animalis ſomno: interni vapores et ſubcutanee caligines/ interiorem vim ſpectatiuā a ſpectris & phantaſmatis diducunt. In vero igitur animalis ſomno: nulla fit interior ſenſatio/ aut imaginatio/ aut ſōniorum/ ſpectrorumue apparitio.

2 ¶ In vero animalis ſomno: vis anime motiua/ in actu eſſe deſijt: vegetatiua vero/ in actu & officio perſeuerat.

¶ De vi anime ſecūdum locū motiua intelligimus. Nam animali/ ſomno ſepulto: ſenſitiua vis ab exterioribus/ receptui cecinit/ inqꝫ parte animalis interna recepta eſt & illi inſepulta. Quo fit vt flaccidū/ elanguidūue animal: ſenſim linquere ſeſe atqꝫ deſerere cogatur & omnem exteriorem intermittere actum. Motus autem ſecundum locum: exterior eſt animalis actus. Vis igitur anime ſecundū locum motiua: non modo in vero/ ac perfecto: ſed & in ſimplici/ ac exteriori animalis ſomno/ in actu protinus eſſe deſijt. Porro vegetatiua vt digeſtiua/ nutritiua & augmētatiua: cum internā ſit & internis fungens organis/ in actu & officio perſeuerat. Et non modo proprio non priuatur actu: verum recepta intus ſenſitiua tota & vitali corporis virtute: fortior euadit/ fitqꝫ liberior digeſtio/ cibi cōcoctio/ animalis nutritio & augmentatio.

3 ¶ Interni vapores et fumi/ quibus animalis perfectus elicitur ſomnus: ab animalis vi vegetatiua et corde eleuantur/ ſicut et in mundo nubes a ſole.

¶ Nam hi vapores & fumi: ſopito animali/ vt plurimum gignūtur. Ab ea igitur vi eliciūtur que animali ſopito/ ſomnoqꝫ ſepulto: in actu & officio perſeuerat. Hanc autem vim vegetatiuam eſſe diximus: que ī ſomno liberior & fortior eſt/ q̄ in vigilia. Atqui vis hec vegetatrix: naturalis eſt anime potentia/ anime inſita: perinde atqꝫ ſenſitiua. Anime vero propria/ naturaliſue ſedes: in corde eſt & in animalis medio. Sicut igitur in mundo nubes a ſole: ita & in animali/ interni vapores & fumi: a vi vegetante & corde/ ſurſum halant/ ſpirātqꝫ ad cerebrum. Vnde fit vt rurſum dinoſcatur ſol: cor eſſe et vita mundi et vt naturalis anime mundi/ id eſt hominis ſedes. Sicut enim ſpirituum & vaporum animalis cauſa/ eſt animalis vegetatrix & vita/ in eius corde ſita: ita & halituū/ ſpirituūqꝫ mundanorū ac nubiū cauſa eſt mundi vegetatiua & vita in eius corde locata. Et ſicut animalis anima/ naturalē habet in eius corde ſedem: ita & hominis (quem diximus verā eſſe mundi animam) naturalis ſedes eſt in mūdi medio/ id eſt in ſole & corde. Eſt enim ſol verum mundi medium. vt qui ab extremis mundi corporib9 firmamento & terra equidiſtare comperitur. Illatio

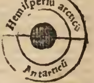
¶ Sicut ſol eſt in mundi medio/ inter firmamentum et terram: ita & anima-
4 lis cor/ eſt in animalis medio inter eius celum et terram.

¶ Precipue mundi partes ſunt tres: ſol/ firmamentū/ terra. que(vt in huius operis initio docuimꝰ) his tribꝰ nominibus exprimūtur: planeta/ ſtella/ elementū. Planetes mediꝰ eſt: ſtella & elementum extrema ſunt & vltima mundi corpora. In imo ſubſidet elementū: ſtella in ſummo reſidet: obtinetq; mūdi arcem Stella imobilis/ nūq̄ a noſtro dimouetur hemiſperio. Elementum quoq; fixū ac ſtabile eſt. ſol inter vtrūq; medius fertur: nunc in ſuperiore/ nunc in inferiore hemiſperio. Cū enim ſuperius permeat: vigilat mundus. cū vero in inferius delapſus eſt: mūdus cōſopeſcit ac dormit. In animali igitur/ cuncta mundo proportionabilia reperiuntur. habetq; pariter precipuas partes tres: celum ſiue firmamentū/ aut ſtellā: deide ſolē poſtremam terrā ſiue elementū. Animalis celū eſt eius cerebrum: quod viſcerū omniū excelſiſſimū eſt obtinetq; eius tholum & arcē: & quo venarū ac ſpirituū vis omnis/ a corde tendit ac deſinit. Animalis elementū aut terra: eſt eius venter/ aut ima pars ventris natura humida. a qua cordis calor haud ſecus q̄ ſol a terra: nubes & vapores eleuat/ tollitq; ad animalis culmen. Porro animalis ſol aut planeta/ eſt vt monſtrauimus eius cor: ſitum in eiꝰ medio inter ventrem & cerebrum: quas conſtat extremas eſſe animalis partes.

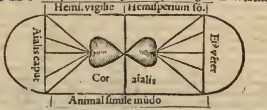
Proportionabilia				
		Mundus		
	Terra	Sol	Firmamentum	
	Elementū	Planeta	Sella	
	Venter	Cor.	Cerebrum	
		Animal		

¶ Sicut in mundo duo ſunt hemiſperia ſuperius & inferius/ inter que ſol natura meat/ nunc vni nunc alteri preſens: ita & in animali duo ſunt hemiſperia/ ſuperius vnū aliud inferius; inter que animalis cor conuertitur/ nunc vni/ nunc alteri preſens.

¶ Celebrata ſunt duo mundi hemiſperia: vnū noſtrū/ quod arcticū nuncupamus & vt ad nos ſuperius: aliud antichthonū & antarcticū/ quod ad nos eſt inferius His autē duobus mundi hemiſperijs admirando reſpōſu: coaptātur duo animalis hemiſperia/ aliud ſuperius/ iferius aliud. Superius animalis hemiſperiū: eſt pars eius ſuperior a corde ad cerebrū. Inferius vero pars eius inferior/ a corde ad ima & profunda ventris. Superius animalis hemiſperium: eſt hemiſperium ſenſus/ ſiue ſenſitiue virtutis: & in quo oīs exercetur ſēſatio. Inferius vero/ eſt hemiſperiū vite ſiue vegetatricis facultatis: vt in quo exercetur digeſtio & animalis nutritio. Sicut igitur ſol in mundo/ inter vtrūq; fertur hemiſperiū/ nūc arctico nunc antarctico preſens: ita & animalis cor/ nūc eius ſuperiora/ nunc inferiora reſpicit ac fouet. Cum ſuperiora intuetur/ eaq; focillat: exercetur aīalis ſenſatio/ & vigilare dicitur animal. Cū vero ſuperiora linquens/ ad inferiora vt ad ventrē conuertitur: conſopitur animal/ intermittiturq; ſenſatio: exercende vegetationis & nutritionis cauſa. Atq; hi duo cordis in animali reſpectus & motus: ſunt alterne/ vigilie ipſius & ſomni cauſe.

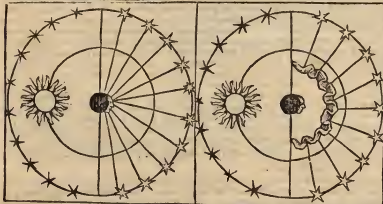
Illatio. Vnde fit vt ſuperiꝰ aīalis hemiſperiū: vocari q̄at hemiſperiū vigilie/ diei & lucis. Inferiꝰ vero

ſomni noctis & tenebrarum. Et ex hac propoſitione plurima inferri poſſunt ab his: qui rectam animalis & mūdi proportionē ſeruare nouerint. Vt in antarctico hemiſperio/ plus eſſe

ħumidi q̃ aridi & ſicci. & ſi qui in eo hoīes degunt/ hos vētricolas eſſe: pluſq; vegetatricē & nutritionis officium q̃ ſēſitiuam exercere: belutos demum & irrationabiles eſſe. Vniuerſum quoq; mundum/ eſſe haud imerito vt quoddam animal: vita/ac ſenſu preditum. vita in inferiore hemiſperio: ſenſu in ſuperiore. Solis quoq; lationem & cōuerſionē/ vt cauſa eſt ſōni & vigilie mundi: ita & cordis in animali conuerſionem/ variūq; & ſuccedaneū in vtrāq; ciꝰ hemiſperia reſpectū: ſomni & vigilie animalis eſſe cauſam. Et interdiu in animali exerceri ſenſationem exteriorem, noctu vero vegetationem/ vt nutritionem: a qua interna quoq; ſēſatio eleuatis/ denſatiſq; vaporibus: nocte occluditur / atq; intermittitur. qua interpolata: verus/ perfectuſq; ſuccedit animalis ſomnus. Ad verum quippe perfectumq; animalis ſomnum: hec vt neceſſaria exquiruntur. Cordis catabaſis ſiue ad inferius animalis hemiſperiū conuerſio. Exteriorum ſenſuum interpolatio/ Vegetatio ſiue nutritio/ Vaporum eleuatio ad cerebrum. Eorum concretio & incrudatio. que ſpectra a corde diſcludit/ dimitq; preſentatiuam ab inſpectiua: qua interiectione/ verus ac perfectus oritur animalis ſomnus. Vera ſōni & vigilie animalis cauſa

Figura ſimplicis mundi ſomni	Verus mundi ſomnus

Animal			Mūdus			Animal			Mundus		
Senſus interior	Vapores interni	Phantaſmata	Senſus exterior	Tenebre	Subſtãtia ſēſibilis	Senſus internus	Serenitas	Phantaſmata	Senſus exterior	Tenebre	Sēſibilis ſubſtãtia
Verus animalis ſomnus						Imperfectus animalis ſomnus					

ℭ Q ratio in ſōno ligari nequeat eaq; preſit imaginationi. Cap. XX.

RAtio vis eſt animi ſpiritalis & incorporea: imaginatione penitior/ atq; interior.

ℭ Sicut imaginatio interior eſt & profūdior/ exteriore ſenſu: ita & imaginatione ratio. Exterior enī ſenſꝰ fit a corpore/ ī mūdū: imaginatio vero ab aīa/ in corpꝰ: ratio autē ab aīa in aīam. ſenſim quippe ſe colligit aīa a mūdo ꝑ corpus: in ſeipſā. q̃ ſicut exteriore ſenſu ſolū conſpicat̃/ mūdū: ita & ſēſu iteriore ꝓpriū ſpeculat̃ ītuetur ue corpꝰ. ratione veró ſibiipſi cōgreditur/ ſeq; ſolā intuetur/ cernit/ apprehēdit. Q uo fit vt rationis extrema ſint hec duo: anima/ anima. Imaginationis vero extrema: anima corpus. Exterioris autem

Anima	Anima	Corpus	Mundus	
Ratio		Exterior ſenſus		
Imaginatio				

ſenſus extrema ſunt hec: anima corpus aut anima mundus. Nã vis extrinſecus ſenſitiua/ licet ſit anime poteſtas: exporrecta tamen eſt animalis podio & exteriori eius ſpecule: i corporis ſuperficie et extremitate locata/ qua propriã operationẽ exercet mundũq; cõſpicatur.

Vnde fit vt ratio i ſõno neq; ligari / atq; intermitti: aut egeat / aut poſſit. 2

Ratio ideo ſõno intermitti & a proprio actu ſolui non eget: quia ſpiritalis / incorporea & infatigabilis eſt: & in continuo actu atq; officio perſeuerare poteſt. Sola etenim ea vis/ diutino actu atq; officio flaccida & elanguida interpolãda eſt: que corporea & materialis eſt/ & quam contraria & aduerſãtia iugiter infirmare moliũtur. Vt vis ſenſitiua: que tametſi ſecundum ſe imortalis ſit & euiterna: corruptibilia tamen & emarcida habet organa/ que ab ea nonnunq̃ linquenda / ac deſerẽda ſunt. Anima autem propria operatione: haudquaq; humilis/ ac terreſtris eſſe putanda eſt. Vt que ſe omni corpore & materia eximit: & in ſuamet ſubſtantia actionem (quam ratiocinationem vocitamus) exercet/ atq; implet. Eadem ipſa agens eſt & patiens: eadẽ intuitiua & preſentatiua: eadem oculus & ſpeculum: potentia & obiectũ. Primũ enim anime ſpeculum/ eſt mundus: ſecundum/ corpus: tertium/ ipſamet aia. Et que primitus oia videt in mũdo: ſecũdo ea in proprio corpore/ ſpeculat̃: poſtremo in ſeipſa. Mund⁹ autẽ & corp⁹/ corruptibilia ſunt & ſepabilia ab anima. Aie vero ſubſtãtia/ indelebilis & immortalis eſt: & aia ab anima diſcindi/ diuelli & ſeparari nequit. Semper igit̃ ſibiipſi preſens eſt anima: iugiter ſibi adeſt/ ſeq; intueri & ſpeculari in ſeſe oia/ ſine fine poteſt. Nullo quippe medio/ poteſt a ſeipſa diduci. Inter eius iudicatiuam & preſẽtatiuam inter oculum & ſpeculum/ potẽtiam & obiectum: interhiat nichil/ quo ipſa ligetur/ aut conſopeſcat: propria ei⁹ actione & ſpeculatione interpolata. Igitur neq; laxari eget anima/ quia incorporea: neq; poteſt/ quia medio nullo a ſeipſa diſcapedinata. Eget enĩ ſẽſus vterq; & interior & exterior/ interpolatione: quia corporeo fungitur organo. Et laxari poteſt vterq;/ quia interſpectatiuã corporis & ſpectatiuã mundi (Nã hec exterior/ illa interior ſenſus eſt) interhians mediũ/ vtrãq; a proprio diſcludit obiecto: hanc a mundo/ illam a corpore.

Eadẽ anima agens & patiens

Tria anime ſpecula

Quemadmodum imaginatio in ſomno q̃ in vigilia/ ſolutior eſt & liberior: ita plerumq; & ratio. 3

Rationalis anima eſt ex toto immortalis & a corpore ipaſſibilis: neq; quicq̃ corporis permutatione variatur/ aut permutatur. Siue vigilet homo/ ſiue ſomno ſeſe inueſpillet atq; ſepeliat: eius ratio in proprio nichilominus actu & officio perſeuerare poteſt. Sicut tamen in animalis vigilia internã ſenſationem haud ligari / atq; impediri: ſed dũtaxat adumbrari & non apparere diximus/ ſopito autem animali/ liberior & ſerenior ſe prodit imaginatiue virtutis actio & ſpectrorum inſpectio: ita profecto & in ratione contingit. vt animali vigilante haud ſeſe deſerat ratio & interpoletur: ſed minus appareat. Rapit enim plerũq; ſenſus exterior/ ſecũ & imaginationem & rationẽ. vtraq; nichilominus in actu proprio & officio perſeuerante/ ſed minus apparente. *Sicut* & inferiores celi a prima / ſupremaq; latione raptãtur vniuerſi: ſuos tamen motus haudquaq̃ ſinguli deſerunt/ licet modice pareant. Aſt vbi homo ſõno fatiſcens / euictuſq; procubuit: ligato exteriore ſenſu/ interne imaginationis & rationis vires liberius parent/ liquidiuſq; a nobis diiudicantur.

Interior ſẽſus ab exteriore interdũ rapit̃

Ratio imaginationis ac toti⁹ phãtaſtice iſpectiõis: cenſoria eſt & arbitra. 4

Sicut exteriori ſẽſui preſidet imaginatio/ que eſt ſenſationũ exteriorum reſumptio & defecatio: ita & interne ſenſationi (quam imaginationem diximus) preeſt ratio/ illius arbitra & cenſoria. que eſt & defecatio & repetitio/ internarũ omnium ſenſationũ: illarumq; permanentia & ſimpliciſſimus in imortalitate/ extra omne corp⁹ & materiã ſtatus. *Sicut* igitur exteriores omnes ſenſationes/ ad internam vim ſenſitiuam (vt aque vniuerſe ad mare) decurrunt: ita & cõtinuo interior omnis ſenſatio/ verum anime pulſitat/ ac ciet oculũ. ad eiuſq; rationem vt ad ſequeſtram & iudicem / omnemq; materie hypoſtaſin liminantem: deferri a natura iubetur.

Sine ratione ſõnia queq; / nocturnaq; viſa: ita in re habere / veraq; eſſe putantur. 5

¶ Tolle rationem preſidem/ ab imaginatione: continuo pellax erit falſa/ & pſeudola imaginatio. putans in re ita habere: que dũtaxat i nocte et i ſomno ſpectantur. Viſa quippe nocturna & ſpectra: vt veras mũdi ſubſtantias/ ſpectabit. Nam cum proprium ſit ſoli exteriori ſenſui/ veras mũdi ſubſtantias intueri/ eaſq; interdiu haurire preſẽtes: interiori vero proprium/ duntaxat verarum ſubſtantiarum ſimilitudinibus/ ſenſibilibuſq; ſpeciebus affici: neutri tamen ſenſui proprium eſt inter aut ſua aut alterius obiecta ponere diſcrimen. ſed ſublimioris potentie/ vt rationis hoc peculiare eſſe et proprium putandum eſt. Exterior quippe ſenſus: ſolas cum norit ſubſtantias: nulla ſpectra & phantaſmata ſpeculatur. Interiori vero ſpectra ſola/ non ſubſtantie ipſe offeruntur. Rationi autem et ſpectra & ſubſtãtie agnita ſunt: nouitq; eorum diſcrimina/ ac differẽtates. Cenſet igitur/ ac iudicat ratio: que nocte ab imaginatione ſpectantur/ tantũ modo viſa eſſe/ ac rerum ſpecies: nõ veras ſubſtantias. Eadem quoq; & exteriorem ſenſationem numerat ac librat: iudicatq; veram eam eſſe/ verarumq; rerũ inſpectionẽ. Itaq; vera hactenus eſt imaginatio: qua ſpectrorum et phantaſmatum vera apparitio. Nam veraciter ab ea videntur & conſpiciuntur phantaſmata. falſa autem eſt: cum rationis abſentia/ atq; defectu: putat ſpectra/ veras eſſe ſubſtantias. et que intus parent ita in re & mundo habere/ atq; eſſe. Ab ſola quippe ratione: omne oritur diſcriminis/ differẽtatiſq; rerum iudiciũ. a qua vnũquodq; ſub propria ratione/ dinoſcitur id eſſe quod eſt. Vt ſpectrum dinoſcitur eſſe ſpectrum/ non ſubſtantia: et ſubſtantia ſeſe eidem rationis oculo ſubſtantiam: non ſpectrum eſſe inſinuat.

Nullus ſẽſ9 iter aut ſua aut alteri9 ſẽſus obiecta agnouit diſcrimen.

Quatenus vera imaginatio.

6 ¶ Vnde fit vt internam animantiũ brutorũ ſẽſationẽ: ſeq̃tur olophantia.

¶ Olophantia omniũ mendaciũ. Animantia bruta: ratione ſunt deſtituta. Principatum in ipſis/ obtinet imaginatio: qua preſtantiorem vim nullam/ habere creduntur. Nullum igitur in ipſis ineſt rerũ diſcriminis aut diuerſitatis iudiciũ: nulla ratiõe ſpectra a ſubſtãtijs dicũcunt. ſed viſa queq; nocturna: velut mundi ſubſtantias inſpectant. Et que in ipſis ſola apparitione contingunt: ea vt extrinſecus in mundo contingentia & veraciter patrata recipiũt: Vniuerſa igitur eis mentitur imaginatio. Nam ea vi orbata et expertia ſunt: qua eius olophantiã deuitent/ putẽtq; ſpectra tantũmodo eſſe: que nocte viſunt non veras ſubſtantias.

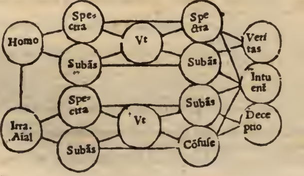
Hominis figura

Ratio	Imaginatio	Spectrũ	Senſus exterior	Subſtantia
	Imaginatio	Spectrum	Exterior ſenſus	Subſtantia

Brutorum animãtium figura.

¶ Non modo animantia bruta/ in ſõno a ſpectris falluntur: ſed & in vigilia ab ſua imagine.

¶ Animantibus brutis/ nullum ineſt diſcrimẽ imaginis & veritatis. omnem parentem/ viſamq; aut ſuam/ aut aliorũ imaginẽ: pro vera ſubſtantia vt diximus recipiunt. Huiuſmodi igitur animãtia/ non modo ab interno imaginationis ſpeculo falluntur: ſed & ab exteriore omni liquida et ſpeculari ſubſtantia: in qua viſitur queuis imago. Vt ſpeculatus ſe equus in vndis: cõtinuo ſua ſpecie fallitur/ eãq; vt veri equi ſubſtãtiã recipit/ inſpectat proſequiturq;.

Fallūtur itaq; aīantia bruta & interiore & exteriore ſēſu / et in ſomno & ī vigilia / ab oī ſpecie & imagine Et non tantū ſpecies / non vt ſpecies reciprūt: ſed & neq; ſubſtantias ipſas / vt ſubſtātias iuſpectant. Neq; enim norunt quod ſit iter ſpeciē et ſubſtātiā diſcrimē. vt aut rerū ſpecies vt ſpēs: aut ſubſtantias / vt ſubſtātias admittāt. ſed aut cōfuſe vtrūq; aut ī cōtraria ratione percipiunt. Itaq; ſenſib9 vtriſq; ſcilicet interiore & exteriore: in vtriſq; vt in ſpeciis & ſubſtantiis / ea falli ac decipi contingit

❡ Eſſe celum aliquod firmamento ſublimius. Caput. XXI.

Mundus eſt vt q̄ddā aīal: et eadē vtriſq; proportionabiliter inſunt. 1

❡ Diximus vtrūq; & animal & mūdū / eſſe ex corpore & aīa: & quod ſit vtriuſq; corpus / queue aīa. Quippe aīam ipſā: aīalis eſſe aīam. Aīal vero / animā mundi. Oſtendimus & duo in animali / ſicut & in mundo eſſe hemiſperia. Superius vnū aliud inferius: hoc vite / illud ſenſus eſſe hemiſperiū. Nam in ſuperiore aīalis parte vt capite: oīs pficitur / impleturq; ſenſatio. in inferiore vero / vt in ventre: oīs vitalis operatio & animalis nutritio adiplet̄. Totū igit̄ aīal eſt proportionabile / ſimuleq; mūdo: & eadē vtriſq; inſunt. Aīalis aīa ſimilis eſt aīe mundi: & illius corp9 / huius corpori. Superius quoq; aīalis hemiſperiū: arctico mundi reſpondet hemiſperio / & inferius antarctico. Aīalis extrema / mūdi extrema reſpiciunt: illius quoq; medium / huius medio congruit. Amborum media ſunt cor & ſol: illud aīalis / hic vero mundi. Sol aſſidue vtraq; mundi perluſtrat hemiſperia: nūc arctico / nūc antarctico pſens. Cor itē in aīali nūc ſua lāpade / ſuperi9 ei9 hemiſperiū opplet / ipſoſq; ſēſus ī actu & officio cōtinet. nūc illud deſerēs ad iferi9 vite hemiſperiū cōuertitur: vitalē in vētre exercens operationē. Et nichil pfecto eſt in aīali: quo mūd9 careat. Nichil in mūdo: quo exors et expers ſit aīal. Haud igitur abſq; ratiōe. in ore oīm: vt triuiale quiddā ac protritum decantetur: & aīal mūdū & mundum eſſe animal quoddam.

Omnē ſenſationē in capite: vitalem vero operationē ī vētre pficí

❡ Mundus homini / q̄ cuiuis animalium ſimillimus exiſtit. 2

❡ Vnicū eſt aīalis gen9: idq; ſpecialiſſimū & indiuiduū. vnica itē hōis eſt ſpecies: & ea ſpecialiſſima atq; īdiuidua. Toti aīalis generi / ineſt ſenſus. vniuerſe quoq; hominū ſpeciei indita eſt a natura ratio. Eſt autē ratio īferiorū oīm cognitionū / pſtātiſſima: cēſoria: vt docuimus, & arbitra ſenſ9 vtriuſq;: quibus vt animi apex & culmē / prouide iperitat ac peſt. Cum igitur humana tota ſpecies haud aliter in toto ſit aīalis genere / q̄ in ſenſu ratio: liquet hominē (qui ſol9 ratiōis particeps eſt) cūctorū quib9 adeſt ſenſ9 animātiū eſſe pſtātiſſimū. Sicut eni ſenſ9 / latior ac fuſior eſt ratione: ita & aīal in plurib9 eſt / q̄ homo. & ſicut rō apex eſt & moderatrix ſenſuū: ita & hō culmē eſt & moderator aīaliū. Preſtat autē ſemp id quod rarius & in paucioribus eſt: eo quod frequēti9 & in plurib9 reperitur. Vnde fit vt mūd9 ſit hoī q̄ cuiuis animaliū ſimilior: & ſatius hō pro mūdi aīa ſumēdus ſit / q̄ quoduis animal.

❡ Tantum eſt animal / quant9 eſt ſenſus: & quantū ſenſibile. 3

❡ Nā ſenſ9 cū aīali cōuertit̄. oī etenī aīali et ſoli ineſt. & cui ſēſ9 ineſt. id cōtinuo eſt aīal: cui nō ieſt / id minime aīal eſſe poteſt. Senſibile quoq; tātū ē: quāt9 eſt ſenſ9. Eſt eni ſēſibile ſenſus obiectū. Oīs autē potētia: proprio obiecto eſt adequata & cōmēſurata. Porro ipſū ſenſibile tantū eſt quātū id ſpacii: quod a terre meditullio / ad cōuexā vſq; firmamēti circūferentiā Nā quicquid ab huiuſmodi circūferētia ambit̄: alicui ſubeſt ſēſui. ſi quid autē eſt ea ſublimi9 ſenſui nulli reſeratur atq; adaperit̄.

❡ Sicut in elemētis tota animalis conſiſtit vita: ita et in planetis vt in ſole / ſēſus: & in ſtellis / imaginatio. 4

❡ Aīalis ſubſtātia / eſt quedā quatuor elemētorū concretio. & ex iiſdē nutritur / viuitq; aīal: quib9 & ei9 ſubſtātia coalita eſt & cōflata. Simile quippe / a ſimili nutrit̄. Aīalis igit̄ vita ī elementis cōſiſtit: eiuſq; vis vegetatrix / ſtatuenda in elemētis. Porro aīalis ſenſū & imaginationē: ſepius docuim9 in planetis & ſtellis cōſiſtere. Eſt eni ſol vt exterioris ſenſus obiectū. Stelle vero que ſūt mundi ſpectra: ſūt vt obiecta ſenſ9 interioris. Nā ſtelle noctu & ī quodā mūdi ſōno: a nobis ſpectātur. Vigilāte eni mūdo vt cōſpicuus eſt ſol: ita & eo dormiēte conſpicue ſtellle.

❡ Irrationale animal in quo ſuprema eſt imaginatio: firmamēto ac ſēſibili mundo continetur / vt equale ab equali. 5

❡ Suprema quippe aīalis irrationalis vis: eſt imaginatio. Hec autē finit̄ / terminaturq; fir-

mamẽto: vt vero proprio ac maximo ſui obiecto. Nã ſicut vite limes ẽ celi lũaris cõcauũ: ita et meta ſẽſꝰ/ cõcaua facies firmamẽti. Imaginatiõis vero terminꝰ/ deuexa ac repãda eiuſdẽ firmamẽti ſupficies ẽ. Cõtineẽ igiẽ irratiõale aial (cui nulla vis ieſt imaginatiõe ſupior) firma mẽto/ eiuſq; repanda ſuperficie: vt equale ab equali. Nulla eteni vi firmamentũ exterebrat

Terra	Aqua	Aer	Ignis	Luna	Mercuriꝰ	Venus	Sol	Mars	Iupiter	Saturnꝰ	Firmamentu
Animalis vita				Eius ſenſus							Imaginatio
Irrationale animal equale ſenſibili mundo.											

illudq; tranſcendit. Senſum tamen habet firmamenti illiuſq; ſtellas intueri & ſuſpicari poteſt. quecunq; item ſunt ſub firmamento: illius quoq; mortalis oculꝰ/ facile perluſtrat/ contuetur/ attingit.

6 ℂHomo rationis particeps ſuperior eſt ſenſibili mundo: firmamentũ penetrans/ illudq; tranſcendens.

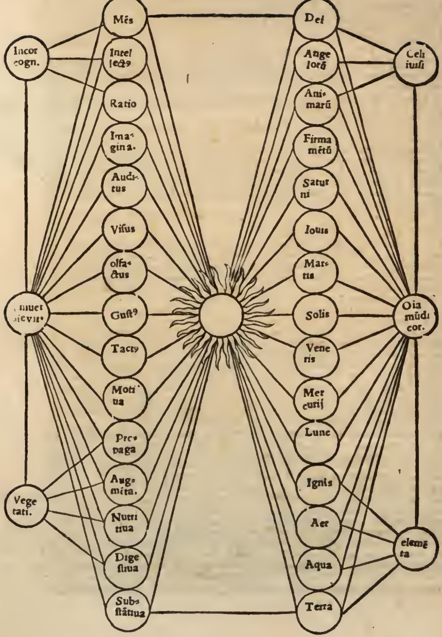
ℂNam mõſtratũ eſt irrationale aial/ equale eſſe ſenſibilis mũdi moli: illiuſq; ſenſus cõtineri et arceri firmamento. Homo autẽ rationis eſt particeps: cuius immortalis & inuiſibilis oculus/ animalia irrationalia exuperat: & omnia mũdi viſibilia corpora tranſcendit eaq; perfodit: ad inuiſibilia ſpectanda eſtaxillans/ eleuans/ traducẽſq; hominem. Sicut enim viſibi- Illatio.
lis animalis oculus/ viſibilium eſt inſpector corporum: ita & inuiſibilis rationis oculus inuiſibilium. Ex hac manifeſtum eſt/ hominem haudquaq̃ contineri firmamento/ aut ſenſibili mundo: cum ſit vtroq; maior et ſuperior. Impoſſibile enim eſt vt a minore/ contineatur et abꝫrceatur id quod maius & inſignius eſt.

7 ℂVnde fit vt aliud ſit celum rationis inuiſibile/ firmamento ſublimiꝰ: perinde atq; et imaginatione ratio.

ℂ Sicut res natura perfecta & tota/ ex quattuor conſtat elementis: ita & homo mundi culmen/ ex quattuor cõflatur elementis: vita/ ſenſu/ imaginatione & ratione. Eius vita ſita eſt vt diximus in elementis: ſenſus in planetis/ imaginatio in firmamento/ ſiue in ſtellis. Ratio autem firmamento ſublimior: ſupereſt vt in interiore aliquo & preſtantiore celo locanda ſit/ natura inuiſibili: firmamẽtum/ omnẽq; ſenſibilẽ mundum complectẽte. Ambit enim ratio/ inferiorẽ oẽm anime vim: eiq; cognita ſunt quecunq; & ſenſu & imaginatione capiũtur. Et ſicut in homine/ ſpectra haudquaq̃ ſunt ſupreme eius ſpecies: ſed duntaxat ſpecies & obiecta imaginationis. Alie vero ſũt animi interiores/ ſimpliciores defecatiores veri oreſq; Veriſſime
ſpecies que ſunt rationis proprie & inuiſibiles: ita & in mundo ſtellas haudquaq̃ vltimas & proprie
defecatiſſimas/ ſupremaſq; eſſe mundanarũ ſubſtantiarũ ſpecies arbitramur. neq; firmamẽ animi ſpẽs
tum ſimpliciſſimum & puriſſimum eſſe celum. ſed vt aliud aliquod celũ eo abditius/ ac celſiꝰ fateamur: nos cum natura tum ratio ipſa impellit. in quo rationales & inuiſibiles nature mundiq; ſpecies aſſeruẽtur: perſimiles his ſpeciebus que ſunt in anima. Hoc autẽ celum nũcupare poſſumus rationis & animarũ celum. quo fortaſſis beatorũ anime (poſteaq̃ mortalium ſuorum corporum clauſtris/ vrgente mortis neceſſitudine exceſſere) emigrare a deo iubentur. Et in quo vera beatitudine (proxime atq; attigue angelicis choris) potiuntur: integerrimam future ſue reſurrectionis & immortalitatis ſpem preſtolantes.

8 ℂSicut rationali aie/ vires duas ratione ſuperiores tribuimꝰ intellectũ & mentem: quibus in angelum ſeſe/ deumq; eſtaxillat: ita & rationali celo/ geminos alios ſublimiores et inuiſibiles celos: abſq; iniuria aſſeuerare poſſumꝰ aliud intellectus et angelorum/ aliud vero mentis deiq; celum.

ℂLicet aliquo pacto ſecundũ anime vires metiri vniuerſum et ipſa ingentia mundi corpora: quos celos nuncupamus. Eſt eni anima (precipue rationalis) vniuerſi numerꝰ. Inſũt Generatim
autem generatim/ anime vires tres: ſubſtantiua/ vitalis & cognitiua. Quicquid enim eſt: tres eſſe
aut cognitione/ aut vita/ aut ſubſtantia preditũ eſt. Vis ſubſtantiua ſimplex & impers eſt: q̃ aie vires.
anima dat eſſe corpori. Porro vitalẽ quadripartito diuidimus: in digeſtiuã ſiue corruptricẽ Vis ſubſtã-
alimenti. In nutritiuã ſiue diſtributiuã eiuſdẽ alimẽtarie ſubſtantie per ſingula corporis mẽ tia ſimplex
bra. In augmẽtatiuã et in generatiuã ſiue propagatiuam: quod eſt ſupremũ vitalis virtutis Vitalis
officium. Deniq; vim cognitiuã partimur in ſenſum/ imaginationẽ/ rationem/ intellectum q̃dripartita
et mentem: de quibus prius loquuti ſumus. Senſus autem cognitio: in quinq; ſe ramuſculos aperit. ac diſtribuit. vt in auditũ/ viſum/ olfactũ/ guſtũ & attactũ. Cunctis tamẽ his ani-

Mēs
Intel lectꝰ
Ratio
Ima gina.
Auditus
Viſus
olfactus
Guſtꝰ
Tactꝰ
Motiua
Propaga
Augmēta.
Nutritiua
Digeſtiua
Subſtātiua
Incor cogn.
Vege tati.
Dei
Ange lorū
Animarū
Firma mētū
Saturni
Iouis
Martis
Solis
Veneris
Mercurij
Lune
Ignis
Aer
Aqua
Terra
Celi iuiſi
Oia mūdi cor.
elemēta

me viribus/ vis motiua eſt addenda: perfecte exterioris ſenſationis emula/ & naturalium
neceſſitudinũ proſecutiua. Quibuſcunqꝫ enim rebus/ perfectus adeſt ſenſus: he & ſeſe de
loco in locum trãſferendi, habent poteſtatem. Vniuerſas igitur rationalis anime vires pen Vniuerſe
thadecadis numero emetimur: vt ſubſtãtiuã/ corruptricem/ ſiue digeſtiuã: nutritiuam/ au= anime vi=
gmentatiuam/ propagatricem. Tangendi/ guſtandi/ olfaciendi/ videndi audiendi. Phanta res quin=
ſticã ſiue imaginatrice/ ratiocinatrice/ itellectiuã & ſupremã mentis portionẽ: qua ſoli deo decim.
congredi anima monſtrata eſt. Quo fit vt ad numerũ animaliũ viriũ/ mundi corpora me=
tientes: a terre et mũdi medio/ ad vndecimũ vſqꝫ celũ et decimũquintũ mundi corpus: per Illatio
uenire ſit neceſſe. duoſqꝫ eſſe celos inuiſibiles: ſupra celũ rationis rationaliũue animarum.
Sunt eni ſupra rationẽ/ cognitiones due ſpiritales & inuiſibiles: intellectus & mens/ hec ſo=
lius dei/ ille angelorũ. Duo quoqꝫ ſunt ſupra rationalẽ animã/ beatiſſima entia: angelus et
deus. Angelus prima creatura: deus vero increatus/ ſolus ab eterno ſubſiſtens/ oim author
creaturarũ/ omniſqꝫ ſubſtantie fons: atqꝫ initium.

9 ¶ Vnde manifeſtum eſt ſupra firmamentum/ tres ad minus eſſe celos ſim=
plices & inuiſibiles: primũqꝫ mobile eſſe angelorum celum.

¶ Sicut trina eſt cognitio imaginatione celſior/ inuiſibilis & incorporea: ratio/ intellectus/
mens: ita & rationabile eſt tres ad minus ſupra firmamentũ/ eſſe celos ſimpliciſſimos/ liqui=
diſſimos & inuiſibiles. Celum rationis & animarũ/ Celũ intelligentie ſiue angelorũ: & ex=
tremũ celũ quod eſt mentis celũ: diuine beatitudinis (ſi dicere licet) accubitus & humano
more definita manſio. Sunt autẽ hi celi natura inuiſibiles: vtpote ſimplices & immixti/ ca= Qui ſimpli
rentes actu & potentia. Ceteri quippe celi a firmamento/ ad lune celum: differentias habẽt ces celi.
actus & potentie: qui & ſuis ipſorũ actibus/ mortaliũ oculis pandũtur. Eorũ enim potentie
ſunt ipſimet celi: actus vero ſunt infixi illis planete & ſtelle. nullũ quippe celũ p ſe/ ac ſuap= Qui celi
te natura ſpectabile & viſibile eſt. ſed videri a nobis dicuntur/ quia eorũ actus vt planete & actu & po=
ſtelle a nobis ſpectantur. Vltra autẽ firmamentũ: nullus aut planete aut ſtelle relinquitur lo= tentia dif=
cus. ſed puri illi ſunt ſimplices & imixti: viſibili actu ideſt planeta aut ſtella carentes. Porro ferentes
rationi per q̃ cõſonum eſt angelorũ celũ (quod a luna decimo numeratur loco) eſſe primũ
mobile. cuius motui inferiores oẽs lationes obtẽperant & ab ea raptantur. Eſt enim ange=
lus prima creatura: primitus & ante omnẽ aliam creaturã a deo condita. cunctis creatu=
ris eminentior/ & que poſt deũ vniuerſis preſidet: ferẽs/ regẽſqꝫ poſt deũ vniuerſa. Diuinũ
autẽ celũ imobile eſſe volunt: ſicuti & deus eſt omniũ rerũ eterna & immota ſedes.

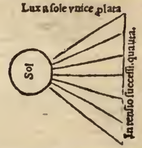
¶ De ſucceſſiua et permanente qualitate. Cap. XXII.

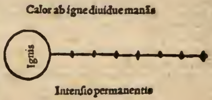
1 EA qualitas que fluxa et continue ſuccedanea eſt: ſtabili ac perma=
nente qualitate/ eſt natura perfectior.

¶ Qualitates fluxe: ſunt vt ſonus & lux. que continuo euanide diſparent/ ſubſiſtuntqꝫ dũtaxat cum fiunt. Permanentes vero ſunt vt color/ odor/ ſapor. Tact9 qualitates calor humor/ algor/ ſiccitas. He enim fixe ſunt & in ſuis ſtabilite ſubiectis. quas ideo inſtabilibus conſtat minus eſſe veras/ minuſqꝫ perfectas: ꝙ inſtabiles ſint maioris liberioriſqꝫ plenitudinis. ꝙ ſemotiores a materia & ab opacis/ ſolidiſqꝫ corporibus: ꝙ deniqꝫ a ſublimiore/ fortiore & preſtantiore cauſa aſſidue producantur atqꝫ reparẽtur. Immutabilis enim cauſa & que eodem ſemper ſe habet modo: ſingulis momentis idem poteſt/ cum vis ipſius haudquaq̃ laſſeſcat atqꝫ minuatur. Vnde fit vt ſemp eũdẽ & ſimul totũ proferat effectum. Que autem vis/ puſilla/ terrena & materialis eſt ſita in contrariorũ loco: diuidue ac particulatim fœneratur. Sui eteni effectus priorẽ in ſubiecto/ manere iubet partẽ: vt poſteriorum aduentu/ tota ſe in ſubiecto prolata qualitas intendat/ ſuoqꝫ numero perficiatur & cõpleatur. Profertur quippe permanens affectio: ab infirma & imbecilla cauſa. que diuidue & ſecundum numerum agit/ proferens prius vnum/ poſterius aliud. vt ex pluritate partium totus vnus concreſcat ipſius effectus. vt ignis prius exiguum in aquã/ q̃ totum calorem inducit. & qui primo productus eſt calor/ in aqua manẽs: ſecundi preſtolatur aduentum. deinde tertia caloris pars/ duabus primis ab igni ſuperuenit. Dein quarta: quoad tantus ſit in aqua feruor/ quantus eſſe aut natus eſt/ aut poteſt. Euanide autem qualitates: nobiliore & preſtantiore modo/ a ſuis prorũpunt/ educunturue cauſis. Nam vnice: ac tote ſimul oriuntur: nõ fruſtulatim/ ſecundum numerum/ aut parte poſt partem. Lux enim ſimul oritur tota: pari pacto ſonus et vox. & he rurſus maioris ſunt plenitudinis/ amplioriſqꝫ diffuſionis q̃ ille permanentes.

¶Fluxe qualitatis numerus/in vnitate et indiuiſibiliter profertur: permanē tis vero numerus/diuiſibiliter profertur & in numero. 2

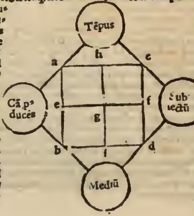
¶Omnis qualitas/in quodā numero conſiſtit. Eius enim intentio: eſt quedam graduum & partium multitudo. Sed vt in ſuperioris propoſitionis ratione dictum eſt: ſucceſſiue & preſentanee qualitatis numerus/ haud in numero: ſed indiuiſibiliter & in vnitate elicitur/ ſimul totus/non parte poſt partē. Permanentis autē qualitatis cauſa: eam numeratim & ſecundum vnitates elicit/ totamq; per partes intendit.

¶Linee quibus vtraq; qualitas ab ſua cauſa/i ſubiectū manat: ſibi inuicem ſunt perpendiculares. 3

¶Ad huius intelligentiam hec tibi propone: cauſam efficiētē ſiue producentē/ Subiectum quod patitur ac recipit. Tēpus in quo fit actio. Mediū/ per quod a cauſa ad ſubiectū fit ipſa emanatio. Que producūt qualitates aliā pmanētē/ aliā momētaneā. Nēpe horū vnicuiq; propriā apeabim9 lineā. Sit igit quadrat9 a b c d. cuius ſiniſtrū lat9 a b/ ſit linea efficiētis cauſe: vtrāq; qlitatē & pmanētē & ſucceſſiuā ex ſeſe pferētis. Dextrū autē latus c d ei oppoſitū ſit linea ſubiecti/ qd vtrāq; recipit qualitatē. Debet eni ſubiectū oppoſitū eſſe efficiēti cauſe: eiq; ſecūdū rectū & ex aduerſo cōſtitui. vt liberā ac patulā ei/ i ſeſe recipiat actionē. Superius latus a c ſit tēporis linea: in quo fit qualitatis pductio. Inferi9 latus b d/ ſit linea medij vt aeris aut aq: quo diſtat ſubiectū ab ipſa cauſa/ quoue ipſa qualitas manās a ſua cauſa/ fertur deuoluiturq; in ſubiectū. Hoc eni quadrato perpulchre ois exprimitur/ pingiturue actio Cū igit pmanens qualitas/a ſua cauſa pdeat ſecūdū tps/ vt cui9 pars in parte tēporis & in toto tēpore tota proferat/ in eo quadrato/ permanētis qualitatis pductio ac linea: pīgenda eſt inter lineā cauſe & lineā ſubiecti/ a linea tēporis equidiſtans. vt cui cōmenſurāda eſt: & tota toti eiuſq; partes partib9 coaptāde. Sit itaq; hec linea e f. quā ſeco mediā pūcto g a quo in vtrāq; partē/ extēdo ſup e f ppedicularē/ ad fines vſq; quadrati q ſit h g i. quā dico eſſe vt lineā pductiōis ſucceſſiue qlitatis a cauſa a b/ in ſubiectum c d. Tota quippe linea e f/ manat a cauſa a b: i toto tpe a c. & ei9 pars prior & āterior vt g f: i āteriore & priore tpis pte/ vt i tpe h c. poſterior quoq; ei9 ps/ & q poſteri9 a cauſa manat: ſcilicet e g: i poſteriore tpis parte/ vt in a h pferē. Et tota linea e f/ a linea tēporis a c equidiſtat & ab ea cōmenſurat. Eſt igitur linea e f/ vera pmanētis qualitatis linea: vt ab ſua cauſa in toto tēpore manat/ pferturq; in ſubiectū. vtue pri9 & poſterius/ parte poſt partem profertur. Intenditur enim & elicit eius numer9 i numero: parte priore in ſubiecto pmanēte: quoad ſuprema pars iducta/ totā qualitatē intēdat/ eiuſq; numerū cōpleat. Succeſſiua autē qua-

litas/ cū tota ſimul eliciatur a ſua cauſa: eius intenſio ſiue numerꝰ/ tēpori minime eſt coap-
tandus/ equādꝰ/ aut ſubijciendus. Hec eni quouis tēporis momēto: noua totaqꝫ elicitur. Li-
nea igitur h g i/ ſuccedanee cōpetit qualitati. Nam equidiſtat vtrinqꝫ & a cauſa & a ſubie-
cto: nullā anteriorē/ nullāue poſteriorē habens partem. Tota quippe linea h g i: ſimul exit
a linea a e b/ ſimulqꝫ tota recipitur in ſubiecto c f d. Non eni eius pars h g ante g i: neqꝫ g i
ante h g proferṫ. Neqꝫ tota linea h g i/ proferṫ in toto tēpore a h c. ſed in iſtāti tēporis/ vt i h
in quo ſolo pſeuerat. in alio autē quouis inſtanti: noua alia ſuccedit/ atqꝫ proferṫ. Succeſſiua
igitur qualitas/ indiuiſibiliter intēditur. eiuſqꝫ numerus haudqūaq̄ in numero & tēpore: ſed
in vnitate & momento elicitur. Eius itē linea qua exit ꝑmiturue a cauſa: ad pmanētis qua-
litatis lineā/ eſt perpēdicularis. Hec eni eſt quedā latitudo/ a ſiniſtro in dextrū. Illa vero qdā
longitudo/ ab imo in altū. Et ex hac propoſitione/ iterū manifeſtū eſt inſtantaneā qualitatē Illatio.
ſtabili ac pmanente potiorē eſſe/ ac preſtātiorē. Inſtātanea eni qualitas/ eo pacto a ſua cau-
ſa proficiſcitur: quo & angelorū genus a ſuprema oim cauſa/ diuinaqꝫ bonitate ſuā traxit
originē. Fixa autē affectio/ eū habet ortū: quē & hūana ſpecies a deo. Angelorū quippe ge-
nus/ totū ſimul a deo in eſſe prodijt. Omnes quippe angeli in inſtāti creati ſunt: non alius
alio prior aut poſterior. Humana autem ſpecies minime ſimul tota: ſed parte poſt partem Illatio.
indies oritur & a ſua cauſa proficiſcitur. Vnde fit vt et angelorū numerus/ vnice atqꝫ indiui-
ſibiliter ſit productus: ſicut & linea h g i/ exit ab a e b. Humanus autem numerus: multipli-
citer/ ac diuiſibiliter ſecundum tempus explicatur: ſicut & linea e g f/ ab a e b profecta eſt.
Et angelorum creatio/ in lōgitudine eſt facta: hominum vero ſucceſſio in latitudine perfi-
citur. illorumqꝫ linea/ ad horum lineam: rectangula et perpendicularis reperitur.

Qui ſenſuum/ ceteris ſint perfectiores. Cap. XXIII.

1 His ſenſus quibus eſt obiecta ſuccedanea qualitas/ his pfectiores ſunt
a quibus permanens qualitas ſentitur.

Liquet hec ex precedente. Nam is profecto ſenſus eſt preſtantior: cuius nobi-
lius eſt & potius obiectum. Succedanea autem paſſio/ permanente affectu: eſt na-
tura preſtantior. Igitur & is ſenſus a quo fluxa hauritur affectio/ eum precellit: qui materi- Sonꝰ & lux
alem & permanentem captat qualitatem. Vt auditus et viſus/ ceteris perfectiores & potio- fluxarum
res ſunt. Siquidem ſonus et lux/ inter fluxas qualitates principatum obtinent: quarum hec qualitatū
a viſu/ illa ab auditu prehenſatur. Odor autem permanens eſt & ſtata qualitas. Similiter et precipue
Sapor/ & elementaris omnis paſſio: Calor/ Frigus/ Siccitas/ Humor.

2 Omnis item ſenſus/ quanto in animalis corpore aut loco ſublimior/ aut di-
ſcluſiore organo fuerit: tanto perfectior.

Tactus (vt dictum eſt) ſenſuū imus eſt & abiectiſſimus: poſt quē guſtus/ alimentarie ſub-
ſtantie arbiter. Poſt tactum/ olfactus/ guſtu & eminentior & preſtantior. Olfactum ſuperat
viſus: et loci eminentia & dignitate. Auditus demqꝫ et hunc viſum & ceteros omnis: & ſitu
et nobilitate precellit. Nam tametſi in homine videātur auditus ſenſoria/ haud ſublimiora
eſſe oculis: in cunctis tamē animalibus ſecus accidit: in quibus ſubeſſe auribus/ oculi liqui-
do cōſpiciuntur. Rurſum & aliud recenſetur/ perfectionis ipſorum ſenſuum iudicium: ſcili-
cet ſuorum organorum diſcluſio. Nam ſicut mediati ſenſus/ ſiue qui medio aliquo (vt aere
aut aqua) exercentur: ijs preſtant/ qui immediati ſunt & cominus ſentientes quales ſunt ta-
ctus et guſtus: ita & hi ſenſus/ qui ſenſorium diuidunt: eos antecellunt/ qui coniuncto ſunt
et indiuiſo ſenſorio. Primus autem qui ſenſorium aperit/ diuiditqꝫ: olfactus eſt. cuius ſenſo-
ria/ perexiguo diſſita ſunt interuallo. viſus diſcuneatior/ plus ſeſe aperit. Auditus pluſqꝫ cete-
rorum nullus: diſſectus/ diuiſuſqꝫ reperitur. Exteriorū igitur ſenſuum: trina eſt perfectionis
aut impfectionis cauſa: prima ꝙ immediati aut mediati: ſecunda ꝙ indiſcluſo/ aut diſcluſo
ſenſorio: tertia demqꝫ ꝙ minus/ magiſqꝫ diſcluſo.

4 Vnde fit vt auditus: ſit et viſu et ceteris cunctis preſtantior.

Nam viſus & auditus licet mediati ambo & medio aliquo vt aere aut aqua exerceātur:
auditus tamen viſu eſt & loco ſublimior & organo diſcluſior. Eſt igitur & viſu preſtantior.
Rurſū is ſenſus perfectior eſt: ꝙ ſimplicior/ aut ſimplicioris obiecti. Atqui auditꝰ eſt viſu/ ſim-
plicior: qꝛ dūtaxat vnicꝰ & ſimplicis obiecti & ſolꝰ momētanee q̄litatis vt ſoni. Nichil eni pter
ſonū: ſubire aures/ auditūqꝫ ciere natū ē. Viſꝰ autē aut intermixtꝰ ē: aut ſolū pmanētis/ mate-
rialiſue qualitatis ſēſꝰ. Intermixtꝰ ē: ſi dixeris viſibile eē lumē & precipuum viſus obiectum

Lux viſibi- hum actus

Si autem lucem non viſibilē dicis aut viſus obiectum: ſed eorū que viſibilia ſunt/ vt colorū
eſſe actum: erit viſus tantum permanentis & imperfecte qualitatis ſenſus. Eſt eni color idip
ſum: quod veraciter ſpectabile & viſibile ſit. Lux autē non veraciter viſibilis/ ſed viſum om
nem exuperans: & viſibiliū omniū/ vt colorū actus: colorū ſpecies/ in viſum eliciens. Eteni
lux in viſu perinde ſe habet atq̧ in auditu motus. Siquidē motu ſonus ois/ ſonive ſpecies i
aures perfertur. iſq̧ cum inaudibilis ſit: omniū tamē audibilium eſt act9. ſine quo neq̧ ſon9
elicitur/ neq̧ in aures ſoni deferē ſpecies. Ita et lux ē ſine qua nullus viſitur color/ nulla co-
loris ſpecies in oculis recipitur: veruſq̧ viſibilium actus/ ſicut & motus audibilium. Eſt igi-
tur viſus auditu ſubſidentior & impfectior. vtpote qui ſubſidētioris & materialioris quali
tatis vt coloris eſt ſenſus. Auditus autē verioris & nobilioris vt ſoni. Q; ſi pervicatius con-
tenderis lucē/ veraciter eſſe viſibilē/ & vt quoddā viſus obiectum: ideoq̧ nobiliſſimū eſſe vi-
ſum cuius nobiliſſima qualitatū lux eſt peculiaris: dico ego quoniā et hac quoq̧ in parte vi

Qualitas minus fre- quēs nobi- lior.

ſum precellit/ audit9: vt & luce/ ſonus eſt natura preſtātior. Nam ea nobilior eſt qualitas: que
minus frequens/ minuſq̧ cōmunis eſt & a nobiliore cauſa proficiſcens. Lux autē ſono nume
roſior eſt/ pluribu ſueineſt: et in eis/ ſemper eſt in actu. Nēpe in ſole atq̧ igne/ lux aſſidua. In
pleriſq̧ animatis/ vt in alburnis/ fungis & nonnullis vermiculis: fulgor aſſiduus conſpici-
tur. Sonus autem in nullis corporibus: eſt iugis atq̧ aſſiduus: ſed ſimul vt factus eſt/ reperi-
tur evanidus. Precipuus itē nobiliſſimuſq̧ ſonorū vt vox: a ſolo profertur animato corpo-
re & ab anima. qua nichil in mundo preſtantius. Hec eteni ipſos etiā celites orbes ethere-
oſue thalamos (a qb9 in mundū ſpargitur lux) exuperat/ omneq̧ viſibile corpus tranſcendit
Eſt igitur ſonus vt vox/ luce preſtantior. vt cuius cauſā ſcilicet animā: celſiorē eſſe liquet ſole
totius lucis cauſa. Erit itaq̧ et auditus merito viſu ſublimior et preſtantior. Omnis quippe
viſus clauditur/ finiturq̧ firmamento: quo & viſibilis omnis lux et omne viſibile continen-

Audit9 fir- mamento ſuperior

tur. Auditus autē firmamentū tranſilit: ad inviſibiles vſq̧ celos pertingens. in quibus ra-
tionalis anima veriſſimi ſoni totiuſq̧ vocis cauſa: prius a nobis eſt collocata. Deniq̧ et qui
doctrine ſenſus/ geminos eſſe aiunt auditū ac viſum: hunc ſcripture/ illum vocis eſſe predi-
cant. Eſt autem vox/ anima & vita ſcripture. Littera autem vocis retinmentum [illegible] hypo-
ſtaſis. Si igitur vox ſcripturā vincit: erit profecto & viſu potior auditus. Et tanta de horum
vtriuſq̧ ſenſuū precellentia/ aut ignobilitate dicta ſint: vt liniunemus proteruam quorun-
dam inſcitiam. qui ceco faſcinati errore (q: viſus plures fortaſſis nobis/ q̄ auditus rerum
differentias preſentare atq̧ expatare videatur) viſui poſtergare ſolent auditum/ cenſentq̧
hunc illo ignobiliorē. Quandoquidem minime aduertunt honeſtiora & preſtantiora vt plu-
rimū eſſe: que vſus quidē & famulatus minoris compenſantur.

❡ De duplici diſcendi modo. Cap. XXIIII.

Homo diſcipline capax: aut nature/ aut hominis alterius magiſterio
hauſit/ didiſcitq̧ vniuerſa. 1

❡ Humanus intellectus (vt ſepius in libro de intellectu dictū eſt) ab initio ina-
nis & vacuus eſt/ omnis intelligibilis ſpeciei exors. creatus enim eſt in ignoratiōe
omnium/ tanq̄ vniuerſorū ſpiritalis potentia: omni intelligibili ſpecie affici: atq̧ impleri na
ta. Coniunctus igitur intellectus ſenſui: vt id fiat quod natura fieri poteſt & fieri natus eſt/
ſeſe quodāmodo corporis exerēs clauſtris/ vniuerſo adeſt mundo. a quo ſiue a cunctis que
in eo ſunt ſubſtantijs/ ſenſuū imprimis famulatio: ſenſibiles captans ſpecies euadit (vt in li-

Quid na- tura

bro de intellectu docuimus) omniformis. Et hec eſt primaria & antiquiſſima hominis eru
ditio a mundo/ ſiue ab ipſiſmet ſenſibilibus ſubſtantijs/ ſiue a natura. Quippe naturā appel
lare poſſumus/ quicquid eſt extra hominē: vt mundum aut mundanā omnē ſubſtantiā. Af-
fuit itaq̧ primitus homini mundus/ aut natura: cuius magiſterio hauſit: didiſcitq̧ vniuerſa
ſine voce/ ſine ſcriptura: ſenſibili contēplatione mundi & rerum omniū que ſub celis viſun-
tur aſpectu. Earū quippe ductas/ receptaſq̧ ſpecies: intus retentat/ continet/ ſeruatq̧ in me-
moria. et quarum numerus/ habitus/ plenitudo: hominis eſt ſcientia doctrina & perfectio.

❡ Vt homines primi omnia a mundo didiſcere: ita & ſecundi a primis.

❡ Homines priſci haud immediatiores/ propiores & cognatiores mundo extitere ſecūdis 2
hominibus. vt hi dūtaxat ab ipſis/ ipſi vero a mundo/ omnia hauſerint atq̧ didiſcerint. ſed
quia eis hec neceſſitudo icubuit: vt hominū penuria/ ab ſolo mūdo edoctitarent euaderētq̧
ſeipſis perfecti. Poſteri vero ac noſtrates homines/ vtroq̧ modo aut inquā priſcorum mo-

numẽtis/ ſiue ab hoie: aut animaduerſione & ſpeculatiõe mũdi/ ſiue a natura edoceri atq; erudiri poſſunt. Non enim plus abeſt ab eis mũdus/ q̃ a patribus abfuit. aut minus noſtros ciet ſenſus in eoſq; ſenſibiles propagat ſpecies: q̃ illorũ motitauit. Sed eodẽ tenore & mũdus & mundanarum rerũ ſpecies perſeuerantes: hodie quoq; hominem vt affinẽ norunt/ vt minorem mundũ/ minoriſq; mundi filium: vt ſpiritalem ſuam potentiã/ ſuiq; capacem/ facultatẽ: vt ue illa impleatur/ perficiatur/ fiatq; omnigena. Aſſunt igitur homini indies (vt & prius) vniuerſe ſenſibiles ſubſtantie. illum circunſtant feriunt/ ſaluant/ nutriunt/ vegetãt ſeq; illi exparando erudiunt. Vnde fit vt maior poſteris & noſtratibus/ q̃ illis priſcis inſit capeſcẽde diſciplinę facultas. Illi nãq;/ vt qui hoibꝰ caruere: ab ſola natura edocti ſũt. Nos vero q̃cũq; ab antiquis illis manarãt & ipſa erudiũt. & preſentẽ habemꝰ naturã/ a qua vt rerũ magiſtra & ſapiẽti opifice: ſingula ipſi ſcrutari & req̃rere poſſumꝰ/ vniuerſa ſenſu haurientes.

Mũdũ eo mõ nobis adeſſe quo & priſcis affuit.

Hlatio.

3 ¶ Hominis doctrina ac ſcientia/ haud eſt in mundo: ſed i eius mente. neq; i ſenſibilis ſpeciei habitu: ſed in intelligibilis plenitudine conſiſtit.

¶ Hominis diſciplina ac ſcientia: neq; i mũdo eſt/ neq; in exteriore ſenſu neq; in interiore/ ſiue imaginatione. quandoquidẽ hec aut materialia & corporea ſũt: aut materialibꝰ corporeiſue funguntur organis. Hominis itẽ ſcientia/ minime ſenſibilis ſpecies eſt. Supereſt igitur vt hec/ ſit intellectualis & defecatiſſima rerũ naturalium ſpecies: in hominis mente/ atq; intellectũ recepta. Hic enim mentem/ intellectũ & rationem: pro eadem ſpiritali inuiſibili/ imateriali/ incorporea & icorruptibili hois potentia aut cognitiõe/ ſumi volumꝰ. Sicut eni hois ſciẽtia icorporea & incorruptibilis eſt: ita & eãdẽ i imortali & icorruptibili eiꝰ vaſculo recipi & cõtineri oportet. Nichil autẽ eſt i hoie imortale/ nichil pereuũ/ nichil ſẽp idẽ: p̃ter eius mentem/ ſiue intellectum/ ſiue rationem. Nam licet vis ſenſitiua & imaginatiua/ ſint immortales & ab anima inſeparabiles: organis tamẽ fungũtur corporeis. hec enim in corpore/ illa in mundo exercetur. Sunt autẽ & corpus & mũdus corruptibilia: & que corruptione ac mortis interitu/ ab aia faceſſere eamq; linquere cogitur. qua deniũ organorum abiunctione propriã vtriuſq; ſenſus actionẽ interpolari/ atq; itermitti neceſſe eſt. q̃doquidẽ ſeparata potẽtia ab actu/ ſiue p̃ſẽtatiua a iudicatiua/ aut ſpectabili obiecto a ſe ſpectãte facultate: nulla poſſibilis/ aie ſupereſt actio. Propria autẽ aie opatio/ organo exercet̃ imateriali & icorporeo: ht eni ab aia i aia. Preſẽtatiua ẽ aia: et iudicatiua ſiue ſpeculatia itidẽ aia Actus eſt aia & potentia aia. Similiter & potentia aia & obiectũ aia. Speculatur eni anima in ſeipſa omnia: eiuſq; ſpeculationis actus/ aia eſt & pars eius impaſſibilis/ quem agentem intellectum vocant. Eiuſdem vero ſpeculationis potentia/ in qua reſeruantur omnes intellectuales ſpecies & a qua ipſi preſentantur/ obijciũturue actui: iterũ anima eſt & pars anime poſſibilis quem patientem/ poſſibilẽue intellectum ſiue intellectualem memoriam nuncupamus. Cum igitur inter agentem anime partem & poſſibilem/ ſiue inter propriũ eius actũ & organũ/ (Eſt enim poſſibilis intellectus agentis organũ) interhiare poſſit nichil niſue hãc ab illa diſcludere/ atq; diſiungere. hinc tota anime ſubſtantia/ perhibetur eſſe immortalis & indiuidua ſẽper ſibi preſens. diciturq; in actu continuo/ iugiter poſſe verſari & propriã operationem exercere: ſiue ſit in corpore/ ſiue extra corpus. Vt que in propria memoria geſtat ſua omnia; habetq; iugiter preſentes & obiectas rerũ omniũ ſpecies. que ſunt imortales eiꝰ diuitie: a quibus ipſa ſciens/ contemplatiua & perfecta cenſetur.

Quid i homie morta le

Cauſa vna immortali tatis aie

4 ¶ Hominis ſcientia/ eſt tertie ſpeciei habitus: ab anima immobilis.

¶ Prima qua homo fertur/ cieturue ſpecies: eſt mũdi/ mũdaneue ſubſtãtie ſpecies. a mũdo in exteriore ſenſu recepta: in qua minime conſiſtit hominis doctria. Secunda eſt ea ſpecies que i iteriorem ſẽſum/ ab exteriore penetrat & in interiore aſſeruatur: vt ſpectrũ/ ſiue phãtaſma in qua neq; ſciens homo nominatur. Tertia eſt que defecatior in aie potentiã & internam memoriam/ ab interiore ſenſu manãs: in ea recipitur & a qua nuſq; emigrat/ nũq̃ue dimouetur. Quandiu enim ſaluatur interna anime memoria: tandiu & que in ea repoſita ſunt/ ſalua inuiolataq; perdurãt. nil ab ea interit/ nichil obliuione deteritur: quod ſemel eſt facta (vt in libro de intellectu diximus) ſempereſt. Fidelis enim eſt: & fidele eius promptuarium. Quicquid illi committitur in p̃mptu eſt/ in propatulo eſt. omnia ipſa promit/ refert preſentatq; ſpeculatiuo intellectui: quicquid ab illo primitus captauit. Hominis igitur ſciẽtia: haud in prima/ neq; in ſecunda: ſed in tertia & rationali conſiſtit ſpecie. que recepta eſt in eius interna mẽoria: & que non minus eſt imortalis/ q̃ aie mẽoria/ paſſibiliſue intellectus. Prima ſiquidem qua afficitur homo ſpecies: eſt inter mũdum & eius corpus. Secunda inter

prima hominus ſpẽs.

Seda ſpẽs.

tertia ſpes

Fidelis memoria.

corpus & animã. tertia inter animam & animã: id eſt inter anime actũ & eius potentiam. Sed & mundus a corpore & corpus ab anima/ ſeparari poſſunt: aia vero ab anima id eſt eiꝰ actus a potentia: nullo diſcludi aut ſeparari poteſt interitu. Et hec vna cauſa eſt: perpetuitatis & humane totius anime & omnis eius diſcipline/ vniuerſarumq; virtutũ. prima eteni ſpecies/ cum in mundo ſit: cum ipſo mundo interit. ſecunda vero/ que ſpectrũ & phãtaſma

Sẽſibilis ſpẽs	Spectrum	Rationalis	
Mundus	Corpus	Anima agens	Anima poſſibilis
Pria ſpẽs	Scda ſpecies	Tertia ſpecies	

dicitur cũ ſit in corpore/ vt in cerebro: corporis quoq; reſolutiõe reſoluitur/ diſperitq;. Tertia vero perpetẽ ſede/ in aia locata: interire aut obliterari nequit. Hominis itaq; vera perfecta & immortalis ſciẽtia: neq; eſt ſenſibilis ſpecies/ in ſenſu: neq; in imaginatione/ phantaſma. ſed rationalis ſpecies/ in anima: ſimilis hys mundi ſpeciebus que ſupra firmamentũ in rationali celo continẽtur. & que ſunt vere mundi ſpecies: preſtãtiores ſtellis/ & in quibus eſt verior q̃ in ſtellis mundi eſſentia.

¶ Sicut homo a mundo ancillante ſenſu doctus euaſit: ita & hominem homo neminem/ haud aliter q̃ ſenſus famuletio erudiuit. 5

¶ Cõſtat ex hys que prius dicta ſunt/ geminos eſſe hũane eruditionis modos. primum quo homo a natura & mũdo haurit vniuerſa. Secũdum quo homo/ ab homine. In primo igitur docẽdi modo: diſſimilia ſũt extrema/ mũdus & humana mens. In ſecũdo vero extrema ſũt ſimilia: hois inquã & hominis mẽs. Atq; in illo primo/ vacuã hominis mentẽ/ mũdus p medios ſenſuũ tubulos implevit. proferens ſenſibiles ſpecies/ quarũ defecatione: orta eſt intellectualis ſiue rationalis ſpecies: cuius habitus & plenitudo in humana mente/ dicitur hominis virtus & diſciplina. In hoc vero ſecũdo quo hoiem homo erudit ac docet: plena perfectaq; mens hominis a natura primitus eruditi: vacuã alterius hois/ implet animã ſimileſq; ijs quos a natura hauſit & in mẽte ſeruat cõceptus/ notiones & rationales ſpecies: in eius mẽte tranſfert. Atqui trãſferri neq̃t aut ꝓpagari de aia in animã/ de mẽte in mentẽ conceptus: niſi ſẽſuũ medio & adminiculo. quandoquidẽ mẽs mẽti/ reſerari & manifeſtari neq̃t attigua ac nuda. vt pote que interſtitibus amborũ hoim corporibꝰ: adinuicẽ diſcluſe/ diſſiteq; cernũtur. Et eo pacto quo rationalis ſpecies/ ortã eſt in mente pria: eo quoq; mõ in ſcda mẽte oritur atq; profertur. In prima autẽ mẽte eius qui nature magiſterio doctus euaſit: eadẽ ſpecies ſeſuũ orta eſt famuletio. Orietur igitur & in ſcda mente/ a prima mẽte: ſẽſuũ admiculo.

Mũdus	Medij ſenſꝰ	Prima mens	Medij ſẽſꝰ	Secũda mẽs
Primus docendi modus		Secundus docendi modus		

¶ Secundus docendi modus: primo eſt liberior & vegetior: 6

¶ Nã propior & cognatior eſt homini hõ: q̃ mũdus hoini. igit & liberius ac vegetius hoiem homo: q̃ mũdus inſtruit/ ac docet. Rurſũ ſi (vt in hoc opere diximus) homo eſt anima mũdi erit vtiq; & reliquus mũdꝰ vt hois corpꝰ. At qui aia/ vita eſt corporis/ eiuſq; nũerꝰ & ratio. vegetior itaq; & prõptior eſt is modꝰ quo homo docet ab homie: q̃ quo eruditur a mũdo. docetur eni a mũdo/ tãq̃ a corpore. Ab hoie vero tãq̃ ab aia Demũ verius omnia in mẽte/ q̃ in mũdo ſubſiſtunt. Sunt eni in mente tãq̃ in idea/ identitate/ quidditate vnitate: ſimplicia/ coniuncta/ defecata & ſine materia. In mũdo vero ſunt in nũero/ in alteritate/ participatõe: compoſita/ diſſita intermixta & in materia. Verius igitur/ ac liberius a mente exprõptrice: mens alia recipiet/ percipietq; vniuerſa q̃ a mundo.

¶ Quibus medijs: mẽs mẽti exprimutur/ paratq; diſciplina. Cap. XXVI.

EIus que in mente/ ſiue in anima eſt notionis/ que & hominis ſciẽtia vocitatur: gemina eſt expreſſio vox & ſcriptura. 1

¶ Interior notio que mẽti/ ſiue aie ineſt: ſecũdũ ſe icõmunicabilis & inſenſibilis eſt. Nullo eteni ſenſu: neq; aie ſubſtantia/ neq; vniuerſa que in ea ſunt hauriunt Ea igitur conceptio/ notio & intellectualis ſiue rationalis ſpecies/ que eſt anime/ mentiſq; plenitudo/ que & lux hominis/ habitꝰ & ſcientia vocatur: cũ ſit anime peculiaris & propria & ab anima in animã de mente in mentẽ traduci/ aut emigrare nequeat: haud aliter q̃ ſẽſibilibus medijs/ voce & ſcriptura/ fit extra animam: alijque anime reſeratur & adaperitur.

¶ Vox anima eſt ſcripture & ſuccedanea: ſcriptura vero vt vocis corpus & 2

fixa. Eſt et hec viſibilis & abſentium: illa vero audibilis & preſentium.
Vox anima eſt/ſpiritꝰ & vita ſcripture: perinde atq; aia/ corporis eſt vita. Scriptura autē
vocis eſt retrimentum. fex/ſubſidentia/ hypoſtaſis/ corpꝰ & oim vltimum. vox ſuccedanea
qualitas eſt: & eſt ſolum cū fit/ atq; profertur. Scriptura ſtata fixa & permanēs eſt. Illa ciet
duntaxat preſentes & loco & tēpore. Hec longo etiam & loci & temporis interuallo. diſſi=
tos/ diſtantesue motitat/ docet/ erudit. Illa auditu/ hec viſu percipitur. Vnde fit iterum vt au
ditus/ ſit viſu longe preſtātior. Eſt eni auditus aie ſenſus: viſus vero ſenſus corporis. Nam
ſi quē profecto fateamur eſſe anime ſenſū/ hūc neceſſe eſt eſſe auditū: qui ſolꝰ e cūctis ſup=
eſt/ & corporis non eſt. corpꝰ ſiquidē inanimatū: & attactu & guſtu & olfactu prodit ſeſe/ ac
manifeſtū facit: auditu vero nuq̄. Non enim ſine motu/ vox aut ſonus vllꝰ elicitur. Anima
autem motus eſt & vita corporis: illud quatiens in eoq; vt naturali organo tonās: ſonū vo=
cemq; eliciēs. hic autē ſonꝰ & vox: haud corporis eſt aut a corpore: ſed aie propriꝰ. prolatꝰ
ab aia in corpore: quo aia ſeſe ꝓdit facitq; ſuo i vaſculo audibilem. Eſt igitur aia: tāq̄ idip=
ſum quod proprie ac veraciter eſt audibile: cuius naturalis ſonꝰ & vox in corpore/ vt orga=
no exauditur. Et cū neq; tactu/ guſtu/ olfactu aut viſu ſit aia ſenſibilis: ſupeſt vt ſolū exau=
diatur. ſitq; verꝰ ac ꝓprius eiꝰ ſēſus auditꝰ: euadatq; auditꝰ haud imerito oim ꝓſtātiſſimꝰ.

3 Anima primitus eſt & ſubſiſtit: deinde inſemetipſa ſimplicem & inuiſi=
bilem notionem & conceptionem profert: hinc in proprio corpore vocem/
deniq; ſcripturam extra corpus in mundo.

Hec ſūt aie pecularia & ꝓpria. Eſſe/ intelligere. Vocē edere: ſcripturas exarare. Eſt per ſe
ſecūdū ſe: primo & ante omnē ſui actū. Primꝰ autē eius actus: eſt intellectio ſiue rationa= Primꝰ aie actus.
lis intellectualiſue ſpēi in ſeipſa imateriale & inuiſibile opificiū. Rationalis intellectualiſue
ſpecies: profertur quidē ab aia & reſidet i aia. Initiū habet in anima: & finem in aia. Aia q̄
eandem notionē excudit: eā extra ſui gremiū abire nō patitur: ſed recipit eamdē conſeruat
repreſentatq; ſibimet in contēplatione. Secūdus aie actus: eſt vocis prolatio que prima eſt Secundus
interne notionis expreſſio. hanc autem vocē edit aia haud in propriis finibus: ſed extra ſe=
met in corporis cōcauo & clauſtro. Eſt eni aia efficiēs & ꝓducēs vocis cauſa: eā tn̄ neutiq̄
cōtinet/ ſed extra ſe in corpꝰ dimittit. habet vox initiū i aia: finē vero in corpore. Eius actꝰ
eſt aia: potentia vero & ſuſceptiua pars corpꝰ. Tertius deniq; anime actus: eſt ſcriptio. quā Tertius.
anima neq; in ſemet neq; in corpore: ſed extrorius in mundo vt in mundana materialiue
ſubſtantia exercerere probatur. Vt in petris chartis: phyluris cunctiſq; papyris. q̄ diſiuncta
ſūt & ab anima & a corpore: atq; a tota hois ſubſtantia ſeparata: & que penitus in mundo
cōſiſtūt. Et hic vltimus eſt aie actꝰ: ſuprema & hypoſtaſea mentis expreſſio. qua ſeſe vltra
ſeipſā vltra deniq; ſuum corpꝰ: in mundum vſq; explicat & a qua ſtabilitur in mundo. Vn= Illatio
de fit vt anima mira proportione deprehēdat ſuo ſimilis eſſe principio: ſueue originis fōta=
neq; ſubſtātie emula. Eſt enim vna atq; trina. vna eſſētia/ actu vero trina. cum ſit vnius &
indiuidue eſſētie: trine tamen litterarie operationis. Eſt eni aia: intelligit/ vociferat/ ſcribit.
Eſt ſimpliciter/ intelligit i ſe: vociferat in corpore/ Scribit in mundo. Eſt ſimpliciter & vt
anima: intelligit vt Anima Anima: loquitur vt anima corpus: Scribit vt anima mundus.
Eſt in eſſētia/ intelligit in ſe: Auditur in corpore/ videt in mūdo. Eſt ſecūdū ſe/ Intelligit ra=
tione & cōceptu: Auditur voce/ videtur ſcriptione. Eſt vt deus: Intelligit vt angelꝰ. loquit
vt aia ſiue hō: ſcribit vt corpus/ incurua vt belua. Hec eni Deus/ Angelꝰ/ Aia/ Corpꝰ ſiue
deꝰ angelꝰ/ hō aīal: aut Mēs/ itellectꝰ/ ratio ſēſꝰ: ſiplici aie eſſētie & trinis eiꝰ actibꝰ ſūt pro=
portionabilia. Exterior itē ſenſus ſcripture: Interior ſiue imaginatio voci/ ratio cōceptui re
ſpōdet. Nā rationē diximꝰ exerceri ab aia in aia: imaginationē ab aia in corpore. Senſum
ab aia i mūdo/ ſiue circa mūdū. Et vt ab eodē aie fōte rationē/ imaginationē/ & ſenſū deri
uari documꝰ: ita & cōceptꝰ/ vox ſcriptura: eodē aie iterno abditoq; latice oriuntur. Diffluī
tant tamē: manātq; i tria labra. cōceptꝰ i aiam: vox i corpꝰ/ ſcriptura in mūdū. Eadē eni eſt
ſimplex & iduidua aie eſſētia/ fons vnꝰ/ idē initiū: qd trino fine clauditur/ exprimit/ finitur:
conceptu/ voce ſcriptura.

4 Anima haud in proprie eſſentie/ neq; in vocis aut ſcripture: ſed in notio=
nis et conceptionis habitu/ docta ſcienſq; putatur.

E quatuor que diximus aie elementis eſſentia/ conceptu/ voce/ ſcriptura: duntaxat vniꝰ
habitus & plenitudo/ aie ſcientia/ doctrinaq; dicenda. Aliud quippe eſt anime eſſe/ aliud eiꝰ

cire. Alia eius ſimplex/prima & propria eſſētia: alia ſcientia. Quandoquidem omnem ſuū actum antiquior aīa precellit: & prior ipſa ſubſiſtit q̄ intelligat/ loquatur/ aut ſcribat. Et cū a natura vacua ſit omni ſpiritali & interna notione deſtituta: aduenītāte rationali ſpecie & conceptione. eaq; introrſus in proprio aīe vaſculo ſuſcepta: hui⁹ demū habitu/ plenitudine & poſſeſſione ſciens anima: docta/ perfectaq; dicitur. Ab ea vero conceptione ꝓfluit atq; deriuatur vox: a voce deniq; manat ſcriptura. Hec autem duo citima aīe opificia cum ſint extra aīam: vox ſcilicet ī corpore/ ſcriptura vero ī mūdo: nullme cēſētur aīe habit⁹. Sūt eni vniuerſi anime habitus illi īnditi: & qui ab ea neq; ſeparari neq; dimoueri queant. Vox autē & ſcriptura: quandoq; anime adſunt/ quādoq; non adſunt. Vnde fit vt ſolus conceptus ſit

Illatio. proprius peculiaris & incōmunicabilis anime habit⁹: ſoli aīe perui⁹/ ac notus. Vox vero & ſcriptura/ habitus ſūt quos cōmunes facere licet. & quibus aīa extra ſe facta: alteri anime/ ac menti cōgreditur/ eāq; erudit: dum quā intus habet notionem/ in eādem (vocis ac ſcripture medio) cōmode traducit. Et qui profecto ex his blitteis & hecte ferme ac papipendendis: & propterque vis captandus eſt ſtilus/ vix labia motitanda: rectā intelligentie normam ſecut⁹/ philoſophari nouerit: maxima queq; & preclara ſenſa eliciet. noſcetq; ī primis cur incorporeus ſit angelus: & extra corpus ſubſiſtere natus. Cur anima corporea: haud aliter ſubſiſtere nata q̄ in corpore. Sicut enim humane mētis/ ſimplex & vnica eſt eſſētia/ omni ſuo actu natura antiquior: eius vero actus ſunt trini. Primus incorporeus/ ſpiritalis/ inuiſibilis/ qui eſt ipſius conceptus ab aīa in anima immateriale opificiū. Secūdus corpo-

Trini diuine mentis actus. reus/ manans ab anima in corpus: quē vt loquutuleia & vocalis aīa profert. Tertius ſecundo corpulentior & materialior & aīe vltimum/ vt ſcriptura: ita & diuine eminētiſſime mētis vnica ſimpliciſſima & īpers eſt eſſentia. actus tamē eius trini: actibus anime proportionabiles. Prim⁹ diuine illius antiquiſſime eterneq; mētis actus: eſt diuina cōceptio diuinarūq; inuiſibilium notionum/ ſupra corp⁹ emerſio: quā immaterialium angelorū creationē vocamus Secundus diuine mentis actus/ eſt diuina locutio/ diuinarumq; vocū/ id eſt rationaliū animarum in organo corporeo expreſſio. Sicut enim vox eſt corporis/ ab anima colliſio: & haud aliter vox proferri/ q̄ ab anima in corpore poteſt: ita & ſecunda diuina actio/ animarumue noſtrarū creatio: cōpleta/ perfecta & abſoluta eſt in corpore & materia. Tertius autē diuine mētis act⁹/ eſt ſcriptura: que eſt mūdi/ corporis/ materie oīm ſēſibiliū & eorū q̄ extra animam ſunt/ a diuina mēte manatio/ creatio & productio. & in his cōtingit vltimū: & diuine totius omniū creatricis/ opificiſq; mentis ſtatus. Et ſicut aīe eſſentia/ eiuſq; cōceptus inſenſibilia ſunt/ vox vero audibilis/ ſcriptura viſibilis: Ita & diuina ſubſtantia & vniuerſi angeli: omnem ſenſum ſupereminent. Anima vero (vt diximus) audibilis eſt. Eſt eni anima vox quedam corporis) corpus autem viſibile eſt/ vt & ſcriptura.

Vnde fit vt non minus ſit anime doctrina & ſcientia immortalis: q̄ ipſius anime eſſentia. 5

Hec ex libro de intellectu/ ſtatim diluceſcit. Nā in eo libro docuim⁹ geminas eſſe animi partes intellectū & meōriā. Intellectū quo ītellectuales ſpecies: in aī triclinia & penetralia introducūt: Memoriā vero partē eſſe animi poſſibilē ac fidele huiuſmodi ſpecierū armariū: in quo eedē ſpecies/ ad futuri toti⁹ incōſūmabilis eui mēſurā reſeruātur. Meōria quippe (vt illic dixim⁹) imutabilis eſt: quod ſemel eſt facta ſēper eſt futura. Si igiť aīe doctrina & ſciā eſt itellectualiū ſpecierū plenitudo: erit oīs aīe doctrina & ſciā/ haud min⁹ imortalis/ q̄ ipſa aīe

Alia ratio ex nūerorū analogia. eſſentia. Aliā tamē eiuſce rei/ ex nūerorū analogia rationē adhibem⁹. vniuerſa nūerorū ſeries/ expreſſio eſt & explicatio eui. vt q̄ orta ab vnitate/ ſine modo & fine ꝓpagať. Oīs autē intellectualis ſpēs/ que aīum ꝑ itellectū ſubit: dūtaxat ſcdm vnitatē/ eſt & ſubſiſtit in intellectu. a quo pergēs in meōriā: ſub oī deiceps nūero/ in meōria reſeruať atq; pſeuerat. Atq nūerus infinit⁹ eſt/ nulluſq; nūer⁹ eſt ſuprem⁹. Si igiť oīs itellectualis ſpecies/ dūtaxat vnice & ſub ratione vnitatis ſtat ī itellectu: pluriter vero & ſub ratione toti⁹ numerorū ſeriei/ ſtat ſaluaťq; in meōria: cū nūerorū ſeries ſit infinita/ ipſa quoq; nūq̄ deſinet eſſe in memoria. Habet equidē ipſa eſſendi initiū in aīo: quē ſubijt & in quo eſſe cepit per intellectū. Nullū tamen eſſendi in aīo finem/ eſt habitura: in cuius parte poſſibili/ quā meōriā vocam⁹) perpetuo & per omnem numerorū progreſſū reſidebit: ſicuti & in eūdē itellectū/ primit⁹ ſub ratione vnitatis irrupit. Que igitur ſimpliciter & vnice ſtetit in itellectu: omni deiceps numero ſtabit in meōria. Et profecto dicere tēporaneā eſſe ſpecies in memoria manſionē: eāq; ficut nōnunq̄ orta eſt & cepit eſſe in aīo/ ita & quādoq; ab animo exterminādā fineq; in eo ſubſiſtendi habituram: eſt arbitrari numeros eſſe finitos numerūue aliquem eſſe ſupremum.

¶ Qualiter anima tribus eſt inueſtita & circumuallata orbib⁹: proprio/ corporeo/ mundano. Cap. XXVI.

1 Rationalis anima licet impers & indiuidua ſit: quia tamen illā & in orbe creatā & in ſeipſa ſine corporis vſu/ tam eſſe q̄ intelligere aſſeueramus: aliquo pacto totam illius ſubſtantiam/ in centrum & circumferentiam partimur.

¶ Rationalis anima hac merito naturali dote/ inferiores animas ſēſitiuā vitalemq; precellit: q: congredi ſibiipſi ſeq; ad propriā colligere vnitatem illi indultum eſt: quoq; & ſubſtantiam & intelligentiā habet immaterialem. Ceteris autē animabus/ nullo pacto in ſeipſas curuari ſibiue congredi permiſſū eſt, vtpote que tote materiei addicte: & ſubſtantiam habēt a corpore & materia inſeparabilē: & omnē ſui actū/ in materia & corpore exercere iubētur. Vnde fit vt tam ſenſitiua/ q̄ vegetatrix anima: in rectitudine rectaue linea create dicantur. Rationalis autē aia in orbe/ in circulo & identitate: creata & facta pronūciatur. Eius quippe & ſubſtātia & intelligentia: a materia & corpore abiūgi & ſeparari poſſunt. Huiuſmodi igit̄ anima tametſi impers & indiuidua ſit: quia tamen & in orbe creata eſt & in ſeipſa ſine corporeorum organorū functione/ propria & ſubſtantia & intelligētia potitur: vniuerſam illius ſubſtantiam/ aliquopacto in centrū circunferentiāq; partimur. Nā centrū anime/ vocamus ſingularem quādā eius eſſentiā: natura priorē & abditiorem/ propria ipſius intelligentia. Anime vero intelligentiā: primos eius centri fines primāq; circūferentiā nūcupam⁹. Competit ſiquidē ipſi aie, indiuiſibile eſſe: cū per eius eſſe/ nulla explicetur ipſi⁹ actio. Intelligere autem illi cōpetit in dyade & in quadā linea curua: que prima ſubſtātiale aie cētrū inueſtit/ ambit/ circūuallat. Eſt eni intelligere prim⁹ aie act⁹/ primaue ſubſtātie ipſius motio: natura poſterior ei⁹ ſubā. Oīs quippe mot⁹ & act⁹: aliquo pacto poſterior eſt/ eo cui⁹ ē mot⁹ & act⁹. Illatio.

2 ¶ Fons eorum omniū que anime competunt/ eſt anime ſubſtantia. Primus vero anime finis primuſue eius limes: eſt propria ejus intelligentia.

¶ Hec ad maiorem precedētis explanationē adiecta eſt. docuit enim precedēs/ aie ſubſtātiā congrue centro eſſe exprimendā. Eius vero intelligentiā/ que eſt prima & ſuprema vis animi/ per primā eiuſce centri circūferentiā eſſe explanandā. Atqui centrū/ fons eſt & initium eorum oim que circa ipſū ſunt, omneſq; ſuos terminos/ ex intimis & abditis profert explicatq; in lucem. Eſt eni mediū omne: initiū quiddam/ fons/ ratio & ſpecies extremorū: quib⁹ obtegitur queue illi circūponūtur. Eſt igitur & anime ſubſtātia/ quoquopacto natura prior cunctis ijs/ que illā ipſam inueſtiūt atq; circūſtant. Vnde fit vt ex intimo & arcano aie fonte idest ex ipſius eſſe & ſubſtātia: oīs eius terminus & act⁹ deriuetur. ſitq; aie ſubſtantia fōs & conceptionum & vocū & ſcripturarū. Nichil enim eſt in intelligentia: quod non ſit in priore eſſentia. Nichil eſt in voce: quod non ſit in conceptione/ ſeu nichil in ore quod non ſit in intellectu. nichil deniq; eſt i ſcriptura: preter axioma idest preter effatū & proloquutū: quodue non ab alicuius ore manauerit. Explicatur etenim aie ſubſtātia/ in intelligentiā. Intelligētia ſoluitur i vocē: vox deniq; exprimitur figiturq; ſcriptura. Intelligim⁹ poſtea/ quod antea ſumus. id deinde eloquimur/ quod intelligimus: id demum ſcribimus aut ſcribunt alij quod eloquimur aut eloquuti ſumus.

Medium omne extremorum ſpecies.

3 ¶ Anime eſſentia & eius intelligentia: abinuicē & inſeparabiles ſunt & vna tota anima.

¶ Quāq̄ aie eſſentiā centrū appellemus/ eius vero intelligentiā circunferentiā: tamen neq; animam diuiduam/ neq; vtramuis ab altera ſeparabilem: ſed ambas vnam totā eſſe animā profitemur. Eteni nunq̄ eſt aut ſubſiſtit anima ſine intelligētia. Nunq̄ intelligit/ ſine eſſentia. Eſſentia tamen eius: & potior & natura prior eſt intelligentia. quandoquidem prior eſt anima q̄ intelligentie vllum actum exerceat. Et ab eo quoq; momento quo eſſe cepit anima: ſemper eſt ſemperq; futura eſt. vt cuius eſſentia immortalis: nulli interitui/ euadit obnoxia. Incipit autem anima poſterius intelligere/ q̄ eſſe. & ab eo inſtanti/ quo primus illi affuit intelligentie actus: haud ſemper neceſſe eſt vt intelligat/ vtue actum exerceat intelligentie. Eum quippe actum/ libere & ex propria voluntate aia exercere probatur. Ipſa vero eſſentiam haudquaq̄ libere aut ſuapte ipſius voluntate: ſed voluntate & bonitate dei ſeſe in omnia propagantis accepit. & in eadem quoq; ſubſtātia/ neq; rurſum propria: ſed diuina

Aie eſſētiā coactā ineſſe intelligētie vero actū vltroneū eſſe.

dumtaxat voluntate perſeuerat ſaluat utq; immortalis.

ℂ Anime ſubſtantia eſt vnitrina: vna eſſentia, actibus trina. 4

ℂ Hec propoſitio de litterarijs ac doctrinalibus anime actibus/ eſt intelligenda. Nā vnica eſt & impers rationalis anime ſubſtantia: cuius litterarij doctrinaleſue actus/ ſunt trini: intelligentia/ loquutio & exaratio ſcripturarum. Hi enim tres actus/ eodē modo ad impertem anime ſubſtantiam ſpectant: a qua velut natiuo fonte oriuntur ſeq; prorīpiūt/ eodēq; fonte copulātur. Prima eteni litteraria anime vis/ eſt intelligentia: qua notiones intellectuales in ſemetipſa gignit. Secunda doctrinalis aie vis/ eſt edende vocis facultas: qua proprias alij menti/ exprimit reſeratq; notiones. Tertia vero ſupremaq; litteraria vis animi: exaratio eſt ſcripturarum. quibus axiomata queq; autorū/ doctorumq; virorum effata & proloquia: ad poſteros reſeruantur.

Tres doctrinales aie vires.

ℂ Vnde fit vt rationalis anima, in trino orbe reſideat: ſitq; trinis inueſtita & circunuallata orbibus: intellectuali, vocali & ſcripto: ſeu proprio, corporeo mundano. 5

Anima ante omnem ſui actū habet eſſe: vtpote cuius ſubſtantia/ vim ipſius omnē natura precellit. Haud enim ſimpliciter eadē ſunt/ anime ſubſtātia & aie vis. quandoquidem ſecūdum ſubſtantiam/ nichil operatur aia: nulla illi ſub proprie eſſentie ratione/ cōpetit naturalis actio. Prima eteni aie actio/ ē itellectio itellectualiūue notionū ſublime & imateriale opificiū. Hec aūt actio ipſi aie/ haudquaq̄ ſub ſimplicis eſſentie: ſed ſub itelligētie ratione ē aſcribēda. Quippe que ab anime ſubſtantia/ mediante intelligentia proficiſcitur. Primus itaq; anime orbis. quo ipſius circūſcribitur eſſentia: vis eſt intelligentie. qua primitus explicari/ dinoſci & extra ſeipſam fieri incipit anima. ſiue per quam primus illi actus intellectualiūue ſpecierū partus/ adeſſe cōperit. Scd9 q aie eſſētiā circūſcribit cōplectiturue orbis/ glob9 ē corporis: quē vocalē aie orbē nūcupam9. Nā quēadmodū aia/ intellectuales notiōes lōge ſupra corp9/ i ſemetipſā ſeu in ꝓpria itelligētie officina excudit: ita & cūctas voces ipſa in corpore profert. Sicut congrediens proprie intelligētie/ intellectualiū notionū eſt opifex: ita & proprio congrediens illiſaue corpori/ voces elicit fitq; vocalis/ ſonora atq; audibilis. Terti9 denīq; qui anime ambeſt quiq; illā circūſcribit orbis: mund9 eſt mūdanaue ſphera/ quem ſcriptum ſcripturarūue orbem nuncupare licet: ꝙ mundo cōgreſſa anima, huiuſmodi ſcripturas eliciat. Nā neq; in ſeipſa/ neq; in ꝓprij corporij vaſculo: ſed i extera aliqua mūdana ſubſtantia/ ſcripturas anima promit. Perpulchre igit trinis in orbibus/ cōſidere rationalis anima probatur: proprio/ corporeo/ mūdano ſiue intellectuali/ vocali & ſcripto. In proprio ſiquidem intelligētie orbe/ intellectuales notiones: in corporeo/ voces: in mundano & vltimo/ ſcripture ab illa gignūtur. Illiſa ſibimetipſi anima/ intelligit. Alliſa corpori/ loquitur: cōgreſſa vero mūdo/ ſcribere ꝓnūciat.

P:im9 aie orbis.

Secūdus.

Tertius.

ℂ Anime ſubſtātia, trinis cōſidens in orbibus: pingēda & ſubijcienda oculis eſt. 6

ℂ Scribatur prim9 intimuſue orbis A: cui tres circūducantur orbes b/ c/ d. Intimus mimuſue orbis A: ſubſtantiam exprimit anime/ cūctis ſuis & viribus & actibus natura priorē. Anime nāq; ſubſtantia: cunctis ſuis actibus tempore prior eſt. proprias tamē vires naturaleſue facultates: haudquaq̄ tempore ſed dumtaxat natura precellit. Affuerunt eni illi ſimulatq; creata eſt/ naturales omnes vires

ſillarum tamen actus/ aliquanto poſt ſui ortus ſue ue creationis tēpora: exercere incipit. To-
tus itaq; interior orbis/ qui eſt a centro ad circunferentiam A: anime nobis exprimit eſſenti-
am. Secundus vero orbis/ qui eſt ab A ad b: pro anime intelligētia ſumend⁹ eſt. Porro ter-
tio orbe/ cui⁹ ſpiſſitudo eſt bc: corporea tota moles (quem vocalem anime diximus orbem)
explanatur. Quartum demq; orbē/ cuius ſpiſſitudo c d: mundanā machinam ſcriptūue aie
orbem nuncupamus. Hic enim extremus animā complectitur/ ambit inueſtitq;. Circa eteni
mundum nichil eſt: mundus in loco non eſt. In mundo vero ſtabilitum eſt corp⁹: in corpore
intelligētia. In itelligētia reſidet aie eſſe. Pingēdus eſt autē iterior orbis A/ vacuus atq; iſe-
cūdus: perſimilis igni qui nichil gignit Hoc enim orbe/ primeua (vt diximus) exprimitur aie
eſſentia. que velut natura prior cunctis naturalibus ſuis viribus: per ſe/ vt huiuſmodi nuda
& proprijs nondū viribus inueſtita/ nichil parit nulliuſq; eſt opifex ſpeciei. Secundi autem
orbis a b ſpiſſitudo/ per quam ſublimis & immaterialis anime exprimitur intelligētia: intel-
lectualibus notionibus (que ſunt precipue & primordiales animi ſpecies) eſt vndecunq; re-
ferciēda. He etenim ſpecies/ ſemper aſtāt anime: inſeparabiles ab aia. earumq; immortalis
habitus veraq; plenitudo: aie ſciētia nūcupatur. primus quoq; anime actus: part⁹ eſt huiuſ-
modi intellectualiū ſpecierū. q̄ haudquaq̄ i ſubſtātiali: ſed itellectuali aie orbe/ velut i imate-
riali & incorporeo ſubiecto ſunt collocande. Tertij autem orbis b c ſpiſſitudinē vocibus ad-
implendam ſtuduimus: ꝙ in eo primū orbe/ anima loquutuleia vocaliſq; euadat. Eſt enim
vocis editio/ actus anime ſecundus. Quarti autem orbis c d ſpiſſitudo: exigit vt ſcripturis
oppleatur. In eo quippe orbe anima mūdo congreſſa/ ſcribit figitq; vocū impermanentiā:
qui ſupremus eſt anime actus.

7. ¶ Vnde fit vt haud abſq; ratione/ dixerint nonnulli Pythagoricorum: ignē
eſſe in medio/ terram vero in extremo.

¶ Nam minor mundus/ cum ſit maioris mundi tranſſumptio: maiori euadit oppoſitus. In
maiore autē mundo/ ignis ſitus in extremo eſt: terra vero in medio. In minore igitur mūdo
ideſt in anima/ ecōtrario accidit: vt ignis medium & centrum/ terra vero extremū obtineat
locum. Eſt enim in anima/ ignis: interior orbis/ quo anime eſſentiam exprimi diximus. Aer Minor
vero orbis ſecundus: intellectualibus notionibus plenus. Aqua/ orbis eſt tertius: quem vo- mundus
cibus referciuimus. Terra vero orbis vltimus/ ſcripturis plenus. Anima in interiore orbe/ maiori op-
dumtaxat eſſe & nichil agere dictitatur. In ſecundo orbe/ intelligit. In tertio/ loquitur. In poſitus.
quarto ſcribit. Rurſum eſt in igne: intelligit in aere. In aquis loquitur/ in terra ſcribit. Eſt tā-
tum vnum/ tria profert. vnica illi & ſimpliciſſima adeſt eſſentia: ſed trinipara/ triūue ſpecie-
rum fecunda: conceptuum/ vocum/ ſcripturarum. In ſuapte quippe eſſentia ſiue (vt dixim⁹)
in interiore orbe: nichil parturit. Porro cōceptiones/ in orbe gignit intelligētie: voces in or-
be corporeo/ ſcripturas in orbe mundano.

¶ Qḡ e quattuor anime orbibus/ duo primi abinuicem ſeparari nequeant: duo vero poſtremi & abinuicem & a duobus prioribus diſſocientur. Cap. XXVII.

1 SEcundus anime orbis/ quem intellectualem nuncupam⁹: ab intimo
& ſubſtantiali eius orbe diſſociari nequit.
¶ Nam vis intellectiua/ ſemper anime adeſt ſemperq; ſubſtantiam ipſius comi-
tatur. Eo quippe modo/ ſe habet intellectrix facultas ad toti⁹ aie ſubſtantiā: quo
ferme intellectualis notio/ ad ipſā itellectricē faculcatē. Pauxillum quidem diſtant: ꝙ intel-
lectualis notio/ opus eſt intellectiue poteſtatis: vt que ab ea gignitur atq; profertur. Vis autē
intellectrix: haudquaq̄ partus eſt aut effectus ſubſtantie animi. Ipſa ſiquidem aie ſubſtātia:
nulli⁹ eſt primeuarū ſuarū viriū/ naturaliūue facultatū opifex. ſed vniuerſe nature dotes illi
ab ſue creationis initio: ſimul cum ſubſtantia/ a deo indulte & impartite ſunt. Atqui intelle-
ctualis notio: ſimul atq; edita eſt/ ſēper animo aſtat/ nunq̄ue ab animo dimouetur. Si igitur
anime ſubſtantia/ euiterna eſt & in euo creata: erit & vis intellectiua euiterna. Et nō modo)
vis anime intellectrix: ſed & omnis ei⁹ naturalis facultas atq; potentia (vt ſepius docuim⁹
ē euiterna Diſtāt dūtaxat/ ꝙ corporee aie vires: iteritu & corruptiōe corporis/ a ſuis actib⁹ iter-
mittuntur manentq; ad tēpus ocioſe atq; inanes. Intellectrix autē facultas/ vbi in actu eſſe
cepit: vbi ꝓprijs operatiōib⁹/ cepta eſt defūgi: poteſt i actu eſſe cōtinuo. nec q̄cq̄ corruptiōe

corpis:aut imutaẗ aut ab actib⁹ ſolui atq̃ intermitti cogiẗ. Intimi igiẗ anime orbes/ ſubſtā-tialis & itellectualis: ſemper ad inuicem cōiuncti ſunt ſeq̃ mutuo in euū comitantur.

¶ Ambo citimi poſtremiue anime globi:& ab inuicem & a duobus primis/ 2
diſſociantur ſuntq̃ corruptioni obnoxij.

¶ Statuēda coram oculis eſt/ ſuperioris capitis figura:in qua ad elementorum numerum/ quattuor eſſe animi orbes liquido monſtrauimus. Hec autem orbium quaternitas: bignera dupliciſq̃ nature euadit. Nam intimi orbes/ ſubſtantialis & itellectualis: nullā corruptiōem expallent. ſunt eni immortales & euiterni. Ambo vero citimi & extremi/ vocalis ſcilicet & ſcriptus ſiue corporeus atq̃ mundanus /ſunt & corruptioni obnoxij:& ab inuicem & a duo-bus preſtantiorib⁹/ diſſociantur atq̃ ſeparantur. Corruptione ſiquidem anima/ ſine vlla ſui demutatione: e corporis finibus faceſſit. cū qua & intelligētia & vis omnis ipſius: corporeos linquere thalamos cogitur. Corpus vero poſtq̃ ab eo vitalis animus abceſſit: illico tabe-ſcens/ in atomos euanuatur atq̃ reſoluitur. nec ea qua pri⁹ integritate priorisue ſui decoris harmonia/ mundo adeſſe probatur. Etenim tametſi nulla noſtri corporis itereat atom⁹: ſed omnis eius impers & inſciſſilis glebula/ in mūdo mūdanoue orbe ſaluetur: nōnunq̃ eiuſdē numero corporis harmoniā/ formam decoremq̃ reſūptura: ſeparari tamē a mundo/ mūda-noue orbe corpus dicitur: q̃ mortis corruptione/ deſinat eſſe corp⁹. Haud enim materialiū atomorum multitudo/ illico corpus eſt: niſi in corporis formā coaluerit. niſi aut a ſubſtātiali aut a vitali aut a ſenſitiua aut a rationali forma ſibimet agglutinata: vnam aliquā ſubſtan-tiam efficiat. Sunt igitur ambo citimi ac poſtremi anime orbes/ vocalis & ſcrip⁹/ corpore⁹ & mundanus:& ab inuicem & a duobus primis diſſociabiles.

¶ Sunt & intimi ambo anime orbes/ immateriales & inſenſibiles: duo vero 3
citimi/ & materiales & ſenſui peruij.

¶ Non modo anime ſubſtātia: ſed & eius intelligentia/ imaterialis & inſenſibilis eſt. Quic-quid enim fit ex materia: aut corp⁹ eſt aut corporeum quiddam. Nulli inſuper ſenſui/ neq̃ anime ſubſtantia neq̃ eius intelligentia expanduntur & adaperiuntur. Licet autem & oīs animi vis imaterialis/ incorporea & inſenſibilis ſit: intellectrix tamen facultas/ eſt & ſubſtā-tia & actione imaterialis/ incorporea/ inſenſibilis. cetere autem vires/ duntaxat ſubſtātia & quatenus ipſi animo inſunt & poteſtates animi ſunt: incorporee/ imateriales & inſenſibiles vocanẗ. cetera vero ex parte ideſt actu & operatione: materiales/ corporee ſenſibileſq̃ eua-dunt. Nā licet naturales huiuſmodi facultates/ ſite ſint in animi ſubſtantia: nec vllā extra animi thalamos/ indepte ſint ſedē: nichil tamen in exedris animi operantur/ nullo intra ani mi fines actu ſplendeſcunt. ſed omnis illarum actio/ extra animum proficiſcitur: ſeq̃ aut in corpus aut in mundum explicat. vocis quippe editione/ fit anima in proprio corpore audi-bilis. Exaratione vero ſcripturarū: in mūdo viſibilis fit. Sunt enim concept⁹/ vox & ſcriptu-ra quedam animi ſpecies: quibus animus aut in mente aut in corpore aut in mūdo pellucet atq̃ explicaẗ. In mente ſiquidē anim⁹ explicaẗ cōceptu: in corpe vocib⁹/ in mūdo ſcripturis.

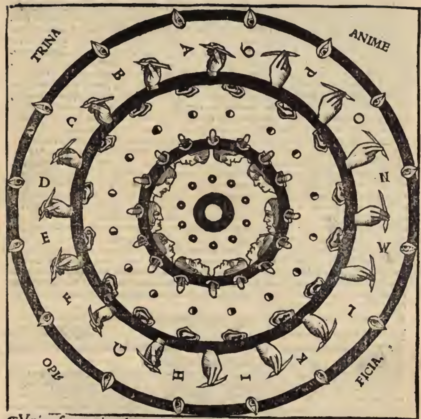
Vires aie corporeas nichil itra animum operari.

¶ Vnde fit vt quattuor anime orbes: ſint per omnia ſimiles elementis. 4

¶ Nā quaternus elementorum ordo bipartitus eſt: in ea que ſuapte natura leuia ſunt ſupe-rioraq̃ peteſſūt. & in ea que ſuopte pondere atq̃ grauitate: ad inferiora raptāẗ. Duo enī ignis & aer leuia: ſurſū agūtur. Duo vero aqua & terra: deorſū raptanẗ. Ignis inſuper & aer: viſū omnē ſubterfugiūt: perſimiles ſubſtātie & conceptui aī: que carneorū oculorum exupe-rāt aciē. Aqua vero & terra/ cū viſu percipiantur: cetera doctrinalia ſigna vocem & ſcripturā (que ſenſibilia ſūt) rite emulari videntur: Sunt igitur animi orbes: per oīa ſimiles elementis.

¶ Anima trinipara triumue fecūda litteralium ſignorum: his ipſis litterarias 5
ſui vires atq̃ facultates paſcit.

¶ Diximus animam triniparam eſſe/ triumue fecūdam: Notionum ſcilicet/ vocū/ ſcriptura-rum. His autem tribus ſignis/ quorum ipſa eſt opifex: paſcit alitq̃ ſemetipſam. Nam itelle-ctualibus notionibus: propriam paſcit intelligentiam. Vocibus vero/ paſcitur eius auditus. Viſus ſcripturis enutritur exatiaturq̃. Sunt enim ad normam & examen litteraliū obiecto-rum: litteraleſq̃ quoq̃ anime facultates/ numerate & penſe: a quibus tria huiuſmodi obiecta captentur. Quotquot enim anima fructus parit/ totidem ora illi natura indidit: in que idē fructus a propria radice immittantur.

9 ¶Vniuerſum anime litterarium opificium/eius item litterarij partus/potẽtie & organa:orbiculariter pingi & ſenſibiliter exprimi petuntur.

¶Scribantur ad idem cẽtrum:quattuor orbes concaui ſeq; complectentes .ſitq; vt prius:primus/minimus & intimus orbis/anime deſignans eſſentiam:cunctis ſuis naturalibus viribus natura priorem:actibus vero ſuis & natura et tẽpore antiquiorẽ. Secundus autẽ orbis/ ſit orbis intelligentie:quẽ & inſenſibilẽ & immaterialem & a ſubſtantiali orbe inſeparabilẽ eſſe prius docuimus. Tertius porro orbis:vocalis/corporeus/vocũq; ſuſceptiuus appelletur. Quart9 quoq; extremuſue orbis(vt prius)ſcriptus vel mundanus dicatur. Inter primũ itaq; mediũue orbem & ſecundum:ſtatuo imprimis ipſos conceptus/ quos albicantibus orbiculis exprimi volo. Hi etenim conceptus/primi ſunt anime partus primũq; eius opificiũ:quos & ſine corporeo organo & extra materiã profert. Et hac de cauſa/ad interiorẽ eſſentialẽue anime orbem: nullã adiecimus corporeã appendicẽ:nulliſue organis anime eſſentiam: ſumus in conceptuũ opificio diſpartiti. Nã neq; corpori/neq; mundo:ſed ſibimetipſi ſoli intellectualiter congreſſa anima/notiones intellectuales edit. Quia vero editi ab anima conceptus haudquaq̃ ad corpus neq; ad mundũ ſpectant:ſed ad partẽ aĩe intellectuã/que & ipſos recipit hiſq; vt proprijs obiectis afficitur eaq; ſpeculatur:ideo in ſuperficie concaua ſecundi intellectualiſue orbis/cõplures vultus depingi volumus.quibus interna & ſpiritalis anime ſpeculatio:qua vndecunq; proprias notiones intus perluſtrat/deſignetur. In deuexa autẽ ſuperficie eiuſdẽ ſecundi & in-

tellectualis orbis: per vniuerſum ambitum/ prominentes linguarum appendices collocantur. quibus ſecundarū anime ſpecierum/ id eſt vocum: a ſecundo orbe i tertium editio/ ſecūduſue anime actus innoteſcat. Eſt enim lingua/ organum vocis edēde. Orbiculi vero partim albi & ex parte nigri/ qui iter ſecundū ac tertiū orbē diſponūtur: ſecūdas anime ſpecies ideſt voces exprimunt: que in aures/ vt proprias ſui potentias recipiuntur. Idcirco enim tertij corporeiue orbis concaue ſuperficiei: aures ipſas adaptauimus/ que vocibus paſcuntur. Demum ad tertij orbis conuexam ſuperficiē/ ſpectant manuū appendices: que ſunt extima & ſuprema anime organa. quibus ſcripturas in mundano orbe ſiue in extera mundanaue ſubſtantia: exarare contendit. Orbiculi vero ex toto nigricantes ſeu(quod malueris) ſimpliciū litterarū figure ac note/ quas inter tertiū & quartum orbem propoſuimus: tertiū anime opificium ideſt ſcripturas nobis exprimunt. Cūcti autem oculi/ qui quarti extremiq; orbis concauam ſuperficiem obſederunt: ipſam videndi facultatem repreſentant. que ſcripturis/ vt proprijs & litterariis obiectis it obuiam. queue ſuprema anime auturgia ideſt manuali operatione paſcenda eſt. Porro ad conuexā quarti & mundani orbis ſuperficiem/ nichil adiecimus. cum ꝙ hec ſuperficies/ nobis ignota maneat. Tum ꝙ mundanus orbis/ extremus animā ipſam complectatur: nichilq; ſit circa mundum/ in quo & mundus & anima eſſe predicentur. Mundus quippe in loco non eſt/ mundanuſue orbis cunctorū orbiū ſupremus/ maximus & extremus eſſe conſpicitur. Vltra quem neq; anime vires/ neq; vllus eius actus vllūue opificium protenduntur. Funditur enim panditurq; prima vis anime/ in aiam Secunda in corpus: Tertia in mundum. Vltra vero mundum/ cum forte nichil ſit: nulla etiā ineſt anime facultas/ qua mundanum orbem exterebret penetretq; vltra mundum aut qua aliquid infra mūdum operetur. ſed omnis eius actus: finitur clauditurue in mundo. Prim⁹ enim eius actus finitur in anima. Secundus mediuſue/ corporea mole arcetur atq; continetur. Tertius vero imus vltimuſq;: in orbe mundano perficitur. Omnes tamen in mundo fieri dicuntur: cum quicquid fiat in contento/ fiat & in continente. Continetur enim anima a corpore. Corpus vero & anima/ in mundo ſunt & continētur a mundo. Vniuerſum igitur anime opificium triniue litterarii eius partus/ totidem potentie & organa: congrue i quatuor orbibus expreſſa cernuntur.

ℂ Ab his tribus anime opificijs/ trinam hominis pendere vitam: contemplatiuam/ actiuam factiuam. Cap. XXVIII.

AB huiuſcemodi trinis anime opificiis/ trina hominis pendere dinoſcitur vita: contemplatiua/ actiua/ factiua.

ℂ Sicut anime ſubſtantiam trini(vt diximus) vallant circunſidentq; orbes intellectualis/ corporeus/ mundanus: ita & ipſi anime in trinis huiuſmodi orbibus: varius tribuitur viuendi modus. nec ijſdem legibus/ nunc proprie intelligentie/ nunc corpori/ nunc mundo adeſſe eorumue regere orbes: aut eadem in ipſis moliri atq; operari predicatur. Mouet enim anima/ proprie intelligentie orbem per ſe: eumq; ſine corporei organi interuentu/ notionibus(vt diximus) intellectualibus opplet. Corporei autem organi orbē ſeu concaua palati/ oris ac faucium latera: haudquaq̄ per ſe/ ſed vtens interno lingue adminiculo motitare eaq; vocibus opplere conſpicitur. Pari quoq; pacto & ipſa mundanum orbem/ haud per ſe motitare ſueuit: ſed fungens extimis manuum organis/ per quas in mūdana ſubſtantia exarat ſcripturas. Ab his igitur trinis anime opificiis: trina totius hominis pendet vita: contemplatiua/ actiua ſiue practica & factiua: quā vt plurimum illiberalem et mechanicā vocant. Et de his paucula in ſequentibus propoſitionibus dicemus.

ℂ Contemplatiua vita: ſeſe intra animi fines abdit. Actiua/ extra animi lares profecta: corpus mouet. Factiua vero/ extra totum hominem ſe fundens circa mundum mundanaſq; ſubſtantias negociatur. a

ℂ De triplici totius hominis vita: eadem ferme & que de trinis anime litterariis facultatibus & earum actibus: dicenda ſunt. Sicut enim conceptus nuſq̄ extra animi fines digreditur: ſed ſeſe iugiter intra animum continet ſeq; in immateriali & incorruptibili vaſculo abdit: ita & contemplatiua vita/ intra eoſdem animi fines ſeſe coercet: nichil diſquirens eorū que aut corporis aut mundi ſunt. Eſt enim contemplatiua vita/ aut ipſarum intellectualiū notionum arcanum opificium: aut euiterna & extrinſecus incognita earum ſpeculatio.

Actiua autem vita ſecundo anime opificio/ quo vox ab ea profertur ſimilis euadit. In vocis quippe prolatione/ indiget anima corporeo organo eliciturq; extra ſeipſam. Ita & in actiua hominis vita(quam practicam nuncupamus) exercenda: neceſſe eſt animam/ haud ſolis meditationibus affigi: ſed corpori congredi/ corporeiſq; & viribus & organis vti. Factiua deinceps vita/ eadem lege tertio anime reſpondet opificio/ quod ſcripturas molitur. Sicut enim ſcripture neq; in anima/ neq; in corpore: ſed extra totum hominem/ in mundo mundaniſue ſubſtantiis exarantur: ita & factiua vita/ ſeſe vltra animum & corpus/ intra mundum fundit mundoq; cõmiſcetur: circa mundum negociatur/ mundi finibus coercetur.

Quid contẽplatiua vita.

Actiua.

Factiua.

3 ¶ Contemplatiua vita/ omnium preſtãtiſſima eſt & prima: Actiua media Factiua illiberalis/ abiecta & extrema.

¶ Nam preſtantior eſt animus/ humano corpore. Humanum quoq; corpus/ mundo preſtãtius. Eſt enim(vt in libro de intellectu docuimus) anima humani corporis: humanum vero corpus/ mundi finis. Factus quippe eſt maior mundus/ propter minorem. Minoris autem mundi/ pars ea quam corpus vocamus: propter eam facta eſt/ que animus appellatur. Atqui contemplatiua vita/ eſt animi vita. Actiua/ corporis: factiua mundi. Eſt & animus primus medium/ corpus. Extremus/ mundus. Eſt itaq; cõtemplatiua vita/ omnium preſtantiſſima et prima: Actiua media/ Factiua illiberalis abiecta & extrema.

4 ¶ Philoſophia ad contemplatiuam vitam: oratoria ſiue Oratio/ ad actiuam ad factiuam vero/ Mechanica ſpectare probatur.

Quid philoſophia

Phia tripartita

¶ Philoſophiam nuncupamus/ que proprietatum rerum ſiue ſubſtantiarum ſiue accidentium ſapientiſſima indagatrix: nichil inde q̃ ſolum mentis paſtum. q̃ ſimplicem huiuſmodi proprietatum ſpeculationem molitur preſtolaturq;. Et hec tripartita eſt: in Mathematicã/ Naturalem & ſupramundanam Mathematice ſiquidem diſcipline: accidentia numerum magnitudinẽq; rimantur. Naturalis philoſophia/ ſenſibilibus ſubſtantiis/ ſeſe deuouit. Supramundana vero: intellectuales ſubſtantias diuinaſq; proprietates indagatur. Sermocinales autem diſcipline: haudquaq̃ ſub hac philoſophie ratione clauduntur. Ad practicam enim actiuãq; vitam ſpectant. vtpote que licet proprietates ſcrutentur ſermonis: aliud tamen ex eo/ ipſum ſcilicet ſermonis vſum preſtolantur. Inſuper & philoſophie toti & contẽplatiue anime parti famulantur. Excudunt quippe parantq; ſermonem: quo rerum proprietates/ quo intimi mentis conceptus referentur. Que autem ad contemplatiuam vitam ſpectant: propter ſe ſunt/ nec aliis famulari nouerunt. Sicut enim corpus anime famulatur: ita et rebus ipſis/ ancillatur ſermo. Et ſicut corpus animam obtegit illaq; ſub corpore delteſcit: ita & vox intellectualẽ inueſtit operitq; notionem/ que aliquo pacto intra vocem/ arcana & abdita conditur. Eadem itaq; eſt ſermonis/ que & corporis ratio. eoq; modo ſeſe ſermo ſiue oratio ad mentis notionem ſe habet: quo & corpus ad animam. Erit igitur & actiua vita/ eodem modo & corporis et ſermonis: & que de ſermone negociantur artes/ practicum actiuũq; finem habere probabuntur. Ad factiuam demum vitam/ mechanice pertinent artes/ que poſtq̃ anima naturaliter corpore obtecta/ corporeoue orbe iueſtita eſt: ipſum corpus aut mundano orbe/ aut mundanis ſubſtantiis circũtegunt inneſtiunt ac ſaluant. Sicut enim intellectualis notio/ duplici veſte obtegitur: prima vocis ſecunda ſcripture: ita & anima pari proportione/ veſtimenta recipit duplicia. Primum corporis/ quod illi a natura circundantur. ſecundum mũdane ſubſtantie/ quam ad corporis habitum ac formam: mechanica ars intexit/ totiq; homini ad eius ſalutem circunponit. Philoſophia igitur ad contemplatiuam ſpectat vitam. Sermo ſiue oratio & negocioſe ſermonis artes/ ad actiuam. Mechanica vero ad factiuam. Intelligere etenim: ſpeculatiuum & contemplatiuum eſt. Docere/ practicum & actiuum: ſcribere factiuum.

Sermocinales ad practicam ſpectant.

Analogia

5 ¶ Factiua vita/ latiſſima & q̃ plurimorum eſt: actiua pauciorum/ contemplatiua vero/ rariſſima et q̃ pauciſſimorum.

¶ Nam ſicut mundanus orbis/ corporeo orbe euadit longe maior: corporeus quoq; orbis/ intellectuali maior orbe eſt: ita & mechanica vita que mundo copulatur/ ſuppoſitorum hominũq; pluritate actiuam & contemplatiuam tranſcendit eſtq; cunctarum latiſſima. Eadem quoq; lege actiua/ que in corporeo reſidet orbe: q̃ cõtẽplatiua amplior & latior eſt. Eſt eni mũdanꝰ orbis capaciſſimꝰ. Corporeus minꝰ capax: Intellectualis minime capacitatis.

Complures inſuper hominū: facilius in mundano orbe velut belue curuari atq; deſidere/ q̄ ſe ad preclarū humani corporis ſtatū ac rectitudinē attollere ſufficiūt. Et plures iterum ſūt quibus corporeo in orbe reſidere eoq; ſuffulciri ſat perfectiōis eſt: q̄ qui ſe ad animi colligere vnitatem & in intellectualis orbis penetrare anguſtias: preclaris laudatiſq; ſudoribus contendant atq; enitātur. Vnde fit vt hi tres viuendi modi/ rite pyramidis figurā imitētur cuius apex ſitus in contēplatiua vita/ baſis vero in auturgica & factiua. Et quēadmodū ad contēplatiuā ſpectat animus: ita et ad actiuā (que vt plurimū in ſermone et oratione conſiſtit) ſpectant os & lingua. ad factiuam vero pertinent manus: quibus mundane ſubſtantie a nobis motitantur tractanturq;.

Triplex vita in pyramide.

¶ Factiua vita, ceteris tēpore prior ē: actiua media/ cōtēplatiua poſtrema. 6

¶ Nam ſicut mundus/ creatus eſt ante humanū corpus & humanū corpus ante animā: ita et factiua vita/ actiuā: actiua vero contēplatiuā/ tēpore precellit. Eſt enim factiua vita/ q̄dā mundi vita: actiua corporis/ contēplatiua animi. Et ſicut corporis domiciliū eſt mundus: ita & anime domiciliū corpus. Mundi finis/ eſt humanū corpus. Humani vero corporis finis/ anima. Oīs autē finis/ natura quidē prior eſt: eo cuius eſt finis/ tēpore tamen poſterior. Quod eni natura primū eſt: tēpore vltimū perficitur. Quod vero tēpore oritur primū: natura numeratur extremū. Anima natura prima & propter ſeipſam futura: omniū vltima a deo condita eſt. Mundus autē qui natura vltimus & nulla ex parte propter ſeipſum/ ſed propter hominē factus eſt: anteq̄ fieret homo/ eſt a deo ad eſſe productus atq; abſolutus. Quo igit ordine hec tria anima/ corpus/ mundus: ſibiinuicē aut natura/ aut tēpore ſuccedūt: eodē et vite tres contemplatiua/ actiua/ factiua numerātur.

¶ Q; ſicut vox docendi: ita et ſcriptura diſcēdi ſit mediū. Cap. XXVIIII.

AB ea notione que eſt in mēte: vox oīs noſtra/ ſermo et oratio pēdet. 1

¶ Sicut ab anima/ primo loco deriuatur ſimplex & incorporea conceptio: que eſt propria anime ſpecies qua ſeipſam in ſeipſa ſpeculatur: ita & ab eadem cōceptione atq; notione (vt ab interno et occultiſſimo fonte) vox omnis noſtra ſermo & oratio ſumit initiū. Eſt enim vox omnis/ earū que ſunt in anima notionū: exciuanea ſenſibiliſq; expreſſio & aut naturale aut vltroneū ac voluntariū/ earū ſignū. omne autem ſignum recentius ac poſterius eſt: eo cuius eſt ſignū. Licet enim ſigna ipſa/ ſenſu & cognitione priora ſint: vtpote que preuia & in propatulo expoſita/ prima nobis occurrant/ noſq; ad ea quorū ſunt ſigna manuducant: hec tamen illis/ natura ſunt et priora & preſtantiora.

¶ Vnde fit vt ſterilis inanis ac vacue mentis ſermo: aut nullus ſit/ aut penitus irrationabilis/ perperus/ ſtolidus et ſine doctrina. 2

¶ Nam ab interioribus manant exteriora: ab intelligibilibus/ ſenſibilia: ab ſignatis ſigna. Illa horū ſunt idee/ veritates/ metra/ initia/ menſure/ exēplaria & principia. que ſi nulla ſunt: aut nulla extriſecus ſubſiſtunt/ aut falſa/ inordinata & preter naturā ſunt. Si igitur nichil eſt in mente: erit & in ore nichil. Si nulla intus conceptio/ nullus erit ſermo. Q; ſi ſecus euenerit: neceſſe eſt omnē a ſterili/ deſerta ac vacua mente prolatā orationē: in ventū proferri/ ſtolidāq; eſſe/ incōpoſitā/ irrationabilē/ pſeudologam ac falſam: et que nullius erit rei expreſſio ac ſignum. Omnis enim ſermo & oratio: ad eius que in mente eſt notionis et idee proſpectum/ ad intelligibiliū inſtar et imitationem: cōponēda eſt/ limitanda atq; numeranda.

¶ Sicut anime notio medium eſt eſſendi: ita & vox docendi. 3

¶ Anime duplex eſt eſſe. Aliud primū/ quod ē ipſius ſimplex & naturale eſſe. Aliud ſecūdū qđ eſt bene eſſe & ſcire. Eſt enim anima omnia/ et ſciens eſt. Eſt ſimpliciter/ per ſe/ ante cōceptum. Eſt vero ſciens: ipſius notionis & conceptionis habitu. In hac autem propoſitione/ de anime eſſe ſecundario loquimur: quē appellamus conceptū/ ſiue internā ipſius notionem. Eſt enim hec notio litteraria aīe eſſentia/ ſiue ipſa ſcientia: et qua aīa docta ſciensq; vocatur. Vt igitur hec notio medium eſt eſſendi: ita & vox docēdi. Nam primā illam notionem/ format cuditue anima ad ſemetipſam. qua ſibi ipſa ſe offert ſeq; collabellat/ preſentat/ exprimit ſeq; nouit/ intuetur/ ſpeculatur. Vocē autem haud ad ſeipſam: ſed ad alium extrinſecus profert. eiuſq; medio pedotribatum exercet: dū quā intus habet notionem/ in alterius deriuat/ traducitq; mentē. Sicut enim anima/ eſt docta in conceptu/ non docet in conceptu: ita & docet in voce et non eſt docta in voce/ ſiue in habitu vocis. In quo enim docta cenſetur/ docere nequit: et in quo docet docta non eſt.

Vox ad alium ꝑfert.

¶ Scriptura: verum eſt dicendi medium. 4

℃ Qui doctus eſt & mente plenus: neq; vt loquatur neq; vt ſcribat eget. Seipſo etenim perfectus/ ſibiq; ſufficiens: voluntarie & naturali dũtaxat proximi amore extra ſe fit. eamq; quã intus habet conceptionẽ/ voce expreſſam: alteri offert/ pandit reſeratq;. Porro labilis fluida/ & euanida vox: ab eo qui docetur/ ſcripturarum monumẽtis mandatur atq; aſſeruatur. vt preſentanee vocis/ frequẽs apud eum iteratio fiat/ atq; reſumptio. Hac enim crebra & iterata ſcripturarũ lectione: in eius qui diſcit mente: ſolidus/ ac firmus paratur diſcip̃line habitus: et ſimilis/ qui mẽti prius inerat docentis. Vnde fit vt ſicut qui docet/ ſcriptione nõ eget: cum ſue mentis conceptus ſufficientius voce/ ſermoneq; alteri adaperiat: ita & acuſticus ſiue auditor/ qui adhuc & docetur & diſcit: loqui non poſſit. Nondũ enim vocalis/ aut loquutuleius (inanis adhuc ſterliq; mente) factus eſt: cũ vox omnis/ interne ſit notionis expreſſio. Tãdiu eteni qui diſcipulatui ſubeſt/ echemitiã Pythagoricã ſeruare iubetur: quoad mens ipſius ſpiritalibus notionibus ditata/ habeat quod cõmode & rationabiliter eloquatr, quoad eius oratio/ ſit internarum animi diuitiarum exprõptrix. Cuius autem mẽs notionũ eſt inops: hic merito labia digito ſupprimat.

5 ℃ Scriptura eſt vocis continentia perſeuerantia/ iteratio/ frequentia reſumptio: qua in eo qui diſcit paratur diſcipline habitus.

℃ Vnico actu: nulla in nobis paratur diſciplina/ nullus gignitur habitus. Vox autem eſt vt vnicus actus/ ad momentũ euanida: que ſimul atq; facta eſt vaneſcit reſoluiturq;. Simplici igitur voce in eo qui diſcit: nullus diſcipline formatr habit9. ſed neceſſaria eſt imprimis ſcriptura: qua vox excepta/ apud eum reſeruetur qui diſcit/ iteretur reſumatur. eaq; frequentia & conſimilium actuũ numero: perfectus euadat atq; eruditus. habitu ſpecierũ/ internatũue notionũ ei equalis: q ſe docuit. Eſt enim ſcriptura: vocis memoria reſeruatio/ numerus & iteratio. Nam ſicut in libro de intellectu docuimus/ intelligibilẽ notionẽ momentaneam eſſe i intellectu: fixã vero/ ac ſtatam in memoria: ita & vox per ſe momentanea & initerabilis eſt. Quod enim (vt aiunt) ſemel dictum eſt/ amplius reſumi non poteſt. Scriptura vero quedã eſt vocis collectio/ numerus/ memoria/ reſumptio: ad formandum in nobis diſcipline ſtatum pernecеſſaria. Et vt docentis proprietates/ ſunt locutio & ſtatus (Nam liberius ſtantes loquuntur) ita & dicentis propria ſũt: Echemitia ſiue taciturnitas Silentium/ Seſſio/ Scriptio Silẽtiũ quia mẽte vacui atq; ianes: necdũ q̃d dicturiãt aut rationabiliter eloquanr idepti ſũt Seſſio propter ſcriptionẽ: que ſedentaria eſt & quã ſedendo exercere ſolemus. Et qui docet vt intellectus eſt: qui vero docetur/ vt memoria. Transfert enim omnia intellectus in memoriam: & inanis ab initio memoria/ ab intellectu impregnatur· fecundatur/ perficitur. ita & is qui docet/ ab initio plenus eſt & mente diues: qui vero docetur inops & vacuus. Hic autẽ/ ab illo ſicut & memoria ab intellectu ditatur/ eruditur perficitur.

6 ℃ Vnde fit vt inter eum qui docet quiq; diſcit: cõtingat circulus/ a conceptu in vocẽ/ a voce in ſcripturã/ a qua in cõceptũ/ a quo rurſus in vocem.

℃ Circul9 eſt ab eodẽ in idẽ ꝓgreſſio: idẽ pricipiũ/ idẽ finis: ab eodẽ i idẽ reuerti. In hũana eruditione initium motũs: fit ab eius notione & conceptu qui docet. Eo enim conceptu: vocem elicit/ primam ſue notionis expreſſionem. Ex hac autem voce is qui eruditur/ doceturue: profert apud ſe ſcripturam. qua vocem contineat. firmet plurieſq; reſumat. Hec vero

Circulus a conceptu in conceptum					
Loquutio		Scriptio		Lectio	
Conceptus	Vox	Vox	Scriptura	Scriptura	Conceptus
Mens docentis in qua prius eſt conceptus		Vox docentis	Scriptura diſcentis	Mens diſcentis iam docta cui poſterius conceptus ineſt	
Figura humane eruditionis qua de mẽte in mentẽ: per ſenſibilia media notio transfertur.					

repetitione paratur in eo diſcipline habitus. ſubitoq́ꝫ mentē eius interna notio: ſimilis ei notioni quę prius extitit in mente docentis. & in ea demū notiōe: diſcipline periodus/ gyrus ciclusue abſoluitur. Vt enim cepꝰ erat motus/ ab ea conceptione que erat in mente docentis: ita & in ea clauditur finiturq́ꝫ notione/ que poſterius diſcentis mentem perficit opplet/ conſumat. Eius autem notionis media: ſunt vox & ſcriptura illa docentis/ hec diſcentis mediū atq́ꝫ inſtrumentū. Per hec enim duo ſenſibilia media: mēs menti reſeratur/ atq́ꝫ adaperitur. iſq́ꝫ conceptus qui eſt in mēte docentis: in diſcentis mentē transfertur atq́ꝫ deportatur. Is vero qui iam edoctus & conſummatus eſt/ cū par ei qui ſe docuit factus ſit: tū primum interruptis ſilentijs/ liberā habet edende vocis facultatē/ euaſitq́ꝫ vocalis & loquutu leius: Rationabilis atq́ꝫ emeritꝰ ſuarū notionū eloquutor: internīq́ꝫ theſauri buccinator & pius (aliorum inſtructionis gratia) propalator.

Quis diſciplinarium actuum ordo. Cap. XXX.

Anime/ que ad aliam pedotribatu ac ludimagiſterio fungitur: propria ſunt eſſe/ ſcire/ loqui.

Eſſe anime: eſt anime ſubſtantia prior oī eius actu. quippe que eſt omnis ſui actus initiū. Scire: eſt interne/ inuiſibiliſq́ꝫ notionis habitus. loqui vero vocis eſt prolatio. Eius igitur anime que ad aliam animam/ pedotribatu & litterario ludimagiſterio fungitur: tria ſunt inprimis propria. Eſſe/ ſcire/ loqui. Eſſe ſecundū ſe/ & ante oia. Scire: id eſt internam notionē habere: qua ſciens anima/ perfecta & cōſummata cēſetur. Loqui: cū quecunq́ꝫ ipſi inſunt: voce/ oratione/ ſermone alij exprimit omnēq́ꝫ mentis theſaurū adaperit. Scribere (vt oſtendimus) haudquaq̄ eius eſt proprium: quandoquidē pedie exercende/ reſerandeq́ꝫ menti/ ac promendis eius notionibus: cōpetenter ſuppetit oratio.

Inconſummate mētis & que tenero adhuc diſcipulatu/ ad vere diſcipline magmēta proficit: propria ſunt eſſētia/ ignoratio/ ſilētiū/ profectus. 2

Nam incōſumata mens: ſubſtantiā habet a natura/ qua ſimpliciter eſſe dicitur: & cuiꝰ habitus/ eſt ſimplex eius eſſentia. Eſt autem a natura inanis/ vacua/ in tenebris: omni interno lumine/ ac intellectuali ſpecie orbata: quā ſpecierū priuationē appellamus cunctorum ignorationē. Et ſi priuata eſt ſpecie/ nullā introrſus geſtās notionē: quomodo rationalē/ aut ſignificantē elicere poterit vocē? Eſt enim vox interioris conceptionis ſignū: interior vero notio/ totius vocis initiū. Et que a ſterili atq́ꝫ indocta mente profertur oratio: blittea eſt irrationalis/ nullius expromptrix/ aut ſignificatiua. Eius igitur mentis que tenero adhuc diſcipulatu fouetur: & ad vere diſcipline magmenta/ maioraue incrementa ſenſi prouehitur: hec ſunt pecularia & propria/ Eſſentia/ Ignoratio/ Silentium/ profectus. Eſt etenim/ ignorat/ ſilet/ diſcit ſēſimq́ꝫ proficit.

Inconſummate mentis diſcipulatus his adipletur & perficitur: Auditione/ Scriptione/ Lectione/ Intelligentia/ Eſſentia. 3

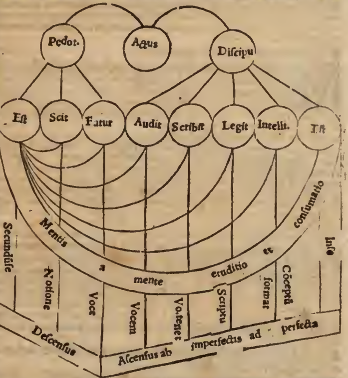
Si prima mentis reſeratio/ vox eſt ludimagiſtri: neceſſe eſt vt & primus diſcipuli actus/ ſit eius vocis perceptio atq́ꝫ auditio. Secundus vero eſt eiuſdē vocis retentio/ continentia & ſtatus: q ſcriptione adipletur. Diximus eni ſcripturā/ perſeuerantiā eſſe vocis/ eiuſq́ꝫ numerum/ iterationem & frequentiam: ad formandā/ atq́ꝫ apparandā in nobis diſciplinam. Scriptioni ſuccedit ipſa lectio: qua ipſi chartas tractantes/ phyluraſq́ꝫ ſedulo voluitātes: que litteris mandata ſunt/ oculis hautimus. Porro lectio/ intelligentiam parit: eūq́ꝫ proficienti adhuc menti infert conceptū/ qui prius cōſummate menti inerat. & quē conſūmata huiuſmodi mens/ pedotribatu perfuncta: voce primitus expreſſerat. Denīq́ꝫ intelligentia/ mentis eſt cōſūmatio: & quedā ſecūda illius eſſentia/ prime naturalis & antiquioris eſſētie pfectio.

Progreſſio in eruditione diſcipuli						
Diſcipulus	Audit	Scribit	Legit	Intelligit	Scit	Eſt

Vnde fit vt vniuerſi humane eruditionis & doctrine actꝰ ſint hi. Eſſe ſcire Loqui Audire Scribere Legere Intelligere Scire Eſſe. 4

Statue extrema humane eruditionis mentē & mentē: illā primitus per ſe aut a natura edoctā: hanc vero ab illa eruditā/ inter vtrāq́ꝫ mentē (vt hec diſcipulatu/ illa vero pedotribatu defungitur) vniuerſa hec cōtingūt. Eſſe/ Scire/ Fari/ Audire/ Scribere/ Lectitare/ Intelligere/ Scire Eſſe: a natura/ qbꝰ ambe mētes/ abinuicē diſſite ſunt: hec proficiens/ illa erudi-

ens ac docēs. Nā ante oia/ docta mēs: naturalis eſſētie participatione/ eſſe ac ſubſiſtere dicit Interna vero notiōe & cōceptiōis habitu: ſcire pronunciatur. Hāc deinde notionē/ dū voce exprimit: loqui fariq; dicit. Et hic vltimus eſt pedotribe act9. Prim9 autem diſcipuli actus: eſt auditio/ ipſiuſq; vocis lect9. Secūd9 ſcriptio: & vocis apud ſe cōtinētia. Terti9 ſcripture ocularis luſtratio: q̄ & lectitatio vocat. Quart9 itelligētia: q̄ (frequēti lectatiōe) cōcept9 i mēte gignit: cui9 habit9 ē mētis plenitudo & ſciētia q̄ ſcire ſciēſue eē mēs ipſa dicēda e. Poſt ſcire vero relabimur i eē eiuſdē mētis: qđ ē ei9 primū & vltimū. Et hec ē abſolutio cicli hūane eruditiōis i qua

mēs a mēte pficit: cui9 initiū eſt cōſūmate mētis eē: finis vero incōſūmate mētis eſſe. Et ab eſſentia prime docteq; mētis/ ad vocis vſq; plationē: a pfectis ad ipfecta ab iterioríb9 ad exteriora/ ab itelligibilib9 ad ſēſibilia/ a ſignatis ad ſigna deſcēdētes mouemur. Aſt ab auditione vocis/ ad inerudite mentis (que tamē in fine docta euadit) eſſe: ſcādim9 ad intelligibilia ad interiora ad perfecta & ſignata: ab ijs que contrariis rationibus finiuntur.

¶ Sicut is qui alium erudit/ ab interna notione ſiue ſcriptura/ vocē profert: ita et qui cōſumat/ e demū littera ſiue voce elicit conceptum.

¶ Interna notio q̄ eſt i mēte docētis/ fōs eſt (vt dixim9) & vocis & ſcripture: vt a qua tā vox/ q̄ ſcriptura deriuant. Vox autē prima eſt ei9 notiōis expſſio: & q̄ ſine ſcripture medio: a docta/ cōſūmataq; mēte (pfectiōis mētis alteri9 causa) profert. Que autē pficit mēs: fluxā vocē littera excipit/ cōtinet figit & apud ſe retētat. cui9 frequēti lectitatione/ ſine vllo vocis medio gignit in ea ſpiritalis notio/ quē cōceptū dicim9. cui9 habitus eſt ipſi9 mētis cōſūmatio. In eo igit q docet: cōcept9 ſine ſcriptura: vocis eſt initiū. In eo vero q docet: littera ſine voce: gignit cōceptū. Vnde fit vt & cōceptio/ ſit cōceptiōis: & ſciētia ſciētie: & lumē lumis cauſa. Eſt enī cōceptio vocis cauſa: vox vero ſcripture. Scriptura cōceptiōis: in ea mēte que proficit: atq; erudit. q̄ etſi poſtq̄ cōſūmata ē: alteri9 eruditioni pſit: ruſū ei9 cōceptio pict vocē: vox ſcripturā: ſcriptura cōceptū. & ita deinceps: ad vltime vſq; mētis cōſūmationē.

¶ Sola voce/ ſine ſcripture medio: mēs rite cōſumari ac perfici nequit.

¶ Nam vnico actu/ nullus in nobis formatur habitus. ſed frequenti eiuſdē iteratione: qua firmatur in nobis interna notio/ fitq; imnobilis a mente. Simplex autē/ fluxe/ euandeq; vocis prolatio: eſt vt vnic⁹ diſciplineactus vnico momento perſeuerans. qui ſeipſo iterari/ figi et contineri nequit. Scriptura autem & littera: vocis eſt numerus/ permanentia & iteratio. qua moritur indocte menti/ procita et expetita conceptio. Sola igitur voce ſiue ſcripture medio: is haudquaq̄ facile in mente paritur conceptus. qui mētis eſt habitus/ plenitudo veraq; diſciplina.

Scriptura vocis nūerus

¶ Q; ſenſus diſcipline ſunt quattuor. Cap. XXXI.

Diſcipline ſenſus ſunt quattuor: auditus/ viſus/ guſtus/ tactus. 1

¶ Vulgatiſſimi ſunt gemini diſcipline ſenſus/ qui a cunctis litterarū preſides celebrantur: auditus/ ac viſus: hic ſcripture/ ille vocis. qui cum inter exteriores ſenſus/ primatum obtineant: ſummo animalis culmine atq; faſtigio/ cunctis ſublimiores & eminentiores reſident. Auditus tamē & ipſe viſum precellit: quemadmodum & anima corpus. Eſt enim auditus (vt oſtendimus) vocis & anime ſenſus: viſus vero corporis ac ſcripture. Vox autem & ſcriptura: ſenſibilia media ſunt/ parande in nobis diſcipline. qb⁹ et internus conſummate mentis promitur/ reſeruaturue theſaurus. & ea que inops que exors et expers eſt diſcipline/ omniq; conceptione vacua: ditatur/ impletur/ conſumatur. Sicut igit̄ duo ſūt diſciplineſēſus. alius quo ſermones & voces. ali⁹ quo ſcripturas ipſas haurimus: ita & alij duo ſunt diſcipline ſenſus/ qui auditui viſuiq; famulantur. alius qui voces proferat vt guſtus: alius qui ſcripturas exarare/ ac pingere ſoleat: vt attactus. Nā licet (vt dictū eſt) tact⁹ in toto ſit animalis corpore: vera tamē & peculiaria eius organa: ea nūcupare poſſumus: que a cunctis organorum organa cenſentur/ ſicut & tactus ſenſus ſenſuū nūcupatur. Vt lacerti/ manus/ digiti: que toto exeruntur corpore/ illi extima ſunt: & circunferri eidem poſſunt. adeo vt nulla ſit corporis pars/ que manuū fugiat attactum.

Auditus viſu p̄ſtātior

¶ Auditus & viſus actiui: Guſt⁹ & tactus/ factiui & illiberales ſunt. 2

¶ Auditus & viſus in cōparandis diſciplinis/ actiui & practici ſunt. vt quib⁹ ſenſibiliū rerum ab vniuerſo mundo/ hauriuntur & expetūtur ſpecies que in imaginationem primum deinde in intellectū/ defecatiſſime penetrant. Guſtus autē & attactus neq; vocis neq; ſcripture ſunt arbitri: & perpaucas nobis ſenſibilium rerum ſpecies demōſtrant. illius tamē famulicium/ voces edit: huius vero facultas litterarū notas pingit/ exaratq; ſcripturas. Vt igitur auditus & viſus actiui/ aut ſi mauis ſpeculatiui ſunt (Nam viſus ſpeculatur ſcripturas auditus arbiter eſt vocum) ita & guſtus & attactus factiui & illiberales ſunt: hic ſcripture/ ille vocis opifex.

¶ Vt ſuperior guſtus/ ſuperiorem auditū: ita & inferior tactus inferiorem et ignobiliorem paſcit viſum. 3

¶ Guſtus vocis architectus/ paſcit auditū: tactus vero littere exarator alit viſum. Omnē vocem/ preſentat os auditui. Manus vero litterā omnē ocellis infundit. Paſcitur auditus vocibus/ viſus vero ſcripturis. Omnis quippe ſenſus: ſuo obiecto/ ſuiue obiecti ſpecie paſcitur/ fouetur/ enutritur. Et ſicut guſtus nobilior & eminentior eſt tactu: ita & hic rurſum cōijcere licet/ auditum preſtantiorem eſſe viſu. Huic enim alendo natura abiectiorem: illi vero confouendo preſtantiorem aptauit/ obiecit/ preſentauit.

¶ Os eſt quiddā ipſius auditus obiectū: manus vero oculorum. 4

¶ Nam os aialis/ eſt ipſum primū & precipuū vocale: in quo format̄ ois vox/ a quo ois oratio profertur & manat. Ois autē effect⁹/ primit⁹ ſue cauſe ineſt: & excellētius in cauſa/ q̄ i ſeipſo ſubſiſtit. Eadē eni cauſa plures poteſt & gignit effectus. Ipſa & ante eſt & ſublimiore modo eſt: quicq̄d eſt eius effect⁹. Os autē/ vocum oim eſt cauſa. Man⁹ vero ſcripturarū. Et vox oris: ſcriptura vero manuū/ q̄dā eſt extima & ſenſibilis explicatio. Si

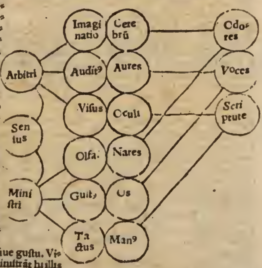
Si igitur antea ori omnis vox/ omnis quoq; ſcriptura manibus ineſt: erit os vt omnis vox/ & manus vt omnis ſcriptura. eruntq; rurſum manus vt oculorũ obiecta/ veraq; viſibilia: in quibus a natura ſcripta ac depicta ſunt omnia. os vero verũ vocale & aurium obiectum. Vnde fit vt auditus & viſus/ ſint vt potẽtie: guſtus vero & tactus/ vt eorum obiecta. & videatur animal perpulchre conuerti/ ac flecti in ſeipſũ: cũ pars ipſius/ partẽ diiudicet ſitq; pars parti a natura peruenuſte preſentata. os inquam auribus/ oculis vero manus. Illatio.

5 ¶ Auditus & viſꝰ/ ſunt perſe diſcipline ſenſꝰ. Guſtꝰ & tactus ſecũdũ quid.

¶ Nam auditus vt auditus/ ſenſus eſt diſcipline. Itidem & viſus/ vt viſus. Eſt enim auditꝰ vt auditus/ vocis arbiter/ ac iudex. viſus pariter vt viſus: intuetur perluſtratq; ſcripturam. Et vox vt vox eſt: audibilis eſt. Scriptura quoq; vt ſcriptura/ viſibilis. At guſtus & tactꝰ vt ſenſus & paſſibiles ſunt (omnis enim ſenſꝰ vt huiuſmodi paſſibilis eſt & ſpeciei ſuſceptiuus) neq; hic ſcripturarũ/ neq; ille vocũ eſt ſenſus. Eſt enim tactus prime & elementarie qualitatis/ aut loci ſenſus. Guſtus/ vero ſenſus eſt ſapidi ac inſipidi. Sunt igitur auditus & viſꝰ p ſe diſcipline ſenſus: Guſtus vero & tactus ſecundum quid. hic vt opifex ſcripturarũ: ille vocũ & orationum miniſter. Oĩs ſenſꝰ vt huiuſmodi paſſibilis

6 ¶ Olfactus inter hos & illos medius: neuter eſſe perſpicitur.

¶ Auditus & viſꝰ liberales & perfecti ſunt: vocis & ſcripture arbitri & vt anime ſenſus. Guſtus autem & tactus: & illiberales & corporis ſenſus dicuntur. Olfactꝰ inter hos/ illoſue medius: partim anime/ parti corporis & aliquo pacto (vt ſuperius docuimus) totius eſt ſenſus vt qui ſimpliciter neq; vtiliũ/ neq; honeſtorum: ſed mediorũ & delectabilium bonorũ eſt. Diximꝰ enim vtilia bona/ corporis eſſe propria: anime vero honeſta. Supereſt vt bona media/ ac delectabilia: aut in neutram/ aut in vtrãq; partem flectantur/ atq; ipſi toti accõmodentur. Et cum extremi ſenſus ſeſe reſpiciant: auditus guſtum/ viſus tactum: & alij aliorum ſint arbitri/ ac iudices: Alij eorum miniſtri/ preſentantes/ atq; offerentes ſeſe (Eſt enim os audibile: manus vero viſibiles) Medius olfactus/ aut denique ſeipſum reſpicit: aut exteriorem mundum. Nullus enim ſupereſt in hũano corpore/ exterior ſenſꝰ: qui illi preſentetur/ obijciatur/ offeratur. Aut igitur eidem exterior mundus obiectus eſt/ aut ipſe ſibiipſi: aut fortaſſis (quod & verius & rationabilius dicitur) abdito/ interno/ comuniq; ſenſui obijciendus & preſentandus erit. Sicut enim olfactus/ ſuperior eſt guſtu/ ita & comunis ſenſꝰ/ ſuperior auditu/ ſitus in cerebro. Itaq; & perq; rationabile eſt: olfactum eſſe/ vt quiddam iterũ abditiq; ſenſus obiectum. Nam & ipſiꝰ olfactꝰ ſenſoria/ ad cerebrum ferũtur. & ſpiritus quem trahimꝰ/ ſpiramuſq; naribus: ad cerebri temperamentum penſatus a natura deputatuſq; eſſe cẽſetur. Quippe cerebrum ipſum paſcitur/ nutritur/ fouetur q; odoribus. & vniuerſi odores: vt plurimum in calido/ ſiccoq; conſiſtunt. & ab ſolo igni ex oĩ odora ſubſtantia/ quedam ſuaueolentia ad nares eliciatur: que inde ad cerebrum trãſit illiꝰ frigiditatem/ atq; humiditatem reſolutura. Vnde fit vt animal totũ in ſe conuertat: & admirabili cõcinnitate/ e ſex animalis ſenſibus/ vno interno & exterioribꝰ quinq;: ſuperiores tres/ ad inferiores tres conuertantur/ ab eis foueantur/ paſcantur/ & enutriãtur. Cerebrum ſiue ſenſus cõmunis/ ab olfactu. Auditus ab ore/ ſiue guſtu. Viſus ab attactu & manibus. Et miniſtrãt hi illis Rationabilior de olfactu opinio.

Cerebrum paſcit odoribus.

Illatio.

Olfactus cerebro/ſenſuſue cōi odores preſētat. Os auditui/voces: Manꝰ/oculis ſcripturas. Et illi horū ſūt iudices ac arbitri: hi vero vt illoꝝ obiecta. Et finiūt terminātur ue hi illis hicꝙ ad illos vt potiores defluūt. odores ad cerebrū ab olfactu: voces ab ore i aures ferunt. Scripture e manibus viſui ꝑſentantur. Et vt olfactus in aere cōſiſtit & aereus eſt ſenſus: ita & guſtus in aq̄/tactus in terra. Ois eni odor/i aere & ſpiritu eſſe natus eſt. vox i aqua/ſcriptura in terra. Et qd preſētat tactus viſui: terra eſt. Q d guſtꝰ auditui/aqua. Q d deniqꝫ olfactꝰ cerebro/aer. Eſt eni ſcriptura vt terra & imobilis: vox vt aqua/fluxa & ſonora: odor vt aer.

ℭ Quis eius qui docetur ſenſus: moueatur primus. Cap. XXXII.

Omnis qui ab homine docetur primus mouetur auditus. 1

Nam ipſa hominis ab hoie eruditio: voce (vt diximꝰ) perficitur. cum vox ſit ipſum docendi mediū: ſit ꝑ prima eius que in mēte abdita eſt notiōis expreſſio. Ipſa igitur vox/ab eo qui diſcipulatui ſubeſt: imprimis eſt auribus haurienda & excipienda. quare & ipſius ſenſus qui primꝰ mouetur: eſt auditus. Et hoc rurſū aliud eſt ſignū/auditū viſu & natura priorē & preſtātiorē eſſe. vt q i vero ac pfecto docēdi/diſcendi ꝑ modo/quo ſimile a ſimili mouetur homo ab hoie/mens a mente/primꝰ cietur/moueturqꝫ.

ℭ Eius itē q docet̄ auditus/ciet manꝰ: manꝰ oculos/oculi mētē i qua fit ſtatꝰ.

ℭ Is enim qui recipit diſciplinam: auditā vocem/ſcriptura cōtinere nititur. Scriptura vero/eius oculos mouet. Oculi mentē: cum frequenti lectione/ex ſcriptura (vt diximus) ſine voce eliciatur/penetretqꝫ in eius mentem conceptus in quo fit ſtatus: & eius qui diſcit vltimum eiuſqꝫ conſumatio. Eius igitur q diſcit: auditus mouet manꝰ. Manꝰ oculos/oculi mētē. q̄ cū nichil vlterius/aut abditius ſit: vltima mouetur/fitqꝫ in ea ſtatus.

ℭ Ludimagiſtri mens prima & a ſeipſa motitat̄: que & ipſa eius ipſius os reſerat/ac mouet: os vero ipſius ciet auditum: in quo ipſius motꝰ vltimum. 2

ℭ Ludimagiſter pedotribes/ſiue qui alterius eruditioni preficitur. Ab eius mente fit totius motus initium: vt que prima & per ſe reſerande ſue notionis cauſa a ſeipſa mouetur. Mota vero/os iprimis ciet ac aperit vocis prolatione: qua primitus interna eius notio alteri exprimitur. Os vero ipſiꝰ mouet & auditū: cum & is qui aliū erudit/ ſuoſquoqꝫ ſermones proprio auriū iudicio metiatur. Attamen non eodēmodo ſermo ſiue oratio: auditū mouet docentis & diſcentis. Sed auditū docentis/dūtaxat ſecundū accidens. per ſe vero diſcentis auditū. Nā qui docet/ſermone proprio minime eſt erudiendus. Qui vero docetur/ad orationē docentis attendit: vt ab ea erudiatur/perficiaturqꝫ.

ℭ Vnde fit vt diſcipulꝰ/ſolo ore nō moueat̄: pedotribes vero manibꝰ & viſu. 3

Echemitia taciturnitas.

ℭ Diſcipulus/pluſq̄ ludimagiſter mouet̄. Nā ore ſolo nō mouetur: vt qui mēte vacuꝰ/echemitiſta eſſe & ſilentia ſeruare cogitur. Ceteris vero cunctis diſciplinẽ ſeſibꝰ mouetur: inſup & mente. Mouetur eni imprimis auditu/deinde manibus/hinc oculis/poſtremo mēte. Pedotribes autē mente mouetur/ore & auditu. non eni ſcribere eū oportet. neqꝫ ſcripturarū incumbere lectioni. Non autē maibꝰ/aut viſu mouet̄. Neqꝫ rurſū mouetur mēte atqꝫ auditu ſicut & is qui diſcit. Nā nichil in mēte recipit. Et minime a ſua ipſe oratione eruditur. Vnde fit vt proprie & per ſe/ore ſolo moueatur.

ℭ Fit iterum vt humane eruditiōis/qua ab homine homo docetur: omnis motus/his contineatur. mens/os/auditus/manus/viſus/mens. 4

ℭ Nam mens docentis/per ſe interna notione plena/docta/atqꝫ perfecta: ore ſeipſā aperit reſeratqꝫ quē intus habet doctrine theſaurū. Ore igitur iprimis mouetur fauces elidēs/voceqꝫ proferēs. que eius qui docetur aures ciet/hinc manus: quibus eduntur ſcripture. ſcripturis vero afficiuntur oculi/ qui illico mentem motitant/ gignūtqꝫ in ea interne notionis habitum. cuius plenitudine conſumata/prius vacua mēs: in ſtatu cōtinetur/ſeipſa contēta/ſibi ſufficiens. & cui (vt diuus Areopagita teſtatur) iamiam ſuperfluunt cū corpore ſēſus.

Docentis		Diſcentis			
Mouet	Mouet	Mouet	Mouet	Mouet	
Mens	Os	Auditus	Manus	Viſus	Mentē
Potētia	Organū	Potētia	Organū	Potētia	Potētiā
Rectus humane eruditionis motus a mente in mentem					

ℭ Quot ſuſcipiende/aut tradende diſcipline ſint modi. Cap. XXXIII

1 QVi a natura/nullo quattuor doctrine ſenſuum preditus eſt: is neq;
erudiri/neq; docere poterit.

Nã e quattuor doctrine ſenſibus: duo ad recipiẽdã duo vero ad tradẽdam alijs
diſciplinam accõmodantur. Siquidem auditu diſcim⁹ & viſu: hoc ſcripturas illo
vocem & orationem haurientes. Ore autem/ voces eliduntur. Manu ſcripture parantur. que
ſunt doctrine media: quibus arcana & incognita mens reſeratur. Si igitur auditus & viſus
ſenſus ſunt diſcipline ſuſceptiui: Guſtus vero & tactus/ diſcipline traditiui: liquet eum quẽ
natura his quattuor ſenſib⁹ fefellerit/ ac deſtituerit: neq; ſuſcipere ab alijs neq; tradere alijs
poſſe doctrinam. Et nõmodo alium/ qui huiuſmodi eſt non docebit/ neq; ab alio erudietur.
ſed neq; a ſeipſo/ neq; a mundo doctrinam capeſcet. Eius eni anima perpetuo corporis car-
ceri mancipata/ ac mole carnis obruta: congrediendi mũdo haudquaq̃ liberam habet fa-
cultatem. nullũq; cum mũdo/ aut homine alio habebit cõmercium. Omni quippe organo
quo ſe corporeis clauſtris exerere valeat priuata eſt. Et omni deſtituta ĩfumibulo ac tubo:
quo ſenſibilibus ſpeciebus a mundo inſpirari/ feriri & affici queat.

2 ¶ Vnde manifeſtum eſt animam ſine ſenſuum preſidio: nullã neq; ſenſibi-
lium/ neq; intelligibilium adipiſci poſſe diſciplinam.

¶ Fortaſſis dicet quiſpiã: Aĩa omni ſenſuũ preſidio deſtituta/ dũtaxat ſenſibiliũ ſciẽtia ca- Obiectio.
rebit: nõ intelligibiliũ. Nã ĩtelligibiliũ null⁹ eſt ſeſus. & ad ea ſola capeſcẽda/ ſuppetũt ſẽſ⁹
que ſuapte natura ſunt ſenſibilia. Ad ea vero que omnẽ ſupereminent ſenſum: & quorum
nulla hauriri poteſt ſenſibilis ſpecies/ haudquaq̃ ſenſus cõgruũt/ aut expetẽdi ſunt. ſed ea
fortaſſis alio quouis modo (vt ſuapte natura/ per ſe/ inſenſibiter & int⁹) menti ſeſe prodũt Senſ⁹ ĩtel-
atq; inſinuãt. Poterit igitur & anima omni ſenſuũ preſidio a natura deſtituta: ſaltem intelli- ligibilium
gibilium ſciẽtiam nanciſci: que eſt vere ſcientia & verior/ ac prior ſenſibiliũ ſcientia. Ad hec ſcientiã nõ
dicimus: cum intelligibilia & ſupercęleſtia/ ſuprema ſint & veriſſima nature entia ſenſibiliũ confert.
& ſubluñarium exemplaria/ veritates/ forme & idee: ſenſibilia vero ſecũda & imperfecta na-
ture entia ſimilitudiẽs & ſigna haud nature ordine poſſe humanã aĩam: ĩ carnis domicilio Reſponſio.
ſine horũ ſciẽtia illorũ vllã rationẽ et notitiã cõſequi. quãdoqdẽ nata eſt aĩa: ab extra ad ĩtra
a ſẽſu ad ĩtellectũ ab ĩperfectis ad perfecta/ et a ſignis ad ſignata et expreſſa moueri. Ruſũ Alia ratio.
aĩa ſine ſpecie/ ĩtelligere nõ eſt nata. In hoc eni ab angelo differt: q̃ hic ſimpliciter & ſine
ſpecie/ illa vero cũ ſpecie & imagine cũcta apprehẽdit. Si igitur haud aliud eſt aĩam aliquid
ſcire & noſſe/ q̃ illi internam & propriam eius quod ſcitur ſpeciem ineſſe: vtiq; & ſine intel-
ligibilium ſpecie/ anima nullã eorum cõſequetur ſciẽtiam. At qui nata eſt anima & a natura
iubetur: ab ſolis ſenſibilibus/ eorũ que veraciter intellectualia & ſupramũdana ſunt exhau-
rire/ elicere & abſtrahere veras/ proprias & intellectuales ſpecies. quarum habitu & pleni-
tudine anima non tam ſenſibilium/ q̃ ipſorum intelligibilium ſcientiam & diſciplinam di-
citur indepta. Impoſſibile autẽ eſt vt a ſenſibilibus intelligibiles ſpecies eliciat anima: ſine
ſenſuum preſidio. Sine igitur ſenſuũ preſidio: anima neq; ſenſibilium/ neq; intelligibiliũ
ſcientiã nãciſcetur. nã & eadem profecto eſt ſenſibilium/ atq; intelligibiliũ ſcientia. & eadẽ
intellectualis ſpecies in anima: que & ſenſibilis & intelligibilis ſubſtantie eſt ſpecies: & ve- Senſibiliũ
rius ipſius intelligibilis q̃ ſenſibilis. Quemadmodum & mens que alij mẽti/ vocis prolati- ſpecies ſũt
one reſeratur vocem/ imprimis in alterius ſenſum profert. Ex ea autem võce/ que erudit̃ & ĩtelligib-
mens: intelligibilem abſtrahit ſpeciem. que haudquaq̃ tam vocis ſpecies eſt/ q̃ prime intel- lium.
ligibilis speciei: que a prima mente ipſius vocis medio/ ſenſibiliter & in ipſa voce indocte
menti reuelatͣ. Sicut igitur intelligibilis ſpecies/ quã mens ſecunda ab ipſa elicit voce: haud
vocis ſpecies dicitur/ ſed ſpecies eius notionis que eſt in prima mente: & eius habitu ſecũ-
da mens non tam prolatã vocem/ q̃ expreſſam vocẽ internam prime mentis notiõẽ ſcire
dicitur. Ipſa etenim ſcientia ad precipuũ & primũ: non ad ſecundũ & ſignum eſt referẽda)
ita & cũ ſenſibilia ſint intelligibilium ſigna: intellectuales notiones quas a ſenſibilibus ip-
ſis/ humana mens abſtrahere ſolita eſt: plus ad ipſa intelligibilia/ vt ad exẽplaria q̃ ad ſen-
ſibilia ſunt referende dicẽdeq; notiones/ ratiões & ſciẽtie intelligibiliũ. Nã & ſẽſibiliũ: nulla
eſt ſcientia: cum oĩs eorũ ſcientia/ ſit intellectualis notionis abſtractio: que notio eſt vere &
intellectualis ſubſtantie: & ſciẽtia vere/ p̃cipue & intellectualis ſubſtantie/ in ſenſibili mũdo
nuſq̃ ſubſiſtentis. Vnde fit vt verius ſubſiſtat oĩs ſẽſibilis ſubſtantia ĩ mẽte/ q̃ extra mentem
& q̃ in ſeipſa ſiue in mũdo. Nã in mẽte ſubſiſtit vt in veritate & imagine: q̃ veritati proxima
& q̃ſimillima eſt: ſine differentia/ numero alteritate/ tempore loco & materia. In ſe autem &
in mundo: differt/ numeratur alteratur/ mutatur/ in loco eſt/ in tẽpore & ĩ materia. quibus

a veris & intellectualibus ſubſtantijs: terrena & ſublunaria entia diſtare cognoſcuntur.

¶Qui ſuſceptiuis diſcipline ſenſibus a natura priuantur: hos & traditiuo- 3
rum officio/ deſtitui oportet: At non e diuerſo.

¶Suſceptiui diſcipline & precipui ſenſus/ ſunt auditus & viſus: quibus diſcimus vniuerſa. Traditiui vero ſunt adminicularij/ Guſtus & tactus/ os & manꝰ. Quibus autem non inſunt a natura auditus & viſus/ vt ſurdi a natura & ceci: hi & oris ac manuū/ litterario priuantur officio. Nā & vox illis & ſcriptura negant̄. neqꝫ fandi neqꝫ ſcribēdi illis adeſt facultas. Nā tametſi ſana illis & inīpedita adſint vtriuſqꝫ organa vt ligua & manꝰ: ex ignorātia tamē nūeri diſcretiōis & rationis vocis/ que ſolo auditu hauritur: & ex ignorātia figure & litterarū/ ſimpliciūue elemētorū: quibus coaleſcit viſu pceptibilis ſcriptura: vt & vocis & ſcripture pſidio careant oportet. Vnde fit vt geminis cauſis homines muteſcāt/ vel quia natura ſurdi: aut quia licet audiētes/ ſint tamen ipedito organo. Similiter & qui ſcribere nequeāt: gemini ſunt. alij quia a natura ceci/ alij vero quia licet videntes: manci tamē ſint manibuſue capti.

Illatio.

¶Diſcere & erudiri ab homine poteſt: cui alter tantum ſuſceptiuorum ſē-
ſuum adeſt. 4

¶Homo ab homine: aut ſimplici voce diſcit/ aut ſcriptura. Et per vocem quidem ſine ſcriptura: & per ſcripturā ſine voce. Cui igitur aderit aut ſolus auditus/ aut ſolꝰ viſus: is ab homine erudiri poterit. licet neqꝫ vocis: neqꝫ ſcripture edende ipſi adſit facultas. Nam licet dictum ſit prius/ ſimplici voce ſine ſcripture medio erudiri poſſe neminē: de perfecto eruditionis modo loquebamur. dicentes ſcripturam numerum eſſe/ reſumptionem & permanentiam vocis: qua diſcipline paratur habitꝰ. Eandē quippe vocem reſumi nō poſſe: atqꝫ vnico actu/ nullā parari diſciplinam. Eadē tamen vox/ vt ſecūdū ſpeciem reſumitur/ plurieſue auribus inculcatur: ſcripture officium/ ac neceſſitatem tollit. facitqꝫ vt ſine ſcripture medio/ voce ſimplici: poſſit quiſpiam erudiri.

¶Docere poteſt: cui traditiuorū alter/ cū alio ſuſceptiuorū eiꝰ arbitro adeſt: 5

¶Cum docendi gemini ſint modi alius vocis/ alius ſcripture medio: manifeſtum eſt eū cui edende aut vocis aut ſcripture adeſt facultas: poſſe alterīꝰ eruditioni preeſſe eumqꝫ proprie mentis & internarum ſuarū notionū facere participem. Qui igitur aut ligua & auditu/ aut manibus & viſu preditꝰ eſt: is profecto pedotribatui ludiue magiſterio aptus eſſe poteſt. Eſt enim auditꝰ/ arbiter lingue & vocis: viſus vero cenſor manuū & ſcripturarū. Traditiui autē ſenſus (vt iā oſtendimꝰ) ſine ſuſceptiuis in actu & officio eſſe nequeūt. Suſceptiui tamē ſine traditiuis poſſunt. Nam ſuſceptiuus traditiui arbiter eſt & eius alma directio/ cenſor & iudex. Et cui aderit ſolū traditiuorū alter/ cum ſuceptiuorū altero non eius arbitro: vt manꝰ cum auditu aut lingua cum viſu: is quoqꝫ neminē hominem docere poterit. 6

¶Vnde fit vt docēdo/ q̄ diſcendo: ſit pluribus ſenſibus opus.

¶Nam altero tātum ſuſceptiuorum ſenſuum/ ſiue traditiuorum vllo: doceri & erudiri quiſpiam poterit. vt aut auditu ſolo/ aut viſu preditus. docere autē nemo homo poteſt ſine traditiuorū altero/ cū eo ſuſceptiuorum: quem natura illi conſtituit cenſorem. vt ſine manibus & viſu: aut ſine lingua & auditu. Vt igitur quiſq̄ erudiatur/ vno tantum opus eſt ſenſu/ vt alio traditiuorum. vt vero doceat/ duo ſunt pernecеſſarii: traditiuorū alter & ſuſceptiuorum alter/ hic illius arbiter. Omnes autem modi quibus aut docere aut diſcere contingit hi ſūt. Cui vniuerſi quattuor diſcipline ſenſus adſunt: is q̄ facillime & erudietur & docebit. Cui aut ſolus auditus aut viſus ſolus: aut auditus & viſus ſine ceteris/ is erudiri poteſt: docere non poteſt. Cui ligua & auditꝰ aut manꝰ & viſꝰ ſine: reliqs is aptꝰ ē vt doceat: itidē vt diſcat. In ceteris āt modis quibꝰ doctrie ſēſꝰ aptāt neqꝫ cōmode traditio/ neqꝫ ſuſceptio diſciplie pficit̄.

Modi qbꝰ aut docere aut diſcere contingit.

¶Quicunqꝫ docere poteſt & erudiri poteſt. & quicunqꝫ inerudibilis eſt: is 7
nec docere quemq̄ poterit vnq̄.

¶Nā ei qui docere poteſt adeſt aut vocis/ aut ſcripture facultas: id eſt aut lingua & auditꝰ aut manus & viſus. Traditiui quippe ſenſꝰ: in actu eſſe nō poſſūt/ ſine ſuſceptiuis & arbitris. lingua ſine auditu: manus ſine viſu. Cui autem adeſt ſuſceptiuorum ſenſuum alter vt auditꝰ aut viſꝰ: is docibilis et erudibilis eſt. Et cui eorū vterqꝫ a natura defuerit: is omnino inerudibilis eſt. Omnis igitur qui docere poteſt/ poteſt & erudiri. Et quicūqꝫ inerudibilis eſt neminem docere poterit aliquando.

Doctri na lium ſen ſu um ada pta tiones.

1	Auditus	o	o	o	Diſcit	Vo		o		
2		Viſ9	o		Diſcit		Sc	o		
3	Auditus	Viſus	o	o	Diſcit	V	S	o		
4	Auditus	Viſus	Lingua	Man9	Diſcit	V	S	Docet	V	S
5	Auditus	Viſus	Lingua	o	Diſcit	V	S	Docet	V	
6	Auditus	Viſus	o	Man9	Diſcit	V	S	Docet		S
7	o	Viſus	Lingua	Man9	Diſcit		S	Docet		S
8	Audit9	o	Lingua	o	Diſcit	V		Docet	V	
9	o	Viſus	o	Man9	Diſcit		S	Docet		S
10	Audit9	o	Lingua	Man9	Diſcit	V		Docet	V	
11	Audit9	o		Man9	Diſcit	V		o		
12	o	Viſ9	Lingua	Man9	Diſcit		S	Docet		S
13	o	o	Lingua	Man9	o			o		
14	o	o	Lingua		o			o		
15	o	o	o	Man9	o			o		
16	o	o	o	o	o			o		

¶ Q; viſus vt a natura doceamur auditu, vtilior. Cap. XXXIIII.

Viſus plurior eſt auditu, pluresq; nobis rerũ differentias demõſtrat.

1 ¶ Nã vt ſomnus & vox, rarior eſt colore: ita & audit9 viſu infreq̃ntior Cuncta quippeque ſub celo ſũt: aliquo pacto colore affecta ſunt & a natura oculis preſentata. Somnum autẽ: vel per q̃ pauca & rarenter edunt. Eſt igitur viſus, latior & vniuerſalior auditu: & vt toti9 ſenſibilis mũdi ſenſ9, q̃b9 ſenſibiliũ omniũ ſubſtãtiarũ, nobis differentie referantur. Et ipſa eni cernimus elementa aquã terrã, fumũ, ignem. & que cũq; ſub terris & in terreſupſicie, in aquis, in aere degunt, motitanturue animãlia: oculis luſtramus, haurimus & conſpicamur. planete quoq; & ſtelle & que a terre centro ad ambitum vſq;, ſupremãq; firmamenti ſuperficiem: pari oculorũ iudicio a nobis deprehendũtur. Que viſibilia.

¶ Modus quo a natura eruditur, doceturue homo: eſt vt a ſcriptura.

2 ¶ Ois quippe doctrina: aut vocis aut ſcripture medio parat̃. A natura aũt hõ ſine voce: ſola rerũ ſpeculatione erudit̃. Is igitur hũane eruditionis, a natura mod9 eſt: vt a ſcriptura. Diuina nãq; altiſſima & incõprehenſibilis mẽs: oĩa in ſenſibili mũdo, ſiue firmamẽto (quod eſt ſenſibilium vltimũ maximũ & finis) proprijs manib9 digitiſue deſcripſit. atq; vniuerſa humanis oculis: ad noſtram ipſorum eruditionem oppoſuit, obiecit, preſentauit.

¶ Vnde fit vt in eo quo a natura docemur modo: ſit nobis viſus auditu accommodatior.

3 ¶ Nã ſcriptura viſu ſolo, nõ auditu percipit̃. Modus antẽ quo a natura edocemur: eſt vt a ſcriptura. Sunt enim nature voces (vt poſtea oſtẽdemus) ſublimiores firmamẽto & eo oĩ quod oculis ſubeſt. Nulla nature vera & ſubſtãtialis vox: ſub firmamẽto auditur. ſed ſublimior eſt firmamento verarum vocũ locus. perinde atq; & auditus in animalis corpore: viſu ſublimior & eminẽtior eſſe cõſpicitur. Vt igitur a natura erudiamur: auditui preſtat viſus.

¶ Firmamentum eſt celum ſcriptum: finis & obiectum viſus.

4 ¶ Nam a terre cẽtro ad deuexam vſq; firmamenti ſuperficiem: vniuerſa ſunt oculis perſpicua. Nichil autẽ ſupra firmamẽtũ & ſtellas videri contingit. Omnia illic abdita ſunt oculis & aut omnino nobis incognita: aut alia q̃ oculorũ nobiliore & preſtantiore vi perluſtrãda. Eſt igitur firmamẽtum oculorum viſuſq; vltimũ: maximum & finis. Atqui omnis alicuius cognitiue potentie finis terminus, ac meta: eſt & verum ac propriũ eius obiectum. quando quidem omnis cognitiua potẽtia: ſuo finitur terminatur & limitatur obiecto. Propria autẽ ac veriſſima viſus obiecta ſunt ſcripture: quarum perlectitatione erudiendus eſt homo & paſcendus eius animus. Eſt igitur firmamentum vera nature totiuſq; mundi ſcriptura ſiue celum ſcriptum finis & obiectum viſus.

5 ¶ Primum inuiſibile celum, nonum a luna: eſt ipſum celum vocale, verarũ mundi vocum & aquarum locus: & vt id quod vere eſt audibile.

Terra/ aqua/ aer/ ignis: ſcriptura/ vox/ coceptus/ mens ſiue aia aut aie eſſentia: geſtans & continens omnē cōceptum. ſcribere/ loqui/ intelligere/ eſſe: viſibile/ audibile/ intelligibile. Eſſentiale: corpus/ aia/ angelus/ deus: horum omniū vna eſt ſcientia/ ratio vna/ idē numerus/ eadem proportio/ idē de cunctis philoſophandi modus. Scriptura terra quedam eſt: & vt terra fixa immobilis & ypoſtaſea quedā vocis ſubſidētia. Vox vt aqua & quedam aqua: que eo pacto ab ore cum ſono deriuatur/ fluit/ proceditq̧: quo & e ſuis fōtibus/ leni cū murmure proripere ſeſe ac manare aque cōſpiciuntur. Rurſum prima in aquis reperitur vita: in quibus & prim9 motus. Vox autē vita eſt & anima/ ſcripture: & in aqua vt in interno oris ac lingue humore profertur. Si igitur firmamentū eſt ipſum celum ſcriptum/ totiuſue mundi ſcriptura & terra: erit proximū quod illi circūfertur celum/ vocale celū: verarum mūdi vocum locus/ & vitaliū aquarum fecundiſſima innudatio. in quibus primū intellectualis mūdi murmur/ primaue Pythagorica harmonia exauditur: vt propriū/ ac peculiare veri & defecatiſſimi auditus obiectū. Nam ſi in animalis corpore/ auditus eſt viſu loco ſublimior: ita profecto & in mundi corporibus eueniet. vt & verū auditus obiectū/ ſit naturali viſus obiecto ſublimius/ illi proximū & attiguum: ſicut & auditus/ vicinus eſt & proxim9 viſui. Atqui verum viſ9 obiectū: eſt ſideratum/ ſtellatumue celū. in quo vt etherea quadam & veriſſima mundi charta/ ac ſcriptura: varie ex ordine ſtellarū cernūtur imagines/ diuerſe animalium figure. quibus pro litterarum elementis & ipſis rerū monogrammis: pleriq̧ patrum & antiquorum autorū vſi traduntur. Erit igitur verum auditus obiectū/ idq̧ quod vere & ſubſtātialiter eſt audibile: idipſum celū/ quod firmamēto attiguū ei circunfertur/ quodue nono a luna loco numeratur. Et hoc ipſum celum merito celū rationis/ aquarū: vocum/ aīarū/ vite veraq̧ mundi vox nuncupari poteſt.

Firmamētum celum ſcriptum.

Tertium a firmamento celum: eſt intellectuale celum/ vera & ſubſtantialis mundi conceptio. 6

Firmamentum mundi ſcriptura eſt: celū rationis/ vox mundi. celū angelorum/ tertium a firmamento: eſt intellectuale celū/ vera & ſubſtātialis mūdi cōceptio: ſimilis ei conceptui qui eſt in mente ſiue i anima. Diximus enim in homine/ tantū hec quattuor litteraria reperiri elementa: ſcripturam/ vocē/ conceptū & mentem ſiue aie eſſentiam: geſtantem/ ferētem & cotinentem in ſeſe omnē cōceptionem/ internamue notionē: abditiorem interiorē & ſuperiorem voce. Eſt enim ſcriptura vt terra: vox vt aqua/ cōceptus vt aer: Aie eſſentia ſiue mens/ proferens & cotinens in ſe cōceptū/ vt ignis. Succedit igitur haud imerito aquarū celo/ intellectuale celum: verarum mūdi conceptionū/ vt angelorum locus: abditior/ interior/ ſuperior & preſtātior vitalibus iis aquis: que iugiter incubant firmamento/ illud irrorant/ fouēt fecundant vniuerſamq̧ eius fatiē operiunt. quas vitales aquas/ diuidit diſcluditq̧ firmamentum (vt ſacra canunt eloquia) ab iis aquis: que ſunt ſub firmamento.

Sacra eloquia.

Supeſt vt celum quod quarto loco a firmamento numeratur/ ſit eſſentiale celū & precipuum: geſtans & continens vniuerſa. 7

Hec liquet ex precedētibus. Nam ſurſum a terra pergentibus/ quarto loco occurrit ignis. A ſcriptura vero mens identidē/ ſiue aie eſſentia: quarto diſtat numeraturue loco. Succedit enim ſcripture vox: voci conceptus. conceptui nichil ſupereſt/ preter ipſam mentē/ ipſamve anime eſſentiam: ferentē/ ambientem & continentē omnē conceptū/ vocem omnē/ omnēq̧

Pro	por	tio	nabi	lia
Eſſentiale	Ignis	Mens	Vndecimū	Deus
Intellectuale	Aer	Conceptus	Decimū	Angelus
Audibile	Aqua	Vox	Nonum	Homo
Viſibile	Terra	Scriptura	Firmamētū	Beſtia
Cognitione differentia.	Elementa nature	Elementa doctrine	Celi ſupremi	Precipua entia

ſcripturā. Id igitur celū/ quod quarta latione firmamētum ſuperat. neq̧ ſcripture aut voci/ aut conceptui: ſed ipſimet mēti & eſſētie ipſi9 anime reſpondere credatur: voceturq̧ celum eſſētiale/ igneū/ ſiue (vt aiūt) empyreū cūctis pſtātius: geſtās

in ſeſe/ ambiens/ continens & ferens vniuerſa.

ℭ Q̃ omnis humana eruditio: ſit vt a mente in mētem. Cap. XXXV.

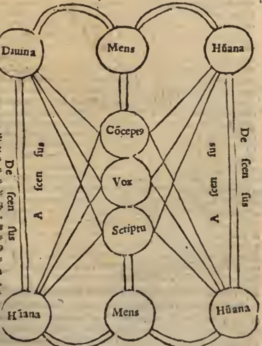
1 Omnis humana eruditio: fit a mente in mentem.

ℭ Nā ſi ab homine eruditur/ edoceturue homo: ipſa diſcipline traditio/ fit a mēte ludimagiſtri in mentem diſcipuli. Mens qnippe ludimagiſtri: profert imprimis in ſeſe conceptum. quem vocis & ſcripture medio in eius mentem tranſfert: qui diſcipulatu fouetur/ ſpiritaliue alimonia paſcitur. In hoc igitur eruditiōis modo: liquidus fit a mente in mentē motus. diſtantq; due mentes/ notionis/ vocis & ſcripture medio: quito abinuicē loco diſcapedinate/ atq; diſcluſe. perq; ea ſēſibilia media imbecillam/ indoctam/ rudemq; adhuc mētem: ſcādere/ ac ferri oportet: vt ſublimiori/ cōſumate & erudite menti/ q̃ſimilis euadat/ eiq; vniatur/ atq; inſeratur. In reliquo autem modo quo ipſi a natura/ ſenſu ſingula haurientes edocemur: ipſa quoq; eruditio/ a mente in mentem perficitur. quippe a diuina/ ſubſtantiali/ veriſſima & precipua mēte: in humanam. Nā diuine altiſſime mentis pedia / rectaue & apſeuti inſtitutione: omnis ab initio in humanā mentem/ effluxit largiſſima doctrine & ſcientie inundatio. qua vitaliter affecte/ atq; irrorate humane mentes: ex naturalibus tenebris & innata ignorantia: ſenſim in omnem cognitionis lucē prouecte/ diuine menti pro modulo ſuo ſimiles euaſerunt: illiq; cōiungi/ vniri & iſeri meruerunt. Eſt enim ſcientia (vt diui areopagite teſtimoniū citem9) cognoſcētium & cognitorū coniūctrix. Ignorantia vero totius diſtantie/ diuiſioniſq; cauſa. Ignorātia quippe: diuiſio eſt & diſtantia mentis a mente: ſiue a diuina/ ſiue ab humana. Scientia vero/ lux rerumue cognitio: menti/ mentis eſt inſitio/ vnitas & coniunctio.

Diu9 Dionyſius.

3 ℭ Eadem cōſpiciuntur eſſe media quibus humana mens & ab humana & a diuina mente eruditur.

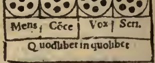
ℭ In ea eruditione/ qua hūana mens ad humanam mētem pedotribatu ſūgitur: media vt diximus ſunt cōceptus/ vox/ ſcriptura. quib9 ambe mētes/ quito abinuicē diſtant loco. Habet enī imprimis docta mēs/ intellectualem in ſe notionē: cuius reſerāde cauſa elicitur vox/ hinc ſcriptura: cuius ſpeculatione/ mens que eruditur vocem elicit & inde ex voce/ cōceptum. quo ad prioris mentis vnitatem & equalitatē ſubuecta illi iſeritur. Eadē enī ſūt media/ q̃ ſenſim a pedotribe mēte proferunt/ quibuſue ad indoctā vſq; ſe deijcit/ demittitq; mētem: & quibus inerudita mēs (veluti gradibus) ad eā nititur: ferīq; ad vere lucis & ſcientie culmen. Ita & diuina illa superſubſtātialis cunctis celſior ſublimior & eminentior mēs: eadē noſtris mētib9 propoſuit media: eadē ex ſeſe ꝓtulit noſtre eruditionis elementa nobis ab ipſa obiectata & ꝑſētata. Veras inquā & ſubſtātiales ſcripturas: precipuaſq; & altiſſimas mūdi voces: intimos & abſolutiſſimos cōceptus. quibus & ipſa diuia mēs : benigniſſime extra

ſe/ ad noſtra vſq; humilia proficiſcitur ſeq; nobis inſinuat. quibuſue nos in illā ſuſtolimur: ſimiles illi efficimur/ perficimur & cōſumamur. Protulit eni imprimis diuina mēs/ mūdi cōceptus: hinc voces/ deinde ſcripturas. Que eni erat ab eterno: intelligere cepit in intellectuali celo: loqui in rationali/ ſcribere in firmamēto. Nos vero illius ſcripturas/ vt firmamēti
Diuīe mētis opificia ſtellas oculis perluſtrātes: ex eis mūdanas elicim⁹ voces/ rapimurq; a firmamēto ad ratiōis celū. deide ex vocib⁹ ad intimiores/ ſublimioreſq; cōcept⁹ aſſumimur: trāſiliēteſq; ipſū ratiōis celū ad itellectuale celū ſubuehimur. tādēq; ſupiores cōceptu effecti: diuine inſerimur mēti/ illiuſq; celo aſſumimur Et hec vera ē hūane mētis a diuia mēte eruditio/ pfectio & cōſumatio.

¶ Mens omnia eſt: cōceptus identidē omnia/ vox omnia/ ſcriptura omnia. 3

¶ Hec ꝑpoſitio ꝗlatiſſima & fecūdiſſima eſt: ijs qui norint quopacto quodlibet ſit qdlibet/ aut in quolibet. Et de vtraq; mente ſiue diuina ſiue humana: eadem ſeruatur propoſitionis equalitas. Nā eodē modo ſe habent maioris/ vt & minoris mūdi elemēta. Minoris aūt mūdi elementa: ſunt mēs hūana/ ſiue aie eſſentia: conceptus/ vox/ ſcriptura. Maioris vero mūdi/ ſiue vniuerſi/ ſiue diuine mentis elemēta: ſunt diuina mens ſiue deus/ angelus/ aia/ corpus. ſiue celū diuinum/ angelicū/ rationale/ firmamētum. Eſt enim firmamentū mūdi ſcriptura: rationale celum mūdi vox. Angelicū & intellectuale celum/ eius eſt conceptus: diuinū vero celum mētem exprimit animeq; eſſentiā refert. Cū igitur is cōceptus/ qui humane ineſt mēti: ſit interna eius & propria ſpecies: qua ſeipſā intuetur ſibiq; ipſi iugiter preſens efficitur: erit is cōceptus aliquopacto vt tota aia & ſecunda quedā anima. quippe cū ſit vera anime imago/ animā ſibimet repreſentās. Eſt itaq; huiuſmodi cōceptus oia & referens omnia/ que ſunt in anime eſſentia. nichil enim eſt in veritate: quod nō ſuo quoq; modo ſit & in imagine & ſi omnia eſt veritas/ erit & eius imago omnia Atqui aie eſſētia ſiue mens omnia eſt. Eius itaq; cōceptus quo primitus ipſa exprimitur: eſt & oia. Rurſum is cōceptus: totus voce reſeratur/ fitq; audibilis & extra mentem. Vox itaq; qua quicquid eſt in mente/ foris publicat omnia eſt. Omnia quippe vox enūciat omnes mētis notiones exprimit/ omnia auditui preſentat. Deniq; & ſcriptura/ cum ſit vltima mentis expreſſio/ vocis ſtatus/ finis & cōtinentia: quicquid i voce eſt eſt & in ſcriptura. Omnis eteni vox ſcriptibilis eſt. omnis ſermo/ omnis noſtra oratio: pingi in phyluris ſcribi & figuris exprimi poteſt. Oia igitur eſt anima/ ſiue aie eſſentia/ ſiue mens: omnia cōceptus/ vox oia/ omnia ſcriptura. Quandoquidem a ſuperiore cauſa & ſuo initio/ intimoq; fōte: omnia equa lance/ aduſq; vltimū manant atq; deriuātur: ab anima in conceptū/ a quo in vocē/ a qua in ſcripturā. Et quanta eſt aia/ tantus & conceptus: vox tanta & ſcriptura tāta. Tota anima eſt eſſētialis: tota intelligibilis/ audibilis tota/
Deriuatio oim a primo in vltimum. tota viſibilis. Eſſentialis in ſe/ ante omnē conceptum. Intelligibilis in notione. Audibilis in voce/ viſibilis in ſcriptura Oia eſt ignis/ aer omnia/ omnia aqua/ terra omnia. Omnia i igne in aere in aqua/ in terra. In celo diuino/ maximo & ſupremo omnia. In intellectuali & angelico omnia: omnia in rationali/ oia in firmamento. Nam de diuina mente/ eiuſue elemētis: perinde atq; de humana/ eiuſq; elementis dicendū eſt. diuina etenim mens (vt in libro de intellectu docuim⁹) ante omnia & ab eterno omnia eſt. deinde in angelo/ fecit & creauit omnia: In anima omnia/ In corpore itidē omnia. Oia eſt deus: omnia angelus/ oia anima ſiue homo: omnia
Diuīe mētis ſbātiale op⁹ vltimū corpus/ ſiue mundus. Prima diuine/ ſubſtātialiſq; mētis expreſſio & antiquiſſima imago/ primaq; ſpecies: eſt vniuerſe nature conceptus quē vocam⁹ angelum. Secunda er⁹ expreſſio imago & ſpecies eſt anima: diuina vox/ in corpore audibilis. Eſt enim anima/ vox quedā & ſon⁹ corporis. Tertia vero diuine expreſſio mentis/ ypoſtaſea & vltima: eſt id totum quod corp⁹/ aut mūdum/ aut materiam nuncupamus: quod ab anima regitur/ & i quo illa ſubſiſtit i quo deuehitur atq; defertur Et hec eſt vera/ diuina & ſubſtantialis ſcriptura.

¶ Anima cū ſit vt diuina vox: corpore/ mūdo/ omniq; materia/ materialiue creatura: prior eſt intētione & natura/ exequutione vero & opere poſterior. 4

¶ Dicet fortaſſis aliquis: anima eſt vt diuina vox. Vox autem ſecundus eſt anime actus: vt que ſecundo loco/ ab anima profertur. Nam primo conceptum/ ſecundo vocem/ tertio & vltimo ſcripturā edit ac profert. Erit igitur & anima ſecundus diuine mētis actus: quod &

alibi (vt in quinto & viceſimo capite quarta propoſitione) diximus: in quo trinā diuine mētis operationem/ triniūue actum eſſe docuimus. Primum angelum incorporeum: ſimilē ei conceptui qui eſt in anima. ſecundū animam/ voci perſimilem atq; reſpondentem. Terniū corpus ſiue mundum/ aut materiam/ omnēue mundanā/ materialē/ corpoream & ſenſibilē creaturam propter hominem creatā. Si hec itaq; ſe ita habent/ vt ſit anima diuina vox dicenda/ ſecunduſq; diuine mentis actus: erit anima prior omni ſenſibili creatura. ante mundum/ ante corpus/ ante materiā creata. quam in libro de intellectu ſupremam & nouiſſimā eſſe creaturarum dictitauimus: totiuſq; diuini operis conſumationem & finem. Vt enim cepit deus ab intellectu angelico: ita & opus proprium conſumauit in humano. vniuerſā mundi machinam geminis cingens intellectibus: biniſq; lampadibus ſole & luna/ illi irradians/ ei incubans/ atq; ſulfulgens. Eſt autē huiuſce dubietatis/ prompta & expedita ratio. Humanam animam natura/ intentione & propoſito: ſecundum eſſe diuine mentis actum omni materia/ corpore/ & ſenſibili creatura priorem. Opere tamen & executione vltimum/ ac tertium: poſteriorem materia/ corpore/ omniq; ſenſibili creatura. Nam cum anime natura ſit eſſe in corpore/ & haud aliter proferri/ creari ac produci nata ſit q̄ in corpore: creandum imprimis a deo fuit corpus in quo ſiſti anima et proferri poſſet: que ſine corpore/ natura ſubſiſtere non poterat. Itaq; & materia & corpus & mundus & omnis (ſenſibilis/ materialiſue creatura/ que eſt propter animam) creata ſunt ante animam illico poſt angelū. eorūq; creatio: exequutione & opere ſecundus eſt diuine mentis actus: ratione tamen intentione natura & propoſito/ tertius. Vnde fit vt & anima/ inter creaturas: eum ſit locum ſortita: quo nō exequutione & opere ſed intentione & propoſito numeratur. Eſt enī ſecūda ab angelis: illis attigua & ꝓxima/ pauloq; min⁹ abeis (iuxta ſacrū eloquiū) ſublimata: ante & ſupra oēm materiā & ſēſibilē creaturam. que ſi & ꝓpoſito & ope/ creatura vltima & nouiſſima extitiſſet: totis ab angelo diſcluderetur creaturis: eſſetq; oī & materia & ſenſibili creatura inferior.

Ordo nature & intētionis	Deus	Angelus	Anima	Corpus
Ordo operis & exequutiōis	Deus	Angelus	Corpus	Anima
	Diuina eſſentia	Trini diuine mentis actus		

5 ℭ Vñ fit vt eadē ſit aīe vociſq; ratio: ſitq; vox omnis poſt ſcripturā et anima poſt corpus creationis ordine locāda.

ℭ Nam ſicut eſt eadem angeli & conceptionis noſtre ratio: ita & eadem anime/ noſtreq; vocis. Eſt enim angelus diuine mentis conceptus: cuius vox eſt anima. Sicut enim noſtra mens/ per ſe & ſine corpore: omnem inuiſibilem profert notionem/ que eſt primus & ſimpliciſſimus eius actus: ita & diuina mens per ſe/ extra corpus & ante omnem materiam/ ſuos edidit protulitue conceptus: quos angelos vocamus/ primarios/ precipuoſq; diuine mentis actus. Et quēadmodum humana mens/ nullam per ſe ſine corporis organo gignit vocem (Omnis quippe vox eſt corporis alliſio & in corpore proferri nata) ita & diuina mens nullam extra corpus profert animam. Si igitur ſine corpore/ vox nulla edi & proferri poteſt: neceſſe eſt vt & omnis vox ſit corpore tempore poſterior & ſubſiſtat prius aliquod corpus: q̄ vox vlla edi & exaudiri poſſit. Et eadem dicito de anima (cum haud aliter queat anima q̄ in corpore fieri & produci) creatam prius eſſe a deo poſt angelum/ omnem materiam/ omne corpus/ omnem ſenſibilem creaturā: & quicquid ad animam/ corporis rationem obtinet. Animam vero tempore & creationis ordine/ nouiſſimum tenuiſſe locum. Sicut enī vocis editio/ materialis eſt & corporeus humane anime actus: ita & anime creatio materialis eſt et corporeus diuine mētis act⁹. Et quēadmodū hūana mēs nullā niſi in corpore vocē edit: ita & diuina mēs/ nullā niſi ī corpore aīam ꝓcreauit. Eſt enī aīa diuina quedā vox/ ī corpore a diuina mēte prolata. Et ſicut hūane mētis aliqs eſt actus īmaterialis & internus vocis editiōe anterior & prior q̄ eſt itellectualis notiōis ꝓlatio: ita & diuie mētis aliqs eſt act⁹ īmaterialis aīarū creatiōe lōge antiqor/ quā īcorporeorū angelorū creationē nuncupam⁹. Sine corpore nullā vocem edi.

ℭ De cōiunctione ſēſus & intellect⁹ in medio eorūq; differētia in extremis.

1 SEnſibilis mūdus: eſt intelligibilis mūdi mediū. (Cap. XXXVI.

ℭ Nam intelligibilis mundus: ambit/ geſtat & cōtinet ſenſibilem. Eſt autē ſenſibilis mūd⁹: quicquid eſt a terre centro ad cōuexā vſq; firmamenti ſuperficiē in qua finit oculus & viſ⁹. Intelligibilis autē eſt quicquid oculis abditū & excellentius firmamento. Quod eſt vniuerſi ſcriptura et intelligibilis mundi terra. a qua ad celum vſq; diuinum atq; eſſentiale: quattuor numerauimus elementa terrā/ aquā/ aerem/ ignem

Dubitationis ſolutio

Vnde fit vt in vniuerſa maximorũ mundi corporũ penthadecade: elemẽtorũ ratio quater q̃ternis ordinibus numeretur. Nam a noſtra elemẽtari et hypoſtaſea terra/ad lune couca- uum: prima numeramus elementa quattuor: terrã/aquã/aerẽ/ignẽ. A luna vero ad ſolẽ/eo dem calle ſecunda elementa numerãtur: terra luna/Mercurius aqua/Aer venus/ſol ignis. A marte rurſ⁹ad firmamẽtũ: tertia eodẽ ordie elemẽta occurrũt. Mars ignis/Iupiter aer ſa turnus aqua/firmamentũ terra. Deniq; a firmamento ad vltimũ & eſſẽtiale celũ: quartus re perit elemẽtorũ ordo. Firmamẽtũ terra/Celũ ratiõis aq̃/itellectuale celũ aer/eſſẽtiale ignis.

Pẽthadecas maximorũ mũdi corporũ

15	Eſſentiale	Ignis
14	Intelligibile	Aer
13	Celum rõis	Aqua
12	Firmamentũ	Terra
11	Saturnus	Aqua
10	Iupiter	Aer
9	Mars	Ignis
8	Sol	Ignis
7	Venus	Aer
6	Mercurius	Aqua
5	Luna	Terra
4	Ignis	Ignis
3	Aer	Aer
2	Aqua	Aqua
1	Terra	Terra

¶ Cuiuſcunq; eſt ſenſus eius eſt & intelle- 2
ctus at non/e diuerſo

¶ Nã ſenſibilis mundus/ eſt & intelligibilis: intelligibilis autẽ inſenſibilis eſt. Quippe ex ſenſibilibus et inferiorib⁹ ſubſtantijs: humana mens intellectuales propriaſq; notiones abſtrahit. quibus quoad fieri poteſt/omnis ſenſibilis ſubſtantia in mentem/citra materiã penetrat/fitq; intellectualis. Cũ omnis igitur ſenſibilis ſubſtantia in intellectualẽ ſubſtãtiã hũane mẽtis opatiõe & actu reſoluatur: fit vt cuiuſcunq; ſit ſenſus eius ſit & intellectus: e diuerſo autẽ minime contingat.

¶ Vnde fit vt intellectus et ſenſus ſint in 3
medio cõiũcti: ĩ extremis diſcluſi.

¶ Hec illatio vtrobiq; ſe verã oſtendit: ſcilicet & in potentijs et in earũ obiectis. In potẽtijs dico/id eſt in intellectu & in ſenſu. In obiectis vero id eſt in re intelligibili & ſenſibili. Nã & gemini ſunt intellectus: & intelligibile idẽtidẽ bipartitũ. Alius eſt ſeparatus intellect⁹ cui⁹ ſedes eſt in extremo & circũferentia mũdi. Alius intellectus cõiũctus/ qui ĩ medio & cẽtro mundi ſedet: hunc autẽ humanũ/illũ angelicũ vocamus. Aliud itẽ eſt intelligibile ſeparatum: vt extremũ mundi & quicquid eſt ſupra primũ celũ. Aliud intelligibile coniunctum vt mundi mediũ/totiuſq; moles ſenſibilis mundi. Igitur ſiue ex parte potentiarũ/ſiue parte obiectorũ: intellectus & ſenſus/in extremo mundi abinuicẽ diſcluſi ſunt et in medio ſolo coniuncti. Nam extrema mundi intelligibilia quidem ſunt: non tamen ſenſibilia. Media vero mundi: et ſenſibilia et intelligibilia ſũt. Vnde fit vt ſimilia ſimilibus/ſint a natura obiectata et preſentata. ſeparato inquã intellectui/Intellectualis vera et ſeparata ſubſtantia. Cõiuncto vero coniuncta: partim ſenſibilis partim intellectualis. Fit etiam vt pleraq; ſint inſenſibilia vt mũdi extrema: ĩintelligibile autem nichil. Eſt enim ſẽſus factus in medio: et mediorũ tantum. Intellectus vero & mediorum eſt & extremorum.

Illatio.

¶ Sicut alius eſt intellectus ſeparatus/alius coniunctus: ita & ſenſus & con- 4
iunctus et ſeparatus reperitur.

¶ Intellectus angelic⁹/ſeparat⁹ eſt a ſenſu. Humanus vero coniũctus ſenſui. Senſus autem humanus/cõiunctus eſt intellectui: ceterorũ vero animaliũ ſenſus/ſeparatus eſt ab intellectu. Et hic abiectiſſimus eſt ſenſus: quẽ diximus & in vigilia & in ſomno/plerũq; circa ꝓpria obiecta falli ac decipi. Et ſicut ſeparatus intellectus eſt primus intellectus/primus a deo factus/diuini operis initiũ: ita & ſeparatus ſenſus/eſt primus ſenſus: cõiũcto ſenſu prior/ſeparato tamen/angelicoue intellectu poſterior. Coniũctus autẽ intellectus/eſt intellectus ſecũdus: Senſus quoq; coniunctus/eſt ſenſ⁹ ſecũdus. Vnde fit vt extrema ſint prius a deo creata ſeparatus intellectus/ſeparatuſq; ſenſus. Deinde media facta ſunt: coniunctus vterq;/ſẽſus ſcilicet & intellect⁹. Sunt autẽ coniuncti ſenſus & intellectus/vna numero rationalis aia cuius alia vis eſt ſenſitiua/que ſenſus dicitur: & alia intellectiua/que intellectus. Et ſenſitiuã quidẽ nata eſt in corpore exercere: Intellectiuã vero in ſe/extra materiã. Sẽſitiue quoq; virtutis operatio: intellectiue actũ/tẽpore precellit. Hic autẽ intellectũ vocamus: omnẽ immaterialẽ aĩe cognitionẽ. Senſum vero omnẽ corporeã/ac materialẽ.

Illatio.

Angelicus	Intellectus	Separatus	A ſenſu	5
Humanus	Intellectus	Coniũctus	Senſui	
Humanus	Senſus	Coniũctus	Intellectui	
Animalis	Senſus	Separatus	Ab intellectu	

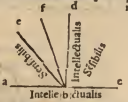
5 ℭ Vera ſenſus et intellect⁹ cōiūctio eſt in angulo recto: eorū vero diſſociatio/ in extremis angulis.

ℭ Nā rectus angulus: neq; in magis/ neq; in minus dicitur Oīs quippe rectus angul⁹ rectiſſimus eſt: & omnes recti anguli/ equaliter recti. Ipſa eteni anguli rectitudo: dūtaxat in vnitate & indiuiſibili eſt participabilis. qua ex cauſa accidit: vt oēs recti/ indiuidue & ſūme ſint recti: non alius plus/ ali⁹ vero minus. In extremis autē angulis acuto & obtuſo: plus minuſue contingūt. Siquidē acutorū alius acutior/ alius minus acut⁹. Obtuſorū etiā obtuſior ali⁹ alius minus obtuſus: donec ad extremos & indiuiduos/ acutiſſimū atq; obtuſiſſimū: vtrinq; a recto & medio perueniatur. in quibus ſit ſūma acutiei & obtuſitatis ratio proprie ue rationis participatio. Eſt enim acutiſſimus: quo acutior nullus. Obtuſiſſim⁹/ quo null⁹ obtuſior. Et hi vtrinq; a recto/ ſūme diſtare cōperiūtur. Acutiſſimus angulorū eſt minimus: obtuſiſſim⁹/ angulorū maximus. Rectus amborū medi⁹: equis vtrūq; diſterminat interuallis. Attamen extremi anguli/ acutiſſimus & obtuſiſſimus: nuſq̄ ſenſui ſed ſoli itellectui patent. Eſt enim vterq; linea vna: que haud aliter q̄ ad intellectū exprimit/ clauditue angulū. At rectus/ mediuſue angulus: & ad intellectū & ad oculū/ angulus eſſe conſpicitur. Ad intellectū vt qui eſt ſupreme imultiplicabilis & idiuidue rectitudinis. Eſt eni intellectus indiuiſibiliū: & eorū que ſuprema ſui ratione & quidditate finiuntur. Ad ſenſum vero/ quia & duab⁹ lineis clauditur: & ſenſibili/ ac diuiſibili ſpacio continetur. Sed vt hec euadant clariora. Sit recta linea a b c/ cui inſit perpēdicularis d b. erunt anguli a b d & c b d equales/ & ambo recti. partior angulū a b d linea b e: erit vterq; angulorū a b e/ & e b d recto minor & acut⁹: ſitq; e b d acutior: quē ſeco linea b f. eritq; & angulus f b d/ acutus: acutior angulo e b d. Augeaturq; hunc in modū acuties: donec intellectuali modo (Nā ſenſibiliter et ex continui diuiſiōe id fieri nequit) linea f b/ excluſo omni ſpacio iungat̄ linee b d ſintq; linea f b/ & b d linea vna: que eſt acutiſſimus angulus. Et ex oppoſito fieri itellige: de ſēſim obtuſiore/ vſq; ad obtuſiſſimū: que eſt linearū ad ſeinuicē directio. Nā f b c/ obtuſ⁹ eſt: e b c/ obtuſior: a b c/ obtuſiſſim⁹. Dico igitur ſenſum & intellectū/ cōiungi in angulis medijs & rectis a b d & d b c diſcludi vero/ ac diſſociari ambos in extremis acutiſſimo b d & obtuſiſſimo a b c. Oſtenſus eni eſt b d acutiſſimus: & a b c obtuſiſſimus. Nā anguli b d & a b c/ haud ſenſibiles ſed itellectuales ſunt. quandoquidē ſenſibili diuiſione cōtinui: neq; continue acutioribus/ ad b d/ neq; aſſidue obtuſioribus ad a b c/ peruenîri contingat. Itaq; angulus b d intellectualis eſt: oim acutorū finis. Angulus quoq; a b c/ intellectualis omniū obtuſorū meta. Anguli autē vtriq; recti a b d & c b d: patent & ſenſui & intellectui. & ſiue ad ſenſum/ ſiue ad itellectū: & angulorum & rectorum & rectiſſimorum ratione finiuntur.

Omne rectū rectiſſimū eſſe.

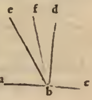
Acutum & obtuſū magis minuſq; dicuntur.

Intellectū indiuiſibiliū et ſimpliciſſimorū eſſe.

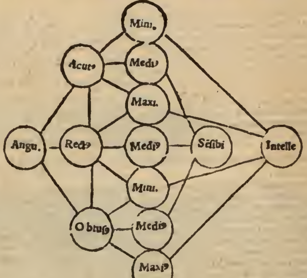

6 ℭ Vnde fit vt ſenſus ſit medium intellectus: Intellectus vero ipſius ſenſus initium & finis.

ℭ Hec illatio multis rationibus diluceſcit. Nam ante ſenſum creatus eſt intellectus/ vt angelicus. & poſt ſenſū creatus intellectus: vt humanus. In duorū igitur intellectuū medio/ creatus eſt ſenſus: cepitq; ſenſus ab intellectu & deſiit in intellectu. Rurſum itelligibilis mūdus/ eſt ſēſibilis mūdi extremū: ſēſibilis vero intelligibilis mūdi mediū. Atqui extrema ſūt duo: initiū & finis. Si igitur intelligibilis mundus/ ſenſibilis mundi initiū & finis eſt: erit & intellectus initiū ſenſus & finis. Demum reuocata ad oculū prioris propoſitionis figura: Aio hunc in modū. linea b d: acutiſſimus eſt angulus & acutorū minimus Igitur & rectus a b d acutorum maxim⁹. Nam ſicut ab a b/ ad b d/. deſinūt minui in b d: ita & a linea b d/ ad lineā a b: ſenſim augeri & aperiri incipiunt/ deſinuntq; augeri in a b Et ab angulo b d ad angulum a b d: omnis fit acutorum variatio/ in maius aut minus. ita vt omnes ſenſibiliter acuti/ ſint medij inter b d acutorum minimum: & inter rectū a b d/ acutorum maximum: in quo deſinit & ipſa acuties/ que ſuprema eſt & ſumma in linea b d. Acutorum igitur angulorum: alius eſt minimus/ alius maximus/ alius medius. Minimus eſt tantum vnus b d. Maximus tantū vnus/ a b d. Medij vero ſunt innumeri. Cōſtat itaq; omnē ſenſū eſſe intellectuū mediū

et finiri vtriq; intellectibus. Nam b d/ & a b d: ſunt intellectuales acuti/ quibus medii & ſen
ſibiles acuti qui ſunt abſq; numero vtrinq; finiuntur. deſinunt quippe augeri acuti/ in maxi
mo acuto/ vt in recto: minui quoq; deſinunt/ in acutorū mi̅mo vt in b d. Et eodem modo
de obtuſis dicendum/ angulis eſt. Nā rectus angulus e diuerſo eſt obtuſorum minimꝰ a quo
illico augeri & expatari incipiūt obtuſi: vſq; ad linearū directionē/ duorūue rectorū ſpaciū.
que linearū directio vt linea a b c maximus obtuſorum dicitur. Itaq; cunctis obtuſis angu
lis initium eſt a recto obtuſorum minimo. finis vero in obtuſiſſimo. que linearum eſt di
rectio. Omnes autem ſenſibiliter obtuſi qui infiniti & abſq; numero ſunt: extremis mi
nimo/ ac maximo obtuſis/ intercipiuntur. Vnde fit vt vnuſquiſq; angulus & rectus & acutꝰ
& obtuſus: trina ratione finiatur/ ſitq; trinus: maximus/ medius & minimus. Minimus acu
tus b d: Medij acuti vt f b d/ & e b d: maximus acutus a b d rectus. Minimus obtuſus d b c
rectus: Medij f b c & e b c. maximꝰ obtuſꝰ a b c que eſt linea vna. Rectus vero/ idem eſt & ma
ximus & medius & minimus. Omnia quippe in medio coincidunt: que in extremis differē
tia varia atq; diuerſa ſunt. Et extremorum angulorum/ acuti & obtuſi: extrema finita/ cer
ta/ ſtata & intellectualia ſunt: que ſcilicet in eorū ſpeciebus aut maxima aut minima dicun
tur. Media autem: & ſenſibilia ſunt & infinita: que & in plus & minus ſunt. Ex quo liquet &
intellectum certum finitumq; eſſe: ſenſum vero quodāmodo infinitum. & ſenſibilum nullū
eſſe numerum ſcientiam nullam: & omnia perpulchre/ numero claudi ternario. Atq; vt ſūt
tres angulorum ſpecies ita & vnumquēq; angulum eſſe trinum. Extremorum inſuper an
gulorum trinitatē & re et ratione: medij vero recti trinitatē ſola ratione eſſe differentem.
Inſuper & recto angulo: quinas rationes ineſſe. Nam trinus eſt vt rectus. Maximus inquam
medius & minimus rectus. Eſt & ipſe acutus maximus: et minimus obtuſus.

¶ LI BRI EXO DI VM

VNiuerſa que hoc i opere pertractata ſūt/paulo alti⁹ reſumētes atq; in vnū colligentes: dicimus quoniā cunctis rebus ineſt aut cognitio aut vita/aut ſubſtantia. Porro cognitio: aut materialis aut immaterialis eſt. Materialē/exteriore & interiore ſenſu partimur. Interior ſenſus imaginatio eſt. Exterior auditus/viſus/olfactus/guſtus/tactus. Immaterialem cognitionem/docuimus eſſe tripartitam: rationem/ intellectum/ mentem. Rationem anime propriā qua nouit ſemetipſam. Intellectum angelis: Mentē ſoli deo aptauimus. Diximus tamen aliquā & intellectus & mentis/ineſſe anime portionē. Intellectu qnippe in angelum/Mente eleuari in deum. Ratione ſibimet congredi: imaginatione corpori/Exteriore ſenſu mundo. Vniuerſe igitur cognitiones enneadis numero finiuntur. Immateriales tres Mēs/Intellectus/Ratio. Materiales vero& que organo exercentur corporeo ſex: Imaginatio/Auditus/ viſus/olfactus/guſtus/tactus. Et has omnis/in aſpectiuā & preſentatiuā ſecuimus. Omniū inſpectrix & apprehenſiua eſt anima: vt anime ineſſe cūcte dicuntur. Preſentatiue ſunt ſingulariū obiecta. Mentis deus/Intellectionis angelus/rationis aia. Nā ſeipſam ratione conſpicatur/manetq; in ſeipſa. Imaginationis preſentatiua corpus eſt aut corporis pars: vt cerebrū ſpectrorū prōptuariū. Exterioris ſenſus/ mūdus: qui auditui ſonos ac voces: Oculis lucem coloreſq; preſentat. Olfactum odorū fragrātia/ac ſuaueolentia opplet. Guſtū varijs ſaporibus/cunctiſq; embāmatis intingit. Tactum/ Calido Humido Frigido Siccoq; tēperat. Vniuerſa autē ſubiecta/in quib⁹ reperitur cognitio: ſunt tantū quatuor/ſuprema ſcilicet & precipua nature entia: Deus/Angelus/homo/Irrationale aial. In deo mens: In angelo intellectus/In hoie ratio: & aliquo pacto vt dixim⁹ ois cognitio: In aiali irrationali/ ſolus ſenſus. Inter cognitionem & vitā: vim quandā eſſe diximus motiuam/cognitionis emulam & aſſeclā eiq; ſemꝑ annexā: qua de loco in locum ſeſe animal/ſponte tranſfert. Nā quecunq; de loco in locum motitantur: vi cognitionis predita ſūt. Vegetatricē: in corruptiuā Nutritiuā Auctricē & Genitricē ſumus diſpartiti. Corruptiuā qua alimētaria ſubſtantia/in eo quod viuit/naturā mutare cogitur. Nutritiuā qua in mēbra ſingula & partes/ eadem ſubſtantia diſtribuitur Auctricē: qua viuens augeſcit. Genitricē qua ſecundū ſpeciē: aut animal aut planta propagatur. Subſtātiua extrema vis eſt aie: qua corpori eſſe largit̃. Vniuerſe igit̃ anime vires quindeci. Cognitiue nouē/vna Motiua: Vegetatiue quatuor/Subſtātiua vna. Doctrine autē elementa poſuimus quattuor: Eſſe Intelligere/Loqui Scriptitare. Anime eſſentiā ſiue mentē: Internā eius notionem ſiue conceptū/ vocē & ſcripturā Senſus quoq; diſciplıne/eſſe quattuor. Traditiuos duos: Guſtū & tactum Suſceptiuos itidem geminos: Auditum& Viſum. Dici autem poſſunt traditiui doctrinales/ſuſceptiui vero diſciplinares. Nā his diſcimus/illis docemus

Omnia aut norūt aut viuūt aut ſunt.

Cognitio duplex.

Oēs cognitiones nouem.

Ois cognitio in iſpectricē & pſentatricē ſecta.

Quattuor cognitōnū ſubiecta.

Vis motiua.

Vegetatrix q̄dripartita

Subſtātiua vis ſiplex

Sēſꝰ diſciplie q̄ttuor

Eadem enim eſt ſcientia/que vt a docente/doctrina:vt vero in diſcipulo/ diſciplina nuncupatur. Modos vero diſcendi binos/ geminoſq; eſſe oſtendimus. Primum quo a natura/ſiue a mundo:ſecundum quo ab homine homo doctrinam/diſciplinãue capeſcit.eumq; qui a natura & mundo eſt/ eſſe tanq̃ a diuina mente/humane mentis eruditionem. Et elementa mũdi eſſe quattuor:Ignem/aerem/aquam/terram. Ignem vt anime eſſentiam/humanamue mentem. Aerem vt conceptum/ Aquam vt vocem: ſcripturam vt terram. Diuine quoq; mentis/quibus humanam erudit mentem elementa eſſe quatuor: Eſſentiale celum/Intellectuale celũ Rationale celum Firmamentum ſiue celum ſcriptum.que ſunt vt ignis/aer/aqua/ terra: Mens conceptus/vox ſcriptura: Vniuerſa deniq; mundi ingentia & maxima corpora ad virium anime numerum/eſſe quindecim.in eiſq; quaternos elementorũ ordines reperiri. Hec autem vniuerſa/in ſequente formula panduntur.

Modi diſcẽdi duo

Mũdi elemẽta quattuor.

Quattuor diuine mẽtas elemẽta

❡Anime vis
Subſtantiua
Vegetatrix
Motiua
Cognitiua

❡Vegetatiua
Digeſtiua
Nutritiua
Auctrix
Genitrix

❡Cognitiua
Immaterial'
Materialis

❡Immaterial'
Mens
Intellectus
Ratio

❡Materialis
Imaginatio
Senſus

❡Senſus
Auditus
Viſus
Olfactus
Guſtus
Tactus

❡Cognitionũ ſubiecta
Deus
Angelus
Homo
Irrationale aĩal

❡Obiecta
Deus
Angelus
Anima
Corpus
Mundus

❡Mundus
Sonus
Color
Odor
Sapor
Locus

❡Organa
Deus
Angelus
Anima
Cerebrum
Aures
Oculi
Nares
Lingua
Corpus/manus

❡Diſcipline ſenſus
Diſciplinales
Doctrinales

¶Diſciplinares
Auditus
Viſus
¶Doctrinales
Os
Manus
¶Modi diſcendi
A natura
Ab homine
¶Doctrine elemēta
Mens
Conceptus
Vox
Scriptura
¶Mundi corpora
Celum eſſentiale
Intellectuale
Rationale vocale
Firmamētū ſcriptū
Saturnus
Iupiter
Mars
Sol
Venus
Mercurius
Luna
Ignis
Aer
Aqua
Terra
¶Diſcipline actus
Scriptio
Lectio
Loquutio
Auditio
Imaginatio
Intellectio
¶Docentis officiū
Eſſentia
Scientia
Loquutio
Status
¶Diſcētis propria
Eſſentia
Ignoratio
Auditio
Scriptio
Silenrium
Seſſio
¶Progreſſ⁹ nature.
Mundus
Senſibilis ſpecies
Senſus exterior
Spectrum
Imaginatio
Intellectualis ſpēs
Intellectus
Memoria
Contemplatio
¶Progreſſus hoīs
Pedotribes
Conceptus
Vox
Scriptura
Conceptus
Mens
Diſcipulus

Libri ſenſuum finis
deo laudes inſēſibi
li| inintelligibili
oiq; hūana vi
inſcruta
bili

Editi i edib⁹ Reuerēdi i chriſto patris Frācisci de Hallevvin pōtificis Ambianēſis. ANNO DOMINI 1509|25 O C T O B R I S

¶ Quid agat ſtudioſus paleſtrites

¶ Scribimus & legimus: loquimur| meditamur in aures
Quod cadit: His quinis omnia diſcit homo.
Auribus: ore| oculis| manibus| cerebroq; cietur.
Quí cupit ethereos doctus adire polos

¶Tabula preſentis operis

Libri de ſenſu capita ſunt 36

Cap. I.
Q; gemini ſunt ſenſus alius exterior alius interior. Propoſitiones 5

Cap. II.
De vtriuſq; ſenſus differentijs. Propoſitiones: 8

Cap. III.
Q; interior ſenſus ſit prior natura: exterior vero operatione prior. Prões 8

Cap. IIII.
De duplici anime aſpectu recto & circulari. Propoſitiones. 8

Cap. V.
Terram eſſe in extremo mundi: ſolem vero in medio. Propoſitiões. 7

Cap. VI.
Imaginationis in indicatiuam & ſuſceptiuam diuiſio. Propoſitiões. 8

Cap. VII.
Quot ſint generatim totius animi vires. Propoſitiones. 9

Cap. VIII.
Quis ſit precipuarum quinq; cognitionum naturalis ordo. Prões 9

Cap. IX.
Comparatio harum quinq; cognitionum ad quinq; terre plagas ac zonas. Propoſitiones. 7

Cap. X.
Quinq; exteriores ſenſus eſſe velut harum quinq; cognitionũ ſigna. Propoſitiones. 8

Cap. XI.
Exteriorum ſenſuum differentie. Propoſitiones. 8

Cap. XII.
Qualiter tres anguli rectilinei: acutus recdus obtuſus: in exteris ſenſibus reperiatur. Propoſitiones. 6

Cad. XIII.
Q; exteriores ſenſus ſint tripartiti: alij boni vtilis alij boni delectabilis alij boni honeſti. Propoſitiones. 7

Cap. XIIII.
Q; delectatio & triſtitia: ſint paſſiones animalium ſenſus comites. Propoſitiones. 7

Cap. XV.
Tactum omnium eſſe ſimpliciſſimum & primũ Propoſitiones. 7

Cap. XVI
Q; ſicut duplex eſt animalis ſenſus interior & exterior: ita & duplex eius ſonus Propoſitiones. 6

Cap. XVII.

Qꝫ viſus vt a natura doceamur:auditu vtilior. propoſitiones. 7

Cap.XXXV.

Qꝫ omnis humana eruditio:ſit vt a mente in mentem.propoſitiones. 5.

Cap.XXXVI.

De coniunctione ſenſus & intellectus/in medio: eorū၃ differentia in extremis.propoſitiones.

Totius libri exodium:in quo quecū၃ in hoc libro pertractata ſunt/paucis repetuntur at၃ recenſentur.

IOANNIS CARMONDI
dodecaſtichon ad librum

Humani cupiens/dinoſcere pectoris aulam.
  Lumina quotquot habet/quot gerit illa faces.
Te legat & verbis/mentem cumulare laboret.
  Arida၃ in nitidas labra remergat aquas.
Diſcet biſtrinos ſenſus/in carne locatos
  Noſtra၃ terbina lampade corda regi.
Nempe fores/aditus၃ hominis/ſeruare iubentur.
  Q uini oculi:mundo ſub quibus ille coit.
Intima precipuus rimatur pectora ſenſus:
  Perluſtrat quicquid ſub cute/carne latet.
Hec tibi parue liber/cunctis retegenda vouentur.
  Iam tibi cōmiſſo dogmate paſce rudes.

Finis.

¶Errata libri de intellectu.

Folium Superficies Propoſitio Comentarius Linea.
Fo.3.Su.2. Pro.5. Cōmēta.linea.15.natiuatione legēdū Natinatione ideſt negociatiōe Eſt eni natinari/negociari.Fo. 4.ſu.2 pro.10.cō.linea 9.ex imitatiōe/ex mutatiōe.fo.5.ſu.1.pro.5 cō.linea.9.ex actu ex potētia/ex actu & potentia.fo.6.ſu.2.pro.8.cō.linea 1.Vniuerſū vniuerſorū.fo.12.ſu.2. pro.3.cō. linea 21:duobns cōceptibus/duobus intellectibꝰ.fo.12 ſu.2 pro.4.cō.linea 1. ab in intellectu:& intellectu/ab intellectu:& in intellectu.

Errata in libro de ſenſu.

Fo.35 ſu.1. Propōe 2 cauſe/legēdū cauſa.Fo.44 ſu.2. pro.2 didiſcere/didicere.fo.44 ſu.2 cō.linea 2 didiſcernit/didicernit.fo.45 ſu.1 pro.4 cō.li.1 fertur feritur.fo.50 ſu.2 pro.4 dicendi/diſcendi.fo.50.ſu.1 pro.4 cō.linea 23. circūdantur circūdatur.fo.51 ſu.1 pro.5 cō.linea 12 dicentis diſcentis.

Hec/& illa:in multis emendata reperies

CAROLVS BOVILLVS DISERTISSIMO VIRO IACOBO VITRIACO BORBONIO CANCELLARIO. S.

Ediderã dudũ generoſiſſime vir: libellũ hũc de nichilo ſipliciꝰ ꝓpoſitionibꝰ nudũ atq; indiſcuſſũ. quē cũ rogaret quiſpiam amicorum in lucē proferri: cogitaui irritã fortaſſis operam fore/ ſi hoc pacto nudus/ indiſcuſſus inemedullatuſq; publicaretur. Itaq; deſumptũ iterum in manibus/ pauxillũ recenſui: quecunq; duriuſcula in eo videbantur exiguo cõmentariolo dulcans/ queue ſuboſcura peruia reddens. Q; ſi percunctaberis cur de Nichilo verba facere ſtuduimus: cum huiuſmodi Nichil ab ẽtibus agatur extorre: cum nichil nõ ſit: cũ nullo eſſe ſubnixũ/ omnis ſubſtãtie ſit exors: tibi ad hec/ libellum ipſum facturum ſatis preſento. qui plane indicat: quantula de nichilo dici potuere: quantumue id quod non eſt: animitꝰ riteq; perſpectũ ſeſe expatarit. quantam deniq; precipuo mẽtis cultro deglabratũ retectũq; nichil profuderit medullam. Id enim ĩ creatione vniuerſorum a deo: vicem quandam/ figuram ac ſpeciem obtinuit materialis principij. Fuiſſe quippe deum ab eterno ſolum: & ab eodem de nichilo condita ſtataq; ad eſſe vniuerſa: cõpluribus in locis ſermo ſacer eloquitur atq; atteſtatur. Hũc ergo de eiuſcemodi Nichilo de primeua creaturarum totiuſq; materie negatione libellum (quem forſitan haud irrito caſſoq; labore probabis excuſum) tuo nomini dicandũ cẽſuimus: quo & eidem opuſculo/ adiciatur ſplendor: & genuinũ exercentes/ tua incude retundantur. Vale.

IOANNIS PELLITARII
Octoſtichon/ ad lectorem

Quo pacto deus e Nichilo cunctis dedit eſſe:
Q; ſine principio/ ꝙ ſine fine deus.
Primam materiem/ vaſti ꝙ conditor orbis
Edidit: angelicis qui dedit eſſe choris.
Scire cupis lector mentem huc deflecte capacem:
Hec etenim paruus conferet iſte liber.
Quem liuens ſi Rhinoceros cornupetet vllus:
Protege/ qui ſolido paſceris inde cibo.

¶Subſtãtia prima deus
Nichil aliud
¶Rerũ durationes
Eternitas
Euum
Tempus
Momentum
¶Eterna
Solus deus
¶Euiterna
Angeli
Rationales aĩe
Materia
¶Temporanea
Irrationales aĩe
Actus eſſendi

¶Momentanea
Fluxe qualitates
¶Euum
Primum
Secundum
¶In primo
Nichil creatum
¶In ſecundo
Omnia creata
Angeli
Materia
Subſiſtentia
Viuentia
Senſibilia
Rationalia
¶Deus

Eternus
Infinitus
Increatus
Creator oĩm
¶Creatura
Non eterna
Finita
Facta a deo
Nichil creãs
¶Theologia
Senſibilis
Intellectualis
Prophetica
Affirmatiua
Negatiua

ℭCAROLI BOVILLI SAMAROBRINI LIBELLVS DE NICHILO AD INGENVVM MAGNIFICVMQVE VIRVM IACOBVM VITRIACVM CANCELLARIVM BORBONIVM·

ℭQuid nichil. Caput primũ. 1

Quid rerũ finitio & ratio.

Nichil nuſq̃ eſſe

Illatio.

NIchil nichil eſt.
ℭQuod ſimplex eſt/ partib9 & differẽtate carẽs: nullo pacto q̃ſeipſo eme-
dullari finiri & exprimi poteſt. Omnis eni finitio & ratio: ei9 eſt quod variũ
ſectile & etherogeneũ: partiũ & differẽtiarũ ſolutio & explicatio. Itaq̃ de
nichilo enũciam9 haud aliud q̃ nichil: ipſũ nichil eſſe dictitãtes. Nichil: nõ
ẽte/ nichilo/ ſeq̃ipſo finim9. Nichil eni ẽ nichil: nichil nõ aliqd eſt. nõ hoc
aut illud aut aliud quodpiã ens eſt: ſed nullum ens. nichil nuſq̃ eſt/ neq̃ in
mẽte eſt/ neq̃ in rerũ natura. neq̃ in itelligibili/ neq̃ i ſenſibili mũdo. neq̃
in deo/ neq̃ extra deũ/ i vllis creaturis. Quodlibet/ ens eſt: quodlibet aliquid eſt. Ente ſunt
omnia plena. Nil vacuũ/ ociosũ nichil: nichil inane. Exulat ab vniuerſus nichil. Vnde fit
vt huiuſce orationis/ que infit nichil eſſe nichil: gemina ſit intelligentia. negatiua vna: Al-
tera aſſertiua & poſitiua. Ambe tamẽ eiuſdem ſunt veritatis & equepolentes. Aut eni dicẽs
nichil eſſe nichil: profert nullũ ens eſſe nichil: ideſt nullũ ens eſſe nõ ens/ ſiue nullũ ens/ eſſe
ens nullum. Aut quoduis ens ait eſſe ens: ſiue quodlibet ens eſſe aliquid/ ideſt ens aliquod 2
que vtraq̃ qui enũciat: ap ſeutes veridicuſq̃ probatur.

ℭMateria prope & pene nichil eſt: non tamen nichil.

Materia entiũ primũ & vltimum·

ℭNam entiũ vltimum eſt materia ypoſtaſea omniũ ſubſidẽtia: in nõ entis vicinia/ in ne-
gationis vniuerſorũ propinquitate locata. Incõpletum & imperfectũ ens/ eſt materia & ens
in potẽtia: ſiue entiũ potentia & ſenſibilium omniũ inchoatio/ ex qua fiunt omnia. Entium
ipſa eſt primũ & vltimũ: in generatione primũ/ in corruptione & reſolutione vltimũ. Ante-
q̃ ſubſiſtat vnũquodq̃/ ſubſiſtit eius potentia. Et poſteaq̃ eſſe deſijt quodlibet: iterũ relin-
quitur fitq̃ reſidua ei9 potẽtia. Supra materiã/ locati ſunt entium ordines: cũctis vero ipſa
materia ſubeſt. Materie autẽ ſubeſt nichil. Oim fũdamentũ eſt materia: hec vero fundata

Illatio

eſt & ſita in nichilo/ in nullo/ in nõ ente. Ois ſenſibilis act9: locatus/ ſtatus & exceptus eſt in
materia. Materia vero locata & excepta eſt in nullo. Ipſa omnium fultura eſt: a nullo tamẽ
fulcitur/ & recipitur in nullo. Vnde fit vt materia duab9 de cauſis ſit prope nichil: Prima per
naturã ſiue ſubſtãtiã/ ſecũda per poſitionem ac locũ. Per naturã quidẽ/ quia ens omne ſen-
ſibile: & incipit eſſe in materia & deſinit eſſe in materia. Ipſa quippe initiũ eſt & cunctorũ
periodus/ oim itẽ rerũ priuatio & potẽtia. Poſitione vero & loco: quia i entiũ & eorũ q̃ ſunt
naturalib9 ordinib9/ nouiſſimũ tenet locũ: adiacẽs & vicina nõ enti/ nullo nichiloq̃ pxima. 3

ℭMateria eſt entis & nichili medium.

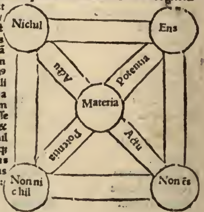
ℭNã neq̃ ens eſt materia/ neq̃ nõ ẽs. Entis potẽtia quedã eſt/ idemõſtrabilis & icognoſci-
bilis. Ipſa ſiquidem hoc ens nõ eſt/ neq̃ hoc aut
aliud aliquod: ſed eorum que ſũt & futura ſunt/
vmbra & potẽtia. Id eni quod demõſtrabile eſt
& de quo pronũciam9/ hoc vel hoc ipſũ eſſe: ens
actu eſt/ ens peculiare & hoc aliquid: ſub certã
aliquã differẽtiã definitãq̃ ac propriã rationem

Empedocles.

aſſertũ/ cognitũ/ demõſtratũ. Materia vero toti9
differentie vacuitas & priuatio eſt: pſimilis illi
oim iformi & cõfuſiſſime ſpeciei ac moli: in qua
Empedocles oia pri9 delituiſſe & ex eã tandem

Vtriuſq̃ entis et nõ ẽtis vtraq̃ & affirmatio & negatio materie competit

emerſiſſe predicabat. Eſſe deniq̃ materie/ ẽ poſſe
eſſe oim. Extrema igit̃ eſſe & nõ eſſe/ ſũt ens &
nichil: mediũ autẽ poſſe eſſe: nõ ens & nõ nichil
eſt. prope tamẽ ens & prope nichil. Nã vtriuſq̃
& affirmatio & negatio materie competit. Ens
eni eſt & nichil eſt: nõ ens eſt & non nichil. Ens
potẽtia: nichil actu. nõ ens actu & ſimpliciter: 4
non nichil potentia & priuatione.

ℭNichil minus eſt ens q̃ materia.

¶ Eſt eni materia entiũ minimũ. Ens quidẽ ipſa nõ eſt: ſed entiũ minimũ. In valuis quippe entis & nõ entis materia ſita eſt & collocata. Sicut eni pũctum haudquaq̃ eſt magnitudo ſed magnitudinum minimum & vltimum/ extremuſue magnitudinum termin⁹: ita & materiam haud ſtati ens eſſe/ ſed entium minimũ metã ac terminũ predicam⁹. Et ſicut pũctũ licet nõ ſit magnitudo/ tamẽ nõ magnitudinũ nichil eſt: ſed magnitudinũ aliqd eſt vtpotẽ tia et initiũ: ita et materia cũ nõ ſit ens/ haud tamẽ eſt nichil entiũ: ſed aliqnid eſt vt eorũ termin⁹/ potentia atq; initiũ. & ſicut pũctũ oĩ caret dimẽſione/ oĩs eſt exors interualli longitudinis/ latitudinis & profundi: ita & materia oĩs eſt differẽtie exps & entiũ priuatio. Sicut eni mĩma magnitudo eſt linea pũcto ſupior/ p̃dita vni⁹ interualli differẽtia vt lõgitudine: ita & ẽs minimũ materiã precellit: cõſtãs ex materia & aliquovis entiũ actu aliqueue differentia & naturali forma. Vnde fit vt ſicut nõ eadẽ ſũt minima magnitudo & magnitudinũ minimũ (hoc enim pũctũ illa vero linea) ita & diuerſa ſint ens minimũ & entiũ mĩmũ. hoc eni materia eſt illud vero ens hoc aliqd: quod cõpletorũ entiũ extremum ordinẽ claudit/ vt elementum/ vt terra.

Analogia puncti ad materiam.

Illatio

5 ¶ Ex nichilo nichil fit.

¶ Ex eo quod nichil eſt ſimpliciter nature virtute/ ac ſerie fieri nichil poteſt. Tunc eni nature virtute ex nichilo aliquid fieri diceref: ſi id quod ſimpliciter ac mere nichil eſt/ verteref in ens: ſiue i materiã/ ſiue i hoc aliquid. aut ſi id cuius nullũ p̃exritit initiũ/ cui⁹ nulla antea ſubſtitit potẽtia: inſolito nature miraculo ꝓcederet ad eſſe. Quicquid eni natura fieri conſpicim⁹: fit ex p̃exiſtẽte materie potẽtia & priuatione ſui. Illi⁹ qppe potẽtia & materia antea ſubſiſtebat. Inchoatũ erat ab initio & confuſum in materiei vmbra: quicquid cõtinuis generationibus/ quottidie perficitur.

6 ¶ In nichilum nichil abit.

¶ Hec liquet ex p̃cedẽte, nã in id neceſſe eſt oĩa reuerti: ex quo pri⁹ ſũt facta. Neceſſe ẽ id qd in generatione aſſũptũ eſt/ in corruptione relinqui. Quod nulli enti ꝓpriũ aut peculiare ſed oĩni cõmune eſt: cũ nullo ente aut eſſe icipit/ aut eſſe deſinit. cũ nullo oritur aut deſtruit: ſed & ipſũ ante oĩa ortũ ẽ nichilo & poſt oĩa fixũ/ ſtabile idẽ pmanebit Eſt eni materia igenerabilis & incorruptibilis: tota facta ab initio/ tota in euum permãſura.

7 ¶ Nichil oritur nouum: nichil interit.

¶ Hãc intellige propter materie pmanẽtiã: q̃ tota ab initio creata corruptiõi mime cẽſetur obnoxia. Sũt igif oĩa priuſq̃ fiãt: aliquo pacto i materia. & poſtq̃ ẽe deſierũt i materia quoq; pſeuerãt. Materia ps ẽ oĩs ſẽſibil' ſubſtãtie: ãte omnẽ ſẽſibilẽ ſubſtãtiã creata a deo & ad eſſe producta. Nã diuide omnẽ ſẽſibilẽ ſubſtantiã i partes gemias: in duo extrema quibus ipſa cõflatur & cõſtat. vt in eſſentiã & apparitionẽ/ in principiũ & finẽ in ichoationẽ & perfectionem/ in potentiã & actũ in materiã & formã. Duntaxat ſecũdum poſterioré ipſius partem rei mutationẽ/ ortũ & interitũ fieri comperies. Priore autẽ parte/ permutationẽ fieri nullã ſed fixa eſſe & ſtata vniuerſa/ ſimul facta ab initio: & ſimul i euũ perſeuerãtia. Materia qppe principiũ eſt oĩm/ inchoatio/ eſſentia & potentia. Itaq; per materie creationẽ: oĩa ſimul inchoata ſunt & ſubſtiterunt ab initio: erãtq; i principio/ nõ erãt in fine: habuerũt pri⁹ quidam eſſe: carebant ſui apparitione. poſſibilia erãt: nondũ tamẽ erant. Erãt i tenebris/ nõ in luce nõ q̃q; in ſui diſcrimine aut in naturalibus ſuis locis. Educta ſunt ex potẽtia in actũ/ e tenebris in lucem ex principio in finem Que inchoata erant/ perfecta ſunt: que erant apparuerunt. que confuſa & indiſcreta: in ordinem digeſta ſunt & ſuis in locis collocata. Orif igitur quottidie nil ſimpliciter & ex toto nouũ: cum fuerint omnia ab initio in prima & antiquiſſima ſui cõſiſtentia ideſt in materia. Nil indies interit. cum i eandem immutabilem eſſentiam (primamue ſui conſiſtentiam) reuertantur. Et ſicut ſueceſſerunt imprimis in actũ ex potentia: ita & in potentiam demum eandem relicto actu commigrãt. Que ex tenebris in lucem prodierant: ex luce poſtmodum & apparitione/ in ocultum in abditum & antiquas tenebras reuerti cogũtur. Et precipue quattuor ſunt propter que veraciter enunciare poſſemus i ſtata eſſe fixa & immutabilia vniuerſa: omnẽ ab eis ortũ atq; interitum excludentes diuina mens/ angelicus intellectus: materia & humanus intellectus. Diuine quippe menti: actu inſunt omnia ab eterno: eiq; ſemper ſuperſubſtantialiter inerũt. Angelicus quoq; intellectus ab ſue creationis initio actu eſt omnia: ſemper omnia futurus. Materia & human⁹ intellectus a ſua item creatione (quãq̃ non eodẽmodo) potentia ſũt oĩa/ id [illegible] [illegible] potẽtie: erũtq; ppeti id qd ſũt/ ideſt potẽtie vniuerſorũ. Etern⁹ eſt de⁹ ſine pri[illegible]pio ſine fine.

Angelus/ materia & intellectus humanus: euiterna ſunt/ facta quidem: ſed ſemper futura/ principium ſortita: finem nullũ habitura. Nullus ſiquidem humanus intellectus interibit: nulla quoqꝫ materiei pars ſecundũ naturã annichilari poteſt: nulla inſuper oriri noua. Hec tria deus/ angelus/ Materia: toti ſunt ab initio/ toti ſẽper futuri. neqꝫ innouari aut multiplicari poſſunt/ neqꝫ interire aut minui. Humanus vero intellectus/ multiplicari quidẽ poteſt nec totus eſt ab initio. qui & quotidie ſuo numero perficitur: donec euadat in actu tot⁹/ donec humana ſpecies impleatur Attamen imminui poterit nunq̃.

De durationibus quattuor. Cap. II

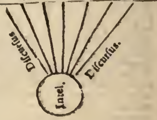
Rerum durationes & permanentie ſunt quattuor. Eternitas/ Euũ/ Tempus/ Momentum. 1

Nam ſicut entia vniuerſa: dignitate/ preſtantia & loco a ſeinuicem diſtare cõperiuntur: ita & duratione & ſue ſubſtantie permanentia putentur eſſe diſiũcta. Alia enim eſt ſubſtantiarum: & alia accidentiũ duratio. Alia dei alia angeli aie & materie. Alia inſuper angeli/ anime/ materie: & ſeſibilium actuũ/ ſiue naturalium formarũ. Alia denique naturalium formarum ſiue ſuſtantialiũ/ ſiue accidentalium: & ſuccedanearũ qualitatum. Omnem autem ſtatũ & rerum permanentiam: tetradis quaternitatiſue numer⁹ claudit/ Sunt enim durationes quattuor: eternitas/ euũ tempus/ momentum.

Quid eternitas — Eternitas eſt infinita vtraqꝫ parte duratio: exors principij & finis. 2

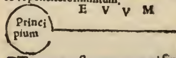
Intellige lineã rectã a medio puncto/ in partem vtramqꝫ ſine modo & termino protendi ita vt omne principium trãſiliat/ omnem quoqꝫ exuperet finem. hec (quoad capax eſt ſenſus & mortalis noſter oculus) eternitatem exprimit. Nam non modo ſenſus: ſed & neqꝫ intellectus/ in vtramqꝫ a medio diſcurrens partem: ipſius eternitatis comprehendet/ aut conſequetur extrema/ ipſamue eternitatẽ cõplectetur. ſed quicquid totius eternitatis preſens aderit intellectui: erit ei⁹ perexigua portio/ toti⁹ cõparatione & ꝓportione minima & nulla.

Eter ni tas vtraqꝫ par te in fi nita.

Quid Euũ — Euum duratio eſt. principio/ finem copulans nullum: 3

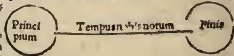
Statue tibi aliquod punctũ vt principium. a quo in poſteriorem partẽ/ intellige infinitã rectã lineã protẽdi: hec ipſa/ tibi referet euũ. Habet enim euũ principiũ finem tamen nullum. Ab certo cepit initio: fine conſumabitur nullo. Vna parte/ vt priore finitũ eſt: alia vero vt poſteriore infinitum.

Quid tẽp⁹ — Tempus: eſt parte vtraqꝫ finita duratio. 4

Recta linea vtraqꝫ parte finita/ exprimit tẽp⁹: quod duobus clauditur extremis/ principio ac fine. Ipſum autẽ tẽpus & eternitate & euo ſenſibili⁹ eſt/ nobiſqꝫ notius. Nã aut intellect⁹/ aut ſenſus totũ cõprehendit tẽpus: vtraqꝫ ipſius extrema cernit videtqꝫ preſentia. Eternitatis autẽ extremũ nullũ: agnitũ eſt aut preſens intellectui. Eui initiũ agnitum nobis eſt: finis tamen eius ignotus: & quem conſequi/ nullo diſcurſu valeamus. 5

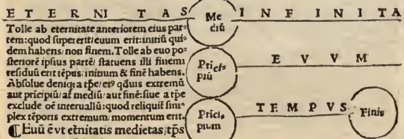
Quid iſtãs — Momentum: eſt impers durationum termin⁹.

Sicut diximus punctũ haud eſſe magnitudinẽ/ ſed magnitudinũ potẽtiam ac terminũ: ita & momẽtũ durationum potentia eſt & minimũ. Impers enĩ eſt momẽtũ: carens ſucceſſione & omni permanentie/ ac durationis interuallo. in quo extrema & mediũ coniuncta ſunt & inuicem vnũ.

Eternitas: eſt nullum extremum. Euũ/ vt vnum. Tempus/ vt duo: Momentum/ vt nullũ fluxionis & ſucceſſionis interuallum. 6

¶Hec eſt omnis duratio & rerum permanentia. Nullū extremū/ vnū extremum/ duo extrema. Extremū ſimplex ſine interuallo. Superiores enim durationes tres: dimenſiones ſūt & permanentiarum interualla. Diſtant tamen abinuicē: extremorū aut habitu/ aut carētia. Nullis quippe finibus/ ac terminis eternitas artatur. Principio ſiſtitur euū: in nullū finē procurrit. Vtriſq; terminis faſtigat/ ſeq; continet tempus. Inſtans vero a ceteris tribus: diſcrepat fluxione/ atq; interuallo. Eſt enim ſimplex extremum.

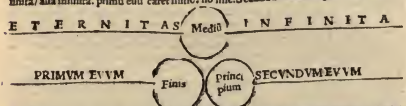

Tolle ab eternitate anteriorem eius partem: quod ſupererit/ euum erit: initiū quidem habens/ non finem. Tolle ab euo poſteriorē ipſius partē/ ſtatuens illi finem: reſiduū erit tēpus/ initium & finē habens. Abſolue deniq; a tp̄e/ eius q̄duis extremū aut pricipiū/ aut mediū/ aut finē: ſiue a tp̄e exclude oē interuallū: quod reliquit ſimplex tēporis extremum/ momentum erit.

¶Euū ē vt eternitatis medietas/ tp̄s
7 vt pars eui: iſtās tēporis extremū.

¶Statue in eternitate/ medium aliquod punctū ante oculos/ aut ante itellectū quicqd ē eternitatis ab eo puncto/ in poſteriorem partem fine carētē eſt vt euū. At tātūdē eternitatis & ſpacij/ reliqt ab eodē pūcto i āteriorē partē: verſ⁹ eternitatis principiū. quod nullo ſenſ⁹ aut intellect⁹ procurſu/ conſequi poſſumus. Eſt itaq; euū/ vt quedā eternitatis medietas. Nam frange eternitatis interuallū/ in euū duplex i primū & ſecundū: vtrūq; euū alteri equū eſt. Nā vtrūq; totius eſt medietas vna parte finita/ alia infinita. primū euū caret initio: nō fine. Secundū fine caret. principiū habens.

Rurſum ſicut euū/ pars eſt eternitatis poſterior/ que ſubtracta priore relinquitur: ita & tēpus pars eſt eui anterior & totius eui (poſteriore dempta parte) reſiduū. Inſtans vero (vt diximus) temporis eſt terminus & impers eius extremum.

¶Q nichil eſt deo coeternum & increatum. Cap. III

Eternitas ſoli deo competit: & in ea ſolus collocatur deus.

1 ¶Deus autor eſt omniū. Idē ipſe eſt omniū initiū & finis. Ante oia erat & poſt omnia futurus eſt. Omniū autē initiū & finis initio & fine caret. Nam principij/ nullum eſt principium. Ipſius itē finis nullus finis. Extremorum extrema ſunt nulla/ terminorū nulli termini. Vtraq; igitur parte ſol⁹ autor omnium deus/ ſolus vtrinq; vniuerſorum terminus: eſt interminus & infinitus: ſol⁹ in eternitate perdurans. ante omne principium librans/ ferensq; ſeipſum: & poſt omnē finē/ ſeipſum fulciens & in ſeipſo perſiſtens. Oia cōdidit extrema/ eternitatē apprehēdit: eamq; totā percurrit/ cernit intueturq; preſentē & in ea ſolus perſeuerat.

2 ¶In primo eternitatis euo/ deus ſubſtitit fuitq; ſolus: & cum deo nichil

¶Deus ſicut in tota eternitate nullā ſecū admittit creaturā: ita & neq; in prima eius parte ſeu priore euo vllā vnq̄ ſuſtinuit. Sunt enim eternitas & primū eius euū/ diuine quedā proprietates ſoli diuinitati proprie. in quibus deus contēplandus eſt vt deus: vt ſolus ab eter-

no/ ſine creaturis/ ſine principio/ origine & cauſa: vt fons & autor omniũ. Sunt eni omnia orta a principio: preterq̃ ipſum principiũ. Itaq; in primo euo/ deus fuit ſolus & cum deo nichil. Preceſſit eni euũ primũ creationẽ omniũ: & ipſũ eſt index diuine proprietatis/ vnitatis et ſolitudinis. qua ab eterno & a nullo principio/ ſibi ſoli aſtitit deus: in ſeipſum ferebatur

Euũ primũ die ꝓprietatis & ſolitudinis index

volucbaturq; in ſe ſibi preſens/ ſeipſum collibrans perſpiciens & agnoſcens. Sibiipſi & alteri nulli cõmunicabatur: extra ſeipſũ nondũ erat profectꝰ. nichil adhuc protulerat/ eratq; extra ſe infecundus imperuius & ignotus. Erat tamẽ in ſeipſo fecundus & numeroſus/ quippe trinus. ſibi quoq; ipſi cõmunis ſibiinet cognitus ac peruius.

Deus in primo euo nichil creauit: creare nichil nunq̃ cepit: creare nichil aliquando deſijt. 3

Quid primũ euũ

In primo euo creauit deus nichil: id eſt nullã creaturã. Nam primũ euũ eſt ab eterno vſq; ad creationis initiũ. Eius principiũ eſt nullũ. Eius finis: eſt inſtans creationis primũ. Primũ euũ eſt inincẽptũ ſed finitũ: principio carens finẽ habens. itaq; creauit in primo euo deus nichil: id eſt ens nullũ. Nichil creare nunq̃ cepit: quia ab eterno nichil creauit. Nichil creare aliquando deſijt: quãdo creare oia cepit/ vniuerſorũ creationẽ adorſꝰ. Nulli aſtitit nichilq; fouit ab eterno deus: nichil quoq; ei ab eterno aſtitit. Nichil erant oia/ & oia nichil erant. deus nichil ferebat/ nichil fouebat/ nichil procreabat.

Gentilium Error

Deus in primo euo nichil licet procrearit: haud tamen caſſus inanis/ irritus & ocioſus permanſit. 4

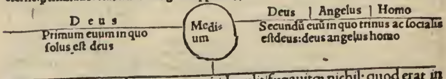
Nam flexus in ſeipſũ deus/ diſcretuſq; mouebatur: ferebat ſeſe/ ſibi aderat/ ſeipſo potiebatur. Ab eterno erat: ab eterno gignebatur/ ab eterno procedebat. erit quoq;/ gignetur ꝓcedetq; in eternũ. Et qui hunc internũ & archanũ diuine ſubſtantie numerũ orbicularẽue motũ/ ignorauere (vt cuncti ferme qui ſub gentilicio errore & nephando idolorũ cultu: mũdanã ianẽq; philoſophiã ſecuti ſũt) in ingẽs baratrũ & vaſtiſſimã errorũ ſyrti prolapſi traduntur. ſtatuentes aut vniuerſum deo coeternũ: aut pleraſq; creaturas/ vt angelos & materiam. quibus cõmunicando ſeſe: que fouendo/ alendo/ atq; ſaluando: minime ocioſus ab eterno diceretur/ ſed actuoſus & fecũdus. Diuinus autẽ orbis diuina circulatio/ deitatis in ſeſe conuerſio: & diuinã imprimis feriationẽ ſiue ocioſitatẽ/ & eternã deinceps tollit creaturarũ neceſſitatẽ. Tolle autẽ diuinũ huiuſmodi numerũ ac gyrũ: rite fatebũtur aut fuiſſe deũ ab eterno nullũ. aut fuiſſe inanẽ/ feriantẽ & marcẽtẽ ocio: aut exterã aliquã ſubſtantiam/ illi coeternã aſtitiſſe: in quã illius actus & ſubſtãtiales participationes/ cõgrue deriuarentur.

Deus eſſe ſolus/ cepit nunq̃: ſolus tamen eſſe aliquando deſijt. 5

Deus in toto priore euo/ fuit ſolus ab eterno: vt cui nulla aſtitit creatura. Deſijt autẽ ſolus eſſe/ in ſecundi eui initio: in quo creare aliquid cepit. Idẽ eni eſt primi eui finis & ſecundi initiũ. Itaq; q ſolꝰ erat in prio euo: plurimꝰ euaſit i ſcđo. q i primo euo & ab eterno creare oia ꝓpoſuit & potuit: aliqñ & i ſecũdo euo/ oia procreauit & cõpleuit: Qui ab eterno nichil fecit: in eternũ aliqd fouebit/ cõſeruabit ſaluabit: vt angelũ/ animã/ materiã: que tria ſũt euiterna.

Deꝰ i primo euo erat vnicꝰ & ſolꝰ: in ſcđo vero nũeroſus ac trinꝰ euaſit.

Deus & intus & foris/ eſt trinus: vt liber de ſapiente recenſet. Intus/ id eſt in propria ſubſtantia in qua ab eterno trinus eſt/ numeroſus & fecundus. & huius arcane trinitatis ſacratiſſime perſone: ſunt pater/ filiꝰ & ſpũs/ quẽ ſanctũ nũcupamus. Exterioris vero trinitatis perſone ſunt: deꝰ/ angelꝰ/ & homo. que licet ſubã abinuicẽ diuidant nexu tamẽ volũtatis in vnũ reddeũt ſibiq; inuicẽ agglutinãt. Nã ex cũctis creaturis dũtaxat angelꝰ & hõ (vt diuine lucis & ſapientie participes) in deũ euadũt & participatione dij fiunt. Vbi igit in ſcđo euo angelus & hõ diuine ſapiẽtie & imaginis habitu i deũ tranſiere: trinus eſt aliquo pacto deus deus inquã diuinꝰ/ deus angelicus & humanꝰ. Eſt eni trinitas hec extima: intime diuine/ eterneq; trinitatis relucentia/ imago & apparitio.

Deus ab euo ſecũdo exterminauit/ depulit/ fugauitq; nichil: quod erat in

euo primo/ſtatuitq́ eius loco aliquid ſiue vniuerſa.

¶Sume & concipe ipſum nichil in ratione dicatiua & poſitiua. velut id per quod ab euo primo/ excludebãtur vniuerſa: quod ve oia occupabat/ & erat vbi nunc/ſunt vniuerſa. Id ipſũ nichil/ quod ſubſtantie & enti eſt oppoſitũ: excluſum/ depulſũ/ exterminatũ & fugatũ eſt a deo in ſecũdo euo: in quo creata ſunt & facta oia. In nichili vero locũ/ ſucceſſerũt vniuerſa: que nũc ſunt/ vbi quondã nichil erat/ & quorũ locũ nichil occupabat. Itaq́ nichil, qđ erat & fuit toto primo euo: eſſe deſiit in ſecundo. Succeſſit eni in locũ eius aliquid: quod erit toto euo ſecundo/ quodue a deo fouebitur imortale atq́ euiternũ. nullus igitur locus ni chilo/ i ſecũdo euo relict⁹ ẽ. Sicut eni nichil fuit i primo euo: ita nichil non erit in ſecũdo. id eſt ſicut oia nõ fuerũt i primo euo/ fuerũtq́ nõ entia: ita et oia erũt i ſcđo erũtq́ ſubſiſtẽtia & entia Et quomodocunq́ ſũpſeris ipſum nichil ſiue vt dicatiuũ & poſitiuũ/ ſiue vt dedicatiuũ & priuatiuum: q̃cunq́ de eo pronunciantur eãdẽ vtriq́ & equepollẽtẽ recipiũt veritatẽ. Nã nichil fuiſſe i primo euo: eſt oia non fuiſſe. & nichil nõ eſſe in ſecundo/ eſt oia eſſe in ſecũdo. Eteni p ſe nichil: equũ eſt ei quod eſt oẽ nõ. Nichil non vero ei quod eſt oẽ reſpõdet.

De nichilo ſiue vt poſitiuo ſiue vt priuatiuo eadẽ veritas.

¶Q deus de nichilo creauit omnia. Cap. IIII.

1 Diuina tota ſubſtantia imparticipabilis & indiuidua: in primo euo fuit vnica et ſola.

¶Deus a deo cadere/ de⁹ a deo diuidi: deus ſeorſũ & extra deũ ſumi nequit quicquid diuinũ eſt: deus eſt/ coniunctũ & counitum deo/ inſeparabile & indiuiduũ a b eius ſubſtãtia. Hec eni tota ſimplex/ impers/ inquãta: inſeparabilis a ſeipſa & iparticipabilis eſt. Si eni participabilis fieret: pars ipſius extra totũ aut extra partẽ ſumeretur. Ea igiť pars diuidereť/ fieretq́ aliena a toti⁹ ſubſtãtia: & extere cuipiã ſubſtãtie preberet initiũ. cõflareturq́ ex ea parte ſubſtãtia quedã exterior: quod nullo pacto fieri poſſe putandũ eſt. ſit eni diuina tota ſubſtantia a b c: tũc hec participabilis eſſet ſi pars ei⁹ (que quomodolibet intelligitur) b c/ ſumereť ſeorſũ a tota ſubſtantia a b c/ aut a reliqua parte a b. & cõflaretur ex b c/ extera & ſeparata a deo ſubſtantia diuine ſubſtantie participatione orta. que per abſurda & perq̃irrationabilia ſunt.

a b c
a bb c
b c

2 ¶Vnde fit vt deus de ſua ſubſtãtia creauerit protuleritq́ nichil.

¶Nã non fecit deus/ quod facere nõ potuit. Negare autẽ ſeipſũ/ decidere a ſeipſo: diuidi dirimi ac auelli a ſemetipſo & participabilis fieri nõ potuit: perinde atq́ nõ poteſt nõ eſſe de⁹ Et hec haud ipotẽtia eſt vt Magus Elymas voluit: ſed virtus infinita & imẽſa poteſtas: qua ſeipſũ fulcit deus/ qua ſibi eaten⁹ inſit⁹ eſt ſibiq́ coheret: vt auelli a ſeipſo & nõ eſſe neqat & nõ poſſe (vt ſacer Dionyſius ait) nõ poſſit: & nõ eſſe nõ ſit. Igiť cũ diuidi nequeat de⁹/ cũ indiuidu⁹ & imparticipabilis ſit: de ſua ſubſtãtia nichil creauit. id eſt participatione ſui exterã nullã ſubſtãtiã protulit/ atq́ ad eſſe ſtatuit. Eſſet eni huiuſmodi creatura diuine ſubſtãtie pars: auulſa & ſeparata a toto deo.

Magus Elymas: Sacer Dionyſius.

¶Supereſt vt cũ de⁹ de ſeipſo/ ꝓtulerit nichil: de nichilo creauerit vniuerſa

3 ¶Nã ab eterno nichil erat preter deũ: qui toto primo euo ſolus fuit in eſſe. Nulla illa aſtitit coeterna materies/ nullaue extera ſubſtantia: ex qua cõflarit & protulerit oia. Ipſe eni eſt auctor omniũ & viſibiliũ & inuiſibilium/ materialiũ & imaterialiũ. ipſam quoq́ materiã cõdidit & ad eſſe cõſtituit: ſolus deniq́ oia/ infinito illo primo euo anteceſſit. Et ex doctrina p̃cedentis: de ſua ipſi⁹ ſubſtantia: procreauit genuitue nulla. Supereſt itaq́ vt ſi non de ſua ſubſtãtia: neq́ de extera vlla ſibi coeterna oia procrearit de nichilo/ de nõ ente de eo quod nõ ẽ genuerit/ feceritq́ vniuerſa. Is eni q vere eſt/ qui & oẽ eſſe trãſcẽdit: ei quod nõ eſt/ eſſe dedit. Hinc manifeſta eſt veritas ſacri hui⁹ & ꝓphetici eloquij. Vos eſtis ex nichilo: & op⁹ veſtrũ: ex eo qđ nõ eſt. Et i hoc naturali ꝓgreſſu quo de⁹ iprimis de ſua ſubſtãtia nichil creauit ſed de nichilo vniuerſa: cõtingit ratiocinatio et ſyllogiſm⁹ quidã: cui⁹ finis et illatio deſtruit tollitq́ mediũ. Creauit eni de⁹ iprimis nulla: deide de nichilo oia. q̃ poſtq̃ facta ſunt: deſijt eſſe nichil. Et hec veriſſime enũciantur: quocũq; in ſenſu ſiue poſitiuo: ſiue deſtructiuo ſumpſeris nichil.

Sacrũ eloquium

In primo euo	Deus	erat	Nichil	erat
In ſecundo	Omnia	ſunt	Nichil	non eſt

¶ Deus in ſecundi eui initio/in primo ei⁹ inſtāti/aliquid produxit:quo ſub- 4
ſiſtente fuit aliquid deſijtq; nichil eſſe.

Diuitatis pprimum euū diſcurſus.

¶ Deus ab eterno/ab arcano illo icōdito abditoq; euo & a nullo pricipio pcedēs:primū illud euum(quo toto nichil extra ſe produxit)perua gatus/totāq; eius dimēſionē & longitudinem percurrens:vbi ad eius finē/ſiue ad ſecundi initiū(Nā primi finis/ſecundi eſt initium) peruectus eſt:repente atq; in inſtanti aliquid creauit:protulitq; totū aliqđ ens perfectū/ſimplex/ſpiritale incorporeū/inquantū/indiuiſibile.ſcilicet imaterialē & intellectualē ſubſtantiam:quos angelos/primoſq; diuinitatis actus & reliqui totius futuri operis conceptus/ſpecies exemplaria/formas et ideas nūcupam⁹.quibus ſimul cunctis ad eſſe productis & perfectis quibuſue ſubſiſtētib⁹:deſijt eſſe nichil. Erat eni i primo euo ſolus deus& nichil cū eo: id eſt nullū ens. Abſoluto autē diuino per primū illud euū diſcurſu:in contactu ſecundi eui/primū ortū eſt aliquid:quo ſubſiſtente nichil eſſe deſijt.Orta eni eſt prima creatura initium plenitudinis ſecūdi eui:per quā vacuitas ois & entiū priuatio/exterminari a deo cepta eſt.

¶ Deus ab infinito primi eui pergens initio idq; totum percurrens:in nul- 5
lo eius attactu & puncto aliquid creauit. Vt vero ad illius finem & ſecun-
di initium deuolutus eſt: primam illico peperit protulitue creaturam.

¶ Finge deū progreſſum platūue in rectū toto illo primo euo.cuius ad nos pfectio & mot⁹ ceperit a primi eui initio:quod i ifinitū diſtat ab initio ſecundi & fine primi. Semp eni de⁹ & ab eterno mouebatur ad nos:& verſus noſipſos/noſtrūq; euū recta ferebatur:atq; procedebat creationis omniū cauſa. Ad hūc eni modū imaginanda & exprimenda nobis eſt creationis norma atq; initiū. Quandiu autē fuit deus in toto primo euo: nullo ſui diſcurſu aut attactu nullo ue primi eui momēto & puncto:aliquid peperit.ſed ſterilis & infecund⁹/a creaturarum prouentu & effectu permanſit. Intellige enim illū prius perambulaſſe ſterilē & aridam primi eui terram. in quā vitales nullas & fecūdas effuderit aquas.quam rore ſuo & aſpergine omni deſtituerit/proferens in ea vitale germē nullū.deinde e deſertis & peruſtis terris/profectum delatūq; in terram fecundam/habitabilem & creaturarū feraciſſimā.quā illico vitali conſperſit humore: copioſiſſimis ibribus irrorauit/ fecundauit/ impregnauit/ protulitq; in ea omnē creaturam. Eſt enim primum illud euum:velut ſterilis/deſerta & peruſta terra.a creaturis(ob diuini ſolis eſtū/nimiamq; eius viciniam & propinquitatem)inhabitabilis:a ſolo deo habitata. Nam quādiu illā peragrauit pertrāſiitq; deus: creauit nichil/nilue peperit. Euū autem ſecundū eſt ve mitioris & tēperatioris aure tellus:ob ſolis diſtātiam vitalis humoris plena/creaturarum ferax & ſuaptenatura fecūda.que vbi viuido & ſuapte natura fecundo diuini ſolis feruore incaluit:ex inſito humore/peperit omnē creaturam.

Analogica intelligētia

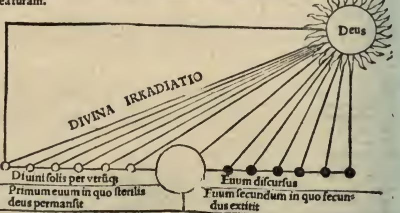

image
not
available

¶Non ſicut de⁹ ab eterno nichil creauit:ita & ineternum aliquid procreabit.definita tamen & conſumata vniuerſorum creatione: eorũ aliquid ineternum ſaluabit.

¶Non ſicut deus toto primo euo nichil creauit:ita & toto ſecũdo aliquid procreabit/ ideſt alicuius ſubſtantie futurus eſt opifex.Nam & definita eſt tẽporis ſucceſſio: vniuerſũ quoqꝫ dei opus finitũ/ factũ cõſumatũ & perfectũ eſt in tẽpore.Senis quippe diebus/ ſacra eloquia facta a deo & perfecta oia atteſtantur/ ideſt productas rerũ omniũ ſpecies. Nam tametſi noue indies generationes fiant earũ tamẽ permutatio/ haud ſpecierũ:ſed ſingularium & indiuiduorũ eſt ort⁹ occaſus & noua ſucceſſio. Ab initio autẽ ſtatute ſũt a deo/ vniuerſe rerum ſpecies ingenerabiles & icorruptibiles.que ab initio id eſt a ſexta creationis die:ſubſtiteruiit omnes/ perſeuerature vſqꝫ in finẽ. Et ab his ſpeciebus vniuerſum ingenerabile/ icorruptibile & immutabile eſſe cenſemus. cum ſemp eodẽ modo habeat & ex cũctis ſuis partibus/ id ẽ naturalib⁹ rerũ ſpecieb⁹ cõſtet nullaqꝫ ſui parte aut augeri aut iminui queat .Nulla eteni vniuerſo addi poteſt ſpẽs:nulla eidẽ deeſſe nulla tota tolli aut abire e medio. Itaqꝫ deus haud ineternũ aliquid creabit:qui priſcis illis ſex diebus/ omnia cõpleuit. Et nõ modo primariis illis rerũ ſpeciebus:ſed & partibus earũ vt indiuiduis & ſingularib⁹/ deus generationis & corruptionis modum periodũqꝫ definiuit.quam preſentis ſeculi conſumationem/ ſupremãqꝫ mundi huius lucẽ & horã nũcupamus.Hec eni vbi illuxerit: tũ ort⁹ omis atqꝫ interitus/ generatio & corruptio:eternũ faceſſet atqꝫ intermittetur.Eorũ tamẽque hoc ſeculo creata queue in tẽpore producta & perfecta ſunt:pleraqꝫ toto futuro euo a deo ſaluabuntur.quẽadmodũ ſunt que ſuapte natura imortalia & incorruptibilia ſunt:vt angelus rationalis aia/ materia. Hec eni ſicut ingenita & generatiõe perfecta nõ ſunt ſed de nichilo ad eſſe repente producta:ita & corruptione interire nequeũt. annichilatione autẽ ſola:fieri nichil poſſunt. Quo namqꝫ ortu in lucẽ profecta atqꝫ educta ſunt:eodẽ ſolo poſſũt & in nõ entis tenebras/ ab eſſe in nõ eſſe reuerti & extrudi. Sicut de nichilo a ſolo deo facta ſũt:ita poſſunt & in nichilũ a ſolo deo cõuerti. Ingenita ſunt/ corrũpi nequeũt. vt ſimplicia ſũt & ex pluribus nõ facta:ita & i plura irreſolubilia & imortalia/ ea manere oportet.

Sacra eloquia.

Rerũ ſpẽs igenerabiles & incorruptibiles

Tres creature imortales.

7 ¶Inter vtrũqꝫ euũ:interhyat mediũ tẽp⁹ creationis vniuerſorum.

¶Prius ſecuimus totã eternitatẽ in duplex euũ:in primũ ſcilicet & ſecundũ/ in euũ dei & i euum creaturarũ. Nunc vero in tria/ eternitatẽ partimur:in euũ(vt prius)duplex & in medium tẽpus/ quod eſt prioris ſecundi eui pars: & eſt metrũ/ ſiue duratio creationis & perfectionis omniũ:ſiue ſecundũ ſpeciẽ ſeu ſecundũ indiuidua & ſingularia. Nã tẽpus creatiõis et abſolutionis omniũ ſpecierũ:ſex dierũ fluxio eſt. Tẽpus vero creationis/ abſolutionis & conſumationis omniũ/ per ſingularia & indiuidua:tota eſt mundi huius duratio. Numer⁹ eteni ſpecierũ omniũ:perfectus eſt & creat⁹ a deo/ in hexade dierũ. At vniuſcuiuſqꝫ ſpeciei quantitas & partiũ ſiue ſingulariũ numerus : vniuerſa viſibilis huius mundi duratione & permanentia abſoluend⁹ & cõplendus eſt. Statuit autẽ deus corporeũ/ hunc viſibilẽqꝫ mũdum i tẽpore: definiuitqꝫ illi extrema/ principiũ & finẽ. Librauit illũ iter duplex euũ. Cõplet deniqꝫ in preſenti mundo/ perficit/ abſoluit gignitqꝫ:quod in futuro toto euo cõtinebit/ ſaluabitqꝫ in eſſe. In primo euo nichil creauit deus: in futuro nichil creaturus eſt/ nulli noue ſubſtantie eſſe largiturus. Nil ſiquidẽ erit in futuro ſeculo:quod non ortum habuerit in preſentaneo tempore/ in mundi huius duratione. In preſenti ſeculo & in tempore hoc protulit aut indies profert deus: que in futurum euũ introducet. Angelos creauit in inſtanti et in tẽporis initio. Materiã poſt angelos identidẽ in inſtãti. Ex qua ſenſibilium creaturarum ſpecies:in tẽpore & numero ſex dierũ perfecit & cõpleuit. Rationalẽ itẽ animã protulit in temporis impartibili:ex qua & ex materia/ humanam ſubſtantiam ſexta ſupremaqꝫ die compegit/ conflauit/ perfecit. In futuro euo/ ſaluabit deus angelos & rationales animas:propter quas & materiã inidem euum introducet. Nam ex materia inſtaurabit humanum corpus:quod ſacris cũ anima/ in preſenti ſeculo decertauit ſudoribus. quod ve illi in futuro illo euo perpetui luminis & immortalitatis pleno ſociabitur et perpeti ſedere nubet. In futuro autem ſeculo: nichil erit/ quod non fuerit in preſenti. pleraqꝫ tamen ſunt in preſenti:que futurum illud immortale haudquaq̃ videbunt queue minime in euũ tranſibunt. In preterito igitur euo deus tantũ erat:in preſenti ſeculo creauit oia. In futuro aliqua ſaluabit vt angelũ/ animã/ materiã. Eſt eni hic create ac ſtate imortalitatis ternari⁹. In primo euo exiſtẽs dicit deus:in tẽpe creãs/ in futuro eno ſaluãs/ cõſeruans:fouens/ enutriens.

Primatie rerũ ſpẽs ſex dieb⁹ abſolute

Materiam propter rationalẽ animã euit nã

Tryas immortalitatis.

¶ Q͛ omnia ad deum nichil ſunt. Cap. V.

Diuina ſubſtantia eſt actu infinita. 1

¶ Nam qualis duratione deus: talis vtiq; eſt et ſubſtantia. Quia ei ſubſtantia impti[m]is infinitus et interminus exiſtit: ideo & duratione perpetuus & eternus euadit. Sicut principio durationis & fine caret: ita & ſue ſubſtantie extremis. Finge eteni eternitatē dimēſionē quādā eſſe/ mēſurā metrūq; diuine totius ſubſtantie: diuināq; ſubſtantiā diſtēde in tota eternitate. tantā ꝑ illā eſſe aſſeueraueris: quāta eſt totius eternitatis interuallum actu imenſū. Oīs qppe menſura equa eſt ei: cui vt menſura coaptat̄. Hoc ſenſibili ſigno permultum iuuaberis vt diuinam ſubſtantiam/ actu eſſe infinitam deprehendas.

Signū ſenſibile.

Eternitas actu infinita diuine ſubſtantie dimenſio ac metrum.

E Q V A L I A I N F I N I T A

Diuina ſubſtantia actu infinita equalis toti eternitati.

Aut ſi malueris: imaginare diuinam ſubſtātiam/ omnē locū tranſilientē implentemq; totum id ſpacij/ quod mēte concipi poſſit: a terre centro mundiq; meditullio in vniuerſum ſiue in omnem poſitionum differentiā atq; in ſolidā corporeāue totius ſpere plenitudinē: cui terminus ſit nullus/ nullaue circunferentia. Hoc iterū modo facile concipies diuinā ſubſtātiam actu eſſe infinitam. Hec enim neq; tempore neq; loco artatur: ſed & omne tempus & locum/ vtrinq; immenſa atq; intermina/ exuperat tranſcendit ſuperapprehendit.

Aliud ſignum.

¶ Diuine infinite ſubſtantie: omnis exterior propagatio finita eſt: omneue eius opus finitum. 2

¶ Nam duo eſſe nequeunt extra ſeinuicem/ actu infinita. primum enim actu infinitum omnem occupat locum/ omnia implet/ eternitatem totam peruagatur nullum ſecundo infinito locum/ nullam illi propr[i]e durationis aut ſubſtantie partem portionēue relinquēs. Q͛ ſi duo actu īfinita ſtatueris: neceſſe ē vt ſit primo infinito/ ſecūdū infinitū coeternū: habēs cū eo i eternitate locū. neceſſe rurſū vt ſecundū primo inſit: ideſt cum eo ſimul ſit illi inſitū: cōiunctum/ conſubſtantiale & vnum. eruntq; ambo iam non duo infinita: ſed vna tātum infinita ſubſtantia. quo pacto & diuinam ſubſtantiam actu infinitam fatemur: & vnāquāq; ei[us] perſonam actu infinitam. dicimuſq; in deo haud ſubſiſtere tria infinita: ſed deum eſſe infinitum vnum & trinum. Quicquid igitur exterum eſt a diuina ſubſtantia/ quicquid ab ea ꝓductum eſt omniſue eius exterior propagatio & creatura: eſt actu finita. Nam infinitū dūtaxat in ſeipſo & in ſuaipſius ſubſtantia: ſibi equale infinitū & imēſum profert ac gignit. Seorſum vero a ſuaipſius ſubſtantia: dūtaxat ente inequali finito: & nulla proportione minori propagatur.

Obiectio.

In deo non tria infinita.

¶ Finiti ad infinitum nulla eſt proportio/ ratio ve nulla. 3

¶ Nam infinitum: infinities & ſine numero/ finitum tranſcendit/ illudq; ſine vlla ratione exuperat. omnis autē proportio: eſt duorum adinuicem vt numeri/ ad numerum ratio/ atq; habitudo. Nulla igitur eſt infiniti ad infinitum proportio. Nā ſi volueris in ſēſibilibus quid ſit actu infinitum experiri: pleraq; eius ſigna reperies. Complura ſiquidem ſenſibilibus inſunt actu infinita: que ad cetera eiuſdem ſpeciei entia/ proportionem ſeruant nullam. vt circulus eſt actu infinita poligonia: vnice/ atq; vniformiter omnem in ſeſe angulorum complicans/ complectenſq; numerum. Diſtat enim circulus infinities & ſine angulorum proportione: ab omni poligonia. vtpote ad quem ab nulla multangula & ſēſibili figura: quouis diſcurſu & multiplicatione angulorū penetrare & puenire nequeamus. Nec obeſt ꝙ quanto plurium angulorum fuerit poligonia: tanto circulo euadat ſimilior. Diſtat enim ſemper omnis poligonia infinities a circulo. Et ſi ſupremam aliquam multangulam ſtatueris velut circulo proximam illiq; ſimillimam: haud minus ipſa a circulo diſtabit/ ꝙ̄ triangulus qui poligoniarum eſt primus. Nam cum omne infinitum/ equum ſit omni infinito: omnes poligonie equali a circulo diſpeſcuntur/ diſtantq; interuallo. Quippe infinities & ſine numero. cum inter quācunq; poligoniam & circulum/ innumere cadant/ atq; intercipiantur poligonie. ita & omnes creature cum ſit actu finite: infinities/ infinitis & equis interuallis diſtāt. ſuperanturq; a deo. nec minore proportione ſuperatur a deo angelus/ qui creaturarum pri-

Circulus actu infinita poligonia.

matũ obtinet: q̃ materia/ que prope nichil eſt queuē imo ac nouiſſimo loco a deo numera-tur. Nam deus & angelum et materiam & omnē intermediam creaturam: nullo numero/ nulla proportione aut ratione trã-ſcendit. Similiter & acutiſſi-mus angulus & obtuſiſſimus vt in libro de ſenſu docuimus anguli ſunt ſinguli in propria ratione actu infiniti: & a cete-ris qui eiuſdem rationis ſunt/ nulla ratione & comparatio-ne abiuncti. queadmodum & deus a creaturis & circulus a ceteris poligoniis.

Oēs crea-turas equis interuallis diſtare a deo.

4 ¶ Vnde fit vt omnis cre-atura ad deum: ſit vt nõ ens & nichil.

¶ Nam deus ens eſt et creatura ens: deus autem ens infinitum/ creatura vero finitum ens. Deus ens ſine numero &

ſupra numerum: creatura vero ens in numero/ numeratum & menſum. Entitas igitur crea-ture ad diuinam entitatem: inproportionabilis eſt/ nulla & nichil. Sicut & vniuerſa terre moles/ celi collatione nulla & indiuidua ab Aſtrologis perhibetur. Omnis item angu-lus acutus/ ad acutiſſimũ null9. Obtuſus oīs/ ad obtuſiſſimũ nullus & nichil. Angelus quoq ad deũ pene nichil non ens & null9 eſt. Homo ad deũ velut null9 & nichil. Materia ad deũ nichil & nõ ens. omniſue creatura ad deũ/ vt nichil: vt id quod non eſt et vt non ens.

5 ¶ Fit iterum vt deus creatione omnium minime ſit immutatus: idemq; poſ-ſit infinitas creaturas & infinitos mundos.

Adde cuipiam linee punctum· quod longitudinis eſt expers: aut deme punctũ a linea/ ni-chilo immutabitur linea: fietue maior aut minor. Immitte in immenſum ignem perexiguã & milleſimã aque guttulam: nichil illius flammam reſtinguet/ nichil eius ardorem cando-remue minuet. ita & creaturarum exortu: nullo pacto demutatus eſt deus. neq; ceſſit cre-aturis: que ſunt vt punctum. neq; ab eis proprio depulſus eſt loco: neq; ab ortu tp̄is/ exceſſit ab eternitate. neq; propoſito & voluntate varius extitit: quaſi quandoq; voluerit conflare vniuerſi opus & quandoq; minime. Ab eterno namq; & ſemper: voluit propoſuit & intel-lexit: que a temporis initio vſq; in totius temporis finem compleuit aut completurus eſt. Nam cum ſint tres precipue vires potētie atq; facultates: e quarũ vnanimi chorea & natu-rali concordia· omnis proficiſcitur actio & operatio. Intelligentia ſcilicet poteſtas atq; vo-luntas: impoſibile eſt vt vlla harum facultatũ/ diuine illi ſuprememq; beatitudini quandoq; defuerit: aut illi ipſi velut ab extrinſeco aliquo adiecta ſit. Omne ſiquidem quod deo ineſt: deus ipſe eſt. quicquid deo quouis modo aſcribitur dicitur q; ineſſe: eternũ eſt/ perinde atq; deus eternus. Diuina ſubſtantia facta non eſt: neq; acquiſita. Nec aliquid eorũ que deo in-eſſe dicuntur: aut factum eſt aut quoquopacto ortũ ſiue acquiſitum. Sed ſive res ſiue ratio vlla/ deo ipſi tribuatur: hec ipſa cũ diuina ſubſtantia coicidit. & haud aliud illa ipſa eſt: q̃ di-uina tota ſubſtantia. Qua de. quecunq; predicantur: illi & eadem ſunt & coeterna. Intellexit igitur ab eterno deus/ quicquid poſtea erat facturus. Idipſum quoq; & potuit & voluit. Eternam tamen eius & intelligentiam & poteſtatem atq; voluntatem: haud eterna & neceſſaria/ ſed temporalis & contingens ſecuta eſt operatio. que eſt vniuerſorum creatio.

Analogiet.

Quicquid in deo eſt deus eſt.

Compleuit quidē omnia ab initio ſecūdū ſpeciē: perficiet vero oīa ſecūdū indiuidua. Neq̧ poteſtate imutat9 eſt: tanq̄ pri9 minime potuerit aut poſtea neq̄at pducere plura / pluresue ſtatuere mūdos. Nā ſēp mūdū creare potuit: ab eterno illi aderat creādi vniuerſi facultas / vis & poteſtas. que& illi ſine fine i tota eternitate probatur affutura. qua poteſt & rurſū plures creaturas / pluresue & numero infinitos procreare mundos. Sicut tamen vnus ipſe eſt ita & vno tantū mūdo ſeſe continuit / ſeipſum expreſſit / atq̧ propagauit.

ℂ Q. omnia creata / recepta ſunt in nichilo eo non cedente / & in nichilo ſubſiſtant. Cap. VI.

SIcut de nichilo a deo creata ſunt omnia: ita & in nichilo ſtabilita librata & collocata. 1

ℂ Sicut materia eadē eſt & ex qua educitur omnis naturalis act9 / ac forma: & in qua fulcitur & ſuſtentatur: eadē ex qua fit omnis ſenſibilis ſubſtantia & omniū ipſa fultura / fundamentum ac ſtabilimētū: ita & nichil & non ens ad deū / in vniuerſorū creatione: vicē quandā obtinuit materiei expreſſitq̧ vmbratilem eius ſpeciem. Ex nichilo quippe creauit oīa deus: & in nichilo librauit collocauit ſtabiliuitq̧ vniuerſa. Sicut eni materia omni naturali actui ſubeſt & in ea receptus & ſtatus eſt omnis ſenſibilis actus: ita & omni creature ſubeſt nichil. & omnis creatura recepta eſt & ſtata in nichilo.

ℂ Ens in ente recipi nequit: ſed tantū in non ente. 2

ℂ Rerum ſubſtantie: natura ſunt impermixte / inconfuſe: in ordines diſcrete & extra ſeinuicem ſubſiſtentes: ſingule in ſuis gradibus ſedibus & locis. Si autē ens in ente & ſubſtantia in ſubſtantia reciperetur: permixte & confuſe eſſent rerum ſubſtātie, eſſentq̧ ſimul: indiſcrete / inordinate & vt tantū vna ſubſtantia. Haud igitur ens in ente: ſed tantum in non ente et (vt dictum eſt) in nichilo receptum eſt & ſtatum.

ℂ Vnde fit vt quodlibet ſit in nichilo / plenum in vacuo ens in non ente tanq̄ in loco. 3

ℂ Vbi enim nunc ſunt & ſubſiſtunt omnia: nichil erat prius. & in eo nichilo recepta ſunt omnia ex quo et facta ſunt / ideſt ex non ente & in non ente. Non enim in aliquo recipi potuere / propter cauſas duas. primū quia non erat ipſum aliquid aut ens aliquod: in quo ſiſti & collocari potuiſſent. Secundo quia & ſi fuiſſet aliquid: in illo recipi nō poterant. cū ens in ente minime eſſe / aut recipi poſſit. Eſt igitur quodlibet in nichilo: omne plenum in vacuo. ens omne in nō ente ſubſiſtens: atq̧ in eo vt in quodam loco receptum.

ℂ Nichil aduenientibus creaturis nō ceſſit: ſimulq̧ cum omnibus pmāſit. 4

ℂ Ens recipi poteſt in non ente: & ſimul eſſe cū non ente. Eteni non ens cū nichil ſit: nullo pacto entis fuſionē / ſtatū / aut manſionē artare / aut prepedire poteſt. Ens inſuper (vt dictum eſt) in ente recipi nequit. Ens enti haudquaq̄ permiſceri / aut confundi poteſt. Ens enim enti cedit. Ens propellit ens. Enti aduerſatur ens. & ſimul eſſe cum ente ens non poteſt. Itaq̧ aduenienti enti / ens cedit. non ens vero cum nichil ſit non cedit: ſed ſimul permanet. & in eo toto ens recipitur totiq̧ ipſi ens cōmiſcetur. Ens totū / in toto non ente ſubſiſtit. Ortui igitur ac ſtatui creaturarum / minime ceſſit nichil / ſed omnē intra ſe excepit creaturā / ſimulq̧ cum omni creatura permanſit.

ℂ Nichil ſimile eſt ingēti illi & immenſo vacuo: pleno minutulis & numero infinitis vacuis / quod omnia recipit non cedens. 5

ℂ Nam quia nichil / nichil eſt: ipſum nullis cedit / & a nullis pellitur. Si eni nichil eſſet aliqd cederet alicui. Si ens eſſet / cederet enti. nec intra ſeſe ens admitteret vllum: ſed pelleretur ab ente. Et ſi plenū eſſet nichil: eſſet ens & repleri non poſſet ente. Similiter & ſi nichil eſſet finitū: ens vtiq̧ eſſet & nullo pacto eſſe poſſet entis locus. Nichil igitur eſt vacuū illud immēſum minutulis vacuis numero infinitis plenū: quod nulli cedēs / vniuerſa in ſeſe receptat. Quodlibet eni ens / in proprio recipitur vacuo: vt in peculiari & equali loco. Q. ſi deus plures produceret mūdos: omnes de eodem nichilo proferret / & in eodē nichilo collocaret. vtpote cuius vterus implebitur & ſatiabitur nunq̄.

6 ℭNichil eſt actu infinitum & intantum non ens: quantum deus eſt ens.

ℭDeus ens eſt actu infinitum. Nichil vero non ens actu itidem infinitū. Nam nichil a tāta decidit entitate: quanta deo entitas ineſt. Entitas autē diuina/ eſt actu infinita. Eſſe dei actu infinitū: tota (vt diximus) eternitate dimenſū. Nichil vero eſt pariter non eſſe actu infinitū. Quantum eni deus ſubſiſtit & eſt: tantum nichil non eſt. deus vero infinite eſt: igič & nichil infinite non eſt. Ruſum quantum deus diſtat a nō eſſe: tantundē ab eſſe diſtat nichil. diſtantia autē dei a non eſſe/ eſt actu indimenſa atq; infinita. Erit itaq; & nichili ab eſſe intercapedo/ ac decidentia: actu indefinita atq; intermina. Diſtat enim tantū nichil a deo: quantum deus a nichilo. vtriuſq; autem diſtantia eſt ſpacium idem: eadem lōgitudo/ actu indimenſa/ intermina/ infinita. Scđa rō.

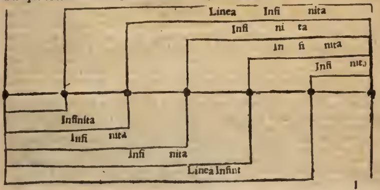
7 ℭVnde fit vt nichil a deo nunq̄ abſoluatur: aut ſtatuatur ad eſſe totum.

ℭNam nichil eſt actu infinitū. Quod autē huiuſmodi fuerit: inabſolubile & inconſumabile eſt. per nullas igitur creaturas (etſi infinitis ſeclis crearet deus aliquid) nūq̄ abſoluetur nichil: nunq̄ nichil erit in actu totum/ nūq̄ ſtatuetur ad eſſe totum. Quicquid enim aſſidue profert deus de nichilo: ad vniuerſum nichil/ eſt vt nichil/ vt minimū/ vt punctum. & per vniuerſa que modo ſubſiſtunt & facta a deo ſunt deq; nichilo educta: ipſum totū nichil dūtaxat ſecūdum punctū ad eſſe proceſſiſſe/ prolatumq; eſſe dicitatur. Exiguum eſt quicquid de nichilo eductum eſt & factū. quod vero in nichilo relictū eſt/ quod nō factū/ quod nō ad eſſe productum: actu eſt immenſū. Plura non ſunt/ q̄ ſint: plura fieri poſſunt/ q̄ que facta ſūt Que enim facta ſunt/ actu finita ſunt. que non facta/ queue fieri a deo & educi de nichilo poſſibilia: actu ſūt infinita. Q̄ ſi nichil a deo aliquando abſolueretur/ & proferretur ad eſſe totū: tandē id quod factum eſſet a deo/ quodue de nichilo ortum: eſſet actu infinitum/ equa le deo/ exterū & ſeparatū a deo. in quo abſoluta finita & expleta eſſet diuina omnipotētia: extero ente actu infinito/ ac ſibimet equali propagata explicita & conſumata. Sicut autē deus abſolui nequit & exhauriri creaturis/ nūq̄ fieri extra ſeipſum totus: ita & nichil eſt inexhauribile/ quod nunq̄ totum fiet ens. Et vt neq; vacuari ab ente poteſt deus: ita & ex oppoſito neq; impleri ab ente nichil. Que facta ſunt finita ſūt: q̄ vero fieri poſſūt infinita.

ℭQꝫ aliter q̄ in nichilo: omnia ſint in deo recepta & collocata. Cap. VII.

1 DEus eſt infinita illa ſphera cuius (vt aiunt) centrum vbiq; eſt & circunferentia nuſq̄. Infinita ſphera de⁹

ℭIntellige (vt pri⁹) eternitatem per rectam lineā: vtrinq; actu indimēſam atq; infinitā. Hec eternitas/ hecue linea: diuine totius ſphere & ſubſtantie cenſeč diametr⁹. Atqui ī huiuſmodi eternitate & linea: quodcunq; notaueris/ deſignaueriſq; pūctū: erit mediū/ eq̄diſtās ab extremis. Cū eni toti⁹ eternitatis nulla ſint extrema: omne ipſius punctū/ eſt ex neceſſitate medium. Ruſum cū toti⁹ eternitatis extrema/ actu infinito ſint diſſita interuallo: omne quod ī eternitate cōſequimur/ notam⁹ deſignamuſq; pūctū: equaliter ab eternitatis

& pricipio & fiē.diſtat.Nullū eni mediū eternitatis pūctū toti⁹ eternitatis iitio ꝓpi⁹ ꝙ q̄duis aliud ne items aliud alio/ magis eius fini propinquat Et non mō media eius oia eque & abeius principio & a fine diſtant:ſed & media tantūdē diſtant a fine quantū a fine principium.& eadē rurſū media tantundē elogantur a principio:quantū a principio finis. Oēs quippe actu infinite diſtantie/ ſunt ſibinuicem equales. Que igitur de eternitate & diuine totius actu immenſe ſphere dyametro dicuntur: dici proportionabiliter et de diuina tota ſubſtantia ac ſphera intelligantur. Sicut enim totius eternitatis omne punctū/ eſt medium ac cētrum:vt cuius extrema/ reperiuntur nuſq̄:ita & diuine totius ſphere quodcunq; prehenderis punctum/ eius eſt centrū :eque Nā infinite diſtans a tota eius circūferentia.

Deus in omnē corpoream plenitudinem in vniuerſā poſitionum locorumue differentiam actu eſt infinitus. 2

Quid corporea tota plenitudo. Corporea tota plenitudo:eſt triū magnitudinum/ atq; interuallorū dimenſio longitudo/ latitudo profundū.que trinis dyametris eodē ſe cētro ſecantibus exprimitur. Harū ſiquidē triū diametrorū extrema:dicuntur locorum & poſitionū differentie: Surſū/ deorſū/ dextrū/ ſiniſtrum ante & poſt. Intellige igitur trinā eternitatem/ per dyametros & rectas tres:eodē centro & medio coniunctas/ ſeq; ad rectos angulos eodē puncto ſecantes & que in infinitū ad terminos nullos protendantur: nulla locorum poſitione artētur aut finiātur. His trinis eternitatib⁹/ atq; dyametris: diuine totius ſphere/ atq; ſubſtantie exprimitur infinita indimenſa & incomprehenſibilis fuſio:longitudo/ latitudo/ profundum.

Vnde fit vt de⁹ ſit ei⁹ corporei ſpacij inanis ac vacui (q̄d mēte actu īfinitū concipimus) vera & cōſumata plenitudo: exterminans omne vacuū nichil & inane 3

Quid ſit intelligere ac ſcire aliq̄d eſſe infinitum. Statue tibi actue propone menti:preſens aliquod punctū. Circa ipſū concipit mens corporee perfecteq; plenitudinis interminā fuſionem: in omnē (vt diximus) locorū differētiā actu infinitam. Hāc diſtenſionē hocue actu infinitū/ ſiue diuinā totam ſpheram & ſubſtātiā:mēs quidē nullo cōſequit modo neq; eā cōprehendit aut intra ſe claudit. Intelligit tamē nouit ſcitq; eſſe infinitam ſuū captū tranſilientē breuemq; apprehendēdi modū exuperantem. Nam intelligere quippiam eſſe infinitum: haud eſt ab noſtra intelligentia claudi & concipi ipſum infinitum.ſed eſt ſcire & intelligere:poſſe idipſū infinitum minime comprehēdi/ omnēq; ſine modo & ratione exuperare capacitatem.quomodo & ipſi deum nouim⁹ & infinitum eſſe predicamus.haud eni deū ipſi nouimus quia mente illū capiamus. neq; cēſemus eūdē infinitū: ꝙ ipſū finito mētis palato cōplectamur:ſed ita deū nouim⁹ īfinitū ꝙ eū nobis inacceſſibilē/ ſupra nos eē/ a nobis īſcrutabilē/ actu imēſū:certa fide credim⁹ itelligim⁹ & ſcimus. Scire autē ſe cōphēdere nō poſſe:mīme cōphendē eſt: ſcire ſe neſcire/ ſcire no eſt. aliud tamē de deo ſcire/ nullum cōſequimur:ꝙ ꝙ ſcimus a nobis illū ipſū ignorari ac neſciri. aut illum degere in tenebris/ in noſtra ignoratione/ capi deniq; a nobis non poſſe Diuinam quippe ſcientiā haud aliter cōſequimur: ꝙ in ignoratione/ in tenebris & in negatione:non autē in luce in ſcientia in affirmatione. Deus igitur cum ſit actu infinitus:omne ſpacium vacuū et inane (quod immenſum et infinitum eſſe concipimus aut imaginamur) ſua ſubſtātia & preſētia iplet:ab eodē omnē exterminās vacuū omne nichil/ inane & nō ens.

Extra deū nichil ſuperēe Fit etiam vt extra deū nichil reliquatur: neq; vacuū neq; nichil neq; inane

Nam ſi extra deum relictū eſſet aliquod nichil:id eſt aliquod vacuū aut iane:de⁹ haud eſſet infinitus. Eo quippe nichilo vacuo & inani:clauderetur artaretur cōtineretur ue de⁹/ quod fieri nō poſſe arbitramur. Nullum igitur locum nullā ſedem:nichil/ vacuū & inane:in vniuerſo/ ideſt in infinita coporea fuſione & plenitudine ſortita ſunt. in nulla demū eiuſce totius plenitudinis parte & differentia:reppeiūtur ſita & collocata.

Rurſum fit vt omnia haud in nichilo:ſed i deo recepta ſint & ſubſiſtētia. 4

Nam ex precedēte nullū eſt extra deū nichil nullū inane aut vacuū. nullū a diuina plenitudine ſeparatū ſpaciū :cui infundi a deo & i quo recipi omnia potuerint.neq; minui diuina poteſt plenitudo.neq; artari potuit deus aut cedere in ſeipſū propter creaturas:vt exterū aliquod cōſtaret aut reliqueret ſpaciū/ in quo extra deū reciperentur. Qui igitur omnia perfecit & creauit:eadem in ſemetipſo/ ſuaue plenitudine nō cedēs excepit ea in ſeipſo defert/ geſtat claudit cōtinet & ſaluat Sūt eni oēs creature:ad deū/ vt punctū & vt nichil. quibus vt neq; aduentanti puncto ceſſit deus: & propter que nullo pacto eſt immutatus.

5 ¶Omnis creatura ſiue vniuerſum: eſt vt diuine infinite ſphere ac ſubſtantie medium centrum.

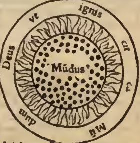
Omnē creaturā diuie infinite ſphere cētrū qddam eſſe.

¶Ex precedente vniuerſum omniſue creatura: in deo recepta eſt & in deo ſubſiſtit. in quo (iuxta ſacra ac diuina eloquia) ſumus & mouemur: ab eo geſtamur & continemur. qui totū ſuum op⁹ velut igneus mur⁹: librat fulcit/ circunſtat/ circa illud fertur: omnia cernit/ luſtrat & intuetur eius oculus. qui illuminat abſcondita tenebrarum: qui ponit noctē in diē. cuius oculi cernunt terrā de longe: & habitatores eius ſunt quaſi locuſte. Deus igitur vniuerſi ſui operis eſt extremū. & vt totius īfinite ſphere par īmenſaq; plenitudo. diuinū autē opus oīſue eius creatura: diuine totius ſphere minimū quiddā eſt & pene nichil & centrū.

6 ¶Vnde manifeſtum eſt diuinum opus/ a deo decidere non poſſe. et iterum poſſe deum infinitos mundos.

Diuinum opus a deo decidere non poſſe.

¶Nā ſicut circuli aut ſphere centrū/ vndecunq; a circulo aut ſphera ambit̄: & extra circulū aut ſpherā fieri/ aut ab eis emigrare aut ī partē diſſultare non poteſt: ita & diuinū op⁹ omni ex parte ambitur/ continetur q; deo vt circulo infinito/ aut infinita ſpera. vt extra deū fieri/ a deo decidere/ atq; a diuino orbe emigrare nequeat. claudit̄ enim vt dixim⁹ deo/ libratur/ geſtaturue a deo. Situm & collocatū eſt ī ſuo fonte: in eaq; ſtabilitur/ qua emerſit ſcatebra. A ſuo principio auellet̄ nūq̄. de⁹ illi natiu⁹ eſt locus/ veriſſima ſedes ac beata poſitio: illud ſaluans/ conſeruans/ fouens. Q̄ autem poſſit de⁹ infinitos mundos/ hinc liquet. Nam tot poteſt mundos: quotquot ſunt cētra/ quot pūcta/ quot media in infinita ſphera. cui⁹ (vt diximus) vbiq; eſt cētrum: circunferentia vero nuſq̄. Atqui ī infinita ſphera: cētra & media ſunt actu indefinita & innumera. Omne ſiquidem infinite ſphere punctum: ei⁹ eſt medium & centrū. poteſt igitur de⁹ īfinitos mūdos Eſt enim vniuerſū dei op⁹ ad deum: vt quiddā diuine infinite ſphere punctum minimum/ medium & cētrum. Et ſicut numerari nequeunt toti⁹ infinite ſphere centra: ita & inumeri ſunt mūdi qui procreari a deo recipi in deo & ſubſiſtere in deo poſſunt. Nullis quippe mūdis/ quotquot crearentur: exhauriri occupari & īpleri diuina tota poteſt ſubſtātia. Magna enī eſt (vt ſacra canunt eloquia) domus dei: & ingēs loc⁹ poſſeſſionis ei⁹ Magnus eſt & non habet finē: excelſus & īmenſus. Et in domo celeſtis illi⁹ patris māſiones multe ſunt: & inexplebilia tabernacula eius.

Deū poſſe tot mūdos quot ſūt īfinite ſphere centra:

¶De illationibus aſſertiuis & deſtructiuis īter deū et nichil. Cap. VIII

1 Nichil ſubeſt cunctis et extra omnia eſt: ſicut et deus cunctis ſupereminet et eſt ſuper omnia

¶Deus apex eſt omnium: quicquid eſt ſub deo/ ortū eſt a deo. Sub cūctis & extra vniuerſorum ſeriem ac ordinē quod relinquitur nichil eſt. Nichil tenebre eſt & eorum negatio: que quomodolibet ſunt & ſubſiſtunt. Quicquid enī eſt & ſubſiſtit/ quoquomodo ad deū accedit/ illiq; ſubſtātie & entis ratione/ ac participatione propinquat. Quod vero nullo pacto eſt: inimmenſū a deo recedit/ nulla illi ſimilitudine coheret nulla ue ratione copulatur.

2 ¶De⁹ ſūma eſt oīm neceſſitas: creatura vero poſſibil' ē/ nichil aūt ipoſſibile.

¶Summa neceſſitas eſt de⁹: prima & abſolutiſſima omniū cauſa qua orta ſunt & ſaluātur omnia: & ſine qua neq; ſaluari poſſunt neq; fieri poterāt. Sūma q̄ppe neceſſitas: eſt que ad oīm ſubſtātiā & ſalutē neceſſario exigit̄. que per ſe quidē eſſe poteſt ſine vniuerſis: vniuerſa autē ſine ipſa minime eſſe poſſunt. Semper de⁹ fuit in eſſe nūq̄ in nō eſſe: eritq; ſēper in eſſe Creatura vero omnis eſt poſſibilis: neceſſaria vero aut ipoſſibilis nulla. Neceſſaria enī non eſt: cū potuerit nō eſſe & fuerit aliquādo nō ens. nullaq; neceſſitate. ſed diuia ſola volūtate pepid erit: ſitq; ad eſſe ꝓducta. Neq; ipoſſibilis ē cū potuerit ēe: & que prius nō erat deiceps orta ſit. Sicut eī volūtate dei: ꝓbat̄ creatura haud eē neceſſaria ſed cōtigēs & poſſibilis

Quid ſūma neceſſitas.

Diuina volūtate	Creatura	Nō neceſſaria	Sed cōtingēs	Probatur
Diuina poteſtate	Creatura	Nō ipoſſibilis	Sed poſſibilis	Probatur

non:ita & dei poteſtate probatur haud fuiſſe impoſſibilis/ ſed poſſibilis: cũ potuerit a deo fieri et aliquãdo facta ſit. Nichil vero quod cũctis ſubeſt/ quod nõ ens eſt: impoſſibile cẽſet. Eſt enim ſimpliciter non ens & infinitũ non eſſe: quod nunq̃ in eſſe ſuccedet nũq̃ue totum abſoluetur. Nã ſi ſtatueretur ad eſſe/ ei9 eſſe: eſſet actu infinitũ extra deũ & ſeparatũ a deo quod perabſurdũ & perq̃ irrationabile cenſemus.

¶ Sicut deus ſemper eſt in eſſe/ ita & nichil ſemper in nõ eſſe: creature vero quandoq; in eſſe & quandoq; in non eſſe. 3

De9 ẽ eſſe/ nichil non eſſe/ creatura eſſe & non eſſe

¶ Deus in tota eternitate/ eſt in eſſe: in qua tota/ nichil eſt in nõ eſſe. in primo vero eternitatis euo: creature fuerunt in non eſſe: que deinceps in tẽpore orte ſunt/ & ad eſſe omnes producte. Earum vero plereq; vt mere ſẽſibiles: in tempore intereũt alie vero vt intellectuales (vt angeli & rationales aĩe propter quas & homines) tote ſunt immortales/ futuroq; imortali euo coaptande/ ſemperq; in eſſe future.

Deus	Semper	Eſt	
Deus	Nunq̃	Non eſt	
Creatura	Aliquando	Eſt	
Creatura	Aliquando	Non eſt	
Nichil	Semper	Non eſt	
Nichil	Nunq̃	Eſt	

Eſt igitur ſemper deus in eſſe/ Nichil ſemper in non eſſe. Creature autem varie: quandoq; in eſſe/ & quãdoq; in non eſſe. deus & nichil/ extrema ſunt: ſimplicia & imutabilia. Creature vero medie/ varie & mutationi obnoxie.

¶ Inter deum & nichil/ contingunt he conſequutiones & illationes mutue: que iter neceſſarium et impoſſibile. 4

Que inter deũ & nichil conſequentie.

¶ Nam deus (vt dictũ eſt) ſũma neceſſitas eſt/ nichil vero ipſum ĩpoſſibile & quod ad eſſe nullã habet poteſtatem. Eſt eni nichil actu imenſũ & infinitũ nõ eſſe: & itantũ nõ ens quãtũ ens eſt de9. Poteſt autẽ de9 nullũ ens extra ſeipſũ/ ſibi equũ & ĩfinitũ proferre. cũ oẽ infinitũ: ſit coniunctũ/ vnũ & cõſubſtãtiale omni ĩfinito. Contingũt igitur inter deũ & nichil he conſequẽtie conuerſiones & illationes mutue: que inter neceſſariũ & impoſſibile. Sunt autem he: quibus aiunt neceſſariũ aſtrui ex cunctis: ſiue ſequi ex quolibet. Impoſſibile autẽ aſtruere vniuerſum: ſiue quodlibet ad impoſſibile ſequi.

¶ E cunctis aſtruitur deus. E nichilo vero deſtruuntur vniuerſa. 5

¶ Nam ſi quam aſtruis/ dicisue eſſe creaturã: neceſſe eſt vt continuo eius eſſentiam/ diuina eſſentia comitetur. inferaſq; deum eſſe/ ſi eſt creatura: vt que ſine deo/ eſſe nequit. Et non modo e creatura: ſed etiam e nichilo/ deus cõgrue aſtruitur/ atq; infertur. Sicut enim vere enunciamus homo eſt/ igitur deus eſt: ita & veraciter pronũciauimus nichil eſt/ igitur & homo eſt & deus eſt. poſſibile eſt: igitur neceſſe eſt. Impoſſibile eſt: ergo & poſſibile & neceſſarium. Antecedit enim poſſibile neceſſario. Impoſſibile vero poſſibili & neceſſario. Neceſſariũ autẽ ex poſſibili & ex impoſſibili infertur. Poſſibile vero ex ĩpoſſibili. Nam ſi e cũctis,

Antecedentia	Media	Conſequentia	
Impoſſibile eſt	Poſſibile eſt	Neceſſarium eſt	
Neceſſe eſt	Homo eſt	Deus eſt	
Neceſſarium nõ eſt	Poſſibile nõ ẽ	Impoſſibile nõ eſt	
Deus non eſt	Homo nõ eſt	Nichil non eſt	

aſtruitur deus & cuncta e nichilo/ profecto & e nichilo de9 aſtruitur. Quicquid enim ſequitur conſequẽs ſequit & eius antecedẽs. Ita igit ſyllogiſmũ expalpam9 atq; elicim9 Si nichil eſt omnia ſunt. Et ſi ſunt vniuerſa/ deus eſt: igit & ſi nichil eſt: de9 eſt. Si eni quod nullã habet ad eſſe potẽtiã ſubſiſtit: ſubſiſtẽt & que poſſibilẽ habẽt eſſentiã: & id inſuper cui9 eſſẽtia: eſt ſumma omnium neceſſitas.

¶ E deo deſtruuntur vniuerſa: & ex vniuerſis nichil. 6

Deus oim cõſequens/ nichil oim antecedẽs deſtruẽdo.

¶ Hec eſt prioris conuerſa: negabunda/ atq; deſtructiua: a deo per omnia/ ad nichil. Nam ſicut ponentes & ſtatuentes: e nichilo imprimis digreſſi per omnia congrue ferebamur in deum: ita & ex aduerſo deſtruentes/ a deo ipſo concinniter & rite inferẽdo/ per omnia reuertemur in nichilum: Hoc pacto. ſi omnia non ſunt/ nichil nõ eſt & ſi non eſt de9 ſunt ſubſiſtuntue nulla. Itaq; & ſi non eſt de9: nichil non eſt. Si poſſibile non eſt: ĩpoſſibile non eſt, Et ſi neceſſe non eſt: nõ eſt poſſibile, Igit & ſi non eſt neceſſariũ: ĩpoſſibile non eſt,

Antecedentia.	Media	Conſequentia	
Deus non eſt	Omnia nō ſunt	Nichil non eſt	
Neceſſariū nō eſt	Poſſibile nō eſt	Impoſſibile nō eſt	

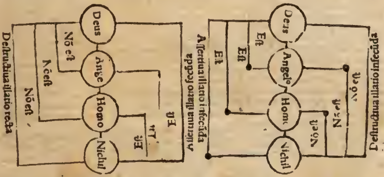
Si enim quod poſſibile eſt eſſe/ non eſt & quod impoſſibile eſt eſſe nō erit. & ſi quod neceſſe eſt vt ſubſiſtat minime ſubſiſtit: & quod poſſibile ē & quod ipoſſibile eſt eē, haudq̄q̄ ſubſiſtāt.

7 ¶ A deo ad omnia & nichil: aſſertiua illatio nulla eſt. ſimiliter & e nichilo ad omnia & deum: deſtructiua nulla.

De⁹ nullorū añs nichil nullorum cōſequēs aſtruendo.

¶ Hec ex prioribus duabus euadit manifeſta. Nā ſi eſt de⁹: non propterea ſunt omnia: aut nichil. & ſi omnia ſunt: non ideo nichil eſſe oportet. Et ſi non eſt nichil: haud propterea neceſſe eſt omnia non eſſe: aut non eſſe deum. Et ſi omnia non ſunt: haud ideo neceſſe eſt nō eſſe deum. quādoquidem poteſt ſolus eſſe deus/ ſine omnibus ipſoq; nichilo. Et poſſunt ſine nichilo/ ſubſiſtere vniuerſa. Vnde fit vt aſtructus deus/ ſtatuat in eſſe nichil: neq; omnia/ neq; nichil: ſublat⁹ vero/ tollat vniuerſa. Itidem & ſublatum/ negatumq; nichil: nichil tollit. neq; enim omnia/ neq; deum tollit. Non rite igitur infert/ qui dicit. deus eſt/ igitur ſunt omnia & eſt nichil. neq; qui ait: ſunt omnia ergo & nichil eſt. Aut verſa illatione nichil non eſt: igitur neq; omnia ſunt neq; deus eſt. Aut omnia non ſunt/ igitur & non eſt deus. Itaq; inter deum & nichil/ illationes ſunt quattuor fecunde due: quibus aut e poſito nichilo aſtruuntur omnia: aut e deo ſublato/ omnia tolluntur. due vero infecunde: quibus aut aſſertione dei ſtatuūtur nulla: aut negatione nichili & non entis/ negantur deſtruūturue nulla.

Illatio.

¶ Q; illationes inter deū & nichil: ſint naturali ordini cōtrarie. Cap. IX.

De⁹ oim cauſa

1 E Deo pependerunt vniuerſa/ e nichilo vero nulla: Deus omnium eſt cauſa: nichil/ nullius cauſa.

¶ Deus ortus eſt & origo omniū: efficiens & producēs eorum cauſa. vt qui rebus omnibus naturale & ſubſtantiale eſſe/ eſt benigne impartit⁹. Nichil vero nullius eſt fons: nullorum efficiēs & producens cauſa/ nullis eſſe dedit. Quod eni non habet: dare non poteſt. Ipſū autē eſt nō ens carens omni eſſe quod ideo ad eſſe nichil produxit.

Deus oim affirmatio: non ens oim negatio.

2 ¶ Deus omnium poſitio eſt & eſſe; non ens vero omniū negatio & nō eſſe.

¶ Nam ſtatuit deus ad eſſe omnia: omnibus ipſe eſt eſſe elargitus. ex primeua negatione & ſubſtātie carentia omnia affirmauit eduxitq; ad eſſe de nichilo. Nichil vero haud aliud eſt/ q̄ id quod minime ſubſiſtit: quod ens non eſt & ens eſſe nequit. quod nullā habet ad eſſe potentiam: quod neq; eſt/ neq; fuit/ neq; erit: quodue fieri nō poteſt. Eſt enim abſolutiſſima & extrema totius ſubſtantie priuatio/ atq; negatio.

3 ¶ Vnde fit vt illationes omnes inter deum & nichil: naturali aduerſentur ordini.

¶ Deus eni ex precedente ſtatus eſt/ poſitio & aſſertio vniuerſorũ: Idẽ eſt totius eſſe/ cauſa & extremum ſummũq; omniũ eſſe. Nichil autem nullorũ eſt ſtatus/ poſitio aut aſſertio: ſed omniũ negatio/ nõ eſſe & priuatio. deberet igitur aſſertiua ratio/ naturali cõgruere ordini: aſſerens e deo omnia, Itidẽ & deſtructiua/ deſtruens e nichilo cuncta. Atqui(vt in precedẽti capite monſtrauimꝰ)naturali huic ordini/ ambe aduerſãtur. Nam e deo: nulla aſſeuerãtur ſtatuunturq; in eſſe: ſed e nichilo/ ponũtur inferũturue vniuerſa. Et ex oppoſito/ deſtruũtur omnia e deo: qui omniũ naturalis eſt poſitio. E nichilo vero aſtruis omnia: cum ſit nichil/ omnium negatio & non eſſe. E poſitione tolluntur: & e negatione ſtatuũtur/ vniuerſa. Poſitio/ nulla ſtatuit. Negatio cuncta aſſeuerat. Si enim inquis deus non eſt/ nulla ſunt: & ſi eſt nichil/ omnia ſubſiſtunt. Si autẽ eſt deus: vt aliquid ſit/ minime eſt neceſſe: & ſi nõ eſt nichil haud neceſſe vt ſint nulla

Deus non eſt	Nulla ſunt	Recta
Nichil eſt	Omnia ſunt	Recta
Deus eſt	Omnia ſunt	Non recta
Nichil non eſt	Nulla ſunt	Non recta

Negata poſitio/ omnia tollit: poſita nichil ponit. Poſita autẽ & ſtata in eſſe negatio/ oĩa ſtatuit: Sublata tollit/ deſtruitue nichil. Aduerſãtur igitur inter deum & nichil: vniuerſe illationes/ naturali ordini/ quo e deo pependerũt omnia: quoue diuina poſitione & aſſertione/ poſita ſunt & ſtata in eſſe cuncta.

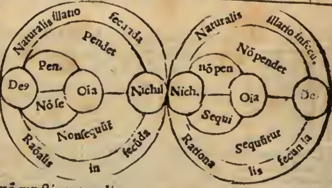
¶ Fit etiã vt diuinũ eſſe in natura ſit fecũdiſſimum: in ratione vero ĩfecũdũ. 4

Diuinum eſſe natura fecundum in rõcinfecundum

¶ Natura & ars/ ſbã & intellectꝰ/ res & ratio: cõtrario procedunt ordine. Nã natura diuinũ eſſe: eſt cuiuſuis eſſe cauſa. Diuinũ eſſe: omne eſſe ſubſtantialiter intulit/ genuit/ ſtatuitq; ad eſſe. Et hocpacto ex eſſe dei: per naturam cõcludis atq; infers omne eſſe. Quia eni fuit deꝰ omnia fuere: factaq; ſunt omnia & ad eſſe e diuino fonte emerſerũt & ſi non fuiſſet deus: fuiſſent profecto nulla. Ex nichilo autem nullũ ſubſtantia aut natura ortũ eſt eſſe: nullũ ex ſeſe ꝓtulit/ genuitue eſſe. Attamẽ in ratione & ſylogiſmo/ vtrinq; omnia aut ſtatuentes aut tollentes: naturali huic ordini aduerſamur. facimuſq; in ratione/ diuinũ eſſe infecundum: nichil vero ſiue non entis/ eſſe fecundum. Nã nichili non entiſq; eſſe in ratione & ſyllogiſmo infert claudit ſtatuitq; omne eſſe. ſi enim nichil & non ens/ ponis in eſſe: illico & omnia in eſſe ſunt ſtatuenda. diuinũ vero eſſe/ quod natura omne eſſe protulit: in intellectu & ratione nichil profert. Si enim dicis eſt deus: haud rite inferas/ igitur omnia ſunt. diuinũ igitur eſſe natura fecundiſſimũ: intellectu & ratione eſt infecundum Nichil autem natura infecũdũ: in ratione fecundiſſimum reperitur.

Diuinum eſſe	Natura	Fecundum	Ratione	Infecundũ
Nichili eſſe	Natura	Infecundũ	Ratione	Fecundũ

¶ De vi affirmationis & negationis: ex deo & nichilo. Cap. X.

IN naturali illatiõe: antecedit deus cũctis/ in ratione nullis. Nichil autẽ/ anteit nulla ĩ natura: in ratione tamẽ cunctis antecedit.

¶ Nam natura & creatione: omne eſſe/ diuinũ eſſe ſequutũ eſt. In intellectu autẽ & ratiocinationis neceſſitate: nullũ eſſe/ ob diuinum eſſe ſtatuitur in eſſe. nichil autem/ cũ ſit nullius cauſa: nullũ natura ĩfert eſſe/ nullique antecedit. In ratiocinatiõe tñ: e nichilo cũcta inferũtur

Si enim id eſt/quod impoſſibile eſt et minime eſſe poteſt:eſſe debent & que ſunt poſſibilia & ad eſſe potentiam habentia.deus igitur in natura/omninm eſt antecedens:omnia vero ſunt eius illata & conſequentia. In intellectu autem nichil antecedens eſt omnium:& cuncta ab eo illata eiuſue conſequentia.

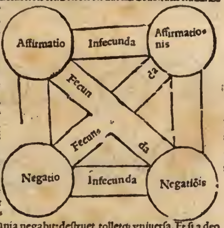
Deus	Natura	Omnia	Ratione	Nulla	Infert
Nichil	Natura	Nichil	Ratione	Oia	Infert

2 ℭ Affirmatio in negatione poſita potior exiſtit:itidem & negatio ſtata in poſitione.

ℭ Omnium naturalis affirmatio & vera poſitio deus eſt: omniū vero negatio & ablation ſe-chil. Aſt diuina & affirmatio & poſitio eſt (vt diximus) in intellectu & ratiocinatiōe infecūda & nullipara:nichil pariēs & inferens. Poſitio vero & affirmatio nichili/ nō entis/ eiuſue quod non eſt: fecundiſſima ac latiſſima eſt/aſtruens vniuerſa. Diuina rurſū negatio/ eſt in intellectu vberrima:negans/ tollenſue quecunqꝫ ſubſiſtunt. Negatio vero eius quod non eſt infecunda manet:negans nichil. Potior igitur & vberior eſt/ affirmationis negatio/ q̄ negationis:& potior itidem negationis poſitio/q̄ poſitionis. Eſt enim affirmationis negatio/ omnium negatio:& negationis affirmatio/ vniuerſorum poſitio. Diuina negatio i itellectu vbertima.

ℭ Affirmationis poſitio/ ſolius eſt affirmationis poſitio:negationis quoqꝫ
3 negatio/ ſolam negationem tollit e medio.

ℭ Deus vt diximus eſt ipſa affirmatio. Nichil vero & non ens:ipſa negatio. Si eſt autē deus eſt ſolus deus. Et ſi nichil nō eſt:ſolum nichil non eſt. Si non eſt autem deus:ſunt nulla. Et ſi nichil & nō ens eſt: ſunt vniuerſa. Poſitio igitur dei: ſtatuit in ratione/ ſolum deum. Et non entis negatio: ſolum non ens & nichil/ dedicat ac tollit.

4 ℭ Vnice a deo tollutur oia:a quo plurifarie ſtatuuntur. Ab eo vero quod nichil eſt/pluries oia negātur:a quo vnice ſtant/ponūturqꝫ.

ℭ In ratiocinatiōe vnica/ vnicaue negatione:a deo tollūtur & negant vniuerſa. qua dicimus: ſi non eſt deus/ eſſe nulla. Si vero deus eſt eſſe propterea tantū deū:& minime aliquid aliorū debere eē. Si vero nichil nō eſt:haud ideo opotere aliquid non eſſe. Et ſi eſt nichil:confeſtim inferri eſſe oia. vt igitur vnice/ vnicoue & ſimpliciſſimo modo omnia non eſſe dicātur addenda deo eſt negatio. Eius enim negationis vis in omnia illico tranſibit/omnia negabit:deſtruet tolletqꝫ vniuerſa. Et ſi a deo ſtatuere omnia & ratiocinando inferre volueris:id haud vnica affirmatione factitabis.ſed tot aſſirmationibus opus erit:quotquot ſūt que abs te ſtatuenda ſunt in eſſe entia. Poſſunt ſiquidem ſigillatim ſuperiora & natura priora:eſſe & ſubſiſtere/ ſine poſterioribus & inferioribus. Vnaqueqꝫ enim affirmatio in inferiora & poſteriora ſuccedendo:id duntaxat ſtatuit in eſſe/ cui adiungitur. Vbi enim dicis deū non eſſe/ vbi deus ipſe negatione obūbratur:vnica illa & ſimplici negatione angelus materia & homo negātur tollūtqꝫ. Aſt vbi deus eſſe pronūciatur:nil aliud q̄ deus eſſe infertur. Alia opus eſt poſitione angelus/ alia materies Alia homo & quicquid deniqꝫ ſubſiſtit:in eſſe conſtituantur. Similiter & eadē affirmatiōe qua nichil & nō ens ponis in eſſe:oia illico eſſe coarguis. Illius quippe affirmationis vis:que non enti & nichilo addita eſt queue nichil ſtatuit in eſſe:per oia cōfeſtin tranſit/ ferturqꝫ in deum cunctorū mediorum & dei ipſius:rationabili ſyllogiſmo inferens eſſentiam. Negatio vero quam addis nichilo/quaue deſtruis ipſum nichil:i nichilo manet/ haud aliud q̄ nichil deſtituens ac tollens. Atqꝫ aliis opus eſt negationibus (quotquot ſunt ſupra nichil entia) feraris negando/ atqꝫ deſtruendo adusqꝫ deū. dicaſqꝫ negatione prima nō eſſe nichil:ſecunda non eſſe hominem/ tertia non eſſe angelum/ vltima non eſſe deum.

Ratiocinationes.
Vis negationis.
Vis affirmationis.

ab imo in ſummum: ſed dũtaxat vi quadã & pluritate virtutis: ita & affirmatio/ ſita in ſubſtantia. haud facile ad inferiora pertendit/ eaue ineſſe ſtatuit. In homine ſtata negatio: pluriter ac varie ſurſum fertur. Vnica igitur negatio addita ſubſtantie totiuſue arboris radici atq; ſũmitati: arbuſculã totã exterminat ac negat. Affirmatio vero vnica: ſtata locataq; in homine/ eandẽ aſtruit totã: expandẽs ſeſe per cũcta media in ſũmãvſq; ſubſtantiã. Q; ſi affirmatio eadẽ ſũme ſubſtantie inſideat: nichil inferiorũ/ vis ipſi⁹ attingit aut ſtatuit in eſſe: ſed ſigillatim quinq; aſſertionibus tota arbor erit aſtruenda. Statutaq; quoq; in homine negatio: nullum ſuperiorũ entiũ negabit. ſed quinq; opus eſt negationibus: vt numerati ac ſenſim ab imo homine/ in ſupremã ſubſtantiam arbor tota extermінetur.

De theologia affirmatiua & negatiua. Cap. XI

1 Deus vtrouis modo & affirmatione & negatione: nobis (iuxta modulum noſtrum) in tenebris pellucet atq; ſuffulget.

Theologia eſt diuina agnitio: a nobis aut ſẽſibilib⁹ ſignis petita/ aut interna meditatione concepta: aut angelica reuelatione/ diuineq; ſpiritu lacris animis infuſa. His quippe tribus modis: diuine altiſſime ſcientie efficimur conſortes/ nobiſue deus ille ſummus (corporeis huius oculis) in tenebris reuelatur/ illiuſq; ſcintillula/ interiori noſtre mentis oculo ſuffulget. Primus autẽ theologie/ diuineq; ſcientie modus: ceteris duobus/ inferior & abiectior reperitur. Hoc eni modo mens humana/ philoſophico more ac ſenſuũ adminiculo: e ſenſibili mundo in intelligibilẽ tranſferri contẽdit/ ſenſibilibuſq; ſignis intẽta: intelligibiliũ diuinarũq; rerũ coniecturas ex ijs elicit. Secundus vero priore abſolutior eſt & gradu vno eminentior. Nã eo ipſo conſumata mens (vt in libro de intellectu docuimus) que prius a mundo & ſenſibilibus rebus ſpecies captabat/ ſui iã compos effecta atq; in ſe recepta: ſuarũ notionum euadit opifex. eaq; per ſe meditari ſufficit: quorum nullus extitit prior ſenſus/ quorũ nulle ſunt ſpecies: que ve abdita & interſtite celo diſſita a nobis ſunt. Et hec theologia ſecunda: philoſophia tranſcendens/ ſiue methaphyſica nũcupatur: prioris philoſophie finis/ eius adminiculo parta atq; acquiſita. Tertius vero diuine lucis ſciẽtie & irradiationis modus: diuino quodam anime exceſſu & extaſi in nobis paratur. Et hic modus ceteris eſt longe preſtantior: quẽ propheticũ/ ſanctarũq; animarũ feliciſſimũ cũ deo congreſſum/ arcanãq; dei viſionem nuncupamus. Primis eni modis duobus: anime (velut diuino deſtitute preſidio/ illiuſq; lumine orbate) in ſudore & labore vultus ſui: panẽ ſuũ ſpiritalẽue eſcam: a mundo infelicis huius tẽpore exilij/ emendicare iubentur. Aſt tertio & vltimo modo ſpirante (iuxta ſacra eloquia) vbi vult diuino ſpiritu: haud (vt prius) labore proprio/ neq; in dierũ fluxu/ annorũue ſpacio ſacram dei ſciẽtiã nobis vendicamus. ſed diuina ſola clementia/ illuſtrate hominũ mentes: momento omnẽ a ſãcto ſpiritu edocentur veritatẽ. quod priſcis apoſtolis & ingentibus illis chriſtiane eccleſie columinib⁹: tã i ſciẽtia q̃ in ſermone/ contigiſſe/ ſacratiſſima lectio profitetur. Itaq; relictis duobus poſtremis theologie diuineq; ſcientie modis: de prima impſentiatum theologia loquimur. qua diuinus ille radius (vt diuus Areopagita teſtatur) varietate ſenſibilium carnaliũq; velaminum veſtitus/ nobis illucet. Neq; enim (ait) poſſibile eſt humane menti ad ſpiritalẽ illã celeſtiũ rerũ intelligentiã conſcendere: niſi ad hanc: mortaliũ rerũ ſimilitudinibus formiſq; ducatur. In hoc autẽ diuine cognitiõis modulo: contingũt affirmatio & negatio. ſectuſq; eſt & in affirmatiuã & in negatiuam theologiã vt in ſequentibus propoſitionibus oſtendemus.

Quid theologia

Tres theologie nãſcende modi

Primus theologie modus.

Secund⁹ theologie modus.

Methaphiſica.

Terti⁹ theologie modus.

Sacra eloquia.

Diu⁹ Areopagita.

2 Deus omnium ſenſibilium/ ipſiuſq; nichili & poſitione & ablatione inſignitur: nunc omnibus inueſtitur nunc vero cunctis nudatur.

Deus nõ modo intelligibiliũ & ſibi antiſtãtium/ imediatarumue rerũ: ſed & remotiſſimarum & maxime diſſimilium (vt ſenſibiliũ & materie ipſiuſue nichili) nominibus/ interdum exprimitur. Oia quippe in deo ſtatuũtur/ in quo tamẽ ſunt nulla. oia illi idũtur noia qui ineffabilis eſt. oibus illũ perquirimus qui eſt inueſtigabilis. & cuius (vt ſacer Dionyſius ait) nulla extant veſtigia: eorũ qui ad ſecretiſſimã eius & inuiã caliginẽ penetrarunt. oia eſſe dicitur/ qui nichil eſt eorũ que ſubſiſtunt. Modo ens vocatur/ modo non ens. Nunc oim poſitionibus inueſtitur: nunc eorũ ablationibus nudatur.

Sacer Dionyſius

3 Aſſertiua theologia deſcendens a deo: per media cuncta ad nichil vſq; pergit.

Diuus Dionyſius. ¶ Aſſertiua theologia a perfectis pergit ad impfecta: a ſublimioribus & potioribus/ ad inferiora& potiora deſcēdit. Ea nāq; ipͣmis deo aſcribit: que ſuapte natura(vt ait Dionyſi9) honeſtiora ſunt/ ſuāq; naturā altius ex humo attollūt. Deide ex vilioribus etiā materie partibus: haud icōgruas illi ſimilitudines effingit. Materia quippe & ſi prope nichil ſit/ nō entivicina & entiū extremū/ ac minimū: tamen(vt ſāctus ille ait)ipſa a ſūmo bono nacta ſubſtātiā: p oēs ſui partes atq; diſtinctiones intellectualis decoris/ quaſdā pre ſe fert imagines per quas ad ſpiritales/ diuinas/ primitiuaſq; formas poſſumus aſcendere. Diui dionyſij verba. Et nō modo aſſertiua theologia a deo/ per cūcta media/ ad materiā vſq; & entiū extremū deuolui deſcēditq;: ſed& i nichilū vſq; ptrāſit. ipſiuſq; nichili nomē/ deo interdū aſcribit: veraciter pdicās/ ac in myſterio pronūciās nichil eſſe deū: quē qd ſit finire eſt ipoſſibile/ cuiuſue ratio & cōceptio nulla eſt.

¶ Negatiua theologia/ aſſertiue contranititur: a nichilo p materiā cunctaq; media in deum ſcandens. 6

¶ Aſſertiue theologie finis/ ē toti9 negatiue initiū. Ad quod enī illa extreme deuolui: ab hoc iſta eleuari incipit/ quoad claudat inferatq; deū. Vtriuſq; theologie eadē ſūt extrema/ media eadē. Vnica eſt ambarū linea: qua ſibiīuicē/ a deo in nichilū aut a nichilo in deū cōtranſitur. Quicquid enī eſt a deo/ vſq; ad materiē: ens eſt & eſſētie particeps. Materia vero vltimū eſt entiū: ob nimiā a deo diſtantiā(velut iā ſeneſcite ſubſtātia)actu nō ens & incōpleta ſubſtātia & ens ſolū i potētia. Nichil vero ſubeſt materiei: vt quod neq; actu/ neq; potētia ſit ens. Vniuerſorū autē rectā lineā/ & eorū que ſubſiſtūt ſubſtātialē ordinē: ſeptenis entib9 claudim9 finimuſq;: deo/ angelo/ hoie/ aialib9/ plātis/ mineralib9/ & materia/ ſub q̄ nichil. Aut enī vi cognitionis predita ſūt oia: aut viuūt aut ſūt. Porro oculata & cognoſcētia ſūt quattuor: de9/ angel9/ hō/ aial. Viuūt autē plāte/ mineralia deniq; ſubſiſtūt. Et hec vltima ſūt: pfecta & ſtata i actu entia. Nā mixta ipfecta & elemēta: ſub mineralib9 clauduntur. vtpote q̄ pfectiorū entiū ſūt ſeminaria: ſuapte natura icōſtātia citeq; tranſmutationis. Materia vero neq; eſt/ neq; non eſt: ſed potētia quidem eſt actu vero non eſt.

¶ Oia q̄ de deo/ aſſertiua theologia ſtatuit negatiua reſoluit ac tollit. 7

¶ Aſſertiua theologia/ eū q cūctis ſiperitat quiue oia cōdidit: ipͣmis deū appellat theiotē oiaq; videntē. deide angelū/ ſiue intellectū. hic oim rationē & cauſā dein ſēſū multa peragrātē. Hinc appellat oim vitā: poſtea vt vniuerſorū ſubſtātiā cōcelebrat. Poſtremo vt potētiā/ priuationem initiū & ichoationē oim eloquitur. ſiue vt oim ſubſidētiā/ verāq; baſim itelligit: ferētem fulcientē/ continentē/ geſtātēq; i ſeſe vniuerſa. Deniq; & nichili nomen/ illi quoq; indit ac applicat: nō ens interdum appellās nichilq; eē dicēs eū/ q p excellē-

Deus eſt q eſt: ideſt q vere& ſimpliciter eſt. Diuus dionyſius. tē eſſētiā/ ſe eſſe qui eſt(apparēs in rubo)pfeſſus eſt. Cōtra vero theologia negatiua erigēs ſeſe i altū: quicqd/ affirmatiua poſuit/ ac deo itulit/ ſapiēter aufert. dicēs illū ipͣmis nichil nō eſſe/ nō rerū potētiā: nō ſubſtātiā/ ac ſtatū: nō vitā/ neq; ſenſū/ neq; rationē/ neq; itellectum nec deniq; deū. Diuine ſiquidē poſitiones(vt diu9 Dionyſius cēſet)a ſūmo & primo nichoant. Ablationes vero diuine ab imis & extremis. Cū enī ingt: ponim9 eū qui ſupra oēm poſitionē eſt: ei9 rei ſignificātē affirmationē ponere oportet/ q̄ ſibi pͣpinquior ſit. Cū vero id tollim9 qd oi ablationi eminet: ab his q̄ magis ab eo diſtāt oportet auferre. An vero(ait)de9

nõ magis ẽ vita & bonitas: q̃ aer & lapis. magis nõ crapulatur & non furit: q̃ nõ dicitur & non intelligitur.

8 ℂ Diuine ablationes poſitionibus/ ſunt ad noſtram inſtructionem potiores noſq; magis ipſi deo inſerentes.

ℂ Nã deus natura ſimplex eſt/ vn⁹ icõpoſit⁹/ nõ vari⁹/ iſẽſibilis. diuine autẽ poſitiones deũ cõponũt/ efficiũtq; variũ/ diuiduũ ſenſibilẽ. deũ ipſũ nobis cõpoſite diuidue ad ſenſibiliter et oĩno aliter q̃ ſit explicãtes. Ablatiões vero diuie/ ſublata a deo oĩ rerũ varietate ac natura li velamine: purũ illũ/ ſimplicẽ/ nudum/ vti eſt i altiſſimis tenebris & eminẽtiſſima priuatione ac ignoratione nobis iſinuant. Ruſũ diuine poſitiones noſtras mẽtes/ quoquopacto a deo abducunt: figũtq; eas i alteritate & i creaturis/ que iter deũ & nichil numerant. Nulla eteni eſt diuina poſitio: que veraciter ſit ipſe de⁹/ ſed eſt creaturarũ aliquid. Diuine autem ablationes: a creaturis traducũt nos i deũ/ ipſiq; deo alti⁹ inſerũt/ ac maxime illi ꝑpiquãt. ablationũ itẽ finis eſt de⁹. vt q̃ in deo mẽtẽ noſtrã ſiſtunt/ illiq; reſtituunt. Alia ratio.

9 ℂ Vnde fit vt veriſſima & ſumma theologia/ ſit diuina ignoratio: que docta ignorantia nuncupatur.

ℂ Dixim⁹ pri⁹ aliter a nobis finitũ aliter infinitũ cõprehẽdi/ itelligi/ dinoſci. Scim⁹ eni finitũ/ quia mẽte illud claudim⁹/ quia illud ratione/ numero & mẽſura finimus: quidq; quãtũq; ſit cognoſcẽtes. infinitũ autẽ haud hoc pacto nobis reſeratur/ atq; illuceſcit. Neq; eni id mẽtẽ ſubit noſtrã: aut illi vlla ab itellectu indit̃ ratio/ vllaue quidditas/ ac mẽſura. ſed ita iſinitũ nouim⁹: ꝙ ſcim⁹ illud eẽ infinitũ id ẽ nõ finitũ/ nõ mẽte poſſe claudi & cõcipi: nullã eius eſſe rationẽ/ diffinitionẽ/ mẽſurã/ quidditatẽ & ſcientiã. Itaq; veriſſima & ſuprema ſciẽtia: quã de actu infinito/ vt de deo cõſequimur: negatio quedã eſt & ei⁹ ignoratio/ qua ſcim⁹ illud a nobis ſciri nõ poſſe/ noſq; ſemp latere: ſemp eſſe extra mentẽ & infinities noſtre mẽtis/ exuperare capacitatẽ. Si eni credim⁹ illud a nobis ſciri: ipſi ſtati decipimur. iudicãtes id eſſe finitũ & deprehẽſũ a nobis: quod nullis neq; corporeis/ neq; ſpiritalib⁹ terminis arcetur & cõcluditur. Vbi vero nos eo iferiores eſſe iudicamus idq; breuẽ & infirmũ noſtre mẽtis intuitũ trãſilire: tũ nos illi hac negatiõe & ignoratione/ propiores adſumus/ eiq; magis inſerimur & vnimur. Veriſſima igit̃ ſuprema & cõſumatiſſima theologia eſt hec: ſcire deũ ſciri nõ poſſe/ ſcire illũ eſſe icognoſcibilẽ/ inſcrutabilẽ corporeis & mẽtabilib⁹ oculis iperuiũ/ cũcta trãſcẽdẽtem/ i tenebris & immẽſa lucis caligine delitentẽ: ieffabilẽ/ initelligibilẽ/ ſoli deniq; ſibimetipſi (vti eſt) ꝑſẽtẽ agnitũ ꝑſpectũ. Et hec diuina ignoratio: docta a pleriſq; ignoratio/ excellẽſq; ſciẽtia vocat̃. Nã ſiquis (inquit ſacer Dionyſius) cõſpicat⁹ deũ/ idipſũ quod vidit intellexit: nõ ipſũ intuit⁹ eſt deũ/ ſed ei⁹ aliquid: ex his que i noſtrã noticiã cadũt. Ceterũ ipſe eo ipſo quod oĩno neſciri/ neq; eſſe dicitur: & ſupſtantialiter eſt & ſupoẽm mẽtẽ/ atq; intelligẽtiã noſcit̃. preſtãſq; illa & perfecta ignoratio: eius vera cognitio eſt/ qui noſcibilibus omnib⁹ eminet. Nã cũ quid ſcimus ex his que ſunt: ſimul & illud nouim⁹ a nobis ſciri. deus autẽ nobis ignotus: quẽ neq; ſciẽtia neq; ratione neq; mẽte cõplectimur claudimus finim⁹. Scimus tamẽ & ignorari illũ a nobis: atq; dũtaxat hactenus diuinã ſciẽtiã cõſequimur. Aiebat eni ſapiẽtiſſim⁹ Socrates ſe quidẽ nichil ſcire: vnũ vero tantũ illud ſcire ſe profeſſus eſt/ ſe tñq̃ nichil ſcire: qd̃ pro ſũma ſapiẽtia ductitabat. Ita & gnaritudo diuine noſtre ignoratiõis altiſſime ſapiẽtie/ totiuſq; diuine cognitionis & ſupreme theologie loco/ a nobis eſt habẽda. Hoc eni pacto magis diuinã illã eminẽtiſſimã ſubſtãtiã honoram⁹/ atq; reueremur: ſacris negationib⁹ & priuationib⁹ illã icognitã/ ignotã & iſcrutabilẽ eſſe atteſtãtes/ predicantes/ efferentes.

Quo pacto infinitũ dinoſcatur a nobis.

Veriſſima theologia.

Docta ignorãtia. Dionyſij verba.

Socratis ſapiẽtia ſe nichil ſcire

ℂ LIBELLVS de nichilo finit.
Gratie deo multiuge: qui
de nichilo ſtatuit ad
eſſe vniuerſa. Edit⁹ Anno ſalutis 1509.
Nouẽbris
26.

¶ CAROLVS BOVILLVS NICOLAO GRAMBVSIO THEOLOGO DOCTORI. .S.

PErſtringit ſequẽs hecatodia ſtudioſiſſime Nicolae: quecũqꝫ
in ſuperiore libello de Nichilo/ paulo diſpanſius diffuſiuſqꝫ
traduntur. Quo inquã pacto Nichil: Nichil ſit. ꝙ nulla eiꝰ
pars eſt: nullus eius modus aut ratio. Qꝫ nichil non eſt ma-
teria/ nec vlla rerum ſubſtantia: ſed vniuerſorum ſimpliciſſi-
ma negatio. Qꝫ extorre agitur a cunctis: ſitqꝫ nullibi neqꝫ
in celo/ neqꝫ in terra/ neqꝫ in mente/ neqꝫ in ipſa rerum natura. Qꝫ ex
Nichilo/ natura fieri nichil poteſt. Nam tãtũ ex aliquo aliquid fit Qꝫ itẽ ni-
chil: natura annichilari vertiqꝫ in nichilum nequit. Qꝫ cuncta ex materia
facta: in materiam quoqꝫ reſoluantur: Qꝫ in ſolius dei poteſtate/ ſit ipſũ ni-
chil: vt aut ex Nichilo/ aliquid faciat producatqꝫ: aut aliquid/ in Nichilum
Deꝰ infinite potẽs. conuertat. Eſt enim deus naturali omni ordine/ longe eminentior: & omni
nature vi atqꝫ poteſtate/ ſine modo potentior. cum ſit infinite potẽs ſoliqꝫ ſi-
Solus deus creare poteſt. biipſi/ creãdi facultatem reſeruarit: quã neqꝫ nature permiſerit/ neqꝫ vlli crea
ture. Qꝫ nichil oriatur nouũ/ neqꝫ quicq̃ intereat. cum quicquid fiat/ ex pre-
exiſtente fiat materie: & in eandem materiam/ emoriens relabatur. Qꝫ itẽ
Quattuor fixa & permanentia. quattuor ſũt: in quibus ſtata ſint perſeuerentqꝫ vniuerſa: Diuina mens/ An
gelica/ Humana & Materies. Inſunt enim omnia quoquopacto his quattu
or: Diuine menti ſuperſubſtãtialiter & anteq̃ fierent. Angelice intellectua-
His quattuor inſunt omnia. liter. Humane rationabiliter. materiei vero/ vmbratiliter: vtpote que vniuer
ſorum vmbra & pertenue cenſetur veſtigium. Qꝫ ſolus deus eternus: cun-
ctorum principium & finis. Qꝫ in primo euo nichil extra ſeipſum produ-
xerit. In ſecundo vero/ creauerit vniuerſa. Qꝫ nulla illi aſſtitit coeterna ſub-
ſtantia: ex qua cũctis dederit eſſe. Qꝫ non de ſuaipſius ſubſtantia: ſed de
Nichilo cuncta ſint ab eo facta. Qꝫ nunq̃ torpuerit feriatuſqꝫ ſit: ſed ſibi-
ipſi ab eterno aſſiterit. ſeqꝫ ipſum ante condita ſecla: in ſeipſo eterna opera-
tione diſcreuerit/ numerarit/ propagarit. fueritqꝫ ſemper ſibimetipſi agni-
tus: ſe nunq̃ deſerens/ ſed iugiter ſibi preſens. Qꝫ qui has agnouerit natu-
rales dei voluellas iugeſqꝫ in ſeipſum diuinitatis conuerſiones: nulla ratio-
Ariſtotelis & gentiliũ error ne cogetur ſtatuere quippiam deo coeternum: quod Ariſtoteles & pleriqꝫ
gentilium autorum: impie aſtruxiſſe traduntur. Qꝫ deus autor eſt omniũ:
tam viſibilium q̃ inuiſibilium. Qꝫ aliquo modo in nichilo: ſtata & colloca-
ta ſint omnia. ſitqꝫ quodam modo immenſo vacuo perſimile/ infinitis va-
cuis pleno: in quibus ſingula ex equo receptentur. Qꝫ duntaxat ens enti ce-
dat/ nequeatue ens in ente recipi: aut ſtare ens in ente. Solum autem Nichil
enti non ceſſerit/ in quo cuncta non cedendo recepta ſint. Qꝫ alio quoqꝫ
Mundũ ad deum vt punctũ. modo omnia in deo recepta dicantur. Qꝫ mundus omniſue creatura: ad
deum/ eſt vt punctum & nichil. Qꝫ diuina immenſa ſpera omne quod mẽ-
te concipimus/ actu infinitum ſpacium: ſua ſubſtantia & preſentia opplet.
Qꝫ deus totidem poſſit mundos: quotquot ſunt in infinita ſpera/ centra.

Sicut tamen ipſe vnicus eſt deus: ita & vno contentus mūdo/ pluribꝰ abſtinuerit protuleritqꝫ tantū vnū mundū. Hoc enī pacto cōcinniter in imaginis & ſimilitudinis vnitate: relucet veritatis/ & exēplaris natura. Qꝫ a nullo: deꝰ aut includi/ aut excludi queat. Qꝫ nichil gignūt caſus & fortuna. Qꝫ angelus prima ſit dei creatura: quā ſecuta eſt materies/ ex qua ſenſibilia oīa fiūt: Et in qua fulcitur/ ſublunaris oīs actus: ſubſtantiuus/ vitalis/ ſenſitiuus/ rationalis. Qꝫ hō: vltima creatura. Qꝫ eidem cuncta ſenſibilia ſubiecerit obtuleritqꝫ deus. Qꝫ angelus & homo: in ſpecie quadā & figura/ duorum ingentium mundi luminarium ſolis & lune: deo antiſtant. Angelus vt ſol & dies: homo vt luna & noctis vmbra. Qꝫ ſenſibilem mundum luſtrat ſenſus: intellectualem rimatur intellectus. Qꝫ hominis mens/ ab initio potentia eſt omniū: In fine vero/ euadat actu omnia. Qꝫ deus ſumma eſt omniū neceſſitas: qua ſublata/ tolluntur illico deſtruūturue vniuerſa: Et que ex cuiuſlibet aſſertione/ venit aſtruenda. Qꝫ creature contingentes ſint & a ſumma omnium neceſſitate haud neceſſarie/ ſed volūtarie & cōtingenter pependerint. Qꝫ nichil ſit impoſſibile: idqꝫ ſi ſtatuitur in eſſe omnia illico in eſſe aſſeueranda. Sicut enim neceſſitas/ ex qualibet re infertur: ita & impoſſibile/ quodlibet ſtatuit atqꝫ infert. Et ſicut neceſſitas nullam rem aſtruit in eſſe: ita & ex re nulla aſtruitur ipſum impoſſibile. Qꝫ naturalis affirmationis locus/ ſit in ſummo: Negationis vero in imo. Nā deus veriſſima eſt omnium affirmatio Nichil autem negatio vniuerſorum. Affirmatio tamen in imo collocata/ fortior euadat: cuncta ab imo ad ſupremum vſqꝫ/ vnice affirmans. Negatio itē ſita preter naturam in ſummo/ fiat vegetior: vnica vi negans/ quecunqꝫ a ſupremo & primo/ ad vltimū vſqꝫ continentur. Qꝫ duplex theologia: aſſertiua & negatiua. Qꝫ iterum theologia duplex: Senſibilis/ intellectualis prophetica. Senſibilis ex ſenſibilibus ſignis/ mentem in deum traducere nititur. Intellectualis que ſincerior/ ſine ſenſuum aut ſenſibilium ſignorum preſidio: ea que mere et ſimpliciter intellectualia ſunt meditatur. Velut cum intellectus intra ſemetipſum/ intelligibilium rerum effingit notiones: ſuarūqꝫ notionum eſt archanus opifex, Prophetica vero: arcana quedam eſt & icognita mentis illuſtratio: qua neqꝫ ex ſenſibilibus ſignis/ diuinū emēdicamꝰ cibum: neqꝫ ipſimet celeſtiū notiones in nobis effingimus. ſed per traduces angelos: diuina nobis myſteria inſinuantur diuinatumqꝫ rerum conſcij efficimur. Et in hac theologia mens noſtra nichil operatur: patiturqꝫ potius q̄ agat. vtpote que effictam ab angelo paratāqꝫ ſuſcipit intelligentiam. Duobus autem primis modis/ noſtra mens agit: aut notionem ex ſenſibilibus eliciens/ aut illam in ſemetipſa effingens atqꝫ componens. Qꝫ deniqꝫ negatiua theologia/ potior ſit q̄ affirmatiua: noſtrāqꝫ mētem commodius altiuſqꝫ deo inſerere probetur. Hec omnia: aut ſuperior libellus de Nichilo/ aut preſens Hecatodia diſcutit. Hanc igitur hecatodiam/ cum preſenti totius libelli exodio: tibi vt beniuolo corde offerimꝰ/ dicamꝰ/ vouemꝰ: Ita & haud minꝰ equatis dextriſqꝫ animis/ ea pro litterarijs munuſculis ſuſcipito. Qꝫ ſi non

Vna veritas vna imago

Sublunares actus quattuor ſubſtātiuꝰ vitalis/ ſenſitiuus/ rationalis.

Angelus Sol Homo Luna

Deꝰ ſūma neceſſitas.

Nichil ſi ē oia erunt.

Deus oīm affirmatio Nichil oīm negatio

Affirmationis & negatiōis virtutes.

Theologia duplex

Theologia triplex Senſibilis. Intellectualis. Prophetica.

In prophetica theologia mēs nichil agit ſed patitur,

Negatiua potior q̄ affirmatiua

deerunt fortaſſis cõplures:qui nos raucidulo ore/inſuetas perſtrepere muſas coarguent:illis nomine noſtro obijcito:illos vt plurimũ violẽtis coactiſq; carminibus/vti oportere:qui aut philoſophica aut diuina myſteria illis decantare ſtudent. Tũ etiam ꝙ hi verſiculi primi ſunt:quibus nobiſcũ ipſi imprimis colludere cepimus.que ad memoriã potius/eorũ que in opere de nichilo recẽſentur:q̃ ad carminis grauitatẽ illos in calce libri adijciendos curauimus. Vale:& nos ſolita beniuolentia proſequere.

¶HECATODIA DE NICHILO: AD STVDIOSISSIMVM VIRVM NICOLAVM GRAMBVSIVM SACRE THEOLOGIE PROFESSOREM.

DE Nichilo Nichil:aut dumtaxat paucula/dici
  Poſſe:tibi teſtis/iſte libellus erit.
Nil nichil eſt nulla eius pars eſt/regula nulla:
  Quis modus eſt eius/quod nichil eſſe poteſt?
Nil neq; materies eſt/nec ſubſtantia rerum:
  Priuatum nichil eſt,reſq; negata Nichil
Exulat a cunctis nichil/hoc natura repellit:
  Hoc mens/hoc celum:hoc omnis in orbe locus.
Ex nichilo natura nichil facit:& nichil in nil
  Vertit:in antiquam ſingula materiem
Nil abit in nichilum/nichil vlla morte nichil fit:
  Materies finis/que fuit ortus erit.
Quod natura nequit/nichilo deus omnia fecit:
  Omnia & in nichilum/flare repente poteſt.
Nil oritur ſurgitq; nouum nil interit vſq̃
  Prima eſt materies/vltima materies.
Quod modo ſubſiſtit/fuit ante/euũq; futurum eſt:
  Quodq; fuit/nunc eſt:id quoq; ſemper erit.
Diuine/angelice/humane inſunt omnia menti:
  Necnon materies/omnibus ipſa ſubeſt.
Cunctis principium deus eſt/cunctis quoq; finis:
  Eternus ſolus/ſolus et ingenitus.
Imprimis nichil hic fecit:poſt/cuncta creauit:
  Omnia ceperunt/deſijt eſſe nichil.
Eterno deus/haud iacuit torpore ſolutus:
  Aſtitit huic ue aliquid/perpes & ingenitum
Notus erat ſibi/cõmunis ſibi ſeq; ferebat:
  Voluebat ſeſe: trinus & vnus erat
Quicquid viſus hebes mentis vel captat ocellus
  Illius eſt opifex vnicus ille deus
Nil nichil eſt/non eſt/non ens eſt: Haud fuit vnq̃
  Nonnũq̃ vel erit:nam neq; poſſibile eſt.

Eſtq; nichil factus cunctis locus:omnia in illo
Quo ſunt facta prius|ſunt ſtabilita loco.
Eſt nichil immenſum vacuum|quod cuncta receptat,
Id ſimul eſt minimis innumerum vacuis.
Quodlibet equali ac proprio ſtabilitur inani:
Quantum quodlibet eſt|tanto & ineſt vacuo.
Ens expellit & ens |abigit quicquid ſimul eſt ens:
At nichil eſt non ens non cadit ente nichil.
Id ſimul in cunctis ſtetit,ac ſe immiſcuit omni
Enti:etenim penetrans entia tota ſubit.
Omnia fertq; deus|deus omnibus indita ſedes
Omnia qui fecit fulcit & ille deus.
Huic nichil eſt mundi moles:qui cuncta recepit
Vt punctum aduentans exiguũue atomum
Spera immenſa deus;circunq; ferentia nuſq̃
Quodlibet eſt medium|centra & vbiq; iacent.
Omne nichil pellit|vacuũq; exterminat omne:
Mole ſua complens|quod locus omnis habet.
Totq; poteſt mũdos:quotquot numerabis in illo
Centrorum notulas|ſigna vel exigua.
Vnum opus ipſe tamen duntaxat protulit:vnus
Vno contentus|pluribus abſtinuit.
Hic tenebras habitat|nitidis illuſtrior aſtris:
Qui ſeſe noſtris captibus occuluit.
Expelliq; poteſt a nullo:in cuncta profectum;
Nil non admittit:claudere nil poterit
Nil fortuna creat| nil caſus gignit inanis
Cunctis fons deus eſt|primaq; cauſa deus.
Solus ab eterno|primo infecundus in euo:
Externum pariens| conſtituenſue nichil
Numine ſub tripliciltrinis ſub nutibus illum|
Alma fides|vnum predicat eſſe deum.
Angelus a ſummo productus corporis expers
Primus:diuini propoſiti auſpicium.
Poſtea materies nichilo vicina creata eſt:
Vmbra horrenda illa eſt|vltima pene nichil.
Hac quicquid ſublunare eſt abſoluitur:omnis
Fulta manet ſpecies|actus & omnimodus.
Suprema humane mentis ſucceſſit origo.
Diuinum|ratio viuida clauſit opus.
Sexta hominem nam luce deus compegit:et illi
Que prius implerat ſubdidit illa ſimul.

Omnem namq; animam eſt illi largitus in eſcam
Et vegetam & ſenſam/cuncta creata dedit.
Septima lux peperit nichil: Hac nempe ille quieuit
Atq; in ſe rediit:quo omnia conſtiterant.
Angelica nil mente prius;nil poſteriuſue
Humana factum eſt:ceſſit in eſſe nichil.
Inter vtramq; orta eſt forma omnis:materiei
Et moles/quicquid ſenſus in orbe videt.
Q ue ſunt/que vegetant/tangunt/ratione mouentur
Aut intellectu:condidit ille parens.
Hec preter memini nichil actum;nilue creatum:
Quiq; ea produxit/ſolus & ille regit
Bina illi rutilat lampas:gemineq; coruſcant
Ethereo mundi ſemper in axe faces.
Angelus illi vt ſol/homo luna ſplendet in altis
Temperat hic noctem;ſed regit ille diem.
Ethereuſq; dies mundus/tellureus eſt nox:
Peruius hic ſenſu cognitus ille animo eſt.
Mens hominis primum nichil eſt/fieri omnia nata:
Omnia ſed captus fit ſimul angelicus.
Corpore mundanum ſpecies deuecta per orbem
Mens humana capit/diſcit & ipſa deum.
Si non eſt deus/eſſe poteſt nichil:ille neceſſe
Vt ſit/ſi quid erit:qui omnibus eſſe dedit
Aſtruitur poſitis cunctis deus:omnia tollit
Deſtructus/nichil hic aſtruit & poſitus.

FINIS HECATODIE

Accipe de Nichilo preſens quecunq; libellus
Dictat:& hec nitido(te precor)ore lege
Nil cecini Nil ipſe audi: tu Nil lege lector.
Scribe Nichil/dic Nil/et meditare Nichil

¶CAROLVS BOVILLVS SAMAROBRINVS PERCELEBRI VIRO FRANCISCO MELLODVNENSI DELECTO ATTREBATENSI PRESVLI. S.

INtroductiũculam Artis oppoſitorũ digniſſime vir: cũ du-
dum faber noſter Stapulenſis vir noſtro euo laudatiſſimus
emitti curaſſet: comentarioli tamẽ luce deſtitutã, intelligere
hactenus potuit nemo. Quin magis & artis nouitate habi-
tudinũqꝫ ſalebris: herere ſe, ſuſpendi attonitoſqꝫ reddi: ple-
riqꝫ michi rettulerunt. Horũ igitur crebris efflagitationibꝰ
ac ſedulis hortatibus obtẽperaturus: editũ prius opuſculũ, breuibus anno-
tationibus emedullandũ, paſtinãdum, ſarciendũqꝫ ſuſcepi. Eiuſce autem ar-
tis facultatem, vim precipuamqꝫ ad omnia vtilitatem: inde augurari licet,
ꝙ adaperit noſtre mẽti callem. quo libere ex vniꝰ diſcipline agello i alterius
areolã (equata & complanata oim generũ differẽtiarumqꝫ macerie) tradu-
catur. rerum omniũ concordias, differẽtias atqꝫ interualla innumerato elicit
ac prodit. Extrema queqꝫ duo dum trutinatur cõfertqꝫ inuicẽ: ea in habitu-
dines ratione ſue quattuor implectit atqꝫ inuoluit. Quãobrem hec ars om-
ni ferme arte probatur ſermone vberior euaditqꝫ quoquopacto volutiloqua
ac (vt ita dicã) logodedala, ideſt ſermone ipſo volubilis, cita, expedita ac va-
ria. Nã propoſitis quibuſcũqꝫ oppoſitis extremis: mox habitudinũ quadra-
turam mira facilitate in eis elicit. que eſt quedam totubiloquẽtia ſermoniſqꝫ
noſtri volumen, verborũ implexus, dictionum inglomeratio ac fecũda que-
dã orationis propagatio. Et ſi repẽte variãdus, transferendus immutanduſqꝫ
propoſitus erit ſermo: ſi e preſenti locutione digredi, in aliãqꝫ euehi ſentẽtiã
quiſqꝫ voluerit: haud alio profecto cõmodiore ꝗ huius articule iuuabiẽ pre-
ſidio. Ex coincidentia quippe & proportione cunctorũ oppoſitorũ: ſub vniꝰ
diſcipline vocibus, que in alterius diſcipline conduntur exedris: panduntur
atqꝫ retegũtur. Diuina quoqꝫ ipſa nõnullo pacto ſub hũanarũ diſciplinarũ
terminis, effari myſteria licebit. quibus ꝑfecto de cauſis poſſit articula hec
abſqꝫ iniuria aut logodedalia aut dedalogia nũcupari. Sed iã denarrãde eiꝰ
vtilitati: ſat puto, iuxta epiſtole fines incubui. hic mẽtis ĩpetꝰ frenãdꝰ, hic flu
entis ĩgenij puppim tonſille alligabo. Vale virorũ decꝰ: dicatoqꝫ tibi exiguo
huic oppoſitorũ libello, frõtem malaſqꝫ gratulabũdus explicato.

Artis oppoſitorum vtilitas.

Mẽs ex diſciplina i diſciplinam fertur.

Logodedalia ſeu dedalogia ſermonis variatio.

Hec ars oppoſita eſt, Hec omnia voluit in orbem
  Aut ciet in rectum: quatruor inde parat.
Quodlibet hec ſibimet dum comparat aut alíorſum
  Flexerit: in quadrum ſingula diſtribuit.
En patet huic perfectus ager: transfertur in omnem
  Doctrinam, cunctos ſoluit & ipſa nodos.
Vox illi varia eſt: vice nam ſermonis in vnum
  Ex alio ſeſe proripit illa genus.
Hanc igitur lector, cunctas que complicat artes
  Nomine de vario, dic logodedaliam.

¶ Artis oppoſitorum formula:qua ex cūctis & artibus & diſciplinis: termini adinuicem oppoſiti e regione ſui inuicem diſponuntur.

Oppoſita	Habitudines
Oppoſita	
Sermocinaliū	Realium
Sermocinalium	
Grammatice	
¶ Subſtantiuū	¶ Adiectiuū
Suppoſitum	Appoſitum
Antecedens	Relatiuum
Nomen	Verbum
Oratio	Oratiõis ps
Congruū	Incongruum
Dialectice	
¶ Terminus	¶ Propoſitio
Nomen	Verbum
Subiectum	Predicatū
Diuiſio	Diffinitio
Principium	Concluſio
Suppoſitio	Demõſtratio
Dubitatio	Interrogatio
Opinio	Scientia
Ignorantia	Scientia
Fides	Ratio
Vniuerſale	Paticulare
Affirmatiuum	Negatiuum
Verum	Falſum
Poſſibile	Contingens
Neceſſarium	Impoſſibile
Cathegoricum	Ypoteticum
Cathegoreuma	Sincathegoreuma
Opponens	Reſpondens
Maior	Minor
Extremum	Medium
Contraria	Subcontraria
Contradictoria	Subalterna
Oppoſita	Equipollētia
Pertinentia	Impertinentia
Cõuertibilia	Nõ conuertibilia
Conſequentia	Non cõſequentia
Antecedens	Conſequens
Superius	Inferius
Genus	Species

Differentia	Proprium
Subiectum	Accidens
Commune	Singulare
Trāſcendentia	Ficta noīa
Ratiocinatio	Fallacia
Rhetorice	
¶ Orator	¶ Auditor
Suaſio	Diſſuaſio
Lex	Vſus
Conſiliū	Temeritudo
Conſult⁹	Inconſultus
Iudex	Iudicandus
Accuſatio	Defenſio
Diſpoſitio	Indiſpoſitio
Inuentio	Inſolleſtia
Elegantia	Inelegantia
Memoria	Obliuio
Venuſtas	Inuenuſtas
Exordium	Narratio
Confirmatio	Confutatio
Diuiſio	Concluſio
Conuentio	Controuerſia
Conueniens	Inconueniēs
Honeſtum	Turpe
Dubium	Humile
Proemiū	Inſinuatio
Beniuoli	Maliuoli
Benefici	Malefici
Dociles	Indociles
Attenti	Inattenti
Realium	
Moralium	Intellectualiū
Moralium	
¶ Virtus	¶ Vicium
Mediocre	Extremum
Habundans	Deficiens
Equum	Iniquum
Iuſtum	Iniuſtum
Bonum	Malum
Vtile	Inutile
Delectabile	Triſte

Honeſtum	Inhoneſtum
Eligendum	Fugiendum
Laudabile	Vituperabile
Amabile	Odibile
Pulchrum	Deforme
Decorum	Indecorum
Rationale	Irrationale
Humanum	Inhumanum
Voluntarium	Coactum
Societas	Solitudo
Gratum	Ingratū
Placentia	Diſplicentia
Continentia	Incōtinentia
Conſtantia	Inconſtantia
Honor	Vituperium
Felix	Infelix

Intellectualium

Subſtantialium	Accidentalium

Accidentalium

Arithmetice

¶Vnitas	¶Numerus
Impar	Par
Perfectum	Imperfectum
Equalitas	Inequalitas
Primum	Compoſitum
Quadratum	Altera ꝑtelōgi⁹

Geometrie

Magnitudo	Terminus
Linea	Punctum
Superficies	Linea
Corpus	Sup̄ficies
Circunferētia	Centrum
Indiuiſibile	Diuiſibile
Curuum	Rectum
Perpendiculare	Obliquū
Equidiſtans	Angulare

Muſice

Conſonantia	Diſſonantia
Proportio	Diſproportio
Graue	Acutum
Aſcenſus	Deſcenſus

Aſtronomie

Dies	Nox
Radius	Vmbra
Celum	Terra
Equinoctialis	Zodiacus
Planeta	Stella
Arcticum	Antarcticum
Nos	Antichtones
Longitudo	Latitudo
Eleuatio	Depreſſio
Equinoctium	Solſticium
Inerraticum	Erraticum
Dirretio	Retrogradatio
Concentricum	Eccentricum
Deferens	Appendix
Sol	Tenebre
Eſtas	Hiems
Ver	Autūnus
Oriens	Occidens
Meridies	Septentrio
Prope	Diſtans

Medicine

¶Sanum	¶Egrum
Calor	Frigus
Humor	Siccitas
Cor	Cerebrum
Digeſtio	Indigeſtio
Colera	Flegma
Sanguis	Melancolia
Spiritus	Caro
Neruus	Os
Decoctio	Incrudatio
Diſtributio	Indiſtributio
Appetitiua	Attractiua
Retentiua	Expulſiua
Subtile	Groſſum
Alens	Non alens
Impinguans	Macerans
Dulce	Amarum
Sapidum	Inſipidum
Iocundum	Iniocundum
Suaue	Fetidum
Rarum	Spiſſum
Leue	Ponderoſum
Album	Nigrum

Cibus	Potus
Naturalis	Medicinalis
Interiora	Exteriora
Potiones	Vnguenta
Nõ euaporantia	Euaporantia
Medium	Extrema
Medicus	Cirurgus
Rationalis	Manualis
Precipuus	Inſtrumentarius
Iubens	Perficiens

Phyſice

¶Forma	¶Materia
Efficiens	Finis
Cauſa	Effectus
Prius	Poſterius
Immobile	Mobile
Quies	Motus
Simplex	Compoſitum
Simile	Diſſimile
Surſum	Deorſum
Dextrum	Siniſtrum
Ante	Poſt
Leue	Graue
Rarum	Spiſſum
Actio	Paſſio
Intellectus	Senſus
Imaginatio	Olfactus
Auditus	Guſtus
Viſus	Tactus
Homo	Mundus
Preſens	Preteritũ
Preteritum	Futurum
Naturale	Violentũ
Ignis	Aqua
Aer	Terra
Generatio	Corruptio
Augmentatio	Diminutio
Latio	Alteratio
Anima	Corpus
Intellectus	Memoria
Actus	Potentia
Vis	Operatio
Somnus	Vigilia
Vita	Mors

Metaphyſice

¶Ens	¶Non ens
Vnum	Multa
Infinitum	Finitum
Potens	Impotens
Immateriale	Materiale
Abſtractum	Participatum
Exemplar	Effigiatum
Veritas	Imago
Quidditas	Quod/quid eſt
Idea	hoc aliquid
Tranſcendẽs	Indiuiduum
Per ſe	In alio
Propter ſe	Propter aliud
Principium	Finis
Supramũdanũ	Mundanum
Mens	Abſtractio

Theologie

¶Tantum vnũ	¶Multa
Eternum	Temporale
Increatum	Creatum
Infinitum	Finitum
Omniũ cauſa	Effectus
Bonitas	Malicia
Pax	Diſcordia
Amor	Inimicitia
Status	Prolapſio
Lux	Tenebre
Excellẽs ignoratio	Humana ſciẽtia
Fecunditas	Infecunditas
Pietas	Impietas
Sui cõicatio	Sui negatio
A nullo	Ab aliquo
A quo omnia	A quo nichil
Miſeratio	Vindicta
Neceſſitas	Contingentia
Coniũctio	Diſcretio
Vnitas	Trinitas
Gignens	Genitum
Spirans	Procedens
Creator	Creatura

Oppoſitorũ habitudiunes

Idem Idem	Oppoſitũ oppoſitũ
Idem oppoſitũ	Oppoſitũ idẽ

CAROLI BOVILLI SAMAROBRINI, ARS OPPOSITORVM AD CLARISSIMVM VIRVM FRANCISCVM MELLODVNENSEM IN ATTREBATENSEM PONTIFICEM DELECTVM. S.

¶Quid oppoſita. Cap.I.

1 OPpoſita dicuntur contra ſe poſita: in alterutrũ conuerſa/ interſtite aut naturali aut rationali dyametro diſtãtia.

¶Dialectici quattuor duntaxat ſtatuunt oppoſitorũ ſpecies: Cõtrariorũ: Contradicentium/ Subcontrariorũ/ & Subalternorũ. Nos vero hoc in propoſito/ latius oppoſitionis nomen extendi volumus. Ad ea inquam cũcta: que quomodouis contra ſeſe aut natura/ aut intellectu ſtatuuntur: queue quomodolibet ad alterutrum referũtur. que e regione ſui & aduerium ſe collocantur: in ſeinuicẽ conuertũtur & velut quodã dyametri interſtitio in alterutrũ ſpectãt. Nã tametſi pleraq; entiũ nullã natura aut cõtrarietatẽ aut pugnãtiã ſortita eſſe videãtur: oppoſita tamẽ inuicẽ/ ſola mutue relationis cauſa vocantur. Vnitas eni & numerus: neq; contraria/ neq; pugnantia ſunt. Vnitas quippe & fons & pars eſt omnis numeri. Nullum autem contrarium/ ſui contrarij: aut initium/ aut pars eſt. Dicũtur tamẽ & vnitas & numerus: duo inuicem oppoſita/ duo contra ſe poſita: duoue extrema/ conuerſa in ſemet ſeq; ſpectãtia. Monas quippe dyadẽ gignit: dyas vero a monade exoritur. Monas & dyas ſeſe reſpectant quadam dyametro: qua & ab ſeſe diſtant & adinuicem conuertuntur. giguntq; ſuo quopiã congreſſu medium aliquod: vt tryadem. que rurſum ad vtrũq; extremũ oppoſitionis/ rationem/ nomẽq; oppoſiti & obiecti incurrit: Similiter & natura & intellect9 oppoſita dicunt. Actus itẽ & potẽtia: potẽtia cognitiua & eius obiectũ/ principiũ & finis. Materia & forma & ita de innumeris/ quibus de in ſequentibus dicemus.

Oppoſitio hoc i opere dialectica oppoſitione latior.

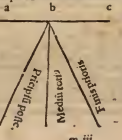
Nulla contraria ſunt inuicẽ ptes

Monas & dyas oppoſita.

2 ¶Oppoſita interdum ſubſtantia/ interdum re ſola & ratione: interdũ ratione ſola diſſecta ſunt atq; diſiuncta.

Natura et intellectus

¶His tribus ſubſtantia/ re & ratione: omnis rerũ differitas/ vnitaſq; continetur & exprimitẽ Aut enim duo queq; ſibi inuicẽ collata/ diſtant ſubſtantia: vt deus & Angelus. Deus & Homo. Angelus & Homo. Vnitas & Numerus. Potẽtia & Obiectũ. Et que hoc pacto ſubſtãtia diſtant: ſunt & re & ratione diuerſa. Aut ſubſtantia coniuncta quidem ſunt & vna atq; indiuidua ſubſtantia: re autem & ratione diſcreta. Vt diuine tres perſone: quas pleriq; monadem/ dyadem ac tryadẽ appellitant. Similiter & intellectus & memoria/ in anima. Haud enim intellectus eſt ipſamet memoria/ neq; memoria intellectus. Ambo tamen vnam/ atq; indiuiduam totius animi conflant ſubſtantiam/ impertem/ vere vnam/ partium inſeparabilium. Nam tametſi q̃ plurima duo & duo reperias que vnam aliquam conflant ſubſtantiam: vt ambas eiudem continui partes/ vt materiam & formã/ corpus & animam & vniuerſas corporis partes: hec tamen bina & bina haud conſubſtantialia reputantur. quandoquidem abinuicem ſeparari queant: nec eorum vinculũ (vt in libro de intellectu docuim9) ſit vere & inſectile vnũ: ſed diuiduũ ac ſecũdum quid vnum. deus autem vere vnus eſt/ Angelus vere vnus: Rationalis anima veraciter indem vna. Atq; horũ dũtaxat triũ vere vnorum: perſonalis vniuſcuiuſq; in ſeipſo ſuo modo diſcretio: i intellectũ/ Memoriã & Volũtatẽ. ſibi merito conſubſtantialis/ ſecũ ſubãliter coherens & a ſeipſa iſeparabilis dicit. Interdum autẽ duo oppoſita & ſubſtãtia & re ipſa ſunt vnũ: ratione tñ aut tria aut gemina ſũt. Vt punctũ in recta linea mediũ: quod vni9 quidẽ partis eſt finis/ alteri9 vero initiũ/ totiuſq; mediũ. Eſt eni punctum ſubſtãtia ipers/ atq; indiuiduum: reipſa indiſcretum infecundum/ carens reali/ perſonaliue numero: ratione tamen trinũ Vnde fit vt medio eiuſinodi pũcto lucidiſſimũ inſit diuine fecũditatis/ atq; trinitatis veſtigium. Nam ex neceſſitate tres: & haud plures q̃ tres id pũctũ rationes ambit recipit apprehẽdit. Eſt enim punctũ b: finis lineea b. initium vero linee b c Totius autem linee a b c medium. Deeſſe autem illi aliqua e trib9 ratio: aut quarta illi ipſi addi nequit. Id igitur punctum cum ſeipſum vnitate ſubſtantie/ rationum vero perneceſſaria tri-

Subã res & ratio oim aut coincidentie aut differentie

Primus modus

Secundus modus.

Que ſunt vere vna.

Tertius modus

Puncto inſta diuine trinitatis veſtigia.

nitate metiatur haud imerito primi ſupremiq; entis arcanas internaſue cōiūctiones atq; diſcietiones ꝑpulchre expreſſiſſe videat. Inſūt tamē huic pūcto ad extremas lineas a b & bc eiuſcemodi rationes p̄poſtere cōtrarioq; nomine. Ad mediā vero totāq; a b c vnanimi cō cordiq; nomine ratio exprimit. Eſt eni prioris finis Poſterioris initiū/ Medie vero totiuſq; linee mediū.

	Prioris	Finis
punctū	Totius	Medium
	Poſterioris	Initium

❡ Dualitatē ſubſtantie/ſequitur & rei & rationis dualitas: rei quoq; diuer- 3
ſitatem/diuerſitas rationis comitatur. Et ex oppoſito rationis vnitati/annexa eſt & rei & ſubſtātie vnitas: rei quoq; idētitatē/ſequit ſubſtātie idētitas.

Subſtantia Res Ratio.

❡ Hec tria Subſtantia res & ratio: ſunt vt genus/ſpecies & indiuiduū: quod ſingulare hoc aliquid & idem numero vocant. Quecunq; eni genus variant: variant & ſpeciem & indiuiduum/ vt homo lapis. Et quecunq; ſpecie diuerſa ſunt: ſunt & numero/indiuiduo/ac ſingulari diuerſa: vt homo & equus. Que autē ſolo ſunt diſſita numero & ſingulari: haud genere & ſpecie diſtincta eſſe oportet/ vt Petrus & Ioannes. Et ex oppoſito/quecunq; eiuſdē ſunt numeri & indiuidui/ ſunt & ſpeciei eiuſdem & generis vni⁹/ vt Ioānes & Ioannes. Et quecūq; ſpeciei eiuſdē ſunt: & genere coniuncta ſunt vt Ioannes & Petrus: Que vero eiuſdem ſunt generis: contingit ea neq; ſpecie neq; numero eſſe eadem/ vt homo & equus. Generis quippe diuerſitatē/ comitatur omnis diſtinctio: tam ſpeciei ꝙ numeri & indiuidui. numeri quoq; & indiuidui vnitate. omnis identidē vnitas atq; identitas infertur tam ſpeciei ꝙ generis. Dic igitur & eodem modo de ſubſtantia re & ratione: dualitati inquam ſubſtātie tam rei ꝙ rationis annexam dualitatem eſſe. Rationis quoq; vnitate: concludi/ atq; inferri tam rei ꝙ ſubſtantie vnitatē: Sūmāq; differitatē/ eſſe ſubſtantie dyadē: ſūmā vero vnitatem eſſe rationum monadē. Mediam vero differētiā & vnitatem: eſſe rerum dualitatem & cōcordiā. Eſt eni ſubſtātia/ vt gen⁹ & primū: res vt ſpēs & mediū: rō vt indiuiduum & vltimū.

Gñeris differentia eſt oīs dña.

Sūma diuerſitas ſubſtāñarū diuerſitas.

Sūma vnitas rationū vnitas.

Figura omnis aut identitatis aut diuerſitatis.

Diuerſitas trina			Trina identitas			Identitas trina			Trina diuerſitas		
Diuerſa	Diuerſa	Diuerſa	Eadem	Eadem	Eadem	Eadem	Eadem	Eadem	Diuerſa	Diuerſa	Diuerſa
Gñe	Spē	Indi	Gñe	Spē	Indi	Rōe	Re	Subā	Rōe	Re	Subā
Spē	Indi			Gñe	Spē	Re	Subā			Rōe	Re
Indi.					Gñe	Subā					Rōe
Hō	Ho	Petr⁹	Ho	Petr⁹	Ioan	Finis	Prīci	Intel	Prīci	Intel	Aīa
Lapis	Equ⁹	Ioā.	Equ⁹	Ioāes	Ihēs	Finis	Finis	Meō.	Finis	Mēo.	Cor.

Quecunq; ſubſtantia diuerſa ſunt: & re & ratione variantur

Quorūcunq; res eſt varia: horum eſt & ratio diuerſa

Quorum ratio eſt vnica. horum & res & ſubſtantia eſt vna

Quecunq; re ipſa coniuncta ſunt: ea & ſubſtantia coniuncta eſſe oportet

Quorum ſubſtantie coniuncte ſunt: contingit ea & re & ratione eſſe diſtincta

❡ Omnis ſubſtātie & rei diſtinctio a natura: rationis vero differitas/a mēte 4
& intellectu profertur.

Intellectus rerum ſubſtantias immutare nequit

❡ Natura & ſubſtantiarum & rerū omnium eſt cauſa. Omnis autē naturalis rerū diuerſitas vt ſubſtantialis & realis: a natura pendet/ nulla vero a mente/aut ab intellectu. Nā intellectus rerū naturam & ſubſtantiam immutare non poteſt. neq; enim illas diuidit/ aut componit: ſed alioquin coniūcte & diſtīcte ſūt ſe; a natura. Vt homo & equus: natura diuerſi ſūt & ſubſtantialiter diſtincti. Hominis vero intellectus/ eiuſq; meōria: itidem a natura diuerſe & diſtincte ſunt animi vires: non ſubſtantia/ſed duntaxat reipſa. Punctū autem cum nullā habeat neq; ſubſtantie/ neq; rei differentiam/ ſitq; penitus a natura indiſtinctum: ſupereſt

vt ab ſolo intellectu/ diſcrimē rationū ſuſcipiat dicaturq; & ſubſtantia & reipſa coniunctū ratione vero trinum. Eſt eni prioris linee finis: ſequentis vero initium/ totius deniq; mediū.

5 ¶ Vnde fit vt ſubſtātia & res ſint opus nature: ratio vero opus intelligētie.

¶ Nullam aut rem/ aut ſubſtantiā profert intellectus: ſed ſola natura ſiue de9: in cuius poteſtate, eſt & creatio & generatio. Creatio quidē in principio: quando ab initio omnē ad eſſe ſubſtantiam produxit/ definiuitq; rerum omniū ſpecies. Generatio vero indies/ aſſidue & in vniuerſo tēpore: quo rerum ſpecies ſub ſuorū ſingulariū numerū/ abſoluūtur cōplēturq;. ſola itaq; natura: rem omnē & ſubſtāntiam/ creatione & generatione abſoluit & ad eſſe ſtatuit: Intellect9 autem (niſi forte diuinū dixeris intellectū: Sed hic natura ipſa eſt/ aut toti9/ nature conditor) nil creat/ gignitq; nichil. Neq; enim/ aut angelico aut humano intellectui indultum eſt: nouā aliquam proferre ſubſtantiā. neq; imutare poſſe genus/ neq; ſpeciē neq; indiuiduū. ſed omnia a diuina ſola mēte ſtata & profecta ſunt/ diuineq; ſoli meti poſſibilia. Habet tamen intellectus licet ſubſtantia ſterilis/ atq; infecūdus: propriam aliquā vim & fecunditatem/ qua rationū opifex dicitur. proprias quippe reb9 ipſis addit rationes: illas haurit/ continet. & cōplectitur. Is eni cōceptus/ qui humano ineſt intellectui: fecunditas eſt & partus humani intellectus/ ac peculiare mentis opus/ non opus ſimplicis nature.

Soli deo atq; nature creare ac gignere Propria.

Intellect9 nil creat aut gignit.

6 ¶ Oppoſitio omnis: exprimitur dyametri diſtantia atq; interuallo.

¶ Nam oppoſita ſunt/ quecūq; ſibi aduerſa & cōtrapoſita ſunt queq; ſpectant in alterutrū. Omnis autem aſpec9: precipue recta linea/ atq; dyametro exprimitur: que ab vno oppoſitorum/ in alterū protēditur. Nempe ſi duorum oppoſitorum diſtinctio/ ſubſtātialis fuerit vt potētie & obiecti: ſtatim liquet eorū diſtantiam & mutuā conuerſionem/ eſſe lineā dyametri: qualis eſt oculi a re viſibili abiunctio & intercapedo. Si autē & oppoſita ſumis in idētitate ſubſtantie & rei diuerſitate: vt in animo inter intellectum et memoriā: rurſum inter ea interhyat ſpiritalis quedā itellectualiſue dyameter: qua adinuicē conuertūtur ſeq; reſpiciunt. diſtant enim extreme in animo intellectus & memoria. & adiuicem ſub dyametri linea conuerti intelliguntur.

Quatenus fecundus intellectus

¶ Rerum conſubſtantialium oppoſitio: eſt eiuſdem ſubſtātie in ſeipſā flexura/ conuerſio & orbicularis latio.

¶ Rerum ſubſtantia coniunctarum oppoſitio & mutua obiectio: eſt naturale illius ſubſtātie/ ſine ſui diuiſione diſcrimen/ vera eius propagatio/ fecunditas/ numerus atq; diſcretio. qua ſubſtantia ipſa tota/ flecti in ſeipſam ſibiq; proponi & obiici dicitur. quod duntaxat in tribus ſubſtantijs diuina/ angelica & humana (ex parte animi) cōtingit. Nā duntaxat trine he ſubſtantie in ſeipſas flectūtur et ſe ſole nouerunt: ſuntq; ſapientie participes. Sapientia etenim eſt trina: diuina increata/ angelica vero & humana create & condite a deo. ois eni ſapientia eſt ſui noticia/ in ſe conuerſio/ orbicularis motus ſui propagatio diſcretio fecunditas: & internus quiddam (ſine ſubſtantie diuiſione) rei numerus trinitate perfectus.

Tātū tria entia in ſeipſa cōuerti.

¶ De oppoſitorum inuolutione & quadratura. Cap. II.

1 OPpoſitorū inuolutio/ ac mutua ſumptio: quadraturam/ quatuorue habitudines gignit.

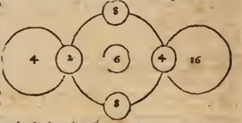
¶ Nam aut duo queuis oppoſita: in ſeipſa/ ſuoſue orbes cōuertuntur. Aut ſecundum rectā/ ſiue dyametrum (que eſt oppoſitionis linea) in inuicem ſiue in alterutrum dicūtur. His igitur geminis conuerſionū modis: vtrinq; due gignūtur habitudines: que ſimul ſūt quattuor/ & quas totam oppoſitionis inuolutionem & quadraturam appellamus. ſume etenim deum & creaturā vt oppoſita ac ſe ſpectantia: deū inquā vt largientem huic virtutem eam ſaluātem & conſeruantem in eſſe: quattuor in eis motus reperies. Extremos ſcilicet & orbiculares duos: primum dei in ſe gyrū/ ſecūdum creature in ſemet ingreſſum. Medios itidem & rectos duos/ quibus & deus in creaturam conuertitur: & creatura in deum (recipiende & ſubſtantie & virtutis cauſa) intendit. Primi duo motus: abſoluti ſunt/ extremi & ſingulis proprij. Ceteri duo complexi medii & in alterutrum cōmeantes ſiue comunes. Primo eni motu/ figitur in ſeipſo deus: ſecundo creatura ſibiipſi adeſt. Medijs vero motibus/ neutrum extremorum in ſeipſum: ſed in alterum & in ſuum oppoſitū/ vtrumq; inflectitur: de9 ſcilicet in creaturam & creatura in deum.

Deus & creatura vt oppoſita.

Oppoſitorum quadraturam: eiuſdem numeri in ſeſe ĩuolutio & multipli- 2
catio liquido pandit.

Senarij in ſe iuolutio.

¶Sit numerus quicunq; vt ſenarius: inuoluens ſeſe/ ſeq; multiplicans. Senarius eni ſeipſo ſumptus: ſextũ & trigeſimũ profert. Dico in ductu & inuolutiõe ſenarij: cõtineri oppoſitorũ quadraturam. ideſt tantũ eſſe quod fit ex vnius totius ſenarij i ſe ductu: quantum (ſi illum in geminas partes ſecueris) fiet quaternis ambarum & oppoſitarum partium ductib⁹. Nã diuido ſenarium in partes duas: in binarium & quaternarium. quas ſtatuo vt oppoſitas & contra ſe ſiſto/ dyametro diſtantes. In medio autem ambarum ſtatuo ſenarium / earum totum. dico quod fit ex ſenario in ſe: equum eſſe ei quod fit binario in ſe/ quaternario in ſe/ binario in quattuor/ & quaternario in binarium. Et hec eſt oppoſitionis quadratura: equa eiuſdem numeri inuolutioni & orbi.

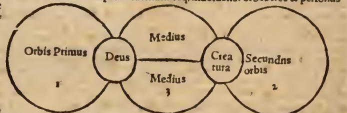

¶Vniuerſa oppoſitiõis quadratura: trinos tantum orbes inuoluit ac gignit. 3

¶Nam duo gignũtur orbes: profectione vtriuſq; oppoſiti i ſeipſũ. Collatione vero eorũ alterna & mutua/ reliquus orbis oritur. Quippe ab vtroq; in aliud/ medius dũtaxat orbis & arcus profertur: qui ſimul intergrũ orbẽ/ ac circulũ claudũt. Orbis eni vnus eſt: quo deũ in ſeipſum flectis. Alius quo creaturam in ſeipſã. Medius circl⁹/ quo deũ cõuertis in creaturã. Reliquus itidem medius: quo in deũ ſuſpicit creatura. Et hi duo hemicicli mediũ vnũ totum conflãt orbẽ: quo oppoſitorum mutue rationes abſoluũtur. Et hec propoſitio percipiendo diuine trinitatis myſterio nonnichil affert preſidij. Sicut eni numer⁹ idẽ/ flexus ductuſq; in ſeipſũ: tres ex neceſſitate inuoluit orbes/ extremos duos & medium vnũ/ qui ab vtriſq; extremis proficiſcitur: ita & diuina ſubſtãtia in ſeipſam ductitata/ ſeq; inuoluens: orbes tres & perſonas claudit. extremas duas: quarum ſecunda/ manat a prima: & mediam vnam/ que ab vtraq; extremarũ pendet.

Triniorbes in oppõitis

Diuine trinitatis myſterium.

¶In oppoſitiõis quadratura extreme cõplexiones/ iiſdẽ coaleſcunt nominibus: medie 4
vero diſſimilibus et oppoſitis nominibus exprimuntur.

¶Ex oppoſitorũ mutuis rationibus & habitudinidus: ſurgunt eorũ cõplexiones quattuor quarũ que extreme/ ſimilib⁹ noĩbus cõſtãt. que vero medie diſſimilibus & oppoſitis. Vt deus deus: creatura creatura/ Deus creatura: Creatura de⁹. Hoc enim & i eiuſdẽ numeri multiplicatione cõtingit. Aut enim binarium/ voluis binario: aut quaternariũ quaternario. Et he extreme ſũt/ ſimpliceſq; habitudines & cõplexiones. Aut deniq; binariũ/ quaternario iuoluis: aut quaternariũ binario. Et he medie cõplexiões dicunt/ diſſimiliũ & oppoſitorũ noĩnũ.

¶Extremis habitudinib⁹/ vtrumq; oppoſitorum ſiſtitur in ſeipſo: medijs 5.
vero ambo comeant/ ferunturq; in alterutrum.

De ſtatu & motu oppoſitorũ.

¶Nam cõplexio hec de⁹ deus: deũ ſiſtit in ſeipſo/ ſeparatq; a creatura. Hec itidẽ creatura creatura: creaturam auertit a deo/ eamq; ſibiipſi cõfert. Hec autẽ deus creatura: deũ in creaturã trãſfert. Supma vero ſcilicet creatura de⁹: creaturã i deũ ductitat/ illi copulat/ iſeritq;.

Extreme cõplexiones: inuicem conuerſe ſunt/ equepollentes et conſecutiue. 6
Pariter et medie inuicem.

¶ Nam quod eſt deum eſſe in deo: eſt creaturā eſſe in creatura. Et quod deū eſſe in creatura id idem eſt creaturam eſſe in deo. id eſt ſi deus eſt in ſeipſo: & creatura in ſeipſa perſiſtit. Et ſi deus adiungitur / aduniturue creature: & creatura deo copulatur atq3 inſeritur. Et ſi ſeorſum ſumis deū a creatura: ſumis & creaturā ſeorſum a deo. Et ſi deo iungis creaturam iungis & creature deū. Sicut & ſi deus eſt in eſſe: nichil eſt in non eſſe. Et ſi deus in non eſſe nichil in eſſe. Eſt eni deus ipſum eſſe: nichil vero non eſſe. Deus autē & nichil/ oppoſita quedam ſunt: itidē et eſſe & non eſſe. Cōuertūtur igitur/ equepollent/ ſeq3 ſequūtur: deū eſſe & nichil non eſſe/ que ſunt extreme habitudines. Similiter & cōuertuntur/ equepollent/ ſequūturq3: deū non eſſe & nichil eſſe: que ſunt rationes & cōplexiones medie. De⁹ & nichil quo ſe modo habent.

¶ De quattuor habitudinū oppoſitionibus per idē & oppoſitū. Cap. III

1 SI idem idem eſt: oppoſitum erit oppoſitum. Et ſi idem eſt oppoſitum/ oppoſitum erit idem.

¶ Sub his nominibus eodē & oppoſito: generatim oia cōprehendi voluimus oppoſita. Sub eodem: quicquid eſt potius / prius/ perfectius: aut in noſtro intento/ atq3 propoſito. Sub oppoſito vero: quod imperfectius fuerit/ ignobilius poſterius/ quodue minime eſt in propoſito. Sit igitur deus idem. Nichil vero oppoſitū. Concludo illico ſi idē/ idem eſt: Oppoſitū eſſe oppoſitū: id eſt ſi deus deus eſt: Nichil eſſe nichil. Et ſi idem/ eſt oppoſitū: Oppoſitū eſſe idē. id eſt ſi deus nichil eſt: nichil eſſe deū. Similiter ſi deus eſt/ in eſſe. Nichil eſſe in non eſſe: & ſi deus non eſt: nichil eſſe. Sunt eni de⁹ & eſſe: eadē. Nichil vero & nō eſſe/ eorū oppoſita. Sub eodē & oppoſito cūcta clauduntur oppoſita.

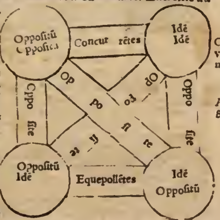
2 ¶ Si idem eſt in eodem: erit oppoſitum in oppoſito. Si vero idem in oppoſito/ erit in eodem oppoſitum.

¶ Sint lux & meridiei punctū/ eadē: tenebre vero & medie noctis punctū/ vocentur oppoſita. Si lux eſt in meridie id eſt in noſtro hemiſperio: tenebre erunt in nocte/ id eſt in antichthonū hemiſperio. & ſi lux eſt in nocte id eſt in inferiore hemiſperio: tenebre erunt in die id eſt in ſuperiore noſtroue hemiſperio. Et ita in cunctis reperies ſi idē in eodem fuerit: fore ſimul oppoſitū in oppoſito. Et ſi idē eſt in oppoſito: oppoſitū fore in eodem. Rōcinatio ex luce & tenebris ſub diem & noctem.

3 ¶ Vnde fit vt in oppoſitorum habitudinibus due et due ſint coincidentes: ſimiliter et bine ac bine oppoſite.

¶ Coincidentes & equepollentes/ ſunt he due: idē idē & oppoſitū oppoſitū. Similiter & he due idem oppoſitum & oppoſitum idē. Oppoſite vero ſunt he due: Idē idem & idem oppoſitum: ſimiliter & he/ oppoſitum oppoſitum & oppoſitum idem.

4 ¶ Concurrunt ambe extreme inter ſe: ſimiliter et medie inuicē. Extreme autē medijs aduerſant᷑ atq3 opponunt᷑.

Oppoſita vita & mors.

Affirmatio & negatio

¶ Hec eadē & cōincidentia ſunt: vita vite & mors mortis. Similiter & hec concurrunt: vita mortis & mors vite. Opponūtur autē hec adinuicē: vita vite & vita mortis. Similiter & hec: mors vite & mors mortis. Affirmatio eni poſitionis: eſt negatio negationis. Et affirmationis negatio: negationis eſt poſitio. Aduerſantur autē ſibi. Affirmationis poſitio & affirmationis negatio. Similiter & negationis negatio & negationis poſitio. Et ita in cunctis conclude & argue.

5 ¶ Sicut idētitas eſt eorūdē idētitas et oppoſitorum oppoſitio: ita et oppoſito eſt eorumdem oppoſitio et oppoſitorum idētitas.

¶ Sume identitatem pro concordia/ pace &

vnitate. Oppoſitionem vero pro lite/pugnantia & numero. Eadem enim dicenda ſunt de identitate & oppoſitione oppoſitorum: que de eorum pace & lite/concordia atq; diſcordia. Quanta enim pax eſt/ Eadem eſſe eadem: tanta eſt & pax. Oppoſita eſſe oppoſita. Et quãta lis/ ſiue pugnantia eſt/ Eadem eſſe oppoſita: tanta eſt lis & diſcordia. Oppoſita eſſe eadẽ. Vt quanta neceſſitate Deus eſt deus: tanta & nichil eſt nichil/ Et quanta ĩpoſſibilitate deus eſt nichil: tanta & impoſſibilitate nichil eſt deus. Pax eſt & conſonum rationi: deum eſſe deum & nichil/nichil. Summa vero lis eſt deum eſſe nichil & nichil deum. Et qui dicit/deum eſſe deum & nichil nichil: profert identitatem/id eſt pacem: ſcilicet idem eſſe idem & oppoſitum oppoſitum. Qui vero enunciat deum nichil eſſe & nichil deum: litem/bellum/diſcordiam & oppoſitionem pronunciat: id eſt idem eſſe oppoſitum & oppoſitum idem.

Deus et nichilũ neceſſariũ & ĩpoſſibile

Quid pax et lis.

¶ Eadem in iiſdem/eadem ſunt & in oppoſitis oppoſita. Oppoſita vero in 6
oppoſitis/eadem: & in iiſdem oppoſita.

¶ In omni oppoſitorum ratione & oppoſitione: contingit (quam prius diximus) quadratura. qua bifariam concludimus idẽtitatem: bifariam & oppoſitionem. Idẽtitatem inferimus et ex coniunctione/ſiue vnitate eorũdem: & ex oppoſitione/ſiue diſtãtia oppoſitorum. Hec enim equepollent/ſeq; conſequũtur. Oppoſitionem vero arguimus ex eorũdem diuiſione atq; diſtantia: & ex oppoſitorum vnitate propinquitate/& idẽtitate. Sicut enim impoſſibilis eſt eiuſdem/aut eorumdem diuiſio: ita & impoſſibilis oppoſitorum & diuerſorum vnitas atq; idẽtitas. Et ſicut neceſſaria eſt eorũdẽ idẽtitas: ita & perneceſſaria eſt oppoſitorũ diuerſitas. Itaq; in duobus neceſſitas & in duobus impoſſibilitas arguitur. Quẽadmodum quãta quiete & pace/ignis ſurſum immobilis perſeuerat: tanta immobilitate & pace/terra deorſum quieſcit immobilis. Et quanta lite/atq; difficultate ignis continetur in imo: tanta vi et diſcordia/terra quieſcit in ſummo. Idẽtitas igitur eſt & vtriuſq; pax elementi: Ignẽ eſſe in ſummo & terram in imo. Vtriuſq; vero lis & diſcordia/ignem in imo & terram in ſummo ſiſti & collocari.

Bifariã idẽtitas bifariã et oppoſitio arguit

Exẽplũ de igne et terra ꝓ ſurſũ & deorſum

Identitas	Ignis in ſummo	Terra in imo
Oppoſitio	Terra in ſummo	Ignis in imo

¶ Q; omnia a natura in identitate ſint facta: in oppoſitione vero nulla. Cap. IIII.

Quodlibet a natura factum & ſtatum eſt in ſeipſo/ nichil autem in oppoſito. 1

¶ Natura vnũquodq; in proprio/naturaliue loco creauit & ſtatuit. Nã et naturalis locus ideo cenſetur: q; in eo a natura vnũquodq; factum/ſtabilitum & eſſe natũ eſt. vt ignis in ſummo loco eſt factus/terra vero in imo. Et vtraq; ab eo loco ſecundum naturam nuſq̃ dimouentur. Quod autem naturale eſt/idem eſt. quod vero violentum & contra naturam/oppoſitum cenſetur. Igitur ignem eſſe ſurſum: eſt idem eſſe in eodem. Terrã vero eſſe deorſum eſt oppoſitum eſſe in oppoſito. Ignem autem eſſe deorſum: eſt idem eſſe in oppoſito. Terram vero ſurſum eſſe: eſt oppoſitum eſſe in eodem. Prima duo: ſunt ſecundũ naturam et eadem. Secũda vero duo cõtra naturã violenta & oppoſita ſunt.

Vnũqdq; in naturali loco factũ.

Naturale idẽ violẽtũ oppoſitum

Ignis & terra oppoſita

¶ Vnde fit vt omnia a natura in identitate/ pace/ amore & concordia ſint 2
facta: in oppoſitione vero/lite & diſcordia nulla.

¶ Naturalis rerum cõcordia/idẽtitas/pax/vnitas & amor: eſt vniuſcuiuſq; naturalis ĩ proprio loco ſtatus/ſedes & manſio. Earum vero diſcordia/diuerſitas/lis/oppoſitio & numerus eſt earũdem aut in contrariis locis/aut plurium in eodem loco manſio/ac ſedes: que eſt nature contraria. Nam ſicut impoſſibile eſt natura/vllum eſſe vacuum locum priuatum corpore/aut re naturali: ita & impoſſibile eſt natura rem aliquã/ proprio peculiariue loco ita eſſe deſtitutã: vt cum alia & in alterius loco recipi egeat. Ad hunc igitur modum natura proprium vnicuiq; tribuens locum: ſtatuenſue in propria ſede ſingula: ab vniuerſo mũdo omnem litem depulit exterminauit rerum inimicitiam/diſcordiam/pugnantiam/ cõtrarietatẽ & oppoſitionem. Omnia eteni creauit/fecitq; in pace: & in propriis locis: Omnia denique immobiliter fixit in ſeipſis. Et hec a naturalibus ſuis locis atq; ſubſtantiis emigrare ne-

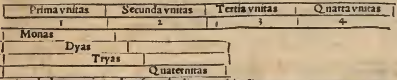
queunt:neq; inuicem miſceri/ aut confundi.

3 ℭ Fit etiam vt omnia/natura ſint vnum & idem.

ℭ Nam numerus eſt rerum diuiſio/ vniuerſitas/ lis & oppoſitio. Omnem autem vim/ litem/ diuiſionem/ diuerſitatem/ varietatem/ oppoſitionem & pugnam: ab vniuerſo natura pro‑ Nũerus eſt
pulſauit. Igitur et omnem etiam faceſſere iuſſit numerum. Vnum quippe atq; idem eſt: reꝝ diuiſio
ignem eſſe in ſummo & terrã in imo. Eſt & vnum atq; idem/ ignem eſſe ignem: & terram terrã. Diuerſum eſt autem/ duale ac nature contrarium: ignem eſſe in imo & terram in ſum‑
mo. Et hec vocatur oppoſitio/ ſiue dyas & diuerſitas rerum: que in rerum natura eſt nul‑ Oĩa ĩ mo
la. Omnia igitur fecit natura in monade & idẽtitate: nichil in dyade & oppoſitione. Hec nade nulla
eñi duo Homo hõ & Equus equus: ſũt vnum/ idem & neceſſarium. Hec vero homo equus ĩn dyade
et equus homo: ſeu hõ homo & homo equus: aut equus equ⁹ & equus homo: duo ſũt/ diuer facta.
ſa ſunt & oppoſita/ contraria & impoſſibilia. Factum enim eſt natura vnũquodq; in neceſ‑ Hõ & equ⁹
ſitate: nichil ĩ ĩpoſſibilitate. Vnũqdq; ĩ ſe/ ĩ eodẽ: nichil extra ſe: in oppoſito aut in numero. oppoſita.
Omnis itaq; rerum varietas/ per vniuſcuiuſq; in proprio loco/ propria ue eſſentia aut ratio‑ne/ ſtatum manſionem/ ac ſedem: in naturalem concordiam pacem et vnitatem reſoluitur.

4 ℭ Omnia in eodem plurima ſunt et multa: In multis vero et ſingula in ſeipſis eadem.

ℭ De naturalibus rebus/ deq; numeris: iudicium idem. Omnis autem numerus: dumtaxat Oĩs nũer⁹
ad idem aliquod vt ad vnitatem eſt numerus. Ad ſeipſum vero omnis numerus/ eſt vnitas. ad vnitatẽ
Omnis enim numerus ſub ratione & quantitate propria/ ab ſola diſtat vnitate: qua diſtan‑ nũerus ad
tia cenſetur numerus. a ſeipſo vero diſtare nullus reperitur: ſed omnis a ſeipſo eſt primus/ numerum
ſibiipſi cõiunct⁹/ ꝓxim⁹/ atq; vn⁹. Eſt eñi vnitas/ primo ĩ loco vnitas. Dyas ſcda vnitas: try‑ vnitas.
as/ vnitas in tertio loco. Quaternitas vero/ q̃rto in loco vnitas. Nã diſtãtibus/ atq; diuerſis: diſtantia vnitas eſt atq; idẽtitas. vnitas vero et idẽtitas: eorũ eſt diſtantia/ diuerſitas/ atq;

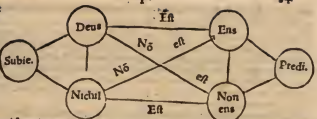

multitudo. Igitur vnitate/ diuerſa multiplicas: multitudine vero/ ea vnum facis & coniungis. Quatenus ea predicas diuerſa: dicis ea eſſe vnũ. Cũ vero ais diuerſa eſſe vnũ: diuerſa dicis ea eſſe diuerſa. Qui enim de diuerſis predicat vnitatem: ea eſſe vnum profert. Diuerſorũ autem vnitas eſt diuerſitas & diſtantia. Qui vero de diuerſis multitudinem enunciat: ea ait eſſe plurima. Eſt autem diuerſorũ multitudo/ eorũq; numerus vnitas. Statuens igitur plurima in vno: ea multiplicat/ diuiditq; abinuicem. Statuens vero ea in plurib⁹ vnit/ copulat/ cõiungitq;.

5 ℭ Omnis identitas/ per equidiſtantes lineas: Oppoſitio vero omnis linearũ interſectione et angulis profertur. Quõ ſcri‑

ℭ Oppoſitorum quippe identitas: eſt vtrũq; eſſe in ſeipſo ſiue in propria eſſentia et loco & bẽda idẽti‑
ratione. Hic autem eorum ſtatus/ hec ue ipſorum poſitio: per equidiſtantes lineas pulchre tas Quid
exprimitur/ productas ab vnoquoq; oppoſitorum/ ad proprium ſuum/ ac naturalem locum: oppoſitio.
qui natura vnicuiq; ſubeſt. aut ſi bis poſueris vtrũq;: intellige idẽtitatem per productas rectas ab vtroq; eorum ad ſeipſum: aut ad rationem propriam/ ſi eam adieceris. Aſt oppoſitorum oppoſitio/ eſt vtrũq; eſſe oppoſitũ: aut in eodem eſſe loco/ eadẽ ue eſſentia: aut vtrũq; in ſui oppoſiti loco/ contrarijſue & innaturalibus locis collocari. Vt oppoſitio eſt ignem et terram ſimul ſtatui aut in imo/ aut in ſummo: aut ignem in imo et terram in ſummo. Hi etenĩ eorũ ſtatus & poſitiones in equidiſtantib⁹/ angularibus/ ſeq; ſecantibus lineis exprimunt. Statue eñi deũ et nichil cõtra ſeſe ex equo/ vt oppoſita dyametro diſtãtia ac ſuppone deo eſſe: nichilo vero non eſſe. Equidiſtantes linee producte a deo ad eſſe & a nichilo ad non eſſe: dicuntur identitatis linee/ vnũquodq; in proprio ſtatuentes loco. Que vero a deo ad non eſſe & a nichilo ad eſſe ſecantes protenduntur: has oppoſitionis & pugnantie lineas cenſemus Oĩs eñi identitas & oppoſitio equalitate & inequalitate continetur. Similiter

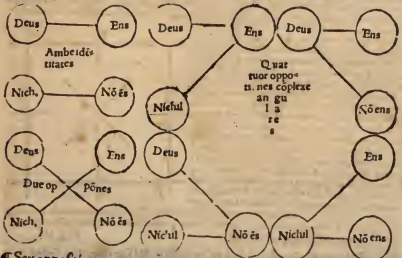
Statue igitur deũ et nichil vt ſubiecta ſiniſtro in latere. Ens vero & nõ ens vt eorũ predicata in dextro atq; hoc modo omniũ oppoſitorum ampliſſime vtilitatis figurã cõplebis.

5 ¶Oppoſitorum identitas eſt rarior: oppoſitio vero plurior & multiplicior.
¶Nam tantũ due coſte: que de vtroq; ſubiecto/ propriũ attributũ dicunt/ atq; enũciant: eorũ exprimunt identitatẽ. Vtraq; vero dyametrus eorũ infert oppoſitionẽ. Et quomodocũq; coſtam cum dyametro ſumpſeris: iterũ oppoſitionẽ concludis. Vt ſi idem de vtroq; ſubiecto pronũcias: quod bis contingit. Aut ſi rurſum de eodem ſubdito/ gemina infers attributa: quod iterum bis fieri poteſt.

6. ¶Identitates ſunt tantum due: oppoſitiones vero numero ſex.
¶Diximus in precedente/ tantũ duas eſſe identitates: eas inquã quadrati coſtás que ſubditis/ copulant predicata. Nam cetere due coſte/ que inter ambo ſubiecta & inter ambo predicata protendũtur: neq; idẽtitatis/ neq; oppoſitionis nomine cenſentur. q̃ ſecundũ ipſas nulla fiat enũciatio. Haud eni ſubiectũ de ſubiecto: neq; de p̃dicato/ predicatũ enũciatur ac dicitur. Cetera vero eorũ omnis cõparatio: eſt oppoſitio. Nã vtraq; dyametrus/ eſt oppoſitio vtpote que vtriq; ſubiecto/ cõtrariũ tribuit p̃dicatũ. Superãt & alie oppoſitiones quattuor ſed cõplexe & angulares/ cõſtantes ex dyametro & coſta. quibus aut vtriq; ſubiecto/ vt deo & nichilo: tantũ vnũ tribuis predicatũ: vt vtriq; ens/ aut vtriq; non ens. Aut quibus de eodem ſubiecto/ vtrũq; ſimul enũcias predicatũ: vt de deo ens & non ens/ aut de nichilo ens et non ens.

Due quadrati coſte neq; idẽtitatẽ neq; oppoſitionẽ exprimunt

7 ¶Sex oppoſitionum/ tantum due ſimplices et lineares ſũt: cetere vero cõplexe/ atq; angulares.
¶Due oppoſitiones ſimplices/ ſunt vtraq; dyametrus. que tantũ vnũ/ de tantũ vno: incõmode & contrarie enũciant: vt de deo non ens & de nichilo ens. Cetere vero quattuor oppoſitiones/ ſunt complexe & angulares. Vnaqueq; enim earum duabus conſtat lineis/ dya

metro & coſta. He ãt ãgulũ claudũt/ enũciãtq̧ cõtra naturã de vno duo/ aut de duob⁹ vnũ.

¶ Identitas: eſt ſimplici oppoſitioni equalis. 8

¶ Nam identitas oppoſitorũ ſunt linee tãtũ due/ ſed equidiſtantes: vt quadrati coſte. Simplex vero oppoſitio/ due itidẽ linee ſunt ſed interſecte/ vt vtraq̧ dyametrus. Et rurſum ſimplex oppoſitio: eſt quattuor rectorũ angulorũ ſpaciũ/ ſiue quattuor recti anguli: qui dyametrorũ mutua ſectione perficiunt. Idẽtitas autẽ ſimplex eſt & quattuor rectorũ ſpaciũ: quod inter equidiſtantes iacet/ intercipiturq̧. Vtraq̧ eni equidiſtantiũ: duorũ rectorũ ſpaciũ complectitur. Simplex igitur idẽtitas/ ſimplici oppoſitioni: & linearũ numero & angulorũ ſpacio atq̧ intercapedine/ equa relinquitur.

Quattuor rectis angulis tã idẽtitas q̃ oppõ equantur.

¶ Rurſum vtraq̧ ſimplex et identitas & oppoſitio/ ſingule per ſe: cunctis complexis oppoſitionibus ſunt duple. 9

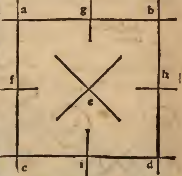
¶ Nam vtraq̧ ſimplex & idẽtitas & oppoſitio per ſe: eſt vt quattuor recti anguli. Vnaq̧q̧ autẽ complexa oppoſitio: eſt per ſe vt vnius recti medietas. omnes vero ſimul: vt duo recti. quattuor autẽ recti ad rectos duos: ſunt dupli. Eſt igitur ſimplex idẽtitas: ad cunctas oppoſitiones complexas dupla. Similiter & ſimplex oppoſitio ad eaſdẽ dupla.

¶ Vniuerſa oppoſitorũ figura quaternarij quadrato/ rectos angulos inuoluit: completq̧ rectorum angulorũ quadraturam. 10

¶ Quaternarij quadratus/ eſt decim⁹ ſextus: quẽ dicimus eſſe menſurã rectorũ angulorum qui quadrate inſunt oppoſitorũ figure. Nam inſunt imprimis quadrato: recti anguli/ quattuor extremi & angulares. Deinde protractis in eodẽ: ambabus dyametris: fiunt alij recti quattuor ad quadrati centrũ dyametrorũ ſectione. Et vnaqueq̧ quadrati coſta/ intra quadratũ claudit ſup ſe duorũ rectorũ ſpaciũ. quod liquido vis intueberis/ ſi coſtas oẽs ſecueris medias: per duas rectas/ ad coſtas equidiſtantes. Vniuerſa igitur interior quadrati ſupficies (quã oppoſitorũ figurã nũcupamus) quaternarij quadrato/ id eſt decimoſexto numero rectos angulos claudit/ cõpletq̧ rectorũ angulorũ quadraturã. Q̃ ſi i quadrato lineas oẽs ad ſectionẽ extra quadratũ produxeris: cõplebũtur oẽs anguli recti tã introrſus q̃ extrorſ⁹: ſenarij quadrato/ id eſt ſexto & triceſimo numero. Intra eni quadratũ/ claudũtur recti anguli ſexdecim. Ex vigeſimo autẽ & ſextodecimo: ſextus & triceſimus: ſenarij quadrat⁹ cõflatur.

Ad hãc intelligẽdam releuiẽ añ ccſos figurã ſexte propõnis: in qua cis cõplexa oppõ eſt vt vni⁹ recti medietas.

Sit eni quadratus a b c d/ cui⁹ cẽtrũ e. protẽdo ambas ipſius dyametros a e d & b e c: quarũ ſectio ſuper cẽtrũ e: erit quattuor rectorũ angulorũ creatio. Partior deinde quãlibet ei⁹ coſtã/ p mediũ pũctis f. g. h. i. & produco lineas f e h & g e i/ itra & extra quadratũ. Extẽdo inſuper ſingulas coſtas i vtraq̧ partẽ vltra quadratũ. Manifeſtũ eſt i toto quadrato: ſignata eſſe pũcta nouẽ. ſcilicet a. f. c. g. e. i. & b. h. d. & circa vnũquodq̧ eorũ/ tã extra q̃ ifra quadratũ: factos eſſe rectos quatuor. Nã circa lineã a f c: facti ſunt recti duodeci. Circa lineã g e i: recti duodeci. Ad lineã quoq̧ b h d/ recti duodeci. q ſimul ſex & triginta rectorũ/ ſumã iplẽt. Et horũ: ſexdeci ſũt itra q̃dratũ: q̃ttuor ſc3 ad cẽtrũ/ octo ad medias coſtas: & ad p̃cipuos angulos quattuor. Viginti vero extra quadratũ relinquũtur. Ad medias coſtas octo: & ad quattuor angulos duodeci. Quippe circa vnũquẽq̧ capitalẽ p̃cipuũ ue toti⁹ quadrati angulũ: fiũt extra quadratũ/ tres recti. Abſoluitur i gĩ vniuerſa oppoſitorũ figura/ tã foris q̃ intus: rectis angulis ſex & triginta.

¶ De antipariſtaſi oppoſitorum. Ca. VI.

Ntipariſtaſis: eſt cuiuſuis rei oppoſitio & i ſuo oppoſito ſedes.

¶ Antipariſtaſim phyſici diffiniũt/ cõtrariorũ eſſe circũſtantiã. qua quodlibet in ſui contrarij loco/ propter ſalutis & cõſeruationis ſue cauſa: in ſeipſum arcti⁹ colligitur/ euaditq̧ forti⁹/ vt ſuo reſiſtat cõtrario. Nos vero ſecũdũ oppoſitionẽ/ Antipariſtaſim eodẽ modo finimus eſſe: cũ oppoſitũ aliquod/ in ſuo ſtatuitur oppoſito: cũ ve circundatur ab oppoſito. & hanc prius eſſe cuiuſuis rei oppoſitionẽ docuimus. Eſt eni idẽtitas/

antipariſtaſi oppoſita. Nā idētitate quodlibet eſt ſaluaſq; in ſeipſo/manēs alteri impmixtū.

2 ℭ Oppoſita (vt aiūt) iuxta ſe poſita magis eluceſcūt: & huius elucidationis cauſa eſt antipariſtaſis.

ℭ Nam (vt prius mōſtrauim⁹) oppoſitorū diſtātia/ ſeparatio & diuerſitas: eorū pax eſt vnitas/ concordia/ amor & copula. Eorū vero cōiunctio/ in eodē loco ſtat⁹/ vnitas/ pax & amor: eorum eſt lis/ diſcordia/ cōtrarietas & pugnātia. Que eni diſcordia & pugnantia oppoſitorum: eorū ſeparatione atq; diſtantia: molleſcit/ emoritur/ marceſſitq;: ex oppoſito eorū coniunctione & propinquitate: illico reuiuiſcit apparet/ proditurq;. Oppoſita itaq; abiuicē ſeparata/ inq; locis pprüs ſingula ſtabilita: minime inter ſeſe pugnāt/ neq; hactenus patēt putātur oppoſita. Cōiuncta vero/ propiqua effecta & iuxta ſeſe poſita: tū maxime oppoſita & pugnantia eſſe deprehēdūtur. Eſt eni oppoſitorū idētitas (id eſt iuxta ſe/ aut in eodem loco poſitio) eorū pugnātia & oppoſitio. Cōtra vero eorū diſtantia/ ſeparatio/ oppoſitio & diuerſis in locis poſitio: eorū eſt idētitas & concordia. Eſt igitur antipariſtaſis: totius oppoſitionis & contrarietatis: vita/ lux et apparitio. Mutuo acceſſu receſ dunt: receſſu vero ppinquant oppoſita

3 ℭ Triāguli vertex/ eſt oppoſitionis loc⁹: eius vero baſis/ locus identitatis.

ℭ Statue duo oppoſita/ vt dyametro diſtantia: ſup quā dyametrum/ perfice triāgulū: dico eius verticē/ acumē & conū: eſſe oppoſitionis eorū locū. eius vero baſim (in cuius extremis ipſa oppoſita ſūt ſita) locū eſſe idētitatis eorūdē. Nā oppoſitorū concurrētia & vnitas eſt eorū oppoſitio/ atq; diſtantia/ eorum vero diſtantia: eorumdē eſt idētitas. Triāguli autē vertex/ eorū eſt cōcurrentia. Baſis autē: ipſorū diſtātia. Cuncta igitur oppoſita/ in trianguli baſi ſunt eadē: in eius vero vertice opponunt vnitate & cōiunctione diſtant: dyade vero & ſeparatione inuicem propinquant.

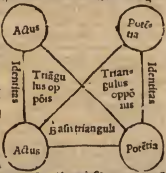

4 ℭ Bis vtraq; oppoſita ſūt eadē: bis quoq; opponūt.

ℭ Nam vtraq; in ſeipſis/ ſunt eadē: vtraq; vero ſimul i alterutro/ oppoſita. Vt actus in actu & potentia in potentia ſunt eadē. Actus autē & potentia/ ambo in actu: aut ambo i potentia/ ſūt oppoſita. Nam actus in actu/ actus eſt. Actus vero in potētia eſt potentia. Potētia quoq; in actu eſt potentia: & eadē in potētia/ actus. Erige eni ſuper eandē baſim/ duas equidiſtantes: he ſūt linee idētitatis vtriuſq; oppoſiti. Et ſi ad huiuſmodi equidiſtantes geminos/ triangulos cōplebis: ambo trianguli/ amborū referent oppoſitionem. Actus & potētia oppoſita.

5 ℭ Rōnū rerū oim diuerſitas ex earū oppōne/ ſiue ad idē collatiōe colligit.

ℭ Oia quippe i ſeipſis/ ſūt vnū: in vno vero/ ſūt multa & oppoſita. Igit ſi quodlibet in ſemetipſo ſtatuis: oim erit vnica ratio/ ſe. ſui pricipii. Sicut pri⁹ dixim⁹ oēs nūeros/ i ſeipſis eſſe vnitates: & rationis ſoli⁹ vnitatis (nūerorū fōtis) pticipes. Si vero vniuerſa cogis i vnū & ea in eodē/ ac minimo cōſtituis loco/ oia ad id vnū ac minimū: cōtinuo i ppria reſiliūt diſſugiūtq; in ſeſe ſingula atq; i ſua loca: ſuaſq; rationes ſeſe recipiūt quo pacto & oēs numeros diximus/ ad ſol i vnitatē: eē et numeros & cōplures & abinuicē diuerſos. Oia i vno mlta i multis vnum.

6 ℭ Iudiciū diuerſitatis & oppōnis rerū oim: ab eodē minimo & indiuiſibili oritur.

ℭ Nā ſi diuiſibile erit/ id in quo duo aut plura ſtatuis oppoſita: quodlibet i eo propriū ſortiet locū/ ſuaue ppͥetate ſtatuet: q̄ eſt ipſorū idētitas. Poterit ei vnū oppoſitū ſtatui i vna ipſi⁹ parte: reliquū vero in parte reliqua. Vbi autē oppoſita ſita ſunt i diuerſis: eadē (vt dixim⁹) ſūt nō diuerſa/ aut oppoſita. Debēt autē vt pugnātia ſint/ iuxta ſe cōſtitui: & nō mō iuxta ſe: ſed & i eodem indiuiſibili. in quo collocata: ppͥetatē recipiāt nullā/ nulloue pacto abiuicē diſtare q̄āt: ſed in vno impertiāt ſimul. Hac enim indiuidua ſimultate: ſumme abinuicem differentia/ diſtantia & oppoſita eſſe dinoſcuntur.

SI a natura nulla eſt oppoſitio:ſupereſt vt omnis oppoſitio/ 1
ſit ab intellectu
¶ Rerum oppoſitio(vt nuper in ſuperiore diximus) eſt quedam earum
ſimul poſitio.non modo earũ iuxta poſitio:ſed earumdẽ in indiuiſibili/
atq; in minimo collocatio & ſtatus. Hoc autem eſt ſecundum naturam
impoſſibile.quandoquidem natura ſont oia abinuicẽ ſeparata atq; imp-
mixta:ſingula ſtata & poſita in ſuis naturalibus locis nulla autem in eo-
dem loco aut ſimul. Supereſt itaq; cum nulla ſit a natura rerum ſimul poſitio pugnantia &
oppoſitio:vt ab ſolo intellectu/illa dependeat/ſitq; poſſibilis. Nam & a ſola mente: omnia
in eundem transferũtur locũ/omnia ſimul in minimo/atq; indiuiſibili collocãtur.in quo & a

In ĩtellectu a[l]i meõria ſunt omnia ſimul.

mente iudicãtur diuerſa:& ſub proprijs rationibus deprehẽduntur ſingula.
¶ Intellectus eſt totius nature oppoſitio:natura vero omnium identitas. 2
¶ Quod rebus ipſis naturale eſt: eorũ eſt identitas.Quod vero vim ipſis affert/ quod oe
ꝑter naturã eſt:eſt eorũ oppoſitio.At natura/ cunctis eſt rebus naturalis:ſingula in ꝓprio lo
co ſtatuit/nullis eſt violenta/neq; res ipſas e ſuis ſedibus trãſfert.Intellectus autem ſolus vĩ
cũctis affert rebus:idẽ rerũ oim eſt/e naturali ſua ſede trãſlatio. Nã cum res oẽs natura ſint

Intellectus oia a mũdo transfert in ſeipſum.

in mundo:ab intellectu/transferũtur in intellectũ.que eorũ eſt innaturalis & impropria ſe-
des:& in quo ſunt preter ſuam naturã. Eſt igitur intellectus totius nature oppoſitio: rerum
emigratio & in alienas ſedes tranſlatio.
¶ Omnia in mundo ſunt ſeparata & eadem:coniuncta vero ſunt & oppo- 3
ſita in intellectu.

Natura baſis:intellect9 apex.

¶ Natura intellectui eſt vt baſis.Intellectus vero vt eius conus/acumen & vertex.Res vni
uerſe ſicuti ſubſiſtunt in rerũ natura/extra intellectũ: diſtant abinuicem/ſuntq; ſeparate.Et
hec diſtantia/atq; ſeparatio:earũ eſt identitas & pax. Vt vero cuncte hauriũtur/ab eodem
minimo atq; imperti itellectu:coniuncte in eo ſunt & ſimul fiunt. Hec autem coniunctio
ſimulue poſitio:earũ eſt differentia & oppoſitio.Sunt igitur oia in rerũ natura/ ſeparata &
eadem:in intellectu vero cõiuncta & oppoſita Et ex hac propoſitione/manifeſtũ eſt quo pa
cto ex ratione & neceſſitate oppoſitionis:clauditur ſub celis ſolus humanus intellectus eſſe
impartibilis/vere vnus/atq; immortalis.Nam ſi partibilis eſſet intellectus: non eſſet iudex
oppoſitionis neq; fors eſſet vnicuiq; proprie rationis.Vt enim ſita ſunt oia in imptiintelle
ctu:tũ quoq; diuerſa & ſub propria ratione dinoſcuntur ſingula.
¶ Rerum ſubſtantia eſt earum identitas: earum vero intellectualis ſpecies 4
eſt ipſarum oppoſitio.

Oia ſubſtãliter ĩ mũdo ſcdm ſpeciẽ in intellectu.

¶ Subſiſtunt eni oia ſecundũ ſubſtantiã:in rerũ natura ſiue in mundo. At ſecundũ ſubſtã-
tiam/in intellectu eſſe nequeunt:ſed in eo recipiuntur/dũtaxat ſecundũ ſpeciẽ.Quo igitur
ſubſiſtunt in rerũ natura:id earũ eſt identitas. quo vero migrant in intellectum/id ipſarum
eſt oppoſitio.Eſt eni natura idẽtitas & diſtantia rerum.Intellectus vero earum copula/qua
eliciuntur vniuerſorum differentie.
¶ Vnde fit vt intellectus ſit verum rerum omnium diſcrimen:totiuſq; diffe- 5
rentie et oppoſitionis iudex.
¶ Liquet ex hac illatione/q̃ ſit intellectus nature neceſſari9 & accõmodus.Eſt eni lux vni-
uerſe nature/omniũq; rerũ differẽtia/diſtãtia & oppoſitio:illata ex earũ in intellectu propi
quitate & poſitione ſimul.Et ſine intellectu:tota nature ſeries eſt in tenebris/in chao i cõ-
fuſiõe & pmixtione.Et hec ratio eſt eius philoſophi: qui oia prius aiebat in chao fuiſſe cõfu
ſa/pmixta ordinata/i tenebris & ſine differentia. Ab intellectu vero deinceps ortã eſſe rerũ
lucem omneq; diſcrimen emerſiſſe:educta ab eodem fuiſſe e chao vniuerſa/ordinata/ſuis
in locis collocata. Et hec oia:ex arte oppoſitorum õ facillime vera eſſe cõperies. Eſt eni intel
lectus apex naturalis trianguli mũdaneq; pyramidis vertex:in quo colligitur cõcreſcit/ gi-
gniturue indiuidua omnis ratio:earũ rerũ que toti mundo/ac nature ſparſim plurifarie atq;
diuidue inſunt.Nichil enim natura/ Nichil mundus diſcernit/aut iudicat:eorũ que in ipſis
continẽtur.Omne autem diſcrimẽ/iudiciũ omne rerum : relictum permiſſũq; eſt intellectui

qui eſt ſpeculum vniuerſe nature:qui & anima mundi, totiuſq; mũdi in ſeſe inflexio & conuerſio appellatur. Haud alia enim ſui parte ſe nouit/ ſpectat & cõprehendit mũdus: q̃ humano intellectu qui mundi apex & actus eſt.

Intellectus eſt anima mundi.

6 ¶ Intellectus eſt id minimum atq; impers/ in quo cum duo ſimul recipi nequeant: rerum omnium diſcrimen/ ratio/ differitas & numerus oritur.

¶ Oſtendimus enim in libro de intellectu intellectum eſſe tranſitum rerum omniũ a mundo/ ad memoriam. Nec poſſe ſimul duas ſpecies/ eſſe in intellectu: cũ ĩpartibilis ſit neq; eãdem ſpeciem duobus momentis/ demorari poſſe in intellectu. Intellectus igitur cum per oĩa aſſidue feratur/ ac diſcurrat/ nec duo ſimul ipſe prehendat: vnitatim cunctis rebus inſidet: perq; vnitates omnia digerit ac numerat. Apprehendit rerum omniũ multitudinẽ haud ſimul & vnice: ſed (vt diximus) vnitatim ſingulas numerando vnitates: & vnamquãq; per ſe ac ſeorſum prehenſans. Apprehendit eñi rerum multitudinem/ nõ vt multitudinem vnam/ id eſt ſimul totam: ſed vt multas vnitates. Alia quippe eſt vnius multitudinis: & alia multarum vnitatum ratio. Itaq; ab ſola impertis intellectus natura/ cui ſimul ineſſe nequeunt plura: rerum omnium oritur diſcrimen/ differitas/ ratio & numerus.

Quid vna multitudo & multe vnitates.

¶ Ab intellectu in memoriam/ omnia rurſu vt in antiquam naturã inidẽ-
7 titatem/ & in priſcum chaos reuertuntur.

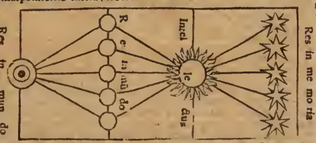
¶ Poſtq̃ omnia trãſiere per intellectũ/ ac ſtata ſunt in memoria: tũ demum in antiquam reuertuntur naturã. Nã eodẽ mõ ſubſiſtunt in memoria quo prius in mundo cõſtiterant: preter id quod prius in mundo erãt/ ſecundũ ſubſtantiam & materiam. In memoria vero ſunt preter materiẽ & hypoſtaſim/ duntaxat ſecundũ ſpeciem. Sunt autẽ ſimul in memoria: ſicut & prius ſimul extiterant in mundo/ ſiue in ipſa rerũ natura. Stant enim in memoria: velut ingens quedam/ infinita & vnica multitudo. Et licet ſecundum ſubſtantiam (perinde atq; & intellectus) minima ſit, impers/ incorporea & inquãta memoria: virtute tamẽ & capacitate cenſetur latiſſima. Omnia quippe ſimul capit/ continet/ ac reſeruat: quecunq; numeratim/ ſiue vnitatim/ perq; vnitates digeſta ſpecierum multitudine: ab intellectu in eam manarunt ac pertranſierunt.

Memoria ſubã minima capacitate latiſſima.

8 ¶ Vnde fit vt memoria ſit altera natura: priori/ extereue nature equa.

¶ Nam ipſe intellectus (de agente intellectu loquimur) vtrinq; medius eſt/ inter mundum atq; memoriam. Bifrons eſt: vna parte in mundum/ alia in memoriã ſpectans. Actus eſt & vertex vtriuſq;: vtraq; natura eminẽtior/ vtriuſq; nature: mũdane & humane index. Vtraq; autem natura baſis eſt latitudo & potentia: anguſtiſſimi & verticalis intellectualis acuminis. Ambe equales ſunt inuicem: vtreq; omnium capaces/ omnia ferentes & continentes. Quelibet earum eſt vt tota & vnica rerum omnium indiſcreta multitudo: & vt vniuerſorũ cõfuſio chaos & ſimul poſitio. Ab extera vero & mũdana natura: neceſſe eſt vt omnia in alteram internam & humanã naturã ſeſe arctiſſimo imperti & minimo intellectus oſtio (haud aliter q̃ defecatiſſima & õni hypoſtaſea ſubã nudata) pripiãt. eoue ſolo arduo arctão & pene iuio aditu: homini ſe exterebrent/ penetrentq; in eius memoriam/ que eſt ſecunda & vltime ſenſibilium rerũ natura/ & vt celeſtis atq; intellectualis earũ thalamus ac ſedes. Vnde fit vt totus humanus animus ſit vt quidã triangulus: cuius vertex eſt intellectus/ anterior animi pars. Eius vero baſis memoria/ animi pars interna & profunda omnium capax.

Intellectus inter vtrãq; naturam medius.

Illatio.

¶ Que ſit ſumma omnium oppoſitio. Cap. VIII.

VEra & ſumma omnium oppoſitio/eſt hec propoſitio: omnia ſunt in intellectu.

℄ Nam poſſibile eſt omnia ſimul eſſe in mundo: ſimiliter & ſimul poſſunt eſſe in memoria. In intellectu autem vtpote minimo & iperti: impoſſibile eſt vt duo/ aut plura ſimul ſubſiſtant. Summa autem rerum oppoſitio pugnantia/ atq; diſcordia: eſt earũ ſimul poſitio in eo ſubiecto aut loco: in quo ſimul eſſe non poſſunt. vt in intellectu: cui nulla ſimul poteſt ineſſe multitudo. Quicquid enim aſſidue intellectui ineſt: vnitas eſt & minimũ quiddam ipartibile: idq; minimoq; ỏpiam veluti momento in intellectu perſeuerat. Si enim plusq̃ inſtanti/ conſiſteret ſpecies in intellectu: paſſibilis eſſet intellectus. & adueniente alia vnitate in eundem (eum aſſidue ſuccedant vnitates in intellectũ) due ſimul vnitates/ eſſent in intellectu: quod fieri nequit. Eſt igitur ſolus intellectus/ vera & ſumma rerũ oppoſitio: ſiue totius multitudinis pluritas eiuſdem per partes digeſtio ſeorſum ſũptio & aſſidua vnitas. Hec vero ſũma oppoſitio hac propoſitione & enunciatione profertur: Omnia ſunt ſimul in intellectu. Eſt enim hec ſumme impoſſibilitatis: cuius nullam aliam afferre potes cauſam/ q̃ q; omnia ſunt plura & multa Si enim plurima & multa non eſſent: contingeret ea ſimul eſſe in intellectu. Ab eo enim q; ſunt ſimul in mundo aut ſimul in memoria: arguis potius omnium identitatem & concordiam: q̃ eorum multitudinẽ differẽtiam/ aut pugnantiã. Cum vero ais haud poſſe omnia ſimul eſſe in intellectu: ſubiũgis cauſam rerum nũerum/ differentiam/ diſcordiam/ oppoſitionem & multitudinem. Eſt itaq; intellect⁹ vera huiuſmodi omnium oppoſitio/ lis/ differentia/ diſcretio/ diſtantia/ numerus propria vniuſcuiuſq; ratio & multitudo. 1

Intellectus eſt aſſidua oim vnitas

Sũma oppoſitio ſũma ẽ impoſſibilitas.

℄ Omnia in mundo & in memoria/ ſunt vnum. 2

℄ Nam omnia in proprijs ſedibus naturis & locis: ſunt indiſtãtia & indifferentia. Eſt enim diſtantium & differentium lis: vnitas & propinquitas ipſorum. Propinquitas vero & vnitas ipſorum: lis eorum eſt & diſcordia. Aſt neq; in mũdo/ neq; in memoria: propinqua ſunt aut coniuncta omnia. Cum in vtroq; ſubſiſtant omnia/ vt abinuicem diſtantia vt ordinata/ in proprijs ſedibus/ ſuiſue naturis collocata. Eſt enim & ipſa quidem memoria/ natura quedã: & natura altera. que ad prime & mundane nature imitationem/ tribuit vnicuiq; in ſemetipſa propriã/ peculiaremue ſedem. Nempe memoria licet ſubſtantia ſit impers: virtute tamen probatur latiſſima: tanteq; capacitatis quanta eſt & mundi capacitas. Itaq; cum diſtantium diſtantia & ſeparatorum abiunctio/ ſit eorũ pax & vnitas: omnia vero & in mundo & in memoria ſint vt ſeparata/ atq; in proprijs locis ordinata & vt in baſi trianguli ſita: dicunt̃ vniuerſa & in mundo & in memoria: eſſe vt indifferentia vt indiſtantia & vt vnum.

Meõria eſt Altera natura.

℄ Mundus & memoria/ ſunt vt oim rerũ proprietas: inferens earũ vnitatẽ.

℄ Nam & in mundo & in memoria ſtant proprijs locis omnia/ ſingula in ſeipſis/ in ſuaue natura. Hoc autem accidit ex vtriuſq; & mundi & memorie latitudine & amplitudine: in qua vnũquodq; proprium ſortitur locum. Quanta etenim eſt ſubſtantiarum in mundo diſtantia/ quantũ diſcrimen/ quantis abinuicem diſcludũtur interuallis: tãta eſt in memoria ſpecierum latitudo/ eadẽq; ſpeciei extra ſpeciem/ poſitio & ordinatio. Sicut enim in mundo/ rerum ſubſtantie ſunt ipermixte: ita & earum ſpecies in meõria inconfuſe. Subſiſtit in mundo ſubſtãtia ois extra aliam ſubſtantiã. Nulle ſubſtantie ſunt ſimul/ Nulla alij permiſcetur/ aut in ea recipitur. Mundus eni tam latus & fuſus eſt: vt vnicuiq; ſubſtantie/ propriã in ſe tribuere ſufficiat ſedem. Et hec ſedium locorũue proprietas: pax eſt concordia & vnitas rerum oim in mundo. Similiter & in memoria/ ſubſiſtit ſpecies extra ſpeciem. Nulle due ſpecies/ aut plures confuſe ſunt/ aut ſimul: nulla alij permixta/ aut cũ ea in memoria. Capax enim eſt omnium meõria. Ea quoq; tam ingens eſt/ tã ſpacioſa tanteq; amplitudinis: vt ſufficiat vnicuiq; ſpeciei/ proprium in ſeipſa deputare locũ. Omnia denique ſine pugna & lite cõtinet/ ſtatuitq; ſingula in ſua ſede & natura. Et hec rurſum vniuerſorũ in memoria proprietas: eorũ eſt vnitas/ pax/ amor/ cõmunitas/ concordia. Eſt igitur tã mũdus/ q̃ meõria: proprietas rerũ/ inferens earũ vnitatẽ & pacẽ. Quia eni tã in mundo/ q̃ in memoria: ſubſiſtunt ſingula in ſeipſis: ideo indiſtantia/ indifferentia & vnũ cenſentur. 3

Que i mũdo ſubãrũ eadem & i memoria ſpecierum ordinatio.

Latitudo Memorie.

℄ Intellectus eſt vt omnium communitas & vnitas eliciens eorũ nũerum. 4

℄ Cum eni ſit impers intellectus & minimus/ ac vtriuſq; trianguli ſiue mũdani/ ſiue hũani apex: haud poteſt duabus/ aut pluribus ſpecieb⁹ peculiarem in ſeſe deputare ſedem. Nam

ſuſcepturus ſecundam ſpeciem: cõtinuo primā ab ſua arce depellit/ ſtatuitq́ꝫ eam in meõria Nullis igitur ſpeciebꝰ/ vlla eſt in intellectu ſediū locorumue proprietas. Cõmunitas quippe eſt omnium intellectus: & publiciciſſimus ſpecierū tranſitus/ a mūdo ad memoriā. Nichil aliunde ſubit influitue hominis animū: q̄ perexiguo intellectꝰ tubulo. Nil aut in mūdo eſt/ aut in meõria: quod non patulis illius & cuncta ſpectantibus oculis luſtretur captetur hauriatur. Valuas ipſe obſidet animi: ne quicq̄ ipurū/ ne quid indefecatum/ illiquidū/ aut materiei permixtione diſſimile: irrūpat. Vt arctiſſimus iudex & limentinus Ianus: vt totius animi infundibulū: craſſā nullam aut ypoſtaſeam ſubſtantiā/ intus admittit. Deſpuit quicquid mortale/ diuiduum & ſeparabile a ſeipſo. Immultiplicabilis eſt & ſemper vnus dyadis aut multitudinis incapax. Eſt igitur is intellectus/ vera & indiuidua omniū vnitas: omnia vnitatim ac ſigillatim numerans/ omnēq́ꝫ rerum numerum eliciens. — *Proprietas intellectꝰ*

5 ¶ Solus intellectus omnia numerat. Mundus & memoria nūerant nichil.

¶ Id proprie eſt numerabile: quod iterari numero & frequenter ſumi poteſt. Quod autem tantum vnice & ſemel ſumitur: id haudquaq̄ numerari dicitur. Nempe vnitas numerus nō eſt: omnis autem numerus/ eſt pluritas vnitatum. Solus igitur intellectus/ omnia veraciter numerat. cum frequenter/ pluries & ſecundum numerum: captet ſorbeatq́ꝫ ipſas rerū vnitates ac ſpecies: primo vnā/ ſecūdo aliā & ita deinceps. Mūdꝰ autē & meõria/ nūerare nō poſſūt cū que in ipſis ſūt: frequēter/ plurieſue ſumi aut iterari nequeāt. Nā tota rerū multitudo ē in mūdo. Oim quoq́ꝫ ſpecierū par equaue multitudo eſt i meõria. Huiuſmodi autē multitudo iterari/ aut frequēter ſumi nequit cum ſit tantū vna. Non enim bis/ ter/ aut pluries ſumi poteſt. Solus igitur intellectus omnia numerat: qui eſt vnitatis reſumptio & multitudo. Mundus autem & meõria nichil/ numerant: cum tantum ſemel/ ipſis inſit rerum oim multitudo — *Multitudo oim pluris ſumi neqt.*

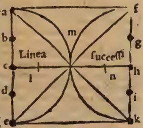
¶ Qꝫ intellectus ſit lis & oppoſitio vtriuſq́ꝫ nature: mūdane/ atq́ꝫ humane. Cap. VIIII.

1 VTriuſq́ꝫ nature: mundane/ atq́ꝫ humane lis & oppoſitio: eſt intellectus.

¶ Liquet hec ſtatim ex precedentibus. Nam & in mundo & in hūana memoria (ſunt enim he ambe nature) ſunt omnia in pace & vnitate: ſingula (vt dictum eſt) in locis propriis/ ſuiſue ſedibus & extra ſeinuicem. In intellectu autē proprietatem habent nullā: vt cuius anguſtie in proprias rerum ſedes/ diſtribui ac diuidi nequeūt. Que igitur in vtraq́ꝫ natura & mūdana & humana/ in pace conſiſtunt: in intellectu/ perpetua lite abinuicem diſcrepant/ dirimūtur/ atq́ꝫ nūerantur. Is igitꝰ haud imerito vtriuſq́ꝫ nature lis nūerus & oppoſitio cēſeatur. — *Intellectꝰ nullis in ſe tribuit ſedē*

2 ¶ Linee vtriuſq́ꝫ nature/ ad inuicem ſunt equidiſtantes. Linea vero intellectꝰ ſiue ſucceſſionis ſpecierum a prima natura in ſecundam: ad vtrāq́ꝫ equidiſtātiū/ eſt perpendicularis.

¶ Mundana natura: in qua ſunt omnia: eſt vt vniꝰ trianguli baſis. Oppoſiti vero trianguli baſis/ eſt humana memoria. in qua eodē modo diſpoſite ſunt omnes ſpecies: quo & ſubſtantie in mundo/ mundanaue natura. Vtriuſq́ꝫ autē trianguli cōmunis vertex: eſt intellectus. Sicut igitur duorum huiuſmodi triangulorum baſes ſunt equidiſtātes: ita & ambe nature/ mūdana ſcꝫ & hūana: dicuntur abinuicē equidiſtātes. Partior autē vtriuſq́ꝫ triāguli baſes medias: & media earū pūcta iungo linea ad vtrāq́ꝫ equidiſtātium perpendiculari: q̄ erit axis vtriuſq́ꝫ triāguli mundani & hūani. Hāc itaq́ꝫ ppēdicularē: dico eſſe verā & eq̄tā lineā intellectꝰ ſiue ſucceſſionis & tranſlationis omnium rerum a mundo/ ad humanam meõriam. Et hec manifeſtior propoſitio ex ſequentibus euadet.

3 ¶ Linea ſucceſſiōis oim rerū a mūdo/ ad meõriā vtriq́ꝫ eq̄diſtātiū euadit eq̄lis.

¶ Sit due eq̄diſtātes a b c d e: & f g h i k. Et hec linea meõrie illa vero linea mūdi dicatur. Partior vtrāq́ꝫ mediā/ i pūctis c & h. Et ſuper puncta c & h: duco ſup lineā vtrāq́ꝫ medios arcus: ſecundum quantitatem medietatis vtriuſq́ꝫ. quos arcus/ volo vt ſeſe contingant puncto/ m. Sunt enim mundus & homo/ velut hi duo/ arcus inuicem attigui.

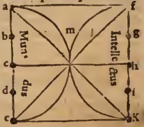
Et ad punctum m a punctis c & h: duco geminas perpendiculares/ que inuicem erũt directe & linea vna: ſcilicet c m h. Hanc igitur dico eſſe lineam ſucceſſionis ſpecierum/ a mundo per itellectum ad memoriam: totamq; ſimul equalẽ eſſe linee mũdi a c lineeq; memorie e K. Hoc enim manifeſtum eſt/ ex natura yſochelij orthogonij. cuius axis/ eſt ſue baſis medietas. duorum vero triangulorũ eodem vertice communicantium axes: vtriuſq; baſi equales. Eſt eni vterq; trigon⁹ in ſemicirculo/ ad arcũ & punctũ m fact⁹: ortogoni⁹ yſocheles. +

Linea perpendicularis vtriuſq; nature/ ſiue ſucceſſionis omnium a mũdo ad memoriam: eſt omnia.

Nã vtra ꝑ eqdiſtãtiũ a e & f k eſt oia. Eſt eni mũdus pandectes/ id eſt oia continẽs identidẽ & memoria pariter eſt oia. Et linea meõrie: linee mũdi eſt equalis. linea vero c m h vtriuſq; media & ad vtrãq; perpẽdicularis: eſt ambabus equalis. Si igiẽ vtraq; ꝑ equidiſtãtiũ baſiũ eſt omnia (Eſt eni mũdus oia et memoria omnia) erit & media vtriuſq; perpendicularis & vtriq; ꝑ equalis/ eodẽ modo omnia. Eſt enim & hec linea: deferens omnia a mundo per intellectu in memoriã. Sunt itaq; omnia in mũdo/ omnia in meõria: & oia in vtriuſq; medio.

Humanus animus & mundus: vnũ & orbem complet & quadratum.

Hec ex precedente relinquitur manifeſtiſſima. Sumpta enim . . nte precedentis figura: medius arcus: a m e arcus eſt mundi. Alius vero arcus medi⁹/ priori in puncto m attiguus qui eſt f m k. arcus eſt humani ai. Hi autẽ duo arc⁹ licet prepoſteri & auerſi ſint: ſimul tamen vnũ iplent orbẽ mixtum ex mundo & hominis animo. Sed & cum vtreq; baſes & media vtriuſq; perpendicularis ſint equales: productis lineis a f & e k: abſolues quadratum a f e k. cuius quattuor latera equa erunt: & cuius medietas vna erit humani animi: reliqua vero mundi.

Huius quadrati centrum & punctum interſectionis dyametrorum: eſt intellectus. 6

Duc in figura precedentis/ duas dyametros a m k & e m f. dico m interſectionis earum punctum totiuſq; quadrati a f e k centrũ: eſſe intellectum. Id eni punctũ: vertex eſt vtriuſq; trianguli: Mũdani a m e: hũani vero f m k. Concurrentia etenĩ eſt & concurſus mundi: atq; memorie: finis quidem mundi/ initium vero hominis/ humaniue animi. Vnde manifeſtum eſt ex mũdo/ atq; homine: cõflari quattuor trigonos orthogonios & yſochelios equales: ſemicirculos identidem duos/ equales: orbem vnum & quadratum vnũ. (margin: Illatio.)

Vnde fit vt iterũ intellectus: deprehendaẽ eſſe vtriuſq; nature oppoſitio. 7

Nam prius docuimus rerum identitatem: equidiſtantibus lineis exprimi. Oppoſitionem vero & differentiã: linearum interſectione/ atq; dyametris deſignari. Eſt igitur vtraq; natura mundana/ atq; humana: rerum omnium identitas & vnitas. Earum quippe linee ſunt equidiſtantes: vt a e & f K. Intellectus vero rerũ omnium eſt oppoſitio: cum ſit vtriuſq; dyametri communis ſectio vt punctum m. Eſt enim (vt diximus) punctum m intellectus.

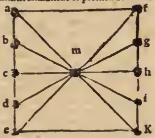
Mundani radij obliqui penetrantes in memoriam: ab intellectu vt diſſimili/ ſed rariore & ſimpliciore medio: franguntur/ citra perpedicularem. Solus perpendicularis vnus/ continuus/ infractuſq;: humanum ſubit aim/ vſq; ad memorie contactum. 8

Radiorum Natura.

Vniuerſorum radiorum natura eſt: vt diſſimilis medij occurſu frãgantur. Si denſius occurrit medium: franguntur & colliguntur ad medium & ꝑpẽdicularem. Cum vero ſubtilius rariuſq; medium offendunt: e diuerſo a medio & perpendiculari/ frangũtur ad latera & extrema. Eſt autem mũdana aura (nam materialis & corporea) intellectuali craſſior/ ac denſior. Intellectuales autem thalami: ſubtiliore/ rariore & ſinceriore (quippe immateriali) aura complentur. Vbi igitur mundani radij/ deferentes in animum mundanarum rerum ſpecies: ad ar. . m contactum/ ad os & anguſtias intellectus perferuntur/ atq; perueniunt: in eo contactu & puncto/ in totius ſcilicet animi apice ac vertice ſummo: qui eorum ſunt obliqui/ vniuerſi ad latera/ ſeorſum a perpendiculari & ad equales angulos frangũtur. Sol⁹ autem perpẽdicularis/ mediuſue radius: vnus/ directus/ continu⁹/ infractuſq; euadit. pertranſitq;

Mundana aura denſior intellectualis ſubtilior.

a mundi baſi :vſq; ad baſim animi:quam diximus eſſe memoriā ac totius animi extremū. Sit enim ſuperiorum propoſitionum figura. Et ſint a b/c/d/e: mundane quinq; ſubſtāne/in linea a e & baſi mundi ſite. Sint vero f/g/h/i/k/ quinq; earum intellectuales ſpecies: in linea f k/que eſt animi baſis ipſaue mēoria collocate. Sitq; triāgulus a m e: mundi regio ac ſpacium. Triangulus vero f m k: ſit totius anime/ totiuſue animi thalamus & plenitudo/ mundano triangulo ſubtilior. Punctū (vt ſepe diximus) m intellectus eſt: & toti⁹ humani animi oſtium quo ſolo vniuerſe ſpecies: influere animi aulā ac mentis ſubire thalamos nate ſunt. Solus igitur radius perpendicularis c m h: hois animū ſubibit ifractus. ceteros vero obliquos quattuor a m/ b m/ d m & e m: i pūcto intellect⁹ m/i ai cōtactu frāgi oportet/ad eq̄les āgulos & a perpendiculari. Frangetur enim radius a m in m f: b m/in m g: d m/in m i: & e m/in m K. eritq; f/intellectualis ſpecies mūdane ſubſtantie a. g vero ſpecies/ b/ h ſpecies c: i ſpecies d: k vero/ ſpecies ipſius e. Eſt enim idem in memoria/ ſpecierum ordo: qui & ſubſtantiarum in mundo.

De oppoſitione vnitatis & numeri. Cap. X.

1 Vnitas ſola eſt numerabilis: multitudo vero innumerabilis.

Sicut prius de intellectus & memorie oppoſitione diximus: ita & nunc de vnitatis & numeri oppoſitione/ proportionabiliter eſt dicēdum. Eſt enī vnitas intellectui: mēoria vero numero proportionabilis. Multitudo igit̄ cū frequenter ſumi & iterari nequeat/ſed tantū ſemel: innumerabilis cenſetur. Vnitas vero cum frequēter ſumi queat & multotiens iterari: cenſetur numerabilis.

2 Numerus: eſt frequens & iterata eiuſdem ſumptio.

Vnitas haud eſt numerus: ſed numerorum omnium fons/ atq; initium. Vnitatis vero frequens & iterata ſumptio: gignit numerum/ id eſt multitudinem vnitatum.

3 Vnde fit vt omnis numerus: haud ſui/ſed ſolius vnitatis ſit nūerus & multitudo: ſui vero vnitas.

Cum ſit numerus/frequens eiuſdem ſumptio: nullus numerus/ erit ſui numerus. Nullus enim eſt ſuipſius iteratio/ frequens ſumptio & multitudo. Omnis quippe numerus: tātum ſemel & ſecundum vnitatem/ſibiipſi ineſt. Ineſt autem vnitas: pluries/ omni numero. Eſt igitur ois nūerus/vnitas nūeri & ſui: vnitans vero & ſui principij/ nūer⁹ eſt: atq; multitudo.

4 Omnis numerus eſt multa vnitas & vna multitudo.

Numerus in ratione numeri/ vnitas eſt: & in vnitatis ratione numerus & multitudo. Vt igitur numerus ſit id quod eſt/ id eſt numerus: ſtatuendus eſt in vnitate & conferendus indiuidue vnitati cuius ſoli⁹ eſt iterata ſumptio. Q; ſi eum in ſemetipſo ſtatuis/ſigiſq; in numero: continuo propria illum ratione deſtituis: vnitatis illi rationem/ nomenq; tribuens. O is nūer⁹ tāt: ſemel
Vt quaternitas vna/ ē quaternitas: & quaterna vnitas. Quaternitas/vt q̄ternitas/ vnitas eſt eſt in ſeipſo
& vt vnitas/ eſt quaternitas. Sumit enim quater vnitatem: ac tātum ſemel quaternitatem. Ineſt vnitati per ſeipſam: & per vnitatem ſibiipſi. Seipſa ſua ratione tranſit in vnitatem: vnitate vero vnitatiſue ratione/ redit in ſeipſam & in ſemetipſa ſiſtitur.

5 Omnis numerus/vt adiectus & denominans eſt numerus: vt vero ſubſtātiuus & denominatus/tranſit in vnitatem.

Adiectiuū & ſubſtantiuum oppoſita quedam ſunt identidem & denominans/ ac denominatum. Eorum igitur rationibus/ variatur & numerus. Vt enim numerus adiectiuus eſt & denominans vnitatem: eſt numerus. Velut cum dicis multe/ vt quattuor/ vnitates. Vt vero ſubſtantiuus & denomīans efficitur: extemplo in vnitatē tranſit fitq; vnitas. Velut cū profers vnam multitudinē vt quaternitatem vnam. Eſt enim vna multitudo haud multitudo ſed vnitas multitudinis. Multa vero vnitas: haud vnitas eſt: ſed multitudo vnitatis.

	Quattuor		Vnitates		Numerus	
	4		1 1 1 1			
	1		4			
	Vna		Quaternitas		Vnitas	

¶Cuiuſlibet numeri ratio & intellectus: eſt in vnitate. 6

¶Nam res & ratio ſunt oppoſita: perinde atq; vnitas & numer9. Cuiuſuis autē numeri / res & ſubſtantia: eſt in ipſomet numero / ſiue ipſemet numerus. Eius igitur ratio erit in eius oppoſito: id eſt in vnitate / ſiue ipſamet vnitas. Ois quippe numerus: ad ſolam vnitatem / rationē habet numeri. Ea etenim mens que numerū iudicat vt numerum: actu illum confert vnitati / ſtatuitq; in vnitate: que multotiens ineſt ipſi numero. Si autem relicta vnitate / intellectus ſolum numerum in ſemetipſo intueatur: illū ſine pluritate deprehendit / vocatq; vnitatem. Sicut & creatura: ad deum quidem creatura eſt: i ſe vero & ad creaturam eſt vt de9. Omnis quoq; finis & quicquid ab aliquo manat initio: ad principium ipſum / rationem habet finis. Ad finem vero & ad ſeipſum: rationē recipit principij. Finis quippe in pricipio eſt finis: & in fine principium. Vt homo in homine & in animali de9 eſt: i deo vero / homo. Eſt enim deus hominis principium: homo vero dei finis / emanatio & creatura.

Mēs nūerū iudicat ab vnitate.

Homo ad brutū aial vt deus

¶Vnde fit vt vnitas: ſit intellectu & ratione / omnis numerus. 7

¶Nam vniuſcuiuſq; numeri intellectus & ratio: eſt in vnitate / ſiue vnitas. Eſt igitur vnitas omnis rationalis & intellectualis numerus. Et cum numerorum ſeries ſit actu incompleta & potentia infinita: omnis vero ratio & intellectus completa abſoluta & perfecta ſint: erit vnitas / actu omnis numer9: tam qui in actu eſt q̄ qui in potentia. Erit itaq; vnitas / intellectualis quidam & rationalis numerus / actu infinitus: totiuſq; ſeriei numerorum vera & cōſumata abſolutio. Nam ſi numerus eſt potentia infinitus: vtiq; & potentia numerorū erit infinita. Numerorum autem potentia & proferens virtus: vnitas eſt. Eſt igitur vnitas / virtus & potentia numerorum / actu infinita: & vt actu omnis numerus / qui extra vnitatem nō actu ſed poſſibilis cenſetur.

Vnitas eſt intellectu ois nūerus

Vnitas oīū fōs nūerorū

¶Vnitas ſola & numerat & numeratur. Multitudo neq; numerat / neq; numeratur. 8

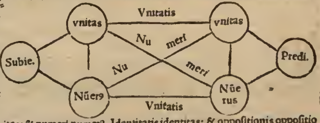
¶Oſtendim9 ſolam vnitatē numerari poſſe. Quā vero ſola quoq; ipſa numeret: hinc dilucet. Nam numerare / eſt vnitatim ſingula digerere / atq; pertranſire. Quod enim omnia ſimul / coniunctim & vnice concipit & ambit: id ea minime numerat / ſed ſecundū vnitatē ea ſumit. Quemadmodū prius memoriam nichil numerare / multiplicare aut reſumere poſſe diximus: q2 & vnice & ſimul omnia capiat & cōplectatur. Solum autem intellectū numerare: & per partes atq; vnitates concipere ſingula. Sicut igitur numerare / proprium eſt ſoli9 intellectus: ita & ipſi9 vnitatis. que pluriſarie omnem numerum digerit / abſoluit / pertrāſitq;. Et ſicut ois nūerus eſt numerus ſoli9 vnitatis: ita & meōria nūerus eſt & dyas intellectus.

Quid numerare.

¶Interſecte & oppoſite habitudines / de numero dicuntur. Eedem vero & equidiſtantes de vnitate. 9

¶Diximus prius equidiſtantiam & interſetionem / eſſe inuicem oppoſita: per que de cunctis philoſophari licet. Eſt enim equidiſtantia eiuſdē de eodem predicatio: vt cum dixim9 vnitas vnitatis / aut numerus numeri. Interſectio vero diuerſa eſt angularis & mixta p̄dicatio / oppoſiti de oppoſito: vt vnitas numeri / numerus vnitatis. Harum igitur quattuor habitudinum / ambe interſecte & oppoſite / dicunt̄ de numero. Eſt eni numerus: nūer9 vnitatis & nūeri vnitas. Reliq̄ue vero eedem & equidiſtantes ſupereſt vt de vnitate ſint p̄dicande. Eſt enim

Quid equidiſtantia & interſectio.

vnitas / vnitatis vnitas: & numeri numer9. Identitatis identitas: & oppoſitionis oppoſitio

Q̃z oppoſitorum alterum/alterius fons & origo Cap.XI.

1 OPpoſitorum alterum ex neceſſitate prius eſt & potius: alterũ vero poſterius/minuſq; perfectum

¶ Identitas prior eſt oppoſitione: idem prius oppoſito. Vnitas prior numero/ deꝰ prior creatura. Ens nõ ente/ Affirmatio negatione: Lux tenebris/ Ortꝰ occaſu/ Pricipium fine. Et ita in vniuerſis facili inductione liquido alterum oppoſitorum preſtantius & prius: alterum vero poſterius minuſq; perfectum comperies.

Inductio oppoſitorũ

2 ¶ Impoſſibile eſt duo aliqua/eſſe preciſe & eque prima.

¶ Hec propoſitio omnem tollit fõtanam dyadem/aut multitudinem: ſtatuẽs omni dyade & multitudine/ priorem vnitatem velut ipſius dyadis. totiuſq; multitudinis initium ac fontem. Nam ſi eſſent duo eque & preciſe prima: ipſa comparationis rationem haberent adinuicem nullam. Nichil enim eſſet alterum alterius. Incõmunicãtia eſſent & penitus abinuicem ſeparata: neq; ſubſtantia/ neq; vlla ratione communicantia.

C is primatus vnitati aſcribendꝰ

3 ¶ Neceſſe eſt oppoſitorum alterum alteri preſtare originem: & ortum eſſe ſecundum a primo.

¶ Nam duo eque prima eſſe nequeunt. Omni quippe dyade monas eſt prior. In idipſum aſſentiuntur/ concordantue natura & intellectus. Natura ſiquidem nil habet prius monade: nil anterius vnico/ ſimplici/ minimo & indiuiduo. Intellectus quoq; per cuncta diſcurrens: nil prius & eminẽtius offendit monade. Nil ante vnũ ſimpliciſſimum/ minimũ atq; indiuiduum concipit. Et ex eodem minimo tam natura/ q̃ intellectus: omnia proferunt/ atq; eliciunt. Statutis enim ſimul & propoſitis intellectui/ equa lance duobus oppoſitis: haud ſimul (vt diximus) intellectus (cum minimus ſit & impers) vtraq; deprehendet. Neq; ſimul vtriſq; afficietur: ſed prius vno/ poſterius altero. Si primo intellectus/ id eorum quod poſterius eſt ſpectabit: illud ſtatim in id quod prius eſt ab eo reſoluetur. Si vero quod prius eſt primo intuebitur: ex eo quoq; naturali quadam fecunditate atq; diſcurſu alterũ proferet/ atq; eliciet Itaq; deus fons eſt creature/ Vnitas fons numeri: Principium vero finis. Extremum medij. Ortus occaſus: priꝰ poſterioris/ affirmatio negationis: lux vmbre/ ꝓpinquitas diſtãtie/ Identitas alteritatis. Et ita omnem oppoſitorum dyadem/ ĩ monadem & vnitatem facile reſolues. Et ex hac propoſitione: quecunq; de deo & ſũmo omnium principio veraciter credimꝰ poſſunt liquido inferri. Neceſſariam inquam eſſe ſũmi principij vnitatẽ: excluſa omni principiorũ & eternorũ entiũ multitudine. Neceſſariam itẽ & internã eiuſdẽ principij diſcretionem/ atq; trinitatem: in qua extremũ imprimis vnũ/ ab alio pendet oriturue extremo: & ab extremis medium.

4 ¶ Sicut intellectus inchoat ab vnitate: ita & natura & ſubſtantia omnis/ab vnitate pependit.

¶ Natura prior eſt hũano itellectu. Et ad nature imitationẽ/ atq; imaginẽ: hũanꝰ ciet/ mouetur/ erudit & ꝑficitur intellectꝰ. Sicut igit hũane eruditionis initiũ/ eſt vnitas ſiue vnica minima & indiuidua intellectualis ſpẽs: ita & nature & oĩs ſubſtãtie fõs/ eſt diuina & eminẽtiſſima monas. Oĩs enĩ intellectualiũ ſpecierũ (q̃ plurime ſunt & inũere meõria) varietas: a fontali intellectꝰ eſt orta vnitate: que ſẽper vnica ſigularis & imultiplicabilis pſeuerat. Oĩs & eodẽ modo creaturarũ/ q̃ ſũt in vniuerſo pluralitas & multitudo innũera: a diuina proceſſit vnitate/ q̃ & ſẽp vnica ſigularis & imultiplicata ꝑdurat. Eodẽq; ꝓpe modo principia tam nature q̃ aĩmi: pluralitatẽ & multitudinẽ excludũt. Eſt et i aĩmi pricipiũ & anterior ps intellectꝰ: finis vero animi meõria intellectionis dyas. Ita & initiũ creature/ deꝰ vnicꝰ eſt: dei vero finis emanatio ꝓceſſus/ creatura plurima & inũera. Et niſi ꝑter ꝓpoſitũ & ĩtentũ feciſſe videremur/ rões ex oppoſitis necteremꝰ: qbus palam & diuina vnitas/ exploſa gẽtilicia deorũ multitudine: & iternꝰ diuĩe illius fontane vnitatis numerus vnitate/ eq̃litate & emanatiõe cõſumatus ꝓmeret. Eadem quippe & quidẽ propatula ratione/ externꝰ deitatis nũerꝰ explodẽdꝰ eſt: & claudẽdꝰ eliciendusue iternus. Eadẽ ratio q̃ diuinã ſtatuit vnitatẽ: infert & (tollẽdi diuini torporis cauſa) diuinã trinitatẽ. Et q̃ diuinã trinitatẽ nobis ꝑmit: eternã Materie/ Vniuerſi & creaturarũ oĩm tollit neceſſitatẽ. Gẽtilicꝰ error eſt deorũ multitudo. Hebreorũ ꝑfidia: ſacratiſſime trinitatis numerũ proterue deſpuit. Chriſtianorũ vera & indubitata profeſſio: diuinã & vnitatẽ & trinitatẽ certiſſima & intemerata fide credit.

Pulchra Analogia q̃ ſicut intellectualium ſpẽrum multitudo per vnũ & ab vno intellectuali fõte irrupit in aĩam ita & oĩs ſubãrũ multitudo/ duntaxat p vnũ & ab vno ſubãli fõte introducta eſt in vniuerſum

Natura	Veritas	Subiectum	Cauſa	
Intellectus	Imago	Specierum	Cauſa	
Natura	Ab vnitate	Subſtãtias	Elicit	In mundu
Intellectus	Ab vnitate	Species	Introducit	In animũ
In natura	Nulle res	Sunt	Eque	Prime
In intellectu	Nulle ſpẽs	Sunt	Eque	Prime

Qꝫ rurſus alterum oppoſitorum per ſe: alterum vero alterius ratione/ ſibiipſi coheret. Cap. XII.

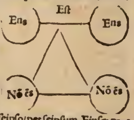
Oppoſitorum alterum: per ſe eſt id quod eſt/ ſibiqꝫ cõſtat. Altum vero dumtaxat alterius ratione/ ſibiipſi coheret 1

O ppoſitorũ p̄ſtantiꝰ alterius eſt origo.

℄ Oppoſitorum quod preſtantius eſt & alterius origo: per ſeipſũ id quod eſt/ eſt: ſibiqꝫ ſeipſo cõſtat. Quod vero ſecundum eſt/ deriuatiuum & imperfectum: perfectionis ratione ſibiipſi coheret deqꝫ ſeipſo/ haud ſui: ſed ſue originis/ ſuiqꝫ principij medio dicit & veriſſime enunciatur. Ens eni ſibiipſi ente iungitur: itidem & nõ ens/ ſibiipſi medio ente alligatur atqꝫ coheret. Nam & ens eſt ens: & non ens eſt non ens Eodemqꝫ medio (ipſo ſcilicet eſſe) vtrũqꝫ de ſeipſo dicitur. De non ente autem/ ſecundum non eſſe: dicitur & predicatur ens. Non ens quippe/ non eſt ens. Similiter & verum veraciter eſt verum &

Verũ falſũ.

falſo falſũ. Falſum quoqꝫ veraciter falſũ: falſo autem verum. Conſtant itaqꝫ ens & nõ ens/ ente. Verũ quoqꝫ & falſum/ veritate ſibi coherent. Et eadem lege in cunctis oppoſitis perge.

℄ Oppoſitorum quod preſtantius eſt: & ſuimet & alterius oppoſiti nexus euadit 2

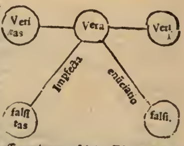
Enũciatio oppoſitorũ trinitate terminorum perficitur.

℄ In enunciationibꝰ & propoſitionibꝰ oppoſitorum: trinitas terminorũ & vocũ contingit ſubiecti ſcilicet predicati & medij. Dicitur enim de ſubiecto predicatum/ ſub aliquo medio & vtriuſqꝫ nexu. Enunciatur autẽ oppoſitorum preſtantius: de ſeipſo/ per ſeipſum. Eiuſqꝫ pronunciationis termini tres/ ſunt ijdem. Vt veritas/ vera eſt veritas: ſeu veraciter/ aut in veritate veritas. Ens eſt ens: ſiue ens ente ens. Quod autem minꝰ eſt perfectum: de ſeipſo haud proprio ſed alterius medio enunciatur, Extrema quidem ſubiectum & predicatũ: eadẽ ſunt. Mediũ autem eis eſt diſſonũ/ atqꝫ diſſimile. Vt non ens/ eſt non ens: ſiue non ens ente non ens. Et falſitas/ eſt vera falſitas: ſiue veraciter & in veritate falſitas. heret eni agglutinatue ſibiipſi falſitas: veritatis nexu & copula.

℄ Vnde fit vt oppoſitorum preſtantius: ſit ſeipſo perfectũ & trinum. 3

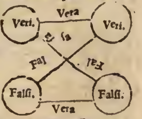
Nam eiꝰ de ſeipſo enũciatio eſt trina: triniſqꝫ terminis & iiſdẽ cõſtat: ex duobus inquam extremis & medio. Idem eni eſt qui dicitur & predicatur. idem ſubiectum quo de enuunciatur/ idem deniqꝫ totius enũciationis medium. Vt veritas/ vera veritas. Eſt igitur oppoſitorum preſtãtius: ſeipſo pfectum & trinum. Etenim trinitas/ non perfectionis: ſed perfectio trinitatis eſt cauſa. Imperfectum autem oppoſitum: diſſimili medio/ ſibi coniungit deficitqꝫ & a trinitate & a perfectione. Eſt eni falſitas/ haudquaq̄ falſa falſitas: ſed vera falſitas. Similiter & affirmatio affirmata affirmatio eſt & negata negatio At negatio ſi affirmatiõe ſumitur negatio vocatur ſi vero negationi comparatur in affirmationem reſoluitur Eſt eni affirmata negatio negatio: negata vero negatio eſt affirmatio

Perfectio trinitatis cauſa.

℄ Oppoſitorũ equidiſtãtia perfecto exprimitur: interſectio vero iperfecto. 4

¶Hec propoſitio vniuerſaliſſima eſt:ad omniũ oppoſitorũ cõplendã & abſoluendã figurã: Eorũ autẽ equidiſtãtia. ſunt linee equidiſtantes:ſiue enũciationes quib⁹ vtrũq; ſibipſi ſubeſt diciturq; de ſeipſo. Interſectiones vero ſunt ambe dyametri:quibus contrarie & alterne oppoſitũ de oppoſito enũciatur. Itaq; ad abſoluendã duorũ quorũcunq; oppoſitorũ figuram productis eorũ lineis & equidiſtantibus & dyametris: diſpoſitiſq; ſecundũ lineas ambobus oppoſitis illinc vt ſubiectis hic vt predicatis:ſcribe ſecundũ lõgitudinẽ vtriuſq; eqdiſtantiũ/ perfecti oppoſiti nomẽ. In vtraq; vero dyametro:ſcribendũ abſte eſt nomẽ imperfecti:atq; hoc pacto abſolues enũciationũ media qb⁹ aut equidiſtãter de ſeipſis/ aut iterſecte alterũ de altero dicũtur. Erunt enim in hũc modũ quattuor enũciationes/ vere & q̃ neceſſarie. Nã veritas/ vera eſt veritas: & falſitas vera falſitas. Et rurſum veritas/ falſa falſitas eſt. Falſitas vero/ falſa veritas. Et ita in cũctis procede.

5 ¶Oppoſitorum equidiſtãtia de perfecto eſt enũcianda:interſectio vero de imperfecto.

¶Hec diſtat a precedente ſicut predicatũ / a medio enunciationis termino. Nam precedens de totius enunciationis copula & medio/ locuta eſt. Hec vero de predicato intẽdit. De perfecto quippe oppoſito: equidiſtantes habitudines/ dicũtur hoc pacto. Veritas eſt vera veritas & falſa falſitas. Neceſſitas eſt neceſſaria neceſſitas:& impoſſibilis impoſſibilitas. Cetere autẽ interſecte cõparationes/ imperfecto congruũt oppoſito. Eſt enim falſitas/ falſa veritas:& vera falſitas. Impoſſibilitas vero/ ipoſſibilis ne-

Veritas	Vera	Veritas	Eſt	
Veritas	Falſa	Falſitas	Eſt	
Falſitas	Vera	Falſitas	Eſt	
Falſitas	Falſa	Veritas	Eſt	

ceſſitas:& neceſſaria impoſſibilitas. Lux/ clara lux eſt:& obſcure tenebre. Tenebre vero/ lucide tenebre:& obſcura lux. Et de ceteris iudicium idem.

6 ¶Oppoſitorum perfectum:ſuapte natura & proprietate/ eſt immutabile: imperfectum vero ſeipſo mutabile & a ſemetipſo diuiſum.

¶Oppoſitorũ namq; perfectũ (vt dixim⁹) ſeipſo ſumptũ/ ſeſe reſtituit. Vt lux lucida lux eſt Veritas/ vera veritas: Neceſſitas/ neceſſaria/ neceſſitas. Eſt igitur ſuapte natura & proprietate immutabile:& a ſeipſo indiſclusum atq; indiſiunctũ. Imperfectũ autẽ oppoſitũ:ſeipſo demutatur/ tranſitq; in oppoſitũ. Nam ſeipſo ſumptũ/ haudquaq̃ ſeſe:ſed ſuũ oppoſitũ reſtituit/ ac gignit. Falſa eteni falſitas/ eſt veritas. Impoſſibilis/ impoſſibilitas:neceſſitas eſt. Obſcure tenebre. lux. Negata negatio/ affirmatio. Si autẽ vis vt impfectũ ſibi conſtet/ ſeq; reſtituat:ſumendũ illud abſte eſt & multiplicãdũ perfecto. Tenebre nẽpe clare:tenebre ſunt. Negatio affirmata/ negatio eſt. Falſitas vera/ eſt falſitas. Eſt igitur imperfectũ oppoſitũ: ſeipſo mobile/ inconſtans/ varium & a ſeipſo diuiſum. Iungitur quippe ſibiipſi/ diſſimili copula ſibiq; alieno vinculo & medio agglutinatur.

Impfectio ſibi ac ſcipſa incõſtãs

7 ¶Oppoſitorum perfectum:eſt et ſui & alterius identitas/ conſtantia ſtatus et copula. Imperfectum vero & ſuiipſius & perfecti oppoſiti alteritas eſt/ diuiſio/ inconſtantia & motus.

¶Nam vtrũq; oppoſitorũ:de ſeipſo/ ſub perfecti oppoſiti & ratione & nomine enũciatur ac dicitur. Vt lux lucida lux. Tenebre vero/ lucide tenebre. Et rurſum ambo cõtrarie & iterſecte:ſub imperfecti ratione & nomine enũciantur. Vt lux/ obſcure tenebre: tenebre vero/ obſcura lux. Eſt igitur oppoſitorũ preſtantius:& ſibiipſi & alteri identitas/ conſtantia/ ſtat⁹ in ſeipſo copula. Reliquũ vero iperfectũ:eſt & ſui & p̄ſtãtioris diuiſio/ alterita/ ſmutatio/ incõſtãtia & a ſeipſo ſepatio. Nã vtrũq; oppoſitũ/ ductũ in pfecti/ oppoſiti nomẽ gignit reſtituitq; ſeipſũ. Lux eni & tenebre/ ducte i lucẽ. hec tenebras/ illa vero lucẽ gignit. Vtraq; autẽ ducta in nomen minus preſtantis:continuo demutantur/ proferuntq; alteritatẽ diſſimilitudinẽ et oppoſitionẽ. Reſtituũt eni nõ ſeipſa ſed ſua oppoſita. Velut ſi lucẽ & tenebras: ductitaueris in tenebras/ in obſcuritatem & priuationem:tenebris proferes lucẽ & luce tenbras. Lux

Lux & tenebre oppoſita

enim obſcura/tenebre ſunt: tenebre vero obſcure lux.

Multiplicātia	Multiplicata	Producta	
Lux	Lucida	Lux	Eſt
Tenebre	Lucide	Tenebre	Sunt
Lux	Obſcura	Tenebre	Sunt
Tenebre	Obſcure	Lux	Sunt

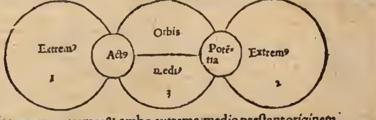
Et ex hoc capite apertius conſiderare licet: naturas & proprietates vtriuſqꝫ extremorum oppoſitorum. Quo inquam pacto alterum ſeipſo conſtet: alterum vero ab altero ſubſtantiā recipiat ab eoqꝫ deriuet. quas quia minus preſenti intento congruunt/ ſilentio preterim9.

De oppoſitione extremorum & medij. Cap. XIII. 1

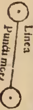
Extremorum oppoſitorum concurſus & concurrentia: eorum medium profert.

Vt monas & dyas oppoſita quedam ſunt: quorum concurſus & concurrentia gignit tryadem: vtriuſqꝫ extremi finem/ ſtatum medium & amborum complexionem. Porro in ſuperioribus oſtendimus: oppoſitorum vniuerſas habitudines/ in tribus conſiſtere orbibus. In duobus ſcilicet extremis quibus vtrumqꝫ oppoſitum ſibipſi congreditur: & in orbe medio/ quo ambo ſibiuicē coferuntur/ copulanē. inſerūtur. Sicut igiē orbis huiuſmodi medi9/ mutuo extremorū acceſſu ꝓfertur: ita & itellige oē mediū/ acceſſu & cōgreſſu amboꝝ extremorū ꝓferri.

Quomō abextrēis mediū profertur.

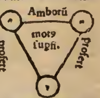

Extremum extremo: & ambo extrema/ medio preſtant originem. 2

Vt prius diximus/ haud poſſe eſſe duo eque & preciſe prima. ſed ꝓpoſitis duob9 quibuſcūqꝫ extremis & oppoſitis: neceſſario aliud ab alio/ eſſe ortum. Et non modo aliud oritur ab alio: ſed & ſimul ambo/ tertium proferunt/ atqꝫ eliciunt. Vt monas imprimis profert dyadē deinde Monas & dyas ſimul triadē. Similiter & vnū pūctū: primū eſt & ꝑ ſe & ſimpliciſſimū ac minimū: qđ ſiue mēti ſiue oculis ꝓponi & p̄ſentari q̄at. Primi autē pūcti fecūditate & motu: gignit ſecūdū pūctū & linea vna. Amborū vero extremorū pūctorū motu/ ac cōcurrētia: profert illico tertiū pūctū/ qđcū duobus primis ſuperficiem claudit.

Vnum eſt per ſe primum: deinde vnius in vnum motus: tertio duorum in vnum motus. 3

Primū per ſe ſecundū a primo Tertiū ab vtroqꝫ.

Tantum vnū eſt per ſe primum: cuius fecunditate ac motu/ profertur ſecundū. Amborū vero cōgreſſu elicitur tertium. Primum ſine motu eſt: & per ſe/ atqꝫ a ſeipſo. Secundū: motus eſt & partus primi. Tertiū vero: amborū mot9 & partus. In primū: nichil mouetur/ nulliuſqꝫ motu ipſū ꝓfertur. Primū/ mouetur in ſecūdū. Ambo vero extrema ferūtur tertiū: i quo ſtat/ figiturqꝫ eoꝝ mot9. Eſt igiē primū/ vnū per ſe. Deide vni9 in vnum/ vt primi in ſecūdū motus. Poſtremo duorū (vt amborū extremorū) mot9 ī tertiū.

Mediū equidiſtat ab extremis: eſt & amborū ſpecies: nec plus/ aut prius ab vno q̄ ab alio: ſed ſimul & ex equo/ ab vtriſqꝫ profertur. ✚

In ꝓlatione medij ab extremis: nulla aut tēporis/ aut loci/ aut ſubſtantie ſiue quantitatis cōtingit inequalitas aut diſproportio. Equidiſtat quippe mediū ab extremis: non vni extremorū/ q̄ alteri propi9. Amborū equa ſpecies eſt. Vtriqꝫ ſimile eſt: non vni/ q̄ alteri ſimilius. Simul ab vtriſqꝫ profertur: haud prius ab vno/ q̄ ab alio. Equā ſubſtantie portionem capit ab vtroqꝫ. Non magis ab vno profertur/ q̄ ab alio. Non plus vnius/ q̄ alterius eſſentie parti‑

ceps. Ita vt neq; loco/ neq; ſubſtantia/ neq; tēpore/ quātitate/ aut qualitate: diſcrepet mediū ab equalitate extremorū. Oīs enim (vt diximus) cōparatio extremorū & medij: tres tantum gignit orbes. Abſolutos duos: cōparatiōe & ratione vtriuſq; extremorū ad ſeipſum. Ex mutua vero & alterna amborū collatione: tertius & medius profertur orbis qui ſimul & a primo extremo & a ſecundo & vniformiter ab vtriſq; pendet.

¶ Extrema inter ſe ſunt equalia: Medium quoq; extremis equum.

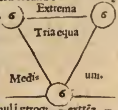
5 ¶ Duo enim extremi orbes/ ex oppoſitorū habitudine dinoſcūtur equales. Et medius rurſū orbis: vtriq; extremorū euadit equalis. Vt actus & potētia: extrema ſūt/ & oppoſita & equalia. Nā actus/ tantus eſt actus: quanta potentia/ eſt potentia. Concurſu autē vtriuſq;/ profertur vtrinq; mediū: id eſt medius actus & media potentia. Nō actus equalis actui: neq; potētia/ equa potētie. ſed vnū aliquid ex medio actu & media potentia: equū per ſe actui/ equū et potentie per ſe. Ideo enim cenſetur medium: quia equū eſt vtriq; extremorū per ſe/ & amborū ſimul ſumptorū mediū. Statue enim extremos ſenarios duos/ vt oppoſitos & contra ſe poſitos. Profer deinde ſine eorū imminutione/ naturali amborū fecunditate ab vtroq; medietatē/ vt ternariū: et cōflabis inter vtrūq;/ vtriuſq; equa portione & medietate vnum: vtriq; extremorū per ſe equum & amborū ſimul mediū. Aut exprime circulo toto albenti/ totū actum reliquo vero toto nigricāte potentiā totam/ vt hec manauit ab actu. Medio vero circulo/ equa albedine & nigredine infecto: vtriuſq; intellige mediū. Hoc pacto manuduceris: ad extremorū & medij dinoſcēdā verā & naturalē equalitatē. Similiter ppone tibi hec extrema/ deū & nichil/ eorū vero mediū creaturam: dico ea aliquo pacto equa eſſe. Nā quantus eſt deus in eſſe: tantū eſt nichil/ in non eſſe. Creatura vero vtriuſq; media: tanta eſt ſimul i vtroq; ideſt in eſſe & non eſſe. Deus eſt actu infinitū eſſe. Nichil eſt actu infinitū nō ens. Creatura vero actu infinitū eſſe & non eſſe. Deus eſt totū/ ſimpliciſſimū et eternū eſſe. Nichil totum eſſe/ vtraq; parte indimenſum. Creatura vero: itidem eſt non eſſe & eſſe/ vtraq; parte infinitū. Nam priore parte creatura eſt infinitum non eſſe: cum ab eterno & toto primo euo minime fuerit. Poſteriore vero parte/ eadē eſt infinitum eſſe: vt que ieternū et futuro toto euo/ futura eſt & ſaluāda.

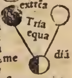
Actus & potētia oppoſita eq̄lia.

Exēplū in numeris.

Aliud exēplum.

Aliud exēplum.

Q; autē deus ſit eternū & actu ifinitū eſſe: perſpicuum eſt ex eternitatis natura atq; interuallo. Eſt enim eternitas vtraq; parte infinita. que cū ſit equata & integra dei duratio: dicimus deū ſemper fuiſſe/ ſemper eſſe/ ſemper futurum. Fuiſſe illum ante omne pricipiū aſſeueramus. Eſſe in omni medio. Futurū poſt omnē finē. Itaq; de deo vnicū eſſe triniter enunciatur: ſcilicet Ante omne principiū. in omni medio/ Et poſt omnē finem. Deū igitur abſq; iniuria: eternū & actu infinitū eſſe nūcupamus.

Quopacto de⁹ ſit eternum eſſe.

Q; vero nichil & creatura habeant ſuo modo in eternitate manſionē: ſintq; ſub ſuis proprietatibus/ aliquo pacto ifinita: hac ratione oſtēdere nitimur. Deus (vt creaturarum liber ſiue theologia naturalis oſtendit) cum ſit infinitum & purū eſſe: infinities a ſe fugat/ pellitq; non eſſe ſiue nichil. Nam nō ens ſiue nichil: nullo pacto deo inſeritur/ nulla ex parte de deo dicitur: aut deo appropinquat. ſed infinities a deo diſtat/ atq; recedit. Eſt igitur diſtantia inter deum & nichil actu infinita & impertranſibilis. ita vt a deo pergentes: ipſum nichil haudquaq̄ aſſequi valeant cū nichil ſit cū ſit infinita entis negatio. Sicut ergo deus infinities eſt: ita & nichil/ ifinities non eſt. Si eſſe de deo/ infinities & vbiq; dicitur: Non eſſe de nichilo infinities & vbiq; pari equare enunciatione dicetur. Eſſe de deo: triniter & i tota eternitate predicatur. vt qui ſemper antea fuit ens. Nūc ens eſt: & poſtea ſemper ens futurus eſt. Non eē vero de nichilo: itidem triniter & in tota eternitate venit predicandum. Nempe ſemper antea nichil non fuit id eſt non ens fuit non ens. Nunc etiā nichil non eſt: ſemperq; poſtea nichil non erit: id eſt nō ens/ futurū ē nō ens. Cū eni de⁹ ſit i tota eternitate ens: expellit/ fugatq; a tota eternitate nō ens. ita vt in nulla eternitatis parte: conſiſtere poſſit non ens. Nā ſi in aliqua toti⁹ eternitatis particula/ cōſiſteret nō ens: in eadē parte ipſū Nō ens/ eſſet ens. Et ipſum ens id eſt deus: eſſet nō ens. Haud eni ſimul ſtare poſſūt: ens & nō ens. Vbi nāq; ens eſt: illic nō ens non eſt. Vbi deus eſt: illic nichil non eſt. De⁹ autē: eſt in tota & actu infinita eternitate. Ipſū igitur nichil: in tota pariter & actu ifinita eternitate nō eſt. tātūq; nichilo tribuendū eſt nō eſſe/ quātū deo eē. Atqui deo tribuim⁹ eſſe actu ifinitū & eternū. Ergo & nichilo competet equū nō eſſe: id ē actu ifinitū & eternū: vt qd ſemp nō fuit: ſemp non eſt eritq; nunq̄.

Nō eſſe triniter de nichilo enunciatur.

E T E R N I T A S

Equalia

Deus in tota eternitate

[redacted]

Ab eterno prius non ens Creatura Poſterius ineternum ens

[redacted]

Nichil in tota eternitate non ens.

Ratio de creatura

Angelus Aia Materia euiterna.

Et eodem ferme argumento procede:ad mediam creaturam/ vtriqꝫ extremorum(Deo inquam & nichilo)permixta predicatione exequandam Nā predicata que ſimpliciter ac ſeorſum ambobus extremis in tota eternitate tribuuntur ſcilicet eſſe & non eſſe:eadē permixti atqꝫ coniunctim/ ſunt ipſi creature tribuenda.dicendaqꝫ ſub vtroqꝫ ſimul predicato/ tanta eſſe creatura:quantus eſt deus in eſſe/ & quantū nichil in non eſſe.Nam que ab eterno non fuit creatura: nunc eſt eritqꝫ in eternum.vt Angelus/ Anima/ Materia. Dicitur igitur non eſſe de creatura in toto primo euo quod caret initio. De eadem vero/ enunciabitur eſſe in toto euo futuro:cui finis erit nullus. Vtraqꝫ autem ſimul/ non eſſe ſcilicet & eſſe:de eadem in tota eternitate dicuntur.Conſtat itaqꝫ hec tria Deū/ nichil/ creaturā:predicatorum virtute aliquo pacto poſſe exequari diciue actu infinita.Deū inquā in eſſe/ nichil in non eſſe: creaturam vero in vtroqꝫ ſimul in non eſſe & eſſe.

Principium	Medium	Finis
Deus vbiqꝫ ſine triniter ens.		
Eſſe	Eſſe	Eſſe
Creatura varia		
Non eſſe	Non eſſe Eſſe	Eſſe
Nichil triniter non ens		
Non eſſe	Non eſſe	Non eſſe
Deus	Semper	Eſt
Creatura	Prius non eſt	Poſterius eſt
Nichil	Semper	Non eſt

¶ Extrema & medium:ſunt vnum trinum et perfectum.

¶ Sume iterum hec tria:deum/ nichil:creaturam.Deū & nichil vt extrema:creaturā vero vt medium.Nā que ſimplicia ſunt/ extrema ſunt vocitanda:quod vero varium & mixtum dicendum eſt medium.Infero hunc in modum. Deus in tota eternitate eſt eſſe.Nichil in tota eternitate non eſſe.Creatura rurſum in tota eternitate/non eſſe & eſſe. In media quidem eternitate/vt in priore euo:ab eterno eſt in non eſſe.In reliqua vero media eternitate vt in euo poſteriore & a ſue creationis initio eſt in eſſe.Tantū fuit in non eſſe:quantum eſt in eſſe futura.Conſtat equaliter ex non eſſe & eſſe:ex principio non eſſendi & fine eſſendi. Eternitas igitur qua tota deus eſt:& qua tota nichil non eſt:& qua rurſus tota creatura nō eſt & eſt:trina eſt & vna eternitas.Non enim extra ſeiuicē ſunt he eternitates:ſed ſimul ſūt et in vnā eternitatem redeunt.Simul quippe in tota huiuſmodi eternitate:deus eſt: nichil non eſt:& creatura non eſt & eſt. Et hoc pacto in cūctis oppoſitis q̄facillime extremorum & medij trinitatem:ad neceſſariam vnitatem/ vniuſqꝫ ſubſtantie identitatem reſolues. 6

Eter ni tas qua deus in eſſe ſim plici

[redacted] Eternitas qua nichil eſt in non eſſe [redacted]

[redacted] Eternitas qua creatura eſt in non eſſe & eſſe

¶ Omne totum:eſt et perfectum et trinum/conſtans extremis & medio 7

¶ Siquid eſt medium ſolum/ ſine extremis:imperfectum eſt & minime totum. Non enim eſt id totū quod eſt:ſed ſolum medium/ nō extremum. Et ſi eſt extremum/ ſine medio:neqꝫ rurſus eſt totum/aut perfectum:caret enim ſubſtantia medij.Quod autem eſt totum & pfectum/claudit omne eſſe:& vbiqꝫ eſt ens. Ens in principio:Ens in fine /Ens in medio. Ens ſimul in extremis/ Et ens in medio.Ens ita ꝓ totum & perfectum. ſimul ſine ſui diuiſione: in vnitate & in integritate ſue ſubſtantie:eſt extremum & mediū.Idqꝫ vt extremū/ duale eſt. Nā duo ſunt extrema. Vt vero mediū/ vnū eſt:vnū enim eſt/extremorū mediū. Vt vero totū & perfectum/ trinum eſt:extremorum dualitate & medii vnitate. diſcretum atqꝫ numeroſū.

Vt deus totum ens eſt/ perfectū & trinum. Ens in principio ens in medio/ ens in fine. Entitas autem principii entitas medij & entitas finis: vna tantū ſunt diuina entitas/ indiuidua infinita eterna trinitas/ ſine ſui diuiſione diſcreta atq; numeroſa.

ℭ Conſequentie extremorum & medij. Cap. XIIII.

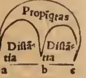
1 Sicut geminata negatio/ eſt affirmatio: ita & geminata oppoſitio/ eſt identitas & vnitas.

ℭ Non modo de negatione & oppoſitione: ſed & de cunctis imperfectis/ enunciare licet: ſumptionē eorū & iterationē numero parē/ in oppoſitum trāſferri. Geminata quippe negatio/ eſt affirmatio: bina oppoſitio/ idētitati coicidit. Duplicata obſcuritas lux eſt. Si eni pfecti nomen dyade/ aut pari quouis nūero ſumpſeris: elicis idē claudiſq; nomē perfecti. Quocunq; autem numero ſumpſeris pfecti oppoſiti nomē indemutabile eſt ſemperq; manet id quod eſt. Impfecti vero nomē: dūtaxat impare numero ſibi conſtat/ ſeq; gignit ac ſaluat. Idē enim pſe & ſimpliciter: eſt idē. Bis autē ſumptū/ vt idē idem: rurſum idē eſt. Oppoſitum vero ſemel ſumptū: eſt oppoſitū. Bis autem ſumptum/ vt oppoſitum oppoſitum: tranſit in idem.

Perfectum omni numero ſibi cōſtat iperfectū ſola imparitate ſaluatur

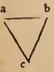
2 ℭ Extremorum ad medium geminata oppoſitio: identitatis eorum & vnitatis eſt cauſa.

ℭ Gemina diſtantia/ vna eſt propinquitas: & duplicata oppoſitio vna idētitas. Extremorū autē ad mediū gemine ſunt diſtantie & oppoſitiones. Vtrūq; enim diſtat a medio: & opponitur medio. Geminus itaq; eorū a medio receſſus: mutuus eſt acceſſus. Et amborū a medio diſtātia/ differentia & oppoſitio: eorū infert vnitatem/ propinquitatē & cōiunctionē. Eſt enim medium diſtātia extremorum: claudens & inferens eorum vnitatem.

3 ℭ Extrema ſecundū naturā/ inferunt mediū. Medium vero ſecundū rationē & conſquentiā/ ifert extrema.

ℭ Quēadmodū natura & ratio inuicē opponunt: ita & nature ordo/ rationis ordini contranititur. Extrema quippe: ſecundū naturā inferunt elicitūq; mediū. Dāt eni illi eſſe: illiuſq; ſubſtantiā ſeipſis proferunt. At in ratione & cōſequētia: mediū e diuerſo claudit/ infert gignitq; extremorū vnitatē. Nā p mediū iunguntur extrema/ fiuntq; medio vnū. Et ſicut extremorū ſubſtātia/ cauſa eſt ſubſtantie medij: ita & medij vnitas/ cauſa eſt vnitatis extremorū. Mediū ab extremis/ recipit ſubſtantiā. Extrema vero a medio ſuā recipiunt vnitatē mutuāue concordiā. Et hoc clarius euadit in dialecticis ſyllogiſmis. Hi eni tribus limitibus/ ac terminis abſoluūtur: extremis duobus & medio vnico. Extremi autē eorū termini: natura priores ſunt medio/ inferuntq; mediū. Eorum tamen vnitas & cōcordia: poſterior eſt vnitate medij. Infertur quippe ab vnitate medij. Nam quia mediū in pmiſſis & propoſitionibus extremis/ vtriq; extremo copulat/ iſeritur vniturq;: vniuntur poſtremo in cōcluſione extrema. Sint eni a & b extrema/ c vero mediū. a & b ſecundū ſubſtantiam & naturā: proferūt/ inferuntq; c dantq; illi eſſe. c autē cauſa eſt vnitatis a & b. nam c a & c b/ premiſſe: inferunt concluſionem a b.

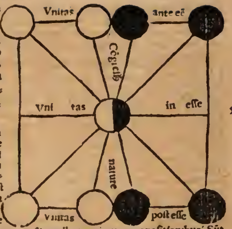

4 ℭ Vnde fit vt trina ſit extremorum vnitas & coniunctio: vna ante eſſe medij/ alia in eſſe medij/ tertia poſt medij eſſe.

ℭ Nam cum medium cōmeatu congreſſuue extremorum ſit proferendum: priuſq; ortū ſit medium/ copulātur vniunturue extrema/ proferendi medij cauſa. Et hec mutua cōgreſſio: prima eſt extremorum vnitas/ ante eſſe medij: que & eſt cauſa ſubſtantie medii. Deinde prolato eductoue ab extremis medio: ipſum mediū/ eiuſue eſſentia & ſubſtantia: vnitas eſt extremorum & vt quedam amborū ſpecies. Et hec eſt ſecunda extremorū vnitas & coniunctio: in eſſe medii que eſt & eſſe medij. Poſtrema vero extremorum vnitas/ eſt que infertur medii vnitate: vt ſyllogiſmi concluſio & illatio. Eſt enim concluſio: extremorū rationalis vnitas/ medii vnitate illata. Extremorum igitur vnitas/ trina eſt. Prima nature/ ante eē medij: que eſt & medij cauſa. Secūda media: i eſſe medij. Tertia rationalis poſt eſſe medii: que medii vnitate rationabiliter infertur. Nam ſicut imprimis copulantur inter ſe ſecundum naturam/ amborū extremorū eſſentie/ ad inferendā eſſentiā medij: ita & in fine/ ſiue in ratione &

Cōcluſio rationalis extremorum vnitas.

intellectu: coit/ concurritq; medium cum vtriſq; extremis/ ad eorum eliciendã vnitatem. Et ſicut ex naturali extremorũ acceſſu i fertur naturalis medij eſſẽtia: ita & rõnali medij cum extremis copula/ rationalis extremoꝝ claudit eliciturue vnio.

¶ Naturale vnum extremorum infert naturale vnum medij: rationale vero vnũ medij rationale infert extremorum vnum. 5

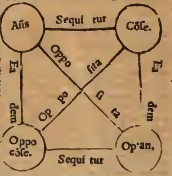
¶ Naturale vnũ extremorum: eſt eorum congreſſus/ ante eſſe medij/ proferẽs eſſe medij. Naturale medii vnũ/ ẽ ipſi medii eſſẽtia. Rationale vero ipſius medij vnũ eſt medii cum extremis vnio & comparatio. Rationale vero extremorũ vnũ/ eſt rationalis extremorum vnio: que rationali medii vnitate infertur. Et hec omnia liquent/ ex natura ſyllogiſmi. Nam ſtatue naturam in terminis ſyllogiſmi: rationem vero & intellectum in eius propoſitionibus (Sũt enim totius ſyllogiſmi & termini & propoſitiones tres) aliter in terminis aliter ĩ propoſitionibus pergis. Infers enim natura: ex terminis extremis terminũ mediũ. Ratione vero ex premiſſis/ illationẽ infers. Itaq; naturale extremorum vnum/ id eſt congreſſus extremorum terminorũ: infert natiuũ medii vnũ/ id eſt ſubſtantiã medii. Aſt medii rationale vnum/ ideſt ſumptio medii cum extremis (vt fit in premiſſis ſyllogiſmi) infert clauditq; extremoꝝ rationale vnum: que eſt totius ſyllogiſmi concluſio & illatio. Sicut enim extremorũ terminorum ſubſtantia infert medii eſſentiã: ita & medii propoſitiones (id eſt premiſſe/ in quibus ſumitur medium) propoſitionẽ inferunt extremorũ/ ideſt concluſionẽ & illationem: que eſt rationalis extremorũ vnitas. Et ſicut ſimplicia & icõplexa extrema inferũt ſimplex & icõplexũ mediũ: ita & cõpoſita & cõplexa extrema/ vt premiſſe: eliciunt cõplexũ & compoſitum medium/ ſcilicet illationem. 6

Idẽ ſimpliciũ & cõpoſitorũ ordo

¶ Si ãñcedẽs infert cõſequẽs: oppoſitũ conſequẽtis/ oppoſitũ inferet ãñtis.

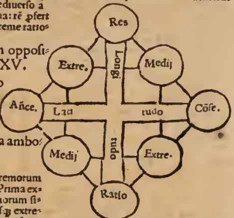
¶ Dialectica eſt hec propoſitio: que tamen nonnichil rationi & intelligentie oppoſitorũ confert. Hec autẽ haud aliud exprimit/ q̄ ſi antecedẽs infert cõſequẽs: antecedẽs infert cõſequens. Sũt enĩ hec duo antecedẽs & cõſequens/ oppoſita quedã & contra ſe poſita. Quare & antecedens eſt oppoſitũ conſequẽtis: & cõſequens oppoſitũ antecedẽtis. Si igitur ad antecedens/ ſequitur conſequẽs: ad oppoſitũ conſequentis/ ideſt ad antecedens: ſequetur oppoſitum antecedentis/ id eſt ipſum conſequens: quod eſt antecedentis oppoſitũ. Vt ſi lux aliquo pacto tenebras infert: neceſſe eſt vt oppoſitũ tenebrarum/ id eſt lux inferat lucis oppoſitum/ ideſt obſcuritatẽ ſiue tenebras. Quẽadmodũ ſi ſolis in noſtro hemiſperio preſẽtia ſiue noſtra dies/ Nox eſt antichthonũ: neceſſe eſt vt quod nocti Antichthonum aduerſatur id eſt eorum dies: ſit noſtre diei oppoſitum/ id eſt ſit ſolis a noſtro hemiſperio abſentia que eſt noſtre noctis cauſa. Si quoquo pacto ortus occaſum infert: & quod occaſui opponitur ideſt ortus: id inferet/ quod ortui aduerſatur/ ideſt occaſum Sunt enim oriens & oppoſitum occidentis eadem. Similiter & occaſus & oppoſitum orientis eadem. Hec itaq; propoſitio haud minoris eſt neceſſitatis: q̄ ea, in qua idẽ/ de ſeipſo pronunciatur/ vt homo homo eſt. quã primo verã et ſumme neceſſitatis: arbitrantur omnes.

Dialectica ꝓpoſitio ad oppoſita confert.

¶ Si idem infert oppoſitum: oppoſitum oppoſiti/ inferet oppoſitum eiuſdẽ. 7

¶Hec eſt priori eadem: diſtans ab ea ſolis vocibus/ac terminis. Sit enim idem antecedẽs: Oppoſitum vero conſequens. Oppoſitum oppoſiti/ rurſum eſt antecedens. Oppoſitum vero eiuſdem/ rurſum eſt conſequens. Itaq; ſi idem/ infert oppoſitum: Oppoſitum oppoſiti/ id eſt idem: inferet oppoſitum eiuſdem id eſt oppoſitum. Vt ſi creatura/ infert deum: non deus id eſt creatura: inferet non creaturam/ id eſt deum. Si creaturam eſſe/ claudit eſſe deum: non eſſe deum/ creaturam non eſſe eliciet. Si (vt prius diximus) naturale extremorum vnum/ elicit naturale medii vnum: Et rationale medii vnum/ rationale extremorum vnum eliciet. Naturale extremorum vnum/ eſt antecedens. Naturale medii vnum/ illatum eſt & conſequens. Rationale vero medii vnum/ oppoſitum eſt conſequentis. Rationale autem extremorum vnum: oppoſitum eſt antecedentis. Itaq; in naturali conſequentia: extrema inferũt medium. In rationali vero ſequella: e diuerſo a medio/ inferũtur extrema. Res extrema: rẽ ꝓfert gignitq; mediã. Ratio vero media: extreme rationi preſtat originem. Exẽplũ in deo & creatura. Exemplũ Aliud

¶Extrema ad medium vt vnum oppoſitum/eſſe ſumenda. Cap. XV.

1 AMborum extremorum & medii tãtũ due ſunt oppoſitiones: pria extremorum inter ſe/ſecũda amborum ſimul ad medium.

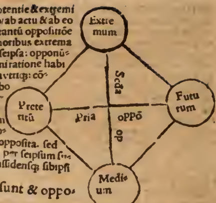
¶Trium horum: duorum ſcilicet extremorum et medii/ oppoſitiones tantum due ſũt. Prima extremorum adinuicem. Secunda extremorum ſimul amborum/ ad medium. Nam vtriuſq; extremi ſimul ad medium: oppoſitio eſt vna. Proferunt quippe ambo extrema: & ſimul & eodẽ modo medium/ vnico & ſimplici motu eadẽue atq; vniformi ſuiipſorum concurrentia. Haud enim (vt dictum eſt) alterum extremorum ad prolationem medii/ prius alio cietur aut maiorẽ illi/ dat ſubſtãtie portionẽ. ſed equã ſubſtãtie portionẽ recipit mediũ ab vtroq;.

2 ¶Vnde fit vt ambo extrema ad medium/ſint vt vnum oppoſitũ ſumenda extrema vero et medium/vt tantum duo oppoſita.

¶Nam intellectui/ haud due ſimul: ſed duntaxat vna oppoſitio/ eſt proponenda obiicienda preſentanda. Sumptis igitur tantum extremis oppoſitis: vna eſt inter ea oppoſitio/ prima & ſimplex. Sumptis vero ſimul extremis & medio: rurſum inter ea/ tantum vna eſt oppoſitio: q̃ eſt extremorum ſimul ad mediũ. Collatione quippe & ratione medii: ambo extrema in eãdem flectuntur partem/ dicunturq; oppoſitum vnum. Reliquum vero oppoſitum medium. Nam & vtraq; extrema/ eodem cõplectimur nomine extremi: vt et quorum ad medium/ eadem profecto eſt ratio atq; habitudo. Ambo extrema ad mediũ nominis & rationis eiuſdem

3 ¶Extremorũ oppoſitio/abſente medio ſtabilitur: preſente tollitur.

¶Sũptis quippe ſeorſũ extremis/ ſine cõſideratione ac rõne medii: mẽs ea mutuo cõfert vt extrema dyametro diſtãtia & inter ſe oppoſita. Acceſſu vero medii/ illico vniũtur extrema tolliturue eorũ dyametrus/ interuallũ/ diſtãtia & oppoſitio. Sunt eni vt vnũ oppoſitũ/ contra mediũ ſumẽda: & medio ſoli ſimul vnica ac ſimplici oppoſitione cõparanda. Diſtãt igiť abinuicẽ extrema abſẽte medio: ꝑſente vero fiũt propinqua/ cõiũcta & eadẽ. Vt in tpe preteritũ & futurũ cũ adinuicẽ dicũtur/ ſine ratione preſẽtis & medii: oppoſita quidẽ ſunt & ſuapte natura diſtãtia. Et ambo ꝓprus qbuſdã atq; oppoſitis rationibꝫ finiũť: pteritũ iquã quod fuit/ futurũ vero quod erit. Vt autẽ ambo dicũtur ad mediũ & ad pñs tps/ ſiue ad id quod nobis adiacet inſtans: illico vtraq; propriis rationibus cedunt/ tolliťq; eorũ oppoſitio Et habent eãdẽ ad mediũ rationẽ ac finitionẽ. Nã vtrũq; tps/ vocať extremũ: ſiue tps qđ nõ eſt & tps in potẽtia. Preſẽs vero ad vtrũq; cẽſetur vt mediũ/ vtue id qđ ẽ & actꝰ tẽporis.

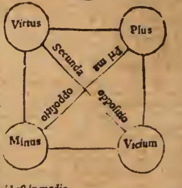

Itaqꝫ preteritū ſimul& futurū/ſub eodē potentie & extremi & eiusquod nō eſt noine: diſtant a medio/ab actu & ab eo quod eſt tēporis/ſcilicet a preſenti: vnica tantū oppoſitiōe & vt vnum oppoſitum. Similiter & in moribus extrema mala plus/minuſqꝫ diſtant iprimis contra ſeipſa: opponūturqꝫ inuicē nulla virtutis & mediocris boni ratione habita. Sumpta vero virtute media & cōparata vtriqꝫ: cōtinuo & nomine eodē & ratione vna: ambo mala diſtāt a virtute. Opponuntur eni virtuti haud vt duo: ſed vt vnū malū extremum & fugiendū. Hec enim duo virtus & vicium bonum & malum: vnice/vnicaue oppoſitione abinuicem diſpeſcuntur/ ſuntqꝫ duo oppoſita. ſed et deinceps cum malum ipſum & vicium per ſeipſum ſumimus: reperimus id a ſeipſo diuiſum/ diſſidenſqꝫ ſibipſi oppoſitione altera.

Alind exēplū in moribus.

4

Extrema in principio/diſtantia ſunt & oppoſita: in fine autem vnum ſunt.

Hec propoſitio in gemino ſenſu biniſqꝫ itelligentijs vera eſſe oſtenditur. Nam aut principiū intelligimus tēporis/aut ſubſtantie principium vtrobiqꝫ autem verum eſt: extrema principio eſſe diſtantia & fine vnum. Nam cum ſine vllo medii reſpectu inter ſe cōparātur: inuicem oppoſita ſunt & extrema. Poſtea vero ſumpto medio: ambo collatione & ratione medii/ vnum ſunt vniunturqꝫ medio. Sunt igitur in principio ideſt prius diſtantia. In fine vero id eſt poſteriore comparatione vnū. Rurſum extrema principia ſunt medij: vtque ipſi medio dedere ſubſtantiam. Medium vero finis eſt/ ecicidentia & ſtatus extremorum. Atqui extrema in ſemetipſis duo ſunt: dyametro abiuncta/atqꝫ oppoſita. In medio vero ſunt eadem proxima & coniuncta. Sunt igitur & hoc etiam pacto extrema duo in principio id eſt in ſeipſis: & vnum in fine id eſt in medio.

Duplex principiū ſubē durationis

Vtplurimum: perfectum/ preſtantiuſue oppoſitorum: ſimplex eſt/vnicū et medium. Imperfectum vero geminum/ſectile/diuiduum & extremum. 5

Monas preſtantior eſt dyade. Medietas extremitate & medium extremo. Medietas autē in monade conſiſtit. Extremitas vero in dyade. Nam tantum vnum eſt medium. Extrema autem duo. Contingit autem vtplurimum inter oppoſita: vt id quod preſtantius eſt/ vicem gerat medii: ſitqꝫ vnū/ indiuiduū & numero ſimplex. Quod vero imperfectum aut incōmodum: diuiduum ſit ſectile/ geminum & vt quiddam perfectioris extremum: illud circūuallans ambiens complectens. Vt bonum eſt vnum inſectile/medium: indiuiſum a ſeipſo. Malum vero boni circunſtantia & extremitas quedam eſt: numero gemina ſecta in plus minuſue diuidua. Similiter & ſanitas vnica eſt/ media & indiuidua: calidi frigidi humidi & ſicci naturalis proportio. Egritudo vero eorum eſt diſproportio: orta ex alicuius eorum aut abundantia/ aut defectu. Vna eſt igitur & media tantum ſanitudo. Egrimonia vero gemina eſt & extremitas: abundans atqꝫ deficiens. Scientia pariter vnica eſt & ſimplex/ veraqꝫ rerum noticia. Aſt ignorantia gemina eſt partita & extrema. Aut enim ignorantia eſt ſcientie priuatio. Aut contrarius oppoſituſue habitus. hunc errorem: illam pure negationis ignorantiam appellitant. Et in cunctis ferme oppoſitis eadem lege vtere: diſpartiens id quod eſt imperfectum in extrema duo: quod vero preſtat medii ſtatuens loco.

Bonū malū

Sanitas

Egritudo

Scientia

Ignorantia

Oppoſita duo/ſimul iuncta: claudunt/complentqꝫ trinitatem.

¶Hec duo medietas & extremitas/ duo ſunt oppoſita: que ſimul ſũpta/ trinitatis claudũt complentq́ numerũ. Nã medietas per ſe/ vnitas eſt. Extremitas vero per ſe dualitas. vnitate autẽ & binario/ cõſtat ternarius. Medietas igitur & extremitas ſimul: ternariũ complent. Omne eni mediũ p ſe eſt vnũ: Extremũ vero duplex. Mediũ autẽ & extremũ ſimul ſũt trina. Et ita in vniuerſis procede. Nam duorũ oppoſitorũ (vt diximꝰ) quod preſtãtius eſt: mediũ eſt & vnum. Quod vero eſt imperfectum: geminum/ diuiſum dualeq́ reperitur. Ambo igitur oppoſita ſimul trinitatem implent. Medietas Extremitas trinitas

7 ¶Mediũ eſt vnũ/ duale & mixtum: extrema vero duo vnialia & ſimplicia.

¶Omne nãq́ mediũ: eſt vtriuſq́ extremorũ cõplexio/ temperãtia/ harmonia/ mediocritas & concurſus. Extrema autẽ ſuapte natura ſũt ſimplicia & imixta. Eſt igitur mediũ: vnum/ duale & mixtũ. Extrema vero ſunt duo vnialia/ ſimplicia & imixta. Mediũ eſt vt dyas vna ſibiipſi herens & cõiuncta: extrema vero ſunt vt due & ſeparate vnitates. Mediũ eſt vnitas dyadis: Extrema vero/ dyas vnitatis. Subſtãtie eni extremorũ: ſũt vt ſimplices & ſeparate vnitates. Subſtantia vero medij: eſt vt ſubſtantie extremorũ concurrentes & cõiuncte. ſiue ãbarũ & ſimplicũ vnitatũ: vna/ indiuidua & iſepabilis dyas: cõſtãs vtriuſq́ extremorũ vnitate. Vnũ duale duo vnialia cõuertũtur Vnitas/ dyadis dyas Vnitatis.

¶De oppoſitorum permixtione & eorum ad duo tantum oppoſita reſolutione. Cap. XVI.

1 VNiuerſa oppoſita: ſunt vt duo queuis oppoſita.

¶Nã duorũ quorũcũq́ oppoſitorũ: aliud pſtantiꝰ eſt/ aliud vero minꝰ pfectũ. Oia autẽ pfecta/ in eadẽ ſunt parte collocanda: & vt vnũ oppoſitũ & perfectũ ſumẽda. Cũcta vero iperfecta/ tãq̃ preſtãtiorũ oppoſita: i reliqua ſunt pte ſtatuẽda/ ex aduerſo perfectorũ: & ea rurſũ vt vnũ aliquod oppoſitũ captanda. Sũt igit̃ vniuerſa oppoſita: vt tantum duo oppoſita.

2 ¶Lux actꝰ ẽ tenebrarũ: tenebre vero/ potẽtia & priuatio lucis

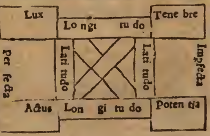
¶Hec ppoſitio iductio q̃dã eſt & exẽpliũ pcedẽtis. Lux eni & tenebre primiꝰ opponunt̃: & adiuicẽ cõparãt̃. Idẽtidẽ & actꝰ & potẽtia. Quia tñ lux & actꝰ pfecta q̃dã ſũt: tenebre vero & potẽtia ipfecta merito: & lux dici actꝰ & actꝰ dici poteſt lux. Tenebre vero ex oppoſito/ noie potẽtie: & potẽtia tenebrarũ/ priuationiſq́ noie exprimi poſſunt. Siliter & albedinẽ vocare potes lucẽ & actũ: Nigredinẽ vero tenebras & potẽtiã. Albedinẽ itidẽ diẽ/ Nigredinẽ noctẽ: veritatẽ rurſũ diẽ/ falſitatẽ noctẽ. Et ita i cũctis pge: omnẽ oppoſitionẽ/ i vnã quãuis oppoſitionem reſoluens: commodum ad commodum/ & incommodum ad incommodum. Lux Tenebre Actus Potentia. Albedo Nigredo. Nox Dies.

3 ¶Verum omne/ omni cõſonat vero: & perfectum perfecto.

¶Vna tãtũ eſt veritas: tantũ vna pfectio. Nã & ſi diuidua videat̃ & latiſſia eſſe veritas/ pariter & pfectio: pportiõis tamẽ nexu & viculo/ Veritas ois/ omni veritati: & pfectiõi pfectio coheret atq́ adunat̃. Ois quoq́ falſitas/ falſitati oi: & ipfectio ipfectiõi eſt annexa & vna. Et q̃cũq́ de duobꝰ dicũt̃ oppoſitis: itellige & ea exprimi cũctis. Qui eni artẽ nouerit eiuſdẽ & oppoſiti: noſcet & Perfecti & ipfecti/ Vnitatis & nũeri & oim ſimul oppoſitorũ modum. Veritas falſitas.

4 ¶Omnium oppoſitorum longitudo eſt vna: latitudo diuidua.

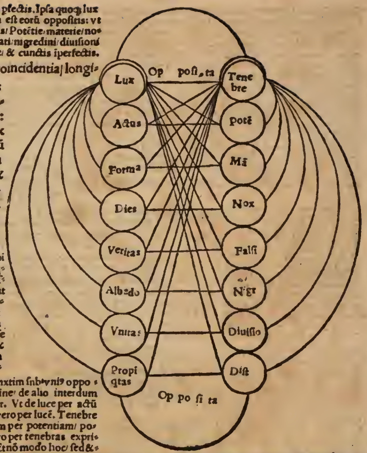
¶Oppoſitorũ latitudo eſt linea/ ſiue dyametrꝰ oppoſitiõis: q̃ diſtãt abiuicẽ duo q̃cunq́ oppoſita: vt actꝰ & Potẽtia/ Lux & Tenebre. Eorũ vero lõgitudo cõtigit i duplici oppoſitiõe. Eſt eni reſpõſꝰ duorũ/ aut pluriũ pfectorũ: aut duorũ/ pluriũue ipfectorũ. Vt Lucis & Actꝰ pportio: ſimiliter & Tenebrarũ/ atq́ Potẽtie reſpõſꝰ. Oia itaq́ oppoſita diſtãt/ opponũtq́ latitudie, ſũtq́ diuidua & regiõe ſui diſpoſita. Lõgitudie vero: ſibimetipſis cõgruũt/ reſpõdent/ vniũturq́: pfecta inquam perfectis & imperfectis imperfecta. Tãtũ vna Veritas tãtũ vna perfectio. Quid oppoſitorũ latitudo.

5 ¶Quodlibet infinitis eſt idem & infinitis oppoſitum.

¶Nã infinite ſũt oppoſitiões: & idefinita oppoſita vt lux eadem eſt Actui Formei Dici Veritati. Propinquitati & alijs in-

numeris pſectis. Ipſa quoq; lux oppoſita eſt eorũ oppoſitis: vt Tenebris/ Potẽtie/ materie/ nocti/ falſitati/ nigredini/ diuiſioni/ diſtantie/ & cunctis iperfectis.

℄ Ex coincidentia/ longitudinis oppoſitorum: permixte eorũ habitudines & loquutiones contingunt. ℄ Quia enim coincidunt q̃cũq; eiuſdem ſunt longitudinis: vt perfecta oia inter ſe itidem & vniuerſa imperfecta: permixtim ſub vni9 oppoſiti nomine/ de alio interdum loquimur. Vt de luce per actũ de actu vero per lucẽ. Tenebre interdum per potentiam/ potẽtia vero per tenebras exprimitur. Et nõ modo hoc/ ſed & duorum oppoſitorum habitudines: interdũ alienis oppoſitis permiſcem9 & adimplemus: vt lux actu lux eſt & potentia tenebre: tenebre vero/ actu tenebre & potẽtia lux. Idem quippe dicere eſt lucẽ actu lucẽ & lucidã lucẽ. Idẽ lucẽ potẽtia tenebras: & obſcuras tenebras. Et hãc oppoſitorũ permixtã locutionẽ: cũctis diſciplinis accõmodã & ſũme vtilẽ cõperies.

Permixta oppoſitorũ loquutio diſciplinis accõmoda

℄ Artis oppoſitorum vtilitas & applicatio. Cap. XVII

COincidente oppoſitorum longitudine: Intellectus de genere in genus/ de Specie in ſpeciem/ ex diſciplina in diſciplinam: eadem lege & ratione pertranſit.

Ois diſciplina genere & ſpẽ cõſtat.

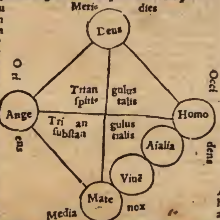
℄ Omnis ſcientia & diſciplina conſtat tantum duobus/ genere ac ſpecie: huius pprietates/ illius vero differentias & ſubſtãtiales quidditates perquirens atq; reuoluẽs. Nam cũ ſimpliciũ & vocũ & rerũ/ ſeptẽ ſint modi: predicabilia i primis quinq; vulgatiſſima & ſubiectũ eorũ vnũ/ īdiuiduum/ ſingulare/ hoc aliquid/ quod cunctis predicatis ſubeſt: reliquum vero tranſcendens/ quod cuncta tranſilit predicata: vt ens/ vnũ: idẽ potens/ bonũ: & quecũq; ſupreme tranſcendentiſq; philoſophie

ria. Sunt enim angeli ſimul omnes facti. quilibet inſuper angelus: repente totuſq; ſimul exortus eſt. Vniuerſa item materies & quelibet ſingularis ipſius atomus: repente totaq; ſimul facta denarratur. In primo itaq; latere: contigit ſucceſſio duntaxat ab vno in aliud: vt ab a/ in m. Non autem in ipſo vno/ neq; in ipſo alio. Aſt in ſecundo latere: ſucceſſio fluxuſue duplex reperitur. Primus ab m/ per cuncta media in h: ſimilis ei ſucceſſioni/ que primo lateri ineſt. Secundus in ipſis ſingulis: que diuidue ac parte poſt partẽ/ generatione abſoluũtur. Nam quecunq; in ſecundo latere continentur(preter materiã) Scilicet ſubſiſtentia/ Viuentia/ bruta animantia/ & homines: cum ſint cõpoſita: ſucceſſione partium aduentuq; poſterioris in priorem perficiuntur. Cõtingit igitur in primo latere/ ſimplex et vna ſucceſſio/ ab vno ſimplici/ in aliud ſimplex. In ſecundo vero latere duplex reperitur. Prima ab vno/ i aliud. Secunda in ipſis ſingulis/ preterq̃ in materia: que lateri vtriq; cõis ineſt.

In ſecũdo latere ſucceſſio duplex.

9 ❡Mundanus Angulus/ creatori deo: Angelica et humana cõtẽplatione perpulchre in quadrato copulatur.

❡Sit vt prius/ mundanus angulus rectus a m. Oſtenſum eſt/ Ambo eius latera a m & m h/ eſſe equalia. Fiat autem ſuper ipſum oppoſitus angulus/ eidem equalis a d h. Sitq; verticalis eius apex deus totius mũdani anguli origo eorumue autor que i ipſo mundano angulo continentur. Manifeſtum eſt ab his duobus angulis: impleri quadratum. Huius igitur quadrati/ inferiorem triangulum a m h(quẽ prius mũdanum diximus) voco ſubſtãtialem tanq̃ omniũ creaturarum capacem Superiorem vero triangulum/ appello ſpiritalẽ. vtpote cuius laterum ductu & directiõe ois perficitur dei contẽplatio. quoue inferior mundanuſq; triãgulus creatori deo reſtituitur/ agglutinatur/ copulatur. Per latus ſiquide a d: deum/ angelus contẽplaturſitq; diuini luminis capax. Homo quoq; p latꝰ h d: in deũ fertur deũq; ſuſpicatur. Mundanus igitur angulus a m h: angelica & humana dei contemplatione hoc eſt lateribus a d & h d creatori deo copulatur atq; inſeritur. Sunt enim angelus & homo creaturarũ omnium antiſtites: in valuis diuinitatis collocate ipſãq; diuinitatem circunſtantes. per quas reliqua omnis creatura/ per ſeſe abiuncta ſeparataq; a deo/ illi vt ſuo authori(quoad nata eſt) propinquat. inſeritur/ adunatur illiq; mutuate ab eodem ſubſtantie/ vota & gratias perſoluit.

Angelꝰ et hõ oĩm creaturarũ antiſtites.

10 ❡Huius quadrati/ precipua quattuor puncta angulorũue capita: ſunt/ deꝰ Angelus/ Materia/ Homo.

❡Deus: vertex eſt ſupremi anguli a d h Materia vero inferioris a m h eſt caput: diſtans a deo dyametro d m. Angelus autem & homo: capita ſunt mediorũ angulorum/ que p dyametrum a h diſtare comperiuntur. Deus eſt vt meridiei punctum. Materia/ medie noctis punctũ exprimit. Angelꝰ in orientis puncto reſidet: hõ vero in occiduo collocatur. Latus d a linea eſt & creationis & contemplationis angelice: vtpote qua & a deo ſubſtantialiter pependit angelus: & in deum cõtemplatione recurrit: Eſt enim angelus deo: et creatione et contemplatione immediatus proximus attiguus. Latus vero a m creationem materiei exprimit que poſt angelum a deo pependit. Porro tertium latus m h generationem explicat omniũ: que poſt materiã/ diuiduũ ortum acceperunt. Et in eo que continentur entia (preter materiam & hominem) ſcilicet ſubſiſtentia/ viuentia/ & animalia veluti minus precipua: non ſunt angulorũ capita. Quartum deniq; latus h d/ quod ab homine fertur in deũ haud creationis/ ſed contẽplationis humane eſt latus. Hoc etenim latere/ minime a deo pependit homo. cum haud immediate/ ſed poſt medias creaturas: ſubſtantiam acceperit. Eodem tamen latere(ſi angelo parem facere hominẽ licet) et diuina lux in hominẽ influ-

it:& humana mens in deum tranſit. Poſſunt igitur ſuperioris totius quadrati latera: hiis inſigniri nominibus. Latus ad creationis & contēplationis angelice/ lat⁹ d m: creationis materie. Latus m h: perfectionis omnium ſenſibilium. Latus vero h d: ſolius contemplationis humane. Angelus ſimplex eſt: vt qui eadē/ qua a deo pependit linea: in deū recurrit deūue ſpeculatur. Eadem enim eſt linea d a & a d: que vt d a/ angelo ſubſtantiam dedit: vt vero a d: illum deo inſerit vicp contēplationis reſtituit. Homo autem/ hinc mixtus compoſituſq̃ declaratur: q̃ alio quidem latere/ ortus eſt a deo. Alio vero recurrit in deū. Nam per latus m h manauit a deo homo: qui per latus h d/ deum ipſum ſpeculatur fitq̃ beatus.

¶ Q̃ ſpecies rerum: ſunt ingenerabiles & incorruptibiles. Caput. IIII. 1

CReatio/ initia protulit omnium ſpecierum: que aſſidue & in tēpore/ totis generationibus abſcluuntur.

¶ Sicut creat⁹ eſt ab initio vniuerſus angelorum & atomorū materie numerus totuſq̃ ſimul factus: qui neq̃ augeri poſſit neq̃ minui: ita & ab initio ſex primis illis precipuiſq̃ diebus/ quib⁹ omnia fecit deus/ ſtatus eſt conſumatus et finitus ſenſibilium omniū ſpecierum numerus. ita vt poſt ſexte diei veſpertinum diluculū: nulla deinceps noua (nature ordine) oriri potuerit ſpecies: neq̃ interire vlla. Cōſumauit quippe/ abſoluit pfecitq̃ deus ſex dieb⁹: rerum omniū ſpecies/ id eſt ſpecierum omniū numerū. Nō autem numerum indiuiduorū & ſingularū cuiuſuis ſpeciei. Illis enim ſex diebus ſpecierū omniū protulit initia & ſingularia prima: que deinceps tēpore toto/ totiſq̃ generationibus ſunt abſoluēda. Protulit enim hominem primum/ in vtroq̃ ſui ſexu: vniuerſorum hominū parentē. quo ſubſiſtente: ſubſiſtit aliquo pacto humana ſpecies. Equum primū/ equorū oim patrem. quo cuncti equi progeniti ſunt. Leonem primum/ progenitorē cunctorū leonū. Et ita per ſingulas ſpecies procede.

Sex dieb⁹ oim ſpērū numerus abſolutus

¶ Species eſt ingenerabilis: quicquid autem generatiōe perficitur/ ſingulare & hoc aliquid cenſetur. 2

Intellectualia et celeſtia ſūt ſpecies.

¶ Species que conſiſtit tota in identitate/ vnitate & integritate ſue ſubſtantie: actu infecta/ indiuiſa/ indiſtributa: vt ſpecies itellectualis & celeſtis: tota ſimul eſt facta & creatiōe orta. Nam & vnuſquiſq̃ angelus/ totus ſimul eſt factus: & vniuerſi angeli ſimul creati. Vnaq̃q̃ ſtella/ tota ſimul eſt facta: ſtelle omnes ſimul create. Sol totus/ ſimul eſt factus. Planete cūcti/ ſimul creatione orti. Celum totum ſimul ad eſſe prodiit. Vniuerſi quoq̃ celi/ idem habuerunt creationis initium. Eodem inſtanti ſunt ad eſſe producti. Sunt enim celi & quecunq̃ in eis lucida & micātia corpora infixa ſunt/ celeſtes ſpecies: actu indiſtribute/ indiuiſe/ vnice: in identitate & integritate ſue ſubſtantie perſeuerantes. Sunt & ingenite: id eſt nulla tēporali generatione/ ſed creatione ſola orte/ toteq̃ ſimul facte. Similiter & materia ſpecies: quedam eſt: ingenita ſimplex/ creatione ſimul facta. Que autem poſt angelos & materiā ſuperant/ ſenſibilium ſubſtātiarum ſpecies: neq̃ rurſus totis ſeipſis/ ſunt generabiles. Nulla enim generatione: tota aliqua ſenſibilis ſpecies/ ſimul oritur. Sed cum ſecte quidem ſint/ actu diſtribute & materie participatione ſingulares continuis generationibus/ tote per partes ſunt abſoluende. quoad finitus ſingularium & partium vniuſcuiuſq̃ ſpeciei cōpleatur numerus: qui erit vt totius ſpeciei identitas/ vnitas/ & integra ſubſtantia. Quod enim quelibet generatio in mediū affert/ attollitq̃ in mundū: haud tota aliqua ſpecies eſt. ſed eſt totius alicui⁹ ſpeciei pars: ſingularis eadē numero hoc aliquid. Nā & phenix: vnica licet in orbe ſubſiſtat ſueq̃ nature conſortē & partem repudiet/ perpetua ſolitudine gaudens: nulla tamen phenix/ eſt tota phenicis ſpecies totaue phenicis ſubſtantia. ſed ſimul que preteriere phenices que preſentes & que future ſunt. Eſt enim & phenicis ſpecies multorum ſingulariū: que in mundane durationis totiuſue tēporis curriculo ſunt abſoluenda.

Quicquid gignitur ſingulare eſt

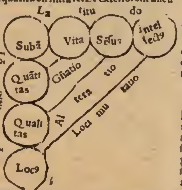
Vnica Phenix

¶ Totius vniuerſi partes ſunt ſpecies. 3

¶ Vniuerſum/ quiddam genus eſt & rerū vniuerſitas. Generis autē cuiuſlibet: vere ſubſtāles precipue & prime partes/ ſunt eius ſpecies: que toti generi ſubſunt & in quas diſtribuit ipſum genus. Erunt igitur & precipue & ſubſtātiales vniuerſi partes: rerum naturaliū ſpecies conſtabitq̃ vniuerſū totum/ ex ſpeciebus: quarum deeſſe vniuerſo poteſt nulla: & quarum numerus ſtatus definituſq̃ eſt/ ab initio/ creatione abſolutus. Nā ſiue ſumpſeris vniuerſum pro cunctis iis que ſunt: erunt vniuerſi partes & ſpecies quattuor: Diuia/ Angelica/ Celeſtis

ſiue in latitudinē per ſuas ſpecies/ ſiue in longitudinem per reliqua genera digrediens. Et hec propoſitio rite intellecta: ſupra modum conducit/ ad capeſcendā multarum rerum intelligentiam. Precipue quopacto vnūquoduis genus/ ſit in ſeipſo vt omnia: & omnia vt aliquod vnum. Et tantum eſſe quodlibet extra ſeipſū: quantū eſt intra ſe. Et exteriorem alicuius numerū/ indicē eſſe iterioris: & internum exterioris eandēq; eſſe longitudinis & latitudinis ſcientiam. Cognita enim alicuius generis latitudine/ in quotue ſpecies diſtribuat̄: noſces illico & quotquot extra ipſum ſunt genera/ quantaq; ſit eiꝰ latitudo. Ac tota inſuper latitudo/ toti reſpondet lōgitudini. Et latitudinis ſingula: ſingulis longitudinis. Vita quantitati. Qualitati ſenſus/ loco intellectꝰ. Fit enim generatio/ ſecundum ſubſtantiam. Augmētatio ſecundum vitam & quantitatem. Alteratio ſecundū ſenſum & qualitatem. Loci mutatio ſecundum intellectum & locum.

Tantū eſſe extra ſe quodlibet quantum intra ſe.

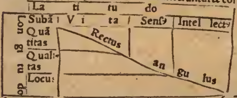

Latio motuū preſtātiſſimꝰ qua ſcdm propoſitum & intellectum mouetur.

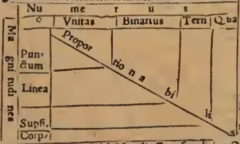
4 ℂRerum latitudo atq; longitudo: angulum cōplent rectum/ equaliū laterum.

ℂNam rectus angulus eſt omnium precipuus/ primus & medius: extremorum angulorum ſpecies/ totiuſq; quadrature oppoſitorū medietas. Et latitudo (vt diximꝰ) equa eſt longitudini. Complent igitur ſimul longitudo & latitudo: rectum angulum/ amborum equaliū laterū. Et hic angulus rectus metrum eſt & menſura rerum omniū: exprimēs quantum ſit quodlibet intra ſe & quātum extra ſe. quanta ſit vniuſcuiuſq; entis & interior & exterior fecunditas. Huius autē anguli vertex & cōmune punctum: totum ipſum p rofert gignit elicitue angulū. Initium enim eſt & fons vtriuſq; linee: latitudinis & longitudinis. Et in ipſum tā latitudo/ q̄ longitudo: reſolutionis m odo glomerantur/ eo innectuntur & coherent. Reſoluuntur quippe viuentia in

Latitudinis & lōgitudinis angulus metrum eſt & menſura omnium.

ſubſtātiā ſiſiter & ſēſibilia & itellectualia: tāq̄ i ſuū genꝰ. Fidē quoq; ſubſtātie vt precipuo & per ſe ſubſiſtenti generi inherent quātitas qualitas & locꝰ. hec enim cū accidentia ſint: nullum aliud q̄ in ſubſtantia eſſe recipiūt. Eſt igitur angularis apex communiſq; vertex vt ſubſtantia: totius ipſius anguli caput/ fons atq; initium. a quo cuncta ea emergunt proferūturq;: quecunq; in ambobus totius anguli lateribus continētur. Nam & ſubſtantia cauſa eſt accidentium: & prior eſt ſubſtantia q̄

vita/ ſenſus & ratio ſiue humanus intellectus. Et eodem modo vtere hoc recto angulo ad cunctorum & generū & ſpecierum proportionē dinoſcēdā. Cū tamē duo genera in ſua ſerie ſimpliciſſima & prima ſumūtur: neutrum genus ſtatuendum eſt in ipſius anguli capite atq; faſtigio. ſed ipſe agularis apex iſue quadratulus qui toti angulo preeſt: aut relinquendus eſt vacuus/ aut nulliꝰ ſiue priuationis notula eidē inſcribenda. In omni quippe ſerie nichil eſt prius primo. Nichil ſimpliciſſimo ſimplicius. Quēadmodum in numeris: nichil eſt vnitate prius minus ac ſimplicius. neq; item in magnitudinibus: aliquid eſt quod puncto prius minus aut ſimpliciꝰ reperiatur. Itaq; diſpoſitis in altero anguli latere nūeris in alio vero magnitudinibus: angulari eorum apici nichil erit inſcribendum. ſed is aut vacuus relinquendus eſt/ aut priuationis notula deſignandus.

De dalogia ſeu variatio & quadratura oppoſitorum

Idē oppo.

IDem eidem idē eſt & oppoſito oppoſitum. oppoſitū vero eidē eſt oppoſitum: & oppoſito idem.

Lux tenebre.

¶Lux/ clara lux eſt & obſcure tenebre.
Tenebre/ ſunt lux obſcura: & lucide tenebre.

Veritas Falſitas.

¶Veritas/ vera veritas eſt & falſa falſitas.
Falſitas autem/ falſa veritas: & vera falſitas.

Neceſſitas Impoſſibile

¶Neceſſitas/ neceſſaria neceſſitas eſt: & īpoſſibilis īpoſſibilitas. Impoſſibilitas autem/ impoſſibilis eſt neceſſitas: & neceſſaria impoſſibilitas

Affirmatio Negatio.

¶Affirmatio/ affirmationis eſt affirmatio: & negationis negatio. Negatio vero/ negationis affirmatio: & affirmationis negatio.

Actus Potentia.

¶Actus/ actu actꝰ eſt: & poteſtate potētia. potentia vero/ actu potentia: & poſſibilis actus

Natura Vis.

¶Natura/ ſecundum naturam natura eſt & violenta vis. Vis autē/ ſecundum naturam vis: & violenta natura

Principiū Finis

¶Pricipium/ a primo principium: & a fine finis eſt. finis autem/ a principio finis & a fine principium.

Preſens preteritum Futurum Hodie heri Cras

¶Preſens ī preſēti p̄ſens eſt: quod erat ī preterito futurū. Preteritū vero/ in preſēti preteritū dicit: quod ī preterito fuit p̄ſens. Futurū deniqꝫ/ ī preſenti futurū eſt: quod in futuro erit preſēs. Vt hodierna dies/ hodie eſt hoderna q̄ heri craſtina dicebat. Heſterna vero/ hodie quoqꝫ heſterna eſt: que heri vocabat/ hodierna. Siliter & craſtina/ hodie Craſtina dicit: q̄ cras/ vocabitur hodierna. Extrema itaqꝫ tēpora/ p̄teritū futurūqꝫ idipſūqđ ſūt/ dicūt ad mediū p̄ſēs. Ad ſeipſa vero/ dicūt nō id qđ ſūt: ſed id quod eſt mediū Sunt eni ī medio extrema: & ī extremis medium.

Totū pars

¶Totum/ ex toto totum eſt: & ex parte pars. Pars vero/ totius quidem pars eſt: & partis totum

Magnum Paruum

¶Magnum/ magnitudine magnum eſt: & paruitate exiguum. Paruum ꝛ vero/ paruitate magnum: & magnitudine exiguum

Habundās Defectus.

¶Habundans/ habūdātia exuperat: & priuatione deficit. Defectus vero habundantia minuitur: et priuatione habundat.

Eligendū Fugiendū.

¶Eligendi/ eligenda electio: & fuga fugienda. Fugiendi vero/ vitanda electio: et fuga eligenda.

Vnitas Numerus

¶Vnitas/ vnica vnitas eſt: et plurimꝰ numerus. Numerus vero vnicus quidem numerus eſt & plurima vnitas.

Amicicia odium:

¶Amicicia/ amoris eſt amicicia: & odij odium odium vero/ amoris odiū & odij amor.

¶Primum/ eſt a primo primum: & a ſecundo ſecundum. Aſt ſecundum a ſecundo eſt primum et a primo ſecundum.

Vita Mors.

¶Vita eſt viuens vita: et mortua mors.
At mors/ viuens mors eſt: et mortua vita.

Manifeſtū occultum.

¶Manifeſtum / palam eſt manifeſtum: et clam occultum. Occultum vero/

palam occultum: et occulto manifeſtum predicatur.

¶ Loquens/ vocem dicit: ſilentia loquitur. Loquens

¶ Silens vero/ ſilentia fatur: vocem ſilet. Silens.

¶ Plenum plenitudine exuberat: vacuitate carens. Vacuum vero/ vacuitate Plenum
plenum: et plenitudine vacuū cenſetur. Vacuum

¶ Equale/ equali eſt equale: et inequali inequale. Inequale vero/ equali ine- Equale
quale: et inequali equale probatur. Inequale.

¶ Frequēs/ vt plurimum frequens eſt: et rarenter rarum. Rarū vero/ raro Frequens
frequēs: et frequenter rarum. Rerum:

¶ Si dominus dominatur: ſeruus ſeruit. Dominus
Si vero dominus ſeruit: ſeruus dominatur. Seruus

¶ Hactenus de ſimplicib⁹ oppoſitorum quadraturis. Que autem ſequuu
tur permixte ſunt eorum locutiones et habitudines.

LAudabile/ laude dignum eſt: et vituperio indignum. Vituperabile Laudabile
vero/ laude indignum: et vituperio dignum demonſtratur. Vituperabile.

¶ Virtus/ bonis ac ſtudioſis virtus eſt: malis vero vicium. Aſt viciū Virt⁹ viciū
um/ perditis ac malis virtus eſt: bonis autem probiſqꝫ vicium. Bonū malum.

¶ Eligunt ſtudioſi ac probi virtutem: vicia fugientes. Reprobi autem/ vir-
tutem deuitantes: vicia proſequuntur. Electio

¶ Sanctitas/ ſanctis eſt mundicies: que ab imūdis pro labe habet͂. Aſt ma- Fuga Pro
cula/ cōtaminatis et imūdis/ eſt vt mūdicies: q̄ a ſāctis/ cōtaminatio reputat͂ bi Reprobi

¶ Scientia/ doctis eſt amica illiteratis vero et indoctis inimica. Aſt igno- Sanctitas
rantia/ ignorātibus eſt amica: q̄ doctis ſtudioſiſqꝫ viris eſt inimica. Labes

Accipe quiſquis eris/ preſentia dogmata lector:
Doctrine oppoſite ſeu logodedalie.
Omnis namqꝫ tibi res/ vna hac arte pateſcet:
Tam nichil eſt vnum, qꝫ ſit inoppoſitum.
Articula hec diuerſa parat/ biſbinaqꝫ gignit:
Quodlibet in proprium/ voluit et oppoſitum.
Nempe deus deus eſt: nichil eſt nichil aut deus eſt nil.
Aut nichil eſt deus/ hos implicat iſta modos.
Claraqꝫ lux/ lux eſt: tenebre/ tenebre quoqꝫ clare:
Lux/ tenebre obſcure: cecaqꝫ lux tenebre.
Lex eadem eſt cunctis: diſpeſcens omnia quadro.
Volue igitur/ confer: perfice/ claude gyros

Artis oppoſitorum ſiue dedalogie Finis. deo
Honor qui (vt ſacra volūt eloquia)
fecit oia duo: vnū
contra vnū

¶ Edita eſt in edibus .R.IN C. P. Franciſci de Hallevvin: ambianorum
pontificis. Anno ab incarnato deo 1509. 29 Nouembris

¶CAROLVS BOVILLVS ILLVSTRI VIRO LVDOVICO BORBONIO PONTIFICI AC DVCI LAODVNENSI. S

SOlent prodituri in publicum nouelli libri illuſtris Ludouice exquirere ſibi patronum: cuius auſpicio/nonnichil ſibi & ro⸗boris cõparent & claritudiuis. Preſens igitur libellus abs te ſibi patrocinari commode expoſtulat: quē & regii ſanguinis nobilitas & precipuꝰ virtutũ fulgor| maximopere illuſtrãt In hoc autē opuſculo varie vtimur genetationis nomine: in⸗terdum illud in eam ſignificationem ſumentes|qua ſumere naturales philo⸗ſophi ſueuerunt: pro inq̃ horaria inductione ac tēporaneo aduentu ſubſtã⸗tialis forme in materiam. Nõnunq̃ vero illud latius proſumimus : volentes omnia ab vno tantũ principio/aut creatione aut generatione orta eſſe. Oia quippe implicia atqꝫ euiterna vt Angeli Materia ac Rationales anime: in⸗ſtãtanee creationis ortu/tota ſimul ſũt ad eſſe deducta: diſpari tamē diſſi⸗miliqꝫ modo. Nã & angelus vniuſquiſqꝫ ſimul totus eſt factus & angeli oēs ſimul facti. Materie item pars quelibet & ſimul omnis materia: repentinũ habuit (ſed poſt angelos) initium. Nec diſſimili aut priore initio ortũ eſt to⸗tum angelorum genus: ortu cuiuſuis angeli. Neqꝫ aliũ aut priorē duxit or⸗tum tota materies: partium ſuarũ origine/quaq̃ ipſa ſit poſt angelos creata. Rationalium autem animarũ genus (ſue ſubſtantie de nichilo emerſione ac ſcatebra) ab ſuis partibus diſſidere cõprobatur: quandoquidem aliter tota aliter quelibet aia prodit in eſſe. Anime nãqꝫ ſingule cũ ſint natura ĩpertes momentanea origine tote ſimul ad eſſe ducũtur. Vniuerſus tamē animarũ numerus (quã totã animã totiuſue rationalis aie ſpeciē cenſemꝰ) haud totꝰ ſimul: ſed diuidua tēporis fluxione particulati ac ſeſim in eſſe ꝓcedit. Et hoc pacto cũ nulla aia ſit generabilis: aiam tamē totã generabilē vtrãqꝫ vero id⸗eſt & omnē & totã aiam nemertē atqꝫ icorruptibilē eē ingenne fatemur. di⸗cimuſqꝫ gigni hactenꝰ hũanã ſpeciē: procreatiõe aiarũ aſſidua/hoīe; quoqꝫ indies fieri & abſolui. qui cũ ipreſētiarũ inabſolutus & iperfectꝰ ſit: nõnũq̃ ſuccedente procreationis rationaliũ aiarũ periodo: integrũ ſui eſſe idepturꝰ eſt totuſqꝫ futurus. Huius itaqꝫ genetationis naturã diſcutiēs hic libellꝰ: ad⸗aperit recenſetqꝫ quis ſit precipuus atqꝫ immortalis totiuſqꝫ materie actus quem conſecuta nactaqꝫ materies: nil vltra expoſtulet nullo ſit preſtantiore ac potiore fine conſumanda Vale.

¶CAROLI BOVILLI SAMAROBRINI LIBER DE GENERATIONE AD ILLVSTRISSIMVM VIRVM LVDOVICVM BORBONIVM ANTISTITEM AC DVCEM LAODVNENSEM.

1 ¶Quid generatio. Caput primum.

GEneratio eſt a non eſſe ad eſſe: ſubſtantialis act⁹ acquiſitione
progreſſio. Quid ſubſtā
¶Subſtantialis actus: eſt cuiuſuis ſubſtantie/ actus primus & peculiaris lis actus.
forma. Hec enim dat toti eſſe eſtq; cunctorũ accidentiũ & operationũ to-
tius: precipua & prima cauſa. Vt ſubſiſtendi forma: elementis/ mixtis imp- Subſiſtēdi
fectis & mineralibus dat eſſe. Vita viuentium eſt eſſentia: ipſumq; viuere forma.
viuentium eſt eſſe. Senſitiuus actus: animalia fouet & continet in eſſe. Eo
etenim preſente: & ſunt & animalia ſunt. Rationalis anima/ humana eſt eſſentia: que hu- Vita.
manum eſſe toti corpori largitur: eſtq; pars humane ſubſtantie/ precipua & prima/ qua ani Senſus
mal eſt homo. Aduentante igitur in materiā ſubſtantiali & primario actu/ eoq; preſente: q̄
2 prius non erant/ generari dicuntur: & a non eſſe/ progredi ad eſſe: & ex non ente/ in ens. Ratio.

¶Ante generationem/ vna eſt conſiſtentia: generationis actu prior/ omniũ primum & vltimum.

¶Materia prior eſt & generatione: & ipſo generationis actu. In eā quippe/ actus ipſe ſub- Materia
ſtantialis generatione aduentat: in ea ſuſcipitur & ſtabilitur. Ipſa eius fultura: & organum gñatione
omnium ipſius operationũ eſt. Quicquid profert ſubſtantialis actus/ quicquid ſua fecun- & actu
ditate gignit: oia in materia/ vt ſubdita potentia ſtatuit. Illam velut quandam noctem & prior.
memoriam: variis accidentiũ ſpeciebus ipſe (vt intellectus & ſuapte natura actuoſus & i-
paſſibilis toreutes) inſculpit. Exonerans enī ſeſe paſſionibus & accidentibus cunctis/ ci- Materia
tra humanas notiones) omnia indit materiei. Hanc igitur materiē actu ipſo/ tēpore priorē Nox & me-
eſſe oportet. & preparatā imprimis a natura/ vt cōmune futurorũ vniuerſorũ actuũ domi- moria que-
cilium: vt ſubſtantiale eorum vehiculũ. Sicut enim memoria locus eſt & fultura intellectua- dam eſt.
lium ſpecierũ: ita & materia ſubſtantialium actuũ promptuariũ eſt/ in quo cuncte forme a
natura ſiſtũtur/ reponuntur conduntur.

3 ¶Materia omnium cōmunis eſt/ vna eadē atq; indifferens.

¶Materia aliquid quidē eſt vt totius ſubſtantie pars & incōpleta ſubſtantia. Plus eſt q̄ nichil: & minus eſt q̄ hoc aliquid. Nā neq; eſt hoc/ vel hoc: aut aliud aliquid eorũ que huiuſmodi ſunt. Incognoſcibilis & indicibilis eſt: vtpote quā ſub nullā differentiā aut proprietatem: exprimi contingit. Eſt enim prior omni naturali rerum proprietate ac differentia. cum ſit & confuſiſſima actuũ omniũ & proprietatũ facies: cũ ſit īſuper īdiſcreta moles: ex qua omnis actus partem accipiens/ ſeſe ea fulcit vallat firmat. Si enim actus & forma: eſt cuiuſuis rei proprietas: per quam de vnoquoq; enunciamus eſſe ipſum hoc/ vel hoc: non eſſe hoc aut illud: neceſſe eſt vt ante ipſi⁹ actus aduentũ/ res omnis ſit īpropria atq; īdifferens: ſine definita affirmatione & negatione. Affirmatio quippe & negatio differentiā actũ & proprietatem rerum comitātur. Materies igitur peculiari & poſitione & negatione prior eſt: cum de eaipſa dictitare nō liceat: neq; hoc eſt. neq; hoc non eſt. Ambo q̄ppe vniuerſalia contraria omne atq; nichil: ſimul de eodem enunciātur. Omnia etenim eſt materia & ni-
4 chil eſt materia. Omnia eſt priuatione & potentia. Actu vero habitu & proprietate nichil.

¶Materia eſt oīm potētia ex qua cūcta fiũt & naturali gñatiōe abſoluunt.

¶Omnia quecunq; modo ſubſiſtuut: prius non erant/ poterant tamen eſſe. Erant enim poſſibilia: per ſubſiſtētiā ſue poſſibilitatis/ atq; potentie/ vt materie. qua ante omnia ſubſiſtente: poſſibilia cuncta & aliquopacto (vt potentia) inchoata & ſubſiſtentia cenſentur. Ex nichilo quippe/ naturali virtute nichil fit. neq; quod fieri impoſſibile eſt: id aut factũ eſt aut fiet aliq̄n. Quo eni pacto cui⁹ nulla preextitit potentia: quodue inchoatũ poſſibilitate nō fuit: fieri potuerit? Neceſſarium non eſt factum: quod ſemper fuit in eſſe quod & omniũ eſt cauſa. Impoſſibile non eſt factum/ quod fieri nō potuit. Solũ igit poſſibile a ſũma illa & ſuprema omniũ neceſſitate: ex poſſibilitate & potentia in actum & naturale eſſe prodiiſſe

declaratur. Omnia itaqꝫ ex priore poſſibilitate & potētia preexiſtēte: fiūt abſoluunť cōplenť. 5

ℂ Trina eſt rerum potētia: diuina inquā mēs materia et elementatio.

ℂ Entiū poſſibilitas/ eſt trina. Diuina mēs/ Materia/ & elemētatio: que eſt materie/ a belemētari qualitate: proxima & cognata ad ſuſceptionē actus diſpoſitio. Nā deus cūctorū eſt opifex/ virtus: & potentia vniuerſorū que ſunt: ſiue ſenſibiliū/ ſiue intelligibiliū. Iſqꝫ eodemqꝫ modo oia de nichilo(nulla preexiſtente materie)ad eſſe produxit. Deo igitur ab eterno ſubſiſtēte/ veraciter ꝑfecto enūciare poſſumus: eternā fuiſſe & increatā rerū omniū poſſibilitatem. Oia ab eterno fieri potuiſſe/ fuiſſe poſſibilia/ fuiſſe in potētia: que aliquādo ſūt facta & ex eterna potentia/ in tēporaneū actū deducta. Et hec cūctorū poſſibilitas/ eſt diuina ipſa mēs que ab eterno & ſubſiſtit & vniuerſa ponit. Ab hac itaqꝫ poſſibilitate: & immateriales angeli & materia & omnis creatura: fuiſſe ab eterno poſſibilia & in potētia dicuntur. Propior autē rerū potentia/ eſt ipſa materies: que duntaxat ſenſibiliū/ non autē imaterialiū angelorum potētia ac poſſibilitas eſt. Hec etenī prima ſenſibilis totius ſubſtantie pars eiuſue iclioatio vocatur. Et hec rerū potentia creata eſt: & orta a poteſtate prima hoc eſt a deo. Proxima vero vltimaue poteſtas & poſſibilitas oim: eſt vulgatiſſima materie elementatio: qua ī primis ībuitur afficiturqꝫ materies: ſitꝫ vicino & aduentāti in ſe actui apta/ cōgenea & q̄ ſimillima. Harū igiť triū poſſibilitatū: ſola diuina oia cōplectitur. Secunda angelos minime comprehendit Tertia neqꝫ angelos/ neqꝫ materiam ambit.

Quid elementatio.

Cauſa cur deus oim poſſibilitas

Secūda rerū poſſibilitas materia.

ℂ In prima potētia/ fuerunt oia ab eterno/ non autē in ſecunda aut in tertia 6

ℂ Prima potētia diuina mēs eſt: cunctarū opifex rerū. Fuerūt autē oia ab eterno rōnabiliter in mēte diuina: a qua & ſortita ſūt/ preſētis ſue ſubē initiū. Et ad diuinā mentē/ nulla eſt entiū differitas: neqꝫ inter ſe/ neqꝫ quoad eſſe & nō eſſe. Nā & vniuerſa fuerūt ī diuina mēte et ſemp in ea fuerūt in eſſe. Haud enī aliqua quidē in ea fuiſſe & aliqua in ea nō fuiſſe dicātur: cū ipſa ſit equaliter oim pricipiū: ſitqꝫ cūctis rebus/ eſſe ipartita. Nō autē aliquib9 & aliquib9 nō. Neqꝫ itē entia/ prius in deo nō eſſe: q̄ eſſe ſortita ſūt. Fuerūt quippe ab eterno/ rationabiliter ī eſſe dei: ideſt ī eterna & ſemotiſſima dei poſſibilitate: qua ab eterno fieri a deo potuiſſe & poſſibilia fuiſſe dicūtur. Atqꝫ ex ea demū diuina potētia: in idipſū qd imꝑſentiarū ſunt propriū peculiare ꝓximūue eſſe ſucceſſerūt. In ipſa autē materiei poſſibilitate vtrobiqꝫ diuerſitas accidit: ſcilicet & ſubiecto & tēpore. Subiecto quidē: quia non oia fuerūt in materiei poteſtate & poſſibilitate. Angeli quippe ante materiā ſunt facti: quib9 alia nulla potētia q̄ diuina mens: antiquior priorue reperitur. Tempore vero/ q: rurſum q̄ ſunt in materie poteſtate: haud ſemp in illi9 eſſe extiterint: ſed pri9 in nō eſſe & poſteri9 in eſſe. Nō enī ſemp extitit materia: ſed aliquando eſt facta. eſtqꝫ primeue illi9 eterneqꝫ potētie(diuine inquā mētis)voluntarium opus & contingens creatura.

ℂ Materia eſt ingenerabilis et incorruptibilis: et tota ſimul facta. 7

Ad diuinā mētem oia eodē ſe habēt modo.

ℂ Materia generatione prior eſt: & corruptiōe poſterior/ oim primū et vltimū. Aſſumiť ab actu in gnatione: ab eodē vero ī corruptiōe relinquiť. Preſentatur obijciturue a natura efficienti cauſe ad ſuſceptionē act9/ quē tpis duratiōe ꝓceſſit. Et quo demū ab ea emigrāte/ ipſa in integritate ſue ſubſtātie pſeuerat: īcorrupta/ idiminuta īmutata & ſēp vna. Sicut enī materia tota ſimul repēte ad eſſe ꝓdijt(Nā ſimplex/ ingenita in pūcto & indiuiſibili creata)ita & ſuapte natura/ eadē & indemutabilis pſeuerat. Orta ē pter tpis fluxionē: nulla quoqꝫ tēporis ſucceſſiōe tabeſcet atqꝫ dilabeť. Que parē habuit angelicis ſpiritib9 ortū(Nēpe iſtātaneū)pariquoqꝫ eternitatis ſtatu librata: nullo fine marceſcet nūq̄ue interibit. Et qd mirandū magis eſt: creatorū entiū minimū/ cū maximo: ima vniuerſorū potētia/ cū ſupremo et angelico actu: paribus extremis coaptať. Nā & angelorū oim & totius materie ort9 atqꝫ initiū: inſtans eſt & tēporis impartibile. Amborū autē occaſ9 finiſqꝫ durationis/ nullus eſt.

ℂ Differentia generationis et creationis. Caput. II.

CReatio/ generatione: natura eſt prior 1

ℂ Sicut pars natura prior eſt toto: ita & generatiōe/ prior creatio. Generatio enī eſt: vt totius ex potētia & actu/ coalitio & pfectio. Creatio vero hacten9 generatione probať antiquior: q ſubſtantiales rerū profert ptes ſtatuitqꝫ pria & ātiqſſima vniuerſe nature fūdamēta: materiā iquā & formā. Et ſicut deū ciſem9 toti9 eſſe nature autorē/ oimue cōditorē: ita & ad deū creatio omnis/ ad naturā vero generatio eſt ois referēda. Nā & deū oim creatorē: Naturā autē vniuerſorū genitricē/ appellare ſolemus.

2 ℭ Creatio ſimplicia rerum ad eſſe ſtatuit initia actū et potentiam.

ℭ Simplicia rerum initia ſunt actus & potētia qbus nichil in rebus ſimplicius aut prius/ quibuſue ſenſibilis oīs ſubſtantia ꝑficitur. Creauit īprimis deus actū ſine potentia purum/ ſimplicem immixtū: vt angelicum ſpiritū/ vniuerſe nature cōceptū formāue abſolutā. Deinde potētiā vt ſine actu: ideſt materiā oīm actuū priuationē meramq; potentiā/ omni differentia & proprietate nudatam. Creauit oīm prius extrema: eſſe ſine poſſe & poſſe ſine eſſe Et hec ſtata ſunt tota ſimul: facta ſunt & creata ab initio: perſeuerantq; immutabilia. Eorum inſup numerus: neq; augeri/ neq; minui poteſt. Nam neq; natura oriri angelus nouus neq; iterire pōt vllꝰ. Neq; vlla proferri/ recēs materie atomus neq; vlla vſpiā annichilari. Poſt autē illā primā creationē/ creantur & indies peculiares actus. Vt humane aīe ſimplices/ ingenerabiles/ incorruptibiles. quibꝰ materia id fit actu: quod eſſe nata eſt fitq; eius eē/ cuius poſſe: illi primitus inheſit.

3 ℭ Sicut ſimplicium extremorum et principiorum eſt creatio: ita et cōpoſitorum/ mediorum et finium generatio.

Deus creator nature genitrix.

ℭ Extrema ſimplicia ſunt & principia medii Mediū vero ſubſtantia/ cōpoſitū: extremorū cōnexio & finis eſt. Extrema partes ſunt: mediū totū. Extremorū eſt creatio: medij autē generatio. Id enī quod ſuapte natura ſimplex eſt/ quod impers & partibus carēs: haud aliter q̄ creatione & repentina ſubſtātie propagatione/ ad eſſe profert. Vt angelus vt materia vt forma: & ea cuncta/ quorū nulle ſunt partes. Angelici quippe totiꝰ ſpiritus: haud vna pars prior eſt facta alia vero poſterior. Neq; itē materia/ neq; hūana aīa diuidue/ ſeſimq; oriuntur: angelus tamē prior eſt materie. Et hec prior/ rationali aīa. Ceterū totus angelꝰ ſimul/ tota ſimul materies & rationalis oīs aīa/ ſimul tota creatur. Intereſt hoc dūtaxat q̄ ſimul oēs angeli/ ſimul oēs materiales atomi facti ſunt. Nō autē ſimul/ cūcte rationales aīe innaſcūtur: ſed alia poſt aliā. Succedūt quippe aīe ſibiiuicē numero: nō autē ſecundū ſubſtantiam. Nā rationaliū aīarū nūerꝰ diuidue & in tp̄e profert. Singularū tamē aīarū ſubſtātia: ꝓduci tur creaturue in inſtāti. Aſt totū quodlibet/ quod ex materia cōſtat: hac vna ratione/ generabile cēſetur/ q̄ haud ſimul fit totū. ſed eiꝰ pars alia/ vt potētia prior ſubſiſtit. alia vero (vt actus) acquirit̄ poſterior. Huiꝰ enī cū priore preſentia: totius ſubſtantiā adimplet.

Quid primo creatū

4 ℭ Vnde fit vt generatio: ſit quidam prioris creatiōis finis et illius adīpletio.

Dr̄e extremorū medij.

ℭ Finis quippe extremorū/ eſt eorū vnio. Extremorū aūt vnio: eſt ſubſtātia medij: cōflata ex actu & potētia. Atq; ꝓtulit (vt diximꝰ) creatio: rerū īprimis extrema/ actū & potētiā. Generatio vero naturali quodā ſuauio & oſculo ea inuicē counit copulatq;: īferēs ex eis mediū & totū. Eſt igit̄ creatio/ ḡnationis initiū: ḡnatio vero creationis finis illiuſue adipletio. Q̄d enī creatione īpfectū diuiſūq; relinqtur: ḡnatione adīpletur/ copulatur perficitur.

Sicut creatio/ ab actu ad potētiā ꝓceſſit: ita et ḡnatio/ a potētia ad actū ꝓdit.

ℭ Creatio ī primis angelicū actū/ deinde materiā actuū oīm priuationē & potētiā: ad eſſe inſtituit. Ḡnatio aūt a fine creatiōis/ hoc eſt a potētia & materia: ad medios ſecūdos & particulares actꝰ ꝓcedit. Oī q̄ppe ſēſibili actu: vt ſubſtantiuo vitali/ ſēſitiuo & rationali: ḡnatio materiā īplet ꝑficit cōſumat. Vniuerſis autē his actibꝰ/ prior eſt materia, angelico tamē ſpū & actu poſterior. Proceſſit igit̄ creatio: ab actu abſoluto ideſt angelico ad potētiā. A pfectis ad īpfecta/ Ab intelligibilibꝰ ad ſēſibilia. Ḡnatio vero illi cōtranititur: pergens a potentia ad actū/ ab imperfectis ad perfecta/ a ſenſibilibus ad intelligibilia.

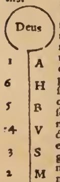
5 ℭ Creationis et generationis fines: ſunt ſenſibilium extrema.

ℭ Proprie creatio ſimpliciū eſt & ſeparatorū extremorū/ eorū inquam q̄ nullo pacto gigni aut generatione acquiri dicūtur: Vt angelorū et materie. Nā in nullo ſubſiſtit et acquiritur angelꝰ: q per ſe factꝰ eſt/ tāq̄ ſimplex purꝰ ac totꝰ actꝰ. Similiter & materia nulli ineſt/ ī nullo ſubſiſtit: ī nullo creatiōe eſt acquiſita. Medij autē & ꝑticulares materie actꝰ: ſatiꝰ gigni/ q̄ creari dicūt̄. vt q haudq̄q̄ p ſe ſubſiſtere nati ſūt: ſed ḡnatiōis tranſmutaiōe ī materiā adueniāt: ī q̄ & ſubſiſtūt. Itaq; p̄miſſa hac ſuppoſitiōe: creatiōis finis & vltimum/ eſt materia: creatiōis vero initiū/ angelica ſubſtātia. Atqui materia/ ſenſibiliū omniū eſt initiū: cūctorūue actuū ſtabilimentū/ ens itē minimū/ extremū ac prope nichil. Senſibiliū vero oīm finis/ vltimuſue & ſupremꝰ actꝰ/ eſt rationalis aīa: que materie indita eſt vltima. Oīs igitur generatio fit inter materiā & humanū actū. ſuntq; materia & rationalis aīa ſēſibiliū oīm/ totiuſq; ḡnationis extrema. Materia nāq; creationis eſt finis: & eadē/ totius ḡnationis initium.

¶ Generatio creationis implet vacuū: copulatq; ſuū finē/ creationis initio. 7

Quid chaos creationis.

¶ Nam creatio/ duntaxat ſimplicia & ſeparata conſtituit rerum extrema: abſolutū inquā actum angelū & potentiā abſolutā materiē: que ſūt ens maximū & ens minimū. Inter hec autem: latū interhyat chaos/ vacuū & inane: ſenſibilium omniū actuū & ſubſtantiarum capax. Hanc igitur nature abyſſum ac imenſum hyans profundum: generatio inchoans ab imo & materia (tanq̄ ab actuū ſuppoſitione & hypoſtaſi) cunctis ſenſibilibus actibus implere ſatagit. aſcendens a materia ad angelici vſq; actus viciniam: cui ſupremū & nobiliſſimum ſenſibilium actū (id eſt rationalē animā) coniungit facitq; vicinū. Eſt enim angelicus actus totius creationis initiū. Humanus vero actus/ generationis finis: coniunctus & attiguus creationis initio. Et hec eſt cauſa (vt liber de intellectu predocuit) cur cum homo ſit ſuprema & vltima creatura: proximū tamen primeuis & omniū antiquiſſimis angelis/ obtineat locum: paulominus illis/ factus inferior. Sit enim vniuerſorū linea a m. quā partior in quinq; partes equales punctis h b v s. Sit autē a/ angelus/ m materia/ s ſubſiſtentia/ v viuentia/ b bruta animantia/ h homo. Vniuerſa linea a m: haud tota ſimul/ ſed diuidue orta eſt manauitq; a deo. Primū ſiquidē ſupremūq; eius punctū a: primitus & ante omnia a deo proceſſit. Deinde punctū m/ totius eiuſdē linee finis: ſecundo loco a deo pependit. Et hec ſunt vniuerſorū extrema: que ſummum imūq; locum in vniuerſorū ordine obtinuere: & q̄ quanq̄ diſtantiſſima ac diſſimillima ſint (Nam hec abſoluta potētia: ille vero ſimplex & abſolutiſſimus actus) ſunt tamen ante omnia creata. Productis igitur ſimplicibus cūm extremis a & m: medium interhyabat chaos ac vacuū totius linee medie m a: per quā ali.. uo pacto ipſa extrema copulantur. Hoc autē vacuū: productis deiceps mediis creaturis/ s v b h/ eſt adimpletū perfectuſq; eſt a deo vniuerſorū ordo. Hic enim ſenis clauditur entibus: Angelo materia ſubſiſtentibus/ viuentibus animalibus & hominibus: qui merito angelis p̲ximi viciniq; euaſerunt. Deſcendit enim deus imprimis ab a in m: qui demū reciproca latione/ ab m in h ſiue in ipſius a viciniā: conſcendiſſe declaratur. progreſſus itaq; eſt deus in principio/ vt in creatione extremorum: a perfectis ad imperfecta. In fine vero & productione mediorū materialiū ſiue actuū: ab imperfectis proceſſit ad perfecta. In extremis inſuper p̲creandis: aliquo pacto velitatim & velut per ſaltum & vacuum proceſſiſſe reperitur. In p̲latione autē mediorum actuū: per plenū & continuum progreſſus deprehenditur. Sunt eni (vt diximus) rerum extrema: angelicus actus & potentia materiei/ que & diſtantiſ...a ſūt et primo creata. Media vero quibus vacua eorum impletur intercapedo/ ſunt quattuor creaturarum genera: ſubſiſtentium viuentium ſenſibilium & rationalium.

Duplex creationis ordo.

¶ Analogia creationis vniuerſorum ad protentionē linee recte. Cap. III.

Vniuerſorum a deo productio/ eo modo facta & abſoluta eſt 1
quo et recta linea ſolet a nobis/ geometrico modo potendi.

Deus
Angelus
Homo
Bruta
Viuentia
Subſiſtentia
Materia

¶ Oſtendit palam hec propō: q̄ ſint mathematice diſcipline/ ad capeſcenda intelligendaq; diuina exigende. Nam qui rite cognouerit/ quo pacto recta a nobis linea/ mathematico more deſcribi protendiq; ſolet: noſcet & illico/ quo pacto a deo pependerit manaritq; vniuerſorum linea: in qua ſingula naturali ſue dignitatis & perfectionis ordine diſponuntur. Angelus inquam in ſummo: materia in imo. Poſt quam angelum verſus pergendo/ ſubſiſtentia. Deinde viuentia: hinc ſenſibilia: poſtremus homo. Hic enim creationis qdē ordine ab angelo/ ſextus & vltimus numeratur. dignitate autē preſtantia & loco: ab eodē ſecūd⁹ ē. Solet aūt geometrico de more: recta linea/ a nobis deſcribi hoc pacto. Circini pedē alterū imprimis figimus in plano aliquo immobilē: quo prim⁹ protendēde linee/ deſignatur punctus. Et hec ſit angelorum creatio. Reliquus deinde pes a nobis eidem plano imprimitur: quo future totius linee finis ac meta notatur. Hec autem eſt materie creatio deinde formatis quidem per ſe duobus totius linee extremis: admouenda eſt ambobus ipſius circini pedib⁹/ lignea aliqua aut erea regula: cuius directioni innitens pes circini ſecundus: moueatur ac reciprocetur ad primum. ſuoq; tractu expetitam rectam lineam/ in plano conficiat: impleatq; ſpacium/ quo prius exiſtēte vacuo: ambo puncta abinuicē diſcluſa ſeparataq; manebant. Hoc ſenſibili ſigno/ hac lucidiſſima analogia: deprehendes quonāmodo ſunt rerum extrema/ prius a deo facta. Primum prius. Secundum poſterius. Dei de media ab eodem/ contrario extremorū ordine producta: aſcendente ab ſecūdo extre-

morum ad primi viciniam. Et ſicut vtraq; totius recte linee puncta ab circino per ſe/ ſiue lignee aut eree regule adminiculo deſignãtur: ipſa autem linea haudquaꝗ ab eodem circino/ ſiue admotione ac directione exterioris alicuius materialiſue regule protenditur. Ita et primas extremaſue creaturas angelũ & materiã: creauit de⁹ p ſe ſine exterioris alicuius adminiculo: ſine vlla preexiſtente materie. Secundas autẽ mediaſue creaturas: que ſunt vt ipſa recta linea: haudquaꝗ protulit deus per ſe aut ſimpliciter ſed ex iam preexiſtẽte prius ſue creata materie illas compleuit. Nempe materiei/ quattuor actus indidit. Subſtãtialem Vitalem Senſibilem & Rationalem. Eſt enim materia perſimilis lignee regule: vtpote cui omnes ſenſibiles actus/ innituntur. Sicut enim mobilis circini pes/ ad regule extremitatem dirigitur rectamq; lineam deſcribit: ita & cũctos ſenſibiles actus deus iuxta admotũ materie limitem atq; extremitatem/ m rectum direxit diſpẽſauit/ ordinauit. compleuitq; vniuerſorum lineam rectam: extremis duob⁹ ſimplicibus ac per ſe productis/ quattuor vero medijs materiei innitentibus punctis conflatam.

Circinus	Primus pes	Pes ſecundus	Interuallum	Regula
	Pũctũ primũ	Pũctũ ſcdm	Vacuum	Inſtrumentũ
Deus	Angelus	Materia	Sẽſibiles creatu.	Materia

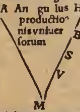
2 ℭ Eadem quoq; vniuerſorum productio in quodam angulo facta eſt: quorum latus alterum directionis: alterum vero reciprocationis: & hoc plenum illud vacuum.

ℭ Nam perrexit deus/ ab angelo ad materiam: ſtatuens illa prima procedenſq; a perfectis ad iperfecta: a ſummis/ ad ima. A materia vero/ contrario reciprocoq; motu: per medias creaturas/ deuectus in hominẽ eſt: que eſt creaturarum periodus. Facta igitur eſt vniuerſorum productio/ in angulo quopiã: cuius primum directũue latus eſt ab angelo ad materiam: Secundum vero atq; reflexum/ a materia ad hominem. Latus inſuper primum/ cuius extrema ſunt angelus atq; materies: eſt hyatus & vacuum vniuerſi. Reliquum autem cuius extrema ſunt Materia & homo: mundi conſumatio eſt & abſoluta plenitudo. Et hec propoſitio ex figura ſequentis/ clarior euadet.

Rectus angulus extremorum ſpecies

ℭ Anguli productionis eiu: vertex reflectioniſq; pũctũ/ eſt ipſa materies.

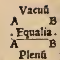
3 ℭ Sit rectus angulus a: hunc voco angulum productionis vniuerſorum. Nam rectus angulus/ precipuus eſt angulorum qui(vt liber deſenſu predocuit)neq; magis/ neq; minus ſuſcipit. ſed vt extremorum/ acuti obtuſiq; medius: imperti atq; indiuidua equalitate continetur. Eſt enim rectus omnis: rectiſſimus. Satius igitur fuerit recto equaliſſimoue angulo: ꝗ inequalib⁹ extremis/ vniuerſorũ creationẽ expſſiſſe. In hoc itaq; angulo A punctũ a angelũ exprimit/ m vero materiam: que ſunt omniũ extrema imprimis a deo creata. Quia autem materia abiectiſſimum & humilliſimum eſt entium: ab angelo ad materiam vſq;/ deus creando deſcẽdiſſe probatur Aſt ab ima materie: ſcandere cepit/ per medias creaturas in hominem reciprocus atq; reflexus. Eſt igitur materies: punctum diuine reflexionis ac anguli productionis vniuerſorum vertex. Huius autem anguli latus a m: hyatus eſt & vacuum vniuerſi. Latus vero m h: mundi perfectio atq; plenitudo: In primo ſiquidem latere: produxit deus extrema medijs creaturis hyantia & vacua. Secundo vero latere omnem eiuſcemodi inter materiam & angelum hyatum/ medijs creaturis impleuit. In primo inſuper latere: proceſſit deus a perfectis ad imperfecta. In ſecundo vero ab imperfectis ad perfecta progreſſus declaratur.

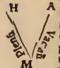
Que mundi hyatus queue plenitudo

4 ℭ Totius eiuſcemodi anguli: vtraq; latera ſunt equalia.

ℭ Nam quantus eſt priſcus mundi hyatus quantumq; vacuum: tanta eſt & eius plenitudo. Sunt enim locus & locatum: inter ſe equalia & comenſurata. Vacuum autem: quidam locus eſt/ ſue totius plenitudinis. Sunt igitur vacuũ & plenum: adinuicem equalia. Quare & ambo propoſiti anguli latera: inter ſe pariter equalia. Eſt enim latus a m vt vacuũ: latus vero m h vt plenum. Quantũ ſiquidem in primo latere a materia ad angelum/ interſtes hyabat vacuum creaturarum: tantundem plenitudinis creaturarum in ſecundo latere acceſſit Queadmodũ ſi priuſꝗ rectã lineã protenderis: duo i primis eius pũcta/ deſignaueris i plano quãta eſt amborũ huiuſmodi pũctorũ/ pri⁹ vacua diſtãtia: tãta ẽ & i ſequẽtis linee lõgitudo,

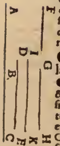

Prior ſiquidem amborum punctorū a & b intercapedo: metrū eſt & menſura/ totius linee a b: que eſt prioris eorum vacui plenitudo eorūq; prius diſſociatorū copula. Cū igitur toti propoſiti anguli/ primū latus a m ſit vt diſiuncta diſſociataue extrema: Secundū vero m h/ vt prioris lateris plenitudo/ copula nexuſq;: cū itē primum ſit vt vacuū & locus: Secūdū vero vt plenū & locatū: neceſſe eſt ambo eiuſdē anguli latera/ adinuicē eſſe equalia & cōmenſurata. Omnes eni medie creature/ in vacuo quod a materia ad angelū patet intercipiturq; recepte & collocate a ſummo deo ſunt.

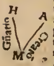
¶Primum eiuſdem anguli latus: vt potentia & priuatio eſt. Secundum vero/ vt actus et plenitudo. 5

¶Hec ex precedente dilucidior euadit. Nam primum lat⁹ a m: eſt vt vacuū: vt ve ea duo puncta que in plano aliquo/ ante protenſionem recte linee: vtriſq; circini pedibus deſignātur. Secundum autē latus m h: perſimile eſt pleno & protenſioni recte linee: qua & interſtitium prius vacuū impletur: & prius diſſociata puncta copulātur. Eſt igitur totius huiuſmodi anguli/ primū latus vt a m: vt potentia & priuatio. Secundū vero m h: vt actus & plenitudo. Et ex hac iterū manifeſtum eſt: vtraq; eiuſdē anguli latera/ eſſe equalia. ois eteni potentia/ tante eſt priuationis: quante plenitudinis/ eſt ipſius actus. cū totam potentiam: totus actus equaliter implere ſufficiat. Si eni potentia/ ſuū ipſius tranſiliret ſuperaretue actū: aliqua ipſius potentie pars relinqueretur vacua: que minime ab actu & idētitate forme/ repleretur. Et ſi ediuerſo actus ipſe/ ſubditā ſibi potentiā exuperabit: erit ipſius actus/ pars aliqua ſine ſubiecto: vaga/ inanis/ ſupuacanea/ ocioſa. Vt ſi potentia a b c/ ſuperauerit actum d e: erit pars aliq̄ potentie a b c/ vt a b: ſine actu/ vacua & ocioſa quod fieri nequit. Et ſi act⁹ f g h/ potentiā i K ſuperabit: erit ipſius actus pars aliqua/ vt f g inanis/ vaga ac ſine ſubiecto. Relinquitur igitur vt totus actus f g K ſit in tota potentia a b c: vt equale in equali et neutrum ab altero ſuperetur.

¶Primo inſuper eiuſdē anguli lateri: Creatio ortum dedit. Secundo vero lateri generatio preſtat originem. 6

¶Nam primū latus a m: extremorū eſt & ſimpliciū poſitio. Secundum vero m h: Mediorū & compoſitorū. Sunt eni angelus & materia/ ſimplicia & incōpoſita: hec ſiquidē potentia ſimplex ille vero nudus puruſue actus. Medie autē creature que in ſecundo latere collocātur: Subſiſtentia ſcilicet Viuentia Animalia atq; Homines: cōpoſite ſunt ex potētia & actu: ex materia & forma. Atqui vt diximus Creatio: ſimpliciū/ incōpoſitorū & extremorum eſt. Generatio vero/ cōpoſitorū & mediorū. Id enim creari proprie dicitur/ quod totum ſimul fit: quodue repente exoritur/ vt angelus & materia. Gigni vero id pronunciamus/ quod diuidue & in tēpore perficitur: cuiuſue actus/ in potentia acquiritur. Eſt enim materia omni actu/ in ea ſubſiſtere nato: tēpore antiquior. Cuius itaq; pars vna prior ſubſiſtit: alia vero poſterior/ i priore acquiritur: id diuidue fieri ac proprie gigni predicatur. Eſt itaq; propoſiti anguli a m h/ primum latus a m: creatione ortum atq; perfectum. Secundi vero lateris m h: generatio extitit origo.

¶In vtriuſq; lateris ortu: contigit fluxus atq; ſucceſſio 7

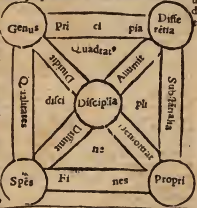
¶Primum etenim latus a m/ haud totum ſimul eſt ortum: ſed a quidem prius/ m vero poſterius. Eſt enim angelus/ antiquior materia. Contingit igitur ab a in m/ fluxus atq; ſucceſſio: cum non ſimul angelus & materia/ ſint ad eſſe producta. Quēadmodum rectam lineam protenſurus: alterū circini pedē/ prius in plano figit/ aliū poſterius: hoc pacto protēdende recte linee/ vtraq; extrema haud ſimul: ſed aliud poſt aliud deſignās. In latere quoq; m h: contingit ſucceſſio/ ab m h. Nēpe materia: prior eſt omi ſenſibili actu. Mineralia; priora viuentibus. Viuentia/ animalibus prius facta. Animalia deniq; irrationalia: ante hominem orta predicantur. In vtroq; igitur totius mundani anguli latere: fluxus ab initio contingit atq; ſucceſſio.

¶Amplior in mundani anguli/ ſecundo latere: q̄ in primo/ contingit ſucceſſio. 8

¶Nam in primi lateris ortu: contingit ſucceſſio ſimplex. In origine vero ſecundi lateris/ duplex. In primo ſiquidem latere facta eſt ſucceſſio duntaxat ab a/ I m ideſt ab angelo/ in materiā. Non autē facta eſt ſucceſſio/ in ipſis per ſe ſingulis: hoc eſt in angelis aut in mate-

ſunt peculiaria & propria: harum ſeptem dictionum & vocum/ humane ſcientie & diſcipline: duntaxat ſibi quattuor/ vt proprias & adaptatas vendicant/ Genus/ Speciem/ Generis Differentiam & ſpeciei Proprietatem. Genus eni & ſpeciem: vt precipua & ſubſtantialia & recta in linea collocata deſumunt. differentiā vero & proprietatem: vt eorū circunſtantias & laterales quaſdam a natura inditas qualitates. Sunt eīum differentia & proprietas: Generis & ſpeciei/ qualitates quedā: vt pote quas de genere aut ſpecie quale rogantibus: reſpondere atq; obiicere ſolemus. Nempe interrogāti quale ſit aīal: rationale aut irrationale: qualis vero homo riſibilis reſpōdendū. Nichil infra genus/ humana meditatur diſciplina: nichil quoq; infra ſpeciem cōcipit. Inchoat oīs diſciplina a genere termīatur in ſpecie. Cotinet ſeſe quadrato Generis/ Speciei/ Differentie & proprietatis. Aut diuidens Gen⁹ aut finiens ſpeciem. aut demōſtrās ſpeciei proprietatem. Hi quippe ſunt trini cuiuſuis diſcipline actus generis diuiſio/ ſpeciei diffinitio/ proprietatis demonſtratio. Eadem differētia que diuidit genus: cōponit/ finitq; ſpeciem. genus vero ſimul/ cū differentie quidditate: ſpeciei proprietatem eliciunt/ eāq; demōſtrāt. Indiffinibile eſt gen⁹/ Indiuiſibilis ſpecies: indemōſtrabilis differentia. Genus eſt maximū diſcipline/ ſummū & precipuū eius predicatum. Species diſcipline vltimū minimum & cunctorum ſubiectū: quare & genus & differentia & proprietas/ in diſciplinis enunciātur. Itaq; repudiant cuncte humane diſcipline tria hec: Quod inquam ſupra genus eſt/ tranſcendens: quod ſub ſpecie indiuiduū/ ſingulare/ & vnum numero: quod deniq; & extra & poſt proprietatem Accidens. Inter tranſcendēs & indiuiduum. ſcientia omnis/ duo ſibi ſubſtantialia & precipua deſumit: gen⁹

Diſciplinarū tantū trini act⁹. Diuiſio finitō demōſtratio

Trāſcēdēs	Genus	Spēs	Indiuiduū	Differētia	Propriū	Accidēs
Repudiatū a diſcipinis	Aptum diſciplinis	Aptum	Repudiatum	Aptum	Aptum	Repudiatum
1	2	3	4	5	6	
Me haphiſicum	Diuiſibile	Diffinibilis	Ad mechanicas ſpectans	Diuidens atq; diffiniēs	Demonſtrabile	Ad mechanicas ſpectans

& ſpeciē. Inter autem hoc aliquid & accidens: duo inherentia minuſue precipua ſibi aſcribit/ differentiā & proprietatem. Geminis quippe rectis & ſubſtātiuis genere inquam& ſpecie: biniſq; adiectiuis differentia & proprietate diſciplina oīs cōtinetur. Omnes igitur humane ſcientie/ ſunt inuicem proportionabiles: cōſtantes ſimplicib⁹ iiſdē. eodēq; quadrato Genere/ Specie/ Differentia & Proprio. Sunt & facientes idem: aut diuidentes Genus/ aut Speciem finientes/ aut eius Proprietatem generis & differentie quidditate demōſtrantes. Conſtāt vniuerſe diſcipline quattuor tantū terminis: propoſitionibus vero ſiue cōplexionibus geminis: Principio & concluſione: quarū illa intellectualis & per ſe cognita eſt: hec vero rationalis & alterius medio illata atq; demonſtrata: Terminorum numerus ad propoſitionū numerum/ duplus. Quattuor enim diſciplinarum ſunt voces: genus ſpecies. differentia propriū. Enūciationes autem earum due. principiū/ Concluſio. Vocum vero actus bini: generis diuiſio & ſpeciei diffinitio. Propoſitionum deniq; actus vnicus & ſol⁹ eſt: concluſionis inquam demonſtratio. Itaq; liquet quanta facilitate/ coincidente diſciplinarum

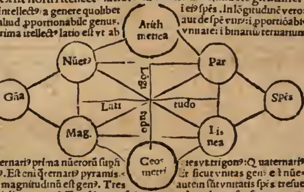
omnium humanarum longitudine: ſeſe humanus intellect⁹ ex vna ſcientia in aliam proripiat: eadẽq; lege ex vna penetret/ ptrãſeatq; in aliã. Nichil i poſteriore diſciplina/ offendens priori diſſonũ: Nichil nõ eadem proportione nõ pari analogia/ ac proportionabili modo i priore ptractatũ. Eſt eni quodlibet/ i quolibet. Nichil alicui deeſt. Iidẽ ac tantis cõſtãt oia/ ſuntq; vnũ apud itellectũ vniuerſa. Ex genere vni⁹ diſcipline: fert itellect⁹ ptrãſitq; i genus alteri⁹. Ex ſpecie i ſpeciem/ Ex differẽtia i differẽtiã: Et ex ṗprietate i proprietatẽ. Ex vnius pricipio digredit i alteri⁹ principiũ: Ex deniq; cõcluſione/ i illationẽ. Ex quadrato vni⁹/ ifert quadratũ alterius. Ex toto totũ: & partẽ ex pte. Intellectus equatio eſt ſciẽtiarũ oim: earum iuxta poſitio & cõmẽſuratio. Oia earũ genera/ trãſfert i partẽ vnã: i alia vero & aduerſa pte ſpecies ſtatuit. Collocatq; genera cũcta eadẽ lõgitudine: vt proportiõabilia/ & vt eadẽ. Species vero oẽs vt eaſdẽ pariter ſibi reſpõdẽtes oppoſita lõgitudie cõſtituit. Genera oia i vnũ Species quoq; oẽs i vnũ cõflat. Hoc eni pacto vniuerſorũ coincidẽtia/ ſimilitudinẽ ṗportionẽ & idẽtitatẽ deriuat elicit ifert. Exẽpli cã Arithmeticũ gen⁹ ẽ nũerus: Geometricũ vero gen⁹/ Magnitudo. Nũer⁹ igit ẽ vt magnitudo: & nũeri ſpẽs/ vt magnitudinis ſpẽs. nũer⁹ ei & magnitudo eiuſdẽ ſũt lõgitudiis: & eodẽ ãbo gñis noie cẽſent. Nũeri quoq; & magnitudinis ſpẽs: eiuſdẽ pariter ſũt lõgitudinis/ vocãtq; eodẽ ſpeciei noie: quo & gñib⁹ opponũtur & ex illorũ aduerſo collocãtur. Tranſit igit intellect⁹/ de numero in magnitudinẽ: deq; illi⁹ ſpẽbus/ in huius ſpẽs. Genera iungit inter ſeſe: & ſpecies iter ſe. Vtrũq; vtroq; metit: nũerũ magnitudie & magnitudinẽ nũero: ſimiliter & ſpecies ſpẽb⁹. Nichil in nũero reperit quod non inſit magnitudini. Quecũq; de numero protulit vult iuberq; intelligi de magnitudie. Et quecunq; de hac intelligi & de illo. Aſſeritq; omniũ eſſe legem eandem/ iudicium idem: eumq; qui vnum nouit/ noſſe omnia.

Oẽs diſciplie ſũt eq̃les pari cõſtãtes quadrato.

Exẽplũ in Arithmetica & Geometria.

Intellectualis diſcurſus.

Vñ fit vt duplex ſit noſtri itellect⁹ latio: vna i latitudinẽ/ alia i lõgitudinẽ. 2

In latitudinẽ fert intellect⁹/ a genere quolibet i ei⁹ ſpẽs. In lõgitudinẽ vero: de quouis genere/ i aliud ṗportionabile genus. aut de ſpẽ vni⁹: i ṗportiõabilem alteri⁹ ſpeciẽ. Prima itellect⁹ latio eſt vt ab vnitate: i binariu/ ternarium & quaternariũ ſiue vt de puncto in lineã/ ſupficiem & corp⁹. Scđa vero de vnitate i pũctũ/ de binario in lineã de ṫnario in ſupficiẽ/ de q̃ternario in corp⁹. Eſt enim vnitas/ numerorũ pũctũ: Binari⁹/ prima nũerorũ linea. Ternari⁹ prima nũerorũ ſupfi[c]ies vt trigon⁹: Quaternari⁹ primũ nũerorũ corp⁹. Eſt eni q̃ternari⁹ pyramis. [E]t ſicut vnitas gen⁹ e[ſ]t nũerorum: ita & punctũ magnitudinũ eſt gen⁹. Tres autem ſũt vnitatis ſpẽs tres ue nũeri: linearis/ ſupficialis/ corpore⁹. Totidẽ quoq; ſpẽs ma[gn]itudinis: linea/ ſupficies/ corp⁹. Nã vtrobiq; & i nũero & i magnitudie: ab eiuſdẽ gñis vt idiuidui/ ac ſiplicissimi fõtis ſcatebra/ trine oriũt ſpẽs: qbus quãt⁹ eſt nũer⁹: tãta euadit & magnitudo. Vnitrinus eſt nũer⁹. Vnitrina & magnitudo. Vtrũq; gñis & pricipij vnitate cõiũctũ: ſpeciei & finis trinitate euadit diſcretũ/ atq; nũeroſũ. Ambo eq̃ta ſũt iuicẽ & cõmẽſurata. Pũctũ enim linea/ ſupficies & corp⁹ ſũt totũ magnitudis. Vnitas idẽtidem/ binari⁹/ ternari⁹ & q̃ternari⁹: totũ ſũt nũeri & omnis nũerus. Vt q ſimul iuncti Pythagoricam omnium ſupremam decadem implent. 3

Prima itellect⁹ latio.

Secunda.

Tanta eſt rerum longitudo: quanta & latitudo.

Nã tãtũ eſt qđlibet i ſeipſo: quãta ſũt oia/ vt extra ſeiuicẽ ſubſiſtũt. Eſt igit alicui⁹ gñis latitudo: index lõgitudis oim generũ. Vt ſi alicui generi ſubſũt i latitudie ſpẽs tres: erũt & extra illud gen⁹ alia tria gñia/ q eidẽ ſuberũt i lõgitudie. Vt qa ſubſtãtiã/ ſiue ſubſiſtẽtiũ genus i tres primur ſpẽs: viuẽtia/ ſẽſibilia & itellectu ṗdita. dico & tria eſſe genera poſt ſubſtãtiã i latitudie ſumẽda: quãtitatẽ/ q̃litatẽ & locũ. tãtãq; eſſe ſubẽ longitudinẽ: quãta eſt & ei⁹ latitudo. Subſtãtie qppe latitudo ẽ hec ſubſtãtia Vita Sẽſ⁹. Intellect⁹. ſiue ſubſiſtẽtia/ viuẽtia & itellectualia. Ei⁹ vero longitudo hec Subã Quantitas Qualitas. Locus. Vnitrina eſt ſubã i latitudie/ vnitrina & i lõgitudie. Vtrinq; eq̃lis eſt hũani itellect⁹ latio ab eodẽ gñe

Pithagorica decas.

Exẽplũ in ſubſtantia.

Materialis. Omnes enim materiales creaturas: materialis ſpeciei noīe cenſem⁹. Siue vocaueris vniuerſum omnē corpoream creaturā: vniuerſi ſpecies/ erūt Celi Planete & materiales creature; que ſūt vt materie partes/ ſtate & fixe ingenerabili & incorruptibili materia.

4 ℂ Vnde fit vt vniuerſum ſit immutabile/ ingenerabile & incorruptibile.

ℂ Nam cuius partes ingenerabiles ſunt & incorruptibiles/ ſemper eodēmodo habētes: id profecto eſt ingenerabile & incorruptibile. Vniuerſi autē partes ſunt rerum omniū ſpecies ingenerabiles & incorruptibiles: et que ſēper eodē habēt modo. Perſeuerant eni ab initio hactenus vniuerſe rerū ſpecies/ cōſtantes vniuerſi ſubſtantiā: inſeparabiles ab vniuerſo & que nuſq̄ extra eius ſubſtantiā/ emigrare vſpiam poſſunt. Extra enim vniuerſum nichil eſt: neq̧ actus neq̧ potentia. Cum igitur vniuerſo nichil addi queat neq̧ quicq̄ ab eo tolli: ipſum eſt imutabile/ ingenerabile & incorruptibile. Nam ſingularis creatura/ que generatione oritur noua aut corruptione interit: haud vniuerſi pars eſt/ cum minime ſit ſpecies: ſed ſingularis & indiuidua. Ceterum & illa ipſa neq̧ generatione additur vniuerſo/ neq̧ corruptione fit extra vniuerſū: Que enim ante generationem/ erat in potentia ideſt in materia: rurſum poſt corruptionem/ iterum in eadē potentia & materia reperitur. vtpote in quā: corruptionis tranſmutatione reuertitur. Ois autē potētia & materia: eſt/ degit reſidetq̧ in vniuerſo. Eſtq̧ vniuerſi pars quedā. Singularis igitur creatura generabilis & corruptibilis: ante generationem & poſt corruptionem/ eſt in vniuerſo: neq̧ generatione eidē additur: neq̧ corruptione tollitur.

Extra vniuerſum nichil eſt.

5 ℂ Vniuerſum ſcibile eſt/ & cognoſcibile.

ℂ Id enim eſt ſcibile & cognoſcibile: cuius a nobis/ deprehendi poteſt partiū numerus: cuiuſue partes ſūt numerabiles/ certe/ ſtate atq̧ definite. Vniuerſi autē partes/ ſunt (vt diximus) rerum ſpecies: quarū omnium ſtatus ac definit⁹ eſt a creationis initio numer⁹. Hic autē numerus licet nos actu lateat/ ſitq̧ nobis ignot⁹: tamen quia certus ac finitus/ numerabilis eſt & ratione ſcrutabilis. Eſt igitur ſcibile & cognoſcibile vniuerſum: actu tamen ignotum & incognitum. Quis eni hominum aſcendit in celum: & menſus eſt orbem eius aut dinumerauit ſtellas firmamenti: quorum numerus eſt & quidam ſenſibilium ſpecierum numerus: & ratio ſubſtantialium partium vniuerſi.

Quid a nobis ſcibile.

ℂ Generationem/ mutationem eſſe ſecundum medium: non ſecundum extrema. Cap. V.

GEneratio rem affert in medium: quā corruptio tollit e medio.

1 ℂ Sicut que intereunt/ tolli dicūtur e medio: ita & que oriuntur/ dicuntur procedere in mediū. ideſt in noſtrū conſpectū/ in noſtrū iudiciū: in noſtrā apparitionem & mundanā. hanc lucē cui quādiu ſubſunt quandiu ſupra terram a nobis cernuntur & conſpiciuntur: eſſe & ſubſiſtere dicūtur. Vbi vero e medio id eſt e terrenis ſedibus (nam terra mundi eſt medium) migrant: non eſſe a nobis dicuntur. Affert autem hoc pacto rerum ſubſtantias in medium/ id eſt in eſſe Generatio: que corruptione/ in antiquum materiei chaſma & chaos reuocatur diſceditq̧ e medio.

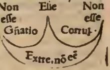
2 ℂ Ante generationem poſtue corruptionem res eſt in extremis

ℂ Extremum circunſtantia quedam eſt & ambitus medij. Omne ſiquidem mediū: aliquo pacto inter extrema verſatur, relinquens aut ſupra aut infra: aut a dextris aut a ſiniſtris: aut ab anteriore aut a poſteriore parte extremum. Eſt enim non ens/ entis ambitus & circūſtantia: creato ente prior & eodem poſterior. Ex autem non ente/ generatione fit ens. Corruptione vero/ ex ente: non ens. Ex quali non ente/ generatione fit ens: tale fit ex ente non ens/ in corruptione. Nam res vtrobiq̧/ ante inquam generationē & poſt corruptionem/ aliquopacto ens eſt: ſcilicet potentia ens ſiue ens in potentia & in materie. In vtriuſq̧ vero medio: eſt ens actu/ ens totum & perfectum. A generatiōis igitur fine/ ad corruptionis vſq̧ initium: res eſt in medio in actu & in eſſe. Aſt ante illam & poſt hāc: in extremis eſt/ in potētia & in non eſſe.

3 ℂ Res prius & poſterius eſt in potentia/ in occulto/ in tenebris/ in mūdi extremo/ in natura/ in non eſſe. Medio vero tempore in actu/ in apparitione/ in luce/ in mundi medio/ in nobis & in eſſe.

Vtilitas artis oppoſitorum.

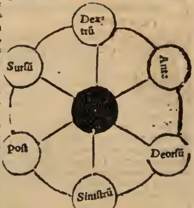
¶ Ex arte oppoſitorum manifeſta eſt concurrentia horum Potentie/ Occulti/ Tenebrarũ/ Extremi/ Nature & non eſſe. Item & horũ inter ſe: Actus/ Apparentis/ Lucis Medij Noſtri/ & Eſſe. Nam que ſubſiſtunt in potentia: occulta dicuntur/ in tenebris/ in mũdi extremo/ ſoli nature cognita & actu non entia. Que vero actu ſunt: aperta & manifeſta ſunt/ luci expoſita/ in mundi medio ſita/ nobis cognita & entia. Senſibiliũ igitur rerum ſubſtātie prius & poſterius/ ante generationem ac poſt corruptionem: ſunt in potentia/ in occulto/ in tenebris/ in mũdi extremo/ in natura/ in non eſſe. Medio autē tempore inter generationē & corruptionem ſunt in illorum oppoſitis: in actu/ apparentes/ lucide/ & clare/ in mundi medio/ apud nos/ nobiſue cognite & in eſſe.

	Generatio	Status	Corruptio
Coincidētia in terſe	Potentia	Actus	Potentia
	Occultum	Apparens	Occultum
	Tenebre	Lux	Tenebre
	Extremum	Medium	Extremum
	Natura	Nos	Natura
	Non eſſe	Eſſe	Non eſſe
	Pars	Totum	Pars
	Imperfectum	Perfectum	Imperfectum

¶ Celum eſt extremum mundi: eius vero medium terra. 4

¶ Nam vndecũq; celum terram circũſtat/ ambitq;: & trium dyametrorũ ſibiiuicem perpē-
diculariũ (quibus poſitionũ & locorum differentie notantur) termini & extremitates celo
iniũnt. medium vero eorum ſiue commune ſectionis punctũ in terra. Surſum & deorſum
in celo ſũt: mediũ in terra. Celeſtiũ quippe hemiſperiorũ: aliud eſt vt celi ſurſũ/ aliud vt deor-
ſũ. dextrũ & ſiniſtrũ in celo: eorũ mediũ in terra. Ante & poſt in celo: Eorum medium in terra. Eſt enim terra/ vnitrinum mundi medium communiſue triũ localium daymetrorũ ſectio.

¶ Vnde fit vt prius & poſterius: dici poſſint ſenſibilium ſubſtantie eſſe tanq̃ in celo: medio vero tempore in terra. 5

Oppoſitorũ equipollentia.

Quid ſenſibilia eſſe in celo.

Quid ea eſſe i terra.

¶ Senſibilis ſubſtātia/ generabilis & corruptibilis: extremis tēporibus (id eſt prius & poſterius cũ ſit i extremis) dici poteſt tāq̃ i celo eſſe: ideſt tanq̃ in principio & potentia mundi. Medio vero tempore inter generatiōem & corruptionē: ſubſiſtere in mundi medio/ ideſt in terra pronunciatur. Nā ex oppoſitorum equepollētia & coīcidētia: idem ferme de celo & terra quod & de potentia & actu/ de extremo & medio & alijs cunctis opoſitis eſt iudicium. Celũ quippe potentia/ extremũ/ initiũ & pricipiũ eſt ſenſibiliũ: Terra vero ex oppoſito: ſenſibiliũ eſt actus/ mediũ/ ſtatus & finis. Sēſibilia igitur eſſe in celo: eſt ſēſibilia eſſe in potentia/ occulta inchoata in ſimplici natura/ a nobis ſeparata/ in tenebris/ Imperfecta/ incōpleta & in principio. Ea vero eſſe i terra: eſt ea apparere/ eſſe apud nos & iuxta nos/ Eſſe in fine/ in actu/ in forma/ Nobis coniuncta/ proxima/ cōpleta & ſēſibili actu perfecta. Habet eni celum ad vniuerſa ſenſibilia: rationem & nomē principij/ potentie/ inchoationis/ priuationis/ act⁹/ ſimplicis/ incomplete ſenſibilis ſubſtantie. Terra vero eſt vt ſenſibilium actus/ ſtatus finis & cōpleta ſenſibilis ſubſtantia.

6 ¶Omnia ſunt in celo & in potentia: non omnia in actu & in terra.

¶Celum (vt diximus) principium eſt & potentia ſenſibiliũ: terra vero eorum finis & actus. Creauit enim deus celum: priuſq̃ terram: Potentiam ante actum/ Principium ante finem. Principiũ inchoatio eſt & potentia ſubſtantie totius: que conſtat ex principio & fine/ ex potentia & actu. Eadem igitur aſſertione qua dixeris/ omnia eſſe inchoata/ omnia eſſe in potentia: non autem eſſe omnia perfecta & actu entia: dicas & omnia eſſe in celo/ non omnia in terra. Omnia eſſe in diſtantia/ non omnia in propinquitate: Oia eſſe in occulto/ non oia in apparentia. Et eodẽ modo ex cunctis reſpõdentibus oppoſitis/ dilucide philoſophaberis ſtatuens inter ea/ eternas generationis & corruptionis viciſſitudines.

¶Cur celum vt ſenſibilium potentia: terra vero vt eorum actus dicatur Cap. VI.

Celum cum ſit prima & vniuerſaliſſima ſenſibilis mũdi pars:
1 ad cuncta ſẽſibilia rationem habet potentie/ principij & inchoationis. Terra vero ad eadem ſenſibilia: contrariis nominibus vt actu/ fine/ & perfectione inſignitur.

¶Hec tacite perquirit: cur celum cum ſit precipua & potiſſima/ ſenſibilis pars mundi: potentie tamen noïe a nobis exprimitur. Terra vero cum ſit humillima & abiectiſſima mundi pars: ipſi⁹ actus nomine declaratur Eſt enim potentie nomen abiection: actus vero appellatio potior & preſtantior adaptanda. Ad hec dicimus/ haud imerito comparatione ſenſibilium: congruere celo/ potentie nomen: terre vero iuſtam deberi/ actus appellationẽ. Nam celum eſt vniuerſaliſſima mundi pars: in cuius concauo/ fit atq; abſoluit omnis generatio & corruptio. Nulla quippe ſenſibilis mutatio: ſupra celum aut extra celi ambitum fieri nata eſt. Nulla actuũ varia alternatio (acquiſitio iquã eorum ac deperditio) in alio loco/ q̃ i ſublunari concauo perficitur. In ſolo etenim contrariorum & materie loco: fit omnis ſenſibilis mutatio. Atqui contrariorum & materie locus/ eſt ſublunare concauũ: in cuius ſolo ambitu omnis & materies e contrariorum pugna reperitur. In intellectuali nempe aut celeſti regione: nulla neq; materies/ neq; cõtrarietas natura collocatur. Si igitur materiam rerum naturalium poſſibilitatẽ vniuerſalemq; potẽtiam vere nũcupare licet: cur minus & celum ipſum tanq̃ primã & vniuerſalem ſenſibilium partem vocare licebit: terram vero eorundem ſenſibiliũ/ propriam & peculiarem partem. Sicut enim res naturalis/ fieri nequit extra potentiam & materiam: ita & neq; extra celi ambitum/ emigrare poteſt. Semper quippe eius materia: ſub celi claudiť contineturue ambitu. Si nullius rei materia/ naturaliter extra ſublunaris celi concauum migrat: nulla profecto res naturalis/ parte ſui poſſibili & materiali extra celum agitur. ſed ſublunari cõcauo/ catenus iugiter ineſt. Reliqua vero ſui parte id eſt actu & forma: res naturalis variať. Haud enim ſẽper eſt in actu: ſed prius & poſterius extra actum/ in ſimplici potentia degit. Et que ex ſimplici materia/ per generationẽ i forme ſublimitatem conſcendit: rurſum per corruptionem ex luciddiſſimo ipſius forme decore: in obſcuram materiei vmbram (dempta forma) relabitur. Omnis ſẽſibilis ſubſtantia iugiter atq; aſſidue: eſt in actu potentie/ materiei & poſſibilitatis. cum ſemper ſit in potentia/ ſemper inchoata/ ſemper poſſibilis. Non eſt iugiter in actu actus: ſed dũtaxat in tempore medio/ quo a corruptione generatio dirimitur. Semper eſt & in parte: non ſemper in toto. Semper in intellectu: non ſemper in ſenſu. id eſt ſemper intelligibilis: nõ ſemper ſenſibilis nobiſue apparens. Semper eſt in natura & ſubſtantia ſui prima: non ſemper in nobis aut in ſecũda ſui ſubſtantia. Semp eſt in ente remotiore: non ſemper in ente propiore nobiſue cognato ac vicino. Semper deniq; eſt in celo: non ſemper in terra. Migrare quippe nequit res naturalis e celeſti ambitu. E terreno autem orbe ac circulo ſiue e mundi medio: corruptione extorris agitur/ in quod per generationem aduentarat. Idem itaq; eſt hoc in propoſito celi & vniuerſalis potentie nomen. Eadem quoq; terre: & ſenſibilis peculiariſue actus appellatio.

In ſolo cõtrariorum loco omnis fit mutatio

¶Celum eſt omne ſenſibile: Terra vero non omne/ ſed aliquod & aliquod
2 non.

¶Hec celum edocet: eſſe ipſum totum & vltimū ſenſibilium. Terram vero non totum: ſed duntaxat aliquid & partem. Nam ſi in celeſti ambitu/ verſatur degitqꝫ quicquid eſt ſēſibile/ quicquid generabile & corruptibile: erit vtiqꝫ celum/ omne ac totū ſēſibile & vt ipſum vniuerſale ſenſibiliū. extra quod nichil eſt accipere: quod ſenſibile & mutabile ſit. Eſt eni celū ſenſibilium omnium capax. Terrenus autem orbis/ haud eſt omne ſenſibile: ſed aliquod & aliquod nō. Omnem etenim ſenſibilem ſubſtantiā: terrenus haudquaq̄ cicl9 orbiſue cōplectitur: ſed duntaxat aliquam & aliquam non. Nam ſuperiora & preſtantiora tria elementa: Aqua/ Aer/ Ignis & quecunqꝫ in eis degunt animantia: nunime a terreno orbe capiuntur. ſed extra terram verſantur illiuſqꝫ concauū tranſiliunt. Vniuerſa tamen ipſa ab celi cōcauo ambiuntur: ipſiqꝫ celeſti orbi ſubſunt. Eſt igitur celum: id omne quod eſt ſēſibile. Terra vero non omne ſenſibile: ſed aliquod & aliquod non.

In celo ſūt oia nō oia in terra

¶Vnde fit vt celū celeſti ſue ambitus & materia: ſint vt eq̄lia & cōmēſurata. 3

¶Nam vtrumqꝫ & celum inquā & materia: ſunt omne id quod eſt ſenſibile. Sicut enim ſub celeſti concauo/ fit omnis ſēſibilium actuum permutatio: ita & ea ois variatio/ fit in materia. Omnium & generationū & corruptionū locus: eſt ſublunare concauū. Omnium vero & generationum & corruptionū ſubiectum: eſt materia. Nullus ſenſibilis actus: non oritur/ nō eſt/ nō occidit ſub celo. Nullus quoqꝫ nō oritur/ non eſt/ nō occidit: in materia. Sūt itaqꝫ celum & materia: aliquopacto equalia. Celum tanq̄ vlis ſenſibilium actuum locus: Materia vero/ tanq̄ vniuerſale eorum ſubiectum.

¶Vnum celum: eſt pluribus ac pene infinitis terris equum. 4

¶Eadem de celo & terra: que de potentia & actu/ toto & parte dicenda ſunt. Vnum enim totum: pluribus eſt equum partibus. Vniuerſale vnū: ſingularibus pluribus. Potentia vna pluribus actibus. Vnica materia formis pluribus. Vnū quoqꝫ celū: pluribus et ſine nūero terris. Sicut igitur omnis ſenſibilis permutatio: fit in vnitate potentie & in pluralitate diſcrimine ac varietate terrarū: Et ſicut eadem eſt vnitas: que cunctorum numerorum varietati fluxui ordini & immenſe ſeriei preeſtāta et idem eſt/ atqꝫ vnicum celum quod oīm terrarū fuxioni varietati/ ſeriei et ordinationi preficitur.

Oīs mutatio ī vnitate potētie: & in actuum diſcrimine fit.

¶Sicut vniuerſus celeſtis concaui ambitus/ in quattuor elementa ſectus diſpartituſqꝫ reperitur: ita & vniuerſa materie plenitudo/ in quattuor ſubſtātiales actus: ſeſe eadem lege et naturali ordinatione diſpeſcuit: In ſubſtātialem Vitalem/ Senſitiuum & Rationalem. 5

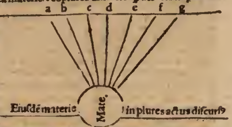
¶Hec propoſitio analogiam pulchram et rite attendendam propalat Nam in anteprecedente: celeſtis concaui ambitum/ omni materiei capacitati equauimus. Obtinet enim materia/ vniuerſum ſublunaris concaui ambitum: ita vt nulla ſit eiuſdē concaui pars ente vacua materialiqꝫ preſentia deſtituta. Et non modo materies: ſed & elementum totam hanc ſublunarē occupat diſtēdit ipletqꝫ regionem. ita vt ea regio idue cōcauum: ſit equaliſſimus elementi (vt elemētū eſt) locus. Sicut igitur ſublunaris cōcaui plenitudo/ in quattuor elementa ſecta diuiſaqꝫ repperitur: Ignē Aerē Aquam Terram: & vniuerſus materiei captus/ eſt quattuor ſubſtantialiū actuum hiſce elemētis propotionabilium plenitudo. Ois ſiquidem materies. aut rationali aut ſenſitiuo: aut Vitali aut eſſentiali actu: queue eſt/ occupata/ impregnata. queue deo vt nulla ſit materie para: que ſit mera priuatio nullo horum actuum foueatur. Et de his plura in ſequentibus dicturi ſumus.

Analogia pulchra & rite attendenda.

¶Vnde fit vt generatio ſit: quidā eiuſdem potētie/ in plures actus: vniuſue celi in complures differenteſqꝫ terras excurſio ac/ naturalis progreſſio. 6

¶Hec ꝓpoſitio ad celeſtis latiōis imitationē: materiam quoqꝫ ipſā effingit/ vnā eandēqꝫ ꝑ varios act9 natura diſcurrētē. eſt eni hoc ī propoſito/ materia & potētia: rationabiliter cōparanda vnitati. Act9 vero & forma multitudini. cum ſit vniuerſorum tantum vna eadēqꝫ materies & potētia: actus autē ac forme oim ſūt abſqꝫ nūero. Sicut igit̄ ī cunctis numeris/ eadē eſt vnitas ex qua vniuerſi cōſtant: & hec vt ī libro oppoſitorū predocuimus ſup cunctos diſcurrit numeros eoſqꝫ ſola apprehendit ac numerat: ſeſim vnitati ſigillatiqꝫ vnicuiqꝫ īſidens ita & imutabilis materia vna eademqꝫ permanēs: ī varios fertur actus in lureſqꝫ formas pergit: ſigilatim cūctas ſuis in finibus excipiens. Celi quoqꝫ vnius permanentia: omnē terrarum varietatem ac permutationem vniformiter apprehendit claudit ac numerat.

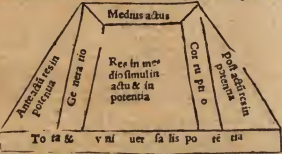
Omnis eni terrarum permutatio: ſub celeſti (vt diximꝰ ſtatu/ vnitate & ꝑmanentia ꝑficitur. Eſt eni gn̄atio: quidā celeſtis huiuſmodi circa t̄rā diſcurſꝰ ac gyrꝰ. ꝓportioabilis ei ꝓgreſſioni q̄ fit ab vnitate in nūeros. aut a tota materie/ i cōplures diſcretos actꝰ ſcſim ꝑcurrēte.

7 ℂExtra celum/ potentiā/ principium/ extremū/ aut naturā: ſubſtātia nulla depelli/ migrare aut faceſſere poteſt.

ℂSubſtātia ſenſibilis tam prius q̄ poſterius q̄ in medio: tā ante generationem/ q̄ poſt corruptionē & inter vtrāq; ſemper eſt poſſibilis & in potētia. Nam ſi eſt in actu/ eſt & ſimul in potētia: cum nequeat eſſe actus/ ſiue potentia. Non autē ſi eſt in potentia: eſt & in actu. Prius eni & poſterius: eſt in potentia ſimplici/ ſine actu. Cum igitur potētia/ ſit vniuerſalis & tota rei ſubſiſtētia: in qua omnis ſenſibilis ſubſtantia: & ante actū & in actu & poſt actum ſubſiſtit/ fulcitur & ſubſtentatur: quopacto res extra potentiam depelletur aut emigrabit/ aut quomodo extra celū/ aut principium/ aut extremum/ aut naturā faceſſet/ Sicut enim ſi res eſt in actu/ ſimul eſt & in potētia: non autem ſi eſt in potentia/ in actu eam eſſe oportet: ita & ſi res eſt in tellureo terrenoue ambitu: ſimul probatur & eſſe in celeſti. Nam terra celeſti ineſt ambitui in eoq; verſatur: perinde atq; & actus in potentia.

Eſt enim terra celi mediū ſicut & actus: totius potentie/ eſt vt medietas. Si autē fuerit res in celo: haud oportet eā eſſe i terra. Et pari pacto de ceteris argue: Senſibilē ſubſtantiam/ ſēper eſſe in natura: non ſēper in nobis. Sēper in extremis: nō ſemper in medio. Nā ſi eſt in medio: eſt & i extremis. cum medium ſit/ ſubſiſtat ue in extremis. Vt mundi mediū/ in mundi degit extremo. terra inquā in celo: Actus in potētia: Nos in mūdo ſiue in natura.

Extremū Mediū Celū Terra· Potentia Actꝰ Natura Nos:

ℂQꝫ generatio & corruptio/ ſunt mutationes rei ſecundum actum & totū: non ſecundum potentiam & partem. Cap. VII.

1 OMnis ſenſibilis ſubſtātia/ variabilis eſt ſolo toto: parte vero immutabilis.

ℂ Nā ſenſibilis ſubſtantia/ quandoq; ſubſiſtit tota & quandoq; nō tota: ſemper tamen in parte eſt & in parte ſubſiſtit. Eam quippe in parte eſſe: eſt eius aliquam ſubſiſtere parte. Semper autem eſt eius potentia & materia. Siue enim tota ſubſiſtat: vt a generationis tempore ad corruptionis tempus: eſt & ſimul in parte. cum minime ſit totum/ ſine parte: cum ſit nullus actus/ ſine potentia. Eſt igitur ſenſibilis ſubſtantia/ ſolo toto variabilis: parte vero nullatenus immutari poteſt. Eadem enim de toto & parte: que prius de actu & potentia/ ſunt dicenda. Nam totum quidam actus eſt: potentia vero pars eſt quedam.

2 ℂVnde fit vt generatio & corruptio/ ſunt mutationes rerum ſecundum totum & actum: non autem ſecundum potentiam & partem.

ℂNam generatio actū potētie inducit/ compleq; ex potentia et actu totū. Corruptio vero eodem actu ſublato: totum reſoluit. Neq; autem generatio/ potentiam affert: neq; eandem potentiam/ tollit/ exinanit auferteq; corruptio: Que eni generatione ſtata/ poſita & al-

ſita non eſt: corruptione aboleri & auferri nequit. Ante igitur generationem & poſt corruptionem: cum ſit res in parte & in potētia a qua emigrare aut liminari non poteſt: dūtaxat ſolo medio/ actu & toto: generatione & corruptione variatur.

¶ Tanta eſt corruptionis vis: quanta & generationis. 2

¶ Nam generatio actū inducit/ complens totum. Corruptio vero eūdem tollit actum/ diſſociatq; totum. Initium generationis eſt potentia: finis vero actus & totum. Corruptionis autem initium: eſt actus & totū. Finis: potentia & pars. Fiunt enim generatio & corruptio/ aliquopacto in circulum: vt a quo cepta eſt generatio/ in idē corruptio reuertatur. Eſt igitur corruptionis vis: quanta & vis generationis.

Gñatio & corruptio in circulū fiunt.

¶ Generatio quod non ſtatuit & ponit: corruptio minime tollit. 3

¶ Nam equa eſt vis vtriuſq;. Generatio etenim haud potentiam & materiā aſtruit/ ſtatuit/ ponitq; in eſſe: Eandem quoq; potentiam & materiam/ minime tollit deſtruitue corruptio. Creatio autem generatione prior & antiquior: potentiā ipſam & omnium materiā ad eſſe inſtituit. Huic vero potentie generatio actum indit/ eamq; forme decore ſiueſtit/ ornat cōſumat. Sicut igitur potentia & materies: potentiore & antiquiore ortu/ q̄ generatione ad eſſe pdijt: ita & ſi eadem eſſet abolenda/ haud corruptione: ſed annichilatione (que creationi contraria) abiret (vt prius) in nichilum. Qui autem illam creauit deus: vt quandā baſim/ vt ypoſtaſeam & humiſtratam omnium ſēſibilium eſſentiam / ad eorum eſſe perneceſſariam: illam bonitate propria & ſubſtantie creaturarum cauſa/ in eſſe continebit eamq; toto dimetietur euo: ſemper futuram ſupremo ſenſibilium actui (vt humano immortali aio) in reſurrectione denuo famulaturam/ imortalitatis gloria illuſtrandam: cum ipſo deniq; animo/ in celos attollendā: in ethereiſq; thalamis/ perpeti ſede: ſupra nature vires collocandam.

Creatio & annichilatio cōtraria

Creatio	Generatio	Corruptio	Annichilatio
Ex nichilo	Ex potentia	In potentiā	In nichilum
Supnaturalis	Naturalis	Naturalis	Supernaturalis
Dei ſolius	Plurium	Plurium	Deo poſſibilis
Facta	Fit	Fit	Non fiet

¶ Quanta eſt potentia/ actu: tantus eſt actus/ potentia.

¶ Potentia amplior eſt & latior actu: quandoquidem eſt id totum quod eſt/ omnia occupāſ ſiue extrema ſiue media. Eſt enim potentia: in principio/ in medio/ in fine. Actus autē duntaxat eſt & ſubſiſtit in medio. vt qui in pricipio ante generationem & in fine poſt corruptionem nullus eſt. Res ante generationē/ ac poſt corruptionem: degit in actu potentie/ & in potentia actus. ideſt eſt actu in potētia: & potētia in actu. Eſt enim perfecta ſecundū potētiam: imperfecta vero ſecundum actum. Nam dūtaxat in medio/ perfecta eſt ſecundū actū: & in actu ſui act⁹ & totius. Itaq; cum latior/ amplior & vniuerſalior ſit potentia ipſo actu/ actus vero puſillus & exiguus: vni potentie/ plures equantur actus: vna et eadem potentia plurium eſt actuū capax: vnitati potētie reſpondet actuum pluritas. Quāta igitur eſt potentia actu/ id eſt vnitate. tantus eſt actus potentia & multitudine.

¶ Vnde manifeſtum eſt eandem potentiam: plurium eſſe actuum capaciſſimam: 4

¶ Nam potentia eſt vt totum: & vt linea tota tam extrema q̄ media. Actus vero parti: & linee medie reſpondet. Eiuſdem autem toti⁹/ plures ſunt partes: eiuſdem principij/ fines plures. Eiuſdem itaq; potentie/ ſunt & actus plures. Rurſum potentia eſt vt omne: actus vero vt aliquid. Sunt enim omnia in potētia: In actu autē non omnia/ ſed duntaxat aliqua & aliqua non. Extra enim potentiam nichil eſt: extra vero actum ſunt deguntue plurima. Atqui id quod eſt omne: eſt immultiplicabile ac tantum vnū. Aliquid vero multiplicabile/ frequēs conciſum/ diuiduum & multū reperitur. Eſt igitur omniū potētia tātum vna: actus vero plurimi & diuerſiſſimi. Nam ipſius omnis ac totius vnitas: multitudini alicuius/ ac partis coincidit illiq; vna & eadem eſſe declaratur.

Eiuſdē principij fines plures:

Vnum	Omne	Multa	Aliquid
vnum	Totum	Multe	Partes
Vna	Potentia	Multi	Actus
Vna	Materia	Multe	Forme

ℂ Qꝫ potentia ſit vt dyas actus vero vt monas. Cap. VIII.

1 POtētia cum extrema ſit & actuū circūſtātia: merito dyadi/ medius vero actus monadi comparatur.

ℂ Extrema duo ſunt: eorum autem medium vnum. Potentia extremitas eſt & circunſtantia actuū: potentiarū vero medietates ſunt ipſi actus. Eſt igitur potentia vt dyas: actus vero vt monas. Eſt enim ſenſibilis ſubſtātia/ prius et poſterius in potentia: medio vero tempore in actu.

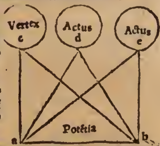
2 ℂ Sicut linee recte/ definita ſūt & ſtata ambo extrema/ media vero infinita: ita et ſenſibilium omnium/ ſtata eſt et vna potentia/ actus vero innumeri et infiniti.

ℂ Sit recta linea a b: definita et ſtata ſunt eius extrema/ a b/ et actu notata. Media vero pūcta/ deſignari poſſunt innūera et infinita: p que linea tota/ in partes geminas ſciſſilis eſt atq̧ diuidua. Et quecunq̧ in tota linea/ actu notaueris puncta vt c d e: inter toti⁹ linee claudūtur/ vallanturq̧ extrema. Ita igitur fit et in rerum ſenſibilium ſubſtātijs. Eadem enim ſunt ſenſibilium omnium & definita ab initio extrema: que eſt materia. eorū vero media & act⁹ peculiares/ proprij/ numero indefiniti.

3 ℂ Sicut ſuper eandem recta lineam/ trianguli plures fiunt baſi communes/ vertice differentes: ita et ex eadem materia/ plures ſenſibiles ſubſtantie conflantur/ potentia et materia cōmunicantes/ forma et actu differentes.

ℂ Sit vt prius recta linea a b: ſuper quam fiant triāguli a c b/ a d b/ a e b: et quotuis alij. Horum eadē eſt baſis a b: vertices vero differētes c. d. e. Ita & intellige ſenſibilium omniū ſubſtātiarum/ eandem eſſe baſim/ vnicā materiam/ vnam cōſiſtentiam et hypoſtaſim. act⁹ vero eſſe plures/ vnicuiq̧ proprios/ atq̧ accommodatos.

4 ℂ Sicut recta linea vnico pūcto eſt īdefinita & incerta/ duobus vero pūctis certa ac ſtata relīquit: ita et rei naturalis ſubſtātia/ vna tātū ſui parte/ vt potētia eſt īfinita: geminis vero ptib⁹ vt potētia et actu/ finita certa et pfecta euadit.

ℂ Sit datum punctum a. poſſunt ab eo recte plures et numero indefinite protendi: vt a b/ a c/ a d & quotuis alie: A igitur pūctum: nullius earū eſt actus/ nulli⁹ proprietas/ definitio & differentia. quandoquidem ſubſiſtente puncto a/ earum nulla eſt definita: ſed quelibet manet incerta et in potentia. Subſiſtente autem b puncto: continuo linea a b/ certa & ſtata eſt. Analogia recte linee ad rei naturalis ſubſtantiam

Nam inter duo queuis puncta/ haud plures recte/ ſed tantum vna cadit recta. Recte igitur linee actus eſt puncti iteratio ſiue ſecundum punctum/ aut duo puncta: quibus deſignatis certū eſt recte linee interuallum. Hec itaq̧ transfer/ ad rei naturalis ſubſtantiam. Rei enim naturalis ſola potentia & materia: nullius eſt ſtatus/ certitudo/ aut definitio. vt que eſt īfinitorū actuum capax: Aduentante autē ſecundo rei puncto ſecundaue eius parte vt actu: extēplo rei ſubſtantia vnica et ſtata eſſe probatur. Vnus quippe actus haud pluriū/ ſed tantum vni⁹ eſt ſubſtantie. Et ſicut de vnico puncto/ pūcta infinita et linee infinite dicuntur: de duobus vero punctis/ tantum vna linea: ita & de materia/ indefinite numero ſubſtantie plureſue actus enunciātur: At de quolibet actu/ tātū
5 vna ſubſtantia dicitur. Nullus quippe actus: plurium eſſe poteſt.

ℂ Actus/ imprimis eſt potentia: et potentia actus.

¶ Anteq̃ ſubſiſtat actus, eſt eius potentia. qui cum deinceps generatione acquiſitus & perfectus eſt: actus eſt/ & actu ſubſiſtens. Nã ab initio eſt & ſubſiſtit ſola rei naturalis potentia ipſo actu antiquior. Ante igitur aduentũ ipſius actus: potentia eſt actus/ id eſt actu ſubſiſtẽs & actus potentia: id eſt poſſibilis & futurus. Eſt enim preſens actus quidam: futurum vero/ quedam potentia.

Si actꝰ eſt in potẽtia potẽtia eſt in actu.

6 ¶ Omnis rerum differentia & contrarietas: eſt ex parte actus/ nulla autem ex parte potentie.

¶ Senſibiles nãq; ſubſtãtie ſemper ſũt in potẽtia: non autem ſemper in actu. Depelli ſiqui dẽ nequeũt aut liminari e potentie finibꝰ neq; faceſſere e terminis ſue poſſibilitatis. Ante actum/ ſunt in potentia. In ipſo quoq; actu/ ſunt in potentia. Poſt deniq; actum/ identidem ſunt in potentia. Prius autem ſunt extra actum: poſterius rurſũ extra actum fiunt: Medio vero ſolo tempore in actu ſunt. Differentiam igitur/ aut contrarietatem nullam habent in potentia aut in materia: ſed in ſolo actu & forma. Poſſunt enim duntaxat extra actum fieri/ ab actu depelli: in quo quandoq; ſunt & quandoq; non ſunt.

¶ Senſibiles ſubẽ cõſtant ex iſinito & finito: illo vt potẽtia/ hoc vero vt actu. 7

¶ Sicut prius Rectã lineã/ docuimꝰ conſtare geiñis pũctis: altero infinito/ id eſt infinitarũ linearũ initio: altero vero finito idest/ tãtũ vniꝰ actu & fine: ita & intellige ſenſibilẽ ſubſtã tiam geminis partibus conſtari: vna infinita/ id eſt infinitorum potentia/ ſubiecto & initio: que eſt materia. alia vero finita/ ſtata vnica & certa: id eſt tantũ vnius ſubſtãtie actu & forma. Nam materia haud aliud eſt/ q̃ ſubſtantia quedam iſinita: ideſt non finita / nondum completa: inchoata & impfecta. Forma vero materie finis eſt: & ſenſibilis ſubſtantie complementũ. qua in materia ſubſiſtente: finita/ cõpleta & perfecta res ſenſibilis nominantur

¶ Senſibilium ſubſtantiarũ infinitũ/ eſt finitum: Finitum vero infinitum.

¶ Senſibilium ſubſtantiarum infinitum/ voca materiam & potẽtiam: finitum vero/ formã & actum. Materia & potentia prius ſubſiſtit: prius finita eſt cõpleta & perfecta: q̃ totꝰ actꝰ & forma. Ante enim generationem/ adhuc imperfectus eſt & infinitus actus: nondũ ſubſiſtens. Materia tamen perfecta eſt & finita. Eſt igitur ſenſibilium ſubſtantiarum infinitum/ prius finitum: imperfectum/ prius perfectum. Earum vero finitũ/ priꝰ infinitum: perfectum prius imperfectum. Prius enim eſt & perficitur rerum principium/ q̃ finis. Rurſum & hoc pacto aliter intellige: ſenſibilium ſubſtantiarum infinitum (id eſt potentiam) eſſe finitũ. Finitum vero (id eſt actum) eſſe infinitum. Nam rerum omnium ſẽſibilium/ tantum vna eſt potentia: actus vero innumeri & indefiniti. Eſt igitur & ſenſibilium ſubſtantiarum/ infinitũ (ideſt potentia) numero finitum & vnum: earum vero finitum (ideſt actus) numero varium & indefinitum.

8

Materia priꝰ perfecta q̃ forã.

¶ Vnum infinitum/ eſt tantum: quanta/ finita infinita. 9

¶ Vna potentia eſt tanta: quanti infiniti actus. Eadem potentia/ infinitorũ actuum eſt capax. Vnitas potentie/ eſt actuum numerꝰ. Sume enim infinitum vnitate & finitate/ finitum vero iſinitate & multitudine: vtraq; inuicem equabũt. pinde atq; vna dualitas & due vnitates. Vnum quippe infinitũ: eſt capax/ infinitorum finitorum. Infinitum ipſum/ eſt numero quidẽ finitum & vnũ: ſubſtantia vero infinitum. Que autem finita dicuntur: ſubſtãtia: ſunt finita/ numero autem infinita. Vt vnitas: numero quidem finita eſt immultiplex & tãtum vna. ſubſtantia tamen/ potẽtia & virtute eſt iſinita. cũ nũeros eadẽ poſſit iſinitos. Numerus autem ſubſtantia/ virtute & poteſtate finitus eſt: numero tamen infinitus. Quis enĩ numeri ſupputationem abſoluet/ numerabitue numerorum ſeriem. Similiter & materia nũero/ finita/ ac tantũ eſt vna: virtute tamen & potentia infinita/ qua ſuſcipere poteſt actꝰ innumeros. actus vero/ numero quidẽ eſt infinitus: virtute tamẽ & poteſtate finitus. Eſt enĩ omnis actus tantum vnius actus. vt vnus deus ſubſtantia infinitus/ numero tamen finitus & vnus: infinita poteſt finita vt infinitos mundos. Omnis enim mũdus: eſt ſubſtantia finitus.

Cõparationes infiniti & finiti.

¶ Q̃ generatio eſt vt ab intellectu ad ſenſum/ ab intelligibilibus ad ſenſibilia. Cap. VIIII.

GEneratio eſt ab extremo mūdi/ad mūdi mediū progreſſio.

1 ¶ Generatio progreſſio eſt a priori ad poſterius: A potentia ad actum/ A materia ad formam & ab extremo ad medium. Eſt enim potentia/ prior actu. Extremum prius medio & materia prior forma. Extremū autē mūdi celum/ licet preſtantius ſit terra: analogiā tamē vt dixiꝰ habet ad ſenſibilium potentiam/ extremitatem/ cōmunitatem & principiū. Mūdi quoqꝫ medium terra: congrua proportione/ ſenſibiliū actibus reſpondere ꝓbatur. Sicut enim diſtantior/ prior & remotior ſenſibiliū pars/ eſt ipſa materies: Propior vero poſterior & immediatior eſt actus & forma: ita & celū ipſum iure dixeris remotiorē & priorem eſſe ſenſibilium partē/ & vt quādā eorū potentiā: terrā vero vt eorum partē propiorē immediatā & vt actū. Et ſicut ſenſibilē ſubſtantiā/ diximus depelli non poſſe/ e ſue potentie ac poſſibilitatis terminis (ſemper quippe eſſe in potentia: in qua contrarietas reperitur nulla) Eandem vero poſſe migrare ab actu (Nam quandoqꝫ eſſe in actu & quandoqꝫ extra actū et contrarietatē omnē ſolis actibus ineſſe) ita & argue nichil ſenſibiliū/ migrare celeſti ambitu poſſe: ſemperqꝫ ambitu celeſti claudi/ quicquid eſt ſenſibile: & contrarietatem eſſe in celo nullam. Non autem omnia ſenſibilia ſemper eſſe in terra: ſed ea poſſe depelli & migrare e terrenis ſedibus. Et quandoqꝫ in terra eſſe/ quandoqꝫ extra terrā.. Omnē quoqꝫ contrarietatē & rerum pugnā: eſſe in terra & in ipſo mundi medio / nullā vero in celo aut mundi extremo. Eſt igitur generatio/ quedam ab extremo mundi & celo ſimul toto: ad mūdi medium & terrā progreſſio: tanq̄ a potentia ad actum/ a principio ad finem: ab indifferente ad id quod differens varium diſtinctūqꝫ reperitur.

In celo cōtrarietas nulla.

Ois cōtrarietas ī tra

2 ¶ Celum eſt vt ſenſibilium potentia & baſis: terra vero vt ſenſibilium actꝰ et vertex.

¶ Intellige euerſam mundi pyramidem: cuius tota baſis ſit celum/ aut celi concauum. Vertex vero & conus terra: que ad celum totum/ eſt vt exigua atomus & punctum. Huius pyramidis a tota baſi/ ad conum deſcenſus: eſt vt ſenſibilis mundi generatio/ pergens ab vniuerſo celo ad terram. Eſt enim celum/ ſenſibilis mundi potentia/ atqꝫ initiū. Terra vero ſenſibilis mundi finis/ actus & vltimū. Sicut enim primū recte linee punctum/ indefinita eſt & inchoata recta: ſecundū vero punctū/ definita ſtata & certa: ita & celum prima eſt ſenſibilis mundi poſitio. Terra vero ſecūda poſitio/ ſenſibiliſqꝫ mūdi finis/ definitio/ cōplemētū.

Mūdus eſt vt pyramis

3 ¶ Intelligibilis mundus eſt quedam ſenſibilis: mundi ſuppoſitio. Senſibilis vero/ intelligibilis mundi adiectio.

¶ Hec claram & dilucidā habet intelligentiā. Nam ſuppoſitiones dicuntur/ naturalia q̄dā & pernecellaria adiectionū fundamenta: que ſine adiectis eſſe quidē poſſunt/ ſine ipſis autē adiecta/ aduentitia & ſecunda eſſe & ſubſiſtere nequeunt. Vt potentia/ ſuppoſitio eſt actuum ſine actibus quidem poſſibilis: actus autem ſine illa impoſſibiles manēt. Celum ſuppoſitio eſt terre/ ſine terra poſſibile: terra vero ſine celo impoſſibilis. Simplicia & prima: etiam ſuppoſitiones ſunt compoſitorū & ſecundorū entiū. Compoſita vero & ſecunda entia/ eorum ſunt adiectiones. In dyalecticis propoſitionibus/ ſubiectū ſuppoſitio eſt predicati: predicatū vero ſubiecti adiectio. In demonſtrationibus & ſyllogiſmis: hypotheſes & aſſumptiones prime ſuppoſitiones eorum ſunt: que deinceps inferuntur. Vniuerſa item principia/ concluſionū atqꝫ illationum. Subſtantie quoqꝫ/ accidentiū hypotheſes & ſuppoſitiones ſunt. Accidētia vero ſubſtātiarū adiecta & aduētitia. Supponūt enī (vt aiunt) accidētia eſſe ſubās: ſubē vero accidētia ſupponūt minime vt q̄ ſine accidentibus eſſe poſſunt. Ita & intelligibilis mūdꝰ ſuppoſitio eſt ſenſibilis mūdi: ſēſibilis vero/ itelligibili velut adiectus & aduētitius. Supponit enim ſenſibilis mundus eſſe intelligibilē: non autē intelligibilis ſenſibilem.

Exēplaris declaratio ſuppoſitionū & adiectionum.

Potentia
Actus
Celum
Terre
Simplex
Cōpoſitum
Subiectū
Predicati

4 ¶ Vnde fit vt generatio/ ſit quidam ab intelligibilibus/ ad ſenſibilia motus

¶ Generatio eſt vt ab omni ſuppoſito/ ad adiectum: a ſimplici ad cōpoſitum. A primo ente ad ſecundū: a potentia ad actū: a celo ad terram. Ab extremo ad mediū. a natura ad nos. ab occulto ad apparens & manifeſtum. Et generatim vt a cunctis oppoſitis/ que potentie ſunt proportionabilia: ad ea que actui & fini reſpondere declarātur. A principio ad finem: a tenebris ad lucem. Ab inchoato ad perfectū: ab infinito ad finitū. A parte ad totū: a ſpiritu ad corpus. Ab intellectu ad ſenſum: & ab intelligibilibus ad ſenſibilia. Eſt enī intellectus prior ſenſu: & intelligibilia ſenſibilibus. Supponit ſenſus eſſe intellectum: & adiectus

eſt intellectui. Intellectus ſuppoſitio quedã eſt & fundamentũ ſenſus: idem latior eſt ſenſu/ complectens vndiq; ambiensq; ſenſum. Omnis enim ſenſus / eſt in intellectu: ſicut vertex et centrũ in ſua circunferentia. Et ſicut terra eſt in celo id eſt in celi ambitu & actus in potentia ita & ſenſibilis mundus eſt in intelligibili. Hic enim extremus eſt & circunferentia: ille vero medius & centrum. Hic continens: ille contentus.

¶ Rurſum generatio eſt vt ab arcano et occulto/ ad clarum et dilucidum.

¶ Senſibilis ſubſtantia: conſtat ex parte vna arcana & occulta/ alia vero dilucida & clara.
Pars eius occulta vmbratilis & incognita: eſt materies atq; potentia. Eius vero pars mani-
Tenebre feſta cognita & clara: eſt eius actus & forma. Dic eodẽ modo/ eandẽ rẽ conſtare ex tenebris
Lux et luce: Ex nocte & die/ Ex confuſo & diſcreto/ Ex vnitate & numero: Ex intellectu & ſenſu.
Nox dies Ex intellectuali parte & ſenſibili. Generatio igitur ex cunctis ſuppoſitis infert eorũ adiecta:
Dies Ex tenebris/ lucẽ/ Ex nocte diem. Ex vnitate/ numerũ: Ex occulto/ apparentia/ & manifeſta
Confuſum Ex intellectu ſenſum/ Ex potentia actũ/ Ex principio/ finẽ. Et ita in cunctis argue. Eſt enim
Diſcretum generatio perſimilis dyalecticis ſyllogiſmis: qui ſicut ſuppoſitione premiſſarũ & principio-
Vnitas rum/ concluſionem eliciunt: ita & hec ſuppoſitione potentie/ actum infert. Et ſicut rationa-
Numerus les ſyllogiſmi haud ſtatuũt quidem ſua principia: neq; eorũ elucidant/ probantq; veritatẽ
Intellectus ſed ea vt aliunde q̃ ratione clara/ certa & euidentia deſumunt: atq; ſupponũt: ita & genera-
Senſus. tio nullo pacto ſua cõſtituit initia/ aut potẽtiã ad eſſe inſtituit: ſed aliunde & ex priore aliqua
cauſa (vt creatione) ortam/ eam ſuſceptat/ aſſumit ſupponitq;. adijciens illi actum & finem.
Analogia Vnde fit vt ſicut creatio poſitio eſt & ortus potentie ac materie: generatio vero poſitio & ori-
go ſolius actus & forme: ita & in rationabilibus ſyllogiſmis/ alia ſit lux principiorũ/ alia illa-
tionis & concluſionis. Lux principiorum ſuppoſita eſt & prima: quam intelligentiam nun-
cupamus. Lux vero illationis/ adiecta eſt illata & ſecunda: quam rationem & ſcientiã nomi-
namus. Et hec generationi & actui: illa vero creationi & potentie/ miro reſponſu adaptat̃.

¶ Generatio item eſt vt a ſpiritu ad corpus: et ab omni priore/ ad poſterius naturalis profectio.

¶ Spiritus natura prior eſt corpore & eſt corporis extremitas quedam: corpus vero in ſpirituum medio degit. Sunt enim ſpiritus/ natura ſiti & collocati in mundi extremo vt in celo. Corpora vero ſtata ſunt & librata/ in mundi medio. Generatio itaq; ſicut actum potentie/ ipſa naturaliter infert: ita & corpus addit ſpiritui & ſpiritum corpore inueſtit. Protulit enim deus imprimis puros/ ſimplices & ſine corpore ſpiritus: que ſunt intelligibilis mundi entia: et totius vniuerſi conceptus. qui licet nobis ac ſenſui occulti ſint: intellectui tamen & nature cogniti/ ac peruij ſunt. Poſt autem huiuſmodi ſpiritus/ orta eſt omnis corporea creatura: tanq̃ adiecta & aduentitia ſpiritali ſuppoſitioni/ operiens & occludẽs omnẽ ſpiritalẽ ac priuam creaturã. Hic igitur naturalis progreſſus a ſpiritu ad corpus/ ab intellectuali creatura ad ſenſibilem: Ab intimis occultis & arcanis mũdi: ad extrema/ patentia/ manifeſta & ſigna: quedam eſt generatio: & ſenſibilis actus in potentia acquiſitio. Eſt enim intellectualis creatura/ ſenſibili antiquior: & vt totius nature ſuppoſitio. Senſibilis vero intellectuali recentior: & illius adiectio. Adiecit enim deus ſenſibilia/ ad intellectualia illis: hec inueſtiuit/ abdidit/ obumbrauit. Sicut enim ſenſibilis ſingularis ſue ſubſtantia: haud nuda & pura ſed ſub accidentibus conſpicitur adoperta: ita & intellectualis mundus/ haud nudus ac purus: ſed ſenſibili & aduentitio mundo velatus adopertuſq;/ nobis pellucet atq; reuelatur.

¶ De Generatione vniuerſi. Cap. X.

EX vtroq; mundo/ intellectuali inquã atq; ſenſibili: conſtat cõflaturq; vniuerſum.

¶ Sicut ſenſibilis ſubſtantia: haud tantum vno/ ſed geminis coaleſcit conſlaturue punctis/ potentia & actu: Materia & formã: parte occulta & parte apparente: ita & vniuerſum totum/ binis ex partibus conflatur. Ex principio inquam et fine. Ex eſſentia & apparentia. Ex inchoatione & perfectione. Ex potentia & actu. Et ex occulta parte & parte manifeſta. Intellectualis enim mundus: prima arcana & occulta vniuerſi pars eſt eiuſue/ ſuppoſitio. Senſibilis autẽ mundus: pars eſt vniuerſi ſecũda nobis apta atq; manifeſta: priori abdite & arcane pti adiecta.

¶ Intellectualis mundus/ ante ſenſibilem eſt factus.

¶ Intellectualis enim mundus/eſt ſenſibilis mundi ſuppoſitio& initium:perinde atq; & celum ipſum/terrene molis hypotheſis & ſuppoſitio vocitatur. Sicut igitur celeſtis orbis telluteo diffinitur antiquior:ita & intellectualis/mundus ante ſenſibilē factus cōprobatur. Intellectus quoq; ante ſenſum. Spiritus ante corpus. Operuit enim deus intellectualem mundum ſenſibili mundo. Spiritalem itē creaturā/ſub corporea appendice occuluit. Intellectū deniq; ſenſu inueſtiuit. Et hec vel ſine vlla expoſitionis/aut commentarij luce:euadunt ſeipſis q̄ manifeſtiſſima.

2 ¶ Vnde manifeſtum eſt genitum eſſe vniuerſum:ac parte poſt partem factum atq; productum.

¶ Nam prior a deo:factus eſt intelligibilis mundus:deinde ſenſibilis illi eſt adiectus. Cepit enim deus:a creatura ſibi propiore: pergens ad diſtantiorem. Et ambo mundi/totius vniuerſi ſunt partes. Intelligibilis quidem mundus pars prior/ſuppoſitio & potentia. Senſibilis vero pars eius ſecunda/ adiectio/ finis & actus. In ortu igitur vniuerſi contingit ſucceſſio partis poſt partem:quam generationem nuncupamus. Que enim tota ſimul ſunt facta:creata dicuntur/non genita. Vt angelus vt materia. Que autē non tota ſimul: ſed parte poſt partem abſoluūtur/ſuccedūtq; in eſſe: gigni dicuntur. Vniuerſum igitur totum eſt genitum:ac parte poſt partem factum. Vniuerſi enim generatio facta eſt/cum ex preexiſtenti intellectualis mundi ſuppoſitione:adiectus allatuſq; eſt illi ſenſibilis mundi actꝰ. quēadmodum in diſciplinis ex preexiſtenti & preſuppoſita/principiorum cognitione: ſequentiū concluſionū demonſtratur veritas/ clauditur ratiocinatio/infertur ſcientia.

Que creata queue genita dicantur.

3 ¶ Vniuerſi generatio:humane generationi contranitens/euadit oppoſita.

¶ Vniuerſi quippe gnātio/facta eſt:a ſpū ad corpꝰ. Ab intellectuali ad ſēſibile/Ab itellectu ad ſēſū/ Ab occulto ad dilucidū & oculis peruiū. Hūana autē gnātio/ huic cōtranitit̄ ordini. Fit enim a corpore/ad ſpiritū:a ſenſibili/ad intellectuale. A ſenſu ad intellectum:ab apparenti & eo quod in propatulo eſt:ad abditū & arcanū. Vt enim in libro de intellectu diximus: prius eſt hominis corpus rationali anima/ que creaturarum eſt vltima. In mundo quippe ſenſibili/factus eſt ſenſus ante intellectū:& ſenſibilis creatura ante intellectualem. Oīa namq; animantia/ante hominē ſunt facta. Et eadem eſt proportio/ cunctorū animalium ad hominē:que humani corporis/ad animā aut que ſenſus ad intellectum. Sunt enim vniuerſa animantia/vt hominis corpus:homo vero vnus/eorū eſt vt anima & actus. Vniuerſi igitur generatio: humane generationi/contranititur ac ordine oppoſito incedit. Creauit enī deus/prius animam vniuerſi/ hoc eſt intellectualem arcanūue mundū:q̄ corpus vniuerſi ideſt q̄ ſenſibilē apparentēue mundū. At contrario ordine perficitur homo:vtpote cuiꝰ corpus abſoluitur formaturq; prius:aīa vero poſterior. Fit itaq; in vniuerſi cōplemento/ motus ab anima ad corpus: In homine autē/ motꝰ a corpore ad animam.

Corpꝰ prius anima.

4 ¶ Simpliciter et ſecūdū vniuerſū:ſpūs eſt corpore prior et itellectus ſēſu. Secūdū quid autē et in ſēſibili mūdo: Corpus prius eſt ſpū et ſēſus itellectu.

¶ Aliud eſt quod vniuerſum:aliud quod ſenſibilem mundum nuncupamus. Vniuerſum quippe totum quiddam eſt & vtriuſq; mundi complexio:intellectualis & ſenſibilis. Senſibilis autem mundus/pars eſt vniuerſi ac totius ipſiꝰ corpus. Aliud itaq; eſt prius ſimpliciter: & aliud prius ſecundum quid. Aliud prius in toto & in vniuerſo: aliud prius in parte & in ſenſibili mundo. Nam ſimpliciter & in vniuerſi s que ſūt/ſpiritus eſt corpore antiquior: Intellectus ſenſu & actus potentia. Angelici quippe ſpiritus/intellectus & actus: antiquiores ſunt omni & corpore & ſenſu et potentia. In ſenſibili autem mundo: econtrario accidit. in quo corpora priora ſunt ſpiritibus & animabus:ſenſus quoq; intellectu prior & potentia actu antiquior. Intellectus enim vniuerſi/ prior eſt ſenſu vniuerſi:id eſt intellectualis mundus prior ſenſibili mūdo. At ſenſibilis mundi ſenſus prior & origine antiquior eſt ſenſibilis mundi intellectu. Eſt enim ſenſibilis mundi ſenſus:irrationale animal/ſenſitiue virtutis particeps. Senſibilis autem mūdi intellectꝰ eſt homo: cui ſoli ſub luna cōgruit cōpetitue intellectus. Anime porro maioris mundi/ideſt vniuerſi: ſucceſſit eius corpus. Aſt minoris mundi/ideſt hominis corpori:ſucceſſit anima/illiq; eſt generatione adiecta. Eſt igitur ſimpliciter et ab vniuerſi ordine:intellectus ſenſu et ſpiritu corpore prior. Secundū quid vero et ordine ſenſibilis mundi:ſenſus intellectu et ſpiritu corpus. Nam et vniuerſum perfectū ac genitum eſt:a perfectis ad imperfecta/a ſummis ad ima. Senſibilis autem mundus/ pfectus et abſolutus eſt:ab imis ad ſumma et a cunctis impfectis/ ad potiora & preſtantiora.

¶ Intellectualis mundus/ ſimpliciter lux eſt & dies & actus: ſecundum quid autē et ad nos & in ſenſibili mundo: tenebre/ potentia & nox nūcupatur. 8

¶ Hec propoſitio adiecta eſt ad diſcutiendam quorūdam que diximus ambiguitatē: cur ſcilicet intelligibilem mundū/ ſenſibilis mundi potētiam baſim/ ſuppoſitionē/ fundamentū & vt materiā nuncupauimus: cū potentia & materia ſint impfecta. Intellectualis autē mundus/ ſit ſenſibili preſtātior potior/ & vt actus & ſpiritus et anima. Dubietas Huius dubietatis/ in promptu eſt & in propatulo ratio. Nam intellectualis mundus: totius vniuerſi eſt actus/ lux & dies Solutio Senſibilis vero mundus eiuſdem vniuerſi: eſt vt potentia/ tenebre & nox. Attamen cū intellectualis mundus/ ad ſenſibilem dicitur mundū conferturue ad nos: hoc pacto ſecundū quid ſumptus: potentia/ nox & tenebre cenſetur. Eſt enim nobis occultus: ſitus in noſtris tenebris in noſtra nocte & ignorantia. Eſt & potentia initium/ inchoatio: & ſuppoſitio ſenſibilis mundi. Subſiſtente enim actu & conſumato intellectuali mundo ante ſenſibilem: ſenſibilis mundus nondum ſubſiſtebat eratue abſolutꝰ. Erat tamen in potentia/ inchoatꝰ erat/ initiatus & imperfectus. Eſt enim intelligibilis mundus: propinqua ſenſibilis mundi potentia/ eiuſue initium & inchoatio. quē haud ſecus appellare licet inchoatū ſenſibilē mūdum: q̄ congruit materiē imperfecte & incōplete rei naturalis cenſeri nomine. Sicut eni materia/ eſt perfecta quidē materies: & imperfecta rei naturalis ſubſtantia: Eſt item perfecta pars & inconſumatum totū: ita & intellectualis mundus: eſt incōpletus atq; impfectus ſenſibilis mūdus: perfecta itē pars eſt & incōpletū totū. Et ſicut potentia/ prius eſt in actu & in eſſe q̄ actus: cuius eſſe/ ſequitur prioris potentie eſſe: ita & intellectualis mundus/ prius fuit in actu/ q̄ ſenſibilis. Nam huius eſſe illius eſſe: & huius actus illius actum ſequutus eſt.

¶ Ante creationem & potentia et actus erant in potentia. Creatio autem 7
potentiam ſtatuit in actu: Generatio vero/ actum in actu.

Hec propō vtrobiq; vera. ¶ Hec propoſitio vera eſt vtrobiq; modo: ſiue potentiam ſumpſeris/ pro ſenſibiliū potentia & materie: ſiue pro intellectuali mundo qui eſt vt potentia/ initium inchoatio ſenſibilis mundi. Nam & creatus eſt intellectualis mundus/ totuſq; ſimul exortus: & creata eſt materia/ factaq; tota ſimul. Non tamen ſimul cum intellectuali mundo/ id eſt cū angelis: ſed poſt angelos/ vt prius oſtendimus. Ante igitur creationem & priuſq̄ quicq̄ faceret deꝰ: erat et actus omnis & omnis potentia/ in potentia: ideſt ſimplici poſſibilitate/ in poſſe eſſe/ in diuina ſola mente & poteſtate. Creatio autē vtrāq; potentiam (ſed ſeorſum) ad eſſe prodixit. Statuit enim prius in actu vniuerſi potentiā/ id eſt intelligibilem mundū. Secundo ſenſibilium potentiā: quā materiā eſſe docuimus. Eſt enim intelligibilis mundus/ vniuerſi initium parſue eius prima. Materia vero cunctorū eſt ſenſibiliū inchoatio & pars eorū prima. Intelligibilis inſuper mundus/ ſenſibilis mūdi inchoatio & potētia cēſetur. Intellectuales quoq; creature/ ſenſibilium creaturarum: ſpiritales corporearum immateriales materialiū initia/ atq; hypotheſes vocantur. Gn̄atio creatione poſterior Succeſſit autem creationi generatio & ortui potentiarū/ actuum origo. Nam generatione perfectus eſt ſenſibilis mundus: & adiectus intellectuali mundo vt actus potentie: vt predicatum/ ſubiecto: vt & finis principio. Infert & ipſa generatio/ aſſidue ipſi materie/ omnē actum: quo ſenſibilis omnis ſubſtantia perficitur/ abſoluitur/ conſumatur. Effectū igitur eſt quod volumus: vt ante ipſam creationē/ fuerit tam potentia q̄ actꝰ in diuina potentia & poſſibilitate. Erant enim i primo euo: actu non entia. Porro creatione orta eſt imprimis/ quam potentiam nuncupamus: ſucceſſitq; in eſſe ſimplex materia/ que eſt vniuerſorum poſſibilitas. Sequenti autem generatione exortus eſt actus: adiectaq; priori materie ea forma/ que ad complendam totius ſubſtantiam erat pernecessaria.

Ante creationem	Potentia	In potentia	Erat
Ante creationem	Actus	In potentia	Erat
Creatione	Exorta	Potentia	Eſt
Generatione	Ortus	Actus	Eſt

¶ Qꝫ intellectualis mundi ſubſtantie: ſunt ſeparate/ ſimplices et immixte. Cap. X

1 INtellectualis mundus/eſt vt principinm ſine fine.

¶Intellectualis mundus eſt intelligibiliū creaturarū regio/aut intelligibilis creatura. ſicut & ſenſibilis mundus: ſenſibiliū creaturarū regio aut ſenſibilis creatura nuncupatur. Intelligibilem autē mūdū/ principiū eſſe ſine fine: Intellige hoc pacto bifariam. Aut principiū eſſe durationis/ ſine fine durationis. Etenim intelligibilis mundus/ factus quidē eſt & creatus a deo: ſed dimenſus/ ſtatuſq; in euo: habuitq; ſue durationis initiū/ finem tamē habiturus eſt nullū. Aut intelligibile mundū/ principium eſſe ſubſtantie: ſine fine ſubſtantie. Et hec rurſum intelligentia/ veritati ſubnixa reperitur. Intelligibilis enim mūdus/ eſt diuini totius operis initiū cuius finis eſt ſenſibilis mundus. Sicut igitur materiā ante ipſius actus aduētū cenſemus infinitā: ideſt non finitā/ actu fineq; careutem & principiū quiddā ſenſibilis ſubſtantie/ ſine fine: Ita & intelligibilē mundum/ abſq; iniuria nūcupare poſſumus principium ſine fine: tanq̄ ſeparatū a fine hoc eſt ab vltima dei creatura. Ortus enim eſt intelligibilis mundus/ ante ſenſibilē: qui et duratione & loco/ abiunctus eſt & ſeparat⁹ a ſenſibili mūdo. Nā ſi et hoc ipſū vere dicitur: intellectualis creatura eſt ſolū pricipiū creature dei/ nō tota dei creatura ſed tm̄ prima creatura: totiuſq; diuini operis initiū: cur minus enūciare licebit/ intellectualē creaturā: pricipiū eſſe ſine fine? Eſt enim principiū ſine fine: ſolū & ſeparatum principium/ fini immixtū/ atq; icōiūctum. Intellectualis igitur mundus vtrobiq; tam duratione q̄ ſubſtantia: eſt ſeparatum principium & principium infinitum ideſt ſine fine: tanq̄ intellectuale ſine ſenſibili.

Q d̄itelligibilis mūd⁹

Intelligibilis mūdus eſt bifariā principium ſine fine.

2 ¶Intellectualis item mundus: eſt ſuppoſitio/ſine adiectione et actus ſine potentia: aut potentia ſine actu.

¶Hec eſt eodē vt precedens modo diſcutiēda. Eſt enim intellectualis mundus: vt propoſitionis ſubiectum/ ſine predicato. Nempe vniuerſum totū eſt vt vna aliqua propoſitio: cuius terminus ſuppoſitiuus & primus/ intellectualis mūdus eſt & ſupercelelitis ſpiritus. ſecūdus vero predicatiuus & adiectiuus: ſenſibilis eſt mund⁹ ac ſublunare corpus. Et ſicut qui ore propoſitionem enūciat/ referans explicanſue/ interne ſue mentis conceptū: haud ſimul eam totam profert/ ſed prius eius ſubiectū/ deinde predicatū: ita & diuina mens internos/ proprioſq; conceptus/ ſeq; ipſam ſubſtantiali quadam vniuerſi propoſitione referare volens: haud eam ſimul pronunciauit protulitue totam/ ſed parte poſt partē. Primo enim verbo intellectualem expreſſit mundum peperitq; ſubiectum: ſecundo vero ſenſibilem & predicatum parturiuit. Diuina ſiquidē mēs: primo eloquuta effataq; eſt idē: ſilēs oppoſitum. Deinde ſilēs idem: oppoſitū eſt effata & eloquuta. Eſt enī idē intelligibilis mūd⁹/ deo propior. Oppoſitum: vero ſenſibilis mundus a deo ſemotior & longiore diſtans interuallo. Primo nāq; protulit deus actum ſine potentia aut potentiā ſine actu. Nam intellectualem mundū vtrouis nomine: aut actus aut potentie nuncupare licet. Eſt enim intellectualis mūdus/ actus ſimpliciter & ſpiritus & anima vniuerſi. Secundum quid autem & ad ſenſibilem mundū: eſt vt potentia/ inchoatio & initium

Analogia vtriuſq; mundi ad ambos ꝓpoſitionis terminos.

3 ¶Diuina mēs quicquid erat factura: primitus concepit/deinde materiam protulit ex qua compleret vniuerſa.

¶Prima & diuine & humane mentis operatio/ eſt ſimpliciſſima & intellectualis conceptio qua vtraq; mens intelligit/ attingit/ cōcipit/ proponitq; quicquid eſt factura. Humana autē mens/ diuine quidē mentis eſt imago: & ad illius imitationē nititur operatur/ effingitq; ſingula. In hoc tamen vno/ imago: ſubſtantiali ſua veritate cōperitur inferior: q humana mens nullam futuri ſui operis materiam profert. Nam creatio per quā oritur materia: ſoli diuine menti ac veritati reſeruatur. Nulla enim neq; angelica neq; humana mens: ſtatuere ad eſſe nouā aliquā creaturam poteſt/ nullāue ex puro non ente proferre ſubſtantiam aut materie tomum. Intellige igitur peritiſſimi architectis mentem/ imprimis intra ſe future domus ideam exprimere/ eāq; ſpeculari: ante & extra materiam. Deinde ab eodem gigni materie molem: ex qua denīq; domus ſit cōpiēda atq; abſoluēda. Hec mens diuinā cum opificem exprimit mentem. & ſuarum conceptionum & materie totius ſui operis/ cauſam. Cōcepit enim diuina mēs i primis oia extra/ ante & ſuper materiā: protulitq; omniū conceptus hoc eſt angelos ante materiam. Poſt ipſos vero cōceptus & intellectuales creaturas

materiam peperit ſtatuitq; ad eſſe. Intereſt autem in humana et diuina mente: ꝙ humana
mens/ ſuos conceptus intra ſeipſam profert: illiq; perpetuo humane inſunt menti. Diuina
autē mēs: propoſita/ conceptus/ notiones/ angelos/ ideas/ ſpecies/ exemplaria/ archetypos
& ſigillaria vniuerſi: extra ſeipſam produxit vt totius futuri ſui operis initiū. Illos attamen
quia nos lateant & extra materiā ſubſiſtant: plerūq; eopacto diuine aſtare preſenteſq; eſſe
mēti dictitamus: quo & noſtre notiōes noſtris iugiter mētibus offerunt obijciuntur/ putant.

¶ Vn̄ fit vt itellectualis mūdi ſubē: ſit natura ſeparate/ ſimplices & imixte. 4

Prima ratio. ¶ Nam ſubſtantie intellectuales facte & create ſunt ante materiam. Sunt igitur immixte
ſimplices & ſeparate a materia. Sicut eni quicquid factum eſt & poſt materiam creatum
in materia eſt factum/ ortum atq; perfectū: & ab ea fulcitur/ geſtatur/ continetur vt omnis
ſenſibilis actꝰ/ cum rationali anima: ita & quicquid factum eſt ante materiam: eſt extra ma
Secunda ratio. teriam: & factum & ſubſiſtere natum. Ruſum intellectuales ſubſtantie (vt diximus) perſi-
miles his notionibus ſunt/ que noſtre inſunt menti. Atqui he notiones ſeparate ſunt a
mundo/ ab elementis/ a corpore/ ſenſu & materia: habentes eſſe ſimplex/ purum/ & immi-
xtum/ in humana mente. in quam nichil alteritatis/ nil materialis diſſimilitudinis/ nilue
indefecatum & impurū admittitur. Sunt igitur & intellectuales ſupercelesteſq; ſubſtantie:
natura ſimplices: abiuncte a materia/ impermixte/ ſeparate abſolute. Eadem quippe ratio
que minoris mundi (hoc eſt hominis) arcanas notiones aſſerit immateriales: maioris quoq;
mundi inuiſibiles conceptus/ ideſt ſuperceleſtes ſubſtantias: immateriales incorporeaſue
eſſe confirmat. Qua ratione/ humane thalamos mētis nulla poſſe imbui materie/ nichil ma
teriale excipere poſſe predicaueris: eadem ratione & i intellectualē mundum (que mens eſt
vniuerſi) nullam materiei particulam/ natura introduci natam abs te ſentiendū. Etenī licet
nonnulla materiei pars (vt ea ex qua humanū conflatur corpꝰ) intellectualē mundū & iam
ſubijſſe & iterum ſubitura credatur: id tamen ſupernaturali ordinatione iam accidiſſe ac
deinceps futurum arbitramur. Cum igitur naturalis materiei locus/ ſit ſenſibilis ſubluna-
riſue mundus: omnis materies ab vtraq; tam mundana/ q̄ humana mente extorris agitur
nullaq; omnino ipſius pars in vtrauis mente recipitur. Sed quicquid vtriq; menti ineſt: ſpi-
rituale/ ſimplex/ incorporeū/ impermixtū/ ſeparatū/ immateriale atq; abſolutum eſſe declara
tur. Que tamen mūdana verſantur i mēte/ ideſt que i intellectuali degunt mundo: ſubſtan-
tie ſunt & rerū veritates. Que vero hūane inſunt menti/ accidentia ſunt: ſuperceleſtiū veri-
tatum precipua/ veriſſima & equaliſſima ſigna.

¶ Cū ſubſtātia ſit prior accidente: neceſſe eſt ſeparate ſubſtātie/ gradū eſſe 5
vnū ſeorſum: Aliū vero ſubſtantie coniūcte et accidentibus permixte.

¶ Omne quod natura prius & preſtantius eſt: cum queat eſſe/ ſine poſteriore ac minꝰ pfe-
cto: neceſſe eſt vt huiuſmodi in aliquo: ſiue tempore ſiue gradu/ exemptū ſit ab imperfecto
ſitq; per ſe/ ſine poſteriore ſubſiſtens. Quēadmodum deum nunc eſſe dicimus cum creatu-
ris: ſimulq; ſubſiſtere/ quando & vniuerſe creature ſubſiſtunt. quia tamen prior eſt/ cunctis
creaturis deus & poteſt ſine creaturis eſſe: neceſſarium fuiſſe dicimus aliquem eiuſce poten
tie actum: in quo hec potentia/ fuerit in actu. Vt in primo eternitatis euo: in quo ab eterno/
ante creationem vniuerſorum: ſubſtitit deus vnicus/ ſeparatus a creaturis et ſolus. & q mo
do cum creaturis ſubſiſtit: i primo illo euo ſubſtantia/ gradu/ tempore et loco: ab vniuerſis
creaturis extitit abiunctus. Ita igitur argue/ de ſubſtantia & accidente. Subſtantiam natu-
ra priorem/ ac preſtantiorem accidente: ante accidentia creatam & factam. & oportere in
aliqua regione/ aliquoue gradu & loco: vt in intellectuali/ ethereoue mundo: degere ſubſtā
tiam puram/ ſeparatam/ impermixtam & ſine vllis accidentibus. Sunt igitur totius ſub-
ſtātie/ gradus gemini: primus ſubſtantie/ vt ſubſtantie: ideſt ſimplicis immixte et ſine acci-
dentibus. Secundus ſubſtantie coniūcte: accidentibus permixte & varie. Primi igitur gra
dus ſubſtantie ſunt in intellectuali mundo: ſecundo vero gradu in ſenſibili. Et eadem dixe
ris de ſpiritu & corpore: de forma & materia: de intellectu & ſenſu/ de actu & potētia. Quia
enim ſpiritus eſt corpore prior ac longe potiori alia eſt regio/ in qua ſpiritus abiunctus de-
git a corpore: alia in qua corpori coniunctus reperitur. Alius mundus/ in quo intellectus
eſt imixtus purus & ſine ſenſu. Alius in quo intellectus/ ſenſui eſt addictus. Locꝰ alius eſt in
quo forme degunt abſolute & immateriales: aliꝰ in quo haud aliter ſubſiſtūt/ q̄ in materia
Aura alia etherea/ plena puris & imixtis actibus ideſt angelicis formis: alia ſenſibilis/ cuiꝰ
vniuerſi actus in potētia eſſe ſunt nati. Sicut enim in rerum naturaliū gradibꝰ/ quia eſſē-

tia prior eſt vita: ſtat in quibuſdam reperire eſſentiam / abiunctam et ſeparatam a vita / vt in mineralibus: quam tamen in poſteris / vt in viuentibus & plantis reperimus vite coniunctam. Similiter & vitã ſenſu priorem / in viuentibus ſeparatã a ſenſu reperimus: ſenſum quoqꝫ in aĩalibus / a ratione abiũctũ qui in hoĩe ratiõi cõiũctꝰ eſt: ita & inprimis neceſſe eſt in eminentiore aliquo gradu ſublimioreqꝫ regione: reperiri ſubſtantiam ab accidentibus abiũctã atqꝫ ſeparatã: q̃ in iferiore et ſublunari hac regiõe viſitur accidẽtibus eſſe ꝑmixta

ℭ Q̃ paulo ſupra materiam: ſint quattuor elementa cunctarum generationum initia. Cap. XV.

1 Sicut paulo ſupra non ens & nichil eſt materia: ita et quattuor mundi elementa / paulominus ſupra materiam collocantur. Materie ꝓprietates. 1

ℭ Materia initium eſt hypoſtaſis & fundamentum ſenſibiliũ vniuerſorũ: ante oĩa ſenſibilia creata / oĩm minimũ / non ens actu / non enti nihiloqꝫ vicina / operiẽs ipſum nichil / ſuperfuſa / ſtata / fundataqꝫ in nichilo. Subeſt enim materia cũctis: eidẽ vero nichil ſubeſt. Que autẽ poſt materiã / prima ſunt facta: ſunt quattuor mundi elemẽta Terra / Aqua / Aer / Ignis: vicina / proxima & attigua materiei. Eorũ eni actꝰ: primi materiã obducũt / implẽtqꝫ vaſtiſſimũ eiꝰ hyatum. Ab his vniuerſa materies: ſuapte natura inanis priuata / arida & vacua: imprimis elemẽtatur diſponit / preparat: vt ſequentiũ ſenſibiliũ actuũ Subſtãtiui / Vitalis / Senſitiui & Rationalis plenitudine / decore ac habitu repleatur.

2 ℭ Sicut materia eſt entiũ minimũ: ita & quatuor elemẽta / entia actu mima.

ℭ Materia cum ſit actu non ens & non hoc aliquid: haud cenſetur ens minimum ſed entiũ minimũ. Eſt enim vltimum entium: poſt quod & ſub quo nichil eſt entiũ. Elementa autem prima ſunt (pergẽtibus ſurſũ) actu & ſimpliciter entia / prima poſt materiã facta. Deorſũ vero ſpectãtibꝰ / vltima occurrũt: vtpote quorũ actus / materiei vicini & proximi ſunt. Extremo eteni in loco actu & ſimpliciter entium collocata: rerũ naturalium ordines definiũt / ſiſtunt / clauduntqꝫ. Sunt igitur elementa minima actu entia / ideſt ſimpliciſſima: vt quibus actus nullus aut forma ſubeſt: ſed ſola materia.

3 ℭ Elemẽta homogenea ſũt / tota ſilia: ſine ꝑtiũ iter ſe / aut a toto differitudĩe.

ℭ Nam ſimpliciſſima eſt materia & homogenea tota: ſine vllo ſui partiũ diſcrimine. Quelibet eni materie pars: totius nomine inſignitur / cẽſeturqꝫ materies. Oẽs eius partes: & ſibiiuicẽ & toti materie ſũt q̃ſimillime. Atqui elemẽta ſũt primi & ſimpliciſſimi ipſius materie actꝰ: primaue eiꝰ perfectio. Vnius autẽ cuiuſpiã habitu: nulla in rebꝰ oritur diuerſitas ac differẽtia. Erũt igit & tote elemẽtorũ ſubſtãtie / conſtare ex materia & vnico ac ſimpliciſſimo actu: natura homogenee / ideſt ſine partiũ abiuicẽ & a toto / diuerſitate ac differitudine. Diſtant quidẽ inter ſe elemẽta: ſuntqꝫ & diuerſarũ ſpecierũ & pluriũ actuũ & cõtra ſeiuicẽ etherogenea. Vt ignis: ab aqua differt / ab aere & a terra: & cetera itidẽ inter ſe. Attamẽ quodlibet in ſeipſo totũ: indifferẽtis eſt eiuſdẽqꝫ ſpeciei ac ſuapte natura homogeneũ. cuiꝰ & oẽs partes & totũ: ſũt rationis & nois eiuſdẽ. Vt totꝰ ignis / ignis eſt: & eiꝰ oẽs partes ignes. Aer totus / aer. & oĩs eius pars aer. Aqua / aqua tota: & queuis pars aque / aqua. Terra tota / terra eſt: & vniuerſa eius glebula / ac portio terra.

4 ℭ Omnia ſenſibilia & ex materia fiunt & ex elementis. ſuntqꝫ deguntqꝫ: & in materia & in elementis.

ℭ Elemẽta ſecũde cuiuſdã ac ꝓpioris oĩm ſẽſibiliũ materie vicẽ recipiũt. Nã ſũt materia vicinior ꝓpiquior ac diſpoſitior: ad ſequẽtiũ actuũ ſuſceptationẽ. Et plerũqꝫ elemẽta ipſa (tã ipſi materiei propiquãt ſuntqꝫ vicina atqꝫ ſimilia) materie nomine cẽſemꝰ. diſtãt eni paulominꝰ a materia. Sicut eni ꝑquirẽtibꝰ ſenſibiliũ ſimpliciter primũ / quod quõlibet eſt ens: materia nobis occurrit / cũctorũ inchoatio: ita et eorũdẽ ſẽſibiliũ ſcrutãtibꝰ primũ ſimpliciter ſiue primũ actu: ingerit ſeſe elemẽtũ cuiꝰ actꝰ eſt primꝰ & ſimpliciſſimꝰ actꝰ. Et ante oĩa ſẽſibilia / facta ſũt hec: materia iquã & quatuor elemẽta ſũtqꝫ cũcta ſẽſibilia ex materia & elemẽtis facta. Materia tamẽ antiquior eſt elemẽtis: & ex ea ſũt facta elemẽta. Et ſicut extra materiã nullꝰ ſublunaris eſſe natus eſt actus: ita & neqꝫ extra elementum / ſenſibilis aliqua ſubſtantia eſt ſubſiſtere nata. Materia elemẽtis quattuor

5 ℭ Sicut materia / omnium ſubſtantialium actuũ naturale eſt ſubiectũ: ita & quattuor elemẽta ſẽſibilium oĩm ſubſtãtiarũ / ſunt naturalis regio ac locus.

¶ Queadmodum pars ad partem: ita & totum ſeſe habet ad totum. Materia autem & omnis eius actus/ ſunt quedam partes. Elementum vero & ſenſibilis queuis ſubſtantia: ſunt tota & perfecta entia. Que igitur materiei ratio atq; habitudo ad ſenſibilem omnem actũ: ea eſt & elementi/ ad omnem ceteram ſenſibilem ſubſtantiam. Omnis autem ſenſibilis actus: natura ſedet/ degit/ fulcitur/ ſaluaturq; in materia: que eſt vt cunctorum actuum naturale ſubiectum ac verum domicilium/ quo natura emigrare nequeunt. Ita igitur & omnis ſenſibilis ſubſtãtia: natura in aliquo degit/ ſtat ſaluaturq; elemẽto: vt in naturali regione ac loco, et extra elementum fieri nuſq̄ poteſt: nec ſubſiſtere extra elementum.

¶ Vnde fit vt tota ſublunaris/ ſenſibiliſue mundi regio: ſit ſecta atq; diuiſa 6
in quattuor elementa.

¶ Nã quicquid eſt ſub lune concauo/ quicquid a terre meditullio/ ad celi vſq; lune concauũ ambitum patet: eſt ſenſibilium ſubſtantiarum locus ac naturalis tota regio in qua ſola generatio/ temporaliſue permutatio contingit. Vniuerſa igitur ſublunaris mundi plaga et natiua ſenſibilium ſubſtantiarũ regio: eſt plena elemento. Quattuor autem ſunt elementa Tota itaq; regio/ que eſt a terre centro ad celi lune concauum: in quattuor elementa eſt ſecta atq; diuiſa.

¶ Q tota materia/ eſt elementata: et in quattuor elementa diſtincta. Cap. XII.

TOta materia eſt elemẽtata et nulla eius pars eſt, ſine actu et 1
forma elementi.

¶ Eadem dicenda ſunt de tota materia: que in precedente illatione/ de vniuerſa ſublunari et ſenſibili regione ſunt dicta. Eſt enim materia tota ſẽſibilium actuum ſubiectum. Sicut igitur nulla eſt ſublunaris regionis pars vacua & deſtituta elemẽto: ita & nulla eſt materie pars arida id eſt actu & forma elementi vacua/ priuata inelemẽtata. Si enim pars aliqua materie eſſet inelementata & actu orbata elemẽti: eadem & cetero omni ſubſtantiali actu priuaretur eſſetq; expers formarum ac ex toto vacua: et vt quiddam ocioſum in natura quod nuſq̄ eſſe poteſt. Haud enim minus eſt incommodum/ materie partem aliquam/ eſſe inelementatam elementariſq; forme expertem: q̄ ſenſibilis regionis plagam aliquam/ eſſe elemento inanem vacuam ocioſam omniq; ſenſibili ſubſtantia deſtitutam

Cõparatio ſublunaris cõcaui ad materiam

¶ Sicut nulla ſenſibilis regionis plaga/ poteſt eſſe ſine elemento: licet poſſit 2
ſine preſtantiore eſſe ſubſtantia ita & nulla materie pars poteſt eſſe ſine
actu elementi: eſſe tamen poteſt/ ſine potioris ſubſtantie actu.

¶ Omnis ſenſibilis ſubſtantia eſſe/ recipi & ſaluari nata eſt in elemento. Eſt enim elementum: prima/ proxima & ſimpliciſſima/ ſenſibilis regionis plenitudo: cui & toti & cuiuis eius parti: ineſt elementum. Tota quippe ſenſibilis regio/ que eſt a terre meditullio ad concauũ vſq; celi lune: eſt ex neceſſitate elementata & elemento plena. Non autem omnis ipſa plena eſt mineralibus/ aut omnis viuentibus plena/ aut animalibus/ aut hominibus. Ita igitur argue & de materia: totam ex neceſſitate & quãlibet eius partem/ eſſe elementatam/ actuue elementi affectã/ plenam/ impregnatam: nõ autem aut totam/ aut omnem eius partem: plenam eſſe actu perfectioris potioriſq; ſubſtantie. Non enim omnis materia mineralium fert actum: neq; omnis viuentium/ aut omnis animalium aut vniuerſa hominum.

¶ Vnde fit vt prima et perneceſſaria materie affectio ſit elementatio primaue 3
eius plenitudo/ actus et forma elemẽti. Prima quoq; et perneceſſaria ſub-
lunaris regionis plenitudo: ſubſtantia elementi.

¶ Sicut materia ad actum & formam elementi: ita & ſenſibilis regio/ ad ſubſtantiam totius elementi. Impoſſibile eſt autem totius ſublunaris regionis/ partem eſſe aliquam elemento vacuam. Impoſſibile igitur & eſt aliquam materiam: actu & forma carere elementi. Neceſſitas enim qua tollitur a ſublunari regione vacuum: eſt elementaris ſubſtantie preſẽtia. Neceſſitas vero qua exterminatur exulatq; a materia vacuum: eſt eius elementatio ſeu preſentia actus ac forme elementi.

Que neceſſitates et a ſublunari regione et a materia vacuũ tollant.

Elementaris ſubſtantia a mundo vacuum tollit
Elementaris forma a materia vacuum exterminat
Sine elemento mundus eſſe nequit
Sine elementi forma: materia ſubſiſtit minime
In toto mundo & in qualibet mundi parte eſt elementum
In tota materia & in qualibet materie parte eſt elementi forma
Senſibilis ſubſtantia in mundo eſt mediante elemento
Senſibilis actus in materia eſt mediante forma elementi
Non in toto mundo ſunt ſecunde ſubſtantie poſteriores elemētis.
Non in tota materia ſunt ſecūndi actus poſteriores actu elementi
Aliqua pars mundi ſine animali ac ſine homine reperitur
Aliqua materie pars ſine animalis aut hominis forma ſubſiſtit

4 ¶Hec tria: Materia/ Senſibilis tota regio & Elementū: ſunt vt equalia & ſenſibilium omnium ſubſtantiarum capacia.

Materia/ ſēſibilis regio. elementum.

¶Materia eſt per ſe/ vt omnis ſenſibilis ſubſtantia. Nā omnis ſenſibilis ſubſtātia/ ſit ex materia: in qua degit & ſubſiſtit omnis ſenſibilis actus. Rurſ9 ſenſibilis tota regio eſt vt omnis ſenſibilis ſubſtantia. Omnis quippe ſenſibilis ſubſtantia: inter terre centrum & lunaris celi circunferentiam verſatur/ ac degit. Deniq; & elementū: eſt iterum vt omnis ſenſibilis ſubſtantia. Nam tota ſenſibilis regio/ eſt elemēto plena: & omnis ſēſibilis ſubſtantia eſt ex neceſſitate in aliquo elemento. Hec igitur tria: Materia/ Senſibilis tota regio & Elemētum: cū eidem tertio ſcilicet ſenſibiliū ſubſtantiarum vniuerſitati/ adequata & equalia ſint: inter ſe quoq; adequantur. Nempe eorū quodlibet: ſenſibilium omniū ſubſtātiarum eſt capax. Nulla enim ſenſibilis ſubſtātia/ fieri poteſt extra materiam: nulla extra ſenſibilē regionem/ nulla deniq; extra elemētum: Et hec intellige/ ſecundū naturam eſſe dicta. Nam humanā totā ſubſtantiā (animam dico & corpus) fide credimus & confitemur: fieri poſſe extra elementū. Etiam aliquā eiuſmodi e ſēſibili/ ac ſublunari regione: in ethereos & perpetue imortalitati deputatos thalamos feliciter eſſe deſūptā. Hoc autē fieri preter nature ſeriē null9 ignorat.

Humana felicitas.

5 ¶Sicut ceteri ſenſibiles actus/ recipiuntur in materia elementata: ita & omnis ſenſibilis ſubſtantia/ in ſenſibili regione: haud aliter/ q̄ elementata & elementis plena/ recipi eſt nata.

¶Intellige vniuerſam ſenſibilium regionē/ a terre meditullio ad lunā: eſſe inanē & vacuā elemento. dico in huiuſmodi vacuo & inani ſpacio: nullā ſenſibilē ſubſtantiam recipi natā. Intellige & eodem pacto materiā/ aridam & ex toto inelemētatam. dico & nullū deinceps ſubſtantialē actum/ in ea (vt huiuſmodi) recipi natum. Senſibiliū quippe ſubſtantiarū/ ſedes & locus: eſt elementū. Subſtātialium autem actuū/ ſedes: eſt pariter actus elementi. Ois igitur ſenſibilis ſubſtantia: eſt in ſenſibili regione/ mediante elemēto. Omnis vero ſenſibilis actus/ eodē modo in materia: mediante actu & forma elemēti recipitur. Et ſicut ſublato ab aīali tactu/ reliquus ois ſecūdus tollitur ſēſus: ita & a mundo/ tolle elemētum: omnē ſēſibilē ſubſtantiam exterminas. a materia vero tolle elemēti actum: ceteram itidem omnē deſtruis formam. Et ſi ſenſibilem regionē vt carentē elemento/ iure cenſes inanē & vacuam: debes & eadē de cauſa/ materiā inelemētatā: appellare inanē/ ſterilē/ vacuā/ ois forme expertem.

6 ¶Materie elementatio/ eſt velut quedam eius diſcretio/ atq; diſtenſio: ad totius ſenſibilis regionis occupationem & plenitudinem.

¶Materia creata eſt tota ſimul: tanq̄ in puncto aliquo/ in imperti ac mīmo: velut quiddam eorū omnium que deinceps erant futura/ primogenitum cētrum communeq; medium. Prima autē eius expanſio/ diſcretio/ fuſio/ dilatatio: & e natiuo illo cētro in totius ſenſibilis regionis corporeā plenitudinē & occupationem diſtentio: eſt ea quam elementationem nūcupamus & formam elementi. Materia quippe/ illa prima & antiquiſſima rerū eſſentia: que ſuopte preſſa pondere/ perexigua ſeſe ac pene imperti mole/ in centro cōtinebat/ ſubſidebatq; in ſeipſa antea inanis nulliuſq; plenitudinis: actu tandem & forma elementi diſtenta ac rarior effecta: ſtatum imprimis/ ac ſpeciem plenitudinis accepit. totamq; ſenſibilem & ſublunarem regiōem compleuit. Diſpāſa etenim expataraq; a medio & centro/ ad celi vſq; lune attactum: ſublunarem omnem regionem occupauit atq; obtinuit. Eodem quoq; actu

Mod9 quo fingit materia in indiuiſibili ſpacio fuiſſe creata ac deinceps elementata.

& forma elementi: materia in totius ſenſibilis regionis plenitudine / preſentia & occupatione: fulcitur/ ſtabilitur & continetur. ne in antiquam redeat/ decidatue atomum: ſenſibilẽ regionem relinquens vacuam/ materie preſentia ac plenitudine deſertam.

¶ Vnde manifeſtum eſt elementationem/ ſiue elementi actum: eſſe velut quandam materie quantitatem/ raritatem & plenitudinis formam. 7

¶ Formis quippe elemẽtorum/ diducta & (vt ita dicam) effilata diſtentaq; materies: e cẽtro ſuo & priſca atomo: in ſublunaris totius regionis preſentiam & plenitudinẽ ſeſe proripuit. Eſſe eteni materie/ creatũ eſt totũ ſimul: & velut in quadã atomo. idq; ante ſui elemẽtationem: in quodã ſeſe minimo & centro continebat inane/ ſterile/ ĩfecũdũ. ſublunari tota regione. tum ad inſtar vaſti hyante profundi ac vacui. Aduentante autẽ primario actu elementi: continuo e mundi medio/ in circunferẽtiã vſq; & extrema mũdi: materies tota proſiluit ſeq; in ſublunare concauũ/ totam diffudit. Nulla eteni ſublunaris cõcaui pars: eſt aut materiei/ aut elementi preſentia deſtituta. Eſt igitur totius elemẽti actus: vt quedã primaria materie quantitas/ raritas/ explicatio/ diſtẽſio & plenitudinis ipſi9 forma. Eſt eni & elementi actus: vniuerſaliſſimus ac primus materie actus. vt qui primo ineſt materiei: & cum ea cõuertitur. Omnis quippe act9 elementi: eſt ĩ materia. Et in omni quoq; materie & quauis materiei parte: eſt actus elemẽti. Nulla nãq; materies/ eſt (vt diximus) inelemẽtata: Nulla eius pars/ non elementari actu impregnata.

Elemẽtatio quãtitas q̃dã eſt & ex tenſio materie.

¶ Fit etiam vt ſubſtantia/ ſit prior quantitate.

¶ Nam materie eſſe/ quod eſt omniũ ſenſibiliũ primũ: eſt vt ſubſtãtia. Primus vero materie actus/ que eſt elemẽtatio & act9 elemẽti: quãtitati cõparatur. Sequẽtes autẽ materie act9 quibus (mediante elementatione) ipſa eſt affici & imbui nata: ſunt vt quedã ipſius materie ſubſtãtiales qualitates. Eſſe eni materie eſt primũ: Eius quantũ/ ſecundũ: tertium vero eius quale. Interroganti quid ſit materies: reſpõdendũ eſt/ vniuerſorum ſenſibilium eſſe & eſſentia prima. Percunctãti quãta ſit: reſpondenda eſt elemẽtatio. Eſt eni tanta materies: quãta eſt quatuor elementorũ/ totiuſq; ſublunaris regionis plenitudo. Sciſcitanti autẽ qualis eadẽ ſit: poſteri eius omnes actus ſunt qualitatum loco) enunciandi. Quale enim ſit materie eſſe poſtulanti/ aio ego tale eſſe: aut inquam minerale/ aut vegetatiuũ/ aut animale/ aut rationale. 8

Eſſe Quãtũ Quale.

Materiei	Eſſe	Subã
	Quãtũ	Elemẽtũ
	Quale	Ceteri act9

Interrogationes ad materiam.

¶ Q; materia tota ſimul eſt elementata. Cap. XIII.

MAteria/ tota ſimul eſt creata: & tota ſimul elementata.

¶ Materia par angelis habuit initiũ: Illi enim ſimul/ toti & oẽs ſunt facti. Materie quoq; eſſe ſimul totũ eſt de nichilo ortum: ac poſt angelos factũ. Et non modo hoc: ſed & ipſa materia/ tota ſimul elementata. Sume enim elemẽtũ/ vt vnũ aliquod gen9: & elemẽti actũ/ vt generati vnã aliquã formam/ totiuſq; materie quãtitatẽ/ ſiue elemẽtationem & plenitudinẽ: dico hanc totã formã/ hãcue quaternitatẽ: in totã materiẽ/ totã ſimul fuiſſe introductã. nõ autẽ pri9 ſecũdũ actũ vnius elemẽti: deide ſecundũ act9 aliorũ. Si eni fluxu dierũ/ elemẽtationẽ materie ab initio pfectã cõtẽdis: fatearis oportet ſublunarẽ regionẽ/ poſt creationẽ materie: aliquo tẽpore fuiſſe vacuã/ materie preſẽtia & elemẽti plenitudine deſtitutã. Eſt eni materie elemẽtatio: tota eius diſtẽtio/ ad ſenſibilis toti9 regionis plenitudinem & occupationem. 1

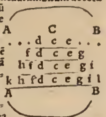
¶ Si materia dierum fluxu fuiſſet elementata: ſublunaris regionis pars aliqua/ ab initio extitiſſet vacua. 2

¶ Hec ad confirmationẽ pcedẽtis eſt adiecta. Nã cũ materie elemẽtatio: ſit quedã ipſi9 in vniuerſã ſublunarẽ regionẽ diſtẽtio & explicatio: idẽ dixeris materiã/ fluxu dierũ fuiſſe elementatã: & ſenſibilẽ regionẽ/ parte poſt partẽ fuiſſe a materia refertã/ oppletã/ occupatã. Et ſi cõfiteare ſenſibilis toti9 regionis plenitudinẽ: ex materie pſentia/ totã ſimul (ob explodẽdum vacuũ) fuiſſe abſolutã: cõfiteberis & materiam/ fuiſſe totam ſimul elemẽtatam. Eadẽ enim eſt materie elementatio: & ſenſibilis totius regionis plenitudo.

¶ Quopacto materia ſine ſucceſſiõe elemẽtata ſit: ſẽſibili figura explanare. 3

¶ Sit diſtantia duorũ pũctorum a & b ſublunaris, celi concauũ: que eſt & totius materie & ſenſibilium omnium ſubſtãtiarũ/ naturalis loc9 ac regio. In eo quippe ambitu: & ois mate-

ria & cuncte ſenſibiles ſubſtātie verſantur. Manifeſtum eſt huius concaui ambitum ac totū ſpacium: haud ſenſim/ ſed totum ſimul eſſe creatū. Non eni punctū a ortum eſt ante b. quemadmodum neq; lunaris globi pars vna/ āte aliam emerſit: ſed ſimul totus lunaris globus/ ad eſſe prodijt. Vniuerſus eius orbis/ ſimul eſt perfectus: ſimul ambe eius mete A & b emerſerunt. Dico hunc ſublunarē ambitum: aut nōnunq̄ fuiſſe inanē ac vacuū/ aut materiam illi fuiſſe concreatam. Et nō modo cōcreatā extitiſſe materiam: ſed & ſimul vniuerſam materiam/ fuiſſe elementatam: ſimul eandem in quattuor elementorum molem excreuiſſe. atq; in inſtanti/ quicquid eſt ſub celo lune ſpacij: ab ea occupatum. Sit enim punctum c inter a & b: deſignās materiam/ creatam in celeſti ambitu. Si prius extitit c/ q̄ elemētaretur c: erat c ab initio mera priuatio/ nullū ſuſtinens actū: nullius forme ſplendore illuſtratū. Erāt in c/ ſole tenebre ſine omni lucis apparitiōe. Erat deniq; c deſidēs atq; cōpreſſū in medio/ ſeq; in cētro & impti atomo cōtinebat: omne ſpaciū quod eſt ab A in B/ vacuum reliquēs. Eſt eni ois atom⁹ & omne ipers: nullius replētie & plenitudis. Si igitur exterminare cupis vacuū/ ab ſpacio & ambitu A B: dicas oportet materiā C/ ſimul factā cum A & B: atq; hec tria puncta A B. C/ ſimul eē creata. Et nō modo hoc: ſed & cōfitearis op⁹ eſt materiā C/ haud ab ortu ſuo caruiſſe actu elemēti: aut ſeſe cōtinuiſſe i medio & cētro/ ſine plenitudie/ ſine diſtētiōe & pfuſiōe ſui. ſed ſimul atq; facta ē īditā illi fuiſſe elemētariū formarū tetradē: ex q̄ iuſtiſſimā ſtabilēq; molē recipiens/ toti ſublunari cōcauo aſtiterit: illudq; ſua pſētia repleuerit. Haud eni materia ex natura ſui aut ex ſiplicīſſimo ſui eſſe/ in ſublunaris concaui plenitudinē diſtēta eſt: ſed ex elemētariū actuū natura/ p quos ipſa & i ordines primit⁹ digeſta eſt & i totā ſēſibilē regionē diſtributa. Eſt ſiqdē materie eē/ natura pri⁹ & antiqui⁹ actu elemēti: tēpore tamē nō pri⁹, ſed ſimul factū. Q; ſi dixeris materie: cōcreatū eqdē fuiſſe actū primi mini & ſiplicīſſimi elemēti/ veluti terre: nō autē triū ſequētiū Aq̄/ Aeris Ignis: ſed materiā illos diuidue ac fluxu tēporis accepiſſe: Idē hoc ipm ē/ ac ſi pdicaueris materiā/ i ſoli⁹ terreni orbis quātitate ac mole: fuiſſe & creatā/ ſimul & extentā: nō autē in vniuerſa mole q̄ttuor elemētorū. Q ui igitur hoc pacto ſēſerit id totū inane ac vacuū aliquādo fuiſſe declarat: qcquid eſt a tellurei orbis circūferētia/ ad concauū celi lune. Si vero dices materiā fuiſſe ſimul extentā dūtaxat i molē terre & aq̄: qcqd ab aq̄ ſupficie/ ad celū patet: iure eodē reliques vacuū. Si in triū dūtaxat elemētorū mole/ vt terre/ aq̄/ aeris: creatā fuiſſe materiā cōtēdis/ vti linea h i: tātū dē ſpacij/ nōnūq̄ vacuū fuiſſe fatearis oportet: quātū eſt id/ qd igne⁹ orbis obtinuit: quodue ab igneo elemēto cōplet. Supereſt igit vt aut nōnunq̄ celeſte cōcauum extiterit vacuum: aut materia tota ſimul fuerit elemētata/ tota ſimul i tetrade ac mole q̄ttuor elemētorū vt i linea k l creata/ abſoluta/ pfecta. Eſt eni elementorum quaternitas: ſublunari ambitui equalis. Vnde fit vt ob exterminandum mundi vacuū: ſit a tribus aufferēda ſucceſſio. Prima ab A i B: Secūda ab A B i C. Tertia ab elementatione ſine diſtentione ipſius C. Nam null⁹ contigit ab A i B/ tpis fluxus. Null⁹ ab A B in C. Null⁹ in elementatione C. Sunt enim A et B ſimul facta: Simul item A B et C. Simul deniq; A B C et linea K L: que eſt totius materie diſtentio atq; elementatio. Eſt igitur Materia C/ haud in C/ hoc eſt in indiuiſibili: ſed in diſtentione et quantitate linee K L: hoc eſt in ſua ipſius elementatione/ ſiue in elementorum tetrade creata atq; perfecta.

Omne i diuiſibile nullius eſt replentie.

Materia ex natura ſui nulli⁹ plenitudinis.

4 ℂ Vnde fit vt quattuor elementa: ſint ſimul creata et facta.

ℂ Nam tota ſenſibilis regio: eſt quattuor elementorum moles et eorū plenitudo: tota ſimul abſoluta eſt perfecta. Sūt igitur et quattuor elemēta: tota ſimul ab initio creata et facta. Si enim prior facta extitiſſet ſola terre moles: omnis a terra ad lunam regio/ tum extiſſet ianis et vacua. Et ita de ceteris argue elementis.

Q ui ſucceſſionē ponit in materie elemētatione: vacuū fuiſſe confitetur.

5 ℂ Senſibilis totius regionis ſpacium: totum ſimul eſt factum et oppletum materia atq; elemento.

ℂ Nam lune celum: totum ſimul eſt factū. Facto autem repente ac toto ſimul/ lune celo: totius quoq; ſublnuaris concaui ſpactū/ eſt ſimul factum atq; dimenſum. Eſt igitur vniuerſa ſenſibilis regio: tota ſimul facta. Sēſibilis ei regio: eſt id totum ſpacium: quod lunari concauo clauditur. Et cum vacuum i natura eſſe nequeat vllū: hec quoq; regio/ ſimul atq; eſt facta: eſt et oppleta materie atq; elemēto. Non prius eſt facta: q̄ materiali rudere cōſtrata. neq; prius vnius cuiuſuis ipſius partis: q̄ alterius/ eſt abſoluta et perfecta plenitudo.

6 ℂ Materiei cōcreat⁹ eſt act⁹ elemēti: et ſēſibili regiōi/ cōcreata ſubā elemēti.

¶ Sicut ſenſibilis terriu: regionis ſpacium: haud vacuum/ ſed in elementi plenitudine & preſentia eſt procreatū et factū: ita et materia haud ab actu inanis: ſed cū elemētari actu eſt p̄cieata et facta. Idem enim eſt incommodum/ materiam quandoq; fuiſſe ſine quouis actu: & ſenſibilem regionē fuiſſe ab initio vacuam ac deſertam elemento. Sicut igitur non prius extitit ſenſibilis regio in eſſe ſimpliciter: q̄ in eſſe et plenitudine elementi. Eſſe enim ſimpliciter ſine elemēto eſt eſſe vacuū et inane ſpacium: ita et materia haud ſubſtitit prior/ actu elementi: ſed et ſimul tota eſt facta: et ſimul tota elemenrata: et rurſum ſimul facta et elementata. Non enī facta eſt parte poſt partem/ neq; dierum fluxu elementa: neq; prius tēpore facta q̄ elementata. Prior quidem eſt natura elementis et elementorum formis: tempore autē ſimul facta.

Duo icommoda q̄ ſequerentur.

¶ Elemēta ſūt ingenita/ nulla ue generatione orta: omnium tamen generationum initia. 9

¶ Omnis quippe generatio/ in tempore et diuidue perficitur. Elementa autē ſimul tota ſūt facta. Eorū igitur ortus haud generatio/ ſed creatio cēſetur. Rurſum elementi actus/ eſt ſenſibilium omnium primus: vicinus et proximus materiei. et ante ipſum nullus eſt prior act9 a quo gigni et naturalis generatiōis ſerie/ in materia proferri potuiſſet. Omnis enim actus naturali generatione/ ab actu exoritur atq; profertur. Sunt igitur elementorum actus ingeniti: ab ſolo ſupremo actu/ vniuerſorum actuū opifice deo/ producti & materiei concreati. Ab ipſis autē vt omnium initiis et primis: deinceps reliquorum actuum/ naturali ſerie/ atq; ordine generationes ſuccedunt abſoluunturq;.

Alia ratio.

¶ De naturali ordine elementorum. Cap. XIIII.

Elementorum ordo: eſt vt puncti/ linee/ ſuperficiei et corporis. 1

¶ Elementa licet ſimul ſint facta: ordinē tamen habent adinuicem aut nature/ aut perfectionis. Nempe et hec punctū/ linea/ ſuperficies et corpus: et ſimul facta ſunt/ et perfectione ſecundum prius et poſterius ſunt ordinata. corpus perfectione cenſetur primum: punctū vero perfectione vltimū. origine tamen e puncto omnis magnitudo profertur et elicitur. Ita et ignis perfectione/ ē elemētorū prim9: terra vero perfectione vltima. Cūcta tamen elemēta quoquopacto e tra: perinde atq; magnitudines e puncto/ proferri et oriri comperiuntur. Sicut & in naturalibus rebus/ materia perfectione eſt vltima: omni actu inferior. Omnis tamen ex eius poſſibilitate elicitur ac profertur/ ſenſibilis actus.

Terra	Aqua	Aer	Ignis
Pūctū	Linea	Sup̄ficies	Corp9

¶ Sicut omnis magnitudo puncto profertur: ita & omne elementū e terra. 2

¶ Sicut puncti motus elicit/ gignitq; omnē magnitudinem: ita & omne/ elementū/ terrea quadā colliſione & motu profertur/ gigniturq;. Eſt enim terra vt pūctū: Aqua vt linea/ Aer vt ſuperficies/ Ignis vt corpus. Subeſt punctū/ omni magnitudini: Terra vero/ ceteris ſubeſt elementis. Punctū eſt vt potētia magnitudinū: qua trini magnitudinū eliciūt act9. Terra vero vt potentia elementorū: quatrini ſcatent & emergunt elemētorū actus. Ois magnitudo fert/ geſtatq; in ſeſe punctum. Omne vero elementū: in ſua ipſius mole/ terram concipit/ cōtinet & claudit. Primum quod ſcatet e puncto/ linea eſt: & puncti in longitudinē fluxus & motus. Primū vero quod e terre laticibus/ ſcaturit: eſt aqua terrene molis/ quidā in longum defluxus & motus. Poſt lineam oriuntur e puncto/ ſuperficies & corpus: Poſt aquā vero eodem pacto e terre cuniculis: ſeſe aer & ignis in ſūma & naturalia loca proripiunt.

Terra punctū & materia proportionabilia.

¶ Sicut omnis magnitudo eſt motus in punctum: ita & omne elementum aliquo pacto motus in teram. 3

¶ Punctum ſolum primum & per ſe eſt punctū: puncti vero in punctum motus/ ſiue puncti reſumpſio ac iteratio eſt linea. Linee autem in punctum motus: ſuperficies eſt: Superficiei vero in punctum delatio corpus gignit. Idem ſubiectum eſt puncum: in quod tria perlata/ tria gignūt. Ita & eadem eſt cunctis ſubdita terra/ ex qua/ trium proportionabili motu tria proferuntur. Terra ſiquidem ſola ac per ſe ſumpta: terra eſt. Terre vero in terram mot9 aqua. Aque in terram motus: aer. Aeris in terram delatio/ ignis. Principia tria/ eodem medio: tres eliciunt proferuntq; fines. Nam Punctum Linea Superficies: puncto eidem comparata/ gignunt lineā ſuperficiem & corpus.

Punctus	In punctum	Lineam	Gignit
Linea	In punctum	Superficiē	Profert
Superficies	In punctum	Corpus	Gignit
Terra	In terram	Aquam	Profert
Aqua	In terram	Aerem	Elicit
Aer	In terram	Ignem	Gignit

Terra vero Aqua Aer: pari proportione per idē terre medium/ gignunt Aquā Aerem Ignē. Punctum omnem gignit magnitudinem: a nulla tamē magnitudine exoritur. Corp⁹ autē e puncto/ e linea & e ſuperficie elicitur. Nichil tamē elicit ac profert. Eſt enim ante punctum nichil ac iterum poſt corp⁹ nichil. Ita & proportionabiliter argue: terram eſſe imā atq̧ humillimā elemētorum poſſibilitatem. Ignem vero/ ſūmum ſupremūq̧ eſſe elemētorum actū. Et oīa aliquopacto elementa: gigni e terra/ tanq̄ ex prima ſui potentia. Ex igne vero/ tanq̄ vltimo actu: nulla procreari ac gigni. Nam & hac de cauſa pleriq̧ Ignem: infecundū/ purū virgineūq̧ eſſe elementū voluerūt/ veſtam propterea illū appellantes. vt pote in quo neq̧ vlla ferme degant/ viuant ſubſiſtantq̧ animantia: & ex quo nulla vel perpauca procreari videātur. Vnde puto & illud Ouidianū emerſit. Nil aliud veſtam/ q̄ viuam itellige flammā Nataq̧ de flamma/ corpora nulla vides.

F terra oīa gigni. Ex igne nulla.

Ignis purū virgineūq̧ elemētum.

Ouidius.

4 ¶Vnde fit vt ſicut omnis magnitudo/ eſt puncti motus: ita & omne elemētum/ ſit quedam terrea propagatio/ diſcretio & fecunditas.

Fecūditas puncti.

¶Diximus omnem magnitudinē e puncto procreari: atq̧ eſſe numerū puncti. Nā puncti monas: hec eſt punctū. Puncti iteratio ac dyas: eſt linea: Punctorū tryas: ſuperficies. Punctorum quaternitas: corpus. Puncto vno/ per ſe ſūpto: nil aliud fit/ q̄ punctum vnū. Puncto vero/ ducto in punctum: oritur linea. que ſi in punctum ducatur: gignit ſuperficiē. Hec vero iterū ducta in punctum: elicit corpus. Vnū per ſe/ eſt punctum. Vnū in vnum: linea. duo i vnum: Superficies. Tria in vnum: corpus. Pari igitur pacto argue & de elemētis. cū enī

Vnum	Per ſe	Punctum
Vnum	In vnū	Linea
Duo	In vnū	Sup̄ficies
Tria	In vnū	Corpus

Terrea Fecūditas.

terra/ proportionē habeat ad pūctum: erit vt ſicut omnis magnitudo/ numerus eſt & iteratio puncti/ ita & omne elemētū ſit quedā terrea propagatio trinaue eius explicatio. Et ſicut omnis magnitudo proſilit proferturue e puncto: ita & omne elementum/ ſcaturitac proripit ſeſe e terra. Nempe e terra frequenter & aquam & aerem & ignem emergere videm⁹: quod accidit in terre motibus: in quibus liquido & copioſiſſime aque & ventus & ignis vt plurimū ex abditis emergunt. Et quēadmodū rurſum ex vnitate oīs elicitur numerus: ita & ex terra omne propagatur elemētū. Vnitas enī per ſe: vnitas eſt. Due vnitates: linearē efficiunt numerū. Tres vnitates: ſuperficiem claudunt. quattuor deniq̧ vnitates: corpus (Nam trigonam pyramidē) conflant.

5 ¶Elementorum maioris mundi ordo: ordini minoris mundi elementorū/ prepoſterus oppoſituſue eſſe comperitur

¶Predocuimus in libro de ſenſu: que ſint minoris mundi hoc eſt hominis doctrinalia literariaue elemēta. quib⁹ aut diſcipulatui ſubeſt homo: aut pedotribatui p̄eſt/ quibuſue aut eruditur aut docet. Hec inquam quattuor eſſe monſtrauimus: Mentem ſiue animi eſſentiā/ Intelligentiam/ Corpus/ Mundū. Mentē aut centrum animi aut intimū eius orbē eſſe dicebamus: per quē ipſi anime competit eſſe. Intelligentiam diximus eſſe eū orbem: i quo primū perficitur aīe opificiū: i quoue primi ac ſimpliciſſimi cōceptus: ab ipſa aīa excuduntur. Corporeum orbem nūcupauimus vocalē: in quo ſecūdum anime opificiū ideſt eliſio vocū adimpletur. Mundum vero/ extremum ac latiſſimum anime poſuimus eſſe orbem: in quo ſupremū ac longiſſimū aīe opificū perficitur: que eſt exaratio ſcripturarum. Hec itaq̧ quattuor animi dicimus eſſe elemēta: Mentē/ ignē: intelligentiā/ aerē: Corpus/ aquā: Mundū/ terram. Atq̧ ſicut maioris mundi ignis/ cunctis elementis reperitur infecundior: nullū ferme ſuſtinens aīalium/ nichil gignens nutriensſue nichil: ita & anime ignem/ ideſt ſimplicē eius mentē atq̧ eſſentiam: virgineam eſſe/ ac per ſe infecūdam. vtpote que in ſeipſa nichil gignit/ ſuſtinet ac fouet. & in qua neq̧ cōceptus/ neq̧ voces neq̧ ſcripture pariuntur aut recipiuntur. Sed ſicut in inferioribus trib⁹ elementis Aere Aqua Terra: cūcta ferme degunt nutriuntur/ fouentur/ ſaluanturq̧ animantia: ita & inferioribus duntaxat anime orbibus/

Que doctrinalia elementa.

Quid mēs

Quid intelligentia.

Quid corpus.

Quid mūdus.

Intellectuali/Corporeo/Mūdano:aliquid ab anima gigni/ſuſtineri/ procreari. Nam ſtans in ſe ſiue in apice mentis anima: nullipara eſt. Delapſa vero in intelligentiā: notiones illico profert. deſcendens in corpus: vocū eſt opifex. In mundum deniq; longius ex abditis progreſſa: ſcribit. Sunt igitur hec animi minoriſue mundi elementa: contrario ordine maioris mundi elemētorum/ diſtributa atq; ordinata. Nēpe ignis animi: minimꝰ eſt intimuſue orbis. Terra vero animi/ eius eſt orbis ampliſſimus: & qui ceteros cunctos ambit. In mundo autem/ econtrario accidit. Nam mundi terra: minimꝰ eſt mūdi orbis. Mundi vero ignis: maximꝰ eſt elementorū/ qui et cetera elementa cōplectitur. Animi ignis clauditur ab eius aere: Aer ab aqua/ Aqua a terra. Mundi vero ignis cōtra aerē vallat/ Aer aquā/ Aqua terrā. Vnde ſit vt in minore mundo vera ſit Pythagoricorū opinio: Ignem eſſe in medio/ Terram vero i extremo. In maiore autem mundo: contraria opinio/ vera declaratur ignem inquam in extremo/ terram vero ī medio eſſe mūdi. ordo p̄ſenti actuum ordini: p̄poſterꝰ & oppoſitꝰ eſt. Verbi cauſa ignis nunc actu in ſūmo reſidet: qui anteq̄ ſūmū obtinuiſſet locum/ potentia erat in ſummo/ actu in imo. Tū vero erat & terra: potētia in imo/ actu in ſummo. Omnium enim initium: eſt actꝰ in potentia & potentia in actu: ideſt inchoatus actus & perfecta potentia.

Contrarie opiniones de elementis vere.

De concurrentia & oppoſitione/ elementorum. Cap. XV.

Vodlibet elementum vna/precipua & prima qualitate: alia vero minus precipua & ſecunda/reperitur affectum. 1

Hec vulgatiſſima eſt: & notior/ q̄ v lla interpretatiōe egeat. Vt precipuus ineſt igni calor: Aeri humor/ frigus in aqua primum ſummumq; reperitur. Terra primo & ſupreme ſicca. Igni vero ineſt ſiccitas ſecunda/ minuſq; precipua. Aeri calor: Aque humor/ frigus/ terre. His enim qualitatibus/ vt inſtrumentariis: agunt in ſeinuicē & permutantur elementa miſcenturq; ſimul: & varie intemperata/ diuerſa & varia producunt/ gignuntq; entia.

Elemētorū qualitates/ ſūt oim ſimpliciſſime & prime: & vt reliq̄rū cauſe.

Nam & ſubſtantiales elementorum actus: ſunt oim primi & ſimpliciſſimi. Tote inſuper 2
ipſe elementorum ſubſtantie/ omni ſenſibili ſubſtantia & re naturali generabili & corruptibili: priores & antiquiores ſunt & velut oim ſecūdarū ſubſtātiarū/ naturales ſedes: ſine quibus ſecunda nulla ſubſtantia in mundo eſſe ac ſaluari poteſt. Sicut igitur ipſa tota elementa ſunt prime & ſimpliciſſime ſenſibilis mundi ſubſtantie: ita & naturales eorum qualitates/ ſunt qualitates oim prime/ ſimpliciſſime & antiquiſſime. Secūdarum vero ſubſtātiarū qualitates vt ſapor: Odor/ Color/ Sonus: ſunt qualitates ſecunde/ que primarum permutatione & vera quadam harmonia/ oriuntur/ cauſantur/ procreantur.

Elementorū qualitates prime & ſecunde:

Que ſecūde q̄litates

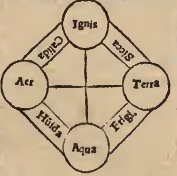
Sicut tactus eſt oim ſenſuū poſitio: ita & ipſa elementa/ ceterarū ſenſibiliū ſubſtantiarum ſunt naturales ſedes: & elementorum qualitates ceterarum ſecundarumue qualitatum. 3

Tactꝰ eſt ſenſuū ſenſꝰ & primꝰ ſēſus: cūctis ſimplicicior/ hūilior & abiectior. omnē natꝰ ferre ſenſū: & ſine quo ceterarū nullꝰ ſubſiſtit & i cuiꝰ rudere cūcti ſenſꝰ ſtabiliūt recipiūtq;.

Eſt eni tact⁹/prima quedam corporis aialiū diſpoſitio/naturalis adaptatio atq̧ eruderatio: ad ſuſceptionē ceterorū ſēſuū/a natura cōſtrata atq̧ preparata. Eſt eni (vt liber de ſēſu predocuit) tactus quidā ceterorū ſēſuū prodrom⁹ ideſt ꝑcurſor: qui primus in corporea aialis caſtrametatus/ceteros ſecundoſue ſēſus in ſua recipit ſede: quiq̧ diſgrende in mūdo cōuenienti aialiū ſedi preeſt. Eadē igitur & ipſe dicito de elemētis: elemēta ꝑcurrere inſēſibilē totam regionē/illāq̧ ſua iplere pſētia: ad ſuſceptandam omnē ſubſtantiā futurā. que haud aliter in mūdo recipitur/q̄ per elemētū: & orit ſubſiſtitq̧ in elemēto. Eſt igit & tact⁹/ ois alteri⁹ ſēſus ſedes: & naturalis ſuppoſitio: Et prima ſubſtātia/ideſt elemētū: ois reliq̄ & ſecūde ſubſtantie ſedes. Et prima idētidē q̄litas/ideſt q̄litas elemēti: veriſſima poſitio ac ſedes/ ois ſecūde q̄litatis. Vnde fit vt & prima & elemētaria q̄litas: ſit merito primi ſēſ⁹/ideſt ipſius attact⁹ affectio. quēadmodū & ſecūde qualitates: ſūt ſecūdorū ſēſuū/ naturalia ꝓpria ac vera obiecta. Inſuper & vt tactus: ſit quidā elementorum & primarum mūdi ſubſtantiarum ſenſus.

4 ¶ Quecunq̧ qualitas/ eſt in ſuperiore elemēto precipua & prima: eadē in attiguo & proxime inferiore eſt ſecunda/minuſq̧ precipua.

¶ Elementa hoc inter ſe nexu & naturali vinculo colligātur: vt proxima queq̧ duo & attigua elementa/ſint ſymbola: ideſt eadē qualitate participantia & inuicem cōmunia. Vt ignis & aer/calore copulantur. Aer & aqua humore. Aqua & terra frigore. Terra & ignis ſiccitate. Sūt eni terra & ignis/ratione vicina/attigua & proxima elementa: tametſi ſecūdū rectū/ſūmo diſtātia interuallo. Nā rect⁹ elemētorū ordo/ in quadrū quodā rationis diſcurſu flectitur. quādoquidē ab igne ratio diſcurrens: in ignem/ abſoluto motu redit/hocpacto: Ignis aer/ Aer aqua/ Aqua/ terra Terra/ Ignis. In hoc itaq̧ rōnali q̄drato: liquet terrā & ignē proxima/vicina & ſymbola eſſe elemēta. Aut ſi mauis/recto vti elementorum ordine: ſume in ratiōis diſcurſu bis ignem. ac ſcribe ignem vnū in ſummo: Aliū vero in imo/ ſub terra. & hoc rurſū ordine/preſentis propoſitionis experieris veritatē. Calor enim primus eſt/ ſūmus & precipu⁹ in igne: Idem autem ſecundus in aere/ proxime inferiore. Humor primus in aere; Secundus in aqua. Frig⁹ in aqua primū: Secundū in terra. Terra vero primo ſicca: Ignis autem preter ſūmū/ſiccus.

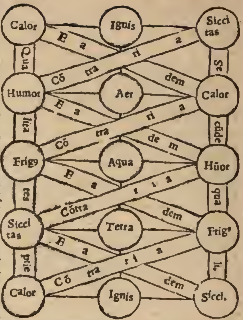
Elemēta in circulo ratiōabiliter diſponēda.

5 ¶ Quecunq̧ qualitas eſt in ſuperiore elemento ſecunda: eius contraria eſt in proxime inferiore prima.

¶ Hec eſt precedentis tranſpoſita. Nā precedens/ex prima ſuperioris elementi qualitate: inferioris intulit ſecundam. Hec autem ex ſuperioris ſecunda: inferioris primam concludit. Sed & precedens/ inferebat idem. Hec vero infert oppoſitum & contrarium. Eadem enim eſt qualitas/ ſuperioris elementi prima: & inferioris ſecunda. Que autem ſecunde ſuperioris eſt contraria: inferioris eſt pria. Vt ſiccitas in igne eſt ſecunda: Humor vero illi contrarius/ in aere primus. Calor in aere ſecundus eſt: Contrarium vero frigus/ in aqua primum reperitur. humor aque ſecūdus: ineſt Cōtraria vero ſiccitas/i terra pria. Frig⁹ deniq̧ i terra ē ꝑter ſūmū: oppoſit⁹ vero calor i igne reperit prim⁹. Hocpacto recto ordine procedens: cōcludis ab igne in ignem/per media elementa: eam qualitatem que ſecunde ſuperioris elementi aduerſatur: eſſe proxime inferioris elementi primam.

Fſtenim(vt in ſuperiore propoſitiõe diximus)bisſumẽdus ignis: ſemel in ſũmo & ſemel i imo/ vt hocpacto rationis circulus compleatur.

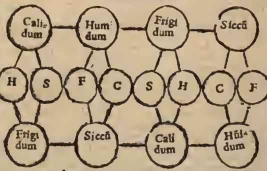

¶Vnde fit vt in qualitatibus elemẽtorum / duplex cõtingat argumẽtum. Vnũ ab idẽtitate;alterum ab oppoſitiõe. 6

¶Arguimus a ſuperioris elementi/ qualitate precipua & prima/ad inferioris ſecundam:per idem.dicentes eandẽ eſſe ſuperioris primã & inferioris ſecundã. E diuerſo autẽ/ a ſuperioris ſecũda / ad proxime iferioris primã arguim9 p cõtrariũ.dicẽtes eſſe cõtrarias ſuperioris ſecũdã et infeioris primam. Et hec ex precedẽtis figura/ euadũt clariora. Poſſunt & eadem.ex arte oppoſitorum q̃ facillime demõſtrari.Nam in oppoſitorum arte/ docuim9 identitatem/quandam eſſe equidiſtantiam & ſimilium oppoſitorum habitudines:vt primũ primũ & ſecũdũ ſecũdũ. Oppoſitionẽvero dixim9 quãdã eſſe interſectionẽ & obliquitatẽ oppoſitorũ:cũ de diſſimilibus/diſſimilia dicuntur.vt primum ſecundum: & ſecundum primũ. Itaq; primũ argumẽtũ/ in qualitatibus elementorum:eſt oppoſitorũ identitas/ ſecundum vero eorum oppoſitio. Voca enim ſuperius elementum primum. Inferius vero ſecundum.& argue primum in primo & ſecundum in ſecundo eſſe idẽtitatem.id eſt eandem qualitatem/ primam eſſe,in primo ſiue in ſuperiore elemento:et ſecundã in ſecundo/ ſiue in inferiore. Similiter:& ſecũdum primi/eſſe primum ſecũdi per oppoſitionem id eſt ſecunde primi & ſuperioris elemẽti cõtrarã & oppoſitã eſſe primã ſcdi & inferioris.

¶Omnis elementaris qualitas :duobus ineſt elementis. 7,

¶Nulla elemẽti qualitas aut tantũ vni/ aut trib9 elementis ineſt. Omnis autem ineſt duob9.Calor igni & aeri:humor aeri & aque. Frigus aq̃ & terre Siccitas terre & igni. Calor eſt i hũido & in ſicco: non in frigido. Humor ſicco nõ ineſt:in frigido & calido reperitur. Frigus eſt in ſicco & in humido:non in calido. Siccitas & calori et frigori coniuncta reperitur:non aũt humori.

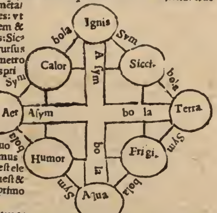

¶ Proxima queq; duo elememta ſunt ſymbola:tertio vero loco diſtantia/aſymbola et contraria. 8

¶Ois eni elemẽtorũ naturalis affectio:geminis ineſt & attiguis elemẽtis. Sũt itaq; proxima queq; elemẽta ſymbola: & eiuſdẽ qualitatis pricipia. I t, vt diximus/terra & ignis:ob rationis diſcurſum & circulum/ v t proxima & attigua elementa ſunt ſumenda:ſumpto bis

igne eoq; ſupra & infra terram collocato. Que autē terſo diſtant celo elemēta: geminis(vt prius) argumentis/ aſymbola/contraria & incommunicantia eſſe conclude hoc pacto. Que ſuperioris elementi/ eſt precipua& prima affectio: eadē proxime inferioris/ ſecundoue loco diſtantis eſt ſecunda. Et que ſuperioris elementi ſecũda: eius cõtraria ſequentis eſt elementi prima. Que igitur ſuperioris elemēti eſt prima: eius contraria eſt tertio loco inferioris elementi prima. Omniũ igitur tertio loco diſtantiũ elementorũ: qualitates prime & precipue/ ſunt contrarie. Et eodem modo argue/ de qualitatibus ſecundis. Vt quia calor eſt in igne primus: idē in aere/ repperitur ſecundus: & contrariũ frigus in aqua primũ. Humor in aere primus/ in aqua ſecundus: ſiccitas ei contraria in terra prima. Frigus in aqua primum in terra ſecundũ: contrarius ei calor in igne primus. Siccitas prima in terra/ ſecũda in igne contrarius humor prim⁹ in aere. Hoc pacto primas tertio loco diſtantiũ elementorũ qualitates: contrarias eſſe oſtendis. De ſecundis vero ratio eadem. Nã ſiccitas in igne ſecũda eſt contrarius vero humor in aere primus: idē quoq; in aqua ſecundus. Calor in aere ſecũdus contrariũ frigus in aqua primũ: idē in terra ſecundũ. Humor in aqua ſecundus/ cõtraria ſiccitas in terra prima: eadē in igne ſecunda. Frigus in terra minus precipuũ/ contrarius calor in igne primus: in aere ſecundus. Nam ſi vis in quadrato/ adaptare elementa quattuor ſine bina ipſius ignis ſumptione/ cũcta que diximus peramplius pateſcent. Nam quecunq; duo & duo elemēta/ diſtabũt coſtis quadrati: ſymbola erũt. que vero diametris diſtēta: erũt aſymbola & contraria. Et ſi inter ipſa elemēta/ collocabis eorum affectiones & qualitates: vt inter ignem & aerem/ calorem: inter aerem & aquam/ humorē. Inter aquã & terrã/ frigus: Siccitatem vero inter terram & ignem: que rurſus qualitates diſtendentur/ diſtabuntq; dyametro/ erunt contrarie: & in aſymbolis elementis prime. que vero ſeſe quadrato aſpectu/ coſtiſue quadrati intuebuntur: ſymbole erunt & ambe in eodem elemento. Vnaqueq; vero affectio/ his duob⁹ inerit elementis: que ipſam circũſteterit/ vni primo/ alteri ſecũdo. ceteris autē duobus/ inerit minime. Omnis enim (vt diximus elementaris affectio/ duobus quibuſuis ineſt elementis: & duob⁹ non ineſt Vt calo: igni ineſt & aeri: non ineſt aque & terre. Igni quidem primo ineſt/ aeri vero ſecundario ineſt.

Argumētũ in qualitatibus ſecundis.

Q; ad quattuor elemētorum numerum omnis & motus & ſenſibilis actus: ſit ſtatus/ atq; definitus. Cap. XVI.

1 ELementorum numerus/ menſura eſt et totius motus: et reliqui omnis ſenſibilis actus.

Nam quattuor ſunt motuum genera: ſubſtantia/ quantitas/ qualitas/ e locus. Omnis enim motus aut rei ſubſtantiã cõplet/ aut ei addit quãtitatem aut qualitatem: aut eandē de loco in locũ transfert. Rurſum ſenſibiles forme & ſubſtantiales actus/ ſunt tantum quattuor. Subſtantiuus/ Vegetatiu⁹ Senſitiuus/ Rationalis ſiue Intellectualis. Sicut enim quattuor primis elementorum actibus/ tota materies eſt elementata: ita & ſecundis his quattuor ſubſtantialibus actibus & formis: eadem materies eſt elementari fecundari & impregnari nata.

2 He quattuor forme Subſtantiua/ Vegetatiua/ Senſitiua et Rationalis: vniuerſam materiam obtinent/ fecundant atq; implent.

Moles materie & ſubſtantia eius vniuerſa: in hos quattuor actus eſt a natura diſtributa: Subſtantiuum/ Vitalē/ Senſitiuũ & Rationalē. Ita vt nullã ſit materie reperire partem: alicuius horum quattuor actuũ ſtereſſ atq; orbitate efflaccidam/ priuatã/ deſtututã. Sicut& pri⁹ diximus/ nullam reperiri poſſe materiei partem: cui non inſit actus alicuius elementi. Non

enim cuiuis materieí particule: inſunt ſimul/ quattuor elementorum ſubſtãtiales actus. ſed ineſt eidem aut actus igneus/ aut aereus/ aut aqueus/ aut terreus. Neq; rurſum quamlibet materie partem: oportet omni ſubſtantiali actu/ eſſe impregnatam. ſed nullum habere nõ poteſt actũ: neceſſe eſt aut vt ſubſtãtiuũ conceperit actum/ aut vitalem/ aut ſenſitiuum/ aut rationalem. Hi gitur quattuor ſubſtantiales actus: vniuerſam materiam obtinent/ eamq; ſibi vendicant/ totam fecundant et implent.

¶ Vnde fit vt tota & vniuerſa materies: actui ſubſit ſubſtantiuo. 3

¶ Nam ſubſtantiuus actus/ eſt omniũ minim⁹ & primus: quo eſſe ſimpliciter ipſa entia dicuntur. Minimo aũt ſĩplicıſſimo et primo actu/ oĩs eſt irrorata/ atq; affecta materia: & preparata ad ceterorũ actuũ ſuſceptionẽ. Ht nẽpe haud alit̃ in materia: q̃ pri & elemẽtaris act⁹ medio recipi nati ſunt. Sicut enim humanum totum corpus/ ſimpliciſſimo primo ve tactu: ad ceterorũ & ſecundorũ ſenſuum ſuſceptionẽ reperitur imbutũ (Nam tactus eſt reliquorũ ſenſuum ſedes/ naturaliſue poſitio) ita & oĩs materies & quelibet materiei pars: ſubſtantiuo actu/ predita eſt. nõ autẽ oĩs vitali/ aut oĩs/ ſenſitiuo: aut rationali/ actui ſubeſt.

¶ In ſubſtantiuo & primo actu: omnis reliquus actus/ vt in naturali poſitione & ſede eſt recipi natus. 4

¶ Subſtantiuus actus oĩm eſt latiſſim⁹: occupans/ obtinenſq; ſub ſe totam materiam. Si autem hoc pacto ſubſtantiuus/ ſiue eſſendi actus: materiã implet/ cõprehendit vel totã/ totiq; materie euadit equalis: neceſſe eſt vt ceteri oẽs actus/ in ſubſtantiali actu receptentur/ ſedeantq; in illo: Vt in materiali ſua poſitione & ſede/ primitus materiã ſtabiliẽte/ eruderante affectante & diſponẽte ad ſuſceptionẽ ipſorum. Extra nãq; ſubſtantiuũ actũ: nulla materie pars relinquitur. Vnde fit vt quemadmodũ nõ eſt reperire ſubſtantiuũ actũ/ ſine materia: ita et reperiri nequeant ſecundi actus/ ſine primo & ſubſtantiuo. Et ſicut quicq̃d eſt ſub luna/ eſt ex materia: ita & quicquid viuit/ ſentit aut intelligit: eſt.

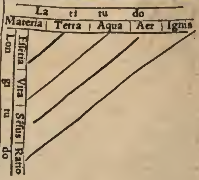
Extra actũ eſſendi nichil eſt.

¶ In eſſentia imprimis recipitur vita: in vita/ ſenſus: in ſenſu deniq; ratio. 5

¶ Eſſentia/ vita/ ſenſus/ ratio: eſſentialis actus/ vitalis/ ſenſitiuus/ rationalis. Hi ſit quattuor actus/ eundẽ habent in materia/ ſtatũ & ordinẽ. quẽ et quattuor elementa/ in mũdo & in tota ſenſibili regione. Terra recipit̃ in nullo elemento: ſed in ſimplici elementorũ potentia ideſt in totius mundi centro ac minimo. Nam nil ipſi terre ſubeſt: preter ipſum mundi medium & centrum. Aqua recipitur in terra: & fulcitur a terra. Aer ĩ aquis: Ignis/ in aere Subeſt enim aquis terra: Aeri/ aqua: Igni/ aer. Ita et actus ipſe ſubſtantiu⁹ omnium prim⁹: in nullo recipit̃ actu. ſed in ſola actuũ priuatione/ in vniuerſorum potentia: quam materiam vocitam⁹. Vita vero recipitur in eſſentia. Senſus/ in vita: ratio ĩ ſẽſu. Quicq̃d ei ratiõe ꝑditũ ẽ ſẽtit. Quicq̃d ſentit/ viuit: Quicq̃d viuit/ ẽ. Quicq̃d aũt eſt ĩ ſẽſibili mũdo eſt ex materia.

¶ Tanta eſt materie longitudo: quanta & latitudo. 6

¶ Materie latitudo eſt/ prima eius elementatio: qua in quattuor elementorum primos et ſĩpliciſſimos actus diſtinguitur/ diſpeſciturue tota. eius autem longitudo/ eſt ſecunda eius elementatio: qua ad nomum/ menſuram et equalitatem prime elementationis: vniuerſa quattuor ſubſtantialibus actibus et formis implet̃: Subſtantiuo Vitali/ Sẽſitiuo & rationali. diſtãt autem materie latitudo/ atq; longitudo: angulo recto. ſũtq; vt recti anguli latera/ int̃ ſe equalia. Amborum autem laterũ ac toti⁹ ãguli vertex/ eſt materia: natura prior et cunctis elementorum actibus et actibus ſecundis. Sicut enim ambo eiuſdem recti anguli latera explicatiões quedam ſunt/ verticalis ipſius puncti: ita et prima et ſecunda/ materie elementatio: explicatõ quedam eſt ipſius materiei. Quicquid eni materia antea erat in potentia: vtraq; demum ipſius elementatione abſoluitur/ et in actu fit. Secunda quoq; materie elemẽtatio: expreſſio quedam eſt/ prime ipſius elementationis: & vt eius actus/ qui prima elementatione ꝓfertur.

ℭ De gradibus ſubſtantialium actuum eorū́ꝗ motibus. Cap. XVII.

1 PRiores actus a poſterioribus abiuncti & ſeparati reperiūtur poſteriores vero a prioribus minime

ℭ Sicut vniuerſa ſenſibilis regio: plena eſt quattuor elementis et cētro terre/ quod elementum quidem non eſt: ſed elementorum potentia et nulli9 plenitudinis minimum: ita et omnis ſenſibilis ſubſtantia / abſoluitur i quinario: in vnitate ſcilicet materie et quaternitate formarum. Eſt enim materia: centro mūdi perſimilis: cunctorum potentia/ nulliuſq; plenitudinis: ceteri autem actus congrue elementis reſpōdent. Eſt autem materia inſeparabilis ab actu elementi: vt pote cui ſemper ineſſe/ elementi actum oportet. Hūc enim actū vnico nomine ſubſtantiuum appellamus. Subſtantiuus autem actu s/ ſeparabilis eſt a vita: vita a ſenſu: et a ratione/ ſenſus. Ineſt enim pleriſꝗ ſubſtantia/ ſine vita; Vita item pleriſꝗ ſine ſenſu competit: Senſus q̄ plurimis ſine ratione ineſt. E contrario autem fieri nequit: vt aut vitam ſine eſſentia/ Aut ſenſum ſine vita et eſſentia: Aut rationem ſine ſēſu/ vita et eſſētia vſq̄ reperiri contingat.

Materia inſeparbilis ab actu elementi.

2 ℭ Materia per ſe: entium gradum efficit nullum.

ℭ Nam materia/ nuſq̄ per ſe ſubſiſtit: ſine vllo actu. vt cui concreatus eſt actus elemēti. Cū igitur materia ſimul atꝗ facta eſt/ fuerit ſubſtātiui et eſſentialis actus particeps: ſimplex materia et per ſe ſumpta/ naturalem entium gradum efficit nullum. Poteſt tamen noſter intellectus/ qđ ipſi nat̄e haudquaq̄ permittitur: eximere iquam materiam/ a forma. Nam et ſentit & cōcipit itellect9/ materiam: forma et oī ſēſibili actu natura priorē. atq; eiuſce prioritatis rō et conceptio: quedā eſt itellectualis/ materie pſe ſūptio: et ei9 a forma/ rōnalis abſtractio.

3 ℭ Subſtantiuo actu primus rerum naturalium conſlatur gradus: Vitali/ ſecūdus: Senſitiuo/ tertius: Rationali quartus.

ℭ Materia inſeparabilis eſt/ a ſubſtātiuo actu. Subſtantiuus vero actus ſeparabilis eſt a vitali: vt in elementis/ que cum ſint et ſubſiſtant: vitalis tamen actus ſunt expertia. Subſtantiuus itaꝗ act9/ cum materia: primum efficit naturalium entium gradum. Vita ſeparata eſt a ſenſu / in plantis: que cum viuant/ ſenſu tamen et ratione carent. Coniuncta eſt autē vita et ſemper annexa eſſentie/ atꝗ materie. Conſtat igitur ſecundus entium gradus: vita/ eſſentia et materia. Rurſum ſenſus eſt a ratione abiūctus in animalib9: que irrationabilia quidē ſunt/ ſenſu tamen predita. idem autē inſeparabilis a vita/ eſſentia et materia. Efficit igitur et ſenſus/ cū vita/ eſſentia et materia: tertiū naturalium entiū gradum. Deniꝗ ratione/ nullus eſt ſenſibilis actus preſtantior: que igni ſupremo elemento/ celū lune delābenti eſt adaptanda. hec aūt cum ſenſu/ vita/ eſſentia et materie: quartum et vltimum gradum gignit/ conflatꝗ humanam totā ſubſtantiam. Omnis aūt actus/ eſt ſimplex et vnus actus. Quāq̄ vero actum in actu recipi dixerimus: intelligendi tamen nō ſūt/ plures eiuſdē rei ſubſtātiales eſſe actus: aut aliquomodo ſubiici actum vnum alteri actui. Omnis ei actus eſt impaſſibilis: et nullius actus ſine ſubſtantialis/ ſine accidētarij ſuſceptiuus. Actum autem in actu recipi/ eſt poſteriori actui: vim naturā ꝑ prioris et abiectioris actus ineſſe. Actui enim vitali: vis ieſt ſubſtantiua. Senſitiuo actui/ vegetatiua et eſſentialis. Rationalis vero actus: omni priorum actuum. vi/ preditus eſt: ſenſitiua vegetatiua et ſubſtantiua. Nec magis ſuapte natura/ vnus eſt elementi act9: vitali actu. Nec vitalis/ magis vn9 ſēſitiuo: nec rōnali/ ſēſitiu9. Cui9ui s ei elementi vnus eſt numero actus: quem ſubſtātiu ū nuncupauimus. Eius vero quod viuit/ tantum vnus eſt actus vitalis: qui ſimul et vegetat et eſſe tribuit. Pariter et cunctorum animalium/ vnicus eſt actus ſenſitiuus: quo eodem numero animal ſētit/ viuit et eſt Rationalis deniꝗ anima/ eſt et vnus et indiuiduus actus: qui et homini cunctarum rerum adaperit cauſas/ eiꝗ ſenſum largitur et vitam et ſubſtantiam.

Prim9 gradus Subſiſtentium.

Secund9 viuentium.

Tertius ſēſitiuorum.

Quartus Rōnalium.

Primus grad9 eorum que ſunt	Secundus gradus eorum q̄ ſunt	Tertius grad9 eorū que ſētiunt	Quart9 gradus eorum q̄ intelligunt.
			Sentiunt
		Viuunt	Viuunt
	Viuūt	ſunt	ſunt
Materia omnibus communis et ſubdita.			

ℭ Subſtantiuus actus/ ſecūdum pūctū mouet: vitalis/ linea & longitudine: Senſitiuus/ ſuperficie & latitudine: Rationalis/ corpore & profundo.

Que hõgenea et ethe rogenea.

Corporis interualliũ inſenſibile

¶ Huius propoſitionis intelligentia: ex mathematica proportione & analogia/ mire fecũditatis eſſe deprehenditur. Nam ſubſtantia eſt vt punctũ. Vita vt linea/ Senſus vt ſuperficies/ Ratio vt corpus. Vniuerſorum primum & ſimpliciſſimũ eſſe: conſtat in puncto & in indiuiſibili. Vita vero prima eſt minimi illius & impartibilis eſſe/ in longũ propagatio: & vt linearis quedã puncti explicatio. Senſus in latitudinẽ ſe & ſuperficiẽ extendit ſuperatq; vite lineã puncto vno. Ratio vero: abdita queq; in profundo/ & procul a nobis poſita ſcrutatur ſuperatq; puncto vno ſuperficiem ſenſus. Subſtantiui actus habitu: de nulla re aliud enunciam9/ q̃ eſſe. Habitu vitalis actus: viuere & eſſe res ꝓnũciatur. Preſẽtia ſenſitiui act9 ſentire/ viuere & eſſe dicitur. Ex rationali porro actu itelligere/ ſẽtire/ viuere & eſſe promulgatur. Subſtantiui actus habitus/ homogeneus eſt & indifferens. Carent enim partiũ differentia: quecunq; ſolo ipſo eſſe participant. Vegetatiuus actus: differentiam primã & partium varietatẽ affert. Vniuerſorũ quippe viuentiũ partes alie radices/ alij ramuſculi vocantur. Senſitiuo actu predita: plus ſunt etherogenea/ pluribuſq; differentiis participant q̃ cuncta viuentia. Rationalia vero/ omniũ ſunt maxime etherogenea: & ampliore partium differẽtate & varietate conflata. Punctũ/ Linea/ Superficies: trini ſunt magnitudinũ termini/ ſuapte natura ſenſibiles et in propatulo oculorũ expoſiti. Nã & punctum & lineam & ſuperficiem ipſi cernimus & palpamus. Corpus autem/ corporiſue interuallum/ ideſt profunditatem: neq; videre ipſi/ neq; tangere valemus. Quicquid enim aut videmus/ aut tãgim9: terminus eſt magnitudinis: Punctum/ linea/ aut Superficies. non autẽ vera ipſa perfecta & abſoluta: corporea magnitudo/ aut profunditas: que ſub proprijs terminis arcana atq; adoperta: omnem & viſum & attactum refugit: omni deniq; ſenſu euadit penitior/ occultior intimior. Cum igitur finis & obiectum ſenſus: ſit ſuperficies ſitq; profunditas/ omni inuia & iacceſſa ſenſui (Quicquid enim tangimus/ videmus aut ſentimus: eſt corporis extremũ) ſupereſt vt corporea ꝓfunditas: ſoli ſit rationi peruia & ab ſola ratiõe ſit ſcrutabile & exterebrabile corpus corporiſue interuallum. Magnitudinũ quippe termini: in luce ſunt & in agnitione ſenſuũ. Corpus autẽ in abdito & in tenebris ſenſuũ collocatũ: luci ſolius ratiõis nudatur reuelatur explicatur. Vnde fit vt intellectualis lucis initiũ: ſit in corpore & in ꝓfundo. & haud ſecus ſit itellectualis & oculis inuia lux/ ſenſibili hac viſibiliq; luce adoperta: q̃ trinis ſuis viſibilib9 terminis pũcto linea ſupꝼicie adopta ẽ & abdita corporea magnitudo.

¶ Rurſum ſubſtantiuo actu fit motus ſecundum ſubſtantiam: Vitali/ ſecũdum quantitatem: Senſitiuo/ ſecundũ qualitatẽ/ Rationali: ſecundũ locũ. 5

¶ Generatio: motus eſt ſecundum ſubſtantiam. Augmentatio: ſecundum quantitatem. Alteratio: ſecundũ qualitatem. Loci mutatio: ſecundum vbi & locum. Elementis & ijs que ſimpliciter ſunt: generatio ſola veraciter competit: que eſt ſimplicis ipſorum actus in materia acquiſitio. Nam neq; ipſa elementa augeſcunt: neq; veris & ſecundis qualitatibus (vt dolore/ voluptate/ ſanitate/ egritudine ceteriſq; paſſionibus: in quibus eſt vera alteratio) afficiũtur & variantur. Neq; perfecto locali motu potiuntur: qui in ante ſit. Hic eni ſolis eſt animalibus proprius. Ijs autẽ que viuunt: generatio & augmẽtatio adaptantur. Generatio quippe/ eſt vitalis actus acquiſitio. Augmentatio vero/ eiuſdem actus naturalis operatio qua ſubditam materiam propagat/ eiuſq; quantitatem adauget. Porro animalib9: alteratio cum ceteris prioribus motibus eſt propria. Senſum enim habent qualitatum & naturalium affectionũ: quibus permutantur & afficiuntur. Et hec eſt vera alteratio: cum ſenſu/ iudicio & perceptione affectionum contingens. Vera autem ac perfecta loci mutatio: homini ſoli/ rationis participi eſt accõmodanda. Solus enim homo/ inter cetera animantia: perfectus eſt. qui ſublimi capite/ ſtans & erectus mouetur: cuius & latio/ cenſetur ambulatio: que irrationalium animãtium nullis contingunt. Solus item homo/ rationis eſt particeps. Ratio autem ſola: profunda & abdita ſcrutatur. Quod vero eſt in loco: eſt in alteri9 corporis medio & profundo. Solus igitur rationis compos homo: veraciter eſt in loco & mutabilis in loco. Vnde fit vt loci mutatio: ſit ceteris motibus preſtãtior. Nã ſupremo animaliũ homini/ eſt adaptãda. Inſuper et hec ipſa: vltima hoie perficitur. Prius eteni gignit homo/ augetur/ alterat: q̃ ſeipſo locũ demutare valeat. Tũc eni primũ apt9 eſt/ vt mutationem exerceat & localem: cum ſublimis eſſe/ ſeipſo erigi: ſtare & conſiſtere poteſt. Cetere quoq; mutationes in homine: citum finem modũq; recipiunt. Ceſſat enim quandoq; gigni homo: deſinit & augeri ac paſſionibus affici: atq; pertubari. Loci autẽ mutationem exercere ſemper poteſt. Tres inſuper primi mot9 ſunt nature motus & in nature poteſtate ſiti.

Localis motus omniũ ꝓſtantior.

Natura quippe et naſcimur et augemur: et paſſionibus afficimur. Loci autē mutatio vltronea: in noſtra poteſtate & voluntate ſita. Nempe libere/ vltro/ ſponte/ nullo cogente: et ex nobiſipſis (vt homines rationis et liberi arbitrij conſortes) motitamur. Haud igitur immerito generationē appellare liceat/ mineralium et eorum que ſunt motum. Augmentationē vero plantarum: et eorum que viuunt. Alterationem animalium: et eorū quibus ineſt ſenſus. Rationem vero humanam: humaneue/ rationis motum. Eſt et generatio: vt terra. Augmē

Ceteri motus a natura: loci vero mutatio a voluntate pendet.

Figura proportionis vniuerſorum.				
Elementa	Terra	Aqua	Aer	Ignis
Forme	Eſſentia	Vita	Senſus	Ratio
Grad⁹ rerum	Mineralia	Planta	Animal	Homo
Mutationes	Generatio	Augmē.	Alteratō.	Latio
Reꝝ gña	Subſtātia	Quanti.	Qualitas	Locus.

tatio vt aqua: Alteratio vt aer/ Latio vt ignis. Terra quippe dūtaxat gignitur: Aqua gignitur et iundat augeſcitq;. Aer inſuper alterabilis eſt: nunc ſalubris/ nunc peſtilens variiſq; paſſionibus perfacile afficitur. Ignis cum ceteris mutationibus: precipue locum aſſidue demutat/ petitq; ſemper alta et ſumma mundi faſtigia. Et ſicut poſteriores actus/ a priorib⁹ abiūgi et ſeparari nequeunt: ita et poſtere mutationes a prioribus/ haudquaq̄ abiūcte & ſeparte repeniuntur. Priores tamen/ ſeorſum a poſterioribus ſumuntur. Totidemq; gradus mutationum contingunt: quotquot et ſubſtantialium actuum gradus eſſe mōſtrauim⁹: vt ſubiecta pandit figura.

Quattuor gradus Formarum				Quattuor gradus Motuum			
Ratio.	Senſus.	Vita	Eſſentia	Gñatō	Augmen.	Altera.	Latio
	Senſus	Vita	Eſſen.	Gña.	Augmenta.	Altera.	
		Vita	Eſſentia	Gña.	Angmen.		
			Eſſentia	Gñatio			
			Materia				

Libri de generatione Finis Laus
vniuerſorū genitori deo
Editi Anno huma
ne redemptio-
nis 1509
21 decē
bris

Hemiecatodia de generatione.

Cādide quidnam ſit generatio: claudere lector/
Hac ratione queas: actum ferat/ addat et illis
Quod pacto prius eſt aliquo/ quod materiei
Eſſe/ habuit primum: cuiuſue potentia ſola/
Ante actum/ formamq; fuit: cui eſt addita forma/
Materie ornatus/ finis/ ſubſtantia rerum.
Materies manet ingenita incorruptaq;/ ſemper.
Quod generatio non poſuit/ nec deſtruet vnq̄
Mors illi aduerſa: formam hec tollit/ dedit illa.
Equa eſt ambarum virtus: ſimul vna poteſtas.

Ante ortus et poſt obitus: poſſe omnibus vnum.
Formis pluribus/vna ſubeſſe potentia nata eſt:
Communis cunctis/ eadem/atq; incognita ſemper.
Materies eſt principium/ pars primaq; rerum.
Cunctorum facies/ingens et chaſma/chaoſq;/
Vniuerſorum tenebre/confuſaq; moles/
Atraq; nox/antiqua vmbra/indiſcreta: ferebat
Informes vultus/vaſto diſciſſa profundo:
Subter hyans/ſpirans altum: impleri illa petebat/
Actibus et formis: humanam et claudere mentem.
Indita lux/actuſq; illam diſcreuit: in omnem
Preſentis machinam mundi/que ſubdita noſtris
Viſibus: et patulis quam ipſi luſtramus ocellis.
Que confuſa prius/nulloq; agitata tenore:
Exiliere chao/proprias in (ſingula) ſedes.
Ordineq̃ nullo/aut diſcrimine ſecta patebant
In priſco veteriq; chao/congeſtaq; in vnum:
Vnus erat cunctis vultus/globus vnus: et ingens
(Omnia) materie moles/complexa: ferebat
Informes vultus vaſto diſciſſa profundo:
Immenſe tenebre/nox ſubter hyantis abyſſi.
Quoduis/quoduis erat: proprium nichil/hoc erat/aut hoc.
Omnia ſed ſimul/exiguo: impertiq; latebant/
Ignotaue atomo: prima hec eſſentia rerum eſt.
Cunctorum diuina opifex mens/ abdita ſeclis
Innumeris: tandem patuit. thalamiſq; profecta
E propriis: prima ſuffulſit luce deorum.
Queſue choros ipſi angelicos/dictare ſolemus:
Hos ſtatuit primos: ſimul omnes duxit ad eſſe.
Actus immixti illi ſunt/ſine corpore: et omnis
Materie/forme expertes. diue quoq; mentis
Precipui partus: noſtri exemplaria mundi.
Materiem primam: omnis deniq; forma ſecuta eſt:
Qua exiſtentia/qua viuentia/ſenſaq; conſtant:
Muta animantia/quaue hominum genus: ethereorum
Spirituum conſors/terreni gloria mundi:
Terrenuſq; deus/ſupremaq; materiei
Forma/immortalis/perſtans reuolutaq; in orbem:
Corporeis abit e (felici ſidere) vinclis:
Nonnũq̃ reditura in corpus/perpete ſeclo.

Hemihecatodie de
generatione. Finis.

¶ CAROLVS BOVILLVS SAMAROBRINVS AMPLISSIMO PATRI GVILLELMO BRICONETO PRESVLI LODOVENSI .S.

ROGATVS Pythius apollo digniſſime preſul: quenam vera ac precipua eſſet ſapiētia: hoc illico promulgaſſe fertur oraculum. O inquit homo noſce teipſum. Hoc ergo oraculū oīm grecorū ſapientū ſētentia ſūmis votis exceptū/ mox ꝑ ipſius tēpli foribus: lris aureis merito cōſecrauit. Sed ethnico fortaſſis ac gētili deo/ dices ingēs eſſe piaculū: ſi credulas aures/ chriſtianus admoneat fidemq; inani ſimulachro adhibeat. Ego vero ad hec ſubiungo: deum haudquaq̄ fuiſſe apollinem. neq; apollinis ſimulachrum (quippe mutum) vlla vnq̄ ediditſſe oracula. ſpiritum tamē illum (quiſquis erat) ficto delitentem ydolo: qui tum et vice ſimulachri: et ſubrepticio apollinis nomine/ locutus eſt: veriſſimum humano generi/ hoc vnum intuliſſe reſponſum: inficias ibit futabitq; nemo. Si ei diuiniloqui pſalmi/ ſummā hominis ſtultitiam atteſtantur ſui eſſe ignorationem: licet profecto contrariam illi ſapientiam/ arbitrari ſui eſſe gnaritatem. Homo enim (inquiunt) cum in honore eſſet/ non intellexit: comparatus eſt brutis et iumentis inſipientibus et ſimilis fact⁹ eſt illis. Cuius ſacri eloquij/ interpretatio: in hunc a nobis ſenſum cōuertetur. Cum homo natura homo eſſet: hominem tamen ſe eſſe non cognouit. Rationalem ſe eſſe/ aut imortalē aut dei imaginē (ſui decoris imemor) non intellexit. Hūano q̄ppe faſtigio lapſus inſipiēter obrutuit. Et q dūtaxat naturalis hominis ſpecie/ ab initio prodierat inſignis: tetra deinceps obductus ignorantie caligine (velut mentis incōpos: inconſcius ſui) perdito viuendi modo fera potius q̄ homo/ atq; ex toto homini diſſentaneus apparuit. Humana igitur inſipientia ſi eſt hec hominis/ a propriis naturalibuſq; bonis ꝓlapſio: quo naturalis hō/ hoīe viuit indignus: erit que huic aduerſatur ſapientia/ ea virtus: que hominem ſiſtit/ continet figitq; i homine. que ve illum vetat/ ex inferiorū conſortio: liminibus excedere humanis. Erit item ſapientia: immobilis quedam in humanitate manſio: propriorumq; bonorum ac naturalium ſuorum munerum/ ſinceralux. ex q̄ et phylautia: hoc eſt ſui amor/ iternuſue qdā nūerus homini inditur. Nā et vt diui Dionyſij areopagite verbis vtamur: ſi (vt ait) ſcientia cognoſcētium/ et cognitorum coniunctrix eſt: Ignorantia vero ignoranti/ ſue diuiſſionis eſt author: ꝑfecto qui ſe nouit homo: hic ſolus homo eſt/ hic ſibimetipſi vnus/ hic homo homo. Qui vero proprij luminis ſue ue cognitionis eſt exors: hic eadem lege ignorantie peſſulo/ a ſemet ipſo abercetur: ne ſibi congrediatur/ ne ſecum vnus euadat/ ne ve fiat virtute homo: qui tamen natura factus eſt homo. Vnus itaq; ſapiens: quali eſt ort⁹ principio/ quaue emerſit ſcatebra: tali ſe inſignit ac numerat periodo: Homo prius/ Homo poſteri⁹. Coporea ſpecie homo: Mente intus homo. Vt q preclara rationis ſuffultus bilance: continetur in homine De hac igitur humana ſapientia: que ſuorum eſt bonorum cauta inſpectio/ diligēſq; ſui aīaduerſio: quecunq; pro noſtri ingenioli modulo/ dicere ſumus aggreſſi/ tibi dicauimus: que (te oro) haud minus diſpanſa fronte admittito: q̄ letis votis/ tibi nuncupata offerim⁹. Vale.

Diuiniloquus pſalmus.

Diui dionyſij verba

¶ Hexaſtichon ad lectorem.

Scire volet quiſquis/ ſapiens quot viuet in annos:
Qui ſibi pellucet/ Qui ſibi ſolus adeſt.
Quiq; ſimul cunctos: expendat inaniter orbes.
In nichilumq; dies tranſigat inſipiens.
Hec dabit iſte liber: tu qui probitatis amator
Diceris: hunc animo/ fac age conde tuo.

INSIPIENS
FORTVNA
SAPIENTIA
SPECVLVM · SAPIENTIE ·
SEDES FORTVNE ROTVDA
SEDES VIRTVTIS QVADRATA ·

ℭ CAROLI BOVILLI SAMAROBRINI LIBER DE SAPIENTE AD REVERENDVM IN CHRSTO PATREM GVILLELMVM BRICONETVM PRESVLEM LODOVENSEM

ℭ Q: SINT TOTIDEM HOMINVM GRADVS QVOTQVOT ET SENSIBILIVM RERVM CAP. I

HOMINI OMNI: INSVNT A NATVRA SVBSTANTIA/ Vita/ Senſus & Ratio. Eſt etenim/ viuit/ ſentit & intelligit ois homo. Aſt alii hoīnū duntaxat vt ſimplicis ſubſtantie: Alij vt ſubſtantie & vite/ Alij vt ſubſtantie vite: & ſenſus: Alij deniq; ſubſtātie/ vite/ ſenſus & rationis actu atq; operatione funguntur. ℭ Vnde fit vt cuncti homines natura & ſubſtātia ſit ſimiles & ſpeciei equalitate tantū vnus homo: Viuēdi autem modo/ fūctione & arte varij ac diſſimillimi. Alij ſiquidem mineralibus aut ſimplicibus elemētis comparantur. Vegetantib9 alij: Alij brutis animātibus/ Supremi ſoli merito hominū ſimiles (rationis & habitu & functione) rationales/ veri perfectiq; homines dicitentur. ℭ Cū enim naturaliū rerū/ quattuor ſint gradus: Subſiſtentium/ Viuentiū/ Senſibilium & Rationalium: cunctos tamen gradus hūana ſpecies in ſemet inuoluit/ ſeq; diſtinguit atq; diſpeſcit in ordines quattuor. Nam velut cōplectēs omnem naturā velut ambiens vniuerſa/ geſtāſq; i ſeſe quodlibet: hūillima & abiectiſſima ſui parte ſubſiſtentibus ſimilis efficitur/ Secunda viuētib9/ Tertia irrationabilibus aiantibus: Quarta duntaxat/ ſibi reſtituitur/ i ſua faſtigia attollitur: ſe collabellat atq; exoſculatur. Quo demū in gradu: ipſa vtrobiq; (tam inquam arte/ virtute & operatione: q̄ naturali ſubſtantie participatione) humana perfectaq; cenſetur. ℭ Etenim cum gemine ſint paſſiones animi/ quib9 in varia hinc inde intranquilla mens diuellitur: honoris ſcilicet appetitio & carnis delectatio: vtraq; huiuſmodi paſſio trinas ſagittas/ lethali arcu i animā excutit: trinis veneno madētibus ſpiculis iprouide ſauciatam interimit. Nempe ex honoris appetitione/ homo: cum ſupra ſeipſū extolli/ cū: medio & ſui equalitate/ fieri ſuperior cupit: i tres imanes ſcopulos: ifauſtis vētis ppulſatur in ſuperbiā/ irā/ inuidiā: quas ſpiritales animi labes vocant. Ex carnis vero corporiſue illecebris: fit itē homo/ triniter homine inferior: Ab humanoq; faſtigio prolapſ9/ i trinam abyſſū mergitur ifelix: in luxuriā/ Gulam/ acediam: quas hominis corporeas eſſe maculas dicunt. Illinc trinis alis/ hominem homo nefarie tranſilire conatur: diuinos expoſtulans honores/ qui nondum humanis dign9 habetur honoribus. Hic vero voluptatibus blāde mulcentibus illectus: trino itidem grauatus pōdere/ infra hominē ruit; fitq; longe ipſo homine inferior. ℭ Que autem ſuperaddi ſolet ſeptima hominis labes/ habēdi inquā amor: quā auariciā dicūt: hec neq; ex toto ſpiritalis/ neq; ex toto corporea eſſe declarat: ſed velut vtriuſq; extremi particeps: ſe in partem flectit vtramq;: quandoquidē & vtraq; de cauſa/ ipſa exoritur. Nempe & diuitias ipſi partim cōparādis honorib9 deuouem9: ptim vero illas expetim9/ ne illecebroſo genio defraudemur. In vtramq; igitur partem/ digreſſ9 a medio homo: euadit infelix. Siue etenim ſupra hominem fieri improbe contenderit/ ſiue homine vixerit inferior: mors illum inſidioſa in tenebris preſtolatur/ triſtiſſimiq; manes illius vmbram proſequūtur.

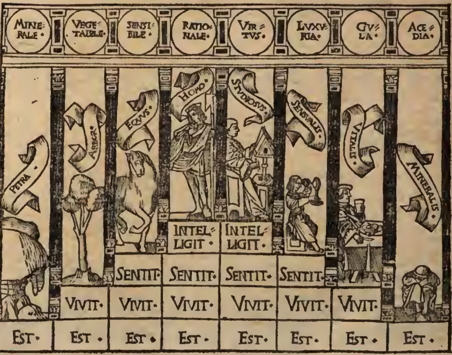
Drē hominum ſcdm fūctiones.

Cūcti hoīes ſpē rantum vn9 homo.

Gemine paſſiones animi.

Auaricia victorũ ancilla atq̧ miniſtra.

¶ Qui vero ſeſe ab extremis abercuerit/ qui immobilis equa lance conſtiterit in medio ſe-
deritq̧ in homine: hic merito veraciter homo/ hic ſtudioſ9/ probus/ ſapiens/ felix beatuſq̧
cenſeatur. Circũſtant itaq̧ vnicũ hominẽ/ precipua mala ſex: que velut truculẽtiſſime fe-
re ex abditis/ peſtifera in eum arma mouent illiuſq̧ felicitati inſidiantur. His vero cadem
inſtrumentaria Auaricie labes famulatur. Vniuerſas ceca habẽdi rabies (velut impijſſima
Luxurioſ9 homo vt beſtia. ancilla) fouet/ alit/ nutrit. Largitur ſiquidẽ hec diuitias: propter quas aut noſipſos honoribus
dignos arbitramur (Superbe inquãm eleuamur. Inhonorãtibus ſuccẽſemus/ parib9 inui-
demus) aut miſera carnis blandimẽta fluxaſq̧ voluptates inſipienter proſequimur. ¶ Ef-
ficit quippe luxuries: & immoderatus fede libidinis amor/ hominẽ haud beſtijs abſimilem
Guloſus vt planta. illumq̧ ab humana ſede: in brutorum animantiũ gradum/ infeliciter exturbat. quãdoqui-
dem nil preſtantius brutis animãtibus adſit: q̃ ſeminis profuſio ſueq̧ ſpeciei propagatio.
Piger vt lapis. Gula ſiue corporee alimonie irrepreſſa auiditas: hũc a primo proprioue loco/ deijcit in ter-
tium: plantiſq̧ perſimilem efficit. que licet toti9 ſenſationis & voluptatis probentur exper-
tes: officia tamen alimentationis exercent. Porro extrema Acedia: hominem in imũ vlti-
mumq̧ gradum extrudit: facitq̧ mineralibus perſimilẽ. ¶ Sicut enim mineralia que in ex-
tremo ſedent gradu: haud aliud aliquid habent/ q̃ ipſum eſſe: nullaq̧ naturali operatione
exercere aut per ſeipſa dimoueri illis indultum eſt: ita & quoſcũq̧ portentoſũ Acedie mõ-
ſtrum obſederit aſſidue ferme ſomno cõſopeſcunt: ab actu omni & operatione remittũtur
Immoti vt lapides perſtãt: tanq̃ ſi ſimplex eẽ ſine vlla preclara vi atq̧ laudabilium opera/
tionum facultate: natura mater illis eſſet elargita. Perſeuerant quippe iſti pluſq̃ omnes/ in
nature muneribus ingrati: nullam naturalium ſuarum virium exercentes. in ipſa ratione
penitus irrationabiles. In ſenſu/ inſenſibiles: in vita exanimes emortui/ infecundi. In ip-
ſa deniq̧ ſubſtantia: ocioſi/ deſides/ torpẽtes. Et hec clarius/ ex ſubiecta figura dinoſcuntur

in qua in vnam partem quaternı rerum ordines exarantur: Subſiſtentium/ Viuentium/ Sēſibilium & Rationalium. Ex alia vero parte: humana ſpecies proportionabiliter in quattuor grad⁹ cernitur diſtributa. Qui eni ſupmo in loco reſidet. verus ac ſtudioſus homo eſt/ par naturali homini. vtrobiq̧(tam in quā virtute q̄ natura)homo. Qui vero homines/ inferis in gradibus collocantur: hi ſunt natura quidem & ſubſtātia homines/ virtutis autē priuatione non homines. Vtpote quos ab humane dignitatis apice: carnales illecebre/ deorſū precipites agunt: faciuntq̧ illos beſtiis/ medios plantis: extremos inmotis lapidibus pares/ ſimiles/ equales.

Quis homo ſtudioſus.

❡ DE QVATTVOR HOMINVM GRADIBVS PER MVNDANA ELEMENTA. CAP. II.

FINGE RVRSVM NATVRALEM HOMIMIS SEDEM/ ESSE IN igne: qui vndecunq̧ lunari celo attiguus/ concauā eius ſupficiem iugiter exoſculatur. Hic verus. pbus ac ſtudioſus homo eſt: q aut naturali aut acquiſita virtute/ igneo in orbe ſeipſū collibrat: nuſq̄ue ab eo prolabit. Quē autem imund⁹ luxuriei vermiculus erodit: hic e propria/ caſta ac ſincera ignis manſione: in vicinū aeris exturbatus elementū/ ſede maculat. Quē lemargie tyrannus crudeliter laniarit: hic ſecundo loco excidens ab homine in aquas percipitatur ac mergitur. Quem vero cūctorū fex & retrimentū viciorum/ Acedia: mollibus in plumis ſepultū/ ab omni humana operatione/ ſuperſedere cogit: hic in retrimentum pariter ac fecem pſtātiorum elementorū (hoc eſt in imā terram)ab ſūmo igne miſer extruditur. euaditq̧ & imotis mineralibus & immobili itidem terre: abſq̧ iniuria ſimillimus. ❡ Quod enim ſolū & ſimpliciter eſt/ vt terra eſt. Quod viuit/ vt aqua. Quod ſentit/ vt aer: Quod intelligit/ vt ignis. Nempe ea que ſolum ſunt/ vt mineralia: ſuapte natura immota ſūt/ informia /incompoſita/ ſine differentia: iugiter in terra(vt in comunis omniū matris vtero)occulta/ abdita/ ſepulta ❡ Que viuūt: vitali aquarū motu participant. primaq̧ ſe mouēt/ aluntur/ augentur/ propagantur. Parte ſui alia a terra/ in altum exerta & exporrecta ſūt. Alia vero ſui parte: a terra(tanq̄ a matris vberib⁹)haudquaq̄ auelluntur. ❡ Beſtijs porro & ijs que ſentiunt: libera & precipua adeſt ſe de loco in locū/ transferendi facultas. qua & quod contrarium eſt vitant: & quod vtile cōmodum ac neceſſarium/ ſiue ſedem/ ſiue alimoniam perquirūt. Aut enim ſerptione / aut natatione/ aut progreſſione/ aut volatura terre amota vberibus: a matre penitus exerta/ atq̧ ſeparata/ libero inſuper & ſpontaneo motu predita conſpiciūtur. Cunctis tamen ipſis capita in terram vergentia/ demiſſa/ ac prona ſunt. ❡ Solis hominibus erigi/ ſublimi eſſe ſtatura & celeſtia ſpectare: a natura eſt datum & conceſſū. ❡ Vnde fit vt primi gradus entia/ acephala ſint: quippe homogenea/ nonmodo capite: ſed & omni partium differitudine ac membrorū ornatu carentia. Nam toto vt dictum eſt corpore: ipſis terre viſceribus/ inſepulta. Cetera vero entia: capitibus/ partium differentia/ actu/ motu & anima predita cernūtur. Viuentium tamē caput(vt radix & qua alimoniam ipſam prehēſāt: quaue a matre terra/ latteo ſucco paſcūtur)abditum in terra eſt. & a matris vberibus inamotum atq̧ inſeparatum. Porro rationalium caput animantium: & ſiquidem amotum abiunctumq̧ ſit a terra (vt que libero motu potiantur)in illam tamen pronū cōuertitur: minimeq̧ celeſtes ethereoſue orbes intueri natum perhibetur. Hominis autem caput natura ſublime: ſūmā corporis obtinet arcem. Verſum eſt in celum: ipſa mundi extrema/ ſydera inquam celeſtiaue corpora ſuſpicere atq̧ intueri natum.

Subſtātia.
Viuentia:
Rationalia
Rationalia

Quattuor rerum gradus: quattuor elementis ſimiles ſunt.
Eſſe vt terra: viuere vt aqua/ ſentire vt aer: intelligere vt ignis
Mineralia homogenea ſunt nullam partium differentiam habentia
Ceteri tres gradus etherogenei ſunt partibuſq̧ differentes
Mineralia acephala ſunt cetera vero caput habentia
Capita ſunt in triplici differentia ſcilicet deorſum ad latus & ſurſum
Nam cū caput ſit perfectū ipſū quoq̧ eſt trinum.
Plātarū caput deorſū eſt aīaliū ad latus hoim.
Liquet igitur hominem eſſe vt auerſam & prepoſteram plantam.

¶ Q: RERVM NATVRALIVM CAPITA IN TRIPLICI DIFFERENTIA REPERIANTVR. CAP. III.

SVNT IGITVR NATVRALIVM CAPITA RERVM IN TRIplici differentia. Viuentiū quidē deorſū & abditum in terra. Aialium in medio: & ad latus. Hominū ſurſum & in ſummo: ad ſui ipſorū corporis mūdiq; faſtigium. Et haud profecto abſq; ratione/ in ore ferme omnium id vite paroemij celebratur: hominem eſſe vt preposterā & auerſam plantam. Eſt enim in cunctis animātibus: id aut caput aut capitis vicariū: qđ alimētationis cōmeatū ab exteris emēdicat. Id autē in plātis quidē radix: in cunctis vero animalibus/ caput nūcupatur.

Plāte ſimiles infātib9

¶ Sunt enim plante perſimiles imperfectiſſimis hominibus/ veluti infantibus: qui aſſiduo egentes alimento/ hyanti ſemper ore matris inherere vberibus lactiſq; copiam inde promanantem/ excipere coguntur. Ita & plante/ cum ſint primi a terra editi in lucem partus primaq; ſenſibilis mūdi pignora: ab ſue matris idest terre vberib9/ nuſq̄ auelluntur. Eius lac aſſidue manās/ admoto ſemper ore hoc est radice expiūt: ſueq; ſubſtantie fluxū iintermiſſa alimonie ſuſceptiōe velut infantes reparant.

Bruta animātia puerulis ſimilia

Bruta autē animantia/ perſimilia ſunt puerulis: q post bimatum a matris quidē vberibus diuellūtur/ neq; amplius a matre geſtātur. ſed nondū id corporis robur cōſecuti ſunt: quo perſeſe ſuffulciri/ in plantas erigi ac ſtare ſublimes queāt. quoſq; propterea (ſi perſe ſup terrā moueātur) curuos pronoſq; in terrā: & pedib9 & manib9 ſtabiliri atq; incedere: velut beluas oportet.

Rationalia viro ſimilia.

¶ Rationalia autē perfecto hōi viroq; cōparantur. Naturalis qppe homo cū iā ad virilē puenit etatē: neq; ampli9 vt matris exugat vbera/ neq; vt pedib9 maibuſq; ſup terram pronus (vti belua) gradiat eget sed ſolidiore cibo vtitſeq; ipſe fulcit: per ſeipſum ſtat atq; inambulat.

Illatio.

¶ Vnde fit vt hūana tota ſpecies: geminis de cauſis/ in quattuor gradus ſit diſpartienda: quaternisq; ſenſibilium rerum gradib9 per uenuſte cōparanda. Nempe & cum per corp9 ſiue per etatem perficitur homo: & cū animo ſiue virtute cōſumatur: quattuor hoim vtrobiq; occurrunt gradus. quib9 ſenſim etate & ſapiētia proficiens ex: imo abiectiſſimoue loco/ in ſupremū perfectionis ſue gradum: ſcandit/ eleuatur/ attollitur.

Hūane etatis gradus.

Etenim in hūane perfectione etatis: hos gradus numeramus. Infans in vtero: infās ab vberibus. Puer curu9 inābulans. Vir p ſeipſū gradiēs ſeq; ferre potēs. Infans ſiquidem ante natiuitatis ſue tempus: haud ſecus in matris vtero abdit9 eſt perſtatq; immobilis & ſine opere omni: q̄ mineralia in terre viſcerib9 abdita atq; ſuppreſſa. Qui autē lactiphag9 eſt ſueq; matris exuggit vbera: hūc plātis pſimilē eſſe docuim9. Qui ante virile robur/ pedib9 maibuſq; ſup terrā gradit: hūc beluis parē eſſe pbauimus. Qui vero virile robur cōſecut9/ p ſeipſū ſtare pgrediq; ſufficit: hūc oſtēſ9 eſt naturali reſpōdere hōi. Sūt igitur hi quidē grad9 q̄ttuor pfectiōis hūane/ ex parte corporis ſiue etatis: qbus homo ſenſim ex mineralium gradu/ i humanum ſcādit/ proficit/ adoleſcit. ¶ Sunt vero & totidem hominum gradus: i conſumatione hominis ex parte animi & in acqſitione virtutum/ quos ipſi prius enumerauimus ac recenſuimus. Nempe ex his hominibus/ qui corpore & ſubā

perfecti conſumatiq; ſunt/ quiq; ad virilem peruenerunt etatē. Alij ſunt virtute conſumati atq; perfecti/ quos ſtudioſos ſapienteſq; vocamus. Alij virtute inconſumati: quos dicimus inſipientes. vtpote qui ex defectu virtutis: hūano apice inferiores eſſe cernuntur. &(vt diximus) aut ipſis mineralibꝰ/ aut plantis/ aut beluis: ex ipſo viuēdi modo inueniūtur indiſpares. Fiunt quippe ex acedia: mineralibꝰ viri perſimiles. Ex irrepreſſa alimonie appetitione: plantis cōparantur. Ex feda libidine: beluas imitantur. Per ſolam deniq; virtutem: vtrobiq; tam corpore q̄ animo homines eſſe declarantur.

¶ Q. HOMO TRIFARIAM HOMO DICATVR. CAP. IIII.

MANIFESTVM EX HIS QVE DIXIMVS EST: HOMINEM trifariam tribuſue de cauſis/ hominē poſſe dici. Aut enim homo/ ſimpliciter eſt homo: hoc eſt ex humano corpore & rationali aīa conflatus. quopacto homo omnis/ eſt homo: tā inſipiens/ q̄ ſapiens: tam infantulus/ q̄ qui virile robur eſt cōſequutus. Hic enim hominis modus eſt a natura: quo inter ſenſibiles ſubſtātias/ hūana ſpecies quartum efficere gradū comprobatur. Aut hominē quidem vocamus/ eum qui perfecta ſui corporis accepit incrementa: quiq; vir actu euaſit. quopacto infās & puer: homines/ minime dicūtur. Aut deniq; homo eſt: qui animo maturus eſt virtuteq; perfectꝰ. quo modo neq; infans/ neq; inſipiens vir: homines ſunt/ ſed ſtudioſi ſoli atq; ſapiētes. Eſt enim ſtudioſus homo: omnifariam ſiue triniter homo: Homo inquam natura/ Homo etate/ Et homo virtute. Qui autem ſtudioſꝰ non eſt: hic tantū bifariā homo eſſe poteſt. Nā & etate & natura homo. Qui autē etate non homo eſt/ vt infās: hic vnice dūtaxat (hoc eſt a natura) homo eſſe declaratur: etate autē & virtute nō homo.

Primꝰ hoīs modus a natura.

Scd's hoīs modus ex etate

Tertius ex virtute.

Infans	Natura			Homo
Inſipiens	Etate	Natura		Homo
Studioſus	Virtute	Etate	Natura	Homo

¶ In omni autē hominum acceptione: tam ſecūdum naturam q̄ ſecūdum etatem/ q̄ ſecundū virtutem: quaternis gradibus homo perficitur. Naturalis quippe homo/ vt infans: quarto loco a mineralibus diſpeſcitur Eteni mineralia/ primi ſunt nature partꝰ. Viuentia/ ſecūdus: Bruta animantia/ tertius. Naturalis homo/ ſupremus. Peperit ſiquidem iprimis natura/ ea que ſūt Deinde ea que viuūt. Tertio loco ea edidit/ que ſētiūt. Quarto & vltimo ea protulit/ que rationis ſunt participia. ¶ Finge etenim naturā cunctorū matrē/ quatuor filias ex vtero peperiſſe/ Primā ſubſtantiam: Secūdam vitā: Tertiam ſenſum: Quartam rationē/ cunctarum filiarū ſpecioſiſſimam ſapientiſſimā/ matri nature parem & equalem. cuius moderamini ceteras filias/ tanq̄ imperfectas ac ſui incōpotes natura ſubdiderit. Hoc pacto genitricem naturā/ i hominis vſq; naturalis ſiue rationis ortū: quattuor gradibus euectam comperies. In humana autē etate cōſumāda: proportionabiles gradus/ inſunt: Infans in vtero/ Infans ab vberibus: Puer curuus ambulās: Vir ſeipſū fulciens. Aſt in homine per virtutem conſumando/ hec diſtinctio reperitur/ Acedia/ Gula/ Luxuria/ Virtus. Quippe ex ipſis vicijs/ ad que homo natura pronus eſt: ſenſim humana ſubſtantia/ in ipſam virtutem ſcandit/ proficit/ attollitur. Et hec ex preſenti figura peramplius dilucescunt·

In omni hūana acceptione gradꝰ quattuor.

Nature filie q̄ttuor.

Mineralia	Viuentia	Senſibilia	Rationalia
Lapis	Arbor	Beſtia	Hō naturalis
Eſſe	Viuere	Sentire	Intelligere
Infans i vtero	Ablactans	Progrediens	Stans
Prima etas	Secūda etas	Tertia etas	Quarta etas
Fetus	Infans	Puer	Vir
Acedia	Gula	Luxuria	Virtus
Piger	Concupiſcēs	Amans	Studioſus
Terra	Aqua	Aer	Ignis
Scriptura	Vox	Conceptus	Mens

¶ Inſuper & ex conſideratione intellectualis virtutis/ que poſt moralem in homine perficitur/ quattuor quoq; gradus in hominis per intellectualem virtutem conſumatione occurrunt. Moralis enim virtus: quoquopacto impropria & extera eſt animo. vtpote que inter animā & corpus/ pacis federa ſancit: que corpus animo (vt natura iubet) famulari cogit: queue animi nubes ventoſq; diſcutiēs enubem illū facit: illi ſerenitudinē ac tranquillitatem affert. Intellectualis autē virtus/ lux eſt & irradiatio animi: que haud ſecꝰ ſine morali

In aſſecutione itellectualis virtutis gradꝰ quatuor.

virtute in animã introduci in eoue ſpendeſcere prohibetur: q̃ phoebeus radius/ne in caliginoſo aere/aureo ſplẽdore rutilet vetatur. Hec itaq̧ intellectualis virtus: qua per moralem enubis ac tranquillus effectus animus/ demũ illuſtratur: cum ſit proprium atq̧ internũ animi bonum: habet & gradus quattuor/ quibus ipſa matureſcit ſuumq̧ faſtigiũ conſectatur. Nam(vt in libro de ſenſu predocuim9)homo qui diſcipulatui ſubeſt quiq̧ ab alio hoie eruditur: imprimis ſcribit. Ex ſcriptura vero/ attollitur in vocem. Ex voce/ elicit cõceptum. Ex ipſa deniq̧ notiõe(que proxima & intima ſue mẽtis eſt imago) i ſublime mẽtis eſſe/ quo nichil preſtantius eſt eleuatur. Hec igitur eſt vera potiſſima & intellectualis hominis cõſumatio: Ex ſcriptura/ in vocem: Ex voce/ in notionem: Ex deniq̧ notione/ in mentem.

Gradus intellectualis virtutis.

¶ Q: SOLA RATIO: SIT ADVLTA ET PERFECTA NATVRE FILIA. CAP. V.

OSTENSVM EST PRIVS SENSIBILEM MATERIALEMVE naturam/ quattuor tantum habere filias: Subſtantiã/ Vitam/ Senſum/ Rationem que(ſicut liber de generatione recenſuit)vniuerſã materiam inter ſe diſpartiũtur: obtinentq̧ totam eius molem. quemadmodum & a quattuor elementis: cõcauus ſublunaris celi ambitus/ vniuerſus obiniecitur occupatur/ poſſidetur. Sunt enim ad normã & examen quattuor elementorum: ſubſtãtiales quoq̧ materie actus/ diducti. cum eadẽ ſit ſublunaris cõcaui & ipſius materiei intercapedo: ſitq̧ amborum capacitas vna. ¶ Nempe tametſi fateamur/ editos eſſe adeo quinq̧ ſubſtãtiales actus: Subſtantiuum/ Vitalem Senſitiuũ Rationalem & intellectualẽ ideſt angelicũ: hunc tamẽ ſupremũ/ materialem eſſe hoc eſt in materia ſubſiſtere natum: minime aſſentimur. Hic igitur cum per ſe ſubſiſtere natus ſit: cum ſit & ipſa materie & cunctis materiei actibus antiquior: haudquaq̃ cenſetur materiei actus. perinde atq̧ quintum ſupremũq̧ mundi corpus vt celum(quam quintam mundi eſſentiam vocant)immateriale eſſe nichilue cum materia habere cõmune aſſeueramus. Ita & angelicus actus/ qui ab ſubſtãtiuo & abiectiſſimo actuũ/ quintus ordie numeratur/ antiquitate tamen & origine prim9: nichil cũ materia commune ſuſcipit/ nullo federe eidem alligatur. Abiunct9 & per ſe/ extra materiam degit. nullã in ea pficit operationem: in qua neq̧ naturale eſſe ſuſceperit. Omnem enĩ actum qui in materia quippiã profert/ aut aliquid in ea operatur: materiei ineſſe oportet. vtpote que a ſeparato & abiuncto actu: nichil excipere aut pati nata ſit. Sed duntaxat ab eo patitur/ quem intra ſe claudit quemue ſuopte in ſinu complexa/ ſub lune globo remoratur. ¶ Angelicus igitur actus: fet9 ac pignus non eſt/ ſenſibilis nature. ſed hic ad ſuperiorem itellectualẽue naturam: refertur. quandoquidem ſenſibilem naturã materiei & ſublunari ambitui/ equare ſtudemus. dicẽtes ſenſibilem naturã: filias tantũ quattuor peperiſſe/ ideſt formas quattuor materiei indidiſſe: Eſſentiam/ Vitam/ Senſũ/ Rationem. Harũ vero tres imperfectas eſſe volum9: Subſtantiã/ Vitam & Senſum. Quartam vero Rationem: ſolam perfectam/ integram/ conſumatam ac matri nature parem eſſe predicamus. ¶ Nẽpe eſſentia perſimilis eſt tellureo orbi: cuius moles/ initium quidem eſt plenitudinis ſẽſibilis mundi: non tamen conſumata eius plenitudo. Ita & ſubſtantia ſiue ſubſtantiuus actus/ initium eſt materialis plenitudinis: haud tamẽ ab illo/ materiei conſumatur plenitudo. Vita aqueum reſpicit orbem: cuius moles/ terrene ſuper addita moli/ terreũue complicans orbem: mundi plenitudinẽ adauget/ non tamen illã conſumat. Ita & vitalis actus/ adiectus eſſentiali illũue complicans: pluſq̃ ſolus eſſentialis materiã implet: eius tamen plenitudinem/ abſoluit minime. Senſus porro aereo orbi comparatur: qui adiect9 aqueo terreoue orbibus/ ampliuſq̧ inferiorũ orbium moles/ ſenſibilis mundi ſpacium: non tamen totum adimplet. Ita & ſenſitiuus actus/ vitalem eſſentialemq̧ comitatus actũ: materiam pleniorem/ haud tamen pleniſſimam efficere poteſt. Que autem ſupeſt Ratio: perſimilis igneo eſt orbi. Hic enim Aeream/ Aqueam ac telluream inuoluẽs excipienſq̧ molem: ſublunaris concaui/ ex integro plenitudinẽ abſoluit ipſaq̧ celi latera exoſculatur. Ita & ceteris actibus Eſſentiali/ Vitali & Senſitiuo ſuperueniẽs ratio: vniuerſum materie hyatum implet/ quicquid illi deerat affert: eamq̧ perfecto/ potiſſimo ac lucidiſſimo decore iueſtit. ¶ Intellige eterum celum patrẽ eſſe/ principium/ naturam/ fontem originẽq̧ elementorum: ipſumq̧ celum/ terram imprimis indiſtantiſſimo a ſe loco & mundi centro peperiſſe. Deinde aquam: Hinc aerem: Supremo ignem. quamuis in libro de generatione

Angelicus actus materiei actus non eſt.

Subã terre perſimilis

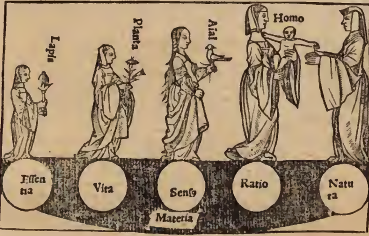
Vita ſimilis aque.

Senſ9 ſilis aeri.

Ratio igni ſimilis.

Celũ pater elemẽtorũ.

ſimul parta eſſe elementa docuerimus nullamq; in materiei elementatione fluxionē contigiſſe. Hac ratione ignis preſtantiſſimum ſe eſſe elementorū inſinuat: q ſolus in ſuā redit originem ſuumq; principiū apprehēdit. q ſolus/ celo patri vicin9 ac pxim9 euadit: illiq; iugiter oſcula prebet. Ita & intellige matrem naturam/ quattuor genitricem filiarum: Eſſentiam imprimis remotiſſimo a ſe loco: in poſtergū omnium peperiſſe/ tanq̄ paruulam & omnium minimā. Deinde propiore loco: grandiuſculam edidiſſe vitam que capite toto Eſſentiam tranſiliat: Tertio vero iterūq; propiore gradu/ partum eſſe ab ea maturiorem ſenſū: qui & quantitate vt capite toto/ vitam exuperet. Quarto deniq; attiguo & proximo loco editam eſſe a natura Rationem, que & grandior & maturior ſit ipſo ſenſu/ ac nature matri

Illatio.

equalis. Perſpicuum inde fiet: e cunctis nature filiabus/ ſolam Rationem eſſe perfectā. Vtpote que ſola matri nature coniungitur: queue illi par et equalis oſcula eidem prebere poteſt: que inſuper vnica/ matri adeſt: matrem naturā cōprehēdere & amplexari nata. ℭ Cetere autē tres filie imperfecte & inconſumate ſunt: quādoquidem & matri nature impares & eminus collocate abercēturvt nec illam complecti nec in eam attolli/ aut illam exoſculari ſufficiāt. ℭ Inſtituit igitur natura mater Rationē/ tanq̄ adultā perfectiſſimāq; filiarum ac ſolā ſibi parē: ceteris filiabus dominari illiq; ſenſibilis totius mūdi & corūque in eo ſūt: pmiſit moderamē. Eā que origine ac ordine nouiſſima & vltimogenita eſt: ampliore q̄ ceteras amore proſecuta. primam progenitamq; efficit/ ac ſui heredem inſtituit. vt ex matris imitatione/ diſcat ceteris filiabus ſapienter preeſſe: cunctaq; per mutuatum a ſe ſapientie lumen regere gubernare moderari.

Senſibilis natura/ in quinario perfecta eſt atq; abſoluta.
Conſtant enim quecunq; ſub celo ſunt: ex materia/ & actibus quattuor.
Materia vnica atq; vniformis· cunctis actibus ſubeſt.
Illius actus: ſunt Eſſentia/ Vita Senſus/ Ratio.
Hos actus/ quattuor nature filias appellamus.
Eſſentia filiarum minima: preſtantioribus tribus famulatur.
Ratio cunctarum potiſſima: minoribus tribus preeſt.
Eſſentia/ lapidem gerit: Vita/ Plantam. Senſus/ Animal/ Ratio/ hòminem.
In harū procreatione filiarum: ab imperfectis ad perfecta: natura proceſſit.
Nam primo edita eſt eſſentia: vltima vero ratio procreata.
Minores tres/ rationis interſtitiota nature ſpeculatione abercentur.
Sola ratio: vniuerſam naturam/ eſt ſpeculari nata.

ℭ Ex his que nunc dicta ſunt manifeſtum eſt omnē imperfectam minoremq; nature

Ante ortus et poſt obitus: poſſe omnibus vnum.
Formis pluribus/vna ſubeſſe potentia nata eſt:
Communis cunctis/eadem/atq; incognita ſemper.
Materies eſt principium/pars primaq; rerum.
Cunctorum facies/ingens et chaſma/chaoſq;/
Vniuerſorum tenebre/confuſaq; moles/
Atraq; nox/antiqua vmbra/indiſcreta: ferebat
Informes vultus/vaſto diſciſſa profundo:
Subter hyans/ſpirans altum: impleri illa petebat/
Actibus et formis: humanam et claudere mentem.
Indita lux/actuſq; illam diſcreuit: in omnem
Preſentis machinam mundi/que ſubdita noſtris
Viſibus: et patulis quam ipſi luſtramus ocellis.
Que confuſa prius/nulloq; agitata tenore:
Exiliere chao/proprias in (ſingula) ſedes.
Ordineq̄ nullo/aut diſcrimine ſecta patebant
In priſco veteriq; chao/congeſtaq; in vnum:
Vnus erat cunctis vultus/globus vnus: et ingens
(Omnia) materie moles/complexa: ferebat
Informes vultus vaſto diſciſſa profundo:
Immenſe tenebre/nox ſubter hyantis abyſſi.
Quoduis/quoduis erat: proprium nichil/hoc erat/aut hoc.
Omnia ſed ſimul/exiguo: impertiq; latebant/
Ignotaue atomo: prima hec eſſentia rerum eſt.
Cunctorum diuina opifex mens/abdita ſeclis
Innumeris: tandem patuit. thalamiſq; profecta
E propriis: prima ſuffulſit luce deorum.
Quoſue choros ipſi angelicos/dictare ſolemus:
Hos ſtatuit primos: ſimul omnes duxit ad eſſe.
Actus immixti illi ſunt/ſine corpore: et omnis
Materie/forme expertes. diue quoq; mentis
Precipui partus: noſtri exemplaria mundi.
Materiem primam: omnis deniq; forma ſecuta eſt:
Qua exiſtentia/qua viuentia/ſenſaq; conſtant:
Muta animantia/quaue hominum genus: ethereorum
Spirituum conſors/terreni gloria mundi:
Terrenuſq; deus/ſupremaq; materiei
Forma/immortalis/perſtans reuolutaq; in orbem:
Corporeis abit e(felici ſidere) vinclis:
Nonnūq̄ reditura in corpus/perpete ſeclo.

Hemihecatodie de
generatione. Finis.

ℂ CAROLVS BOVILLVS SAMAROBRINVS AMPLISSIMO PATRI GVILLELMO BRICONETO PRESVLI LODOVENSI .S.

ROGATVS Pythius apollo digniſſime preſul: quenam vera ac precipua eſſet ſapiētia: hoc illico promulgaſſe fertur oraculum. O inquit homo noſce teipſum. Hoc ergo oraculū oim grecorū ſapientū ſetenna ſūmis votis exceptū/ mox ꝑ ipſius tēpli foribus: litis aureis merito cōſecrauit. Sed ethnico fortaſſis ac gētili deo/ dicet ingēs eſſe piaculū: ſi credulas aures/ chriſtianus admoneat fidemq; inani ſimulachro adhibeat. Ego vero ad hec ſubiungo: deum haudquaq̄ fuiſſe apollinem. neq; apollinis ſimulachrum (quippe mutum) vlla vnq̄ edidiſſe oracula. ſpiritum tamē illum (quiſquis erat) ficto delitentem ydolo: qui tum et vice ſimulachri: et ſubrepticio apollinis nomine/ locutus eſt: veriſſimum humano generi hoc vnum intuliſſe reſponſum: inficias ibit futabitq; nemo. Si ei diuiniloqui pſalmi/ ſummā hominis ſtultitiam atteſtantur ſui eſſe ignorationem: licet profecto contrariam illi ſapientiam/ arbitrari ſui eſſe gnaritatem. Homo enim (inquiunt) cum in honore eſſet/ non intellexit: comparatus eſt brutis et iumentis inſipientibus et ſimilis factus eſt illis. Cuius ſacri eloquij/ interpretatio: in hunc a nobis ſenſum cōuertetur. Cum homo natura homo eſſet: hominem tamen ſe eſſe non cognouit. Rationalem ſe eſſe/ aut imortalē aut dei imaginē (ſui decoris imemor) non intellexit. Hūano qppe faſtigio lapſus inſipiēter obruit. Et q̄ dūtaxat naturalis hominis ſpecie/ ab initio prodierat inſignis: tetra deinceps obductus ignorantie caligine (velut mentis incōpos/ inconſcius ſui) perdito viuendi modo fera potius q̄ homo/ atq; ex toto homini diſſentaneus apparuit. Humana igitur inſipientia ſi eſt hec hominis/ a proprijs naturalibuſq; bonis ꝓlapſio: quo naturalis hō/ hoie viuit indignus: erit que huic aduerſatur ſapientia/ ea virtus: que hominem ſiſtit/ continet figitq; i homine. que ve illum vetat/ ex inferiorū conſortio: liminibus excedere humanis. Erit item ſapientia: immobilis quedam in humanitate manſio: propriorumq; bonorum ac naturalium ſuorum munerum / ſinceralux. ex q̄ et phylautia: hoc eſt ſui amor/ iternuſue qdā nūerus homini inditur. Nā et vt diui Dionyſij areopagite verbis vtamur: ſi (vt ait) ſcientia cognoſcētium/ et cognitorum coniunctrix eſt: Ignorantia vero ignoranti/ ſue diuiſionis eſt author: ꝑfecto qui ſe nouit homo: hic ſolus homo eſt/ hic ſibimetipſi vnus/ hic homo homo. Qui vero proprij luminis ſue ue cognitionis eſt exors: hic eadem lege ignorantie peſſulo/ a ſemet ipſo abercetur: ne ſibi congrediatur/ ne ſecum vnus euadat/ ne ve fiat virtute homo: qui tamen natura factus eſt homo. Vnus itaq; ſapiens: quali eſt ort9 principio/ quaue emerſit ſcatebra: tali ſe inſignit ac numerat periodo: Homo prius/ Homo poſteri9. Coporea ſpecie homo: Mente intus homo. Vt q̄ preclara rationis ſuffultus bilance: continetur in homine. De hac igitur humana ſapientia: que ſuorum eſt bonorū cauta inſpectio/ diligēſq; ſui aīaduerſio: quecunq; pro noſtri ingenioli modulo / dicere ſumus aggreſſi/ tibi dicauimus: que (te oro) haud minus diſpanſa fronte admittito: q̄ letis votis/ tibi nuncupata offerim9. Vale.

Diuiniloquus pſalmus.

Diui dionyſij verba

ℂ Hexaſtichon ad lectorem.

Scire volet quiſquis/ ſapiens quot viuet in annos:
 Qꝫ ſibi pellucet/ Qꝫ ſibi ſolus adeſt.
Quiq; ſimul cunctos: expendat inaniter orbes.
 In nichilumq; dies tranſigat inſipiens.
Hec dabit iſte liber: tu qui probitatis amator
 Diceris: hunc animo/ fac age conde tuo.

ℂ CAROLI BOVILLI SAMAROBRINI LIBER DE SAPIENTE AD REVERENDVM IN CHRSTO PATREM GVILLELMVM BRICONETVM PRESVLEM LODOVENSEM

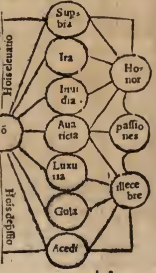
ℂ Q: SINT TOTIDEM HOMINVM GRADVS QVOTQVOT ET SENSIBILIVM RERVM CAP. I

HOMINI OMNI: INSVNT A NATVRA SVBSTANTIA/ Vita/ Senſus & Ratio. Eſt etenim/ viuit/ ſentit & intelligit oīs homo. Aſt alii hoīnū duntaxat vt ſimplicis ſubſtantie: Alij vt ſubſtantie & vite/ Alij vt ſubſtantie vite/ & ſenſus: Alij deniq; ſubſtātie/ vite/ ſenſus & rationis actu atq; operatione funguntur ℂ Vnde fit vt cuncti homines natura & ſubſtātia ſit ſimiles/ & ſpeciei equalitate tantū vnus homo: Viuēdi autem modo/ fūctione & arte varij ac diſſimillimi. Alij ſiquidem mineralibus aut ſimplicibus elemētis comparantur. Vegetantib9 alij: Alij brutis aīmātibus/ Supremi ſoli merito hominū ſimiles (rationis & habitu & functione rationales/ veri perfectiq; homines dictitentur. ℂ Cū enim naturaliū rerū/ quattuor ſint gradus: Subſiſtentium/ Viuentiū/ Senſibilium & Rationalium: cunctos tamen gradus hūana ſpecies in ſemet inuoluit/ ſeq; diſtinguit atq; diſpeſcit in ordines quattuor. Nam velut cōplectēs omnem naturā velut ambiens vniuerſa/ geſtāſq; i ſeſe quodlibet: hūillima & abiectiſſima ſui parte ſubſiſtentibus ſimilis efficitur/ Secunda viuētib9/ Tertia irrationabilibus aīantibus: Quarta duntaxat/ ſibi reſtituitur/ i ſua faſtigia attolitur: ſe collabellat atq; exoſculatur. Quo demū in gradu: ipſa vtrobiq; (tam inquam arte/ virtute & operatione: q̄ naturali ſubſtantie participatione) humana perfectaq; cenſetur. ℂ Etenim cum gemine ſint paſſiones animi/ quib9 in varia hinc inde intranquilla mens diuellitur: honoris ſcilicet appetitio & carnis delectatio: vtraq; huiuſmodi paſſio trinas ſagittas/ lethali arcu i animā excutit: trinis veneno madētibus ſpiculis iprouide ſauciatam interimit. Nempe ex honoris appetitione/ homo: cum ſupra ſeipſū extolli/ cū: medio & ſui equalitate/ fieri ſuperior cupit: i tres imanes ſcopulos/ ifauſtis vētis ppulſatur in ſuperbiā/ irā/ inuidiā: quas ſpiritales animi labes vocant. Ex carnis vero corporiſue illecebris: fit itē homo/ triniter homine inferior: Ab humanoq; faſtigio prolapſ9/ i trinam abyſſū mergitur ifelix: in luxuriā/ Gulam / acediam: quas hominis corporeas eſſe maculas dicunt. Illinc trinis alis/ hominem homo nefarie tranſilire conatur: diuinos expoſtulans honores/ qui nondum humanis dign9 habetur honoribus. Hic vero voluptatibus blāde mulcentibus illectus: trino itidem grauatus pōdere/ infra hominē ruit, fitq; longe ipſo homine inferior. ℂ Que autem ſuperaddi ſolet ſeptima hominis labes/ habēdi inquā amor: quā auariciā dicūt: hec neq; ex toto ſpiritalis/ neq; ex toto corporea eſſe declarat: ſed velut vtriuſq; extremi particeps: ſe in partem flectit vtramq;: quandoquidē & vtraq; de cauſa/ ipſa exoritur. Nempe & diuitias ipſi partim cōparādis honorib9 deuouem9: ptim vero illas expetim9/ ne illecebroſo genio defraudemur. In vtramq; igitur partem/ digreſſ9 a medio homo: euadit infelix. Siue etenim ſupra hominem fieri improbe contenderit/ ſiue homine vixerit inferior: mors illum inſidioſa in tenebris preſtolatur/ triſtiſſimiq; manes illius vmbram proſequūtur.

Drē hominum ſcdm fūctiones.

Cūcti hoīes ſpē tantum vn9 homo.

Gemine paſſiones animi.

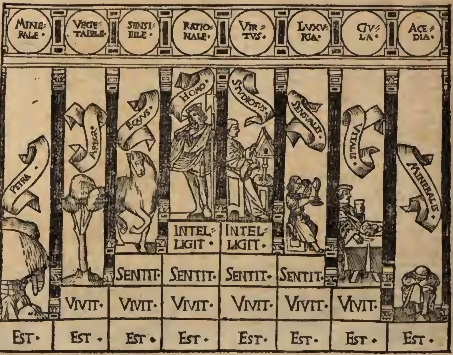
Auaricia viciorũ ancilla atq ministra.

Luxurioſ9 homo vt beſtia.

Guloſus vt planta.

Piger vt lapis.

¶ Qui vero ſeſe ab extremis aberrauerit/ qui immobilis equa lance conſtiterit in medio ſederitq in homine: hic merito veraciter homo/ hic ſtudioſ9/ probus/ ſapiens/ felix beatuſq cenſeatur. Circũſtant itaq vnicũ hominẽ/ precipua mala ſex: que velut truculẽtiſſime fere ex abditis/ peſtifera in eum arma mouent illiuſq felicitati inſidiantur. His vero cadem inſtrumentaria Auaricie labes famulatur. Vniuerſas ceca habẽdi rabies (velut impijſſima ancilla) fouet/ alit/ nutrit. Largitur ſiquidẽ hec diuitias: propter quas aut noſipſos honoribus dignos arbitramur (Superbe inquã eleuamur/ Inhonorãtibus ſuccẽſemus/ parib9 inuidemus) aut miſera carnis blandimẽta fluxaſq voluptates inſipienter proſequimur. ¶ Efficit quippe luxuries: & immoderatus fede libidinis amor/ hominẽ haud beſtijs abſimilem illumq ab humana ſede: in brutorum animantiũ gradum/ infeliciter exturbat. quãdoquidem nil preſtantius brutis animãtibus adſit: q̃ ſeminis profuſio ſueq ſpeciei propagatio. Gula ſiue corporee alimonie irrepreſſa auiditas: hũc a primo proprioue loco/ deijcit in tertium: plantiſq perſimilem efficit. que licet toti9 ſenſationis & voluptatis probentur expertes: officia tamen alimentationis exercent. Porro extrema Acedia: hominem in imũ vltimumq gradum extrudit: facitq mineralibus perſimilẽ. ¶ Sicut enim mineralia que in extremo ſedent gradu: haud aliud aliquid habent/ q̃ ipſum eſſe nullaq naturali operatione exercent aut per ſeipſa dimoueri illis indultum eſt: ita & quoſcũq portentoſũ Acedie mõſtrum obſederit aſſidue ferme ſomno cõſopeſcunt: ab actu omni & operatione remittũtur Immoti vt lapides perſtãt: tanq̃ ſi ſimplex eẽ ſine vlla preclara vi atq laudabilium operationum facultate: natura mater illis eſſet elargita. Perſeuerant quippe iſti pluſq̃ omnes/ in nature muneribus ingrati: nullam naturalium ſuarum virium exercentes. in ipſa ratione penitus irrationabiles. In ſenſu/ inſenſibiles: in vita exanimes emortui/ infecundi. In ipſa deniq ſubſtantia: ocioſi/ deſides/ torpẽtes. Et hec clarius/ ex ſubiecta figura dinoſcuntur

in qua in vtram partem quaterni rerum ordines exarantur: Subſiſtentium/ Viuentium/ Sēſibilium & Rationalium. Ex alia vero parte: humana ſpecies proportionabiliter in quattuor grad⁹ cernitur diſtributa. Qui eniſupmo in loco reſidet. verus ac ſtudioſus homo eſt/ par naturali homini. vtrobiq;(tam inquā virtute q̄ natura)homo. Qui vero homines/ inferis in gradibus collocantur: hi ſunt natura quidem & ſubſtātia homines/ virtutis autē priuatione non homines. Vtpote quos ab humane dignitatis apice: carnales illecebre/ deorſū precipites agunt: faciuntq; illos beſtiis/ medios plantis: extremos immotis lapidibus pares/ ſimiles/ equales. Quis homo ſtudioſus.

¶ DE QVATTVOR HOMINVM GRADIBVS PER MVNDANA ELEMENTA. CAP. II.

FINGE RVRSVM NATVRALEM HOMIMIS SEDEM/ ESSE IN igne: qui vndecunq; lunari celo atiguus/ concauā eius ſupficiem iugiter exoſculatur. Hic verus. ꝓbus ac ſtudioſus homo eſt: q aut naturali aut acquiſita virtute/ igneo in orbe ſeipſū collibrat: nuſque ab eo prolabiť. Quē autem imund⁹ luxuriei vermiculus erodit: hic e propria/ caſta ac ſincera ignis manſione: in vicinū aeris exturbatus elementū/ ſedem maculat. Quē lemargie tyrannus crudeliter laniarit: hic ſecundo loco excidens ab homine in aquas percipitatur ac mergitur. Quem vero cūctorū fex & retrimentū viciorum/ Acedia: mollibus in plumis ſepultū/ ab omni humana operatione/ ſuperſedere cogit: hic in retrimentum pariter ac fecem preſtātiorum elementorū/ (hoc eſt in imā terram)ab ſūmo igne miſer extruditur. euaditq; & imotis mineralibus & immobili itidem terre: abſq; iniuria ſimillimus. ¶ Quod enim ſolū & ſimpliciter eſt/ vt terra eſt. Quod viuit/ vt aqua. Quod ſentit/ vt aer: Quod intelligit/ vt ignis. Nempe ea que ſolum ſunt/ vt mineralia: ſuapte natura immota ſūt/ informia/ incompoſita/ ſine differentia: iugiter in terra(vt in comunis omniū matris vtero)occulta/ abdita/ ſepulta ¶ Que viuūt: vitali aquarū motu participant. primaq; ſe mouēt/ aluntur/ augentur/ propagantur. Parte ſui alia a terra/ in altum exerta & exporrecta ſūt. Alia vero ſui parte: a terra(tanq̄ a matris vberib⁹)haudquaq̄ auelluntur. ¶ Beſtijs porro & ijs que ſentiunt: libera & precipua adeſt ſe de loco in locū/ transferendi facultas. qua & quod contrarium eſt vitant: & quod vtile cōmodum ac neceſſarium/ ſiue ſedem/ ſiue alimoniam perquirūt. Aut enim ſerptione/ aut natatione/ aut progreſſione/ aut volatu: a terre amota vberibus: a matre penitus exerta/ atq; ſeparata/ libero inſuper & ſpontaneo motu predita conſpiciūtur. Cunctis tamen ipſis capita in terram vergentia/ demiſſa/ ac prona ſunt. ¶ Solis hominibus erigi/ ſublimi eſſe ſtatura & celeſtia ſpectare: a natura eſt datum & conceſſū. ¶ Vnde fit vt primi gradus entia acephala ſint: quippe homogenea/ nonmodo capite: ſed & omni partium differitudine ac membrorū ornatu carentia. Nam toto vt dictum eſt corpore: ipſis terre viſceribus/ inſepulta. Cetera vero entia: capitibus/ partium differentia/ actu/ motu & anima predita cernūtur. Viuentium tamē caput(vt radix & qua alimoniam ipſam prehēſāt: quaue a matre terra/ lacteo ſucco paſcūtur)abditum in terra eſt. & a matris vberibus inamotum atq; inſeparatum. Porro rationalium caput animantium: & ſiquidem amotum abiunctumq; ſit a terra (vt que libero motu potiantur)in illam tamen pronū cōuertitur: nimimeq; celeſtes ethereoſue orbes intueri natum perhibetur. Hominis autem caput natura ſublime: ſūmā corporis obtinet arcem. Verſum eſt in celum: ipſa mundi extrema// ſydera inquam celeſtiaue corpora ſuſpicere atq; intueri natum.

Substātia. Viuentia. Rationalia. Rationalis.

Quattuor rerum gradus: quattuor elementis ſimiles ſunt.
Eſſe vt terra: viuere vt aqua/ ſentire vt aer: intelligere vt ignis
Mineralia homogenea ſunt nullam partium differentiam habentia
Ceteri tres gradus etherogenei ſunt partibuſq; differentes
Mineralia acephala ſunt cetera vero caput habentia
Capita ſunt in triplici differentia ſcilicet deorſum ad latus & ſurſum
Nam cū caput ſit perfectū ipſū quoq; eſt trinum.
Plātarū caput deorſū eſt aīaliū ad latus hoim.
Liquet igitur hominem eſſe vt auerſam & prepoſteram plantam.

❡ Q: RERVM NATVRALIVM CAPITA IN TRIPLICI DIFFERENTIA REPERIANTVR. CAP. III.

Plāte ſimiles infātib9

SVNT IGITVR NATVRALIVM CAPITA RERVM IN TRIplici differentia. Viuentiū equidē deorſū & abditum in terra. Aialium in medio: & ad latus. Hominū ſurſum & in ſummo: ad ſui ipſorū corporis mūdiq; faſtigium. Et haud profecto abſq; ratione/ in ore ferme omnium id vite paroemiſ celebratur: hominem eſſe vtprepoſterā & auerſam plantam. Eſt enim in cunctis animātibus: idaut caput aut capitis vicariū: qđ alimētationis cōmeatū ab exteris emēdicat. Id autē in plātis quidē radix: in cunctis vero animalibus/ caput nūcupatur. ❡ Sunt enim plante: perſimiles imperfectiſſimis hominibus/ veluti infantibus: qui aſſiduo egentes alimento/ hyanti ſemper ore matris inherere vberibus lactiſq; copiam inde promanantem/ excipere coguntur. Ita & plante/ cum ſint primi a terra editi in lucem partus primaq; ſenſibilis mūdi pignora: ab ſue matris ideſt terre vberib9/ nuſq̄ auelluntur. Eius lac aſſidue manās/ admoto ſemper ore hoc eſt radice exipiūt: ſueq; ſubſtantie fluxū iintermiſſa alimonie ſuſceptiōe velut infantes reparant.

Bruta animātia puerulis ſimilia

Bruta autē animantia/ perſimilia ſunt puerulis: q̄ poſt bimatum a matris quidē vberibus diuellūtur/ neq; amplius a matre geſtātur. ſed nondū id corporis robur cōſecuti ſunt: quo per ſeſe ſuffulciri/ in plantas erigi ac ſtare ſublimes queāt. quoſq; propterea (ſi per ſe ſup terrā moueātur) curuos pronoſq; in terrā: & pedib9 & manib9 ſtabiliri atq; incedere: velut beluas oportet.

Rationalia viro ſimilia.

❡ Rationalia autē perfecto hōi viroq; cōparantur. Naturalis q̄ppe homo cū iā ad virilē puenit etatē: neq; ampli9 vt matris exuggat vbera/ neq; vt pedib9 maibuſq; ſup terram pronus (vti belua) gradiat eget ſed ſolidiore cibo vtiī ſeq; ipſe fulcit: per ſeipſum ſtat atq; inambulat.

Illatio.

❡ Vnde fit vt hūana tota ſpecies: geminis de cauſis/ in quattuor gradus ſit diſpartienda: quaterniſq; ſenſibilium rerum gradib9 per uenuſte cōparanda. Nempe & cum per corp9 ſiue per etatem perficitur homo: & cū animo ſiue virtute cōſumatur: quattuor hoīm vtrobiq; occurrunt gradus. quib9 ſenſim etate & ſapiētia proficiens ex īmo abiectiſſimoue; loco/ in ſupremū perfectionis ſue gradum: ſcandit/ eleuatur/ attollitur.

Hūane etatis gradus.

Etenim in hūane perfectione etatis: hos gradus numeramus. Infans in vtero: infās ab vberibus. Puer curu9 inābulans. Vir p ſeipſū gradiēs ſeq; ferre potēs. Infans ſiquidem ante natiuitatis ſue tempus: haud ſecus in matris vtero abdit9 eſt perſtatq; immobilis & ſine opere omni: q̄ mineralia in terre viſcerib9 abdita atq; ſuppreſſa. Q ui autē lactiphag9 eſt ſueq; matris exuggit vbera: hūc plātis pſimilē eſſe docuim9. Q ui ante virile robur/ pedib9 maibuſq; ſup terrā gradiī: hūc beluis parē eſſe ꝓbauimus. Q ui vero virile robur cōſecut9/ p ſeipſū ſtare ꝓgrediq; ſufficit. hic oſtēſ9 eſt naturali reſpōdere hōi. Sūt igitur hi quidē grad9 q̄ttuor/ pfectiōis hūane/ ex parte corporis ſiue etatis: qbus homo ſenſim ex mineralium gradu/ i humanum ſcādit/ proficit/ adoleſcit. ❡ Sunt vero & totidem hominum gradus: ī conſumatione hominis ex parte animi & in acq̄ſitione virtutum quos ipſi prius enumerauimus ac recenſuimus. Nempe ex his hominibus/ qui corpore & ſubā

perfecti conſumatiq; ſunt/ quiq; ad virilem peruenerunt etatē. Alij ſunt virtute conſumati atq; perfecti/quos ſtudioſos ſapienteſq; vocamus. Alij virture inconſumati: quos dicim9 inſipientes. vtpote qui ex defectu virtutis: hūano apice inferiores eſſe cernuntur. &(vt diximus)aut ipſis mineralib9/aut plantis/aut beluis: ex ipſo viuēdi modo inueniūtur inde ſpares. Fiunt quippe ex acedia: mineralib9 viri perſimiles. Ex irrepreſſa alimonie appetitione: plantis cōparantur. Ex feda libidine: beluas imitantur. Per ſolam deniq; virtutem: vtrobiq; tam corpore q̄ animo homines eſſe declarantur.

¶ Q; HOMO TRIFARIAM HOMO DICATVR. CAP. IIII.

MANIFESTVM EX HIS QVE DIXIMVS EST: HOMINEM trifariam tribuſue de cauſis hominē poſſe dici. Aut enim homo/ ſimpliciter eſt homo: hoc eſt ex humano corpore & rationali aia conflatus. quopacto homo omnis/eſt homo: tā inſipiens/q̄ ſapiens: tam infantulus/q̄ qui virile robur eſt cōſequutus. Hic enim hominis modus eſt a natura: quo inter ſenſibiles ſubſtātias/ hūana ſpecies quartum efficere gradū comprobatur. Aut hominē quidem vocamus/ eum qui perfecta ſui corporis accepit incrementa: quiq; vir actu euaſit. quopacto infās & puer: homines/minime dicūtur. Aut deniq; homo eſt: qui animo maturus eſt virtuteq; perfect9. quomodo neq; infans/ neq; inſipiens vir: homines ſunt/ſed ſtudioſi ſoli atq; ſapiētes. Eſt enim ſtudioſus homo: omnifariam ſiue triniter homo: Homo inquam natura/ Homo etate/ Et homo virtute. Qui autem ſtudioſ9 non eſt: hic tantū bifariā homo eſſe poteſt. Nā & etate & natura homo. Qui autē etate non homo eſt/ vt infās: hic vnice dūtaxat (hoc eſt a natura) homo eſſe declaratur: etate autē & virtute nō homo.

Prim9 hoīs modus a natura.

Scd̄s hoīs modus ex etate

Infans	Natura			Homo
Inſipiens	Etate	Natura		Homo
Studioſus	Virtute	Etate	Natura	Homo

Tertius ex virtute.

¶ In omni autē hominum acceptione: tam ſecūdum naturam q̄ ſecūdum etatem/ q̄ ſecundū virtutem: quaternis gradibus homo perficitur. Naturalis quippe homo/vt infans: quarto loco a mineralibus diſpeſcitur. Eteni mineralia/primi ſunt nature part9. Viuentia/ſecūdus: Bruta animantia/ tertius. Naturalis homo/ſupremus. Peperit ſiquidem in primis natura ea que ſūt Deinde ea que viuūt. Tertio loco ea edidit/ que ſētiūt. Quarto & vltimo ea protulit/ que rationis ſunt participia. ¶ Finge etenim naturā cunctorū matrē/quattuor filias ex vtero peperiſſe/ Primā ſubſtantiam: Secūdam vitā: Tertiam ſenſum: Quartam rationē: cunctarum filiarū ſpecioſiſſimam ſapientiſſimā/ matri nature parem & equalem. cuius moderamini ceteras filias/ tanq̄ imperfectas ac ſui incōpotes natura ſubdiderit. Hocpacto genitricem naturā/i hominis vſq; naturalis ſiue rationis ortū: quattuor gradibus euectam comperies. In humana autē cōſumāda: proportionabiles gradus/ inſunt: Infans in vtero/ Infans ab vberibus: Puer curuus ambulās: Vir ſeipſū fulciens. Aſt ī homine per virtutem conſumando/ hec diſtinctio reperitur/ Acedia/ Gula/ Luxuria/ Virtus. Quippe ex ipſis vicijs/ad que homo natura pronus eſt: ſenſim humana ſubſtantia/ in ipſam virtutem ſcandit/ proficit/ attollitur. Et hec ex preſenti figura peramplius diluceſcunt.

In omni hūana acceptione grad9 quattuor.

Nature filie q̄ttuor.

Mineralia	Viuentia	Senſibilia	Rationalia
Lapis	Arbor	Beſtia	Hō naturalis
Eſſe	Viuere	Sentire	Intelligere
[illegible] i vtero	Ablactans	Progrediens	Stans
Prima etas	Secūda etas	Tertia etas	Quarta etas
Fetus	Infans	Puer	Vir
Acedia	Gula	Luxuria	Virtus
Piger	Cōcupiſcēs	Amans	Studioſus
Terra	Aqua	Aer	Ignis
Scriptura	Vox	Conceptus	Mens

¶ Inſuper & ex conſideratione intellectualis virtutis/ que poſt moralem in homine perficitur: quattuor quoq; gradus in hominis per intellectualem virtutem conſumatione occurrunt. Moralis enim virtus: quoquopacto impropria & extera eſt animo. vtpote que inter animā & corpus/ pacis federa ſancit: que corpus animo (vt natura iubet) famulari cogit: que ueanimi nubes ventoſq; diſcutiēs enubem illū facit: illiſerenitudinē ac tranquillitatem affert. Intellectualis autē virtus/ lux eſt & irradiatio animi: que haud ſec9 ſine morali

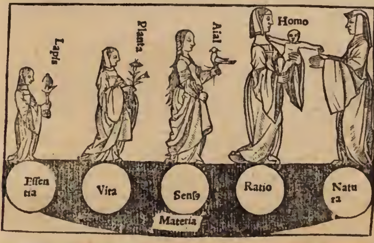
In affectione intellectualis virtutis grad9 quattuor.

vittute in animā introduci in eoue ſpendeſcere prohibetur: q̄ phoebeus radius/ne in ca-
liginoſo aere/aureo ſplēdore rutilet vetatur. Hec itaq; intellectualis virtus: qua per mora-
lem enubis ac tranquillus effectus animus/demū illuſtratur: cum ſit proprium atq; internū
animi bonum: habet & gradus quattuor/quibus ipſa matureſcit ſuumq; faſtigiū conſecta-
tur. Nam(vt in libro de ſenſu predocuimꝰ)homo qui diſcipulatui ſubeſt quiq; ab alio hoie
eruditur: imprimis ſcribit. Ex ſcriptura vero/ attollitur in vocem. Ex voce/elicit cōceptum.
Gradus intellectualis virtutis. Ex ipſa deniq; notiōe(que proxima & intima ſue mētis eſt imago) i ſublime mētis eſſe/quo
nichil preſtantius eſt eleuatur. Hec igitur eſt vera potiſſima & intellectualis hominis cōſu
matio: Ex ſcriptura/in vocem: Ex voce/in notionem: Ex deniq; notione/in mentem.

Q: SOLA RATIO: SIT ADVLTA ET PERFECTA NATVRE FILIA. CAP. V.

OSTENSVM EST PRIVS SENSIBILEM MATERIALEMVE
naturam/quattuor tantum habere filias: Subſtantiā/ Vitam/ Senſum/
Rationem que(ſicut liber de generatione recenſuit)vniuerſā materiam
inter ſe diſpartiūtur: obtinentq; totam eius molem. quemadmodum & a
quattuor elementis: cōcauus ſublunaris celi ambitus/vniuerſus obtine-
tur occupatur/poſſidetur. Sunt enim ad normā & examen quattuor ele-
mentorum: ſubſtātiales quoq; materie actus/diducti. cum eadē ſit ſub-
lunaris cōcaui & ipſius materiei intercapedo: ſitq; amborum capacitas
vna. Nempe tametſi fateamur: editos eſſe adeo quinq; ſubſtātiales actus: Subſtantiuum/
Vitalem Senſitiuū Rationalem & intellectualē idest angelicū: hunc tamē ſupremū/ mate-
rialem eſſe hoc eſt in materia ſubſiſtere natum: minime aſſentimur. Hic igitur cum per ſe
Angelicus actus materiei actus non eſt. ſubſiſtere natus ſit: cum ſit & ipſa materie & cunctis materiei actibus antiquior: haudquaq̄
cenſetur materiei actus. perinde atq; quintum ſupremūq; mundi corpus vt celum (quam
quintam mundi eſſentiam vocant)immateriale eſſe nichilue cum materia habere cōmune
aſſeueramus. Ita & angelicus actus/ qui ab ſubſtātiuo & abiectiſſimo actuū/ quintus ordie
numeratur/antiquitate tamen & origine primꝰ: nichil cū materia commune ſuſcipit/ nullo
federe eidem alligatur. Abiunctꝰ & per ſe/extra materiam degit. nullā in ea pficit operati
onem: in qua neq; naturale eſſe ſuſceperit. Omnem eni actum qui in materia quippiā pro-
fert/aut aliquid in ea operatur: materiei ineſſe oportet. vtpote que a ſeparato & abiuncto
actu: nichil excipere aut pati nata ſit. Sed duntaxat ab eo patitur/ quem intra ſe claudit
quemue ſuopte in ſinu complexa/ſub lune globo remoratur. Angelicus igitur actus: fetꝰ
ac pignus non eſt/ſenſibilis nature. ſed hic ad ſuperiorem itellectualēue naturam: refertur.
quandoquidem ſenſibilem naturā materiei & ſublunari ambitui/equare ſtudemus. dicētes
ſenſibilem naturā: filias tantū quattuor peperiſſe/idest formas quattuor materiei indidiſſe:
Eſſentiam/ Vitam/ Senſū/ Rationem. Harū vero tres imperfectas eſſe volumꝰ: Subſtantiā/
Vitam & Senſum. Quartam vero Rationem: ſolam perfectam/integram/conſumatam ac
matri nature parem eſſe predicamus. Nēpe eſſentia perſimilis eſt tellureo orbi: cuius mo-
Subā terre perſimilis. les/initium quidem eſt plenitudinis ſēſibilis mundi: non tamen conſumata eius plenitudo.
Ita & ſubſtantia ſiue ſubſtantiuus actus/initium eſt materialis plenitudinis: haud tamē ab
Vita ſimilis aque. illo/materiei conſumatur plenitudo. Vita aqueum reſpicit orbem: cuius moles/terrene ſu-
per addita moli: terreūue complicans orbem: mundi plenitudinē adauget/ non tamen illā
conſumat. Ita & vitalis actus/ adiectus eſſentiali illūue complicans: pluſq̄ ſolus eſſentiali
Senſ ſimilis aeri. materiā implet: eius tamen plenitudinem/ abſoluit minime. Senſus porro aereo orbi com-
paratur: qui adiectꝰ aqueo terreoue orbibus/ ampliuſq; inferiorū orbium moles/ ſenſibilis
mundi ſpacium: non tamen totum adimplet. Ita & ſenſitiuus actus/ vitalem eſſentialemq;
Ratio igni ſimilis. comitatus actū: materiam pleniorem/ haud tamen pleniſſimam efficere poteſt. Que autem
ſupeſt Ratio: perſimilis igneo eſt orbi. Hic enim Aeream/ Aqueam ac tellurem inuoluēs ex
cipienſq; molem: ſublunaris concaui/ex integro plenitudinē abſoluit ipſaq; celi latera ex-
oſculatur. Ita & ceteris actibus Eſſentiali/ Vitali & Senſitiuo ſuperueniēs ratio: vniuerſum
Celū pater elemētorū. materie hyatum implet/quicquid illi deerat affert: eamq; perfecto/ potiſſimo ac lucidiſſimo
decore iueſtit. Intellige eterum celum patrē eſſe/ principium/ naturam/ fontem originēq;
elementorum: ipſumq; celum/ terram imprimis indiſtantiſſimo a ſe loco & mundi centro
peperiſſe. Deinde aquam: Hinc aerem: Supremo ignem. quamuis in libro de generatione

ſimul parta eſſe elementa docuerimus nullamq; in materiei elementatione fluxionē contigiſſe. Hac ratione ignis preſtantiſſimum ſe eſſe elementorū inſinuat: ꝙ ſolus in ſuā redit originem ſuumq; principiū apprehēdit. ꝙ ſolus/ celo patri vicin9 ac ꝓxim9 euadit: illiq; iugiter oſcula prebet. Ita & intellige matrem naturam/ quattuor genitricem filiarum: Eſſentiam imprimis remotiſſimo a ſe loco: impoſtergū omnium peperiſſe/ tanq̄ paruulam & omnium minimā. Deinde propiore loco: grandiuſculam edidiſſe vitam que capite toto Eſſentiam tranſiliat: Tertio vero iterūq; propiore gradu/ partum eſſe ab ea maturiorem ſenſū: qui & quantitate vt capite toto/ vitam exuperet. Quarto deniq; attiguo & proximo loco: editam eſſe a natura Rationem. que & grandior & maturior ſit ipſo ſenſu/ ac nature matri

equalis. Perſpicuum inde fiet: e cunctis nature filiabus/ ſolam Rationem eſſe perfectā. Vtpote que ſola matri nature coniungitur: queue illi par et equalis. oſcula eidem prebere poteſt: que inſuper vnica/ matri adeſt: matrem naturā cōprehēdere & amplexari nata. ¶ Cetere autē tres filie imperfecte & inconſumate ſunt: quādoquidem & matri nature impares & eminus collocate abercēturvt nec illam complecti nec in eam attolli/ aut illam exoſculari ſufficiāt. ¶ Inſtituit igitur natura mater Rationē/ tanq̄ adultā perfectiſſimāq; filiarum ac ſolā ſibi parē: ceteris filiabus dominari. illiq; ſenſibilis totius mūdi & eorūque in eo ſūt: ꝑmiſit moderamē. Eā que origine ac ordine nouiſſima & vltimogenita eſt: amplioreq̄ ceteras amore proſecuta primam progenitamq; efficit/ ac ſui heredem inſtituit. vt ex matris imitatione/ diſcat ceteris filiabus ſapienter preeſſe: cunctaq; per mutuatum a ſe ſapientie lumen regere gubernare moderari. Illatio.

Senſibilis natura/ in quinario perfecta eſt atq; abſoluta.
Conſtant enim quecunq; ſub celo ſunt: ex materia/ & actibus quattuor.
Materia vnica atq; vniformis: cunctis actibus ſubeſt.
Illius actus: ſunt Eſſentia/ Vita Senſus/ Ratio.
Hos actus/ quattuor nature filias appellamus.
Eſſentia filiarum minima: preſtantioribus tribus famulatur.
Ratio cunctarum potiſſima: minoribus tribus preeſt.
Eſſentia/ lapidem gerit: Vita/ Plantam. Senſus/ Animal/ Ratio/ hōminem.
In harū procreatione filiarum: ab imperfectis ad perfecta: natura proceſſit.
Nam primo edita eſt eſſentia: vltima vero ratio procreata.
Minores tres/ rationis interſtitio: a nature ſpeculatione abercentur.
Sola ratio: vniuerſam naturam/ eſt ſpeculari nata.

¶ Ex his que nunc dicta ſunt manifeſtum eſt omnē imperfectam minoremq; nature

filiã eſſe veluti maturioris adulteq; rationis pediſſequã. eiuſq; interſtitio: a matris nature ſpeculatione/ preſentia/ aſpectu & vicinia abercem: Ipſi inſup rationi/ famulari natã. Rationẽ vero ſolã eſſe: que & matris vicinia & iugi aſpectu gaudeat. q̃ illi aſtare/ eam ſpeculari grata eius perfrui allocutione ſit nata. Fit iterum vt rite diffiniri a nobis poſſit ipſa ratio/ adulta eſſe & conſumata nature filia. ſiue altera quedã natura/ prime nature ſpeculatrix: &

Rõnis diffinitio.

que ad prioris nature imitationẽ/ omnia in ſemetipſa effingit cũctaq; ſapiẽter(vires ſupplẽs matris)moderatur. Rationẽ quoq; eam vim eſſe diffinimus: qua mater natura/ in ſeipſam redit. qua totius nature circulus abſoluitur: quaue natura/ ſibiipſi reſtituitur. Proferẽs qppe natura gignenſq; ab initio vniuerſa: aliquopacto in ſeipſam ferebatur. dũ ea que eminus ab ipſa diſſociantur/ imprimis protulit: vt Eſſentiã/ Vitam & Senſũ. Poſtremo vero id parturiuit: quod comin9 & in ſui vicinia reſidere ſeq; matrem exoſculari natum eſſe reperitur: cuiuſmodi ſolam rationẽ eſſe docuimus.

Alia rõnis diffinitio.

¶ Q. SOLVS SAPIENS SIT VERACITER HOMO. CAP. VI.

Solus ſapiens veraciter homo homo:

ETSI CVNCTIS HOMINIBVS: EADEM INSIT SVBSTANTIA/ natura/ origo/ ſpecies ſintq; cunctorum hominũ ſublimia capita: nullis inſuper deſit Subſtantie/ vite/ ſenſus rationiſq; participatio: ſolus tamẽ ſapiens eſt veraciter homo. Solus animã/ ad ſupremũ vſq; rationis apicem: ex imis gradibus euexit. Solus in ſua ipſius natura atq; ſubſtantia: prouide feneratur. Eſt eni & ex ipſius nature munere ſiue ſubſtantie paricipatione homo: & poſteriore virtutis prouentu & ſacra functione ſeu vite honeſtate iterũ homo. ¶ Ceteri vero quos ignaua ocia: citra rationis ac preclare virtutis apicem/ in abiectiori gradu remorantur: incõſumati & inſipientes homines ſunt. Viuuntq; naturali munere hoc eſt ſubſtãtiali homine/ indigni: actu ipſo/ opere/ viuẽdiq; norma irrationabiles: & qui velut naturalis rationis expertes: aut ſenſitiuo aut vitali deſiderio agũtur: homines quidẽ natura ac ſubſtãtia: virtutis autem defectu/ animo incõditi/ ſui incompotes/ improuidi/ incõpoſiti/ inhũani. Horum enim trinos eſſe gradus docuimus: qui in verum ſtudioſũ ac perfectũ hominem/ in ipſis vicijs deſidentes: adoleſcere prohibẽtur. Alios ſimiles mineralib9: qui ab ſomno blandoue corpore/ velut emortui lapideſcũt. Alios imitari plantas: vt qui alimentationi/ ſeipſos deuouere. Alios feris merito comparãdos: quibus terreno amore/ preſtantius nichil adeſt.

Tres iperfectorum hominum gradus.

¶ Res perfecta/ ex materia & forma neceſſario cõflata eſt: vtpote que a materia primũ/ obſcurum/ incõditum occultumq; eſſe recepit. A forma vero ſecundũ/ clarum/ ordinatum lucidũq; eſſe capit. Eſt enim res perfecta id qd apparet: idq; quod paret/ eſt. Neq; quidem eſt ſolũ/ neq; dũtaxat apparet: ſed ex vtraq; & eſſentia & apparitione cõflatur. Quicquid eni foris eſſe videtur: hoc quoq; intus habet. Et ſi quid inſuper illa intus habet: hoc ipſũ quoq; foris/ ſub lucidiſſimis ſignis deriuat atq; propalat. ¶ Accipe igitur ſapientis conſumatiq; viri veſtigia: ex re huiuſmodi tota integra atq; perfecta. ſiue ex pfecto toto/ & hoc aliquid ente: qd vtrinq; quidẽ ens eſt/ Ens inquã in potentia & ens in actu. Ens in pricipio: ens & in fine. Ens in materia: ens & in forma. Ens in occulto/ Ens in aperto. Ens inchoatũ: Ens perfectum. Eſt enim ſapiens integer/ totus ac perfectus homo. Homo inquã a natura: & homo ab intellectu. Homo in materia: homo in forma: Homo in potentia: homo in actu. Homo ex principio: homo quoq;/ ex fine. Hõ exiſtens homo & apparens. Homo deniq; inchoatus: homo & pfectus.

Sapientis figura ex re perfecta

¶ Sapiẽti quippe primum ſubſtantie mun9: natura vice materiei eſt impartita. Volũtas vero/ ars/ induſtria: eidẽ virtutem/ ſcientiã/ lucem/ decorem/ ornatum & apparitionem/ vice forme eſt elargita: Natura ſapienti/ ſimplex eſſe condonauit. Ipſe vero ſibiipſi compoſitum eſſe: hoc eſt bene beateq; eſſe progenuit. Natura illi/ precipuam rationis vim indulta eſt. Ipſe autem in cunctis/ rationis moderamini obtemperans: vite functione/ rationalis eſſe contendit. Rationem eni ſibi proponit ducem: preter eam nichil agit. Illius fulgore illuſtratur: atq; ad eius numerum propriam mentem/ actus/ vniuerſoſq; motus componit.

Natura
Voluntas.

Que res iperfecta.

¶ Res impefecta: aut eſt materia ſimplex/ informis/ incondita/ ignota. aut forma ſubiecto deſtituta: inanis/ ocioſa/ inſtabilis ac vaga. Hec vero/ eſt apparitio ſine ſubſtantia: illa autem/ ſubſtantia: ſine apparitione: Ex his igitur imperfectis entibus(que verorũ totorũq; entiũ ſunt partes)imperfecti inſipientiſq; viri diſce ſigna atq; veſtigia pſequi. Sicut eni natura: haud ſimplicẽ potẽtiã/ ſine actu neq;/

Extorrem a potentia actum ſuſtinet aliquando (nempe vtrumq; ſine altero ocioſum) ita et haud ſecus preter nature ſeriem accidit: hominem ſuper terram degere inſipientem. qui ſemper ex parte homo manet: in integrum totumq; hominem/ proficiens nūq̄. Eſt enim inſipiens incompoſitus homo/ initium quidem habens a natura: Arte tamen et virtute: inconſumatum/ infinitum/ imperfectum. Subſtantialis et natualis homo eſt/ immortalis ac rationalis animie particeps. Ea tamen luce priuatur/ eo animi ſplendore eſt exors: quo ſua ipſe noſcere queat munera: quo rationis participem/ immortalem deiq; imaginem ſe eſſe feliciter apprehendat.

ℂ Q; SAPIENS ET INSIPIENS/ SINT NATVRA SIMILES: SOLA VIRTVTE DIFFERENTES. CAP. VII.

SAPIENS ATQ VE INSIPIENS NVLLVM HABENT NATVRE aut ſue ſubſtantie diſcrimen. Vterq; ſiquidē eſt: et corporis et anime participatione homo. Huius tamen vacuus eſt ac deſert⁹ animus. Illius vero mens virtute/ perfectione/ ſui gnaritate/ ſpiritali lumine ſuperhabundeditata: ſui compos euaſit. Amborum hominū/ idem eſt initium deus: Finis vnus/ itidem deus. ſed vnicus ille/ virtute ac ſapientia: deo ſimilis fit/ in ſuum principium recurrit naturalemq; finē conſequitur. Hic vero et priuatione virtutis et diſſimilitudinis permixtione/ contrariorūue habituum inſitione: violatur. Ac ne ī ſuam recurrat originem/ neue naturali fine perfruatur: infauſte abercetur.

Sapientis & īſipiētis idem principium de⁹

ℂ Sapienti in promptu adeſt ſuiipſius numerus. Partes omnes ſuas apprehendit: Corp⁹/ Animam. Congruum ī ſeipſo/ nature ordinem ſeruat: vt hec pars dominetur/ illa huic famuletur. Cunctas animi vires naturales ue potentias atq; facultates: iuxta ſeipſas metitur. Illam cūctis prefert ac ſuper omnes excolit: qua ad imortalitatē et beatitudinē/ via illi reſerat. Viuit deniq; ī terris vt deus alter: eterni/ primi/ nafaliſq; dei (a quo & ſubām et virtutē mutuauit) vera/ p̄cipua et ſubālis imago.

Sapiens in terris deus alter.

ℂ Cōtraria vero/ de inſipiente dicito. Quoniā cū illi/ ex ignorātia ſui/ nulla adſit imortalitatis ſpes: hic merito in hec Salomonis verba prorumpit. Exiguum et cum tedio eſt tempus vite mee. Fumus afflatus eſt in naribus meis: Spiritus meus diffundetur/ tanq̄ mollis aer. Poſt hoc/ ero tāq̄ non fuerim: nemo deinceps memoriā habebit/ operum meorū. Fruar ergo bonis in iuuentute: Comedam et bibam/ Cras enim moriar. Hac infelici deſperatiōe: terrenis fluxiſq; illecebris/ addict⁹ inſipiens: dū ſeue mortis vltricisq; pene mēoriam abigere contendit: triſtem mortem accelerat/ penas adauget itq; preceps (vt ſacra volūt eloquia) ī foueam quā fecit.

Salomonis verba.

ℂ Sapiens finitus homo eſt: ideſt ſiue compoſitus atq; perfectus. Inſipiens vero infinitus eſt/ inconſumatus/ imperfectus. Nempe hic principium/ ſine fine. potētiam/ ſine obiecto: Vim ſine operatione ſe eſſe palam oſtendit. Ille autem principium fini coniunctum/ Potentiā/ minime ab obiecto ſeparatam: Et vim in actu vſu et opere ſe cōtinētē eſſe demōſtrat. Hic rurſum eſt vt oculus in tenebris: aut a re viſibili dimotus. Ille vero oculorum aciei/ lumine perfuſe ipſiq; ſoli viſibilium rerum fonti iugiter expoſite comparatur.

ℂ Vnde fit vt inſipienti ſacrum hoc eloquium merito imputetur: Oculos habet apertos et non videt. Patulas habet aures: et non audit. Cor habet: et non intelligit/ nichil ſalutare meditatur. Sapiens autem eſt oculus videns: Auris audiens/ Cor docile: quod ea intelligit/ capeſſit/ meditatur: per que demum in imortalitatē ſcandit

Illatio.

ℂ Quo inſuper mō Sapiens aliquid et aliquid eſt/ homo et homo: ita et inſipiens/ aliquid et nichil eſt: homo eſt et non homo. Vterq; ſiquidem per naturam et ſubſtantiam eſt aliquid: hoc eſt naturalis et ſubſtantialis homo. Solus tamen ſapiens/ ſtudioſorum operum prouentu naturalem ſuum hominem/ virtutis homine duplicauit euaſitq; et natura/ et voluntate homo. Inſipiens vero torpore emarcidus: naturalem hominem/ nulla virtute illuſtrare ſatagit: nullum priori ſubſtantie curat litterarium inducere ſplendorem.

ℂ Vnde fit iterum vt Sapienti et inſipienti: hi haud immerito ſacri ſermones/ ſint aſcribendi: Habēti dabitur et abundabit. Ab eo vero qui non habet et id quod habet: auferetur ab eo. Accepit enim ſapiens a natura ſubſtātialis munus hominis: ex cuius fecunditate/ ſtudioſum hominem parturiuit. Inſipiens vero/ parem quoq; ac ſubſtantialem hominem mutauit a natura: ſed nullo virtutis fenore ſplendeſcit. Hic igitur hō rite habere et non habere: ille vero habere et habere/ predicatur. Nēpe inſipienti ſimplex habitus ineſt: qui vocatur naturalis homo: ſiue mutuatum a natura talentum: in quo ſuperlucratus eſt nichil. Sapienti vero gemini inſūt habitus: nature iquā

Sacer ſermo.

talentum/idq; quod ſuperlucratus:iure vt ſuum/ poſſidere probatur. Habenti igitur ſiplici-ter/ideſt vtrumq; hominem naturalem ac ſtudioſum habenti: datur a domino/ premium immortalitatis. fitq; vterq; homo/tam is quem a natura mutuarat/ q̄ quem demum ex naturali peperit: vera propria ac peculiaris ei9 poſſeſſio. Aſt ab eo/qui ſtudioſū perfectumq; hominem ex ſeipſo non habet:auferetur ab eo/ & id quod habet a domino. Naturalis quippe eius homo :in exteras agēdus tenebras/a ſacris ſcripturis promulgatur.

ℭ PROFECTVS FOENVSQVE SAPIENTIS. CAP.VIII.

SAPIENS IN TELLVREO QVEM A NATVRA POSSEDIT HOmine villicatus:illū pro virib9 excolit. Celeſtē hominē/inde profert: E tenebris/emendicat elicitq; ſplendorem: Ex potentia/actum: Ex principio finem: Ex inſita vi/opus. Ex natura/intellectum: Ex inchoatione/ perfectum. Ex parte/totum Et ex deniq; ſemine fructum. Hac enim i parte/celebrem illum Prometheum imitatur. qui (vt poetarum fabule canūt) aut diuum permiſſione aut mentis et ingenij acumine/ admiſſus nōnunq̄ in ethereos thalamos: poſtea q̄ vniuerſa celi palatia/attentiore mentis ſpeculatione luſtrauit:nichil in eis igne ſancti9/ precioſius ac vegetius reperit. Hūc ergo quē dij tantopere mortalibus inuidebant/illico ſuffuratus:mortalium indidit orbi eoq; luteum ac figulinum hominem (quem fixerat pri9) animauit.

Fabula promethei

Ita & ſapiēs vi contemplationis ſenſibilē mundum linquens penetranſq; in regiam celi:conceptum ibidem lucidiſſimum ſapientie ignem immortali mentis gremio:in inferiora reportat. eaq; ſincera ac vegetiſſima flamma naturalis ipſius tellureuſue homo viret fouetur/ animatur. ℭ Sapiēs nature mūera ſtudioſo homine compenſat. Seipſum inſuper acquiſiuit ſeq; poſſidet ac ſuus manet. Inſipiens vero terrenum/carneum ac ſubſtantialem hominem:incaſſum a natura ſuſcepit: vt pote in quo nil profert immortalitate dignum. nichil opere/adipiſcende beatitudini impendit: ingrat9 in naturam matrem perſeuerat. manetq; perpes nature debitor/ ſubſtantiali homine oberatus et nunq̄ ſuus.

Perpes nature debitor inſipiēs

ℭ Sapiens ſeipſum mente diſcreuit: geminiſq; (vt dictum eſt) cōſtat hominibus. Alio nature atq; ſenſibili: Alio vero virtutis et intellectuali. Sibiipſi nuſq̄ abeſt:ſe haudquaq̄ deſerit. Sibiipſi congredi/ſolus poteſt: luge ſibi fit ſpeculum. Semet ipſe complectitur: In ſeipſum orbiculariter conuertitur. Studioſo homine:inalterabilis et a ſeipſo immobilis perſeuerat. Simul deniq; et in ſenſibili et in intelligibili mundo conuerſatur. Nam corpore quidem in terris cum brutis animantibus viuit: Animo vero celos exterebrans: celeſtes exedias perluſtrat. Intellectualia ſola meditatur: imortalia et eodem ſemper modo habentia ſapit. Natus ſiquidem (vt poeta bigus canit) ad etherie ſolatia ſpiritus aule: Terrena nunq̄ ſede qetus erit. Ad ſuperas opus eſt. ſapiēs/vt trāſuolet arces: Gutture ſe pleno/ſi ſatia recupit.

Figus

Hactenus enim ſenſibilia/ perfunctorie atq; in tranſitu ſapiens expetit: quatenus corporeo circundatur amictu. Nempe ex his ſolis mens ſaginatur atq; refouetur: que corporis penitus et materiei ſunt expertia. queue e tranſmundanis thalamis: ſacro quopiā afflatu/in eam ipſam illabuntur. ℭ Inſipienti autem cum nichil ſit vnum idem/ fixum/ ſtabile: cum ſit varietatis/diuiſionis et permutationis amator: cōtempta illuſtri/ prouida et oculata virtute: cecam improuidamq; fortunā ducem expoſtulat: illam vt deā ſublimiq; locatā celo veneratur: Inſtabili eius orbe: modo huc/ modo illuc agitur. In ſalebras/in deuexa et precipita viciorum impellitur: Incompos ſui fit. Omni illectus obiecto: eius fit/quod repente occurrit. In ſeipſo figi aut in ſeipſum ab exteris remeandi: poteſtatem habet nullam.

Que ſapiētis propria

ℭ At ſapienti proprium eſt: iugiter ad indiuiduam et ſuiipſius et ſummi opificis dei vnitatem feliciter niti; colligi/mente eleuari. Carnalium namq; illecebrarum titillantia ſpicula magna vi perdomuit. Extra ſeipſum nulla neceſſitudine elici aut icompos fieri poteſt mētis. Fortunam calcare eamq; nichil expalleſcere didiſcit. Interni plenus luminis: verorum immortalium bonorū conſcius fit. Eorum feliciſſ.ia et immobili ſpe/ nititur. Sibi aſſidue gratulatur. Solus aut deſolatus eſſe nequit: cū ſecū ſit plurimus. Inter mundanarum paſſionū inſultus efferatoſq; fluctus animum/ preclara virtutis glarea librans: in optimo/quieto et imperturbato mentis ſtatu continetur.

Alia ſapiētis propria

ℭ Sapiens homo eſt: qui veraciter minor mundus/ maioris mūdi (hoc vniuerſi) fili9 celebratur. ſol9 eteni ſapiēs ſemetipſum ad maioris mūdi imitationē compoſuit/ diſcreuit: perfecit. Solus naturam imitari poteſt. Solus omnes ſui partes: partib9 vniuerſi conſonas et proportionabiles ſeruat Et profecto ſapiēs non modo mu-

nor: ſed et maior alter mundus iuſte eſt appellandus. quandoquidem (vt liber de intellectu recenſuit) tanta eſt mens ſapientis: quanta totius mundi capacitas. tantis rerum notionibus. decoratur impleturq; illius memoria: quantas in mundo cernimus eſſe ſubſtantias. Inſipientis autem mens: cum vacua/ inanis/ ocioſa/ irritaq; perſeueret: in maiorem mundum haudquaq̄ aliquãdo emergit: nunq̄ maiori mundo par et equalis fit. Nunq̄ que omnia fieri nata erat: omnium gnatitudine conſumatur.

¶ ALIE SAPIENTIS ET INSIPIENTIS SIMILITVDINES: EX NATVRA SPECVLI. CAP. IX.

PERFECTI NATVRA SPECVLI EST: VT SPECVLVM SIT vnum integrum: vniforme: ſolidum/ indiſtractum. altera ſaltim ſuperficie perlucidum affectumq; lũine: vt cũctas ſpecies que illi actu inſunt/ oculꝰ eregione conſiſtens ſpeculi imbibat/ hauriat/ ſpeculetur. atq; vt perfecta quidem viſio et intuitio/ fiat: oculum ſpeculo: ſpeculantem actum preſtatrici potentie: addictum intentumq; eſſe oportet. nulliuſq; medij corporis opacitate: debet actus/ a potentia: oculus a ſpeculo intercludi/ ſeparari/ abiungi. quod maxime continget: ſi oculus tam ſpeculo propinquabit: vt vnius cuiuſpiam ſubſtantie/ nexus ac vinculum ex ambobus conflетur. Si neq; oculus/ a ſpeculo: neq; ſpeculum/ ab oculo: diſſociari poterit vnq̄: Sitq; ſemper oculus/ in conſpectu ſpeculi: ea perluſtrãs que ipſi ab ſpeculo offeruntur.

Que ad pfectam intuitionem neceſſaria.

¶ Ex hac igitur analogia: diſce ſapientis complecti atq; internoſcere mentem. Sapientis quippe animus/ licet hoc ipſo qđ eſt totaq; ſui ſubſtantia: vnicus impers et indiuiduus ſit: aliam tamen eius partem oculo/ aliam ſpeculo: perſimilem eſſe alibi demonſtrauimꝰ. Pars enim que ſimilis eſt oculo: actus eſt animi impaſſibilis agenſue intellectus. Que vero ſpeculum emulatur: interior eſt animi pars: ſuapte natura paſſibilis. earumq; notionum ſuſceptiua ac fidele promptuarium: que per valuas practici intellectus/ in animi aulã irrupuerunt. quas et poſtremo ipſa memoria/ ſpeculatiuo intellectui: in euiterne contemplationis officio/ offerre preſentareq; iubetur. ¶ Voca igitur agentẽ intellectum/ totius animi oculum: poſſibilem vero dic animi eſſe ſpeculum. Hoc pacto oculus et ſpeculum animi/ tam ſibi inuicem propinquãt: vt vnius impertis animi/ ſubſtantiam conflent. vt ſibi mutuo iugiter adſint. vt nullius intercidentis medij opacitate/ ab inuicem diſſocientur: aut mutuus earum prepediatur aſpectus. Speculum inſuper animi (hoc eſt memoria) ſolidum eſt/ vnum indiſtractum/ vniforme/ perlucidum affectumq; intellectuali lumine. Nempe ſuapte ſoliditate: quaſcũq; receptat imagines/ haud in profundũ mergi neq; in abyſſum/ in obliuionem aut/ in nichilum abire patitur. ſed eas omnes in ſumma ac perlucida ſui ſuperficie/ retentat: cunctaſq; intellectuali oculo preſentat.

Quid oculus animi ; Quid ſpeculum animi.

¶ Quod ſi vlterius analogie vim: proſequi volueris: confeſtim intelliges quid precipue animi oculus/ in proprio ſpeculo conſpicetur. que ſit ea potiſſima imago ac ſpecies: quam memoria/ in contemplatione: ſpeculatiuo intellectui ſatagat offerre. Nam ſi materialis oculus et materiale ſpeculum: debent eregione & ex oppoſito ſibi inuicem in ipſa inſpectione collocari: Et ſi hec eſt natura ſpeculi/ eius dũtaxat captare haurire & excipere imaginem: quod illi ipſi ex aduerſo dyametri collocatur/ quodue recta diſtantia ab eodem diſpeſcitur: erit profecto id cuiꝰ imaginem/ excipi in ſpeculo oportet: haud aliud q̄ ipſe oculꝰ/ qui ab ſpeculo ꝑ dyametri diſtat interuallum. cuiuſue ſpecies ductu eiuſdem dyametri/ in ſpeculum/ ab oculo manat. Precipua igitur que in ſpeculo recipi nata eſt imago: eſt imago ac ſpecies oculi. Nec aliud quicq̄ preſtantius intueri/ in ſpeculo oculus natus eſt: q̄ ſeipſum ſuiue ſpeciem. Vera itaq; et potiſſima inſpectio: eſt ſolius oculi inſpectio. Idem oculus/ qui in ſpeculum/ ſuam deriuat vibratq; ſpeciem: poſtremo ſeipſum/ i eadem imagine a ſpeculo preſentata ſpeculari gaudet.

Amplior analogie proſecutio

¶ Age ergo dic et paria/ de contemplatione ſapientis. Haud aliud inquam eſſe contemplationem ſapientis: q̄ ſui ipſiuſ ſuiue ſpeciei in immateriali ſpeculo iugem intuitum. Nam tametſi oculus animi et ſpeculum animi: ſint eiuſdem et impartibilis ſubſtantie/ vinculum: diſtant tamen (vt oppoſitorum liber oſtendit) adinuicem ſpiritali dyametro. Rationalis quippe hyatꝰ et intercapedo: illa vt oppoſita ſeq; reſpiciẽtia/ cõtra ſe ſiſtit: et ex aduerſo dyametri collocat. Precipua igiť ſpecies q̄: in ſpeculo pellucet aĩmi/ hoc eſt i mẽoria: ſpecies eſt ocľi aĩmi/ ideſt agẽtis itellectꝰ. q̄ in ipſam mẽoriã: ab agẽte itellectu/ ꝑ rectũ ſuccedit interuallũ.

Concluſio analogie.

Eſt itaq; agens intellectus ſpeculator ſui: dum quam priꝰ imaginem/in memoriã effudit: poſtremo a memoria relatam contemplari atq; intueri letatur. Et hec arcana ac inuiſa ſui ſpeculatio: beatum efficit ſapiẽtem/ſpem illi tribuens imortalitatis: ac probe erudiẽs/ nullã eſſe veraciter bona aut propter ſe expetibilia: que extra animum verſantur/que ſemper adeſſe nequeunt: queue poſſunt a nobis auferri.

ℭ COMPARATIONES ALIE/SAPIENTIS ET INSIPIENTIS: EX ORIS/STOMACHI ET CORDIS PROPRIETATIBVS CAP. X.

Os Stomachus. Cor.

SAPIENS EI RVRSVM SIMILIS EST: QVI HIANTI AC PAtulo ore/corpoream captans alimoniam: eandem obuio ſtomachi vaſculo ſuſceptat. continetq; intꝰ/ ne mox i ima ventris/abeat indigeſta. neue duntaxat per corpus colata: ſeipſam corpori deneget illudq; minime ſaginet/enutriat/alat. Sicut ei alimẽtaria ſubã priuſq̃ in ſãguinẽ vertat/adaugeatue corpꝰ: trinis corporis partibꝰ iprimis cõfert: ori/ ſtomacho/ Cordi. ita et itellectualis ſpecies/ priuſq̃ mẽtẽ paſcat ſaginetq; ſapiẽtis: tres in aio recipit ſtatus/ primũ in intellectu: ſecũdũ in mẽoria: Tertiũ in cõtẽplatione/ per quam iterum offertur intellectui. Eſt enim intellectꝰ/ori: Memoria ſtomacho: Contemplatio vero cordi analoga et q̃ſimillima. Os ei et intellectꝰ: ãteriores ſũt ptes natalesq; value qbus tã corpea q̃ ſpiritalis alimonia (hec iquam: per hunc in animum: illa vero per illud in corpus) eſt itroducenda. Stomachꝰ vero et mẽoria: iteriores ptes ſũt corpis et animi: quarum ille procedens manãſq; ab ore/ excipit alimentum: hec autem irrumpentibus per intellectũ notionibus/ it obuiam illaſq; colligit/ retentat/ conſeruat. Cor autem et contemplatio/ hac ratione inuicem reſpondere probantur: q̧ illd quidem/ itroductam ab ore et ab ſtomacho conceptam: alimoniam coquit digerit vertitq; in ſanguinem. Hec vero pariter immiſſam per intellectum: et a memoria cõceptam atq; reſeruatã notionem: digerit/ ordinat rurſumq; intellectui offert. Sicut igitur in coporis alimentatione/ prius eſt oris q̃ ſtomachi officium: Prior alimenti a mũdo emendicatio/ q̃ eiꝰ in corpore exceptio & cõſeruatio et priora rurſus ſunt oris et ſtomachi/ q̃ cordis officia (prior inquã cibi in corpus immiſſio & conſeruatio: q̃ eiuſdem concoctio) ita et in totius animi paſtu/ prior eſt actio intellectus: memorie officio. Et prius itidem intellectus et memoria/ ſuis fũguntur actibus: q̃ contemplationis excerceatur officium. ℭ Et quemadmodũ nichil/ nature ſubire cacabum/ hoc eſt ſtomachum poteſt: quod ſit ab ore inaſſũptum: nichil eſt in ſtomacho/ quod neutiq̃ in ore fuerit. nichil deinum cordis calore coquitur: quod non priꝰ in oris palato et ſtomachi aula/ aliquantiſper reſederit: ita et nichil eſt in interna memoria/ quod non fuerit in anteriore intellectu. Nichil demũ i ipſa verſatur contẽplatione: quod nõ priꝰ fuerit in itellectu et in mẽoria. Os ab nulla anteriore corporis parte/ alimoniam captat: ſed per ſemetipſum/ mordicus illam prehenſat. Stomachus vero quicquid habet: ab ore deriuat. Cor deniq; quicquid torret ac digerit: ab vtroq; hoc eſt ore et ſtomacho deduxit. ℭ Dic et eodem modo de partibꝰ animi. Intellectum: ab nulla anteriore animi parte ſpeciem captare itellectualem. Memoriam vero eadem ſpecie: ab ſolo intellectu/ imbui atq; impregnari. Contemplationem demum procedere ab vtroq;: hoc eſt ab intellectu et a memoria. Sicut enim trinis officiis/ viſibili alimonia corpus enutritur: ita et paribus trinis officiis/ inuiſibili eſca: animus proficit/ paſcitur/ impinguatur. Et he tres corporis animiq; functiones: hac verborum ſerie exprimuntur. Primum a nullo ſiue per ſe. Secundum ab vno tantũ/ primo. Tertiũ ab vtroq; primo et ſecundo.

Oris et intellectꝰ officia

Stomachi et Memorie officia.

Cordis et contemplationis offi.

Analogia corpee alimentationis ad animi paſtum

Trinis officiis paſtus et coporis et animi pficitur.

Trina corporis et animi paſcendi officia

Os	Stomachus	Cor
Cibi aſſumptio	Conſeruatio	Concoctio
Intellectꝰ	Memoria	Contemplatio
Speciei apprehenſio	Reſeruatio	Repreſentatio
Primum	Secundum	Tertium
Per ſe	A primo	Ab vtroq;
A nullo	Ab vno tantum	A duobus.

Illatio de inſipiente.

ℭ Vnde fit vt ex oppoſito ſapientis: dinoſcatur inſipiens/ perſimilis eſſe ori: cui ſtomachꝰ it obuiam nullus: aut pertuſo intellectui/ abiuncto et ſeparato a memoria. Haud enim ſecus diffluunt per intellectum/ inuiſibiles animi paſtus: q̃ viſibilis cibꝰ ab ore prehenſus: mox

in corporis interna deuoluitur. Nempe ſicut corporea eſca/ vt primum oris forcipe/ ab exteris preciſa eſt et captata: nullas in oris palato/ moras protrahit: ſed ſeſe illico per gutturis cliuum/ in inferiora prorumpit: ita et dapes animi ipſeq; notiones: nulla mora/ in intellectu agente perſeuerant: luſq; ſolo momento/ perfruitur intellectus: cuncta ſillico in memoriam traducens. Tolle igitur ab ore ſtomachi preſidium: poterit quidē ab ore/ in corpus imiti alimonia: ſed colata per corp9 / nulla eidē tributa exoluet ꝓderitq; illi nuſq̄. Diſclude pariter atq; abiunge ab itellectu memoriam. hauriet quidem fortaſſis itellectus a mūdo aliquid immittetq; in animum/ nonnichil ſpiritalis alimonie. ſed fideli memorie prōptuario/ minime eidem itellectui occurrente: aſſumpta ab eodem eſca/ protenus vaneſcet: nichil animum ſaginabit/ aut eundem efficere poterit ſapientem.

ℭ COMPARATIO SAPIENTIS AD SOLEM ET PLANETAS. CAP. XI.

SAPIENS MVNDANVM SOLEM/ PRECIPVE IMITATVR. Nempe ſicut mundanus ſol: inter errones erraticoſue planetas et ordine medius eſt: et motu/ a medio iugiter indeuius fertur nuſq̄ue ab imperti eclyptice orbita vltro citroq; euagatur: ita et ſapiens/ dum a proprio ſole hoc eſt a ratione dirigitur/ dum rationi i cunctis preſidi obtemperat: medio ſemper calle/ tutus inambulat: nunq̄ in ſcopulorū ſalebras/ ab ea vagus abire permittitur. ℭ *Si enim minor mundus/ eſt homo*: tot vtiq; luminibus ac lichnis/ hominem regi atq; illuſtrari oportet: quotquot lampadibus/ maiorem mundum cernimus eſſe choruſcum atq; illuſtrem. Septem vero lampades/ accendit natura in maiore mundo: quarum ductibus eundem mundum/ gubernari regiq; voluit. Maiores inquam duas/ Solē et lunā: Hanc nocti/ illam diei preſidentem. et minores quinq; Saturum/ Iouem/ Martem/ Venerem/ Mercuriū. In medio aūt omniū/ ſolem conſtituit: quem et ceteris preſtare lumen et iiſdem dominari imperauit. iubens vt medio ſē per inceſſu: minorū planetarū varios diuiduoſq; errores/ equa lance metiatur atq; dinumeret. Sunt igitur totidem hoc eſt ſeptena luminaria: paribus ordinibus atq; officiis homini a natura indulta. nec paucioribus myxis lucerniſq;: natura filium/ hoc eſt minorē mundum deinceps inſigniuit/ ornauit communiuit: q̄ patrem: ideſt vniuerſum illarga et munifica mater/ pitus dotauerat. ℭ Eſt autem minoris mūdi lampas/ omnis eius cognitrix ſpectatrixq; facultas: que iprimis in materialē & imaterialē/ ſecta diuiſaq; reperitur. Porro materialis cognitio/ vt liber de ſēſu predocuit/ ſenario diſpeſcitur: in Tactū/ Guſtū/ Olfactū/ viſum/ Auditum et imaginationem. Nam imaginatio: quēq̄ interna ſit ſenſatio. exteris ſenſibus abditior/ iiſdem inſuper preſit: corporeo tamen in organo/ vt in cerebro exercetur: et rationi famulari nata eandē ſup ſe preſidem iudicemq; reueretur. Immaterialis autem hominis cognitio: eſt ipſius rationis oculus. qui cunctis abditior penitiorq; ſenſibus: nulla ſui functione/ corpori copulatur. nichil eorum ſpectare aut ſpeculari/ natus eſt: que aut in mundo aut in corpore ſiſtuntur. ſed omnis eius intuitus/ in interna ſeſe animi crepidine et inuio clauſtro coercet. ℭ Corporei igitur ac materiales hominis oculi: ſuapte natura i latera decerrātes/ vltro citroq; per extrema feruntur. Nunc enim ſupra medium fiunt ſurſumq; cientur. Nunc vero infra medium/ deorſum raptantur. Que autem cognitio immaterialis et animo propria eſt ipſa inquam ignea ratio. media iugiter icedit/ ceteras regit/ numerat/ metitur. Earum quoq; lux et numerus eſt perinde atq; ſol/ minorum planetarum. Sicut enim eleuātur quidem ſupra ſolem/ planete tres: illi quoq; ſubeſſe tres/ comperiuntur: ita et e famulab9 ancilliſq; rationis tres vt alibi/ documus, ſuapte natura ſurſum aguntur eleuanturq; ſupra medium: Imaginatio/ Auditus/ Viſus. Hi etenim ſūt diſcipline ſenſus cunctorum precipui: qui et inferiorum iudices/ arbitri preſideſq; nūcupantur. Ceteri autem tres: Olfactus Guſt9 Tactus: infra medium moritantur. Quemadmodum enim precipui tres/ animi paſtum procurant: ita et iſti alendo fouēdoq; corpori ſuū omne famulatum et obſequium deuouerūt Superi tres liberales dicūtur & honeſti. Tres vero imi illiberales abiecti ſeruileſq; nūcupātur. ℭ Hanc ergo geminam ſenſuum tryadem: alteram ſumma et alta petentem: alteram vero/ in ima tendentem: media ſēperq; vniformis ratio/ imperii et eodem ſēper modo/ ſe habēte monade: vincit/ ſcirpat figitq; q̄ poteſt i medio. vtramq; tēperat/ ne hac nimiū

Septē maioris mūdi lāpades

Que ſunt minoris mūdi lampades.

Tres ſenſus ſurſum tres deorſum referūtur.

Illatio effecta ſublimi: diuellatur ſcindaturq; hominis ſubſtantia. cuius vnitati/integritati et pa
ci infectilis ratio maximopere conſulit ac prouidet. ℂ Vnde fit vt eregione ſolius ratio-
nis contingat et exoriatur omnis virtus/que in mediocritate ſita diffinitur. E directo autē
ſenſuum/tam ſuperiorum q̄ inferiorum/omne ſcateat vicium/quod aut habundat aut de-
ficit: quod in plus aut in minus eſſe dicitatur.

Figura ſimilitudinis planetarum & humanarum cognitionum.

Saturnus	Iupiter	Mars	Sol	Venus	Mercuri9	Luna
Imaginatio	Auditus	Viſus	Ratio	Olfactus	Guſtus	Tactus
Tres ſuperiores			Media	Tres inferiores		
Liberales honeſti			Neutra	Illiberales ſeruiles		
Animo ſeruientes			Toti	Corpori famulantes		
Alta petentes			Medi. te.	Inferiora petentes		
Vicium plus			Virtus	Vicium minus		

ℂ Heſunt igitur ſeptem faces: quibus/minor mundus ſplendet maiorique mundo et ſibiip-
ſi aſtat. Omnia a maiore in ipſum/iiſdem valuis et aditibus traducuntur. His ſeptem o-
ſtiis: totus maior defluit/labiturq; in minorem. fitq; minor omniformis ac maiori mundo
equalis. In iis deniq; ſita eſt hominis/omnis virtus/et ſapientia: ſi ſingulorum ſui oculorū
rectam proportionē ſeruabit/ indemutato naturali eorum ordine. ℂ Nam quandiu princi-
patum obtinuerit ratio: homo et ſerenitate et trāquillitate animi potietur. ſenſuum illece-
bras/carniſq; pelliculatiōes effugiet. nitidiſſimo rationis (vt proprij ſui naturaliſq; ſolis) mi
cante in tenebris ſplendore: ab extremis dirigetur in medium. plus minuſq; vitabit: eritq;
ſu9 et ſui compos/ac ſeipſo iugiter perfruetur: Eſt enim ratio velut ſagatiſſima humani to-
tius corpuſculi ac domicilij materfamilias. ſenis ſenſuum fulta ancillulis: quibus ſapienter
imperitat. nil incaſſum et ſine cauſa perficiens: cuncta preuidens: proſequēs que vtilia/pul
chra et honeſta: que turpia fedaq; deuitans. cui quoad permittētur habene/quoad hois ar-
Analogia. bitra et cēſoria fuerit: cūcta in eo rite diſponet tolletq; tandē eū e terris ad ſidera. ℂ Sicut
enim ſolis in maiore mundo preſentia/diſcutit tenebras/nubes diſſipat/iminenteſq; tēpe
ſtates retundit: ita et ratione in minore mundo cuncta moderante: pelluntur ab eo mox er-
rorum tenebre/perturbationum nebule caligueſq; recedunt/perditorum deſideriorum im
petus ſernantur. Abſente autem ratione: continuo lux/ſapientia omniſq; virtus hominem
deſerunt. atra nox illum nubeſq; ſubeunt. Senſuum meretricule: illius decorem obligurri
unt/hominem deniq; totum tenebris offuſum lancinant/laniant/interimunt.

ℂ DE CONSTANTIA VERISQVE BONIS SAPIENTIS. CAP. XII.

SAPIENS IMMOTVS ET IMPERTVRBATVS VIVIT. HVIVS
eni propria vera et precipua actio (que cōtēplatio dicitur) ſeparata eſt a
mūdo/a corpore/tēpore/loco et a materia. ℂ Nempe cōtemplatio/inter
Interq̄ extrema fit cōtemplatio. ea extrema contingit: q̄ nullis ab inuicem diſcludi nubibus/ventis aut
procellis poſſunt. In quibus nulla eſt lucis aut tenebrarum viciſſitudo: ſed
candida et perpetua ſpiritalis inuiſibiliſq; lucis irradiatio. ℂ Nam cum
trina ſit rerum omnium poſitio ſeu ſuſceptiua potentia et locus: Mūdus/
Trina rerū omniū poſitio. Corpus/Anima (Sūt enim vniuerſa hominis bona: aut in mundo/aut in
corpore aut in anima: tanq̄ in potentia/in ſubiecto et in continente loco) vera et propria
ſapientis bona: neq; in mundo ſunt/neq; in corpore: ſed abdita/ſtata et condita in anima.
quibus aſſidue liquidioris et impertubate contemplationis acta potitus ſapiens: ea ſemper
haurit et videt que ſua ſunt. Ex mortali ſiquidem hac et vmbratili terra in lucidiorem: im-
mortalem/ſpiritalem et inuiſibilem ſue anime antichthonam (id eſt in terram terre contra-
poſitam) corporis medio ſenſuumue obſequiis: feliciter tranſtulit/quicquid ſuum eſſe de-
Biātis Prienei oratio. prehendit. ℂ Vnde fit vt haud immerito ſoli ſapienti/aſcribi queat Prienei Biantis
laconiſmus breuiſq; oratio. qua ſuadentibus/vt ſua omnia vrbe exportaret: reſpondiſſe
fertur, Mea omnia mecum fero. ℂ Nā ſapiens/omnia habet in anime potentia/id eſt in in

tellectu poſſibili ſiue intellectuali memoria. que eſt immortale promptuarium& penuarũ/
omnium intellectualium ſpecierum omniumq; virtutum et ſcientiarum arcanum domici-
lium. In quo locati ſapientum immarceſſibiles theſauri (iuxta ſacrum eloquium) tuti a ver
mibus ſunt/a teredine ab erugine a corruptione a tyrannorum rapina. Fortune inſtabili Sacrũ elo-
rote inexpoſiti ſunt/omne tempus exuperant: et ſine fine in anima: integra: ſalua et inuio quium.
lata perdurant.

ℂ DE ANIME IMMORTALITATE. CAA. XIII.

FIT ETIAM VT DE SAPIENTE ID SACRI ELOQVII IVSTIS
ſimis cauſis pronunciandum occurrat. Stabilita ſunt illius bona in domino
Et iterum: Anima illius in manu dei eſt: et non tanget eum tormentũ mor
tis. ℂ Nã ſi inſeparabilis eſt intellectus poſſibilis ab agente intellectu: vtiq;
tota anime ſubſtantia dinoſcitur eſſe impers/indiuidua/ immortalis: iugi- Sacrũ elo-
ter (ſiue in corpore ſiue extra corpus) vtraq; ſui parte actu et potentia ſub- quium
nixa. Et inter agentem et poſſibilem intellectum/ iterliyare (vt diximus) me
dium poteſt nullum: quo agentis ſpeculatio/ ſeu propria anime actio et con
templatio interpolletur fatiſcat remittatur. ℂ Excolit igitur agens intellectus paſſibilẽ aſſi-
due: vt propriam et ſubiectam terram/ vt ſecum eiuſdem nature poſſibilitatem: inuiſibilẽ
immaterialem ſemper preſentem/ a ſe inſeparabilem/ immortalem/ ſibi deniq; conſubſtan
tialem. Illi vt ſuapte natura fideli bonorum aſſeruatrici: cuncta que captat a mundo/ con-
mendat. in eamq; deriuat cunctas notiones: quibus perpeti et inconſumabili euo/ paſcen-
dus eſt. ℂ Hec autem animi functio/ eſt contemplatio/ hec vera illa eſt et laudatiſſima aĩe
actio/ immortalis: ad quam hi ſoli ſubuehuntur/ penetrant/attolluntur: qui hunc bea-
tiſſimum ſue anime prehenderunt numerum/ quo pars partem ſpectare/ quo ſibi anima mi
ſceri/ ingredi inſeipſam orbiculariter moueri queat. Que enim in orbe et circulo creata eſt Vbi ſpes lo
orbiculari quoq; operatione/ rationabili eſt eandem perfici natam. Hec eſt ſapientis immo- catur ſapiẽ
bilis ſpes/ et penitiſſima eius inuiaq; confugella. Huic feliciſſime/ imperturbate et inimpe- tis.
dite anime operationi totus fidit. In hac omnia poſſidet: ſupra mundum ſupra corpus. Nã
in ſemetipſo (hoc eſt in ſuaipſius anima) cuncta habens: ea que aut in corpore aut in mun-
do ſunt floccipendit. ℂ Separabilis etenim eſt ab homine mundus: diſſociabile pariter ab
anima corpus: Anima autem ab anima inſciſſilis atq; indiuiſibilis/ id eſt patiens paſſibilis ſue
intellectus: inſeparabilis ab agente et impaſſibili. Temporalis eſt ſenſatio: que ab anima
in mundo et circa mundum exercetur. Temporanea item et emarcida imaginatio: que ab
anima in corpore perficitur. Perpes demum et euiterna cõtemplatio: que ab anima/ exerce
tur in anima/ ab agente inquam intellectu in intellectu paſſibili. ℂ Sunt enim (vt in libro ſẽ- Cognitio-
ſuum docuimus) materiales animi cognitiones gemine: Imaginatio/ et Exterior ſenſus. Illa nũ diuiſio.
ſimplex: hic quinq; partibus diſcluſꝰ. Illa intus in corpore fit: Hi vero/ in mundum diſcurrũt
atq; in eo negociantur. Immaterialis autem animi cognitio: quandoq; vnica/ quandoq; ve-
ro trina cẽſetur. Nam pleriq; omnem immaterialem cognitionem/ ſiue immaterialium inui-
ſibiliumq; rerum noticiam: nomine vno intellectum vocant. Nos vero vt diuerſa ac trina Tria tantũ
ſunt: immaterialia/ inuiſibilia/ immortalia et ſempiterna entia: Deus Angelus Anima: ita & immateria
ab ipſis obiectis quodammodo anime cognitiones et potentias mentientes: immaterialem lia entia.
anime cognitionem trinam eſſe diffinimus. Qua enim ſibi ipſa it obuiam ſibiq; preſentatur:
vocetur ratio. Qua angelice ſciẽtie ſit particeps: ſit intellectus. Qua deniq; illi exigua in te Quid ratio
nebris/ micat et excutitur diuinitatis ſcintillula: Mentis portio dictitetur. ℂ Omnis itaq;
materialis cognitio cum contemplatio ſit: liquet cõtemplationem eſſe trinam. Eſt enim cõ- Quid itel-
templatio: trium ſupremorum et precipuorum mundi entium: Dei Angeli et anime euiter lectus.
na et immortalis ſpeculatio. Liquet etiam ſapiẽtis animam: in ſui principij (id eſt trinitatis) Quid mẽs
numero/ feliciter conſumari.

Deus	Angelus	Anima	Corpus	Mundus
Mens	Intellectꝰ	Ratio	Imaginatio	Senſus
Tres immateriales			Due corporee	
Tres euiterne			Due temporales	
Trina ſapientis contemplatio			Geminum obſequium	

Trina anime extra materiã propago

Et eandem animam concinniter miraq; venuſtate: ad ſenſibilium plantarum et arborum normam: trina extra materiã propagine trinoq; prouentu (foliorum inquam florum et fructuum) euadere felicem. Anime etenim folium: ſui cognitio eſt. Flos vero angelica gnaritudo. Fructꝰ demum diuina ſciẽtia. His trinipara anima celos exterebrat: his tricipite ſe/ corpore ſenſibiliq; mundo ſapiens exerit ipſo q; celo ſublimior efficitur. Alio ſiquidem capite ſibi iugiter eſt preſens/ Alio angelicis choris annumeratur: Alio in diuinitatis cõſpectum procedit.

❡ DE FVTVRA CORPORIS INSTAVRATIONE ET IMMORTALITATE.·. CAP. XIIII.

NON MODO AVTEM IMMORTALIS EST TOTA ANIME SVBſtantia non ſola contemplatio/ nunq̃ remittetur: ſed et ipſius animi immortalitatis aſſecla eſt inprimis totiꝰ hũane ſubſtantie perſeuerãtia: materialiũ dein cognitionum (ſenſationis et imaginationis) inſtauratio. ❡ Nã ſi anime natura eſt eſſe in corpore: Vis inſuper omnis et finis anime eſt/ vt ſit eiꝰ actus et operatio: neceſſe eſt vt preter naturam/ anima migrans e corpore in ſuam tandem naturam/ a ſummo omnium principio reuocetur/ corpori reſtituatur corporeaſq; vires rurſum circa mundum corpuſq; exerceat: In mundo ſenſationem/ In corpore imaginationem.

Argumẽtũ immortalitatis aie ex materia.

❡ Si enim materiam que prope nõ ens eſt/ que cunctarum rerum ſubſidentia et eorum que ſunt vltimum/ haud inficiamur eſſe immortalem: ſed (tametſi creatam) perpetem ingenerabilem et incorruptibilem fatemur: Immutabilem quoq; ſemper/ eandem/ totam ab initio factam/ nunc vero totam ſubſiſtentem totamq; ſemper futuram: que neq; augeri poſſit/ neq; minui: que in generatione aſſumitur/ in corruptione relinquitur/ eſſe predicamus: ita vt nichil eius/ vnq̃ intereat: quanto magis perpes et immortalis aſſeueranda rationalis eſt anima. propter quam vnam/ in ſenſibili orbe fulciendam: vniuerſa materie moles: a diuina omnium opifice mente/ ab initio pependit.

Ratiõalis aia totius materie finis.

❡ Eſt enim rationalis anima ſupremꝰ potiſſimuſq; materie actus: totius materie et vniuerſorum qui in materia ſunt/ fluxorum et temporalium actuum naturalis finis. coniunctꝰ/ proximus eiq; vicinus actui: qui primus extra materiam et productꝰ et ſubſiſtere natus eſt: quẽ diuini totius operis initium/ conceptum/ actum primum primamue creaturam nuncupamꝰ Hic enim actus/ angelus eſt: hic eſt qui bono omnium autori deo/ ſemper aſtãs/ in illius cõſpectu/ verſatur aſſidue. hic a quo rationalem animam/ paulo imminutã: ſacra canunt eloquia.

Diuus dionyſius.

Et quem diuus areopagita: precipuam intelligentiam/ deo conſtãtiſſime gratias agẽtem feſtiuaſq; laudes illi aſſidue perſoluentẽ appellat. ❡ Si igitur immortalis eſt huiuſmodi materie actus: propter quem incorruptibilis materia/ eodem ſemper habet modo: eadem ſubſtãtie immutabilitate ſubnixa perſeuerat: erit & ſupremum/ precipuum ſpecioſiſſimum preſtantiſſimumq; materie opus: eidem immortalitatis legi a natura aſcriptum: vt actus tam eximij tãteq; forme/ naturalis locus/ vt ve proprium verumq; eius domicilium Igitur et immortalis eſt materia: et aliquis in materia/ immortalis actus vt Rationalis aia Et aliquod ex materia diuinum opꝰ: inſtaurandum a deo futurumq; immortale: cuiuſmodi humanũ volumus eſſe corpus. Et nonmodo humanum corpus propter animam: ſed et ipſum deniq; mundum/ propter humanum corpus: et vt veram humani corporis manſionẽ a deo inſtaurandum perpetemq; futurum: ſacra eloquia compluribus in locis atteſtantur.

Illatio.

❡ Vnde fit vt miſellus ſit et prepoſtera aui natus inſipiens: qui omnia ſua/ habet in mundo et in corpore: nichil in anima/ nichil in angelis/ nichil in deo. Illius enim bona: erugo perdit/ latro aufert/ obligurit tempus. Mundũ: princeps mundi huiꝰ ſeuus hoim hoſtis infeſtat. Elementa corrũpit/ Maria obturbat/ Aerem intranquillũ reddit: Omnia inuicem permiſcet: Corpus leuiſſimis cauſis morbeſcit. Tyrannus illud diris tormentis excruciatũ necare poteſt. Morte tandem pulueraſcens: in atomos euannatur atq; reſoluitur.

Eloquium ſacrum

❡ Hec oĩa infelicis hominis/ irritam faciunt ſpem. Inanem eum vacuũ et deploratum relinquunt. cui abſq; iniuria id ſacri ſermonis aſcribitur: Ecce homo qui non poſuit deum/ adiutorem ſuum ſed in multitudine diuitiarum ſperauit et preualuit in vanitate ſua.

ℭSAPIENTIS MENS QVASI IVGE CONVIVIVM CAP.XV.

SAPIENTIS AVTEM SPES (VT A SAPIENTISSIMO SALOmone canitur) immortalitate plena eſt: et illi⁹ mens quaſi iuge cõuiuiũ. Quid enim de ſapiente veri⁹ enũciari poſſit: quid peculiarius illi tribui/ q̃ eius mentẽ iugiter ſpiritali alimonia refoueri. Diuina ac ſacra aletudine ipugnari: celeſti irrorari ambroſia: Angelico paſci cibo aſſidue & exatiari nunq̃. Adauget eni celeſtis alimonia/ ſacrum ſui deſideriũ: ſuiq; capacem & ſe tota ope expetẽrẽ facultatem/ iugi licet voluptate delectet: ampliore tamen ſẽper fame/ ac ſiti/ irritare ſolet. ℭ Hac eni quo magis quiſpiã cibatur: tanto auidi⁹ & maiore cũ voluptate/ eandem concupiſcit. quãtoq; magis ad diuini nectaris bibeſiam/ felix dei ſympotes/ angelorũ perioecus/ ſanctorũ cõuiua & cõtubernalis admittitur: tanto magis vt ſẽper ſitiens/ vt nunq̃ exuberans: ſacro illius liquore aſſidue flagrat & expoſcit imbui. ℭ Hoc eni & ipſa ſapientia: in ſacris litteris: de ſeipſa atteſtat. Qui eni (inquit) edũt me/ adhuc eſurient: & qui bibũt me/ adhuc ſitient. Tranſite ad me: qui cõcupiſcitis me. Qui eni elucidant me/ vitã eternã habebũt. hec ſapiẽtia in plateis clamitat. hec ingenti claſſico in omniũ aures itonat. Pulſitans citanſq; dormientes: eos vt ſe cõcupiſcant/ hortatur. Immortalitatem & beatitudinem illis pollicetur. Dei itẽ amicitiã ac celicolarũ contuberniũm. Se nauſeoſam non eſſe predicat. Edi ſẽper poſſe procul faſtidio aperit. Melle ſe dulciorẽ/ expetibiliorẽ auro: gẽmis cunctiſq; margaritis preferendã. Bonorum quoq; omniũ largitricem/ candorẽ ſe diuine virtutis enunciat. Sinceram claritatis illius emanationẽ/ ſpeculum deniq; maieſtatis eius immaculatũ. ℭ Infelix igitur inſipiens: qui contẽpta ſapientie honeſtate: ceceq/ iprouide/ inſtabiliſq; fortune/ ſeſe indigno famulatio vltro obtuliſſe videtur. Atq; vt miſeris cõcupiſcẽtiis inſeruiat/ aureũ ſapientie torquẽ/ in ferreum fortune iugum cõmutaſſe. Huiuſmodi quippe ſtolidus homo/ eam tantum deperit alimoniam: qua haud abſq; faſtidio exaturari poteſt. queue extra animã eſt: corporea/ materialis corruptibilis & corporis corruptrix. In quo intemperiẽ qui ſectari voluerit: mox & i naturam & in ſeipſũ peccat. Huius eni exuperantia: corpori eſt iniocunda/ nature cõtraria/ exitialium morborũ cauſa. Nempe & interior ſtomach⁹ finitus eſt: & exterior ac terrea alimonia finita. Hec autẽ eaten⁹ eſt proſequẽda: qua capax eſt ſtomachi amplitudo. Hic eni cum exuberãs & nauſeoſus euaſerit: continuo interpolanda ſunt numeroſa poliphagorũ & multibiborũ inſipientũ comunia/ Silatus/ Prandiũ/ Merenda/ veſperna. ℭ Aſt ſapientis (vt diximus) iuge eſt & perẽne cõuiuiũ. Illius dapalis & ſaliaris eſt anim⁹. Mens deniq; ei⁹: eſt ominiũ bonorũ preſentia/ Plenitudo & perfruitio. Paſſibilis ei⁹ intellect⁹: propria ipſius eſt & veriſſima mẽſa: cũctis affluens ſpiritalib⁹ delicijs. que & agẽti intellectui: iugiter offertur atq; obijcit. cui ſemper agens intellectus accũbit: ſẽper in ea veris dapibus/ conueſcitur ac ſplendide epulatur. hec eſt eni illa mẽſa: quã Bigus poeta hoc diſticho celebrauit.

Salomonis verbum

Verba Sapientis.

Sapientis menſa.

Bigus poeta.

O felix nimiũ: & rerum pulcherrima menſa.
O fortunate: terq; quaterq; dapes.

ℭ Hic eſt ver⁹ ille & vbertim⁹ almi ager: a quo agricola (hoc eſt agẽs intellect⁹) emigrare aut exturbari nequit. hec celeſtis & etherea terra (poſſibilis inquam intellectus) genitrix & alũna/ immarceſſibiliũ bonorũ. In quibus impune licet affluere delicijs/ tranſilire & exuperare mediũ: deficiente haudquaq̃ virẽti/ ac ſucculẽto gramine: & que eo paſcetur mente inſatiabili permanẽre. Huic enim ex tã felici ſympoſio: ingens fames & ſitis ardentior/ indies acreſcit atq; inaugetur.

ℭSAPIENTIS MODERATIO ET CONTINENTIA. CAP.XVI

SAPIENS SIBIIPSI INDICENS MODVM/ LORIS HABENISq; rationis artatur: vt ſingula dũtaxat eatenus pſequat/ q̃ten⁹ & bona ſũt & expetẽda. ℭ Didicit eni ſapiẽs: ex metro interne potentie: exteriora obiecta & amabilia queq; dimetiri. ſeq; hac trina equalitate/ in pace cõtinere niſit qua naturale extremorũ (potentie & obiecti) imitat⁹ eq̃litatẽ amborũ mediũ/ hoc eſt ipſã appetitionẽ (qua obiecto copulari nata potẽtia eſt) ambob⁹ equẽ ſeſatagit. huic eni haud plura cõcupiſcit: q̃ quod ſuiipſius nature

Sapiens in trina ſeſe cõtineteq̃litate.

ſ

ſatis eſſe credit. Tantū intra ſe admittit: exterioris obiecti quanti interne (vt diximus) po-
Obiectio. tētie amplitudo: a natura capax eſt effecta. ¶ Qđ ſi dixeris ipſa obiecta potētijs eſſe diſpa-
ria & inequalia (vt pote prope infinita) potētias autē eſſe longe obiectis minores: nec totorū
Reſponſio. obiectorum capaces (Eſt enim viſibilis eſca pene inmēſa/ ſtomachi captu ſine modo exu-
perantior) in hoc ſubiūgo: verſari preclarū ſapiētis certamen. vt interne potentie potiuſq̄
Sapientie exterioris obiecti/ naturam ſequens: ad illius numerum huius ſubſtantiā proſequatur. hoc
verba; ipſum enim: & hec ſapientie verba precipiunt. Ne (inquit) Intuearis vinū cum ſplendeſcit
in vitro. Hoc & Bigus poeta faciendum canit. Te (inquit) vite ſi tāgit amor/ ſi gloria: noli
Big⁹ poeta Maiorem captu ventris habere famē. ¶ Studiū ergo ſapientis eſt hoc imprimis obiectum
quod corporee neceſſitudini aſcribitur: ab interiore metiri poteſtate. nec ampliore flagrare
Inſipientū obiecti deſiderio: q̄ hoc illi probet vtile ac neceſſariū: aut q̄ interiorū vaſcula poteſtatū: ſūt
ineq̄litas. natura capacia. At inſipiētib⁹: contingit horū triūque diximus inequalitas ac diſpropor-
tio. Hi ſiquidem deliniti ſola preſentia aut certe ipſa dulcedine obiectorum (que duntaxat
perfunctorie & in tranſitu expetenda ſunt) ita vt propter ſe bona/ toto diſquirere & accu-
mulare nituntur affectu. Nulla inſuper habita/ interne ſue poteſtatis ratione/ poſtergato
eo quem intus habent naturali numero: ſola ipſa obiecta ſpeculantur. quorū dum irratio-
Vnde oīs nabilem cōcipiūt appetitionis flāmam/ inequaliter & ſupra ſue nature vires: eadem obie-
priuatio & cta percipere coguntur. ¶ Vnde fit vt inde oriatur priuatio omnis & miſeria: que ſūt inſi-
miſeria ori pietie & cecitatis animi/ comites & aſſecle. Eſt enī miſeria: aut neceſſariorum priuatio bo-
untur. norum: aut eorum deſideriū irrationabile. Velut cum ſubiectum aliquod & naturalis po-
tentia: aut proprio priuatur obiecto. propriorūue & naturalium ſuorum bonorum fit exors
Due miſe- aut cū ad obiectum & naturalia ſua bona: imoderata concupiſcentia pertrahitur/ allicitur/
rie cauſe. ardet. ¶ Oritur enim geminis de cauſis miſeria. prima neceſſariorum & naturaliū bonorum
defectu. Secunda concupiſcentie exceſſu: quando ipſa appetitio/ vtriuſq; & ſubiecti & natu-
ralium eius bonorum ſeu potentie & obiecti/ quantitatem tranſcendit: Vt ſi & finita eſt po-
tentia & finitum eius obiectū: illius tamē/ ad hoc irrationabilis appetitio. Similiter & cum
finita ſūt ſubiecta & naturalia bona: illorū tamē ad hec: irrepreſſibilis & inextinguibilis ar-
dor. ¶ Definiti ſiquidem ſunt i primis: Oris/ Stomachi & ventris captus. Alimentaria itidē
ſubſtātia (naturale illius & neceſſariū bonū) a natura certa eſt & numero aliquo exequata.
Amplior tamen cupediuorarum appetitio: vtriuſq; q̄titatē exuperat. Hinc eni tranſmarine
perdices/ tot ſeſtertijs empte celebrantur. ¶ Hinc Philoxen⁹ ille protenſiora ad gruis mo-
Philoxen⁹. dum guttura/ expoſtulaſſe denarratur. ¶ Hinc ſiculum illum Gnatonē/ gule facile princi-
pem: in pultaria emungi ſolitū legimus: vt abſtinentibus cūctis ſolus epulis/ ampliter fru-
Siculus eretur. ¶ Hinc tot vini calparia & cōgiaria epotātur: vt plane ad perdenda vina/ nati ple-
Gnato. riq; hominū prodātur. ¶ Hinc capaciſſimi ventres expetuntur: quibus diſtendendis/ terre
Naturepro maria peragrantur. Adeo vt exiguo inter cūcta animātia hominū generi alendo : vix vni-
uidentia. uerſa nature prouidentia/ ſufficere poſſe credatur. ¶ Quanta tamē nature ſit prouidentia/
qua humano alendo corpori ſuperabunde proſpexerit: docent omnis generis animantia:
Reptilia Natatilia Greſſilia Alata. In quib⁹ cupediuorarū hominū rabies: ſiue modo graſ-
ſatur. Docent & Pithagoree plante: & quicquid ſub celis animatū animaue preditum eſt.
Id enim fere omne: in hoīs vertitur alimentum. Subiecit quippe deus homini/ vniuerſa:
tāq̄ heluella/ hoc eſt minuta oluſcula. Que autem anime expertia & inanimata ſūt: minus
in noſtrum verti ſolent eduliū. Nutritur quippe ſimile omne/ a ſimili: vt viuens a viuente
& animatum ab animato.

¶ SAPIENS: SINGVLIS/ QVOD SAT EST TRIBVIT CAP. XVII.

SAPIENS IVXTA DIGNITATEM ET PRESTANTIAM OBIE-
ctorum bonorū: ea iudicat proſequenda. Nulli eni plus equo tribuit. Eter-
na/ ſpiritalia et vere bona propter ſeipſa expetens: ad ea intentione tota/
precipua & prima fert: vt ad animi fines/ vt ad pulchrificas virtutes/ variaſq;
celaturas & perpetua animi ornamēta. Porro ſublunaria materialia & ex-
poſita fortune bona: duntaxat ad latus/ intentione ſecunda & ad tempo-
raneum corporis/ expetit vſum. ¶ Nā (vt in ſenſuum libro docuim⁹) cum
intellectus ſit tā extremorum/ q̄ mediorū: tam immaterialiū/ q̄ materialiū

Intellectualia bona vbiq; bona

Senſus autem duntaxat materialium & mediorum: ita & immaterialia & intelligibilia animi bona: ſimpliciter/ tota & vbiq; ſunt bona: tam in extremis/ q̄ in medio boni ratione definita. Corporis vero bona que & ſenſibilia & materialia ſūt: tantum in medio rationem boni ſibi vendicant. In extremis vero mala & vitanda reperiuntur. Horū enim id duntaxat quod neq; plus neq; minus fuerit: bonū & eligēdū eſt. Quod vero exuperat/ aut deficit: malum eſt & protenus fugiendum. Illorū vero & quod mediocre eſt/ bonum eſt: & que plus & minus/ bona itidem & eligenda ſunt. ¶ Vnde fit vt corporis bona/ haud tota: ſed tantum in parte ſint eligenda/ & in ſimplici differentia & poſitione (vt in medio ſolo) expetibilia & proſequenda. Sunt enim ſita inter extrema mala: vt inter exuperantiā atq; defectū. ad que interdum aut rationali lumine orbati/ aut rationi haudquaq̄ obtemperātes (pellicientibus affectibus) nolentes volenteſq; delapſi peccam9: naturam offēdimus illius legem/ ac ſeriem immutantes. ¶ Animi autē bona/ vniuerſalia & tota ſunt bona: vbiq; triniſq; differētijs & poſitionibus proſequenda: in medio/ in dextro/ i ſiniſtro. Nā ſiue in mediū dirigamur: ſiue in dextrū/ ſiue in ſiniſtrum: nuſq̄ ab eo quod bonū & eligibile eſt dilabimur/ peccamus aut naturam offendimus. ſed quocūq; pergentibus: occurrit nobis bonum/ offertur eligibile ſuccedit proſequēdū. ¶ Fit etiā vt corporis bonū: ſimplex/ imperfectum/ & tantum vnum ſit. Animi autē bonum diſcretū nuērosū pfectū/ vnū atq; trinū. Eſt enim illud (vt dixim9) tantum in vna: hoc vero trina & omni in poſitione bonū. Et vt illis potiamur/ fruamurue bonis: addenda eſt animo moralium virtutum opecula: quarū preſidio fulta & fortior effecta ratio: a ſēſibus haudquaq̄ ſuperetur. ſed ijs vt famulantibus imperitans/ eorū impetus frenet/ hominē ab extremis arceat malis: dirigatq; in id quod mediocre ē & bonū. ¶ Sine etenim moris virtute: extēplo ab ſui principij faſtigio/ deijcitur regina ſenſuū ratio. Obnubilatur homo internus eius ocul9 cecutit: ignoranſq; quod mediū & bonū: ſenſuū & ancillarum illecebris: in extrema mala plus minuſq; infelici tralia deuehitur. ¶ Aſt vt animi perfruamur/ potiamurq; bonis: vel ſi animo nil preter natiuum rationis candorem & lumen addideris: ſine extero & acquiſito lumine/ in id quod bonum eſt/ per ſeſe animus dirigetur. In his ſiquidem nulla ſubſunt precipitia/ ſalebre aſperitateſue nulle: ſed plana omnia/ ima ſpera equalia. Vbiq; prata virentia amenisſimis conſita floribus: hyatu/ abyſſo & ſcopulis carentia. per que licet tanq̄ in nocte & ſine extero lumine/ libere diſcurrens animus: abire in preceps/ mergi aut interire nequeat. Temporalium autē bonorum area lumoſa eſt/ aſpera/ inequalis/ vallis vltro citroq; hyans profundis. in quea medio procidens animus: illico naufragatur atq; perimitur. ¶ Vnde fit iterum vt i intellectualibus bonis ſolutior liberior & amplior ſit animus/ q̄ in tellureis & ſenſibilibus. Nā per illorum aream per ſe/ immediati9 & ſine extero acquiſitoue lumine/ tuto ferri & diſcurrere vndiq; poteſt: nūc in extrema/ nūc in medium. At horum per prata: haud aliter q̄ ſine moraliū virtutum & acquiſiti rationalis luminis preſidio: ferri & diſcurrere iubetur. obſeruandū inſuper in eis eſt mediū: & ab eo digrediendum nuſq̄. Et intellectualium verorumq; mentis bonorū area: eſt vt linea vtraq; parte infinita/ carens extremis/ vbiq; media/ bona & expetenda. in qua qui diſcurrit anim9 timore nullo artatur: aut a libero motu prepeditur. Temporalium autem area finita eſt: & diſſimilibus extremis ac precipitijs obſeſſa. per quam qui graditur timore & morali virtute artandus eſt. & ab extremis/ ijſq; q̄ diſſimilia/ nō bona & nō entia ſunt: continēd9 in medio.

Corporis bona tantū in medio bona.

Corporis bonū imperfectum.

Q2 ſit moralis virtus vtilis.

¶ Hec autem ex paucculis his propoſitionibus/ clari9 dinoſcuntur

Hominis bona/ ſunt duplicia: Alia ſimpliciter/ Alia ſecundum quid.
Simpliciter bona: ſunt intellectualia et propter ſe bona.
Secundum quid bona: ſunt ſenſibilia et ad aliud bona.
Intellectualia bona: ſunt triniter et vbiq; bona.
Senſibilia: tantum in medio ſunt bona/ in extremis vero mala
In ſenſibilibus bonis: morali opus eſt virtute/ qua contineamur in medio
Intellectualia autem bona: morali virtute non egent
Nam in intellectualibus bonis (cum vbiq; ſint bona) nulla ſunt precipitia
Intellectualis virtus: virtus eſt ſimplicis et abſoluti animi.
Moralis autem virtus: totius eſt hominis propria.
Hec etenim inter corpus et animum: pacis federa ſancit

talentum/idq; quod ſuperlucratus:iure vt ſuum/ poſſidere probatur. Habenti igitur ſiplici-
ter/ideſt vtrumq; hominem naturalem ac ſtudioſum habenti: datur a domino/ premium
immortalitatis. fitq; vterq; homo/tam is quem a natura mutuarat/ q̄ quem demum ex na-
turali peperit:vera propria ac peculiaris eiꝰ poſſeſſio. Aſt ab eo/qui ſtudioſũ perfectumq; ho
minem ex ſeipſo non habet:auferetur ab eo/ & id quod habet a domino. Naturalis quippe
eius homo:in exteras agẽdus tenebras/a ſacris ſcripturis promulgatur.

ℂ PROFECTVS FOENVSQVE SAPIENTIS. CAP.VIII.

SAPIENS IN TELLVREO QVEM A NATVRA POSSEDIT HO
mine villicatus:illũ pro viribꝰ excolit. Celeſtẽ hominẽ/inde profert: E te
n ebris/emendicat elicitq; ſplendorem: Ex potentia/actum: Ex principio
finem: Ex inſita vi:opus. Ex natura/ intellectum: Ex inchoatione/ perfe-
ctum. Ex parte/totum Et ex deniq; ſemine fructum. Hac enim i parte/ce
Fabula promethei lebrem illum Prometheum imitatur.qui (vt poetarum fabule canũt)aut
diuum permiſſione aut mentis et ingenij acumine admiſſus nõnunq̄ in
ethereos thalamos: poſtea q̄ vniuerſa celi palatia/attentiore mentis ſpe
culatione luſtrauit:nichil in eis igne ſanctiꝰ/precioſius ac vegetius reperit. Hũc ergo quẽ
dij tantopere mortalibus inuidebant/illico ſuffuratus: mortalium indidit orbi eoq; luteum
ac figulinum hominem (quem fixerat priꝰ)aiauit. Ita & ſapiẽs vi contemplationis ſenſibilẽ
mundum linquens penetranſq; in regiam celi:conceptum ibidem lucidiſſimum ſapientie
ignem immortali mentis gremio:in inferiora reportat.eaq; ſincera ac vegetiſſima flamma
naturalis ipſius tellureuſue homo viret. fouetur. animatur. ℂ Sapiẽs nature mũera ſtudioſo
homine compenſat. Seipſum inſuper acquiſiuit ſeq; poſſidet ac ſuus manet. Inſipiens vero
terrenum/carneum ac ſubſtantialem hominem:incaſſum a natura ſuſcepit: vt pote in quo
nil profert immortalitate dignum. nichil opere/adipiſcende beatitudini impendit: ingratꝰ
Perpes nature debitor inſipiẽs in naturam matrem perſeuerat. maneto; perpes nature debitor/ ſubſtantiali homine obe-
ratus et nunq̄ ſuus. ℂ Sapiens ſeipſum mente diſcreuit: geminiſq; (vt dictum eſt) cõſtat ho
minibus. Alio nature atq; ſenſibili: Alio vero virtutis et intellectuali. Sibiipſi nunq̄ abeſt: ſe
haudquaq̄ deſerit. Sibiipſi congredi/ ſolus poteſt: Iuge ſibi fit ſpeculum. Semet ipſe comple
ctitur: In ſeipſum orbiculatiter conuertitur. Studioſo homine: inalterabilis et a ſeipſo immo
bilis perſeuerat. Simul deniq; et in ſenſibili et in intelligibili mundo conuerſatur. Nam cor
pore quidem in terris cum brutis animantibus viuit: Animo vero celos exterebrans: cele-
Bigus ſtes exedras perluſtrat. Intellectualia ſola meditatur: imortalia et eodem ſemper modo ha
bentia ſapit. Natus ſiquidem (vt poeta bigus canit)ad etherie ſolatia ſpiritus aule: Terrena
nunq̄ ſede qetus erit. Ad ſuperas opus eſt. ſapiẽs/ vt trãſuolet arces: Gutture ſe pleno/ ſi ſatia
re cupit. Hactenus enim ſenſibilia/ perfunctorie atq; in tranſitu ſapiens expetit: quatenus
corporeo circundatur amictu. Nempe ex his ſolis mens ſaginatur atq; refouetur: que cor-
poris penitus et materiei ſunt expertia. queue e tranſmundanis thalamis: ſacro quopiã af-
flatu/in eamipſam illabuntur. ℂ Inſipienti autem cum nichil ſit vnum idem/ fixum/ ſtabi-
le: cum ſit varietatis/ diuiſionis et permutationis amator: cõtempta illuſtri/ prouida et ocu
lata virtute: cecam improuidamq; fortunã ducem expoſtulat: illam vt deã ſublimiq; locatã
celo veneratur: Inſtabili eius orbe: modo huc/ modo illuc agitur. In ſalebras/ in deuexa et
prerupta viciorum impellitur: Incompos ſui fit. Omni illectus obiecto: eius fit/ quod re-
Que ſapiẽtis propria pente occurrit. In ſeipſo figi aut in ſeipſum ab exteris remeandi: poteſtatem habet nullam.
ℂ At ſapienti proprium eſt: iugiter ad indiuiduam et ſuiipſius et ſummi opificis dei vni-
tatem feliciter niti. colligi/mente eleuari. Carnalium namq; illecebrarum titillantia ſpicu-
la magna vi perdomuit. Extra ſeipſum nulla neceſſitudine elici aut icompos fieri poteſt mẽ
tis. Fortunam calcare eamq; nichil expalleſcere didiſcit. Interni plenus luminis: verorum
Alia ſapiẽtis propria immortalium bonorũ conſcius fit. Eorum feliciſſia et immobili ſpe/ nititur. Sibi aſſidue gra
tulatur. Solus aut deſolatus eſſe nequit: cũ ſecũ ſit plurimus. Inter mundanarum paſſionũ
inſultus efferatoſq; fluctus animum/ preclara virtutis glarea librans: in optimo/ quieto et i-
perturbato mentis ſtatu continetur. ℂ Sapiens homo eſt: qui veraciter minor mundus/
maioris mũdi (hoc vniuerſi) filiꝰ celebratur. ſolꝰ eteni ſapiẽs ſemetipſum ad maioris mũdi
imitationẽ compoſuit/ diſcreuit: perfecit. Solus naturam imitari poteſt. Solus omnes ſui par
tes: partibꝰ vniuerſi conſonas et proportionabiles ſeruat Et profecto ſapiẽs non modo in-

nor:ſed et maior alter mundus iuſte eſt appellandus. quandoquidem(vt liber de intellectu recenſuit)tanta eſt mens ſapientis:quanta totius mundi capacitas. tantis rerum notionibus. decoratur impleturq; illius memoria:quantas in mundo cernimus eſſe ſubſtantias. Inſipientis autem mens:cum vacua/ inanis/ ocioſa/ irritaq; perſeueret:in maiorem mundum: haudquaq̃ aliquãdo emergit:nunq̃ maiori mundo par et equalis fit. Nunq̃ que omnia fieri nata erat:omnium gnaritudine conſumatur.

¶ ALIE SAPIENTIS ET INSIPIENTIS SIMILITVDINES:EX NATVRA SPECVLI. CAP.IX.

PERFECTI NATVRA SPECVLI EST:VT SPECVLVM SIT vnum integrum:vniforme:ſolidum/ indiſtractum.altera ſaltim ſuperficie perlucidum affectumq; lũine:vt cũctas ſpecies que illi actu inſunt/ ocul9 eregione conſiſtens ſpeculi imbibat/ hauriat/ ſpeculetur. atq; vt perfecta quidem viſio et intuitio/ fiat:oculum ſpeculo:ſpeculantem actum preſtatrici potentie:addictum intentumq; eſſe oportet. nulliuſq; medij corporis opacitate:debet actus/ a potentia:oculus a ſpeculo intercludi/ ſeparari/ abiungi. quod maxime continget:ſi oculus tam ſpeculo propinquabit:vt vnius cuiuſpiam ſubſtantie/ nexus ac vinculum ex ambobus confletur. Si neq; oculus/ a ſpeculo:neq; ſpeculum/ ab oculo:diſſociari poterit vnq̃:Sitq; ſemper oculus/ in conſpectu ſpeculi:ea perluſtrãs que ipſi ab ſpeculo offeruntur.

Que ad perfectam intuitionem neceſſaria.

¶ Ex hac igitur analogia:diſce ſapientis complecti atq; iter noſcere mentem. Sapientis quippe animus/ licet hoc ipſo q̃d eſt totaq; ſui ſubſtantia:vnicus impers et indiuiduus ſit:aliam tamen eius partem oculo/ aliam ſpeculo: perſimilem eſſe alibi demonſtrauim9. Pars enim que ſimilis eſt oculo:actus eſt animi impaſſibilis agenſue intellectus. Que vero ſpeculum emulatur: interior eſt animi pars: ſuapte natura paſſibilis. earumq; notionum ſuſceptiua ac fidele promptuarium : que per valuas practici intellectus/ in animi aulã irrupuerunt. quas et poſtremo ipſa memoria/ ſpeculatiuo intellectui:in euiterne contemplationis officio/ offerre preſentareq; iubetur.

Quid oculus animi. Quid ſpeculum animi.

¶ Voca igitur agentẽ intellectum/ totius animi oculum:poſſibilem vero dic animi eſſe ſpeculum. Hoc pacto oculus et ſpeculum animi/ tam ſibi inuicem propinquãt:vt vnius impertis animi/ ſubſtantiam conflent. vt ſibi mutuo iugiter adſint. vt nullius intercidentis medij opacitate/ ab inuicem diſſocientur:aut mutuus earum prepediatur aſpectus. Speculum inſuper animi (hoc eſt memoria)ſolidum eſt/ vnum indiſtractum/ vniforme / perlucidum affectumq; intellectuali lumine. Nempe ſuapte ſoliditate:quaſcũq; receptat imagines/ haud in profundũ mergi neq; in abyſſum/ in obliuionem aut/ in nichilum abire patitur. ſed eas omnes in ſumma ac perlucida ſui ſuperficie/ retentat:cunctaſq; intellectuali oculo preſentat.

¶ Q̃ſi vlterius analogie vim : proſequi volueris : confeſtim intelliges quid precipue animi oculus / in proprio ſpeculo conſpicetur. que ſit ea potiſſima imago ac ſpecies:quam memoria/ in contemplatione:ſpeculatiuo intellectui ſatagat offerre. Nam ſi materialis oculus et materiale ſpeculum:debent eregione & ex oppoſito ſibiinuicem in ipſa inſpectione collocari:Et ſi hec eſt natura ſpeculi/ eius dũtaxat captare haurire & excipere imaginem: quod illi ipſi ex aduerſo dyametri collocatur/ quodue recta diſtantia ab eodem diſpeſcitur:erit profecto id cui9 imaginem/ excipi in ſpeculo oportet:haud aliud q̃ ipſe ocul9 / qui ab ſpeculo p dyametri diſtat interuallum. cuiuſue ſpecies ductu eiuſdem dyametri / in ſpeculum/ ab oculo manat. Precipua igitur que in ſpeculo recipi nata eſt imago :eſt imago ac ſpecies oculi. Nec aliud quicq̃ preſtantius intueri/ in ſpeculo oculus natus eſt :q̃ ſeipſum ſuiue ſpeciem. Vera itaq; et potiſſima inſpectio:eſt ſolius oculi inſpectio. Idem oculus/ qui in ſpeculum/ ſuam deriuat vibratq; ſpeciem:poſtremo ſeipſum/ i eadem imagine a ſpeculo preſentata ſpeculari gaudet.

Amplior analogie proſecutio

¶ Age ergo dic et paria/ de contemplatione ſapientis. Haud aliud inquam eſſe contemplationem ſapientis:q̃ ſui ipſiuus ſuiue ſpeciei in immateriali ſpeculo ingem intuitum. Nam tametſi oculus animi et ſpeculum animi : ſint eiuſdem et impartibilis ſubſtantie/ vinculum: diſtant tamen(vt oppoſitorum liber oſtendit)adinuicem ſpiritali dyametro. Rationalis quippe hyat9 et intercapedo:illa vt oppoſita ſeq; reſpiciẽtia / cõtra ſeſiſtit:et ex aduerſo dyametri collocat. Precipua igit̃ ſpecies q̃: in ſpeculo pellucet aĩmi/ hoc eſt i mẽoria:ſpecies eſt ocl̃i aĩmi/ ideſt agẽtis itellect9. q̃ in ipam mẽoriã:ab agẽte itellectu/ p rectũ ſuccedit interuallũ.

Concluſio analogie.

in corporis interna deuoluitur. Nempe ſicut corporea eſca/ vt primum oris forcipe/ ab exteris preciſa eſt et captata: nullas in oris palato/ moras protrahit: ſed ſeſe illico per gutturis cliuum/ in inferiora prorumpit: ita et dapes animi ipſeq́ notiones: nulla mora/ in intellectu agente perſeuerant: luſq́ ſolo momento/ perfruitur intellectus: cuncta ſillico in memoriam traducens. Tolle igitur ab ore ſtomachi preſidium: poterit quidē ab ore/ in corpus imitti alimonia: ſed colata per corp⁹/ nulla eidē tributa exoluet ꝑderitq́ illi nuſq̄. Diſclude pariter atq́ abiunge ab itellectu memoriam. hauriet quidem fortaſſis itellectus a mūdo aliquid immitteteq́ in animum/ non nichil ſpiritalis alimonie. ſed fideli memorie prōptuario/ minime eidem itellectui occurrente: aſſumpta ab eodem eſca/ protenus vaneſcet: nichil animum ſaginabit/ aut eundem efficere poterit ſapientem.

¶ COMPARATIO SAPIENTIS AD SOLEM ET PLANETAS. CAP. XI.

SAPIENS MVNDANVM SOLEM/ PRECIPVE IMITATVR. Nempe ſicut mundanus ſol: inter errones erraticoſue planetas et ordine medius eſt: et motu/ a medio iugiter indeuius fertur nuſq̄ue ab imperti eclyptice orbita vltro citroq́ euagatur: ita et ſapiens/ dum a proprio ſole hoc eſt a ratione dirigitur/ dum rationi i cunctis preſidi obtemperat: medio ſemper calle/ tutus inambulat: nunq̄ in ſcopulorū ſalebras/ ab ea vagus abire permittitur. ¶ Si enim minor mundus/ eſt homo: tot vtiq́ luminibus ac lichnis/ hominem regi atq́ illuſtrari oportet: quotquot lampadibus/ maiorem mundum cernimus eſſe choruſcum atq́ illuſtrem. Septem vero lampades accendit natura in maiore mundo: quarum ductibus eundem mundum/ gubernari regiq́ voluit. Maiores inquam duas/ Solē et lunā: Hanc nocti/ illam diei preſidentem. et minores quinq́ Saturnum/ Iouem/ Martem/ Venerem/ Mercuriū. In medio aūt omniū/ ſolem conſtituit: quem et ceteris preſtare lumen et iiſdem dominari imperauit. iubens vt medio ſe per inceſſu: minorū planetarū varios diuiduoſq́ errores/ equa lance metiatur atq́ dinumeret. Sunt igitur totidem hoc eſt ſeptena luminaria: paribus ordinibus atq́ officiis hominia natura indulta. nec paucioribus myxis lucerniſq́: natura filium/ hoc eſt minorē mundum deinceps inſigniuit/ ornauit communiuit: q̄ patrem: id eſt vniuerſum: larga et munifica mater/ prius dotauerat. ¶ Eſt autem minoris mūdi lampas/ omnis eius cognitrix ſpectatrixq́ facultas: que iprimis in materialē & imaterialē/ ſecta diuiſaq́ reperitur. Porro materialis cognitio/ vt liber de ſēſu predocuit/ ſenatiodiſpeſcitur: in Tactū/ Guſtū/ Olfactū/ viſum/ Auditum et imaginationem. Nam imaginatio: queq̄ interna ſit ſenſatio. exteris ſenſibus abditior/ iiſdem inſuper preſit: corporeo tamen in organo/ vt in cerebro exercetur: et rationi famulatri nata eandē ſup ſe preſidem iudicemq́ reueretur. Immaterialis autem hominis cognitio: eſt ipſius rationis oculus. qui cunctis abditior penitiorq́ ſenſibus: nulla ſui functione/ corpori copulatur. nichil eorum ſpectare aut ſpeculari/ natus eſt: que aut in mundo aut in corpore ſiſtuntur. ſed omnis eius intuitus/ in interna ſeſe animi crepidine et intimo clauſtro coercet. ¶ Corporei igitur ac materiales hominis oculi: ſuapte natura i latera deerrātes/ vltro citroq́ per extrema feruntur. Nunc enim ſupra medium fiunt ſurſumq́ cientur. Nunc vero infra medium/ deorſum raptantur. Que autem cognitio immaterialis et animo propria eſt ipſa inquam ignea ratio. media iugiter icedit/ ceteras regit/ numerat/ metitur. Earum quoq́ lux et numerus eſt perinde atq́ ſol/ minorum planetarum. Sicut enim eleuātur quidem ſupra ſolem/ planete tres: illi quoq́ ſubeſſe tres/ comperiuntur: ita et e famulab⁹ ancilliſq́ rationis tres vt alibi docuimus/ ſuapte natura ſurſum aguntur eleuanturq́ ſupra medium: Imaginatio/ Auditus/ Viſus. Hi etenim ſūt diſcipline ſenſus cunctorum precipui: quiet inferiorum iudices/ arbitri preſideſq́ nūcupantur. Ceteri autem tres: Olfactus Guſt⁹ Tactus: infra medium motitantur. Quemadmodum enim precipui tres/ animi paſtum procurant: ita et iſti alendo fouēdoq́ corpori ſuū omne famulatum et obſequium deuouerūt Superi tres liberales dicūtur & honeſti. Tres vero imi illiberales/ abiecti ſeruileſq́ nūcupātur. ¶ Hanc ergo geminam ſenſuum tryadem: alteram ſumma et alta petentem: alteram vero/ in ima tendentem: media ſemperq́ vniformis ratio/ imperti et eodem ſēper modo/ ſe habēte monade: vincit/ ſeruat ſigitq́ q̄ poteſt i medio. vt iamq́ tēperat/ ne hac nimiū

Septē maioris mūdi lāpades

Que ſunt minoris mūdi lampades.

Tres ſenſus ſurſum tres deorſum referūtur.

Illatio

effecta ſublimi: diuellatur ſcindaturq́ꝫ hominis ſubſtantia. cuius vnitati/integritati et paci inſectilis ratio maximopere conſulit ac prouidet. ℂ Vnde fit vt eregione ſolius rationis contingat et exoriatur omnis virtus/que in mediocritate ſita diffinitur. E directo autē ſenſuum/tam ſuperiorum q̄ inferiorum: omne ſcateat vicium/quod aut habundat aut deficit: quod in plus aut in minus eſſe dictitatur.

Figura ſimilitudinis planetarum & humanarum cognitionum.

Saturnus	Iupiter	Mars	Sol	Venus	Mercur9	Luna
Imaginatio	Auditus	Viſus	Ratio	Olfactus	Guſtus	Tactus
Tres ſuperiores			Media	Tres inferiores		
Liberales honeſti			Neutra	Illiberales ſeruiles		
Animo ſeruientes			Toti	Corpori famulantes		
Alta petentes			Medi. te.	Inferiora petentes		
Vicium plus			Virtus	Vicium minus		

ℂ Heſunt igitur ſeptem faces: quibus/minor mundus ſplendet maiorique mundo et ſibi ipſi aſtat. Omnia a maiore in ipſum/iiſdem valuis et aditibus traducuntur. His ſeptem oſtiis: totus maior defluit/labiturq́ꝫ in minorem. fitq́ꝫ minor omniformis ac maiori mundo equalis. In iis deniq́ꝫ ſita eſt hominis/omnis virtus et ſapientia: ſi ſingulorum ſui oculorū rectam proportionē ſeruabit/ indemutato naturali eorum ordine. ℂ Nam quandiu principatum obtinuerit ratio: homo et ſerenitate et trāquillitate animi potietur. ſenſuum illecebras/carniſq́ꝫ pelliculatiōes effugiet. nitidiſſimo rationis(vt proprij ſui naturaliſq́ꝫ ſolis) micante in tenebris ſplendore: ab extremis dirigetur in medium. plus minuſq́ꝫ vitabit: eritq́ꝫ ſu9 et ſui compos/ac ſeipſo iugiter perfruetur: Eſt enim ratio velut ſagatiſſima humani totius corpuſculi ac domicilij materfamilias. ſenis ſenſuum fulta ancillulis: quibus ſapienter imperitat. nil incaſſum et ſine cauſa perficiens: cuncta preuidens: proſequēs que vtilia/pulchra et honeſta: que turpia fedaq́ꝫ deuitans. cui quoad permittētur habene/quoad hois arbitra et cēſoria fuerit: cūcta in eo rite diſponet tolletq́ꝫ tandē eū e terris ad ſidera.

Analogia.

ℂ Sicut enim ſolis in maiore mundo preſentia/diſcutit tenebras/nubes diſſipat/iminenteſq́ꝫ tēpeſtates retundit: ita et ratione in minore mundo cuncta moderante: pelluntur ab eo mox errorum tenebre/ perturbationum nebule caliginesq́ꝫ recedunt/perditorum deſideriorum impetus fernantur. Abſente autem ratione: continuo lux/ſapientia omniſq́ꝫ virtus hominem deſerunt. atra nox illum nubeſq́ꝫ ſubeunt. Senſuum meretricule: illius decorem obliguriunt/hominem deniq́ꝫ totum tenebris offuſum lancinant/ laniant/interimunt.

ℂ DE CONSTANTIA VERISQVE BONIS SAPIENTIS. CAP. XII.

SAPIENS IMMOTVS ET IMPERTVRBATVS VIVIT. HVIVS enī propria vera et precipua actio(que cōtēplatio dicitur) ſeparata eſt a mūdo/a corpore/tēpore/loco et a materia. ℂ Nempe cōtemplatio/inter ea extrema contingit: q̄ nullis ab inuicem diſcludi nubibus/ventis aut procellis poſſunt. In quibus nulla eſt lucis aut tenebrarum viciſſitudo: ſed candida et perpetua ſpiritalis inuiſibiliſq́ꝫ lucis irradiatio.

Interū extrema ſitcō templatio.

ℂ Nam cum trina ſit rerum omnium poſitio ſeu ſuſceptiua potentia et locus: Mūdus/Corpus/Anima(Sūt enim vniuerſa hominis bona: aut in mundo/ aut in corpore aut in anima: tanq̄ in potentia/ in ſubiecto et in continente loco) vera et propria ſapientis bona: neq́ꝫ in mundo ſunt/neq́ꝫ in corpore: ſed abdita/ ſtata et condita in anima. quibus aſſidue liquidioris et imperturbate contemplationis acta potitus ſapiens: ea ſemper haurit et videt que ſua ſunt. Ex mortali ſiquidem hac et vmbratili terra in lucidiorem: immortalem/ſpiritalem et inuiſibilem ſue anime antichthonam (id eſt in terram terre contrapoſitam) corporis medio ſenſuumue obſequiis: feliciter tranſtulit/quicquid ſuum eſſe deprehendit.

Trina rerū omniū poſitio.

ℂ Vnde fit vt haud immerito ſoli ſapienti/ aſcribi queat Prienei Biantis laconiſinus breuiſq́ꝫ oratio. qua ſuadentibus/ vt ſua omnia vrbe exportaret: reſpondiſſe fertur, Mea omnia mecum fero. ℂ Nā ſapiens/omnia habet in anime potentia/id eſt in in

Biātis Prienei oratio.

tellectu poſſibili ſiue intellectuali memoria. que eſt immortale promptuarium & penuarū / omnium intellectualium ſpecierum omniumq; virtutum et ſcientiarum arcanum domicilium. In quo locati ſapientum immarceſſibiles theſauri (iuxta ſacrum eloquium) tuti a vermibus ſunt / a teredine ab erugine a corruptione a tyrannorum rapina. Fortune inſtabili rote inexpoſiti ſunt / omne tempus exuperant : et ſine fine in anima : integra : ſalua et inuiolata perdurant.

Sacrū eloquium.

ℭ DE ANIME IMMORTALITATE. CAA. XIII.

FIT ETIAM VT DE SAPIENTE ID SACRI ELOQVII IVSTISſimis cauſis pronunciandum occurrat. Stabilita ſunt illius bona in domino Et iterum: Anima illius in manu dei eſt: et non tanget eum tormentū mortis. ℭ Nā ſi inſeparabilis eſt intellectus poſſibilis ab agente intellectu: vtiq; tota anime ſubſtantia dinoſcitur eſſe impers / indiuidua / immortalis: iugiter (ſiue in corpore ſiue extra corpus) vtraq; ſui parte actu et potentia ſubnixa. Et inter agentem et poſſibilem intellectum / iterhyare (vt diximus) medium poteſt nullum: quo agentis ſpeculatio / ſeu propria anime actio et contemplatio interpolletur fatiſcat remittatur. ℭ Excolit igitur agens intellectus paſſibilē aſſidue: vt propriam et ſubiectam terram / vt ſecum eiuſdem nature poſſibilitatem : inuiſibilē immaterialem / ſemper preſentem / a ſe inſeparabilem / immortalem / ſibi deniq; conſubſtantialem. Illi vt ſuapte natura fideli bonorum aſſeruatrici : cuncta que captat a mundo / commendat. in eamq; deriuat cunctas notiones: quibus perpeti et inconſumabili euo / paſcendus eſt. ℭ Hec autem animi functio / eſt contemplatio / hec vera illa eſt et laudatiſſima aie actio / immortalis : ad quam hi ſoli ſubuehuntur / penetrant / attolluntur: qui hunc beatiſſimum ſue anime prehenderunt numerum: quo pars partem ſpectare / quo ſibi anima miſceri / ingredi in ſeipſam orbiculariter moueri queat. Que enim in orbe et circulo creata eſt orbiculari quoq; operatione / rationabili eſt eandem perfici natam. Hec eſt ſapientis immobilis ſpes / et penitiſſima eius inuiaq; confugella. Huic feliciſſime / imperturbate et inimpedite anime operationi totus fidit. In hac omnia poſſidet: ſupra mundum ſupra corpus. Nā in ſemetipſo (hoc eſt in ſuaipſius anima) cuncta habens: ea que aut in corpore aut in mundo ſunt floccipendit. ℭ Separabilis etenim eſt ab homine mundus : diſſociabile pariter ab anima corpus: Anima autem ab anima inſciſſilis atq; indiuiſibilis / id eſt patiens paſſibiliſue intellectus: inſeparabilis ab agente et impaſſibili. Temporalis eſt ſenſatio : que ab anima in mundo et circa mundum exercetur. Temporanea item et emarcida imaginatio: que ab anima in corpore perficitur. Perpes demum et euiterna cōtemplatio: que ab anima exercetur in anima / ab agente inquam intellectu in intellectu paſſibili. ℭ Sunt enim (vt in libro ſēſuum docuimus) materiales animi cognitiones gemine: Imaginatio / et Exterior ſenſus. Illa ſimplex: hic quinq; partibus diſclusꝰ. Illa intus in corpore fit: Hi vero / in mundum diſcurrūt atq; in eo negociantur. Immaterialis autem animi cognitio: quandoq; vnica / quandoq; vero trina cēſetur. Nam pleriq; omnem immaterialem cognitionem / ſiue immaterialium inuiſibiliumq; rerum noticiam: nomine vno intellectum vocant. Nos vero vt diuerſa ac trina ſunt: immaterialia / inuiſibilia / immortalia et ſempiterna entia: Deus Angelus Anima: ita & ab ipſis obiectis quodammodo anime cognitiones et potentias mentientes: immaterialem anime cognitionem trinam eſſe diffinimus. Qua enim ſibi ipſa it obuiam ſibiq; preſentatur: vocetur ratio. Qua angelice ſciētie ſit particeps: ſit intellectus. Qua demq; illi exigua in tenebris / micat et excutitur diuinitatis ſcintillula: Mentis portio dicitetur. ℭ Omnis itaq; materialis cognitio cum contemplatio ſit: liquet cōtemplationem eſſe trinam. Eſt enim cōtemplatio : trium ſupremorum et precipuorum mundi entium: Dei Angeli et anime euiterna et immortalis ſpeculatio. Liquet etiam ſapiētis animam: in ſui principij (id eſt trinitatis) numero / feliciter conſumari.

Sacrū eloquium

Vbi ſpes locatur ſapiētis.

Cognitionū diuiſio.

Tria tantū immaterialia entia.

Quid ratio

Quid intellectus.

Quid mēs

Deus	Angelus	Anima	Corpus	Mundus
Mens	Intellectꝰ	Ratio	Imaginatio	Sensus
Tres immateriales			Due corporee	
Tres euiterne			Due temporales	
Trina ſapientis contemplatio			Geminum obſequium	

¶SAPIENTIS MENS QVASI IVGE CONVIVIVM CAP.XV.

SAPIENTIS AVTEM SPES (VT A SAPIENTISSIMO SALOmone canitur) immortalitate plena eſt: et illi⁹ mens quaſi iuge cõuiuiũ. Quid enim de ſapiente ver⁹ enũciari poſſit: quid peculiarius illi tribui/ q̃ eius mentẽ iugiter ſpiritali alimonia refoueri. Diuina ac ſacra aletudine ipugnari: celeſti irrorari ambroſia: Angelico paſci cibo aſſidue & exatiari nunq̃. Adauget eni celeſtis alimonia/ ſacrum ſui deſideriũ: ſuiq̧ capacem & ſe tota ope expetẽtẽ facultatem/ iugi licet voluptate delectet: ampliore tamen ſẽper fame/ ac ſiti/ irritare ſolet. ¶ Hac eni quo magis quiſpiã cibatur: tanto auidi⁹ & maiore eã voluptate/ eandem concupiſcit. quãtoq̧ magis ad diuini nectaris bibeſiam/ felix dei ſympotes/ angelorũ perioecus/ ſanctorũ cõuiua & cõtubernalis admittitur: tanto magis vt ſẽper ſitiens/ vt nunq̃ exuberans: ſacro illius liquore aſſidue flagrat & expoſcit imbui. ¶ Hoc eni & ipſa ſapientia: in ſacris litteris: de ſeipſa atteſtat. Qui eni (inquit) edũt me/ adhuc eſurient: & qui bibũt me/ adhuc ſitient. Tranſite ad me: qui cõcupiſcitis me. Qui eni elucidant me/ vitã eternã habebũt. hec ſapiẽtia in plateis clamitat. hec ingenti claſſico in omniũ aures itonat. Pulſitans citanſq̧ dormientes: eos vt ſe cõcupiſcant/ hortatur. Immortalitatem & beatitudinem illis pollicetur. Dei ſtẽ amicitiã ac celicolarũ contubernium. Se nauſeoſam non eſſe predicat. Edi ſẽper poſſe procul faſtidio aperit. Melle ſe dulciorẽ/ expetibiliorẽ auro: gẽmis cunctiſq̧ margaritis preferendã. Bonorum quoq̧ omniũ largitricem/ candorẽ ſe diuine virtutis enunciat. Sinceram claritatis illius emanationẽ/ ſpeculum deniq̧ maieſtatis eius immaculatũ. ¶ Infelix igitur inſipiens: qui contẽpta ſapientie honeſtate: cece/ iprouide/ inſtabiliſq̧ fortune/ ſeſe indigno famulitio vltro obtuliſſe videtur. Atq̧ vt miſeris cõcupiſcẽtiis inſeruiat/ aureũ ſapientie torquẽ/ in ferreum fortune iugum cõmutaſſe. Huiuſmodi quippe ſtolidus homo/ eam tantum deperit alimoniam: qua haud abſq̧ faſtidio exaturari poteſt. queue extra animã eſt: corporea/ materialis corruptibilis & corporis corruptrix. In quo intemperiẽ qui ſectari voluerit: mox & ĩ naturam & in ſeipſũ peccat. Huius eni exuperantia: corpori eſt iniocunda/ nature cõtraria/ exitialium morborũ cauſa. Nempe & interior ſtomach⁹ finitus eſt: & exterior ac terrea alimonia finita. Hec autẽ eaten⁹ eſt proſequẽda: qua capax eſt ſtomachi amplitudo. Hic eni cum exuberãs & nauſeoſus euaſerit: continuo interpolanda ſunt numeroſa poliphagorũ & multibiborũ inſipientũ comunia/ Silatus/ Prandiũ/ Merenda/ veſperna. ¶ Aſt ſapientis (vt diximus) iuge eſt & perẽne cõuiuiũ. Illius dapalis & ſaliaris eſt anim⁹. Mens deniq̧ ei⁹: eſt ominiũ bonorũ preſentia/ Plenitudo & perfruitio. Paſſibilis ei⁹ intellect⁹: propria ipſius eſt & veriſſima mẽſa: cũctis affluens ſpiritalib⁹ delicijs. que & agẽti intellectui: iugiter offertur atq̧ obiicit. cui ſemper agens intellectus accũbit: ſẽper in ea veris dapibus/ conueſcitur ac ſplendide epulatur. hec eſt eni illa mẽſa: quã Bigus poeta hoc diſticho celebrauit.

Salomonis verbum

Verba Sapientis.

Sapientis menſa.

Bigus poeta.

O felix nimiũ: & rerum pulcherrima menſa.
O fortunate: terq̧ quaterq̧ dapes.

¶ Hic eſt ver⁹ ille & vbertim⁹ almi ager: a quo agricola (hoc eſt agẽs intellect⁹) emigrare aut exturbari nequit. hec celeſtis & etherea terra (poſſibilis inquam intellectus) genitrix & alũna/ immarceſſibiliũ bonorũ. In quibus impune licet affluere delicijs/ tranſilire & exuperare mediũ: deficiente haudquaq̃ virẽti/ ac ſucculẽto gramine: & que eo paſcetur mente/ inſatiabili permanẽte. Huic enim ex tã felici ſympoſio: ingens fames & ſitis ardentior/ indies acreſcit atq̧ inaugetur.

¶SAPIENTIS MODERATIO ET CONTINENTIA. CAP.XVI

SAPIENS SIBIIPSI INDICENS MODVM/ LORIS HABENISq̧ rationis artatur: vt ſingula dũtaxat eatenus pſequat/ q̃ten⁹ & bona ſũt & expetẽda. ¶ Didicit eni ſapiẽs: ex metro interne potentie/ exteriora obiecta & amabilia queq̧ dimetiri. ſeq̧ hac trina equalitate/ in pace cõtinere niti: qua naturale extremorũ (potentie & obiecti) imitat⁹ eq̃litatẽ amborũ mediũ/ hoc eſt ipſã appetitionẽ (qua obiecto copulari/ nata potẽtia eſt) ambob⁹ exeq̃re ſatagit. hic eni haud plura cõcupiſcit: q̃ quod ſuiipſius nature

Sapiens in trina ſeſe cõtinet eq̃litate.

ſatis eſſe credit. Tantū intra ſe admittit: exterioris obiecti: quanti interne (vt diximus) po-
Obiectio. tētie amplitudo: a natura capax eſt effecta. ¶ Qz ſi dixeris ipſa obiecta potētijs eſſe diſpa-
ria & inequalia (vt pote prope infinita) potētias autē eſſe longe obiectis minores: nec totorū
Reſponſio. obiectorum capaces (Eſt enim viſibilis eſca pene immēſa/ ſtomachi captu ſine modo exu-
perantior) in hoc ſubiūgo: verſari preclarū ſapiētis certamen. vt interne potentie potiuſq
Sapientie exterioris obiecti/ naturam ſequens: ad illius numerum huius ſubſtantiā proſequatur. hoc
verba; ipſum enim: & hec ſapientie verba precipiunt. Ne (inquit) Intuearis vinū cum ſplendeſcit
in vitro. Hoc & Bigus poeta faciendum canit. Te (inquit) vite ſi tāgit amor/ ſi gloria: noli
Big9 poeta Maiorem captu ventris habere famē. ¶ Studiū ergo ſapientis eſt hoc imprimis obiectum
quod corporee neceſſitudini aſcribitur: ab interiore metiri poteſtate. nec ampliore flagrare
Inſipientū obiecti deſiderio: q̄ hoc illi probet vtile ac neceſſariū: aut q̄ internarū vaſcula poteſtatū: ſibi
inequalitas. natura capacia. At inſipiētib9: contingit horū triūque diximus inequalitas ac diſpropor-
tio. Hi ſiquidem delniti ſola preſentia aut certe ipſa dulcedine obiectorum (que duntaxat
perfunctorie & in tranſitu/ expetenda ſunt) ita vt propter ſe bona/ toto diſquirere & accu-
mulare nituntur affectu. Nulla inſuper habita/ interne ſue poteſtatis ratione/ poſtergato
eo quem intus habent: naturali numero: ſola ipſa obiecta ſpeculantur. quorū dum irratio-
Vnde oīs nabilem cōcipiūt appetitionis flāmam/ inequaliter & ſupra ſue nature vires: eadem obie-
priuatio & cta/ percipere coguntur. ¶ Vnde fit vt inde oriatur priuatio omnis & miſeria: que ſūt inſi-
miſeria ori piētie & cecitatis animi/ comites & aſſecle. Eſt enī miſeria: aut neceſſariorum priuatio bo-
untur. norum: aut eorum deſideriū irrationabile. Velut cum ſubiectum aliquod & naturalis po-
tentia: aut proprio priuatur obiecto. propriorūue & naturalium ſuorum bonorum fit exors
Due miſe- aut cū ad obiectum & naturalia ſua bona: imoderata concupiſcentia pertrahitur/ allicitur/
rie cauſe, ardet. ¶ Oritur enim geminis de cauſis miſeria. prima neceſſariorum & naturaliū bonorum
defectu. Secunda concupiſcentie exceſſu: quando ipſa appetitio/ vtriuſq; & ſubiecti & natu-
ralium eius bonorum ſeu potentie & obiecti/ quantitatem tranſcendit: Vt ſi & finita eſt po-
tentia & finitum eius obiectū: illius tamē/ ad hoc irrationabilis appetitio. Similiter & cum
finita ſūt ſubiecta & naturalia bona: illorū tamē ad hec: irrepreſſibilis & inextinguibilis ar-
dor. ¶ Definiti ſiquidem ſunt i primis: Oris/ Stomachi & ventris captus. Alimentaria itidē
ſubſtātia (naturale illius & neceſſariū bonū) a natura certa eſt & numero aliquo exequata.
Amplior tamen cupediuorarum appetitio: vtriuſq; q̄titatē exuperat. Hinc eni tranſmarine
perdices/ tot ſeſtertiis empte celebrantur. ¶ Hinc Philoxen9 i.le protenſiora ad gruis mo-
Philoxen9. dum guttura/ expoſtulaſſe denarratur. ¶ Hinc ſiculum illum Gnatonē/ gule facile princi-
pem: in pultaria emungi ſolitū/ legimus: vt abſtinentibus cūctis ſolus epulis/ ampliter fru-
Siculus eretur. ¶ Hinc tot vini calparia & cōgiaria epotātur: vt plane ad perdenda vina/ nati ple-
Gnato. riq; hominū prodātur. ¶ Hinc capaciſſimi ventres expetuntur: quibus diſtendendis/ terre
Naturepro maria peragrantur. Adeo vt exiguo inter cūcta animātia hominū generi alendo: vix vni-
uidentia. ue: ſa nature prouidentia/ ſufficere poſſe credatur. ¶ Quanta tamē nature ſit prouidentia/
qua humano alendo corpori ſuperabunde proſpexerit: docent omnis generis animantia:
Reptilia Natatilia Greſſilia Alata. In quib9 cupediuorarū hominū rabies: ſiue modo graſ-
ſatur. Docent & Pithagoree plante: & quicquid ſub celis animatū animaue preditum eſt.
Id enim fere omne: in hoīs vertitur alimentum. Subiecit quippe deus homini/ vniuerſa:
tāq̄ heluella/ hoc eſt minuta oluſcula. Que autem anime experta & inanimata ſūt: minus
in noſtrum verti ſolent edulū. Nutritur quippe ſimile omne/ a ſimili: vt viuens a viuente
& animatum ab animato.

¶ SAPIENS: SINGVLIS/ QVOD SAT EST TRIBVIT CAP. XVII.

SAPIENS IVXTA DIGNITATEM ET PRESTANTIAM OBIE-
ctorum bonorū: ea iudicat proſequenda. Nulli em plus equo tribuit. Eter-
na ſpiritalia et vere bona propter ſeipſa experens: ad ea intentione tota/
precipua & prima fert: vt ad animi fines/ vt ad pulchrificas virtutes/ variaſq;
celaturas & perpetua animi ornamēta. Porro ſublunaria materialia & ex-
poſita fortune bona: duntaxat ad latus/ intentione ſecunda & ad tempo-
raneum corporis experit vſum. ¶ Nā (vt in ſenſuum libro docuim9) cum
intellectus ſit tā extremorum/ q̄ mediorū: tam immaterialiū/ q̄ materialiū

Senſus autem duntaxat materialium & mediorum: ita & immaterialia & intelligibilia animi bona: ſimpliciter/ tota & vbiq; ſunt bona: tam in extremis/ q̄ in medio boni ratione definita. Corporis vero bona que & ſenſibilia & materialia ſūt: tantum in medio rationem boni ſibi vendicant. In extremis vero mala & vitanda reperiuntur. Horū enī/ id duntaxat quod neq; plus neq; minus fuerit: bonū & eligēdū eſt. Quod vero exuperat/ aut deficit: malum eſt & protenus fugiendum. Illorū vero & quod mediocre eſt/ bonum eſt: & que plus & minus/ bona itidem & eligenda ſunt. ¶ Vnde fit vt corporis bona/ haud tota: ſed tantum in parte ſint eligenda/ & in ſimplici differentia & poſitione (vt in medio ſolo) expetibilia & proſequenda. Sunt enim ſita inter extrema mala: vt inter exuperantiā atq; defectū. ad que interdum aut rationali lumine orbati/ aut rationi haudquaq̄ obtemperātes (pellicientibus affectibus) nolentes volenteſq; delapſi peccamꝰ: naturam offēdimus illius legem/ ac ſeriem immutantes. ¶ Animi autē bona/ vniuerſalia & tota ſunt bona: vbiq; triniq; differētijs & poſitionibus proſequenda: in medio/ in dextro/ i ſiniſtro. Nā ſiue in mediū dirigamur: ſiue in dextrū/ ſiue in ſiniſtrum: nuſq̄ ab eo quod bonū & eligibile eſt dilabimur/ peccamus aut naturam offendimus. ſed quocūq; pergentibus: occurrit nobis bonum/ offertur eligibile ſuccedit proſequēdū. ¶ Fit etiā vt corporis bonū: ſimplex/ imperfectum/ & tantum vnum ſit. Animi autē bonum diſcretū nuērosū pfectū/ vnū atq; trinū. Eſt enī illud (vt diximꝰ) tantum in vna: hoc vero trina & omni in poſitione bonū. Et vt illis potiamur/ fruamurue bonis: addenda eſt animo moralium virtutum opecula: quarū preſidio fulta & fortior effecta ratio: a ſēſibus haudquaq̄ ſuperetur. ſed ijs vt famulantibus imperitans/ eorū impetus frenet/ hominē ab extremis arceat malis: dirigatq; i id quod mediocre ē & bonū. ¶ Sine etenim moris virtute: extēplo ab ſui principij faſtigio/ deficitur regina ſenſuū ratio. Obnubilatur homo/ internus eius oculꝰ cecutit: ignoranſq; quod mediū & bonū: ſenſuū & ancillarum illecebris: in extrema mala plus/ minuſq; infelici traha deuehitur. ¶ Aſt vt animi perfruamur/ potiamurq; bonis: vel ſi animo nil preter natiuum rationis candorem & lumen addideris: ſine extero & acquiſito lumine/ in id quod bonum eſt/ per ſeſe animus dirigetur. In his ſiquidem nulla ſubſunt precipitia/ ſalebre aſperitateſue nulle: ſed plana omnia/ ina ſpera equalia. Vbiq; prata virentia amenissimis conſita floribus: hyatu/ abyſſo & ſcopulis carentia. per que licet tanq̄ in nocte & ſine extero lumine/ libere diſcurrens animus: abire in preceps/ mergi aut interire nequeat. Temporalium autē bonorum area lumoſa eſt/ aſpera/ inequalis/ vallis vltro citroq; hyans profundis. in que a medio procidens animus: illico naufragatur atq; perimitur. ¶ Vnde fit iterum vt i intellectualibus bonis ſolutior liberior & amplior ſit animus/ q̄ in tellureis & ſenſibilibus. Nā per illorum aream per ſe/ immediatiꝰ & ſine extero acquiſitoue lumine/ tuto ferri & diſcurrere vndiq; poteſt: nūc in extrema/ nūc in medium. At horum per prata: haud aliter q̄ ſine moraliū virtutum & acquiſiti rationalis luminis preſidio: ferri & diſcurrere iubetur. obſeruandū inſuper in eis eſt mediū: & ab eo digrediendum nuſq̄. Et intellectualium verorumq; mentis bonorū area: eſt vt linea vtraq; parte infinita/ carens extremis/ vbiq; media bona & expetenda. in qua qui diſcurrit animꝰ timore nullo artatur: aut a libero motu prepeditur. Temporalium autem area finita eſt: & diſſimilibus extremis ac precipitijs obſeſſa. per quam qui graditur timore & morali virtute artandus eſt. & ab extremis/ ijſq; q̄ diſſimilia/ nō bona & nō entia ſunt: continēdꝰ in medio.

Intellectualia bona vbiq; bona

Corporis bona tantū in medio bona.

Corporis bonū imperfectum.

Qr ſit moralis virtus vtilis.

¶ Hec autem ex pauculis his propoſitionibus/ clariꝰ dinoſcuntur
Hominis bona/ ſunt duplicia: Alia ſimpliciter/ Alia ſecundum quid.
Simpliciter bona: ſunt intellectualia et propter ſe bona.
Secundum quid bona: ſunt ſenſibilia et ad aliud bona.
Intellectualia bona: ſunt triniter et vbiq; bona.
Senſibilia: tantum in medio ſunt bona/ in extremis vero mala
In ſenſibilibus bonis: morali opus eſt virtute/ qua contineamur in medio
Intellectualia autem bona: morali virtute non egent
Nam in intellectualibus bonis (cum vbiq; ſint bona) nulla ſunt precipitia
Intellectualis virtus: virtus eſt ſimplicis et abſoluti animi
Moralis autem virtus: totius eſt hominis propria.
Hec etenim inter corpus et animum pacis federa ſancit

Animus per ſe ſine exteriore lumine diſcurrens

Quid morales virtutes.

Sunt eni morales virtutes/ acquiſita in nobis pluri conſuetudine lumina: interni noſtri rationalis oculi preſidia/ fulture: opitulatiões/ ardentes facule. quas ſũmopere hi in manibus geſtare debẽt: qui fortune fritillis & inſtabilib⁹ aleis exponũtur. qui in temporalium bonorum area decertãt/ qui tuto per voluptaria carnis tempe: diſcurrere/ & peregrinari cupiũt. vt peracto felici peregrinationis ſue curriculo/ emeriti milites herculei athlete/ ſagitata in huius mundi palude lernea ydra: in iocundiſſima/ ſemperq; virẽtia intellectualium bonorum prata & topiaria deſumantur. ¶ Sed cũ inſipiens rationali huiuſmodi acquiſito luie orbatus/ in tenebris (iuxta diuinum eloquium) ambulet: precipua illi & propter ſe ſũt materialia/ ſublunaria & vniuerſa corporis bona. animam deſpicit: corpus anime loco habet. Celeſtia poſtergat & calcat: terrena extollit: & in ante totis viribus expetit: in celo pedes/ in terra caput prepoſter⁹ figit. Tẽp⁹ autumat eternũ: intelligibilia/ ſpũalia & quecũq; ſe ſui minime parent: vana & nulla eſſe credit.

Inſipiens prepoſter⁹ homo.

❡DE VERA SAPIENTIS LIBERTATE. CAP.XVI.

SAPIENTIS MENS EXVBERANTISSIMA EST ET SEMper plena. Si quid expetit ita proſequitur: vt ei⁹ inexpers/ & minime indiga. Hinc nulla priuatione angitur/ nulla flaceſſit amaritudine: ſed eſt ei priuatio omnis vt plenitudo. Ab appetitu haud imoderate corripitur cupiditatum ardētiam reprimens/ imperitos & improuidos mot⁹ iſtit. ❡ Id eius maxime propriū eſt & peculiare: vt libere/ ſpōte & q̄ facillime moueat & cuncta operet. Libere inquā ex volūtate: q̄ omne qd rationabile/ quod pulchrū/ quod bonū & eligēdū eſt: libēs agēdū ſuſcipit. Facile vero ex potentia: cum poſſit ſemper plurima. vt qui mente omnia cōprehendit: actu omnia factus eſt. Et vt ſapientiſſimus toreutes/ omnem in ſe ſculpſit imaginē. Vt pantomin⁹ hoc eſt omnium imitator: omnia habet preſentia nuda/ & adaperta. Omnibus deniq; inſit⁹ eſt: perinde atq; & cūcta illi per ſpecies inſita creduntur. ❡ Q; autem plurima ſemper poſſit & peragat ſapiens: hinc euadit dilucidū. Nam cum trine ſint noſtrarum actionum cauſe/ trina agendorum initia: Intelligentia. Poteſtas/ Voluntas: adeſt ſapienti ſincera intelligentia & eorum que honeſta & agenda ſunt/ luciďiſſima cognitio. Vt cuius defecatiſſima mēs preclaro rationis pollinario: furfureā omnem & craſſam ignorantie nebulam/ excuſſit atq; in mundi retrimenta dimiſit. Suppetit & illi (vt diximus) agendorum poteſtas: cū nichil nō ſit/ et aliquo pacto omnia poſſit. Adeſt & ipſi poſtremo eorum voluntas: que & agenda intelligit/ & agere poteſt. ❡ Vbi igitur hec tria: Intelligere/ Poſſe/ Velle: vna & cōcordi chorea inuicē colligantur: libera eſt/ facilis & inimpedita ſapientis actio. Intelligentia quippe illi/ quid agendū ſit iprimis aperit. Poteſtas deinde ſubiecti apprehēdit metiturq; vires. Volūtas demū ſubiectū permouet aſſentitur, proſequitur. ❡ Q; ſi harum aliqua cauſarū defuerit: aut impedita aut nulla/ ſubſequetur actio. Nam ſi intelligit/ poſſitq; quiſpiā quod nolit: Aut intelligit velitq; quod non poſſit: Aut poſſit velitq; quod minime nouit: Aut ſi neq; nouerit neq; potuerit/ neq; velit: caſſ⁹/ irrituſq; mouetur.

Sapiēs libere cuncta agit.

Triū cōcordia actiōis initium.

Cōbinatione cauſarū actionis

Trine	noſtrarum	operationū	cauſe	
Intelligit	o	o	o	
o	Poteſt	o	o	
o	o	Vult	o	
Intelligit	Poteſt	o	o	
Intelligit	o	Vult	o	
o	Poteſt	Vult	o	
Intelligit	Poteſt	Vult	Actio	
o	o	o	o	

❡ Vnde fit vt ad omnem actionē deploratus inſipiens ſit incōmodus/ inexpeditus/ inhabilis. Vt cui⁹ intelligētia ceca & iprouida: vires/ facultates & habitus nulli. Sunt eni mētis alumnie almarumue & honeſtarum rerum habitus: quedā animi vires/ facultates & noſtrarum operationū cauſe. He autē ab murcido/ & iſipiēte ignauo homie/ procul abeſſe dinoſcūtur. Ei⁹ quoq; volūtas ingenti addicta mycropſycoſi/ ideſt animi puſillitati: nil ſibi cōuouere audet: cuius exequendi/ & adimplendi facultatem non habet.

Inſipiā ad agēdū incōmodus.

❡Q; SAPIENS OMNIVM FINIS ET VT TERRENVS QVIDAM DEVS. CAP.XIX.

SAPIENS EST RERVM OMNIVM MATERIALIVM/ ET QVE firmamento ambiuntur/ verus conſumatuſq; finis: &, vt pleriq; ſentiūt) terrenus quidam mortaliſq; deus. Mortalis tamen (vt docuimus) duntaxat toto/ & id quoq; preter naturam & ad temp⁹: extemporanea abiunctione & ſeparatione ipſi⁹ partium. ❡ Hac enim abiūctione: ad tempus id quod totum hominē appellam⁹: ſubſiſtere deſit/ interit nō eſt. Et pars eius altera (vt corpus) que ab reliqua anima recipit vitam: identidem in ſuam redit materiem/ in cineres abit: in atomos reſoluitur. Anima vero natura ipers/ imaterialis/ etheree/ ſpiritaliſq; ſubſtātie: haudquaq̄ morte labaſcit/ diſſoluitur

Mors eſt partiū abiunctio.

Saperde ſapientes.

interit.ſed integra/vna/tota et ipſa:et que in ea abdita ſunt/vniuerſa perſeuerāt et in immortalitate perdurant. ❡ Eam etenim ſaperdarum et verorum mundi herorum ſemiq; deorum felicissimam ſpem eſſe oſtendimus: vt dūtaxat toto et parte ſui altera (vt corpore) norint ſe eſſe mortales idq; tantum ſecundum tempus. Animo vero didicerunt/ſciuntq; ſe imortales. et quandoq; futurum vt rurſum e tellureo puluere & priſcis atomis:euannata/diſſolutaq; ſui pars:inſtauretur. Anime rurſum perpeti connotione et federe ſocietur. redeatq; totus homo in antiquam naturā:corpus ſcilicet i anime organū ac naturale domicilium/quo nūq̄ emigrabit anima:hec vero in illius vitam. ❡ Hec iocundiſſima immortalitatis ſue cogitatio:ſe internis ſapientum oculis dies/noctesq; ingerit. Huic aſſidue inuigilāt ac antelucātur:beatiſſimam et immortalem ſpem/iugi tacitaq; mentis penſiculatione verſantes. ❡ Vnde manifeſtum eſt ſapientum multitudinem (vt ſacra canunt eloquia) ſanitatē eſſe orbis terrarum. vt qui rerum omnium norunt cauſas:quid et propter quid ſint. Singulorum nouerunt menſuram/ordinem/numerum/locum. Cunctis inſuper reb9/ rite ſoli vtūtur. Suis gradibus et naturalibus ſedibus (diuine iſtar mentis) cōtinent ac ſiſtunt vniuerſa. Quodlibet ad propriū finem ducunt. Sine his inequalitas in mundo accidit et quedam rerū iniuſticia:vt vni plus/alteri minus tribuat. ❡ Toti ſiquidem mūdo:vt pote naturali ſui ſpeculo carenti. Eſt eni homo/preſertim ſapiens:naturale ſpeculum vniuerſi: in cuius mēte/quecunq; in mundo ſunt:apparere/dinoſci ac ſplendeſcere nata cōprobantur. ❡ Nam quēadmodum rerum ſubſtantie in mundo ſubſiſtūt: ita et rationabiles earū fulgores/igniculi/ſpecies vereq; notiones degunt in homine. Omnia ſiquidē eſt mundus: ſcit tamen nouitq; nichil. Porro exiguum et fere nichil eſt homo:ſcit attamen nouitq; vniuerſa. Et quātus ille ſubā: tātus hic deprehēdit eē ſcia. Ille ſbārū oim:hic rōnū eſt oim locus. Ille veritas his ſimilitudo. ❡ Mūd9 oia preſētat. Hō oia iudicat/ītuetur/ſpeculat. Mūdus oim eſt obiectū/geſtans omnem in ſe veritatē: Homo vero omnium ſpeculum/omnē continens & ſibi ipſi obiſcicus imaginem. Homo denique fulgor eſt ſcientia/lux et anima mundi: Mundus vero vt ipſū hominis corpus. Vterq; maximus eſt et minimus. Mundus maxim9 ſubſtantia/ſciētia nullus. Homo ſcientia ampliſſimus/ſubſtantia puſillus. Vterq; ſtat in vtroq;:vterq; vtriuſq; capax. Hominis enim ſubſtantia verſatur in mundo:mundi vero ſcientia in hoie. Mundus

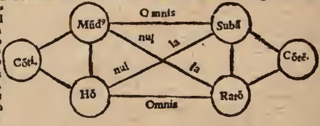
Spes imortalitatis

Sapientū multitudo ſanitas eſt orbis terr.

Cōparationes mundi et hois.

Mundus	Subſtantiarum	Omnium	Locus	Eſt
Homo	Scientiarum	Omnium	Domiciliū	Eſt
In mūdo	Subſtātia	Omnis	Degit	
In homine	Scientia	Omnis	Collocatur	
Mund9	Sbā eſt	Omnia	Scientia nichil	
Homo	Sbā puſillus	Scientia	Omnia eſt	
In mundo	Rerū ſubē	Sūt	Impermixte	
In hoie	Rerū rōnes	Sunt	In confuſe	

ſubſtantialis mundus eſt: homo rationalis mundus. Quāta in mundo ſubſtantiarū diſcretio/quantaq; rerū differitas:tantum in homine rationum diſcrimen. In vtroq; ſunt omnia in quolibet quodlibet & in vtroq; nichil. In homine ſubſtantia nulla:in mundo ratio itidem & conceptio nulla. Vacu9 vterq; eſt et plenus vterq;. Inops rerū homo:rationum diues eſt. Mund9 vero rerū plenus/inanis rationum.

❡ Q DVO INTELLECTVALES MVNDI. CAP. XX.

FIT EX HIS VT DVPLEX SIT INTELLECTVALIS MVNDVS Vnus ſubſtantialis/rationalis alter. Vnus ſupra firmamentum: Alter ſub firmamento. Vnus in rerũ natura et ſubſtãtia: Alter in ratione et humana mente. ¶ Nã que ſuper celos ſũt beatiſſĩa entia/ et prime mundi ſubſtãtie: vt omniũ exemplaria/ archetypi et abſtractiſſime forme: veraciter intellectuales ſunt & penitus inſenſibiles. eorumq; regio primus/ naturalis et verus intellectualis mundus nũcupatur. ¶ Porro ſub celo omnis ſubſtantia/ cũ ſenſibilis ſit: prouidit aliter ſenſibili mundo/ intellectualem regionem deus/ in humana mẽte. In hac ſiquidem abditus eſt rerum omnis rationalis fulgor et ſpiritalis emanatio. In eam (vt in veriſſimas ſenſibilis mundi conflages) vndecunq; mũdani procedunt ſpirantq; venculi. In ea deniq; ex mundana euaporatione atq; ſuffitu/ concreſcit/ gigniturq; rationalis et lucidiſſima ſapientis caligo. cui9 aſpergine/ rore et imbre reſperſa huãna mens: haud tam mundo inferior/ cunctarum rerũ intellectuali vbertate viret ſeq; hoc pacto (nullis nõ ĩpregnata ſpeciebus) in alterã intellectualem regionem diſtendit. Si igitur genuini ſunt intellectuales mundi/ vtiq; trini eruntmũdi: intellectuales duo et ſenſibilis vnus. Nam quicquid eſt ſuper celum: verus eſt et primus intellectualis mũdus. Quicquid autẽ ſub celo (preter hominem) mundus eſt ſenſibilis. Homo vero alter eſt et ſecund9 intellectualis mundus: rationalis/ deriuaticius/ ſecundus. Et nõ modo intellectualis eſt mũdus homo: ſed et quidam ſenſibilis mundus. ¶ Eſt enim (vt in libro de intellectu dictũ eſt) hõ & aĩo et corpore vniuerſa. quandoquidẽ humanũ corpus/ toti9 eſt materie finis: nature op9 ex materia ſupremũ cõctoꝝ/ lõge ſpecioſiſſimũ. Eſt igitur hõ mũdus vterq;: intelligibilis animo/ Sẽſibilis corpore: idẽ eſt mũdi vtriuſq; ſcirpus/ vinculum/ coherentia et connexio ¶ Vnde fit vt hũani cõmercij & contubernij vice/ in ſenſibilium regionem intelligibilia traducantur: et in intelligibilem mundũ/ ſenſibilia tranſportentur/ emigrẽtq;. Nam nichil ſub celis eſt intelligibiliũ: preter hominis/ animum: Nullus alius eſt ſublunaris intelligibilium locus. Nil etiam ſenſibiliũ ſupra celum fieri/ Nil ex materia celos penetrare: Nil ſublunare/ in ſupercelestibus thalamis recipi natum eſt: preter hominis corpus/ quod materiale qdẽ & ſenſibile eſt/ ex terra et materia conflatum. ¶ Itaq; quandiu homo ſub celis degit/ quandiu a deo peregrinus/ ſenſibilem incolit mundum: per hominis mentem/ intelligibilis mundus in mundo eſt ſenſibili. Eſt ei hois animus/ intelligibilis quidam et rationalis mundus: intelligibilium omnium notionum thalamus. Vbi vero poſt emigrationem e terrenis latomiis tam corpore ꝙ animo (vt in futura reſurrectione) angelorum lucidiſſimis choris annumerabitur homo: vbi dei ſine chus angelico pane conueſcetur: erunt e diuerſo per hominis corpus/ ſenſibilia ĩ intelligibilem regionẽ et ſenſibilis mundus in intelligibilẽ traductus. Eſt eni (vt diximus) humanum corpus/ ſenſibilis quidam mundus: ſenſibilium oĩm ſymplegma/ concurrentia et finis/ toti9 materie ſublimis gloria veraq; perfectio. Nam toti9 materiei pars nulla/ preter humanam materiam et eam qua humanum corpus coaluit: in celũ nata eſt attolli. ¶ Igitur ſicut e cunctis ſpiritalibus et incorporeis creaturis tãtũ vna vt humana aia/ ſub celum peregrinatum mittitur in terras: ita & e cunctis corporibus/ tantũ vnũ (vt humanum corpus) e terris/ in celum deſumetur. Et mirabili profecto concinentia: ꝑ hominis mediũ/ vterq; mundus: in vtrumq; transfertur. In preſenti enim ſeculo/ per hominis animũ/ intelligibilis mũdus/ ſub celis fit. In futuro vero per hominis corpuſculũ cõtra: ſẽſibilis/ intellectualẽ regionem ſubibit. Materialis immaterialẽ/ Corporeus ſpiritalem.

Quis primus itellectualis mũdus. — Homo animo et corpore ẽ vniuerſa. — Quando intelligibilia i ſenſibilibus. — Quando ſenſibilia ĩ intelligibilibus.

Quattuor ſunt mundi duo intellectuales duo ſenſibiles.			
Intellectualis maior	Intellectualis minor	Senſibilis maior	Sẽſibilis minor
Etherea regio	Hominis animus	Sublunaris mũd9	Hois corpus

Sequuntur propoſitiones comparationum. vtriuſq; mundi adinuicem

Quattuor ſunt mundi: duo ſenſibiles/ duo intelligibiles
Duo item maiores mundi ſunt: Et duo minores
Ex maioribus: Alter eſt intellectualis/ alter vero ſenſibilis
Ex minoribus itidem: Alius eſt intellectualis/ Alius vero ſenſibilis
Ex maioribus item: alter eſt ſupercelestis alter ſublunaris
Ex minoribus vero: alter ſpiritalis alter corporeus

Intellectualis maior: eſt ſuperceleſtis & etherea regio
Senſibilis maior: eſt Sublunaris ſenſibiliſue mundus
Intellectualis minor: eſt humana anima / rationum omnium locus
Senſibilis minor: eſt humanū corpus / cui omnis ſenſibilis ſubſtantia famulatur
Vniuerſum: ex vtroq; maiore mundo conflatur
Homo quoq; totus: ex vtroq; minore mundo coaleſcit
Homo totus: equalis eſt toti vniuerſo / conſtans ex partibus iiſdem
Hominis quoq; partes: vniuerſi partibus reperiuntur equales
Hominis animus: equalis eſt etheree ſupercęleſtiq; regioni
Hominis quoq; corpus: ſublunari mundo probatur equale
Totum vniuerſum: totius eſt hominis obiectū / dinoſci ab homine natum
Vniuerſi quoq; partes: hominis partium obiecta / eſſe declarantur
Hominis animus: capax eſt etheree regionis & eorū que in ea verſantur
Hominis item corpus: ex omni que ſub celo eſt ſubſtantia refouetur.
Nunc per hominis animū: intelligibilia in ſenſibili mundo ſunt
Tandem per hominis: corpus ſenſibilia in intellectualem mundū emigrabunt
Nullus ſub celis / eſt imortalis actus: preter hominis animū
Nichil ex materia & terra conflatū / preter hominis corpus: in celos penetrabit
Ex omni ſpirituū genere: tantum vnus vt humanus ſub celis degit
Ex omni item corporū genere: tantum vnū vt humanum ibit in celū
Spirituum imortalium vltimus: nunc peregrinatur ſub celis
Corporū omnium ſupremū: in ethereā attolli regionē eſt natum
Naturalis animi regio: eſt intellectualis mundus maior
Naturalis corporis regio: eſt ſenſibilis mundus maior
E proprijs thalamis / nunc in corporis regionem peregrinatur animus
E propria quoq; regione ſua: corpus in animi patriam aſſumetur
Impoſſibile eſt ſine corpore: animū ſenſibili mundo ineſſe
Impoſſibile eſt ſine anima: corpus in celum euehi & attolli
Nunc in regione corporis: habitat anima corpori ſociata
Tandem in animi regione: habitabit corpus animo coniunctū
Nunc per ſenſibilem mūdum / corpus animam defert
Tandem per mundi intellectualis aulā: anima corpus vectitabit
Anima nunc in corpore & in ſenſibili mundo: temporalem habet manſionem
Futurum eſt vt corpus cū anima: in intellectuali mundo eternā manſionē recipiat
Preſentes corporis ſudores: temporanei ſunt
Futura autem eius in regione animi merces: imortalis.
Ex preſenti animi & corporis temporali federe: eliciet eorū indiſſociabile fedus

HOMO PARS VNIVERSI CAP.XXI

SI HOMO PRECIPVE SAPIENS EST ANIMA MVNDI: TAM vtiq; neceſſarius eſt homo mundo / q̄ corpori anima. Et eo pacto vniuerſi pars erit homo: quo & totius hominis pars eſt anima. ¶ Et ſi homo (vt ſapiens) ſuiipſius capax: ſeq; ipſum noſſe predicatur / dicendū & vniuerſi ſui capax / ſemetipſum noſſe / ſeq; poſſe intueri. ¶ Nā noſſe ſeipſū dictitatur homo: q̄ in ſeipſū redeat. q̄ue pars eius altera: alteri obijciatur atq; preſentetur. Et harum partium que alterius arbitra & ſpectatiua: eſt vt anima in ſeipſam quoq; reflecta atq; reciproca ſuiipſius intuitiua / & ſpeculatiua euadit. reliqua vero vt corpꝰ: neq; ſuiipſius neq; alterꝰ fert vllū iudiciū: ſed eſt oīs rationis ſciētie & itellectiōis: exors ¶ Hō itaq; noſſe ſemetipſū dicit / haud quia totꝰ totū: ſed quoniam pars eius vt anima & ſeipſam & reliquam partem: cōprehendit / nouit ſpeculatur. Sed & in hac ſui gnaritudine indipiſcenda: fluxus cōtingit atq; ſucceſſio. quandoquidem anima nō ſimul corporis / ſuiq; notitiā apprehēdit. Sed prior illi adeſt corporis: deide ſui cognitio. Vbi vero anima & ſui corporis & ſuiipſius notitiam / eſt adepta: tum primum conſumata cēſet. Tū etiā primū ſapiēs homo: totꝰ a ſeipſo cognitꝰ / ſibiipſi dilucidꝰ / ac purꝰ ꝓnūciatur.

¶ Ita igitur et vniuerſum dicatur ſibiipſi dilucidum/ a ſemet cognitum/ conſumatum/ ſa-
piens atq; perfectū: haud quia toti totus: ſed quia parti vniuerſi inſit toti⁹ ipſius ratio/ cōce
ptio/ ſcientia. Pars item parti oppoſita/ et obiectata: a parte prehendatur/ ſpectetur dinoſca-
tur: vt corpus mundi ab anima mundi. Eſt enim homo / mūdi anima: Mundus vero & quic
quid ſub celo viſitur: hominis eſt vt corpus. Et ex homine et mundo/ fit id quod dicim⁹ vni
uerſum: perſimile et proportionabile toti homini. Et huius vniuerſi anima/ eſt totus homo
corpus vero mundus. Et pars eius vna partem alteram deprehendit: vt homo mūdū. Pars
inſuper eadem/ que alteram dinoſcit: ſeipſam quoq; ſpectat: et ſuiipſius arbitra et cenſoria
fit. Reliqua vero neq; potiorem/ neq; ſeipſam coſpicari et intueri poteſt. Nam neq; ſeipſum/
neq; hominem: mundus vllo pacto apprehendit. Homo autem et mūdi et ſuiipſius: arbiter
iudex et ſpeculator efficitur. ¶ Eadem igitur ratione et cauſa/ qua ſeipſum ſapiens homo
noſſe dicitur: dicendum eſt et vniuerſum noſſe ſeipſum. Haud quia a toto totum: ſed quia i
vtroq; / a parte/ pars: et exinde totum deprehenſum et cognitum eſt. Corpus inquam ab aia
Anima ab anima/ Totum deniq; ab anima. ¶ Et ſicut anima non eſt homo neq; corpus
hō: ſed hec duo/ Anima et corpus ſunt ipſe homo: ita et homo/ vniuerſum non eſt/ neq; mun
dus vniuerſum. Sed hec duo/ homo et mundus (vt ex anima & corpore) vniuerſum conſtāt.
Et vt hominis anima: corpus/ priuſq̄ ſeipſam intuetur: et ex corporis agnitione/ claudit in-
fertq; ſui noticiā: ita et vniuerſi aia/ homo: mira proportiōe corpori vniuerſi id eſt ſublunari
mūdo: prior q̄ ſibiipſi adeſſe cōperitur / et ex mūdi ſcientia in ſemet ingredi/ ſibi adeſſe/ ſeq;
contueri. Et vt ad hominis ſubſtentiam neceſſaria probatur anima: ita et ad vniuerſi com-
plementum et ſubſiſtentiam / perq̄ neceſſarius et expetendus eſt homo / et precipue ſapiēs
homo: que eſt veriſſima mundi anima.

Anima et corpus ſūt homo.

Homo et mundus ſūt vniuerſum.

¶ PEREGRINATIO HVMANE ANIME.·. CAP. XXII.

SAPIENTIS ANIMA IMPRIMIS PER EXTIMORVM SENSV
um valuas/ ſpiritaliter extra corpus profecta: in mundum peregrinatum
abiit. et a cunctis rebus quas in mundo reperit abſtracta ſublataue ſpe-
ciei atomo: in corpus redit. finxitq; ex collectis ſpecierum atomis virtu
tis hominem: veram primi ſui naturalis ac tellurei hominis imaginē/ for/
mam arcethypum/ lucem/ ſciētiam et apparitionem. cuius habitus ſapien
tia ē: et hominis in omnia/ ſiue omnium in hominem: per ſpecies transſū
ptio/ traductio & commutatio ¶ Vnde manifeſtum eſt: ſapientiā eſſe quā-
dam humanitatem. et primi noſtri/ indefecati naturaliſue hominis imaginem/ veramq; ſpe
ciem. ſeu artis hominem: ex primo naturali homine et ipſo mundo (felici congreſſu) proge-
nitum. Eſt enim hic ſecundus homo velut proprium humane contemplationis obiectū. ve
lut item mundi exodium/ exituſue/ ac palinodia: qua a mundana peregrinatione / ſapiens
homo recinit/ canitq; receptui. Eſt et hic homo quedam progenita primi hominis minerua
primi intra ſe receptio/ reuocatio/ māſio ac ſedes. ¶ Manifeſtum item eſt: ſapientiā eſſe quē-
dam hominis numerum/ diſcrimen/ ſecunditatem/ emanationem: eamq; cōſiſtere in homi
nis dyade/ genita ex priore monade. Prim⁹ enim natiuus noſter/ & ſenſibilis homo/ ipſiuſq;
nature mutuum: monas eſt: et totius humane fecunditatis fons atq; initium. Artis vero ho
mo/ humanaue ſpecies arte progenita: dyas eſt et primi quedā hominis emanatio/ ſapiētia/
fructus et finis. Cuius habitu qui a natura homo tantum erat: artis fenore & vberrimo pro-
uentu/ reduplicatus/ homo vocatur: et homo homo. ¶ Et non modo ad dyadem/ ſed
& adusq; tryadem/ humane ſapientie vis/ hominis numerum extendit humanitatemq; pro-
pagat. Sine quippe medio/ extrema ſunt nulla: Sine propinquitate/ nulla diſtantia. Sine
concordia/ diſſociatio nulla. Et ſine concurrentia/ nulla diſparata. Sunt autem monas &
dyas: Natura item et ars quedā extrema. Similiter & nature homo et artis homo. ſeu ſubſtā
tialis homo et vera eius imago/ virtute progenita. Nature mutuum ſiue naturale donum
et hominis acquiſitum. ¶ Horum igitur extremorum ſymplegma eſt aliquod / concordia
et concurrentia aliqua. Aliquis amor / pax / vinculum: et medium aliquod amborum
prouentus vnio/ fructus emanatio. Iuncta etenim inuicem monas et dyas: tryadem elici-
unt/ proferuntq; ſuam copulam/ vnionem et concordiam. Itaq; ſapientia quedam: eſt trina
hominis ſumptio/ hominis trinitas/ humanitas tryas. Eſt enim trinitas: totius perfectionis

Specierum ab vnoquoq; abſtractio.

Sapientia hominis numerus.

Sapiā ī trinitate conſiſtit.

emula cum ſine trinitate/ nulla reperiatur perfectio.

ℭ OMNEM COGNITIONEM ALIQVO PACTO ESSE TRINITATEM.·. CAP.XXIII.

QVICVNQVE PRECLARAM COGNITIONIS VIM ATTENtiuſcule librabit: cōperiet profecto haud ſine numero/ diſcretione & trinitate: cognitionem fieri poſſe. ℭ In omni quippe cognitione: aliud eſt ſpectatiuum/ Alïud preſentatiuum ſiue obiectum: et aliud vtriuſq; medium/ quo fit et exercetur ipſa cognitio. Aliud ē quod ſpectat/ Aliud qđ ſpectatur: et alius vtriuſq; actus/ amborum emanatio. Vt alius eſt in anima intellectus: Alia memoria: Alia contemplatio (amborum intellectus et memorie) functio. ℭ Intellectus primus et ſpectatiuus eſt omniū. Memoria vero ſpectabilis et omnium intellectum preſentatiua. Contemplatio autem: eſt ipſa inſpectio et preſentatio: per quam intellectus et memoria in actu ſunt. ℭ Diffinitur enim con-

Intellectus
Meōria cō-
templatio

templatio vtriuſq; actu: ſpeculatione ſcilicet et preſētatione. quorum hic memorie/ ille vero intellectus eſt actus. Et intellectꝰ: eſt vt monas et homo nature. Memoria vt dyas & virtutis homo. Contemplatio vero vt tryas et amborum hominum vinculum. Eſt enim (vt in libro de intellectu docuimus) intellectus: memorie vnitas: et eius actus/ prior actu memorie Memoria vero intellectus dualitas/ numerus et reſumptio: et eius actus/ illius actu poſterior. Contemplatio vero trinitas eſt et vtriuſq; perfectio. ℭ Nempe intellectualis ſpecies

Intellectualis ſpēi trie in aīo poſitiones.

primitus eſt i intellectu: ſecundo in memoria/ tertio in contemplatione. Et prima ac ſimpliciſſima intelligibilis ſpeciei ſumptio: dicitur eius acquiſitio et intellectio. Secunda vero eiꝰ ſumptio: ipſius eſt conſeruatio et memoria. Tertia autem eius ſumptio: contemplatio et ſpeculatio vocatur. Primus quoq; ſpeciei ſtatus/ eſt in intellectu: Secunda eius ſedes: in memoria. Tertia vero eius poſitio/ in contemplatione. Et intellectꝰ/ primus eſt & per ſe: qui gignit implet/ fecundatq; memoriā. Ab ambobus vero/ equa lance/ contemplatio et ſpeculatio ꝓfertur/ deriuatur/ procedit. Et hec tria vnum ſūt in anima: vna atq; impers anime ſubſtātia. vnica eadem et conſubſtantialis/ trinitas animi. ℭ Vnde fit vt cum tres ſint hominis cogni-

Homo ter trinus.

tiones: Ratio/ imaginatio/ ſenſus: homo ter trinꝰ euadat Trinꝰ inquā in anima/ Trinꝰ in corpore. Trinus in mundo. In anima trinus eſt per rationem et contemplationē: que fit ab aīa in anima/ mediante rationali et intellectuali ſpecie. In corpore ſiue in toto ſeipſo per imaginationem: que ab anima in corpore exercetur preſentatione et inſpectione ſpectrorum In mundo denicq; per ſenſū: qui ab anima in mundo/ ſub ſēſibilis ſpeciei medio exercetur.

Oīs cognitio trinitas quedam eſt

ℭ Omnis quippe cognitio: vt perfectionis emula: vt entis in ſe conuerſio et glomeratio: trinitatis numerum ſibi aſciſcit ac vendicat. clauditurq; geminis extremis et eorum medio: Potentia/ Obiecto/ et Amborum actu.

Hō ter trinus	In ratione	In imaginatione	In ſenſu
Hō ter trinus	In aia	in corpore	In mūdo
Trinitas anime	Intellectꝰ	Cōceptus	Mēoria
Trinitas corpis	Imaginatrix	Spectrum	Corpus
Trinitas mūdi	Senſus	Sēſibilis ſpēs	Mundus
	Principiū	Medium	Finis
	Spectans	Obiectū	Preſentans

ℭ HOMINIS NICHIL ESSE PROPRIVM ET PECVLIARE PRETER OMNIVM COMMVNITATEM. CAP.XXIIII.

Homo vniuerſā naturā imitatur

HOMINIS NICHIL EST PECVLIARE AVT PROPRIVM: SED eiꝰ omnia ſunt communia/ quecunq; aliorum propria. Quicquid huius et huius/ illius et alterius et ita ſingulorum eſt proprium: vnius eſt hominis. ℭ Omnium enim in ſe naturam trāſfert/ cuncta ſpeculatur: vniuerſam naturam imitatur. Sorbens enim hauriens q; quicquid eſt in rerū natura: omnia fit. Nam neq; peculiare ēs homo eſt/ hoc vel hoc: neq; ipſius eſt hec aut/ hec natura. ſed ſimul omnia eſt: omnium concurrentia/ rationale chaſma et congregatio. ℭ Et ſi hominis finire et complecti volue

riſ naturam. ſuſpice quicquid in celo eſt/ quicquid in elementis & vniuerſo mundo. Hec eni omnia/ a cunctis: maioris hominis ratione/ nomineq́ꝫ finiũtur. ❡ Duos igitur homines natura procreauit & genuit: maiorẽ vnum/ quem vocamus mundum: minorem alterum/ qui ſpecialiore noie/ homo nũcupatur: Maior ille/ actu omnia eſt. Minor vero poteſtate vniuerſa. Huius ergo ſedulitate/ actu/ operatione & motu: ex potentia elicitur actus: Micat lux e tenebris. Et ex cõfuſione numerꝰ/ ordo/ diſcretio infertur. quoad minor/ totum maiorẽ cõceperit: quoad diſcuſſa omni natiue ignorantie caligine: nichil non norit minor: nichil nõ mente teneat/ nihil non ſit. Hoc eni pacto minor perficitur: dum quod in eo fuerat turpe componitur. quod rude/ informe & ſine ſpecie: ſpeciei (vt diuus Dionyſius ait) ſuſceptione/ euadit illuſtre.

Maior & mior homo

❡ Intellige rurſum naturã duos homines peperiſſe: alterum cõflatum in cẽtro/ in mundi medio & in actu ſubſiſtentẽ: hic enim noſter eſt homo. Alterum vero conflãdum/ imperfectũ/ Subſiſtentem in potentia: In circũferẽtia/ in mũdo/ in materia. Et in multitudine atomorum: quarũ ſingule ſingulis inſint ſubſtantijs. ❡ In omni quippe mũdana ſubſtantia: aliquid delitеſcit hũanum: Aliqua cuiuis ſubſtantie indita eſt hominis atomus/ homini propria/ qua cõponendus eſt & conflandus ſtudioſꝰ homo quam ſibi vendicare & ingenij vi abſtrahere a materia/ natus eſt homo: qui omniũ celebratur eſſe potentia. & cuiꝰ aliquid/ eſt in quolibet: & in quo rurſum cuiuſlibet: aliquid recipi natũ eſt. ❡ Qui igitur cõflatus eſt & perfectus a natura homo/ (homo inquam noſter/ ſitus in mundi medio) matris imperio/ per mundũ circunferri iuſſꝰ: exquirit a ſingulis que ſua ſunt/ abſtrahit a qualibet mũdi ſubſtãtia proprie ſpeciei atomũ. Illam ſibi vendicat atq́ꝫ inſerit: & ex plurium ſpecierum atomis ſuam elicit profertq́ꝫ ſpeciẽ. que naturalis & primi noſtri hominis fructꝰ ſeu acquiſitus ſtudioſuſue homo nuncupatur. Hec itaq́ꝫ hominis eſt cõſumatio: cũ ad hunc modum/ ex ſubſtantiali ſcilicet homine rationalem: ex naturali/ acquiſitũ: & ex ſimplici cõpoſitum/ perfectum/ ſtudioſum.

Alius de vtroq́ꝫ hoie philoſophã di modus.

❡ COMPARATIO ORIGINIS HVMANE SVBSTANTIE: AD HVMANAM ERVDITIONEM CAP. XXV.

HVIC/ AVTEM SPIRITALI HVMANE TRINITATI / QVE IN hominis eruditione/ cõſumatione & perfectione cõtingit (ex naturali inquam homine/ ex ſtudioſo/ & amborũ viculo) proxima & proportionabilis eſt alia quedam trinitas. que i humane totiꝰ ſubſtãtie ortu ſiue in prima hũani generis a deo creatione & ad eſſe productione ſucceſſit. ❡ Nã ſicut humanus animus haud ſimul/ aut nõ vnico actu eruditur ſed in tẽpore & actibus trinis (primo intelligentie/ quo profertur & oritur in aio intelligibilis ſpecies: ſecũdo memorie/ quo ſpecies eadẽ ſiſtitur/ cõſeruatur & collocatur in memoria. Tertio contẽplationis: quo ſpecies eadem ab intellectu ſpectatur & preſentatur a memoria) ita & humanũ genus/ humanaue ſubſtãtia: haud repentinam habuit originem. neq́ꝫ actu vnico in eſſe nature prodijt: ſed in tẽpore & actibus trinis

Spiritalis trinitas in aimi cõſumatione

❡ Protulit enim diuina mens imprimis: hũani generis actum hoc/ eſt virũ. deinde ex actu potentiã ideſt mulierẽ eduxit. Tertio ex ambobus extremis actu & potẽtia viro/ & muliere eorũ medium/ ſtatũ conſumationem & finẽ (amborum inquam filiũ) proferri gigniq́ꝫ voluit per quem hũana ſpecies integrũ/ totũ/ perfectũ trinũq́ꝫ eſſe naturaliter eſt adepta. ❡ Primꝰ eni vir adã: creatꝰ a deo eſt deinde ex viro genita & ꝓlata mulier: viri/ hũaniq́ꝫ generis potentia. Tertiꝰ ex viro & muliere: ꝓdijt amborũ filiꝰ.

Alia trinitas in hois creatione.

❡ Adã igiť vt intellectꝰ quidã eſt: Eua vt meõria: Abel vt cõtẽplatio & vtriuſq́ꝫ actꝰ. ❡ Adã rurſũ vt naturalis noſter homo. Eua vt acquiſitus & ſtudioſꝰ homo: naturaliſue hominis ſpẽs & imago. Abel vero vt nature & virtutis copula: vt vtriuſq́ꝫ naturalis & ſtudioſi hois cõnexio. ❡ Adã homo eſt ꝑ ſe ex nullo progenitus homine: Eua homo ex homine/ Abel homo ex hoibꝰ. Adã rurſum monas. Eua dyas: Abel trias. ❡ Adã hõ tãtũ: Eua homo hõ: Abel hõ/ hõ hõ. ❡ Ab Adam in Euã: motus eſt vniꝰ/ i vnũ. Ab adã vero & Eua ſimul/ i Abel: duorũ in vnũ motꝰ & in eodẽ vno ſtatꝰ. ❡ Adã denicq́ꝫ Eua Abel: & eq̃les iter ſe ſũt & ſpecie vnꝰ hõ: ſiue vnꝰ ſpẽi & conſimilis ſubẽ homo/ q aliquo pacto & vnꝰ & trinꝰ eſt. Sicuti & pꝛiꝰ hũanꝰ animꝰ / vnus ac trinus eſſe dictꝰ eſt: vnꝰ & idiuidu ſubã/ Trinꝰ vero itellectu/ meõria & vtriuſq́ꝫ acq̃ſita ſpẽ. Equalis eſt intellectui meõria Et vtriuſq́ꝫ ſpecies (qua fit contemplatio: que ab hac preſentatur/ ab illo conſpicitur) vtriq́ꝫ ſpiritaliter equalis & conſimilis eſt.

Adã Eua Abel quibꝰ reſpõdeãt.

Trinitas animi	Intellectus	Memoria	Species
Trinitas hois	Adam	Eua	Abel
Functiones aiũ	Acquiſitio	Conſeruatio	Cõtẽplatio
Proceſſus hois	Homo per ſe	Hõ ex hoie	Hõ ex hominibus
Nũer9 hois	Homo	Homo hõ	Hõ hõ hõ

ℭQ. HOMO VNIVERSI SPECVLVM. CAP.XXVI.

Natura ſpeculi

Homo extra omnia factus.

HOMO NICHIL EST OMNIVM. ET A NATVRA EXTRA OMnia factus et creatus eſt: vt multimidus fiat/ ſitq omnium expreſſio/ et naturale ſpeculum abiunctum et ſeparatum ab vniuerſorum ordine: eminus et e regione omnium collocatum/ vt omniũ centrum. ℭSpeculi etenim natura eſt: vt aduerſum et oppoſitum ſit ei/ cuius in ſeſe ferre debet imaginem. ℭFinge autem omnia ſita eſſe in mundi circunferentia velut in firmamento. in quo luciddiſſime rerum omniũ exprimuntur viſuntur ſpecies. Hoc argumento in medio mundi/ extra omnia factum eſſe hominem elicies vt vndeunq in ſe manantibus/ mundana rura ſpecierum ſpiculis/ atq ſplendoribus vberius feriatur/ omniq ſpecie affectus euadat omniformis. ℭNam ſi alicui ineſſet rei homo/ eiuſce rei et ſubſtãtie (cui inditus eſſet) gnaritatem et ſcientiam adipiſceretur nullam. quandoquidem omnis et cognitio/ et inſpectio ſeu rerum obiectio/ ſpecierũq

O mnis cognitio idiſtãtia dyametri fit.

manatio: fit ſecundum dyametrum/ qua viſum: ſpectatum et obiectum: ab ſe ſpeculante & ſpectante potentia dirimitur. Eſt igitur et homo factus extra omnia: et omnia rurſum extra hominem facta/ homini ex aduerſo dyametri preſẽtata. ℭNam ſi omnia in mundi circunferentia (vt in firmamento) locaueris: in medio et centro locandus eſt abs te homo: Vnde tota mundi circunferentia/ eidem liquido pelluceat atq reueletur. ℭ Si vero omnia in trianguli baſi ſtatueris: hominem in trianguli vertice te locare oportet. quo tota baſis p amborum laterum anguſtias deſfluit: quoue tota triangularis ſuperficies irremigat: et vnde tota ſimul baſis eſt conſpicua et facile ſpectãda. Et in quocunq loco/ cuncta mundi ſtatueris entia: in eius oppoſito/ abs te collocandus et recipiendus eſt homo: vt ſit vniuerſorũ ſpeculũ. ℭEa ſiquidem hois eſt: que et ſpeculi natã. Speculi aũt natura eſt/ vt extra oĩa locatum ſit: cunctis aduerſum et oppoſitum et vt nichil in eo receptum: nulla ſit naturali affectum imagine. ℭQz ſi ſpeculum in viſibilium rerum parte/ ordine et linea conſtituis ſpecularem extemplo tollis commoditatem. vt aut nullorum/ aut non ſaltim oim: imprimi aff ciq poſſit ſpeculum imaginibus. ℭ Poſito quippe in trianguli baſi ſpeculo: nulla eorũ

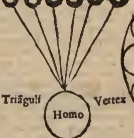
Eadem hominis que et ſpeculi natura.

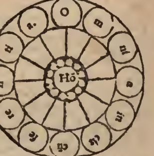
q̃ ad baſim ſunt/ ad ſpeculum fiet linearum directio: nullum in ſpeculum/ impluuim ſpecierum fiet. Identidem et ſi ſpeculum in circunferentia locaueris: indirecte et inequales lineo ad ipſum ab vniuerſis que ſunt in circunferentia protenduntur: ℭVerus igitur et ſpeculi et hominis locus: eſt in oppoſitione/ extremitate/ diſtantia et negatione vniuerſorum. vbi inq̃ omnia non ſunt: vbi nichil actu eſt/ Extra omnia: in quo tamen fieri omnia nata ſũt.

Verus ſpeculi et hois locus

Homo et terra ſpecula ſirmamẽti

ℭSunt enim omnia in circunferentia mundi: et fieri poſſunt in mundi medio. Vbi omnia ſunt: non fiunt. Vbi vero fieri poſſunt/ et fiunt non ſũt. Sũt i loco quopiam vno: fieri vero nata ſunt fiuntq in ei9 oppoſito. ℭVnde fit vt & terra et homo: ſint ſpeculum quiddam firmamenti: ab initio rude/ impolitum inſincerum

illucidū / imperfectū / inane / omni carens imagine. Deſluxu vero atomorum et naturaliū ſpecierum e ſtellis firmamenti: vtraq̧ ſpecula impregnantur atq̧ fecūdantur. Et vtrūq̧ ſpeculum potentia quedam eſt firmamēti: et eorum actuum qui ſublimes i firmamento micare conſpiciuntur / naturalis vmbra. ℭ Diſcreuit enim deus ab initio rerū omnium ſenſibiles actus / eoſq̧ in firmamento locauit. quorum cum vmbre / radij / acumina / coni / vertices et atomi: ppēdiculari radio in terrā ferant: ſra eorū actuū cōcurrētia / cōfuſio / vmbra et potētia nuncupatur: cuius numerus / eſt et quidā omnium numerus. ℭ Nam et firmamentum nūerus eſt et actus oim: terra vero & ipa quoq̧ oim numerus eſt: ſed potētia. Quicqd firmamento ineſt / fieri in terra poteſt. ſicut et quicquid eſt in mūdo / fieri poteſt in homine. Etenī precipua hominis ſpecies / cuius habitum ſapientiam eſſe docuimus: haud huius vel huius eſt ſpecies: ſed aliquo pacto ſpecies omnium. ℭ Et ſi eadem eſt ſpecies: que & omnium dicitur ſpecies / et naturalis noſtri hominis ſpecies: neceſſe eſt vt et natiuus noſter hō / quoquo pacto ſit vt omniū potentia. vt pote cuius actus eſt omniū actus: cuius ſpecies omnium ſpecies / cuius imago omniū imago: et cuius deniq̧ numerus omniū numerꝰ. Idem eſt ſtellarum firmamenti / idē atomorū terre / idem hominis / humane eius ſpeciei et ſapientie numerus: cuius agnitio et deprehenſio / eſt et ſui et vniuerſorum gnaritudo atq̧ ſcientia. ℭ Sicut eni eſt eadem hominis et vniuerſorum ſpecies (Nā que hominis eſt: omniū eſt: et que ē omnium / eſt hominis) ita et eadē vtrorūq̧ ſcientia / vnica ratio / par gnaritudo. ℭ Eſt igitur homo vltima ſuprema et precipua ſenſibilis mundi creatura: ſita et collocata extra oia tanq̄ omniū potentia et concurrentia. Luminum inſuper et actuū mundi / naturalis vmbra & vt quiddā mundi mediū. ℭ Nam conſumatis et perfectis omnibus / poſtq̄ actus ſinguli / ſua loca ſortiti ſunt: vidit deus deeſſe omniū ſpeculatorē et vniuerſorum oculum. quē etherei ſuperne micātes igniculi quē ſublimes facule et firmamenti luiaria: quē valuarū intelligibilis ſupercceleſtiſq̧ mundi (pleni infiniti luminis) ſiderea antepagmēta / ac tenuiſſime vmbelle irradiarent. cui ſuffulgerent aſſidue / vt totius mundi filio / vt naturali ſue imagini / vt oim paci et concordie. viditq̧ nullum ſupremo huic oculo inter cetera / ſupereſſe locum. Plena quippe actuū erant oia: quodlibet ſuo gradu / loco et ordine cōſtiterat. Et ex actibꝰ diuerſis diſparatiſq̧ ſpeciebus / aut rerū differentiis et mundi luminaribus (que per ſe intermiſceri / confundi / concurrere: et fas et poſſibile non eſt) fieri homo haudquaq̄ poterat. ℭ Extra igitur cunctorū differentias et proprietates in oppoſito oim loco / in conflage mūdi / in omniū medio coaluit homo: tanq̄ publica creatura. que quod relictum erat i natura vacuum potentiis / vmbris / ſpeciebus / imaginibus et rationibus ſuppleuit.

Terra vmbra ſtellarū firmamēti.

Hominis numerus omnium ē numerus.

Homo omniū oculus

Hō publica creata.

ℭ CVR PHENICVM SAPIENTES: HOMINEM IN SERPENTIS SPECIE / EXPRIMERE SOLITI. CAp. XXVII.

ET HAVD IMMERITO PHENICVM (VT HISTORIE TRADVNT) ſapientes: pro ſuorum tēplorū antepagmentis / hominē in ſerpentis ac ydre ſpecie / mordicus caudam pertrahentis ſuā pingi: et exprimi voluere. ℭ Eſt enim veriſſima ſapientia ſuipſius inſpectio atq̧ agnitio. qua in ſubſtātia eadē / indiuiſa indiſſecta / vna et cōtinua permanente: pars partem apprehendit / pars a parte ſublabatur pertrahitur & ad interiora reuocatur. ℭ Nā cū gemina ſit omnis cognitio: materialis et iperfecta vna / Alia vero immaterialis atq̧ perfecta: hec vtica in orbe perficitur in eadem natura / in eadem ſubſtantia indiuiſa indiſcontinua: attamen numeroſa diſcreta et fecunda: ℭ Fit enim cum immaterialis ſubſtantia flexa et conuerſa in ſemet: vi ſpeculationis proprie / in extrema duo et in amborum medium diſpeſcitur atq̧ propagatur. Materialis autem cognitio: fit ſecundum rectū / ab vno in aliud: Ab eodem in diuerſum atq̧ diſſimile: in diuerſis item naturis: in abiunctis ſubſtantiis. In hac ſiquidem cognitione aliud eſt quod ſpectat / aliud quod ſpectatur et iternoſcit

Immaterialis cognitio in identitate ſubſtantie perficitur

℄ Vt in imaginatione: alia eſt anima/ aliud corpus. In ſenſu quoq; alia eſt anima/ alius mū dus. Immaterialis nempe eſt anima: corpus vero et mundus ambo ex materia/ et aīe orga na. alia item eſt anime: et alia corporis mundiq; ſubſtātia. Et in neutra materialium huiuſ modi cognitionū: hominis ſcientiam et ſapientiam locamus. ℄ Supereſt igitur vt in ſola ratione/ ſit ſita hominis ſapiētia/ ſiue ī immateriali cognitione et in eiuſdem a ſeipſo animaduerſione. vt in notione anime ab anima qua ſine ſui diuiſione: in ſe/ tota anima flectit ſibi proponitur/ preſentaturatq; obiicitur. Tota enim anima: in vnitate diſcernitur atq; numeratur: ſeq; aliquopacto in tria(in extrema inquāduo & medium vnicum) diſtiguit/ numerat/ multiplicat: In orbem demum ſemetipſā comprehēdens(ad inſtar ſerpentis) in ſeipſam voluitur/ in ſua penetralia redit. Pars eiꝰ vna partem altam morſicat/ ſublabratq;. Ingreditur anima in ſemet/ ſerotā abſoluit atq; pertranſit. In ſeipſa deniq; ſiſtitur: Conditur in ſe/ ſitq; ſibi vaſculum ac perpes domicilium.

Sapientia in cognitione anime ab anima.

Q; COGNITIO HAVD EST ENTIS SESE NOSCITANTIS/ DIVISIO.·. CAP. XXVIII.

VNDE FIT VT QVI RITE COGNITIONIS VIM NATVRAMQVE perpenderint: haud (vt pleriq; fecere) in teterrimā nefandi erroris carybdim/ precipites labentur. ob ſui cognitionē: eorū que ſe norunt ſubām diuidentes. dicenteſq; plures eſſe ſubās/ amborū quorūcūq; extremorū & eorū medij. ℄ Nā ſi oīs cognitio eſſet entis diuiſio/ et ſubſtantie ipſius multiplicatio: vtiq; omnis cognitio/ eſſet alterius cognitio. Nil igitur ſibiipſi erit agnitum: Nil intueri ſeſe/ ſeq; conſpicari et ſeipſo perfrui valebit. Nulla deniq; erit ſapiētia. quandoquidem omnis ſapientia: eſt ſuimetipſius ſpeculatio/ agnitio/ ſcientia. Omnis itaq; cognitio: erit alterius cognitio. Diuiſa inſuper erūt: diſſita & ſeparata abinuicē: cuiuſuis cognitionis extrema. diductū erit/ et ab extremis: id quod eorū mediū appellatur. Atqui(vt diximus) cognitio eiuſdem a ſeipſo: haud eſt ipſius entis/ ſubſtantialis diductio: ſed perſonalis eius diſcretio/ in extrema et mediū. Eſt item eius in ſeipm flexura/ conuerſio/ orbicularis motꝰ: et ſine ſue ſubſtantie diuiſione(in ſubſtantie identitate vnitate/ continuitateq; in perſonalium ſuppoſitorum ſimilitudine/ equalitate/ atq; trinitate) fecunda propagatio. ℄ Fit iterum vt trina ſit ſapientia: quemadmodum ē et trina ſuiipſius gnaritudo atq; ſcientia. Nam tria ſunt immaterialia entia/ que in ſemet flectuntur/ in ſe conuertuntur que ſuiipſorū capacia et a ſeipſis agnita ſunt. Rationalis anima/ Angelus/ Deus. ℄ Orbis rationalis anime(ideſt eius in ſe gyratio/ qua ſeſe intuetur) humana ſcientia vocitatur. Angelicus orbis/ angelica ſapientia. Diuinus orbis/ quo per deum deus in deum fertur: diuina ſapientia / dei a ſeipſo agnitio / diuinaq; contemplatio nuncupatur. Et huiꝰ extrema ſūt diuinꝰ ītellectꝰ/ diuia mēoria ac diuia amborū ſpēs. ℄ Diuinꝰ intellectus/ monas eſt: prima et per ſe/ primum diuinitatis germen/ et(vt diuus areopagita ſētit) fontana deitas/ totiuſq; diuine fecūditatis initium. Diuina vero memoria dyas eſt et monadis equalitas/ eiuſq; reſumptio a monade prolata. Vtriuſq; autē ſpecies tryas dicitur: monadis et dyadis ſtatus/ copula/ cōnexio: manans ab vtriſq;/ finis vtriuſq;/ vtriuſq; medium. ℄ Hec tria in deo/ vnus deus ſunt: vna atq; indiuiſa diuina ſubſtantia. carens omni inequalitate alietate diſſimilitudine et permixtione materie/ aut cōtrarietatis. ſine confuſione con iuncta: ſine diuiſione diſcreta ac trina: In trinitate vna/ In vnitate trina. Inſeparabilis eſt eiꝰ ītellectus/ ab eius memoria: et ambo ab ſua ſpecie inſeparabiles. Quantus eſt diuinus intellectus/ tanta eſt et diuina memoria. Et quanti ambo/ tantum amborum ſacrum ſpiramen/ ſpiritus ſpecies/ et ſacra emanatio. Totus diuinus intellectus/ in tota diuina eſt memoria: & hec rurſum in illo tota. Ambo quoq; in ſuaipſorum ſpecie ſunt totiipſaq; ſacra amborum ſpecies/ degit tota in vtriſq;.

Trina ſapientia.

Diuus areopagita.

℄ Q; IN DIVINE ET SACRATISSIME TRINITATIS AGNITIONE: SOLI MERITO CHRISTICOLE GLORIARI POSSVNT.·. CAP. XXIX.

134

IN HVIVS AVTEM SVMME AC SVPERSVBTANTIALIS OMnium cauſe/ beatiſſime trinitatis cognitione et ſacratiſſima fide: merito pre ceteris/ gloriari poſſunt chriſticole: ꝙ archana illa/ ſuprema et eminentiſſima veritas: que a condito mundo/ omnē latuit hereſim: ſiue gētiliū/ ſiue hebreorum: quam nulli mundi ſapientes/ philophi et magi ꝑ mundanam ſapientiam naturali intelligentie lumine rimari potuerunt: que nullis vel pauciſſimis prophetarum (ſub nubis et caliginis tēpus) innotuit: Solus inclytus chriſtianorum dux/ nouo & inſolito ſydere e virginis vtero/ ortus in mundum tāte ſcientie (hoc eſt diuine trinitatis) lumen e ſydereis ſedibus/ in orbem terrarum aduexit. Solus diuine ſubſtantie numerum et fecunditatem palam edocuit/ atqꝫ publicauit. Primus diſcretionis diuine ſermones intulit: qui ipſe ſub mortali ac tellureo humanitatis amictu: vnū aliquod erat triū totꝰ diuinitatis germinū. Erat eni diuinitatis dyas/ que ab eterno ſeſe a paterna monade diuinitus: et poſtea in terris/ humanitus ortam: ante tempora et in tēpore genitam: teſtata/ effata et proloquuta in terris eſt. ¶ Sua item omnia eſſe paterne monadis: et omnia paterne monadis/ ſua ipſius eſſe perdocuit. Speciem quoqꝫ ac ſpiramen vtriuſqꝫ/ quicquid habet: hoc et ſuum et paterne monadis eſſe promulgauit. ¶ Itaqꝫ vt diuinum ipſi numerum/ diuinam propaginem/ atqꝫ trinitatē fateamur: cient nos i primis (ſumme et ſuaſibiliſſime autoritatis loco) eterne vite fecundiſſima verba/ ac potentiſſima diuine dyadis eloquia. Innumere deinceps et cunctis peruie/ e rebus naturalibus deſumpte coniecture: eo aſſentionis/ fidei et firmiſſime credulitatis impellunt. Intelligentie quoqꝫ lumen (quo poſt vere lucis ortum/ repurgate et illuſtrate ſunt hominum mentes) id a ſeculo inauditum: et a priſcis inſcrutabile referat/ panditqꝫ miſterium. Eſt enim intelligentia fidei conſumatio: fides vero intelligentie diſpoſitio ſacrumqꝫ initium.

Autoritas

Cōiectura.

Ratio.

¶ NOSCENDE DIVINE ALTISSIME TRINITATIS SENSIBILIA SIGNA. CAP. XXX

NON INCONVENIENS AVTEM FVERIT: SI HOC IN LOCO nōnulla apposuerimꝰ: dinoſcēde beatiſſime huius diuine trinitatis/ ſenſibilia preſidia. per que certioribus coniecturis/ natura nos tanti miſterij cupit effici conſcios/ tanteqꝫ ſcientie nobis reſerari iubar. Subiecit enim natura/ noſtris oculis luciſſima eorum ſigna/ que oculus non vidit/ nec auris audiuit: neqꝫ in cor hominis aſcenderunt. ¶ Nam ſi vniuerſam naturam/ perfectam eſſe credimus: eandem profecto et trinam eſſe aſſentimur ſcimuſqꝫ omni i re naturali: quendā ſplendicare et liquido exprimi/ diuine trinitatis numerum. Omne eteni perfectū eſt trinū. Et ſi deum haud inficias imus/ omnium eſſe opificem/ authorem/ creatorem: fatemur inſuper perfectum eundem eſſe ac trinum: cum ſit omnis creatura/ diuinum quiddam (Nam diuinitatis opus/ diuinuſqꝫ fulgor et apparitio) erit et omnis creatura (vt diuine iudicule forma/ relucentia et impreſſio) clara atqꝫ inobſcura diuine perfectionis atqꝫ trinitatis/ geſtans in ſe veſtigia. ¶ Itaqꝫ ex omni ferme materiei parte/ Ex cunctis naturalibus rebus: tam ſublimis et ardua cognitio/ noſtris ſe mētibus altius infūdit/ patenter inſinuat/ ſenſibiliter explicat. Expetita igit̃ ſigna ab hoie enarrare pergamus.

Omnis ſubſtantia diuine trinitatis veſtigium.

¶ Humana ſpecies tantum vna eſt: trino tamen actu/ a deo ſubſtantialiter condita atqꝫ perfecta. Primus et per ſe homo Adam. Ex Adam Eua/ Ex Adam et Eua: Abel.

Trinitas in homine.

¶ Rationalis anima: vna eſt et indiuiſibilis ſubſtantia: ſine ſui diuiſione trina/ numeroſa/ fecunda: In intellectum/ memoriam/ ac voluntatem ſiue in contemplationis actum diſcreta. Intellectus: non eſt memoria/ neqꝫ voluntas. Memoria: neqꝫ intellectus eſt neqꝫ volūtas. Voluntas: non intellectus eſt neqꝫ memoria. ſunt tamē hec inuicem relatitia/ equata et ſimilia: vna inſuper eademqꝫ anime ſubſtantia.

Trinitas in rationali anima.

¶ Punctum in media linea/ cum ſubſtantia vnicum et inſectile ſit: ratione tamen trinum reperitur. Eſt enim idem/ finis linee prioris: ſequentis initium: totius vero medium.

¶ Arbor vna eſt: in ſtipite coniuncta/ in ramis diſcreta: in quibus tantum tria ꝓfert/ folia/ flores/ fructus.

¶ Nubes vna quedam eſt et liquida ſubſtantia/ triniter fecunda. Nam in tantum tria ſoluitur: pluuiam/ niuē/ grandinēque hoc carmen cōplectitur Pluuia nix grādo: hec tria ſunt e nubibus orta

¶ Animalis nutritio trinis perficitur mēbris: ore/ ſtomacho/ corde. Nam cib⁹ ab ore aſſumitur: Recipitur et continetur ab ſtomacho. Poſtremo a corde digeritur/ tranſitq; in animalis ſubſtantiam.

¶ Hominis quoq; animaliū precipui/ trino calore/ atq; igne preparatur et concoquitur cibus. Primo celeſti/ Secundo elementari. Tertio humano. Sole/ igne/ corde. His tribus ignibus/ preparatur alimētaria hominis ſubſtātia: priuſq; ex materia vertatur in ſanguinem. Nēpe a ſole maturantur fructus: herbe/ plante et animalia gignuntur. deinde ab elementari igni/ quicquid in eis cruditatis et contrarij ac ſuperflui humoris eſt exhalatur reſoluiturq;. Tertio in homine/ cordis calore: in ſanguinem omnia conuertuntur.

Trinitas igniū: Solis ignis cordis.

Aetrine

¶ Anime numerus eſt trinus. Omnis ei anima aut rationalis eſt aut ſēſitiua aut vegetatiua. Nam que tantum ſubſiſtunt inanimata ſunt/ et anime expertia.

Intellect⁹ trinus.

¶ Intellectus eſt trinus: Alius diuinus/ Alius angelicus/ Alius humanus. Et i tellectum diuinum peculiari nomine Mentem nuncupamus. Angelicum proprie i tellectum cenſemus. humanū vero rōnē

Sapientia trina.

¶ Sapiētia eſt trina: Alia diuina/ Alia ãgelica/ Alia humana. Omnis enim ſapiētia/ eſt ſuiipſi⁹ cognitio. Tria aūt ſunt orbicularia/ et que ſe norūt entia: deus/ Angel⁹ homo. ¶ Vnde fit vt oīs ſapiētia | ſit imaterialis cognitio: et omnis immaterialis cognitio: ſapientia. ¶ Fit etiam vt imateria/ ſit totius diuiſionis et alteritatis principium. quandoquidem omnis eiuſdem a ſeipſo conceptio/ ſit extra materiam & omnis materialis cognitio/ in diuiſione et alteritate ſubſtātie contingat. in qua aliud eſt quod ſpectat/ et aliud quod ſpectatur. alia extrema: aliud medium.

Tria precipua que ſe norunt entia

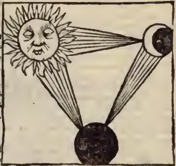

Sol Luna Terra

¶ Sol prim⁹ eſt et per ſe lucidus/ ipſiuſq; lucis initium. A ſole lux i lunā deriuatur. A ſole vero & luna: i terram Sol a nullo lumen receptat: Luna ſole illuſtratur/ Terra ab vtriſq;.

¶ Tantum tria ſunt magnitudinum interualla: longitudo/ latitudo/ profunditas. ac tres tantum magnitudines & continue quātitates linea/ ſuperficies/ corpus: quarū idem fons atq; initiū/ pūctū. ¶ Tres ſūt prime & precipue numerorum vnitates: linearis/ ſuperficialis/ corporea. que ab eadem oriuntur ſcatentue ſimpliciſſima vnitate: denaria/ centenaria/ Millenaria .Nam inter numerorū ſedes locos & poſitiones: (que decimo quoq; loco/ denariaue diſtātia notātur) denarius primus eſt linearis nūerus. Hecas primus planus/ vt quadratus. Mille/ primū corp⁹: Nam cubus.

In magnitudinibus trinitas.

Trinitas in numeris.

¶ Humana mēs vna eſt: cuius note & expreſſiones tres: conceptio/ vox/ ſcriptura. In quibus aut omnis eſt diſciplina: aut eorum medio diſciplina paratur. & ab his ſignis/ hūane anime trini oriūtur diſciplinares actus: conceptio/ loquutio/ ſcriptitatio.

Doctrinalia īſignia tria.

¶ Celeſtia luminis ſubiecta & lucifere faces ſunt trine: Sol/ ceteri planete/ qui errones & erratici dicuntur & ſtelle. Nam ſol fons eſt & lucis initiū: a quo in ipſos errones & in firmamēti ſtellas deriuatitia lux tranſfertur.

Luminaria mūdi trina

Trinitas in ſole:

¶ Trinus eſt ſolis aſpectus: orientalis/ meridionalis/ occiduus. His enim tribus differentijs mortaliū oculis/ ſol reuelatur. Primo in ortu/ deinde in meridie: Tertio in occaſu. In ſeptētriōe autem & medie noctis pūcto/ nobis eſt occultus.

¶ Aquarū mot⁹: trinis differētijs vniuerſus adimpletur: fonte/ fluuio mari. Nā fons aquarum eſt initium: fluuius: mediū/ Mare finis/ earum congregatio ac ſtatus. Fons prima eſt aquarum ſcatebra & apparitio. primaue earum ex abdito/ ex occulto & ex ipſis terre viſceribus emanatio. Fluuius: medius eſt earum motus/ quo in naturalem ſuum locum pergūt atq; deuehuntur. Mare vero earum eſt receptaculū cōgregatio/ ſtatus/ finis & vltimum.

Trinitas in delatione aquarum:

¶ Geometre rectilineorū angulorum ſpecies/ trinitate finiunt: Obtuſorum/ Rectorum/ Acutorū. Hiq; trinis lineis/ eodem puncto coniunctis clauduntur.

Trinitas angulorū.

¶ Hō trinis poſitionib⁹ in loco & quiete variaт ac differt. Aut eni iacet/ aut ſedet/ aut ſtat. Iacere: noctis eſt & ſōni poſitio. Sedētaria poſitio medij tēporis eſt matutini/ aut ſerotini: cū aut ſōno expergiſcitur aut obdormiſcere incipit. Stare vero: perfecta eſt & meridiana hominis poſitio. ¶ Animaliū mot⁹ ſūt trini/ ſecūdū quātitatem/ ſecundū qualitatē/ ſecundū locū. Aut eni augeſcūt aialia: aut alterātur/ aut loco mutantur. Nam ſcđm ſubſtantiā/ improprius eſt animaliū motus. vt pote quo aut eſſe incipiunt/ aut eſſe deſinūt. Quod eni fit/ nōdū eſt & quod eſſe deſinit/ nō ſubſiſtit totū. Omnis quippe mot⁹ oritur ab anima. At cū trina ſit aia: alia quidē vegetatrix/ Alia ſenſitiua

Trinitas in hois pōne ac ſitu.

In motibus animalium trinitas.

Senſuum trine trinitates			
Miniſtrantes	Manus	Os	Olfactus
Obiecta	Scripture	Voces	Odores
Precipui	Viſus	Audit9	Cerebrum

Inomni cognitione trine trinitates.

¶ Et ſi generatim omnem cognitionem et cognitiuam facultatem numerabimus: tres in eis inſunt trinitates. Sũt eni imateriales cognitiones tres Diuina/ Angelica/ Hũana: Mẽs intellectus/ Ratio. Materiales vero ſex: Internus ſẽſus vnus et extremi quinq̃: Auditus/ Viſ9 Olfactus/ Guſtus/ Tactus. Et harum omnium cognitionum / aliquo pacto inexpertem eſſe hominem in ſenſuum libro docuimus. Eſt enim homo tertrinus nouenisq̃ luminaribus/ lãpadibus lucernis naturaliumue cognitionum ſplendoribus natura illuſtris. Nam extra et ſupra materiam trimyxus: Mentis/ Intelligentie et rationis particeps. In materia vero biſtrimix9: imaginatõe et gnis ſẽſib9 ſplẽdicãs. Eſt ei materialis cognitio/ ad imaterialẽ nũero dupla. Dyalectici trina poſitione medij: tres ſyllogiſmorũ et ratiocinationũ figuras/ modosq̃ eliciunt. Nã mediũ (vt aiunt) aut medio ſtatuit loco: aut primo/ aut vltimo. Finiũt enim primã figurã: cuius mediũ/ eſt mediũ. Secundã: cuius mediũ eſt primum. Tertiam vero cui9 medium eſt vltimum. Eſt autem terminus in ratiocinatione primus: qui ſuperior/ et cunctis amplior/ de ceteris rite dicitur/ atq̃ enunciatur. Vltimus vero qui ceteris ſubeſt/ ac de quo ceteri dicuntur. Medius: qui cum vni ſubſit/ alter ei ſubeſt.

Trinitas in ſyllogiſmis

Vltimum	Medium	Primum	Vltimum	Primũ	Mediũ	Mediũ	Primũ	V
Prima figura			Secunda figura			Tertia figura		
Tres ſyllogiſmorum figure trina poſitione medij								

Alie in ſyllogiſmis trinitates.

¶ Oĩs itẽ dyalectica ratiocinatio: trinis & terminis & enũciatõib9 coaleſcit. Termini ſũt: extremitas maior/ extremitas minor: & mediũ. Propoſitiones vero maior propoſitio/ Minor propoſitio & illatio ſiue concluſio: que duab9 premiſſis & extremitatibus infertur: Maior propoſitio vt intellectus eſt/ minor vt memoria: Illatio vero vt vtriuſq̃ ſpecies/ ſtatus/ finis.

Trinitas in ſapientia

¶ Et vt propoſitas diuine diſcretionis/ atq̃ trinitatis coniecturas abſoluam9: ipſam deniq̃ trinitatem trinam ſuoq̃ dimẽſam numero fatemur. Nam ſapientiam ipſam docuim9 eſſe trinam. Aliam diuinam/ Aliam angelicam/ Humanã aliam: Aſt omnis ſapiẽtia eſt ſuiipſi9 agnitio. Agnitio vero ſui: eſt trina eius quod noſſe ſeipſum dicitur diſcretio. Quanta igitur eſt ſapientia/ tanta eſt & trinitas. Alia diuina trinitas/ Angelica alia / Alia humana. Hec enim tria intellectus/ memoria/ voluntas: trinis duntaxat precipuis entibus Deo/ angelo/ & homini ineſſe probantur. Trinus igitur eſt intellectus: trina memoria/ trina voluntas.

Deus	Intellectus	Memoria	Voluntas	1
Angel9	Intellectus	Memoria	Voluntas	2
Homo	Intellectus	Memoria	Voluntas	3

Omne etenim quod conſumatum eſt & perfectum: eſt ex neceſſitate trinũ. Sapientia autem perfecta eſt: trinitas perfecta eſt: ideo et ſapientia trina & trinitas trina reperitur.

Trinitas in deo	Pater	Filius	Spiritus
Trinitas i hoĩe	Adam	Eua	Abel
Expreſſiones	A nullo	Ab vno	Ab vtroq̃
Trinitas anime	Intellect9	Memoria	Voluntas
In arbore	Folium	Flos	Fructus
In nube	Pluuia	Nix	Grando
In animali	Os	Stomach9	Cor
Proprietates	Aſſumens	Recipiens	Digerens
In mundo	Intellectual	Celeſtis	Senſibilis
In corpore	Os	Neruus	Caro
In ſcientijs	Sermociales	Reales	Naturales
In plantis	Arbor	Frutex	Herba
In ſole	Lux	Lumen	Vmbra
In luna	Coniũctio	Medium.	Oppoſitio
In circulo	Centrum	Dyameter	Circũferẽtia

In ignibus	Sol	Ignis	Cor
Proprietates	Maturitas	Decoctio	Digeſtio
In animabus	Vegetatiua	Senſitiua	Rationalis
In intellect	Diuina	Angelicus	Humanus
In ſapientia	Diuina	Angelica	Humana
In mundo	Sol	Luna	Terra
In magnitudine	Longitudo	Latitudo	Profunditas
Rurſum	Linea	Superficies	Corpus
In numeris	Linearis	Planus	Solidus
In eruditione	Conceptus	Vox	Scriptura
In luminoſis	Sol	Mior planeta	Stella
In aſpectu ſolis	Oriens	Occidens	Meridies
In motu aquarum	Fons	Fluuius	Mare
In angulis	Obtuſus	Acutus	Rectus
In ſitus poſitione	Iacere	Sedere	Stare
In motibus	Augmentatio	Alteratio	Latio
Proprietates	Quantitas	Qualitas	Locus
Infantis ſtatus	In vtero	In natiuitate	Poſt natiuitatem
In etate hominis	Infans	Puer	Vir
In paſſu animi	Senſibile	Imaginabile	Rationale
In ſenſibus	Imaginatio	Auditus	Viſus
In abiectioribus	Olfactus	Guſtus	Tactus
In obiectis	Odor	Lux	Scriptura
In intellectualibus	Mens	Intellectus	Ratio
In ſyllogiſmis	Maior extremitas	Minor	Medium
In ſyllogiſmis	Prima figura	Secunda	Tertia
In ſyllogiſmis	Maior Propoſitio	Minor	Concluſio

Eadē aliter ſignis aliē cauſis inſunt.

His coniecturis/ ſenſibilibuſq; preſidijs fulta humana mens: diuine trinitatis certiſſimam aut rationem aut fidē aliquopacto eliciet. quandoquidē ab eodem ſuperſubſtantiali diuinitatis fonte: manarūt vniuerſa & materialia & imaterialia/ viſibilia & inuiſibilia. que ſunt archane illiꝰ & eminentiſſime veritatis veſtigia & ſigna. quorū cum ferme vniūſi ordines ternario diſcreti ſint/ ac trini: Rationabile eſt omnem creatā trinitatē / ab eterna & increata diuina trinitate duxiſſe originem. ❡Sed aliter ſignis: aliter cauſis/ archetypis & exēplaribus eadem inſunt. Nam in his quas appoſuimus cōiecturis: plerumq; hec accidunt: inequalitas/ Subſtantie diuiſio/ Prioritas. Poſterioritas: ſed ex ſignorum inequalitate/ cōiicienda eſt ſūma in deo equalitas. Ex ſubſtantie diuiſione: ſūma coniunctio & ſubſtātie idētitas. Et ex poſterioritate ac prioritate/ eternitas. Nam conceptus imprimis vox & ſcriptura: equales quidē ſunt. Conceptꝰ enim omnia eſt/ vox omnia/ Scriptura/ omnia: diſſiti tamen ſunt abinuicem & loco diuiſi. Nā conceptꝰ in mēte/ Vox in ore/ Scriptura in charta profertur atq; exaratur. Et conceptus prior eſt voce/ Vox itidem prior ſcriptura.

In deo nil acquiſitum

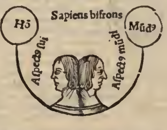
❡Rurſum rectilinei anguli tres: Obtuſus/ Rectus/ Acutus: licet eodē puncto cōiuncti ſint a quo linee tres ꝑtendūtur: inequales tamen ſunt. Obtuſꝰ maior. Rectus medius. Acutus minor. ❡Et in anime trinitate quam poſuimꝰ iter intellectū/ memoriā & intellectualē vtriuſq; ſpeciem(qua mediate fit ipſa contemplatio: et que ab hac preſentatur/ ab illo conſpicitur) ipſa quidem ſpecies: innaturalis eſt animo & inconſubſtantialis itellectuali atq; memorie. Quippe acquiſita in anima: & poſterior vtraq; parte animi intellectu ac memoria. ❡In deo autem nichil eſt acquiſitum/ Nil temporaneū/ inequale/ inconſubſtantiale/ adeo diſiunctum atq; ſeparatū: Nil deniq; prius aut poſterius. Omnia quippe in deo coniuncta ſunt. Eiuſdem ſubſtantie/ Inſeparabilia naturalia/ & inacquiſita. Equalia/ Infinita Simul/ Eterna. Sed iam latius euagati logiuſue digreſſi: ad ſapientis intentum reuertamur.

❡CVR SAPIENTEM ROMANI BIFRONTE ET QVADRIFRONTE IANO EXPRESSERE. CAP. XXXI.

SAPIENTEM / ROMANI IANO : FORCVLO / LIMENTINOq; deo / qui foribus liminibuſq; preeſſet: haud ineleganter expreſſere: quem interdum vt bifronte͂ / interdum vt quadrifrontem pingere ſoliti tradunt. ❡ Bifrontem: Nam qui liminibus cardinibuſq; preeſt / facie vna exteriora alia interiora domus ſpectare cogitur. Quadrifro͂te͂ vero: quia quem finxerunt geminis a natura ſpectatiuis faciebus preditu͂: adiecerunt & illi ambos vultus / hunc qui extrorſus: alium qui introrſus ſpectatur. Nam quod deforis & extrorſus co͂ſpicitur / vultus quidam eſt: itidem & quod eſt introrſu ſpectabile / facies eſt altera. Geminis igitur oſculis / vltro citroq; qui ab initio bifrons erat: euadit alterna ſpeculatione quadrifrons. Nam pote͂tia ſpectans hinc obiectum exteri9 / hinc ſubcutaneu͂ & internum: vtriuſq; ſpecie quoquopacto afficit / fit ſimilis vtriq; amborum vultu͂ excipit ac refert. ❡ Sapiens autem / pluribus de cauſis & bifrons & quadrifrons eſſe deprehenditur. Nam (vt in eius operis initio dictitauimus) ſapiens haud ſimplex: ſed geminus homo eſt / id eſt homohomo: natura inqua͂ homo / & virtute homo. Extimus homo & ſubcutane9 / ſiue intern9 homo: homo in mu͂do / & homo in hoie. Nam ſapiens velut ſui calothecntus & optimus artifex: ad naturalis hominis ſimilitudine͂ virtutis hominem progenuit. qui ſtudioſus homo / qui primi hominis imago / relucentia / apparitio & ſapientia nuncupatur. ❡ Naturalis / quippe noſter homo: homo eſt tellureus virtute / inco͂dit9 / ignaruſq; ſui: ſoli expoſitus mu͂do / ſpectanſq; du͂taxat in mundu͂. Studioſ9 vero homo illius ignora͂tiam reſoluit: tenebras diſcutit / illum a mundo reuocat: ad ſeipſu͂ conuertit / figitq; in ſeipſo. ❡ Eſt igitur bifrons ſapie͂s: facie vna (naturali ſcilicet & exteriore) mu͂daous. Alia vero acquiſita & ſubcutanea hu͂anus. Qui eni͂ natura ſpectabat in mundu͂: didicit arte / virtute & doctrina / exterebrare ſeipſum / ſeq; contueri. ❡ Eſt & ſapiens quoquopacto medius inter ſeipſum & mu͂dum. quandoq; quidem in mundo / quandoq; vero in ſeipſo / reſidens. Etenim conſtitutus eſt homo a natura in vtriuſq; limie: in ſui. mu͂diq; cardine ac ſuperficie. Nunc ſenſu penetra͂s in profu͂da & interiora mundi. Nunc vero me͂te a mu͂do recinens: in ſua ipſius viſcera reuocatur. ſcrutaturq; ſubcute / ſub tacito pectore qcquid habet. ❡ Adeſt rurſu͂ ſapienti tam ſui / q̄ mu͂di reſerandi facultas / clauis / lice͂tia. Nunc mu͂do / nunc ſibiipſi congreditur / adaperitur / patet

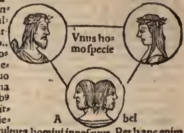
Cur ſapie͂s. bifrons.

Sapie͂s inter ſeipſum & mu͂dum & medius

Clauſus eſt & abdit9 ſibiipſi in initio: cu͂ adhuc negociatur in mundo. Claudit deniq; mundum: illius peſſulu͂ / ſeras / & obices obfirmat: cu͂ ſeipſum ſubit / cuoi ſibiipſi poſt mu͂danam peregrinationem reſeratur. cu͂ poſt diſcipulatum mundi / ſenſuumq; famulitu͂ / rediens ad mentem: ſuiipſius magiſterio / ac pedotribatui in ipſa contemplatione preficitur. ❡ Porro quadrifronte͂ eſſe ſapientem: hac ratione oſtendere nitimur. Na͂ ſapientiam non modo in hu͂ana dyade: ſed & in quada͂ tryade perfectam conſu͂maramq; eſſe docuimus. Eſt eni͂ ſapiens: homo / homo / homo. Natura inqua͂ homo: nam ratio͂is particeps. Etate homo: quippe vir. & virtute homo: Nempe ſtudioſus ac ſapiens. Dixim9 ſiquide͂ prius / trifariam homine͂ dici: Natura / Etate / Virtute. atq; omnifaria͂ hominem / eſſe ſapientem: cui poſt naturale͂ & temporale͂ homine͂: tertius / eterno foenore: accreuit ſtudioſus homo. Na͂ tertius hic homo: hominis eſt co͂ſumatio / finis / ſtatus / co͂templatio & ſapie͂tia. Vtriuſq; extremoru͂ (nature inquam & etatis hominum) ſpecies / emanatio prouentus / nex9 / amor / vinculum. in quo exprimitur vtriuſq; extremoru͂ natura / ſimilitudo / imago. Cum igitur ſtudioſ9 homo ſit tanq̄ primi & ſecundi hominis emanatio ſecu͂duſq; prouentus ac fructus (oritur enim ſapientia quoda͂ modo ex naturali & temporali homine: perinde atq; illatio vna / ex ambabus infertur premiſſis) neceſſe eſt quadrifrontem eſſe ſapiente͂. Na͂ bifrons eſt in extremis hominib9 in ſingulis quide͂ vnifrons: In tertio vero & medio homine iteru͂ bifrons / vt in amborum vinculo / vel vtriuſq; fenore ab vtroq; procede͂te & vtru͂q; ſpecta͂te. Et ta͂ extremi hoies q̄ medius; homo: ſunt vnus homo / vnus ſapiens: perfectus co͂ſumatus & diſcretus homo: aſpectu quadrifrons & quadrigeminus. ❡ Exempli eni͂ cauſa: ſit prim9 hominis vult9 in Adam:

Secundus in Eua/ Tertius in Abel mixtꝰ ac geminus: tanq̄ in amborū filio/ amborum ſimi-
li/ amborum vultu ac ſpecie predito. cum Adā/ Eua Abel ſint ſpecie vnus homo/ vna ſpe-
cialis hominis natura: hic tamē homo aſpectu qua-
drigeminus euadit. Conſpiciunt enim ſeſe & ad in-
uicem verſi ſunt extremi vultus: Medius vero vul-
tus vtriq; extremo/ geminis aſpectibus copulatur.
Nā vtriuſq; extremi ſpecies eſt & naturalis imago.

Hoīs & eſſe & bene eſſe trinum:

¶ Et ſicut hominis eſſe/ trinis actibus triniſue ho-
minibus/ deus ab initio cōpleuit: ita & hominis be-
ne/ beateq; eſſe: trinis actibꝰ/ triniſue hominibꝰ ſuo
modo perfici voluit. Eſt autē hominis eſſe humana
ſubſtantia: cōdita a deo/ ab initio & perfecta in tribꝰ
Adā Eua Abel. Aſt hominis bene/ beateq; eſſe: vir-
tus eſt & ſapientia. que hoīs ſedentaria opera (quie-
te vt aiunt & reſidentia) mentis animiq; ſolerti cultura homini innaſcitur. Per hanc enim
& tertius homo hoc eſt ſtudioſus homo conflatur: & hominis animus euadit aliquo pacto
trinus: intelligere/ memorari & contēplari potens.

¶ ALIVS MODVS QVADRIFRONTIS SAPIENTIS. CAP. XXXII.

RVRSVM ALITER INTELLIGE QVADRIGEMINVM ESSE SA-
pientē. Vniuerſus hominis animus eſt quidā homo: intellectꝰ quidam ho-
mo: Memoria homo quidā. Et vtriuſq; ſpēs (que per intellectū/ in animum
introducta eſt: & cōſeruatur a meōria) quidā hō. Licet eni nōnunq̄ partes:
totorum nominibus cenſeri atq; appellari. A natura perfectus eſt homo/
duntaxat habitu extremorū intellectus & memorie. ſtetitq; ab initio im-
perfectus & incōſumatꝰ/ vtriuſq; ſpecie: quā minime habet a natura. ¶ Eſt

Incōſumatus aīmꝰ vt p̄miſſe ſyllogiſmi.

enim in initio hominis animꝰ: velut ſyllogiſmi & ratiocinationis premiſſe
ſine illatione. Velut extrema ſine medio: vt deniq; monas & dyas/ ſine tryade. At cum ra-
tiocinatur & eruditur homo: ex naturali intellectꝰ & meōrie habitu/ mediā vtriuſq; infert
ſpeciem/ tanq̄ ex premiſſis illationē: Ex natalibꝰ extremis mediū/ Ex Monade & dyade try
adem: qua qui prius incōſumatus extitit perficitur: qui inſipiens ſapiēs fit: qui tantū homo

Aīmi ſapientis q̄ttuor aſpectꝰ.

homo/ fit homo homo/ homo. ſcilicet homo intellectu homo memoria/ & acquiſita ambo-
rum ſpecie homo. ¶ Sapientis igitur & cōſumati hoīs animus: quadrigeminꝰ eſt/ id eſt fa-
cierum vultuū & aſpectuum quattuor. Eſt eni facies eius prima intellectualis: qua intelle-
ctus ſpectat in memoriā. Facies animi ſecūda/ vultꝰ eſt memorie: quo verſa ad intellectum
reſpicit intellectū. Medij vero & acquiſiti totiꝰ animi aſpectus/ ſunt medie amborū ſpeciei:
qua fit ipſa contēplatio. Horū enim aſpectuū: vnꝰ/ vertitur in memoriā/ Alꝰ in intellectū
conuertitur. Nam huiuſmodi acquiſita ſpecies/ media eſt inter extremas animi partes in-
tellectum & memoriam: dū ī cōtemplatione/ ab hac: illi offertur atq; preſentatur/ ab illo ve-
ra conſpicitur. Et ſicut gemini ſunt aſpectus extremorū animi oculorum: vnus ipſius intel-
lectus/ alius meōrie: ita & totiꝰ medij oculi ſiue amborū ſpeciei/ gemini ſunt aſpectus: totiꝰ
vero animi/ aſpectus quattuor. Eſt enim cōſumati hominis aīmus triophthalmꝰ/ triumue
ſpiritalium oculorum. duorū quidem naturalium/ ſimpliciū & extremorum: & vnius acqui-
ſiti medij/ mixti in diuerſa ſpectantis/ nūc ſolē hoc eſt ītellectū/ nunc lunā hoc eſt meōriam
intuentis. Nā intellectus ſol eſt aīmi: fons & initiū hūane totius ſciētie iuiſibiliſq; lucis. Me-
moria porro eſt animi luna: & inuiſibilis lucis ab intellectuali ſole deriuatio. Media autem

Alia quadrifrōtis ſapiētis ratio

acquiſita ſpēs/ eſt vt vtriuſq; terra: cui ambo extrema luminaria ſuffulgēt: quā interhyantē
atq; interpoſitā/ libtant/ ferūt/ fulciuntq;. ¶ Deniq; & alia eſt addēda q̄drifrōtis ſapiētis ra-
tio. Si ſapientia vt diximus eſt ſui ipſius agnitio/ perfectaq; ſcientia: erit inſipientia ſui inſci-
tia/ & ignoratio. ¶ Nā finge hominē gemis a natura vultibꝰ inſignē: eoſdēq; vultus pinge
tāq̄ in diuerſa ſpectātes/ ſeq; minime cōſpicientes: illorū igit̄ cōtrarij diuerſiq; aſpectꝰ/ homi-
nis exprimūt ignorātiam & inſipientiā/ hoīni innatā. Eorū autē alternus aſpectꝰ mutuaue
conuerſio/ oſculū & collabellatio: hoīs ſcientiā/ ſapientiam & ſuiipſius agnitionē adaperit.
¶ Igitur ſapiens homo cū ſuiipſius calothecnius/ toreutes/ coſmeta dictus ſit: id eſt artifex/

celator ornator: geminis conflatur hoibus/ homine inquã nature & virtutis homine. Atqui vterq; homo bifrons/ ac geminus eſt. ℭ Nam nature homo: ignorantia ſui eſt & inſipiẽtia quedam. Studioſus vero ſeu virtutis homo: ſui ſciẽtia lux aſpectus/ agnitio/ & ſapiẽtia nũcupatur. Ignorantia autẽ ſui: haud aliud profecto eſt q̃ duorum vultuum inaſpect9 mutua auerſio ac diſſociatio. Scientia vero ſui: eſt amborum vultuũ grata exoſculatio. ℭ Sapiens itaq; homo/ bis bifrõs eſſe declaratur. naturali inquã homine bifrõs/ & virtutis homine iterum bifrons. Primo quidem bifrons ſui inſcitia: ſecundo vero bifrõs ſui gnaritate. Conſtat enim ſapiẽs homo/ ex tenebris & luce: ex potentia & actu: ex ignorantia & ſcientia. Nam principium: illi ſũt tenebre/ potentia/ ignoratio/ auerſio/ diuiſio. finis vero & perfectio: lux actus/ ſcientia/ conuerſio/ coiunctio/ vnitas. Principiũ ſapiẽtis tenebre: finis lux

ℭ GEMINIS MODIS QVADRIFRONTEM SAPIENTEM POSSE EXPRIMI. CAP. XXXIII.

VNDE FIT VT BIFARIAM SAPIENTEM HOMINEM QVAdrifrontem: pingi & exprimi cõtingat. ℭ Aut enim vultus extremi poſtergãtur/ extroſ9 & in diuerſa ſpectãtes: medij vero adinuicem cõuertuntur & in alterutrum ſpectant. ℭ Et hoc pacto ſimul ſapientis & ignoratiũ & ſcientia: inſipientia & ſapientia exprimuntur. Nã per extremos vultus inſipientia/ per medios vero/ ſapiẽtia deſignat̃. Aut extremi quidẽ vult9 itroſus & in inuicẽ ſpectant: medij vero ad extremos conuertũtur. Et hec ſapiẽtis deſcriptio: priore cõmodior reperit̃. Scdſ mod9 ℭ Extremi nãq; ſapientis & cõſumati aĩmi vult9 ſũt intellect9 & meõria: q ſuapte natura adinuicem cõuertunt̃/ ſeq; conſpicant̃. Medij vero aĩmi aſpect9: inſũt intellectuali ſpẽi: q̃ iter itellectũ & meõriã velut amborũ ſpẽs/ amborũ ſpectatiua efficitur. ℭ Sapiẽtẽ igitur merito ad Iani inſtar nũc vt bifrontem nunc vt quadrifrontẽ experimur. Etenim ſapiens in cardine ſui/ mundiq; locatus: nunc ſibiipſi nunc mũdo cogreditur patefcit/ reſeratur.

ℭ Spectat & in omnem ſimul mundi ptem: vt oriẽtem/ meridiem/ occaſum/ & medie noctis punctũ. Sapiens in omnẽ mũdi ſpectat partem Toti adeſt mũdo eſtq; cunctis preſens omnia: ſimul eius oculus perluſtrat atq; intuetur. ℭ Hunc a tergo pinſit nemo: huic poſtica ſanna impingitur nulla. Aĩo defecatus & imperturbatus (inſtar liquidiſſimi celi) viuit. In ſeipſo manet cõtentus ſeipſo/ ſibiq; ſufficiens. ℭ Nam numeroſus diſcretus & in ſeipſo plurimus eſt. Indeſertus/ indeſolatuſq; manet: nullius indigus/ ſpiritali ſalimonie plen9: qua iugiter & aſſidue paſcitur illius animus.

ℭ Vtramq; naturam exprimit intellectualem atq; ſenſibilem. Collocatur enim vt diximus in vtriuſq; mundi ſpecula/ nunc ſenſuum vehiculo inſenſibilẽ mundum deuehitur. nunc vero mente celos exterebrans: ſupercęleſtia et intellectualia ſcrutatur/ rimatur perquirit. In ſapiente vterq; mũd9 exprĩtur ℭ Senſibilem inſuper mundũ (vt diximus) in intelligibilem: et intelligibilem in ſublunarem traducit. Sunt enim abo mundi coniuncti in homine: vt pote in cuius anima intellectualis mundus/ in eius vero corpore/ ſẽſibilis mundus exprimitur. Eſt inſuper ſapiens nature alternatio donorũq; viciſſitudo. quandoquidem primus noſter homo naturalis homo eſt: et primum nature donum/ ac mutuum. Secundus vero qui virtutis homo: eſt vt ipſius nature remuneratio/ et quedam antipelargoſis hoc eſt beneficiorum retributio. Studioſo quippe homine in naturam munifici ſumus: munera illius compenſamus/ eidem applaudim9/ gratamur ac deniq; nos ipos vniuerſo natura debito abſoluimus. Sicut enim primi hominis naturali dono/ naturales naturaliſue iuris ſumus/ ita et virtutis homine (que ſecunda quedam eſt humanitas/ ac ſapiẽtia) noſtrates efficimur/ noſtri iuris/ nobiſue proprij.

SAPIE ETIAM VTROBIQVE ET SVBIECTO ET OBIECTO ESSE IMMATERIALEM. CAP. XXXIII

SAPIENTIA VTROBIQVE ET SVBIECTO ET OBIECTO eſt immaterialis. Nam & imateriali ſubſtãtie ſapiẽtia ineſt:& eſt immaterialis ſubſtantie gnaritudo/ſciẽtia cognitio. ❡ At cũ tria ſint precipua & immaterialia entia. Deꝰ/ Angelus/ Rationalis aia: hinc trina (vt diximus) euadit ſapientia. Diuina/ Angelica/ Humana. Diuina ſapiẽtia omnium eſt precipua/ prima/ increata/ infinita/ eterna. qua deus ab eterno ante condita ſecla: ſibimet arcane innotuit/ ſibiipſi ſuffulſit/ reſplenduit apparuit. Angelica vero ſapientia eſt qua cognitus eſt ab angelo deus: & qua angelus a ſeipſo. Humana porro eſt: qua ab anima deꝰ/ angelus/ anima internoſcitantur. Diuina ſapientia monas eſt:& tantũ ſuiipſius noticia/ omni alteritate & diuiſione

Diuina ſapientia monas.

ſublimior. Angelica ſapientia: orta & creata a monade/ dyas eſt:& haud tantũ ſui/ ſed alterꝰ vt dei cognitio. Et in hac ſapientia: prima alteritas primaqꝫ diuiſio cõtingit. Humana vero ſapiẽtia/ vltima eſt ſapientia/ ac tryas. Eſt eni triũ entium cognitio: Aie/ Angeli/ Dei.

Angelica dyas.

Humana tryas.

❡ Colligit eni imprimis rationalis aia in ſublunari mundo (ſenſuum corporiſqꝫ famulatio) ſenſibilium omnium rerum notiones/ ſpecies/ imagines. e quibꝰ demũ vt proprie notionis opifex: in ſemetipſa propriam cõfingit/ elicit/ profertqꝫ ſpeciẽ: que eſt hũane ſapientie initium & ipſius anime ab ſeipſa cognitio. ❡ Deinde poſt ſuiipſius adeptã gnaritatem: ſenſi in angelicam & ſimpliciorẽ perfectionem ſcandens: fit angelice ſcientie conſors. poſtremo vero ad ſublimiora enitẽs/ diuina quoqꝫ cognitiõe & ſcientia cõſumatur: fitqꝫ veriſſime ſapientie particeps. ❡ Nam ſicut carneus noſter & viſibilis oculus: ſũmo/ ſpecioſiſſimo & lucidiſſimo viſibili delectatur vt ſole: ita & vis omnis cognitiua/ ſupremo & lucidiſſimo cognoſcibili (vt deo totius lucis autore) imbui/ illuſtrari & conſumari precipue expetit. ❡ Eſt enim deus vniuerſe nature ſol verũqꝫ ac propriũ omnis cognitiue facultatis obiectum. In quo exuberantiſſima/ infinita/ ſincera & immixta lux: omnẽ ſpeculatiuã perſtringit aciẽ: ſẽper patẽs/ fuſa ſuper omnia/ parata ſẽper & explicita (vt Diuus Areopagita teſtatur) cũctis ad participandũ. Omnia ad ſe conuertens/ ſeipſa expetibilis:& ab omni ſiue materiali ſiue immateriali oculo: ſẽper amanda/ ꝓſequenda/ hauriẽda. ❡ Sed materialis oculus (vt imaginatio & extimꝰ ſẽſus) vt curuꝰ in terrã/ vt granaſtellus & preſſus ſenio: vt longiore a ſuo fonte diſtantia conſeneſcẽs: beatã hanc ſuſpicere/ & exhaurire nequit ſpendiſſimã lucẽ. Abditi illius ſolis iubar intueri & ſpectare nequit: cuius (vt ſacra canunt eloquia) ſicut tenebre eius ita & lumen eius.

Diuꝰ areopagita.

❡ MVTA ANIMANTIA: NVLLAM DEI CONSEQVI NOTICIAM CAP. XXXV.

VNDE FIT VT QVECVNQVE INFRA HOMINEM STATA ſunt/ muta animantia: nullã veri naturaliſqꝫ ſui ſolis noticiã conſequãtur. ❡ Ad illius enim immenſũ iubar: extoto caligant atqꝫ cecutiunt. In perpetuis totius inuiſibilis fontaliſqꝫ lucis: tenebris degũt. Ignorant eũ/ qui altiſſimas & eminentiſſimas lucis tenebras/ poſuit latibulũ ſuum. Sapientie ſũt expertia neqꝫ ſeipſa quidẽ norũt/ neqꝫ ſuũ autorem & opificem deũ. ❡ Nã neqꝫ corpore neqꝫ ſpiritu: ipſos exterebrare celos/ aut in ſydereos attolli thalãos nata ſunt. Tota equidem in terris orta nataqꝫ ſunt: tota quoqꝫ in terris emori occũbere & occidere nata. Fit etiam vt omnis imaterialis cognitio & ſapientia: ad ſenarij primi perfecti numeri mẽſurã rite cõpleatur. ❡ Sunt eni imateriales cognitiones/ numero quidem ſex: ſpecie tamẽ haud tribus plures Mẽs/ Intellectus/ Ratio Tres quippe ſunt mẽtes: duo intellectus/ ratio vnica. ❡ Nã mentẽ diffinimus: eiuſdem/ ab eodem conſpectũ/ ſcientiã noticiã. Intellectũ vero noticiã eſſe proximi & attigui: a proximo & immediato. Rationem deniqꝫ/ cognitionem mediatam eſſe fatemur: qua principium finẽ/ per medium exquirit veſtigat ſcrutaturqꝫ. ❡ Trine igitur ſunt mentes. Prima qua cognitus eſt a deo deꝰ: Secunda: qua ab angelo angelus: Tertia qua ab anima/ anima. Duo pariter ſunt intellectus: primus quo deus cognitus eſt ab angelo. Secundus quo angelus ab anima. Nempe inter deum et angelum: et inter angelum et animam: medium interhyat nullũ. ❡ Vnica vero ratio eſt: qua deus per angelum medium/ noſtris animabꝰ innoteſcit. Obtinet enim Angelus/ medium inter deum et animam locum. eoqꝫ traduce diuine lucis iubar/ diuinuſqꝫ fulgor in animam vſqꝫ noſtram pertingit atqꝫ deriuatur

Trine mẽtes

Duo intellectus.

Vnica ratio

¶Adhūc itaq; modū imaterialescognitões(q̄ contēplatões et ſapientie dicuntur) ſpecie quidem ſolam tryadem/ſecundumue trigonum:implere probantur:numero

Deus	Deus	Mens	Prima
Angelus	Angelus	Mens	Secūda
Anima	Anima	Mens	Tertia
Deus	Angelus	Intellectꝰ	Primꝰ
Angelus	Anima	Intellectꝰ	Scdūs
Anima	Deus	Ratio	Vnica

vero ipſam exadem/trigonum tertium/primumq; perfectum reſtituunt. ¶Eſt aūt mens vt pūctum/monas/vnitas. Intellectꝰ vt linea duo pūcta et dyas. Ratio vero vt ſuperficies/tria puncta/tryas. ¶Nam mens ſola vnitate perficitur: Intellectus duobus extremis clauditur. Ratio vero in tribus: principio medio et fine conſiſtit. Punctum enim vnitas quedam eſt: linea dualitas et pūcta duo.

Deus	Angelus	Anima
Mens	Mens	Mens
Intellectus	Intellectꝰ	
Ratio		

Superficies vero trinitas et puncta tria. Vnum quippe punctum haud aliud eſt q̄ punctum. Duo vero puncta lineam conſtant: tria autem ſuperficiem. ¶Ita et mens conſiſtit in ſimplici vnitate et i puncto ſubiecti et obiecti: Intellectus in eorum dualitate et linea: Ratio i eorum trinitate et ſuperficie. ¶Nā ſeorſum hec tria puncta: Deus/ Angelus/ anima: tres mentes ſunt. He vero due linee: deus Angelus/ angelus anima: duo ſunt intellectus. At hec tria ſimul: Deus/ Angelꝰ/ Anima(que ſunt vna ſuperficies) vnam rationem vnamue mediatam dei cognitionem conflāt. cuius principium/ idq; quod diſcurrit anima ē: medium perquod fertur et motus ipſius lux: angelꝰ. Finis vero/ idq; quod per quiritur: deꝰ.

¶Trina igitur eſt mens/ Trinus intellectus/ Trina et ratio: diuerſis tamen modis et cauſis. ¶Nā mens eſt trina nūero: cum ſint tres mētes/ termini tres/ et pūcta tria: Deus/ Angelus Anima. Intellectus ſunt numero quidem tantum gemini: quia tamen i tribꝰ terminis Deo Angelo et anima/ ambo intellectus clauduntur: trinus intellectus cēſetur. Ratio pariter numero vnica et ſola eſt: ſubſtantia tamen et coalitione: trina. Conflatur enim ratio his tribus. Deo/ Angelo/ et Anima. ¶Dicitur quippe ratio anime ratiocinatio: qua per angelū in deum euadit: qua(angelico medio) inſeritur deo/ ſuoq; fine et naturali ſole potitur. ¶Accidit enim in anima: quod in dyalecticis ſillogiſmis. hi namq; et terminis et enūciationibꝰ ſunt trini. Enunciationum vero et propoſitionū: due ſunt prime: immediate/ precipue/ ſimplices et intellectuales: quarum vna maior/ alia minor vocari ſolet.

Analogia anime ad dyalecticū ſillogiſmū.

1	Mens	Deus		
2	Mens	Angelꝰ		
3	Mens	Anima		
4	Intellectꝰ	Deus	Angelus	
5	Intellectꝰ	Angelus	Anima	
6	Ratio	Deus	Angelꝰ	Aīa

Reliqua vero pp̄ō mediata/ media/ rationalis/ et extremis illata: quā illationē & cōcluſionem vocāt. ¶Simplicior autem eſt in ſillogiſmis terminorum et vocum notitia/ cognitione propoſitionum: et ſimplicior iterum premiſſarum cognitio/ illationis ſcientia. ¶Sit itaq; trium terminorum noticia: velut trina mens. Premiſſarum cognitio ſit geminus intellectus. Illationis vero ſcientia/ Ratio vocitetur. Liquet quanta concinnitate ex tribus mentibus duo intellectus: et ex geminis intellectibus vna pendeat ratio atq; illatio. ¶Ita igitur et in anime diſcurſu perge. Dic imprimis deum ſibiipſi notū. Angelum ſibi. Animam iterum ſibiipſi. He ſunt tres mentes: he ſimpliciſſime omnium cognitiones. Deinde enuncia deum de angelo/ et angelum de anima cognitum inquam eſſe ab angelo deum: & ab anima angelum. geminos hoc pacto componis intellectus/ illum maiorem hunc vero minorem. Deinde inferendus abs te eſt/ cognitus ab anima deus: que eſt materialium cognitionum vltima/ priorum gnaritatum illatio/ anime conſumatio/ ratiocinatio et ſapientia. ¶Hoc rationali ſillogiſmo/ hac ratiocinatione atq; diſcurſu: rationalis anima perficitur/ ſapiens fit/ euadit in deum. Angelus ſiquidem prius et per ſe/ euadit in deum. Anima autem ſine medio/ euadit quidem in angelum: per angelum autem aſſumitur in deū. ¶Irrationalis autem anima/ in deum tranſit nunq̄. Eius etenim cognitio quā(ſenſitiuā vocitamus) verſatur in abdito et in profūdo. et eſt vt puncta quattuor ſiue vt corpus vndecunq; dimenſum: con-

Anime diſcurſus.

Mens	Mens	Mens
Deus	Angelꝰ	Aīa
Maior intellectꝰ	Minor intellectꝰ	
Illatio		

ſlatum compoſitum/ſectile/et nulla ex parte vnum/ ſimplex/ immortale. Cetere aũt cognitionestres: immateriales ſunt/ impertes/ immortales/ ſimplices/ et vt trini magnitudinum termni: Punctum/ Linea/ Superficies.

❡DENARIVM NVMERVM COGNITIONIBVS RESTITVI. CAP. XXXVI.

INSVPER FIT VT AD DECADIS ET QVARTI TRIGONI nũerũ excreſcat omnis cognitio. Nam cognitio omnis aut mens eſt: aut intellectus/ aut ratio/ aut ſenſus. Atqui mens vnitate vt diximus conflatur/ Intellectus dualitate/ Ratio trinitate Senſus quaternitate/ que ſimul decadem implent. ❡Mens eſt vt punctum/ Intellectus vt linea/ Ratio vt ſuperficies/ Senſus vt corpus. Mens: dei propria eſt. Intellectus angelorum Ratio, hominum: Senſus irrationalium animalium. ❡ Et harum quattuor cognitionum ſicut. potiſſime tres/ materiales ſunt/ cetera vero materialis ita et abiectiſſime tres create ſunt: Sola vero precipua et ſuprema/ increata et eterna. Create ſunt he intellectus/ ratio/ ſẽſus: mẽs vero ſola increata. Immateriales autem ſũt he: Mens/ Intellectus/ Ratio: materialis vero ſola ſenſitiua.

Deus	Angelus	Homo	Aial irra.
Mens	Intelle.	Ratio	Senſus
Pũctũ	Linea	Superfi.	Corpus
1	2	3	4

❡ Angelus prior deo iſeritur fitq; cum deo vnus. Deinde anima vna fit cum angelo poſtremo anima vna cum deo. ❡Huiuſce quippe ratiocinationis et ſubſtantialis ſillogiſmi/ quo dei et anime inferenda vnitas eſt: deus et angelus extremi termini ſunt. Medius autem terminus: angelus eſt. Maior vero propoſitio/ eſt hec/ angelus deus: Minor/ anima angelus: Illatio deniq; et concluſio/ anima de9. ❡Hoc enim pacto perge/ diſcurre/ concIude: Angelus eſt deus: Anima/ angelus eſt: Igitur Anima deus eſt. Vbi namq; angelus vi cognitionis in deum euaſit et coniunctus deo eſt: aliquo pacto deus eſt. Identidem & anima in angelum prior q̃ in deum veliuolat atq; irremigat/ tandẽq;/ per angelum in deũ euadit ❡ Nam et ſuperiora et priora vt logici volunt/ ad inferiora et poſteriora enunciantur. Deus aũt ſuperior eſt ãgelo. Angelus vero prior & ſuperior aĩa. Quaten9 igit̃ iferiora et min9 p̃cipua i p̃ſtãtiora et potiora euadere nitũtur idicit̃ iprimis de9 de ãgelo/ deinde ãgelus de anima/ Poſtremo deus de anima. Hec enim ſubſtantialis ratiocinatio: in prime ſyllogiſmorum figure diſpoſitione/ modo et ordine contiugit. qua per extremas vnitates angeli et dei/ anime et angeli: rationalis anima deo copulatur/ atq; inſeritur.

Subãlis ſyllogiſm9.

QꝫOMNIS COGNITIO/ PRO VIRIBVS IN DEVM INTENTA. CAP. XXXVII

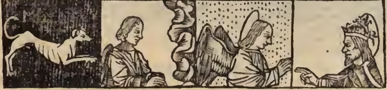
DEVS CVM SIT PRECIPVVS ET VERISSIMVS TOTIVS NATVRE ſol/ et ſupremum omnis cognitiue facultatis obiectũ: omnis vis cognitiua (quantũ ipſi indultum eſt) i deum vt potentia in actum conuertitur. Et eſt vt quidam ipſius dei aſpectus/ fulgoris ipſius receptaculum naturaliſue emanatio. Vnaqueq; enim vis cognitiua/ quo ad permittitur/ nitit̃ in deũ vt in propriũ obiectum/ vt in verum ſolem/ vt in finem ſuũq; conſumationem. ❡ Ceterum non modo eodem/ omni cognitiue facultati pellucet reuelatur reſeraturq; deus: non facie eadem eodẽue aſpectu: intellectui/ rationi et ſenſui nudatur/ diſcooperiturq;. ❡Nam intellectui reuelatur in lumine/ Rationi in vmbra/ Senſui in tenebris. Ab angelo ſiquidem conſpicitur clarus et nudus: Ab homine vmbratilis. Ab irrationali animãti/ cum nullo pacto ſpectetur deus: ab eodem in tenebris/ in nocte/ in totius lucis priuatione: conſpicuus ſpectabiliſq; eſſe pronunciatur. ❡ Lux autem ipſa/ in deo eſt et deus eſt. Lumen vero prima eſt lucis emanatio directuſue lucis radius. Vmbra: luminis eſt aut refractio/ aut reflectio. Tenebre autẽ dicuntur luminis priuatio. ❡ Lux in ſole eſt. et natiua quedam ſolis claritas. ❡Lmen id eſt quod directo et infracto radio/ a ſole deriuatur: vt quicquid eſt/ a ſole vſq; ad nubes. ❡Vmbra eſt lumen refractũ: quale ſub nubibus viſitur vſq; ad terre ſuperficiem ❡Tenebre ſũt defectus luminis: qualis a terre ſuperficie/ ad vſq; eius meditullium et centrũ cõtingit. ❡Lux eſt precipua et prima. Lumen: lucis eſt ſpecies. vmbra: luminis veſtigium. Tenebre priuatio et non ens. ❡Quandiu lucis radi9 per ſimile mediũ fertur/ vnus/ continuus/ directus &

Non eodẽ modo omi cognitiue facultati reuelatur deus

Lux

Lumen

infractus:lumen eſt. Vbi vero diſſimili quidem ac denſiore medio:ſed tranſparente atq; io-
paco frangitur ſpargitur/multiplicatur vt ab occurſu nubiū:vmbra cēſetur. Aſt vbi mediū
occurrit intrāſparens/ſolidū/opacū vt terra illic tenebrarū eſt initium/ibi totius lucis occi- Vmbra
dit interitq; ſpecies. Eſt enim opacū corpus :ab luce impenetrabile. ℂ Omnem igitur a ſo-
le et celo/ad terre vſq; centrū/mundi regionē:in quattuor partimur: In regionē lucis/lumi- Tenebre
nis/vmbre/tenebrarū. atq; i hiſipſis volum⁹ oēm dei aſpectū/cognitionē et ſcientiā cōtine-
ri: eaſq; eſſe vt naturales rerū oim manſiones ac ſedes. ℂ Deus eni eſt in regione lucis: An-
gelus in regione luminis: Homo in regione vmbre. Irrationale animal in regione tenebra-
rū. ℂ Lucis regio eſt ipſum celum/et vniuerſa celorum ſpiſſitudo. ℂ Locus vero et regio lu-
minis: eſt igneum elementum et ſuperior aeris regio ſeu quicquid eſt a lune concauo/ad nu
biū conuexum. Vniuerſa eni hec regio orbiculare celi motū imitata: ſerena trāquilla/&/pa-
cata mitiſſimas/ac ſaluberrimas auras voluit. Nulla in ea gignitur nubecula /nullaue cali-
go: qua aut luminis radius frangatur/aut vmbella cauſetur. ℂ Vmbre regio eſt quicquid a
nubib⁹/vſq; ad terre faciē patet . Huius enim regionis aer vmbratilis et caliginoſus :ſupe
riore inſalubrior et impacatior reperitur. ℂ Tenebrarum regio eſt tellurea molles vniuerſa

que nullum lucis excipit admittitq; iubar. ℂ Fons et ortus lucis eſt in celo. Lumen
vero a celo ad nubes vſq;:infractū/ vnum / continuumq; pertranſit. Fractus autem a nubi
bus lucis radius ad terram vſq;: vmbre nomen ſortitur. Quicquid deniq; ſub terra: tenebre
dicuntur. ℂ Aliter igitur patet deus angelo/ Aliter homini/ Aliter irrationali animanti. Di- Tantū due
uina eni ſpecies que in intellectu recipitur angelico/lumen eſt. Que vero in humana ra- creature di
tione/ vmbra. Que autem in animalis ſenſu: tenebre/ totiuſq; diuine lucis priuatio. uine ſcien-
ℂ Vnde fit vt tantū due ſit creature: diuine ſcientie participes/ tantum duo mundi lumina- ſcie partici
ria/angelus et homo. ℂ Sūt eni tantū due lucis ſpecies: lumē et vmbra. Lumen autē eſt an pes.
gelica ſcientia: Vmbra vero ſcia humana. Tenebre aūt ſolo noie/dicuntur tertia lucis ſpe-
cies. Re eni vera tenebre nichil ſūt: preterq̄ ſola lucis priuatio . ℂ Angelicus igitur intelle
ctus: deum nouit in prima lucis ſpecie/ vt i lumine. Humana ratio: in ſecunda ſpecie id eſt i
vmbra. Animalis ſenſus: in tertia lucis ſpecie/ id eſt in tenebris/ in obſcuro in negatione & i
mera lucis priuatione: que eſt vera et ſincera dei ignoratio/animali innata. ℂ Nam cogno
ſcere in tenebris deū: haud aliud eſt q̄ ignorare deū: ſpeculari in tenebris deū/eſt nō videre
deū. Affici tertia diuie lucis ſpecie/ ideſt diuinis tenebris: eſt nullo pacto diuia luce feriari /
nullā dei ſuſcipere ſpeciē/ nullā diuini ſolis conſequi gnaritatem

ℂ DEVM FONTEM ESSE LVCIS: ANGELVM VERO PRIMVM ESSE LVCIS SPECVLVM. CAP. XXXVIII.

RVRSVM DEVS FONS EST TOTIVS LVCIS: ET VT IMMENS⁹
e⁹ ſol. Angel⁹ vero ē vt clara cādida & trāſparēs nubecula: deo iugit obie
cta illiq; vicina / proxia/attigua. Manās qppe a deo lucis radi⁹/nullo diſſiti
medio abercet: qui i āgelicū vſq; itellectū vn⁹ cōtinuuſq; deriuet ℂ Int ei
deū & āgelū/nichil iterhyat: cui⁹ obice ipm lucis ſpiculū/obliquū & idire
ctū ad lat⁹ icedat. Nihil ē qd̄ diuinū ab āgelo/liquidū ſiccerū/ac nudū. auffe
rat aſpectū. Nil qd̄ ipi āgelo: cauſet diuini eſt⁹/ardoris & claritatis vmbrā.
ℂ Pria itaq; diuie lucis extra deū pfectio/pria diuie claritatis poſitō & emanatio primuſue Angelicus
ei⁹ ſtat⁹/receptio & cōtinētia: angelic⁹ ē itellect⁹/ ſiue āgelica tota ſubā. Hec aūt cū ſpirita- intellectus
lis/ſiplex/icorpea trāſparēs & iopaca ſit velut nubes/exceptū diuie lucis radiū ad iferiorē & vt intranſ-
poſteriorē creaturā (vt ad hoiem vſq;) traducit/ diſſilis tn̄ medij occurſu fractū/ſpſū/idirectū parens nu
obliquū/lateralē & vmbratilē. Eſt ei āgelica nubecula id diſſiſe mediū: quo int deū & hoiem becula.
itercurrēte/ frāgit diuie lucis irradiatio. quoue diuini ſolis ardores & ſupeminētes eſtus/ab
hoie arcētur: quo deniq; cauſat hoini/ diuie claritatis vmbra. Cernit qppe deū hō/haud
(vti eſt) purū/ſimplicē/ nudū/ aſpectu primo: ſed in quadam vmbra/ſub caligine et nube an
gelica ſub mitiore et temperantiore aura et aſpectu ſecundo.

¶ Eſt enim homo ſecunda diuine lucis poſitio:ſecundus eius attactus/ ſtatus/ ſuſceptio/ cō
tinentia et ſedes. Hactenus itaq; hō/ diuinus ſpeculator et contēplator euadit: qua illi diuia
ſpecies/ haud nuda: ſed ſub tranſparenti angelici intellectus caligine/ in vmbra reuelatur
atq; demonſtratur. ¶ At cum intranſparens ſit/ & imperuius homo totuſq; ab luce impertrā
ſibilis (vt qui duntaxat candido et perlucido ſpiritu: terreo vero et opaco corpore conflatur)
ſiſtitur in homine diuina lux/ et ad vlteriora tranſmittitur nuſq̄. Opacitate ſiquidem et
ſoliditate humani corporis continetur/ arcetur/ et colligitur in homine. ¶ Hūani igitur cor
poris opacitas diuino obiecta/ intentaq; ſoli: ad poſtergatam et iferiorem creaturam (vt ad
Homo cor irrationale animal) tenebras emanat funditq; omnem diuine lucis inaſpectum et ſapiētie
pore intrāſ priuationem. ¶ Eſt enim cominus ſub deo collocatus angelus: Sub angelis homo/ Sub ho
parens. mine vero irrationale animal. Angelus ruſum ſub nullo medio/ deum ſpeculatur atq; intu
etur: Homo vero ſub nube et angelico ſpiritu deum videt. Irrationale autem animal/ cum
nullo pacto diuine ſit ſcientie aut ſpeculationis conſors: perſimile eſt ei oculo / qui merſus
in terre profundo tellureaq; mole obrutus: ſolem intueri contendit. obruta eteni ē irratio-
nalīū animantium acies/ mole humani corporis : per quam (vt diximꝰ) diuina luce irradi-
ri prepeditur. ¶ Ruſum humane vmbre/ cauſa eſt angelicus ſpiritus: Tenebrarum vero
irrationali animali cauſa/ corpus humanum. Et ſicut diuina prima et immediata ſpecies
lumen eſt: quo paſcitur/ afficitur et illuſtratur angelicus intellectus: ita et angelica ſpecies ē
vmbra: qua homo humanuſue intellectus ſatiatur. Humana vero ſpecies/ humaniue cor-
poris irradiatio/ tenebre ſunt. que ab humano corpore/ i animal irrationale manant illud
opertīūt faciuntq; diuine cognitionis expers.

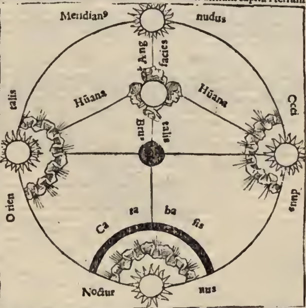
¶ ITERVM DE DIVERSITATE DIVINARVM SPECVLATIONVM. CAP. XXXIX.

CONTEMPLABILIS AVTEM EST DEVS/ AB ANGELO: VELVT
in celo. Ab homine: velut in nubibus. Ab animali bruto: vt in terra.
¶ Statue quippe angelicā aciem/ in celo: Humanā/ in nubibus: Animali-
um oculum in terra: ac dilucide perpendes vniuſcuiuſq; ſpeculatoris ocu
li naturam. ¶ Nam ſi preſtantius eſt celum nubibus ipſiq; deo vicinius
vtrīq; et hic oculus/ quem in celo collocabis propiore breuioreq; radio/ il-
luſtrabitur a deo: eo oculo/ cui in ipſis nubibus deputaueris ſedem. Et ſi-
cut celum et nubes: corpora ſunt/ ſuapte natura tranſparētia luciſq; capa-
cia: terra autem corpus opacum/ luci imperuim : ita et hi profecto oculi/ q
in celo et nubibus collocantur: ambo diuini luminis particeps fiunt. que
vero acies / in terre profundo reſidere probatur: ad illam vſq;/ diuina lux pertingit minime
¶ E tribus igitur creatis oculis angelico/ humano/ Aialꝫ: ſiue intellectuali/ Rationali/ ſenſi
bili: potiſſimi duo (quāq̄ differenter) ad naturalis ſui ſolis/ hoc eſt dei conſpectum admittun
Quadrige tur. ¶ Angelica nempe acies/ deum in lumine: Humana vero/ eundem in vmbra ſpecula-
mini oculi tur: Reliquus autem oculus/ qui mutis animantibus ineſt: hic et nullo pacto/ ſuum ſolē in-
tueri poſſe: et in tenebris illum/ ſpeculari pronunciatur. ¶ Et vt hec euadant clariora: intel
Ois color lige omnem vim cognitricē (vt alibi diximus) quaternario claudi finiriq; nūero. Siue oēm
lucis ſpēs. ſpeculatorem oculum/ eſſe quadrigeminum: diuinum increatum/ ceteros vero tres Angeli
cum/ Humanum/ Animalem: e diuino oculo/ vi creationis quandoq; emerſiſſe. Voca inſup
diuinum oculum lucem: Angelicum/ albedinem. Humanum/ ruborem: Animalem nigri-
tatem. Sicut enim lux / fons eſt et initium et actus colorum omnium/ cunctis coloribus lon
ge preſtantior: ita et diuinus oculus fons eſt et initium omnium oculorum. Et ſicut omnis
color trinis tantum coloribus exprimitur/ duobus inquam extremis et colore medio: ita et
omnis creatus oculus/ eſt trinus. Omnis enim color: ſpecies quedam eſt et emanatio lucis.
Omnis quoq; creatus oculus: diuine increate aciei/ ſpecies eſt et ſubſtantialis emanatio.
¶ Sint igitur nunc pro coloribus extremis: albedo/ nigredo: Pro medio vero colore/ ru-
bor. Dicemus diuinū oculum/ ſibiipſi ab eterno: in luce et fonte colorum/ perſpectum: ſuiq;
ſpeculatorem/ ante omne principium extitiſſe. ¶ Angelicum vero oculum: fatebimur in
prima lucis ſpecie : hoc eſt in albore ſiue in luie/ ad diuini oculi admitti cōſpectū. ¶ Hūanū
porro oculum: diuine aciei/ in ſecunda lucis ſpecie/ hoc eſt in rubore et vmbra: euadere ſpe
culatorē. ¶ Oculo vero animali: haud aliter q̄ in extrema lucis ſpecie/ ideſt in nigritate atq;

in tenebris: diuinā aciem reuelari dicimus. ¶ Perſpectus eſt itaq; ſibipſi deus: vt ſincera & immaculata lux. Angelo vero reuelatur: vt infigurata albedo & lumē. Homini: velut rubor et vmbra. Muto animanti: vt nigritas et tenebre. ¶ Diuina rurſum in angelo apparitio: perſimilis eſt aſpectui meridiani ſolis. qui ſine nubibus: noſtris oculis imperturbatus/ liquidus ſincerus/ purus albuſq; nudatur. ¶ Diuina vero in homine apparitio: medio ſolis aſpectui hoc eſt in ortu et in occaſu: pari proportione reſpondet. Oriens quippe aut occidens pheb9 lōgiore infirmioreq; radio/ noſtris oculis imprimis pellucet: et nequaq̄ purus aut albicans ſed per medios vapores/ rubens vmbratiliſq; demonſtratur. ¶ Diuina deniq; i ſēſibili oculo emicatio: tam nulla eſt/ q̄ ſol i medie noctis pūcto/ conſpici nequit.

Deus	Angelus	Homo	Animal
Mens	Intellect9	Ratio	Senſus
Lux	Lumen	Vmbra	Tenebre
Lux	Albedo	Rubor	Nigredo
Supercelestia	Celum	Nubes	Terra

¶ Angelica facies ſurſum in deum intendit: vt ad meridiei punctum/ aut ad zenith orizōtis et hemiſperij conuerſa ¶ Humana in vtramq; partem et ad latera (Nam bifrons eſt hō) deū vt ſolem/ nunc oriētē nūc occiduū videt. At irrationalium animantium capita i terram ſunt prona: et ad medie noctis pūctū vergentia. ¶ Nam finge in celo ſoles quattuor: Meridianū/ Orientem/ Occiduum et Nocturnum. Meridianum ſincerum & nudum/ Orientem vero et occiduum velut p nubes apparentem: nebula circūdatum. Nocturnū deniq; / vt ſub terra delitentem opertum terra ¶ Intellige et orbem aliquem inter terram & celum i noſtro hemiſperio: omnem vim intuitiuā/ aſpectumq; librantem atq; deferētē. circa quem pinge quattuor aſpectus/ oculoſue / aut facies quattuor. ¶ Superior igitur ocul9 verſ9 i meridianum ſolem erit vt angelicus itellectus.

Differentie ſpeculationū p ſolis aſpectus.

Medij oculi qui orientem & occiduum intuebuntur ſolem/ erūt vt humani: aſpectus q bus homo diuidue et obliquato radio/ vltro citroq; ad diuinum admittitur conſpectum. Inferior autem oculus/ nocturni ſpeculator ſolis/ erit vt animalis oculus: exprimens quanta inſit mutis animātibus dei cognitio/ diuieq; lucis participatio: ¶ Sicut eni ei oculo/ nocturn9 ſol per terram manet imperuius: ita et diuina lux humani corporis interſtitio: ab eodē oculo arcetur/ fitq; imperuia et perpetuo inacceſſa. ¶ Angelus autem (vt ſuperior pandit ocul9) vnico/ ſimplici/ directo et perpendiculari radio fit diuine lucis capax. in ipſum deū ſine medio (vt aquilina acies in viſibilem hunc ſolem) intendens.

TRINAM SOLIS ET DEI ESSE APPARITIONEM. CAP. XLI.

VNDE FIT VT VNIVERSA SOLIS APPARITIO ET POSITIO SIT tria. Apparet ei ſol aut in monade/ aut i dyade/ aut in tryade. ¶ Apparet vt mõas in meridie ſiplex/ pur⁹/ nud⁹/ ſñ nube/ alteritate ſpecie ei pmixtiõe. Reuelaẽ vt dyas/ in medijs tempori b⁹: vt in ortu et occaſu/ opert⁹ nube/ et caligine tanq̃ ſimplici prima et precipua alteritate. Videtur vt tryas/ in mundi cathabaſi/ hoc eſt in medie noctis puncto: vtraq; permixtus alteritate: candida ſcilicet et opaca nube et terra. ¶ Et in his differentijs/ deus omni creato oculo ad inſtar mũdani ſolis/ innoteſcit euaditq; conſpicuus. Intellectuali/ i monade: ſine vlla ſpeciei/ aut alteritatis permixtione. Rationali in dyade. et per angelice pellucentis nubis ſpeciem. Senſitiuo in tryade: angelice nubis et humani corporis interſtitio. ¶ Nam cum omnium rerum ſit autor deus earumq; veriſſima eſſentia: ſolus omnia fert/ ſolus continet: geſtatq; vniuerſa. Oia in eo fulciuntur et in eundem euadere/ ſingula/ iuxta ſuum queq; gradum) nata ſunt. ¶ Et precipue ea quibus cognitiua adeſt facultas quecunq; vi naturalium cognitionum predita et illuſtrata ſunt: vt angelus homo/ animal/ cetera cũcta ante eunt entia ſuiſq; gradib⁹/ in ſui proſpectu autoris verſantur. ¶ Angel⁹ autẽ coram deo primus/ in dei locat⁹ vicinia/ et propinquitate/ diuine lucis: ſplendiſſimum iubar liquida et imperturbata acie haurit: primuſq; ſine medio in deum euadit/ recipitur in deo/ deus fit: Inſeritur deo/ vnitur deo: fitq; diuini ſolis prima adſequentium oculorum aciem obumbratio. ¶ Poſt autem angelum: homo per angelicam tranſparentiam: et diuina imprimis luce feritur/ & demũ ſubuectante eadem claritate in deum euadit. Eodẽ quippe medio quo diuina claritas/ a deo in hominẽ manat/ deſcendit/ deriuaturq;: homo in deum ſcãdit/ euadit fitq; deus. Euaſit autem prior angelus in deum: prior in deo receptus eſt intellectualis oculus: q̃ humanus intellectus in deum perueniat. ¶ Recipitur igitur humanus intellectus in deo haud immediate et per ſe: ſed per angelicum medium. Neq; inſuper deum/ vt ſimplicem et per ſe deum: ſed vt deum per angelice nubis tranſparentiam mitã tem/ hũana intelligentia ſpeculatur. ¶ Id ei quod hũanus ſpeculaẽ videtq; intellect⁹: haud eſt deus ſimpliciter/ ſincerus et nudus/ ſed deus/ angelica obtectus adopertuſue caligine. Siue deus/ cui iam inſitus eſt et coniunctus angelicus intellectus. ¶ Euadit ſiquidem angelicus intellectus: ante humanum intellectum in deum. qui cum deo ipſi (velut ſpeculatrix potentia ſuopte obiecto) inſitus eſt: ipſum deum/ ad ſequentem humani intellectus conſpectum: ſua nubecula obtegit/ adoperit/ obumbrat. ¶ Poſt denique hominem/ quarto a deo loco/ tertio a prima creatura (ideſt ab angelo) diſtat irrationale animal: quod vnica dũtaxat materiali et ſenſitiua cognitione preditũ eſt. Huius autẽ oculũ: ſi pariter dixeris ſuo quoq; numero et gradu: tam vt diuina luce feriatur/ q̃ vt in deum euadat atq; pertranſeat enitidicam quomã et eius a deo irradiationi et ꝓprio niſui ſeu delationi ac trãſitiõi i deũ: obſtat hũana interiecta ſubſtãtia. Hec enim cum materialis/ corporea/ opaca/ intranſparens et luci impermia ſit/ per eam neq; lux diuina/ in animalis oculũ traduci: neq; in deum ferri copularíq; deo/ idem irrationalis oculus poteſt. ¶ Vbi enĩ receptus eſt in deo homo/ vbi hũana ſubſtantia coniuncta/ et inſerta deo eſt: incaſſum expers rationis animal/ aut diuinã exhaurire lucem: aut in ipſum deum euadere contendit. ¶ Procedens quippe a deo/ diuina lux: ptranſit quidẽ angelicã mentẽ ſincerã/ incorporeã/ imaterialẽ velut nubẽ trãſparẽtẽ. atq; inde i hũane vſq; mẽtis oculũ/ lux eadẽ pgit facitq; hoiem diuie ſcie cõſortẽ. ¶ At hũana mẽs/ cũ iferiori ex parte/ materiei et corpi addicta ſit: mox ipſius corporis opacitate/ lux eadem in homine colligitur/ ſiſtitur et in inferiorem irrationalemue oculum deriuari inhibetur. ¶ Eſt enim humanum corpus/ terminus diuine lucis: in quod vſq; perlata diuina lux/ mox illius attactu opacitate ac ſoliditate reſilit: recurritq; in eum fontem/ quo pri⁹ emerſit. Eſt et humanum corpus: eorum que in deum aſſumuntur/ queue deo inſeruntur vltimum. A deo vt rite diffiniri humanum corpus poſſit. diuine totius lucis meta eiuſq; reflexio & i ſuum fontem recurſus. ¶ Sunt enim tria duntaxat que in deum euadere illiq; copulari queãt: Angelica mens/ Humanus animus et Humanum corpus. Sed cum ex humano animo et humano corpore: conflet uiua natur/ a humana tota ſubſtantia: cuius verus et precipuus ocul⁹/ rationalis appellatur: tantum duo entia/ in deum aſſumi nata eſſe profitemur: angelum et hoiem. tãq; geminos eſſe oculos/ Intellectualem et rationalẽ: qui diuinũ icreatũ oculũ/ iugiter ſpectare et intueri ſint nati: intellectualem in luĩe/ Rationalẽ: in vmbra. ¶ Ex his itaq; que dicta ſunt/ hec elicimus. Sicut de⁹ ſuapte naẽa & ſubã ab e/no de⁹ ẽ: ita et angelus

Angelus i deum nitiẽ

Hõ poſt angelũ i deũ euadit.

Angelica mẽs prior q̃ humana i deũ trãſit

Proceſſ⁹ diuine lucis a deo:

Humanũ corpus diuine lucis reflexio & meta.

et homo / vt imaterialium cognitionum et illuſtrantur a deo et diuine lucis participatione
in deum aſſumuntur. ❡ Vis etenim obiecti / vt lux: manans ab obiecto / i ſpeculatricem po-
tentiā: eādē potētiā / ipſi obiecto iſerere probaꝫ queadmodū linea eſt eadē / qua diuia lux / in
angelicam humanāq; mentem deſcēdēs ſpargitur ſuperneq; illabitur: et qua deniū vtraq;
mēs / in ip̄m deū ſcādit illi ꝑ copulaꝫ ❡ Irratōale aūt aial (vt dictū eſt) neq; diuinū exipe lu
mē: neq; in deum ſcādere poteſt. O beſt ei illi / vtrinq; hūani corpis moles: per quā geminis
de cauſis / deo inſeri deuſq; fieri prohibetur. Prima cauſa eſt ex parte ipſius lucis. Secunda
ex parte aciei et ſpectantis oculi. ❡ Nam diuina ipſa lux (vt diximus) trans humanum cor
pus / in animalem oculum traduci nequit: vt poteque in humano corpore ſiſtitur. Acies
item irrationalis oculi / inualida ac hebes: humani corporis ſoliditate abercetur / ne quicꝗ
quod ſupra humanum fuerit corpus: aut quod in illius clauſtris deliteat / conſpicetur

Eadem via deſcenſus lucis ab obiecto: et aſcenſus potentiei obiectum.

❡ Et hec vniuerſa cla-
rius perpēdes: ſii quat-
tuor orbibus / omnem
oculum collocabis.
Diuinum: in orbe me-
dio et omnium centro
Intellectualem ſiue an
gelicum: in orbe ſecū-
do; qui vndecunq; i di
uinū nitatur euolet q;
oculum. Rationalem
in orbe tertio: qui pari
ter ſed poſt angelicū
oculum diuinam aciē
vndecunq; ſpeculetur
Animalem deniq; ocu
lum: in orbe quarto &
vltimo. Diuinus autē
oculus (cum ſit immul
tiplex et natura vnic9:
fiat in medio circulo
tantum vnus. Creati
vero oculi (cum in mul
titudine & varietate pe
ne innumera / increati
diuini oculi explicent
vnitatem) plurimi ſunt
circa oculum diuinum deſcribendi.

❡ Sed et cum diuina mens dicta ſit eſſe lux: Angelica / velut lumen et albedo: Humana / vt
rubor et vmbra: Animalis oculus / vt nigredo et tenebre: hic orbis in quo deum / aut diuinū
collocabis oculum: pingendus eſt abs te aureus. quandoquidem aureum imitari colorem /
fontana et intentiſſima lux (qualis in ſole) videatur. Orbis autem ſecundus quem complent
angeli: albus eſt relinquendus. Orbis tertius / que manſio hominum eſt: rubro colore infi-
ciendus erit. Quartus deniq; orbis / qui animalium manſioni deputatur: atro pullo ve colo
re nigreſcat. Irrationalium ſiquidem animalium oculi: ad diuinum conſpectum / exto to ce
cutiunt / deguntq; in regione tenebrarum: et in omni diuine lucis ac ſapientie occaſu.
❡ Hi itaq; quattuor orbes / adaperiunt palam: quo pacto deus ſimpliciter hoc eſt nudus / ſin
cerus puruſq; angelis demonſtratur Hominibus vero haud ſimpliciter ac nudus: ſed ange
licis intelligentiis vndecunq; adopertus. Irrationalibus autem oculis: cum et angelicis
intelligentiis et humanis animis atq; corporibus / obtectus circundatuſq; ſuffulgeat: nullo
pacto ab iiſdem / ſpectabilis eſſe predicatur.

¶DEVM EXTRORSVS PERINDE ATQVE INTRORSVS ESSE TRINVM.·. CAP. ·L.

SI ANGELVS ET HOMO: ET DIVINE LVCIS INFLVENTIA & ſacro quodā niſu/ in deum aſſumuntur: fiunt vtiq; participatione dij. pro viribus illum imitantes: qui vt naturalis/ verus/ eternus precipuuſq; de⁹ celebrat. Euadit itaq; āgelica & hūana iſitōe naťalis de⁹: tā extra ſe ipm q̄ itra ſemetipſū trinus: deus inquā diuin⁹/ De⁹ angelic⁹ et deus hūan⁹. Deus enim diuinus/ eſt verus naturaliſq; deus: qui per ſeipſū a nullo ante ſecula deus eſt. Deus angelicus/ eſt angelus exceptus in deo: qui a ſe ipſo de⁹ non eſt/ ſed pependit a primo. Deus autem humanus/ eſt homo: qui participatione dei/ deus euaſit. qui ſubſtantiam et vires/ cum a primo naturaliq; deo acceperit: ope demum angelica ſubuectus eſt in deum. ¶ He autem ſubuectiones diuinarū virtute ſpeculationum/ contingunt. Eſt enim deus ſimplex purus et nudus: angelice contēplationis obiectū. Nil ſiquidem angelico intellectui preſentatur et obiicitur: preter ſolam

Angelice ſpeculatōis obiectum

diuinam ſubſtantiam. in quam cum ſubuehitur angelicus intellectus: puram illā et imixtā offendit. vt pote in qua nulla ante recepta eſt ſpecies: in quam nulla prior (ſecundum naturam) euaſit creatura. prima igitur immaculato et per omnia ſincero/ ac ſereniſſimo deo: angelica inditur inſeriturq; mens. prima illius nitorem/ humano intellectui obumbrat.

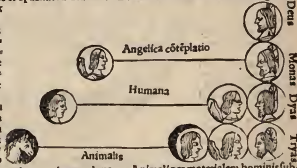
¶ Diuina autem dyas ſiue dei et angeli vnio: exprimit obiectum humane ſpeculationis.

Humane ſpeculatōis obiectum.

Humanus enim intellectus vt diximus: non deum videt ſolum: ſed deum ſub angelica nube pellucentem/ peruium/ tranſparentem. ¶ Nam cum peruenit in deum inſitam illi videt angelicam ſpeciem et nubem: que prior in deum euaſerat/ illiq; prior inſita eſt. ¶ Supereſt autem vt diuina quedam tryas/ ſiue hoc totum deus/ angelus/ homo: animali/ ac ſenſui obiiciatur/ atq; preſentetur. et tam ſenſus q̄ irrationale animal: ab diuina et angelica viſione humani corporis obice et opacitate arceantur. ¶ Vnde fit vt videatur deus ab angelo: vt

Illatio

ſol: purus nitidus/ imixtus/ ſine vlla ſpecie et maculoſa facie/ ſine caligine et nube. Ab homine vero vt luna: veſut ſub inſitione angelice ſpeciei ſub maculoſa facie/ ſub nube et caligine. Ab animali autem vt terra: per humani corporis ſpeciem per materiam et humanas tenebras. ¶ Apparet item angelo per ſe/ vt ſol candidus & alb⁹

Homini per angelicam nubem: rubens vt luna. Animali per materialem hominis ſubſtantiam/ nigricans vt terra: id eſt in priuatione/ negatione et ignorantia. ¶ Sunt enim albedo et nigredo extremi colores: rubor vero medius et deriuaticius color Albedo omnium colorum: eſt ſimpliciſſimus et primus. Nigritudo vero eorum finis. Albor lux quedā eſt: rubor lux in nube/ et quedam vmbra. Nigritas lux in corpore: aut tenebre et lucis priuatio. Albor omnem recipit colorem et ſpeciem: in omnia vertitur/ omnia fit. Nigritudo vero nul

Analogia

lum recipit/ nullo inficitur: nichil continere aut fieri poteſt. ¶ Ita et deus omnia eſt initiū eſt omnium: omnia geſtat/ recipit/ continet i ſeipſo fulcit/ vt albedo. Irrationale autem animal: nichil fieri poteſt/ impingibile eſt: omnium deniq; cognitionum et apparitionum eſt vltima

Sacrum eloquium

et vt ipſa vniuerſorum/ nigritas/ ignorantia/ tenebre. ¶ Angelus et homo ſunt vt medij colores: qui diuine lucis/ aut in nubem aut in ſolidum corpus icidentia gignuntur. ¶ Deus vt ignis eſt: Angelus vt aer/ homo vt aqua: Animal vt terra. Deus vt mens: Angelus vt mentis conceptus/ homo vt vox/ Animal vt ſcriptura. hec ſunt quattuor precipua vniuerſi entia. Hec vera et ſubſtantialia mūdi elementa. Hec illa quattuor animalia: plena (vt ſacra canūt eloquia) oculis ante et retro. Oculi enim eorū ſunt cognitiue facultates: que ſolis his quattuor inſunt. Mens diuinus eſt oculus: Intellect⁹ angelica acies eſt. Ratio humana. Senſus vterq; animalium oculus eſt.

¶CVR SOL APPAREAT SINE SPECIE: LVNA VERO MACVLOSA FACIE INSIGNIS CONSPICIATVR. CAP.XLI.

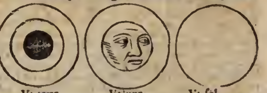
FIT ITERVM EXHIS: CVR CORPOREVS ET VISIBILIS/ SENSIbilis huiꝰ mūdi ſol: purꝰ ſit/ ſiplex/ candidꝰ/ imixtꝰ/ ſine ſpecie/ nube & caligine. Luna vero inſincera ſit/ ſpeciei admixta: alteritate nube & caligine ſuffuſa/ ac maculoſa quadā facie/ & pullo aſpectu inſignis. ¶Nā talis a nobis viſiť ſenſibilis iſte ſol/ fons totius viſibilis lucis: qualis angelice actei archanus ille/ eminētiſſimus & exēplaris ſol/ inuiſibilis fons lucis reuelatur. ¶Et qualis rurſū humano intellectui/ ſub angelice ſpeciei interſitio nudatur deꝰ talis luna noſtrorū oculorum mortalem aciē ferit/ corporeiſue noſtris luminibus (ſub cuiuſdam vmbelle & caliginis admixione) preſentatur: ¶Eſt enī (vt diximus) deus ſimplex & vt ſol/ āgelice cōtēplationis obiectū. Idē vero vt opertus āgelica nube: vt facies i eo viſiť āgelica/ hūane cōtēplationis obiectū vocať. ¶Angelꝰ deū ſolū & inopertū videt: nullā i eo deprehendēs imaginē/ nullāue nubilā aut maculoſā faciē. Eſt eni angelꝰ: primꝰ a deo ꝓcreatus vultꝰ: quo nullꝰ prior aut anterior in deū euadit/ in deoq; recipitur. Huiꝰ autem acceſſu ad deū ſeu receptione/ ac ſtatu in deo: ei demū creature que poſt angelum/ in deum ſuccedit vt homini: reſeratur & expatatur deus vt luna. qui priori creature/ ac prime ſue imagini/ vt ſol ſincerus/ puruſq; ſuffulſit. ¶Accedens eni ſecūda dei imago & ſpecies (id eſt homo) ad deum: cernit prius in eo receptam/ primam ſpeciē atq; imaginem: Acceſſus vtriuſq; diuine imaginis ad deū.

Luna ſpecie inſignis　　Sol purus ſine ſpecie.

id eſt angelicum itellectum/ deum operiētem/ atq; obūbrantem: perſimilem ei maculoſe faciei/ que eſt in luna. ¶Deus enim per ſe & vt angelo demōſtratur/ eſt vt ſol: qui angelica inſitione trāſit/ euaditq; in ſpeciem lune. ¶Viſitur ei/ ſpectaturq; deꝰ ab angelo: vt ſpeculum mūdum/ ſincerum & purum ſine imagine. Ab homine vero vt ſpeculum in imagine: & in quo recepta viſitur imago. Nā deꝰ ſpeculū quiddā eſt: natura & ꝑ ſe ſincerū/ ſine imagine ac ſpecie: cuius naturales ac vere imagines/ ſunt angelice & humane ſpecies: in diuino ſpeculo vt cōtemplationis recipiende/ deoq; inſerende. Deꝰ vt ſpeculū mūdū

Hūana ſpēs　　Angelica deo inſita　　Deus purus

Vt terra　　Vt luna　　Vt ſol

¶Sicut nempe i albore/ recipi natus eſt omnis color: ſiue medius vt rubor/ ſiue extremus vt nigritas: ita & in deo (qui lux albor & veritas quedam eſt) & mediꝰ & extremꝰ color/ ipſiuſue lucis & fōtalis alboris deriuationes ac ſpecies: in analogia recipiuntur.

¶Angelica igitur ſpecies inſita deo: illius candorē homini/ in colore medio/ vt in rubro explicat. tanq̄ ſi lux in nube & claro corpore excepta: per illius tranſparentiam ſpectetur. ¶Humana autem ſpecies & ſubſtantia/ cum ob materiam ſit intranſparens: accedens ad deum ipſiq; deo inſita: illius candorem ſuapte nigritate: irrationali animāti inuiam ponit. ¶Eſt enim deus vt per ſe ſumptus: albor. vt cum angelo/ & angelica obtectꝰ nube: rubor & mediꝰ color. vt vero cū homine & inſitione hūane ſubſtantie: nigritas & extremꝰ color.

¶HOMINEM SECVNDAM ET VLTIMAM ESSE DEI IMAGINEM IN DEO RECIPI NATAM. CAP.XLII.

VNDE FIT, VT HAVD IMMERITO HOMO: VLTIMA SIT DEI imago, extremuſqꝫ vultus in deo recipi natus. & irrationalis creatura homine inferior: deo inſeri & in deo recipi nõ poſſit. ¶ Nam ſicut in nigritate pingi nulla poteſt viſibilis ſpecies, nichil linea ſcribi, nulla exprimi imago:
Analogia nigritatis. & in nullũ colorem verti nigritas poteſt, nulla affici ac tingi verſicolorirate: ita & vbi recepta eſt hũana ſpecies in deo: in diuino ſpeculo, poſterior nulla nata eſt recipi imago. ¶ Vbi vero intelligis, ſolã angelicã ſpeciẽ i deũ euaſiſſe & in deo receptã: ſupereſt adhuc locus hũane ſpeciei, quo i deo recipiatur & collocetur homo. ¶ Nempe angelica in deo receptio haud extremo colori: ſed medio vt rubori cõparatur qui ahuc nigritate tingi: infici & inſcribi poteſt.

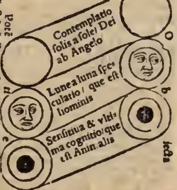
¶ Sicut igitur in albedine colorũ fonte & primo: recipi nati ſunt mediꝰ color, vt rubor: & extremꝰ, vt nigritas: & rurſum i medio colore vt in rubore, recipi poteſt extrema nigritas: in nigritate vero nichil: Ita & intellige deũ ſuapte natura & ſubſtãtia candicantẽ & albũ, hoc eſt ſincerum purũqꝫ vti eſt, angelo apparere. Eundẽ vero angelico acceſſu, velut ſolem nubibus opertũ: homini, rubrum ſiue vmbratilẽ demonſtrari. Humana vero inſitione eũdem omni poſtergate creature claudi, denegari pullũ euadere, imperuiũ, incognitũ, inacceſſum. ¶ Eſt eni homo vt diximus verus mũdi Ianus: cluſius & patulciꝰ, hoc eſt aperiens & claudens. Omni nãqꝫ inferiori creature: diuinũ claudit aſpectũ, occulitqꝫ deum: illũ in ſe ſe cõtinens & ad inferiora nulla traducens. Idẽ vero in altum & ſurſũ pergentibus: primꝰ
Homo mũdi Ianus. eſt diuini iubaris ortꝰ, primꝰ cui reſeraẽ & adaperitur deus: prime intellectualis mũdi value, primum diuine lucis ſpeculũ, & immortalitatis initium. ¶ Idem vltimus & primus diuinitatis particeps eſt: vltimus & tertius a deo, primus a mundo, totiuſqꝫ ſenſibilis mundi deus. ¶ Ipſe preeſt nocti: ideſt ſenſibili mũdo: ſicut & angelus diei, ideſt intellectuali mũdo. Eius intellectus vt luna eſt: & eius obiectũ vt luna. Angelicus vero intellectus vt ſol: eiuſquoqꝫ obiectũ vt ſol. ¶ Sol, ſoli obiectus eſt: & luna lune, a natura obiectata & preſentata. Sol a ſole, & luna a luna: deprehẽdiẽ, ſpectaẽ viſitur. ¶ Nã ſimile ab ſolo ſimili deprehẽdi & ſpectari natũ eſt: ſiplex a ſiplici, imixtũ ab imixto, mixtũ & variũ, a mixto & vario. ¶ Deꝰ natura ſiplex eſt: & angelicꝰ itellectꝰ cui patet deus: idẽ eidẽ ſiplex. Hũanꝰ vero intellectus: mixtus eſt & ſpecie affectus id quoqꝫ quod humano obijcitur intellectui haud ſimplex eſt deus: ſed adumbratus, opertuſqꝫ deus.
Hoĩs & intellectus & obiectũ vt luna.

Simile ſili obiectum.

QVE SINT PROPRIA ANGELICE ET HVMANE CONTEMPLATIONIS OBIECTA.·. CAP.XLIII

QVOD SIT ANGELICE ET QVOD HVMANE CONTEMplationis obiectũ: quid natura ſpectet angelus, q̃d ue ſpeculeẽ homo, hec ratio pſequeẽ. ¶ Deꝰ & angelꝰ: nullo abiuncẽ medio diſcludũtur Deꝰ autẽ obiectũ eſt & vt ſpeculũ: angelꝰ vero vt eiꝰ oculꝰ & ſpeculatrix potentia. Vi autẽ cognitionis: & potẽtia obiecto inſeriẽ in eoqꝫ recipitur: & obiecti ſpecies, i potẽtiã manãs, i ea ſiſtiẽ, colligitur, cõtinetur. ¶ Deus igiẽ vt deꝰ, vt ſiplex, purus & imixtꝰ: ante angelicũ in ſe acceſſũ, angelici itellectꝰ diciẽ obiectũ. ¶ Pari pacto & angelicꝰ intellectꝰ vt intellectꝰ: vt ſimplex, purꝰ, imixtus: priuſq̃ diuia ſpẽ miſceaẽ, vt nõdum ſuſcepta eſt in eo diuina ſpẽs: cognitiua dei facultas & potentia vocaẽ. ¶ Diuio autẽ & angelico cõgreſſu, & mutua eorũ acceſſione: finge coaleſcere hinc ſiſe hũano intellectui, illinc hũano pſile obiecto: & vtriqꝫ lunã ac dyadẽ. ¶ Nã vt receptꝰ eſt angelꝰ i deo vt obũbraẽ & operiẽ angelica nube deꝰ: i hũc modũ ab hoĩe cõtẽplabilis & ſpectabilis eſt: euaditqꝫ hũane mẽtis obiectũ. ¶ Sicut eni angelicũ obiectũ eſt ſiplex nuduſqꝫ deꝰ, ita & hũanũ obiectũ, velatꝰ vmbratiliſqꝫ deus. Sicut angelꝰ intueẽ deũ ſolẽ, ideſt purũ, imixtũ & ſine ſpẽ: ita & hõ itueẽ deũ lunã, hoc eſt deũ ſub nube & ſpẽ angelica: & i quo ãgelicꝰ vultꝰ inſitꝰ eſt prior. ¶ Vt vero diuia ſpẽs, i ãgelico recepta eſt itellectu: vt mixtꝰ eſt & inſignis diuia ſpecie, intellectꝰ angelicus: cõflat id quod ſile eſt hũano intellectui. ¶ Eſt eni hũanus intellectꝰ, intellectꝰ mixtꝰ: id eſt itellectꝰ ſpecie, vultu ac diuia imagine iſigtus. ¶ Nã ſicut aliud eſt ſpeculũ et ſpeculũ mixtũ: i quo actu recepta ẽ & viſibilis imago (vt eni ſpeculũ, ſiplex eſt & carẽs imagine) ita & alius eſt intellectus, & mixtus intellectꝰ. ¶ Intellectus quippe, vt huiuſmodi eſt: intellectus purꝰ eſt & ſpecie imixtus: qualẽ angelicũ natura cenſemus. Vt vero intellectꝰ eſt, diuina mixtus & affectꝰ ſpecie: hũanus eſt & ſecundus intellectꝰ, & dyas.

¶ Igitur & purus eſt deꝰ/ & angelicus intellectus itidē purꝰ. Vterq; eſt ſol: vterq; & monas ille tamē obiectū/ hic vero potentia eius cognitiua. Ille rurſū vt ſpeculū: hic vero vt ſpeculator eiꝰ oculꝰ Purū eſt ſpeculum & obiectum: Purꝰ & eſt eiꝰ oculus et cognitiua facultas. Deꝰ ſpeculū eſt liberū & imateriale: angelicꝰ quoq; itellectꝰ oculꝰ eſt imaterialis & liber. ¶ Acceſſu autē & congreſſione amborū: & angelica ſubſtantia/ inſerit̄ deo/ et diuina ſpecies in angelico intellectu ſuffulget. Congrediūtur enī copulanturue ambo/ deus angelo: angelus deo. In deo fulcitur angelus: in angelo deus diuinaq; ſpecies. ¶ Ho e itaq; cōgreſſu/ e gemino ſole: intellige geminā exoriri proferriq; lunā. E duplici monade/ duplicē pſilire dyadē. E geminis ſimplicibꝰ bina cōpoſita: hinc/ quod hūanū itellectū: illinc vero/ qđ hūanū intellectꝰ exprimit obiectū. Eſt enī hūanus intellectꝰ: tanq̄ angelicus itellectus/ cum diuina ſpecie. Humanū vero obiectū: tāq̄ deꝰ cū angelo ſūptus. ¶ Nā intellectꝰ/ vt per ſe/ ſine diuina ſpecie: angelicus eſt. Et deus vt p ſe/ ſine angelica inſitione: angelicū obiectū. Acceſſu autē diuine ſpēi/ in angelicū itellectū: prodit intellectus mixtꝰ/ affectuſq; ſpecie qui ſimilis eſt humano. Poſitiōe vero ac ſtatu angelice ſubſtātie i deo vt in ꝓprio naturaliq; fine: coaleſcit quod hūano ſimile eſt obiecto/ id eſt vmbratil̄ deꝰ. ¶ Igit̄ a ſole viſit̄ ſol/ a luna luna: a monade monas/ a dyade dyas A puro oculo/ purū cernit̄ ſpeculū: ab imixto imixtū: A ſimplici/ ſiplex: A nudo/ nudū: A libero liberū atq; abſolutum. Similiter & ab oculo mixto & corporeo amictu inueſtito: mixtum pariter cernit̄ ſpeculū/ vultu aliquo atq; effigie figuratū. Ambo inſuper ſoles: vtramq; lunā gignūt. Ambe monades: geminā pariunt dyadē. Simplicū & primorū acceſſu: ſecunda & mixta pcreāt̄. in pte obiecti obiecta: & i pte potētie/ ipſe facultates & cognitiue vires. ¶ Qz ſi ſiſtere volueris hominē i deo & in homine deū: cōplebis vtriq; (tertio diſtantiū loco cōgreſſu) tryadē. Eſt enim homo vltimus qui euadit/ ſcanditq; in deum: & iterum vltimus/ in quem demittitur deſcenditq; deus.

¶ TRINA ESSE SPECTATA ET OBIECTA: TRIA QVOQVE SPECTATIVA ET SPECVLATIVA. CAP. XLIIII.

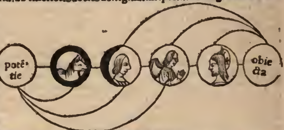
ET SICVT MONADI MONAS OBIECTA EST/ ET DYAS dyadi ita & tryadi tryas preſentata. Sicut a ſole viſitur ſol/ a luna luna: ita & terre terra oppoſita & cōtrapoſita: & a terra ſpectabilis terra. Eſt enim deus ſol: angelꝰ/ Luna: Hō/ terra. Et rurſum angelus ſol: homo luna: irrationale aial: terra. Deꝰ ſol cognitꝰ: angelꝰ/ ſol cognitiuꝰ. Angelus ſpectata luna: homo ſpectatiua & intuitiua luna. Hō deniq; obiecta & cognita terra Irrationale vero animal/ ſpectatiuus eius oculus. ¶ Alius enī obiectorum & alius potentiarum ordo. Obiecta ſunt hec Deus/ Angelus/ Homo. Eorum vero potentie: Angelus/ Homo/ Irrationale aial Deus ſūmum eſt & omniū obiectum Sol & monas: nullus (preterq̄ ſui) cognitiua potētia. Angelꝰ ſecundū obiectū eſt: & prima dei ſpeculatrix acies. que vt obiectum dyas eſt & luna: vt vero potentia/ ſol eſt & monas/ pura/ ſimplex immixta: ſimplicis & immixti dei cōtemplatrix. ¶ Homo vero eſt cognoſcibilium quidem & obiectorum vltimum: non tamen vltima ſed ſecunda vis cognitiua. Homo igitur vt ſpectabilis eſt: tryadi & terre comparatur: vt vero ſpeculatiuus: dyas eſt & luna. Spectat enī & intuet̄ angelicā dyadē: ſpectat̄ vero ab irrationabili tryade. ¶ Demū irrationale aial: ab ordine & ſerie ſpectabiliū atq; obiectorū eximitur. quādoquidē nulla eſt inferior creatura/ pticeps cognitiue facultatis: cui ratiōis expers creatura p̄ſideat/ quā regat & moderet̄: & a qua merito reuerēda ſpectabiliſq; cenſeat̄ ¶ Itaq; muta animātia: ſpectāt quidē/ cernūt & ituent̄ hominē vt p̄ſidē/ vt ſuū obiectum & finē: illi obtēperāt/ illū ſequūt̄. Sed cū ab īferioris gn̄is ēte/ mīme i honore habeāt̄ mimeq; ſpectēt̄: ab obiectorum & ſpectabiliū ſerie ac ratione faceſſūt/ ſoliſq; potētiis ac ſpeculatiuis facultatibꝰ ānumerant̄. Eſt enim irrationale animal/ incognoſcibile quidem: ſed tamen cognoſcentium vltimum. ¶ Nam cū cognitio omnis intuitio & ſpeculatio: ſit perpetuꝰ quidā poſteriorum & inferiorum i anteriora & potiora ſucceſſꝰ/ ſiue in deū (ſummū omnium obiectum) naturalis cona-

Que ſint obiecta & q̄ potentie.

Irrationale aial ſpectabile non eſt

tus ac niſus:e quattuor primis ac precipuis entibus: Deo/Angelo/Homine/ Animali muto:anteriora & ſuperiora tria/ab inferioribus tribus:ſigillatim ſpectata & cognita dicuntur & hę potentię/ illa vero earum obiecta cēſentur. Trina eni ſunt obiecta & potētię trine. ❡De⁹ igit̃ ſicut ſolū ſpectabilis eſt/ nulliuſq; potioris ſpectatiu⁹. ita & irrationale animal duntaxat ſpectatiuū eſt: & a nullo iſeriore euadit circunſpectum.

Deus ſolū ſpectabilis aial ſolum ſpectatiuū

❡Supra deum/ nichil eſt quod ſpecteƚ a deo/ſitq; diuine contemplationis obiectū. Infra itidem animal: nulla eſt cognitio: nichil degit cognitiue facultatis particeps/ a quo ſpectari debeat animal.

❡ANIMALEM SENSVM IN ALTIORA NITENTEM FINIRI IN HOMINE.·. CAP.XLV.

AB ANIMALI ITAQ VE IRRATIONALI SPECTATVR/CONSPIcitur & dinoſciƚ ſol⁹ hō. Nā ſenſitiue virtutis acumē exterebrare hoiem:& ad angeli/aut dei vſq; cōſpectum pertingere nequit. ❡Humani ſiquidem corporis opacitate: arcetur: atq; in humano corpore/ vt in proprio obiecto & naturali fine ſiſtitur. ❡Humane autē cognitionis & rationis acies: recta in angelum pertēdit. qui cū pelluceat & tranſpareat vt nubes: haud in illo ſiſtiƚ colligiturq;. ſed exterebrato eo/ in anteriora & altiora pergēs/ aduſq; deum pertingit. in quo demum vt precipuo ſūmo & vltimo obiecto ac propter ſe ſpectabili finiƚ. ❡Angelice porro cognitioni: primus & vltimus/ qui in rectū occurrit/ qui illi obijcitur & preſentatur: de⁹ eſt. Deo autē nichil eſt obiectū: nil ab eo ſpectabile.

Ratio aduſq; deū fertur.

❡Itaq; in rectū/ in anteriora/ in natura priora & potiora (vero & naturali cognitionū ordine atq; aſpectu) ſuccedēdo: animali ſēſui/ obiectus eſt ſol⁹ homo: Homo vn⁹/ ab aiali ſpectandus; Humano vero aſpectui/ obiecti & peruij ſūt: angelus & deus. Angelo deniq; ſol⁹ de⁹. ❡In orbe autē & circulari in ſeipſū flexione: ſenſui obiectū eſt nichil. quandoquidem ſēſus minime ſuiipſi⁹ arbiter/ aut capax efficiƚ: neq; poteſt irrationale aial/ vlla vi noſſe ſeipſū. ❡Humana autē ratio: ſuiipſi⁹ in orbe cōpos euadit. Angelica itelligētia/ itidē ſeipſam in circulo capeſcit. Mēs quoq; diuina: in orbē voluiƚ/ ſeipſam prehēſat: ſuiq; capax & cōpos efficitur. ❡Rurſū in ſēſu/ in muto aiali/ infra rationē: nulla ſapiētia locata eſt/ null⁹ ſui aſpectus/ nulla ſui cognitio. ❡In hūana ratione/ prima ſurſū pergētib⁹/ occurrit ſapiētia: prima ſui inſpectio/ prima eiuſdē in ſeipſū glomeratio ❡Angelic⁹ autē intellectus/ ſecundū cōflat orbē: in eo ſita eſt ſcda ſapientia. ❡Diuina deniq; mens/ a nobis eſt vltim⁹ orbis: a natura vero & ab eterno prim⁹. Hūana ſapiētia tryas quedā eſt triumue noticia: Hois Angeli/ Dei. Angelica vero ſapientia dyas eſt & cognitio duorum: Angeli & dei. Diuina demum ſimpliciſſima eſt & monas: qua deus dei ſolius ſpectatiuus & cognitiuus ꝑdicatur. ❡Nā qui ab angelo hominē/ & a deo vtrūq; & cognitū & ſpectatū contēdit: prepoſtero & inaturali cognitionū ordine pergit. ❡Sunt eni inferiora & minus preſtantia: naturales quedā ſuperiorū & preſtātiorū potentie. nate eorū ſpecieb⁹ affici: in ea niti atq; in eis recipi. Superiora vero ſūt vt inferiorū & ſpectatiuorum oculorū: actus lumia/ ſcopuli/ fulgores & obiecta. ad quorū culmina & eminentiſſima faſtigia/ inferiora (ꝑfectionis ſue cauſa) ꝓ viribus ſcādunt. ❡Et cū ois cognitio trinitatis numerum inuoluat/ ſitq; trinitate ꝑfecta (contineƚ enim hec tribus; potētia/ obiecto & amborū actu) erit hūana ſapiētia ter trina: Angelica/ bis trina/ Diuina/ vnitrina. Nam trina cognitio: trina trinitas eſt. Gemine cognitiones/ gemię ſūt trinitates/ vnica cognitio: trinitas vna. ❡Ex his maīfeſtū eſt opacā hūani corporis moleƚ cauſā eſſe: ne ſuperiore ex parte diuia lux/ irrationali creature homine iferiori ſuffulgeat. & ne ex pte inferiore aialis ſēſ⁹: quicq̄ intra aut ſupra hois corpus intueatur. Arceƚ eni ab humano corpore diuia lux: ne vltra hoiem traducaƚ. Arcetur & ab eodē aialis ſēſ⁹: ne ſupra hominē vis illi⁹ ꝑtingat. Humanū quoq; corpus/ illinc meta eſt diuine imaginis totiuſq; inuiſibilis lucis in ſūma reflectio & in ſuum fontem recurſus. Hinc vero terminus eſt ac finis irrationalis ſenſus: eiuſq; reflectio & recurſus in ima.

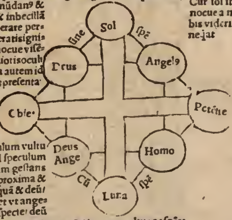
Infra rōnē nulla ſapia.

❡Q͛ ANGELVS INTELLIGAT SINE SPECIE ET IMAGINE: HOMO VERO CVM SPECIE ET IMAGINE.·. CAP.XLVI.

EX HIS ITEM QVE NVPER DICTA ET PERTRACTATA SVNT
manifeſta eſt angelice & humane intelligētie/ ſiue intellectionis differitas.
Que ſimplicior ſit angelica/ q̄ humana intellectio: quēadmodū & ſimplicꝰ
angelicū q̄ humanū obiectū. Et intelligat angelꝰ ſine ſpecie: homo vero cū
ſpecie & imagine. ❡Nā vtriuſq; & angelica intelligentia/ & eius obiectum:
pura/ ſincera/ ſimplicia & imixta ſūt veluti monades & ſoles. Hūanus vero
intellectus & eius pariter obiectū: vtrinq; mixta & operta ſunt/ velut quedā
dyades & lune. que (vt docuimus) naturali quodam vtriuſq; prioris mona-
dis & ſolis acceſſu cōſtantur. ❡Vt enim miſcetur diuina ſpecie angelicus intellectus: cōflat
id quod ſimile eſt hūano intellectui/ diuina ſpecie inſigni. Vt vero inſitus eſt angelꝰ deo/ vt
deum ſua obūbrat caligine: humani intellectꝰ obiectū complet. ❡Angelus enī deum vi-
det purū/ ſimplicem/ imixtum: ſine ſpecie & imagine/ vt monadē & ludiciſſimū ſolem. i quo
nullam deprehendit effigiem/ vmbram/ nubē aut caliginē. ❡Hic autē cum vi cognitionis
primus eu . dat in deum/ recipiaturq; in deo: fit vt deꝰ ab angelica inſitione & cōiunctione
aliquo pacto dicatur vmbratilis/ effigiatꝰ/ adopertus: perſimilis ſpeculo/ indita ſpecie atq;
effigie adūbrato. Hec enim effigies: eſt angeli in diuino ſpeculo/ tanq̄ potētie in obiecto re-
ceptio atq; inſitio. Sub hac itaq; angelica effigie imagine & vmbra: diuinū ſpeculū huma-
no intellectui (qui poſt angelicū intellectum/ ſecūdo loco in deum ſuccedit/ nititur/ euadit)
reuelatur. ❡Hūanus enī intellectus/ quem in deū angelicus preceſſit: deum ſpeculatur cū
ſpecie/ ideſt cum angelica effigie. Deū cernit per ſpeciē/ ideſt per angelice faciei & imagis
vmbram. per quam haud ferme ſecus noſtro deꝰ intellectui pellucet: q̄ lunare ſpeculum/
ſub vmbra & inſitione maculoſi vultus noſtris oculis demōſtratur. ❡Intelligit igitur an-
gelicus intellectus cernitq; deū ſine ſpecie & imagine: vt monas monadem: vt ſol/ ſolem vt
immixtus oculus imixtum ſpeculum. Humanus vero cū ſpecie deū videt: hoc eſt per an-
gelicum vultum/ tanq̄ dyas dyadem: luna lunam/ mixtꝰ oculus mixtū ſpeculū. Operta po-
tentia/ opertum obiectum: hoc eſt deum nube tectum & ſub angelica vmbra delitentem
❡Eſt enim angelicus intellectus: ſimplex/ prima & immediata dei ſpecies: & vt vere intel-
lectus. Humanus vero ſecunda & geminata dei ſpecies/ diuineq; imaginis reſumptio & vt
meōria. ❡Ex his quoq; dilucet cur viſibilis iſte mūdanꝰ &
corporeꝰ ſol: mortaliū noſtrorū oculorū ifirmā & inbecillā
aciem / caligantesq; & inualidos obtutus: exuperare per-
ſtringere & obtūdere videatur. Luna vero temperatis igni-
bus/ remiſſioribuſq; lucis ſpiculis: ſeſe nobis innocue viſē-
dam prebeat. ❡Eſt enim ſolis lampas: vt ſublimioris ocul
(velut angelici intellectus) obiecti veſtigiū. Luna autem id
quod noſtris intellectibꝰ a natura obiectum atq; preſenta-
tū eſt: congrue exprimere videtur. Sol viſibile ſi-
gnum eſt: angelice totius ſcientie & contempla-
tionis. Luna vero viſibile itidem ſignū: hūane
ſpeculationis atq; ſcientie. ❡Nam angelico in-
tellectui: patet deꝰ vt ſol: & vt ſpeculū ſine ima-
gine. Humano vero inoteſcit vt luna: vt ue ſpeculum vultu
aliquo/ ſpecie atq; imagine inſigne. Eſt enim ſol ſpeculum
ſine imagine: Luna/ ſpeculum figuratum: inſitam geſtans
effigiem. ❡Et ſi angelicus intellectꝰ/ eſt prima proxima &
immediata dei imago/ effigies ac ſpecies: inter quā & deū/
nulla iterhyat media ſpecies aut creatura: qui fiet vt ange-
licus intellectus/ nō per ſe & ſine intercurrente ſpecie/ deū
intelligat. Hūanus autem intellectus/ cū ſit ſecunda mediataq; dei imago/ vultus ac ſpēs:
qualis vtiq; eſt/ taliter profecto & ipſe deum intelligit. Cum enim mediata & ſecunda ſit:
immediate/ per ſe & primo intelligere deum nequit. ſed mediate angelica ſpecie & imagine
deū intelligit: per quam & ipſa ab obiecto proprio/ hoc eſt adeo diſtare comperitur.

Angelꝰ deum videt vt ſpeculū ſine imagine.

Cur ſol innocue a nobis videri nequeat

tioris autē trinitatis perſone: Deꝰ/ Angelus/ Homo: cū ſubſtantia quidē diſſue ſit et trine: nulla earū ſupereſt q̄ volitonis mutueqꝫ pacis & concordie vnitas. ¶ Intra ſe deꝰ perſonis trinꝰ eſt: ſubſtātia tamen & volūtate vniformis ac ſibiipſi concors. Extra ſe vero deus pſonis & ſubſtātia trinꝰ eſt: Deus/ Angelꝰ/ Homo. que & ſi voluntaris aſſenſu pares & ſibi conſentanee erunt: in optimo ſtatuerūt vniuerſa. ¶ Omniūeni principiū ſicuti monas eſt: ita & debet oim finis/ ſtatus & conſumatio eſſe monas. Nempe & ipſius dyadis numerū: velut primum qui a monade deficit: vt diuidij totius & diuiſionis authorem/ vt defectionis & prolapſiōis initiū: videniqꝫ materiei nūerū & nō entis vicinā: plerīqꝫ theologorum adeo collutilant/ repudiunt/ deſpiciūt: vti famē appellitēt. ¶ Nil qppe eſt in vniuerſis nō vnū/ Nil duale/ Nil aduerſū ſe aut alīd qduis diſſidēs: pter delapſā a deo angelicā & hūanā volūtatē. He eteni volūtates: diuini amoris defectu materiei affixe ac ſui decoris oblite: i permitioſiſſimū ſui exitium/ in mortem: immortales ruerūt. ¶ Non enī/ iuxta diuiniloquos pſalmos/ cū in honore eſſent & dei ſimiles: intellexerūt. Comparate ſunt brutis & iumētis inſipientibus: & ſimiles facte ſunt illis.

Nichil eſt non vnū.

¶ VENATIO SAPIENTIS/ EX SIMILITVDINE VISIBILIVM OCVLORVM: SOLIS ITEM ET LVNE. CAP. XLVIIII

VOLVMVS DEMVM/ EX SIMILITVDINE VISIBILIVM/ NOSTrorū oculorū: ſapientis venari perſcrutariqꝫ naturā ¶ Noſtri quippe viſibiles oculi/ perpulchre inconſumati imperfectiqꝫ hominis/ exprimere intellectū videntur. ¶ Ambo eteni oculi/ integri equidem pfectiqꝫ ſunt orbes: haud tamē integre et toto orbe vident. ſed dūtaxat ad mediā ſphere partem/ mūdū verſꝰ: luce coloribuſqꝫ cient. Reliqua vero ſphere medietate/ qua geſtātur a capite quaue intra hoiem ſpectant: natura ceci ſunt et neqꝫ lucis excipere ſpicula/ neqꝫ colorū feriri ſpeciebus nati. ¶ Carnales igit noſtri oculi: haud minus ſūt natura ceci/ q̄ illuſtres lucīſue capaces. Intātū i tenebris degūt: quātū in luce. Sūt deniqꝫ tātū nō vidētes: quātū vidētes ¶ Nēpe extimis dūtaxat ſuorū orbiū medietatibꝰ/ vidēt excipiūtqꝫ lucē & viſibiliū ſpēs rerū. Internis vero medietatibꝰ/ quibꝰ hoi capitiqꝫ iſūt viſionis haudquaq̄ exercēt officiū ſed et ceci ſūt & i tenebris degūt ¶ Q uid obſecro hec tā lucida promūt ſigna/ q̄ naturā inchoaſſe quidem hoiem/ illū tamē icōſumatū iperfectūqꝫ reliquiſſe. vt pote cui ſubām/ cū idulta ſit: ſapiētiā tamē ei mime indiderit. Siue cui/ cū mūdū & exteriora queqꝫ ētia: extima ſēſuū cognitione/ ſpectare et exhaurire poſſe donauerit/ ſe ipſū tamē et quecūqꝫ intra pectora gerit/ iterna cognitione luſtrare rimariqꝫ poſſe: haudquaq̄ ab initio condonauit.

Carnales oculi: media tatum parte vidētes media vero parte ceci.

¶ Aperuit ei natura ab initio mundanū dūtaxat & extimū hois oculum. Hūanū vero atqꝫ iternū eius oculū: clauſit/ operuit cecūqꝫ reliquit. ¶ Nā finge amborū oculorū liquidas viſiuas perſpicaceſqꝫ medietates: ſuo cōcurſu/ gignere vnū quēpiā oculū/ totū vidētē. hunc oculū/ appellamꝰ mundanū. Internas quoqꝫ cecaſqꝫ medietates: itellige pari congreſſu/ efficere vnius oculi ex toto ceci orbē. Hic oculꝰ/ priori ex aduerſo dyametri collocatus atqꝫ oppoſitus: a nobis dicitur humanꝰ. ¶ Adeſt igitur hactenꝰ natura hoini: qua anteriorē/ extimū mūdanūue eius oculum/ ab initio efficit illuſtrem/ illiqꝫ mundum vniuerſum preſentat atqꝫ offert. Q ua vero eiꝰ internam poſteriorem et humanā aciē/ cecā reliquit: eatenꝰ hominē pauxillū deſeruit/ voluitqꝫ vt proprijs officijs ac ſedulis actibus: homo emendicatum a priore oculo lumē/ in ſecundū oculū iportaret: euaderetqꝫ demum & ipſe oculo vtroqꝫ illuſtris.

Q uātū natura homini ab initio affuerit.

¶ Circa id quippe/ humane omnes virtues atqꝫ negocia verſantur: vt a priore oculo natura illuſtri/ deriuetur lux in ſecūdum. Siue vt homo/ cui imprimis obijcitur illuceſcitqꝫ mundus: demū ex mundo/ redeat in ſeipſū. Vt item ex priore mundi luce atqꝫ ſciētia: propriam lucē atqꝫ ſcientiam/ elicere diſcat. ¶ Haud enī mūdana lux eſt ſapiētia: ſed eſt ſapientie initiū: Eiꝰ vero ſciā/ qđ eſt precipuū/ preſtātiu/ & pp̄ter ſe (vt hominis/ pp̄ter quem factus eſt mūdus) hec ſapiētia vocitatur. ¶ Neqꝫ enī ſapiens eſt qui priorem tātum aciem/ gerit illuſtrem: quiqꝫ dūtaxat in mūdum ſpectare ſufficit. ſed cui vterqꝫ oculus/ actu perſpicuus ineſt: qui & in mundum & in ſeipſum/ ſpectare poteſt. Cui item vt bifronti Iano: tam extima/ q̄ intima: agnita/ peruia & manifeſta ſunt.

¶ Mundano ſiquidem oculo: mūdū ſapiens perluſtrat. Hūano vero: quicquid habet ſub

cute/ rimaƭ. Claues gerit ſapiens/ & mundi & ſuipſius: hac/ adaperiens mundū: illa/ ſeipſum reſerans. Stat ex equo/ in ſui mundiq; medio: ſenſuqdem/ (vt nonnunq̄ diximus) mūdo congrediens: Intellectu vero/ recinēs a mundo ſeq; ipſum complectens. ¶ Eſt enim ſenſus mundano perſimilis oculo: intellectus vero/ humanū oculum i nitatur. Nam prior in homine ſenſitiua/ q̄ intellectiua perficitur cognitio. Prior mundo/ per ſenſum adeſt homo: q̄ per intellectum inſeipſu recurrat adſitq; ſibiipſi. ¶ Intellectus inſuper prior vt practicus circa mundū ſenſibus euectus negociatur: q̄ abiunctus a ſenſibus & opis eorū minime indigus/ circa hominem contemplatiuus eſſe queat.

Claues gerit ſapiens ſui & mūdi

¶ Sicut enim viſibilis noſter oculus/ quādiu capiti erit infixus/ medio dūtaxat orbe videbit/ reliqua vero medietate/ erit non viſens ac cecus: ita & humanus intellectus/ quandiu euehitur ſenſibus: quandiu opis eorum indigus/ practicus eſt & negocioſus circa mundū: tandiu medio dūtaxat orbe/ erit illuſtris & alio medio orbe cecꝰ videbitq; ea tātum/ que in mūdo ſūt: non autem ea que inſunt homini. ¶ Intellige igitur carnalem oculum a naturali capitis inſitione fieri immunē/ eximi a ſubiecto/ fieri deniq; liberū: ſeſe tanq̄ in aere fulcientē. Hic vtiq; oculus: preclarū eſt contēplatiui conſumatiq; intellectus veſtigium. Eſt enim contēplatiuus intellectus/ oia videns. vtqui non tantū medio: ſed toto orbe/ & que extra & que intꝰ ſunt/ ſpeculari ſufficit. et cui iam ſuperfluit/ ſenſuū famulentū: quiq; libere & perſe oia intelligit: deferens fulciensq; ſemetipſum. ¶ Poſſunt & ea que diximꝰ/ ſapiētis & inſipiētis veſtigia: liquido in Sole & Luna reperiri. ¶ Nā luna/ ſimilis eſt oculo capiti infixo. qui media tantū ſui orbis parte/ videt: media vero obſcurꝰ eſt & cecus. Similis item eſt/ practico & incōſumato intellectui: q ſoli mūdo/ nō hoi adeſt. ¶ Lunaris ſiquidē globꝰ: haud vnq̄ plꝰ medio orbe/ phoebeū excipit lumē. impoſſibile eſt vt totꝰ aliquādo illuſtreƭ: quāq̄ toto interdū orbe/ lumie priuari q̄at. Sol autē & liberū oculū & contēplatiuū exprimit intellectū. Nēpe toto iugiter orbe/ illuſtraƭ ſol: & natiuo nūq̄ lumine ſpoliatur. ¶ Et hec (quātū ſubſpio) vera & precipua cauſa eſt/ cur e cūctis planetis/ vnicꝰ ſol (vt aſtrologi volūt) careat epiciclo: hoc eſt minore orbe illꝰ globū in ꝓprio celo deferente. ¶ Eſt enim ſol/ omni planeta liberior: perſimilis libero atq; abſoluto oculo & intellectui cōtemplatiuo. Sicut enim ſolis globus haud ex toto quidem abſolutus eſt ab orbe: ſed tantum ab orbe minore/ vt ab epiciclo: ineſt autem maiori iugiter orbi vt ſuo celo: in quo circa terram (velut precipuus mundi oculus) defertur: ita & contemplatiuus noſter intellectus/ haud ex toto abſolutus & liber eſſe probatur. ¶ Hoc eni: ſolis angelicis cōpetit itellectibꝰ: q planetis & ſtellis ex toto liberis/ ſeq; ſine quouis orbe/ maiore atq; miore ſine epiciclo ac celo/ ferētibus merito cōparāƭ. Sed hactenꝰ noſter itellectꝰ/ poſtq̄ cōtēplatiuus euaſit: liber & abſolutus eſſe diciƭ/ vt careat epiciclo/ nō careat celo: vt in maiore ſemper orbe/ hoc eſt in corpore: non in minore/ ideſt in ipſis ſenſuum organis euehatur.

Alia analogia ex ſole & luna.

Sol cur careat epiciclo.

¶ Dic enim practicum intellectum/ ſimilem eſſe lune: cū luna/ et in celo et i epiciclo voluatur: Voluitur cieturq; practicus intellectus/ et in celo et in epiciclo. In celo/ hoc eſt in humano corpore: qui eſt humanorum orbium/ maximus. In epiciclo vero/ id eſt in organo ſenſuum: vt in oculo. Eſt enim oculi ſphera/ minor orbis: in quo cum maiore orbe practicus itellectus: circa terram/ per mūdum defertur. ¶ Si igitur cupis ex practico intellectu elicere i ferreq; contemplatiuum: eximere ab eodem intellectu te oportet: non vtrumq;/ ſed minorē tantum orbem/ vt epiciclum/ ſiue oculi ſpheram: a qua abiunctus intellectus/ fertur quidem maneteq; ſemper in corpore: ſed tanq̄ ſol/ in maiore huiuſmodi orbe: ſine minoris preſidio/ liberior incedit atq; defertur. ¶ Nam ſicut tam ſol/ q̄ luna: ambo in maiore feruntur orbe & proprio celo: luna tamen inſuper/ et minoris orbis ſiue epicicli expetit opem: ita et vterq; itellectus humanus/ tam ſpeculatiuus/ q̄ practicus: in maiore hominis orbe/ hoc eſt i corpore motitatur. practicus tamen ſolus: minoris inſuper orbis/ vt carnalis oculi indiget preſidio.

Practicus intellectus ſimilis lune

Quo pacto ex practico intellectu eliciaƭ cōtēplatiuus.

¶Qui autem intellectus: neq; maiore/ neq; minore indiget orbe vt qui ex toto abſolutus/ per ſeipſum degit: hic humano reperitur ſublimior. Et hunc/ angelicum eſſe prediximus: p' ſimilem ſoli/ planetis ſtelliſq;/ omni orbe liberis ¶Et hui⁹ q analogie ſeriem/ vlterius proſequetur: future reſurrectionis myſterium perfacile intelliget. Nam ſicut ea natura eſt/ ſolaris globi: haudquaq̄ ab omni/ ſed dūtaxat a minore abſolui orbe/ vt ab epiciclo: ſēperq; in maiore orbe/ vt in proprio celo volui atq; circunferri: ita et ea noſtri intellectus/ natura ē vt ex pratico/ in contemplatiuum proficiens: a minoris tantū orbis/ vt ab oculi abiungatur opitulamine. non autem ab orbe maiore/ vt a corpore: fiat immunis

De myſterio reſurrectionis

¶Haud enim vſquequaq; in angelicam perfectionem conſcendit ſpeculatiuus intellectus vt penitus ſuam naturam imutet/ fiatq; corporis imunitate/ par angelico intellectui. ſed q ſubſtantiam accepit in corpore: qui cepit in materia eſſe: licet preter naturam/ nonunq̄ extra corp⁹ agatur/ ſubſiſtatq; per ſe: nubere rurſum corpori et in corpore fieri peroptat, perinde atq; phoebus: ſuo iugiter celo/ natus eſt et expetit ineſſe.

¶EXORTATORIVS SERMO AD SAPIENTIAM CAPESCENDAM. CAP. L.

ERGITVR O HOMO/ QVI NATVRA HOMO/ NON HOMO ES: q ſubſtantiam a natura humana virtutis et ſapientie indigā expertem q; mutuaſti: qui tibimetipſi/ ab initio ignotus es/ incompos tui/ diuiſus abs teipſo: ſapientiam libens capeſce. enitere pro viribus noſſe teipſū/ Tuas diſcute tenebras: Sui ignoratio viaticū mortis eſt: Perpes vita/ ſui agnitio. Hanc etenim beatam ſuiipſius lucem famoſiſſimū illud (in ore omnium decantatum) delphici apollinis oraculum/ ſummam ſapientiam eſſe vulgauit. ¶Ne homo lapideſce: ne in plantam degenera/ Ne ue obruteſce. Homo es: ſiſtere in homine. Fulciat te ſubſtātia/ Nutriat vita. Eruditioni tue/ ſenſus ancilletur: Ratio imperitet. Rationem ſequere: in ratiōe perſiſte.

Quattuor rerū grad⁹

¶Sta/ ſede ac ſtabilire: in hiſque ſunt. Ede ea que viuunt: Animalia tibi famulentur. Dominator tui ¶Senſu in mundum vehens peregrinus: Ratione inteipſum colligitor. Hac demum/ celos exterebrato: Meditator celeſtia/ In celeſtibus mente reſideto. In ſpiritalem ſynam/ ad ſacratiſſimi nomothete dei admiſſus conſpectum/ ne retro aſpicito. Ne carnis illecebre/ tibi mox in egypti latomias: In priſce vallem ſeruitutis/ in obſcuriſſimam mortis vmbram: in eterne noctis catabaſim ſtygiaſq; paludes repedandū ſugillent. ¶Here/ iungere/ aſſentire deo: cui te amabilem/ alexitaca malorumue cunctorum expultrix ſapientia preſtabit. ¶Neminem quippe vt Salomonis verba dictitant: diligit deus/ niſi eum qui cum ſapientia inhabitat. Ama inquit illam et exquire toto corde: Amicam et ſponſam invoca illā. Supra pulchritudinem et ſpeciem/ dilige illam: Iniice in compedes eius pedes tuos & in torquem eius collum tuum. ¶Non enim habet amaritudinem/ conuerſatio illius: nec tedium coniunctus illius. Iugum eius ſuaue eſt et onus eius leue. Precioſior eſt auro/ argento/ lapidibus precioſis: & omni deſiderabili. Sole et omni diſpoſitione ſtellarū/ longe ſpecioſior: luci denique comparata/ inuenitur prior. luci ſuccedit nox: Sapientiam autem non vincit malicia ¶Hec eius ſunt ſacra teſtimonia/ qui ſapientiam ipſam haud ab hominibus: ſed diuino munere et ſpiritu conſecutus/ eam ſuper omnia amabilem/ expetibilem/ regnis cunctiſq; diuitiis preferendam apſeuti et veridico ore promulgauit.

Salomōis verba

¶Homo/ natura (vt diximus) oculatus es et multiuidus in mundo/ cecus i teipſo. Spectas ab initio in mundum. Spectare in teipſum/ nitidiſſima ſapientie face irradiatus diſce.

¶Oculorum tuorum gemine acies: extremiter et qua parte mundo copulātur/ liquide ſūt luciſq; capaces. Qua vero parte/ intra te ſunt teq; proſpectant: operte ac cece/ viſionis officio priuantur. ¶Itaq; exquammandi abs te ſunt atq; defecandi introrſus tui oculi: vt ololampi fiant totiq; videntes. Cecam ab initio tui pectoris aulam: ſiue/ ſapientie radius influat: vt ſicut natura ſpectas in mundum/ diſcas virtute et ſapientia ſpectare in teipſum.

¶Circunſtat te viſibilis huius mundaniq; ſolis lux. tuiq; corporis extrema/ vndecunq; illi⁹ iubar attingit ac ferit. Admitte illam in profundum/ Introduc eam in cellaria tua: vt tibi ipſa que/ in te abdita ſunt/ ſua claritate adaperiat atq; iſinuet: Aut ſaltim ex viſibili eius aſpectu: meliorem aliam inuiſibilem/ conice lucē: que haud ſecus a mentalibus thalamis/ tenebras erroreſq; depellit: q̄ ſol exoriens/ a mundo: noctis faceſſere cogit vmbram.

Ex viſibili luce cōuciē da inuiſibilis lux.

¶ Elice ex luna ſolem: Ex parte totum Ex ſenſu intellectum: Ex viſibili inuiſibile: Ex corporeo/ ſpiritale. Ex eo quod extra te eſt/ id quod tibi inſitum ſit: Ex mundo teipſum. Finis ipſe es mundi: ac tuiipſius noticia/ mundane cognitionis eſt finis ¶ Preſtantior es mundo: duc pluris ſcire teipſum: q̄ noſſe mundum. Propter te/ factus eſt mundus: Flocci mundum feceris/ vt tibi inſis plurior: vt teipſo peramplius frui/ atq; in temetipſo ſiſti queas ¶ id caue tuum eſſe dixeris: Quod tuo in animo/ condi et abdi nequeat. Quod enim aut in mundo/ aut in corpore locatum eſt: mox abs te auferri et aliene effici ditionis poteſt ¶ Quod vero ineſt tuo itellectui: id dūtaxat veraciter eſt tuū/ ſituq; eſt in ſoli9 ei9 poteſtate: qui ſpirituū dominus eſt/ idq; cum ipſo ſpiritu: ad eum reuertetur: qui creauit illum. Et qui vt fidelis deus/ reddet vnicuiq; mercedem/ iuxta opera ſua. ¶ Hic eſt qui et repromiſit: quoniam capilli9 de capite noſtro/ haudquaq̄ peribit. qui et viuificabit iterum/ ſuſcitabitq; corpora noſtra. quibus et ipſos animos/ federe rurſū ſociabit amico/ quod nullo denuo interitu ſoluetur. Et ſicut inſtaurabit domicilium animi/ corpus: ita et totius hominis manſionem (viſibilem inquam mundum) inſtauraturus creditur.

Nichil veraciter noſtrū eſſe niſi quod cōditum in animo

¶ Huius ſanctus ac beatus timor/ initium eſt ſapientie. hunc revereri/ immortalitatem et beatitudinem confert. Huic obſequi ineternum regnare eſt. ¶ Hic et ipſam largitur ſapiētiam: que ab initio et ante ſecula creata: et vſq; ad futurū ſeculum non deſitura/ a ſacris eloquiis predicatur. que itē in maliuolā animam nō introitura: neq; habitatu: a in corpore ſubdito peccatis. que et dubiis et infidis: haudquaq̄ apparere ſolet.

Diuus Iacobus

¶ In illorum ſiquidem animas/ ſuperne illabetur: qui iuxta diui Iacobi verba/ illam ipſam a domino/ ſimplici corde nichil heſitantes expoſtulāt ¶ Ait eni ſi quis indiget ſapiētia: poſtulet a domino/ qui dat omnibus affluenter: et non improperat et dabitur ei. ¶ Ne homo aſſentire/ priſcorum quorundam fabulis: qui preclarum ſapientie mun9/ deum mortalibus inuidiſſe nefarie aſſerebant. His enim qui hoc pacto ſenſerint: ego hec ſacra eloquia obiiciam. Qui ſolem ſuum facit oriri/ ſuper bonos et malos: Qui nouit dare dignis et indignis Si nouit terrenus pater/ dare panem eſurientibus filiis: quanto magis celeſtis ille pater (cū excellenter bonus ſit) dabit bona petentibus ſe. Petite et accipietis: Pulſate et aperietur vobis. ¶ Omnes ſitientes venite ad aquas: et qui non habetis argentum/ properate emite et comedite. Venite emite abſq; argento: et abſq; commutatione vinum et lac.

¶ Et culpans eos ſcriptura qui non a deo/ ſed ab hominibus ſapientiam exquirunt rurſum ait. Quare appenditis argentum/ non in panibus: et laborem veſtrum non in ſaturitate Audite audientes me/ et comedite bonum: et delectabitur in craſſitudine anima veſtra

Hūana doctrina non ſatiat

¶ Humana etenim doctrina nos vt plurimum ieiunos relinquit atq; ſitibundos. Diuina autem ſapientia eſca eiuſmodi eſt/ que vt Bigus ait: ſatiat viuo/ pectora noſtra cibo.

¶ Audi iterum Salomonem: qui deum/ ſapientiam mortalibus inuidiſſe: addubitare audes.

Salomōis verba

¶ Nunquid (ait ille) non ſapientia clamitat et prudentia dat vocem ſuam: In ſummis excelſiſq; verticibus: ſupra viam/ in mediis ſemitis/ ſtans iuxta portam ciuitatis/ in ipſis foribus loquitur/ dicens: O filij ad vos clamito: et vox mea ad filios hominum. Intelligite paruuli aſtutiam: et inſipientes aiaduerte. Audite diſciplinā/ et eſtote ſapiētes: et nolite abiicere eā. Beatus homo qui audit me: et qui vigilat/ ad fores meas quotidie: et obſeruat ad poſtes oſtij mei. Qui me inuenerit/ inueniet vitam et hauriet ſalutem a domino. Qui autem in me peccauerit/ ledet animam ſuam. Omnes qui me oderunt: diligunt mortem.

¶ Hi ſacri ſermones/ quid aliud atteſtantur: q̄ ſapientiam/ haud inuitam/ ſed vltroneam/ e celis in noſtrum orbem proficiſci: penetrare vſq; in inferiores partes: pulſare ſingulos/ et inſpicere omnes dormientes: apparere autem his preſertim/ qui ſperant in domino ¶ Eos deniq; qui hoc pacto ſapientiam/ dei liuore hominibus denegari/ credere non erubent: hoc decaſticho noſtro/ aliter vt ſentiant hortamur.

Sollicitia ſupero/ ſi quicq̄ numine nobis
 Expetimus: gratis munera queq; dabit.
Non ibi profuerit/ fului ſpes vlla metalli:
 Paſcit enim ſola nos bonitate deus.
Si bonus eſt/ natura boni/ nil denegat vllis:
 Dinoſci cupiens: omnibus illa patet.
Ergo pij/ tante lucis iubar/ ede ſinamus
 E ſupera noſtras irradiare domos

Sponte etenim mentes/ lux influet illa piatas:
   Vtile quicquid erit/ conferet ipſa viris.

¶ Quo enim pacto deum/ mortalibus ſapientiam inuidere fatebimur: quibus priorem ſubſtantiã/ minime probatur inuidiſſe? Et ſi (vt diuus Dionyſius teſtatur) nulla magis proprietas/ q̃ ipſa bonitas: deum ab initio excitauerit/ vt conderet crearetq; vniuerſa: vt qui ſolꝰ erat ab eterno/ aliis quoq; eſſe indulgeret: ſentiendum profecto eſt/ vt bonitas eadem/ que diuinam ſubſtantiam hominibus/ eſſe impartiri/ imprimis alicefecit: iiſdem et ſapientie ſplendorem/ benigne elargiri allicefecerit atq; euicerit. *Diuus dionyſius.*

¶ Qua enim bonitate/ primum naturaleq; hominum eſſe/ deus ab initio ſanxit: eadem poſtremo bonitate et ſecundum atq; intellectuale eorum eſſe/ ſtatuere voluit. ¶ Qui ſubſtantiam homini dedit: et ſapientiam illi minime denegauit. Qui naturalem hominem procreauit: illum deinceps voluit/ ſtudioſo homine ſplendeſcere/ perfici/ conſumari. *Sacer dionyſius.*

¶ Eſt enim ſtudioſus homo: naturalis lux et ſplendor hominis. per quem mens que in tenebris degit ab initio: in lucem claritatem/ cunctorumq; ſcientiam emergit. ¶ Age igitur o homo/ vt sacer Dionyſius ſuadet: cognoſcentia et prouida corda gerens ſurſum erigere. Agnoſce patrẽ luminũ: a quo lux oĩs procedit/ ſuiq; motꝰ initium ſumit. Ac ne pro iis qui non ſunt/ ipſum ens verum vnq̃ permutes: cuiꝰ ſapida et ſuaueolens agnitio: vera eſt/ perfecta et conſumata ſapientia. V A L E B E A R E.

¶ LIBRI DE SAPIENTE FINIS ANNO DIVINE humanationis. 1509 Decimatertia nouembris. Diuine/ Increate & intemeratę ſapiẽtie/ Innumere laudes: Angelice et humane ſapientie/ conditrici.

¶ Editꝰ eſt/ in edibus Reuerẽdi in CHRISTO patris: Franciſci de Hallevvin: Pontificis Ambianenſis.

Quantus qui ſapit eſt/ mens quantaq; conſcia veri:
   Que contemplari ſeq; deumq; poteſt.
Quĩq; immortalis/ nulliſq; perire diebus:
   Mens ea que ſeſe nouerit eſſe queat.
In mortem ruat inſipiens/ q̃ cecus opacam
   Stulta q̃ obſcurum mens petitura chaos.
Hec liber hic confert: reuocatq; in pectora mentem,
   Munera (percurrat) qui ſua/ noſſe cupit.

❡ CAROLI BOVILLI SAMAROBRINI LIBER DE DVODECIM NVMERIS AD INCLYTVM VIRVM GERMANVM GANAIENSEM PRESVLEM CADVRCENSEM.·.

QVIA CEPI PAVCIS EPISTOLIS / INCLYTE GERMANE: NONnullorum infra dodecadem numerorum / tibi adapertre naturam: Quinarij
inq̄ Senarij / Septenarij Endecadis atq; Dodecadis: nunc velut ceptum absoluens curriculum pro viribus adnitar: vt ceteri quoq; qui ſub eadem dodecade / ſuperſunt indiſcuſſi / tibi pateſiant. Vno quippe hoc opuſculo ſummatim perſtringam: quenam eis inſit anagoge / queue humane mēti (ad diuina ſeſe terrenis attollenti) rudera / ac ſubſternicula patent.

❡ DE MONADE.·: CAP. I.

PRIMVS NVMERORVM APEX: MONAS: TANTO CHASMATE
diſſitus / a cunctis numeris eſt: quanto deus chao / a creaturarum multitudine diſſidere comperitur. quantoue interuallo: immenſus et interminus opifex: omne ſuum opus: tranſcendit ❡ Nam et monas ipſa a numeris: et a creaturis deus / immenſa intercapedine / ac inani diducti: nullam profecto eſſe ſubſtantialis principij et omnipare cauſe. ſuos ad effectus rationem / equalitatem / ac proportionem: luculenter pandunt.

Nulla ē ſubſtantialis cauſe ad ſuos effectus proportio

❡ Qua etenim ratione / dixeris primeuam monadem: aſſiduis ex ſeſe numerorū profluuiis / vel imēſis eorum incrementis / eſſe inexhauribilem: eadē ꝓfecto de cauſa deꝰ ipſe / omni creaturarū propagine et quotidiano ex ſeſe ortu: longe ac ſine modo exuberantior eſſe palam demonſtratur. ❡ Sicut nullum numerum / aſſeuerare auſis ſupremum eſſe vnitatis partum: ita et creaturam nullam rite obiicias fecūdorum diuine bonitatis ꝓceſſuum periodum. que aut diuinam ſiſtat cunctipollentiam: aut id ſit / quicquid poſſe / vis illa indefeſſa ei ſemper plena creditur ❡ Liquet cunctis numeris ortum eſſe ab ſola ſimpliciſſima / atq; imperti monade. Qua autem emerſerit ſcatebra monas / queue eius origo: aut eſt profecto nulla: aut ipſa fons eſt ſibimet. ſeq; eternum ante cunctos numeros progenuit: E ſemetipſa / incognito ortu defluxit / ac prodiit. atq; ab ſue identitatis crepidine illabilis et indeciduа: in ſua vnitate perſtitiſſe approbatur.

Vnitas fōs ſibiipſi

❡ Liquet pari pacto vniuerſas creaturas / ſiue quas mortalis et viſibilis noſter oculus / i ſenſibilis mūdi ambitu haurit: ſiue quas ſubcutanea et interna mentis acies in intellectualis mundi thalamis perluſtrat / vnius tantum primi / ac ſummi entis dei / fecundiſſimis proceſſibus: ſubſtantiam accepiſſe. ❡ Vnde autem enti illi / omnium maximati et primo prouenerit eſſe / aut a quo indita illi fontana ſubſtantia: ſupereſt aliud nichil quod fateamur / q̄ vt illud ſibi preſtitiſſe initium / ſeipſo emerſiſſe: e ſua crepidine / ſine alteritate / ac diuiſione ſui intra ſeipſum ſingulariter eſſe profectum aſſeueremus. ❡ Hoc enim ens / quod a ſeipſo ante omem creaturam gignebaẗ: ſicut e termino identitatis et fonte eodem profectum eſt: ita et genitū ab ſemetipſo / nullum alteritatis ſenſit diuidium. ſeq; in identitate continuit. ac ꝓprie ſubſtantie limitibus artauit.

De diuina trinitate

❡ De interno monadis & dei numero Cap. II

VNitatis internū illud quiddam & indiuiduum diſcrimē: quo monadē / ſola monade genitā / ortamq; eſſe profitemur: euo infinito anteit numerorum diſcrimina. eorumue ex fontali vnitate prouentibus: ſine modo cognoſcitur antiquior. ❡ Diuina pariter archana et incognita diſcretio miſtycuſue numerꝰ: quo deum intra ſemet e proprio fonte / ſeq; ipſo ante ſecula in ſeipſum profectum indubie arbitramur: immenſo pariter et inſcrutabili euo / eam hōꝫ ſolam anteceſſit: qua e ſemper inexhauſtis diuine plenitudinis theſauris / creaturarum ſcaturire ac promanare genus cepit.

❡ Quis enim cōmode expreſſerit: quanto tempore monas / ante dyadē / ceteroſq; numeros ſeipſam parturiuit. Aut qua precor menſura diſtenderit / ac permenſus fuerit quiſpiam: id ſeclum: quo deū ſacra eloquia / ſeipſum in perſona filij ante luciſerum / ex vtero genuiſſe atteſtantur. ❡ Conſtat itaq; ex his: monadem numerorum fontem / perſimilem eſſe diuine creaturarum origini. Ac poſſe humanam mentem / magna cōmoditate ex ipſa monade: cōgrue in ſūmi rerū oīm vnitrini / externiq; principij contemplationē attolli. Sed de vnitatis anagoge hactenus.

Monas deo cōparanda

¶ DE DYADE. CAP. I

NVNC DYAS/ SVO LOCO TRVTINANDA OCCVRRIT: PRIMus iam vnitatis partus eſt euiſcerandus. ¶ Dyas altera quedam/ ſecundaue eſt vnitas: ſiue vnitatis iteratio/ atq̧ reſumptio. ¶ Siquidem in numeris/ aliud nichil eſt: q̄ aut vnum/ aut vnius reſumptio. Vnum monas eſt preci- puuſq̧ fōs numerorum. Vnitatis vero iterata ſumptio/ atq̧ frequētia: om nis numerus eſt/ cunctaue turba ac ſeries multitudinum.

In numeris nichil ē aliud q̄ vnum aut vni⁹ reſumptio.

¶ Monas haudquaq̄ numerus eſt: ſed eſt ipſum per ſe/ ac abſolute vnum omni (vt diximus) numero icōprehenſibili euo antiqui⁹/ ſimplex/ impers/ ab ſui identitate nullo ſui progreſſu et extra ſe profectione deciduum.

¶ Dyadem vero primitus numeri et multitudinis nomine inſignimus ¶ Nam et ipſa: mi nimus ac ſimpliciſſimus numerus eſt: et exterum/ primū ac ſenſibile vnitatis germ[illegible].

Illatio.

¶ Haud enim aliud eſt dyas/ q̄ iterum vnitas: ſiue q̄ ſola monadis cōgeminatio.

¶ Vnde fit vt dyas quoquopacto omni preſit numero: ſitq̧ vt primus et omnis et abſo lutus numerus. Ineſt enim dyadi prima et ſimpliciſſima numeri ratio: vnitatis ſcilicet reſū- ptio atq̧ frequentia. ¶ Licet etiam interim ſub principantis et monadi antiſtantis dya- dis nomine: reliquam omnem numerorum cateruam ſubſumi atq̧ intelligi. Velut cum di cimus/ vniuerſa aut vnum quiddam eſſe/ aut vnius alteritatem: ideſt iterum vnum vniuſue reſumptionem. Nam per iterationem vnius: imprimis dyadem/ omnemq̧ deinceps multi- tudinē/ ac vnitatis propaginē itelligi volumus. Sed ſicut dualitas/ aliud aliquid eſt q̄ ipm et per ſe vnum: ita et numerus omnis/ aliud quiddā eſt: q̄ ſola vnitatis iteratio.

¶ Et haud aliter omnis numerus primi immutat rationem numeri: q̄ primus numerus/ ideſt dyas: prime monadis naturam/ inflectit ac variat. ¶ Hic enim accidit: vt cum fonta- na inſectilis monas/ nulla differentate aut partium varietate diuellatur: eius tamen propago et fecunda progreſſio/ in differentias et partes excurrat innumeras. quas ſub certā aliquam legem/ aut diſciplinę rationē: mens aut intelligentia cogit nulla.

¶ Q; theologi/ dyadem reſpuere ſolent. Cap. II.

Et hac quoq̧ de cauſa/ ipſi⁹ dyadis numerum/ theologi pleriq̧ re ſpuere ſolent: vel q̧ primus ab vnitate deficit ſitq̧ totius varietatis dux diffi- dij ac diuiſionis initiū. vel q̧ nulla lege finiri: nulli⁹ rationis loro frenari poſſit immenſa eius fuſio: ac prona ab ſūmo vnitatis apice/ ad ima excurſio.

¶ Idcirco et ipſam dyadem theologi et angelice cohorti aſcribūt: que, vt ſa cer Dionyſi⁹ inquit) malicie manus dedit: et que (vt ſacra canunt eloquia) ſu um reliquit principatum. ¶ Eādem quoq̧ dyadem pari iure philoſophi pri- me et antiquiſſime naturalium rerum parti (quam materiam primamq̧ con ſiſtentiam vocant) impingunt. Cenſent enim materiam/ et dyadis nomine: et malam inter dum appellitant. ¶ Cunctis quippe ſenſibilibus/ que ſublunari toti concauo inſunt: materi- es eſt antiquior. vt pote ex cuius ſubſtantia omne quod propatulum/ ac ſenſibile eſt gla ciatur/ conflatur coaleſcit. Perinde atq̧ cuiuis etiam numero/ prior dyas eſt idita: ex qua poſt vnitatem/ omnis numerus deriuari/ coaleſcere/ conflariq̧ videtur.

Dyas diuiſionis initium.

¶ Q; Materies ſimpliciter malum non eſt. Cap. III

Diuus dionyſius

QVod vero materies/ ſit quiddam malum: id dictum accipe ſecundum quid. ¶ Nam licet materia ſit extremum boni veſtigium & ima quedam eorum que ſunt vmbella: bona tamen hinc cenſeatur: q̧ (iuxta diui Dionyſij verba) ipſa a ſummo bono/ nacta ſubſtantiam: per omnes ſui partes atq̧ diſtinctiones/ intellectualis decoris quaſdam pre ſe fert imagines. per quas/ ad ſpiritales illas primitiuaſq̧ formas: poſſu- mus aſcendere. ¶ Si enim dyadi/ reſpondere perſimiliſq̧ eſſe materies probata eſt: procul dubio/ in tantum ex ipſa materia: aſſurrectionis vi/ feceris in ſummum bonum: quantum ex dyadis reſolutione/ pergis in vicinam monadem

Dyas materie nūcius.

¶ Sicut enim ſummum bonum/ ſimpliciter cunctis eſt antiquius: ita et materies/ ſenſibilia cūcta origine tranſcendit. ¶ Vniuerſorum item: cum ſummum primūq̧ principium/ ſit tā- tum vnū: eſt et eo pacto cunctorum ſenſibilium/ tantum vna materies.

¶ Summum quoq̧ illud bonum: cum perpetua ſue ſubſtātie identitate ſubnixū/ demutari

ãut ab eſſe decidere nequeat: hac etiam in parte materia illud imitari pergit. ¶ Nã materi-
ei/ nulla vſq̃ interit atomus. Et neq̃ ipſa particulati/ neq̃ ſcd̃m totũ ſui: vlli⁹ corruptionis
expallet tabem. Nunq̃ in nõ eſſe/ naturali trãſmutatione reſoluetur. ſed ppetu eſſe(ſiue pſe-

Almitie Almarũ hõeſtarũ ue rerũ habitus

uerabit. ſiue ſoluetur generationis nodus ac ſeries) dicitur potitura. ¶ Ex his itaq̃ precla-
ris materie almitijs honeſtiſue proprietatibus ſcʒ Antiquitate/ Vnitate et immutabili ſtatu
cogrue mens humana: in ſũmi etitis ſpeculandã naturã: pro modulo ſuo remigabit.

¶ Quatenus bona ſit materia. Cap. IIII

HActenus igitur materies/ et bona eſt et in ſummi boni co-
gnitionem/ nos prouehit: quatenus permulte illi diuine proprietates in-
ſũt. Quia inſuper et ipſa a deo facta/ in eſſe proceſſit: vt non modo labili-
um et caduorum actuũ/ ſit horaria fultura. ſed vt et humani immortalis
animi: perenne fieret ſubſterniculum. Siue vt eum obtegeret actum: qui

Materia ob hũanũ aıumũ p̃cipue facta.

ſolus e cunctis ſenſibilib⁹ actibus/ ad capeſcendam virtutem et ſapiam/
natus predicatur. Qui poſtq̃ excutaneorum ſenſuum famuletiis/ aliquã-
tiſper mundanas ſpecies in mũdo depaſt⁹ eſt: tãdem intra ſemet recipro-
cus ſibiq̃ cõgrediẽs/ lucidius i proprijs thalamis/ omnia inſpectat: archaniſq̃(et proprie et
diuine cõtẽplationis) dapibus vberius exatiatur. ¶ Et profecto qui materiẽ/ malam eſſe cen-
fuerit: eadem lege/ malã eſſe dyadẽ cõtendat. Nã ratio eſt vna ãbarũ: ſiue malas ſiue bõas

Cõiect⁹ cõiectura.

fatebere. ¶ Habent equidem fortaſſis/ mali: haud obſcurum coniectũ/ quẽ de dyade ſupra
expreſſim⁹. Q. inquã dyas prima ab vnitate decidat: ſitq̃ diuiſionis initiũ. ¶ Sic et materi-
es euiternis/ ac ideſituris actibus: vt ãgelicis et humãis(qui ab ſuo fonte et ordine prolap-

De plapſione demonũ

ſi/ peccauere) interdum mali cauſa fuiſſe & eſſe dicitur. ¶ Nõ eni ſolum humani aı̃mi/ ad-
dicti materiei: ſed & primogenitj illi ãgelici/ quoquo pacto ex materia(vt pleriq̃ volũt) pro-
lapſionis cãm habuere. ¶ Hi ſiquidẽ licet omni materia ſint liberi et imixti: circa tamen
materiã(vt diuo Dionyſio placet improbe affixi: ob materialem ſpẽm/ imaterialis ſui deco-
ris/ puritatẽ oblitterari perpeſſi ſũt. indeq̃ ex ipaſſibilib⁹/ cõtra naturã paſſibiles(circa diui-
duas et inſtabiles materie perturbationes) effecti: e beande ſue turme/ e q̃ celeſti aula limi-
nãde: cauſa/ iuſtiſſime lãci extitere. ¶ Placet igit materiẽ: cũ natura bona ſit. hac dũtaxat i
parte/ eſſe malã: q̃ velut peſſulũ quiddã/ plurimum obſit ſpeculatiuis animis: ne in ſe rede-
ant/ receptui a mundo/ atq̃ a diuidua rerum latitudine canentes. Seu ne proprijs & imma-
terialibus bonis(propria inq̃/ ac diuina ſpeculatione) in ſuipſorũ exedris beatiſq̃ thalamis
potiantur. ¶ Eſt enim materialis vmbra totius et ignorationis et obliuionis cauſa. quan-
doquidem affixus interim imbecillus anim⁹ materiali ornatu: potioris cãdidioriſue deco-
ris/ immemor efficitur.

¶ Alie dyadis proprietates. Cap. V.

SEd ab his/ in dyadis propoſitum repedemus. Eſt rurſũ dy-
as: numerus prime equalitatis/ extremitatis atq̃ interualli. ¶ Conſtat
ei dyas geminis et equis vnitatibus: quarũ altera alteri cõfertur et agglu-
tinatur. Omne quoq̃ interuallum: quedã eſt duorũ quorundã extremo-
rum contra ſe ſũptio/ eorumue mutua diſtãtia. Cõſtat iſuper interuallum

Dyas ſcie numerus

minimum/ geminata vnitate. que nos duo extrema nuncupare ſolemus.
¶ Nam ſi tantum ſũpſeris vnũ: id profecto interuallum non eſt. cũ tantũ
vni: ſenſibilis extremitas/ aut diſtenſio ineſſe queat. ¶ Prima itaq̃ relatio primaue oppoſi-
tio contingit in dyade. que et eadem de cauſa numerus eſt itelligẽtie: totiuſue ſpeculatiõis

Dyas nũerus lucis

atq̃ ſcientie metrum. ¶ Omnis quippe intelligentia/ ſpeculatio/ ſciẽtia cognitio/ atq̃ re-
ſpectus: fit in interuallo ac linea potentie et eius obiecti ¶ Nã ſiue potentia et obiectũ/ ſint
ſubſtantia vnum ſiue ſubſtantialiter diducta atq̃ diuiſa: vtraq̃ cognitio/ in dyade perfi-

Eſſẽtia Apparitio

citur. ¶ Eſt et dyas numerus lucis eodẽ/ quo et ſcientie numerus argumento. ¶ Nam q̃ pri-
ma reb⁹ ipſis cõpetũt/ duo ſunt eſſe atq̃ appere. Eſſe primũ: appere ſcd̃m. ¶ Eſſẽtia: vnitas
eſt rerũ. Apparitio vero(que eſt prioris eſſentie illuſtratio/ cognitio et lux) dyas eſt earundẽ.
¶ Primus eni rerũ ſtatus primaue poſitio: eſt in ſimplici eſſentia/ incognita/ nũdum appa-
rente. Secundus vero ac potior earum ſitus/ eſt in apparitione et effuſione lucis: qua prior
eſſentia nudatur/ qua proditur retegiturq̃: quod erat quidem/ ſed non apparebat. cuiuſue

Subã cognitione antiquior

ſubſtantia in tenebris(que erant ſuper faciẽ abyſſi) ab initio delitebat. ¶ Sicut enim prius
omni rei competit eſſe in mundo/ q̃ eſſe in homine: ita et rerum eſſentia/ earum apparitiõe;
et ſubſtantia/ cognitione inuenitur antiquior. ¶ Omnis quippe ſenſibilis ſubſtantia/ dũ tã-

tũ ſubſtãtialiter in mundo eſt:in humanis tenebris verſari dicitur. Hactenus enim homi nis abyſſũ/vmbram et ignorantiam colit:qua exiſtit quidẽ in mũdo/ſed neutiq̃ homini ap= paret/eſtq; ſcientie ſplendore inelucidata. ❡Vbi vero eius ſpecies per extimos hominis ſẽ ſus/in ſubcutaneũ internũue ſenſum feruntur et ab eo deinceps (excuſſo imprimis omni materie polline) in intellectum rapiuntur:tum demum/rationabiliũ huiuſmodi ſpecierum preſentia et homini inexiſtentia:ſenſibili ſubſtantie/humanam lucem ac ſcientie ſplendo rem acceſſiſſe merito pronunciamus. fatemurq; longe preclarius/rem eſſe in minore mũdo q̃ in maiore. Verius itẽ ſubſiſtere in apparitione:q̃ in ſimplici eſſentia. Conſumatius degere in luce/q̃ in tenebris. ❡Vnde fit vt et dyadis numerus minori mũdo homini:iuſte queat aſcribi. Sicut enim dyas altera quedam vnitas eſt ſecundaue vnitas:ita et homo alter mũ dus eſt/ſecũduſue mundus. maioris mundi iteratio/ſplendor atq; reſũptio. — Dyas hoĩ= ni aſcribi poteſt.

❡Dyas inſuper:numer⁹ eſt memorie:quam ſecundã intelligentiam/ſiue intelligentie re= ſumptionem/ac numerũ nuncupam⁹. ❡Dyas deniq; primus eſt et parium et parte altera longiorum numerorũ:qui materiales & imperfecti ab arithmeticis vocãtur. ❡Eſt etiã pri= mus iuſtitie numerus:eadem ratione qua et prime equalitatis mẽſura/prius a nobis eſt vo citata. Quippe ſub ipſius dyadis examen pẽdenda eſt equa imprimis ratio/q eſt iuſtitie pe culiaris et propri⁹ act⁹. Sed hacten⁹ de dyade:fatiſcens oro:ſeſe iſequẽtẽ conuertat tryadẽ. — Dyas nũe= rus mẽorie — Dyas pri= m⁹ parium — Dyas nũe= r⁹ iuſtitie

❡DE TRYADE. CAP. I

TRYAS/QVOTA EST A MONADE:TOTIENS SIBI PRIMITA= tis/aſciſcit vẽdicatq; nomẽ ❡Euadit eñi triniter prima. Nã tryas dux ẽ i= primis & priceps impariũ. Deinde primorũ numerorũ/ ideſt ſimplicitũ & incõpoſitorũ quos ſola vnitas metit:eſt prim⁹. Poſtremo pfect⁹ prim⁹: id eſt integer/cõſumat⁹ vniuerſ⁹/tot⁹. ❡Nã binari⁹ tametſi primus & in cõpoſit⁹ eſſe videatur:vt qui pte nulla/q̃ ſola vnitate numeret:cũ tñ ipſe & par ſit et pariũ fõs nũerorũ:iure ab ſiplicitũ et icõpoſitarũ multitudinũ ordine faceſſit ❡Cũcti ſiquidẽ incõpoſiti & primi:cẽſet ipares. His vero cũ tryas antiſtet ac pſit:hinc geminis ex cauſis tryas biſinaxima ac prima dinoſcit eẽ:pria iq̃ ipatiũ/dei priorũ ſiue ſiplicitũ prima. Tertio deniq; pfectorũ/ itegrorũ ac totorũ nũerorũ maximatẽ/ac primã eã eẽ liquet. nõ eorũ quidem perfectorum:quorum primus/eſt hexas: qui ſuis ſimul ſumptis partibus equepollent. ſed perfectorũ ideſt totorum et conſumato= torum:quos et plenarios vniuerſos integroſq; nuncupare poſſumus. ❡Nã monas/eſt vt medietas ſimpla:ſine extremitate. Dyas vero extremitas eſt/diuidua et patula: ſine medij vnitate. ❡Porro tryas/miro cõplexu:vtrãq; ſe priorem apprehendit. Inueſtit eñi circũq; vallat monadem dyade:et dyadis cornua ac ſciſſa extrema/iungit nectitq; vnitate. — Tryas triniter prima

❡Inſecta et indiuidua monas:ſimplices/imperteſq; rerũ actus ac formas exprimit. Rerum vero potentie et patentes hyanteſue vmbre:ab dyade biſulca deſignantur. ❡Aſt tota et pfecta entia/trina aliquopacto ſunt et in ipſa tryade congrue exprimuntur. vt pote que ex actuum monade et potentiarũ dyade cõflãtur. ❡Eſt itaq; tryas haud iiuria/primus totorũ perfectorum et cõſumatorũ entiũ nũer⁹. quã eadẽ de cauſa vniuerſarium/omnẽ totũq; nu= merũ vocitam⁹ q. primit⁹ (vt aiũt) de tribus:omne/vniuerſũ/ac totũ pnunciare ſolemus. ❡Sicut eñi diuidue potẽtie/indit⁹ act⁹ ſuapte natura impers:toti⁹ conflat/impletq; ſbãm: ita et in dyadem/aduentans monas/illiuſq; diſpanſis finib⁹ excepta:tryadis cõplet pficitq; nũerũ. ❡Hũc ergo merito trinomiũ/terprimũ/ter ue maximũ fore aſſeueram⁹. Primũ ipa= riũ/Primũ primorũ:et primũ totorum ſiue perfectorum.

❡Q̃ tryas ſit numerus humane rationis. Cap. II.

RVrſum tryas humane rationis/geminis ex cauſis numer⁹ eẽ deprehẽdit. Imprimis q tertio loco (iterſtite angelica ſola ſpecie) a deo hu mana ratio numeratur. Deinde q et hũane ratõis diſcurſ⁹ (quas ratiocina tiões noĩnitãt) tryade adiplet. Nã premiſſionũ dyade:& vnitate illationis ❡Cõſtãt qppe demõſtratiões et vniuerſi ſillogiſmi:gemis pricipiis et illa tione vna. qbus hũana ratio/p ea q̃ ſeipſis dilucida/clara & apta ſũt:i eorũ ſcientiã irremigat ſenſimq; pfert:de quorũ veritate/pri⁹ (iſtabili ac varia opi natione) nutabat. ❡Vnde fit vt qcquid ſcitũ ẽ:cognitũ ſit/demõſtratũ ac ſcitũ i tryade:ſitq; tryas pfecte totiuſq; ſcie metrũ ❡Extrema nãq; ac pricipia hũanarũ rõci natiõnũ:haud ſcita/ſed itellecta & p ſe cognita dicũtur. Quicquid vero ſcit:totius ratioci natiõis/ẽ finis atq; illatõ/q̃ tertiũ a prio ei⁹ aſſũpto & pmiſſiõe maiore/obtinet locum.

Immortalia ētia trina

¶ Fit hic etiā vt tryas ſit & toti9 cōtēplationis et oīs ſapiētie numer9. quādoq̄dē cōtēplatio ſit quedā entis eiuſdē ſecū cōgreſſio & cōcurrētia. Hec vero entis in ſeipſū glomeratio et cōgyratio: arcano quodā/ trino eius diſcrimine(vt i libro de ſapiēte docuimus) adipletur. Quod eni i ſeipſū fertur ſeq; iſ ſectit haud aliter q̄ ſub his tribus: intellectu mēoria & amborum ſpecie: ſubiipſi adeſſe/ ſeq; ſpeculari poteſt.

Tres magnitudinū termini

¶ Entia quoq; quibus in hunc modum conuerti voluiq; in ſemetipſa/ indita facultas eſt/ q̄ ue ſapientie ſunt participia: tryade exequata et cōnumerata reperiuntur: Deus/ Angelus/ Homo. ¶ Que nāq; animantia: homini ſubſunt: ſicut rationis et intelligentie/ ſunt experta: ita et ſapientiam nullā capeſſūt/ perſeuerantq; ſui ipſorū noticia idotata & illocupletata ¶ Eſt inſuper tryas: terminorum magnitudinis numerus et eorundem terminorum ſupremus preſtantiſſimuſq;: quam latitudinem/ ſiue ſuperficiem nuncupant. Nam magnitudinū termini ſunt trini: Punctum/ Linea/ Superficies: Monas/ Dyas/ Tryas.

Eſſe intelligi/ amari

¶ Vnica enim notula/ punctum abſoluit. Puncta duo: lineam complent. Tribus vero pūctis: ſuperficies exaratur. ¶ Et ſi primaria vt diximus rerum ſubſiſtentia contingit in monade et puncto: Subſiſtentium vero cognitio et apparitio in dyade et in linea: erit ſupremus cognitarum ac pellucentium ſubſtantiarum amor et feſtiua proſequutio/ tryadis aſſecla.

Oīs amor i tryade.

¶ Cunctis ſiquidem ſubſtantiis: eſſe primum: q̄ pellucere et apparere competit. Sunt enim prius in ſubſtantia/ q̄ in intelligentia: et intelligentiam prius noſtram/ motitarit oportet: q̄ expetibiles/ proſequende et amabiles cenſeātur ¶ Vnde fit vt tertio loco a rei ſubſtantia mediante intelligentia: eliciatur plauſibilis amor/ tanq̄ vtriuſq;/ ſubſtantie et intelligentie/ finis. In his vero ſubſtantiis/ quibus volui i ſemet/ ſeq; ipſas dinoſcere idultū ē: ſui quoq; amor(quam phylātiam vocant) eodēmodo/ poſt ſubſtantiam et intelligentiam accreſcit ac prouenit. ¶ Omnis itaq; amor ſiue rectus extereue cuiuſpiam ſubſtantie: ſiue inflexus/ glomeraticius et eiuſdē ſubſtantie: in ſolo tryadis examine/ ac metro profertur atq; elicit.

¶ Q; tres ſummi honores.·. Cap. iij.

Dignitates philoſophica/ ſacerdotalis/ regia.

DEniq; cauſa que tryadem termaximo nomine inſigniuit: eāq; cunctis merito preſtare numeris denariauit: eandem trinis precipuis honoribus/ ſuprematumq; dignitatum culminibus illuſtrat: Philoſophica/ Sacerdotali/ Regia. ¶ Regiū nāq; culmen primeue monadi/ cūctis numeris imperitanti cedit. ¶ Sacerdotalem vero dignitatem: dyas ſibimetipſi peculiarius delegit: regie monadi antiſtans/ illamq; principantem/ ſuis obtegens ſinibus: et a poſtergatarum multitudinum turmis officioſa/ dirimens. Qui vero ſupereſt philoſophicus ſplendor/ litterariuſue honor: tryadi vt p̄pri9 imputetur. Quandoquidem litterario dolatorio/ leuigatam et cruderatam mētē: haud aliter q̄ in archana quadam tryade/ effici ſui compotem/ ſuiq; noticiam(quam ſapientiā vocant) indipiſci docuimus.

Tryas termaxima.

¶ Nam contemplatio omnis et ſcientia: abſoluitur(vt diximus) in tryade. Ac tertio dumtaxat loco quicquid obſcurum et ignotum ſciri expetitur: perfecta ratiocinatione/ amborū principiorum precognitione/ e tenebris in lucem emergit. fitq; deinceps clarum et indubium: quod prius extitit imperuium.

¶ Sicut igitur tryas/ duarum priorum monadis et dyadis complexu/ colligitur: ita et illarū quoq; dignitates ac honores/ haud imerito ſibiipſa vendicat eſtq; triſmegiſta/ ter ue maxima: Regio ſtēmate/ ſacerdotali columine ac philoſophico apice: pre cunctis numeris celebrāda. Poſtremo et hac laude tryadē efferem9: q; numerus eſt animarū. Omnis ſiquidē anima: aut vegetatrix eſt Aut ſenſitiua Aut rationalis. Cum enim trinitas/ emula ſit et aſſecla perfectionis: Anima vero ſit perfectū quiddam: hinc fit vt et ipſam animā/ natura trinitate diſcreuerit atq; numerarit. Iam vero tantulis de tryade dictis: in exquāmandam tetradem conuertiamus

¶ DE TETRADE.·. CAP. I

SICVT MINIMVM ET INSCISSILE PVNCTI SIGNVM/ IMPErti monade prius menſi ſumus: linee vero interuallum/ ſciſſili dyade diſtendimus: Superficiei autem latitudini tryadem indidimus: ita nunc ſupereſt/ vt in corporea plenitudine et in profundo: ſequens tetras caſtrametetur/ diſtendatq; et emetiatur potiſſimum corporis interuallum.

Tetras numerus corporis.

¶ Nam et in arithmetica ratione/ tetras primus eſt corporeus ſoliduſue numerus trigone piramidis: que geminis trigonis/ tryade monadeq; erigitur. ¶ Ad monadis quippe apicē/ baſium vice functa tryas: arithmeticu. a

primum ac ſimpliciſſimũ procudit corpus: vnitatibus quattuor diſpanſũ. ¶ In geometrico autem modo ſi conflare voles pyramidẽ: monadis loco ſume punctũ. Punctis enim biſgeminis: geometricũ primum/ minimũue corpus vallabis: quam trigonam etiam pyramidẽ nuncupamus. ¶ Hanc ſiquidem puncta quattuor/ angulorũ ipſius capita/ finiũt. linee ſex dirimũt/ ac diſpartiuntur. Quattuor ſuperficies: eandem operiũt ac tegũt. Ipſa deniq; corp9 vnicũ exiſtit: ſub iſpis terminis abditũ & oculis iperuiũ. ¶ Vnde fit vt ſẽſuũ obtenebratio/ ſenſibileſue tenebre: prime in intellectualis lucis aurora/ inuiſibiliſq; ſplendoris primaria emicatione cõtingãt. ſitq; ibi ſenſibilis totius lucis occaſus: vbi arcane interioriſue claritatis iubar/ iprimis micare & exoriri incipit: ipſa ſcilicet tetrade & in corpore.

Quicquid ſentitur nõ eſt corpus ſ; corporis terminus.

¶ Quicquid enim in magnitudine/ expanſum ac propatulum carneis oculis eſt: haud eſt vera ipſa/ ac precipua magnitudo. ſed ipſius termin9: Aut punctũ/ Aut linea/ Aut ſuperficies. ¶ Has duntaxat tres corporis metas: natura limentinis/ exteriſue oculis/ ſpectandas obtulit: occludens ac iuiũ ponens/ precipuũ corporis interuallum. quod ſoli animo/ interiora & ſubcutanea queq; ſpiritali acumine indaganti retexit. ¶ Senſibilis itaq; lux/ in tribus ſuffulget: Puncto/ Linea/ Superficie: que ſenſibus nuda peruia & adaperta ſunt. Quartũ vero ideſt profundũ & corpus/ cũ nullus ſenſus attingat: ibi ſenſibilis lucis occidere fulgor/ ibi ſẽſus obtenebrari dicuntur. In ipſo tamen corpore/ ſpiritalis inuiſibiliſq; lucis contingit initiũ. ¶ Vbi enim occaſus eſt ſenſuũ: ibi ortus eſt intelligentie. Vbi operta/ nuda & ſenſibilia: reuelari/ ſplendereq; deſinũt: ibi arcana & intellectualia: nudari/ fulgere atq; apparere incipiunt. Liquet igitur tetradẽ: metrũ/ metã menſurãq; eſſe totius intellectualis lucis.

¶ Q tetras ſit cognitionum numerus. Cap. II.

SEd & tetradis ratio: ipſos cognitionum gradus/ librat atq; apprehendit. ¶ Quaternis quippe gradib9/ diſtincta eſt omnis cognitio cum ſint tantũ quattuor/ prima & precipua mũdi entia: que cognitiua facultate/ ſunt predita: De9/ Angelus/ Homo/ Irrationale Aial. ¶ Diuinã cognitionẽ/ in libro de ſapiente: diximꝰ mentẽ nuncupari. Angelicã: vocari intelligentiã: Humanã dici rationẽ/ Animalẽ: peculiarius ſenſum nominitauimus. ¶ Efficit igitur perpulchre cognitionũ numer9 vnu quiddã corpus. cuius trini termini ſunt: Aialis/ Humana/ & Angelica cognitio. Aialis vt punctũ: Hũana/ vt linea: Angelica/ velut planitudo ac ſuperficies. ¶ Eiuſdem autẽ corporis arcana/ propriaue dimenſio: diuina cognitio eſt: reliquarũ cognitionũ (vt productorũ a ſe terminorũ) velaminibus ac vmbris adoperta omniq; mortali oculo inacceſſa.

Elementa quattuor.

¶ Ad quaternarum quoq; cognitionũ/ ſimilitudinẽ: ſenſibilis mũdi prima/ maxima & ſimpliciſſima corpora ſunt quattuor: Terra Aqua/ Aer/ Ignis. ¶ In imo/ ſubſidet terra/ ſuo librata pondere: quo & cetera fulcit elementa: Aqua & aer: in medijs regionibus ſiſtuntur: Ignis/ ſũmũ obtinens mũdi faſtigiũ: vniformi ſuauio/ vndecũq; celũ lune prolambit. ¶ In his demũ quattuor elementis: oĩs ſẽſibilis actus in materialibus atomis ſuffulcitur. Quidquid eni ex forma & materia coſtat: natura extra elemẽtũ degere/ ac ſaluari nequit. ¶ Sũt & i hũana eruditione/ pari analogia elementa quattuor: Mentis ſubã/ Mentis notio ſiue interna conceptio/ Vox/ Scriptura. ¶ Mentis ſubſtãria: igni/ diuineq; cognitioni & corporee plenitudini reſpõdet. Mẽtis notio: angelice cognitioni/ aeri & ſuperficiei comparatur. Vox (que prima ſenſibilis eſt) ſẽſibili homini/ aque/ ac linee eſt adaptanda. Extrema vero ſcriptio: animali ratione experti/ terre/ ac puncto ſupereſt comparãda. ¶ Rurſum primaria rerum ac ſubſtantiarũ genera quaterna ſunt: Subſtantia/ Quantitas Qualitas/ Locus. ad quorũ numerum/ omnis ſtata eſt & rerum fluxio ac permutatio. ¶ Siquidẽ ad vnũquodq; genus/ gemine & contrarie permutationes contingunt. ¶ Ad ſubſtantiam/ Generatio & corruptio: qui ſunt motus in pũcto/ primi & abiectiſſimi. ¶ Ad quantitatem fiunt auctio & imminutio: in quadam dyade ac linea. ¶ Ad qualitatem/ qui fiũt motus: peculiariũ & cõtrariorũ nominũ penuria/ generatim alterationes nũcupatur: ſuntq; vt iryas & planitudo. ¶ Ad locum pariter/ que permutatio contigit: nomine vno/ latio vocitatur. & hec fit in tetrade/ i corpore & in profundo. ¶ Hec enim pmutationũ eſt preſtantiſſima: cõpetitq; perfectis duntaxat ac maturis animãtib9/ precipue homini: quam ideo rationalis motionis nomine merito honoramus. ¶ Sunt & quaterni naturalium ordines rerum. Subſiſtentium/

In hũana eruditione elementa quattuor.

Rerũ genera quattuor.

Mutatiões quattuor.

x:

Viuentium/ Senſibiliũ & Rationaliũ. quarum ſingulis/ ſingula mutationum genera tribuuntur/ vt peculiaria & propria. ❡ Subſiſtentib⁹/ ſubſtantiales motiones Generatio & corruptio. Viuentibus/ vitales: quibus viuentia augeſcunt/ aut minuũtur. Senſibilibus/ cõtrarie alterationes: quibus aut proſpera aut aduerſa valitudine variãt. Rationabilibus vero latio (ſuprem⁹ mot⁹) in potiſſima ambulationis & erecte ſtature ſpecie cõpetere probatur.

❡ Arithmetica tetradis proprietas.·. Cap. III.

DEniq; ipſius tetradis inſignem quãdam/ arithmeticã proprietatem afferemus in mediũ: Tetras enim ſecũdus quadratus eſt: quẽ prim⁹ altera parte longior dyas/ ſemetreuoluens procreat ac gignit. Bis enim duo quaternitatem/ eliciunt. ❡ Si igitur ipſã quaternitatem/ in omnẽ deinceps altera parte lõgiorẽ ductitaueris/ addita vnitate: cunctos impares quadratos conflabis. ❡ Ducta enim primus in propriũ latus/ ideſt in dyadẽ tetras primum parte altera lõgiorẽ/ producit octadem: cui monas addita/ profert enneadẽ: primũ poſt vnitatẽ quadratum imparem. ❡ Si vero quattuor ducant hexadem/ ſecundũ altera parte longiorem: aditione vnitatis/ ſurget nũerus quint⁹ & vigeſimus/ quadratorũ quintus. ❡ Si dodecadẽ tetras inuoluerit: adiecta monade/ non⁹ & quadrageſimus nũerus occurret: ſeptimum inter quadratos obtinens locum.

❡ Et ſi ab eadem tetrade/ viginti multiplicatione excreſcãt: vnitas addita producto/ nonũ quadratum/ vnũ ſcilicet ſupra octogenos eliciet. Et ita quotiens quaterno ductu/ oĩs parte altera longior excreuerit: cuncti qui ſurgent numeri/ erunt pares: vnitate/ continuis quadratis Iparibus minores: vt clarius que ſubeſt figura oſtendit.

Quadrati impares	9	25	49	81	121	169	225	289
Addende vnitates	1	1	1	1	1	1	1	1
Producti numeri	8	24	48	80	120	168	224	288
Altera parte lõgiores	2	6	12	20	30	42	56	72
Quaternitates	4	4	4	4	4	4	4	4

❡ Cum igitur quadratus/ vt pote equis lateribus diſtentus/ ſit equalitas & identitas quedã/ Altera vero parte lõgior/ ob ſuorum laterũ inequalitatẽ/ alteritatis rationem ſubeat: liquet identitatẽ/ ideſt quadratã tetradem/ omni alteritati inuectam: additione monadis/ reſtituere maiorem identitatem/ ideſt quadratum imparem. ❡ Nam tametſi vniuerſi quadrati e regione altera parte lõgiorũ ſumpti/ illos identitatis nomine precellant: inter tamẽ quadratos/ ipares paribus: amplius vnitati propinquant/ pluſue identitatis recipiunt.

❡ Ipſa autẽ tetras parium quadratorũ/ inſerta eſt ordini. Gignit igiť tetras in omnẽ alteritatem puecta/ addita vnitate: maiorẽ ſe idẽtitatẽ/ hoc eſt quadratũ imparẽ. Forma tetradis/ ĩ omnẽ materiei partẽ deducta ſupme forme/ ideſt ſupme monadis additiõe/ veriores formas reſtituit ac pfert. ❡ Oẽs qppe altera pte longiores: arithmetici/ materiales appellitãt: ꝙ cõtinue pariũ cumulatione gignãť. Quadratos vero: formales/ actualeſq; vocãt: quos aſſidua ab vnitate/ ipariũ cõflat aggeſſio. ❡ Itaq; ſi q̃drati/ forme ſunt ac idee nũerorũ: pcipue eorũ forme erũt q̃drati ipares. quorũ caput monas/ ſupma erit & abſolutiſſima forma: cui⁹ additiõe dixim⁹ veriorẽ tetrade formã/ ideſt iparẽ q̃draturã gigni. ❡ Haud igiť imerito hãc q̃ternitatẽ: ſami⁹ Pythagoras ſãctitatis noĩe/ in ore oĩm edulcãdã & concelebrandã voluit ſanctã illã & apprime venerandã predicãs. q̃ vniuerſarũ ferme rerũ (vt docuim⁹) ordines numerat/ metiť/ apprehendit. Vt elemẽtorũ/ Cognitionũ/ Precipuorũ mundi entiũ: Subſtantialiũ generũ Permutationũ/ Naturalium graduũ/ Mediorũ humane eruditionis. Et aliorũ numero carentiũ. Adeo vt nichil ferme in rerũ natura cõpertũ habeas: quod nõ aliquo pacto/ ab ſacra huiuſmodi tetrade numeretur. ❡ Et ſi eandem prioribus

Sami⁹ Pythagoras.

Elementa	Terra	Aqua	Aer	Ignis
Prima entia	Animal	Homo	Angel⁹	Deus
Cognitiones	Senſus	Ratio	Intellect⁹	Mens
Inſtrumenta	Scriptura	Vox	Cõcept⁹	Mens
Genera	Subſtãtia	Quãtitas	Qualitas	Locus
Mutationes	Gñatio	Augmẽtatio	Alteratio	Ambulatio
Gradus rerũ	Subſiſtẽtia	Viuentia	Sẽſibilia	Ronalia

Figura quaterne coordinationis

numeris: monadi/ dyadi ac tryadi accumules: mox denarius/ quartus trigonus emerget. quem Pythagoras/ nũerorum ſupremũ promulgauit: ꝙ poſt decadẽ/ fiat ſimiliũ & ſimplicium reſiptio & ad priora reciprocatio. Cõſtat eñi vndenarius: denario ac monade. Dode-

tas:denario ac dyade/ & hoc pacto deinceps .Nūc vero pro modulo noſtro abūde vt reor circūſpecta tetrade:ſequentiū nūerorū retegende analogie/ famuletur oratio.

¶DE PENTHADE.: CAP.I.

TRIS PROXIME SEQVENTES NVMEROS PENTHADEM/ Hexadē & Heptadē:tibi nōnulle noſtre epiſtole/ ſat puto emedullauere. ¶Nā pēthadē/ numerū eſſe oīs cōplexe cōpoſiteue materialis ſubſtātie docuimus. q̄ oīs materialis/ ſublunariſue ſubſtātia:aliquopacto ex partibus quinis reſultet. Ex quadrifida ſiquidem materie elementatione & vnico ſubſtantiali actu:oīs ſenſibilis ſubſtātia natura conſurgit. Pēthas numerus eſt cuiuſuis ſenſibilis ſubē
¶Totius itē vniuerſi corporea moles ſiue id totū qd̄ ſenſibile eſt: quinq̄ tantū maxima corpora prehēdit/ fluxa ſcilicet quā elemēta quattuor: & ipſū celi orbē idē mutabilē/ inelemētarū/ rerūq̄ actibus ac formis perſimilē. ¶Pēthadē inſuper & hexadē/ alio epiſtello oſtendimus: eſſe vt ambo ingētia totius ſeriei numerorū luminaria. Penthas & Illam vt ſolē & maſculā: Hanc vero vt lunā & femininā. q̄ in cūctis numeris hi tātū duo: vt hexas ſimi circulares & ſphericorū numerorū radices/ euadāt ſpectandi. Hi eni nullo ſui ꝓgreſſu/ ex- les euo.
tra ſe fiunt: nuſq̄ diuerſis finibus excipiūt. In ſemetipſos/ quantūlibet ſeipſis aucti: redeūt Q uoſcūq̄/ quouis ſuo ductu gignūt: ipſi definiūt. Cunctoſq̄ ab ipſis emerſos: in ſuo fonte atq̄ initio ſiſtūt. ¶Vnde fit vt ſit ꝑſimiles euo: cui⁹ oīs finis/ eſt vt pricipiū. Omne vltimū vt primū. Eſt ei euū ſēp idē & eodēmodo ſuccedēs/ inalterabile atq̄ idē ſituri ¶In eodē quoq̄ epiſtolio: Heptadē adiecim⁹/ nūerū eſſe dyametri circuli. Endecadē vero ex pēthade & hexade conflatā: mediā circunferētiā diſpartiri. ¶Quibus eni quantitatib⁹/ circuli dyameter ſeptena partitione ſect⁹ eſt: iiſdē lineis medi⁹ eius arcus in partes vndeci reſoluitur.
¶Et quāq̄ huiuſmodi nūerorū almitias preclaraſue dotes/ ſuperioribus epiſtolis ꝓduxerimus in mediū: vt tamē eo quo cepit circulo/ inīnterrupta noſtra pergat oratio: ruſum de ſingulis/ paucula ediſſeremus.

¶Q penthas ſit numerus orbicularium lationū.. Cap.II.

PEnthas/ ſicut primus orbicularis numerus eſt: ita & orbicularium lationū/ euadit menſura. Quicquid eni in orbē couertitur: quinto demum loco ac puncto/ in ſeipſum redit/ eiq̄ a quo digreſſus eſt copulatur initio. ¶Vt ſol/ ab ortu gyrans ſeſe in meridiē: primo loco/ in aurore puncto reſedit. a quo digreſſus: ſecundo loco. meridiei punctū attigit. qd̄ pertranſiens: in occidentē defert/ occiduoue pūcto tertia ſede ac poſitione coniungitur. Hoc deniq̄ relicto: citata latione/ in (vnde emerſerat) orientis punctū remigrat, cui⁹ attactu: quinto tandē loco/ illū in ſeipſū ſuūue initiū rediiſſe. ceptamq̄ (circa terram) lationem peregiſſe atteſtamur. Atq̄ hoc pacto/ omnē cōuerſionis orbicularis ſiue lationis abſolutionē/ reditumq̄ ad eundē locū/ penthadis nūero emetimur. ¶Extremam inſup imāue cognitionē/ quos exteros ſēſus nūcupam⁹ ad pēthadis metrū/ natura digeſſiſſe reperitur. Pēthas exteriorū ſēſuum nūerus
¶Primus eni tact⁹/ i aialis corpore caſtramerat⁹: velut ceterorū ꝑcurſor: explorator locorū eſt. preeſtq̄ cōuenienti ac nature aialis ſedi: i maiore mūdo/ ideſt in elemētis palpādeatq̄ deligēde. De tactu.
¶Nam & ceteris ſēſib⁹ i minore mūdo/ rud⁹ ac ſedes efficit. imus eſt & abiectiſſim⁹ ſēſuū: Nullis nō aialibus indit⁹ eſt: Nullā corporis partē nō infūdit. Eſt eni aialis: & ex toto gñe & ex corpore toto cōmunis: De Guſtu.
¶Secūd⁹ guſt⁹ & ipē tact⁹ aſſecla: illū per vniuerſū aialis gen⁹/ ſed nō in toti⁹ corpuſculi mole comitat. In omni q̄ppe aiali (ſed tamē in ſolo ſe oris palatio) hic ſenſus abdidit. ſibiq̄ lingue mēbruſculum/ aut qd̄ lingue vicariū eſt delegit. Vite ſēſ⁹: eſt popine ac nutritioni aialiū ꝑeſt. Alebria q̄q̄ & conuenientia alimēta ꝑtentat. Aialiū fores: & internorū pectorū addit⁹/ obſeruat, ne qd̄ ipreſibatū atq̄ iniocūdū/ temere ſe ſe in aialis clauſtrum volutās: elemētariā ei⁹ harmoniā diſtēperet cauſāq̄ inferat egrimonie. Olfactus.
¶Qui vero guſtū in altū ſuccedit olfact⁹: odorū eſt arbiter/ guſtu liberalior atq̄ honeſtior: paſtui parti aimi partim corporis addictus. Quatenus enim alimentaria ſubſtantia/ inodora non eſt: eatenus olfactus/ grauium ac ſuauium odorū iudicio: alendo proſiqicit corpori.

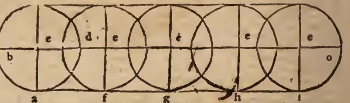
¶Quatenus vero ſubſtantie: que nichil/ vel perparũ ad corporis alimoniam ſpectant (vt hedyſmata & queuis embãmata) per internos narium meatus/ gratam ad cerebrũ ſuaueolentiam fumigãt: paſcũtq; odoro ſuffitu vim noſtr illucorum ſpectrorum inſpectricem: hactenus animi ſaginationem ac paſtum olfactus procurat. Siquidem imaginatio que in hominis tholo/ ac ſũma cerebri arce perficitur: & ipſa quoquopacto doctrine ac ſciẽtie eſt initium animiq; cibum per exteros ſenſus a mundo emẽdicat.

Viſus Auditus

¶Olfactui ſuccedunt viſus & auditus/ ſupremi ac liberaliſſimi ſenſuũ: & qui duntaxat alẽdo animo/ ſpiritalive cõmeatui perquirendo ſeſe deuouere. ¶Poſtergato enim popine ac totius vitalis nutritionis officio: quicquid per eos a mundo/ in hominem irreptat: condiendis animi dapibus: cumulandis veris immortalibuſq; gazis (virtutibus inq̃ ac diſciplinis) dicant: futurarumq; contemplationũ euiternis & nũq̃ fatiſcentibus gyris ancillantur.
¶Nam viſus enubis/ quicquid imperturbata acie haurit: luminũ inq̃ colorũue ſpecies/ cõpluresq; rerũ differentias: palã nichil ad corpoream alimoniã ſpectant. Quibuſcunq; item concinẽtijs ſonorũue harmonijs aures demulcent: nichil pariter aphęrematis corporeęue aletudinis habent. ſed vnanimi conuotione: viſ⁹ auditusq; tanq̃ ceterorũ ſenſuum ſummates ac duces: locupletãdis dũtaxat animis operam nauãt/ parandiſq; virtutibus ex toto famulantur. quãq̃ viſ⁹/ auditu illiberalior materialiorq; ſit: vt in ſenſuum libro docium⁹. in quo & latius/ huiuſmodi quinq; ſenſuum/ proprietates recenſentur.

¶Alię penthadis proprietates.·. Cap.III.

EſT & aliud percelebre penthadis inſigne: ꝙ circuli eiuſdem aut ſphere in quauis planicie: integrũ perfectumq; gyrum ipſa extendit atq; dinumerat. ¶Omnis enim aut circulus aut ſphera/ ſiti in ſuperextẽta aliqua planitudine (cui duntaxat inſectili & minimo puncti copulant attactu) ubi ſuper eandẽ/ in rectũ orbiculatim incedentes/ vni⁹ ſue reuolutionis ſpacium perambulauere: tum demũ quinq;/ ſibimetipſis equalia ſpacia confeciſſe & obtinuiſſe dicũtur. Sit enim circulus aut ſphera a b c d: cuius centrum e. Sit & linea f g h i indimẽſe longitudinis: per quã michi planitudinem ac ſuperficiem quampiã exprimi volo. In qua ſitus circulus aut ſphera a b c d: eidẽ copulet/ ſub puncto a. Ducaturq; recta glomeratione: circulus aut ſphera a b c d: ſuper planiciẽ f g h i. Ac punctũ i primis d/ deflectatur deſcẽdatq; in f. Punctum vero c/ pũcto g copuletur. b autem punctũ h exoſculetur. a vero: perfecta abſolutaq; latione/ in punctũ i conuertatur. manifeſtum eſt hunc ciclum aut ſpherã: ferri inter equidiſtãtes planitudines. Sit igitur linea c k l m n: equidiſtãs ab linea a i. eritq; linea a f: equa arcui a d. Linea vero f g: arcui d c. Recta g h: arcui c b. Et h i: arcui b a. Tota vero a i: toti circũferentie circuli a b c d. Vniuerſus quoq; parallellogrãm⁹ a c n i: equus erit quattuor parallellogrãmis: q ſingulis ciclis equi erũt. Sed & extra totũ parallellogrammũ a c n i: reliquũtur ex parte vtraq;/ medij cicli duo/ a b c & n o i: qui vni toti ciclo equepollent.

Penthas nũerus angularium regularium corporũ.

¶Perfecta itaq; circuli a b c d recta glomeratio: ſpacium ſibi quinquies equum perambulat/ ſeq; ad numerũ penthadis inuoluit. Et ſi ſphera fuerit a b c d: loco parallellogrammi a c n i/ intellige colũnam: quã eiuſdem ſphere/ in plano/ orbiculata delatio pertranſit. Et hec peramplius ex circuli quadratura: & ſphere cubicatione/ dinoſcuntur.
¶Denique penthas angularium regularium corporum turmam: ex equo apprehẽdit ac numerat. ¶Haud enim mathematici ex conſimilibus & eiuſdem ſpeciei ſuperficiebus/ plura confici & extrui poſſe corpora nouere: q̃ quinq; quibus ab ipſa ſuperficierũ pluritudine/ nomina indiderunt: Tetracedron/ Hexacedron/ Octocedron/ dodecedron & ycocedron.

❡ Erit autem hec demũ laudatiſſima pẽthadis proprietas: ꝙ aliquopacto numerus eſt rationis humaniue animi. Q uinto ſiquidem a materia loco/ humana ratio nũeratur: cum ipſa ſit precipuus & preſtantiſſimus materie actus. ❡ Prima namq; ſenſibilium conſiſtentia: eſt ipſa materies. Q uod autẽ materie vicinũ eſt: act9 eſt eſſẽdi. Q uod tertio a materia loco diſtat: vitalis actus eſt. Q uod a materia/ quarto ordine nũeratur: ſenſitiuus eſt actus. Q uod vero quinto a materia diſtans loco/ ſupremũ atq; vltimum eſt ſenſibiliũ: rationalis act9 eſſe comprobatur. Hic enĩ/ apex eſt totius ſenſibilis mũdi. Per hunc/ vniuerſus materie hyatus adimpletur. ❡ Nã tametſi alibi dixerimus/ haud plures eſſe ſenſibiliũ rerũ gradus ꝙ quattuor(Q uippe materia nullum per ſe efficit gradũ). Conſtat tamen ſenſibilium vniuerſitas: ex penthade entiũ. Ex ſquam materia: & actibus eius quattuor. ❡ Sicut enim circularis motus quinto puncto abſoluitur(vt ſol ab oriẽte digreſſ9/ quinto loco in orientis punctũ redit)ita & ſenſibilium vniuerſitas: quarto quidẽ actu/ ſed quinto a materia ente. hoc eſt ratione conſumatur. Nunc vero(vt reor)quoad operepreciũ fuit/ emedullata penthade: in ſequẽtem. Exadẽ cõuertamus.

Penthas hũane rationis nũer9

❡ DE EXADE. CAP. I.

SICVT PENTHAS EXTIMAM SENSVVM COGNITIONEM diſcernit ac numerat: ita & exas materialẽ omnem cognitionẽ/ diſpartiendam numerandãq; ſuſcepit. ❡ Omnis etenĩ vis cognitrix/ que materiali fungitur organo/ queue nulli9 niſi in materiali vaſculo/ preſentate ſpeciei eſt inſpectrix: aut ſenſus intern9/ aut ſenſus extimus eſt. Hunc autẽ pẽthade menſi ſumus: in Tactum/ Guſtum/ Olfactum Viſũ & Auditũ partiẽtes. Internum vero qui & extimis preeſt: ſimplicẽ & vnicũ eſſe docuim9. quem ꝙ ſub mentibus humane ſubſtantie ſitus eſt/ ſũmenianũ: q; ſub cute/ ſubcutaneum: q; vt plurimũ noctu/ eius prodatur operatio/ noctilucũ ſenſũ/ appellamus. ❡ Hic enim ſub excutaneis ſenſib9 delitens: per ſe nichil eorum/ que ſunt extra humanã ſubſtantiam/ queue in mundo degunt attingit. ſed ipſa dumtaxat hominis pomeria & ſũmeniana loca/ perluſtrat. Interiores itẽ corporis partes: animiq; ſines/ ſiue amborum ſuauiũ ſpeculatricus eſt proprium. ❡ Itaq; cum ſupra hunc noctilucũ ſenſum atq; infra tactum/ nulla ſit materialis cognitio: cui in telluꝛeo ac materiali vaſculo/ ſenſibilis ſpecies/ preſẽtetur: liquet

Imaginationis ppria

a iiij

¶ CAROLI BOVILLI SAMAROBRINI LIBER DE DVODECIM NVMERIS AD INCLYTVM VIRVM GERMANVM GANAIENSEM PRESVLEM CADVRCENSEM.·.

QVIA CEPI PAVCIS EPISTOLIS / INCLYTE GERMANE: NONnullorum infra dodecadem numerorum / tibi adaperire naturam: Quinarij inquam Senarij / Septenarij Endecadis atque Dodecadis: nunc velut ceptum abſoluens curriculum pro viribus adnitar ut ceteri quoque qui ſub eadem dodecade / ſuperſunt indiſcuſſi / tibi pateſiant. Vno quippe hoc opuſculo ſummatim perſtringam: quenam eis inſit anagoge / queue humane mēti (ad diuina ſeſe terrenis attollenti) rudera / ac ſubſternicula patent.

¶ DE MONADE.·ı CAP. I.

Nulla ē ſubſtantialis cauſe ad ſuos effectus proportio

PRIMVS NVMERORVM APEX: MONAS: TANTO CHASMATE diſſitus / a cunctis numeris eſt: quanto deus chao / a creaturarum multitudine diſſidere comperitur. quantoue interuallo: immenſus et interminus opifex: omne ſuum opus: tranſcendit ¶ Nam et monas ipſa a numeris: et a creaturis deus / immenſa intercapedine / ac inani diducti: nullam profecto eſſe ſubſtantialis principij et omnipare cauſe ſuos ad effectus rationem / equalitatem / ac proportionem: luculenter pandunt.

¶ Qua etenim ratione / dixeris primeuam monadem): aſſiduis ex ſeſe numerorū profluuijs / vel imēſis eorum incrementis / eſſe inexhauribilem: eadē pfecto de cauſa deus ipſe / omni creaturarū propagine et quotidiano ex ſeſe ortu: longe ac ſine modo exuberantior eſſe palam demonſtratur. ¶ Sicut nullum numerum / aſſeuerare auſis ſupremum eſſe vnitatis partum: ita et creaturam nullam rite obiicias fecūdorum diuine bonitatis pceſſuum periodum. que aut diuinam ſiſtat cunctipollentiam: aut id ſit / quicquid poſſe / vis illa indefeſſa ei ſemper plena creditur ¶ Liquet cunctis numeris ortum eſſe ab ſola ſimpliciſſima / atque imperti monade Qua autem emerſerit ſcatebra monas / queue eius origo: aut eſt profecto nulla / aut ipſa fons eſt ſibimet. ſeque eternum ante cunctos numeros progenuit: Eſemetipſa / incognito ortu defluxit / ac prodiit. atque ab ſue identitatis crepidine illabilis et

Vnitas fēs ſibi ipſi

indecidua: in ſua vnitate perſtitiſſe approbatur.

¶ Liquet pari pacto vniuerſas creaturas / ſiue quas mortalis et viſibilis noſter oculus / i ſenſibilis mūdi ambitu haurit: ſiue quas ſubcutanea et interna mentis acies in intellectualis mundi thalamis perluſtrat / vnius tantum primi / ac ſummi entis dei / fecundiſſimis proceſſibus: ſubſtantiam accepiſſe. ¶ Vnde autem enti illi / omnium maximo et primo prouenerit eſſe / aut a quo indita illi fontana ſubſtantia: ſupereſt aliud nichil quod fateamur / quam vt illud ſibi preſtitiſſe initium / ſeipſo emerſiſſe: e ſua crepidine / ſine alteritate / ac diuiſione ſui: intra ſeipſum ſingulariter eſſe profectum aſſeueremus. ¶ Hoc enim ens / quod a ſeipſo ante omem creaturam gignebat: ſicut e termino identitatis et fonte eodem profectum eſt: ita et genitū ab ſemetipſo / nullum alteritatis ſenſit diuidium. ſeque in identitate continuit. ac pprie ſubſtantie limitibus artauit.

De diuina trinitate

¶ De interno monadis & dei numero Cap. II

VNitatis internū illud quiddam & indiuiduum diſcrimē: quo monadē / ſola monade genitā / ortamque eſſe profitemur: euo infinito anteit numerorum diſcrimina. eorumue ex fontali vnitate prouectibus: ſine modo cognoſcitur antiquior. ¶ Diuina pariter archana et incognita diſcretio miſtycuſue numerus: quo deum intra ſemet e proprio fonte / ſeque ipſo ante ſecula in ſeipſum profectum indubie arbitramur: immenſo pariter et inſcrutabili euo / eam hominum anteceſſit: qua e ſemper inexhauſtis diuine plenitudinis theſauris / creaturarum ſcaturire ac promanare genus cepit.

Monas deo cōparanda

¶ Quis enim cōmode expreſſerit: quanto tempore monas / ante dyadē / ceteroſque numeros ſeipſam parturiuit. Aut qua precor menſura diſtenderit / ac permenſus fuerit quiſpiam / id ſeclum: quo deū ſacra eloquia / ſeipſum in perſona filij ante luciferum / ex vtero genuiſſe atteſtantur. ¶ Conſtat itaque ex his: monadem numerorum fontem / perſimilem eſſe diuine creaturarum origini. Ac poſſe humanam mentem / magna cōmoditate ex ipſa monade: cōgrue in ſūmi rerū oīm vni trini / externique principij contemplationē attolli. Sed de vnitatis anagoge hactenus.

¶ DE DYADE. CAP. I

NVNC DYAS/ ſVO LOCO TRVTINANDA OCCVRRIT: PRIMus iam vnitatis partus eſt euiſcerandus. ¶ Dyas altera quedam/ ſecundaue eſt vnitas: ſiue vnitatis iteratio/ atq; reſumptio. ¶ Siquidem in numeris/ aliud nichil eſt: q̃ aut vnum/ aut vnius reſumptio. Vnum monas eſt precipuuſq; fõs numerorum. Vnitatis vero iterata ſumptio/ atq; frequẽtia: omnis numerus eſt/ cunctaue turba ac ſeries multitudinum.

In numeris nichil ẽ aliud q̃ vnum aut vni⁹ reſumptio.

¶ Monas haudquaq̃ numerus eſt: ſed eſt ipſum per ſe/ ac abſolute vnum omni (vt diximus) numero icõprehenſibili euo antiqui⁹/ ſimplex/ impers/ ab ſui identitate nullo ſui progreſſu et extra ſe profectione deciduum.

¶ Dyadem vero primitus numeri et multitudinis nomine inſignimus ¶ Nam et ipſa: minimus ac ſimpliciſſimus numerus eſt: et exterum/ primũ ac ſenſibile vnitatis germ[...]

Illatio.

¶ Haud enim aliud eſt dyas/ q̃ iterum vnitas: ſiue q̃ ſola monadis cõgeminatio.

¶ Vnde fit vt dyas quoquopacto omni preſit numero: ſitq; vt primus et omnis et abſolutus numerus. Ineſt enim dyadi prima et ſimpliciſſima numeri ratio: vnitatis ſcilicet reſũptio atq; frequentia. ¶ Licet etiam interim ſub principantis et monadi antiſtantis dyadis nomine: reliquam omnem numerorum cateruam ſubſumi atq; intelligi. Velut cum dicimus/ vniuerſa aut vnum quiddam eſſe/ aut vnius alteritatem: ideſt iterum vnum vniuſue reſumptionem. Nam per iterationem vnius: imprimis dyadem/ omnemq; deinceps multitudinẽ/ ac vnitatis propaginẽ itelligi volumus. Sed ſicut dualitas/ aliud aliquid eſt q̃ ipm et per ſe vnum: ita et numerus omnis/ aliud quiddã eſt: q̃ ſola vnitatis iteratio.

¶ Et haud aliter omnis numerus primi inmutat rationem numeri: q̃ primus numerus/ ideſt dyas: prime monadis naturam/ inflectit ac variat. ¶ Hic enim accidit: vt cum fontana inſectilis monas/ nulla differentate aut partium varietate diuellatur: eius tamen propago et fecunda progreſſio/ in differentias et partes excurrat innumeras. quas ſub certã aliquam legem/ aut diſcipline rationẽ: mens aut intelligentia cogit nulla.

¶ Q2 theologi/ dyadem reſpuere ſolent.·. Cap. II.

Et hac quoq; de cauſa/ ipſi⁹ dyadis numerum/ theologi pleriq; reſpuere ſolent: vel q; primus ab vnitate deficit ſitq; totius varietatis dux diſſidij ac diuiſionis initiũ. vel q; nulla lege finiri: nulli⁹ ratiõis loro frenari poſſit immenſa eius fuſio: ac prona ab ſũmo vnitatis apice/ ad ima excurſio.

¶ Idcirco et ipſam/ dyadem/ theologi et angelice cohorti aſcribũt: que, vt ſacer Dionyſi⁹ inquit) malicie manus dedit: et que (vt ſacra canunt eloquia) ſuum reliquit principatum. ¶ Eãdem quoq; dyadem pari iure philoſophi prime et antiquiſſime naturalium rerum parti (quam materiam primamq; conſiſtentiam vocant) impingunt. Cenſent enim materiam/ et dyadis nomine: et malam interdum appellitant. ¶ Cunctis quippe ſenſibilibus/ que ſublunari tori concauo inſunt: materies eſt antiquior. vt pote ex cuius ſubſtantia omne quod propatulum/ ac ſenſibile eſt glaciatur/ conflatur coaleſcit. Peride atq; cuiuis etiam numero/ prior dyas eſt idita: ex qua poſt vnitatem/ omnis numerus dernari/ coaleſcere/ conflariq; videtur.

Dyas diuiſionis initium.

¶ Q2 Materies ſimpliciter malum non eſt.·. Cap. III

Diuus dionyſius

Quod vero materies/ ſit quiddam malum: id dictum accipe ſecundum quid. ¶ Nam licet materia ſit extremum boni veſtigium & luna quedam eorum que ſunt vmbella: bona tamen hinc cenſeatur: q; (iuxta diui Dionyſij verba) ipſa a ſummo bono/ nacta ſubſtantiam: per omnes ſui partes atq; diſtinctiones/ intellectualis decoris quaſdam pre ſe fert imagines. per quas/ ad ſpiritales illas primitiuaſq; formas: poſſumus aſcendere. ¶ Si enim dyadi/ reſpondere perſimiliſq; eſſe materies probata eſt: procul dubio/ intantum ex ipſa materia: aſſurrectionis vi/ feceris in ſummum bonum: quantum ex dyadis reſolutione/ pergis in vicinam monadem

Dyas materie nũerus.

¶ Sicut enim ſummum bonum/ ſimpliciter cunctis eſt antiqiuus: ita et materies/ ſenſibilia cũcta origine tranſcendit· ¶ Vniuerſorum item: cum ſummum primũq; principium/ ſit tãtum vnũ: eſt et eo pacto cunctorum ſenſibilium/ tantum vna materies.

¶ Summum quoq; illud bonum: cum perpetua ſue ſubſtãtie identitate ſubnixũ/ demutari

tū ſubſtātialiter in mundo eſt:in humanis tenebris verſari dicitur. Hactenus enim homi
nis abyſſū/vmbram et ignorantiam colit:qua exiſtit quidē in mūdo/ſed neutiq̄ homini ap-
paret/eſtq; ſcientie ſplendore inelucidata. ¶ Vbi vero eius ſpecies per extimos hominis ſē
ſus/in ſubcutaneū internūue ſenſum feruntur et ab eo deinceps (excuſſo imprimis omni
materie polline) in intellectum rapiuntur:tum demum/rationabiliū huiuſmodi ſpecierum
preſentia et homini inexiſtentia:ſenſibili ſubſtantie/humanam lucem ac ſcientie ſplendo
rem acceſſiſſe merito pronunciamus. fatemurq; longe preclarius/rem eſſe in minore mūdo
q̄ in maiore. Verius itē ſubſiſtere in apparitione:q̄ in ſimplici eſſentia. Conſumatius degere Dyas hoi- ni aſcribi poteſt.
in luce/q̄ in tenebris. ¶ Vnde fit vt et dyadis numerus minori mūdo homini:iuſte queat
aſcribi. Sicut enim dyas altera quedam vnitas eſt ſecundaue vnitas :ita et homo alter mū
dus eſt/ſecūduſue mundus. maioris mundi iteratio/ſplendor atq; reſūptio. Dyas nūe- rus mēorie
¶ Dyas inſuper:numer⁹ eſt memorie:quam ſecundā intelligentiam/ ſiue intelligentie re-
ſumptionem/ ac numerū nuncupam⁹. ¶ Dyas deniq; primus eſt et parium et parte altera
longiorum numerorū:qui materiales & imperfecti ab arithmeticis vocātur. ¶ Eſt etiā pri- Dyas pri- m⁹ parium
mus iuſtitie numerus:eadem ratione qua et prime equalitatis mēſura/ prius a nobis eſt vo
citata. Quippe ſub ipſius dyadis examen pēdenda eſt equa imprimis ratio/q eſt iuſtitie pe
culiaris et propri⁹ act⁹. Sed hacten⁹ de dyade:fatiſcens oro:ſeſe i ſequētē conuertat tryadē. Dyas nūe- r⁹ iuſtitie

¶ DE TRYADE. CAP. I

TRYAS/QVOT A EST A MONADE:TOTIENS SIBI PRIMITA-
tis/aſciſcit vēdicatq; nomē ¶ Euadit eni triniter prima. Nā tryas dux ē i-
primis & priceps impariū. Deinde primorū numerorū/ ideſt ſimpliciū &
incōpoſitorū quos ſola vnitas metiř :eſt prim⁹. Poſtremo pfect⁹ prim⁹:
id eſt integer/cōſumat⁹ vniuerſ⁹/tot⁹. ¶ Nā binari⁹ tametſi primus & in
cōpoſit⁹ eſſe videatur:vt qui pte nulla/q̄ ſola vnitate numereř:cū tñ ſpe
& par ſit et pariū fōs nūerorū:iure ab ſiplicīū et icōpoſitarū multitudinū
ordine faceſſit ¶ Cūcti ſiquidē incōpoſiti & primi :ceſeř ipares. His vero Tryas trini terprima
cū tryas antiſtet ac p̄ſit:hinc geminis ex cauſis tryas biſ maxima ac prima dinoſciř eē:pria
iq̄ ipariū/dei priorū ſiue ſiplciū prima. Tertio deniq; pfectorū/ itegrorū ac totorū nūerorū
maximatē/ac primā eā eē liquet. nō eorū quidem perfectorum:quorum primus / eſt hexas:
qui ſuis ſimul ſumptis partibus equepollent . ſed perfectorū ideſt totorum et conſumato-
torum:quos et plenarios vniuerſos integroſq; nuncupare poſſumus . ¶ Nā monas/eſt vt
medietas ſimpla:ſine extremitate. Dyas vero extremitas eſt/diuidua et patula: ſine medij
vnitate. ¶ Porro tryas/miro cōplexu:vtrāq; ſe priorem apprehendit . In ueſtit eni circūq;
vallat monadem dyade:et dyadis cornua ac ſciſſa extrema/iungit nectitq; vnitate.
¶ Inſecta et indiuidua monas:ſimplices/imperteſq; rerū actus ac formas exprimit. Rerum
vero potentie et patentes hyanteſue vmbre:ab dyade biſulca deſignantur. ¶ Aſt tota et
pfecta entia/trina aliquo pacto ſunt et in ipſa tryade congrue exprimuntur. vt pote que ex
actuum monade et potentiarū dyade cōflātur. ¶ Eſt itaq; tryas haud iiuria/primus totorū
perfectorum et cōſumatorū entiū nūer⁹. quā eadē de cauſa vniuerſarium/omnē totūq; nu-
merū vocitam⁹ q. primit⁹ (vt aiūt) de tribus:omne/vniuerſū/ ac totū pnunciare ſolemus.
¶ Sicut eni diuidue potētie/indit⁹ act⁹ ſuapte natura impers:tot⁹ conflat/impletq; ſbām:
ita et in dyadem/aduentans monas/illiuſq; diſpanſis ſinib⁹ excepta :tryadis cōplet pficitq;
nūerū. ¶ Hūc ergo merito trinomiū/terprimū/ter uc maximū fore aſſeueram⁹ :Primū ipa-
riū/Prmū primorū:et primū totorum ſiue perfectorum.

¶ Qd tryas ſit numerus humane rationis.·. Cap. II.

RVtium tryas humane rationis / geminis ex cauſis numer⁹ eē
deprehēdiř. Imprimis q tertio loco(iterſtite angelica ſola ſpecie) a deo hu
mana ratio numeratur. Deinde q et hūane ratōis diſcurſ⁹ (quas ratiocina
tiōes noinitāt)tryade adipleř. Nā premiſſionū dyade:& vnitate illationis
¶ Cōſtāt qppe demōſtratiōes et vniuerſi ſillogiſmi: gemis pricipiis et illa
tione vna. qbus hūana ratio/p ea q̄ ſeipſis dilucida/clara & apta ſūt:i eorū
ſcientiā irremigat ſenſimq; pfert:de quorū veritate/ pri⁹(iſtabili ac varia opi
natione) nutabat. ¶ Vnde fit vt qcquid ſcitū ē:cognitū ſit/demōſtratū ac
ſcitū i tryade :ſitq; tryas pfecte totiuſq; ſcie metrū ¶ Extrema nāq; ac pricipia hūanarū rōci
nationū:haud ſcita/ ſed itellecta & p ſe cognita dicūtur. Q uicquid vero ſciř:totius ratioci
natiōis/ ē finis atq; illatō/q̄ tertiū a prio el⁹ aſſūpto & p̄miſſiōe maiore/obtinet locum.

¶ Fit hic etiã vt tryas ſit & toti9 cõtẽplationis et oĩs ſapiẽtie numer9. quãdoq̃dẽ cõtẽplatio ſit quedã entis eiuſdẽ ſecũ cõgreſſio & cõcurrẽtia. Hec vero entis in ſeipſũ glomeratio et cõgyratio: arcano quodã/ trino eius diſcrimine (vt i libro de ſapiẽte docuimus) adiplet ur. Quod eni i ſeipſũ fertur ſeq̃ iſ: ecti haud aliter q̃ ſub his tribus: intellectu mẽoria & amborum ſpecie: ſubiipſi adeſſe/ ſeq̃ ſpeculari poteſt.

Immortalia ẽtia trina

¶ Entia quoq̃ quibus in hunc modum conuerti voluiq̃ in ſemetipſa/ indita facultas eſt/ q̃ue ſapientie ſunt participia: tryade exequata et cõnumerata reperiuntur: Deus/ Angelus/ Homo. ¶ Que nãq̃ animantia/ homini ſubſunt: ſicut rationis et intelligentie/ ſunt experta: ita et ſapientiam nullã capeſſũt/ perſeuerantq̃ ſuiipſorũ noticia i dotata & illocupletata

Tres magnitudinũ termini

¶ Eſt inſuper tryas: terminorum magnitudinis numerus et eorundem terminorum ſupremus preſtantiſſimuſq̃: quam latitudinem/ ſiue ſuperficiem nuncupant. Nam magnitudinũ termini ſunt trini: Punctum/ Linea/ Superficies: Monas/ Dyas/ Tryas.

Eſſe intelligi/ amari

¶ Vnica enim notula/ punctum abſoluit. Puncta duo: lineam complent. Tribus vero pũctis: ſuperficies exaratur. ¶ Et ſi primaria vt diximus rerum ſubſiſtentia contingit in monade et puncto: Subſiſtentium vero cognitio et apparitio in dyade et in linea: erit ſupremus cognitarum ac pellucentium ſubſtantiarum amor et feſtiua proſequutio/ tryadis aſſecla. ¶ Cunctis ſiquidem ſubſtantiis: eſſe primum: q̃ pellucere et apparere competit. Sunt enim prius in ſubſtantia/ q̃ in intelligentia: et intelligentiam prius noſtram/ motitari oportet: q̃ expetibiles/ proſequende et amabiles cenſeãtur ¶ Vnde fit vt tertio loco a rei ſubſtantia mediante intelligentia: eliciatur plauſibilis amor/ tanq̃ vtriuſq̃ ſubſtantie et intelligentie finis. In his vero ſubſtantiis/ quibus volui i ſemet/ ſeq̃ ipſas dinoſcere idultũ ẽ: ſui quoq̃ amor (quam phylãtiam vocant) eodẽmodo/ poſt ſubſtantiam et intelligentiam accreſcit ac prouenit. ¶ Omnis itaq̃ amor ſiue rectus extereue cuiuſpiam ſubſtantie: ſiue inflexus/ glomeraticius et eiuſdẽ ſubſtantie: in ſolo tryadis examine/ ac metro profertur atq̃ elicit.

Ois amor i tryade.

¶ Q. tres ſummi honores. Cap. iij.

Dignitates philoſophica/ ſacerdotalis/ regia.

Deniq̃ cauſa que tryadem termaximo nomine inſigniuit: eãq̃ cunctis merito preſtare numeris denarrauit: eandem trinis precipuis honoribus/ ſupremarumq̃ dignitatum culminibus illuſtrat: Philoſophica/ Sacerdotali/ Regia. ¶ Regiũ nãq̃ culmen primeue monadi/ cũctis numeris imperitanti cedit. ¶ Sacerdotalem vero dignitatem: dyas ſibimetipſi peculiarius delegit: regie monadi antiſtans/ illamq̃ principantem/ ſuis obtegens ſinibus: et a poſtergatarum multitudinum turmis officioſa/ dirimens. Qui vero ſupereſt philoſophicus ſplendor/ litterariuſue honor: tryadi vt ꝓpri9 imputetur. Quandoquidem litterario dolatorio/ leuigatam et cruderatam mẽtẽ: haud aliter q̃ in archana quadam tryade/ effici ſui compotem/ ſuiq̃ noticiam (quam ſapientiã vocant) indipiſci docuimus. ¶ Nam contemplatio omnis et ſcientia: abſoluitur (vt diximus) in tryade. Ac tertio dumtaxat loco quicquid obſcurum et ignotum ſciri expetitur: perfecta ratiocinatione/ amborũ principiorum precognitione/ e tenebris in lucem emergit, fitq̃ deinceps clarum et indubium: quod prius extitit imperuium.

Tryas termaxima.

¶ Sicut igitur tryas/ duarum priorum monadis et dyadis complexu/ colligitur: ita et illarũ quoq̃ dignitates ac honores/ haud imerito ſibiipſa vendicat eſtq̃ triſmegiſta/ ter ue maxima: Regio ſtẽmate/ ſacerdotali columine ac philoſophico apice: pre cunctis numeris celebrãda. Poſtremo et hac laude tryadẽ efferem9: q, numerus eſt animarũ. Omnis ſiquidẽ anima: aut vegetatrix eſt Aut ſenſitiua Aut rationalis. Cum enim trinitas/ emula ſit et aſſecla perfectionis: Anima vero ſit perfectũ quiddam: hinc fit vt et ipſam animã/ natura trinitate diſcreuerit atq̃ numerarit. Iam vero tantulis de tryade dictis: in exquãmandam tetradem conuertamur

¶ DE TETRADE. CAP. I

SICVT MINIMVM ET INSCISSILE PVNCTI SIGNVM/ IMPERtimonade prius menſi ſumus: linee vero interuallum/ ſciſſili dyade diſtendimus: Superficiei autem latitudini tryadem indidimus: ita nunc ſupereſt/ vt in corporea plenitudine et in profundo: ſequens tetras caſtrametetur/ diſtendatq̃ et emetiatur potiſſimum corporis interuallum.

Tetras numerus corporis.

¶ Nam et in arithmethica ratione/ tetras primus eſt corporeus ſoliduſue numerus trigone piramidis: que geminis trigonis/ tryade monadeq̃ erigitur. ¶ Ad monadis quippe apicẽ/ baſium vice functa tryas: arithmeticu .n

primum ac ſimpliciſſimũ procudit corpus: vnitatibus quattuor diſpanſũ. ℂ In geometrico autem modo ſi conflare voles pyramidẽ: monadis loco ſume punctũ. Punctis enim biſgeminis: geometricũ primum/ minimũue corpus vallabis: quam trigonam etiam pyramidẽ nuncupamus. ℂ Hanc ſiquidem puncta quattuor/ angulorũ ipſius capita/ finiũt. linee ſex dirimũt/ ac diſpartiuntur. Quattuor ſuperficies: eandem operiũt ac tegũt. Ipſa deniq corpus vnicũ exiſtit: ſub ipſis terminis abditũ & oculis īperuiũ. ℂ Vnde fit vt ſẽſuũ obtenebratio/ ſenſibileſue tenebre: prime in intellectualis lucis aurora/ inuiſibiliſq ſplendoris primaria emicatione cõtingãt. ſitq ibi ſenſibilis totius lucis occaſus: vbi arcane interiorisue claritatis iubar/ īprimis micare & exoriri incipit: ī ipſa ſcilicet tetrade & in corpore.

ℂ Quicquid eni in magnitudine/ expanſum ac propatulum carneis oculis eſt: haud eſt vera ipſa/ ac precipua magnitudo. ſed ipſius termin9: Aut punctũ/ Aut linea/ Aut ſuperficies. ℂ Has duntaxat tres corporis metas: natura lmentinis/ exteriſue oculis/ ſpectandas obtulit: occludens aciuiũ ponens/ precipuũ corporis interuallum. quod ſoli animo/ interiora & ſubcutanea queq/ ſpiritali acumine indaganti retexit. ℂ Senſibilis itaq lux/ in tribus ſuffulget: Puncto/ Linea/ Superficie: que ſenſibus nuda peruia & adaperta ſunt. Quartũ vero id eſt profundũ & corpus/ cũ nullus ſenſus attingat: ibi ſenſibilis lucis occidere fulgor/ ibi ſẽſus obtenebrari dicuntur. In ipſo tamen corpore/ ſpiritalis inuiſibiliſq lucis contingit initiũ. ℂ Vbi enim occaſus eſt ſenſuũ: ibi ortus eſt intelligentie. Vbi operta/ nuda & ſenſibilia: reuelari/ ſplendereq deſinũt: ibi arcana & intellectualia: nudari/ fulgere atq apparere incipiunt. Liquet igitur tetradẽ: metrũ/ metã menſurãq eſſe totius intellectualis lucis.

Quicquid ſentitur nõ eſt corpus ſ3 corporis terminus.

ℂ Q3 tetras ſit cognitionum numerus. Cap. II.

Sed & tetradis ratio: ipſos cognitionum gradus/ librat atq apprehendit. ℂ Quaternis quippe gradib9/ diſtincta eſt omnis cognitio cum ſint tantũ quattuor/ prima & precipua mũdi entia: que cognitiua facultate/ ſunt predita: De9/ Angelus/ Homo/ Irrationale Aial. ℂ Diuinã cognitionẽ/ in libro de ſapiente: diximus mentẽ nuncupari. Angelicã: vocari intelligentiã: Humanã dici rationẽ/ Animalẽ: peculiarius ſenſum nominitauimus. ℂ Efficit igitur perpulchre cognitionũ numer9 vnu quiddã corpus. cuius trini termini ſunt: Aialis/ Humana/ & Angelica cognitio. Aialis vt punctũ: Hũana/ vt linea/ Angelica/ velut planitudo ac ſuperficies. ℂ Eiuſdem autẽ corporis arcana/ propriaue dimenſio: diuina cognitio eſt: reliquarũ cognitionũ (vt productorũ a ſe terminorũ) velaminibus ac vmbris adoperta omniq mortali oculo inacceſſa.

ℂ Ad quaternarum quoq cognitionũ/ ſimilitudinẽ: ſenſibilis mũdi prima/ maxima & ſimpliciſſima corpora ſunt quattuor: Terra Aqua/ Aer/ Ignis. ℂ In imo/ ſubſidet terra/ ſuo librata pondere: quo & cetera fulcit elementa: Aqua & aer: in medijs regionibus ſiſtuntur: Ignis/ ſũmũ obtinens mũdi faſtigiũ: vniformi ſuauio/ vndecũq celũ lune prolambit. ℂ In his demũ quattuor elementis: ois ſẽſibilis actus in materialibus atomis ſuffulcitur. Quidquid eni ex forma & materia coſlat: natura extra elemẽtũ degere/ ac ſaluari nequit. ℂ Sũt & i hũana eruditione/ pari analogia elementa quattuor: Mentis ſubã/ Mentis notio ſiue interna conceptio/ Vox/ Scriptura. ℂ Mentis ſubſtãtia: igni/ diuineq cognitioni & corporee plenitudini reſpõdet. Mẽtis notio: angelice cognitioni/ aeri & ſuperficiei comparatur. Vox (que prima ſenſibilis eſt) ſẽſibili homini/ aque/ ac linee eſt adaptanda. Extrema vero ſcriptio: animali ratione experti/ terre/ ac puncto ſupereſt comparãda. ℂ Rurſum primaria rerum ac ſubſtantiarũ genera quaterna ſunt: Subſtantia/ Quantitas Qualitas/ Locus ad quorũ numerum/ omnis ſtata eſt & rerum fluxio ac permutatio. ℂ Siquidẽ ad vnũquodq genus/ gemine & contrarie permutationes contingunt. ℂ Ad ſubſtantiam/ Generatio & corruptio: qui ſunt motus in pũcto/ primi & abiectiſſimi. ℂ Ad quantitatem. fiunt auctio & imminutio: in quadam dyade ac linea. ℂ Ad qualitatem/ qui fiũt motus: peculiariũ & cõtrariorũ nominũ penuria/ generatim alterationes nũcupatur: ſuntq vt nigras & planitudo. ℂ Ad locum pariter/ que permutatio contigit: nomine vno/ latio vocitatur. & hec fit in tetrade/ i corpore & in profundo. ℂ Hec enim mutationũ eſt preſtantiſſima: cõpetitq perfectis duntaxat ac maturis animãtib9/ precipue homini: quam ideo rationalis motionis nomine merito honoramus. ℂ Sunt & quaterni naturalium ordines rerum. Subſiſtentium/

Elementa quattuor.

In hũana eruditione elementa quattuor.

Rerũ genera quattuor.

Mutatiões quattuor.

Viuentium/ Senſibiliū & Rationaliū. quarum ſingulis/ ſingula mutationum genera tribuuntur/ vt peculiaria & propria. ❡ Subſiſtentibꝰ/ ſubſtantiales motiones Generatio & corruptio. Viuentibus/ vitales: quibus viuentia augeſcunt/ aut minuūtur. Senſibilibus/ cōtrarie alterationes: quibus aut proſpera aut aduerſa valitudine variāt. Rationabilibus vero latio (ſupremꝰ motꝰ) in potiſſima ambulationis & erecte ſtature ſpecie cōpetere probatur.

❡ Arithmetica tetradis proprietas.·. Cap. III.

DEniqꝫ ipſius tetradis inſignem quādam/ arithmeticā proprietatem afferemus in mediū: Tetras enim ſecūdus quadratus eſt: quē primꝰ altera parte longior dyas/ ſemetreuoluens procreat ac gignit. Bis enim duo quaternitatem/ eliciunt. ❡ Si igitur ipſā quaternitatem in omnē deinceps altera parte lōgiorē duxeris/ addita vnitate: cunctos impares quadratos conflabis. ❡ Ducta enim i primis in propriū latus/ ideſt in dyadē tetras primum parte altera lōgiorē/ producit octadem: cui monas addita/ profert enneadē: primū poſt vnitatē quadratum imparem. ❡ Si vero quattuor ducant hexadem/ ſecundū altera parte longiorem: aditione vnitatis/ ſurget nūerus quintꝰ & vigeſimus/ quadratorū quintus. ❡ Si dodecadē tetras inuoluerit: adiecta monade/ nonꝰ & quadrageſimus nūerus occurret: ſeptimum inter quadratos obtinens locum.

❡ Et ſi ab eadem tetrade/ viginti multiplicatione excreſcāt: vnitas addita producto/ nonū quadratum/ vnū ſcilicet ſupra octogenos eliciet. Et ita quotiens quaterno ductu/ oīs parte altera longior excreuerit: cuncti qui ſurgent numeri/ erunt pares: vnitate/ continuis quadratis iparibus minores: vt clarius que ſubeſt figura oſtendit.

Quadrati impares	9	25	49	81	121	169	225	289
Addende vnitates	1	1	1	1	1	1	1	1
Producti numeri	8	24	48	80	120	168	224	288
Altera parte lōgiores	2	6	12	20	30	42	56	72
Quaternitates	4	4	4	4	4	4	4	4

❡ Cum igitur quadratus/ vt pote equis lateribus diſtentus/ ſit equalitas & identitas quedā/ Altera vero parte lōgior/ ob ſuorum laterū inequalitatē/ alteritatis rationem ſubeat: liquet identitatē/ ideſt quadratā tetradem/ omni alteritati inuectam: additione monadis/ reſtituere maiorem identitatem/ ideſt quadratum imparem. ❡ Nam tametſi vniuerſi quadrati e regione altera parte lōgiorū ſumpti/ illos identitatis nomine precellant: inter tamē quadratos/ ipares paribus: amplius vnitati propinquant/ pluſue identitatis recipiunt.

❡ Ipſa autē tetras parium quadratorū/ inſerta eſt ordini. Gignit igit tetras in omnē alteritatem pſecta/ addita vnitate: maiorē ſe idētitatē/ hoc eſt quadratū imparē. Forma tetradis/ i omnē materiei partē deducta: ſupme forme/ ideſt ſupme monadis additiōe/ veriores formas reſtituit ac pfert. ❡ Oēs qppe altera pte longiores: arithmetici/ materiales appellitāt: qꝛ cōtinue pariū cumulatione gignāt. Quadratos vero: formales/ actualeſqꝫ vocāt: quos aſſidua ab vnitate/ impariū cōſtat aggeſtio. ❡ Itaqꝫ ſi q̄drati/ forme ſunt ac idee nūerorū: pcipue eorū forme erūt q̄drati ipares. quorū caput monas/ ſupma erit & abſolutiſſima forma: cuiꝰ additiōe diximꝰ veriorē tetrade formā/ ideſt iparē q̄draturā gigni. ❡ Haud igit imerito: hāc q̄ternitatē: ſamiꝰ Pythagoras ſāctitatis noīe/ in ore oim edulcādā & concelebrandā

Samꝰ Pythagoras. voluit ſanctā illā & apprime venerandā predicās. q̄ vniuerſarū ferme rerū (vt docuimꝰ) ordines numerat/ metit/ apprehendit. Vt elemētorū/ Cognitionū/ Precipuorū mundi entiū: Subſtantialiū generū Permutationū/ Naturalium graduū/ Mediorū humane eruditionis. Et aliorū numero carentiū. Adeo vt nichil ferme in rerū natura cōpertū habeas: quod nō aliquo pacto/ ab ſacra huiuſmodi tetrade numeretur. ❡ Et ſi eandem prioribus

Elementa	Terra	Aqua	Aer	Ignis
Prima entia	Animal	Homo	Angelꝰ	Deus
Cognitiones	Senſus	Ratio	Intellectꝰ	Mens
Inſtrumenta	Scriptura	Vox	Cōceptꝰ	Mens
Genera	Subſtantia	Quātitas	Qualitas	Locus
Mutationes	Gñatio	Augmētatio	Alteratio	Ambulatio
Gradus rerū	Subſiſtētia	Viuentia	Sēſibilia	Rōnalia

Figura quaterne coordinationis

numeris: monadi/ dyadi ac tryadi accumules: mox denarius/ quartus trigonus emerget. quem Pythagoras/ nūerorum ſupremū promulgauit: qꝛ poſt decadē/ fiat ſimiliū & ſimpliciumreſūptio & ad priora reciprocatio. Cōſtat eni vndenarius: denario ac monade. Dode·

cas: denario ac dyade/ & hoc pacto deinceps. Nũc vero pro modulo noſtro abũde vt reor circunſpecta tetrade: ſequentiũ nũerorũ retegende analogie/ famuletur oratio.

DE PENTHADE. CAP. I.

TRIS PROXIME SEQVENTES NVMEROS PENTHADEM/ Hexadẽ & Heptadẽ: tibi nõnulle noſtre epiſtole/ ſat puto emedullauere. Nã pẽthadẽ/ numerũ eſſe oĩs cõplexe cõpoſiteue materialis ſubſtãtie documus. ꝙ oĩs materialis/ ſublunariſue ſubſtãtia: aliquopacto ex partibus quinis reſultet. Ex quadrifida ſiquidem materie elementatione & vnico ſubſtantiali actu: oĩs ſenſibilis ſubſtãtia/ natura conſurgit. Pẽthas numerus eſt cuiuſuis ſenſibilis ſubẽ

Totius itẽ vniuerſi corporea moles ſiue idtotũ qd ſenſibile eſt: quinq; tantũ maxima corpora prehẽdit/ fluxa inquã elemẽta quattuor: & ipſũ celi orbẽ idem mutabilẽ/ inelemẽtarũ/ rerũ actibus ac formis perſimilẽ. Pẽthadẽ inſuper & hexadẽ/ alio epiſtello oſtendimus: eſſe vt ambo ingẽtia totius ſeriei numerorũ luminaria. Illam vt ſolẽ & maſculã: Hanc vero vt lunã & femininã. ꝙ in cũctis numeris hi tãtũ duo: vt circulares & ſphericorũ numerorũ radices/ euadãt ſpectandi. Hi eni nullo ſui ꝑgreſſu/ extra ſe fiunt: nuſq̃ diuerſis finibus excipiũt. In ſemetipſos/ quantũlibet ſeipſis aucti: redeũt. Quoſcũq;/ quouis ſuo ductu gignũt: ipſi definiũt. Cunctoſq; ab ipſis emerſos: in ſuo fonte atq; initio ſiſtũt. Vnde fit vt ſit ꝑſimiles euo: cui⁹ oĩs finis/ eſt vt pricipiũ. Omne vltimũ vt primũ. Eſt ei euũ ſẽp idẽ & eodẽmodo ſuccedẽs/ inalterabile atq; idẽ futurũ. In eodẽ quoq; epiſtolio: Heptadẽ adiecim⁹/ nũerũ eſſe dyametri circuli. Endecadẽ vero ex pẽthade & hexade conflatã: mediã circunferẽtiã diſpartiri. Quibus eni quantitatib⁹/ circuli dyameter ſeptena partitione ſect⁹ eſt: iiſdẽ lineis medi⁹ eius arcus in partes vndeci reſoluitur. Penthas & hexas ſimiles euo.

Et quãq̃ huiuſmodi nũerorũ amicitias preclaraſue dotes/ ſuperioribus epiſtolis ꝑduxerimus in mediũ: vt tamẽ eo quo cepit circulo/ ininterrupta noſtra pergat oratio: rurſum de ſingulis/ paucula ediſſeremus.

Qꝫ penthas ſit numerus orbicularium lationũ. Cap. II.

PEnthas/ ſicut primus orbicularis numerus eſt: ita & orbicularium lationũ/ euadit menſura. Quicquid eni in orbẽ conuertitur: quinto demum loco ac puncto/ in ſeipſum redit/ eiq; a quo digreſſus eſt copulatur initio. Vt ſol/ ab ortu gyrans ſeſe in meridiẽ: primo loco/ in aurore puncto reſedit. a quo digreſſus: ſecundo loco. meridiei punctũ attigit. qd pertranſiens: in occidentẽ deferẽ/ occiduoue pũcto tertia ſede ac poſitione coniungitur. Hoc deniq; relicto: ciiata latione/ in (vnde emerſerat) orientis punctũ remigrat. cui⁹ attactu: quinto tandẽ loco/ illũ in ſeipſũ ſuũue initiũ rediiſſe: ceptamq; (circa terram)/ lationem peregiſſe atteſtamur. Atq; hoc pacto/ omnẽ cõuerſionis orbiculariſue lationis abſolutionẽ/ reditumq; ad eundẽ locũ/ penthadis nũero emetimur. Extremam inſup imãue cognitionẽ/ quos exteros ſẽſus nũcupam⁹ ad pẽthadis metrũ/ natura digeſſiſſe reperitur. Pẽthas exteriorũ ſẽſuum nũerus

Primus eni tact⁹/ i aialis corpore caſtramerat⁹: velut ceterorũ ꝑcurſor: explorator locorũ eſt. preeſtq; cõuenienti ac nature aialis ſedi: i maiore mũdo/ ideſt in elemẽtis palpãde atq; deligẽde. Nam & ceteris ſẽſib⁹ i minore mũdo/ rud⁹ ac ſedes efficit. imus eſt & abiectiſſim⁹ ſẽſuũ: Nullis nõ aialibus indit⁹ eſt: Nullã corporis partẽ nõ infũdit. Eſt eni aialis: & ex toto gñe & ex corpore toto cõmunis: De tactu.

Secũd⁹ guſt⁹ & ipe tact⁹ aſſecla: illũ per vniuerſũ aialis gen⁹/ ſed nõ in toti⁹ corpuſculi mole comitaẽ. In omni qppe aiali (ſed tamẽ in ſolo ſe oris palatio) hic ſenſus abdidit. ſibiq; lingue mẽbruſculum/ aut qd ligue vicariũ eſt delegit. Vite ſeſ⁹: eſt popine ac nutritioni aialiũ ꝑeſt. Alebria q̃q; & conuenietia alimẽta ꝑtentat. Aialiũ fores: & iternorũ pectorũ addit⁹/ obſeruat. ne qd iprelibatũ atq; iniocũdũ/ temere ſe ſe in aialis clauſtrum voluẽs: elemẽtariã ei⁹ harmoniã diſtẽperet cauſãq; inferat egrimonie. De Guſtu.

Qui vero guſtũ in altũ ſuccedit olfact⁹: odorũ eſt arbiter/ guſtu liberalior atq; honeſtior: paſtui parti aimi partum corporis addictus. Quatenus enim alimentaria ſubſtantia/ inodora non eſt: eatenus olfactus/ grauium ac ſuauium odorũ iudicio: alendo proſqicit corpori. Olfactus.

¶Quatenus vero ſubſtantie: que nichil/ vel perparū ad corporis alimoniam ſpectant (vt hedyſinata & queuis embāmata) per internos narium meatus/ gratam ad cerebrū ſuaueolentiam fumigāt: paſcūtq; odoro ſuffitu vim no{?}ilucorum ſpectrorum inſpectricem: hactenus animi ſaginationem ac paſtum olfactus procurat. Siquidem imaginatio que in hominis tholo/ ac ſūma cerebri arce perficitur: & ipſa quoquopacto doctrine ac ſciētie eſt initium animiq; cibum per exteros ſenſus a mundo emēdicat.

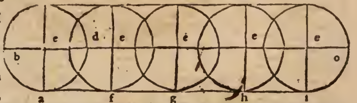
¶Olfactui ſuccedunt viſus & auditus/ ſupremi ac liberaliſſimi ſenſuū: & qui duntaxat alēdo animo/ ſpiritalique cōmeatui perquirendo ſeſe deuouere. ¶Poſtergato enim popine ac totius vitalis nutritionis officio: quicquid per eos a mundo/ in hominem irreptat: condiendis animi dapibus: cumulandis veris immortalibuſq; gazis (virtutibus inq̄ ac diſciplinis) dicant: futurarumq; contemplationū euiternis & nūq̄ fatiſcentibus gyris ancillantur.

Viſus
Auditus

¶Nam viſus e nubis/ quicquid imperturbata acie haurit: luminū inq̄ colorūue ſpecies/ cōpluresq; rerū differentias: palā nichil ad corpoream alimoniā ſpectant. Quibuſcunq; item concinētijs ſonorūue harmonijs aures demulcent: nichil pariter apherematis corporeeue aletudinis habent. ſed vnanimi conuotione: viſ⁹ auditusq; tanq̄ ceterorū ſenſuum ſummates ac duces: locupletādis dūtaxat animis operam nauāt/ {?}arandiſq; virtutibus ex toto famulantur. quāq̄ viſ⁹/ auditu illiberalior materialiorq; ſit: vt in ſenſuum libro docium⁹. in quo & latius/ huiuſmodi quinq; ſenſuum/ proprietates recenſentur.

¶Alie penthadis proprietates. Cap. III.

EST & aliud percelebre penthadis inſigne: q̄ circuli eiuſdem aut ſphere in quauis planicie: integrū perfectumq; gyrum ipſa extendit atq; dinumerat. ¶Omnis enim aut circulus aut ſphera/ ſiti in ſuperextēta aliqua planitudine (cui duntaxat inſectili & minimo puncti copulant attactu) vbi ſuper eandē in rectū orbiculatim incedentes/ vni⁹ ſue reuolutionis ſpacium perambulauere: tum demū quinq;/ ſibimetipſis equalia ſpacia confeciſſe & obtinuiſſe dicūtur. Sit eni circulus aut ſphera a b c d: cuius centrum e. Sit & linea f g h i indimēſe longitudinis: per quā michi planitudinem ac ſuperficiem quampiā exprimi volo. In qua ſitus circulus aut ſphera a b c d: eidē copulet/ ſub puncto a. Ducaturq; recta glomeratione: circulus aut ſphera a b c d: ſuper planiciē f g h i. Ac punctū i primis d/ defl ecta tur deſcēdatq; in f. Punctum vero c/ pūcto g copuletur. b autem punctū h exoſculetur.

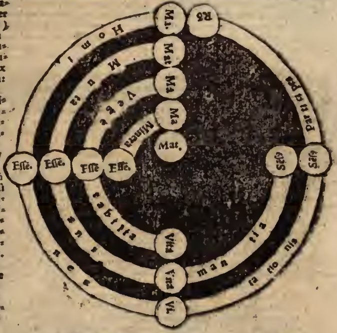
a vero: perfecta abſolutaq; latione/ in punctū i conuertatur. manifeſtum eſt hunc ciclum aut ſpherā: ferri inter equidiſtātes planitudines. Sit igitur linea c k l m n: equidiſtās ab linea a i. eritq; linea a f: equa arcui a d. Linea vero f g: arcui d c. Recta g h: arcui c b. Et h i: arcui b a. Tota vero a i: toti circūferentie circuli a b c d. Vniuerſus quoq; parallellogrām⁹ a c n i: equus erit quattuor parallellogrāmis: q ſingulis ciclis equi erūt. Sed & extra totū parallellogrammū a c n i: reliquūtur ex parte vtraq;/ medij cicli duo/ a b c & n o i: qui vni toti ciclo equepollent. ¶Perfecta itaq; circuli a b c d: recta glomeratio: ſpacium ſibi quinquies equum perambulat/ ſeq; ad numerū penthadis inuoluit. Et ſi ſphera fuerit a b c d: loco parallellogrammi a c n i/ intellige colūnam: quā eiuſdem ſphere/ in plano/ orbiculata delatio pertranſit. Et hec peramplius ex circuli quadratura: & ſphere cubicatione/ dinoſcuntur.

Penthas numerus angularium regularium corporū.

¶Denīq; penthas angularium regularium corporum turmam: ex equo apprehēdit ac numerat. ¶Haud enim mathematici ex conſimilibus & eiuſdem ſpeciei ſuperficiebus/ plura confici & extrui poſſe corpora nouere: q̄ quinq; quibus ab ipſa ſuperficierū pluritudine/ nomina indiderunt: Tetracedron/ Hexacedron/ Octocedron/ dodecedron & ycocedron.

¶ Erit autem hec demũ laudatiſſima pẽthadis proprietas: q̃ aliquopacto numerus eſt rationis humaniue animi. Quinto ſiquidem a materia loco/ humana ratio nũeratur: cum ipſa ſit precipuus & preſtantiſſimus materie actus. ¶ Prima namq̃ ſenſibilium conſiſtentia: eſt ipſa materies. Quod autẽ materie vicinũ eſt: act9 eſt eſſedi. Quod tertio a materia loco diſtat: vitalis actus eſt. Quod a materia/ quarto ordine nũeratur: ſenſitiuus eſt actus. Quod vero quinto a materia diſtans loco/ ſupremũ atq̃ vltimum eſt ſenſibiliũ: rationalis act9 eſſe comprobatur. Hic enĩ/ apex eſt totius ſenſibilis mũdi. Per hunc/ vniuerſus materie hyatus admpletur. ¶ Nã tametſi alibi dixerimus/ haud plures eſſe ſenſibiliũ rerũ gradus q̃ quattuor (Quippe materia nullum per ſe efficit gradũ). Conſtat tamen ſenſibilium vniuerſitas: ex penthade entiũ. Ex iquam materia: & actibus eius quattuor. ¶ Sicut enim circularis motus quito puncto abſoluitur (vt ſol ab oriẽte digreſſ9/ quinto loco in orientis punctũ redit) ita & ſenſibilium vniuerſitas: quarto quidẽ actu/ ſed quinto a materia ente. hoc eſt ratione conſumatur. Nunc vero (vt reor) quoad operepretium fuit/ emodullata penthade: in ſequẽtem Exadẽ cõuertamus.

Penthas hũane rationis nũer9

¶ DE EXADE. CAP. I.

SICVT PENTHAS EXTIMAM SENSVVM COGNITIONEM diſcernit ac numerat ita & exas materialẽ omnem cognitionẽ/ diſpartiendam numerandãq̃ ſuſcepit. ¶ Omnis etenĩ vis cognitrix/ que materiali fungitur organo/ queue nulli9 niſi in materiali vaſculo/ preſentate ſpeciei eſt inſpectrix: aut ſenſus intern9/ aut ſenſus extimus eſt. Hunc autẽ pẽthade menſi ſumus: in Tactum/ Guſtum/ Olfactum Viſũ & Auditũ partiẽtes. Internum vero qui & extimis preeſt: ſimplicẽ & vnicũ eſſe docuim9. quem q̃ ſub mẽtibus humane ſubſtantie ſitus eſt/ ſũmenianũq̃ ſub cute/ ſubcutaneumq̃: q̃ vt plurimũ noctu/ eius producitur operatio. noctilucũ ſenſum appellamus. ¶ Hic enim ſub excutaneis ſenſib9 delitens: per ſe nichil eorum/ que ſunt extra humanã ſubſtãtiam/ queue in mundo degunt attingit. ſed ipſa duntaxat hominis pomeria & ſũmeniana loca/ perluſtrat. Interiores itẽ corporis partes/ animiq̃ fines/ ſiue amborum ſuauiũ ſpeculatio: eius eſt proprium. ¶ Itaq̃ cum ſupra hunc noctilucũ ſenſum/ atq̃ infra tactum/ nulla ſit materialis cognitio; cui in telluteo ac materiali vaſculo/ ſenſibilis ſpecies preſtetur: liquet

Imaginationis ꝓpria

a iij

Errones ſex.

vniuerſum materie oculum/ eamq; vim omnem que ſine materiei preſentia/ ocioſa & irrita eſſe cogitur: creatam ac factam eſſe in exade. Sunt & qui errones dicuntur erraticiq; planete: ſtant in eodem hexadis numero. Hi ſiquidem totam ſigniferi latitudinē percurrentes: ab imperii echyptice orbita / vltro citroq; flectūt habenas. Atq; horū: tres ſunt/ ſole ſublimiores: Saturn9/ Iupiter/ Mars. Tres vero/ quib9 ſolaris orbis eminet: Venus/ Mercuri9 Luna. ℭ Inter hos vero phoebea ſphera/ indiuiduo eclyptice calle/ media iugiter diſcurrit: q̄ quāq̄ inter errones/ nōnunq̄ errantis ſtelle nomine cenſeatur: planeta tamen eſt inerraticus

Hexas prim9 pfectus numerus.

Zodiorum circulum/ ſēper ſuo motu medium diſpartiens. Eius eni centrum/ a linea delirij: vltro aut citro minime digreditur. ℭ Rurſum hexas/ vt in quadā epiſtola docuimus primus eſt & dux/ perfectorum numerorum: primuſue equalitatis numerus/ qui ſeipſo conſtet: ſuiſq; partibus reſtituatur/ neq; ipſis maior/ neq; inferior. ℭ Gaudetq; imprimis hexas partium trinitate. que ſumpte in vnum: ipſā hexadem/ & primum vt diximus/ perfectum & tertium trigonū/ gignūt..

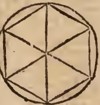
ℭ Alie exadis proprietates.·. Cap. II.

EST inſuper hexas/ & pariū tertius: & ſecundus altera parte longior. qui minore in latere/ geminis: in maiore vero trinis vnitatibus eſt exarādus. Bis enim tria/ ſenarium reddunt. ℭ Circuli quoq; ſemidyameter/ ſue totius periferie ambitum: hexade permeat/ ſeniſue arcubus illam totam diducit. ℭ Vnde fit vt geometricus hexagon9/ hoc vno reliquis merito figuris preſtare dinoſcatur: q2 ſolus natiuū & per ſe cognitū latus obtinet i circulo. Hoc eni lat9/ eſt ipſa ſemidyameter: que & circulū ipſū circinat atq; diſtendit. ℭ Ceterarum autē figurarum latera: aut dyametro

Circuli ſemidyameter ſenario circūferētiam partit.

ſunt aſymetra & incomunicātia. aut ſiquidē cōmuni parte/ cū dyametro numerētur: nō ſtatim obuia/ ac in propatulo ſūt. ſed ꝑmulta circuli reſolutione/ ſūt veſtigāda. ℭ Eſt igitur hexagon9 figura i circulo primogenita: ſuapte natura eidē (ex ipſi9 lateris idicio) iſcribēda ℭ Senisquoq; dieb9 icūcta a deo abſoluta & perfecta ſūt. Vniuerſum dei op9: e nichilo ſex diebus ſubſtantiam accepit atq; ad eſſe prodijt. Orſus quippe deus/ ab intellectu atq; immateriali creatura (cui toti inſtantaneū eſſe dedit) per materiam materialeſue ſubſtātias progreſſ9: ſtatuit hominē creaturarū ſupremā/ ſuiq; toti9 operis periodum. Hunc eni ſexta demū die/ (perfecto omni itellectuali ac ſenſibili ornatu) e tellureo puluere conſumauit. ℭ Eſt & eadem

Sex diebus oia a deo perfecta

de cauſa ſenarius/ radix veſtigandi hūani numeri. quē qui ſit: ſacer hic ſermo pronunciat. Qui habet intellectū cōputet numerū beſtie. Nūerus eni eius numerus hois eſt. & nūerus eius: ſexcēti ſexaginta ſex. Si eni ſenariū i ſeipſū volueris: ſext9 et trigeſimus exorief: cui9 medietate octodecade/ ſi numerus eo vnitate maior 37 excreuerit: cumulaſcit hūanus numerus 666. quem palam eſt ſextum eſſe ac trigeſimum trigonū. eundemq; gigni: ſi aſſidui numeri ab vnitate/ ad ſextum & trigeſimum vſq;: in vnā ſumam conflentur.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	
10	11	12	13	14	15	16	17	18	Sūma 666
19	20	21	22	23	24	25	26	27	
28	29	30	31	32	33	34	35	36	

ℭ Aliud exadis arithmethicum inſigne.·. Cap. III

Deniq; aliud hexadis arithmeticum inſigne recenſere volumus Nam pariter pares (quos iuſtitie numeros/ Pythagoras nuncupare ſolebat) cuncti duo ac duo proximi/ coeuntes: nullū q̄ ſenariū aut ſenarij multiplicē procreant. ℭ Dyas enim imprimis cum tetrade: exadem profert. Tetras cum octade: gignit dodecadē/ que bis hexadem inuoluit. Octas cū hexade ſumpta: numerum gignit quartum ſupra vigeſimū/ hexadis quartum multiplicē. Et ita quotquot proximos pariter pares coniunxeris: aſſidui hexadis multiplices conſurgent/ quod ſequens formula declarat.

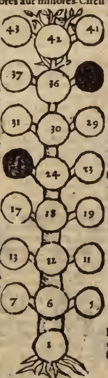
Pariter pares	2	4	8	16	32	64	128	256	512
Senarij multiplices	6	12	24	48	96	192	384	768	

❡Eſt & aliud hexadis proprium:q̃ cuncti numeri primi/preter ternarium:in ſenarij multiplicium vicinia collocantur/eoſq̃ circunſidẽt:vno/ipſis aut maiores aut minores. Circũſtant enim hexadem/ quinq̃ & ſeptem: primorum poſt ternariũ primi. Dodecas vero primus exadis multiplex:vndenario ac terciodecio/ſimplicibus ac primis circuncingitur. Octadecadem ſeptimuſdecim⁹ ac decimuſnonus, numeri idẽ ſimplices ac primi obſedere. Quartum vero & vigeſimum/ qui vallant:haud ambo/ ſed minor duntaxat tertius & vigeſimus/eſt primus. Maior vero/ quint⁹ ſupra vigeſimum: compoſitus eſt penthadiſue quadratus.

Aliud exadis pprũ.

❡Et ita deinceps aſſiduos ſenarij multiplices ſcrutantibus:ocurrent gemini proxime circũſtãtes/aut ambo primi et icõpoſiti: aut ſaltim compoſitus vnus/Reliquus vero ſimplex ac prim⁹. In vniuerſa quippe numerorũ ſerie:primi/ſimplices et incompoſiti comperiuntur alij nulli:preter eos qui ad rectam ſenarij multiplicium lineam/ſiue ad eorũ ſtipitem et coordinationẽ:aut ab vtraq̃/aut ab altera parte:attigui et proximi pullullaſcunt. quiq̃ ad medias ſenarij pluritates velut appendices atq̃ ramuſculi:cuiuſdã arbuſcule formã/ cõcinnter expreſſiſſe videãt. Sed iam ſatis hexade pſpecta:eptas ſuo loco/ in mentis libella appendatur.

Senarij multiplices in arbuſcule ſtipite comperiũt

❡DE EPTADE.·. CAP.I.

IMPRIMIS: AD METRVM AC LEGEM EPTADIS AMBO Mũdi/ maior minorq̃: ſeptenis luminarib⁹(vt in exade diximus) ſplẽdeſcunt/illuſtrantur/reguntur.

❡Nam quoquot planetarum lampadib⁹ macrocoſmus inſignis/illuſtriſq̃ conſpicitur: tott dẽ facib⁹ cognitiuiſq̃ viribus minor mundus ſplendeſcit. queadmodum in libro de ſapiente latius ediſſeruimus:minores quinq̃ cognitiones: exteroſue ſenſ⁹/ planetis minoribus:maiores vero ſpectatrices facultates/inſignioribus planetis(Imaginationem lune: Soli vero/lucidiſſimum et imperturbatum rationis oculum)conferentes.

❡Rurſũ poſitionum locorũue differentie: ipſi⁹ eptadis ſequũtur diſcrimẽ. Extera namq̃/ lateraliſue poſitio:que in totius corporee plenitudinis ambitu/ idem punctũ ac centrum: circũuallat: aut ſurſum/aut dextrum/aut ſiniſtrum:aut anterius aut poſterius eſt. ❡His vero ſi mediam precipuamq̃ centri poſitionẽ addideris: totas poſitiones differitateſue ſue locorum/ ſeptenas eſſe comperies. ❡Hũc autem poſitionum locorumue numerum/ clarius intueare:ſi trium dyametrorum/ in eodẽ puncto fuerit ppendicularis ſectio. ❡Huiuſmodi quippe dyametrorum cõcurrẽtia communiſue ſectio: precipua et capitalis erit loci poſitio. Dyametrorum vero fines ac termini:fontane medieq̃ poſitionis/ erunt circunſtantie.

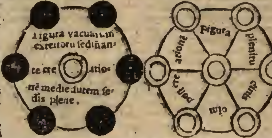
Poſitionũ differẽtie ſeptem.

❡De ſeptenario dierum.·. Cap.II.

DIuina deinde progreſſio in vniuerſorum creatione:eptadis numerum ſibimet acciuit ſeq̃ eodem collibrauit. Intellige ſiquidem (vt nup dictitauim⁹)ſeptemplices rerum locos ac ſtatus:in quos mẽs noſtra quomodolibet imenſum mũdi ambitum ac ſpactũ diſpartitur. Vel ſi inane quidem finxeris/quicquid mẽte complectens:velut fortaſſis fuiſſe arbitraris: priuſq̃ quicq̃ faceret de⁹:et anteq̃ vll⁹ emicuiſſet/ creature ſplendor id nichilo ſecius interminum ſpaciũ/ in ſeptenas poſitiones occurrit diuiduum:in precipuã ac mediã: et in deriuatiuas ſex/ eidẽ antiſtãtes

camq; circumſidentes. ¶ Porro mediam primarũue poſitionem intelligis ab eterno ple‑ nam fuiſſe diuina monade fontanamq; illam primeuam ſedē / creaturarum fontem nunq̃ diuine monadis preſentia fuiſſe viduatam: ſemper q̃ illi inſediſſe: cũctorum entium primã cauſam: priuſq̃ extra ſe profecta aliquid peperiſſet.

¶ Exteriores vero deriuaticiaſq; ſedes: cauſa que creaturas ab eterno non fuiſſe: ſed quãdoq; factas coarguit: ſubſtantiarum entiumue preſentia deſtitui ac viduat. Aſſerit enim illas ab eterno fuiſſe vacuas atq; inanes. ¶ Finge rurſum progreſſam extra ſe e media et primaria ſui ſede eternam monadem: diſcatum in vnãquamq; circum ſe ſtantem poſitionē ſine ſui demutatione profectã ſenſim: ab vnãq̃q; ſede exceptã ſui preſentia vacuaq; queq; circa ſe loca creaturis impleſſe.

¶ Hoc pacto ſenis tantũ diebus ſummi illi⁹ opificis vniuerſum opus: geometrico argumẽto ſcrutaberis abſolutum ¶ Intellige deniq; & ab extrema ſextaq; poſitione (ab ea ſiquam cui omnipara monas: vltima ſuffulſit: in quãue vltima profecta eſt) diuinã monadē receptui in ſeipſã ceciniſſe. proprieq; ſedi & eterne crepidini (quã nuſq̃ tamen exceſſerat) vt prius reſtitutam. Elicies de‑

Eptas diuine circulationis numerus.

inde ſeptime ac reciproce diei feſtiuitatē: quam dei palinodiam & ab omni opere recentum ſanctamq; requiē: ſacre phyliſue nominitant. ¶ Fit igitur eptas numerus diuine circulationis: qua e medio loco / extra ſeipſũ / in ceteras poſitionũ differētias ſenis diebus progreſſus deus: ſeptima demũ die / in ſeipſum rediit ſibiq; eſt reſtitutus.

¶ Q; ſeptem ſint rerum gradus. Cap. III.

Materia.

Subſtãtialis actus eſſēdi

Vital' actus

Senſitiu⁹ actus.

Rõnalis actus.

V Nde fit vt et rerum gradus (accito ſ earũ ordinib⁹ ente ſũmo) euadant merito ſepteni. ¶ Quicquid eni eſt a materia ad diuinã vſq; ſupmã monadem ſeptipartito illud diducere aggredimur. In primam materiē: que tametſi hoc aliquid nõ ſit / ſubē tamē rerum cõmunicat: vt ens in potētia / vt prima perfectorũ ſenſibiliũ entiũ portio: naturaleq; gradũ p ſeipſã cõplet. ¶ Materie in ſecũdo / ſuccedit act⁹ prim⁹: quē ſubſtãtialem ſubſtãtificũq; nũcupam⁹. qui ſimplicior ac tēpore antiquior cũctis materie actibus: primit⁹ illam inſedit / atq; obtinuit. datq; nichil aliud / q̃ eſſe ſimpliciſſimũ: his / que eſſe & ſubſiſtere dicuntur; vt elementis / mixtis imperfectis ac mineralibus. Hec eni preter id quod ſunt: nichil aliud / a natura indepta ſunt. eodemq; ſimpliciter exiſtentiũ gradu / qui inter perfecta & cõpleta entia primus eſt: a materia vero ſecundus / numerantur. ¶ Actui ſubſtantiuo ac ſimpliciſſimo: vitalis ſuccedit actus. qui & eſſe / ei cuius eſt: & viuere impartit. quo plantarũ gen⁹ / vniuerſaq; viuentia: ex materia cõſtantur. Et is actus / licet ſecũda ſit materiei forma: quia tamē tertio / a materia diſtat loco: ſubſtãtie viuẽtes tertiũ ſibi gradũ aſciſcunt. ¶ Poſt vitalē vero actum / ſenſibili actui diſtributa eſt materies: a quo ſubſiſtēdi / viuendi / ſenſationiſq; vires receptat: dicunturq; ſenſibiles ſubſtantie / quartam a materia obtinere ſedē. ¶ Supremus autē materie actus humanus rationaliſue eſt. quo que a materia / quinto loco numerantur entia: quintũ quoq; ſimpliciter gradũ efficiunt ac gignũt. hiſq; eſſe / viuere / ſentire & intelligere: vt propria ſunt attributa. ¶ Porro ſupra humanum actum / alius eſt immaterialis actus: vniuerſis materie actibus longe preſtantior atq; antiquior. quem theologi / angelico nomine: philoſophi vero prime condite abſoluteq; forme appellatione inſigniunt. Hic enim a materia / in recta linea ſextus: ſextum / ſupremũq; creaturarũ gradũ abſoluit. Huic demum actui: ſumma ipſa arcanaq; diuinitas / que act⁹ actuum eſt / in rectum ſuccedens ſeptimo & vltimo a materia loco / inter ſubſtantias occurrit numeranda. ¶ Vniuerſa igitur que quomodolibet ſubſiſtunt: eptadis examine finita ſunt Materia Subſiſtentia / Viuentia / Senſibilia / Rationalia. Angeli. Deus.

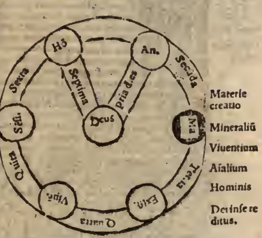
¶Creauit enim imprimis deus angelicũ actũ et materiã ſeorſũ. deinde materie quattuor actus ididit Subſtantiuum/ Vitalẽ/ Senſibilem et Rationalem. ¶ Tantum igitur eſt vnum. eternũ quod nõ eſt factum/ quod omnium eſt cauſa prima deus. ¶Tantum vnum eſt factum ante materiam extra materiem degere natũ: vt angelicus act9. ¶Tantum vnum factum eſt/ quod non eſt act9 quod eſt omniũ potentia/ ex quo omnia ſenſibilia erãt futura: ſcilicet materies. His vero adde quadrigeminos act9/ materiali rudere ſuffultos: ſeptenus tibi vniuerſorum exorietur ordo.

Septem gradus		
	Deus	7
	Angelus	6
	Rationalia	5
	Senſibilia	4
	Viuentia	3
	Exiſtentia	2
	Materia	1

¶Iterum de diuina extra ſe profectione. Cap. IIII.

ET ſi liquidius diuine huiuſmodi extra ſe profectionis atq͡ in ſe ſinet reciprocationis modum/ ſeptem dierum fluxione perfectum/ tibi poſtulas adaperiri: ſtatue orbiculum primũ in medio et centro: cui nomen D indideris. A quo intellige diuinam monadem/ extra ſe ob creaturarum exortum profecturam. ¶ Scribe deinde circa diuine monadis orbiculum/ circunferẽtiam vnam: ſex alios orbes interiori equales orbi/ deferentem. Ab iis vero ſex orbibus / ſe..e locorum differitudines et vniuerſa creaturarum genera: tibi lege eadem diuinam monadem circunſtantia pateſcant.

¶Ac angelicum quidem orbem/ in quem primum diuina profecta eſt monas: vocaueris A. Materialem / cui ſecundarius diuinitatis vmbratilis fulgor illuxit: dic M. Eſſentialis orbis id eſt eorum que ſunt et ante cetera ſẽſibilia facta ſunt/ ſit E. Vitalis vero qui poſt ſubſtantialem/ ex diuina plenitudine emerſit: dicatur V. Senſitiuus/ qui vitali ſucceſſit S vocetur. Humano vero actui/ qui vltim9 exortus eſt/ ductuſq͡ ad eſſe ſuprem9: H nomen indatur. ¶ Interuallum igitur rectum D.A. quo prima dei extra ſe panditur profectio/ quo diuina monas: prima ſui in orbiculo A ſtatione/ angelum peperit: prime diecule nobis aperit tempus. ¶ Ab angelica vero ſtatione / deus haudquaq̃ recto/ vt prius ſed flexo curuoq͡ interuallo/ vt arcu. A.M in orbiculum M deuolutus: materialem ſecunda die/ condidit hypoſtaſim

¶ Ex materie vero caſtris per arcum. M.E. digreſſus: prolato ſimpliciſſimo materie actu ſubſiſtentibus die tertia dedit initium.

¶Vectus deinceps arcu E V in V orbem: vitalem protulit actum/ condiditq͡ quarta luce viuentia. ¶ Arcu dein V S/ orbiculo S inuectus: ſenſibili actui eſſe dedit/ mutiſq͡ animantibus: quinto veſpere extitit origo. ¶ Porro ſuccedente arcu S.H/ vbi in orbe H diuina lux reſplenduit: rationalis humanuſue exortus eſt actus. quo/ ſexto demum die/ perfectus eſt homo: diuini/ vt diximus, operis exodium ¶Vbi demum omnis/ qui circum diuinam monadem/ hyectabat eratq͡ vacuus impletus ẽ orbis: vbi in omnem exteram ſtationem diuina profecta monas eſt: deus e ſede humana/ quam vltimo ipregnarat: vt ex circulo H digreſſ/ ſeſe in antiquã ſedẽ hoc ẽ in D/ orbiculũ recipiens: ab omni opere reſedit ¶ Vnde fit vt extreme creationis vniuerſorum diecule ab interhyantibus mediiſq͡ diebus: interuallorum diſſimilitudine quoquopacto diffideant ſint q͡ ceteris inſigniores. ¶ Medie quippe diuine progreſſiones: quin q͡ arcubus: A M. M E E V V S. et S H in circulo abſolute et perfecte ſunt. Prima autem ac ſeptima: ĩ angulo quopiam rectiſq͡ lineis connigere ſed contrariis ductibus. Prima ſiquidem facta eſt ab orbe D in orbem A. Septima vero ab H in D. Prima. deũ exciuit illexitq͡ a propria ſede in angelũ

ſeptiũa vero deam ab homine reuocauit in propria.

❡Alia eptadis inſignia.·.

SEd ab his ad explicanda cetera heptadis inſignia transea-mus. Eadem enim cauſa/que maiorem mundum: ſeptem planetarum lampadibus/ minorem vero mundum ſepternis cognitiuarum facultatum luminibus coornauit: ſeptem quoq; primores angelos (velut ſpiritalia & prima intellectualis mundi luminaria) ante deum ſacrorum eloquiorum teſtimonio iugiter diuerſantes aſſeuerat. Ego enim inquit ſum Raphael/ angelus: vnus ex ſeptem/ qui aſtamus ante deum.

Septem angeli in conſpectu dei.

❡Deniq; eptadis trigonus(octauus ſcilicet et vigeſimus numerus) eſt perfectorum ſecundus. quotquot diebus: lunaris globi circa terram congirationes abſoluuntur. Hic enim conſtat vt trigonus: cunctis numeris/ qui a monade ad eptadem numerantur. Vt vero perfectus/ quinq; numeris reſtituitur: Monade/ Dyade/ Tetrade. Eptade et Teſſeredecade. ❡Eptadis autẽ quadratus(numerus ſcʒ ſupra quadrageſimũ nonus)paſſim in totis ſacris eloquiis: vt ingentis myſterij numerus increbruit. Hic enim a media hecatontade/ ſiue penthecoſte/ ſiue quinquies dena frequẽtia, quam ſacer Moſes/ magne remiſſionis atq; iubilei anno dicauit) ſola vnitate exuperatur. Plura de eptade/ de conſumatione vniuerſorum/ deq; diuine requietionis ſacratiſſimo numero/ quamq̃ dici queãt: que tamen de ipſa dictitauimus/ ad preſens opuſculum: ſat ſupq; allata videantur.

Partes vt trigonus	Partes vt perfecti
1	1
2	2
3	4
4	7
5	14
6	o
7	c
28	28

❡DE OCTADE.·. CAP.I.

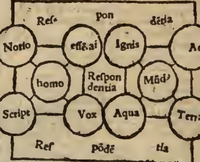
NVNC OCTAS PARI TRACTVLO SCRVTANDA DISPICIENDA q; pcedat. Hoc ante oĩa ſplendore/ octadem efferemus: q; ſenſibiliũ cuborũ primatum gerit/ primus poſt monadem cubus ❡Siquidem monas cum ſit intellectualis numerorum abyſſus/ omniſq; multitudinis principium: omnẽ ſibiiter precipuos regulareſue numeros maximatum/ primatumq; deuouit: ſeq; ſolã ei primogenio nomine inueſtiuit. Primus ipſa eſt trigonus: Quadratus primus/ Primus penthagonus: Prima pyramis/ Cub⁹ deniq; prim⁹.

Octas ſcds cubus.

❡Ceterũ cum impers ſit et indiuidua monas: nuſq̃ illam in propriis rationibus ſenſibilium aut angulorum aut laterum metis expreſſã diſtentamq; oſtendes

❡Eadem ſequentium figurarum/ quibus imperitat et inter quas prima nuncupari preſumit: nullo ſe viſibili contexit amictu Nullam pre ſe fert/ carneis exteriſue oculis dilucidam claramq; ſpeciem: eorum quorum nomina/ iuſtiſſimis de cauſis ſibi expetit aſcribi.

❡Nam quicquid eſſe ipſa pronunciatur: in vnum ſimpliciſſimũ modum: ſine vllo partium diſcrimine/ intellectualiter inglomerat. Ipſa primus cubus eſt: ſine angulis/ ſiue lateribus Tota eſt angulus/ tota quoq; latus: et cub⁹ vniuerſi. Que autem ſine ſpecie/ ſine vlla partiũ varietate/ ſũt in imperti monade: in ſequentibus numeris/ ſenſibiliter expreſſa dinoſcuntur: ſuntq; viſibili laterum atq; angulorum habitu contecta. ❡Octas igitur primus a mõade/ ſẽſibilis cub⁹ e dyadis (primi ſenſibilis nũeri)fõte ſcaturit. Inuecta quippe ſibi ipſi dyade: quaternarius ei⁹ quadratus mox proſilit. qui reſumptu auctuſue dyade: cubicam mox octadẽ profert Hec enim geminis conflatur quadratis tetradibus: que maioris minoriſq; mundi agglutinationem luculenter exprimunt.

Cubus ex vtroq; mũdo

❡Nam mundus vterq;(vt i de tetrade dixim⁹) quadratus quidam/ tetraſue elementorum eſt. Maior ſubſtantialium elementorum/ quadrata complexio: Ignis/ Aeris/ Aque/ Terre. Minor vero velut maioris filius: pari rationalium elementorum harmonia conſurgit. Nam et hominis corpuſculum/ ex quattuor conflatur elementis. et eius animus/ dũ eruditur/ dũ litterario dolatorio/ leuigatur: in quattuor elementa diſpeſcitur / In animi ſubſtantiam/ in intelligentiam/ in voces et in ſcripturas: quemadmodum liber de ſen

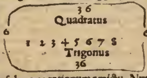
liber de ſenſu recenſuit. ¶ Et ſi (vt in eodem ſenſuū libro a nobis ptractatum eſt) homo mundi eſt anima: eo modo hominis anima ad proprij corpuſculi domicilium ſe habet. quo vniuerſus homo ad mundum: neceſſe eſt vt queadmodū ex maioris minoriſq; mūdi agglutinio (tanq̄ ex tetrade/ tetradi inſidente) naturalis quidā proſilit geminaſcitue cubus: ita et in ipſo homine/ ex animi corporiſq; naturali vinculo (velut irē quaternione/ quaternioni incubante ac ſuperiore/ inferiorem moderante) cubus alter ſubſultet humanus. Triangulꝰ vt ſol

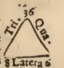
¶ Huius enim quadratus inferior: eſt quadrata corporis elementatio. Superior vero quadratꝰ: eſt ſtudioſarum litterarumq; (vt diximus) facultatum/ quadrigemina partitio: Eſſendi/ Intelligendi/ Loquendi/ Scribendi.

¶ Si enim hominis corpus/ quemadmodum ab omni mundana ſubſtantia/ materialem paſtum emendicat: ita et eiuſdem animus/ ab iiſdem mundanis ſubſtantiis/ immaterialem ſibi ſpecierum alimoniam diſquirit: liquet hominem vtrouis modo/ et animo et corpore fieri omnia natum eſſe/ gemināq; terradem preclare exprimi in homine. Nam in corporis paſtione/ vnam: Reliquam vero in animi ſuctu/ ſiue in mente: cunctarum rerum ſpeciebus citra materiam referciendam.

¶ Alia octadis propria. Cap. II.

QVenā autem ſit alia octadis Arithmetica iſignia: quas pre ſe numeraticias ferat propietates/ deiceps explicare pergāmus. Octadis trigonus: idem exadis (primi perfecti numeri) quadratus eſt. Sumpti quippe ab vnitate/ continui numeri adyſq; octadem: ſexti atq; trigeſimi ſummam parturiunt: cuius trigonum latus/ eſt aggregatorum ſupremus octonarius. ¶ Si enim octonorum medietatem tetradē in numerum qui octadem vnitate tranſiliat (id eſt in enneadem) ductitaueris: ſextus atq; trigeſimus/ per trigonorum normam conſurget Et ſi ſenarius perfectus primus ſeipſo coaluerit: idem ſextus atq; trigeſimus ſenarij quadratus exorietur.

¶ Coeunt igitur hexas et octas: in ſexto atq; trigeſimo/ ſub vario rationum amictu. Nunc vt hexadis tetragono/ Nunc vero vt octadis quadrato. ¶ Hoc autem alioqui nuſq̄ (vel rarenter admodū) in numeris contingat: numerū ſcilʒ eundem/ quadrata ſimul trigonaue ratione euadere inſignem. ¶ Nam duntaxat tres hos numeros reperias Tetradem Exadem et Enneadem: qui parium equaliumue proportionum habitudine diſcapedinati: eundem gignant et trigonum et quadratum. Trigonum/ vt ductu extremorum tetradis & enneadis Quadratum vero/ vt medie exadis glomere et orbiculata ductitatione

¶ Extremorum quippe proportionalium/ mutuus ductus alternaue multiplicatio/ haud alias triangulum exudat ac profert: q̄ cum maius extremum minoris extremi duplum: ſola tranſilit exuperatq; monade. quemadmodum nouem/ quaternorum duplicia id eſt octonos: vnitate trāſiliūt. ¶ Pret hos autem duos in cūctis numeris/ alij nulli ſūt ꝓportiōales extremi/ hoc eſt habētes proportiōale mediū: quorū maior/ ſit duplo mioris: vnitate maior

¶ Haud parū igit octadis trigono, ſexto atq; trigeſimo) intermia imenſaq; nūerorū ſeries hoc vno applauſiſſe viſa eſt: ꝙ vnicū illū/ e cunctis numeris: ſimpliciſſimarū ac pricipantium figurarum (trigoni atq; quadrati) verſicoloratu cōtexit: phoebeoq; quodam ac lunari congreſſu illum pre ceteris extulit. ¶ Nam triangulus mathematicarum figurarum precipua ſipliciſſima et pria: ſolem imitatur. Sicut eni a ſole cetera mūdi luiaria: mutuato deriuaticioq; lumine/ euadunt conſpicua (iprimis luna que ampliore facula/ ſolarem captat ſplēdorem) ita et cuncte mathematice figure a trigono promanant/ trigoniue frequentia atq; iteratione gignuntur. Et prior ante omnes quadratus/ perſimilis lune: e triangulari ſcatebra emergit/ ſolaq; trigonorum dyade profertur: ceteris figuris poſt triangulū maior atq; inſignior. ¶ Et ſi ſexto atq; trigeſimo/ ſuaipſius (vt trigoni quadratiq;) latera addideris: cōflabis inde quinquagenorum myſticum numerum. ¶ Nam ſenarius eius eſt latus/ vt quadrati: Octonarius vero/ vt trigoni. qui ambo: cum ſexto atq; trigeſimo ſumpti: quinquagenarium numerum eliciunt. ¶ Et ſi rurſum eidem ſexto ſupra trigeſimum/ octadis quadratꝰ 64 adiciatur: quinquagenorum duplum id eſt centenos conflabunt: quem ſupreme decadis conſtat eſſe quadratum.

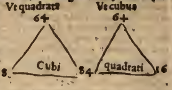
Trāgulus vt ſol

Quadratꝰ vt luna

Aliud proprium

Aliud proprium

¶ Idem quoqꝫ octadis quadratus 64. ſimul eſt et tetradis cubus. qui vt quadratus: cubice latere id eſt octade/ ſeſe glomerante coaleſcit. Vt vero cubus: contra/ quadrato latere ideſt tetrade in proprium quadrum ideſt in decimumſextum ducta profertur. ¶ Itaqꝫ diſparib9 modis diſſimiliumqꝫ nominum reſponſu: idem numerus 64/ conſurgit. Vt inquã cub9 quadrato. vt vero quadratus/ cubo. Vt corpus: gignitur ſuperficie: vt vero ſuperficies profertur corpore. Idem eni et quartus eſt cubus et octauus quadratus: inter pariter pares/ ab vnitate ſeptimus. Sed iam habundantius de cubo ... de loquuti: ſequentis enneadis proprietates/ pari tractatulo promende ſunt.

¶ DE ENNEADE

Enneas tryadis q̃dratus.

ENNEAS: IMPRIMIS HAC LAVREA INSIGNIS PROCedit/ hac proprietate ſpectabilis plauſibiliter exultat: qꝫ tryadem triniter inuoluẽs eius efficit quadrangulum. ¶ Tryas enim per tryadem ducta: quadratã enneadem p̃mit. ¶ Enneadis autem numero/ theologi celites eorum actuum ordines promenſi ſunt: qui ſuapte natura immixti puriqꝫ ſpiritus ſine vlla materiei contingentia ſine caduco/ vllo corporis carniſue amictu: diuinis ſemper conſpectibus aſtant. diuinoſqꝫ fulgores (vt ſancto Areopagite placet) e ſẽper patente imenſi luminis pelago: (ſupra humanũ hauriunt modum. breuiqꝫ humane intelligentie metas traſiliũt: immutationem vllam neſcientes/ nulliſue tenebrarum ac lucis viciſſitudinibus humano more obnoxij. ¶ Huiuſmodi enim celeſtes ſpiritus/ perpetui lucis claritudine ouantes: ſicut ſimplicibus et immaterialibus eſſentijs natura potiti ſunt: ita et paribus ſimplicibuſue intelligentijs donati ſunt.

Enneas celeſtis hierarchie numerus.

Diu9 areopagita.

¶ Indultum namqꝫ eſt beatiſſimis illis mentibus: ſine vllo materie opitulamine/ ſine ſenſibilium ſpecierum a mundo emendicatione: libere atqꝫ abſolute/ diuina afflari imaginẽ. fieriqꝫ ſine diuidua rerum varietate: in nitidiſſimis ſuis ſpeculis deiformes.

¶ Hi rurſũ poſt diuinam illam et immultiplicabilem monadem: cunctorũ entium primarij duces/ totius vniuerſi principatum obtere. iuſſamqꝫ diuine monadi prebentes obſequellam/ et mundana diſponunt negocia: etiam humanos preſerti animos/ inſpecta lumina traiciunt. eoſqꝫ ſalutifera ſuadela: vt ſuum repetant initium/ vt ſuum norint opificem: vt ue ſummi boni contemplatione et pluſqꝫ amabilis decoris/ occulta inſpectione beentur: indeſinenter allicefacere ſtudent. ¶ Hi aſſidue nos arcanis nutibus erudiunt. quicquid diuini & immixti luminis/ e diuino ſole primi percipiũt: in mentium noſtrarũ purgatiſſima ſpecula ſecundo loco deriuãtes. noſqꝫ ſecum in deum prouehentes.

Angeli nos erudiunt.

¶ Et profecto ſi archane noſtre mentis notiones/ inter doctrinalia ſigna cum vocibus ſcripturiſqꝫ merito numerentur: neceſſe eſt vt et aliqua humane eruditionis ſors atqꝫ conditio ab huiuſcemodi conceptibus deſumatur: quẽadmodum et aliqua vocum/ aliqua vero ſcripturarum adminiculis/ perficitur. ¶ Eruditur quippe doctrinaturue homo (vt in ſenſuum libro docuimus) viſu/ a natura et a mundo: Auditu vero ab homine.

A cõceptu ſumẽdum eſſe aliquẽ hũanę eruditionis modum

¶ Omnem etenim ſcripturam omniumue rerum imagines ac ſenſibiles ſpecies: mundus humanis preſentat expanditqꝫ oculis. per quorum tranſparentes aditus: exoticus omnis peregrinuſue. viſibilium ſpecierum commeatus: in hominis animam (prime eius litterarie eruditionis gratia) importatur. ¶ Secundum priore vegetiorem/ humane eruditionis modum: diximus conſiſtere inter paria/ conſimilia et vtrimqꝫ humana extrema. vt qui huius diſcipulatu: illi vero pedotribatu (vocum ſermonumqꝫ preſidio) p̃ auditum conſummatur.

¶ Qꝫ angeli nos per conceptum erudiant. Cap. II.

SVpereſt igitur vt arcana illa mẽtis notio/ ſupremuſue ac preclariſſimus doctrine caracter: cum haudquaq̃ in mundi ſit poteſtate. Nã neqꝫ eandem notionem gignit mund9: neqꝫ ſubſiſtere in mundo ipſa poteſt/ neqꝫ viſu exhaurit) et ab homine homini per ſe adaperiri/ retegi/ nudari ue nequeat: veriſſimum precipuumqꝫ illuſtrandarum hũanarũ mẽtium modum moliatur. ¶ Hec enim ſuprema mentis illuſtratio: haud extrinſecus/ ſed in ipſis animi exedris/ abſoluitur. angelicis illis (oculo imperuiis) ſpiritibus/ proinde attributa.

¶Nā neceſſe vt ſicut mūdus/exaratas cunctarū rerum imagines:ſcripturarū picturarūue loco oculis imprimit humanis:homo vero vnus/pedotribatum adeptus: homini alteri in erudito/voces:per ipſas auriū fiſtulas inculcat:ita & angelica illa beatiſſima mēs(vt eſt imaterialis et corpore libera) ipſaſmet ſimplices notiones/ſine ſcripture/ vocisq;/aut ſenſuū medio:humane menti cominus promat intuſue(intelligibili quopiam modo)eloquatur

¶Doctrinalium quippe ſenſuum ancillatio ac famulitiū:in his duntaxat extremis/eſt expetenda: que corporeis ſenſibilibus ue medus/cernūtur diſſociata:qualia ſunt hec: Homo Mundus/Homo/Homo. ¶Nam hominis animam diſcludit a mundo:interiyans corporis arcera:qua obtecta eſt anima quaue peregrina.in mundum vniuerſum defertur.

Mūdus per ſcripturas

¶ Hominum quoq; duorū animas/dirimūt abiuicē tria:gemina ſcil3 amborū corpuſcula et intercepta mundi aliqua pars:vt aer/aut aqua:idue elemētū/in quo ambo homines conſiſtunt ac degunt. ¶Vnde fit vt neq; ſine ſenſibili medio/doctrinalue ſigno:neq; ſine doctrinalium ſenſuum opecula:aut a mundo/aut ab homine diteſcat impleaturue intellectuali ſpecie hominis mens. quandoquidem neq; mundus/neq; homo vnus: hominis alterius menti ſit attiguus. vt medioxime et ſine interpollatione mediorum:ipſa humana mens aut a mundo aut ab homine/nuda feriatur. ¶Mens enim que ſenſibilibus corporeiſq; medus et a mūdo et ab homine aliod iſpeſcitur:que item ſincero vtriuſq; attactu/materiali peſſulo aberceatur:in paribus quoq; vaſculis notionē ipſā ab vtroq; receptet oportet.

Hō per voces docet

Angelus p cōceptum

¶Mundus ſpiritalem intelligentiam/ ſcripturarum formarumq; varietate contectam:in hominem tranſmittit. ¶Homo eandem ſubtiliore vocis obtegit amictuq; vmbella:eamq; hoc pacto homini alteri infert. ¶Mens autem angelica/cui humana mens attigua nuda & adapertilis eſt:ſine ſcripturarum vocumq; amiculis humanam ferit/erudit/ditatq; notionibus mētem. Nudam ipſam intelligentiam neq; ſcriptura neq; voce adopertā:humane promit propalatq; menti. ¶ Haudquaq̄ enim per oculorum aut aurium ſipunculos:mundano humanoue more/angelica mens notionem infundit. Verum nudus immaterialiſq; ſpiritus:nudam pariter ac ſimplicem intelligentiam:nude identidem/ſimplici atq; immateriali (ea ſaltē ex parte qua in angelum proſpicit/ab eoue eruditur)humane menti indit.

Hūane mētis duo aſpectus

¶Haud ſiquidem ea interſunt inter angelicam humanamq; mentem:que inter humanā et humanam aut que inter humanam et mūdū.quandoquidem humana mens/ea ex parte qua mundo/ſe inferiori:aut qua equali ſibi humane menti/diſciplinam ſuſceptura inuigilat:obuio corporis obice.ab ſe erudiente:aut mundo/aut homine diſſociatur:neutriq; nuda et ſincera congreditur. ¶Superiore autem aſpectu:qua angelico pedotribatui incūbit:qua diuinarum fieri conſcia rerum ſitibunda/ſpiritui ſe ſubdit corporee molis experti:nullum corporis offendit peſſulum. patetq; ea ex parte:liber in humane mentis penetralia:angelico ſpiritui ingreſſus. Inſidetq; mens angelica humane menti:illi fit attigua. Illam demulcet atq; propalat:nuda nudam attrectans. ¶Eam vt immortalitate parem exoſculatur:eamq; diuinarum intelligentiarum:cominus atq; in propria ſede:efficit conſortem.

Tres hūanue eruditionis modi

¶E tribus itaq; humanorum diſcipulatuum modis:quibus a mūdo/per ſcripturam et oculū:Ab homine/per voces et auditum:Ab angelicis ſpiritibus per ipſaſmet adapertiles/nudataſq; ſimplicium intelligentiarum eſſentias eruditur:tertius hic/ceteris longe euadit preſtantior. ¶Sicut enim mundus/homini expandit preſentatq; ſcripturas:ita et homini/homo voces inculcat ac profert. Eius vero interne menti angelica ſuperior mens:nuuas notiones aperit ac indit.deus vero eidem menti/cūctas notiones capienti:naturalem ſubſtantiam dedit:illamq; deniclulo ad eſſe perduxit.

Mund9 ſcripturas hoī confert

Hō voces

Angel9 cōceptus.

¶ Hoc deniq; pacto homo/quadrigeminus euadit:cum ab inferiore mundo/ſcripturas intuetur.Ab alio equali et ſimili homine/voces audiat. a ſuperiore angelo intimas mentis ga/as notioneſq; ſuſceptat.qui imprimis a deo ſupremam ſui eſſentiam mutuatus in eſſe pdiit. ¶Hec ſunt precipua illa elementa:quorum permixtione/intextus hō est quibuſue ei9 ſubſtantia conflatur atq; enutritur. ¶Eius enim oculi a mundo/ſcripturarum tellure exatiantur. ¶Eiuſdem auribus ab homine:fluxis ſemperq; labentibus/occulto oris fonte vocularum vndulis/ſitſatis. Mentis ipſius thalamos:angelica mens aereis notionib9 ditat atq; implet. ¶Deus vero igneam eius ſubſtantiam parturiuit:illamq; fulcit/continet ac ſaluat in eſſe euiterno. Sed tantiſper a propoſito digreſſi:vbi opportune angelica inſinuatio/arcanaue hominis ac precipua illa eruditio ſeſe obtulerat:nunc in concelebrandā propoſitam enneadem reuertamur

De9 ſubā

Viſus

Auditus

Intellectus

Subſtātia

¶Cur nouem celeſtes ordines.·.Cap. III

DIximus ſimpliciſſimorum et primogeniorum mundi entiũ angelicorũue ſpirituũ ordines: eneadis nũeratiõe/ haud immerito diſpartitos. ¶ Eſt enim tryas/ triniter prima: ſummi illius boni primiq; principij numerus. ¶ Summum autẽ bonum primũq; principium: a cũctis theologis/ in eiuſdem ſubſtantie vnitate ſub veriſſimarum perſonarum trinitate: ſine ſui diuiſione celebratur. ¶ Ratõabile itaq; eſt/ ſacratiſſimũ primi principij nũerũ (id eſt tryadẽ) in ſe ductitatum: antiſtantũ illi antiquiſſimarum et immaterialium ſubſtantiarum peperiſſe frequentiam. quaſi diuina quedam ſibiipſi collatio trinaue trinitatis deſumptio: effecta ſit prima creaturarum propago/ ordinumq; celeſtium nouenas diſtinctiones protulerit.

¶ Sunt & eadem ratione/ ad enneadis numerum: ſimplices abſolutiq; numeri/ ter trini. Ab ſcilicet monade adusq; enneadem 1 2 3 4 5 6 7 8 9 ¶ Hi etẽi numerorum maximates/ ſimpliciſſimi & primi ſũt. qui ceteros et primogenitura/ ſiue antiquitate: & perfectiõe precellũt. Immateriales ſũt: nullis nũerorũ alteritati ac varietati permixti. Simplicibus notulis et caracteribus/ ſcribuntur: ſeq; ipſis fulciuntur. Perſimiles item ſunt/ abſolutis illis celitibus formis quarum ter trini ordines/ ſubſtantiam (vt nuper dictitauim⁹) extra ac ſupra materiam acceperunt. queue nulli adiugate alteritati/ que nichil ſpiritualis diuortij corporeeue apendicis habentes: in ſeipſis reſident/ ſeq; ipſis feruntur ac ſuffulciuntur.

Simplices abſolutiq; nũeri noue

¶Omnes cognitiones nouem eſſe.·. Cap. IIII

ADiiciem⁹ & hoc enneadis inſigne. Qz ad preclarum eius nũerũ oĩs eſt ſtata definitaq; cognitio. Qz oĩs ea facultas: cui iudiciũ/ ac diſcrimẽ ferre obiectorum/ indultum eſt: tryadis numerũ triniter inuoluat euadatq; nouena. ¶ Nam vt in libris de ſenſu ac ſapientie latius depropſim⁹: vis omnis cognitiua/ aut materialium/ aut immaterialium rerum eſt ſpeculatrix. ¶ Materialium inſpectricẽ vim/ biſtrinam: Immaterialium vero diiudicatricem poteſtatem/ vnitrinam eſſe docuim⁹. Exteros quippe ſenſus/ qui expoſiti mundo humanã cuticulam obſedere: quinario prius menſi ſumus. In Auditũ/ Viſũ/ Olfactũ/ Guſtum/ et Attactum: omne excutaneum mundanumve hominis lumen partientes. ¶ His addendus eſt ſenſus alter: quem internum ſũmeniãuũq; vocauimus. qui neq; in animi reſidet exedris: neq; humanis foribus liminibuſq; preeſt. ſed citra ipſa anime penetralia/ intra tamen hominem: ſub cute ſibi latibula perfodit. His enim ſpeciebus adeſt que prime a mundo/ per excutaneorum ſenſuum valuas hominem ſubeuntes (Priuſq̃ĩ animi triclinia perueniãt) ſeſe in hũanis pomeriis caſtrametãtur ac reſidẽt. Eas et grato ſuſcepiat hoſpicio: et iidẽ in proprio apodyterio defecandis ſpeculandiſq; preeſt.

¶ Sunt autem ſuperiores interno hoc ſenſu: trini alii veriores animi oculi: Ratio/ Intelligẽtia/ Mens. Hi enim ſpeculationis officio abiuncti a materia ſunt. ac per eos triophtalmus animus/ a mundo corporeq; reciprocus: aut in ſeipſo reſidet. aut ſeſe in angelicam ſimplicitatem eleuat. aut demũ; cunctas linquẽs creaturas: ineffabili illi bono (a quo vniuerſa/ id quod ſunt emendicauere) ignota ſupremaq; coniunctione copulatur.

Tres cognitionũ trinitates

¶ Omnis itaq; animi lux/ atq; oculus: nouenario diſſectus numero eſt. In tres inq̃ trinitates In primam/ que corporee dumtaxat paſſioni atq; alimentationi preficitur. ſcilicet in Attactum/ Guſtum et olfactum. In ſecundam ac mediam: que haudquaq̃ corporis alimoniã/ ſed litterarium animi diſcipulatum procurat. Vt in Viſum Auditum et Imaginatricem. In tertiam deniq; ſupremam: per quam ad pedotribatum hõ ac ſapientiam prouehitur/ eminentiſſimeq; veritatis participatione conſumatur. ¶ Siquidem et attactus et guſtus et olfact⁹ hi tres: vnanimiter corporee dumtaxat ſaluti proſpiciunt. Vel enim nullum/ vel obſcuriſſimum ad capeſſendam doctrinam: vſum atq; officium preſtant. ¶ Viſus vero et auditus et imaginationis facultas: cum nichilo/ ad corporis ſaginationem officioſi probentur: ſintq; ad obeundum litterarium ludimagiſterium/ haud min⁹ inactuoſi: vt qui paſſiuiſint/ ac ſpecierũ ſuſceptiui: hi vni co/ qui ſupereſt) hominis diſcipulatui preſunt: eorumq; medio doctrinandus diſciplinam q; indepturus eſt homo. ¶ Supreme autem hominis facultates Ratio/ Intellectus/ Mens: extremam homi-

Tactus Guſt. Olfactus ad corpus

Viſ⁹ Audit⁹ Imaginatio ad diſcipulatum

1	Seraphin	Mens.
2	Cherubi	Intellect⁹
3	Troni	Ratio
4	Dñationes	Imagi.
5	Virtutes	Audit⁹
6	Poteſtates	Viſus

Hũana ſapia

Hũan⁹ diſcipłat⁹

nis regimen et longe preclariſſimum ſapien- 7 Principat⁹ Olfac⁹
tie ſtatum operantur. In earum ſiquidem trya 8 Archangeli Guſtus
de: omnem ſitam eſſe ſapientiam/ omnemue 9 Angeli Tac⁹
ſui noticiam/ atq orbicularem in ſeipſum lationem: in libro de ſapiēte monſtrauimus. Rō Intelle.
¶ Liquet igitur enneadem eſſe et ſimplicium/ primorūq numerorū: et primogenitorū mū Mēs ad ſa-
di entiū et cognitionū oim (vt dixim⁹) examen piētiā & In

¶ Qz enneas omnem nūerū ſecundum materiā et formā nūeret. Cap. V

di magiſte rium

Ed et alia enneadi: vt ſimplicium numerorum ſupremo/ inq valuis ſecundorū cōplexorūue multitudinū collocato: laus eſt tribuēda: q omnē quē metitur numerū/ numerat metiturq totū. Totū dico hoc eſt ex itegro atq ſiplicit: et ſi vis/ i pte vtraq: materia ac forma. ¶ Hoc ei p⁹ tryadem ſoli enneadi e cunctis numeris eſt proprium: vt vniuerſi qui quātolibet ei⁹ ductu/ procreātur: quoſue per oēm numerum/ ducti ita profert: ei⁹ iā ſcdm ideā ac formā q̄ ſcdm: ſe totū atq materiā/ referāt effigiē ¶ Ois qppe nūerus/ cui⁹ nouenari⁹ pars eſt: iprimis et tot⁹ ipſe/ plures nouenos ambit. Et oēs deniq ei⁹ notule ac forme/ ſimul coeuntes: aut ipſā enneadē aut enneadis referūt multiplicē. ¶ Octau⁹ ei decimus: tot⁹ bis nouenū cōplectitur. Gemine quoq eius forme 1 atq 8/ ſūpte in vnū: conflāt nouenariū ¶ Rurſū ſeptim⁹ vigeſimuſq nūer⁹/ qui trina enneade cōſurgit: ter tot⁹/ ābit cōtinetue enneadē Idee vero ei⁹ ac forme 2 et 7: eādem iterū ſemel reſtituūt. ¶ Eadē in ſexto atq trigeſimo: In quito itē ſupra quadrageſimū: Ac i oī deiceps ēneadis multiplicitate euenit ¶ Hāc aūt proprietatē: ſola tryas ante enneadē Aliud enneadis ppriū Exemplū

Multiplicantes	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Multiplicati	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Producti	9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
Formarū nūeri	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9

gloriabūda inuaſit. Tryas enim numeros quos metitur: totos apprehendit. Nā partē corū vtrāq materiā ac formā: aut ſeipſa/ aut ſua pluralitate iſignit ¶ Nēpe dodecadis note 1 atq 2 i tryadē cōplēt. Note decimiquiti/ 1 et 5: referūt hexadē. Octauidecimi forme/ 1 et 8: enneadē gignūt. Rurſū primi atq vigeſimi ſigna/ 2 et 1: ternarium reddunt. ¶ Et hoc pacto deinceps perpendere licet: nullum numerum/ ab tryade non numerari totū. Nullū dūtaxat in parte hoc ē i ſola materia/ aut tryadis aut enneadis referre effigiē. ¶ Hoc aūt inſigne: nullis aliis/ q̄ geminis hiſce ſipliciū numerorū niditiſſimis ſpectādiſq ſolib⁹ obtigit. ¶ Ceteri quippe numeri: particulatī/ ſua tota emetiuntur ac numerant. earūq formas ideaſue: nuſq̄ apprehēdūt/ Nullā iiſdē/ ſui īdidere effigiē. ¶ Binari⁹ etei pariū dux ac mēſor oim: eētenos et quadragita/ cū metiat: iiſdē plures dūtaxat ſecūdū partē ac materiā ineſt/ id eſt ſeptuagies. In eorū aūt formis/ 1 & 4: nullo pacto exp̄ſſ⁹ viſit. Nam vnum et quattuor: neq dyadē faciunt neq dyadis multiplicem: ſed imparem quinarium.

¶ Qz oēs ſiplices nūeri p̄ter tryadē & ēneadē: iſirmi atq ipotētes. Cap. VI.

Mnes itaq ſiplices nūeri/ ecōtra tryadē atq enneadē ſiti: ipotētie & iſirmitatis cuiuſpiā/ haud iiuria arguūt. q ſua hauquaq̄ tota obtineāt: q vis eorū popularis i materia dſideat: formas nuſq̄ app̄hēdat/ neq ſua illis idat veſtigia. ¶ Vnde fit vt tryas enneaſue: ſint q̄dā i mortalitatis ac ppetue potētiarū actuūq federationis nūeri Ceteri aūt nūeri: ſigna ſūt Tryas et diſſidētie litiſq partiū. vt q cū ptiū iſederint: ab reliquadiſſociātur: neq Enneas im totos nūeros itegere iius ſuū vēdicāt. ſed tametſi eorū materiā/ nō tamē mortales formā ... li q de formā/ tū nō materiā ꝓrehēſātac nūerāt ¶ Nā quinti atq vigeſimi ſpēm numeri ideāq ac formā: ſeptenari⁹ habet. Exprimit ei quit⁹ atq vigeſim⁹ i geminis notulis/ 2 & 5 q coeūtes octadē pariūt. Materiā tū eiuſdē nou habet. Haud ei eptas/ quiti atq vigeſimi Exemplū pars eſt. Eiudem autē quitiet vigeſimi materiā. pēthas cū iſideat (Q uiquies ei quiq: vigiti & quiq efficiūt) ab ei⁹ tū formulis/ extorris agit. vt q̄ ſūpte in vnū: neq quartū/ neq eius Aliū Enne pluralitatē pmūt. ¶ Et eadē lege/ ceterorū nūerorū diuortia atq diſſidia q̄ facillime ſcrutari poſſis. ¶ Addem⁹ demū & hoc ſupremū enneadis ppriū: q cūctorū pfectorū nūerorum adis ppriū formas/ dēpta vnitate nūerat. ¶ Nā prim⁹ pfect⁹ nūer⁹ hexas: minor ē enneade. ¶ Secūd⁹ octau⁹ vigeſimuſq: formulas habet duas/ 2 & 8: quarū vnio/ denariū efficit. a quo/ dempta vnitas: reliqt nouenos ¶ Terti⁹ pfectorū + 96: formulis cōſtat trinis. q̄ ſimul ſūpte: nonū decimū reddūt. Ab hoc/ dēpta vnitate: ſupeſt octauuſdecim⁹/ bina enneadis pluralitas.

ſubſtantiam: priuationis orbiculus. Ita & verū hominis eſſe: p̄cipua eſt animi portio. Ad ei: tamen ſubſtantiā: quoquopacto corporea expetitur appendix. ❡ Conflat decas: ex monad & priuationis formula. Humana vero ſubſtantia: animo corporeq̨ cōcreſcit. ❡ Supra decadem quicquid eſt nūerorū: expers eſt priuationis & extere ſedis ſeipſū fulciens ac librās Quicquid itē humano eminētius eſt animo: corporis ac ſenſuū exors/ in ſuaipſius ſede figitur atq̨ ſtabilitur. ❡ Prima decas: monadis ſpeciē/ in ſcutula priuationis & alietatis excepit. Prima quoq̨ hūana ſubſtantia: inſignem diuina ſpecie animum/ corporeo obtexit ſuſcepitq̨ amiculo. ❡ Et vt elucidatior denarij numeri/ ad hūanum animū analogicus ſtruatur reſpōſus: ſcribo numerorū coordinationē/ a monade ad vſq̨ decadē/ vero naturaliq̨ progreſſu: a dextris in ſiniſtrū/ tamq̄ ab ortu in occaſum: quopacto & primaria mundi ſphera agitatur. Pellucet diſpoſita hunc in modū naturali numerorū ſerie: decadis formā

Analogia decadis a·l humanum a:.imum

10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	

(que eſt precipuum eius eſſe/ eaue ipſius pars que monadis notula ſcribitur) humano analogam animo/ ſimplicium numerorū choro/ aberceri ac dirimi: ſola priuationis appendice ſiue alietatis orbiculo. ❡ Hec eni priuationis nota eidem obeſſe videtur: quo mi9 ſuperiori immaterialiū numerorū annumeretur cetui. hec ei9 regionem/ a ſimpliciū numerorū regiōe diſpartitur. Eſt eni media/ inter enneadē & ipſā decadis vnitatē: que quidem vnitas/ decadis anima/ idea/ forma precipuū eſſe ſpirituſq̨ nuncupatur. ❡ Priuationis inſuper notula: quamq̄ media ſit inter enneadem ſimpliciū ſupremam & inter decadis monadē: longius tamē abeſt ab enneade. Nichil eni illi coheret: Spectat autē ad decadis animā. Adiugata eſt eidem. illi9 eſt quiddā ſubſelliū/ naturaliſue poſitio: cū qua/ ſubſtantiā quoq̨ denariam implet. ❡ Patia igitur in analogia: de humana intelligentia collige argumenta. Humanam equidē intelligentiam/ eſſe diuinam effigiem: ſed corporis obice/ e choro ſimpliciū diuinarum imaginum eliminatā. Materie item exotico peregrinoue interhyatu: ab intellectuali regione/ in ſenſibilē proficiſci. ❡ Corporis inſuper obex: licetinter extremā ſimplicium intelligētiarū & humanam intelligentiā/ medius habeatur: hic tamē nichil ad extremam illam ſimplicem attinet mentē: Nil eidem allinit/ materialiū atomorum. Spectatenim corporis moles ad humanā mentem: Sponſata eidem eſt/ vt appendix: famulatur/ vt pernecessaria eiuſdem in ſenſibili mundo poſitio: humanamq̨ ſubſtantiam/ vna cum eadem intelligentia componit.

Cōcluſio analogie.

❡ Complementum analogie decadis & hūani animi. Cap. III.

ET vt decadis hominiſq̨ paritates/ rationes/ proportioneſue ad finem deducam9: finge ac ſcribe decadis animam intra eius corpuſculū reſidentē: ideſt decadis monadē/ in ſue priuationis orbiculo hoc pacto (1). Nam imutata decadis deſcriptio: eius ſubſtantiā haudquaq̄ demutat. ❡ Erit itaq̨ hec decas: hūane q̄ ſimillima mēti. Humanāq̨ ſubſtantiam/ hec decadis monogrāmus: luculētiſſimo ſigno/ noſtris expandet obtutibus. ❡ Eſt eni homo/ haud aliud q̄ indita orbi mens: ſiue q̄ ſtata in circulo intelligentia/ ipſo orbe vallata/ obtectaq̨ eius ambitu. Que autem ſupra hoiem

Homo eſt mēs i orbe

ſunt mētes/ circulū tranſcēdūt: Orbi haudquaq̄ inſunt/ Nullo ambitu capiunt. Queadmodū & vniuerſi qui decadē p̄cellunt numeri/ nullo in orbe ſeſſitāti Superiores orbe ſūt: Nulliuſq̨ circūferētie vallis obtegūtur. ❡ Vnde fit iterum vt celeſtis ambit9: pſimilis euadat ei orbiculo/ inquo decadis reſidet

Seraphim	•	m	1	Monas
Cherubin	•	e	2	Dyas
Thronus	•	b	3	Tryas
Virtus	•	r	4	Tetras
Dominatio	•	o	5	Pentas
Poreitas	•	a	6	Hexas
Principiū	•	pr	7	Heptas
Archāgelus	•	u	8	Octas
Angelus	•	S	9	Enneas
Homo	(•)	In orbe	(1)	Decas

anima. ſitq̨ celi moles: vt veriſſimū corpus/ hūane intelligētie. ❡ Reſidet quippe humana intelligētia i celeſtis orbis medio: pinde atq̨ ſpirit9 decadis/ in cētro ſuapte ipſius orbicularis alietatis. ❡ Angelice vero mētes/ celitē tranſiliūt orbē. ſuntq̨ nude ac libere intelligētie: nullo circūferentie ambitu contecte/ omni ſpherica mole mūdoq̨ eminētiores. ❡ Eſt itaq̨ decas: lucidiſſimū hūane intelligētie veſtigium. vtpote qui preclariſſima inſūt ſigna: quib9 liquido ſcrutaberē/ cur mens hūana ſuprema ſit inētium. Cur lunari ſub orbe: deus homo/

in terris vocitetur. Cur homo itelligibiliū & ſenſibiliū creaturarū nodus:vinculū/ac vtri
uſq; mundi intercapedo. Cur deniq; celū/ſit vt precipuum quiddā hominis corpus:ac na-
tiua humane intelligentie ſedes. ℂ Sicut eni hūana intelligētia/ celeſti concauo ambitur:
quo interlite/ ab ijs intelligētijs/ que celitē tranſiliunt orbē ſeparata: inferiori regioni mā-
cipatur/ſenſibiliſq; mūdi ac terrarū deus euadit: ita & decadis ſpirit9 ſiue monas/ orbiculi
cui ineſt iterſtitio cū(vt diximus)ad hūc modū figurat.(ι)a ſuperiorū ſimpliciumq; nūero
rū regione: ſeorſū inferiori cuidā regioni deputat. ℂ Sedet ſpirit9 decadis/ in ei9 orbe vni-
c9 ac ſol9. Sedet & hūana itelligētia: celeſti ſub ambitu/ſola: ratiōis diuiq; luīnis particeps.
ℂ Decadis orbiculus: vallū atq; interſtitiū eſt/ ſiplciū & cōpoſitorū nūerorū. Celica quoq;
ſphera itercapedo eſt & obtētū velū: quo intellectualia/ ab ſēſibilib9 dirimūt: illa quidē ſu-
pra orbē/ hec vero ſub orbe atq; in orbe degētia. ℂ Vnde fit vt ꝓ̄ꝓoia/ celū: decadis orbiculo/
cōgruo reſponſu adaptet. Hūana vero intelligentia quā celum ipſū ambit(que & eſt vt ce-
leſtis corporis anima)decadis monadē/ in ꝓprio orbe ſolam reſidentē: pari ꝓportione imi-
tetur. Et haud imerito dictum ſit angelicas beatitudines: intelligētias eſſe capientes va-
lanteſq; orbē: ante orbem & ſupra orbem collocatas. Humanam vero intelligentiam/ capi
claudiue ab orbe: ſub ipſo deniq; orbe/ atq; in orbe conceptam.

ℂ Cetera decadis propria.·. Cap.IIII.

SEd ab his receptui canētes: cetera decadis ꝓpria recēſeam9
ℂ Decadē/ Pytagoricus ſermo: cur vt numerorū vltimū vt omniū ſūmā/
vtue omnē numerū cōtineutē/ tantopere extulerit: in promptu eſt. q(vt
nuper mōſtrauimus)decas: humane nūer9 eſt intelligētie. Hec enim intel-
Cur denari us nūerorū vltimus ligentiarū omniū eſt ſuprema: que & vltima diuino ferit lumie: & eiuſ-
dem luminis/ vectitante ferenteq; radio: in deū euadit.
Omnis quippe (vt in libro de ſapiente dictū eſt) hoie inferior ſubſtātia:
diuine eſt exors irradiationis atq; ſcientie. Nullo quoq; niſu/ in deum
contēdit: Nulla vi/ predita cernit: q̄ diuiniſera deoq; ſimilis eſſe qat. ℂ Si igitur ſupma dei
Alia cauſa imago extremuſue dei ſplēdor/ eſt hūana intelligētia: erit & ipſa decas/ velut ſupma quedā
monadis iteratio/ vltia eius ſpecies ac nouiſſima propagatio. ℂ Aliam: quoq; eiuſcemodi
rei cauſā afferemus. Omne quod eſt: ſiue in nūero/ ſiue i magnitudine aut eſt punctū/ aut li-
nea/ aut ſuperficies/ aut corp9. Preter hec eni neq; in nūero/ neq; in magnitudie: imagina-
bere quicq̄. ℂ Punctus fōs eſt & initiū magnitudinū. Omnis vero magnitudo: aut linea eſt/
aut ſuperficies/ aut corp9. ℂ Monas idētidē cū non ſit numerus: eſt tamen numerorū ori-
go. Omnis autē nūerus: aut eſt linearis/ aut planus/ aut corpore9: quē ſolidum/ arithmetici
nomitant. ℂ Monas ſuapte natura inſectilis/ impertiq; ſimillima puncto/ nūerorū punctū
cenſeat. Dyas prima monadis frequētia atq; iteratio: nūerorū linea/ primuſue linearis nu-
merus eſt. Tryas: prima eſt nūerorum ſupficies/ primuſue plan9 nūerus. Nam tryas: trigo-
nus eſt/ poſt vnitatē primus. Tetras vero/ primi corporis nomē ſubit: prima poſt vnitatem
pyramis. ℂ Si igit ois nūer9: exprimit monade/ dyade tryade/ ac tetrade: ſi omnē numero-
rū rationem (ſcilicet aut puncti/ aut linee/ aut ſuperficiei/ aut corporis)fontani hi numeri
ac ceterorū merito elemēta ſibi deſumpſere: erit eorū cumulatio ac ſūma/ vt omnis nūerus
vt itē ſuprem9/ vltimus extremuſq; numerus. ℂ Atqui hi quattuor/ ſi iuncti eant: ſūmā de-
cadis extollunt. Monas quippe ac dyas: tryadem faciūt. Monas/ dyas ac tryas: Exadē. cui
addita tetras: ſupmā mox decadē ꝓfert. ℂ Eſt itaq; pythagorica decas: & ois nūer9 & nu-
merorū ſupremus. quandoquidē ſimpliciū quattuor elementorū Monadis/ Dyadis/ Trya-
dis ac tetradis harmonico complexu: oboriatur.

ℂ Q decas tetradis ſit trigonus.·. Cap.V.

SAdē ei de cauſa decas tetradis trigonus/ eſſe conuincitur. ꝙ
inintermiſſis a monade/ ad tetradē vſq; nūeris cōflet. ℂ Eſt & tertia trian-
Decas eſt tertia trigona pyramis gularium pyramidū. que ab exade tertio triangulo/ per tryadē triangulū ſe-
cundū faſtigata: in ſupreme monadis erigit acumē. ℂ Nam ſenarie baſi/
inſidens tryadis catyllus: tryadi vero ſupaddita monadis atomus: tertie-
mete pyramidiſq; figuram/ denis vnitatibus tribuſue trigonis reſtituunt.
Aliud decadis ꝓpriū ℂ Rurſum decas: alio quodā fulgore/ euadit conſpicua. Que etenim ſub
triangulari appellatione: nūc vt quartus trigonus/ nunc vt tertia tri-

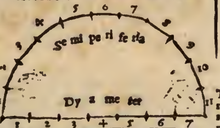
cona pyramis mus:quadrata cubicaue collatione/ linearis numeri ratiõe venit finienda. Eius eni punctũ eſt monas: Eius quadratꝰ hecatontas. Eius cubus millena frequẽtia. Ducta namq per ſeipſã decade/ pſilit hecatontas. q̃ rurſũ decade crebreſcens: millia parturit. ¶ Vnde fit vt he quattuor prime nũerorũ in arithmetico abaco naturales poſitiones ac ſedes: 1. 10. 100. 1000. cum quattuor primogenijs nũeris/ Monade/ Dyade/ Tryade ac Tetrade: pariſeſe pportione habere dinoſcãt. ¶ Primi namq quattuor hi numeri. 1. 2. 3. 4: omnẽ ſibi nũerorũ rationẽ (vt elemẽtarij & ſimpliciſſimi) deuendicant. Nam monas (vt diximus) punctĩ: Dyas linee. Tryas ſupficiei: Tetras vero corporis ratiõe cenſet. Omne antẽ quod i nũeris eſt: aut punctũ eſt Aut linea: Aut ſupficies/ Aut corpꝰ. Primarie quoq arithmetici

	(10)		
(1)	(2)	(3)	(4)
Pũcta	Linee	Supfi.	Corpora
(1)	(10)	(100)	(1000)
	(1111)		

abaci ſedes/ ceterorũue numerorũ manſiones ac ſtatus: cõpares ſibi ratiões/ generari indidere. Monas quippe puncti: Decas/ linee: Hecatõtas/ ſuperficiei. Millia/ corporee perfectionis ac plenitudinis obtinẽt nomen. Eſt enim hecatontas/ quadratus decadis: Millia vero/ decadis cubicã implent menſurã. ¶ Monas ſimplex eſt & ipers: vnico caractere ſcriptitãda Decas vero geminis ſcribit notulis: perinde ac dyas/ binis vnitatibꝰ aggregat. Hecatõtas formulas habet tres: quotquot & tryadi inſunt vnitates. Millia vero/ quotquot tetradi inſũt vnitates: totidẽ formulas inuoluunt/ vnitate trinisq priuationũ notulis hocpacto exaranda. 1000. ¶ Si igitur has quattuor elemẽtarias numerorũ ſedes/ iunxerit quiſpiã: numerũ ex his eliciet Milleſimũ cẽteſimũ decimũ primũ. ideſt 1111: oim nũerorũ ſupmũ ac vltimũ omni ratione finitũ. Hic eni nũerus ſimul erit & punctum & linea/ & ſuperficies & corpus. Cõſtabit ex omnibus que ſunt: Par erit ac proportionabilis decadi. Nã decadẽ ex quattuor ſimpliciſſimis elementariiſq numeris. 1. 2. 3. 4. coaluiſſe docuimus. ¶ Sed iã habundãtiꝰ de decade locutos: ſequens endecas/ in ſua vocat penaria. inde prompturos: que ſint eius inſignia atq armamenta. quibuſue pprijs/ inter duodenos (quibuſde intendimus) numeros ſpectandam ſeſe exibeat.·.

¶ DE ENDECADE.·. CAP. I.

ENDECAS VT NONNVLLA NOSTRA DOCVIT EPISTOLA: ſcirpus & coniugiũ eſt pẽthadis & exadis/ in arcu ſemicirculi. ¶ Nam diducta in ptes ſeptenas/ circuli dyametro (que eſt & ſemipheriferie diſtenſio ac corda) et eadẽ quantitate mediꝰ circuli arcus/ in ptes vndenas reſoluẽdus occurrit. Porro penthadẽ exademq mõſtrauimꝰ: bina eſſe cunctorũ nũerorũ luminaria/ hoſue tantũ duos eſſeq/ ſingulari ac nitidiſſima face (qua circularũ numerorũ ſũt radices) i vniuerſa nũerorum ſerie/ euadũt pre ceteris ſpectabiles ¶ Nẽpe ipar ac maſcula pẽthas: ſoli cõparat. Hexas vero par atq euirata eſt vt luna.

Tãtũ duorum nunc eorum luminaria pẽthas & exas

¶ Nectit igit endecas: ambas nũerorũ lampades. q̃ quãtumcũq creſcãt (vel ſi ſine modo imultiplicẽt) naturaliũ luminariũ more/ fax earũ haudquaq̃ fatiſcit. Nulla ſui pgreſſione laſceſſit. ppagatiõe nulla iminui aut reſtingui poteſt. ¶ In his eni nũeris & pẽthas & exas pellucẽt: In ijs/ vt mete ac definitiones ſplẽdeſcũt quos abſoluto ſui pductu ideſt in ſemetipſas aut in proprios ſetꝰ ductitatiõe) ptulere. Adeo vt ambarũ lumẽ ſit

inextinguibile/ ac vis eorũ inſpollari neqat: qui ois earũ pgꝰ/ ſuo i exitu: pricipij ſui formã reſerat atq effigiem

¶ Prima vero intelligẽtia & que ꝓxima deo aſtat: dici poterit monas. Secũda dyas: Tryas/ tertia. Et ita ad nouiſſimã vſq; angelicã mentẽ: quam metit ennecadis nũerus. ¶ Deus itaq; ſicut in rerũ natura/ ſedes eſt & fultura ſimplicium angelicarũue mẽtiũ ata & in nũeris nudus vacuuſue orbiculus: ꝓ ſimpliciũ nũerorũ ſtatu ac poſitione vſurpatur. Nec profecto abſq; ratione dictum ſit: preſcribẽdã vnitati ſimplicibuſue nũeris ipſã priuationis formulã quemadmodũ & ante angelicã omnem intelligentiã: deus in negationum priuationumq; nominibus/ quoquopacto nobis patefit atq; adaperitur.

¶ Q; deus ſit vt orbis ſine monade & ſpeculũ ſine imagine. Cap. III.

In intelligibili mundo extrema ſunt ſepata.

INtellige autem deũ (vt nuper diximus (orbẽ eſſe ſimplicẽ nudũ/ vacuum. inanẽ: ſine indita monade. vel vt ſpeculũ vniforme: ſine ītus apparẽti imagine. Angelicas vero mentes (quas extra orbẽ eſſe & in orbe nuſq̃ reſidere docuim⁹) ſpẽs pariter eſſe liberas ſimplices abſolutas/ ſeſe ferẽtes: exceptas ab nullo ſpeculo tottuſue materialis fulture ac domicilij. haudquaq̃ indigas. ¶ Clare intueberis/ quonã pacto ſupra decadẽ/ ſeu ſupra rationalẽ aiam (quam decade miſi ſumus) i intellectuali regione/ diſiũcta abinuicẽ diſſociataq; ſunt hec extrema: circunferẽtia & centrũ. Speculũ & imago: Loc⁹ & qđ in eo locandũ eſt. ¶ De⁹ eni eſt vt ſpeculũ ſine imagine. Angelice vero mẽtes: imagines ſũt libere/ atq; abſolute. Sũt & ipius diuini vult⁹ nitores/ īconiũcti ſpeculo. parentes micanteſue extra ſpeculum in ſeipſis reſidẽtes/ ſeq; ferentes. ¶ Que igit̃ ad hũc modũ/ in intellectuali mũdo ſibimet abſunt/ que ſimplicia & ſepata degunt: coeunt imprimis in decade/ ſiue in ipſa rationali aia. ¶ Conflatur enim decas (vt mõſtratũ eſt) priuationis orbiculo & monade: ſiue hoc pacto decadẽ pigis io/ poſita vnitate extra orbiculũ: ſiue hoc modo/ eãdẽ exarabis (1) vbi priuationis orbis/ geſtat clauditue monadem. quã q̃ hec ſcđa decadis deſcriptio (licet priore infrequẽtior minuſue vſitata) liquidi⁹ extremorũ vnionẽ/ naturaliſue imaginis i ſpeculo ſuſceptionẽ: nobis adaperit. ¶ Rationalis idenidẽ aia peride atq; decas: ea cõglobat/ inſeritq; iuicẽ: que ſupra ipſã ſeorſũ/ ſimpliciter/ ſeparataq; pſeuerãt ¶ Nã (vt liber de ſapiente lati⁹ expreſſit) humanus aim⁹/ ſpeculum eſt mixtum ac ſpecie in ſigne. Idẽ eſt ſpeculi/ ſpecieiq; coniugium ac vinculũ. Haud eni hũan⁹ anim⁹: eſt ſpeculũ perſe ſincerũ ac nudũ. Neq; eſt ſimplex & abſoluta ſpecies. Neq; ſpeculũ & ſpecies: diſiũcta & ab iuicẽ ſeparata. Sed eſt affectũ ac permixtũ imagie ſpeculũ. & ſpecies actu expreſſa/ receptaq; in ſpeculo. ¶ Eſt eni animus perſimilis decadi: in cuius orbiculo (velut in ſpeculari ambitu) reſidens monadis ſpecies: rationalem miro reſponſu exprimit animam.

Deus eſt vt ſpeculum ſine imagine: Humana mẽs vt ſpeculum cũ imagie vtue imago in ſpeculo.

¶ Q; rationalis aia: ſit vt diuine atq; angelice mẽtis vinculũ. Cap. IIII.

VNde ſit vt quemadmodũ decas/ ſtatu ac poſitione monadis in propria ſede emergitiuta & rationalis anima/ ſit diuine angeliceq; mẽtis nodus ac vinculũ ſeu quedam angelice ſpeciei/ diuino in ſpeculo receptio naturaliſue ſeparatorũ vnio. ¶ Et ſicut decas/ exẽpta ab anterioribus ſimplicibuſue nũeris: ſecundorũ ſedes eſt numerorũ/ ſeu primorũ ac ſecundorũ intercapedo: ita & rationalis mẽs/ angelicis mẽtibus: paulo minor: ſecundorũ ſenſibiliũue entium eſt apex ac naturale quiddam firmamẽtum. ¶ Simplices numeri in ſua ſede (ideſt in priuationis orbe o) euadunt noueni Nam prima monas eſt. Enneas vero ſuprema: Nũeri autẽ copoſiti ac ſecundi: in propria idẽtidẽ fultura/ ideſt in decade/ haud pluſq̃ noueni nũerãt. quorũ prima endecas eſt qua de nunc intendim⁹ ſuprem⁹/ vero nouu: decimus. ¶ Ad hãc quoq; nũerorũ formã/ prima atq; itellectualia nature entia: ſub ter trinis hierarchijs ſacriſue ordinib⁹/ i diuina ſtabiliuntur requie. ¶ Entia idẽtidem ſecũda ac ſẽſibilia: in tertrina diductione/ ſub humani aimi arce atq; imperio collocant. ¶ Nam ſtatue hoiem in igne: tãq̃ in elemẽtorũ ꝓſtãtiſſimo. Mutorũ vero aialiũ genus/ in ceteris trib⁹ elemẽtis: Alata in aere/ Natatilia in aquis. Serpentia/ in terra. deinde viuẽtia (q̃ ſub aialibus ſunt) diduc tripartito: in arborẽ Fruticẽ/ Herbã. Ceteꝛa deniq; anim eexpertia/ q̃ ab ſubſtantiali actu eſſetiã: ſine vita/ ſenſu & ratione captitant eadem lege in tria diſpartire: in mixta imperfecta In elemẽta & In materiã.

¶ Ad hũc modũ vniuerſorũ quibus hũana aia imperitat: cõplẽtur ordines. omniſue propalatur noſtri animi apendix. Et hec dilucidius ex preſenti figura prependũtur: in qua

a dextris in ſiniſtrum/ ſit ordinum progreſſio.

9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
19	18	17	16	15	14	13	12	11	10
Angeli	Archãge	Pricipa.	Poteſta.	Virtutes	Dñati.	Troni	Cerubi	Sera.	Deus
Materia	Elemẽta	Mixta ip	Plante	Frutices.	Arbo.	Serpẽ.	Natati	Alata	Hõ

¶ Nam in eo progreſſu/ liquet acceſſu monadis in orbẽ (quem ſimplicium nũerorum ordini velut eorũ ſedem preſcripſimus) fieri ac gigni decadẽ. Neq; aliud eſſe decadẽ: q̃ ſeſſitationẽ monadis in orbe: q̃ ſuſceptã in ſpeculo imaginem: q̃ deniq; ſeparatorũ (monadis inquam ac ſue ſedis) coniugiũ. ¶ Que eni in ſupiore nũerorũ ordine/ viſũtur ſeparata (prim9 ſcilicet orbicul9 ac monas) in ſecũdo coeũt ordine/ cõſtãtq; ſecũdorũ nũerorũ ſedẽ/ decadẽ: ex orbe & monade. Ex orbe tanq̃ ſpeculo: Ex monade vero tãq̃ illi indita ac in eo recepta imagine.

¶ Vlterior analogie extenſio.·. Cap.V·

Sicut enim purus nudus ue orbiculus nũerorum ſedes eſt ſimplicium: ita & decas/ tertium cõpoſitorũ fultura eſt: de9 vero nouẽ angelicarũ mentiũ. Homo vero cunctorũ ſtatus ac ſedes eſt ſenſibiliũ: que in ternos ordines ſumus diſpartiti. ¶ Nam cũ ſimplex/ vnica & indiuidua ſit humana ratio/ quecunq; illi ſubſunt/ in tria ſecuimus: In ea inq̃ que ſentiunt/ que viuũt/ que ſunt. Atq; horũ quodlibet: docuimus eſſe trinum. Senſum trinũ/ Trinã vitam/ Trinã ſubſtantiam. Vt igitur eo repedemus vnde digreſſi ſumus: palam eſt decadem/ ſecundos inter numeros eſſe maximatẽ. ſitãq; e regione monadis & ſeraphicarũ mentiũ & alatorũ aialium. Sicut eni

Endecas adanimã ſpectat. in ſimplicium nũerorum ſerie/ poſt priuationis orbiculũ/ numeram9 aſcribim9 vnum: ita & in ſecundis nũeris/ ſtata imprimis decade/ velut eorũ ſede: rurſũ poſt decadẽ nũeram9 vnũ ſiue endecadẽ. ¶ Sed iam ſequentia abſoluamus endecadis inſignia. Ex his nẽpe q̃ nuper protulimus: liquet endecadẽ nonnichil ad hũanã pertinere animã. Nã dixim9/ decadẽ humane anime eſſe numerũ. Conſtat autẽ decadẽ/ ab orbe priuationis/ ab ſede ſimplicium atq; imaterialiũ nũerorũ o: vndecimo nũerari loco. vt pote que ab vnitate decio loco nũerat. Animam quoq; noſtram conſtat/ pari (ideſt vndecima) mãſione: imenſe creaturarũ priuationi (ſcilicet deo) ſubſidere. vt que ab aurora/ ſiue a prima lucis emicatiõe: hoc eſt a prima intelligẽtia (Nam de9 tenebre quedã ſunt) decima ſtatione caſtrametat/ ac reſidet. ¶ Eſt igit decas/ nũerus aie inter creaturas: Endecas vero nũer9 eſt eiuſdẽ ſimplicior: ab his/ qui accito iter creaturas deo: deũ vt entiũ primũ/ vt ue cunctorũ monadẽ noiutant. ¶ Sed ab his/ ppẽſa & circũſpecta vt operepciũ fuit Endecade: i reſidue dodecadis caſtra irrũpam9.

¶ DE DODECADE.:. CAP.I.

DODECADEM EX EPISTOLA NOSTRA AVDISTI: PRIMVM eſſe feneraticiũ vitalẽq; nũerũ. quem Arithmetice diſcipline ratio: habũdãtem ſeq; tranſilietẽ nũcupare ſolet. ¶ Hic eni poſteaq̃ ſeſe partiũ cumulatiõe reſtituit: ſecundo pventu ſeipſũ exuperat/ ſeq; igẽti fenore redimit. pſimulis plãtis cũctiſq; viuẽtib9: quorũ vitalis act9/ ſuapte ipſius vi ac natali fecũditate tot9 ſubſtãtiã tranſilit/ eaq; pfert ſuccis irriguis: qbus cũctoſe debito pabſoluat. Gignit eiaut flores/ aut folia aut fruct9: q̃ decerpens depaſcenſue hõ/ aut aial: ipam arboris ſubſtãtiã/ ſinit linquitue intactã.

Dodecas vitalis nũerus eſt.

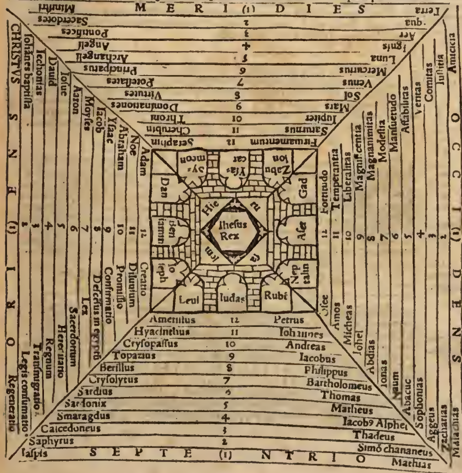
¶ In eadẽ quoq; epiſtola: docuimus dodecadẽ nũerũ eſſe ſpherici toti9 ambitus. q ſicut quicqd circulo eidẽ/ in planitudie ac ſupficie circũponit: corona eſt/ ac cingulũ ter duorũ circulorũ: ita & omne id/ quo ſphera vna p vniuerſas poſitionũ locorũ ue differẽtudines/ vndecunq; obtegit: ſit duodeci ſpherarum eidem equaliũ concaua deuexaq; amplitudo. ¶ Diximus & dodecadem geminis de cauſis myſticũ eſſe nũerũ: Impris q eandẽ/ magi maximo pere venerãtur: vt nũerũ ingentiũ magnarũq; mũdi poteſtatũ. quas omne mũdi regimen/ vniuerſaq; tẽporum fata: inter ſe tradũt diſpartitas. Siue q duodeci gẽtes natas ab adam ac duodenis partib9/ diuiſũ eſſe ſeculũ in ſacris libris lectitam9. ¶ Secũda vero cauſa/ que dodecadẽ ſacra anagoge venerandã plenãq; myſterij oſtendit: & ex priſci illius veteriſq; teſtamẽti & ex noue recentioriſq; legis intemeratis ſanctionibus depromit. Ois eteni electorum filiorũq; dei turma (tam hereditaria ex hebreis: q̃ ex gentib9 acquiſita) ſub duodecim patrũ principatu/ ſub biſſenis aſtãtiũ deo virorũ columnibus: ſub apoſtolica ac ſacra colũnarum mũdi chorea/ abſoluit: atq; in deum/ ſacris aſcenſibus proueluntur.

Dodecas nũerus eſt toti9 ſpherici ambit9

Dodecas geminis de cauſis myſtic9 nũer9.

¶ Ciuitas hieruſalem in dodecade.·. Cap.II.

SAncta deniq; illibataq; dei ciuitas hieruſalem: in concordi atq; vnanimi ducum vtriuſq; legis ac teſtamẽti delectu (ideſt ĩfũdamẽtis apoſtolorũ duodecim: & in portis duodenarum tribuũ) a deo inſtauranda decantatur. ¶ Et rurſum qui perpetes illius futuri ſunt ciues: qui in ea & animi & corporis immortalitate/ pares angelis euaſuri celebrant: hos ſacra eloquia/ ſub dodecadis quadrato: ideſt ſub cẽtenis quadraginta quattuor/ perpenſos definitoſq; pronunciant. ¶ Erunt eteni ex vnaquaq; tribu: duodena ſignatorum millia. In vniuerſo autem electorũ/ ex omnibus tribub⁹ numero: duodecies duodena millia. que ſũt millia centũ quadragita quattuor: eorumq; ad cenã nuptiarũ agni vocati ſunt. qui celeſtis hieruſalem/ euiterni accole cantib⁹ pſalmiloquis/ bono illi deo (pro integra & animarum & corporum ſuorum ſalute eorumue iſeneſcentia) ſine fine/ aggratulaturi traduntur. ¶ Erit inſuper diuini illius tabernaculi ſanctæq; ciuitatis/ cubica ſtructura: per omne dimẽſionis iteruallum/ equata ac librata dodecade. Nam in longitudine: ſtadiorum erit duodecim millium. In latitudine totidem ſtadiorum. In ꝓfundo vero nec pauciorum nec pluriũ. ¶ Eius vero fũdamenta/ ex ſingulis Margaritis erunt. Primũ Iaſpis: Secundũ Saphyrus. Tertium Calcedoneus. Quartũ Smaragd⁹. Quintũ Sardonix. Sextũ/ Sardius. Septimũ Cryſolytus. Octauum Beril⁹. Nonũ Topazius. Decimũ: Cryſopaſſ⁹. Vndecimũ Hyacint⁹. Duodecimũ Ametiſtus. erũtq; in ſingulis margaritis: duodecim apoſtolorum ſculpta deſcriptaq; noĩa. ¶ Haud igit abſq; ratione dictũ ſit: dodecadẽ ſacrũ quẽdã eſſe/ plenũq; miſterijs numerũ. Vtpote cuius examine ac lance ſacra illibataq; dei: ciuitas (future imortalitatis thalamus/ dei & hoĩn cõciliatio/ diuſa quoq; in terris ihabitatio) ſtata/ appẽſa ac dinumerata: a diuiniloquis ſermonib⁹ predicatur. quemadmodũ & hec eius deſcriptio/ palã oſtendit.

Humane vite numerus decē dodecadum.. Cap.III.

Moſes

RVrſum dodecas alijs ſeſe offert meritis extollēdā. Nam denis dodecadibus/ id eſt centenovigeſimoq; numero: poſt impiorum gigantum tranſgreſſiones cataclyſmo piatas/ promēſam a deo humane vite periodū (quam mortalium ſuperuiueret nemo) tradit ſacrarum ſcripturarū diuina ſanctio. Eundem quippe annorum numerum: ſacrum populum dei nomothetem Moſem/ conſtat peregiſſe. Hic enim quadraginta annis/ Egyptū coluit: dux ſub Pharaone Egiptie militie. Quarta vero decade/ pfugus ex Egypto ſequentibus quadraginta annis/ paſcendis ouibus operam dedit: gener ſacerdotis Madiamitarum. In exitu porro octaue decadis: deo ſub inambuſti rubi flāma conſpecto: reuerſus in egyptum: populi dei paſtor octogenarius eſt inſtitutus. Demum quadraginta annis/ ſacro perfunctus populi dei paſtoratu: peracto omni diuinit⁹ inſtituto magiſterio: decime dodecadis attigit periodum. Cumq; quereretur q; adhuc vegetus diſcederet e medio: reſponſum eidem ferunt/ ab aſtante numine: neminem vnq̄ mortalium/ decurſo hoc annorum curriculo fore ſuperſtitem. Homini quoq; (nullo ſupra decimam dodecadem (id eſt poſt centenos acviginti annos) in terris perennandum. ¶ Et ſi hunc decem dodecadum/ humaneq; vite numerum altius intuebere: eundem decimum quintum deprehendes eſſe trigonum. qui et partium frequentia numeroſiſſimus eſt: et ingenti fenore ſeſe tranſilient atq; exuperat. Vt enim trigonus eſt: gignitur congreſſu cunctorum numerorū a monade/ ad penthadecadem: in hunc modum

Decimuſquītus trigonus.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

1 2 0

1 2 0
60
40
30
24
20
15
12
10
8
6
5
4
3
2
1

¶ Admirandus autē eſt: q; tantis reſtituit numeraturq; partibus: quotus ipſe trigonus eſt. Habet enim partes numero quindenas. quas omnes qui iunxerit: eius duplum/ id eſt ducētos quadraginta reſtituet. Et ſi ſuis quoq; partibus ipſe adiiciatur: triplum ipſius id eſt trecētorum et ſexaginta numerus emerget. ¶ Eſt itaq; humane ſub celo degentie peregrinationiſue numerus: ſeipſo toto fecundus et habundans. ſeipſum quantus eſt tranſcendens: ſemet congeminans/ ſeſe integre reſtituens: ſeq; totum/ toto ſeipſo compenſans acredimens. Equa enim lance feneratus: paria ſibi et precia et tributa exoluit.

De numero humano.·. Cap.I

Numerus hois 666.

ET cum numerus idem humane periodi/ decimuſquint⁹ trigonus ſit: iunctus cū ſuperioribus trigonis/ adviq; vnitatē: dempta a toto/ vna teſſeredecade: numerum conflat 666. qui a ſacris eloquijs/ vt homis nūer⁹ celebratur. Qui enim (inquiunt) habet intellectū/ computet numerū beſtie. Numerus enim eius/ nūerus hominis eſt: & numerus eius: ſexcenti ſexaginta ſex. Hunc numerū cum de exade loqueremur: docuimus eſſe trigonum/ ſextum ſupra trigeſimū eūdemq; gigni/ aſſiduis ab vnitate nūeris: ad ſextū vſq; & trigeſimum/ iunctim eūtibus. ſiue ab octadecade/ in ſeptimū ſupra tricenos multiplicata. ¶ Idem quoq; cōſurgit ex quidecim trigonis: dempta vna teſſeredecade/ vt preſens indicat formula.

Alia hūani nūeri ſupputatio.

1	3	6	10	15	21	28	36	45	55	66	51	105	120	

Totum	Differentia	Hūanus numerus
680 .	14 .	667 .

Nam cuncti trigoni/ ab vnitate ad decimū quintū trigonum/ id eſt ad 120/ coacti in vnum/ ſexcentos & octogenos reddunt. qui ſexcentos ſexaginta ſex/ decimo quarto ſuperant.

Alia eius inueſtigatio.

¶ Idem rurſum humanus nūerus/ aliquo pacto dodecadis ratione ſcaturit atq; profertur. Si enim duodecim primorum quadratorum ſūmam/ quarti quadrati/ id eſt decimiſexti numeri ſūma ſuppleuerit: ſexcēteſimus ſextus inde exorietur/ vt ſubiecta docet figura.

Quadrati duodeci	1	4	9	16	25	36	49	81	100	121	144

Sūma omnium	Addendum	Hūanus nūerus.
.650.	.16.	.666.

¶ Vnde fit vt huiuſmodi nūer⁹ hūan⁹/ a decia quīta trigona pyramide: ſuperet ſola teſſeredecade. duodecimā vero tetragonā pyramidē: q̄rto quadrato/ ſc; decimoſexto trāſiliat

¶ Profertur quoq; idē numer⁹ geometrica ratione hoc pacto. Eptas/ dyametri(vt diximus) numerus eſt. Totius autem circunferentie/ numerus eſt ſecundus atq; vigeſimus. Atqui ex ambobus numeris/ ſcilicet 7 & 22: fit nonus ſupra vigeſimum. in quē/ duct⁹ vigeſimus tertius/ ſecundo atq; vigeſimo vnitate maior ſeptem ſupra ſexcentos et ſeptuaginta profert. a quibus dempta monas/ numerū humanum 666 reſtituit. Itaq; numero humano/ addita vnitas: tres et viginti circulos implere probatur. Eſt enim numerus 261 vt circulus vnus/ vtue integri circuli numerus: eptade et vigeſimo ſecundo conſurgēs. ¶ Et ſi a dodecade: decem aſſidue dodecadis pluritates/ ſūmam vnam refercīant ſexcentos ſexagenoſq; reſtituēt. qui vt pri⁹ exadis additione: numerum conſlant humanū 666. Nam decima dodecadis pluritas: eſt(vt diximus) humani cui numerus 120. qui cum inferioribus multiplicibus/ ad dodecadem vſq; ſumptus: procreat hunc numerum 660. quem liquet humano numero 666: ſola eſſe exade minorem. ¶ Et ſi iterum aſſiduos a dodecade habundantes ſuperfluoſue numeros/ adusq; decimumquintū habundantem/ ſumma vna complectetur: numerum conſurget 670/ ſola tetrade numero maior humano.

Numerus dyametri	Circūferentie	Totius circuli	Vnitate minor numero circūferētie
7	22	29	23
			667

Ali⁹ mod⁹

Alio ſupputatio

Q uindecim numeri habundantes

12	18	20	24	30	36	40	42	48	54	60	66	70	72	78
Eorum			ſimul				6 7 0.			ſumptorum				ſuma

¶ Alia iterum humani numeri ſupputatio. Cap.V.

SI ſi decimū quintum habūdatem/ ſcilicet 78 (qui dodecadis trigonus eſt) copulaueris cū dodecadis quadrato/ id eſt cum numero 144 rurſū alius tibi ſupputandi humani numeri exorietur modus. Nam ex dodecadis trigono et quadrato/ id eſt ex nūeris 78 et 144: ſurgit numerus 222/ que tertia pars eſt humani nūeri. Hic igitur ſi tryade augeatur: humanum numerum 666 reſtituet. ¶ Idem quoq; humanus nūerus: vitalis eſt/ accreſcens ſeq; tranſiliens. Is eni ſeſe totidem decadibus tranſcendit: ab quotquot vitalibus/ ſuperfluiſq; numeris ſimul ſumptis: diximus illum/ dempta tetrade reſtitui. ¶ Documus enim quidecim habundantium numerorum ſummā/ dempta tetrade: humanum claudere numerū 666. Is vero/ ab cunctis ſuis partib⁹: qquindecim decadibus exuperatur. Habet enim partes vndenas: quas preſens figura promit. que coeuntes octingenteſimum decimumſextum numerum reſtituunt/ id eſt 816. a quo demptus human⁹ numerus 666: reſiduos facit centenos ſupra quinquaginta/ id eſt 150: qquindeci decadibus refercitur atq; numeratur. ¶ Sunt et alij modi qplurimi: in diſquiſitione huiuſmodi humani numeri/ ſiue ex geometrica/ ſiue ex arithmetica ratione depromēdi. quos q: min⁹ propoſito congruāt/ ſilentio preterimus. ſed et complures ipſi adiecimus/ iuſſitationi/ ſacri huiuſce eloquij. Q ui habet intellectum/ computet numerum beſtie: ſatis pro viribus factū ſi. Sed iam (velut longius profecta) fatiſcens oratio: ab celebrata duodenorum numerorum chorea/ receptui canat.

Hūan⁹ numerus ē habundans

150
666 816
333
222
111
74
37
18
9
6
3
2
1

LIBRI DVODECIM NVMERORVM FINIS: EDITI in domo. R. P. Franciſci de Hallevvin/ Pontificis Ambianenſis. Anno ab autore numerorum Incarnato. 1510: Maij decimaſexta

❡CAROLI BOVILLI SAMAROBRINI/ PHILOSOPHICE: EPISTOLE AD VARIOS COMPLVRESQVE VIROS CONSCRIPTE.

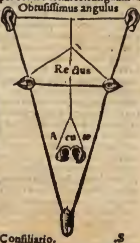
CAROLVS BOVILLVS GERMANO GANAIO. .S.

SVPREMA VISITATIONE TVA/ SVAVISSIME GERMANE: IN
ciderat inter nos ſermo de ſenario numero: quante ſit dignitatis
atq; virtutis: quamq; pre ſe ferat/ diuinorum anagogem. precipue cur in
apocalypſi/ numerus idem beſtie atq; hominis trino trium primarum vni
tatum diffinitur ſenario/ ſexcẽtorum ſcilicet ſexagita et ſex. & qua ſit is nu
merus/ ſupputatione peruestigandus. ❡ Hec autem/ hac ratione conſtãt.
Creauit deus/ ſex diebus vniuerſa/ et ſexta quidem die hominem. ideoq;
et finis mundane creationis homo eſt: et ſenarius eſt humani numeri radix.
❡ Hac igitur arte/ numerum totum humanum: ex ſenaria radice elicies. Duc ſexti et trige
ſimi (qui ſenarij quadratus eſt) medietatem/ id eſt octodecim: in numerum vnitate/ ſexto et
tricesimo maiorem/ id eſt in 37. Hec enim multiplicatio numerum mox proferet humanũ
Septenariꝰ 666. de quo/ hec in Apocalypſi legimus Qui habet intellectum computet numerum be
ſtie. Numerus enim eius/ numerus hominis eſt. Et numerus eiꝰ/ ſexcẽti ſexaginta ſex.
❡ Hic enim numerus humanus/ eſt ſextus et trigeſimus triangulus. quem ab vnitate/ ad
trigeſimum vſq; ſextum/ numeri omnes collecti efficiunt. ❡ Rurſum ſeptimus numerus
(quem rite alebas: numerum eſſe complementi omnium) numerus eſt plane myſticus ac to
tius diuinitatis. Perfectis quippe omnibus: reuocata ſeptimo die in ſeipſam diuinitas: ab
omni quieuit opere/ quod ante patrarat. ❡ Sunt item ſeptem mundi maioris Rectores/ pla
nete. Septem itidem minoris mundi lampades et cognitiue virtutes: quibus ad inſtar ma
ioris/ minor illuſtratur. Tactus ſcilicet Guſtus Olfactus Viſus Auditus Imaginatio et Ratio
Sunt et ſeptem primates angeli: qui in conſpectu dei ſunt. e quorum numero Raphael vnũ
ſe eſſe teſtatus eſt. Ego inquit ſum Raphael archangelus vnus ex ſeptem/ qui aſtamus an
te deum. Vniuerſorũ autem ipſorũ nomina: magi hec eſſe volunt: Samuel/ Vriel/ Zachari-
el/ Anael/ Michael/ Raphael/ Gabriel. Hec profecto ſeptenarium/ haudquaq̃ myſterio ca
rere luculẽter aperiunt. V A L E Ex ſancuria ſecũda Iunij. 1508.

❡ Carolus bouillus Germano Ganaio Regio conſiliario. .S.

EXTREME LITTERE MEE SVAVISSIME GERMANE: AD
n ĩerũ ſeptem planetarũ/ maioris mũdi rectorum: ſeptem in homine mi
crocoſmo lampades ac luminaria eſſe docuerunt Intellectum/ Imagina
tionem et exteriores ſenſus quinq;. Duo luminaria magna ſunt intelle
De ſẽſibus ctus ſol: Imaginatio autem luna: Exteri vero ſenſus/ minora ſunt lumina
ria. ❡ Senſuum autem exteriorum/ differentie plurime ſunt. Alius quidem
Tactus in toto eſt animalis et genere et corpore. Vt tactus omnium abiectiſſimꝰ.
Is enim et cuiuis animali: et in omni eius parte ineſt. Ceteri vero quattu
or: nec in toto animalis genere/ nec in quauis corporis parte ſunt ſiti.
❡ Poſtergato igitur nunc tactu: admirare quanta venuſtate/ q̃ decoro ordine/ natura pecu
Guſtus liares quattuor ſenſus: Guſtum/ Olfactum/ Viſum Auditum: in animalis (preſertim hominis
Olfactus animalium omnium ſpecioſiſſimi) capite collocauit. ❡ Primus enim guſtus/ alimentarie
ſubſtantie ſenſus: velut tenelle adhuc et exigue virtutis/ alimoniam ipſam cominus/ inter
Viſus no dũtaxat carneoue medio diiudicat: vnoq; ſe atq; indiuiſo continet organo.
❡ Mox olfactus poſitione ſuperior ampliorq; viribus: ſua congeminat organa. aperitq; ſeſe
in geminas nares: tenui admodum cartilagine diſtantes. ❡ Viſus et ipſe ſuperior olfactu
Auditus amplioribus quoq; preditus viribus/ in geminos adaperitur ocellos/ latiore naribus interſti
tio/ vt naſo toto diſpartitos. ❡ Supremus auditus q̃ ceteris preſtet pluſq; expatet ſeſe: aures
iudicant/ interſtite capite toto abiuncte. ❡ Attende igitur iam ad eam pyramidem/ quam
tibi ex his elicio: humanam faciem/ plurimum/ venuſtantem. Conus enim eiꝰ et ſummitas
caryli reſidet in lingua: In auribus vero baſis.

¶ Euerſa quippe eſt hec pyramis: vt pote que ab auribus/ per oculos et nares: i linguam faſtigata deſcendit. ¶ Rurſum Geometre/ rectilineum angulum tripartito diuidunt: In acutum/ rectum et obtuſum. His autem angulis: hoc pacto ſenſus eoſdem metimur. Guſtus ipſe haudquaq̄ angulus eſt: ſed punctum quiddam ſequentium angulorum initium. Olfactus: angulus eſt acutus. Viſus vero angulus rectus. Auditus autem angulus obtuſiſſimus: qui eſt linea recta/ duorumue rectorum angulorum ſpacium ¶ Nam gemine nares: intus ad angulum acutiſſimū conueniunt. Ambo oculi ad angulum rectum. Vtreq̧ aures: angulo expanſiſſimo/ in ſuum cētrum procurrunt. Atq̧ horum hanc tibi figuram ſubiicio. Intueberis nēpe ex his: q̄ decorum animal/ ſit homo. quante ſit ſapientie: ſua agnoſcere munera. quantum inſuper valeat/ ad philoſophiam: cum humanam/ tum diuinam Mathematicum preſidium. V A L E

Anguli rectilinei tres

Olfact⁹ in angulo acuto

Viſ⁹ in angulo recto

Auditus in obtuſo

Ex ſancuria noſtra: Samarobrinenſis agri/ duodecima Iulij. 1508.

¶ Carolus bouillus Germano Ganaio Regio Conſiliario. S

ROgaſti me crebrius ſpectate Germane: quid ipſe de Tritemio abbate ſentirem. idq̧ me frequenter pupugit: vt tibi aliquando/ que apud eum viderim denarrarem. Ex Germania Eluetiorum: caſu Maguntiam profectus ſum. Cumq̧ illic audiſſem non longe eſſe Tritemij cenobiū: continuo ad virū diuerti. Sperabam quippe me grato philoſophi contubernio fruiturum: quem tamen reperi magum/ nulla philoſophie patre inſignem. Stenographiā ſuā (quod admodū paucis factitare ſolet) michi ſtatim ipſe propoluit/ lectitandam vt vellem. Hec eſt illa qua de (in epiſtola ad Arnoldum boſcium carmelitam gandenſem) ait. In manibus habeo grādeopus: quod ſi vnq̄ publicatū fuerit (quod abſit) totus mundus mirabitur. Quattuor ſunt in ea libri. Euolui veſtatim: nō nullorum capitum perlegens initia. Vix horas duas librum in manibus habui. Abieci enim eum illico: q̄ terrere ceperant me/ tante admirationes/ ac tam barbara atq̧ inſolita ſpirituum (ne forte dicam demonum) nomina. Vniuerſa vero huiuſmodi nomina (quoad videre viſus ſum) ignote lingue ſunt. Aut enim Arabica/ aut Hebraica aut Caldaica aut Greca. Latina pauca/ aut ferme nulla. Innumeri autem ſunt caracteres: quibus adiurationes ſingule notantur. ¶ Quod ſubdit Tritemius in ſua epiſtola hoc pacto: verba ſunt plana/ lucida/ ſine omni litterarum aut vocabulorum tranſpoſitione: ita vt omnes legant et intelligant: ſecretum tamen meum qualecunq̧ erit/ manebit ignotum: hactenus vera locut⁹ ſit. Nam in tota huiuſmodi ſtenographia/ paſſim ſanctiſſimas ac piiſſimas orationes inſerit: que ad amicum/ epiſtolarum loco: mittantur. Re autem vera: lachrime ſunt cocodrilli. Id enim michi facere videtur: quod diuus Dionyſius/ in epiſtola ad Soſipatrum de Appolophane ſentit. Diuinis aduerſus deum nepharie vtitur. Ac per mundanam inanemq̧ ſapientiam: diuinam ſapientiā euacuare molitur. Q̄ autem ſine adiutorio ſpirituum omnia pollicetur ſe facturum: recte (vt ait Daniel) in caput ſuum mendacia confingit. manetq̧ puto Angelus dei bonus/ vt ſecet eum medium: diſſoluatq̧ foedus iniquum/ quod cum nocentib⁹ angelis iniiſſe ac ſanxiſſe: palam ex ipſo opere declaratur.

Diuus Dionyſius

Soſipater

Appollophanes

¶ Porro ſi rite memini: hunc ipſum in ſtenographia illa ordinem ſeruat. Imprimis ſpirituū ipſorum nomina digerit. Hinc eorum adiurationes diſponit: ac ſingularum caracteres ſubſcribit. Poſtremo figuras diſtinguit: e quibus pro adiurationibus ſingulis/ apta ſpirituum nomina quotiens neceſſitas ingruerit: depromere atq̧ elicere liceat.

¶ Partitur autem in huiuſmodi figuris/ ſpiritus ipſos in quattuor: Imperatores/ Duces/ Co
mites et Seruos. Imperatores autem totius orbis eſſe tantum duodecim: quotquot et ven
ti a philoſophis eſſe traduntur. Ex his quoq; quattuor precipuos deſignat: orientis/ meri
diei occidentis et ſeptentrionis: quos vt magnos imperatores appellat. Sub quolibet im
peratore/ ſtatuit duces puto trigenos aut quadragenos. Sub ducibus ſingulis: rurſus comi
tes/ maiore nũero: et ſeruos ſub comitibus innũeros ¶ Hoc igitur pacto ad artis ſue effectũ
conuertitur. Cum vult diſtante amico/ ſua adaperire conſilia (hec enim ſua vocat ſecreta)
ſcribit epiſtole loco/ orationem quandam mire ſãctitatis et deuotionis fuco affectatam.
eamq; caractere cuiuſpiam duodecim imperatorum/ imprimit: et ad amicum qui ſuam
(vt ait) nouerit artem/ mittit. Exceptam igitur chartam/ aperit is amicus: et in calce epi
ſtole/ characterem imprimis cuiuſnam ſit imperatoris attendit. Si eſt orientis princeps: ver
ſus ad orientem/ litteras in eam celi plagam patentes expandit/ requiritq; confeſtim ex ſu
is libris: quib9 adiurationibus princeps ille cogatur: vt ſuorum quempiam ſubditorum ad
ſe mittat. Elicit autem adiurationes duas: Ac primam quidem ſuper patentes adhuc litte
ras/ ſpectanſq; in auroram profert. qua rite prolata: mittit illico imperator ille/ quendam ſuo
rum aut ducum/ aut comitum/ aut ſeruorum. qui protinus aduolans/ fit viro eminus viſibi
lis: velut nebula aut caligo/ in aere pendula. vbi deinde ſecunde coniurationis verba ex
pleuit: ſpirit9 ille ꝓpius accedit. comminuſq; ad ei9 aures: expetita amici ſecreta/ ꝓpalat ac
nũciat ¶ Sunt autẽ (quod ſentiam) adiurationes ipſe haud cõtinua et intexta oratio: ſed ag
gregatio quedam nominum ipſorum ſpirituum: ad varium quendam magice artis mo
dum ordinatorum. ſuntq; huiuſmodi nomina (vt ſuperius expreſſi) omnia ferme ignota: ve
lut Arabica/ Hebraica/ Caldaica Greca. ¶ Memini itẽ me/ in ipſius opere ita legiſſe. Hi au
tem ſpiritus/ pernicioſiſſimi ſunt et nequam. Odio q̃maxime habent lucem. Tenebras
diligunt: Forti adiuratione opus eſt: vt ad neceſſaria noſtra cogantur. Qz ſi in his adiurã
dis territus/ pauxillum trepidaueris: aut in explenda adiuratione (ſiue vocabuli omiſſione
ſiue ſemei imutatiõe) aberraueris: te illico necabunt. Hos igitur tam in vindictam para
tos/ quis a deo erit mente captus et emedullato ſyncipite: vt bonos clemẽteſq; ſpiritus eſſe
Cham zoroaſtres. probet. ¶ Ex his antumo erat ille: qui Cham filium noe dictum Zoroaſtrem ambuſſit. Hic
enim cum primus eſſet magie aſſertor: a demone/ quem importune nimis (plurima ſemp
interrogans) fatigabat: flammas/ reſponſi loci accipiens penas dedit. ¶ Reperi itẽ in eo
opere complures paſſ9: in quibus multimodi mulierum raptus edoceantur. Quo item mo
do: in virorum amorem/ alliceſiant inducanturue puelle. Sed et flagitia alia q̃plurima
impiũ illud vltricibuſq; flammis (meo iudicio) dignum opus/ perpetrare docet.
¶ Vidi in eo adiurationes nonnullas quas vocat potentes: quibus poſſit vnuſquiſq;/ qui aſ
ſiduo cupit ſpiritum vti miniſterio/ alligare apud ſe ſpiritum ac cogere: vt in eius domo ma
neat ſemper/ eiq; in cunctis famuletur. Ceterum in ſemotiſſimo (vt ait) a turba loco/ is ſpi
ritus locandus eſt: ne temere ad ſe ingrediẽtes necet. ¶ Deniq; his omiſſis/ ad virum redeo
quem qualis ſit/ ex fructibus eius quos tibi ſubieci: dinoſces facile. Tria ipſe michi cecinit
vaticinia. Duo: q̃ ſtatim vera eſſe comperi. Tertiũ vero futurum ſit/ ignoro. Erat autẽ pri
mum/ de quodam Eluetio: quem vt itineris comitem/ mecum aduexeram. Ita quippe ad eũ
orſus eſt. Eluetius es: Pater tuus et mater mortem obiere. Patruum habes et fratres duos:
Sororem habuiſti religioſam: ſed iam in monaſterio vita defunctam. Hec profecto de illo
ita habebant: cum attamen virum/ haudquaq̃ nouiſſet. ¶ Deinde cum nonnichil ei
indicaſſem: quod michi noſter Stapulenſis aliquando expreſſerat/ illico ſubiunxit: Is a quo
id audiſti: aut impreſſor librorum eſt/ aut eiuſmodi eſt: qui illos edere ac elucidare curet.
¶ Rurſum cum de mundi irreligioſitate/ ſermo inter nos incidiſſet: predixit/ venturum bre
ui quendam ſanctum pontificem/ nomine vrbanum. qui eccleſiaſtice pacis verus Zelotes
illi apoſtolica dignitate preeſſet: eamq; ad meliorem immortalitatis frugem conuerteret.
¶ Rurſum prima die/ qua ad eum diuerti: cum de viro quodam loqueremur/ qui in itinere
nonnulla a nobis furto abſtulerat: Poſſum inquit (ſi tamen credis) cogere furem vt huc ad
nos rebus tuis onuſtus/ protinus reuertatur: referatq; ſecum q̄ue abſtulit. Aſt cum dubia eſ
ſem fide: nichil noui ac inſoliti operis ab eo patratum eſt.
¶ Narrauit quoq; aliquando edoctum ſemel a ſe quendam principem Germanum: prius
illiteratum vna hora legere/ ſcribere/ latine dicere: ita vt epiſtolas dictaret. ſed et priuſq̃ il
le abceſſiſſet: ab eo omnia ſubſtraxiſſe/ indoctum vt prius reliquiſſe.

Qui igitur fiet vt hec ſine ſpirituum adiutorio operetur. Solatium interdum illi eſt in iſtru-
mentis muſicis/ precipue in cythara. aitq; ſe/ neminem in vlla arte habuiſſe preceptorem:
ſed per ſemetipſum/ latinam etiam liguam didiciſſe. Ei9 monachi/ pleriq; alkimie illi inan-
& fallaciſſime diuitiarũ exhauſtrici ſedunt. ℂ Aiebat ſe grauit admodũ tuliſſe/ vulgationẽ
epiſtole ſue ad Arnoldũ boſcium. nõ ꝙ quicq̃ in ea mentiatur(poſſe quippe et alia multa &
difficiliora q̃ que in illa cõtinetur operari) Sed ꝙ vbi tam publica eſt facta: haudquaq̃ late
re amplius potuerit. Nam certatim omnes ad eum/ vt magum virum conuolare ceperunt.
Sunt et alia q̃plurima/ que apud eũ vidi aut ab eo audiui. quorũ vix aut memini/ aut ſi ſcri
berẽtur/ vereor ne prolixitatem orationis noſtre/ haberes perteſam. Satis ſupraq; me feciſ
ſe videor/ ſi tibi hec expoſui: quibus liquidius et viri et artis/ quam pollicet fuci (ne dicam
mendacia) tibi pateſcant. V A L E. Ex ſancto Quintino. 8. Martij 1509.

ℂ Carolus Bouillus Germano Ganaio Regio Conſiliario. .S.

CVpis optime Germane/ frequentius ad te ſcribi. et conſcius fieri eorum/
que indies nobis mẽtis promptuarium parturit. Aperiam igitur nunc ti-
bi contẽplatiũculã: in quã ex numeris/ velut caſu quodam ſum deuolut9. De quinario nũero
ℂ Noueram dudũ ex Arithmetica: q̃ vnitati numerorum fonti: et q̃ ſequẽ-
tibus ſimplicibus numeris(preter quinarium) ad denarium vſq; dignitas
ac ſecretior intelligentia inerat. Vnus quinarius/ michi hactenus ferme ſi-
ne myſterio eſſe viſus: in admirationem me haud inmerito cõuertebat. quẽ
tamen ceteris ampliorem: ex cunctorum ſenſibiliũ ſubſtantia deprehendi
ℂ Omnia que ſub luna viſuntur: conſtant phiſici ex materia et forma.
dicũtq; hec duo materiam et formam: eſſe cuiuſuis rei totam integram q; ſubſtantiam. At-
qui materia et forma ſimul: quinarium adimplent. Nam materia/ quaternitas quedam eſt:
et quattuor elementorũ (ſimpliciſſimorum mundi corporum) complexio: Forma vero eſt
vnitas: que quattuor elementis/ pacem imponit: eorũq; quaternitatẽ moderatur. ℂ Eſt igi-
tur quinari9 numerus et metrum compoſitionis ſenſibilum omnium ſuſtantiarum. Quic-
quid enim cuiuis mixto ineſt/ preter formam: de natura eſt alicuius elemẽti. Formam vero
haud elementarem eſſe: ſed celeſtem imitari naturam/ inficiabitur nullus.
ℂ Quo fit vt omnis ſenſibilis creatura: ſit ex quinario/ id eſt quinq; eſſentiis conflata. Simi-
lis enim eſt maiori et viſibili mundo: qui ex quinq; maximis et viſibilibus conſtat corpori-
bus: Terra/ Aqua/ Aere/ Igne/ & Celo: tanq̃ ex materia et forma. Permutabilis quippe et
fluxa elementorum quaternitas: eſt vt mundi materia. Celi vero vnitas fixa ac ſtabilis: vt
eiuſdẽ mũdi forma. Plura mi Germane et ſcitu digniſſima/ per hũc quinariũ rimari et inda
gare licet: his qui eo/ et tempora et loca ſecuti ſunt. Hec tamen aliis litteris duco reſeruanda Alkimiſte
Iocandum parumper eſt de Alkimiſtis: quos inde putarim ſue artis deſumpſiſſe initia. Vo-
lunt quippe ex omni ſenſibili ſubſtantia: ſecretione quattuor primarum et elementariũ ſub
ſtantiarum: quintam illam celeſtem/ precipuam et incorruptam eſſentiam relinqui/ omnib9
aptam vſibus humanis. Et haud fortaſſis ratione et intelligentia carent: ſed dumtaxat ope
re ac fornace tenus/ errare probantur. VALE. Ex noſtra ſancuria duodecima auguſti.
.1509.

ℂ German9 de Ganay Carolo ſuo. .S. .D. .P.

ACcepi litteras tuas: quibus de quinario lepide philoſophabaris. quaq̃ et
Plotinus/ de eodem aliam afferr philoſophiam. Tua tamen neq; abſona
neq; indigna eſt. Et aliquid addidiſſem de ea: niſi res preſentes
alio cogerent animũ deflecti: ab ocio et philoſophia/ ad negocia et agẽ
da ſeuocantes. Et cum michi ex ſedula epiſtolarum tuarum viſitatio- Plotinus
ne/ rem gratam facias: facis attamen gratiorem: ꝙ ea ſcribis/ quibus per
multum philoſophice medulle ineſt. que animum cum oblectant: tũ ſua
pinguitudine ſaginãt/ paſcuntne vberrime. VALE. Et quin ſcribas
frequenter: nequaq omitte. Pariſius 29. Auguſti. 1509.

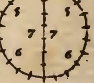
ℂ Carolus Bouillus Germano Ganaienſi deſignato preſuli Cadurcenſi

De ſenario numero

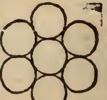
SVpremo nuperrimo $\bar{q}$ epiſtolio preclariſſime Germane: quinariū tibi qualis quantuſq; ſit/ in rebus naturalibus conſlandis aperui. Nunc proximus illi cognatuſq; ſenarius: trutinandus parumper ac medullitus inſpiciēd9 ē
❡ Audi imprimis/ qua ratione quinarium contingit. In cunctis numeris (vt Arithmetici aiunt tantum hi duo ſunt circulares/ circulariumue nūerorū radices. Quinari9 enim vt prior et impar: maſculus eſt. Senarius vero vt par ac poſterior/ femina. Eſt enim impar numerus: act9 & forma quedam. Par vero/ potentia et materia. In infinita igitur atq; immenſa numerorum ſerie: humana mens/ vnicum reperit actum/ atq; vnam tantum potentiam: inuariabilem/ inalterabilem. et qui quauis ſui ſuorumq; multipliciū multiplicitate: in ſeſe reuoluuntur ſeq; ipſis finiuntur. Id enim circulare ſphericumq; dicitur: quod quantouis ambitu/ in ſeipſū redit finemq; principio copulat. ❡ Auge ſeipſo quinarium: ſurget quintus et vigeſimus. qui quinario auctus: centum et vigeſimum quintum profert. Hic rurſum quinario crebreſcens: expatat ſe in ſexcenteſimum et vigeſimū quintum. qui omnes vno quinarij limite clauduntur eoq; finiuntur. Porro ſenarius ſeſe cōuoluens: ſextum elicit et trigeſimū. In quem et ipſe ductus: gignit ducenteſimum decimumſextum. qui rurſum ſenaria multiplicatione: ad/ 1 2 9 6/ excreſcit. quibus omnibus vna eſt definitio/ terminus vnus/ ſenarius. Atq; ſi in immenſum quinarius ſenariu ſue/ ſuos ipſi multiplices augeant: nullis vſq̄ alijs q̄ ſuiſmet radicibus/ ipſorum multiplicium ambitus coerceri finiriue poterit.

❡ Vides profecto haud plures q̄ duos circulares ſphericoſue numeros/ in tota numerorū ſerie eſſe ſpectabiles: tanq̄ geminos omnium oculos et ingentia luminaria: maius alterum alterū minus. maſculū quoq; et feminā ❡ Sed quid rurſū ex ipſis eliciam attende: quoue modo ex Arithmetica in geometriam mētis acumine penetrare liceat. Capio tres nūeros vniales: id eſt ſola vnitate diſtantes 5. 6/ et 7. Quinarius maſcul9 eſt: Senarius femina: Ambo autem circulares. Atqui maſcul9 et femina natā copulāt: vt act9 et potētia/ vt forma & materia conſlantq; vnum aliquod ens. Iungo igitur quinarium ſenariumq;: quibus fit vndenarius, quem cum ſeptenario numero/ dico numerum eſſe ſemicirculi. Nam ſemicircul9 figura eſt: ex tota ſemidyametro & medietate circunferentie. Numerus autē dyametri ſeptenarius ē: circunferentie vero vndenari9. quādoquidem qua quantitate/ totam dyametrum ſeptenas in partes ſecueris: eadem et circunferentie medietas/ in partes vndecim diſpartienda occurrit. Coeunt igitur natura in arcu medio/ quinarius et ſenarius: Septenarius vero amborum eſt diſtenſio et corda. Tres quoq; numeri: quinarius ſenarius et ſeptenarius/ miro quodam complexu/ hemicicli conflare figuram cōperiuntur. Hemicicli enim numerus eſt 18: ex numeris arcus et corde. Totius autem circuli nūerus/ eſt ſextus et triceſimus: ad hemicicli nūerū duplus/ ipſiuſq; quadratus.

Numeri circulares			
5		6	
25	5	36	6
125		216	
625		1296	

❡ Hactenus tecum egi de ſenario: vt ad quinarium/ illū conferebā eodemq; nomine/ circularem vtrūq; nuncupabam. Volo autē q̄d proprij illi inſit iam afferre: et geometricis initijs/ in tranſcēdentē aliquam diuinamq; veritatem/ ſubtiliore mentis indagine cōuehi. Scribo in quauis ſuperficie/ circulum vnum. quero quot illi circuli equales/ circunſcribi queant: quorū proximi quiq; duo et duo/ ſe inuicem mediūq; circulū cōtingāt. Reperio a ſex circulis: oēm & mutuū et medij circuli attactū compleri. Elicio igitur ex his vnitatem/ numerū eſſe centri: Senariū vero/ circunferentie. Totius aūt circuli nūerum: eſſe ſeptenarium. Hoc enim: ſeptem equalium/ ſeq; contingentium circulorum figura demonſtrat.

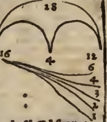
❡ Hucuſq; vt geometer loquor. Tranſeo autē ad theologicā ex his iferendā veritatē. quidue geometrica illa viſibilis ſeptē equaliū/ ſeſe cōtingētium circulorum figura: interno mentis oculo inſinuet. Dico quoniā diuine illi9 monadis/ per ſe ab eterno (velut in infinito ſe circūſtāte ſpacio) ſubſiſtentis motū: et volūtariā extra ſe profectionē. qua ſex diebus/ ſeipſam ciens ac mouens: totum quod circa illā vacuū imaginamur ſpaciū/ varijs ipleuit creaturis. Septima autē die/ in ſeipſā reciproca: creaturā protulit nullā. Plena enim erat et perfecta: oīs primeue illius et antiquiſſime vnitatis circū

ſtãtia. nulluſq; ſeptime creature / circa diuinã monadẽ: ſuperfuit locus. *Sicut eni ſext⁹ de nũ circul⁹ / primi medijq; circuli circũſtantiã implet: ita et ſexta quoq; creatura quẽ hoiem dicim⁹ (Sexta eni die / creatus hõ eſt) diuinã ĩpleuit circũſtãtiã / diuinũq; cõſumauit opus.* ¶ Diuinã autẽ circunſtãtiã / appellamus creaturarũ vniuerſitatẽ: ſitã natura atq; diſpoſitã circa diuinam monadẽ / illiq; intendentẽ: a qua ſubſtantiã primitus accepit: cuiuſq; virtute continet ſtabiliturq; in eſſe. ¶ Conſtat tibi puto ex his ſereniſſime Germane: ſenarium peculiari⁹ dici poſſe diuine circũſtantie / ſiue creaturarũ numerũ. et precipue hois: qui conſumatio eſt diuini operis / ſupremaue creatura. ¶ Hic enim creaturarũ ordo eſt / quo a deo pependerunt: Angelus / Materia / Elemẽtũ / Minerale / Vegetabile / Sẽſibile / Rationale. ¶ Adde q; et ſenarius prim⁹ eſt perfectus nũerus: ſe ipſo neq; maior neq; minor. triniſq; partib⁹ / Vnitate / Binario / Ternario: ſeſe reſtituit. Vnde et merito ter trin⁹ eſſe cõperitur: Trinus inquã partiũ nũero / Trinus figura (Nã trigonus ipẽ eſt) Trinus deniq; denominatione Quippe q trigonorũ terti⁹. Sed iã lõgiore oɽone fatiſcens: receptui cano. VALE. Ex Ambianis ſexta die ſeptembris. 1510.

Creaturarũ ordo

¶ Carolus Bouillus Ampliſſimo Patri Germano Ganaio Preſuli Cadurcenſi .S.

SVpereſt ſpectatiſſime preſul Germane: poſt agnitã ſupficiei plenitudinẽ / planãq; cicli eiuſdẽ circũſtãtiã (quã tibi proxis lr̃is exãclaui ſenariãq; eſſe docui) corpea ĩtegra / perfectaq; plenitudo emedullãda. quot inquã eq̃les orbes: eũdẽ mediũ circũſtẽt orbẽ / mediũ ipm ſeq; iuicẽ cõtigẽtes. Hãc ei pclarã materiẽ / oĩ refertã alẽtudine et ſuauiſſio aĩmi paſtu: prioris epiſtolij mod⁹ preſẽti negocio reſeruarat. In id aũt ĩprimis / ratiõe ſola duce iuehi neq̃o: neq; tacita mẽte cõplecti / quãta ſit ſolida eiuſdẽ orbis circũſtãtia / quẽ p ſe in imẽſo quodã ſpacio libratũ / ſeq; fulcientẽ imaginamur. ¶ Factitandum igitur michi erit / quod priſci fecere litteratores / primiq; diſciplinarũ aſſertores. q experimẽti magiſterio / ancillantib⁹ oculis: veſtigarũt ſcrutatiq; ſũt vniuerſa. ¶ Cõſtituo ei orbẽ vnũ in plano aliquo ſubiecto vt ĩ mẽſa: cui (ex ſuperioris epiſtole doctrina) addo circũſtantiã ſex equaliũ orbiũ. Nam ſicut ſex circuli in plano / eundẽ mediũ circunſtãt: ita et ſex orbes / orbẽ eundẽ ãbiũt equalem. Scrutor deinde quot orbes: mediũ orbẽ eiuſq; circunſtãtiã tangẽdo operiunt impletq; ſuperius hemiſperiũ. Cõperio id tribus ĩpleri orbib⁹. Ex parte quoq; aduerſa / tres additi orbes: vniuerſũ perficiẽt medij orbis attactũ / complectũt inferius hemiſperiũ / totũq; claudẽt quẽ petim⁹ ambitũ. ¶ Hoc itaq; experimẽto didici: duodenariũ nũerũ / metrũ eẽ corporee toti⁹ plenitudinis / ac ſolide eiuſdẽ orbis circũſtantie. Et haud plures q̃ duodeci orbes: circa eundẽ ſiſti poſſe / illum ſeq; premẽtes atq; attangentes. Sex ei orbes in corona illi aptãtur et agglutinantur. In ſuperiore hemiſperio tres: ac totidẽ in inferiore ¶ Conſtat igit circũſtantiã circuli planã: dimidiã tãtũ eſſe plenitudinẽ Corporeã aũt ſolidãq; circũſtãtiã: duplã / totã / atq; integrã. Huius qppe nũerus duodenari⁹: illi⁹ vero / ſenari⁹ inuentus eſt ¶ Sed vt prius tibi librabã ſenarium: ita et nũc paucula / de duodenario dicturiẽda ſũt palãq; referãda. Illum Arithmetici perfectorũ primũ: hũc vero primũ habũdãtẽ vocãt ſeq; trãſfluentẽ atq; ſuperãtẽ. Vt cui⁹ ſimul ſũpte partes / nũero quinq; 1 2 3 4 6 ſextũdecimũ cõflãt. ¶ Et vt ſe pcellit ſupatq; quadrato (Nã q̃ternario) ita & ſuis ptib⁹ / efficit gignitq; quadratũ. Eſt eni ſextuſdecim⁹: quart⁹ quadrat⁹ ¶ Et ſi qd ſuis efficit ptib⁹ / illi addideris: ſurget pfectorũ ſcdus / octau⁹ & vigeſim⁹: ſextodecimo duodenarioq; cõcreſcẽs. quo nũero / Aſtronomi lune globũ: motu proprio circa terrã congyrãt ¶ Rurſũ duodenarius / prim⁹ eſt vite nũer⁹: primi itẽ prouẽt⁹ atq; incremẽti. Oẽs qppe ſe trãſiliẽtes habũdãteſq; numeros: Arithmetica anagoge vitales fecũdos / accreſcẽteſq; vocat. Hi ei poſtq̃ ſemetipſos reſtituere ſuiſq; partib⁹ coaluere: aliqd inſup in ſeſe proferunt largoſq; pũẽtus ac fenora reddũt. ¶ Hũc duodenariũ / magi ĩ archanis et myſterijs venerãtes: primas ei ĩ vniuerſo partes tribuũt. mũdiq; rectores et ſpiritales poteſtates aiunt eſſe duodecim: quos magnos imperatores appellitãt. qui diſptito inſ ſe mũdano orbe / cunctis imperãt vniuerſaq; moderãt. ¶ Aſtronomi nũero eodẽ / annuũ ſolis curſũ metiũtur: totidẽq; zodijs heliophorum ſeu ſigniferũ circulũ annũq; partientes.

¶ Et vt ab iis eo ĩremigẽ eoq; diuertã: que noſtratia nobiſue familiaria et cognita ſũt: noſti vtriuſq; teſtamẽti ſubſtantiam (q ſũma illa benignitas ſũmaq; ſapientia in ſalutẽ humani generis prouide excogitauit) in dodecadis plenitudine diuineq; mo-

nãdis integra perfectaq; circũſtãtia conſiſtere. ¶ Illud quippe vet9: i duodeci tribubus / deo nũdum incarnato aſtitit. Illi pro viribꝰ / obſequutus eſt: ſuoſq; rit9 ex diuino inſtituto / ſacrati9 peregit. Noſtrũ vero / quod preſẽtaneũ nouũq; vocam9 i duodeci ſacris ãtiſtitib9 / priſcq; ducib9: diuinũ i carne i habitãs verbũ / oculis hauſit. veritatiſq; lumẽ / oĩm mortaliũ mẽtib9 ĩfudit. Hec ẽ corona illa ſtellarũ duodeci: qb9 ſẽp iſ ne micãtib9 / ab vniuerſo terrarũ orbe: eliminate priſce / vetereſq; tenebre diſparuerunt. Pulſi exploſiq; ſũt cacodemones: fides apparuit reſerata eſt via: Orta veritas & vita. VALLE. EX AMBIANIS. VIGESIMA SEPTENBRIS. 1501.

¶ Carolus Bouillus Frãciſco Ximeni Cardinali Tolletano. .S. .P. .D.

Vt ad te ſcribam dignissime preſul: impellunt me / cum priſci dies / quos in tua egi domo: tum ingentes tue virtutes / tam priſce q̃ nuperrime. Priſcas oculis hauſi: Nuperrimas ac preſentaneas / ingens fama ad nos deportauit. Tu enim nuper vt veriſſim9 CHRISTI athletes: infidã barbarãq; gentem / illius ſeptro adigere atq; ſubigere laudabiliter annuti cepiſti. Et quorum interni oculi / ad veri luminis perceptionem / ſuiq; dei agnitionem (tetra ignorantie caligine obducti) cecutiunt: ad pietatem illos diu neq; miſerationis clementiſſimum fontem / toto conamine reducere ſatagis. ¶ Hoc pro ecto veri paſtoris eſt officium. Vndecunq; perditas oues: requirere / Inuentas: humeris in CHRISTI ouile referre: Nolentes ac ſua pte natura aberrantes hoĩes

Sacrũ eloquium. cogere: vt nuptiales eterni ſponſi thalamos / etiam inuiti et iuxta ſcripturam a miniſtris compulſi ſubintrent. Qui enim inuitatos ad nuptias / reperit indignos: Exi inquit in vias et ſepes et quoſcũq; repereris debiles / cecos et claudos: compelle intrare: vt impleatur dom9 mea.

Debiles ¶ Quos debiles dixerimus: preter eos / quorum pectora nullo diuine virtutis preſidio / nulla ſpiritusſancti conſolatione / illuſtratione et gratia: in fide roborantur ac ſuffulciuntur.

Ceci ¶ Quos cecos: niſi qui capti mentis oculis / nullã ſui autoris dei et superſubſtantialis omnium fontis ſcientiam et gnaritudinem ſunt conſecuti. ¶ Quos alios claudos: q̃ qui obliqui

Claudi et a recto tramite deuij atq; in mortis precipitia nutabundi incedunt.

¶ Eos igitur qui huiuſmodi ſunt: ipſe haud hoſtili animo / perſequeris vt perdas: ſed imitatione dei (qui non vult mortem peccatoris) velut optimus zelotes proſequeris / illorum conſulens ſaluti. Et vt deus ipſe ab ſolis occaſu / honoretur ad ortum. ¶ Ita enim nunc tempora ſunt immutata: vt deus / qui prius in oriente apparuit: qui ab ortu ſolis / in occaſum proceſſit: nunc viceuerſa in occiduo tantum ſolo celebretur / decantetur / ametur. Tu itaq; qui ab occidente / ductitans exercitum digredi cepiſti: perge inuictus (contrario ad ſolem modo) ad orientem verum fidei lumen / eorum qui in tenebris ambulant pectoribus: inſtar ſolis iuſtitie illaturus. ¶ Auſpicata ſunt felici ſydere / leuiſq; tonitruis: victoriarum tuarũ initia. Noſti vincere: Noſce et frui victoria. Miſiſti manum ad aratrũ: neu retro aſpexeris / quo ad Aphricani ſulci / diuino ſemine compleantur. Celorum regno vim inferre cepiſti (Nam illud vim patitur) Ne remittaris: Ne laſſeſcas: quo ad (iuſtiſſima deo preſtita obſequela) in illud irrumpas / tecumq; illud plurimi et preclariſſimi CHRISTI milites indipiſcantur.

¶ Adaperias Chriſticolis viam: qua tuto p fideles ac deo obſequentes nationes: liceat dominice immolationis ſacroſancta adire atq; inuiſere limina. Et contende marte eodẽ hoc ſacrum impleri eloquium. Erit ſepulchrum eius glorioſum. ¶ Obſeruãt nunc illud atq; circunſtant / truculente fere. Et que hominum quidem ſolam habent ſpeciem: iterunt ad illud nauſeant / vomitant. vertuntq; ſanctum ſanctorum dei / in ſuã popinã: Hieruſalẽ ponũt i pomorum cuſtodiam. Si autem fidis in deo / ductor erit exercitus tui: precedetq; te angelus eius: immittens hoſtibus tuis / terrorem tuum: Atterẽns illos et vertens in fugam. Perſequetur vnus de tuis mille: et duo fugabunt decem millia. Nichilq; tibi obſiſtet: quo minus ſacer ille locus / repurgetur. fiatq; cuſtodia omnis immundi ſpiritus: et ſanctorũ inhabitatio: & gaudium (vt Iheremias ait) vniuerſe terre. ¶ Imitare Ioſue / Abia / Aſa / Ioſaphat / Ezechiam / Iudam machabeum: quos in deo fidentes / ſpeq; tota victorie in illo depoſita: vel breuiuſcula oratione / frequentius innumera hoſtium millia fudiſſe ſacra teſtantur eloquia. Non enim exibit deus in virtutibus noſtris: Nec in tibiis viri beneplacitum erit ei: ſed ſuper timẽtes eum / oculi eius. V. A. L. E. Ex parhiſiis 22. Auguſti. 1509.

¶ Franciſcus Ximenez Cardinalis Tolletanus Carolo Bouillo.

HOnorande atq; dilectiſſime Carole: gratiſſime michi littere tue fuerũt. Tum
q; ex eis intellexi / te optima valitudine perfruentem: in ſacris ſtudiis non
parum potuiſſe proficere. Tum etiam q; Chriſtiane religionis / te zelatorem
ſignificabant: cum ob illius non noſtri ſed diuini Oranenſis triumphi vi-
ctoriam: te ex animo exultare cõmemoras. ❡ Facis tu id quidem ſumma
in deum pietate: magnaq; in nos beniuolentia. Sed quicquid in illa expu-
gnatione actum eſt: quia totum mirabile / totum ſupra humanas vires / ſu-
pra ingenium artemq; militarem: non nobis / ſed clementiſſimo tribuen-
dũ eſt. Cui perfacile eſt: multorum hoſtium copias / in manus paucorũ cõcludere. ſed quia
de his ad te dilectus noſter familiaris Gonſalus noſtri collegii profeſſor: ad vnguem ſeria-
timq; ſcribet: ſuis litteris cetera cõmittimus. Ceterum tui Stapulẽſis in recollectione et cõ-
paginatione illi⁹ pſalterii laudes non tacebo. Eſt enim opus illud / tam docte premeditatũ
atq; compoſitũ: vt pſalmorũ intelligentie / nichil ſit accõmodatius. Ingentes ei / noſtro no-
mine agito gratias: Plurimãq; ſalutem impartire: VALE Ab opido noſtro Alcala xvi no-
uembris 1509.

❡ Carolus Bouillus franciſco Ximeni cardinali tolletano. S

ACceptis et perlectis plurima cum voluptate litteris tuis celeberrime pre-
ſul: etſi eram extẽplo ad te ſcripturus / diſtulit tamen quod moliebar tabel-
larii penuria. Nam e gallia noſtra begica (quã relicta ad tempus pariſiorũ
academia: ob animi ſeceſſum incolo) aut nulli aut per q̃ pauciſſimi occurrũt
qui ad vos pergant. Hec igitur vnica extitit dilationis cauſa: quominus qđ
dudum temtabat animus: efficere potuerit. Quod curaſti diligentius per
tuum Gonſalum (virum et eruditiſſimũ et michi amantiſſimũ) tuos edoceri
triumphos: tibi gratias ago multiiugas. Facio vero nunc te participẽ paris /
cuiuſdã triũphi: qui et fame claſſico et ſcriptis phylintis / ad nos hoc anno irrepſit. Fortaſ-
ſis et vobis prior: iamdiu increbruit. Sophin inquã magnũ Perſarum regem: ſacratiſſimo
baptiſmatis lauacro / ac fonte renatum: deinceps in efferatiſſimam turcharum gentem / ſub Sophis per-
CHRISTI militaturũ vexillis. Hoc tãtũ reipublice Chriſtianorũ fenus: tã ingentẽ ouilis ſarum rex
CHRISTI profectũ: qualis ſcripto oblat⁹ michi eſt: talẽ ad te mitto. Hiſtorie nichil addidi
duntaxat e gallico ſermone / latinam feci. ❡ Nam ſi pleriſq; vatibus credimus: iam tempo-
ra ſucceſſere / que ſpurco mahumeti exitum minantur infelicẽ. Aiunt enim nonnulli / mahu-
metem adhuc viuentem ſuis predixiſſe: poſt octingentos annos / ſe rurſum ad eos ventu- Mahume-
rũ: aut ex toto e memoria hominũ obliterandum ſuãq; legem interituram. ❡ Audiui et tes
ego agens Tolleti / a pleriſq; repertũ abs te p veterib⁹ templi ruderibus vaſculum: in quo
prorute in terrã viſebantur maurorũ imagines / cum ſcriptello hec dictitãte. Quando hec
hominum oculis patuerint: his quorum intus imagines viſuntur: imminebit exitium. Ve-
ra ne hec an fabuloſa: belle noſti. Faxit tamen vtcunq; deus / vt fiat in terris / ſicut et in ce
lis ipſius voluntas. Vt iam redeat et virgo: redeant ſaturnia regna. Iam noua progenies:
celo mittatur ab alto. Pax ſit / et in toto ſurgat concordia mundo. Vna fides / vnus iam re-
gnet in omnia princeps. Gauiſus ſum plurimũ / de ingenti illo complutenſis tui ſtudii pro-
fectu. Vnum ſupereſt abs te ſummopere curandum. vt rectarum litterarum blanda ac ſua-
ueolente doctrina earũq; ſolida ac refouente alimonia: tenelli adhuc nouellorũ diſcipulo-
rum animi rudere ntur / focillentur paſcantur Hoc enim pacto ſanarum diſciplinarum can
dor / gymnaſtice illi pedie: et diſcipulorum frequentiã et tibi nominis immortalitatem com
parabit. VALE. Ex Ambianis xx Martii. 1509.

Carolus bouillus Alphonſo yanes canonico Tolletano. S

SVauis michi occurrit tui memoria / preclariſſime vir: que me (vel ſi dun-
taxat ſalutãd⁹ eſſes) vt ad te ſcribam vltro impellit. ❡ Percelebre apud
nos exiit Tolletanorum nomen / audita illa Oranienſi palma: quã nuper
deo dicatiſſimus veſter archipreſul / e mauris relatam: authori (vt decet)
victorie deo / religioſe dicauit. Hic in tantum ceteros noſtros preſules / in
chriſtiano paſcendo grege antecellit: quantum lucifer / rutilum iubar
ceterarum ſtellarum ſplendoribus / conſpicitur inſignius atq; illuſtrius.
❡ Reliquis enim põtificibus: hoc haud immerito prophete Zacharie Zacharias.

GRate ac iocunde michi fuerunt littere: tue quas homo et honeſtus et tuorum amicus ad me pertulit. Oſtendiſti enim magnum erga me amorem tuum: vt ſi de tua in me charitate/ quicq̃ dubitationis habuiſſem: profecto illis ſine mora vlla/ michi abſtuliſſes. Quod autem me rogas: vt iterpreter tibi ſingularis cuiuſdam eremite viſionē: qui poſtq̃ egit in eremo duob⁹ et viginti annis ſanctiſſimā vitam: in clariſſimū illud celum aſcēderit: tne quaq̃ ſpondeo tibi me id eſſe facturum: ita vt optimū veriſſimūq; ſenſum/ tibi eruam. Nam id nemo facere poteſt: niſi maximus ille ſpiritus/ donauerit eum prius tali ac tanto munere. Opinionem tamē meā/ paucis explicabo. Sic igitur eā (quā beatus vir: in celo nocte intempeſta ſuſpexit: cum in ſolitudine/ orationi operam nauaret) imaginem exponendā eſſe opinor. vt ex humano capite (cui herebat triplex et pontificia corona) ſūmū quēdā eccleſiaſticū pricipē demōſtrari ſuſpicemur. Q: autem facies capitis: tum rubicunda erat: tum etiam minas furorēq; nudabat: monſtrata eſt ſatis futura illius crudelitas. Quid queris? Nonne vt reliqua dilucidē? crucis quidē cuius et infixa fronti erat latitudo: et in ſanctam crucē vergebat acumē: illum CHRISTI aduerſariū fore indicabat. Gladius vero qui oculum cuſpide non tangebat ſolum/ ſed etiam lumine priuabat: eum tenebris auaricie excecandum patefecit. Mucro autem cuius tum alterū oculum perculſerat: tum perire coegerat aculeata ſummitas: oſtendit ingentem eius laſciuiā. Sed due enſium ore/ quibus inerat latitudo/ quibuſq; nares obſtruebantur: hominem talē fore monſtrarunt: qui ex celeſtibus rebus odoriferis/ capturus non eſſet voluptatem. Huic enim erat inhumanitas (que per enſes intelligitur) impedimentū allatura. Vltimus autem mucro qui labra et collidebat et conſuebat/ ſua extremitate acuta: illum q̃ maxime notabat/ tantāq; ſignificabat ipſius ſegniciem futuram: vt populo ſuo/ idē ipſe verbum domini nō predicaret. Sed illud/ dempti gladiorum capuli portēdebāt: vt queadmodum qui tot taleſq; enſes/ de facie fratris conaretur dimouere: man⁹ ei⁹ lederetur: ita profecto ab horribili crudeliq; principe affligeretur: qui eum ipſum auderet aliquando carpere. Erat autem barba eius trifida/ promiſſa et aſpera: ex qua ſumi ea coniectura potuit: vt ille futurus eſſet cauſa malorū in quibus vniuerſus populus aliquando verſaretur. Nam et ſi ad cunctos obiurgandos valde aſtrictus erat: tamē illos ſepe dei legem tranſgredi permiſit Hec eſt opinio/ quā: tu ſcire expetiſti: quāq; volui ad te pro mea in te charitate mittere. VALE. Ex vrbe Remorū quinto calendas ſeptembris: 1508.

Nicolaus Horius Carollo Bouilſo S

IAmdiu tuas litteras expecto: que ſimul ac reddite michi fuerint: multū voluptatis afferēt. Noui enim et acumē ingenii: et magnitudinē charitatis: et ſuauē tue orationis copiā. Ego autē non ſolum viſionē (quā memoria tenes) interpretatiuncula declaraui: ſed et huius breuem interpretationem ſcripſi adre perdiligenter. et ad temetipſum: meam ipſius epiſtolam perferendā curaui. Volui enim ſatiſfacere tibi: quē multis de cauſis/ magno amore proſequor. Neſcio mi Bouille: quid ſit cur ad me nichil litterarum dederis. quāq̃ ſi meam de viſione opinionē mitterē: ſpopōderas michi te potius eſſe vſurū officio ſcribendi: q̃ id contempturum. Forte illud accidit: vt aut meam epiſtolam/ tibi reddiderit nemo. aut in grauem cecideris egritudinem: que impedimentum tibi attulit: quo minus ipſe ad me ſcriberes. Quod autē reliquū eſt: te vehemēter rogo vt ocius ſuccidas moleſtam expectationē meā: atq; ingens deſideriū meum poperanter expleas. VALE.

¶Carolus Bouillus Nicolao horſo. S

PErlate ſunt ad me littere tue: qbus ſcite profecto et adamuſſim expetitam ſideree cuiuſdam eremitice viſionis ſignificātiā emedulaſti. Memini autem me/ primis litteris quas ad te dedi: mentionem feciſſe viri cuiuſpiam veneti: qui nunc abiectis cunctis opibus mundoq; contempto: Rome vilibus opertus fratillis/ verbū dei publice extollit ac predicat. aſſerēs fere omeēs damnandos niſi penitentiā egerint. Plurimos conuertit & ad monaſteria impellit. Hymnos perdulces (vt aiunt) ex tēpore canit. Horū igit hymnorū duos ad te: vt virū amiciſſimū & religiōis cultorē mitto. facioq; te participem eorum: que ſunt apud me et noua et precioſa. Concipies ex eis et viri ſtatum: et quo agatur ſpiritu/ ſancto/ an alio? Ego magis ſancto crediderī. Nā hi duo hymni ꝓpheſtici eſſe videtur. Arcana eni quedā ꝓmūt paria his que a ſacris eloquiis myſtice predicantur

Hos hymnos/ miſit ad me Iacobus faber ſtapulenſis: perlatos ad ſe ex vrbe. Hic te plurimum ſalutat. Salutarã eum prius tuo nomine. Scribe iterum ad me: quid de huiuſmodi vtro ſentias. vt et michi iterum ad te ſcribendi/ detur occaſio. VALE. Ex ſancuria kalendis octobribus 1508.

¶ Carolus bouillus Iacobo fabro ſtapulenſi/ philoſopho clariſſimo. S

SI boni (vt plerique volũt) natura/ eſt propagatioſui: lex nobis in propatulo eſt/ qua liceat eſſe bonos: ſi noſtra omnia/ precipue amicorum fecerimus cõmunia. Tu vero vnus ille es: cui mea omnia/ vt filius litterario patri iure debeo. Genuiſti quippe me ſanis diſciplinis/ ipſique veritati. ¶ Et ſi rationabile eſt/ quod logici ſentiunt: falſum vero/ interdum vero preſtare originem: haud profecto abſonum erit/ et quod huic ſimile cenſetur: Bonum/ nõnũq̃ a malo oriri initio. Parhiſiis/ que anno 1495 peſte affecti ſũt: malum id ſane fuit: in meum tamẽ conuerſum eſt bonum. Fecit enim vt (qui intra parhiſie vrbis ſepta ad id tẽporis i litterario ocio aquas (vt aiũt) hauriebã cribro) te ruri illuſtrẽ diſciplinarũ ſolẽ offẽderi. Tu nẽpe per introductiones nũerorum/ per arithmetice diſcipline preludia: Pythagorico more: totius mei philoſophici profectus ac litterarii ſtudii extitiſti cauſa. ¶ Omnes igitur que meo qualicũque ſtipite/ pullulaſcẽt exorienturque nouelle ſpiritales item floſculi/ ac litterarii cuncti fructus: iure tuo pedotribatui ſunt a me dicandi. Nunc igitur tibi offerã: quid ſerotinus lunaris aſpectus/ michi quadã die poſt cenam ambulanti: ſecretioris altioriſue cõtemplationis infuderit. ¶ Hactenus (quod norim) a philoſophis indiſcuſſum eſt: cur in luna viſendã ſeſe exibeat/ pulla illa maculoſaque facies. Cur item aliter q̃ ſol: in ſincero et indefecato orbe mortalium oculis luna pelluceat. ¶ Habet autẽ id meo iudicio/ hanc rationem. Tantum due ſunt potiſſime et vniuerſi maximates creature: Angelus atque Homo. He aũt cũ dei ſpecie/ imagine et cognitione ſint inſignes: cõgrue gemina illa atque ingentia mundi luminaria exprimunt. Angelus quidem ſolem/ Homo vero lunã. ¶ Angelicus eni intellectus purus eſt/ ſincerus/ abiunctus a materie: perſimilis ſoli in quo ſincera et imperturbata lux viſitur: ſine vlla nebule aut caliginis permixtione. ¶ Humana vero intelligẽtia (angelica illa mente/ paulo inferior) haud aliter natura ſubſiſtit/ q̃ in materia. Et ipſa/ perinde atque lunaris orbis: permixtione et alluuione materiei/ haud ſtatim ſincero ac liquido: ſed ſubrutilo minuſue candido aſpectu in ſuum autorẽ conuertitur. ¶ Intellige igitur quicquid in luna luminis eſt/ maculoſam circũſtãtis effigiẽ: perſimile eſſe ſpeculo. ¶ Ipſam vero pullã effigiem/ natiuã eſſe ſpeciem: qua affectum et permixtum eſt lunare ſpeculum. Hoc pacto oĩs humane intelligentie (qua ab ſublimore angelica differt) nobis modus et ratio congrue exprimitur. ¶ Angelicus ſiquidem intellectus/ cum purus ſit & immixtus: pſimilis nitidiſſimo ſpeculo/ ſolo lumine/ ſine ſpecie atque effigie affecto cenſetur. ¶ Humanus vero intellectus/ ſimilis eſt ſpeculo/ quod affectum quidẽ eſt lumine: ſed in ſui medio/ cuiuſdam ſpeciei geſtat vmbellam. que velut circunſtantis luminis/ decurrens in ima fece atque ypoſtaſi colligitur. ¶ Sicut enim color et viſibilis omnis ſpecies/ primogenii luminis fex quedã eſt atque ypoſtaſis: ita et conceptio humane intelligentie/ figura et color quidam eſt: primarii/ angelici ac ſimpliciſſimi luminis. ¶ Solem ſimplici affectum lumine conſpicamur: ſine nebula/ ſiue maculoſa facie/ ſine colorum ſubſidente ypoſtaſi. Angelica itidem mẽs/ natura ſimplex: cõgruũ ſue ſimplicitati/ purũ & imixtũ lumẽ: e diuino fonte in ſeſe deriuat. ¶ Aſt i luna/ cernimus exceptũ cum ypoſtaſi lumen. Pulla quoque in ea viſitur ſpecies: q̃ circũſtantis luminis quedã eſt cõcretio perinde atque color/ cõcretio eſt et fex lucis. Diuine pariter lucis immaculatus ſplendor: qui purus/ ab angelica mente captatur: in humana intelligentia concreſcit. gignitque ſpeciem quandam: a ſimplici lumine differentem reſidentẽque in medio luminis: vt primarii lucidi actus ypoſtaſim/ vt ppriã humane intelligentie notionẽ: qua angelico intellectu cẽſetur paulo inferior.

Analogia coloris

¶Sol expoſit⁹ eſt ac preeſt diei nullāq; in ſe caliginem ſuſceptat. Luna vero expoſita eſt
ac prefecta nocti gelidaq; nocte concretam in ſe excipit/ nebulam. ¶Angelica pari pacto
mens: preeſt dei/ luci et intelligibili mundo. in quo nulla aeris dēſatio/ nubes gignit: neq;
ſolis abſentia noctes ac tenebrarum vices alternat. Humana vero mēs: noctem / tenebras
et ſenſibilē mundum regit. in quo nunc ſerenus eſt/ nunc nubilus aer: Nunc preſens apollo
diem/ nunc abſens noctem reſtituit. ¶Et rurſum ſicut ſol fons eſt totius ſēſibilis lucis: Lu-
na vero deriuaticiū lumen mutuat a ſole: ita et angelus/ diuine eſt origo ſcientie, et prima
que in deū aſſurgit creatura. Homo vero diuine ſcientie extremā ſortem conſecutus: haud
aliter ꝙ per angelos/ in deum ſubuehendus eſt: diuinaq; ſcientia potiturus. ¶Et attende
queſo quo pacto euadant hec tria; in angelo ſimplicia. Subſtātia Scientia et Subiectū. Nā *Tria in angelo ſimplicia*
angelica ſubſtātia/ ſimplex et incorporea eſt. quippe ſpiritus corpore liber/ materiei imper-
mixtus. Eius vero ſcientia/ ſimplex eſt lumen/ inconcretum: atq; in nullā ſpeciem figuratū.
Obiectum quoq; ipſius/ ſimplex et inopert⁹ deus eſt. qui velut ſincerus ac meridianus ſol:
angelice menti nudus pellucet atq; reuelatur. ¶In homine autem: et ſubſtantia et ſcientia
et obiectum: dualia mixta et compoſita cernuntur. Subſtantia enim imprimis humana/ ge- Tria in homine cōpoſita
minas partes (corpus animāq;) inuoluit. Humana vero ſciētia/ humaneq; mentis habitus:
perinde atq; et habitus lunares/ euadunt gemini. ¶Prima nāq; humane mentis notio: lux
eſt principiorum/ perſimilis huic lumini: quod in luna/ pullā imaginē atrāq; ſpeciem circū-
ſtat. Secunda vero humane mentis notio: lux eſt illationū/ quā nos ſcientiam nūcupamus.
Hec enim ſciētia maculoſe in luna faciei ſimillima: concretio quedā eſt/ primarie et candi-
dioris principiorum lucis. ſicuti et viſibilis lune ſpecies: concretio eſt candidioris ſeq; circū
ſtantis luminis. ¶Hominis inſuper obiectum duale eſt et permixtū. Humana quippe mēs
nixuriens in deum: haud ſimplicē illum/ ſed angelice mentis pertenui nebula cernit ado-
pertum. Nudatur eni homini deus/ non vt meridianus ſol/ ſine caligine: ſed vt ſol exoriens/ Illatio
aut occiduus: ſub tranſlucidis vaporum nūbiūq; velaminib⁹. ¶Vnde fit vt angelus ſit ter
vnus: triniſue de cauſis ſimplex. Homo vero ter dualis/ terue compoſitus et mixtus: Sub-
ſtantia ſcilicet/ Scientia et obiecto. Angelica ſubſtantia: ſimplex et imixtus ſpiritus eſt. Hu-
mana vero ſubſtantia: ſpiritus et caro. ¶Angelica ſciētia: ſimplex eſt et inconcretum lumē
ſine ſpecie vlla, aut figura aut imagine. Humana vero, ſcientia Lumē eſt: qđ in ſpeciē, figu-
ram et imaginem cogitur atq; concreſcit. ¶Angelice mentis obiectum/ eſt deus ſine ſpe-
cie: ſimplex purus/ nitidiſſimus vt ſol. Humane vero mentis obiectio: deus eſt cum angeli-
ca ſpecie/ velut ſpeculum mixtum affectumq; imagine: velut itē luna. ¶Angelice mētis ha-
bitus/ eſt vt lux principiorum ſincera/ peruia et ſuapte natura ab omni intellectu excepta.
Humane vero mentis habitus: partim lumen eſt/ parti luminis ſpecies. ¶In principio ſine
figura et ſpecie: mens humana proficit. In fine vero cūcta per ſpecies ac figuras apprehen-
dit. ¶Ex his igitur elicio per ingentia mūdi luminaria/ ſolem et lunā: haud aliud nobis ex- Alia illatio
primi: ꝙ ſupremā diuinitatē. que vt ſol/ angelice menti: vt luna vero/ humane intelligentie
nuda/ peruia et adapertilis fit. Maculoſam quoq; lune effigiē hanc deſinire liceat: eam eſſe
diuinam quandā ſpeciē quā natura homini/ ad ſolis aſpectum imbecillo: in lunari ſpeculo
preſentauit. Hec ſunt que nuper a me/ ad lunarē proſpectum obambulando excogitata:
te latere nolui. Spiritales margaritas: et litteraria e mentis penuario/ prompta munuſcula
tibi/ ꝙ libens offero: tam beniuolus ſuſcipito. VALE. Ex bruxellis viii Maij 1505.

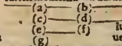
¶Iacobus Stapulenſis Carolo bouillo ſuo ꝗ dilectiſſimo. S

AMoris indicium eſt: cū que ab aliquo veniunt/ magna afficiant volupta-
te. Sic certe tue litere/ me affecerunt: vt nichil magis. tum ꝙ a te prodie-
runt: tum ꝙ digniſſimam de ſolis puritate et lune impuritatis permixtio-
ne/ cōtinere cōtēplationē viſe ſunt. Et ſi (vt ꝓ amore quē erga me gerere
fateris) aliqua tuorum ſtudiorū ieci primordia/ que a mēte tua: vt ſuapte
natura fertili agro ſuſcepta ſunt: ſed in te recognoſco: quod i meſſe reco-
gnoſcere debet/ non ingratus erga deum colonus. Mandat enim ſemina
terre: ſed deus eſt qui ea viuificat: et incremētum preſtat/ vniuerſum. Quēcunq; igitur ſpi-
ritalem fructum/ in poſterum feres: nō ignorabis ab illo puro ſole (quē tam magnifice pre-
dicas) tibi eſſe cōmunicatū. Qꝫ ſi aliquid/ de ſpicis illis: ad alimētum animi/ michi impar-

tieris/ vt et nuper et alias feciſti / cultura illa (vt colonus cui ex minimo culture labore: ager/ affert fructus vberrimos) me felicem efficiet. Gaudeo ſūmopere/ te eſſe apud reuerendum patrem/ ſingularē dn̄m meum epiſcopū legionenſem. Cui vice mea/ ſalutes mille dabis. Per dominū Aluarū/ curaui ad eum trāſmitti Heraclidem et recognitiones petri. quia reuerende paternitati ſue. illa dicaueram. Credo eum: illa percepiſſe. Si ſuperfuiſſet michi aliquid ocii ad eundē dediſſem litteras. ſed cum feſtinantia tabellarii/ id non ferat: et multa nic vrgeant nō ocia/ ſed negocia: oro/ eſto mea epiſtola. Vale: parhiſiis xx aprilis 1506.

¶ Carolus bouillus Leonardo pomaro doctori medico S

Diutina noſtra ſilētia/ amātiſſime mi Pomare: haud veteris noſtre amicicie oblitteratione/ neq̧ obliuioſa deſidia: ſed vel crebris ſtudiorum occupationibus/ vel tabellariorum penuria contigere. Nam tu velut beneficus me⁹ hoſpes/ cum redirem ex vrbe/ michi alti⁹ in animo inſediſti. Atq̧ vbi oportune lugdunenſis acceſſit/ venitq̧ obuiam viator: extēplo me ad ſcribendum conuerti. Agam autem tecum partes/ non mundani interlocutoris: quem ſatis ipſe noſti mundanis moxq̧ euanidis et inſucculentis perparum ſermonibus oblectari: Sed ſatius philoſophi partes ſecutus: paucula tecū de animi imortalitate diſceptabo. vt vel hoc pacto: litteraria pciptas a me donaria ¶ Memini quippe cū apud te (quartana correptus febre) diuerſarer/ quadā die ortā inter nos de animo cōtrouerſiam: vix poſt horas quattuor/ q̄ cepta erat (argutiarū obortis ſalebroſis ſcrupis) ad finē deductam. Aderat enim illuſtriſſim⁹ vir/ carpi comes: recentiū litteratorum/ facile ſcopus ac decus. Tu igitur que de animi immortalitate: que de ſtata ac perpenſa in euo mentis humane ſubſtantia ſum⁹ allaturi: pronus ac facilis auſcultato. ¶ Deū inficias ibit nullus/ eſſe eternum. Porro eternitas duratio eſt/ in vtrāq̧ partem nullis termi-
De animi immortalitate nis profuſa. In qua digreſſus quiſpiam vltro citroq̧ a medio: neq̧ principiū illi quo ceperit eſſe deus: neq̧ finis/ quo in non eſſe prolapſurus ſit occurrent. Qui enim omne principium anteceſſit: omnem quoq̧ finem tranſiliet. Qui prior fuit omni initio: omni quoq̧ fine atq̧ periodo euadet poſterior. Succedit autem eternitati euū: ſecunda ab eternitate (primo ta-
Eternitas men creata) rerum duratio. Hec enim velut pars quedam eternitatis / parte altera ab eternitate deſciſcit: reliqua vero ex parte/ eternitati cōiungitur. Habet enim euū/ principiū: finē tamen non habet. ortum eſt et deriuaticium ab eternitate euum/ cepitq̧ eſſe aliquādo: Indeſiturum tamen eſt et cum ipſa eternitate perſeueraturum. Habitu principii ab eternita-
Euum te diſcedit: finis vero et periodi carentia/ eternitati ſimile eſt euum. ¶ Superat autē poſt euū: gemina rerū permanentia/ duplexue duratio: Tēporanea et inſtātanea. Temporaneā: aliquantula quidem fluxione/ ac diuidua progreſſione metientes: ab aliquo profectam initio/ atq̧ ad aliquē vſq̧ finem propagādam definimus: geminiſq̧ terminis principio et fine volumus eſſe circunſeptam. ¶ Momentaneam vero rerum ſtationem: et omni progreſſio-
Tempus nis ſpacio et terminorum differitudine dicimus eſſe orbatam. Eſt enim hec perexigua et inſectilis temporis atomus. ¶ Omnis itaq̧ rerum duratio et permanētia: ad ſimpliciū ac naturalium elementorum numerū/ quaterna eſſe colligitur: Eternitas/ Euum Tempus/ Tem-
Momentū poris atomus. Eternitatem tibi propone atq̧ intellige/ per lineam ex parte vtraq̧ infinitā/ vt per lineam a b. Euum/ per lineā mediam/ cui ſit principium ſine fine. vt per c d. Tempus per lineam e f: tam principio/ q̄ fine demēſam. Temporis atomus: tibi puncto g/ deſignetur. In momentanea duratione: ſubſtantia abs te nulla eſt collocanda. quādoquidem nul-

In ſolo inſtanti nulla ſubſtantia lus ſubſtantialis rerum actus non pluſq̄ momento / in eſſe perſeuerat. Nulla enim ſubſtantia ſimul atq̧ exorta eſt: interit faceſſitq̧ e medio. Librantur autem ab inſtanti/ ſoloq̧ momento perdurant/ perfectiſſima quedā rerū accidentia: velut fluxe ac ſucceſſiue qualitates/ lux et ſonus: que intereunt ſimul atq̧ fiunt
Que in tp̄e durant ¶ Omnis autem ſenſibilis ſublunariſue actus/ humano actu inferior: id eſt et eſſentialis et vitalis et ſenſitiuus: tēporaneum ſibi ſtatum/ ac definitam vtrinq̧ (ab ante et poſt) permanētiam vendicat. Vniuerſus quippe eiuſmodi actus/ aduētans in materiam: imprimis eſſe incipit. Migrans vero e materia: illico eſſe deſinit. Inter vtrumq̧ porro generationis et corruptionis terminū temporaneo ac fluxo eſſe potitus/ in materia aliquandiu reſedit. ¶ Et cū diuinam ſubſtantiam / ſibipſi immenſam eternitatem preſcripſiſſe dixerimus: ſuperat vt

reſidua entia/ Angelica atq; Humana mēs/ ipſaq; prima materies: ſint in euo/ a natura per- In eternita
penſa ac ſtata. Hec igitur tria: angelica mens; Humana mens et Materia: licet orta ſint: fu- te ſolus de
erintq; nōnunq̄ non entia: indelebilia tamen ſunt/ perennia ac perpeti eſſe potitura. ¶ Sed
dices fortaſſis. Et angelicam mentem et materiam: vel nichilo perſuaſus argumentis/ im- Tria in euo
mortalia et perēnia eſſe aſſentior. Humanā tamen mentem qua de ſimile iudicium nō eſt/ Obiectio
vel addubito/ vel plane diffiteor eſſe immortalem. ¶ His ego reſpondeo/ humanam mē-
tem/ diſſimilem eſſe ſubſtantia: et ab angelica mente et a materie. Eſſe nāq; materiei: potē- Reſponſio
tia quedam eſt et extima rerum vmbra. Eſſe vero humane mentis: actus eſt et diuinus qui-
dam immaculatus ſplēdor. ¶ Angelice quoq; mētis eſſe: abiunctum eſt a materia/ ac ſub-
ſiſtere extra materiā natum. Humana autem mens: natiuo materiei coniugio/ ab illa diffi-
det euaditq; paulo inferior. ¶ Addo tamen humanam mentem: congrue ex vtriuſq; ange-
lice ſcilicet mentis et materiei perpeti ſubſtantia/ colligi poſſe perpetem atq; immortalem.
¶ Angelicam ſiquidē mētem: nulla magis ratio negat eſſe caduā: Nichil magis illam illa-
bilem eſſe et indeciduam aſſeuerat: q̄ ꝙ diuine immutabilis ſemperq; eodēmodo ſe habē-
bentis lucis et ſapientie particeps eſt. ꝙ ve diuine imaginis nitidiſſimū ſpeculum/ primaria
item diuine ſpeciei emicatio et lucidiſſima apparitio nuncupatur. ¶ Atqui humanam mē-
tem/ palam eſt earundē proprietatū eſſe inexpertem: Ipſa etenim eſt et diuine imaginis ſpe-
culum: et conſors diuine ſapientie. Extrema quoq; diuini luminis deriuatione/ ſupremaq;
dei pellucentia: humana mens a cunctis theologis honoratur atq; inſignitur. ¶ Eſt igitur Argumen-
humana mens/ perinde atq; angelica: ob diuine imaginis lucidam/ patulāq; expreſſionem tum primū
immortalis. Eterni quippe illius increati et indeſituri entis/ immaculata imago: omne id
quod varium et permutabile eſt: dedignata/ his duntaxat ſeſe infudit vaſculis: ab ſolis his
ſpeculis/ geſtari et exprimi voluit: que nulli permutationi ſunt obnoxia/ queue ſemper eo-
dem modo ſunt habitura. ¶ Definiuit enim circum ſeipſam/ diuina altiſſima mens: duo tā-
tum ingentia luminaria/ mundanis perſimilia lichnis atq; lampadibus: ſolem et lunam/ id
eſt angelicam et humanā intelligentiam. que ortum quidem/ cum ab ipſamet diuina mē-
te ducerent: et ex parte principii/ ſine modo ab illa exuperentur: euiterne tamen duratio-
nis inconſumabili fluxione/ nulliuſq; finis affutura periodo: ſibimet copulantur atq; exe-
quantur. ¶ In his quippe duobus ſpeculis: ſacra diuinitas omnem ſui conſumauit proſpe-
ctum. Hec tantum gemina ſanxit ſpiritalia lumina: que illi ipſi/ futuro toto euo collucerant
atq; ſuffulgeant. Extra hec/ dinoſci deus ac ſpectari noluit. Alteri nulli creature: exorsꝰ eſt/
pelluxit/ apparuit. ¶ Rurſum ex materie euiterna permanentia: parē rationalis anime im- Secūdū ar-
mortalitatem/ tibi hoc pacto eliciam. Materia potentia quedam eſt: et ens natura imperfe- gumentū i-
ctum. Omnis autem potentia ſubeſſe actui nata eſt: et propter actū facta. Si igitur erit per- mortalita-
pes materies: vtiq; et perpetem eſſe/ aliquēuis materiei actum oportet. ¶ Si enim materi- tis anime
em/ haud propter ſeipſam/ ſed propter actum: et creatam eſſe et ſubſiſtere conſiteris: fate-
bere et eādem/ non propter ſe/ ſed propter actum/ eſſe euiternam. ¶ Atqui totius materiei
ſunt quadrigemini actꝰ: Subſtantiuus Vitalis Sēſitiuus et Rationalis. a quibus et totidem
ſublunarium rerum gradus: Subſiſtentium/ Viuentium/ Senſitiuorum et Rationalium de
ſumuntur. ¶ Horum autem actuū: cum priores tres eſſentialē/ vitalem et ſēſitiuum/ tēpore
ſimus emenſi: ſupereſt vt precipuus actus (quem rationalem humanūq; animū nuncupa-
mus) ſit is actus/ propter quē materia cenſetur euiterna. Ergo cum vt luculentiſſimo prin-
pio volunt omnes) id propter quod vnūquodq; tale eſt/ ſit et illud magis: non modo eadē
de cauſa qua materies: ſed et lōge potiore ac dilucidiore/ rationalis aīa perpes atq; imorta-
lis merito colligit̄. ¶ Faſſus enim eſt Ariſtoteles: materiā eſſe et ingenitā et incorruptibilē.
Id quoq;/ et philoſophi vniuerſi confitentur. ¶ Qui itaq; omnē materie actū/ labilē et interi-
turū putat/ materialē hypoſtaſim (que propter actū facta eſt) ſuopte ipſius fine deſtituit. fa-
citq; eandem toto quo permanſura eſt euo: irritā/ inanē/ atq; ocioſam. ¶ Eſſe autem in rerū
natura/ quicq̄ ocioſum orbatumq; fine: q̄ ſit a philoſophica ratione alienū/ teſtis eſt Ariſto- Ariſtoteles
telicus ſermo. quo vir ille/ in grauem prolapſus errorem: mundum ingenitum/ increatum
ac deo coeternum fateri maluit: q̄ diuinam ſubſtantiam ab eterno feriatā/ nichil peperiſſe:
q̄ deum ipſum nullam ſuorum bonorum communionē effudiſſe: q̄ deniq; nichil agentē et
ſeſe extime propagantem: fuiſſe irritum atq; ocioſum. Habes itaq; cauſas duas: vnā ex an

gelica mente/ aliam ex materia depromptã: quibus tibi perſuadere queas/ humanum actũ eſſe immortalem. His enim cauſis/ cum principaliore apoſtolico preſidio: cum intemerato ortodoxe fidei ſacro teſtimonio: nutãtes et imbecilli (ad ocultioris veritatis proſpectum) animi: de euiterna ſui permanentia/ quoquopacto certiores euadent/ ſibiq; ipſis plauſibili-
Paulus ter aggratulabuntur. beatam ſpem et reuelationem glorie magni dei (vt ſacer Paul9 ait) ſiue in corpore ſiue: extra corpus preſtolantes. ¶ Hec autem de anime immortalitate ad te ſcribere volui: haud quia addubitem opinari te/ humanum animum corruptioni/ ſueue ſubſtantie interniciõi eſſe obnoxium. Nam ſcio te et ex ſacris eloquiis/ et ex naturalibus diſciplinis: du dũ einſcemodi veritatis/ indubiã fidẽ adeptũ: procul omni falſitate et vaſta errorum carybdi firmaſſe veſtigia. ſed quia obducẽde deploratorum quorundam virorum cicatrici/ conſtudendum erat: qui ſanctorum chriſtianorum patrum: põtificie doctrine (velut quaſſe ac vento agitate arundini) inniti: in ſuã ipſorum perniciem floccipendunt. quiq; infidelibus deteriores/ poſtergato ſacratiſſime fidei lumine: niſi aut publiciſſima euiderint ſigna/ aut naturalibus ac ipſo ſole peruioribus cogantur argutiis: credere ſingula dedignãtur. ¶ Perſimiles enim hi/ ſunt Iudeis aut Grecis: quibus ab apoſtolico diſcipulatu (qui ſola fide et diſcentis credulitate conſumatur) Paulus apoſtolus his verbis interdixit. Iudei ſigna/ Greci vero ſapientiam querunt. ¶ Nam et ego ipſe vidi pleroſq;/ neſcio quid ſibi fortaſſis immaniũ ſcelerum conſcios/ quibus neq; apoſtolico vllo ſermone/ neq; naturali (vel elaboratiſſima ac perlucida) Ratione perſuaderi poſſit: humanã animã/ ſuperiorem beluis ac vitalib9 animabus: immortalitatis ſortem eſſe a natura indeptam. ¶ In eam vt arbitror ſyrtim: aut carnalium amore rerum/ aut conſcientia flagitiorum inciderũt. vt nulla ſibi ſuadeant/ poſt infeliciſſima ſuarum animarum a carne diuortia/ extimẽda eſſe ignis
Salomon acumina: nulla ab infero duce/ ſuis vmbris impingenda ſupplicia. Atq; in eam potius Salomonis ſententiam/ toto agmine ruunt. Ex nichilo nati ſumus/ et poſt hoc erimus/ tamq̃ non fuerimus. Quia fumus afflatus eſt in naribus noſtris. Extinctus cinis/ erit corpus noſtrũ: et ſpirit9 noſter diffundetur/ tãq̃ mollis aer. ¶ Hic ſyllogiſm9/ hec ratiocinatio impio-
Syllogiſm9 impiorum rum a veritate oberrantium eſt. His vt principiis atq; infeliciter premiſſis in hãc/ illationẽ/ per deuexũ viciorum cliuũ lubricant. Venite ergo et fruamur bonis que ſunt: Vino precioſo et vnguẽtis repleamur: Coronemur roſis/ anteq̃ marceſcãt: Vbiq; pertranſeat luxuria noſtra. quoniã hec eſt pars noſtra: et hec eſt ſors nr̃a. Opprimam9 iuſtũ. Comedamus et bibam9: cras eni moriemur ¶ Hec dãnata illatio: infelicẽ ipſorũ ratiocinationẽ claudit. Spẽ ĩmortalitatis illorum/ nequiter exterminat: Brutis deniq; ac iumentis inſipientibus/ inſipientiores oſtendit. Et niſi longius ſupra epiſtole metas/ digreſſus noſter ſermo/ tãiam eſſet cohibendus: q̃plurimas iterum rationes/ ex naturalibus rebus eram allaturus. que hanc preclariſſimã euiternitatis et immortalitatis dotem humano animo comparantes: illũ nulla vi corruptionis/ ſanciunt interiturum/ aut in nichilum abiturum. ſed et abiungendum ad tempus aliquod/ a carne: demũ in exitu viſibilis ſecli huius/ atq; in ortu futuri: amice denuo carni/ perpeti euo (vt ſacra atteſtãtur eloquia) nupturũ conuouẽdum/ ſociãdum.
VALE. Ex parhiſiis 25 Iulii/ 1510.

¶ Carolo Bouillo philoſopho Alanus varenius. S.D.P.

Faber illuſtris p̃ceptor noſter: litteris quas ad nos deſtinauit/ tue ĩcolumitatis et ſtudiorum tuorũ reddidit certiores. libros quos propediem emiſſurus es: ſummopere videre deſideram9. quippe non poterunt non eſſe optima: que ab optimo quodã fonte manabũt. Rara ſunt et pauciſſimis peruia: que a vobis (diuino/ quantũ arbitror afflatis ſpiramine) prodeunt. Sed et priſcã illam ac venerãdã eruditionẽ: pre ſe ferre vidẽtur. Amplexantur omnes erudit/ preclaros in pſalmis. Fabri noſtri cõmẽtarios. ſperantes cõtinue meliora: quo chriſtiana religio/ fiat quotidie locupletior. Huic non parum adiumẽmento afferet/ tuum ĩmortale ingeniũ: ſi q̃ cõcipis/ viros chriſtianos nõ lateãt. Age mi preceptor: vt tua ope/ diuina: liquidiore radio a nobis percipiantur. Atq; vt vetuſta illa/ ob antiquitatem pene deleta: abs te pro maxima parte inſtaurentur. Fundamẽta poſuiſſe viſi ſũt pleriq; ex patribus noſtris: Alii deĩde alia ſuppoſuiſſe edificia. Superſũt ad edificii integritatem/ pleraq; p̃ficienda. Adde igiť mi Carole plurima: et queq; noris abſtruſiſſima/ ad tante ac tã artificioſe litterarie molis cõplemẽtũ. Noſter faber optim9 indies diuinã quãdã materiã illi ſuppeditat: quo tã egregia ſtructura/ culmẽ tãdẽ ſuũ recipiat. Michi ſatis erit poſſe edificatores cernere et admirari/ tã illuſtres. Vale mi preceptor: et tuorum ſtudiorũ/ fac me aliquando p̃ticipẽ. E grationopoli/ 12 kalendas aprilis. Tua ſitienter optamus.

¶ Carolus Bouillus Alano Varenio .S.

HOrtatur me ſepius/ vnuſquiſpiam tuorum Amantiſſime Alane: vt crebriuſcule ad te ſcribam. ſed et littere tue/ quibus me primus laceſſis: id opere efflagitare videntur. Facturus itaq; tuo voto ſatis: tibi nunc aliquid promã: quod mentem fortaſſis paſcat oblectetq; tuam. Paucula enim tibi de aĩa per aquarum proprietates aperiam. ¶ Aqua in ortu ſuo ac fõte: ſuapte natura algida eſt/ clara/ dulcis. His tribus qualitatibus: Guſtui delectabilis et potabilis efficitur. Emergens autem paululum e fonte/ vbi in flumẽ defertur: natiuum extemplo perdit algorem atq; puritatem. fit enim mox obturbida et tepidiuſcula. Vbi deniq; longius progeſſa/ mari immiſcetur: ea (que ſola/ e trib9 ſupererat) ſuauitas & dulcedo oblitteratur. Nempe in mari/ amarore inficitur: fitq; guſtui iniocũda et impotabilis: atq; ex toto/ ſuo fonti et ſcaturigini diſſentanea. ¶ Hec aquarum/ natura ſua e ſuis fontibus ac ſcatebris in mare profluuia: intellige ortus eſſe et emanationes noſtrarum animarum a deo. Anime enim noſtre: ſunt vt naturales aque. Deus/ illarum fons eſt atq; initium. Corpus vero in quod primitus labuntur cuiue a deo ĩfunduntur: vt fluuius quidam eſt. Mundus vero (in quẽ corporis vehiculo vt Platoni placuit peregrinatũ a deo mittuntur) vaſtum animarum exprimit mare. ¶ Anima imprimis deo coniuncta: eas obſeruat quas aqua in fonte/ qualitates. Pura equidem eſt/ candida et infeculenta. Natiui autem frigoris loco/ charitate feruet. ¶ Nam et quamplurimos fontes reperias: qui calidas ebulliunt aquas. Eſt et ſuauis/ dulcis/ grata/ iocunda: ac deo peramabilis. Vbi vero anima/ paululum a deo receſſit in corpus: illico natiuus eius candor/ materie permixtione: opullaſcere et obliterari incipit/ ac minui charitatis feruor. ¶ Peregrinata rurſum anima per multipharios corporis ſenſus in mundum: circa varia ac inſtabilia mundi/ vnicam que ſuperfuerat ſuauitatem ac dulcedinem perdit/ ſuamq; totam immutat originem.

Analogio Aquarum ad rationalẽ animam

¶ Vnde fit vt ſint noſtre anime/ ab ſue creationis initio: velut nitidiſſimi aqua fontis. Deinde per corpus: vt fluuialis humor. Per mundum vero mundanaue negocia: vt aqua maris.

¶ Quenam igitur (inquies) eſt virtus/ qua contineatur in ſuo fonte anima: vt nuſq̃ ab ſui principij diſcedat vnitate ſitq; nulli permutationi obnoxia? Aio ego nil diuino amore preclari9: quo anime inſeruntur deo. quo per ignotum quẽdam et excellentem raptum (licet re ipſa & in mundo ſint et in corpore) ſupra mundum et ſupra corpus fiunt: nec vſq̃ a deo/ diuiniſq; bonis auelluntur. ¶ Et ſi vlterius pergat analogus epiſtole ſermo: hic tibi congrue ꝑ aquas/ futuram noſtri integram reſurrectionem: humanas ue animas/ nonnũq̃ ſua in corpora relapſuras eliciet. Omnes enim (inquit Salomon) aque ad mare fluunt: et ad ſua initia reuertuntur/ vt iterum fluant. quod ſacrum eloquium/ vbi ad animam conuerto: trinis hemiciclis/ noſtram reſurrectionẽ clare exprimi video. ¶ Primus hemiciclus/ animarum ortũ inſinuat: quo a deo/ in corpore facte et create ſunt. Secundo hemiciclo: extemporanea hominis mors/ que eſt animarum in ſua initia/ ideſt in deum reflux9: ĩſinuatur. Tertius deniq; hemiciclus/ illas iterum a deo/ ſuiſmet corporibus exprimit ſociandas. Et hanc ſupremã animarũ/ cum carne ſponſationem: futuram euiternã arbitramur Sed hacten9 tãtula de aĩa/ ꝑ aquarum naturas diſcuſſi. Plura cum fortaſſis eſſem allaturus: epiſtole rationem/ habendam cenſui. VALE. Ex parhiſijs octaua Nouembris. 1510.

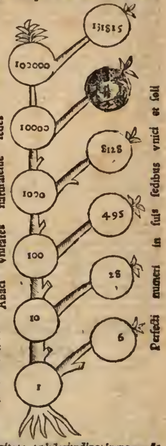
Salomon
Illatio
Interrogatio
Reſponſio

¶ PHILOSOPHICARVM EPISTOLARVM
Caroli Bouilli ſamarobrini
.·.FINIS.·.

¶CAROLVS BOVILLVS SAMAROBRINVS IACOBO FABRO STAPVLENSI PHILOSOPHO DISERTISSIMO. .S. .D. .P.

VM RARITVDO IPSA ET INFREQVENTIA RERVM DISERtiſſime Iacobe: rebus ipſis et dignitatem conciliet et admirationem preſtet: coniectari hinc licet/ quantum perfecti numeri ceteros omẽs numeros / naturali preſtãtia atq; dignitate antecellant. vt haud inerito velut omnium rariſſimi et preclariſſimi: ſoli inter numeros principatum et precipuum perfectionis nomen / ſibi vendicent. Et ad indaganda atq; ꝑſcrutanda diuina (quoad humane fert finitq; rationis coniectus) q̃maxi mum habent momentum. Hi enim adeo infrequentes ſunt ac rari: vt nulla numerorum arbuſcula ac ſedes: pluſq̃ vnum ferre queat perfectũ. ſed & pleraq; ſedes ac regio: perfecti numeri honore/ ac ſtemmate deſtituta orbataq; ingemiſcat. ¶ Prima etenim vnitas / que ſe ab vnitate ad denariũ vſq; fundit extenditq;: vnius tantum ſenarij / primi ꝑfecti: regijs inſignitur honoribus. ¶Secunde numerorum ſedi (que a decade ad centenarium numerum progreditur) perfect⁹ numerus vnicus ſperat: octau⁹ et vigeſimus/ perfectorum omnium ſecundus.

¶ In tertia ſede ac regione/ que a cẽtenario ad millenarium patet: tertius perfectus vnic⁹ preſidet quadringenteſimus nonageſimus ſext⁹. ¶ Quarte regionis imperium (que a millibus ad dena millia porrigitur) quartus perfect⁹ 8128 adminiſtrat moderaturq; ſol⁹. ¶ Quinta vero numerorum regio / que ab denis millibus ad centenamillia excreſcit: prima a ceteris diſſidere incipit. Hec enim regij decoris totiuſq; perfectionis experta ſtereſim atq; orbitatem: vno haudquaq̃ parente viuiuſue perfecti numeri auguſto imperio / ſed dumtaxat populari factione: adminiſtratur. ¶Sexta rurſum Septima/ Octaua/ Nona ac Decima numerorum ſedes: ſingule vnico tantum perfecto reguntur. ¶ Vndecima vero/ pari quo quinta modo: regij ſeptri ac formalis vnitatis impatiens: plebeie adminiſtrationi ſe ſubdit. Atq; hunc in modum deinceps comprobare licet: quantum perfecto numero pre ceteris / inſit dignitatis faſtigium. quãtoue excellentie culmine/ cũctis numeris emineat. q̃lucida illi et aperta indita ſint: diuine proprietatis / ſingularitatis ac ſolitudinis veſtigia. Hic enim ad inſtar diuini imultiplicabilis numinis: in ſua ſede et loco multiplicari atq; iterari nequit. cõſortemq; repudiat: in cunctis numerorũ regionibus/ atq; interuallis: perpes/ vnitatis emulus/ ſingularis vnicus ac ſolus, pleraſq; item regiones vt ſuo faſtigio indignas: dedignatur. Nimirum igitur: ſi hactenus tam ardua extitit eorum perueſtigatio. Hic autem libellus ſatius eorum inuentioni conſulens: trime ac quadrime ſupputationis tedia / vna horula ſuccidit ac tollit. De nũeris quoq; primis/ habundantibus/ diminutis/ quadratis/ et cubis: nonnulla adiecimus antea incognita / ſcituq; non indigna ſupplemẽta. que dudum Germanica quadam peregrinatiõe excogitata: et hoſpitantium breuibus chartis demandata: recenti lucubratione in vnius libelli volumẽ colligere ſtuduimus; hoc igitur opuſculum. ea vultus ſerenitate atq; hilaritudine/ in manus deſumito: qua tibi a nobis preſentatur. VALE.

¶ Caroli Bouilli Samarobrini Liber De Perfectis numeris Ad Iacobum Fabrum Stapulenſem Philoſophum Clariſſimum.

¶ Quid numerus perfectus.

NVmerus perfectus: eſt qui neq; ſimul ſumptas ſui partes ſuperat/ neq; ab eis ſuperatur.

¶ Pars vero eſt: que aliquotiens ſumpta/ totum reſtituit.

¶ Vt ſenarius perfectus numer⁹ eſt/ cuius partes ſũt tres: vnitas/ binari⁹/ ternarius. He vero ſimul ſumpte: plus/ minuſue hexade non implent Sũpta enĩ ſexies vnitas: ſenarium reſtituit. Eundem gignit/ ter ſũptus binarius. Ternarius quoq; bis ſumptus/ conflat eundem. Simul vero ſũp temonas/ Dyas/ Tryas: cumulant conflantue hexadis ſummam.

6
Pefectus

¶ Diminutus numerus: eſt qui ſuis eſt partibus minor.
Habũdãs autẽ quẽ ſimul ſumpte tranſiliunt/ ſuperantq; partes.

¶ Sicut perfectus numerus/ eſt in equalitate totius/ ac partium: ita et extremi numeri diminutus et habundans: in eorundem ĩ equalitate. diminuti quippe numeri partes/ ſimul ſumpte: ſuperantur a toto. Habundantis autem partes tranſiliunt totum: Vt octonarij numeri partes omnes/ ſunt/ 1/ 2/ et 4: que ſimul/ haud pluſq̃ ſeptenarium reddunt. Dodecadis autẽ vniuerſe partes ſunt 1.2.3.4.6. quas qui in vnum cogit/ ſextumdecimũ gignit. Cõſtat itaq; octauum numerũ inſufficientẽ/ diminutũq; eſſe: duodecimũ vero ſuperfluũ/ atq; habũdãtẽ.

Diminutus			Perfectus			Habundans			
8			6			12			
1	2	4	1	2	3	1	3	4	6
7			6			16			

¶ Propoſitiones.

1 ¶ Omnis perfectus numerus eſt par.

¶ Nam (vt poſtea oſtendetur) perfectus omnis numerus/ gignitur imparis numeri/ in parem ductu. Sunt enim numerorum perfectorum radices/ numerus impar primus: et numerus pariter par. vt binarius et ternarius/ ſenarij ſunt radices hic autem eſt impar primus/ ille vero pariter par Atqui omnis numerus/ qui paris in imparẽ/ ductu concreſcit/ par eſt. Eſt igitur et omnis perfectus par.

2 ¶ Habundans et diminutus: ſunt et pares et impares.

¶ Vt plurimum habundantes numeri ſunt pares. ſed et nonnullos impares eſſe habundantes Iordanus in ſeptima et quinquageſima ſeptimi ſui libri propoſitione oſtendit. cuiuſmodi eſt hic 45045: et eius vniuerſi multiplices. Diminuti vero ſunt omnes impares primi: vtpote quorum pars eſt ſola vnitas. Similiter et vniuerſi pariter pares.

3 ¶ Nullus perfectus: eſt ab vnitate duplus.

¶ Nam omnis ab vnitate duplus/ eſt pariter par. Omnis vero pariter par/ eſt diminutus. Nullus igitur ab vnitate duplus: eſt perfectus.

¶ Quotquot ab vnitate dupli/ ſimul ſumãtur: ſequẽti/ min⁹ vno reſtituunt.

4 ¶ Nam vnitas per ſe ſumpta/ minor eſt vnitate/ binario: qui eſt primus ab vnitate duplus. Vnitas et binarius ſimul: quaternario/ mino reſtũt vnitate. Vnũ/ duo/ quattuor ſimul: ab octonario/ ſola vnitate ſuperantur, et ita quot quot ſumpſeris ab vnitate duplos: ſequentem/ vno minus reſtituent

Ab vnitate dupli				
1	2	4	8	16
1	3	7	15	31

¶ Omnis ab vnitate duplus: partẽ habet vel ſolam vnitatem/ vel cum vnita-
5 te ſolos ab vnitate duplos.

¶ Primus ab vnitate duplus binari⁹: ptem habet ſolã vnitatẽ. Ceteri oẽs ab vnitate dupli: partẽ habẽt cũ vnitate/ ſolos ab vnitate duplos. ¶ Vnde fit vt oẽs parit pares/ q̃ & ab vnitate dupli: ſit nũeri perpẽdiculares & recti. vt q̃ extra vnitatis et primi ſui fõtis rectã lineã & ppendiculũ: ptẽ dilgrãt/ recipiãtue nullã. q̃ lat⁹ oẽ deſpuũt/ oẽmue repudiãt obliquitatẽ. q̃ recto ab vnitate/ ac ſĩpliciſſimo tramite ꝓgreſſi: duple & antiquiſſime proportiõis directione cõcreſcũt. Media quoq; ptitiõe/ aſſidue pſeiuicẽ/ ſe ſei vnitatis caſtra recipiũt ſuamq; origine reuertunt. ¶ Sũt & nũeri iuſtitie vt qui latera deuitantes/ ſe medio cotineant a quo nuſq̃ deflectũtur.. Sũt et vnitatis primogeniti: vt qui in recta linea ab vnitate (antiquiſſime/ prime ac precipue (vt duple) proportiõis concretione) oriuntur.

¶ Omnis ab vnitate duplus/qui et pariter par:eſt diminutus 6

¶ Nam omnis ab vnitate duplus partem habet aut ſolam vnitatem/aut ſolos duplos ab vnitate. Vnitas autem et quoruis ab vnitate dupli/ſimul ſumpti: ſequenti minus vno reſtituunt. Omnis itaq; pariter par:eſt ſola vnitate diminutus.

Continue omnes pariter pares:quattuor primis paribus: binario/quaternario/octonario et ſenario finiuntur. 7.

¶ Primus pariter par eſt binarius: Secundus quattuor/ Tertius octo/ Quartus decimusſextus numerus. Vniuerſi igitur ceteri pariter pares:in hos quattuor/aut in eorum fines(velut in quattuor elementa)reuoluuntur ¶ Finiuntur enim omnes/quattuor primis paribus hoc ordine:binario/quaternario/octonario et ſenario. ¶ Et huius perfacilis eſt demonſtratio. Nam binarij duplus:quaternarius eſt. Quaternarij duplus/octonarius. Octonarij dupl⁹ decimusſextus:qui ſenario finitur. Senarij autē/ſiue decimiſexti duplus:rurſum in binariū redit. Et ita deinceps:pergens imutabilem reperies pariter pariū/in quattuor primos pares reuolutionem:vt ſubiecta figura oſtendit.

Pariter parium ſeries

1	2	4	8	16	32	64	128	256	512	1024	2048	4096
	2	4	8	6	2	4	8	6	2	4	8	6
Limites quattuor					Limites quattuor				Limites quattuor			

Omnes vero numeri/qui ex pariter paribus ab vnitate collectis gignūtur: ſunt impares:hiq; continue quattuor primis imparibus:vnitate/ ternario/ ſeptenario et quinario finiuntur. 8

¶ Hec liquet ex precedente. Nam quotlibet pariter pares ab vnitate ſimul ſumpti:minus vno/ſequenti reſtituūt. Si igiť vniuerſi pariť pares/in quattuor prios pares(vt dixim⁹)redeunt in binarium/quaternarium/ octonarium et ſenarium:neceſſe eſt vt qui aggregati/ gignunt numeros vno minores et impares:quattuor primis imparibus vno minoribus/ continue finiantur vnitate/ternario ſeptenario et quinario. quod et ſequens figura pandit.

1	2	[illegible]	8	16	32	64	128	256	512	1024	2048	4096	Pariť pares
1	3	7	15	31	63	127	255	511	1023	2047	4095	8191	Impares
1	3	7	5	1	3	7	5	1	3	7	5	1	
Quattuor ipares				Quattuor ipares				Quat. limites impares					

¶ Huiuſmodi numerorū impariū/ex pariter paribus ab vnitate collectis aggregatorum:quicunq; ternario et quinario clauduntur/ compoſiti ſunt: hi quinario/illi vero ternario dimenſi. eorumq; note/ac figure ſimul iuncte: numerum faciunt ternario diuiſibilem 9

¶ Oīs numerus q̄ī quinariū deſinit impar eſt:diuiſibilis/ac numerabilis quinario. Et quēcunq; imparem/quinarius metitur:hic et in quinarium deſinit. In his autem imparibus/q ex pariter paribus ſimul ſumptis fiunt: quicunq; ternario clauduntur/ſunt et ternario cōpoſiti/ac nūerabiles. Oīm vero huiuſmodi pariū/ſiue quos ťnari⁹/ſiue quos q̄nari⁹ claudiť:note ſimul iuncte/numerum faciunt:quem ternarius metitur. Vt decimiquinti note ſūt due:1 & 5 que ſimul ſenarium implent/ternario diuiſibilem. Similiter et tertij et ſexageſimi:gemine ſunt note 6 & 3/quibus conflatur nouenarius/ ternario partibilis. Et ita i ceteris procede.

Reliqui vero impares/qui vnitate et ſeptenario finiuntur ſunt primi.eorūq; figuris et notis ſimul iunctis:numerus fit/ a quo quotiens poteſt demptus ternarius vnitatem relinquit. 10

¶ Alterna viciſſitudine/hi ipares qui ex continuis pariter paribus ab vnitate ſūptis fiunt: ſunt compoſiti et primi. Vniuerſi namq; qui ternario et quinario finiuntur/ſunt compoſiti. ternario et quinario numerabiles. Quos vero claudunt vnitas et ſeptenarius:hi ſunt primi et incompoſiti. Nam eorum pars eſt ſola vnitas. Et vt note illorum ſimul iuncte/numerum gignunt a quo demptus ternarius quotiens poteſt/relinquit nichil:ita et horum ſimul ſumptis figuris/numerus profertur:a quo demptus quoad poteſt ternarius/relinquit vnita

tem.

Primi	1	3	7	31	127	511
Compoſiti	15	63	255	1023	4095	16383

11 ¶Ex pariter parib9/duo ſemper et duo/qui binario et octonario finiuntur/ ad perfectos eliciendos numeros minime conducunt. Reliqui vero quaternario/ſenarioq; finiti:iiſdem eliciendis ſunt apti.

¶Vniuerſi qppe pariter pares binario/octonarioq; finiti:cum ceteris minoribus pariter paribus/ad vnitatem vſq; collecti:numeros impares gignunt non primos/ſed compoſitos:q in ternarium aut quinarium deſinunt. Nũeri aũt ipares compoſiti:radices eſſe nequeũt pfectorum numerorum. Qui autẽ quaternario/ac ſenario finiuntur:ſumpti cum ceteris ad uſq; vnitatem/numeros eliciunt impares/incompoſitos et primos:qui et ipſi ſunt perfectorum numerorum radices. Sunt igitur illi ad perfectos numeros promendos minime apti: hi vero vtiles et apti.

12 ¶Eorũ imparium qui ex pariter paribus/ab vnitate collectis fiũt:quicunq; in vnitatem et ſeptenarium deſinunt/ perfectos numeros eliciunt:qui vero in ternarium et quinarium reuoluuntur/eoſdem haudquaq̃ gignunt.

¶Huiuſmodi enim imparium/quos pariter parium gignit aggregatio:qui ſunt primi et incompoſiti/ſunt perfectorum numerorum radices. Hi autem ſoli ſunt primi:qui aut vnitate aut ſeptenario finiuntur. Vnde fit vt alternatim tam pariter pares q̃ impares/eorũ aggregatione progeniti:ſint apte perfectorum numerorum radices. Ceteri vero itidem alternatim:ſint ad procreandos perfectos numeros/inutiles et minime apti.

	Inepti	Apti	Inepti	Apti
Termini pariter parium	2	4	8	6
Termini impa rium	1	3	7	5
	Apti	Inepti	Apti	Inepti

13 ¶Si quotlibet pariter pares ab vnitate collecti/fecerint numerum primum quod fit ex iductu vltimi ac maximi aggregatorum/in ipſum:tantum eſt/ quantum quod ex ductu omnium ipſius pariter paris partium/in eundem cum eo quod ex ipſo pariter pare/ſuiſq; partibus ſimul aggregatis colligitur.

¶Hec propoſitio neceſſitatem perfecti numeri oſtẽdit. Pandit enim eius ortum/ex ductu numeri primi (quem quotlibet pariter pares ab vnitate collecti fecerint) in pariter parem aggregatorum ſupremum. Sumantur enim ab vnitate/pariter pares duo et quattuor:qui cũ vnitate/ſeptenariũ gignunt/numerum incompoſitum et primum. in quem quaternarius maximus aggregatorum ductus:gignit octauum et vigeſimum/ quem conſtat ſecundum eſſe perfectum. Dico quoq; tantum eſſe/quod fit ex quattuor in ſeptem:quantũ quod ex vnitate in ſeptem/et ex binario in ſeptem:cum eo quod fit ex vnitate/binario et quaternario ſimul. ¶Nam cum cuiuſuis pariter paris/omnes partes ſimul ſũpte:ſint ipſe pariter par/vno minus:quod fit ex pariter pare/in numerum primum:tantum eſt quãtum quod fit ex omnibus ipſius partibus in eundem:minus ipſo impare primo. Sed hic impar primus conſtat ex ipſo pariter pare et cunctis eius partibus ſimul. Quod igitur fit ex pariter pare aggregatorum maximo/in numerum primum:tantum eſt quantum quod fit ex omnibus eius partibus in eundem/cum eo quod fit ex ipſo pariter pare et vniuerſis eius partibus.

7 8
7 7 7 7
1 4 2
1 1 1 1

¶Numeri hoc pacto ex maximo aggregatorum pariter parium/in nume
14 rum primum producti:omnes partes/ſunt numerus pariter par et omnes eius partes:numerus quoq; primus et vniuerſi eius multiplices/ab ipſius pariter paris aggregatorum maximi partibus denominati.

¶Numerus enim impar primus in quem ducitur pariter par aggregatorum maxim9: conſtat ex ipſo pariter pare et cunctis eius partibus. Ipſe autem pariter par/ conſtat ex cunctis ſuis partibus/ vno eis maior. Quotiens igitur eſt vnitas/ in ipſo pariter pare/ totiens numerus primus eſt in numero producto et perfecto. Eſt autem vnitas/ vno pluries in numero pariter pare: ꝙ in cunctis eius partibus ſimul ſumptis. Eſt igitur et numer9 primus/ vno pluries in producto et perfecto: ꝙ ſit vnitas/ in cunctis partibus numeri pariterparis. Sumptus itaq; pariter par/ cum omnibus ſuis partibus: cum ſemel ipſum numerum primum reſtituat additus ei quod fit ex ſuis partibus/ in numerum primum: totius producti et perfecti numeri ſummam implet. cuius oēs ſūt partes/ numerus ipſe pariter par: et cuncte eius partes: numerus primus et cuncti eius multiplices/ denominati a partibus numeri pariter paris.

¶Exempli cauſa: quattuor in ſeptem/ gignit octauum et vigeſimum ſecūdum perfectum. Quotiens igitur vnitas eſt in quattuor: totiens ſeptenarius eſt in octauo et vigeſimo. Eſt autem vnitas in quattuor/ vno pluries: q̄ in ipſius quaternarij partibus. Eſt enim vnitas ter in eius partibus id eſt in vno et duobus. Eſt igitur et ſeptem vno pluries in producto: q̄ i quaternarij partibus/ vno et duobus. Sed et ſeptem ſemel fit/ ex quaternario/ duobus et vno. Eſt igitur productus octo et viginti/ ex quattuor in ſeptē: tantus/ quantum quod fit ex vno in ſeptem: et quod fit ex duobus in ſeptem et ex vno/ duobus et quattuor ſimul ſumptis: q̄ vnum efficiunt ſeptenarium Totius quoq; octaui et vigeſimi partes: ſunt quaternarius et eius partes/ vnum et duo. et ſeptenarius/ eiuſq; multiplices: ſumpti ac denominati a partib9 quaternarij/ id eſt ab vnitate et duobus. Hi enim ſunt ſimplus ſeptenarij/ id eſt ipſe ſeptenarius: et duplus ſeptenarij ſcilicet decim9 quartus. Sumptus ei ſeptenarius ſecundum vnitatem et binarium: cum eo quod fit ex vnitate/ binario et quaternario/ id eſt cū adhuc ſemel ſeptenario: octauum et vigeſimum reſtituit/ ſuis partibus equum

¶Omnis perfectus numerus: ex pariter pare quaternario finito/ in imparem ſeptenario. aut ex pariter pare/ ſenario finito: in imparem vnitate finitū ducto coaleſcit. 15

¶ Prius enim docuimus pariter pares/ quicunq; binario aut octonario clauduntur: haud eſſe perfectorum numerorum radices. neq; item impares primos/ quos ternarius aut quinarius definiunt. Supereſt autem vt pariter pares quaternario/ ſenarioq; finiti: et ipares primi/ qui in vnitatem/ ſeptenariumq; deſinunt: ſint cōmodiſſime perfectorum numerorū radices. Quando enim pariter par quaternario finitus/ eſt aggregatorum maxim9: gignit imparem primum ſeptenario finitum. in quem et ipſe ductus/ perfectum elicit numerū. Si aūt aggregatorum maximus/ fuerit pariter par deſinens ſenario: hic gignit imparem primum/ deſinentem vnitate. in quem et ipſe ductus: perfectum numerum profert. Hec autem lex incipit a ſecundo perfecto: vt ab octauo et vigeſimo. Nam ſenarius perfectus primus: ex pariter pare binario/ in imparem ternariū/ diſſimili ceteris origine/ ſurgit profertur q;.

Perfecti		6	28		496		8128
Numeri primi	1	3	7		31		127
Pariter pares apti	1	2	4		16		64
Pariter pares inepti		2		8		32	
Numeri cōpoſiti				15		63	

¶Quo fit vt omnes perfecti numeri: ſenario alternatim/ octonarioq; finiantur. 16

¶Nam pariter par quaternario finiens/ in imparem primum ſeptenario finitum ductus: numerum gignit perfectū/ octonario deſinētem

4	ductus	7	28	Producti
6	ductus	1	6	

qui vero in ſenarium deſinit pariter par: ductus in imparem primum finitum vnitate: perfectum gignit numerum. ſenario finientem.

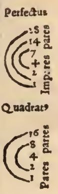
¶Cuiuſlibet numeri perfecti: numero impares ſunt partes. 17

¶Omnis enim perfectus elicitur ex pariter pare in numerum primum: que ſunt ei9 partes ſibiuuicem attigue et proxime/ ab ſeinuicem denominate: inter quas totus perfectus partem nullam recipit mediam. Omnis autē numerus/ qui partes habet duas ſibiuuicem proximas et immediatas: numero impares habet partes. vt aut tres/ aut quinq;/ aut quouis alio

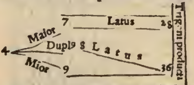
impare numero. Nam ſenarij/ tres ſũt partes: vnum/ duo/ tria. Octaui et vigeſimi/ quinq; p tes: vnum/ duo/ quattuor/ ſeptem et decimuſquatus.

18 ¶Nullus perfectus numerus / eſt quadratus.

¶Nam omnis quadratus/ numero pares habet partes. Habet enim partem mediam: que ab ſeipſa ſumitur et denominatur. cuius in ſeipſam ductu/ profertur ipſe quadratus. Omnis autem perfectus: parte caret media et a ſeipſa denominata. Inter enim pariter parem et numerum primum: ex quibus vt proximis et precipuis radicibus perfectus gignitur: media ps cadit nulla.

19 ¶Omnis numerus / in numerum ſui duplo vnitate aut maiorem / aut minorem ductus / gignit trigonum: cuius latus/ eſt aut eius duplus/ aut numerus eius duplo vnitate minor.

¶Vt quaternarius/ ductus in ſeptenarium/ aut nouenarium: vtrobiq; trigonum gignit. Sunt enim ſeptem et nouem: octonarium quaternarij duplum/ circunſtantes: hic eo proxime maior/ ille proxime minor. Quater enim ſeptem/ octauum et vigeſimum profert/ ſeptimum trigonum. cuius latus/ eſt ſeptem: numerus quaternarij duplo/ vnitate minor. Quater vero nouem: ſextum et trigeſimũ elicit/ trigonum octauum: cuius latus octo/ quaternarij duplus eſt. Et hanc verſo tamen ordine: Iordanus/ in ſexta libri octaui proponit.

20 ¶Numerus primus / ex quotlibet pariter paribus ab vnitate collectis fact9: eſt duplo maximi aggegatorum vnitate minor.

¶Oẽs eni pariter pares/ ab vnitate collecti: ſequenti minus vno reſtituunt. Sequẽs autem pariter par: duplus eſt maximi et ſupremi aggregatorũ. Eſt igitur et numerus primus/ ex ipſis factus: duplo maximi aggregatorum vnitate minor

21 ¶Omnis igitur perfectus numerus/ eſt trinus: eiuſq; latus eſt numerus impar primus/ in quem ductitatur aggregatorum maximus.

¶Omnis enim perfectus numerus/ naſcitur ductu pariter paris/ in numerum imparem primum/ ſui duplo vnitate minorem: vt binario in ternarium/ oritur ſenarius. Eſt autem ternarius vnitate: minor quinario binarij duplo. ſimiliter quaternario in ſeptem/ octauus et vigeſimus ſurgit. Septenari9 vero/ minor eſt vnitate: octonario/ duplo quaternarij. Eſt igitur omnis perfectus numerus/ trigonus ac trinus.

22 ¶Pariter pares / ab vnitate pariter/ ſiue numero pares ſumpti: numerum cõpoſitum gignunt. Impariter vero ſumpti / numerum primum.

¶Par/ pariter parium ſumptio: intelligenda eſt cum vnitate. id eſt ſi qui ſumuntur cum vnitate: ſint numero pares/ et hoc rurſum intellige poſt binarium. Nam vnitas et binari9 efficiunt ternarium: incompoſitum et primum. Vnum autem/ duo/ quattuor et octo: decimũ quintum gignunt cõmpoſitum. Aſt vnum duo et quattuor: efficiunt ſeptem primum et incompoſitum. Et ita quotiens pariter parium cum vnitate/ fuerit par ſumptio: efficient compoſitum. Impar vero eorum ſumptio: nũmerum elicier primum.

	3	7		31		127		Primi
1	2	4	8	16	32	64	128	Pariter pares
	3		15		85		255	Compoſiti

23 ¶A quolibet pariter pare binario/ octonarioq; finito / dempta vnitas / numerum imparem primum relinquit: vnitate/ ſenarioq; finitum. in quem ducta pariter paris medietas/ numerum perfectum gignit: qui in ſenariũ / aut octonarium deſinit

¶Hec ex precedentibus manifeſtior euadit: q̃ vlla aut ratione/ aut exẽplo declarari egeat. Pariter enim par 4 finitus: ductus in nũerũ primũ 7 finitum: perfectũ profert 8 finitum. Pariter vero par 6 finitus: in numerum primum vnitate finitum: profert perfectũ 6 finitũ.

Numeri pariter pares	Numeri impares primi
1	1
2	3
4	7
8	
16	31
32	
64	127
128	
256	511
512	
1024	2047
2048	
4096	8191
8192	
16384	32767
32768	
65536	131071
131072	
262144	524287
524288	
1048576	2097151
2097152	
4194304	8388607
8388608	
16777216	33554431
33554432	
67108864	134217727
134217728	
268435456	536870911
536870912	
1073741824	2147483647
2147483648	
4294967296	8589934591
8589934592	
17179869184	34359738367
34359738368	
68719476736	137438953471
137438953472	

¶ Cuiſlibet perfecti numeri / habito pariter pare aggregatorum maximo: ceteras eius partes reperire: 24

¶ Habito pariter pare aggregatorum maximo: ſume omnes eius partes. He etenim ſunt et totius perfecti numeri partes. Deinde iunge ſimul pariter parem et cunctas eius partes: profereſq; numerum imparem primum: reliquam numeri perfecti radicem cuius multiplices denominati a pariter paris partibus: ſunt reſidue perfecti numeri partes.

Nu me ri per ſe ad vſq; Ad vi gin ti.

																							(1)
																							6
																						2	8
																					4	9	6
																				8	1	2	8
																		(1)	3	0	8	1	6
																	2	0	9	0	1	2	8
																3	3	5	5	0	3	3	6
															5	3	6	8	5	4	5	2	8
														8	5	8	9	8	6	9	0	5	6
												(1)	3	7	4	3	8	6	9	1	3	2	8
											1	1	1	4	6	1	2	2	0	6	9	7	6
										3	5	1	8	4	3	0	7	8	9	4	3	2	8
									3	6	2	9	4	9	9	3	6	6	4	4	0	9	6
								9	0	0	7	1	9	9	1	8	7	6	3	2	1	2	8
						(1)	4	4	1	1	5	1	8	7	8	0	7	4	2	0	4	1	6
					2	3	0	5	8	4	3	0	0	8	1	3	9	9	5	2	1	2	8
				3	6	8	9	3	4	8	8	1	4	3	1	2	4	1	3	5	9	3	6
			5	9	0	2	9	5	8	1	0	3	4	1	5	2	5	7	8	2	5	2	8
		9	4	4	4	7	3	2	9	6	5	6	7	0	5	7	0	9	5	0	6	5	6
(1)	5	1	1	1	5	7	2	7	4	5	1	5	5	3	7	6	8	9	3	1	3	2	8

Multiplices:

4 9 6
2 4 8
1 2 4
6 2
3 1

Submultiplices:

1 6
8
4
3
1

Sicut enim pariter paris aggregatorum maximi nullus multiplex/ eſt toti9 numeri perfecti pars: ita et imparis primi/ nullus ſubmultiplex preter vnitatem: eſt pars eiuſdem perfecti. Eius enim partes/ſunt ipſe pariter par et numer9 primus: deinde huius multiplices/ illius vero ſubmultiplices.

Cuiuſlibet perfecti numeri/ omnes note ſimul iuncte: faciũt numerum/ a quo quotiens poteſt demptus nouenarius/ vnitatem relinquit.

¶Ternarius imprimis/ſenarium metitur:primũ perfectũ/ſuiq; duplũ.qui et ſenarius: ſeipſum numerat vnitate.Oẽs autẽ pares quos metitur ternarius:ſũt ſenarii multiplices/diuiſibiles ſenario:qui et vniuerſi/ſunt habũdãtes.Nã pfecti numeri/ois multiplex:eſt habũdãs.

33 ¶Perfecti numeri/vt diminutorum et habundantium medii: ex diminutis et proximis habundantium circunſtantiis naſcuntur.

¶Perfectus numerus/aliquo pacto medius eſt:inter inſufficientes et habundãtes numeros Sicut eni omne mediũ/ab extremis pferrur:ita et perfect⁹ nũerus tanq̃ medi⁹/oritur ex diminutis:et his qui ſenarii habũdantes proxime circunſtant/ideſt ex pariter paribus et numeris imparibus primis.

34 Rurſum perfecti numeri:perpulchre tantum ex diminutis/ſed extremis: maxime inq̃ et minime diminutis naſcuntur.

¶Nã pariter par/numerus eſt minime diminutus.Sola quippe vnitate diminutus eſt:et a perfectione deficiens.Numerus autẽ primus:ſũme eſt diminut⁹.vt qui ſola vnitate/ad pfectionẽ aſſurgit.Naſcitur autẽ perfectus:ex pariter pare/in numerum primum. Sunt igitur ipſius perfecti numeri/diſſimilime radices:que in diminutorum numerorum ſpecie/extreme dicuntur.Nam maxime et minime diminute.

¶Omnis numerus/quẽ ternarius metitur:eſt et ternario inſignis.

35 ¶Numerus ternario inſignis ſignatuſq; dicitur:cuius omnes note ſimul iuncte/numerum efficiunt ternario diuiſibilẽ.Hoc enim pacto omnis ternario numerabilis numerus: haudquaq̃ ternarii legẽ imutat:aut excedit ternarii finibus.Sed velut ternario expreſſ⁹ et ab eo immutabilis in quãtãcunq; ſe ſummã fundat/inſuis tamen notis ternarii formã ſeruat/rediteq; in ternarium.¶Vt dodecadis note ſunt 1 et 2:que ſimul ternariũ implent.Note vero penthadecadis/ſunt 1 et 5:que ſimul ſenarium/ternarii multiplicem gignunt. Pulchra et admiranda ternarii proprietas

¶Omnis item numerus ternario inſignis:eſt et eodem numerabilis.

39 ¶Hec eſt precedẽtis conuerſa.Q2 ſi alicuius note ſimul iuncte:aut ternarium/ aut ternarii multiplicem fecerint: oportere eundem/illico et ternariã habere partem.

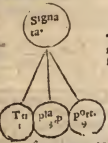
37 ¶Continue omnium numerorum ternario diuiſibilium:omnes note ſimul iuncte/dempto quotiens poteſt ab eis nouenario:reſiduos faciunt hos numeros:tria/ſex/nouem.

¶Hec liquet ex ſubiecta figura.

13		0	9	3	6	9	3	6	9	3	6	9	3	6	9	3	6	9
1	3	6	9	12	15	18	21	24	27	30	33	36	39	42	45	48	51	54
	tres				tres			tres			tres		tres			tres		

38 ¶In cunctis numeris tantum ſunt tria ſignata:vnum tria/nouem.

¶Vnitas eſt omniũ pars numerorũ.cuiuſuis aũt nũeri:oẽs note ſimul ſũpte:referũt vnitatẽ.id eſt nũerũ vnitate partibilẽ. ¶Ternari⁹ et ipſe quorũ eſt pars/eorũ iuncte in vnũ figure ternariũ exprimũt:gignũtq;(vt diximus) nũerũ partibilẽ ternario. ¶Nouenarius quoq; ſimpliciũ numerorũ ſuprem⁹: et ipſe vnitatẽ ac ternariũ imitat.Oibus eni numeris quos numerat/ſua impreſſit veſtigia. Eorũ quippe note ſimul ſũpte: aut nouenariũ faciũt/aut nouenarii multiplicẽ.Vt decimioctaui figure ſunt 1 et 8:q̃ ſimul nouenarium gignũt.¶Et dũtaxat:hec tria/in nũeris/reperiũtur figurata: q̃ et abinuice trinitate/trinaue pportione diſtãt.Nã ternari⁹/ter vnitatẽ: Nouenari⁹ vero/ternariũ:ternario multiplicat.Et ex hac nũerorũ inſigni ſignataue trinitate:complura ſcitu digniſſima/ vi aſſurrectionis elici poſſunt.

Tantũ tria in numeris ſignata

39 ¶Omnes perfecti numeri:duobus primis perfectis numeris/ſenario et octauo ſupra vigeſimum ſiniuntur.

¶Senarius et vigeſimus octo/primi ſunt et ſimpliciſſimi perfectorũ.in quos alternatim/perfecti redeunt vniuerſi.Omnes enim perfecti:naſcuntur ducti 4 in 7/aut 1 in 6:pro figuris vltimis. Gignit autem 4 in 7/28: At vnitas in 6/ſenarium profert.

¶Nullus perfectus numerus/in tot figuris conſiſtit: quotus eſt minor imparium primorum/numerum parem ſenario diuiſibilem/ circunſtantium. 40

¶Hec propoſitio docet/ que numerorū ſedes ſint perfecto numero vacue/ atq; deſtitute. Quia enim ſenarium/ circunſtant duo primi impares 5 et 7/quorū quinariꝰ minor eſt: ideo in quinq; figuris/ perfectus reperitur nullus. eſtq; quinta numerorum ſedes: que a decē millibus: ad centena ſeſe extendit millia: perfecto orbata/ ac vacua numero. ¶Identidē et vndecima ſedes et decima ſeptima: et vigeſima nona. he enim ſedes: denominantur a minoribus imparium primorū: ſenarii multiplices circunſtantium. ¶Eſt autem hec propoſitio intelligenda/ duntaxat in prima perfectorū numerorū reuolutione: que octo et viginti perfectos numeros claudit. Nam vigeſimus nonus perfectus: quinq; et triginta figuris cōſtat. Nnmerus autem trigeſimus quintus: licet ſit impar/ vnitate minor ſenarii multiplice ſcilicet ſexto et trigeſimo: incompoſitus tamen et primus non eſt. Numeratur enim quinario et ſeptenario. Atq; ideo vbi primū ſeſe offert: occurritq; minor impariū ſenarii multiplicē circūſtantiū/ non primus: variantur et perfectorum numerorū ſedes. ¶Poſt primā quippe reuolutionē/ he ſedes que continue perfectis carent numeris: denominātur a paribus numeris/ vno minoribus/ his imparibꝰ: qui ſunt minores/ duorū quorūcunq; ſenarii multiplices circunſtantiū. ¶Nā nona et vigeſima ſedes: vltima eſt prime reuolutionis/ in qua ſtat perfectus nullus. Eſt enim 29 numerus primus: vno minor 30 ſenarū multiplice. Succedit autem illi proxima ſedes/ perfectum ferens nullū: quarta et trigeſima. Nullus enim reperitur perfectus: cōſtans quattuor et triginta figuris. Eſt aūt 34 numerus par: vnitate trigeſimo quinto minor. Poſt vero quartā ac trigeſimā ſedē: quadrageſima numerorū regio/ ac ſedes: rurſum perfecto numero/ inanis eſt et vacua. Quadrageſime ſuccedit ſexta et quadrageſima: perfecto deſerta numero. Et ita deinceps procede: per ſenarias diſtantias/ vſq; ad ſecunde reuolutionis finem. ¶In tertia nāq; reuolutione/ rurſum minuere debes vnitatem ad eliciendas eas ſedes/ que perfectis numeris carent. Nam vt in prima reuolutione/ ad vacantes pfecto numero ſedes promendas: ſumere debes numeros/ cōtinue vnitate minores continuis ſenarii multiplicibus: ita et in ſecundo ordine. ſumendi ſunt numeri continue ſenarii multiplicibus binario minores. ¶In terno vero ordine/ tertiaue reuolutione: eorūdē perfectorū numerorum ſedes/ perfectis numeris carētes: ab his denominātur numeris/ qui iiſdem ſenarii multiplicibus ſunt ternario minores. ¶Et ita deinceps: primariū ſediū denominationes/ vnitate minuendo. Cōſtāt enim perfectorum reuolutiones numerorū/ octo et viginti perfectis: ad ſecundi perfecti octaui et vigeſimi numerum. ¶In omni autē reuolutione/ ideſt in octo et viginti perfectorum ſpacio: quinq; ſunt ſedes perfecto numero/ carentes/ que continue ſenariis diſtantiis abinuicem diſpeſcuntur. Prioris tamen reuolutionis vltima ſedes/ perfecto carens numero: a proxime reuolutionis/ ſede prima pfecto identidem carēte numero: ſolo diſtat quinario. Prime aūt reuolutionis numeri: denominantes ſedes perfectis orbatas/ ſunt. 5/11/17/23/29/ Secūde reuolutionis numeri: ſunt 34/40.46/52/58. Tertie vero 63/69/75/81/89/ Et hec omnia liquidius ex ſubiecta pandūtur figura.

Prime reuolutionis numeri		6		6		6		6	
ſediū pfectis carētium	5		11		17		23		29
					(5)				
S e c u n d e	34		40		46		52		58
					(5)				
T e r t i e	63		69		75		81		89
		6		6		6		6	

¶Poſita vnitate/ vt primo perfecto nūero (que reuera et ipſa/ omnē pfectionis rationē ſubit) fiet cōtinue in naturali perfectorū numerorū ſerie: ab ipſa vnitate/ ſexto quoq; loco: capitaliū notarū/ atq; figurarū i vnitates reuolutio. 41

¶Statue vnitatem/ vt primū perfectum numerum. Nam et in omni ferme numerorū ſpecie: primatum obtinet vnitas cenſeturq; prima. Sextus ab vnitate/ perfectus numerus hic eſt 130816: cuiꝰ capitalis figura/ ac nota vnitas eſt. Rurſū ab hoc ſextꝰ/ iſte ē 137438691328 cuius iterum caput/ precipuuſq; caracter eſt vnitas. Et ita in cunctis/ ſexto quoq; loco diſtantibus/ eueniet.

24 ℂA ſeptimo perfecto numero/per ſenas item diſtãtias: ternarius cunctorũ perfectorum/eſt caput.

ℂHec vt et precedentes: ex perfectorum numerorum tabula euadit manifeſta. Septimus enim perfectus numerus/eſt hic 1 33 55 0336. cuius ternarius eſt caput/capitaliſue nota. Ab hoc vero ſextus eſt 34 35 9 738367: cuius iterum ternarius/faſtigium obtinet. Et ita in ceteris/ſexto quoq; loco reperies.

43 ℂA ſecundo pfecto numero/continue oẽs perfecti: tot habent partes/quoti ſunt a quinario numeri impares: ſeſe quaternario tranſilientes.

ℂPrimus perfectus numerus ſenarius partes habet tantum tres. 1. 3. 2. ſecundus 28 partes habet quinq;. 1. 2. 4. 7. 14. Ab hoc vero ſecundo: ceteri omnes tot habent partes/quoti ſũt numeri impares a quinario: tranſilientes ſe quaternario. Nam tertius perfectus 4 96: partes habet nouem 1. 2. 4. 8. 16. 31. 63. 124. 248. Quartus partes habet tredecim: quitus decem et ſeptem/et hoc pacto deinceps.

44 ℂPerfectorũ numerorum/ qui in ſenariũ deſinunt: ab eorum tertio qui eſt 130816: ſecunde a dextris/in ſiniſtrum figure ſunt continue quinq; primi impares 1. 3. 5. 7. 9.

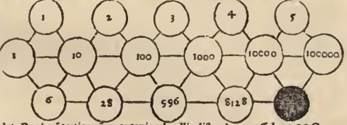
Eorundem rurſus quorum penultime/ſiue ſecunde a dextris note ſunt vnitates: eorũ et vltime/ ſiue capitales ſunt vnitates. ſed minime econuerſo. Et quibus rurſum ternarius/eſt ſecunda nota: iiſdẽ ternarius eſt caput/ſed non conuertitur.

Eorum autẽ perfectorum/qui in octonarium deſinunt: ab eorum tertio/omnes tertie a dextris in ſiniſtrum note: in tres primos impares 1. 3. et 5 cõtinue redeunt: hoc ordine 1. 5. 3. 5. 1 deinde iterum 1. 5. 3. 5. 1.

ℂHe propoſitiones/ex perfectorum numerorum tabula/oculis ſubdita liquent. dici autem poſſunt cuncti perfecti numeri: qui ſenario finiuntur/ maſculi. qui vero in octonariũ deſinũt feminini. Senarius eni numerus/ potior eſt octonario: et ad octonariũ vt maſculus quidam Ex ſenario autem et octonario perfectorum numerorũ finibus/ vltimiſq; notis: conſtat quã teſſeredecadẽ vocam⁹/ ſecũdi perfecti medietatem: cuius anagogẽ ad preſens relinquim⁹. Nũeri perfecti quidã maſculi qui dã feminini

45 ℂOmnis perfectus numerus: in ſua ſede/eſt vnicus et ſolus.

ℂHec eſt merito gutture aeneo ſerenaq; fronte/pronuncianda: que perfectis numeris regium vendicat honorem. ſummo illos imperii faſtigio/ conſidere predicat: cũctiſue preſtantiores numeris oſtendit. ℂQuanto etenim quippiã rarius: minuſue protritum fuerit: tanto illud honorabilius/ melius/ ac preſtantius cenſemus. Rariſſimi autẽ ſunt inter numeros perfecti. Ois item perfectus: in ſua ſede eſt vnicus/ac ſolus/ imultiplicabilis/ impatiens conſortis et coheredis. vt qui ſui preſentia: regionẽ propriã/ ac ſedẽ: implet/ occupatue totã. Et ſicut vnicus eſt in orbe ſol ac fons lucis tãtũ vn⁹: ita et queuis numerorũ vnitas/ ac ſedes: tantũ vno honoratur perfecto. Nulla autem ſedes duorũ eſt capax. Sed et pleraſq; vt tam docuim⁹ regiones/ mãſiões/ ac ſedes/ regiũ illud pfectionis faſtigiũ repudiat: atq; dedignat. Itaq; inter vnum atq; decem prima regione/ verſat ſenari⁹. Secundã regione ac ſedẽ: a denis/ ad cẽtenos: octauus et viceſimus implet. Regionẽ tertiam/q̃ a centenis ad millia diſtenditur: poſſidet 4 96. Quar- Sũma perfectorũ numerorũ dignitas.

tam regionē/a millibus ad dena millia:occupat 8128.Quintā a denis millibus: ad millia centena:poſſidet occupatue nullus. Et hec regio prima deſerta eſt et perfectionis culmine vacua atq; deſolata. ¶Vnde fit vt omnis perfectus/numerus proxime minorem perfectū: ſuarum notarum et figurarū numero tranſiliat/ ac vincat. Nam ſi duorū perfectorū eſſent numero equales figure:hi eſſent et regionis ac manſionis eiuſdem. 46

¶Perfectionis perfectorum numerorum/trinā licet afferre cauſam: Equalitatem/Diſſimilitudinem et Solitudinem.

¶Equalitas in perfectis numeris:eſt attendenda in totis ipſis et eoꝝ partib9. Ipſi eni toti: cunctis ſuis ſimul ſumptis partibus/ probantur equales. ¶Diſſimilitudo autem: in eorum radicibus/eſt expetenda. Oriuntur enim diſſimillimis/extremis et q̄maxime etherogeneis radicibus/vt prius oſtēdimus. ſcilicet pariter pare/minime diminuto:et numero ipare primo/maxime diminuto. ¶Porro ſolitudo eſt:qua perfecti numeri in ſuis ſedib9 et locis/ſoli et vnicie.ſe dicuntur. Trina igitur eſt/numerorū perfectorum perfectio: Equalitas/diſſimilitudo ſolitudo. Eſt enim equalitas/perfectio quedā. Partium quoq; diſſimilitudo/quedā eſt pfectio.quādoquidē etherogenea q̄q; et diſſimiliū partiū entia:homogeneis et indifferentibus/perfectiora et preſtantiora cenſentur. Solitudo item quedā eſt perfectio/perinde atq; et vnitas. Eſt eni entis in ſua ſede et regione ſolitudo:vnitatis ipſius/ ſingularitatis / ampliſſime virtutis/dominationis ſeſe propagantis:et regie cuiuſdam plenitudinis/atq; dignitatis ſignum.

Tria perfectorum numerorū perfectio

Omnis numerus perfectus/preter ſenarium:eſt impariter par. 47

¶Senarius primus perfectus:eſt pariter impar. Ceteri autem cūcti perfecti/ſunt impariter pares. Nam pariter pares eſſe nequeunt:cum omnis pariter par/ſit diminutus. Et cū prodeant vniuerſi ex pariter paris in imparem ductu: neceſſe eſt eorum medietates non eſſe impares. Sunt igitur preter ſenarium vniuerſi perfecti impariter pares.

¶Cuiuſlibet perfecti numeri/ omnes ſubmultiplices:ſunt diminuti. Omnes vero eius multiplices:habundantes. 48

¶Hanc iordanus in ſeptimo libro/quinquageſima quinta et quinquageſima ſexta proponit. Reſidet enim hoc pacto perfectus numerus/in extremorū medio et equalitate:vltro citroq; equidiſtans a diminutis et a ſuperfluis. Omnis eni perfecti numeri pars: eſt diminuta. Omne vero eius multiplex et totum: habundās eſt atq; ſuperfluum. Quicquid itē partiū ſubeſt perfecto:eſt iperfectū atq; inſufficiens. Quicquid vero eidē ſuperſtat:excedit ſeſe atq; tranſcendit.

Submultiplex	Equale	Multi.
Diminutus	Perfect9	Habū.
(14)	(28)	(56)

¶Cuiuſlibet perfecti numeri medietas/intantum a perfectione deficit:quātus eſt pariter par aggregatorū maximus/totius perfecti radix. Eius autē duplū/ tāto perfectionem exuperat/et habundat:quantum eſt eiuſdem pariter paris duplū. 49

¶Senarii primi perfecti medietas: ternarius eſt:quē conſtat eſſe diminutū. Nā et prim9 eſt
3 6 12 et pars eius ſola vnitas. Deficit igitur ternari9 a perfectione/binario:qui eſt numerus pari-
1 3 6 ter par/aggregatorū maximus:ſenarii radix:quē ſenariū/ductus in ternariū binarius pro-
1 3 4 fert. Senarii autem duplus/ duodenarius eſt/habundans. cuius oēs partes ſunt 1.2.3.4.6.
1 3 que ſimul ſumpte/ſextū decimū efficiunt. Habundat igitur duodenarius:quaternario/bina-
2 rii duplo. ¶Sume rurſum ſecundū perfectum 28:cuius medietas.14/ quaternario eſt dimi-
1 nuta/imperfecta et a perfectione deficiens. Eius enim partes.1.2.7.ſimul:denariū conflāt
1 6 16 quē decimuſquartus quaternario tranſcendit/octaui et vigeſimi radice. Octaui autē et vi-
2 4 geſimi duplū/ eſt 56:cuius omnes partes ſunt 1.2.4.7.8.14.et 28.quib9 ſimul ſumptis/ fit
Habundā- numerus 64:qui 56.tranſcendit octonario/quaternarii duplo. ¶Et ita in cūctis perfectis
tia ad defe- euenire cōprobabis:dupli ipſorū habūdātiā/ ad medietatis eorūdē perfectorū inſufficien-
ctū dupla. tiā/atq; defectum:eſſe duplā. Semper enim medietatis ipſi9 perfecti numeri/a pfectione et
equalitate defectus/ erit pariter par aggregatorum maximus/totius perfecti radix.

50 ¶ Vnde ſit vt dupli cuiuſuis p̄fecti numeri habūdatia defectum medietatis ipſius ſit dupla.

Du. Ha.	To. Per.	Me. Di.	Du. Ha.	To. pfect9	Me. Di.
56	28	14	992	496	248
28	4	7	496	248	124
14	7	2	248	124	62
8	4	1	124	62	31
7	2		13	31	8
4	1		32	16	4
2			31	8	2
1			16	4	1
			8	2	
			4	1	
			2		
			1		[illegible]
64	28	10	1024	496	232
8	0	4	32	00	16
Habūdātia ad defectū dupla			Habūdātia ad defectū dupla		

Summe habundantie atq́ defect9

Quarta p̄fectionis p̄fectorū nūerorū cauſa

¶ Hec illatio/ ex precedente eſt manifeſta. Et ex his manifeſtum eſt/ eſſe et aliā quartā p̄fectionis perfectorū numerorū cauſam. medietatē in quā conſiſtentie & loci: que eſt perfectio ethice/ moraliſq́ virtutis. ¶ Omnis eni moralis virt9. medio inter plus/ atq́ min9 ſtat loco. et in mediocritate/ extremorū viciorū cōſiſtit: arcens ac vetans/ tā id quod habundat/ q̄ quod deficiens et imperfectū eſt. Statuit quippe animū in temporaliū bonorū equalitate/ cōtinetq́ illū in medio. ¶ Hoc quoq́ pacto p̄cecius omnis numerus/ ſibiipſi equalis: nuſq̄ a medio digredit/ ſeq́ totū ex equo reſtituit. Nec plus/ aut minus ſeipſo gignit: Nec ſibi ſubſidet/ Nec ſeſe exuperat/ atq́ tranſcendit: Seipſo demū neq́ maior eſt neq́ minor. Qui aūt illū circūſtant extremi: eius inq̄ ſubmultiplices: atq́ multiplices cōtinuo adieq̄litatē labūt ſuntq́ ſibiipſis diſpares/ atq́ ieq̄les: ſeipſis aut maiores/ aut minores. Aut eni minore. aut ampliore partiū fenore: atq́ prouentu: i ſeſe redeūt/ ſeq́ reſtituunt.

51 ¶ Nullus pariter par: eſt ſenario diuiſibilis.

¶ Nam numerus omnis/ quē ſenarius perfectorū primus metitur: eſt habūdans. Omnis autem pariter par/ eſt din.i utus. Nullum igitur pariter parem/ ſenarius metitur.

52 Continue pariter parium/ quilibet duo et duo proximi ſimul iuncti: numerum habūdantē ſenarii multiplicem/ aut ipſum ſenarium gignunt.

Senarii multiplices: 6 12 24 48 96 192 344

Continui pariter pares: 2 4 8 16 32 64 128 256

¶ Duo primi pariter pares ſunt 2 et 4/ qui ſimul gignunt ſenarium. Quattuor vero et octo gignūt dodecadē/ ſenarii multiplicē. Et ita quotiēs duos quoſuis pariter pares/ p̄ximos & attiguos iūxeris: ſurget inde aut ſenari9: aut ſenarii multiplex/ quē cōſtat eſſe habūdtē. Ex cōtinua aūt pariter pariū ſerie: cōtinuis duob9 et duobus proximis ſimul iunctis/ ſurgunt a ſenario continui ſenarii multiplices.

53 Diſpoſitis continue ab vnitate/ ſenario et ſenarii multiplicibus/ iiſq́ continue ſimul iunctis: oriuntur omnes numeri primi / vnitate ſenarii multiplicibus maiores: iiſq́ rurſum continue ſimul additis/ ſurgunt continui cubi.

¶ Ex ſenario et vnitate/ fit ſeptenarius incompoſit9 et primus. Vnū/ ſex/ duodecim: faciunt decē et nouē/ numerū primū. 1.6.12/24/ gignunt quadragita tria: qui eſt et numer9 prim9. Et ita in vniuerſa ſenarii multipliciū ſerie perge. Pri9 enim poſitū eſt numeros primos: eſſe vnitate ſenarii multiplicibus/ aut minores aut maiores. ¶ Rurſum iunge numeros primos genitos ex coaceruatione ſenarii multipliciū: et cōtinuos proferes cubos. Vnitas eni primus eſt cub9. Octo ſecundus: quē vnū et ſeptē duo primi/ cōflāt. Porro tres primi 1.7.19. ſimul: 27 reddunt/ tertiū cubum. Et ita in ceteris procedēs: nuſq̄ numerū offēdes/ nō cubū.

Senarii multiplices	1	6	12	18	24	30	36	42	
Numeri primi ex eis facti	1	7	19	37	61	91	127	169	
Cubi ex numeris primis	1	8	27	64	125	216	343	512	

54 ¶ Vnde fit vt continui cubi: aut ſint ſenarii multiplices: aut ab eis ſit reſidui continue hi quinq́ numeri ſenario minores. 1.2.3.4.5.

¶ Conſtāt enim cōtinui cubi: ex numeris primis qui continuos ſenarii multiplices: vnitate ſuperāt. Vt primus cubus/ vnitas eſt. Secūd9 8: cōſtans vnitate et ſeptenario. ſeptenari9 vero cū ſenariū vnitate ſuperet: ſecundus cubus octo/ eundē ſenariū binario trāſcēdit. Tertio

vero cubus 27/ſuper ſenarii multiplicē 24/tres addit vnitates.Quartus cubus/ſexaginta quattuor/ſuper 60:quattuor addit vnitates.Quintus cubus.25:ſenarii multiplice 120:qui nario maior probatur.Sextus deniq; cubus 216/ſenarii multiplex eſt/diuiſuſq; ſenario/ nichil relinquit.Septimus rurſum cubus:ſuper ſenarii multiplicem:addit vnitatem.Octauꝰ/ binarium:Ternariū:nonus/Decimus/quattuor:Vndecimus/quiq;. Duodecimus iterum/ nichil.Eſt enim ſenarii multiplex.Et eodēmodo hec ſeries in imenſum pergit.A primo eni cubo/dempto quotiens poteſt ſenario: relinquitur vnitas.A ſecundo cubo/duo relinquuntur.A tertio/tria: A quarto/quattuor.A quinto quinq;/ A ſexto nichil. A ſeptimo/ rurſum vnum:et ita deinceps.

Cubi	1	8	27	64	125	216	343	
Senarii multiplices	0	6	24	60	120	216	342	
Reſidui	1	2	3	4	5	0	1	

¶A quolibet cubo/ dēpto quotiēs poteſt ſenario: aut id quod relinquitur/ 55
latus eſt cubi:aut additus ei ſenarius/aut ſenarii multiplex:latꝰ gignit cubi. Si autem nichil ex diuiſione ſuperat:aut ſenariꝰ/aut eius multiplex erit cubi latus.

¶Ab vnitate primo cubo/ nulla facta ſenarii ſubſtractiōe:ſupereſt vnitas/q̄ eſt et latꝰ vnitatis.Ab octonario ſecundo cubo/demptus ſemel ſenarius/ reſiduū facit binarium/octonarii cubi latus. Tertius cubus 27 ſenario diuiſus:ternarium ſuum latus relinquit.Quartus 64:quaternarium ſuum latus. Quintꝰ 125:quinarium.Sextus 216:nichil.Eius enim latꝰ eſt/ipſemet ſenarius. ¶Poſt ſextum autem cubum/ad duodecimū vſq; cubū:reſiduis/numeris/additus ſemel ſenarius:latera cuborum profert.A duodecimo cubo/ad decimū octauum:reſiduis (ſenaria diuiſione) numeris/bis/ eſt addendus ſenarius/ad elicienda cuborū latera.A decimo octauo cubo vſq; ad quartum et vigeſimum:ter ſenarius eſt addendus. Et ita continue perge/ſecundum ſeries et ſenarias cuborum reuolutiones:vno pluries/ ad reſiduos numeros ſenariū addendo.Et ex hac ꝓpoſitione poterit elici/ ꝓpoſiti cubi radix.

¶Cōtinue cuborum omniū note/atq; figure ſimul iuncte: dempto quotiēs 56
poteſt/ nouenario:aut duos primos cubos vnū et octo relinquūt/aut nichil.

pulchra cu ¶In hec tria:vnū octo nichil:cubi omnes redeunt/atq; reuoluuntur.Iunctis enim cōtinue
borum pro cuborum omnium figuris:dempto quotiens poteſt ab eis nouenario/continue ſuperabūt
prietas vnū/octo/nichil.Primꝰ eni cubꝰ vnitas eſt.Secūdꝰ octo.Tertius 27:cuiꝰ ambe note ſimul nouenarium conflant.Quartus cubus 64/geminis conſtat figuris.quibus iunctis/ fit denarius:a quo nouem ſublati/relinquunt vnitatē.Quinti cubi 127/note ſimul ſumpte :octonarium gignunt.Sexti/cubi 216 figure tres ſimul ſumpte nouenarium conflant.Et ita in vniuerſa cuborum ſerie contingit.Hinc facile eſt dinoſcere:an propoſitus numerus cubus ſit/ nec ne.Nam datus numerus/cubus eſſe nō poteſt:ſi ſimul ſumpte eius figure/ſubſtractioni nouenarii:alium ab his tribus/reſiduum fecerint.1.8.0.

1	8	27		64	125		216		343	512	729
9	1	8		0	1		0		1	8	0

¶Omni numero ſimplici deſinit:finiturue cubus. 57

¶Numeri ſimplices & minimi: ſūt hi.1.2.3.4.5.6.7.8.9.Et i hos/omnes deſinūt cubi.Nā eorum vnuſquiſq;:vltima eſt cubi nota/ atq; figura.vt et precedentis figura oſtendit.

¶Tetragoni omnes:in has tantum deſinunt notas.1.4.5.6.9.0. 58

¶Sex tantum ſunt quadratorum fines et vltime note 1.4.5.6.9.0.In has quippe/vniuerſi quadrati deſinunt.Repudiant autem metas has quattuor.2.3.7.8.Nam quadratum reperias nullum:qui aliqua harum metarum limitetur. In nouem namq; quadratis/ omnem experimur quadratorum reuolutionem et finem.vt ſubditi quadrati declarant.

N o u em					qua drati				
1	4	9	25	36	49	64	81		100
Quadratorum fines	1	4	5	6	9	0			

Trigoni autem omnes:habent et pro metis/ſuiſue limitibus notas ſex.1.3.6.0.5.8.Omnes enim trigoni:ſex his limitibus finiuntur.Repudiāt autem notas quattuor:ſcilicet.2.4.7.9.

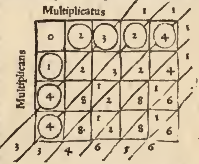
ſin quas trigonus deſinit nullus. Et huius quoq; rei periculum/ nouem trigoni pandunt. Nã

Nouem trigoni	1	3	6	10	15	21	28	36	45
Trigonorũ fines				1	3	6	0	5	8

poſt trigonos/ nouem: ceteri omnes trigoni/ in eaſdem notas reſoluuntur. Identidem et omnes quadrati/ eoſdem habent fines: quos et primi nouem quadrati

59 ¶ Multiplicationis modus promendus eſt: maiorib⁹ numeris/ vt perfectis eliciendis: vulgato modo accommodatior.

¶ Is quo paſſim vtuntur multiplicationis modus: in ingentioribus/ numeris/ confuſionem facile parit. ob eas vnitates que priuſq̃ ſcribantur: mente ſunt reſeruande. hic autem quem promemus/ illo et certior et apertior eſt: nullaſq; menti commendat vnitates. ¶ Sit igitur numerus quicunq; vt 1 4 4: in alium quẽuis/ vt in 2 3 2 4: multiplicandus. Diſpono ambos numeros/ per ſuas vnitates/ in angulo recto. cuius anguli recti vertex/ / ſit hec nota (o) que in numeris nichil exprimit. ita vt hec nota o/ precedat vtriuſq; numeri caput/ capitalẽ ue notam. Deinde compleo totius recti anguli/ parallollegrãmum. quem ſecundũ vtriuſq; numeri vnitates: per rectas lineas partior/ in minores quadratos. Si enim ambo numeri fuerint (notarum ſuarum numero) equales: totus parallollegramus erit quadratus. Si inequales: erit altera parte longior/ pluresq; fient latere vno quadratuli q̃ alio. Diuido rurſum minores medioſue quadratos per dyametros ductas a toti⁹ parallollegrãmi ſiniſtro inferiore angulo/ ad eiuſdem angulum oppoſitum ſcilicet ſuperiorem dextrũ. haſq; dyametros protendo in vtramq; partem/ extra totum parallollegrammum/ vni⁹ minorum quadratorum ſpacio. ¶ Duco igitur imprimis primam vnius notã/ in primã alterius: ſcilicet vnũ in 2. et productũ 2: ſcribo in angularis ambarũ notarum quadrati/ inferiore triangulo. Deinde eandem/ ſiniſtri numeri primam notam 1 duco in alterius/ ſcilicet ſuperioris ſecundam vt in ternarium. Et productum tertium/ ſcribo rurſum in angularis ambarũ notarũ quadrati/ inferiore triangulo. Rurſum eãdem/ duco in tertiam vt in 2: productumq; binarium/ in angularis earum quadrati inferiore triangulo diſpono. Poſtremo duco eandem in quartam/ vt i 4: et productum 4/ eodem modo in angularis quadrati iferiore medietate ſtatuo. Rurſum ſecundam ſiniſtri numeri figuram 4/ duco in ſuperioris primam 2: et in angularis quadrati inferiore medietate iproductum 8 ſcribo. Eandem ſecundam/ duco in alterius ſecundam 3: et producti duodenarij ambas notas/ in angulari ſcribo quadrato: in ſuperiore eius triangulo vnitatem/ in inferiore vero 2. ¶ Et ita perge multiplicans quodlibet vnius in quodlibet alterius: quoaduſq; totus vnus numerus/ in totum alium ductus ſit. Nam quicunq; numerus ex vnius note/ in aliam ductu concreſcit: in angulari ambarum notarũ quadrato/ eſt collocandus. Si iferior denario fuerit in inferiore triangulo: ſi denarius aut denario maior conſtans tamẽ ſimplici figura: i ſuperiore eius triangulo. Si vero duas notas habuerit: ſuperiorẽ in ſuperiore triangulo: inferiorem vero/ in inferiore/ collocare debes. Hoc enim pacto nichil mente ſeruandum eſt: ſed productus numerus illico ſcribendus.

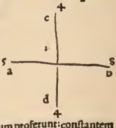

¶ Perfecta autem multiplicatione tota: addendi ſunt ſimul cuncti numeri/ qui inter parallellas et eq̃diſtãtes dyametros cõtinẽtur. Et q̃d ex eorũ additiõe denariũ ſupat: ferẽdũ ẽ ad ſuperiores dyametros/ parallellas: et in earum interuallo/ ac ſpacio collocandũ: quoaduſq; totam collegeris producti numeri ſummam. ¶ Eſt autem inchoanda huiuſmodi additio/ ab angulo dextro inferiore: aſcendendo ad oppoſitum angulum. Numerus quippe qui eſt in vltimi angularis quadrati inferiore triangulo: per ſe ſumendus eſt: et ſtatuendus pro vltima et inferiore figura/ colligende ſumme, vt numerus, 6,

¶ Deinde tres numeri. 6.1.8: qui ſunt in ſuperiorum dyametrorum ſpacio/ ſimul addendi. quibus fit 15: qui cum duabus conſtet figuris 1 et 5: transfero vnitatem/ ad ſuperiorum dyametrorũ ſpaciũ: et reſiduam figurã 5 /ſcribo poſt priorem. 6. ¶ Rurſũ numeros in tertio dyametrorum ſpacio ſitos 4.1.8.2: cum vnitate/ collecta ex inferiore interuallo/ ſimul iũgo quibus fit 16/ cuius notam 1/ transfero ad ſuperiores dyametros. 6 autem ſcribo pergendo a dextris, poſt 5. ¶ Deinde quarti ſpacij numeros 2.2.1.8. iungo: addita eis vnitate/ ex inferiore collecta interuallo. hiq; faciunt 14: cuius notam 4 ſcribo poſt ſenarium/ ad eliciendã ſummam expetitam. vnitatẽ vero colloco extra parallolegrãmũ/ in ſuperiorũ dyametrorũ interuallo. ¶ Quinti quoq; ſpacij iungo numeros 3.1.8. addita eis vnitate: quibus ſurgit 13 cuius notam 1 ſtatuo in ſuperiore interuallo: 3 autem diſpono poſt 4.

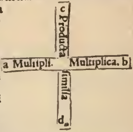
¶ Denique ſexti interualli numerum vnicum 2: ſumo per ſe cum vnitate collecta ex proxime inferiore ſpacio. et conflatum 3/ ſcribo poſt alium 3: eritq; hec petiti producti numeri/ ſuprema et capitalis figura. Erit enim totus productus hic 334656. ¶ Et ita in cunctis multiplicandis pergens: falleris nunq̃. reperieſq; hũc multiplicationis modum/ vulgatiore modo certiorem. Atq; hac vtẽs multiplicatione: quantoſcunq; perfectos numeros facile/ paruoq; labore elicies.

¶ Probande multiplicationis facte: facilis quiſpiam et expeditus promend9 eſt modus. Vnde manifeſtũ eſt ſi totũ/ profert totũ i totũ: et reſiduũ i reſiduũ/ proferrre aliud totum: cuius reſiduum erit prioris totius reſiduo equum. 09

2 6
1 4
1 0 4
2 6 0
3 6 4

¶ Ducatur numerus 14/ in numerum 26: ſitq; productus 364. petitur probande eiuſce multiplicationis/ facilis aliquis modus: an hec ſine errore ſit pfecta. Sit igitur recta linea a b: quam ſecet ppẽdicularis c d. et ſit c d/ equalis a b. Iungo ambas notas numeri multiplicantis 14: que ſimul quinarij notulam cõplent/ quam colloco in puncto a. Iũgo pariter multiplicati numeri 26/ ambas notulas: que ſimul octonarium conflant. quem in puncto b/ econtra quinarium diſpono. Eodem quoq; modo iungo et numeri pducti 364/ omnes notas: que decimumtertium numerũ gignunt a quo demptus quotiens poteſt nouenarius/ quaternarium facit reſiduum. Quaternarij igitur notulã/ ſiſto in puncto c. Educo a in b/ ideſt quinarium in octo: qui ex ſeſe/ quadrageſimum numerum proferunt: conſtantem duabus figuris/ notula ſcilicet 4 et ſigno o. quib9 ſimul additis/ dempto ab eis nouenario ſuperat tantum quaternarij notula: quam ſtatuo in puncto d/ e regione puncti c. Quia igitur ambo numeri c et d. in eadem linea ex oppoſito diſpoſiti/ ſunt ſimiles et equales: cõſtat priorem multiplicationem/ rite eſſe perfectam. et numerum 364: ex ductu 14 in 26/ veraciter ẽe adinuẽtũ et productum. ¶ Et eodemmodo in omni multiplicatione procede. Nã ſi totus multiplicans in totum multiplicatum/ infert totum productum: ita et quod fit ex totius multiplicantis (poſt ſubſtrationem nouenarij) notulis/ in numerum factum/ ex tot9 multiplicati ſimul ſumptis notis/ poſt ſubſtractionem nouenarium: equum et ſimile erit (dempto item quotiens poteſt nouenario) et quod fit ex totius producti notis ſimul iunctis/ facta iterum abiudem omni nouenaria ſubſtractione.

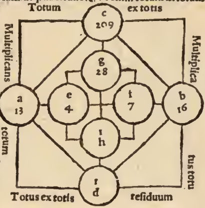

¶ Nouenarij quippe (ſimplicium numerorũ ſupremi ſubſtractio: nullius multiplicationis modum/ nullorumue numerorum ſeriem ac legem immutat. ¶ Eadem eni eſt lex partium ſimplicium et reſiduorum/ dempto nouenario/ q fuit ſeruato eode nouenario: totorũ cõpoſitorũ et i ſua itegritate manẽtium cũ in omni numerorum ſede et vnitatũ coordinatiõe: ſiat poſt nouenarium/ cunctorum ad ſua principia ad ſimilia/ ad eadem et ad vnitatem reciprocatio. ¶ In omni itaq; multiplicatione probanda: ſtatue in linea a b/ iunctarum notularum vtriuſq; multiplicantis et

Proprietas nouenarij.

multiplicati (dempto nouenario quotiẽs poteſt) reſidua. in linea vero c d/ ſiſte productorum reſidua in puncto c reſiduũ totius producti ex toto multiplicante in totum multiplicatum in puncto vero d/ reſiduum producti ex reſiduo in reſiduum. id eſt ex a in b. Et ſi numeri

ſn linea c d ſiti/ ſint idem numerus :perfecta erit et in erronea multiplicatio. Sin vero ſint inequales: ſcito in multiplicatione te eſſe lapſum/atq; aberraſſe. ¶ Si enim totum in totum profert totum: vtiq; et ex coniunctis notulis/ poſt nouenariam ſubſtractionem: reſidua in ſeinuicem ducta / totum pariter elicient: cuiꝰ nouenarie ſubſtractionis reſiduum / prioris totius (poſt ſublatum nouenarium/ reſiduo erit equum. ¶ Amborum enim totorum (eius ſcilicet quod profertur ex totis :et eius quod elicitur e reſiduis) erunt equa reſidua. ¶ Sit enim vt ex ductu a in b / totius in totum producatur e totum. Et ſit e/ reſiduum notularũ ipſius a: poſt nouenariam ſublationem. f vero ſit reſiduum b. d autem ſit reſiduum totiꝰ c. duco e in f/ reſiduũ multiplicãtis/ in reſiduum multiplicati/ ſitq; productum g. cuius reſiduum(nouenaria ab ipſius ſimul iunctis notulis/ facta ſubſtratione) ſit h. dico quoniam ſi rite ꝓceſſit multiplicatio: futurũ eſſe vt ãborũ totorũ et productorum c et g reſidua/ d et h ſint equalia. Et hoc in omni multiplicatione: pernecceſſarium comperies.

Aliud exemplum

¶ LIBRI PERFECTORVM NVMERORVM FINIS.
Perfecto/ trinoq; deo laudes ingentes. Anno domini/ 1509: Ianuarij 4.

·:·

CAROLVS BOVILLVS SAMAROBRINVS SPECTATISSIMO VIRO IVDOCO CLICTHOVEO SACRE TEOLOGIE PROFESSORI.
·:·S·:·

DE MATHEMATICA ROSA STVDIOSISSIME VIR: HACTEnus quod norim ab hoie nemine/ quicq̃ litterarum monumentis/ ad poſteros manauit. idq; me pmouit: vt et inuſitatam et cognitu dignam figurã/ hoc tractatulo verſandam trutinandamq; ſuſceperim. Hec enim nonmodo in magnitudine: ſed et proportionabiliter in numeris reperitur. Neq; dũtaxat in hexagonorum ſpecie: ſed et in cunctis poligoniarum figurarum generibus(tam i numero q̃ in magnitudine) inuenitur diſtributa. Quotquot enim ciclis/ Geometrica Roſa per omnem figurarum ſpeciem abſoluitur: totidem vnitatibus Arithmetica Roſula/ in omni identidem figurarum ſpecie conflatur. Quinimo nec geometrica Roſa: ſine Arithmetica/ pingi et exprimi poteſt. quemadmodũ neq; circulꝰ eſſe ſine cẽtro. neq; ſine nũero magnitudo. Hec aũt ſine illa pingibilis ac ſcriptibilis eſt perinde atq; centrũ deſignari poteſt ſine circulo /; et nũerus eẽ ſine magnitudine. Attamen Geometrica/ Roſe nomen: imprimis ex roſei floris ſimilitudine ſibi vendicat. ꝙ i exagona et vulgatiſſima roſa/ intexti ſibiinuicem vndecunq; circuli/ velut ab vno centro ꝓfecti: perpulchre roſei floſculi/ circuncultellata ſeq; prementia foliola expreſſiſſe videantur. Igitur quecunq; de vtraq; et Geometrica et Arithmetica roſa/ tractatulus hic proſequitur: tuo nomini dicata; animo ſuſcipe beniuolo.·. V A L E .·.

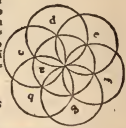
¶Caroli Bouilli Samarobrini Libellus de Mathematicis roſis ad litteratiſſimum virum Iudocum Clicthoueum Sacre theologie profeſſorē.

¶Quid geometrica roſa.

Geometrica roſa: eſt equalium circulorum / regularis et ītegra ſectio.

¶Equalium circulorum regularis ſectio dicitur: quando eorum centra ſunt in mutuis circunferentiis. Integra autem et abſoluta dicitur ſectio: quando a quo digreſſa eſt puncto / ad idem redit.

¶Sit circulus a / cuius centrum a. Eius circunferentiam partior in ſex partes equales: ductis circa eūdem / eadem ſemidyametro ſex circulis. b.c.d.e.f.g. quorum omnium centra / erunt in circunferentia circuli primi a. eritq; ī primis ſeptem huiuſmodi equalium circulorum / regularis ſectio. Sed et erit ſectio itegra atq; abſoluta. Nam a puncto b cepta / ad idem punctum redit. Sex enī extremi circuli / interiorem circulum a circunuallant / circunſepiuntq; totum.

1

¶Propoſitiones

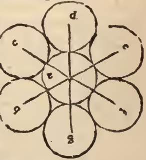
¶Gemetrica roſa: eidem medio circulo / plures alios ſecantes circunſcribit

¶Vt in ſuperiore roſa / ſex circuli b.c.d.e.f.g / interiori circulo a circunſcripti ſunt enudem et ſeinuicem ſecantes.

¶Omnis circulus: ſex ſibi equalibus circulis / circunſcribi poteſt.

¶Clarius intueberis / quopacto queant eidem circulo dūtaxat ſex circuli eidem equales circunſcribi: ſi exteriores circuli ſine ſectione / circa medium circulum fuerint diſpoſiti: et ſeinuicem et medium circulum contingentes. ¶Sit enim circulus a / cuius circunferentiam ſemidyametri ſpacio: diuido in ſex arcus equales / punctis b.c.d.e.f.g. Et a centro a / duco per eadem puncta ſex rectas lineas: equales totius circuli dyametro. Deide ſuper harum rectarum extrema: duco ſex circulos / circulo medio a. equales. Clarum eſt quoniam hi circuli / nulla ſe ſectiōe partientur. ſed erunt et medium circulū et ſeſe contingētes. totumq; ſpacium quod circunſtat a circulum ambibūt Eruntq; hi ſeptē circuli: vt geometrica roſa. Intereſt enī q; in roſa: extremi circuli et ſeſe mutuo et circulum mediū prementes condiuidunt / atq; interſecant. Hic autem incommunicantes ſunt ſeq; contingentes. ¶Et huius propoſitiōis archana doctrina / ac eleuatio mentis: myſterium promit creationis vniuerſorum. que ſeptem diebus perfecta fuit / atq; abſoluta. Cauſam ſimul exprimit: cur ſeptima dies / requietionis diuine dies eſt: qua factū eſt a deo nichil. Sex vero primi dies ſint diuini totius operis tempus ac menſura.

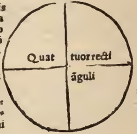
Aſſurrectio mētis.

2

¶Vnde fit vt totius planiciei / perfecta plenitudo: ſit ſeptem circulorum equalium.

¶Nam medius circulus et ſex extremi: totam occupant ſuperficiei plenitudinem: Eandem tamen plenitudinem ambit occupatue circulꝰ vnus. Ambit enim omnis circunferentia: vni

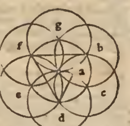
3

uerſum ſpacium/quod circũſtat eius cẽtrum:id eſt quattuor rectorum angulorum ſpacium.

4 ¶In geometrica roſa:circuli oppoſiti:minime ſemu cem ſecant.

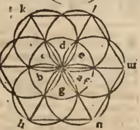
¶ Circuli in roſa oppoſiti ſunt:qui dyametro diſtant. Vt in ſuperiore figura circuli b et e c et f:d et g.Hi enim duo et duo/contrapoſiti ſunt et incõmunicantes.ſeq; cotingũt in pũcto a/medij circuli centro.

5 ¶Duorum circulorum regularis interſectio:fit ſecundum tertiam circunferentie vtriuſq; partem.

¶In precedentis roſe figura/circulus a et circulꝰ b:ſeſe tertia parte circunferentie ſubeunt/atq; interſecant.Nam arcus c a g: tertia pars eſt/circũferentie circuli b.Arcus vero c b g: tertia ps circunferentie circuli a.Et ita de ceteris dicas.Omnes eni equa les circuli/quorum vnius centrum eſt in circunferentia alterius: tertia parte circunferentie ſubeunt ſeſe/atq; interſecant. Nam et recta linea/que mutue eorũ interſectionis copular pũcta:latus eſt trigoni yſopleuri/vtriq; circulo inſcribẽdi: vt linea e g.

6 ¶Geometrica roſa/quantuncumq; per circulos augeatur:ſemper exagonam figuram ſeruat

¶ Inchoat enim omnis roſa/diuiſione interioris/primi et medij circuli in ſex partes equales: menſura et longitudine ſemidyametri. Inſcripto enim exagono in interiore/medioue circulo:eiuſdem exagoni/anguli et verticalia pũcta: extremorum circulorum fiunt centra.Seruant igitur extremi circuli(primo/atq; interiori circulo circũſcripti)figuram eandem:quam et ſua ipſorum centra/in interioris et medij circuli circunferentia deſignata. ¶Producantur igitur ab a centro/per ſex puncta b c d e f g:ſex recte/aduſq; extremorum circulorum circunferentias.quibus circunferentiis occurrant in punctis.h.i.k.l.m.n.Manifeſtum eſt hec nouiſſima ſex puncta/diſtare regulari exagono.quem e ductis ſex

7 lineis/abſolue:cerneſq; quopacto gemetrica roſa exagonam(quantuncunq; augeatur)ſeruabit figuram.

¶Geometrica roſa:fit per circulos equales eadem ſemidyametro communicantes.

¶Circulus a et circulus b:cõmunicant ſemidyametro a et b:Identidẽ et circulus a et circulus c.Similiter circulus b et circulus c.Et ita de ceteris dixeris.

¶Tota eſt vnaqueq; roſa:quotquot habet in ſingulis lateribus ciclos.

¶Eadem de roſa/que et de poligonijs arithmeticis figuris ſunt dicenda.Arithmetica enĩ omnis poligonia/in ſua ſpecie cenſetur tota:quotquot habet in latere vnitates.Ita et roſa/tota eſt in ſua ſpecie:quotquot in latere quolibet geſtat circulos. ¶Vnicus enim et per ſe ſcriptus circulus:eſt prima roſa.ſicut et ipſa vnitas:eſt omnis prima poligonia. Que vero ſeptem circulis conſtat:roſa ſecunda eſt.Habet enim in quouis latere ciclos duos.Eius enĩ

9 latera ſũt b c. c d. d e. e f. f g.Tertia roſa:tribus circulis/in quolibet latere perficitur.Quarta in quouis latere/quattuor habet ciclos:Et ita deinceps.

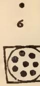
¶Diſpoſitis cõtinue ab vnitate ſenario & ſenarii multiplicibus/hiſq; ſimul iunctis:ſurgunt continue roſarum omnium numeri/impares primi.

¶ Ex ſuperiore libro/de numeris perfectis:conſtat omnes ſenarij multiplices/collectos ab vnitate efficere numeros impares primos. Hi autem impares primi:ſunt continui roſarum omnium numeri.¶ Roſa enim prima vnitas eſt/vnuſue circulus.Roſa ſecunda:ſeptẽ conſtat ciclis.Circunſcribit enĩ prime roſe/circulos ſex. Tertia roſa:ſecundam roſam duodecim circulis tranſcendit.Quarta/tertie:circulos octodecim ſuperaddit.Et hocpacto pro

ced· ſequentem ſenarij multiplicem/prioribus roſis ab vnitate ſimul ſumptis/adjiciendo.

Roſarum numeri

Senarij multiplices	1	6	12	18	24	30	36
Roſarum numeri impares primi	1	7	19	37	61	91	127
	1	2	3	4	5	6	7

Proferes enim roſarum omnium numeros. Prima namq̧ roſa / vnico conſtat circulo. Secunda ſeptem. Tertia decem et nouem circulis. Quarta circulis ſeptem et triginta. Et ita conſequẽter. 10

¶ Roſarũ oim nũeri/tribus tm̃ nũeris finiunt̃: vnitate ſenario ac nouenario

¶ Prima roſa 1: ſecunda 7/ tertia 19/ qui numerus nouenario finitur. Quarta 37: que in 7 redit. Quinta 61/ q̃ reſoluit̃ 1. Et ita deinceps: expiere cũctas roſas/ deſinere his tm̃ trib/ 1. 7. 9.

¶ Sumptis continue quinq̧ roſis: ab extremis ad mediam / earum fines erũt hoc ordine. 1. 7. 9. 11

¶ De roſis et roſarum numeris idem cenſemus iudicium. Nam roſa geometrico modo per circulos: Arithmetico vero modo per ſola centra/ ipſorumue circulorum vnitates pingitur Sumãtur igit̃: quinq̧ roſe ſiue roſarũ nũeri 1. 7/ 19/ 37/ 61/. Harũ prima et vltima finiuntur: vnitate. Secũda et quarta/ ſeptenario. Tertia ac media nouena rio. Ab extremis igitur roſis/ ad roſam mediam: hic metarum eſt ordo 1. 7. 9. Et in ceteris/ idem contingit.

1	7	19	37	61	91	127	169	217	271
1	7	99	7	1	1	7	99	7	1
Quinq̧		roſe			Quinq̧		roſe		

12

¶ Si nũerorũ roſarum oim/ note ſimul iũgantur: dempto quotiẽs poteſt ab eis nouenario/ relinquentur cõtinue hi nũeri 1. 1. 7 et rurſũ 1. 7. 1 Et ita deinceps.

¶ Prime due roſe ſunt vnum et 7 atq̧ in has duas cuncte reſoluuntur ac redeunt. Nam tertie roſe que eſt 19/ note ſimul ſũpte: nouenarie ſubſtractioni/ reſiduam faciunt vnitatem. Id et factitant/ quarte roſe que eſt 37 figure. Quinta autem roſa/ que eſt 61: iũcta ſibimet/ ſeptenarium gignit. Sexta rurſum, et ſeptima/ nouenario ſublato: vnitatem faciunt reſiduam. Octaua relinquit ſeptenarium. Et ita conſequenter. 13

Reuolutiones	1	7	1	1	7	1	1	7
Roſe	1	7	19	37	61	91	127	169

¶ Cõtinue roſarũ oim numeri/ ab vnitate ſimul ſumpti: naturales aſſiduoſue cubos ab vnitate gignunt.

¶ Hec conſtat ex libro perfectorum numerorum. in quo oſtendimus quopacto cõtinui ab vnitate ſenarij multiplices: nũeros gignãt primos. qui rurſũ ab vnitate/ ſimul ſũpti: natura
7 les continuo ſue cubos eliciunt. Huiuſmodi enim numeri primi/ qui continuis ſenarij multi
1 3 4 plicibus ab vnitate procreantur. ſunt roſarum numeri. 14
1 2
1 2

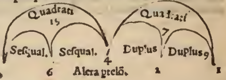
Roſarum numeri	1	7	19	37	61	91	127
Continui cubi	1	8	27	64	12	5 216	343

19 ¶ Dato cuiuſuis exagone roſe latere/ totius ſummam reperire

1 3 4 ¶ Duc datum latus in ſeipſum: et in numerum eo proxime minorem: ipſumq̧ proxime mi-
3 3 norem/ duc iterum in ſeipſum. et ex tribus productis numeris: totius roſe numerus/ ac ſum-
2 3 ma coaleſcit. Ductus enim binarius in ſe. gignit quattuor. Ductus deinde in vnum/ gignit duo. Vnum denique/ in vnum/ profert vnum. Tres autem producti 4. 2. 1 ſecunde roſe ſummam/ id eſt 7 implent. Similiter ternarius in ſe/ nouem profert. Idem in duo/ ſex elicit. duo vero in ſe/ quattuor gignit. His autem tribus prolatis/ ſcilicet 9. 6. 4: tertie conflatur roſe ſumma/ cuius latus tria. Et ita ex cuncto propoſito latere: q̃ facillime totius roſe ſcrutaberis ſummam. 15

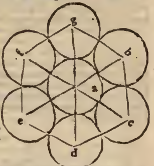
¶ Vnde manifeſtum eſt omnem roſam: ex duobus proximis quadratis et altera parte longiore/ medio eorum proportionabili eſſe compoſitam.

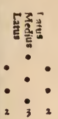
¶ Nam ad eliciendam totius roſe ſummam: ducuntur proximi numeri ambo in ſeipſos: et alter in alterũ. Qui autem amborum in ſeipſos ductu naſcuntur ſunt proxi quadrati. qui vero alterius in alterum ductu profertur: eſt al

16 teraparte longior/ vtriuſq; quadrati medius proportionalis.

¶ Cuiuſlibet roſe dyametrus/mediuſue numerus: eſt impar / conſtans ex eiuſdē roſe latere: et numero proxime minore

¶ Cuiuſuis roſe dyametrus/ mediuſue numerus: eſt linea in roſa maxima / oppoſitis ei9 angulis diſtenta. in qua plures ſūt circuli/ atq; vnitates: q̄ in alia quauis ei9 linea.

¶ Vt in ſecunda roſa/ que ſeptem circulis conſtat: linea media/ totiuſue roſe dyametrus: ea eſt in qua tres viſuntur circuli. Vt linea b a e / aut c a f/ aut d a g. lineę autē binis diſtente circulis/ ſunt eiuſdem roſe latera: vt b c. c d. d e. e f. f g. g b. ¶ Tertie autem roſe dyametrus/ mediuſue numerus: quinq; ciclis diſtēditur. Quarta roſa: ſuam dyametrum ſeptem circulis abſoluit. Et ita deinceps.

¶ Adde etenim cuiuſuis roſe lateri / numerum eo proxime minorem: et proferes totius roſe dyametrum mediumue numerum.

17 ¶ Omnis roſa conſtat ex medio ſuo numero et ſui lateris duplo: et duplis eorum nūerorū/ quotquot ſunt inter eius latus et mediū nūerū intercepti.

¶ Secunda roſa ſeptem circulorū: cōſtat ternario et binarij duplo/ id eſt quaternario. Eſt ei ternarius/ medius/ eius numerus: Binarius autem eius eſt latus. ¶ Tertia roſa ſcilicet 19 cōſtat quinario/ medio ſuo nūero: et ternarij/ ſui lateris duplo/ id eſt ſenario: duploq; quaternarij/ id eſt octonario. Eſt ei quaternarius: quinario atq; ternario interceptus. Iuncti autē 5. 6 et 8: numerum decemnouēnalem conſtant. Et ita in ceteris perge.

Medi9 nu.
3
1 2 3
4
Lateris du

18 ¶ Continue roſarum omnium / ab arithmeticis exagonis totis eiuſdemue denominationis differētie: ſunt proxime minoris denominationis quadrati.

¶ Vnitas eſt et roſa prima: et Arithmeticus exagon9 prim9. Roſa ſecunda 7: ſecūdū exagonum 6/ primo ſupat quadrato/ id eſt vnitate. Tertia roſa 19 tertiū exagonū 15/ quadrato ſecūdo: id eſt q̄ternario ſupat. Quarta roſa 37: eodē pacto Exagonū quartū 28/ tertio quadrato id eſt: nouenario trāſcēdit. Et hoc pacto in ceteris dicēdum roſis.

Medi9 nu.
5
3 4 19 4 3
8
6
Lateris du.

Roſarum numeri	1	7	19	37	61	91	127
Arithmetici exagoni	1	6	15	28	45	66	91
Quadrate differentie	0	1	4	9	16	25	36

61 ¶ Cuilibet roſe additus proxime minoris denominationis altera parte longior: quadratum gignit cuius latus eſt amborum latus.

¶ Altera parte lōgior/ vt materie et ineq̄litatis nūerus: ceteris poligoniis/ angularibuſue figuris diſſimilis reperit. Nā regulares poligonie: inchoant oēs ab vnitate/ ſuoue pricipio coherent. Eſt ei vnitas: in q̄libet regularū figurarū ſpecie/ pria. At altera pte lōgior / vt inequalis et cunctis diſſimilis: primus ab vnitate deficit/ nec ſuo coheret initio. Inchoat ei a binario ¶ Prim9 igit pte altera lōgior/ ē binari9. Nā tot9 dicit altera pte lōgior ois: quotquot i minore latere geſtat/ cōtinetue vnitates. Habet aūt binari9/ i maiore ſui latere vnitates duas: in minore vnam. Addo ſecūde roſe/ q̄ eſt ſeptē: primū altera pte longiorē binariū. q̄bus ſurgit nouenarius/ q̄dratus terti9. Deide tertie roſe 19/ addo ſcdm altera pte lōgiorē 6: q̄b9 fit 25/ quītus q̄dratus. cui9 latus quīq;/ ē amborū lat9: id ē ex amborū cōſtās laterib9 binario/ atq; ternario. Quarte quoq; roſe 37/ addit9 12/ terti9 altera pte lōgior: gignit 49/ ſeptimū quadratum. cuius latus ſeptē: lateribus amborum 4 et 3/ coaleſcit. Et ide deinceps accidit

Roſarum numeri	1	7	19	37	61	91	127
Parte altera lōgiores	0	2	6	12	20	30	42
Quadrati		9	25	49	81	121	169
Quadratorum latera		3	5	7	9	11	13

20 ¶ Cōtinue roſarū oīm latera: ſūt nūeri/ q nūerorū proxie minorū/ ſenariue multiplicium ſunt ptes: a ternario et cōtinuis ternarii multiplicib9 denoiate

ℂDe ceteris roſis.

AD ſimilitudinem exagone roſe contingunt et in omni poligoniarū figurarū ſpecie: et arithmetico et geometrico modo roſe.

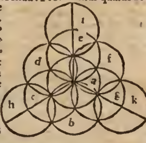
ℂHactenus de exagona roſa: vtroq; modo et geometrico et arithmetico ſumus locuti. Geometrica enim roſa fit per circulos: aut ſe cōtingentes aut ſecantes. Arithmetica vero fit per vnitates et ipſorum circulorum centra: de quibus: vt et de circulis/ idem eſt iudicium. Nam et circulorū et centrorum: idem eſt numerus. Nunc autem oſtendere volumus/ quopacto nō modo inter exagonos: ſed et i omni poligoniarum ſpecie / vtrouis modo et arithmetico et geometrico/ contingant roſe. Nam partitione circunferentie circuli/ in quotlibet partes equales complebis in vnaquaq; ſpecie/ geometricā quātācunq; volueris roſam: cuius numerus eſt arithmetica roſa. ℂSit enim circuli a circunferentia: in equales partes tris diuiſa punctis c e g. ducātur q; recte a c/ a e/ a g. Et cētris c e g/ earū lōgitudine/ ducātur tres circuli. hi tres/ cum medio circulo a: geometricā roſam trigonā implēt/ in ſua ſpecie ſecūdam. Habet enim in quolibet latere: circulos duos. Prima autē trigona roſa/ eſt circulus vnus. Secunda circuli quattuor. Tertia circuli decem. Superat enim ſecundam/ tertia: circulis ſex. Quo autem pacto i ſingulis ſpeciebus/ contingant Roſe: ſequentibus propoſitionib9 ſum9 explanaturi.

ℂDe trigona roſa.

PIngende trigone Geometrice roſe: modum explanare.

1 ℂGeometrica roſa/ in ſpecie trigonorū prima: eſt (vt diximus) circulus vn9. Secunda: circuli quattuor. que quopacto fiat/ in ſuperiore propoſitione docuimus. Tertia autem eſt hoc pacto deſcribenda. Protēdantur quātūlibet a centro a: linee a c/ a e et a g. que ſecunde roſe circulos c. e. g/ ſecent in pūctis h. i. k. Puncta vero interſectionis trium circulorum c. e. g: ſint b d f. Facio pūcta h i k/ circulorum equaliū centra. Similiter et tria puncta b d f: deſcriptis circa huiuſmodi centra/ equalib9 circulis. eritq; ex decem equis circulis: abſoluta Geometrica Roſa trigona in ſua ſpecie tertia. Et eodem modo quartā/ quintā et ceteras abſolues: ſi tam extremorum circulorum ſectiones/ q̄ ſectiones rectarum a c/ a e et a g: fiāt poſteriorum circulorum centra.

Trigone roſe Arithmetico deſcripte modo.

ℂGeometrica trigona Roſa/ quotcunq; circulis
2 augeatur: yſopleuri trigoni ſeruabit figuram.

ℂEx precedenti figura/ liquet tria puncta c. e. g: in circunferentia medii circuli a/ trigono diſtare yſopleuro. Identidē et tria puncta h. i. k. que ſunt vt ſecunde roſe anguli. Et ita quātis circulis/ increſcat trigona roſa: nuſq̄ ab yſopleuri equalitate ac norma deficiet.

ℂTrigonas arithmetico modo deſcribere roſas.

3 ℂDeſcribatur (vt prius docuimus) roſa eadem/ geometrico modo: per aut ſeſe contingentes/ aut ſecantes circulos. quorum centra /punctorum notulis/ atq; vnitatibus deſignētur. Conſtat horum centrorum numerum: eſſe trigonam roſam/ modo arithmetico ſuis vnitatibus explicitam/ atq; deſcriptam. Erunt enim hec centra/ equaliter abinuicem diſtantia: et yſopleuri trigoni/ complectentur figurā. In pingenda autem arithmetico modo/ trigona roſa: circuli inuiſibiles ſunt faciendi/ centra autem eorum viſibilia.

ℂSi ab vnitate/ numeri poſt ternarium/ ſeſe ternario tranſilientes ſimul ſu-
4 mantur: ſurgent continui trigonarum roſarum numeri.

ℂPrima trigona roſa vnitas eſt. Secunda quattuor/ conſtans vnitate et ternario. Tertia

decem: conſtans vnitate: ternario et ſenario. Quarta 19: tertiam/ nouenario ſuperās. Et ita quotiens priori roſe trigone/ ſequentes ternarij multiplices aggregaueris: cūctas trigonas
1 roſas elicies.

10	Ternarij multiplices ab vnitate	1	3	6	9	12	15	18	21	24
3 6	Trigonarum roſarum nūeri.	1	4	10	19	31	46	64	85	109

3 2 ¶ Propoſiti trigone roſe lateris: totius ſumma eſt inueſtiganda. 5

1 3 ¶ Duc propoſitum latus: in numerum eo proxime minorem. deinde vtriuſuis (eius ſcilicet qui par fuerit) medietatem: duc in reliquū/ id eſt in imparem: et productis adde vnitatē. Ex his enim petite totius roſe/ ſumma conſurget. Vt propoſito ternario latere: duc ternarium in binarium: quo ductu/ naſcitur ſenarius. Dein binarij medietatem/ id eſt vnitatem: duc in eundem ternarium/ fitq; eo ductu ternarius. qui cum ſenario/ addita vnitate: denarium tertie trigone roſe numerum gignit/ atq; implet. Et hoc pacto in ceteris procede.

De tetragona roſa.

Geometrica roſa tetragona/ pingenda eſt. 1

¶ Partior circulum a: in quattuor partes equales: punctis b/ c/ d/ e. quib9 circumducto circulos quattuor: longitudine ſemidyametri a b. Hi enim quattuor circuli/ cum circulo primo: eandem tetragonā roſam/ geometrico modo complent. Prima namq; tetragona roſa/ eſt circulus vn9. Secūda circuli quinq;. Tertia autem ſecundā/ octo circulis tranſcēdit. Quarta tertiam/ circulis duodecim.

Tetragone roſe Arithmetice

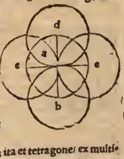
1

5

13

25

¶ Eadem tetragona roſa: eſt et arithmetico modo explananda. 2

¶ Deſcribe (vt pri9) geometricā tetragonam roſam. erūt enim eius centra: arithmetica tetragona roſa. quēadmodū ſuperius. de trigona roſa docuimus.

¶ Si numeri ab vnitate/ poſt quaternariū ſeſe quaternario ſuperātes coaceruati fuerint: omnium tetragonarum roſarum/ numeros elicient. 3

¶ Sicut trigone roſe/ conſtant ab vnitate/ ternarij multiplicib9: ita et tetragone/ ex multiplicibus quaternarij ab vnitate ſumptis.

Quaternarij multiplices	1	4	8	12	16	20	24	28
Tetragone roſe	1	5	13	25	41	61	85	113

¶ Cuiuſlibet tetragone roſe: dyametrus eſt impar. 4

¶ Secunda tetragona roſa: duas habet in latere vnitates. Eius vero dyametrus/ tribus eſt vnitatibus diſtēta. Roſe tertie Dyametr9: quinq; habet vnitates. Quarte ſeptem: Quinte/ nouem. Et ita deinceps.

¶ Omnis tetragona roſa: conſtat ex duobus proximis quadratis. 5

¶ Secunda tetragona roſa 5: cōſtat ſecundo et primo quadratis: 1 et 4. Tertia 13: ſecūdum & tertiū quadratos: 4 et 9 claudit. Quarta 25: tertio et quarto quadratis/ 9 & 16 cōflata eſt.

Nūer9 minor — Latus

Quadrati	0	1	4	9	16	25	36	49	64	
Roſe tetragone	1	5	13	25	41	61	85	113		

2 3 ¶ Propoſito tetragone roſe latere: totius ſummam reperire. 6

2 3 ¶ Duc propoſitum latus/ in ſeipſum: et numerum eo proxime minorem in ſeipſum. Et ex productis quadratis ſimul iunctis totius tetragone roſe ſumma conſurget.

9 ¶ Continue omnes tetragone roſe: his numeris finiuntur. 1. 5. 3. 5. 1.

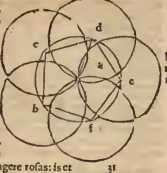
4 ¶ Prima tetragona roſa 1: Secunda 5. Tertia 13: que ternario clauditur/ finiturq;. Quarta
13 25: in quinarium redit. Quinta 41: in vnum reuoluitur. Et ita deinceps.

De penthagonis roſis 1

Geometrica penthagona roſa eſt deſcribenda.

¶ Sit circunferentia circuli a: ſecta in quinq; partes equales: punctis b, c, d, e, f,

f.antq; circa eadem pũcta/longitudine ſemidyametri: quinq; circuli. Hi igitur circuli/cum circulo primo/penthagonã roſam figurant ſecundam: ſex circulis cõſtantem. Prima etenim pẽthagona roſa: vnicus eſt circulꝰ. Secunda circuli ſex.

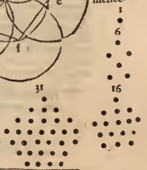
2 ℭ Penthagona roſa/quantũlibet aucta: penthagonam figurã ſeruat.

ℭ Nam quo ſe habent ordine/quinq; puncta b. c.d.e.f. in circunferentia circuli a: eodem et circuli omnes ſecũdi et extremi ſeſe habebunt. Seruabit igitur penthagona ois roſa: regularis penthagoni figuram.

Pentagone roſe Arithmetice.

3 ℭ Pẽthagone roſe arithmetice: ſunt figurãde.

ℭ Superioris roſe cẽtra/atq; vnitates: pẽthagonã arithmeticã roſam exprimũt. quẽadmodũ et de ceteris roſarũ ſpeciebus/dictum eſt. Qui enim quadratas nouerit pingere roſas: is et eadem lege/penthagonas noſſe debet.

4 ℭ Continue ab vnitate/quinarius et quinarii multiplices coaceruati: penthagonas roſas gignunt.

ℭ Sicut trigone roſe ternarii: tetragone vero/quaternarij multiplicibus ab vnitate oriuntur: ita et penthagone: continuis quinarij multiplicibꝰ ab vnitate ſumptis. vt ſubiecta figura pandit.

Quinarii multiplices	1	5	10	15	20	25	30	35	40
Penthagone roſe	1	6	16	31	51	76	106	141	181

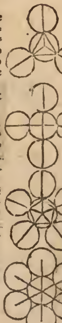
5 ℭ Omnes penthagone roſe vnitate/aut ſenario finiuntur.

ℭ Prima penthagona roſa 1. Secũda 6. Tertia 16: qui ſenario finitur. Quarta 31: que in vnitatem redit. Quinta 51: rurſum vnitate finita eſt. Et ita conſequenter: reperies omnes penthagonas roſas: alternatim proximas duas/in ſenarium: et ſequentes proximas duas: in vnitatem reuolui.

	31	
16	6	9
4	3	3
4	2	3

6 ℭ Dato latere/cuiuſuis penthagone roſe: totius ſummã reperire.

ℭ Sume numerum/propoſito latere proxime minorem. et vtrumq; duc in ſeipſum. Deinde alterum/in alterius medietatem: eũ ſcilicet qui impar fuerit/in medietatem paris. et ꝓductos numeros iunge. Hec enim erit petite penthagone roſe/ſumma. Vt propoſito quaternario latere: duco quattuor in ſe/qui gignit 16. Ternariũ quoq; proxime eo minorem/voluo in ſemet: quo nouenarius accreſcit. Poſtremo quaternarii medium hoc eſt binarium: duco in ternarium/ſurgitq; ſenarius. Iungo denique productos: 16.9. et 6. qui 31 conſtant/quarte penthagone roſe numerum. Et ita in ceteris faciendum.

7 ℭ Vnde manifeſtum eſt omnem penthagonam roſam: eſſe compoſitã/ex duobus proximis quadratis: et trigono/cum minore quadratorum toto.

ℭ Nã ex ductu duorum proximorũ numerorũ in ſeipſos: gignuntur proximi quadrati duo. Ex ductu vero medietatis vniꝰ eorũ/in alterũ: naſcitur trigonus totꝰ quotus eſt minor quadratorũ. Is aũt trigonꝰ: cũ duobꝰ quadratis penthagonã gignit roſam. Omniũ enim proximorũ numerorũ: medietas vniꝰ/ducta in alterũ: trigonũ gignit. Vt quarta pẽthagona roſa. eſt numerus 31: cõſtans quarto et tertio quadratis: ſcilicet 16 et 9 et ſenario tertio trigono.

ℭ Et de penthagona roſa hactenus.

De hexagona aũt roſa: prius ſumus locuti. q̃ ſola vera eſt et preſtantiſſima roſarũ. Nã ſex circuli equales eundẽ et equalẽ circulũ cõtingẽtes: totũ eundẽ circunſtãt/vacuũ relinquentes nullũ. ℭ Que aũt roſe ſunt infra exagonã: ſcilicet trigona/tetragona et pẽthagona: imperfecte ſunt. et aliqua parte circa mediũ circulum inanes ac vacue. Nam et tres et quattuor et quinq; tantũ circuli: pauciores ſunt/q̃ ad medii circuli ſufficiãt ambitum. ℭ Que vero roſe hexagonã roſam ſequuntur. vt heptagona/octogona et cetere ſecundũ omnium poligoniarũ ſpecies: ſunt habundantes. Nã plures q̃ ſex circuli equi: aptari nequeũt eidem circulo medio/ſine ſectione ſe inuicem contingentes. Attamen et heptagonarum et octogonarum et ceterarum quarumcunq; roſarum numeros: eadem coaceruatorum multiplicium lege elicies.

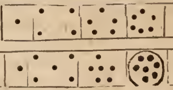
¶ Ab vnitate nãq; ſũpti ſeptenarii multiplices: heptagonas gignũt roſas. Octonarij mul-

Septenarii multiplices.	1	7	14	21	28	35	42	49
Roſe heptagone	1	8	22	43	71	106	148	197
Octonarii multiplices.	1	8	16	24	32	40	48	56
Octogone roſe	1	9	25	49	81	121	169	225

tiplices ab vnitate/ octogonas. Et hoc pacto deinceps. ¶ Vnde manifeſtum eſt heptagonas roſas poſt vnitatẽ: eſſe alterna ſupputatione aſſidue/ duas pares et duas impares. Octogonas vero roſas/ omnes eſſe aſſidue impares quadratos. vt liquet ex ſuperiore figura.
¶ Porro contingit et in omni roſarum ſpecie/ perinde atq; et in cũctis arithmeticis poligonijs: erigi pyramides trigonas/ tetragonas/ penthagonas/ exagonas. et ita ſecundum omnem ſpeciem. que ſimilium/ eiuſdemq; ſpeciei roſarum coaceruatione ab vnitate/ gignuntur. Sunt enim arithmetice roſe: noue quedam/ et inſolite poligoniarum ſpecies: ceteris aliquo pacto veriores. q̃ cetere deſcripte per ſuas vnitates: centro/ mediaue vnitate carẽant. Omnes autem roſe centrum poſſident/ ac mediam vnitatem: a qua inchoant/ ceteras

Arithmetice poligonie centro carentes

Arithmetice roſe centrum poſſidentes.

et extremas illi circunſcribentes. Eadem quoq; lege/ in qualibet roſarum ſpecie: conficies cubos. columnas et parallella corpora/ quecũq; ex Arithmeticis poligonijs: per ſingulas ſpecies ſurgunt/ atq; eriguntur. Sed de his hactenus.

¶ Libelli mathematica
rum roſarum Finis
Anno humane ſa
lutis 1509 Ia-
nuarii
o cta ua.

¶ CAROLVS BOVILLVS STVDIOSISSIMO VIRO PETRO DE GORKIS DOCTORI MEDICO.

S

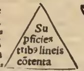
ST ſi Geometricum introductorium/ dudum a me emiſſum ſtudioſiſſime vir: libellum vnum de Mathematicis corporibus contineat: hic tamen liber/ plura de iiſdem corporibus diſſertans: altius eorum naturas perquirit. docetq; quo pacto eadem corpora ſtruenda ſint. Et preſertim ex quot et quarum planarum figurarum angulis: ſolidi eorum anguli/ procreetur atq; conſurgant. quod profecto in trinitatis numero: haud ſine myſterio completur. Nam trium duntaxat primatum figurarum (Trigoni Quadrati et Pẽthagoni) plani anguli/ ſolidum angulum procreãtes: regularium corporum prouentui ac generationi adaptantur. Has ergo planorum angulorum poteſtates eorumue ad ſolidorum angulorum procreationem: naturales rationabileſue coitus: cuiuſlibet item regularis corporis numeros: et alia paucula/ libellus hic diſcutit: quẽ tibi dicatum pari beniuolentia ſuſcipe: qua te proſequimur. VALE.

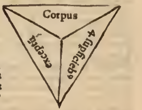
¶ Caroli Bouilli ſamarobrini Liber de mathematicis corporibus: Ad ſtu-
dioſiſſimum virum/ Petrum de gorris medicine doctorem.

Quid regulare corpus.

REgulare corpus: eſt quod vndiq; equis/ ac ſimilibus ſuperficie-
bus/ baſibuſue clauditur.

¶ Hec diffinitio de regulari corpore angulari/ eſt intelligenda. Nā ſphe-
ra/ regulare quidem eſt et vniforme corpus: vnica tamen illā ambit/ clau-
ditue ſuperficies. Angulare autem corpus: pluribus ambitur et contine-
tur baſibus. perinde atq; plana/ angularis figura/ lineis pluribus. Circulus
autem/ tantum linea vna clauditur. ¶ Sicut enim plana figura/ primaue
angularis ſuperficies/ tribus excepta eſt lineis: ita et neceſſe eſt angulare
corpus primū/ quattuor eſſe driſtētum ſuperfi-
ciebus. ¶ Et quēadmodum due tantum recte
linee / ſuperficiem claudunt nullā: angulum
tamen planū/ cōficiūt: ita & tres tantum pla-
ne ſuperficies/ angulare corpus efficiunt nul-
lum: gignunt tamen ſolidum angulum/ angu-
laris corporis initium. Id igitur angulare cor-
pus: regulare/ vniformeq; cenſem9: cuius baſes cuncte / et equa-
les et ſimiles ſunt. vt aut omnes trigone/ aut omnes quadrate:
aut vniuerſe penthagone. Ex oppoſito autem irregulare corp9
cuius aut inequales: aut diſſimiles fuerint baſes.

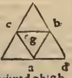
Propoſitiones

1 ¶ Angulare vniforme corpus/ eſt equiangulum.
¶ Sicut plane regulares figure/ ſunt equilatere et equiangule: ita et ſolide vniformes atq;
regulares figure ſūt et equalium baſiū et equaliū angulorum. Quod enim eſt latus/ in pla-
nis: hoc in ſolidis baſis appellatur. Et quod in planis/ eſt planus angulus: hoc idem in ſoli-
dis ſolidus angulus eſſe comprobatur. Et ſicut planarum regularium figurarum ſpecies/
ex planorum angulorum differentia colliguntur/ non autem ex varietate ac differentia la-
terum: ita et ſolidarum regularium figurarum ſpecies/ haud ex ſuarum baſium ac ſuperfi-
cierum differētia variantur. ſed ex ſolidorum angulorū varietate / plures eſſe colliguntur.
Quia enim ſunt tantum quinq; ſpecies ſolidorum angulorum: ideo ſunt et tantum quinq;
ſpecies/ regularium corporum.

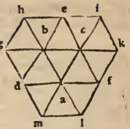
2 ¶ Tantum e tribus planis angularibus figuris trigono/ tetragono atq; pē-
thagono: regularia conſurgunt gignunturue corpora.
¶ E cūctis planis angularibus figuris: tres tātum prime/ ſimpliciſſime et precipue: Trigo-
nus/ Tetragonus et Penthagonus/ regularia corpora gignunt. Hec enim ſola trinitas: eſt
regularium corporū genitrix/ atq; fecunda. Cetera vero omnis poligonia/ poſt pēthagonū
eſt regularium corporū ſterilis/ atq; infecunda/ vt in ſequentibus propoſitionib9 oſtēdem9.

Trinitas fe-
cunda

3 ¶ Si ſuper eiuſdem yſopleuri latera/ tres fiāt yſopleuri eidem equales: erūt
duo et duo proximi/ duorum rectorum angulorum ſeu trium yſopleurorū
prepoſtere iacentium ſpacio abinuicem diſtantes.
¶ Sit yſopleurus triangulus a b c: ſuper cuius latera fiant tres alii yſopleu-
ri eidem equales a.d.b: b.e.c: et c f a. Liquet proximos yſopleuros/ a d b et
b e c: diſtare abinuicem/ duorum rectorum angulorum ſpacio. Amborum
enim latera d b et b e: ſunt vnica recta linea. Similiter et b e c et c f a: diſtāt
recta linea e c f/ que amborum lateribus conflata eſt. Ceteri quoq; yſopleu-
ri/ c f a et a d b: duorum rectorum diſtant ſpacio/ per lineam f a d/ que am-
borum latera complectitur. Poſſūt autē ſuper lineam d b e/ fieri tres yſopleuri: vt d g b/ g b

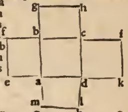

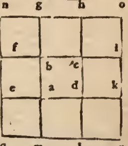
h/et h b e prepoſteri. Super lineam quoqȝ e c f: fieri poſſunt alii tres e c i/ i c k et k c f. Alii inſuper tres/ ſuper lineam f a d: ſcilicet f a l. l a m. et m a d. Trib⁹ igitur equalib⁹ yſopleuris/ ſuper eiuſdem yſopleuri latera deſcriptis: diſtant duo et duo proximi/ duorum rectorū angulorum/ triūue yſopleurorum ſpacio/ atqȝ interuallo.

❡Quattuor quadratis equalibus/ ſuper eiuſdem et equalis quadrati latera deſcriptis: proximi quiqȝ duo/ vnius recti anguli ſpacio/ vnoue quadrato ab inuicem diſtant. 4

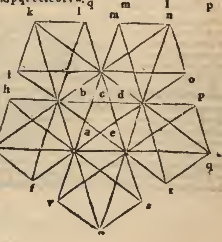
❡Tres yſopleuri/ ſuper eundem yſopleurū facti: diſtant duo et duo proximi/ duobus rectis angulis/ tribuſue yſopleuris. In quadratis autem: minuitur diſtātia et vacuū ſpacium. Quattuor enim quadrati/ circa eundem quadratum deſcripti: diſtant proximi duo et duo/ tantum vnius recti anguli ſpacio/ vnoue quadrato. Sit enim quadrat⁹ a b c d. ſuper cuius quattuor latera/ quattuor alii fiant quadrati/ a e f b/ b g h c/ c i k d/ et d l m a. Manifeſtum eſt angulum a e/ eſſe rectum Similiter et angulum f b g: et h c i/ et k d l. Et poſſe inter duos proximos quoſqȝ quadratos: vnius recti anguli ſpacio/ claudi/ atqȝ intercipi quadratum vnum. Vt inter quadratum a e f b et quadratum b g h c: quadratus interluat f n g b. Inter quadratos b g h c et c i k d quadratus h o i c Inter c i k d et d l m a: quadratus d k p l Inter deniqȝ quadratos/ d l m a et a e f b: quadratus m q e a. Diſtant igitur quattuor quadrati/ eidem quadrato circunſcripti: duo et duo proximi/ vnius recti anguli/ vniuſue quadrati interuallo.

❡Si circa eundem penthagonum/ quinqȝ penthagoni eidem equales collocentur: erit duorum quorumcunqȝ proximorum/ diſtantia: angulus acutus: anguli recti due quinte: anguli vero penthagoni/ vna tertia. 5

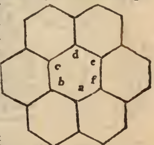
❡Sit penthagonus a b c d e. cui inſiſtant quinqȝ penthagoni/ eidē equales: a f g h b. b i k l c. c m n o d. d p q r e et e s t v a. dico duorum quorūcunqȝ proximorum diſtātiā: eſſe vt vnius recti anguli/ duas quintas: totius vero anguli penthagoni/ duas tertias. Sunt autem eorum diſtantie: quinqȝ acuti anguli. v a f. h b i. l c m. o d p. et r. e. s. quorum vnuſquiſqȝ/ eſt vt vnius recti due quinte: et totius anguli penthagoni (vt anguli a b c) vna tertia. ❡Hoc autem manifeſtum eſt ex reſolutione quinqȝ angulorū penthagoni medii a b c d e: in tres partes equales productis intra eundē/ quiqȝ lineis a c/ a d/ b d/ b e/ et c e. que ſingulos eiuſdem penthagoni angulos: i tres āgulos equales partientur. Quod et ſi feceris in reliquis/ extremiſue penthagonis: productis parib⁹ lineis: que eorū angulos tripartito ſecēt: erit vnūquodqȝ ſpacium/ quod circunſtāt quinqȝ puncta a. b. c. d. e: ſectum in decē angulos acutos/ inuicem equales. quorū-

ſinguli/ erunt totius anguli penthagoni/ vna tertia: anguli vero recti/ due quinte. Nam ſpacium totum/ quod punctũ in plano circunſtat: equũ eſt rectis angulis quattuor. Idẽ quoq; ſpacium: equũ eſt decem huiuſmodi angulis acutis. Eſt igitur quilibet acutorum huiuſmodi angulorum: vt vnius recti/ due quinte. Nam ſi eſt vna decima quattuor rectorũ: erit duorum rectorũ/ vna quinta: vnius vero recti/ due quinte. Et ita/ de ceteris argue angulis.

6 ℂSex exagoni/ eidẽ exagono circũſcripti: vacuum ſpacium/ relinquunt nullum. ſuntq; duorum quorũcunq; proximorum/ latera coniũcta et linea vna.

ℂSicut ſenarius/ primus eſt perfectus numerus/ neq; ſeipſo maior/ neq; minor: ſed equa lãce ſemetipſum reſtituens/ ſeq; adimplẽs: ita et prima in figuris exagonis reperitur integra plenitudo. in qua nichil inanis/ ac vacui ſpacii relinquitur nichil quoq; exuberantis contingit. Sex enim exagoni equales/ eidem circunſcripti exagono: illum ambiunt totum. ſuntq; proximorum latera/ cõiuncta et linea vna. Sit enim exagonus a b c d e f. cui circunſcribantur ſex alii hexagoni eidem equales. Manifeſtum eſt duorũ proximorum latera/ eſſe cõiuncta et lineam vnam/ nullũq; inter proximos/ exagonos/ interhyare ſpaciũ. Tres enim anguli exagoni coniuncti: ſunt quattuor rectis equales. occupãtq; ſpacium totum: quod punctum quodlibet/ circunſiat in plano. Hec autem clariora ſunt/ q̃ vt ratione egeant.

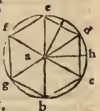

ℂAngulus rectus: angulum trigoni yſopleuri

7 hemiolia proportione excedit: eſtq; vt tria/ ad duo.

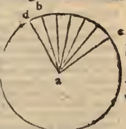
ℂSit circulus a: cuius circunferentia diuiſa ſit in ſex arcus equales/ punctis b c d e f g. Perficio in eo exagonũ: ductis ſex rectis arcuũ cordis. deinde duco a cẽtro/ ſex ſemidyametros: ad ſex puncta b c d e f g. Manifeſtũ eſt hexagonum totum: ſectũ/ diuiſumq; eſſe in ſex trigonos yſopleuros/ inter ſe equales. Cũ igitur ſpacium totum/ circunſtans centrum a/ equũ ſit quattuor rectis angulis: idem quoq; ſit equũ. ſex angulis yſopleurorum qui ſunt ad cẽtrum: relinquitur proportionem recti anguli ad angulum yſopleuri: eſſe vt ſex ad quattuor/ ſiue vt tria ad duo: quã ſeſquialteram nuncupam⁹.

ℂEt hoc clarius intueberis: ducta recta linea/ a h/ perpẽdiculari ad a e. Erit enim h a e rectus angulus/ vt tria. d a e vero/ angulus yſopleuri: vt duo. Nam arcus h d e/ ad arcum d e: eſt vt tria/ ad duo.

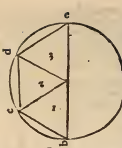
8 ℂRectus angulus/ ad angulum penthagoni: eſt vt 5 ad 6.

ℂHec propoſitiõ liquet ex ſuperiore reſolutione/ angulorum penthagoni. Nam docuimus penthagonorum/ eidem penthagono circunſcriptorum diſtantiam: eſſe acutum angulum/ qui eſt vt recti anguli due quinte: totius vero anguli penthagonici/ vna tertia. Eſt igitur penthagonicus angulus: ad rectum angulum/ ſeſquiquintus et vt 6 ad 5. Nam binarius idem numerus: eſt quinarii/ due quinte et vna ſenarii tertia. Qz ſi in eodem circulo ſuper cẽtrum feceris vtrũq; angulum rectũ ſcilicet & penthagonicum: erit arcus pẽthagonicũ diſtendens/ ad arcum quo diſtenditur et adaperitur angulus rectus: vt 6 ad 5. et amborum arcuũ differentia: erit vt vna huius quinta/ illius vero ſexta pars. Vt arcus d b c/ ſeſquiquint⁹ eſt/ ad arcum b c. arcus vero d b/ amborum differẽtia huius eſt quinta/ illius autem ſexta.

ℂTres anguli yſopleuri/ ad idẽ punctũ cõiuncti: totius circunſtantis implent/ capiuntq; dimidium: duorum ſcilicet rectorum ſpacium.

Tres yſopleurici anguli ad centrũ duorũ rectorũ implentes ſpacium

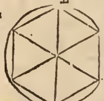

¶Hec manifeſta eſt / ex ante precedente. Nã in ſex yſopeuros/ diuiditur totus hexagonus circulo inſcriptus. Tres igitur yſopleurici anguli ad centrũ facti: dimidium occupant cẽtri ambitum/ duorumue rectorum ſpacium implent. vt b a c. c a d. et d a e.

¶ Quattuor yſopleurici anguli coniuncti: totius circunſtãtis punctum ſpacii/ capiunt quattuor ſextas. Quinqꝫ vero quinqꝫ ſextas/ ſex autem ſpaciũ ambiunt totum. 9

¶Hec declaratione eget nulla: q̃ reſolutione iſcripti circulo hexagoni/ in ſex trigonos yſopleuros.

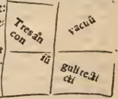
Sexyſopleurici anguli ſpaciũ implẽtes totũ

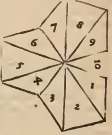
Tres anguli quadrati/ ſiue recti cõiuncti: totius eiuſdem ſpacii/ tres occupant quartas. 10

¶Nam quattuor recti/ id ſpaciũ ambiunt totũ. Igitur et tres recti tres occupant quartas. ac vni⁹ tantũ recti/ vacuũ relinquũt ſpaciũ.

¶ Tres anguli penthagoni eodẽ modo coniuncti: eiuſdem ſpacii/ nouẽ decimas capiunt: vnius decime vacuum ſpacium relinquentes. 11

¶Nam vt prius demonſtrauim⁹: quattuor anguli recti/ ſunt vt decem decime: Tres vero penthagonici anguli/ vt nouẽ decime. Coniunctis igitur ad idem punctũ/ tribus penthagonis: aut tri penthagonorum angulis: quod ſupereſt inoccupatum/ ac vacuum ſpacium: eſt vt totius circunſtantis punctum ſpacij/ decima vna. ¶Vnde fit vt tres penthagonici anguli et vna vnius tertia: ſint vt tota puncti circunſtantia plana.

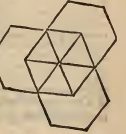
Tres hexagonici ãguli quattuor ſũt rectis equales. 12

¶Coniuncti vt prius/ tres hexagoni/ aut tres hexagonici anguli: vniuerſum puncti planũ implent/ occupantue ambitũ. Nam et tres hexagonici anguli: ſunt vt ſex yſopleurici ãguli. Eſt eni hexagoni angul⁹: ad yſopleuri angulũ dupl⁹.

¶He duntaxat figure/ regulare corpus gignũt: que ad punctum vnum coniuncte/ aut quarum coniuncti anguli/ in eadem ſuperficie ſiti: totius ſpacii / pũctum in plano circũſtantis: vacuã aliquã relinquũt partẽ. 13

¶De poligoniis figuris: ad punctum idem coniunctis/ ſiue de earum angulis: iudicium vnum cẽſemus. Sũt autem neceſſarii plani anguli tres/ equales et ſimiles: ad ſolidi regularis anguli conſtitutionẽ: vt prius diximus. ¶Si igitur tres poligonie equales et ſpeciei eiuſdem/ ſiue tres earum anguli/ in eadem ſuperficie ſiti: totum id obtineant ſpacium /, quod punctum circunſtat in plano: he poligonie nullum regulare corpus gignũt/ neqꝫ earum anguli/ ſolido angulo preſtant initium. Quod primitus (vt docuimus) in exagonis accidit. Nam et tres hexagoni et trium hexagonorum anguli (vt precedens docuit) ſiti in eadẽ ſuperficie/ eodẽue pũcto coniuncti: vniuerſam puncti planam circũſtantiam occupant. Sunt enim quattuor rectis equales: nullã qꝫ relinquunt eiuſdem ſpacii/ portionem vacuam.

Que poligonie gignant ſolidum angulum et que non

¶Omnes quoq; poſt hexagonum poligonie:nullum regulare corpus gignūt. Vt pote quarum tres anguli:quattuor rectorum ſpacium tranſiliunt. ¶Relinquitur ergo vt ab his ſoli figuris/que ſunt infra hexagonum: Vt penthagonis/ Quadratis/atq; Trigonis:regularia ſurgant/ gignanturue corpora. ¶Cuiuſcunq; enim poligonie tres anguli ſimul quattuor rectos ſuperant/ aut quattuor ſunt rectis equales: hec regularium corporum eſt infecunda. ¶Cuius vero tres anguli ſimul ſumpti ſunt quattuor rectis minores: hec regulari corpori preſtat originem. Nam cuius poligonie tres anguli/in eadem ſuperficie ſiti et puncto vno cōiuncti:ſunt aut quattuor rectis equales/ aut maiores:hi tres anguli(quippe nullo interſtite vacuo)in ſolidum angulum/ab ea ſuperficie in qua ſunt ſiti:eleuari et adaptari nequeunt. Se etenim premūt/artantq;:ſemetipſos contingentes/aut ſecantes.
¶Eius autem poligonie cuius anguli tres:ſiti in ſuperficie eadem/atq; puncto vno cōiuncti/ſunt quattuor rectis minores:cum hi partem aliquam ſpacij punctum circunſtantis/relinquant interhyantem/ac vacuam:hoc interſtite vacuo/atq; inani:contingit eoſdem angulos in ſolidū angulum adaptari ac erigi:qui ſolidus angulus/eſt regularis corporis initium. ¶Quecunq; enim poligonie/ſolidum gignunt angulum:he et in regulare corpus adaptantur. Et quecunq; angulum ſolidum claudere nequeunt:he et regulare corpus nullum conſlant. ¶Ab ſolis igitur trigonis/ tetragonis et penthagonis:regulare/atq; vniforme conſurgit corpus. ¶Oſtēdimus enim tres angulos/yſopleuri trigoni/inferiores eſſe quattuor rectis. et coniunctos eodem puncto/dimidiam tantum puncti eiuſdem/obtinere circunſtantiam. ¶Tres vero tetragonicos coniunctos: vnius recti ſpacium/relinquere inane. ¶Tres autem penthagonicos:eſſe vt tres rectos et duas quintas:et ab his relinqui quintarum trium/inane ſpacium. ¶Tres vero hexgonicos angulos:eſſe vt quattuor rectos/ nichilq; ab eis relinqui inane.

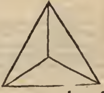
Tres angu		Valent	
	Yſopleuri		Duo
	Quadrati		Tres
	Penthagoni		Tres & tres quīte
	Hexagoni		Quattuor

14 ¶yſopleurus trigonus/ceteris fecundior poligoniis:regularia corpora/tria gignit.

¶Maior in trigono/q̄ in ceteris poligonijs:reperitur corporum fecunditas. Nam quia trigonus/trinitas quedam eſt:idem ſub trinitatis numerum/fecundus eſſe comperitur. Tria enim regularia corpora gignit. ¶Poſſunt quippe triniter aptari yſopleurici anguli:vt non nichil vacui circa punctum idem relinquant. Nam tres yſopleuri coniuncti/circa idem punctum:dimidium ſpacium/relinquūt inane. Quattuor vero eidem puncto adaptati:reliquūt inane ſpacium/duorum yſopleurorum. Adaptatis vero eidem puncto quinq;:reſiduum inane ſpacium eſt vnius yſopleuri. Sex vero yſopleuri ſpacium implent totum. ¶Gignunt igitur et yſopleurus et yſopleuricus angulus:regularia corpora tria.

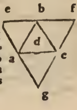
¶De Tetracedro.

1 y ſopleurici anguli tres ſolidum tetracedri angulum gignunt.

¶Scribe tres yſopleuros/in eadem ſuperficie eodem coniunctos puncto. deinde medio yſopleuro/ſtante immobili intellige ceteros duos ſuper medium eleuari. quoad oppoſiti eorum vertices concurrant fiantq; punctum vnum. hoc pacto hi tres yſopleuri/ſiue yſopleurici anguli: tetracedri angulum finient/claudentq;.

2 ¶Quattuor yſopleuri trigoni:tetracedron gignūt.

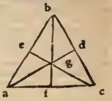

¶Sit yſopleurus a bc/cuius centrum d. ſint et alij tres yſopleuri/eidē circunſcripti/atq; in eadem ſuperficie ſiti:a e b. b f c et c g a. Intelligo ſenſi eoſdem circunſtantes/ſuper medium eleuari:quoaduſq; concurrant oppoſiti eorum vertices. hi enim concurrent in puncto perpēdiculari:a quo recta linea ad punctum d/medij yſopleuri centrum totiuſq; tetracedri baſim producta:erit ſuper eundem medium yſopleurum perpendicularis

Hec autem perpendicularis/totius tetracedri axis nuncupatur.hoc pacto ex quattuor yſopleuris tetracedron corpus conſurgit/clauditur finiturq́.

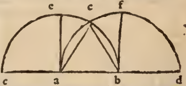
¶ Tetracedri omnes axes producti:ſibimet in tetracedri centro occurrũt ſeq́ interſecant. 3

¶ Axis tetracedri:eſt recta linea/ab eius angulo ad oppoſite baſis centrum producta:que et eidem baſi perpendiculariter incidit.Quot autem ſũt tetracedri anguli vel/quotquot eius baſes:totidem contingit et axes in eo protendi. qui ſibimet occurrunt ſeq́ interſecant:in totius tetracedri centro.Idem enim de tetracedro:quod et de yſopleuro iudicium putandum eſt.In yſopleuro autem a b c:tres producti axes a d/b f et c e ſibiinuicem occurrunt in puncto g/totius yſopleuri centro.Quare et ita erit in tetracedro.

¶ In conſtitutione tetracedri:eleuationes extremorum yſopleurorum/ſuper medium yſopleurum:contingunt ſecundum ſemicirculi ſextas quattuor. 4

¶ Hec ex proportione yſopleuri/ad tetracedron:euadit q̃ manifeſtiſſima.Nam pro tetracedro/ſtatue tibi ante oculos yſopleurum.pro ſuperficie/interim lineas ſpectato.et clare intueberis quanta in conſtitutione tetracedri/fiat triũ yſopleurorum ſuper baſim/mediumue yſopleurum eleuatio.Sit enim tres linee a b/a c/et b d:ad inuicem directe et linea vna.Eleuentur autem extreme a c et b d ſuper mediam a b: ad creandum yſopleurum.in cuius vertice extrema earum puncta c et d:concurrent/eruntq́ punctum vnũ.Manifeſtum eſt hanc eleuationem factam:ſecundum arcus ſemicirculi/ſextas quattuor.Ducantur ergo duo ſemicirculi/centris a et b:longitudine linearum a c et b d. Horum arcuum ſectio/erit yſopleuri vertex:et eleuatarum linearum concurrentia.Ducantur et a punctis a et b:due perpendiculares/vſq; ad arcuum cõtactum a e et b f.Manifeſtum eſt laterum yſopleuri eleuationes:eſſe vtrimq́ arcus c e c et d f d.Yſopleuri namq́ verticem:permixtim appellamus aut c/aut d:ob laterũ cõcurrentiam.Vterq́ autem arcus c e c et d f d eſt quattuor ſexte/totius ſemicirculi. Reſidui vero arcus:qui angulos ipſos ad yſopleuri baſim diſtendunt/ſunt due ſexte ſemicirculi.¶ Eadem igitur que de yſopleuro diximꝰ:dicito et de eleuatione trium yſopleurorũ:ſuper mediũ yſopleurum:in conſtitutione tetracedri.Yſopleurus enim medius:erit vt linea a b.Extremi vero:vt linee a c et b d.Eorum quoq́ concurrentia/erit vt yſopleuri vertex.Eleuationes quoq́ eorum:vt arcus c e c et d f d.

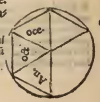
¶ Totius tetracedri:ſunt quattuor anguli;Superficies totidẽ/linee ſex/corpus vnum. 5

¶ Hec ꝓpõ: totiꝰ tetracedri exprimit nũerũ.Sũt ei tetracedri pũcta/ ſiue ãgulorũ vertices q̃ttuor.ſupficies/ſiue baſes q̃ttuor.Angulares lineę ſiue latera:q̄bus eiꝰ ſupficies copulant̄ ſex.Corpus vero ipſum interiorue tetracedri ſubſtantia/ſub ipſis terminis abdita:vnum.Eſt enim rei ſubſtantia/immultiplicabilis et ſemper vna.Termini vero(que eius quedam ſunt accidentia)multiplicantur/euaduntq́ plurimi. Vniuerſus igitur tetracedri numerus eſt penthadecas vna.cõſtans terminorum teſſeredecade:et corporis ac ſubſtantie totius/vnitate.

	Puncta	4	
Tetracedri	Linee.	6	
	Superficies	4	15
	Corpus	1	

¶ Quattuor yſopleurici anguli:ſolidũ octocedri/creãt angulum. 6

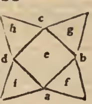
¶ Quopacto diximus tribus yſopleuricis angulis/angulum conſtitui tetracedri:ita et eo pacto intellige ex quattuor paribus angulis:angulũ conſurgere octocedri.Quo enim modo fiat:exprimi in planicie ac pingi nequit.

¶ De octocedro.

1 Trigoni yſopleurici octo: regulare corpus gignũt/ octocedrõ

¶ Sit quadratus a b c d/ cuius centrum e. Circũſcribo illi quattuor yſopleuros/ ſitos in eadẽ ſupficie a f b. b g c. c h d. et d i a. Hos quoq; ſenſi eleuari intelligo/ ſuper medium quadratum: quoad oppoſiti eorum vertices concurrant/ fiantq; vertex vnus: ad cẽtri e perpendiculum. Ab eo enim concurſu: recta linea ad e centrum producta: erit ſuper quadratum a b c d perpendicularis/ eritq; totius tetracedri/ axis dimidius. Hoc pacto conflabis dimidium tetracedron. Intellige autem ex oppoſito/ ſiue ex parte inferiore: pares quattuor yſopleuros/ ad oppoſitum concurrere verticem. Hi quattuor inferiores yſopleuri/ cum ſuperioribus quattuor: integruiu abſoluent regulare corpus/ quod tetracedron nuncupamus.

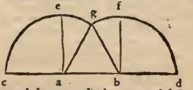

2 ¶ Octocedri ſector/ eſt quadratus cuius centrum/ eſt et totius centrum:

¶ Quadratus a b c d: eſt toti⁹ tetracedri ſector. vt cuius pars media/ eſt ſupra quadratum: Pars alia media infra quadratum relinquitur. Inſuper & punctum e/ quadrati centrum: eſt totius tetracedri centrũ. in quo cuncti ipſius tetracedri axes: ſibiipſis occurrunt/ ſeq; condiuidunt. ſunt enim tetracedri axes: vniuerſe recte linee ab eo angulo ad oppoſitum angulum protenſe.

3 ¶ In conſtituendo octocedro: eleuationes yſopleurorum/ ſuper mediũ quadratum: fiunt ſecundum circuli portionem/ quadrante maiorem.

¶ Intellige vt prius quattuor yſopleuros circa quadratum a b c d in eadem ſuperficie ſitos Manifeſtum eſt eorum vertices id eſt quattuor puncta f g h i: diſtare a perpẽdiculo/ ſiue ab zenith cẽtri e: pluſq̃ quarta circuli portione/ atq; quadrante. qua ſinguli yſopleuri ſuper medium quadratum: quoaduſq; in eius perpendiculum/ ac zenith concurrant/ eleuantur. Nam iidẽ yſopleuri ſuper quadratum: pluſq̃ recto angulo eleuantur. Eleuatio aũt rectangularis: fit q̃rta circuli portione eiuſue quadrante. ¶ Sit enim vt prius linea a b: ſuper quam eleuentur a c/ et b d. Et ſint ſuper a et b due perpendiculares: a e et b f. Arcus eleuationis linee a e/ ſuper lineam a c: eleuatio item b f/ ſuper b d: ſunt arcus c e et d f/ totius circuli quadrantes: rectos angulos/ c a e et d b f diſtendentes. Superant igitur arcus eleuationis yſopleurorum/ ſuper medium quadrantum: quartam circuli portionem/ eiuſue quadrantem.

4 ¶ Octocedri: ſex ſunt anguli/ ſiue puncta: latera/ ſiue linee duodeci: Superficies octo/ Corpus vnum

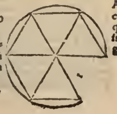
¶ Hec nũerum promit octocedri: Sunt enim eius anguli/ ſiue angulorum capita et puncta: ſex. latera/ ſiue linee ãgulares: duodecim. Superficies/ octo. Corpus vero totaue eius ſubſtantia/ ſub terminis occluſa: vna. ¶ Vnde fit vt vniuerſus octocedri numerus ſit 27 tertius arithmeticus cubus. quem hi quattuor numeri 6/ 12/ 8/ 1/ ſimul iuncti procreant/ ac gignunt.

	Puncta	6	
Octocedri	Linee	12	
	Supficies	8	27
	Corpus	1	

¶ Dycocedro

1 Vinq; yſopleurici anguli: ycocedri procreant angulum.

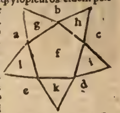
¶ Yſopleurici anguli quinq; (vt prius docuimus) ſimul coaptari. vacuum toti⁹ ſpacij/ pũctum idem circunſtantis relinquunt: quantum capit yſopleurus vnus. Ab his igitur quinq;/ hoc pacto coaptatis: ſurgit ycocedri angulus. que eſt vltima et ſuprema yſopleurici anguli potentia. Nã ſex yſopleuri: corpus gignũt nullum.

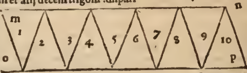

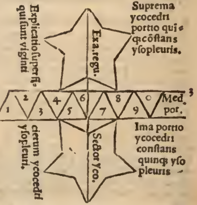
Angul⁹ ycocedri quinq; yſopleuriſ conſurgẽs.

¶ Yſopleurici trigoni/viginti: regulare corpus gignunt ycocedron.

¶ Sit penthagonus a b c d e/cuius centrum f. circũſcribo illi quinq; yſopleuros/eidem penthagono equilateros: a g b. b h c. c i d. d k e. et e l a: in eadem ſuperficie/cum Penthagono ſitos. Hi ſenſim eleuati/ad perpendiculũ et zenith medij penthagoni: tandem concurrent/claudentq; angulum ycocedri. a quo recta linea/ad f penthagoni centrum producta: erit ſuper eundem penthagonum perpendicularis. Hi igit̃ quinq; yſopleuri: partem vnam ycocedri conſtituunt. ¶ Intellige et alios quinq; yſopleuros: eodem pacto ſuper parem et equalẽ penthagonum/ad eius zenith erigi/atq; concurrere. Hi et portionem ycocedri/priori reſpondentem/eidemq; oppoſitam/parẽ et equalem componunt. Superant autem et alij decem trigoni: diſpari modo ad ceteros aptandi. Hi enĩ diſponendi ſunt/inter duas equidiſtantes: in parallollegrammo Rhombo/altera parte longiore. vti parallollegrammo, m/n/o/p: qui eſt rhombus altera parte longior. qui tot⁹ diuiſus in decem yſopleuros/prioribus equales/flexuſq; in ſeipſum per cunctorũ yſopleurorum coſtas, ac latera: quoad extremorum yſopleurorũ latera/ac coſte ſibimet occurrant/fiantq; linea vna: mediam ycocedri portionem/velut quandam extremarum et angularium proportionum zonulam abſoluent. Super hanc aũt mediam portionẽ: cetere extreme/angulareſue protiones ſunt ſtatuende.

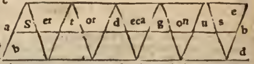

¶ Sector ycocedri: eſt decagonus equilaterus et equiangulus/cuius centrum eſt totius centrum.

¶ Sectorem ycocedri/appellamus ſuperficiem in ycocedro: que mediam eius portionem/i duo equalia partitur. Cũ enim media ycocedri portio conſtet decem yſopleuris: totius ſectoris latera/extremeq; linee: erũt i huiuſmodi yſopleuris. Erit igitur hic ſector: decagonus equilaterus et equiangulus. Et hũc ſectorem/finge per rectã lineam: tranſeuntem per decem yſopleuros/quibus cõſtat media ycocedri portio: totumq; decem

yſopleurorum rhombum: per equalia partientem. quemmodum linea a b: diuidit parallollegrammum b c d e. Erit enim linea a b: vt totius ſectoris ycocedri/decagona periferia cuius centrum/erit et totius ycocedri centrũ. ¶ Sunt tamen tres totius ycocedri ſectores. Nã is ſector/quo de nuper locuti ſumus: eſt regularis decagonus/concentricus ycocedro. Alij ſunt ſectores: qui extremas ycocedri portiones diſtingunt/ſeparantq; a media. Et ji ſunt regulares penthagoni: in ycocedro/equales et ab inuicem equidiſtantes: toti ycocedro eccẽtrici. Per amborum tamen centra: tranſit totius ycocedri axis/oppoſitos eius diſtẽdens angulos. ¶ Alius eſt ycocedri ſector: tranſiens per oppoſitos eius angulos/diuidenſq; omnẽ eius portionem per equalia. Et hic ſector eſt regularis hexagonus: toti concentricus. Eſt enĩ hic ſector: qui ſtante/fixoq; ſuper vnam ſuarum baſium ycocedro: illud totũ a ſummo i imũ per equalia partit̃. baſim quoq; eandem et priores ſectores: rectis/ac perpendicularibus angulis/per equalia diuidit.

4 ℂ Ycocedron duodecim geſtat angulos/ac puncta.latera vero/lineaſq; trigi-ta.Superficies/ac baſes viginti/corpus vnum.

ℂ Hec eſt expromptrix/numeri ycocedri. Huius eni anguli/ ac puncta ſiue angulorũ acumina:ſunt duodeciꝫ: ſex ad ſuperiorẽ portionem et ſex ad inferiorẽ. Latera vero/ lineaſq; geſtat terdenas/ ſiue triginta. Nam in ſuperiore ſui portione:lineas habet decem/ In inferiore decem/ in media decem. Superficies autem/ baſeſq; yſopleuras:habet viginti. Corp9 deniq; vnum. Hi itaq; numeri ſimul coacti:numerum tertium et ſexageſimum gignũt.quẽ totius ycocedri numerum nuncupamus.

Ycocedrõ	Puncta	12	63
	Linee	30	
	Sup̃ficies	20	
	Corpus	1	

ℂ Ex his manifeſtum eſt trigoni yſopleuri/potentiam eſſe trinam.

5 ℂ Hec mathematicam aſſurrectionem proponit,quam tamen his reliquimus perſcrutandã qui ex ſenſibilibus/ac mathematicis ſignis:arcana /profundaq; mente :ſublimes intelligibilium rerum veritates capeſcere ſufficiunt. ℂ Trigonus igitur :ſuo ſe numero inuoluit/ poteſtq; tãta quantus ipſe ẽ. Trinus eſt:tria poteſt. Vt trinitatis inſignitur nomine :ita et triũ fecundus eſt, triaq; gignit/ac profert(vt diximus)corpora: Tetracedron/ Octocedron Ycocedron. quotiens nq; aptati ſumptiue eius anguli:ſunt quattuor rectis minores. Mathematica aſſurrectio.

ℂ In tribus/trigonus eſt potens:in ſeipſo/in quadrato et in penthagono.

ℂ Mira trigoni fecunditas/ſueq; nature propagatio.qui et in ſeipſo manens: fecundus exiſtit.et extra ſeipſum fuſus/atq; profect9:reperitur fecundiſſimus. ℂ Inſiſtẽs quippe ſibimet ipſi/ſeq; circũplectens:gignit tetracedron /corporum ſimpliciſſimũ et primum. Nam tres yſopleuri eundem yſopleurum circunſtantes vniuerſam tetracedri periferiam/ oculis pandunt. Idem autem yſopleurus quadratum complexus inſiſtenſq; quadrato: gignit octocedron. Quattuor namq; yſopleuri quadrato vt diximus circũſcripti :mediam octocedri portionem acſuperficiem cum medio ſectore:expandunt oculis . ℂ Idem deniq; yſopleurus reperitur et in penthagono fecundus. Nam duos penthagonos/ſeorſum complectentes & circunſcribentes yſopleuri:extremas ycocedri (vt diximus)portiones. cum mediis ſectoribus penthagonis abſoluunt . Et haud aliter in creando ycocedro/ procedendũ eſt q̃ p yſopleuros hoc pacto ſeorſum binis penthagonis/ inſiſtentes /atq; circunſcriptos.

6 ℂ Vniuerſa trigoni yſopleuri potentia : eſt numerus impar / ternarii multiplex.

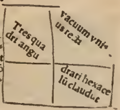
ℂ Eſt et hac de cauſa admirandus ternarius/ac trigonus: q quicquid poteſt ternari9/ac trigonus/ab lege naturaq; ternarii deficit nuſq̃. Nam et imparitatẽ ſeruat: et ternarij multiplicitatem. Eſt enim potentia trigoni numerus impar/ ternarij multiplex. ℂ Et non modo tota ternarij potentia:ſed et ſingula per ſe/eadem lege reperitur immutabilis. Potentia ei trigoni prima/in tetracedro:eſt numerus 15/ quintus trigonus/ quintuſue ternarij multiplex. Secunda eius poteſtas in octocedro: numerus eſt 27/ cubus ternarij/ nonuſq; eius multiplex. Suprema vero eius poteſtas in ycocedro: numerus eſt 63/ impar primus /ac vigeſimus ternarij multiplex. Vniuerſa autem eius fecunditas eſt numerus/ 105 :qui trigeſies et quinquies ternarium inuoluit. Eſt igitur trigoni et ſingula et tota poteſtas: numerus impar ternarij multiplex.

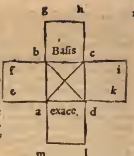
Trigoni potẽtia	Tetracedron	1	15	105
	Octocedron	2	27	
	Ycocedrõ	3	63	

ℂ De hexacedro.

1 Quadrati tres:angulum conſtant hexacedri.

ℂ Solidus hexacedri angulus:tribus gignitur/exprimiturue quadratis. Nã hi tres in eadem ſuperficie ſiti/ atq; inuicem coaptati: vacuum totius puncti circunſtantie/ relinquunt vnius recti ſpacium. hoc vero inani ſpacio: cõtingit tres huiuſmodi quadratos /eleuari ſuper ſe: ad rectum angulum. Atq; hoc pacto/ hexacedri angulum gignunt.

¶ Sex quadrati: regulare corpus gignũt/ hexacedrõ 2

¶ Sit quadratus a b c d. circunſcribo illi quattuor quadratos/ eidem equales a e f b. b g h c. c i k d: et d l m a. Hi diſtant ab inuicem/ proximi quiq;: recti anguli ſpacio/ vnoue quadrato. Horum igitur quattuor quadratorum/ ſuper medium a b c d eleuatio: ſpacio quadrantis totius circuli/ quod eſt et rectangulum ſpacium: regulare corpus hexacedron inchoabit. Addito enim alio quadrato deſuper/ baſi oppoſito: hexacedron/ totum concipiet/ abſoluetq;. Erũt enim linee a m et a e: linea vna. Similiter f b. et b g: Item c h et c i: pariter d k et d l. Erũt eñi quattuor extremi quadrati: perpẽdiculares/ ſuper medium a b c d.

¶ Hexacedri ſector: eſt parallellogrãm⁹ altera parte longior/ ad quamlibet eius baſim aſymeter. 3

¶ Que de quadrato/ in planis figuris ſunt dicta: poſſit et pari ꝓportione de cubo ſiue hexacedro dici. Nam ſicut plani quadrati ſector: eſt recta linea in quadrato/ per oppoſitos ei⁹ angulos quadratum partiens medium: que et ipſa quadrati coſtas/ improportionabili longitudine tranſcẽdit: ita et cubi ſiue hexacedri ſector/ eſt plana ſuperficies: in cubo eundem cubum in angulis oppoſitis partiens medium. Hec autem eſt parllellogrammus altera parte longior: ad ſingulas quadratas cubi baſes aſymeter atq; improportionabilis. cuius alterum latus: eſt quadratarum baſium/ dyameter. reliquum vero/ earumdem coſta. Et hunc ſectorem/ intellige in precedentis figura: per lineam a c aut d b. In toto enim cubo: duo ꝓtendi poſſunt ſectores: ſimiles et equales. quorum ſectio/ erit totius cubi axis. medium vero eiuſdem ſectionis/ ſiue axis punctum: eſt totius cubi centrum. perinde atq; in quadrato/ duarum dyametrorum ſectio: eſt totius quadrati centrum.

¶ Toti⁹ cubi ãguli/ ſiue pũcta: ſũt octo. Linee/ ac latera: duodecim. Superficies/ ſex. Corpus vnicum. 4

¶ Hec numerum colligit cubi/ atq; hexacedri. habet enĩ puncta/ ſiue ſolidos angulos octo: quattuor ad quadratum ſuperius/ quattuor ad inferius. Lineas vero ac latera geſtat duodecim: quattuor in ſuperiore quadrato/ quattuor in inferiore: et quattuor in mediis. Ambit aũt et ſex ſuperficieb⁹: Superiore/ Infera/ Dextra/ Siniſtra/ Antica/ Poſtrema. Ipſũ deniq; eſt corpus vnicum. Vniuerſus igitur cubi numerus: eſt 27/ arithmeticus tertius cubus: quẽ ſuperius demonſtrauimus/ numerum eſſe octocedri. ¶ Vnde fit vt ꝓpulchre Geometrici cubi numerus/ ac menſura: ſit arithmeticus cubus. Iidem quoq; ſunt ſigillatim numeri octocedri: et totius cubi numeri/ hi ſcilicet: 8/ 12/ 6/ 1. ſed non eorumdem/ neq; ordinis eiuſdem. Nam in octocedron/ hoc ordine aptantur: 6. 12. 8. 1.

	Puncta	8	
	Linee	12	
Cubus	Superficies	6	27
	Corpus	1	

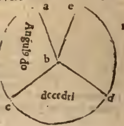
¶ Exacedrõ: eſt tota quadrati potentia. 5

Quadrat⁹ tantum in ſeipſo potens.

¶ Quadratus: in trigono nichil poteſt/ eſtq; infecundus. Trigonum tamen in quadrato fecundũ eſſe docuim⁹ ac gignere octocedrõ. Quadrat⁹ aũt in ſeipſo/ ſibiq; ipſi inſilens/ ac ſe ſe complectens: fecundus exiſtit gignitq; (vt nuper monſtrauim⁹) exacedron/ ſiue cubum. Idem vero in penthagono et in omni cetera poligonia: manet infecundus. Nã circũpoſiti penthagono/ aut alij poligonie quotuis quadrati: regulare corpus gignũt efficiuntq; nullum. Eſt igitur quadratus: in ſeipſo fecundus et potens. Extra ſe vero/ infecundus et impotens: eiuſq; tota poteſtas/ eſt cubus.

¶ De dodecedro.

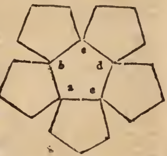
ANguli penthagonici tres: ſolidum dodecedri angulum creant. 1

¶ Statue in ſuperficie eadẽ: aut penthagonos tres/ aut trium penthagonorum angulos. Hi (vt ſupra demonſtratum eſt) eodem coniuncti aptatiue puncto: haud totam eius circunſtantiam ambibunt. Superabit enim vacuum/ ac inane eiuſdẽ circunſtãtie ſpaciũ: eq̃le duabus vnis recti anguli qui.

tis:et vni vnius penthagonici anguli tertie. Vt tres anguli a b c.c b d et d b e:aptati puncto et centro b:vacuum relinquunt angulum a b e.quo vacuo eleuari eoſdem angulos cōtingit:in ſolidum angulum dodecedri.

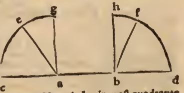
¶Penthagoni duodecim:regulare corpus do
2 decedron gignunt.

¶Sit penthagonus vnus a b c d e:cui inſiſtāt alij quinq; penthagoni/in eadem ſuperficie ſiti. Prius docuimus/quanti ſint anguli qui inter proximos quoſq; duos penthagonos relinquuntur. His igitur inanibus ſpaciis:eleuati extremi penthagoni/ſuper mediū penthagonum quoaduſq; proxima eorū latera cōcurrant/fiantq; vnū:mediam dodecedri portionem abſoluent. cui ex paribus ſex penthagonis/alia adiuncta portio:vniuerſū dodecedri corpus ambibit/complebitq;.

¶In cōſtitutione dodecedri:extremorum pē
3 thagonorū/ſuper medium eleuatio:eſt minor angulo recto/circuliue quadrante.

¶Nam in conſtituēdo hexacedro/ſiue cubo:quattuor quadratorum/ſuper medium quadratum eleuatio:fit vnius recti anguli ſpacio/ſiue circuli q̄drāte. Eſt aūt penthagoni āgul9/angulo q̄drati maior. Angul9 quoq; dodecedri,pari ꝓportiōe latior ac maior eſt:angulo hexacedri. eſt ei hexacedri angulus:ſolid9 angul9 rectus. Dodecedri vero angul9:ſolid9 obtuſ9/ſolido recto maior. Nā anguli dodecedri:ſūt vt anguli plani e a b et f b a/qui ſunt anguli penthagoni. Eleuatio autem linee a e/ſuper a c:et eleuatio linee b f/ſuper b d:minor eſt angulis rectis/c a g et d b f. Arcus quoq; c e/eleuationis linee a e ſuper a c:minor eſt q̄ circuli quadrans c e g. Similiter et arcus d f/eleuationis b f ſuper b d:minor eſt quadrante d f h. Eſt igitur in conſtitutione dodecedri:extremorum penthagonorum/ſuper medium penthagonum eleuatio minor angulo recto/circuliue quadrante.

4 ¶Verus dodecedri ſector/eſt regularis hexagonus:cuius centrum eſt et totius dodecedri centrum.

¶Siſte corpus dodecedrō/ſuper aliquam ſuarum baſium:manifeſtum eſt cum pares habeat numero ſuperficies et baſes:ſuperiorem baſim/ei baſi qua ſedet:ſtabiliturq;:eſſe contra poſitam et equidiſtantem. Omnes quippe in eo oppoſite baſes:ſunt equidiſtantes. Is igitur ſector/ceu plana ſuperficies:que per oppoſitas et equidiſtantes eius tranſiens baſes/totū dodecedri corpus medium partitur:verus eſt dodecedri ſector.eſtq; regularis hexagonus:cuius centrum/eſt totius dodecedri centrum. Eius etenim hexagoni tria latera:erūt tres coſte/triaue latera eiuſdē dodecedri.reliq̄ vero tria/latera:erūt tres linee/medias eius baſes partientes.

5 ¶ Totius dodecedri anguli/ſiue puncta:ſunt viginti. Linee/triginta. Superficies/duodecim:Corpus vnum.

¶Colligit hec nūerū dodecedri. Habet ei dodecedrō angulos ſiue pūcta vigīti. Lineas/ac latera:trigīta. Supficies:duodeci. Vnū deniq; corp9/ex qb9 nūeris cōflat nūer9 63.quē cōſtat totī9 eē nūerū dodecedri:quē ue ſupius/toti9 ycocedri nūerū eē demonſtrauim9/quāq̄ alio ordie. Nā in ycocedro hoc ordie colligitur 12.30.20.1. Habet enim ycocedrō duodecim puncta:Lineas triginta Superficies viginti/Corpus vnū.

	Pūcta	20	
Dodece.	Linee	30	63
	Supficies	12	
	Corpus	1	

6 ¶Vniuerſa penthagoni poteſtas:eſt corpus dodecedron.

¶Nā pēthagoni extra ſemetipſos/nichil poſſūt:nullūue corp9 gignūt.quāq̄ trigon9(vt docuim9)ī pēthagono ſit fecundus/gignatq; ycocedron. In ſeipſo aūt pēthagon9 fecūd. ē et potēs.gignitq; ſuo cōplexu/dodecedrō:q eſt et ſola et vniuerſa eius potentia.

¶Omne regulare corpus/omniſue poteſtas:eſt trigoni poteſtas. 7

¶.Trigoni tanta eſt fecunditas::vt ſolus/tria protulerit corpora:Tetracedron/Octocedrõ et Ycocedron.quorum et ſinguli numeri ſeorſum et ſimul ſumpti:a ternaria lege nuſq̃ defi ciunt.Gignunt enim ternarij multiplicem imparem.Sed & ea quoq; corpora/que trigon⁹

	Tetracedron	Octocedron	Ycocedron	Hexacedrõ	Dodecedro
Puncta	4	6	12	8	20
Linee	6	12	30	12	30
Superficies	4	8	20	6	12
Corpora	1	1	1	1	1
Collecti nũeri	15	27	63	27	63
Nu me rus om ni um 195	cor po rum ſi mul				

minime gignit:vt hexacedron/atq; dodecedron:ab ipſo ternario/miro cõplexu atq; ambi tu:in ternaria natura et multiplicitate cõtinetur.vẽdicatq; ſibi ternari⁹ alienas poteſtates et ea que non peperit nũerat.Omniũ ei regulariũ corporũ nũeri:ſunt ternarij multiplices ipares ſcilicet 15.27.63. ¶Nam octocedri et hexacedri idem eſt numerus 27.Idem quoq; numerus ycocedri/atq; dodecedri/63. ¶Eſt igitur omne regulare corpus/omniſue poteſtas:vt trigoni/ſiue ternarij poteſtas:ternarij naturã et multiplicitatem ſeruans.Ex quinq; autem numeris/quinq; regularium corporum coaleſcit nũer⁹ 195. qui et ipſe ternarij mul tiplex eſt:et numerus totius corporee fecunditatis/ac ſolidi prouentus

¶De ſphera

Sphera eſt regularium corporum preſtantiſſimum et pri mum. 1

¶ Hactenus de regulari corpore angulari ſumus locuti. Nam ſphera et ipſa quidem regulare eſt/atq; vniforme corpus. Angulis autem et lateri bus caret. Vnica enim ambitur ſuperficie: perinde atq; et circul⁹/linea cõ tinetur vna. Diſſimilis eſt ſphera cunctis corporibus:ſicut et circulus/a cũ ctis poligoniis diuerſiſſimus reperitur. Vnica ratione et circulus et ſphera hec a ſolidis/ille a planis angularibus figuris diſtant/receduntq;. Sunt ei angulares figure/ vt ſenſibiliũ rerum forme: diuidue/ ac varie conſtantes actu et poten tia:angulo ſcilicet et latere/que in eis ſenſibiliter diuerſa conſpiciuntur. Circulus autem et ſphera intelligibilium ſunt rerum forme:ac ſpecies ſuapte natura indiuidue/prime et ſim pliciſſime. in quibus aut tota eſt potentia/aut totus actus:aut item totus angulus/aut totũ latus. Sicut igit̃ circulus preſtantior/ac prior eſt:planis cũctis/angularib⁹ figuris:ita et ſphe ra/angularia cuncta precellit corpora. et eſt vt eorum continentia: et totius ipſorum varie tatis ſimplex/atq; vniformis glomeratio.

¶Vnde fit vt perpulchre cũcta regularia/atq; vniformia corpora: ſint ſena rio primo perfecto numero conſumata 2

¶Senarius perfectus numerus primus:euadit regularium/atq; vniformium corporum mẽ ſura. Sunt enim duntaxat ſex regularium corporum ſpecies. Angularium quinq;:Tetrace dron/Octocedron/Ycocedron/Hexacedron et Dodecedron. Spherica vna quam ſpheram nuncupamus. Cetera omnia corpora/ſunt irregularia:diſſimilib⁹/atq; inequalibus ſuperfi ciebus circundata.

¶Vniuerſa eiuſdem puncti ſolida circunſtantia: ſolidis rectis angulis octo/ euadit equalis. 3

¶Solida puncti circunſtantia:eſt id ſpacium/quod punctum quodlibet/in ſolido et corpo rea tota plenitudine circunſtat.quod octo ſolidis rectis angulis eſt equum.quemadmodum et plana cuiuſlibet puncti circunſtantia/idue ſpacium quod punctum in plano circunſtat: quattuor rectis planis angulis/probatur equale. Nam intellige tres dyametros/perpendicu lari ſectione ſibiuinuicem/in eiuſdem ſphere centro occurrentes/ſiue tres circulos:clare vi debis quopacto he tres dyametri/aut tres circuli:ſuper idem centrum/ſolidos angulos re ctos octo definient abſoluentq;.

¶Eadem circunſtantia:eſt equalis viginti angulis tetracedri. 4

¶ Nã ex viginti yſopleuris: ſurgit regulare corp9 ycocedron/ viginti baſium. cui quot habet baſes: tot anguli tetracedri/ ad eius cẽtrũ inſunt. vnicuiq; enim ſue baſi ſiue yſopleuro: qu ſuper totius centrũ reſpõdet angulus/ eſt angulus tetracedri. Totius igitur ycocedri cẽtrũ: viginti angulis tetracedri ambitur/ circumuallaturq;.

5 ¶ Eadẽ rurſũ circũſtãtia: vniuerſis hexacedri angulis equa eſſe probatur.

¶ Nã hexacedri vniuerſi anguli: ſunt octo recti. Cõſtat enim hexacedrõ/ ſex quadratis: qui ſibiinuicem perpendiculariter adaptantur. copulantur q;.

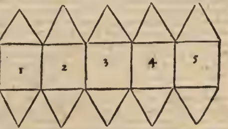
6 ¶ Idem iterum ambitus dodecedri angulis quattuor: probatur equalis.

¶ Quippe dodecedron: duodecim penthagonis clauditur. Tres aũt pẽthagoni: creant angulum dodecedri. Cum igitur tres penthagoni: ſint quater in periferia dodecedri que totũ ipſius ambit centrũ: erit et vniuerſus eiuſdem centri ambitus/ vt quater tres penthagoni: ſiue vt quattuor anguli totius dodecedri.

7 ¶ Eadem deniq; circunſtantia: quinq; angulis octocedri et duobus ycocedri ſimul ſumptis/ euadit equalis.

¶ Hanc propoſitionẽ q̃facillime intelliges: cõpoſito irregulari corpore/ ex quadratis quinq; et decẽ yſopleuris. Nã ſi ſeorſũ/ ex quinq; et quinq; yſopleuris: cõflaueris geminos angulos ycocedri. diſpoſitiſq; quinq; quadratis/ in parallellogrãmo altera parte longiore: deinde iiſdẽ in corporeã formã redactis/ corpore e huiuſmodi portioni ex vtraq; parte/ ãbos ãgulos ycocedri adieceris: conſurget irregulare corpus penthagonicũ. conſtans ex quinq; quadratis medijs et decẽ yſopleuris. cuius qui ad centrum anguli: erunt vt quinq; anguli octocedri et duo ycocedri. Nam quinq; quadrati: baſes erunt quinq; angulorũ octocedri. Decẽ vero yſopleuri: baſes erunt decẽ angulorũ tetracedri/ ſiue duorũ ycocedri. Quinq; enim yſopleuri: angulum creant ycocedri.

Explicatio ſuperficierũ irregularis corporis pẽtha·

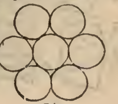
8 ¶ Eſt et eadẽ ſolida puncti circunſtãtia tanta: quãti plani recti anguli duodecim.

¶ Hec alia nulla ratione indiget q̃ mutua et perpẽdiculari ſectione triũ dyametrorũ/ ſuper eiuſdem ſphere centrũ. Hec enim triũ dyametrorum mutua/ ac perpendicularis ſectio/ ſuper eiuſdem ſphere cẽtrũ: rectos angulos planos finit/ clauditq; duodenos. ¶ Intellige enim in eadẽ ſphera/ earundẽ trium dyametrorũ circulos quorum ſinguli ſpherã eandẽ partientur mediã. ij vero et ſemetipſos per equalia: recta/ ac ppẽdiculari ſectione diuident. Eruntq; et ipſi/ ab ſuis dyametris/ equaliter ſecti. et eorũ circunferentie. in quattuor ſecte quadrantes. eruntq; triũ circulorum: duodecim quadrantes. qui ſinguli: ſunt vt vnus rectus planus angulus. Erunt igitur ſuper totius ſphere centrũ a tribus circulis facti plani recti anguli duodecim.

9 ¶ Vnde fit vt ſolida eiuſdem ſphere circunſtantia: ſit vt ſphere duodecim.

¶ Plana eiuſdem puncti circunſtantia: eſt vt quattuor recti anguli. Solida vero eiuſdem intercapedo: vt octo ſolidi recti. Solide igitur intercapedinis ratio dupla eſt ad plane circunſtãtie numerũ. Nam octo ad quattuor/ duplus. Quattuor quadratus eſt: octo vero cubus.

¶ Rurſum planus eiuſdem circuli ambitus: ſex eſt circulorũ equalium. Licet enim (vt in libro de roſa docuimus) haud plures q̃ ſex equales circulos: eidẽ circulo coaptari/ atq; circũſcribi. Solida autem eiuſdẽ ſphere circũuallatio: duodecim equaliũ ſpherarũ eſt capax. Eſt enim ſolida ratio ad planã/ dupla: vt 12 ad 6 Senarius aũt prim9 eſt perfectorum numerorũ. Duodecim vero habundantiũ et ſuperfluorũ primus exiſtit. ¶ Quo autẽ pacto duodeci equales ſphere/ eiuſdem ſphere vniuerſũ abſoluãt ambitum: intellige ex precedente/ per planos rectos angulos duodeci. qui ad eiuſdẽ ſphere cẽtrũ/ fieri poſſũt. Erit eni vnuiquiſq; rectorũ planorũ: vni9 ſphere capax. Hoc et facili experimẽto/ per materiales ſpherulas/ ac globos ſibiinuicẽ adaptatos diſces. Per tres quoq; circulos/ eiuſdem

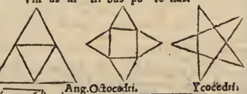

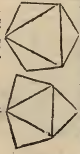
ſphere ſectores et equales: ſeq; perpendicularibus angulis ſecantes/ idipſum comprobabis. Myſtica inſuper duodenarij numeri ratio(quā nunc conſulto relinquimus)id perq̄ neceſſarium eſſe oſtendit.

¶ Manifeſtum quoq; ex his euadit/regularem omnem ſolidum angulum: aut vnius in tribus/aut trium in vno poteſtate procreari ac gigni. 10

¶ Hec propoſitio/in myſterio poſita eſt. doeetq; quo pacto mens noſtra/ex quinq; regularium angulorū ſolidorum ſpeciebus: ad dinoſcendā ſummi principij vnitrinitatē eleuetur. ¶ Omnis enim ſolidus angulus: gignitur eleuatione rectilineorū angulorū/ ſuper ſuas baſes: et mutuo eorumdē in vnū mucronē coitu. Atqui rectilineorū angulorū trine ſunt ſpecies: acutorū/rectorum/obtuſorum. Ex omnibus autē acutis: tantum vnus regularis (quē yſopleuricum vocam9) ſolidum angulū gignūt. Et ex cunctis pariter obtuſis: tantū regularis vn9/qui eſt penthagoni angulus: ſolido angulo procreando adaptatur. Tantū igitur ex tribus planis angulis: Acuto yſopleurico/ Recto tetragonico/ et Pēthagonico obtuſo/ſolidus angulus conſurgit. ¶ Sed e: tantū tres ſuperficies: cunctorū ſolidorū et angulorum et angulariū corporū ſunt baſes. yſopleurica/Quadrata et Penthagonica: que velut potētie et ſubſternicula quedā: tribus rectilineis angulis/vt propriis actibus: in ſolidorū procreatione corporū ſubtenduntur. ¶ Ex trinis igitur actibus/ triniſq; potentiis: totus ſolidorū angulorū qnari9 cōſurgit atq; coaleſcit. Trini act9 ſunt/trini āguli. Yſopleuric9/Tetragonic9/ Pēthagonic9. Trine vero potētie ſūt tres ſupficies: Yſopleurica/Quadrata/pēthagona. Coeūtes eni rectilinei āguli dūtaxat ſuper tres huiuſmodi ſupficies: ſolidos āgulos gignūt. ¶ Nam neq; hexagon9/neq; hexagoni angul9/neq; poſterior vlla figura/aut poſterior angulus: ſolidis cōpetunt angulis. ¶ Hanc itaq; et actuū et potētiarum trinitatem: vtring; ad vnitatem/in ſolidorū angulorū prouentu reducere ſatagimus: dicentes omnem ſolidum angulum: aut vnius in tribus/aut triū in vno poteſtate procreari/ac gigni. ¶ Nam (vt ſuperius docuimus) primus/precipuuſue planus angulus/qui eſt yſopleuri: actus eſt trinipotens id eſt vn9/potēs in tribus. Eſt enī potēs et in ꝓpria potētia/ ideſt in yſopleuro: et potēs in aliorū actuū/ſiue angulorū potētiis: ſcilicet in quadrato et i pēthagono. In ꝓpria quippe potētia/ vt in yſopleuro: gignit trigone pyramidis angulū. In quadrato gignit āgulū tetracedri. In penthagono/ angulū ycocedri. ¶ Gignuntur igitur ſolidi anguli tres: vnius in tribus potentia. que eſt yſopleurici anguli in tribus baſibus inſiſtentia. ¶ Rurſum ſi cum ceteris angulis: tetragonico et penthagonico/yſopleuricū reſumpſeris: hi tres act9/ miro quoq; modo in vna tantum potentia/ ac baſi reperiuntur fecundi: treſq; proferunt ſolidorum angulorum ſpecies. Nam yſopleuricus(vt diximus)angulus/in yſopleuro: trigonam pyramidem profert. In eodē vero yſopleuro tetragonicus/rectuſue angul9: cubi angulum claudit in quo et penthagonicus angulū dodecedri complet. Tres enim recti anguli/ſuper eiuſdē yſopleuri latera facti/cubi angulū expādūt. Tres vero pēthagonici anguli/ eadē yſopleuri latera cingētes: dodecedri angulū conficiunt. Et hec oīa/ preſens figuram deōſtrat. in qua quinq; ſolidorū angulorū ſpecies: in modum recti anguli ſcribuntur. cuius

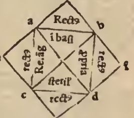
Vnius in tribus poteſtas.

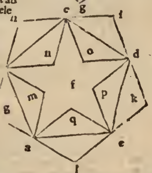

ſuperius lat9/ab ſiniſtro cornu in dextrū: vnius in tribus/indicat poteſtatem. qua actus yſopleurici anguli: trinas potētias/ ac baſes peruagatur. Reliquū vero latus/a ſiniſtro in deorſum prominēs: triū actuū/ atq; angulorū: yſopleurici/recti et pēthagonici: in vnius potentie/ac baſis ſubſterniculo copulā/fecūditatēq; declarat. ¶ Liquet igitur ex his/ omnem ſolidū angulū: cōcinniter ex vni9 actus/cū trib9 potentiis: aut triū actuū cū eadē potentia congreſſione et copula/procreari. ¶ Haud enim diſiūcti: tres actus/ in potentiis trib9: aut tantū vn9 act9 in trib9 potentiis fecundi ſunt. ſed vnus in tribus et tres in vna vnus actus/ tria poteſt: tres actus/vnum ſunt. ¶ Actus vnus/ tribus potētiis congreſſus: tria gignit. Actus trini/eidem potentie congredientes: tria identidē proferūt. ¶ Ab iis tamen prolata: ſunt tantum quinq;. Nam trigone pyramidis angulus

in vtroq̧ ordine/communiter profertur. in eo ſcilicet quo vnus actus/ ſiue angulus: cenſetur trinipotens. et in eo/ quo vnica potentia/ ſiue baſis: ſub trinis actibus/ euadit trinipara. Et yſopleuricus angulus: vt precipuus et primus: tam in propria potentia/ q̄ in exteris baſibus, potēs efficit̄. ℂ Ceteri vero āguli tetragonicꝰ ac pēthagonicꝰ: ad yſopleurici āguli baſim: potētes/ fecundiq̧ ſunt. in propriis vero potētiis/ ſinguli impotētes. Nā rectus angulꝰ/ vbi propriam baſim/ id eſt quadratam figurā inſedit: ſterileſcit. Nullum etenim ſolidū angulum gignit: nullum in proprio territorio corpꝰ profert. Circumpoſiti quippe eidem quadrato/ quattuor recti anguli: cum ſint quadrate ſuperficiei equales/ in conū ſiue eiuſdē quadrati perpendiculū (creationis ſolidi anguli cauſa) eleuari nequeunt. ℂ Sit enim quadratꝰ a b c d: ſuper cuiꝰ latera fiant recti anguli quattuor: a e b. b f d. d g c. et c h a. cum quattuor trianguli a e b. b f d. d g c. et c h a: ſint equales toti quadrato a b c d: iidem trianguli/ eleuati ſuper perpēdiculū quadrati: in eiuſdē quadrati centro concurrent. nullumq̧ cōcipient corporeum ſpaciū/ nullum ſolidū angulū procreabunt. ſed ſimul coniuncti/ in ſuperficiem redibunt quadratā. Omnes enim concurrent/ in centro quadrati. ℂ Similiter et penthagonicus angulus: in propriis finibus/ in propriaue potentia/ vt pēthagono: euadit impotens/ ſolidū angulū gignens nullū. Nā circūſcripti eidem penthagono/ quinq̧ penthagonici anguli: minores ſunt totius penthagoni ſuperficie. Vnde fit vt ab ipſiꝰ penthagoni lateribus/ ad eius perpēdiculū: nuſq̄ eleuari/ aut concurrere in vnū/ ſolidūue creare angulū poſſe dinoſcantur. ℂ Sit enim penthagonꝰ a b c d e cuius centrū f. ſup cuius ſingula latera/ fiāt quinq̧ penthagonici anguli: a g b. b h c. c i d. d k e. et e l a. Manifeſtum eſt hos quinq̧ angulos ſimul: minores eſſe totius penthagoni a b c d e ſuperficie. nec poſſe eleuari/ ad vſq̧ eius perpendiculum et centrū f. neq̧ ſimul coire poſſe in conſtitutionē ſolidi anguli. Fiāt enim intra penthagonū a b c d e: ſuper ſingula eius latera/ pares quinq; penthagonici anguli: priorib꞉ equales/ ſed oppoſiti: a m b. b n c. c o d. d p e. et e q a. Horū quinq̧ interiorū angulorū coni: m. n. o. p. q: haudquaq̄ concurrunt. neq̧ centrum f attingunt. Ab exteris igitur angulis/ qui interioribus equi ſūt: nulla fiet aut ad centrum f/ aut ad totius penthagoni perpendiculum concurſio: qua ſolidus angulus procreetur. Eſt itaq̧ penthagonicus angulus: in ſuapte figura/ ac baſi inanis/ nulliuſq̧ poteſtatis. ℂ Vnde fit vt miro quodā (vt diximus) modo/ omne regulare corpus quinq̧ tantum poteſtatibus conſurgat. Poteſtate ſcilicet vnius actus/ in trinis potētiis: et poteſtate trium actuū in potētia vna. Poteſtas enim vnius actus in trinis potentiis eſt ductus yſopleurici anguli in yſopleurum/ in quadratū et in penthagonum. fecunditas vero trium actuum hoc eſt angulorum in potentia vna eſt in eundem ſubiectum yſopleurum ductus yſopleurici anguli/ ductus tetragonici et ductus penthagonici.

Angulus yſopleuri	In yſopleurū	Angulū Tetracedri	Profert
Angulus yſopleuri	In quadratum	Augulum octocedri	Profert
Angulus yſopleuri	In penthagonū	Angulum ycocedri	Profert
In yſopleurum	Angulꝰ yſopleuri	Angulum tetracedri	Profert
In yſopleurum	Angulꝰ quadrati	Angulum Hexacedri	Profert
In yſopleurum	Angulꝰ pēthagoni	Angulum dodecedri	Profert.

ℂ LIBELLI de Mathematicis corporibus Finis Anno dñi 1509 Ianuarii die decima quarta.

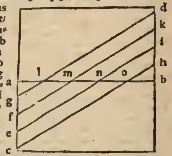
¶CAROLVS bouillus integerrimo viro Remundo bouerchio iuriſperito. S

Mmenſa numerorū et magnitudinū propagatio/ amātiſſime Remūde: cauſa eſt/ vt et eorum ſcientie/ ab humana mente pertranſiri/ abſolui et exhauriri nequeant. Mathematice enim diſcipline: licet certis quidem initijs/ fundamentiſq; prodierint: perpeti tamē quadā mentis indagine/ ſine modo excreſcunt. recētibuſq; nōmodo ſupplementis ſed et ſupplementorū ſupplemētis indies ꝓficiunt/ locupletātur/ ditanť. Nicolaus Cuſanus (vir cum in diuinis: tum in humanis diſciplinis/ pre cunctis admirandus) eximij ad protelanda mathemata ingenij: prior de mathematicis ſupplemētis libellū edidit. quo rectarum curuarūq; linearum proportiones et equalitates: tam priſcis q̄ noſtratibus hominibus incognitas demonſtrauit. e quibus et circuli quadraturā (quāq̄ obſcuriſſima et perq̄ pauciſſimis cognita ratione) patefecit. Hunc igitur nos inſecuti: nōnulla Geometrica ſupplementa/ qualia dietatim ſeſe obtulere in hunc libellum cōcumulauimus grandius fortaſſis opus/ nonnunq̄ pro temporū cōmoditate/ in iiſdem ſupplementis editu i. VALE.

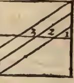
¶CAROLI BOVILLI SAMAROBRINI LIBELLVS DE MATHEMATICIS SVPPLEMENTIS AD STVDIOSISSIMVM VIRVM REMVNDVM BOVCHERIVM IVRISPERITVM.

Ectam lineam/ in quotlibet partes equales diuidere. 1

¶Quo pacto rectā lineā/ liceat in duo equa partiri: demōſtrat Euclides. Quo autem modo ſit quotliber equalium partium numero/ diuid nda: hactenus quod norim propoſuit demonſtrauitq; nemo. huius tamē ſcientia: haud parum Geometricis conducit diſciplinis. Nam frequentiuſcule/ in geometricis demonſtrationibus: expetitur recte linee quātalibet ſectio/ atq; diuiſio. Sit igitur recta linea a b: in quinq; partes equas diuidenda.

Super puncta a et b/ educo in diuerſam partē: duas perpendiculares/ cuiuſcūq; quātitatis (Nā nil differt/ debent tamen eſſe inter ſe equales) a c et b d. que ſuper lineā a b: creant rectos angulos coalternos c a b et a b d. Partior deinde ambas lineas a c et b d: in quattuor partes equales a c/ in punctis e f g: b d vero punctis h i k. Et duco lineas quattuor: c h/ e i/ f k/ et g d. quib9 ꝓpoſita linea a b: erit in quinq; partes equales ſecta/ atq; diuiſa: in punctis l. m. n. o. ¶Hui9 enī rationē/ facile collige per lineas equidiſtantes et coalternos angulos. Eruntenim linee c h/ e i/ f k/ et g d inuicem equidiſtantes. quare et coalterni anguli/ qui ab ipſis ſuper lineam a b: in punctis l m n o/ facti ſūt: erunt equales: et intercepte inter equidiſtātes/ linee a l/ l m/ m n/ n o/ et o b: angulorum coalternorum latera inter ſe equalia.

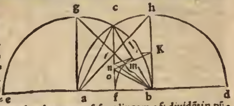

¶Et eodem modo procede/ in quātalibet recte linee partitione factis ſup eam/ diuerſa ex parte rectis angulis coalternis eorūq; lateribus/ vno minore numero equaliter ſectis: q̄ ſit propoſite linee expetita diuiſio. ¶Si enim diuidenda eſt propoſita linea ternario: partire coalternorum angulorū/ perpendicularia ſuper datā lineā latera binario. Si in quattuor eam partiri volueris: eadē latera in tria ſunt partienda. Si in ſeptē/ data linea eſt diuidenda: latera eadem diuide ſenario. Et ita deinceps.

¶Super datam rectam lineam/ quotlibet triangulos deſignare: cuius ſuperiores anguli/ ad vtroſq; baſis angulos: continue multiplicium proportiones ſeruent. 2

¶Hec propoſitio vniuerſaliſſima eſt: et ſumme in geometricis vtilitatis. petitq; quo pacto liceat ſuper datam rectam lineam/ deſignare quotlibet triangulos yſochelios: quorum ſuperiores anguli/ ad vtroſq; baſis angulos: continue multiplicium omnium proportiones ſeruent/ vt duplam/ triplam/ quadruplam: et ita de ceteris.

¶Sit data recta linea a b c. Secundũ ipſiꝰ quãtitatem/ ſuper puncta a et b: duco duos arcꝰ ſemicirculi. quorum communis ſectio/ ſit punctum c: vertex yſopleuri ſuper lineam a b deſcribẽdi ſitq; hic yſopleurus a c b: ductis rectis a c et b c. ¶Angulus igitur a c b/ primꝰ ſuper lineã a b factꝰ: vtriſq; angulis baſis c a b et c b a eſt equalis. Eſt enim a c b yſopleurus: trium angulorũ equaliũ. ¶Deinde a pũcto c/ duco perpendicularẽ ad lineã a b/ eã per media et equalia ſecantem/ que ſit c f. Et a punctis a et b: duco perpẽdiculares alias/ a g et b h: que prioribꝰ arcubus occurrant in pũctis g et h. Et perficio lineas a h et b g: que et ſeſe et lineam c f/ diuidãt in pũcto i. productiſq; lineis a i et b i/ dico angulũ a i b/ ad vtrũq; angulũ i a b et i b a eſſe duplũ. Nã angulꝰ a i b rectꝰ ẽ. Ambo vero i a b et i b a/ rectorũ medietates. Sũt eni a i h et b i g: vt eiuſdẽ quadrati dyametri/ perpẽdiculariter ſe ſecãtes i pũcto i/ quadrati a g b h cẽtro. ¶Rurſũ ſecundũ quantitatẽ linee a f: que eſt propoſite linee medietas centro a: extẽdo arcũ quadrantis/ vſq; ad lineã a g: cui occurrat in puncto k. Idem vero quadrans ſecet lineã a c prioris yſopleuri latus: in puncto l. Lineã vero a h/ quadrati dyametrum: ſecet in puncto m duco deinde a puncto k/ per punctum l: rectã/ vſq; ad lineã c f/ cui occurrat in puncto n. Et perficio angulum a n b: quẽ dico/ ad vtroſq; baſis angulos: n a b et n b a eſſe triplum. Et hoc manifeſtum eſt ex reſolutione eiuſdem anguli: in angulos rectos/ factos ſuper punctũ n: cognita proportione anguli penthagonici/ ad rectum angulũ. Ab hac autem reſolutione: ob lineas iunctas ſeq; confundẽtes abſtinuimus. ¶Iterũ autem duco lineã a puncto k/ per m: vſq; ad lineã c f cui copuletur in pũcto o. Dico eodẽ modo angulũ a o b: eſſe ad vtroſq; angulos o a b et o b a quadruplum: angulo regularis hexagoni equalẽ. Erit eni linea o f: tertia pars linee c f. et linea c o/ ad o f dupla. Linea autem c f: eſt axis yſopleuri a c b. Tertia vero eius pars o f: axis eſt anguli hexagoni a o b. ¶Deinde ſi a puncto k/ per punctũ in quo linea a n ſecat arcum f l k: rectã duxeris/ vſq; ad c f: habebis i linea c f/ verticẽ anguli ſuper lineam propoſitam a b facti: ad vtroſq; baſis angulos quicupli. qui et erit angulus regularis heptagoni. ¶Et ſi ab eodem puncto k/ rectam duxeris ad c f per punctũ in quo linea a o/ ſecat arcum k l f: habebis rurſum in linea c f/ verticẽ anguli: qui ad ſue baſis angulos ſeſcuplus erit. Nam hic angulus erit octogoni. Et ita quotiẽs a puncto k/ ad lineã c f/ per puncta in quibus inferiorum angulorũ latera aſſidue arcum k l f ſecant/ rectam produxeris: habebis continue vertices obtuſorum/ ac latiorum angulorum: qui ad ſue baſis angulos/ omnem multiplicium proportionem ſeruabunt.

3 ¶Omnes huiuſmodi anguli/ qui ſuper eandem lineã facti/ continue ad baſis angulos omnium multiplicium proportiones ſeruant: ſunt aſſidui multangularium figurarum anguli.

¶Omnes multangulares figure: ſicut laterum ſuorum ratione ſuperparticulares proportiones gignunt: ita et cõparatione angulorũ/ omniũ multipliciũ proportiones ſeruant. Laterũ tamẽ ratio et proportio inchoat a ſeſquitertio. Nulla quippe eſt figura: duorum tantum laterũ. Nã minima que eſt triangula: tribus conſtat lateribus. Angulorũ autẽ ratio/ inchoat ab vnitate/ ſiue ab equalitate. et ea clauditur in vniuſcuiuſq; figure proprietate. Non aũt in ratione vnius ad alterã. ¶Hi enim anguli: quos precedẽs/ in linea c f inueſtigare & ſuper lineã a b creare docuit: ſunt cõtinue omniũ poligoniarũ anguli/ omnifariã ad ſue baſis angulos multiplices. ¶Nam yſopleuri angulus: ad ſue baſis angulos/ eſt ſimplus/ equalis et vnus. ¶Angulus vero quadrati: ad angulos ſue diametri. (Eſt eni diameter baſis angulorũ) duplus. ¶Angulꝰ pẽthagoni/ ad baſis angulos triplꝰ. ¶Angulus hexagoni: quadruplus. et ita deinceps. Et hoc facile eſt cognitu: per reſolutionem angulorũ vniuſcuiuſq; poligonie/ i tot angulos: quota eſt a trigono. vt ſequẽs ꝑpoſitio indicat.

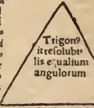

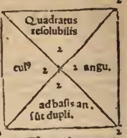
4 ¶Oĩs multãgularis figura: i tot triãgulos ẽ reſolubilis/ quota eſt a triãgulo.

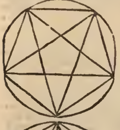
¶Triangulus yſopleurus/ vnꝰ eſt triangulꝰ. et eſt vt vnitas/ omniũ multangulariũ figurarũ/ earũq; initiũ. Eſt enim irreſolubilis. Quadratus vero vt binariꝰ eſt: et vt duo trigoni. Nã ab ſua diametro/ in duos ſoluitur triangulos. Penthagonus in tres triangulos ſoluẽdus eſt. Hexagonus in quattuor: et hoc pacto conſequenter.

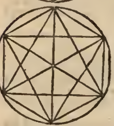
¶Reſolutio omniū angulorum vniuſcuiuſq; poligonie: exprímitur liquido 5
per rectas lineas/ productas a quolibet angulo:
ad alios eiuſdem poligonie angulos quoſlibet.

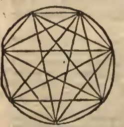

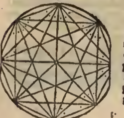

¶Hec adiecta eſt / ad manifeſtādā oculis: angulorū vniuſcuiuſq; poligonie/ ad ſue baſis āgulos: cōtinuā multiplicitatē. In trigono/ ab angulo ad angulū linea producta: lateri coincidit. Eſt enim trigonus/ irreſolubilis et ſiplex. ¶In quadrato due dyametri/ angulos diſtendentes oppoſitos: liquido pandunt/ angulos totius quadrati duplos eſſe ad eos qui fiunt ad baſim ſiue ad dyametrum. ¶In penthagono aūt cōtingit a quolibet eius angulo/ ad oppoſitos angulos: duas lineas ꝓtēdi: q̄ vniuerſos eiꝰ angulos/ i tres equos angulos partiūtur oſtēduntq; liquido eos triplos eſſe/ ad ſuarū baſiū angules. ¶In hexagono vero: tres linee a quolibet angulo/ ad oppoſitos angulos poſſunt extēdi a quibꝰ vniuerſi eiꝰ anguli: i quattuor equos angulos diuiſi: facile cōſpiciūtur ad ſue baſis angulos/ eſſe quadrupli. ¶In heptagono aūt a quolibet eiꝰ angulo/ ad ceteros angulos/ quattuor linee producte: omnes eiꝰ angulos/ in quinq; equalia partiūtur. oſtēdūtq; quēlibet eiꝰ angulū/ ad baſis angulū: eſſe quincuplū. ¶In octogono vero ab omni ipſius angulo/ quiq; recte ad ceteros angulos extente: ſingulos eius angulos/ in ſex equos angulos diuidunt. panduntq; quēlibet ipſius angulum / ad ſue baſis angulos : eſſe ſeſcuplum. Et ita in ceteris procedito figuris.

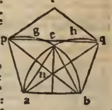

¶Vnde manifeſtum eſt trianguli yſochelis eū angu 6
lum/ qui ad ſue baſis angulos fuerit multiplex : eius
eſſe poligonie/ que in numero poligoniarū eſt tota:
quota fuerit ipſa multiplex proportio.

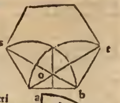
¶Trigonꝰ yſopleurus: eſt prima figurarū multāgulariū. Quadratus ſecunda/ Pēthagonꝰ tertia/ Hexagonꝰ quarta. Et ita ex cōſequēti. Trigoni igit̄ yſochelij: cuius ſuperior angulꝰ/ ad ſue baſis angulos fuerit equus/ ſimplꝰ et vnꝰ: eſt angulus yſopleuri. Cuiꝰ vero angulꝰ ſuperior/ ad inferiores fuerit duplꝰ: angulus eſt quadrati. Cuius ſuperior angulus ad inferiores triplus: angulus eſt penthagoni. Cuius quadruplus: angulus hexagoni. Et ita deinceps.

¶Liquet etiam ex his/ ſuper datā rectā lineā omnē 7.
multangulā figuram poſſe q̄ facillime deſcribi.

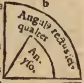
¶Seruata ſecūde propoſitionis figura: ſup lineā a b/ petit deſcribi pēthagonꝰ. Facio p doctrinā eiuſdē ſecūde/ ſup lineam a b/ pēthagoni angulū qui ſit a n b. vt priꝰ. Et ꝓduco lineas a n et b n: vſq; ad arcus a c h et b c g. quibꝰ occurrant/ in punctis p et q. Et exten do lineas a p et b q. duco deīde lineā p q: ſup quā (vt prius) facio angulū penthagoni/ ad baſis angulos triplū. qui ſit p r q. eritq; ſuper datam lineam a b : factus penthagonus equilaterus et equiangulus a p r q b.

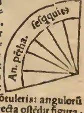

6 ¶ Et eodē modo in ceteris poligonijs faciūdū. Nā facto ſup datā lineā ex ſecūde propoſitionis doctrina: eius (que petitur deſcribi) poligonie angulo q̄ facillimū erit/ reliquā totam extruere poligoniā. Nā ſi ſuper eādē lineā/ hexagonū facere voles: ſume angulū a o b. qui eſt angul⁹ hexagoni: ad baſis angulos quadruplus. Duc deinde a o et b o: vſq; ad arcus a c h et b c g. quibus occurrāt in pūctis s et t. Et productis lineis a s et b t: habebis cōfectā mediā Hexagoni portionē/ ſup lineā a b. qua habita/ reſidua in prōptu eſt portio: que totū hexagonum abſoluit. Omnis enim poligonia/ ſuper a b futura/ ac deſcribēda: prima ſui latera ſtatuet a punctis a et b/ vſq; ad arcus a c h et b c g.

8 ¶ Continui a ſenario pares numeri: cōtinuis a quinario numeris collati: angulorū omniū multangularium figurarū a penthagono: ad angulū rectum proportionē ſeruant.

¶ Angulus rectus: quedā eſt omniū angulorū menſura. vtpote ad quē omnis regularis (id eſt alicui⁹ poligonie) angul⁹/ eſt proportionalis: ſeq; ad eū habet/ vt nūer⁹ ad nūerū. ¶ Imprimis enim rectus angul⁹/ ad yſopleuri angulū: eſt ſeſqualter/ q̄ eſt ſuperparticulariū ꝓportionū maxima. Cōtinet eni rect⁹ angul⁹/ yſopleuri angulū eiuſq; medietatē. Initiū igitur diuiſionis recti anguli faciendū eſt a quinario nūero. Nā diuiſo recto angulo/ in quinq; equos angulos: addita eidē vna quita angulū conflat pēthagoni: qui ad rectū ſeſquiquitus eſſe ꝓbat. ¶ Diuiſo eodē recto/ in ſex equos angulos: addite due ſexte angulū gignēt Hexagoni. qui rectū angulū ſeſquitertia proportione tranſcēdit: vt et octonarius/ ſenariū. ¶ Et hoc pacto quotiēs pares nūeros a ſenario naturalib⁹ nūeris/ a qnario cōtuleris: angulorū omniū multāgulariū figurarū/ ad rectū āgulū ꝓportionē elicies. vt ſubiecta oſtēdit figura.

	Penthagoni	Hexagoni	Heptagoni	Octogoni	Ennagoni	Decagoni	Endecagoni	Dodecagoni	Trideca-goni.	Teſſeredeca-goni.	Penthadeca-goni.	Hexadecago-goni	Heptadeca-goni.
Pares a ſenario	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30
Naturales. a qna.	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Figura proportionis angulorū multāgulariū figurarum ad angulum rectum.	Seſquiquintus.	Seſquitertius	Supertripartiēs ſeptimas.	Seſqualter	Superquītupartiēs nōnas.	Supertripartiens quintas	Superſeptupartiēs vndecimas.	Superbipartiens ternas.	Super nūcupartiens decimas tertias.	Superquatuorpartiens ſeptimas.	Superundecupartiēs decimas quintas	Supertripartiens quartas	Supertridecupartiens decimas ſeptimas.

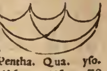
9 ¶ Tantum vnius multangularis figure/ angulus eſt acutus: Tantum vnius/ rectus: infinitarum vero ſunt obtuſi.

¶ Angulus yſopleuri/ eſt acutus. Quadrati vero angulus/ rectus eſt. Ceterarum aūt omniū multangulariū figurarū (que in immenſum angulorum et laterum multitudine propagātur) anguli: ſunt recto maiores/ atq; obtuſi. Omnes igitur multāgulares figure/ quāq̄ numero indefinite atq; incomprehenſe: angulorū tamen ſuorum ratione/ ſunt tantum trine: Acutiangule/ Rectangule/ Obtuſiangule.

10 ¶ Que ſit angulorum multangulariū figurarū adinuicem proportio: continuis numeris exprimere.

¶ Imprimis Angulus rectus: ad yſopleuri angulum/ eſt vt 3 ad 2. ¶ Quia aut in penthagonic9 angul9/ ad rectum angulũ eſt ſeſquiquintus: et ternari9 numer9/ quinta caret parte: augeo vtroſq; numeros binariũ et ternariũ quinario, fiuntq; 10 et 15. Eſt igitur angulus penthagoni vt 18: qui ad 15/ ſeſquiquintus eſſe probatur. ¶ Proportio autem penthagonici anguli/ ad angulum yſopleuri: eſt vt 18 ad 10/ ſuperquadriparti-ens quintas. ¶ Hexagoni autem angulus/ cum ſit ad rectũ angulũ ſeſquitertius/ vt 8 ad ſex/ erit hexagoni augul9 vt 20/ quẽ ad 15 conſtat eſſe ſeſquitertiũ. Erit igitur angulus hexagoni ad angulũ penthagoni: vt 20 ad 18/ ſeſquinonus: Ad angulũ vero yſopleuri/ vt 20 ad 10 duplus. ¶ Quia aũt Heptagoni angulus/ ad rectum angulum: eſt vt 10 ad 7. Numer9 autem 15/ ſeptima parte caret: augeo hos quattuor numeros 20/ 18/ 15/ 10 ſeptenario et pro-ducti ſũt hi: 140/ 126/ 105 et 70. Addo numero 105 (qui eſt anguli recti) ter ſuam ſeptimam/ id eſt ter quindecim fitq; numerus 150: qui ad numerũ 105/ eſt vt 10 ad 7: ſupertripartiens ſeptimas/ ſiue vt angulus Heptagoni ad angulũ rectum. Ad angulũ vero yſopleuri/ vt 15 ad 7. Ad angulum penthagoni: vt 25 ad 21. Ad angulũ Hexagoni: vt 15 ad 4. ¶ Rurſum quia octogoni angul9/ ad rectũ angulũ ſeſqualtera proportione coniũgitur: Recti aũt anguli numer9 105 ĩpar/ medietate caret: augeo priores quinq; numeros binario. ſintq; pducti alii quinq;: 300 280/ 252/ 210/ et 140. quorum eadẽ erit/ que et priorũ proportio. ¶ Addo deinde numero recti anguli 210/ ſuam medietatem 105. fitq; nũerus 315: qui erit nũerus anguli octogoni ad nũerum recti anguli 210 ſeſqualter. Ad nũerum vero 140/ q eſt anguli yſopleuri: dupl9 ſeſqquart9 et vt 9 ad 4. Ad pẽthagonici anguli nũerũ 252/ ſeſquiquintus/ et vt 5 ad 4/ Ad hexagonici anguli numerũ 280/ ſeſquioctauus: ſiue vt 9 ad 8. Ad angulũ vero heptagoni ſeſquiuigeſim9. ¶ Et eadẽ lege procede in ceteris angulis. Nã cũ anguli recti numer9/ parte aliqua caruerit: multiplicandi ſũt cuncti numeri per eum numerũ quo pars huiuſmodi denominat. et habebis cõtinue maiores numeros: in eadẽ proportione minorũ/ in quib9 erit aſſidua et cõtinua pluriũ angulorum proportio.

Hexago.	Penthа.	Quadra.	yſopleu.
20	18	15	10

Hepta.	Hexa.	Pentha.	Qua.	yſo.
150	140	126	105	70

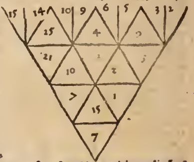
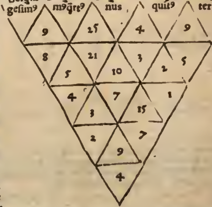

Figura proportionis poligoniarũ figurarũ adinuicẽ.

Octogo.	Heptago.	Hexa.	Pentha.	Qua.	yſop.
315	300	280	252	210	140
Seſquiuigeſim9	Seſqdecimoq̃rt9	Seſqnonus	Seſqquint9	Seſqualter	

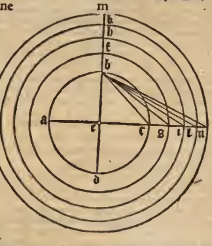
11

¶ Cuiuſlibet multangule figure angulus: ad rectum angulũ ſeſe habet vt numerus ad numerum: quorũ minor eſt tot9 quotquot ſunt ipſius poligonie latera/ ſiue anguli. Maior vero poſt minorem/ eſt totus: quot9 ĩpe minor eſt a quinario

¶ Hec ex precedentibus/ eſt manifeſta. Intelligenda autẽ eſt poſt quadratũ: ſumpto initio a penthagono. Nam diximus a pẽthagono/ cõtinue omniũ poligoniarũ figurarũ angu-

los:ad rectum angulum/ eſſe vt vniuerſos pares numeros a ſenario:ad naturales numeros a quinario. In ea igitur proportione/ duorum angulorum adinuicem/ vt numeri ad numerum :minor numerus / ſemper erit tantus : quotquot ſunt ipſius multangule figure latera aut anguli. Maior vero erit poſt minorem totus:quotus ipſe minor/ eſt a quinario.
Vt ſi ſcire volueris quanta eſt penthagonici anguli ad rectum angulum proportio;quia pēthagonus eſt et quinq; angulorum et laterum:minor numerus eius proportionis/ erit quinari9.maior vero poſt quinariū erit totus/ quot9 quinarius a ſeipſo. Erit ei ſenari9: qui poſt quinarium eſt primus/quemadmodum et quinarius a ſeipſo primus. Erit igitur penthagonici anguli ad rectū ꝓportio:vt ſenarij ad quinq;. ❡Similiter petita ꝓportiōe heptagonici anguli/ad rectum:quia heptagonus ſepteni et laterum et angulorum figura eſt:erit minor etuice proportionis numerus/ ſeptenarius. maior vero denarius qui tertius eſt poſt ſeptenarium/ quotus ſeptenarius/ eſt a quinario. ❡Si endecagonici anguli ad rectum expetitur proportio:erit in ea proportione rectus angulus/ vt vndeci. Angul9 vero endecagoni/ vt octodecim:qui poſt vndecimum numerum / eſt totus:quotus vndecimus eſt a quinario.

12 ❡Circa datum circulum:continue multiplices circulos deſcribere.

❡Hec expetit multiplicem circulorū proportionalitatem:quo pacto quiuis circulus omni multiplici proportione increſcat/ fiatq; maior. ❡Sit igit dat9 circulus a b c d/ cuius centrum e. Protendo ei9 dyametrum a c/ quantumlibet in partem c. Et ſit alia dyametr9 b d / ſuper eandem perpendicularis. eritq; tota circuli circūferētia/ in quattuor ſecta quadrantes . Duco deinde rectam c b:que erit coſta quadrati/ dato circulo inſcribendi. cuius lōgitudine/ circa e centrum : duco circulum f g. quem dico ad interiorem datū circulum/ eſſe duplum. Hoc enim manifeſtum eſt: ſi eidem circulo quadrat9 inſcribatur. qui dupl9 erit/ ad quadratum minori circulo inſcriptum. Nam dyametri quadratus: dupl9 exiſtit ad coſte quadratum. Et ſicut quadratus ad quadratum:ita et circunſcriptus vni eorum circulus/ad circulum alteri circunſcriptum. ❡Deinde a puncto g/ in quo circuli dati dyameter/ ſecat circulum f g:ad punctum b/ duco rectam g b. cuius iterum longitudine/ ſuper centrum e circulum extendo h i. qui ad datum circulum erit triplus. ❡Si vero a puncto i/ quo dyameter a c:ſecat circulum h i/ rectam duxeris i b:deſcriptus eius longitudine / circa centrum e circulus k l: erit ad datum circulū quadruplus. Nam duplus ad circulum f g. ❡Et ſi eodem modo a puncto l/ quo dyameter a c:occurrit circulo k l/ rectam duxeris l b:factus eius interuallo/circa centrum e circulus m n: priori dato circulo quincuplus erit. ❡Similiter et linea n b:ſemidyameter erit circuli/ ad eundem/ ſeſcupli. Et ita in pluribus perge. Nam ſemper a puncto b/ ad punctum n(quo dyameter a c quantumlibet extenta poſteriori circulo occurrit)producta recta linea:ſemidyameter erit continue multiplicioris circuli.

13 ❡Vnde manifeſtū eſt circulos cōcauos/ q circulis relinquūtur ſiue exteriores huiuſmodi circulorum portiones/ in ea proportionalitate eſſe equales.

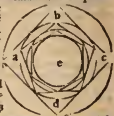
❡Quēadmodū vnitati/ vnitas aſſidue addita: naturales ꝓcreat nūeros/ quorū eq̄lia ſūt incremēta eq̄leſue differētie/ ſcilicet vnitates:ita et in ſuꝑiore circuli dati incremēto/ ac ꝓportiōe ſugi: aſſidua fit additio circuli cōcaui/ ſiue exterioris portionis:que primo interiori. ac dato circulo eſt equa et vna. Sunt enim hi circuli/ vt aſſidue vnitates:quibus ſenſim naturales: concreſcunt/ conflanturue numeri. Vt ſpacium exterius b f c g/ equum eſt quadranti inte-

rioris circuli b e c. et totus exterior circulus b f g c: toti interiori a b c d. Similiter et ſpaciũ f h i g: equum eſt ſpacio b f g c et quadranti b e c. Et ita de reliquis concauis et exterioribus circulis dicendum.

Con ti nu e vni ta tes qui bus na tu ra les nu me ri fi unt										
(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

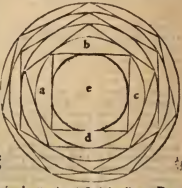
¶ Datum circulum: quacunq; ſubmultiplici proportione reſoluere. 14

¶ Hec eſt oppoſita antepreccdentis. Nam docuit antepreccedens / augere datum circulum quacũq; proportione multiplici. Hec vero contra petit quopacto dat⁹ circulus quacũq; ſub multiplici proportione ſit minuendus. quoue modo intra datum circulum / deſcribi queant quotcũq; circuli: ad eundẽ cõtinue ſubmultiplices. qđ ex ratione antepreccedentis euadit liquidum. Nam cõtinue circuli ad ſeiuicẽ mltiplices aut ſubmltiplices: ſũt circulisq; aſſidue multiangularũ figurarũ intermedus abinuicẽ diſtãt. quib⁹ ſcilicet inſcripte et circunſcripte ſunt poligonie figure. Sit igitur datus circulus a b c d: cuius centrum e. Inſcribo eidem quadratũ a b c d / cui quadrato / inſcribo circulũ quẽ dico ad datũ circulũ / eſſe ſubduplum. Eſt eni eiuſdem medietas. Omnis namq; circulus quadrato inſcript⁹. ad circulũ eidẽ q̃drato circũſcriptũ / ſubduplus eſſe probatur. ¶ Rurſum huic poſtremo et interiori circulo / penthagonum iſcribo. eiq; penthagono / inſcribo circulum. qui dati circuli erit tertia pars: et ad eum ſubtriplus. Eidẽ quoq; nouiſſimo iteriori circulo / iſcribo hexagonũ. cui hexagono circul⁹ inſcript⁹ / erit quarta dati circuli pars: et ad eundem ſubquadruplus. ¶ Et eo pacto deinceps procede: ſemp ſupremo minori / atq; interiori circulo inſcribens ſequentem multangulam figuram cui circulus inſcriptus: erit aſſidue ad datum circulum ſubmultiplex.

¶ Vnde fit vt datus circulus / per circunſcriptas multangulas figuras: quantalibet multiplici proportiõe augeatur. Per inſcriptas vero: cõtra omni ſub multiplici proportiõe minuatur. 15

¶ Figura augmentationis dati circuli in omni proportione multiplici.

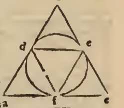
¶ Sit datus circulus a b c d / cui⁹ centrum e. circũſcribo eidem quadratum: cui quadrato / circulũ circunſcribo: qui ad datum circulum erit dupl⁹. ¶ Deinde exteriori maiorīq; circulo: penthagonum circunſcribo eiq; pẽthagono rurſum circunſcribo alium circulum. qui tertius circulus / ad primum datum circulum erit triplus. ¶ Eidem rurſum circulo / circunduco hexagonum. Hexagono vero iterum alium circulum: qui datum circulũ quadrupla proportione complectetur / atq; ſuperabit. ¶ Et ita quotiens ſupremis circulis / ſequẽtes poligonias circunſcripſeris: hiſq; poligonus / circulos: habebis cõtinue exteriores circulos / ad interiorem datũ circulũ omnifariam multiplices.

¶ Si vero eundem datum circulũ / omni ſubmultiplici proportiõe partiri volueris: inſcribe vt precedẽs docuit eidẽ ī primis quadratũ. cui iſcript⁹ circulus / dati circuli erit medietas. deinde poſteriori circulo penthagonum inſcribe: cui inſcriptus circulus / tertia erit dati circuli pars. ¶ Et eodem modo deinceps procede: per hexagonum / heptagonum / octogonum et ceteras multangulas figuras: inſcriptis aſſidue interioribus circulis: qui a dato circulo / omni ſubmultiplici propoꝛtione vincentur. vt precedentis docuit figura.

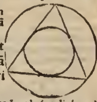
16 ¶Cauſa proportionalitatis circulorum per circūſcriptas/aut inſcriptas poligonias: eſt aſſidua angulorum omnium multāgularium figurarum/ad ſue baſis angulos multiplex proportio.

¶Nam docuimus omnium multangularium figurarum āgulos/ad ſue baſis angulos: eſſe aſſidue proportionales. Imprimis equales: vt in yſopleuro. Deinde per cunctos procurrere multiplices: a dupla proportione/vſq; in immenſum. Incipit enim quadrati angulus: ad ſue baſis angulos/eſſe duplus. Penthagonicus/triplus. atq; ita deinceps. Hanc igitur angulorum omnium multangularium figurarum: iugem/atq; aſſiduam/ad ſue baſis angulos proportionem imitantur/ſeruantq; cuncti circuli: qui aſſidua earumdem poligoniarum aut circunſcriptione/aut inſcriptione circa/aut intra datum circulum procreantur. Nam qui circa fiunt: ſunt ad eundem datum circulum/aſſidui multiplices. Qui vero infra: ſubmultiplices aſſidui. Angulus enim quadrati/ qui ad ſue baſis angulos eſt duplus: extendit/ſeparatq; abinuicem circulos/quorum eſt eadem proportio: dupla ſcilicet/aut ſubdupla. Angulus penthagoni/ad ſue baſis angulos triplus: circulos quoq; diſtinguit tripla et ſubtripla proportione ſeſe inuicem habentes. et ita de ceteris angulis dicendum.

17 ¶Omnes duo yſopleuri eodem diſtantes circulo/ aut duo circuli eodem yſopleuro: adinuicē quadrupla proportione copulantur.

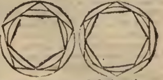

¶Sit yſopleurus a b c: cui inſcribo circulum d e f. eidem vero circulo/inſcribo aliū yſopleurū eiuſdem nominis d e f. quem dico quartam eſſe partem exterioris ac maioris yſopleuri a b c. Nam idem yſopleurus a b c/per interiorem yſopleurū d e f. in quattuor equos yſopleuros eſt reſolutus/ac ſect9. ſcilicet in yſopleurum a d f. d b e. e c f. et d e f. Addit igitur exterior yſopleurus/ad interiorē tres yſopleuros. Quare et totus exterior/ad interiorem: quadruplus euadit. ¶Et eadem dicito de duobus circulis/eodem diſtantibus yſopleuro. id eſt quorum vnus eidem yſopleuro circunſcriptus fuerit: Reliquus vero eidem inſcriptus. Erit enim circunſcriptus circulus a ad interiorem inſcriptum quadrupl9. ¶Eadem enim eſt ratio duorum yſopleurorum/diſtantium eodem circulo: et duorum circulorum/diſtātium eodem yſopleuro.

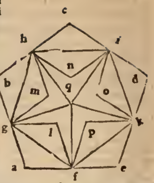

¶Continue a penthagono/oēs multangule figure: due et
18 due eodem diſtantes circulo aut gemini circuli/eadem diſtātes multangula figura: adinuicem omni ſuperparticulari proportione/ſeſe habere dinoſcuntur.

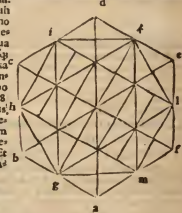
¶Trigonus prima multangula figura/quos diſtinguit circulos: hi quadrupla (vt diximus) proportione ſeſe habent. Similiter et ambo yſopleuri/ eodem diſtincti circulo: vnus eidem circunſcriptus/alter vero inſcriptus. ¶Quadratus figura ſecunda: circulos dupla proportione diſiungit. Circulus quoq; vnus eadem proportione: geminos circa et intra ſeipſum quadratos diſtinguit. ¶Penthagonus autem et reliqua deinceps omnis poligonia: continuis ſuperparticularibus geminos circulos diſpartiuntur. Circulus quoq; proportionibus iiſdem: ambas ſibi circunſcriptas/inſcriptaſq; figuras diſſeparat diuiditq;. ¶Nam qui circuli penthagono diſtant: ſeſqualtera proportione ſeſe reſpiciunt. Eadem quoq; proportione/ſunt ambo circa eundem circulum penthagoni. ¶Circuli vero hexagono diſtantes/aut hexagoni circulo eodē: inuicem ſūt epitriti/ac ſeſquitertij. Diſſiti heptagono circuli/aut circulo heptagoni: ſeſquiquarti eſſe probantur. Octogoni ſeſquiquinti. Ennagoni ſeſquiſexti/ Et hoc pacto deinceps.

Seſqualteri Seſquitertij

¶ Omnes quippe circuli eidem circulo: per multangulari um figurarum aſſidua ſpacia atqꝫ interualla circumſcripti ad eundē circulū/ ſunt vt natales nūeri ad fōtanā vnitatē aſſidue multiplices. Vt vero inter ſe cōparant ꝓximi ad proximos: ſunt vt numeri ad ſeinuicem/ proxim⁹ ad ꝓximum: continui ſuperparticulares. Eadem enim eſt et numerorum et magnitudinum ſcientia. Et hoc perfacile eſt oculis intueri: per reſolutionem vtriuſqꝫ poligonie/ inſcripte et circumſcripte eidem circulo: in triangulos/ aut portiones equales. quemadmodum ſequentes figure indicant. ¶ Nam penthagonus a b c d e maior et vt circumſcriptus: minorem f g h i k/ (qui vt inſcriptus eſt) ſuperat quinqꝫ triangulis f a g. g b h. h c i. i d k. k e f. Minor vero penthagonus f g h i k: ſectus eſt in decem portiones/ quarum quinqꝫ exteriores: ſunt quinqꝫ trianguli/ prioribus quinqꝫ equales et ſuper eaſdem baſes. ſcilicet f l g. g m h. h n i. i o k et k p f. Reſidue vero portiones quinqꝫ/ que ad totius penthagoni centrum/ claudunt egredientium angulorum pēthagonū: ſūt et quinqꝫ prioribus equales/ ſingule ſingulis. totuſqꝫ penthagonus egrediētium angulorum/ ſcilicet f l g m h n i o k p f: totius penthagoni circumſcripti a b c d e/ tertia pars eſt. Inſcripti vero f g h i k pars eſt ſecunda.

Totus igitur circumſcriptus/ ad inſcriptum: eſt vt 15 ad decem/ ſiue vt 3 ad 2 ſeſqualter. ¶ In hexagono quoqꝫ par et apertior reſolutio contingit. Nam preſens hexagon⁹ a b c d e f: reſolut⁹ eſt in octo et quadraginta triangulos equales. quorum vniuſcuiuſqꝫ medietas eſt vnius yſopleuri. Interior autem hexagonus g h i k l m priori inſcriptus: horum triangulorum capit ſex et triginta. Sunt igitur ambo hexagoni in ea adinuicem proportione: qua et 48 ad 36. quam conſtat eſſe epitritā. Et in heptagonis pari reſolutionis ordine procedendo reperies heptagonum circulo circumſcriptum: ad inſcriptum heptagonum/ eſſe ſeſquiquartum. Octogonum vero ſeſquiquintum. Ennagonum ſeſquiſextum. Et hoc pacto deinceps/ per vniuerſam ſuperparticularium proportionum ſeriem.

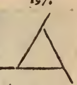
¶ Cuiuſlibet multangule figure angulus eius ſpecies/ differentia et act⁹ eſt/ latus vero/ eius eſt potentia. 19

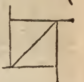
¶ Id eſt rei act⁹ eſt ſpecies/ ac differētia: per qd̄ diſtat/ differt eximieqꝫ a ceteris cūctis gñeris eiuſdē. Omnes autem multāgule figure: ſola anguli proprietate/ abinuicem diſtare comperiuntur. Nam vnicuiqꝫ proprius eſt angulus: latus vero nulli proprium. Poſſunt ſiquidem adinuicem equilatere eſſe omnes: et ſuper idem conſtitui latus. Equiangule vero eſſe inter ſe: et ab eodem produci angulo nequeūt. Eſt igitur angulus vniuſcuiuſqꝫ multangule figure actus/ proprietas/ differentia/ ac ſpecies. Latus vero vt communis omnium potentia quandoquidem vniuerſis/ commune eſſe poteſt latus: Angulus vero communis eſſe nō poteſt. Alius enim yſopleuri eſt angulus: Alius quadrati. Alius penthagoni: Et alij deinceps reliquarum omnium.

¶ Multangule figure ſimplices/ ſunt tantum due: triangulus et quadratus. quarum producta in directum latera/ nuſq̄ extra figuram concurrunt. 20

¶ Yſopleuri omnes anguli/ ſunt acuti. Protenſa igitur in directum yſopleuri latera: extra yſopleurum angulos creant obtuſos nec vſq̄ concurrunt. Itaqꝫ circumſcribi nequit/ aut con

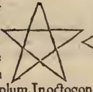
cludi ab egrediente yſopleuro: vniformis yſopleur9/ maneтq; ſemper nudus/ ſimplex et icircũſcriptus. Quadrati autem/ omnes anguli recti ſunt. Producta itaq; quadrati latera /in rectum: rectos quoq; angulos procreant extra quadratum. nec vllo pacto concurrentes: quadratum vniformẽ/ egrediente quadrato circunſcribunt. ſed ſimplicem / nudum et icircunſcriptum relinquunt.

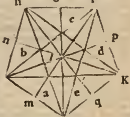
21 ¶A penthagono/ omnes deiceps multãgule figure: parib9/ ſed egredientium angulorum figuris: exteriore laterum concurſu coituue circunſcribuntur.

¶Nam penthagoni angulus et ceterarum omnium multangularium figurarum anguli: ſunt obtuſi. Producta itaq; earum latera in directum: circa eaſdem figuras/ angulos claudunt acutos. tandemq; concurrentes: primas atq; vniformes figuras: paribus/ eiuſdemq; ſpeciei/ ſed egredientium angulorum figuris inueſtiũt/ circunſcribuntq;.

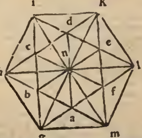

22 ¶Cuiuſlibet egredientium angulorum figure coniunctis per rectas lineas extremis angulis: quod adiicitur ſpacium/ primo in penthagono equale eſt egredienti penthagono. In hexagono ſubduplum: In heptagono/ ſub triplum. In octogono/ ſubquadruplum: atq; ita deinceps.

¶Sit penthagonus a b c d e: cuius latera in directum producta conſtet penthagonum egredientium angulorum f g h i k. Huius vero egredientis penthagoni/ extremi anguli copulentur per rectas f g. g h. h i. i k et K f. Dico quoniam ſpacium/ quod ab his quinq; rectis/ adiectum eſt egredienti penthagono f g h i k: equum eſt eidem. Hoc ei ſpaciũ ſũt quiq; trianguli f a g. g b h. h c i. i d K. & k e f. qui quinq; triãguli ſimul ſumpti: ſunt equales toti interiori penthagono/ egredientium angulorum f g h i K. Hic enim conſtat ex interiore vniformi penthagono a b c d e: et quinq; triangulis a g b. b h c. c i d. d k e. et e f a. Et hanc equalitatem/ manifeſtius intueberis: productis quinq; lineis/ ab angulis extremis: ad punctum l totius penthagoni centrum. Nam triangulus f a g: equale eſt triangulari ſpacio f l g a: ſimiliter et triangulus g b h: triangulari ſpacio g l b h. Triangulus vero h c i: equus eſt triangulari ſpacio h l i c. Triangulus item i d k triangulari ſpacio i l k d. Triangulus deniq; k e f i ſpacio triangulari k l f e. Hoc enim liquet productis aliis quiq; lineis: a centro l/ ad media totius penthagoni latera. ſcilicet l a m. l b n. l c o. l d p. et l e q. Erit enim triangulus f a g/ ſiue duo trianguli f a m et g a m: equi duobus triangulis/ f l a et g l a. Et ita de ceteris triãgulis argue. Totus igitur egrediens penthagon9 a g b h c/ i d K e f: equus eſt exteriori ſpacio / quod per quinq; lineas g h. h i. i k. K f. & f g eidẽ eſt adiectũ. Idẽ quoq; pẽthagonus egrediens: toti9 penthagoni f g h i K/ medietas eſt. Conſtat enim penthagonus f g h i k: ex egrediente penthagono et quinq; triangulis adiectis / qui

egredienti penthagono ſunt equi. ¶Sit rurſum hexagonus a b c d e f. cuius omnia latera producta/ claudant egredientem Hexagonum g h i k l m. eruntq; ab egrediente hexagono

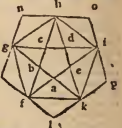
ſupra vniformem a b c d e f: adiecti ſex yſopleuri/ a g b. b h c. c i d. d k e. e l f. et f m a qui ſimul interiori vniformi hexagono/ ſunt equi. Conſtat enim interior vniformis hexagonus ſex yſopleuris/ quos diſtinguūt recte linee/ ab eius angulis ad centrum n producte. Copulentur igitur anguli egredientis hexagoni: per rectas g h. h i. i k. K l. l m. et m g: dico quoniā quicquid ſpacij ab his ſex rectis/ adiectum eſt egredienti hexagono: eius eſt ſubduplum/ ſiue medietas. Nam totus egrediens hexagonus/ duodecim equis conſtat yſopleuris. Que autem ſpacia ſunt adiecta/ ſunt vt ſex yſopleuri. totuſq; hexagonus g h i k l m: eſt vt octodecim yſopleuri. Quod ſi rectas produxeris/ a centro n ad angulorum capita n g. n h. n i. n K. n l et n m: erit Hexagonus egrediens reſolutus in duodecim triangulos: qui et inter ſe et exterioribus triangulis adiectis erunt equales. Et eodem modo de ceteris triangulis/ dicēdū.

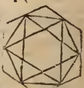
¶ In Heptagono autem egrediente/ coniunctis eius angulis: pari proportiōe ac reſolutione comperies/ quod adijcitur ſpaciū: totius eſſe egredientis heptagoni partem tertiam. In octogono partē quartam: Et ita deinceps. In heptagono quippe adiiciuntur ſeptem trianguli: qui ſimul ad egredientē heptagonum ſunt vt 7 ad 21. In octogono vero: additio fit octo triangulorum/ qui ad totum octogonum egredientem. ſunt vt 8 ad 32. Et hoc pacto deinceps.

¶ Ex his iterum manifeſta eſt a penthagono/ per ſingulas multangularium figurarum ſpecies: circunſcripte figure/ ad inſcriptam continue ſuperparticularis proportio. 23

¶ Yſopleurus circunſcriptus: ad inſcriptum quadruplus exiſtit. Quadratus ad quadratum/ duplus. Penthagonus/ ad penthagonum: ſeſqualter. Ceterep; deinceps figure/ circunſcripte ad inſcriptas: ſunt continue ſuperparticulares: quod facile liquet ex reſolutione precedētis. Sit enim egredientium angulorum penthagonus/ a f b g c h d i e K. cuius copulentur anguli/ per lineas quinq; fiatq; vniformis penthagonus/ f g h i k. quem conſtat ad priorem egredientem eſſe duplum. Addit enim ad eundem quinq; triangulos: qui toti egredienti pēthagono/ ſunt equi. Fiat deinde circa penthagonum vniformem f g h i K: alter penthagonus/ eidem circunſcriptus: qui ſit l m n o p. Hic pēthagonus/ erit ad priorem egredientem triplus: ad vniformem vero f g h i k ſeſqualter. Nam tantum addit vniformis circūſcriptus/ ſupra inſcriptū vniformē f g h i k/ quātū idē f g h i k addit ſupra egredietē. addidit ei vniformis f g h i K/ ſupra egredientē: quinq; triangulos f b g. g c h. h d i. i e k. K a f/ eidem equales. Circunſcriptus vero vniformis l. n. m. o. p/ ad inſcriptum vniformem f g h i k: addit et quinq; triangulos/ prioribus quinq; equales: ſcilicet k l f. f m g. g n h. h o i. et i p k. ex quibus et quinq; prioribus: conflātur quinq; rhombi equales/ k a f l. f b g m. g c h n. h d i o et i e k p. quibus circunſcriptus vniformis l m n o p: ſuperat interiorem egredientem. et qui ſimul ad eundem: ſunt vt decem ad quinq;. totus vero penthagonus l m n o p/ ad egredientē: eſt vt 15 ad 5/ ad vniformem vero f g h i k: vt 15 ad 10.

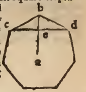
¶ In hexagono vero eodem modo perge: probans circunſcriptum hexagonum/ ad inſcriptū eē ſeſquitertiū Nam hexagonus circunſcriptus tantum addit ſuper inſcriptum: quantum inſcriptus addit/ ad egredientem hexagonum/ ſibi inſcriptum. Superat autem inſcriptus egredientem ſibi inſcriptum: ſex equis triangulis/ qui totius interioris egredientis ſunt pars dimidia. Circunſcriptus autē ſuperat inſcriptum: ſex alijs paribus triangulis/ qui totius inſcripti ſunt pars tertia. Eſt igitur circunſcriptus hexagonus/ ad egredientem: vt 24 ad 12/ ad inſcriptum vniformem vt 24 ad 18. Inſcriptus aūt vniformis/ ad egredientem: vt 18 ad 12.

¶ In heptagono vero et ceteris multangularibus figuris: pari pacto procedendum. In omni quippe multangularium figurarum ſpecie: egrediēs/ inſcripta et circunſcripta: arithmeticam/ non geometricam medietatem ſeruant. Quantum enī addit inſcripta/ ſuper egredientem: tantumdem circunſcripta: ſuper inſcriptam vniformē affert.

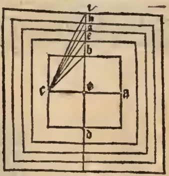
24 ℭ Dato circulo/heptagonum inſcribere.

ℭ Hanc Euclides minime propoſuit: cuius ſi non demonſtrationem/ certiſſimum tamen & cunctis peruium/afferemus experimentum. Nam ſagitta lunule hexagoni/circulo dato inſcripti: dempta ab eiuſdem hexagoni latere/quod circuli ſemidyametro eſt equale: heptagoni eidem circulo inſcribendi latus relinquit. Superat enim hexagoni latus: latus heptagoni/ſua ſagitta. Sit igitur circulus a b: cuius ſemidyameter a b/ ſitq̃ linea c d/ hexagoni eidem circulo inſcribendi latus: equale ſemydametro a b. quam ſemidyameter a b/ perpendiculariter ſecet in pũcto e. eritq̃ ſagitta e b/ differentia laterum hexagoni et heptagoni dato circulo inſcribendorum: qua dempta a ſemidyametro a b: reſidua linea a e/ latus erit heptagoni/dato circulo a b inſcribendi. quo habito habetur & petitus heptagonus: dato circulo inſcribendus.

25 ℭ Datum quadratum: quacũq̃ multiplici proportione augere.

ℭ Eadem eſt multiplicis quadratorum incrementi: que et circulorum ratio. Sit enim datus quadratus a b c d: cuius centrum e. Hunc partior in quattuor quadratos/ per lineas a c et b d: ſuper eius cẽtrũ perpendiculariter ſeſecãtes. Et duco lineã b c/ vni9 paruorũ quadratorum dyametrum: totius aũt quadrati a b c d/ ſemidyametrũ. Manifeſtũ eſt lineam b c: eſſe mediã coſtã/ quadrati ad datũ quadratum dupli. Eſt eni dyametri quadrat9: ad coſte quadratũ duplus. Protende igitur lineã e b/ quãtũlibet extra datũ quadratũ. et cape in ea longitudinẽ linee b c: q̃ ſit e b f. Et a pũcto f: ductis vtriq̃ ꝑpẽdicularib9 ꝑfice q̃dratũ q ad datũ q̃dratũ erit dupl9. ℭ Deinde duc lineã c f et cape in linea e b/ quãtũlibet extẽta: mẽſurã linee c f, q̃ ſit e g/ eritq̃ linea e g/ eq̃lis linee c f: medietas coſte quadrati/ ad datũ quadratũ tripli. quẽ quadratũ/ ꝑfice vt pri9: circa datũ quadratũ/ ductis vtrimq̃ perpendicularibus/ ſup pũctũ g. ℭ Duc rurſũ lineã g c/ et ex linea e b/ deſigna ei equalẽ: que ſit e h. eritq̃ e h/ media coſta quadrati: q datũ quadratũ/ quadrupla ꝓportione ſupabit. Ducta deinceps linea h c: et ſũpta in linea e b ei equali/ q̃ ſit e i/ erit linea e i/ medietas coſte quadrati: ad datum quadratũ ſeſcupli. Et hoc pacto deinceps ꝓcedẽdũ. Semper enim vltim9 quadratus: ſequentem proportionalem/ indicabit.

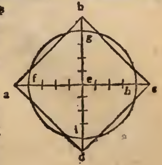

26 ℭ Dato quadrato: circulus eidem equalis eſt producendus.

Sit datus quadratus a b c d/ cuius centrum e. Productis in eo duabus dyametris: vtramq̃ diuido in decẽ pares equales. Et excludo ab vnaquaq̃ ſemidyametro vnã quintam. Longitudine vero quattuor quintarum/ que in vnaquaq̃ ſemidyametro ſuperant: produco circulum f g h i. Hic enim erit/ dato quadrato equalis.

27 ℭ Dato circulo: quadrat9 equalis eſt deſignãdus.

ℭ Sit datus circulus f g h i/ cuius cẽtrũ e. Eius vtrãq̃ dyametrum f h et g i partior in octo ptes eq̃les et ꝓtẽdo eaſdem extra circulũ/ ſpacio vnius quarte/ in vtrãq̃ partem: vſq̃ ad puncta a b c d. Et perficio quadratum a b c d. Hic enim erit ex conuerſione precedentis: dato circulo f g h i equalis. Et hanc propoſitionem atq̃ precedentem: licet indemonſtratas/ nulliſq̃ rationib9 ſuffultas: certis tamen et indubijs experimentis/ veritati cõ-

cordare expertus ſupprimere nolui. Preclara cuiuſdam ruſticuli incerti nominis inuenta: e vulgari ligua in latinā cōuerti. Probauiq; ea nuſq̄ diſſidere: a q̄dratura Nicolai cuſani cardinalis. et ab ea etiā q̄dratura/ quā in itroductorio geometrico ꝓmulgaui. Atq; ideo qđ Archimedes/ qđ et Euclides nullo medio/ nulla ratiōe diſq̄rere atq; adinuēīre potuere: ab illiterato/ et plebeio viro repertum: a nobis haud imerito/ licet ſine demonſtratione/ fuit promulgandum. Ex hoc enim inuento/ conſtat omnem circulum/ cuius dyameter eſt vt octo: equū eſſe omni quadrato/ cuius dyameter eſt vt decem. Et contra omnem quadratum/ cuius dyameter eſt vt decem: equum omni ciclo eſſe/ cuius dyameter eſt vt partes octo.

LIBELLI DE MATHEMATICIS SVPPLEmentis Finis Anno Salutis Humane 1509 Ianuarij Die Decimaoctaua

¶EDITVM EST VNIVERSVM HOC VOLVMEN AMBIANIS IN EDIBVS REuerendi In CHRISTO Patris Franciſci De Hallevvin Eiuſdem Loci Pontificis. Et emiſſum ex officina Henrici ſtephani. Impenſis eiuſdem et Ioannis parui in chalcotypa arte ſociorum Anno CHRISTI Saluatoris omnium 1510. Primo CAL. Februarij.

P A R I S I I S

1968

R. SALVAREZZA
RESTAURO
Via Val Sassina, 83
Tel. 899.223

Digitized by Google